

Gellér Katalin

Zichy Mihály

a összefoglaló jelenne meg a 19. századi magyar rajzművészetről, Zichy Mihály a legfőbb helyen szerepelne. Arany János balladáihoz készült illusztrációi jelképezik ma is, sokak számára, a szép magyar könyvet. Egymás után jelenteti meg a TÉKA ballada-illusztrációit, utoljára a Franklin Társulat 1896-ban megjelent fakszimile könyvének reprint kiadását.

Zichy Mihály romantikus fordulatokban gazdag pályája ellentétes érzelmeket váltott ki, s polémiára késztette értékelőit is. Festői pályájának első szakasza a korabeli sablon szerint alakult; rövid pesti képzés után Bécsben folytatta tanulmányait. Biedermeier zsánereket, romantikus témájú műveket festett, oltárképekre kapott megrendelést. Mestere, Ferdinad Georg Waldmüller nyomdokain haladó korai, keményrajzú festményein már megjelent a katasztrófa és a halál.

Pályája alakulásában döntő fordulatot hozott oroszországi letelepedése. Az 1848-as forradalom idején már Pétervárott élt. Bár több évet töltött Párizsban, s dolgozott a család zalai birtokán is, élete legnagyobb részét cári szolgálatban töltötte (1847–1874, 1883–1906). Műveiben is választóvonal az életmódját is jellemző kettősség, a jómodorú, finom „udvari ember" és az éles társadalomkritikájáról ismert művész közötti ellentét, aki ugyanakkor művésztársai vagy a Párizsban dolgozó magyar iparosok érdekeiért körömszakadtáig tudott harcolni.

Külön kérdéskör az itthon és Oroszországban egyaránt kozmopolitaként elmarasztalt Zichy kapcsolata a kor nemzeti irányaival. Nemcsak a kozmopolita jelző, mely a nemzeti művészet felvirágzásának idején a legelmaradottabbak közé tartozott, hanem dühödt kirohanásai a pápaság ellen, majd éles társadalomkritikával megfogalmazott művei szembeállították a kritikusok és megrendelői nagy részével. Első oroszországi tartózkodása alatt élénken részt vett az orosz művészeti élet szervezésében, s az orosz szakirodalom szerint Repinre is hatott stílusa. Itthon Madách Imre Az ember tragédiájához és Arany János balladáihoz készült, a múlt század utolsó évtizedeitől készülő illusztrációi meghozták a magyar publikum máig tartó szeretetét és csodálatát. Oroszországban ugyanekkor végképp elszigetelődött a kortárs művészettől.

ichy munkásságának számbelileg nagyobb részét a cár és környezete által rendelt arcképek és az udvari élet eseményeit, díszes fogadásokat, bálokat, vadászatokat megörökítő rajzok, akvarellek adják. A cárnak készített rutinmunkákkal szemben kiállításra szánt festményei és nagyméretű grafikái a történeti zsáner és a politikai allegória körébe tartoznak. Ma, amikor kevés érzékünk van az allegorikus, oktató célú művek iránt, kevésbé értjük meg a festményei és grafikái körül kirobbant éles vitákat. Ismertek és kedveltek erotikus sorozatai.

Míg tollrajzait a bőven áradó epikus részletek, a kézvonás eredetisége még a tőlünk távoleső témákban is vonzóvá teszik, festményei nem ilyen eleven, aktualitásukból mit sem vesztő művek. Elárulják, hogy alkotójuk elsősorban eszméit kívánta megfogalmazni egy, a megformáltságra, az esztétikai megújulásra egyre nagyobb hangsúlyt helyező korszakban. A párizsi világkiállításra készített, korábbi eszményeit hatalmas tablóba összefoglaló *A Démon fegyverei* vagy *A pusztulás géniuszának diadala (1878)* című képén a kortárs háborúkat, a korszak uralkodóit, vezető politikusait ábrázolta. Világszínpadát heterogén kifejezési formákból építette föl, realista csatakép-et, drámai életképet, politikai karikatúrát, allegorikus ábrázolást helyezve egymás mellé.

Zichy Mihály rajzai lenyűgöznek kompozíciós biztonságukkal, típusformálásukkal, de mindenekelőtt az egyéni kézvonás könnyed szépségével. Zichy a romantikus couleur locale mestere is volt. Helyzete a cári udvarban kezdettől lehetővé tette, hogy megörökítse a világ különböző részéről ideérkező követeket. A típusok, különböző viseletek pontos rajzát később illusztrációin is felhasználta. □

(Zichy 1902-ben. Fotó: Művészet)

Zichy Mihály: Illusztráció Sota Rusztaveli: Tariel a párducbőrös lovag c. munkájához

za (azóta többször módosítva). Kivetését a Szövetségi Adóhivatal végzi, az összes beszámítási-adóbevételből a kantonok egy évente megállapított kulcs szerint elosztva 12%-kal részesülnek.

Itt inkább egy kivetési módról van szó: beszámítási-adóalany ugyan az adóköteles jövedelem mindenkori jogosultja, az adót azonban e személy mindenkori adósa köteles visszatartani és befizetni. Ez tehát a forrásadók egyik – klasszikus esete. Általános szabály szerint az adóalany, amennyiben a kérdéses jövedelmet deklarálja és megadóztatja, a beszámítási adót visszakövetelheti az adóhatóságtól. Ezért ennek az adónak elsősorban biztosítási karaktere van, és az adófizetési erkölcs „támogatását" szolgálja (amiért defraudáns-adónak is nevezik). Az adott jövedelem ugyanis az adóalany jövedelemadó alá eső jövedelmét képezi. A visszatérítés úgy történik, hogy a visszatérítendő összeget beszámítják az illető adókötelezettségébe (innen az elnevezés), az esetleges többletet visszafizetik.

visszatérítést illetően megjegyzendő: azok a belföldi lakosok, illetve belföldi székhelyű társaságok, melyek az illető jövedelmet deklarálják, a beszámítási adót a fent vázolt eljárással teljes mértékben visszakövetelhetik. A külföldi magán- és jogi személyek számára viszont ez az adó végleges megterhelést jelent, ezek a beszámítási adót csak akkor követelhetik vissza, ha ezt egy jövedelem területén a kettős adóztatás elkerülésére kötött nemzetközi egyezmény a lakó- ill. székhelyük szerinti ország és Svájc között ezt lehetővé teszi. Teljes visszatérítést a svájci egyezmények csak nagyon kevés és kivételes esetben írnak elő, szigorúan csak kölcsönösségi alapon. Három esete van: 1. tőke utáni jövedelem – adókulcs: 35%; 2. lottónyeremény 50 frank felett – adókulcs: 35%; 3. életbiztosításból származó tőke – adókulcs: 8% – és életjáradék jövedelmek – adókulcs: 15%.

Az ingó tőke jövedelme utáni beszámítási adó ezen adó leglényegesebb esete. Ezt a következő esetekben vetik ki: 1. belföldi által kiadott kölcsönkötvények és sorozatadóslevelek, valamint sorozat-telekkölcsönök kamathozadékára, 2. belföldi által, vagy azzal együtt kiadott ún. befektetési alap jövedelmére, 3. belföldi bankoknál, vagy takarékpénztáraknál levő számlák illetve betétek kamataira és végül, de nem utolsósorban 4. részvénytársasági, korlátolt felelősségű társasági, valamint szövetkezeti nyereségosztalékokra. Utóbbiként kezelik – értelemszerűen – a társaság feloszlatásánál a befizetett tőkét esetlegesen meghaladó vagyonrészt is. Mint fent említettük, az adófizetés úgy történik, hogy az adott jövedelem mindenkori kötelezettje (a kölcsönt felvevő magán-, vagy jogi személy, valamint az rt, a kft, vagy a szövetkezet maga) a kamatot ill. osztalékot csak 65%-ban fizeti ki a kedvezményezettnek, a 35%-ot mint adót pedig befizeti a szövetségi adóhivatalnak. Bizonyos egyszerűbb esetekben az adókötelezettségnek jelentés útján is eleget lehet tenni.

A nyereségadóval kapcsolatban tárgyalt ún. rejtett nyereségelosztás mint tulajdonképpeni ingó tőke (részvény stb.) utáni jövedelem szintén a 35%-os beszámítási adó alá esik. Ha a részvényes, vagy egyéb kedvezményezett külföldi illetőségű, ez az adó komoly érvágást jelenthet.

A forgalmi adók ún. közvetett adók. Ezek közül először az áruforgalmi adót majd az értékapírokra vonatkozó adók főbb változatait tárgyaljuk.

A svájci áruforgalmi adó nem az egyes kereskedelmi fázisokban keletkezett nyereséget, az értéktöbbletet terheli (mint például a német értéktöbblet-adó – Mehrwertsteuer), hanem mint ún. egyfázis-adó elvben a termelőtől a fogyasztóig egyszer merül fel, s végső soron a fogyasztóra továbbhárítandó. Mint a forgalmi és mint közvetett adót, ténylegesen a fogyasztó viseli, mert az árba beépül. A mindennapi élethez szükséges alapvető cikkek adómentesek (pl. élelmiszerek, alkoholmentes italok, gabona, víz, gáz, villany stb.). Ezt az adót egy szövetségi kormányhatározat szabályozza, mely az alkotmány által delegált hatáskörben lett hozva 1941-ben, – s azóta többször módosítva. □

Zichy Mihály: Illusztráció

Nagy Pongrác

Tervgazdaságból – tervszerűen – piacgazdaságba

A magyar nemzetgazdaság ma hajóhoz hasonlít, melynek bátor kapitánya és képzett legénysége egyetért abban: úgy kell manőverezni, hogy a hajó a felszínen maradjon, s lehetőleg eltávolodjon onnan, ahonnan jött. De sem a kapitány, sem a legénység nincs tisztában azzal, hogy hova megy a hajó!

Úgy tűnik, hogy a kormányzat eddig a különböző gazdasági nehézségeket, egy új gazdasági rendre való áttéréssel kapcsolatban felmerült problémákat egyedileg próbált megoldani – átfogó, egyetemes elgondolás nélkül.

A magyar gazdaság *három fő fogyatékossága* a termékek és szolgáltatások gyenge minősége, áru- vagy választékhiány és a kelleténél drágább termelés. E fogyatékosságok következménye a magyar áruk nyugati versenyképtelensége, az import iránti erős kereslet, s az ebből származó kemény valutáris folyó fizetési mérleghiány. Az utóbbit külföldi kölcsönökből próbáljuk fedezni, de ennek határt szab az ország túladósodása.

A ma már általánosan elfogadott diagnózis szerint a fogyatékosságok *végső oka* a szocialista termelési rend: állami tulajdon esetén alig érvényesül a profitabilitás követelménye; felülről diktált árak mellett azt sem lehet megállapítani, hogy valójában melyek a nyereséges és melyek a veszteséges vállalatok; a profit és a szabad verseny ösztönző hatása nélkül alacsony a termelékenység, folyik a pazarlás, gyenge a minőség és kicsi a választék.

Az állam mint tulajdonos pedig mindezt nemcsak tűri, de évente sok milliárd forinttal támogatja a viszonylag drága vagy rossz minőségű áruk termelését. A megoldás papíron egyszerű: át kell térni a piacgazdaságra és teret kell engedni a magánvállalkozásnak. Ám arra vonatkozólag, hogy a termelőeszközök tulajdonát tekintve milyen legyen ez az új gazdasági rend, nincs általánosan elfogadott elgondolás: kapitalizmus, államkapitalizmus, vegyes gazdaság vagy a kapitalizmusnak egy sajátos, magyar viszonyokra alkalmazott válfaja?

Áttérünk valamire, de nem világos, hogy mire?

Persze, ha nem tudjuk, milyen gazdasági rendre térjünk át, még kevésbé világos, hogy hogyan. Eddig volt a központilag kigondolt, a legapróbb részletre kiterjedő terv. Most mintha átestünk volna a ló másik oldalára: a „terv, a tervezés" afféle illetlen kifejezésekké váltak, melyeket karrierjére kényes politikus nem vesz ajkára. Gazdasági intézkedések születnek rendszertelenül, amint azt egy válsághelyzet (vagy a Nemzetközi Valutaalap?) megkívánja.

Születnek gyorsan, alapos átgondolás nélkül, bonyolult problémák megoldását célzó törvényjavaslatok, melyeket hetek, néha napok alatt fogalmaznak meg a szakértők. Társadalmi vita nélkül az Országgyűlés elé terjesztik őket, s ott – a régi gyakorlatra emlékeztető néhány órás „vita" után – törvényekké válnak.

Decemberben a kormány hároméves gazdasági programját fél nap alatt, az 1990-es költségvetést kétszer fél nap alatt „vitatta meg" a parlament. Ez talán szükséghelyzet volt, de mégis érdemes rámutatni arra, hogy parlamentáris hagyományokra támaszkodó országokban az ilyen alapvetően fontos törvényjavaslatok megvitatása hetekig, vagy hónapokig is eltarthat. (Például az amerikai kormány múlt februárban terjesztette a kongresszus elé az 1991-es költségvetést.)

Persze a gazdasági kérdésekben túlnyomó többségükben dilettáns képviselőknek nem állt elég idő rendelkezésükre arra, hogy kikérjék független szakértők véleményét. Így nem csoda, hogy egyetlen képviselő sem említette: ami a gazdasági programból kimaradt, az többszöröse annak, mint ami benne van. A költségvetés vitája főként a lakbérek felemelése körül forgott – ezt mindenki megértette –, azt a sokkal fontosabb kérdést azonban senki sem vetette fel, hogy az állami vállalatok privatizálása során befolyó, feltehetőleg több tízmilliárdra rúgó összeg miért nem szerepel a költségvetési bevételek között.

Megszületnek tehát az alaposan át nem gondolt törvények, s alig szárad meg rajtuk a tinta, máris nyilvánvaló, hogy módosításra szorulnak. Márpedig a gazdasági vállalkozás, a külföldi működőtőke-beáramlás előfeltétele a jogbiztonság, s nincs jogbiztonság

tó. (A sötétségnek is megvannak a gigászi erődítményei.)

De maradjunk a felszínen. Életünk amúgy is itt időz a legszívesebben. G. szerint, valószínű, hogy a bakterek többsége óriás sorompóval álmodik. (No, nem freudi alapon, ennyire még álmukban sem kényeztetik asszonyaikat.) Egy olyan közlekedési kopját leengedni, igen, abban már van valami héroszi. És sokáig fel nem húzni, nos, az a hatalom édességes gyakorlása. Kivált, ha egyáltalán nem jön vonat, netán a vasúthálózatnak csupán a tervei léteznek még avagy – íme egy velőtrázó paradoxon –, hogy arrafelé a jövőben sem fektetnek le síneket, csak a bakter van, mint eleve adott. Közlekedni pedig muszáj!

Ha másképp nem megy, négykézláb, mint én, illetve olykor G. kegyelmi állapotban, midőn hozzám ereszkedik szilvóriumos éjfél után. Fejét erőszakosan a mellső lábaim közé fúrja, mint ezt már elugatni volt szerencsém az előzőek során, ott szeret nyugovóra térni, ilyen a gusztusa. – Én már csak az ínyencekben bízom meg – szokta hajtogatni – mert nem alkusznak, az utolsó pillanatig ragaszkodnak az ízlésükhöz. Ideig-óráig talán igen, de hosszú távon nem lehet becsapni őket. A minőség megszállottjai és a szakértelemé. Bírnak elegendő belső szabadsággal, hogy valódi értékükön ítéljék meg a dolgokat. És erre már jogosan épülhet némi önbecsülés, amelynek föladása ellen a végletekig tiltakoznak. Amíg ínyencek léteznek, létezni fog a benső szuverenitás – fejezte be emelkedetten, majd lehajolt és, belső függetlenségemet továbbfejlesztendő, láncra kötött. □

Döbrentei Kornél

Zichy Mihály: Illusztráció

piros drapériával, aztán arany csillagokkal, végül szívünk minden virágjával díszítjük, szőnyeg, csengettyű, kancsó víz, poharak, vezetőknek üdítő italka, pávatollas legyező, fanfár és még hosszan sorolhatnánk.

Csótár szegelt, porolt, kalapált, sepert, csavart húzott, villanyégőt csavart, szalámit pakolt targoncára, eljött, eljött végre a legújabb nagy nap, Csótár

százharminchat igazítanivalót talált és végső símítást, rohant éppen az udvaron által, amikor

lágyan elomlott Csótár a felsíkált salakon. Bevitték, az orvos ránézett és szólt:

– Pajzsmirigytúltengés.

Ü, mondta Csótár. Ü. □ ***Badó Barna***

Anyaföld

Gazdagabbak lettünk egy áruházzal. Az átadás eufóriájához szeretnék hozzájárulni az alábbi észrevétellel.

Maga az épület tetszetős: kék-sárga színével hónapok óta kacérkodik pásztázó tekintetemmel, és bevallom, nem hagyna hidegen mássága, ha innen a tizedik emeletről esténként nem egy felperzselt, üszkös tarlónak látnám irdatlan tetejét.

Körülötte is betonba borult a táj. Arrébb az Ond vezér út acélszürke forgalma: a kocsisor, mint tekergőző óriáskígyó, pikkelyeiről ezer felé verődnek a lámpafények.

De maradt egy keskeny sziget a betonrengetegben, ahol néhány csenevész fa bókol az északkeleti szélben. Zsíros, fekete termőföldet borítottak ide egy teherautóról.

És itt kerülnek a képbe a behúzott nyakú, töpörödött gyalogosok. Mert megállnak a járdákon, totyognak, tötyörögnek, majd egyikük veszi a bátorságot, oda settenkedik a földkupachoz, és zacskót húz elő a zsebéből. Idős néni vár a sorára, utána fiatal pár következik: töltik a szatyrokat, szütyőket, táskákat és zsákokat szakadatlanul.

A lakosság megkezdte az anyaföld visszafoglalását. □ ***Rott József***

Statiszták

PATRICK SÁPADTAN: – Valaki kiált. – Az ügyelő idegesen pillantott felénk.

– Nem mozdulsz! – súgtam. – A te helyed most itt van! – Megadóan bólintott, s állt moccanatlan, mit sem törődve azzal, hogy tócsa gyűl a kosztümére löttyent festékből.

– VALAKI KIÁLT – szóltam.

– Képzelődsz – válaszolta Patrick, s kipirult arccal lépett a színpadra.

Láttam, amint alsó ajka mozog, közel hajoltam hát. Ekkor vettem észre, hogy arcába a festék mély árkot mart.

– Valaki kiált – rebegte. Legyintettem, hogy hallucinál, ám megpillantva magam az oldalt elhelyezett tükörben, megrémültem: „ÉN VAGYOK AZ, aki kiált"!

Hűvös

„Beszéltem már arról, milyen nagy hatással volt rám Kafka. – A felindultságtól eF hangja megremeg. – Fiatalkori szerelmemnek köszönhetem, hogy műveit megismertem."

Összehúzza felöltője gallérját. Vénasszonyok nyara van, hűvös itt ilyenkor az este. S ők fázósak, töpörödöttek.

„Mi lett vele?"

Göcög: „Még a nevét is elfelejtettem, hiszed?"

Gé szeme levedzni kezd. „Álmomban a ravatalomnál álltam. Csípős hullaszagomban – nyár volt – hozzám hajol valaki, s azt súgja: »Beszédet maga mond, Gál elvtárs. Tízpercest. Annyit ér az elhunyt. És húzza ki magát! Utasítás.«□ ***Gergely Tamás***

Szerény-e az Akadémia?

elemelő bármilyen önmérsékletet tapasztalni manapság. Jó lenne feltételezni, hogy efféle, az ország sorsával gondoló okokból kértek kevesebb pénzt az akadémiai alapkutatásokra. (Hiszen az lenne természetes, hogy épp most húzza ki magát, épp a jövőnk érdekében kér most méltó részt az értelmiség.) Nem a hitetlenség tételi föl velem a kérdést, hiszen most összeszorított foggal is hinni és tenni lenne kötelességünk. Kételyeim inkább a múltra, annak ólmos módszereire és alattomos gyakorlatára vonatkoznak. Akár más „elit" intézményeink, a Kádár-rendszer szemhúnyó, privilégiumokra összpontosító, adok-veszek bazárjává vált az Akadémia némely része is. Szovjet–magyar társasági rangok, kölcsönös kinevezések és külföldi csere-bere utazások látszat dicsőségei rejtettek el föl nem használható álkutatásokba, „találmányokba" ölt milliárdokat. Monopolizálva folyt a devizás utazások, ösztöndíjak kiszorítós bolhapiaca. (És a tisztességes emberek önvédelmi küzdelme.) Néhány területen ez volt a népgazdaság talán legkisebb hatásfokú befektetése. (Miközben jól és demokratikusan felhasználva ez lehetett volna a leghasznosabb – a kultúrához és a közoktatáshoz hasonlóan.)

Én csak egyetlen intézet egy osztályának „működését" ismertem közelebbről. Ami ott történt (történik?), az hajmeresztő. Odáig ment a groteszk, kádárista-békés horror, hogy mintegy negyedévnyi csendes munkahiányban az anyagfelhasználás szinte teljes megszűntéből is prémiumot „szerveztek".

Mindezeket tudva – és egy mértékletes, határozott, a tehetségeket és a felelősséget felszínre hozó változásban bízva – kérdem most magamat és a Magyar Tudományos Akadémiát, hogy vajon *milyen* okból kér kevesebb pénzt. Én ugyanis „schwarzot" nem ismerő adófizetőként bizony szívesebben húznám még szorosabbra a nadrágszíjamat, ha 13 helyett 18 milliárdot igényelnének maguknak – azaz nekünk – tisztes és értünk elszánt emberek □ ***Kurucz Gyula***

Kutyaduma – IV –

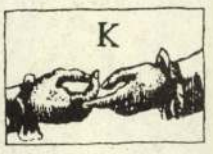

iszagoltam, az emberek igénylik a nagyságot. (A nagy, nagyobb, leg- és legeslegnagyobb koncért kutyálkodnak.) Monumentalitásra törekednek: érveljenek helyettük az irdatlan méretek. Ámbár az sem mindegy számukra (a hiúság csodákra képes), mihez viszonyítva találtatnak aránynak. Egy katedrálishoz, vagy egy vakondtúráshoz. Utóbbival mit kínlódtam az erdőben a minap! Kapartam, csak kapartam (mint egy kurta) és nem jutottam a végére. Újabb és újabb termekre, folyosókra bukkantam. Úgy látszik, léteznek rejtett, „lefelékatedrálisok" is, amelyeknek csak a hegyük látha- >

liberalizmussal kapcsolatban emlegetni, s valóban, a múlt században ő volt az egyik legkiválóbb hazai bölcsője e gondolati iránynak. A liberalizmus kiegyezés utáni politikai megvalósulása persze joggal váltotta ki Szekfű Gyula máig tanulságos bírálatát. Az eszményi liberalizmus korábban és később is nagyszerű eredményeket hozott viszont például az irodalomban. Arany lírája, mely az ötvenes, hatvanas években a személyiséget állítja középpontba s Babits egész tevékenysége, művészete, szerkesztői elvei és esszéi mind a liberalizmus eszmekörében keletkeznek. A századforduló körül és után más gondolkodó körökben is élt a polgári liberalizmus eszméje.

a ezek a gondolatok az értelmiség egyes köreiben újra éledni látszanak, bár az értelmiségi tömegek nagyobb része felkészületlensége és megszokott szellemi tespedtsége miatt az önazonosításnak és a szellemi vállalkozásnak jószerivel még a közelébe sem jut.

A mai magyar értelmiség gondolatmenetem szerint akkor polgárosodhat, *ha emancipálja magát*, de nem csupán társadalmilag, méghozzá deklarációk által, hanem belsőleg, szellemileg, s persze elsősorban egyénileg. Így lesz az egyének sokaságából összeálló új, rétegzett, öntudattal és önértékeléssel bíró értelmiség – nem felülről vezérelt programmal. Bérmunkâ2sból szuverén polgárrá kell lennie és e magatartásával kell kikényszerítenie azokat az intézményi változásokat, amelyek lehetővé teszik ilyen státusú tevékenységét.

A polgárosodó magyar értelmiségi alapállása csak az önálló személyiség etikus alapállása lehet. Tehát: tiszteletben kell tartania a személyiséget, el kell ismernie a szellemi teljesítményt csakis szakmai elveken nyugvó értékrend alapján, gondolati türelemmel kell mindenhez közelítenie, a gondolkodás, a művészet szabadságát kell hirdetnie és folyamatos önképzéssel magas műveltségre, szellemi igényességre kell törekednie. A szabadságot felelősséggel kell összekötnie s határozott értékrenddel. Ennek alapján saját gondolati és erkölcsi késztetésének engedelmeskedve tud a polgárosodott értelmiségi magas színvonalú szellemi alkotást létrehozni. A mai helyzetben ehhez különös erővel kötődik egy külső imperatívusz: a nemzet szellemi és erkölcsi újraépítésének feladata.

Erre a legjobb példát az újonnan szerveződött mozgalmak legjobbjai adják, melyek eszmei alapon állnak, s éppen legkiválóbb tagjaik valósítják meg a fentieket. De erre törekszik – természetesen és tudatosan – a magas szintű szépirodalom vagy erre a legigényesebb ipari, pénzügyi s más vállalkozók a maguk területén. A hivatásos kutatók, az egyetemi oktatók – úgy tűnik – lassabban mozdulnak.

Miközben itthon elsősorban az értelmiség politizál, addig egy másik gond is rá vár: a szakmákat, a művészeteket depolitizálni, dezideologizálni kell. Hiszen a szellemi életnek a belső értékrenden alapuló újrateremtése nemcsak szükséges, hanem ma éppen lehetséges is.

Az értelmiség polgárosodása tehát a kérlelhetetlenül szigorú, magas szellemi színvonal, a folyamatos önazonosítás és kérdésfeltevés, a szellemi vállalkozás alapján képzelhető el, lényegében a liberalizmus eszmekörében, az előző rendszerek által jó időre kompromittálódott tekintélyelvűséget csak az időtálló értékeken keresztül elfogadva, miközben ezek az értékek éppen a liberális demokráciában jöhetnek létre.

Az így kialakuló értelmiség is tagolt lesz, de nem atomizált s nem megbélyegzett réteg, hanem sokszínű szabad egyedek nemzeti alkotóközössége, amely – éppen szellemisége, belső követelményei okán – valóban kötődhet az európai szellemi hagyományokhoz és újdonságokhoz. □

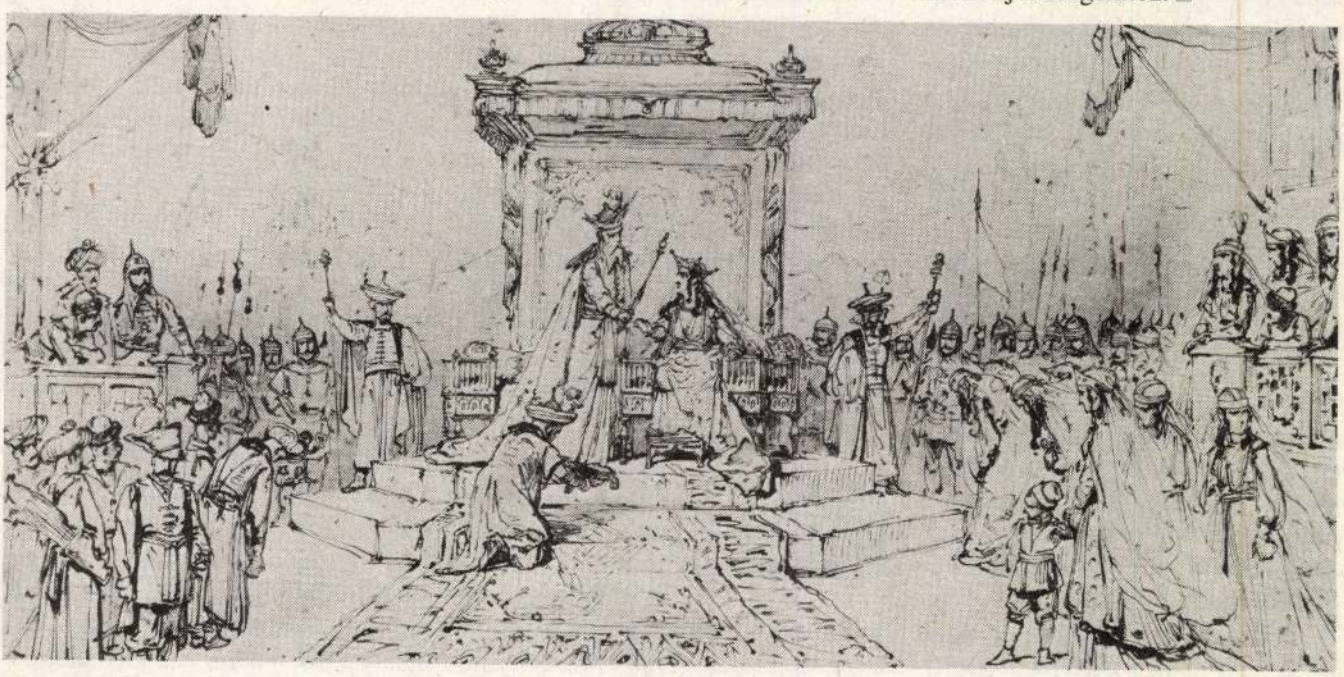

Zichy Mihály: Illusztráció

nyílt szellemi színvonalatlansággal, a vulgarizált ideológiaközpontúsággal találkoztak, s küzdöttek ellene, ha eszük és erkölcsük ezt egyáltalán megkívánta. Nekik még nehezebb dolguk volt, mert már csak osztályharcos iskolába jártak, s egyetemes értékeken, etikán nyugvó gondolatrendszert alig dolgozhattak ki akár titokban is, mert a hozzá szükséges műveltségi anyagtól egyszerűen el voltak zárva. (A hatvanas évek közepén oldódott először a teljes információs zár.) Legtöbbjük minden bizonnyal érezhette viszont a nyílt értelmiségellenességet, amit nem lehetett könnyű összeegyeztetni a megkövetelt lojalitással.

A homogénnek beállított s részben magukat is annak hívő fiatalabb értelmiségi rétegek eddigi rejtett különbségei most jönnek felszínre s differenciálódnak tovább, így ezekről megbízható ismereteink csak később lesznek.

A fent jellemzett értelmiségi csoportok annyiban mindig értelmiségiek voltak, hogy műveltség alapján képezték őket, még ha ez a műveltség korlátolt volt is. Az elmúlt negyven évben fejlődésben nem kevesen kerültek akár a tűrhető értelmiségi posztra olyanok, tagjai sem szakmai, sem műveltségi, sem etikai szempontból nem feleltek meg az akkori követelményeknek. Így pl. a párton, az ávón, a hadsereg és a belügyminisztériumon keresztül is vezetett út az egyetemekig, a kiadókig, a színházig, a tévéig, s e pályák jogossága az elmúlt időkig nem volt megkérdőjelezve.

Másupán e részjellemzések után érdemes általános megjegyzéseket tenni a hazai értelmiség 1949 utáni évtizedeiről. Mostani témánk szempontjából egyrészt fontos a három T politikája, mely 56 előtt is élt s mely kiváltságos egyedekre és megtűrt tömegekre osztotta a „szellemi dolgozókat". Másrészt a proletárdiktatúra gyakorlatilag minden értelmiségit bérmunkássá tett. A bérmunkás-értelmiségi kizárólag a pártállamtól vállalhatott munkát vagy ezen múlt munkájának lehetséges volta, eredményeinek ismertetése. Ráadásul a megrendelések igen szeszélyesen változtak. Ez a berendezkedés minden értelmiségire gyanakodott s nemhogy bátorította, hanem éppen lassította, akadályozta a szellemi vállalkozást. Béres doktornak lepecsételték intézeti laboratóriumát, hogy *ne* kutasson. Ezzel a negyven évig nem csökkenő buzgalommal szemben csak a legerősebbek tudták tartani magukat legalább belsőleg, de ezek az emberek tulajdonképpen illegalitásban működtek.

S közben a pártelit értelmiségi foglalkozású része minden gyanú fölött állt. E csoport számos tagja polgári származású volt, s későbbi életvitelében is megtartotta a polgári és a dzsentri életmód néhány külsőségét, miközben a proletárdiktatúrát szolgálta.

A nagy tömeg értelmiségi végül is a nehézkes, ötéves tervekben való gondolkodás egy helyben topogásához szokott. Ez az elkényelmesedés is hozzájárult a szellemi restséghez, a kritika, önkritika nélküli magabiztossághoz. Nemcsak a politikusok hitték késznek a világot, hanem sokan a szellem emberei közül is: az alapproblémák megoldódtak, a világ nagyjából készen van (a földnek ezen a részén), ezután lassú fejlődés várható apró módosításokkal – ez volt hitük, s ez még ma is sokaknak. Ez a szemlélet vezette pl. azokat, akik a Magyar értelmező kéziszótár megjelenése után a szótárt készítő egész szakembercsoportot föloszlatták, mintha a szótár elkészültével az új szavak és jelentések gyarapodása is befejeződött volna. S ez a szemlélet uralkodott szinte minden kutatási és fejlesztési területen. Így termelték a diplomásokat is: az államvizsgával minden képzés véget ért, az önképzés, a szervezett továbbképzés nem volt természetes.

Szándékosan sarkítva soroltam eddig azokat a felismerhető tényezőket, amelyek az autonóm értelmiségi lét kialakítását akadályozták az elmúlt évtizedekben.

A szükségképpen elnagyolt kép vázolása után joggal merülhet föl a kérdés: van-e esély az értelmiség mai valódi polgárosodására. A külső, politikai és intézményi feltételekről nem szólok, azokkal már sokan foglalkoztak. Ám mindezek eszményi teljesülése is kevés a kitűzött cél eléréséhez. A szabadság, a demokrácia nem növeli automatikusan és azonnal a szellemi teljesítmények színvonalát. Ezért az értelmiségi embernek is tennie kell, nem is keveset.

A polgári létforma alapja a személyiség megteremtése. Az európai polgári fejlődés – épp az individuum révén – a demokráciát célozza, az egyén szabadságán és egyidejű felelősségén keresztül. Kant óta az európai, főképp a német filozófia legkiválóbb művelői erről értekeznek. Ez a célelvűség többek között *folyamatos szellemi tevékenységet* tételez föl, a kételkedést, az újrafogalmazást, a kérdések újra föltételét s a válaszok szakadatlan újrafogalmazását: állandó önazonosítást. Épp ez álland 05ság időnkénti megszakadása eredményezi koronként a gondolkodás radikalizálódását, ahogy az e most végéhez közeledő században Einstein vagy Heidegger esetében tapasztalható volt.

A polgári létformának a *vállalkozás* is egyik jelentős összetevője. A szellemi vállalkozás a szellemi önállóság és igényesség kívánalma, az emberről lényegeset vagy újat mondás akarása, amely minden nagy szellemi alkotás egyik legfőbb mozgatója és értékmérője. Ilyen művet létrehozni csakis az *autonóm személyiség* képes, önálló szellemi világgal, nagy műveltséggel és a hagyományok ismeretével s etikával. Bármiféle behódolás politikai, ideológiai, gazdasági vagy akár esztétikai kívánalmaknak, a tekintélyelveknek bármilyen elfogadása az értékteremtő polgári autonómia korlátozását jelenti. A szellemi vállalkozás nem ismer alkut, de vállalja a felelősséget saját tetteiért.

Az *etikus polgári liberalizmus* ma alkalmazható elveiről van tehát szó. E szellemi áramlatnak nagy hagyományai vannak a hazai gondolkodásban. Legfőképp Eötvös bárót szokták a >

ságos, ennek a piramisnak a fundamentumát egy jól szervezett és szakmailag magasan kvalifikált egészségügyi alapellátás alkotja. Ez az alapellátást végző orvosi hálózat a fejlett polgári társadalmakban jól érzékelhető és pontosan megfogalmazható társadalmi igény alapján jött létre az ötvenes évektől, a nagymértékű differenciálódás, s az egészségügyi ellátás ezért egyre inkább személytelen, dehumanizált szolgáltatássá válásának ellenpólusaként. Az alapellátási rendszerek kialakításának eredője *a klasszikus háziorvosi rendszernek*, a modern társadalom és modern medicina követelményeihez adaptált újraértékelése. Ezt motiválta az egészségügy költségeinek ijesztő mértékű és rohamos emelkedése, továbbá annak egyidejű felismerése, hogy *ez a legolcsóbb* ellátási forma, melynek fejlesztésével milliárdok takaríthatók meg. Ezért a legtöbb fejlett polgári társadalomban gondosan ügyelnek arra, hogy a háziorvosok speciális feladatukra releváns módon felkészült, magasan kvalifikált, széles szakmai kompetenciával rendelkező szakemberek legyenek. Ezt csak azáltal érik el, hogy igen komoly mai feltételeket szabnak a háziorvosi enység végzéséhez, hanem az orvost ltté teszik sokrétűbb ismeretek és gek elsajátításában.

nk az ötvenes évektől az ország rületein komoly hiányok mutatkoz- orvosi ellátottságban, ezért egy ányú körzeti orvosi hálózatfejlesz- jtottunk végre. A nagy mennyiségi ztés ellenére az ellátás minősége ogy javult volna, de egyre romlott. A ségromlás ellensúlyozására az egész- igyi vezetés, a kontraszelekció meg- intetése, a körzetben dolgozók szisztematikus továbbképzése, a körzeti rendelők műszerezettségi és egyéb tárgyi feltételeinek javítása *helyett* előbb az alapellátás hálózatának szakmai differenciálásával (gyermekkörzeti orvosi hálózat és üzemorvosi szolgálat), egy szakellátásnak nevezett, de lényegében sok tekintetben alapellátási funkciókat végző járóbeteg-ellátó hálózatot hozott létre, kialakítván ezzel a magyar egészségügy példátlan vízfejét, a *rendelőintézetet*. Ez az irracionális, gazdaságtalanul működő, bürokratikusan irányított, hierarchikusan felépített, az ellenérdekeltségek kusza szövevénye által demoralizált, egészségügyi szolgáltató rendszer, mely szakmai és társadalmi (hajdan magasra értékelt) presztízsét csaknem teljesen elvesztette, képtelen a társadalom elvárásainak megfelelően működni. Pedig a társadalom nálunk is egyértelműen értelmezhető igényeket fogalmaz meg az egészségüggyel szemben: *1. Szakmailag magasan kvalifikált, ember- és egészségcentrikus alapellátást, mely a háziorvosi rendszer szervezeti keretei közt működő, családorvoslásra orientált alapvető ellátási forma, mely képes az ellátási körébe tartozó egyéneknek, családoknak, kis és nagyobb közösségeknek minden egészséggel kapcsolatos problémájában elsődleges orvosi ellátást nyújtani, tekintet nélkül a beteg nemére, korára és foglalkozására.*

2. Az egészségügyi ellátás másik alapvető pillére egy, az alapellátással szoros szakmai (és nem szervezeti) kapcsolatot fenntartó kórházi intézményhálózat, mely az átlagos európai színvonalat kielégítő „hotelfunkció" ellátása mellett jó és humánus betegápolást tud biztosítani, s közben korszerű és hatékony bajmegállapítást és gyógykezelést végez.

indez olyan változást jelentene, amelynek nem lehet alapja a jelenlegi egészségügyi ellátó és szolgáltató rendszer: tudomásul kell venni, hogy nem ezt kell reformálgatni, hanem egy teljesen újat kell alkotni.

Az egészségügy szoros és sokrétű kapcsolatba kerül a legkülönbözőbb társadalmi és gazdasági szervezetekkel.

Mindenekelőtt el kell oszlatni azt a tévhitet, hogy az egészségügy az inproduktív szférába tartozik. Az egészségügy legfőbb feladata egy társadalomban a termelőerő folyamatos karbantartása és újratermelése. A jól működő társadalmi integrációban elképzelhetetlen, hogy ezen tevékenységhez más ágazatok és szervezetek ne biztosítsák a maguk részéről az optimális feltételeket. Ennek a társadalmi integrációnak az elégtelenségét az oktatásügy és egészségügy példáján is jól lehet érzékeltetni. Az oktatás az óvodától az egyetemig évek óta képtelen megoldani, hogy a felnövekvő generációkat az egészséges élet alapelemeire megtanítsa.

Az egészségügyi oktatásnak más adósságai is vannak. Három területen volna jó előrelépni: *1. Az orvosi és egészségügyi pályára való kiválasztódás releváns elbírálása. 2. Az egészségügyön belüli ésszerűbb munkamegosztás és munkaerő-politika oktatási feltételeinek megteremtése. Ennek érdekében a szakkáder-képzést kellene erőteljesen fejleszteni, az orvosképzést radikálisan, 15–20%-kal csökkenteni. 3. A szakorvosképzés és továbbképzés színvonalát emelni.* Ha mindez sikerrel járna, akkor kimondhatnánk: nálunk *érték az ember.* □

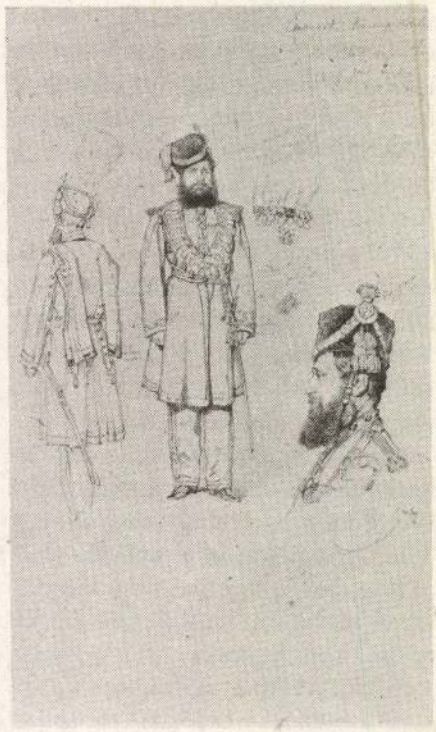

Zichy Mihály: Iszakoff szárnysegéd; Szidor

Tolcsvai Nagy Gábor

Az értelmiség polgárosodása

Az eszmék mai hazai kavargásában kimondatlanul is az önazonosság keresése az egyik legfőbb mozgatóerő. Kiváltképp érvényes ez az értelmiségre. Az önazonosítási és átalakulási folyamatban a civil társadalom mellett és előtt pedig mind gyakrabban említtetik a polgárosodás fogalma, kívánalma. A magyar értelmiség polgárosodása valóban egyik kulcskérdése lehet a közeljövő itthoni változásainak. De mit is kell gondolni ezúttal a polgárosodás hallatán? A fogalom értelmezése előtt rövid kitérőt érdemes tenni.

A mai magyar értelmiség többszörös összetettségében legalábbis két jellemző réteget viszonylag könnyű jellemezni. Elsőként egy kihalóban levő csoportot említek. Az 1945 előtti polgári életformájú magyar elit értelmiség az osztályharc eredményeként az új társadalom peremére szorult. A proletárdiktatúra valójában máig sem ismerte el ezt a réteget (jóllehet munkájára később igényt tartott), s persze így a polgári származású értelmiség sem az új rendszert. Az ötvenes években személyi létében is fenyegetve voltak tagjai, majd később, a hatvanas évek közepétől a még (itthon) élők s főképp utolsó nemzedékük, az akkori negyvenévesek legalább részben kezdtek visszaszivárogni a fehérgalléros munkakörökbe, leginkább kiváló szak- és nyelvtudásuk miatt. Ez a réteg 1956 után is erős megfélemlítésben élt, így örült, hogy egy ésszerűbbnek tűnő rendszerhez igazodhat 1968 után. S mivel racionális gondolkodásukat és etikus magatartásukat nagyobbrészt megőrizték, személyiségükben továbbra is szuverének maradtak, erős támogatói voltak az akkori reformnak. Hagyományaik, kultúrájuk, szokásvilágúk – ha rejtetten is – de élt tovább, s ezt bizonyos fokig a következő nemzedékeknek is átadták, ha volt, aki átvegye. (A nyílt hátrányok és a hatvanas évek nonkonformista mozgalmai erősen a polgári utánpótlás ellen hatottak.) Az utolsó, már a háború alatt diplomázó nemzedékek éppen az elmúlt években mentek vagy most mennek nyugdíjba.

A másik jól megismerhető csoport az értelmiségen belül az 1945 után indult paraszti és munkásszármazású értelmiség volt, mely a népi kollégiumokból jőve éppen 1949–50 táján szerezte meg diplomáját. Számban is sokan voltak, s feladat is bőven jutott nekik a szellemi élet kiemelt helyein (egyetemeken, kutatóintézetekben, szerkesztőségekben), a nagy tisztogatások után szabad terep várt rájuk. Helyzetük mégsem volt egyszerű. Az előzőekben leírt réteghez képest ezt a csoportot nem üldözték olyan egyetemes érvénnyel. Ugyanakkor korábbi életmódjukról, szokásrendszerükről, hagyományaikról nagyrészt le kellett mondaniuk, s ez kétségkívül zavarta őket. Még terhesebb lehetett azonban, hogy új – értelmiségi – helyzetükben nem kapcsolódhattak a régi, polgári értelmiség kultúrájához, hagyományaihoz – bár még tőlük tanultak. Ezt az új rend tiltotta, a friss népi értelmiség pedig nagyrészt hitt az új rendnek, többnyire 55–56-ig. Ez az elkülönülés és azonosulás csendes dacos népiességet eredményezett a városlakó, fehér ingben, öltönyben járó első generációs értelmiség között, a rejtett dac mellett azonban felszíni igazodást, állampolgári engedelmességet. Ez az új értelmiség ugyanis nem tudott polgári, autonóm módon szerveződni, éppen a polgári hagyományok hiánya és a tiltás miatt. De azért is, mert a tekintélyelvűség jegyében nevelkedett és került új, magasabb társadalmi státusába. Gyermekkorában túl nagy volt a különbség saját akkori helyzete és az elit értelmiség között, s ezt többnyire tekintélyérvekkel magyarázták neki, majd az őt felemelő új rend szintén tekintélyérvekkel helyezte őt új pozíciójába, miközben hasonló érvekkel határolta körül mozgásterét, jelölte ki tennivalóját, adta legitimitását. Szociálpszichológiai helyzetére – szinte máig – a Jung által az extravertált típusra leírt jellemzők nagy része elmondható. Ebből a helyzetből az első generációs értelmiségi nagy tömege nem is tudott kitör az elmúlt negyven évben, a szemé ség relatív autonómiáját csak az jellemek tudták egyénileg elérni.

A hatalomnak itt is bőven meg mazható a felelőssége. Míg a p értelmiséget 1956 előtt a nyer szakkal tartotta kordában, addig értelmiséget – kihasználva anna pasztalatlanságát – tekintélyérve S ez megismétlődött 1956 után Mindenképpen túl sommás így pl MSZMP történelmi albizottsága je tésének az a passzusa, amely a hatal és az értelmiség 56 utáni titkos kiegyc zéséről beszél. Az egyezséget ugyanis nem „az értelmiség", hanem annak önjelölt képviselői kötötték meg, olyanok, akik már 56 előtt is vezető posztokat töltöttek be a különböző szakmákban, művészeti ágakban. A közértelmiségi, a beosztott többnyire csendben követte őket. Így sokkal érthetőbb, hogy „a magyar értelmiség" miért fogadta el a számára tarthatatlan állapotot. Nem elfogadta, hanem beletörődött.

A régi értelmiség szétzúzása és az 1945–50 között végzettek szétszórása utáni egyetemista nemzedékek már a

emberekről – az olasz, a furlán és a szlovén közösségről – beszélünk, elfelejtkezünk a világról. Így, mondja „a különbségeket hangsúlyozzuk, leköt minket az, hogy magunkkal foglalkozunk és ezzel elveszítjük a világot". Goricéről van szó, de ugyanez érvényes Triesztre is.

Amint ezt már két évvel ezelőtt említettem, nagyon jól tudom, mit kíván Magris. Úgy vélem, nagyon szép lenne, ha olyan romlatlan légkörbe kerülhetnénk, amelyben, ahogy ő javasolja, „transzcendálhatnánk" magunkat. De legyen szabad megjegyeznem, Magris valójában az identitás olyan túlburjánzása mellett áll ki, amely alapvető oka volt annak, hogy a közép-európai bécsi univerzalizmus elbukott. Anélkül, hogy igazában tudatában lenne, Magris olyan valamit kínál orvosságként, ami a valóságban nem gyógyszer. A partikularitás, mondja Matvejevićet idézve, önmagában egyáltalán nem érték, de azzá válik, „mihelyt valami magasabb rendűvé transzcendentál". Ezt állítja ugyanis Matvejević a jugoszláv problémával kapcsolatban – és így gondolataimnak ez a része az előzővel, az általános szlovénnal van összefüggésben.

Természetesen sem Magris, sem Matvejević nem tagadják a különböző partikuláris identitásokat, de ezeket „túlnövesztik", ami pedig manapság, amint ezt láttuk, anakronisztikus. Különösen akkor, amikor maga Magris ezt az univerzalisztikus megoldás bécsi kísérletével kapcsolatban fejti ki abban a ragyogó tanulmányában, amit a Lettera Internazionale című lap 17. számában jelentetett meg. Ráadásul szemére veti az új goricei lap szerkesztőjének a „Giornele di frontiera" alcímet, miközben az a történelmi-irodalmi mű, amelyet Angelo Ara történésszel együtt írt, a *Trieste identiteta di frontiera* (Trieszt – határvidéki identitás) címet viseli. Valahol tehát ellentmondásban van, illetve maga is szívesen „transzcendálná" a helyesen megállapított igazságot.

Úgy vélem, hogy Magris téved nemes víziójában, mert nem a *fenyegetett* közösségek nézőpontjából ítél. Amikor a szlovákoknak szemére veti, hogy akkor is a védekezésre gondolnak, amikor nem szükséges, elfelejti, hogy az identitásukat védték, és védik. Ugyanezt mondhatnánk Szlovéniáról, bár ez csak morálisan köztársaság. Természetesen éppilyen igazságtalan, amikor azt mondja, hogy a függetlenség hangsúlyozásának ilyen összehasonlításában az író stílusából hiányzik a méltóság, hiszen természetes az, hogy nem az eleganciára gondol az, aki a nemzet létét védelmezi a kulturális nemzetgyilkosságtól, vagy akár csak az asszimilációtól. Magris véleménye ezért akkor lesz teljes mértékben igaz, amikor Párizs kevésbé jakobinus módon viselkedik majd a nem francia közösségekkel, amikor Róma elismeri a nem olasz identitásokat, amikor Ceauşescu felhagy a magyar falvak elpusztításával.

Ezért a közép-európai metafora *értelmezése* csak Európa lehet, amely azonban nem lesz se nyugat, se közép, se kelet, hanem kontinensünk valamennyi identitásának föderatív közössége. Ez azt jelenti, hogy ha létezett valaha a közép-európai világ – az ember nélküli különösség világa, akkor holnap kísérelnünk meg azt a föderációt létrehozni, amelyikben minden egyes közösség, mint független szubjektum erősítené meg saját különbségét.

És e teljesen új, humanista társadalom fejlődésében éppen mi írók működhetünk hatékonyan közre, és különösen pedig azok, s ezt hangsúlyoznám: akiknek saját nemzeti szubjektumuk érvényesítésénél semmiféle nehézségük, problémájuk nincs. □

Fordította: Szilágyi Imre

Zichy Mihály: Illusztráció

Litván sorskérdések

Márciusi beszélgetés Romualdas Ozolas-szal, a Sajudis egyik vezetőjével, Litvánia miniszterelnök-helyettesével

1940 óta fél évszázad telt el. Nem akármilyen 50 év volt ez a sokat próbált litván nép életében. 50 év erőszak, megalázás, reménytelenség, az azonosságtudat meggyengülése. Csak egy hullámvölgy a sok közül ez az 50 év, vagy talán az abszolút mélypont?

Most, mikor végre jövőnk építéséhez hozzáfoghatunk, mindenekelőtt a múltunkkal kell tisztában lennünk. Történelmünkre visszapillantva megállapíthatjuk, hogy népünk szubsztanciális meggyengülésének korszakai szinte szabályos időközönként ismétlődtek, s ezek a rombolások nálunk nagyobb pusztítást hagytak maguk után, mint másutt. Ennek a ténynek megvan a maga speciálisan litván oka. Meghatározó volt természetesen a földrajzi helyzet. Litvánia hídszerepe – a békeidőkben meglévő előnyei mellett – természetesen nagy hátránnyal járt, mert amikor a különböző nyugati és keleti hatalmak a maguk különböző hódító vágyaikat akarták kiélni, akkor ez a híd lett a világ legszörnyűbb helye. Kereszteslovagok, svédek, franciák, oroszok, lengyelek – majd a fél világ átzúdult itt egyszer. Egy kis nép – legyen még oly erős is belsőleg – ekkora nyomásnak természetesen nem állhatott ellen. Nálunk azonban még egy igen súlyos, sajátos litván gyengeség is hozzájárult a bomlasztó erők megerősödéséhez; a nép nagyfokú készsége a hódítókkal való együttműködésre. Így népünk a veszélyeztetettség döntő pillanataiban nem tudott elég ellenállást kifejteni a pusztítás erőivel szemben. A litván értelmiség önös érdekekből többször is felmondta sorsközösségét saját népével, kiszolgálta a hódítókat, elgyökértelenedett. Ebből a szomorú tényből kiindulva – mely oly végzetesen végigvonul az egész litván történelmen – lehet csak megérteni, hogy a litván nép öntudatra ébredésére csak a XVIII–XIX. században, a lengyelek és az oroszok elleni szabadságharcban került sor.

Az újabb idők egyik igen káros, a rombolás erőit növelő jelensége a függetlenség idején (1918–1940) fellépő izolációs politika volt. Ennek később igen súlyos következményei lettek. De az elmúlt 50 év veszteségeit természetesen nem lehet számokkal kifejezni. Egyvalami azonban nem kétséges: a veszteségek minden területen nagyok. A jövővel kapcsolatban két dolgot kell alaposan megszívlelnünk. Először: soha nem szabad magunkat megtagadnunk! Másodszor: szoros kapcsolatokat kell kiépítenünk Európával, a széles nagyvilággal.

Mennyiben játszik a korszak megítélésében az a tény szerepet, hogy az elnyomók tulajdonképpen saját magukat is elnyomták, ők maguk is áldozataivá váltak egy barbár rezsimnek?

A Szovjetunió egy monolitikus állam volt, elnyomták a balti köztársaságokat, Fehér-Oroszországot, Ukrajnát, a Szovjetunió többi népeit, de magát az orosz népet is. Más részről viszont kétségbevonhatatlan tény, hogy ez a monolitikus rendszer Oroszországban született meg. A „világforradalom" orosz találmány. A „világforradalom" nem más, mint a nyugat-európai racionalizmus és a kelet-európai agresszív vulgáris nacionalizmus egybeolvasztása. Ennek a „kultúrtípusnak" már születése pillanatában sem volt perspektívája, s így a diktatúrába visszarendeződést törvényszerűnek kell tekintenünk. A peresztrojka korszakos jelentősége éppen abban áll, hogy most először van valós esély arra, hogy a diktatúrából, ebből a grandiózus zsákutcából civilizált módon valahogy kievickéljünk. A peresztrojka azon a felismerésen alapszik, hogy az értelem a maga elnyomó eszközeivel nem tud úrrá lenni, nem tud rendet teremteni a természetben. Az értelem és a természet a diktatúra alatt brutálisan el lett választva egymástól. A jövő azok előtt fog megnyílni, akik az *Ember* (értelem)–*Természet* egységét a lehető legtökéletesebben fogják helyreállítani.

Mit jelent Ön számára a függetlenség?

A függetlenség nem más, mint lehetőség arra, hogy önmagunkat megvalósítsuk. Lehetőség arra, hogy legfontosabb kérdéseink közelébe kerüljünk. Egy nép függetlenségét a nép vállalkozása, a nép közreműködése nélkül nem lehet megvalósítani. Ha tehát a nép nem vesz aktívan részt benne, az események nem az építés, hanem a rombolás erőinek adnak esélyt.

A gazdasági, pénzügyi, katonai helyzetet tekintve ez a függetlenség alig több egy illúziónál. Hogyan képzeli el a függetlenné válás folyamatát, meddig fog tartani, amíg európai értelemben is szuverén litván államról beszélhetünk?

A mi függetlenségünk nem illúzió!

Csak abban az esetben volna illúzió, ha nem kiáltottuk volna ki függetlenségünket, s közben úgy tennénk, mintha többé-kevésbé szabadok volnánk. Sok figyelmeztetést hallottunk: csak lassan – s még lassabban –, apró, s még kisebb lépésekkel, mint egy teknősbéka szabad a függetlenség irányába tipegni. A kis lépések politikája azonban számunkra nem járható. Az óhatatlanul valamiféle föderációhoz vagy konföderációhoz vezetne. A függetlenség kikiáltásával átléptünk egy küszöböt, s ezzel a Moszkvától való elszakadásunkat a lehető legmegfelelőbb formában fejeztük ki. A Bibliában olvasható: „kezdetben vala az ige". Az antik görögök is hasonlóképpen fejezték ki magukat, mikor azt mondták: „először volt a szó (az ige), s csak azután emelkedtek ki a földből Athén falai". A litván szó most megteremti a litván falakat. Moszkva egyelőre fel van bőszülve, s a Nyugat is vegyes érzésekkel, feszengve figyel ránk: vajon mit tesz Moszkva? Ebben a helyzetben számunkra nem marad más lehetőség, minthogy a realitásokhoz, de természetesen a saját elveinkhez is tartsuk magunkat. Litvánia egyelőre de jure határozta meg a helyzetet, de facto nincs sok eszköz a kezünkben. A legfontosabb most az lenne, hogy a legégetőbb problémáinkat – a határkérdést, a gazdasági problémákat, a Vörös Hadsereg kivonását – a tárgyalóasztalnál vitassuk meg. Moszkva egyelőre erről hallani sem akar, de előbb-utóbb ez be fog következni. A tárgyalások egy-két évig is elhúzódhatnak.

Hogyan helyezhetők el a litván függetlenségi törekvések az európai folyamatokban?

A háború utáni rendezés nem volt más, mint a kommunista terjeszkedés kiteljesedése. Litvánia és a másik két balti állam nem tudta sorsát elkerülni. Elszakították őket Közép-Európától, ahová 1939-ig tartoztak. Litvánia most felemelte, s kitűzte a zászlót. Észtország és Lettország is követni fogja. Közép-Európa, melyet helytelenül Kelet-Európának neveztek, ismét újjáéled, s igyekszik megszabadulni a II. világháború örökségétől. A jövőben lesz egy Nyugat-Európa, mely a mai nyugat-európai országokat foglalja majd magába, s lesz egy Kelet-Európa, mely a mai Oroszországot jelenti majd, s a kettő között most születik meg egy zóna, mely Bulgáriától Finnországig húzódik. Mai fogalmaink szerint nevezhetnénk ezt a területet akár kelet-nyugati átmeneti sávnak is. Nem hiszem, hogy az Európai Gazdasági Közösség ne ismerné fel, hogy mit is jelenthet számára ez a közép-európai övezet, nemcsak gazdasági, de főleg politikai szempontból is.

A nyugati út egyértelmű, de Keleten nem ilyen egyszerű a helyzet. Megszülethet-e a demokratikus és szabad Litvánia, ha káosz lesz a Szovjetunióban?

Úgy vélem, most már egyre inkább látható, hogy Gorbacsov körül már kialakultak olyan erők, melyek a veszélyes tüzeket kezelni tudják. Természetesen Litvánia számára nincsen semmiféle biztosíték arra, hogy ne pörkölődjön meg, ha a szomszédban égbe csapnak a lángok. De ha valaki fél a farkastól, ne menjen az erdőbe! Nekünk cselekednünk kellett, s a mi utunkat csak mi járhatjuk végig. A fejlődés feltartóztathatatlan.

Lehet-e a litván fejleményeket úgy alakítani, hogy ne fékezzék a Szovjetunióban a peresztrojkát?

A demokrácia kisugárzása Litvániából már most is érezhető. Nálunk már létezik sajtószabadság, a különböző vélemények szabad ütköztetése, vannak demokratikus pártok. Úgy gondolom, sok szovjet polgár látja Litvániában a peresztrojka előfutárát. A mi függetlenségünket magunk teremtettük meg, mi húzzuk fel a falakat. Ez útmutatásul szolgál a többi hasonló sorsú nemzetnek is. □ ***Fassang János Pál***

Zichy Mihály: Egy lap II. Sándor cár koronázása alkalmából. Fotó: A. Szenczi Mária

Király Tibor

Vázlat a koncepciós perek és a semmis ítéletek jogi természetéről

Az elmúlt négy évtizedben a politikai hatalom, a büntetőjog-alkotás és a joggyakorlat bő teret biztosított a lakosság nagy részének büntetőjogi felelősségrevonására és elítéltetésére. 1945 után új jogszabályok szaporították az elkövethető bűncselekmények számát; a hatalom a megtorlást szorgalmazta, a büntetőjogot a politikai ellenfelekkel való leszámolásra használta fel, és ehhez igazította a nyomozási és bírósági gyakorlatot. Mindennek következtében megnőtt az elítéltek száma: az 1950-es években megközelítette az évi 150 ezret. (1938-ban a bűntettek és vétségek miatt elítéltek száma 50 ezer volt, az 1980-as években évente mintegy 70 ezer.) A korszak elemzése megmutatja, hogy a jog és annak gyakorlata ez időben mekkora mértékben szakadt el az erkölcstől. Az igazságszolgáltatás iránt a bizalom megrendült és el is tűnt. Mint ahogyan ma, akkor sem tudta a közvélemény bűnösnek, még kevésbé bűnözőnek tartani azt, akit a büntető ítélet megbélyegzett: a parasztot, aki saját kertjében kidöntött egy gyümölcsfát, levágta saját állatát; a munkást, akinek kezében eltört egy szerszám vagy munkahelyet változtatott; a szervezkedés miatt elítéltet, az izgatót. A történeti és a hagyományok által szentesített, jogi és kulturális értékek alapján végzett elemzés az elítéltek között meg tudja különböztetni az egyetemesen elismert normákat megsértő bűnözőket és az ítéletet elszenvedő áldozatokat. A bűnözésről rajzolt képről leválaszt olyan elemeket, amelyeket az önkény szülte jogi normák és az általa formált gyakorlat alapján helyeztek el reája. Áldozattá és hőssé válhat a társadalom és a történelem ítélőszéke előtt az, akit a bíróságon elítéltek, jeléül annak, hogy a társadalom és a történelem nem mindig hagyja jóvá, amit a bíróság ítélt.

1.

2.

A büntető igazságszolgáltatás gépezete nem működik egyenletesen: néha nyilvánvaló bűncselekményekre nem reagált, máskor műpereket produkált költött tényállások alapján. Ez utóbbiról a publicisztikában és a szakmunkákban is a „koncepciós per" kifejezés vált közkeletűvé; jogi kritériumok alapján ennek három német különböztetem meg, tudván, hogy sok perben mindenféle koncepciós jellemvonások halmozódhattak. Az első csoportba sorolhatók azok a perek, amelyeket olyan politikai szándékkal létrehozott jogszabályok alapján folytattak le, amelyek nemzetközileg is elismert jogelveket, erkölcsi normákat sértettek, és amelyeknek alkalmazását eleve tudott politikai célból eltökéltek. (A büntetőjog elsődleges célja azonban nem az, hogy alkalmazzák, hanem hogy eligazítást adjon a társadalomban megkívánt magatartásról, és visszatartson attól, amit a törvény tilt.) E jogszabályok némelyikében morálisan lehetetlen cselekvést tettek kötelezővé, mint például a hozzátartozót is terhelő feljelentési kötelességben; némelyikében az ésszerűtlent tették kötelezővé, mint néhány gazdasági rend vagy terv elleni bűncselekmény meghatározásában; némelyikében tiltották az alapvető emberi jogok gyakorlását, mint a véleménynyilvánítást, a lakóhely megválasztásának jogát. Az ilyen jogszabályok alapján folytatott perekben akár minden valódi lehetett: az esemény, a bizonyítékok, a vádlott – csak éppen a törvény volt elvtelen. A koncepciós perek második, általánosan ismert kategóriájába a politikai hatalom által megrendelt büntetőperek tartoznak, amelyeknek szinopszisát, és benne az áldozatok bukását előre megkomponálták, a teljes forgatókönyvet ennek alapján, itt-ott valóságos elemeket is alkalmazva, utólag megírták, majd nagyrészt valótlan, akár kínzással is kikényszerített vallomásokba foglalt elemek alapján lejátszották.

Másfajta, a harmadik kategóriába sorolható koncepciós pernek tekinthető az az eljárás, amelyben a megtörtént, a valóságos eseményekből, a társadalmi érdekekkel és elismert értékekkel ellentétben álló jogi következtetéseket vonnak le. – A büntetőperben a bíróság az egyes (konkrét) tények leírásánál gyakran minősíti a tényt a törvényben szereplő általános fogalommal, még a legegyszerűbb ügyekben is, mint például a lopás (mi a dolog „elvétele"?); vagy a rágalmazás (alkalmas-e a közlés a becsület csorbítására?), vagy a közszemérem megsértése (mi a „szeméremet sértő tárgy"?). Ilyen esetekben egyedül az általános fogalmak valódi tartalmának birtokában dönthet a bíró helyesen, ami különösképpen akkor

III

Követ lyuggató eső esett
befröcskölte az eget
szálkás csillagokkal
Lent fény rohad és árnyék mállik
tócsákban hold fonáklik
S borba fúlt a bordal

Villamositott Magyarország
éjben érlelte sorsát
részeg arca toccsan
Európa sötét frázisa
fölparázslik mégis Ázsia
virradata robban

Izzanak dolgok közt a rések
vakít a boldog végzet
meghalhatok Élek
És megy Még megy Kőrösi Csoma
nyelvek paradicsoma
előtte S lidércek

Ki ne vágyna ha van még vágya
tükreit mind lehántsa
törött tojás héját
Hogy magából végül kilásson
s túl kozmosz csipogáson
hallja saját hangját

Hát hova még hova még merre
Testemben égő mezsgye
S kerek a Föld kerek
Összeért zárlatos kultúrák
tüzében égnek hazák
kamasz szerelmesek

IV

Hópelyhen billeg a világ
megrendítvén ébredésem
attributumát
Jár az eszem semmiségen
s ködön át a Napot nézem
őrült dáliát

Hányadik álmomból ébredek
s vagyok-e éberebb

Ablakod fehérre mázolt
fái közt az éjszaka
szénkockái még fénylenek
Fekete tükör
repedezik
Felkeltél Fésülködsz megint
Égre kéményből a füst
barokk oszlop tekeredik

Az űr száján im fellegek
Lélegzik mind angyala
Kerítésen papír rezeg:
fésű-szájharmónika

S bomlik a szélben az égen
fehér napfény kötélen
kilógja magát a lélek
S lélek vásznán a test is

feléled

V

Tekintetem mit fölvetek
arrébb taszít egy felleget
Kisüt a Nap de nem meleg
könnyes a fűszál didereg

Sírás maszatja kezemen
ruhámba törlöm kézfejem
Kigyúl a bokor csupa fény
gyöngy sajog minden tövisén

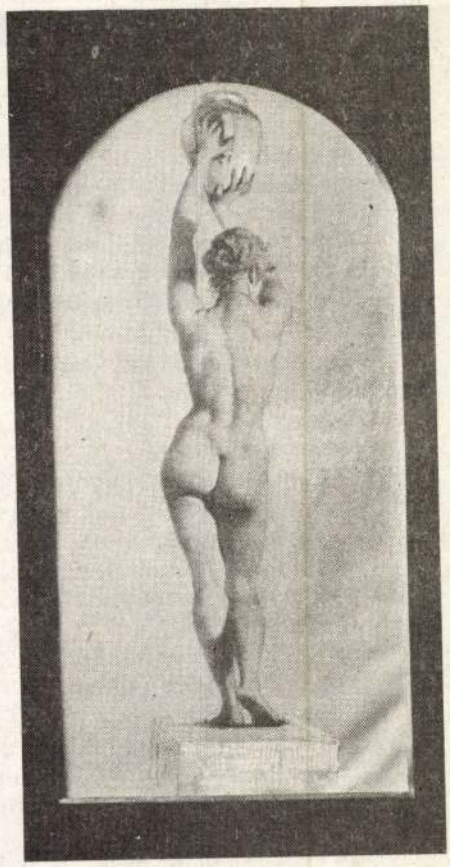

Zichy Mihály: Női akt

Géczi János

Bagolykút

A Tótkert – nos, az a Tótkert. A senki földje, az utolsó ház mögött, és ráadásul rét. Tavasszal a legszebb, amikor visszahúzódik medrébe a Cserge, de a vizéből hagy valamennyit a zsombékok között. A tócsákban virít a tükrös virágú gólyahír, meg az éles szárú sás, amellyel, a levelét karikába hajlítva, a szappanos léből hártyát lehet kiemelni. A gólyahír méregzöld, üde levelei az anyaszéna kaszálásáig maradnak a réten, csak föléjük magasodik ezer meg ezer rózsaszín, szálkás szirmú virágjával a sok kakukkszegfű.

A gólyahír és a kakukkszegfű nyílása között azonban a boglárkák sárgája változtatja mesebeli tájjá a rétet. Ilyenkor a Tótkertet megszelő ösvényen ballagó cigányasszonyok hosszú szoknyáit levessárgára festi a kölyökszellőktől is kavargó, mézszagú virágpor. Eta csak övig lesz sárga, de a Kisetának a fejebúbja is virágporos. Az arcát meg mintha átfestették volna.

Eta sorra járja a házakat, kihordja a tyúkólakból a trágyát, kamrát, pincét, műhelyt meszel, s budit, felássa a kertet egy liter borért, némi ennivalóért.

Kiseta akadályozza munkájában, hát leginkább visszakergeti a Tótkertbe, hogy délig, délutánig ott játsszon.

Ha tavasz van és sor kerül a portájuk csinosítására, no meg teljes pompáját nyújtja a Tótkert, a kisfiú is szeret délutánonként arra kószálni. Otthon csak láb alatt van, a fűben pedig elfeküdhet, a felhőket nézegetve beléjük képzeli a képeskönyvekből ellesett tájakat, állatokat, embereket, vagy rohangálhat föl-alá, fűzvesszővel kaszálva a virágfejeket és papírzacskóba gyűjtheti az elkapható, lustább lepkéket.

Egy délután, amikor Eta éppen a kisfiú szüleinél dolgozott, a kisfiú és Kiseta együtt hevertek a Tótkert füvében.

– Nekem egy baglyom is van – dicsekedett a fiú, mert valóban volt egy halk röptű, lapos ábrázatú bagolyfiókája.

– Nem igaz – mondta Kiseta. De valójában nem érdekelte a dolog.

– Már miért ne lenne igaz? – háborodott fel a fiú. – Két hete van nálunk.

– És mit eszik?

– Amit adunk neki.

– Azt nem eszi meg – vihogott a cigánylány. – A baglyok egeret esznek meg pockot. Nem azt, amit a magyarok.

– A tyúkólban vannak egerek – találta ki a kisfiú.

– Ahol Eta ganézik, ott nincsenek egerek – feleselt öntudatosan Kiseta. – Anyám fél az egerektől. Egyet sem fogna meg – tette hozzá csöndesen.

– Én félek tőlük – mondta a kisfiú.

– Én is – egyezett bele a kislány.

– Azt eszi a baglyom, amit a tyúkok.

– Kukoricát? Ahelyett hogy megfőznétek.

– Kukoricát, igen. Meg darát. Kenyérhéjat. Meg tyúkbelet.

– Azt valóban megeheti – nyugtázta Kiseta, és egymás után szakította le maga körül az ecsetfű szálait.

– Ezek meg olyanok, mint a hernyók – bökött rájuk a fiúcska.

– Juj! Ne mondj ilyeneket! – sikoltott. – A hernyókat nem szeretem.

– Akkor ne menj a régi kúthoz! Onnan jönnek ki a hernyók. Tavaly ott feküdt egy kutya, teljesen ellepték. – A Tótkertben, a rétet átvágó ösvény mellett régi, bemosott csordakút volt. De régen nem használták, hiszen a vizét megmérgezte a gólyahír.

– Mutasd meg, hol van? – követelte Kiseta.

– Nekem nem szabad odamennem, mert a kisgyerekek belecsúsznak.

– Én nem esnék bele. Ügyes vagyok.

– Ilyenkor még vízzel van tele... meg békákkal.

– Ó, a békákat nagyon szeretem.

A kisfiú borzadva nézett a kölyöklányra. Elfordította fejét. Távolban hal alakú felhőkre lett figyelmes. Eszébe jutott, hogy mit beszélnek a faluban a cigányokról. Aztán megkérdezte.

– Meg is eszitek?

– Meg. Csak meg kell nyúzni.

– Jaj, ne mondj ilyet. Az fáj nekik.

– A tyúknak nem fáj, ha levágjátok?

Ezen hosszan eltöprengett a kisfiú. Kiseta meg bölcsen mosolygott.

– Én a varjút is megeszem! Meg a baglyot. Meg a verebet – dicsekedett.

– Azokat nem lehet megenni. Nem arra valók.

– Nem hazudok.

– De igen, mert mind hazugok vagytok.

– Nem vagyunk azok. És megmondom előre, hogy mire hazamégy, már nem lesz meg a baglyod. Mert ha ott van, akkor Eta elhozza. És ideadja nekem, kopasztani!

A kisfiú fölpattant, és megcibálta Kiseta copfját. Kiseta bokán rúgta a fiút.

– Ha megeszed a baglyomat, bele fogsz esni a kútba! – kiabálta a kislánynak. – És ott egy csomó hernyó van. És megzabálnak a hernyók. Leeszik rólad a ruhádat is.

– Te csak tudod! – állt föl Kiseta, és lassú léptekkel átsétált a rét túlsó oldalára. A kisfiú meg az ösvényen hazafelé indult. A kútnál megállt, egy bottal a megroskadt, maradék kútkávát is szétrombolta. Egy-két csapás is elég volt, a tél és a víz régen elkorhasztotta.

– A baglyom? – kérdezte az anyjától.

Az anyja nem akarta megmondani neki az igazat, hát csak odavetette neki.

– Elvitte Eta!

Pedig a bagolyfióka éhen döglött. S a cigányasszony már a megmeredt, puha tollú madarat csúsztatta a batyujába. A kisfiú Eta után szaladt volna, hogy visszavegye, elkönyörögje tőle a madarát, amellyel nagy tervei voltak. Az anyja nem engedte. A gyerek a földre vetette magát, és napszálltáig bömbölt. Végül megsajnálta az anyja.

– Apád hoz majd neked egy kutyát.

– Baglyot hozzon – szipogta.

– Azt is elvinnék a cigányok.

– Akkor meg beleesnek! Mert Eta is beleesik. És ott fullad meg.

– Hova, te?

– A Tótkert kútjába!

– Ne bolondozz – legyintette tarkón az anyja. De később nem merte megmondani a gyereknek, hogy azon az éjszakán meghalt Eta. Sötétedett, amikor a telepről – ki tudja milyen okból – visszaindult a faluba, s részegen vágott neki a Tótkertnek. Négy nap múltán vetette ki magából a kút vize; a batyujában benne volt a bagoly. □

(Folytatás a 2. oldalról)

nak, hogy kész helyzet elé állítunk leendő koalíciós partnereket egy hozzájuk képest kívülálló párttal kötött különalkuval? Azt a kérdést pedig most nem is érdemes érinteni, hogy vajon az alkut megkötő pártok demokratikusan választott vezető testületei mikor, milyen körülmények között, milyen mértékben vehettek részt ennek az alkunak az előkészítésében és jóváhagyásában. A politikában, a hatalomgyakorlás során alkuhelyzetek adódnak rendre, s alkut természetesen kötni kell. Nem mindegy azonban, hogy milyen rangú kérdésekről van szó, azokban milyen értékű alku születik a közérdek szempontjából, s az alkut kötő felek külön érdekei szempontjából. Demokratikus viszonyok között pedig korántsem mindegy, hogy például az ország elsőszámú közjogi méltóságáról kik és milyen módon hoznak döntést. Különleges fűszerezést adott ennek az alkunak még az is, hogy a sajtóközleményekben a két párt aláírói mintegy beígérik nekünk: legyünk nyugodtak, aki most az országgyűlés elnöke lett és így ideiglenes köztársasági elnök, az majd nagy valószínűséggel végleges köztársasági elnök is lesz, hiszen miért is ne szavazná meg majd a parlament. Gondolom, ehhez a jelöléshez még a pártoknak is lesz szavuk, gondolom, a parlamentnek is, de méginkább azt gondolom és remélem, hogy elsősorban a népnek lesz ebben döntési lehetősége. Mert a demokraták ugyan milyen érvvel kívánnák elvitatni a néptől azt a jogot, hogy első számú vezető emberét maga válassza meg, ha már megválaszthatta (szabadon!) a maga parlamentjét és személy szerint többek között azokat is, akik most nélküle akarják elintézni a köztársasági elnök ügyét? Ne terheljük a népet ezzel? Ne költekezzünk ilyesmire? Ha a népnek volt türelme évtizedeket várni a demokráciára, ha volt ideje és önfegyelme ezt a választási kampányt figyelemmel kísérni és elmenni végül szavazni, akkor miért ne lenne arra is, hogy megválassza a Magyar Köztársaság elnökét? És miért éppen erre ne költekezzünk? Tudnánk egymásnak mesélni arról, mi mindenre költekeztünk már a demokrácia ürügyén is! Ezek komolytalan érvek és az sem meggyőzőbb, hogy egyik vagy másik nyugati országban is a parlament választja az elnököt. Ez itt Magyarország, és sajátságos magyar helyzet. Most az volna a fontos, hogy ez a nép birtokon belül érezhesse magát itthon. Ha ez nem így lesz, akkor semmit sem csináltunk. Akkor végsősoron nevezhetjük akárminek, ami itt majd kialakul, abban biztosak lehetünk, hogy a nép majd másképp fogja nevezni. □

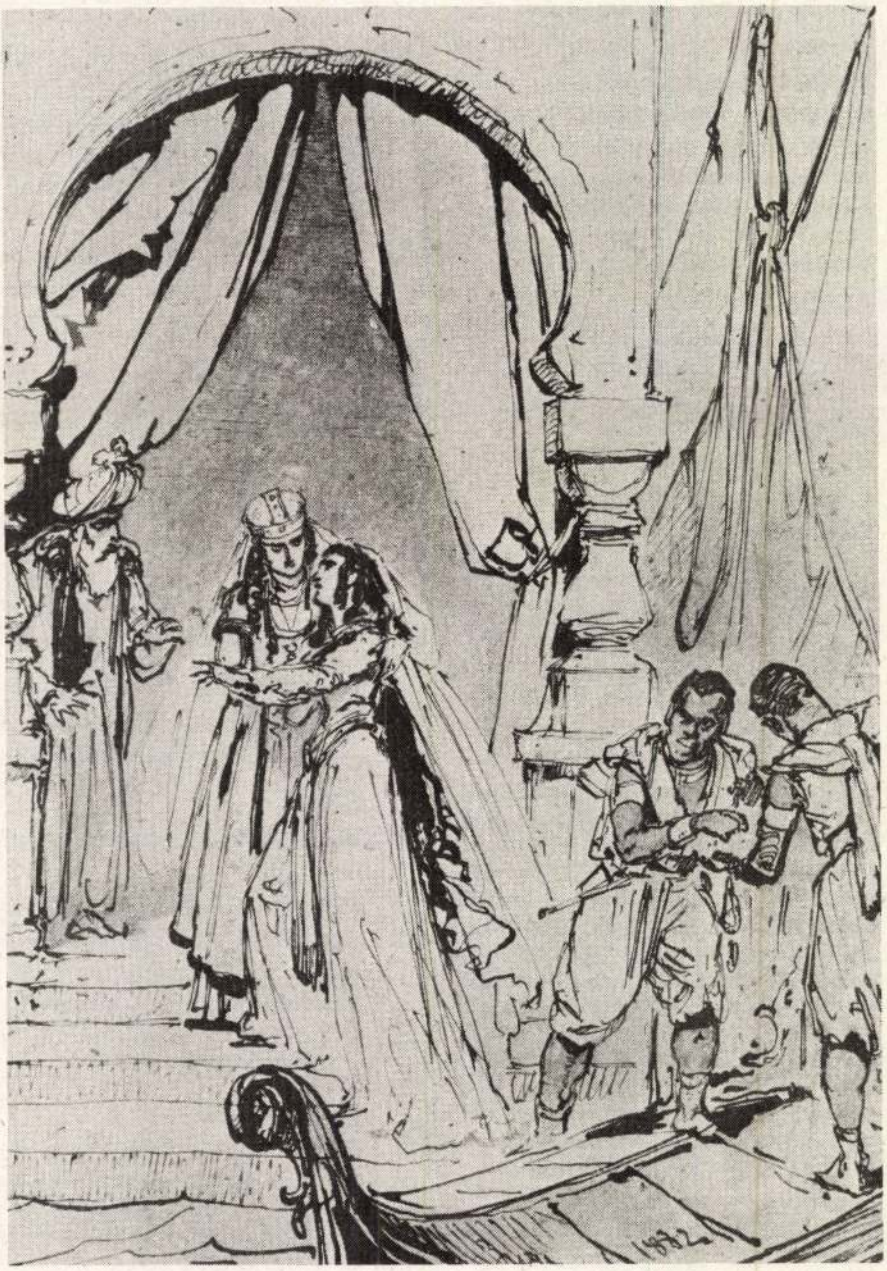

Zichy Mihály: Illusztráció

90/11 HITEL

Csoóri Sándor elnök

Bíró Zoltán főszerkesztő
Alexa Károly szerkesztő
Dippold Pál olvasószerkesztő

Rovatszerkesztők:

Nagy Gáspár – Szépirodalom
Tőkéczki László – Nemzet és hagyomány
Kiss Gy. Csaba – Kelettől Nyugatig
Bakos István – Műhelyek
Dippold Pál – Kármentő
Bogár László – Gazdaság és társadalom
Mányoki Endre – Nézet, Hitellevél
Alexa Károly – Új Látóhatár
Banga Ferenc – művészeti szerkesztő
Nagy Gyula – tervezőszerkesztő
Markovics Mara – a szerkesztőség titkára

Védnökség:

Borbándi Gyula, Csengey Dénes, Cseres Tibor, Csurka István, Fekete Gyula, Fodó Sándor, Für Lajos, Gombos Gyula, Kántor Lajos, Lezsák Sándor, Püski Sándor, Tőzsér Árpád, Szilágyi István, Vályi Nagy Ervin

A szerkesztőség címe:

Budapest X., Szállás u. 21. 1107
Levélcím: **Budapest, Pf. 149. 1475**
Telefon: **147-1590.** Telefax: **147-7369.**
Telex: **22-7734**

HU ISSN 0238-9908

Kiadja a Hitel Lap-, Könyvkiadó és Kereskedelmi Kft.
Felelős kiadó: **Bíró Zoltán** ügyvezető igazgató
Gazdasági tanácsadó: **Berky Ferenc György**
Szedi: **a Formatív Kft.**
Felelős vezető: **Deák Gyula** ügyvezető igazgató
Nyomja: **a Zalai Nyomda**
Felelős vezető: **Galla József** igazgató

Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető a hírlapkézbesítő postahivataloknál, a kézbesítőknél és a Hírlap-előfizetési és Lapellátási Irodánál (HELIR) Budapest XIII., Lehel utca 10/a – 1900 –, közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással a HELIR 215-96162 pénzforgalmi jelzőszámára. Előfizetési díj: 1/2 évre 507 Ft, egy évre 1014 ft. Külföldön terjeszti a HITEL Kft. (H-1475 Budapest, Pf. 194.), a „Kultúra" Külkereskedelmi Vállalat (H-1389 Budapest, Pf. 149.), a SMIKK (Zürich, Pf. 87-CH-8037), illetve a Püski-Corvin Kiadó (251 E 82 Street New York, NY 10028 USA). A Hitel lapszámai megvásárolhatók az Eötvös Könyvesboltban (Budapest, Szamuely utca 41. 1093) és a hírlapárusoknál.

A nem kért kéziratokért, grafikákért és fényképekért szerkesztőségünk nem vállalhat felelősséget.

2 Bíró Zoltán: Demokrácia, vagy csak a hatalom színeváltozása?

Szépirodalom

5 Köntös-Szabó Zoltán: Trianon gyermekei
11 Gál Éva Emese: Emlék-vízió; Más
Kántor Zsolt: Világ; Hitel
12 Vasadi Péter: Magánbeszéd (7.); (9.); (10.)
13 Szikra János: Eltévedt évek vándora; Gránátszilánk; Vallomás
14 Szöllősi Zoltán: Halott napraforgó
16 Géczi János: Bagolykút

Az elefántcsonttoronyból

17 Esterházy Péter: A világ szerkezete

Feltört korsó

18 Kolozsvári Papp László: Repül a nehéz biciklista

Nemzet és hagyomány

19 Kelemen Sándor: Egy Maros menti falu
22 Az észak-erdélyi román iskoláztatás és művelődés (1940-1944)
Juhász István: Dél-erdélyi iskoláink és a románság

25 Gellér Katalin: Zichy Mihály

Kelettől Nyugatig

27 Boris Pahor: Az identitás védelmében
30 Litván sorskérdések – beszélgetés Romualdas Ozolas-szal

Műhelyek

32 Király Tibor: Vázlat a koncepciós perek és a semmis ítéletek jogi természetéről
34 Fodor Miklós: Az egészségügyi ellátás és a társadalom

36 Tolcsvai Nagy Gábor: Az értelmiség polgárosodása

Újabb magyar rémmesék

39 Czakó Gábor–Banga Ferenc: Gyász

Kármentő

39 Alexa Károly, Bor Ambrus, Szántó Éva, Badó Barna, Rott József, Gergely Tamás, Kurucz Gyula és Döbrentei Kornél írásai

Gazdaság és társadalom

43 Szöllössy Árpád: A svájci adórendszer (2.)
46 Nagy Pongrác: Tervgazdaságból – tervszerűen – piacgazdaságba

Nézet

54 Antal István: A mámor naiv művésze (Baudelaire: A mesterséges mennyországok)
55 „Szenvedj és rágd a falat" (Csáth Géza: Napló)
56 Horváth Edit: Te csak álmodj, boldog Ausztria! (Magris: A Habsburg-mítosz az osztrák irodalomban)
Kiss Irén: Sínpárok ha kereszteződnek (színielőadás)
58 Csűrös Miklós: Kritikai ítéleterő és elméleti összegzés (Fülep Lajos: Egybegyűjtött írások I.)

Új Látóhatár

60 Borbándi Gyula: Dél-amerikai magyar változatok
63 Kósa László: Magyarok Észak-Amerikában

A címlapon: Molière: A fösvény – Steegmeyer rajza, Berkowetz rézmetszete. Fotó: Bertalan Vilmos

ZICHY MIHÁLY EMLÉKKIÁLLITÁS

GRAFIKAI MŰVEK

A MÚZEUMOK ÉS MŰEMLÉKEK ORSZÁGOS KÖZPONTJA RENDEZÉSÉBEN

1952. DECEMBER 23-TÓL — 1953. FEBRUÁR 1-IG
ORSZÁGOS SZÉPMŰVÉSZETI MÚZEUM

BUDAPEST, XIV., DÓZSA GYÖRGY-ÚT 41

Felelős kiadó: Bényi László
Egyetemi Nyomda, Budapest — 52/9569 — F. v.: Janka Gyula igazgató

ZICHY MIHÁLY EMLÉKKIÁLLÍTÁS

Képzőművészeti kiállításaink egymásután állítják a dolgozó tömegek egyre növekvő kultúrigényének szolgálatába a magyar mult haladó értékeit. Zichy Mihály mult századi művészetünknek egyik legkiemelkedőbb és legeredetibb festőegyénisége, szükség van arra, hogy eszmei harca, kulturális jelentőségű életműve a tömegek tudomására jusson : közkinccsé váljék.

A multban — Zichy Magyarországon fellelt műveiből — gazdag és sokoldalú anyagot mutattak be a különböző Zichy-kiállítások, de mégsem adhattak szervesen összefüggő képet művészetéről, félszázados oroszországi munkássága ismeretének híján. Erről az anyagról mindeddig úgyszólván csak silány reprodukciókból, leírásokból, utalásokból tájékozódott művészettörténetünk. A Szovjetunió most példamutató készséggel, népünk kulturális fejlődését segítő tettel járult Zichy művészetének megismertetéséhez : a Zichy-kiállításra, kérésünkre megküldötte a Tretyjakov-képtár Zichy-grafikáinak jelentős anyagát.

Ugyancsak hézagpótló nagy segítséget adtak a szovjet műtörténészeknek, Pahamovnak és Zámoskinnak a Szovjetunióban lévő Zichy-illusztrációkra vonatkozó ismertetései.

Ma — amikor elérkezett Zichy Mihály művészete újraértékelésének lehetősége — fokozottan érezzük Zichy sürgető kívánságának fontosságát : „Jó vagy rossz művész voltam-e, arról az idő fog határozni, de határozott ítéletet a legjobb barátaim is csak akkor hozhatnak, ha műveimet egybegyűjtve látják." A több országban többezer művet alkotó művész jelentőségének teljes áttekintése — miután műveinek jó része a világ minden táján szerteszóródott — aligha lehetséges. Grafikai kiállításunk korántsem lép fel a teljesség igényével, de — születésének 125. évfordulóján — azt az elégtételt adja a művésznek, hogy a Szovjetunióból érkezett anyag segítségével fényt derít Zichy művészetének eddig ismeretlen szakaszaira és értékes szemelvényeket ad művészi fejlődésének jelentős állomásaiból.

Zichy Mihály a magyar reformkorban született a somogymegyei Zalán, 1827-ben. Fiatalkorát Magyarországon töltötte, 1844-ben Pesten, az országgyűlési ifjakkal együtt — mint fiatal jogász — Kossuthot hallgatta. Az osztrák elnyomást már gyermekéveiben izzón gyűlölő Zichybe a szabadságeszméket Kossuth szavai oltották be.

Gyermekkora óta szított forradalmisága — amelynek művészetében sokszor hangot ad — nemcsak a kor hangulatából, hanem gyermekéveinek olvasmányaiból is táplálkozott. Családi könyvtárukban ott voltak a francia enciklopédisták, a francia forradalom előkészítői, és a francia felvilágosodás nyomán a magyar szellemi élet megteremtéséért küzdő Bessenyei, Vörösmarty és Kisfaludy Károly romantikusan nemzeti szellemű írásai. Itt talált rá a Humanista Tudományok köteteire és a polgári humanizmus forradalmárára, Goethére. Ezek az olvasmányok jelentették azt az alapot, amelyből Zichy humanizmusa kibontakozott: a természettudományosan gondolkodó, művelt, szabadszellemű művész. Kialakuló művészi egyéniségének ezeket az előzményeit kell figyelembe vennünk ahhoz, hogy művészetét valóban megérthessük. Zichy minden egyes képének valamiféle sajátos, jellemző légköre van. Az alapjában véve romantikus művész fejlődésében a biedermeier felfogás is megtalálható. Ami egységessé teszi életművét, az nem valamely festészeti irányhoz való tartozása, hanem sokkal inkább szellemének, gondolkodásának sajátossága.

Műveiben a humanista gondolkodó találkozik az irodalmi romantika kedvelőjével, s a realista látású rajzolóval. Témáinak romantizáló jellege ellenére sem volt Zichy a felvirágzó kritikai realizmus idején korszerűtlen: mert képei életteljességre törekedtek, a valóság ábrázolására. Zichy az életesemények természetességével kíséri az emberi tragédiákat, örömöket, indulatokat: ebből származik emberábrázolásának ösztönös realizmusa. A formák életszerűségét, a rajzban való igazmondást művészi felelősséggel érezte: „Akármennyire dicsérjék is képzelőtehetségemet, az mégsem akkora, hogy a nem-látottakat — ha ezek földi események — hű formájukban előidézhessem", — írja egyik levelében. A természeti valóság parancsoló törvényszerűségeit szinte belerótta emlékezetébe, s csak ezek után engedett szabad futást képzeletének. Hunyt szemmel tudta felidézni a gondolatához szervesen fűződő mozdulatokat, mimikát és ezt az éles benső látását követte ecsetjének, irónjának, tollának érzékeny vonalvezetésével.

A valóság ábrázolásának módszereit Zichy bécsi mesterétől, Waldmüllertől tanulta meg. Ez a művész volt az, aki Zichy bécsi tartózkodása idején, az 1840-es évek során már harcban állott az Akadémiával, annak száraz, élettelen, klasszicizáló másolatokat tanító módszerével. Waldmüller elve volt a természet utáni, gondolatteljes és alapos festés, ómaga azonban ezeket az elveket a bécsi nyárspolgári ízlés biedermeier-témáiban érvényesítette. A nyájas polgárarcképek és derűs népéletképek waldmülleri témáitól Zichy első bécsi képei eltérnek: drámai hangú, szenvedélyes kifejezésű témákat választ. Mentőcsónak című képe, amellyel első nagy sikerét aratta, Zichyt nem a bécsi biedermeierhez, hanem témájában és lendületében inkább a francia forradalmi romantika festőihez kapcsolja.

Húszéves korában, 1847-ben hagyja el Bécset, amikor Waldmüller tanácsára elvállalja a cár unokahúgának festésben való tanítását Szentpéterváron. Ebben az állásban töltött két esztendeje sok művészietlen munkával árasztotta őt el, művészi fejlődésére vonatkozó érdekes adatokat a hivatalán túl végzett, és az udvari állásától való megválása után készült művei adnak. Erre a korszakára is hézagpótló felvilágosítást ad a Tretyjakov-képtár most megküldött anyaga. Eddigi ismereteink, rendelkezésünkre álló anyagunk, nem adtak folyamatos képet Zichy oroszországi fejlődéséről, kiesés, ugrás mutakozott művészetében a fiatalkori művek, a waldmülleri indíttatás és későbbi oroszországi műveinek stílusa között. A Tretyjakov-anyag azt bizonyítja, hogy a Mentőcsónak a francia romantika felé mutató irányát Szentpéterváron kevésbbé szenvedélyes, kevésbbé pathetikus hangú képek váltják fel, amelyek témájukban, sokhelyütt színezésükben is, Waldmüller-hatásra mutatnak. „Barjatyinszkaja arcképe" és a „Két nő az erkélyen", felfogásukban és festésmódjuk simaságában a bécsi biedermeier-képekre emlékeztetnek, az anyagábrázolás realizmusával és a rajz mesteri biztonságával tűnnek ki. Samoilov színészt és egy orosz diplomatát ábrázoló — a Tretyjakov-képtárból fényképben megküldött — képei, realisztikus, erőteljes jellemképek. „Nagyanyó és unokái" című rajzának témája, életteljes humorával ismét a waldmülleri népéletképek derűjére emlékeztet, az öregasszony gondviselt arcának s a visító lurkónak valósághű, szépítetlen látása azonban már a biedermeierénél erőteljesebb felfogásról tanuskodik. A cári koronázás „Népünnepélyét" Zichy — mivel az a koronázási album számára készült — vidám zsibongásában ábrázolja. Az egyetlen nap látszat-jólétének mámorába feledkező nép alakjait, ízes mulatozásukat, játékos örömüket a csúszdán, ujongásukat a szokatlan ünnepi kolbászok és sütemények között, mesteri megfigyeléssel, a nagy németalföldi festők széles derűjére emlékeztető realizmussal ábrázolja.

Udvari festőtanári állása megszüntével Zichy néhány küzdelmes évet töltött Szentpéterváron, s ekkor szövődött az az erős fonál, amely őt évtizedekig Oroszországban tartotta, s később Párisból is visszahívta : megszerette az orosz embert, otthonra, barátokra talált. Feleségül vett egy szegénysorsú orosz leányt, Jersova Alexandrát, aki négy gyermeküket önfeláldozóan, teljes odaadással nevelte, s akikről Zichy — bár hosszú ideig tőlük távol s elszakítva élt — minden szeretetével gondoskodott. Orosz festőkollégáinak nehéz sorát, nyomorát is ezekben az években ismerte meg, ezekre az évekre emlékezve alapította meg Szentpéterváron a Pénteki Társaságot, a kenyérgonddal küzdő orosz festők segítésére. Ezen évek alatt önerejéből, tehetségével olyan hírnevet szerzett, amelynek következtében a cár előbb egyes vadászatok, udvari események, csataképek festésével bízta meg, 1859-ben pedig kinevezte udvari festővé. Azok a feladatok, amelyeket

ettől az időtől kezdve, négy cár udvari krónikásaként végzett — kifejlesztették amúgyis rendkívüli pontosságú, gyorsaságú rajzkészségét, gyakorlatát, de ugyanakkor elrabolták ennek a hatalmas munkaerejű művésznek nagyobb és igazabb művekre szánt legtöbb idejét, megfosztották attól, hogy páratlan képzelő- és megjelenítő erejét, mesteri tudását, teljes egészében állítsa művészetének szolgálatába. Udvari festővé történt kinevezése Zichyt a régi bizánci uralkodók „udvari művészéhez" hasonló pozicióba helyezte. A feudalizmus korában az orosz cároknak bizánci pompájú udvartartása történelmi valóság, és annak — aki mint rendelésre alkotó művész ebbe a légkörbe belekerült — pontosan ezt a szellemet kellett visszatükrözni. A „cári krónikák" magukon viselik ennek az udvari környezetnek minden pózát, jellegzetességét, túlméretezettségét. A cári albumok részére készített képei beszédesen bizonyítják, hogy milyen félelmetesen virtuóz rajzi készséget fecsérelt Zichy ezekre az eseményképekre, amelyeken a szereplők százait arcképi realizmussal ábrázolja, az építészeti környezetnek, az udvari pompának káprázatosan aprólékos, biztos rajzával. Ez a formarészletezés elidegenítette őt a színekben, széles ecsetvonásokban való látástól: a gyakorlat mindennapos munkája egyre inkább grafikussá tette.

Az udvari festő azonban nem vált udvari emberré. Ezt leghitelesebben orosz festőkollégáinak későbbi, Szentpétervárról való távozásakor az egyik képeslapban megjelent búcsúsorai mutatják: „... állása elég alkalmat nyújtott volna neki, hogy saját céljai felé törekedvén, másoknak ártson, befolyását, erejét velök éreztesse... Senki olyan hévvel nem védelmezte pályatársait, mint ő, minden kérdés, amely akár az egyes művész, akár általában a művészet érdekében fölmerült, élénken ragadta meg, s rokonszenves közmunkálásra sarkalta őt. A mi művészeink tudnak róla, s illetékesebb ítélőbírák e tekintetben bárkinél."

A nagy orosz festészeti realizmus bontakozó mozgalmához azonban Zichy nem tudott csatlakozni. Bár festési kifejezésmódja valósághű, realisztikus, — irodalmi érdeklődése, képzeletvilágának gyökerei a szenvedélyesebb romantikus kifejezésmódhoz nyúlnak. Társadalmi problémái pedig — a nyugati polgári demokrácia elveinek megfelelően — az egész emberiséget átfogó világeszméket tükrözik, míg az orosz realisták művészetük teljes súlyával az elnyomott orosz nép jelenvaló, megoldatlan sorskérdéseit vetették fel. Zichy eszméi forradalmiak, harca a zsarnokság és az egyház ellen bátor, kedvelt írói, akiknek műveit illusztrálta, forradalmárok, azonban erőteljességéhez, valóságlátásához éppen az hiányzott, ami témában és kifejezésben a forradalmi romantikust a kritikai realizmus úttörőitől megkülönbözteti.

Ezernyi udvari naplóképén túl azonban ismerjük olyan műveit

amelyek az orosz nép alakjait mutatják az elnyomás sötét korszakában. Kritikát tartalmaznak a cári tisztek piperés, léha életét gúnyoló karikatúrái is, amelyekkel ellentétben áll az a felfogás, ahogyan a közkatonát, az orosz parasztot ábrázolja az „1812-es háború epizódjában". A drámai jelenetben a fogságba esett paraszt baltával levágni készül a kezét. Erőteljes, indulatos alakját realisztikus jellemábrázolásban állítja szembe a francia tiszt keskeny, finomkodó alakjával, fontolva intő mozdulatával. Társadalmi visszásságok szatirája az a rajza is, amelyen a festők és írók dárdává nőtt ecsetjükkel, pennájukkal, egy toprongyos muzsik segítségével megugratják az elvakult cári tiszteket, a potrohos pénzembert s a cilinderes divatfit, — a diákok derültsége közepette. A „Jus primae noctis" a feudális társadalom egyik visszaélését — a földesúrnak jobbágya nászéjszakájához való jogát ábrázolja. „Richelieu és kedvese" a zsarnoki hatalmában gyűlölt diplomatát ábrázolja magánéletében, ifjú, romlott kedvesével. Szatirikus témáit többnyire kosztümösen, elmult történeti korokba helyezi. „Azt hiszem a művész mindent megtett, ha minden gondolatát kifejezi, de hogy a mód a gondolathoz méltó legyen, az a kortól és a körülményektől függ" — írja Zichy, s ezzel arra utal, hogy mint udvari festő, gyakran kénytelen volt az aktuális eseményekhez, társadalmi jelenségekhez kapcsolódó véleményét a mult történelmi környezetébe helyezni.

Az egyház világi, politikai hatalmát s a kereszt jegyében történt visszaéléseket ostorozza Zichy nagyméretű olajképein és kartonjain : az „Auto da fé"-n, „Luther"-on, a „Messiás"-on és a „Zsidó mártírok"-on. Ezek a — kiállításunkon fényképben bemutatott — művek erőteljes rajzuk, és harcosságuk mellett sem érhették el azt a tömegsikert, amelyre Zichy forradalmi eszméi számot tarthattak volna. Témáik, nagyigényű felfogásuk, rajzi realizmusuk : erőteljes színeket, az olajfestés bátor, széles ecsetkezelését igényelték volna. Zichy a színek helyett fények és árnyékok, egymással váltakozó tónusok színhatásra törekvő megoldását választotta, ezért ezek a képei lényegében felnagyított, remekművű : grafikák. Ezek voltak Zichy legbensőbb és következetes harcának kifejezői és egyben művészetének legfájóbb pontjai : „Festői tehetségemet a kritikus urak ledorongolták, nekem csak a rajzoló illusztrátor babérjait engedvén át pereskedés nélkül. Meglehet, hogy igazuk van, s ebbe bele kell nyugodnom."

Zichynek ez a „belenyugvása" megalkuvást nem tűrő művészi ítéletére vet fényt. Néki legkedvesebb műfajáról, a nagyméretű olajképekről kellett lemondania, amelyek megfelelő súllyal képviselték volna harcos eszméit. Érthető a keserű vívódás, amelyet hosszú éve-

kig folytatott önmagával. S éppen ebből a vívódásból születtek sajátos színlátásának tökéletes remekművei: a realisztikus akvarellfestés maradandó értékű példányai. Az akvarell színeiben való látás nem kisebb értékű az olaj színeiben való látásnál, csupán megjelenítő ereje súlytalanabb. A művész másfajta színérzékenységének a jele, hogy mondanivalóját a festésnek egy másik dialektusában találja legkifejezőbbnek. Zichy akvarelljeiben a színek és formák összhatása harmonikus, a mesteri rajznak sem nem mankója, sem nem hátráltatója a természetesen és könnyeden idomuló színhatás. Vízfestésének ezt az ösztönszerű és biztos fortélyát már korai oroszországi arcképein is látjuk, a 60-as évek végén pedig már mesteri tökélyre tesz szert ebben a műfajban.

1872-ben fog hozzá a shakespearei Falstaff-alak illusztrálásához, ezek a képek Zichy legjobb, legerőteljesebb művei közé tartoznak. Mindig eredeti és bölcselkedő felfogásán túl, e képek realizmusán az a mély benyomás érződik, amelyet Munkácsy és a németalföldiek tettek Zichyre, a szokottnál erőteljesebb festőiségük ezeknek a művészeknek serkentő hatását sejtteti. Falstaff, ez a féktelenkedvű, gyávaságában hetvenkedő, az élet testi örömeit határtalanul élvező fickó megpendítette Zichy humorát, életvidám és amellett gondolkodó természetét, nagyonis a valóságos életben gyökerező képzeletét. Egész sorozatot szánt Falstaff bendőjétől irányított kedélyállapotainak kifejezésére, ezek közül kettőt most a Szovjetunió anyagából eredetiben ismerünk meg. A vízfestés páratlan készségű mesterére vall a „Falstaff a korsóval" című képe, a ruházatnak s az arcnak sűrű, ízes színezésével, a kifejezés erőteljességével.

Méltó párja e képnek egy másik akvarell, amelyet Palissy Bernardról, a 16. századi neves francia keramikusról készített, amint az családjának új technikai eljárását mutatja be. Az emberábrázolás mélységén túl, Zichy itt tanúságot tesz kikristályosodott színérzékenységéről: a műhelysarok tompa-sárga színezése, a férfiöltözet melegbarna színei, a háttérből parázsló kemencetűz rőt tónusai mesteri színharmóniában egyesülnek a nemesen csillogó máz zöldjével s az asszony selyemöltözetének finoman acélos zöldjével és lilájával.

Első oroszországi tartózkodása idején (1847-től 1874-ig) fog hozzá Zichy ahhoz a műfajhoz — az illusztráláshoz — is, amelyben sokoldalú rátermettsége miatt mesteri tökéletességre tett szert. A sokat olvasó kitűnő irodalmi érzékű és bölcselkedő hajlamú művészt az írott szöveg gondolati tartalmának képben való megfogalmazása különösképpen foglalkoztatta. Illusztrátori működésének kezdetén még inkább az esemény fonalának követésére, a cselekmények ábrázolására helyez súlyt. Későbbi, párisi éveiben (1874-től 1879-ig) már a mű valódi szellemének, az író mondanivalójának megjelenítésére törekszik, második oroszországi korszakában (1880-tól haláláig, 1906-ig) pedig

már teljesen kiérleli az illusztrálás klasszikus formáját: Arany-illusztrációiban a szöveg és kép teljes egységét valósítja meg.

Első illusztrációi egy ismeretlen szerzőtől származó orosz népeposzhoz készültek „Regős-ének Igor fejedelem hadjáratáról" címen. A képek az átültető technikai eljárás torzításában bizony alig viselik magukon Zichy rajzának biztonságát, mégis az eposz lelkes hangjához, harci eseményeihez igazodva, fogalmat adnak a mű szelleméről. A „Kaukázusi jelenetek" eseményszerűsége, folyamatossága, szereplőinek ismétlődő alakja azt sejtteti, hogy ez a regényesen mozgalmas képsorozat is — egy számunkra ismeretlen — szöveg illuszrációja. A „Vadászat a belowerszki kerületben" című könyvhöz készült illusztrációi — bár főúri vadászatot ábrázolnak — mégis eltérnek a cári vadászképek jellegzetes feszességétől.

Szentpétervári udvari állását felszámolva, Zichy Párisban művészi fejlődésének és meggyőződésének szabadabb útját követi. Itt érleli tovább a Falstaffokat és itt fog hozzá Goethe Faustjának és Petőfi műveinek illusztrálásához. Ezek a munkái már jelentős fejlődést jelentenek néhány korábbi, erőtlen és szokványosabb Shakespeare- és főleg a byroni Don Juan-illusztrációkhoz képest, amelyek a maguk romantizált keletiességében, s a kiadók rendeléséhez szabott túlszépítettségükben még távol állanak Byron reálisabb hangjától, művének valódi mondanivalójától.

Hugo Victornak, a francia romantikus irodalom legnagyobb alakjának és a köré tömörülő írók körének hatására Zichy a romantikus irodalom témáit is ábrázolja, „Jósnőt", „Éjszakai betörőket", „Orvtámadást" és a „Notre Dame de Paris" című Hugo-regény illusztrációjaként a „Claude Frollot". A goethei Faust-illusztrációkban a mű szelleméhez igazodva elsősorban Faustnak, a gondolkodó embernek drámai vívódását ábrázolja. Látjuk a természet „misztikus" törvényeit kutató tudós megrendülését, amikor a természet valóságos törvényeinek megszemélyesítőjével, a Föld szellemével kerül ellentétbe, és sutbadobja vaskos könyveit, amelyek korának csődbejutott természetfilozófiáját tartalmazzák. Miniatür-nagyságú illusztrációiban Zichy pontos és élethű rajzát adja annak a társadalomnak, amelyet Goethe éles kritikával jellemez: a maradi német nyárspolgári szellemről, meddő problémáikról, a polgárlányok álszemérméről s e társadalom vádlójaként a koldúsról ad képet. A parasztháború zsoldoskatonái, a harci mámorban vonuló vidám cimborák közé Zichy Párisban élő nagy kortársának, Munkácsy Mihálynak éneklő alakját is megfestette, széles feltűrt karimájú művészkalpagjában... Mephistót, az emberben magában rejlő ellentmondások goethei jelképes alakját Zichy mint fondorlatos, céljai érdekében a legváltozatosabb cselekedetekhez és magatartáshoz folyamodó ördögi figurát ábrázolja. Faustképeinek legfőbb érdeme az a művészi önfegyelem, amellyel romanti-

záló képzeletét megfékezi és parányi képeit a mű mély bölcseleti tartalmának szolgálatába helyezi.

Petőfi-illusztrációi a nagy magyar költő lelkes, forradalmi hangjához igazodnak. A „Király és a hóhér"-ban Petőfi világos, tömegeknek szóló szavait juttatja kifejezésre. Zichy a háttérben a francia forradalom jelszavai alatt egyesülő népek szabadsághőseit ábrázolja. A „Föltámadt a tenger"-ben az illusztrátor a költő jelképes szavait eseményszerűen jeleníti meg : a nép lázadásával, s a szabadság vezéreinek fellobbanó indulatával. Kossuth a királyi trónust ledobja az emelvényről ; a felszabadult parasztok és munkások ujongó alakjával állítja szembe a megfutamodó osztrák diplomatákat. A magyar marseillaiset, Petőfi „Nemzeti dalát" Zichy az Alföld költőjével a pusztai estében mondatja el, a szolgaságból megváltó szavait a magyar vidék fölkelői hallgatják. A lírai költemények szelídebb hangjához Zichy saját ifjúkorának érzelmesebb, naivabb hangulatából merít képeket. A „Farkaskalandot", „A szerelem, a szerelem sötét verem", a „Borús ködös őszi időt" bensőséges, közvetlen hangjukban ragadja meg. A „Költő és a szőlővesszö" bölcselkedő soraihoz szüreti ízek és emlékek hangulatképét adja, a „Jövendölés"-ben hallhatatlanságának látomásos erejét érzékelteti. Ezek az illusztrációk jól bizonyítják, milyen érzékeny műszere volt Zichy az írói alkat és egyéniség kifejezésének.

Petőfi után az orosz nép szabadságszerető nagy költőinek, Lermontovnak, Puskinnak és Rustavelinek műveihez készít illusztrációkat. Lermontov „Démon"-ja párisi korszaka után, Nizzában, majd rövid magyarországi tartózkodása alatt foglalkoztatja. 1880-ban a Kaukázusba utazik, hogy Lermontov műveinek színhelyén, — a forradalmár-író száműzetésének tájain — a valóságnak és az író realisztikus leírásainak megfelelő vázlatokat készítsen. Pahamovnak, a kiváló szovjet tudósnak az érdeme, hogy felhívta a figyelmet Zichynek ezekre az erőteljes, a művek szellemével igazodó vázlataira és hogy kiemelte jelentőségüket az albumokból közismert későbbi Zichyféle metszetekkel szemben. Pahamov utal Zichynek a Lermontov műveiben megjelent előszavára, amelyből kiderül, hogy a művész eredeti szándéka szerint, a Lermontov által leírt tájakat realisztikusan : a szöveghez híven ábrázolta. A történet alakjait csupán a tájakba helyezett apró szereplőkként, vagy a korrajzot szolgáló környezet és társadalmi események figuráiként jelenítette meg. A kiadók és az albumvásárló közönség ízléséhez készítette Zichy e vázlatokból a rajzukban mesteri, de felfogásukban édeskés illusztrációit.

A Démon, Lermontov elbeszélő költeményének főszereplője az irodalmi romantika eszközével a szabadságért küzdő író jelképes alakja. A cári elnyomásnak abban a legsötétebb, I. miklósi korszakában Lermontovnak az allegoriához kellett folyamodnia. Démona a végtelen

közömbösségnek a nagy indulatokra képtelen szellemnek képviselője, aki titáni küzdelembe kezd önnön természetével szemben, mert érzi, hogy saját belső sivársága teszi örök vándorrá, hazátlanná. Lermontov másik, prózai művének, a „Korunk hősének" illusztrációiban Zichy naplószerűen követi nyomon az írót, s a lermontovi társadalomnak, a bomlásra ítélt, híg és üres életű nemesi osztálynak adja hű rajzát.

Rustavelinek, a 12. században élt neves grúz költőnek „Tariel a párducbőrös lovag" című elbeszélő költeményéhez illusztrációit Zichy a cári elnyomásban szabadságjogaiért küzdő grúz kultúrmozgalom irányítóinak felkérésére készíti. Rustaveli minden művét még életében elégették, mert az egyházi irodalommal szemben ő volt a profán irodalomnak főképviselője, s mert Tarieljében forradalmi szellemének adott kifejezést. Ez az egy eposza azért maradt fenn, mert nagy elterjedettsége miatt annak minden példányát nem tudták megsemmisíteni. Zichy megtalálja az író demokratikus hangját és a barátság s a szerelem gyermekiesen tiszta, rendkívül költői megfogalmazását. Megragadóak azok a jelenetek, amelyekben Georgia földjének sokarcú, gazdag táját ábrázolja. Végtelenbe futó tájak, ormok, magasan szárnyaló sasok e táj népének izzó szabadságvágyát hirdetik.

Puskin elbeszélő költeményéhez, a költői szépségű „Bahcsiszeraji szökőkúthoz" is készít illusztrációt, amely a költő megelevenedő látomását adja a georgiai Szárémáról, amint az elszánt szenvedélyében tőrt emel vetélytársára, a lengyel lányra. A kép hangulata a költeményével egyezően : regényes.

Zichy 1885-ben Madách Imre „Ember tragédiájának" illusztrálásához fog. Itt a mű játékszín-szerű jelenetezésére, szcenírozására tett eredményes kísérletet : a festő szemével krétarajzaiban szinte színpadra vitte ezt a drámát. A történeti korok ábrázolásában és a mű bölcselkedő szellemének tükrözésében mesterit alkot : az ember heroikus harcát mutatja be a fejlődés, a továbbhaladás érdekében. A Madách-illusztrációk a szövegtől különálló, nagyigényű jelenetképek.

Arany János balladáinak illusztrálásakor Zichy áttér a szöveg és a kép egységének klasszikus illusztráló-stílusára. Maga rajzolja a szöveget is és a költemények ritmusának megfelelően komponálja bele képeit a szövegbe. A balladák a népi képzelet s a mondák világának sajátos jellegét követik. Népünk egészséges különbséget tesz a való élet és a babonás történetek hangulata között, azokat a paraszti ész józan bírálatával kíséri. Arany János ezt a kettősséget mesteri módon érzékelteti : egyfelől a cselekménynek mondai sejtelmességével, másfelől nyelvezetének izmos realizmusával. Zichy, aki a valóság és képzelet ellentmondásainak ábrázolásával bőven foglalkozott, maradéktalanul követi ezt az aranyjánosi világot. Képzeletének erejével,

tollának könnyed biztonságával, életművéből jellegzetesen kiemelkedő művészi munkát alkot.

Sokszor fájlalta Zichy, hogy mennyit ártanak rajzainak a rossz reprodukciók, az átültető kéz, vagy technikai eljárások torzításai. „... ha a jelen és a jövő világ nem ösmerve eredeti rajzaimat, csak a közönség közt elterjesztett másolatok után ítél meg, akkor alig reménylek valami kiemelkedőbb helyet a művészet történetében". Ezért a balladáknál már kikötötte a reprodukálás technikáját is.

A Zichy Mihályról alkotott kép nem lenne teljes, ha nem emlékeznénk meg a társadalom fejlődése érdekében végzett munkájáról. Párisban az ottani magyar Iparosok Egyletének elnökeként harcolt fáradhatatlanul, kulturális és mesterségbeli továbbhaladásukért. Oroszországban a Pénteki Társaság megalapítása után egy Általános Művészeti Társulat létesítésén fáradozott, amely az egy centrumban egyesülő művészeteknek a civilizáció mozgató erői közé való beállítását célozta. A magyar és orosz nép kulturális kapcsolatát sürgette: kezdeményezéseként Vikár Béla magyarra fordította Rustaveli „Tarieljét", az orosz nép rokonszenvének megnyerésére pedig a magyar szabadságharc valódi történetének orosz nyelvű ismertetését tervezte Zichy, a könyv megjelenése azonban a cári cenzura tilalmán elbukott. Ha kimondottuk azt, hogy Zichy művészete megsínylette az udvari festés évtizedeit, akkor azt is ki kell mondanunk, hogy forradalmiságának töretlenségéről építő munkásságának tényei is tanuskodnak.

Életművét gazdag sokrétűségében kell szemlélnünk; abból a haladás eszméinek harcosa, a zseniális illusztrátor, a virtuóz akvarellista, s a rajz felülmúlhatatlan mestere bontakozik ki, — művészete mindezekért időtálló, művészetünk történetében maradandó értékű.

Bényi László

ZICHY MIHÁLY KIÁLLÍTOTT KÉPEINEK JEGYZÉKE

Rövidítések: vízf. = vízfestmény; tollr. = tollrajz; cer. = ceruzarajz; f. fehér = fedőfehér; szénr. = szénrajz; Könyom. = könyomat; szín. = színezett; lav. = lavírozott; ill. = illusztráció; k. = körül; Tretyjakov = Tretyjakov képtár, Moszkva; Szépműv. M. = Országos Szépművészeti Múzeum; Főv. Képt. = Fővárosi Képtár; Zichy M. Zala = Zichy Mihály Emlékmúzeum Zala; mgt. = magántulajdon; tul. = tulajdona.

1. **Két nő az erkélyen, vízf. 38 × 32 cm — Szentpétervár, 1867. tul.: Tretyjakov**
2. **„Ilyen legény voltam én 1840-ben" Zichy önarcképe, vízf. 20,5 × 14,7 — tul.: Szépműv. M. Bp.**
3. **Barjatinszkaja arcképe, vízf. 51,6 × 40.3 — Szentpétervár, 1859. tul.: Tretyjakov**
4. **Fiatal nő képmása, vízf. 19.1 × 14,7 — Szentpétervár, 1853., tul.: Főv. Képt. Bp.**
5. **Szerelmespár, vízf. 21,5 × 17,3 — Letét a Szépműv. M.-ban Bp.**
6. **Zichy Mihályné, Jersoff Alexandra, vízf., cer., 28,4 × 21 — tul.: Zichy M. Zala**
7. **Jersoffné, Zichy Mihály anyósa, vízf., f. fehérrel, 20.4 × 16,5 — tul.: Zichy M. Zala**
8. **Ifjúkori önarckép, cer., szín. kréta, 30 × 23,7 — tul.: Zichy M. Zala**
9. **Kávéházi jelenet, vízf., 17,7 × 22,5 — tul.: Tretyjakov**
10. **Párbajozók, toll, szépia, kréta, 9.5 × 22.5 — Szentpétervár, tul.: Tretyjakov**
11. **Csomagolás a moszkvai útra, toll, szépia, 29,5 × 23 — tul.: Tretyjakov**
12. **Kávéházban, toll, tus, kréta, 29,5 × 23 — tul.: Tretyjakov**
13. **Kereskedő család, toll, szépia, kréta, 29,5 × 22 — tul.: Tretyjakov**
14. **Díszszemle a Mars-mezőn, toll, szépia, 29,5 × 23 — Szentpétervár, tul.: Tretyjakov**
15. **Katonai oktatás, tusr. 29 × 22,7 — tul.: Tretyjakov**
16. **Utca sétálókkal, toll, tus, kréta, 35 × 25 — Szentpétervár, tul.: Tretyjakov**
17. **Karikatúra, cer. 32,1 × 44,6 — Szentpétervár, 1857. tul.: Szépműv. M. Bp.**
18. **Tiszt találkozása feleségével, toll, szépia, 35 × 24,5 — Szentpétervár, tul.: Tretyjakov**
19. **Felszarvazott férj, toll, tus, kréta, 29,3 × 22,3 — Szentpétervár, tul.: Zichy m. Zala**
20. **Vetkőzik az öreg harcos, vízf. 30.5 × 24.5 — Szentpétervár, tul.: Tretyjakov**
21. **Tiszt hölggyel a konflison, vízf., 29,5 × 24,5 — tul.: Tretyjakov**
22. **Tiszt kimenő előtt, vízf. 30.5 × 24,5 — Szentpétervár, tul.: Tretyjakov**
23. **Udvari díszlakoma, guache, 23,8 × 31,6 — Szentpétervár, 1856., tul.: Szépműv. M. Bp.**
24. **Epizód az 1812-es háborúból, cer., guache, 60,5 × 45 — tul.: Tretyjakov**

25. Oroszok harca a tatárokkal, tus, toll, 37,2×73,3 — tul.: Tretyjakov
26. Kártyázó kozákok, vízf., f. fehérrel, 26,3×22,6 — tul.: Tretyjakov
27. Jelenet lakájjal és négerrel, vízf., kréta, 51,5×35 — Szentpétervár, 1865., tul.: Tretyjakov
28. Népünnepély, vízf., 53×72 — Szentpétervár, 1857., tul.: Tretyjakov
29. Táncoló grúz lány, vízf., 53×40 — Nizza, 1880., tul.: Tretyjakov
30. Szerencsétlen kirándulás, cer., 7,6×9,3 — Szentpétervár, 1848., tul.: Szépműv. M. Bp.
31. Nagyanyó és unokái, szépia, 44,7×31 — Szentpétervár, 1858., tul.: Tretyjakov
32. Vázlatkép fogattal, cer., 9,7×14,3 — Zala, 1880., tul.: Szépműv. M. Bp.
33. Orosz tiszt a 2. ezred 18. századbeli egyenruhájában, vízf., 23,5×14,4 — tul.: Tretyjakov
34. Festő az állványnál, cer., 17,6×15,5 — Szentpétervár, 1871., tul.: Szépműv. M. Bp.
35. Szomorú viszontlátás, cer., 20×28 — tul.: Zichy M. Zala
36. Oroszország allegóriája (Nagy Péter, Jekaterina, Pál, I. Sándor arcképeivel) cer., 32×23,5 — Szentpétervár, 1853., tul.: Tretyjakov
37. Játék a harmonikán, cer., 20×16 — tul.: Tretyjakov
38. Orosz festő, cer., 16,5×11,4 — Szentpétervár, 1849., tul.: Szépműv. M. Bp.
39. Sírrablók, lav. szépia, 42,2×36,6 — Szentpétervár, 1858., tul.: Szépműv. M. Bp.
40. Havas erdőben, szénr. kréta (tanulm.) 68×56 — tul.; Főv. Képt. Bp.
41. Jósnő, lav., tus, 70×42,5 — tul.: Zichy M. Zala
42. Fiatal lány arcképe, cer., 15×11,4 — tul.: Zichy M. Zala
43. Lóversenypálya, Szentpétervár, cer. f. fehér, 27,7×37,5 — tul.: Szépműv. M. Bp.
44. Mary Etlinger arcképe, cer., 11,5×10 — tul.: Zichy M. Zala
45. Rombolás géniuszának diadala cer. vázl. 40×27 — mgt.
46. Jus primae noctis, szín. kréta, 20.5×16,5 — Szentpétervár, 1868., tul.: Zichy M. Zala
47. Fekvő nő, cer. kréta, 21,5×36,1 — Szentpétervár, 1866., tul.: Szépműv. M. Bp.
48. Bernard Palissy, vízf., kréta, 42×36,5 — Szentpétervár, 1868., tul.: Tretyjakov
49. Barátnők, vízf. f. fehérrel, 26,7×33,5 — Páris, 1875., tul.: Szépműv. M. Bp.
50. Richelieu és kedvese, cer. 35,5×22,3 — Szentpétervár, 1856., tul.: Szépműv. M. Bp.
51. Tizián fia, Musset-illusztráció, szépia, 28×22 — Szentpétervár, 1888., tul.: Tretyjakov
52. Falstaff a korsóval, vízf., 29,5×15 — Szentpétervár, 1873., tul.: Tretyjakov
53. Falstaff szolgálóleánnyal, lav., szépia, 34,5×25 — Páris, 1879. Letét a Szépműv. M.-ban, Bp.
54. Vidám cimborák, vízf., 17,5×24,8 — Letét a Szépműv. M.-ban, Bp.
55. Töprengő lovag (Falstaff), szépia, toll, 32×26,5 — Szentpétervár, 1872., tul.: Tretyjakov
56. Tájkép, vízf., 13,9×21,6 — tul.: Szépműv. M. Bp.
57. Birkamosás, vízf., 47×62 — Zala, 1880. — Letét a Szépműv. M.-ban, Bp.
58. Tájkép, vízf. f. fehérrel, 15,7×22,6 — tul.: Szépműv. M. Bp.
59. Gavril Baranov, cer., 35,5×22 — tul.: Tretyjakov

60. Hulló csillagok, vázlat, tus-toll. 34,2×15,8. Páris, 1878. mgt.
61. Vadászok a hegyekben, vízf., 12,9×21,6 — Szentpétervár, 1889., tul.: Tretyjakov
62. Fiatal szolgálólány, szépia, 21,2×21 — Páris, 1874., tul.: Tretyjakov
63. Orleansi szűz, vázl., Schiller-ill., vízf., f. fehér, tus, 13,3×15,4 — tul.: Tretyjakov
64. Tanulmánylap, tus, tollr., 13,8×17,1 — tul.: Szépműv. M. Bp.
65. Vera, Gonesarov-ill., vízf., 22,5×14,5 — Szentpétervár, 1871., tul.: Fővr. Képt. Bp.
66. Önarckép munka közben, lav. tus, 19,5×13 — Szentpétervár, 1868., tul.: Ziehy m. Zala
67. Nemzeti dal, Petőfi-ill., cer., f.fehér, 27,1×19.3 — Nizza, 1880., tul.: Szépműv. M. Bp.
68. Petőfi tornáeon, tus, tollr., 23,8×16,1 — Páris, 1876. — tul.: Szépműv. M. Bp.
69. Mary sétája, vázl., Lermontov-ill., cer., kréta, 17,8×14 — tul.: Tretyjakov
70. Isabella Linden, cer., 36×22 — tul.: Tretyjakov
71. Orosz illusztráció, cer. vázl., 42×26,3 — tul.: Ziehy m. Zala
72. Dribilszki arcképe, három fej, cer., 35,5×22 — tul.: Tretyjakov
73. Színházi függönyterv, vízf., 44×64 — Szentpétervár, 1869., tul.; Tretyjakov
74. Nő apródjelmezben, vízf. kréta, 37.8×27 — Szentpétervár, 1861., tul.: Tretyjakov
75. Ábránd a festékesláda fölött, vízf., 56×72,5 — Szentpétervár, 1887., tul.: Tretyjakov
76. Olasz halászleány jelmez, vízf. kréta, 38×27 — Szentpétervár, 1861., tul.: Tretyjakov
77. Kaukázusi jelenetek. Hazatérés, kőnyom., 47×35,2 — Szentpétervár, 1852., tul.: Szépműv. M. Bp.
78. Kaukázusi jelenetek. Búcsú, kőnyom., 47×35, 2 — Szentpétervár, 1852., tul.: Szépműv. M. Bp.
79. Kaukázusi jelenetek. Ima, kőnyom., 43×31 — Szentpétervár, 1852., tul.: Szépműv. M. Bp.
80. Kaukázusi jelenetek. Biztos lövés, kőnyom., 21,7×18,7 — Szentpétervár, 1852., tul.: Szépműv. M. Bp.
81. Kaukázusi jelenetek. Hőstett, kőnyom., 26×20,6 — Szentpétervár, 1852. tul.: Szépműv. M. Bp.
82. Kaukázusi jelenetek. Bosszú, kőnyom., 26×20.6 — Szentpétervár, 1852., tul.: Szépműv. M. Bp.
83. Kaukázusi jelenetek. Első sebesülés, kőnyom., 26×20,6 — Szentpétervár, 1852., tul.: Szépműv. M. Bp.
84. Kaukázusi jelenetek. A kém, kőnyom., 26×20,6 — Szentpétervár, 1852., Szépműv. M. Bp.
85. Kaukázusi jelenetek. Leányrablás, kőnyom., 26×20,6 — Szentpétervár, 1852., tul.: Szépműv. M. Bp.
86. Kaukázusi jelenetek, A titok, könyom. 26×20,6 — Szentpétervár, 1852., tul.: Szépműv. M. Bp.
87. Kaukázusi jelenetek, vízhordás, kőnyom. 26×20,6 — Szentpétervár 1852., tul.: Szépműv. M. Bp.
88. Kaukázusi jelenetek. Takarmányt szerző katona, kőnyom., 27,3×21,8 — Szentpétervár, 1852., tul.: Szépműv. M. Bp.
89. Egri lány, I. Arany-ballada, ill. lav. tus, 35×43,5 — Szentpétervár, 1892., tul.: Szépműv. M. Bp.

90. Egri lány, II. Arany-ballada, ill. lav. tus, 35 × 43,5 — Szentpétervár, 1892., tul.: Szépműv. M. Bp.
91. Egri lány, III. Arany-ballada, ill. lav. tus, 35 × 43,5 — Szentpétervár, 1892., tul.: Szépműv. M. Bp.
92. Egri lány, IV. Arany-ballada, ill. lav. tus, 35 × 43,5 — Szentpétervár, 1892., tul.: Szépműv. M. Bp.
93. Walesi bárdok, I. Arany-ballada, ill. lav. tus, 35 × 43,5 — Szentpétervár, 1894., tul.: Szépműv. M. Bp.
94. Walesi bárdok, II. Arany-ballada, ill. lav. tus, 35 × 43,5 — Szentpétervár, 1894., tul.: Szépműv. M. Bp.
95. Walesi bárdok, III. Arany-ballada, ill. lav. tus, 35 × 43,5 — Szentpétervár, 1894., tul.: Szépműv. M. Bp.
96. Szibinyáni Jank, I. Arany-ballada, ill. lav. tus, 35 × 43,5 — Szentpétervár, 1893., tul.: Szépműv. M. Bp.
97. Szibinyáni Jank, II. Arany-ballada, ill. lav. tus, 35 × 43,5 — Szentpétervár, 1893., tul.: Szépműv. M. Bp.
98. Rákócziné, cer. vázl., 35 × 43,5 — Szentpétervár, tul.: Szépműv. M. Bp.
98/a. Rákóczyné, Arany-ballada, ill. lav. tus, 35 × 43,5 — Szentpétervár, 1897., tul.: Szépműv. M. Bp.
99. Tengeri hántás, Arany-ballada, ill. lav. tus, 35 × 43,5 — Szentpétervár, 1894., tul.: Szépműv. M. Bp.
100. Hídavatás I. Arany-ballada, ill. lav. tus, 35 × 43,5 — Szentpétervár, 1894., tul.: Szépműv. M. Bp.
101. Hídavatás II., Arany-ballada, ill. lav. tus, 35 × 43,5 — Szentpétervár, 1892., tul.: Szépműv. M. Bp.
102. V. László, I. Arany-ballada, ill. lav lav. 35 × 43,5 — Szentpétervár, 1894., tul.: Szépműv. M. Bp.
103. V. László, II. Arany-ballada, ill. lav. tus, 35 × 43,5 — Szentpétervár, 1894., tul.: Szépműv. M. Bp.
104. Tetemrehívás, Arany-ballada, ill. lav. tus, 35 × 43,5 — Szentpétervár, 1894., tul.: Szépműv. M. Bp.
105. Zách Klára, I. Arany-ballada, ill. lav. tus, 35 × 43,5 — Szentpétervár, 1894., tul.: Szépműv. M. Bp.
106. Zách Klára, II. Arany-ballada, ill. lav. tus, 35 × 43,5 — Szentpétervár, 1894., tul.: Szépműv. M. Bp.
107. Éjféli párbaj, I. Arany-ballada, ill. lav. tus, 35 × 43,x — Szentpétervár, 1894., tul.: Szépműv. M. Bp.
108. Éjféli párbaj, II. Arany-ballada, ill. lav. tus, 35 × 43,5 — Szentpétervár, 1894., tul.: Szépműv. M. Bp.
109. Mátyás anyja, I. Arany-ballada, ill. lav. tus, 35 × 43,5 — Szentpétervár, 1894., tul.: Szépműv. M. Bp.
110. Both bajnok özvegye, Arany-ballada, ill. lav. tus, 35 × 43,5 — Szentpétervár, 1896., tul.: Szépműv. M. Bp.
111. Ünneprontók, Arany-ballada,ill. lav. tus, 35 × 43,5 — Szentpétervár, 1893., tul.: Szépműv. M. Bp.
112. Pázmán lovag, I. Arany-ballada, ill. lav. tus, 35 × 43,5 — Szentpétervár, 1896., tul.: Szépműv. M. Bp.
113. Pázmán lovag, II. Arany-ballada, ill. lav. tus, 35 × 43,5 — Szentpétervár, 1896., tul.: Szépműv. M. Bp.
114. Ágnes asszony, I. Arany-ballada, ill. lav. tus, 35 × 43,5 — Szentpétervár, 1893., tul.: Szépműv. M. Bp.
115. Ágnes asszony, II. Arany-ballada, ill. lav. tus, 35 × 43,5 — Szentpétervár, 1893., tul.: Szépműv. M. Bp.

116. Endre királyfi, I. Arany-ballada, ill. lav. tus, 35×43,5 — Szentpétervár, 1897., tul.: Szépműv. M. Bp.
117. Rozgonyiné, cer. vázl., 35×43,5 — Szentpétervár, 1897., tul.: Szépműv. M. Bp.
118. Rozgonyiné, Arany-ballada, ill. lav. tus, 35×43,5 — Szentpétervár, 1897., tul.: Szépműv. M. Bp.
119. Szondi két apródja, I. Arany-ballada, ill. lav. tus, 35×43,5 — Szentpétervár, 1897., tul.: Szépműv. M. Bp.
120. Török Bálint, I. Arany-ballada, ill. lav. tus, 35×43,5 — Szentpétervár, 1893., tul.: Szépműv. M. Bp.
121. Török Bálint, II. Arany-ballada, ill. lav. tus, 35×43,5 — Szentpétervár, 1893., tul.: Szépműv. M. Bp.
122. Török Bálint, III. Arany-ballada, ill. lav. tus, 35×43.5 — Szentpétervár, 1893., tul.: Szépműv. M. Bp.

KERETBEN:

Madách Imre: Az ember tragédiája illusztrációi, krétarajzok, Szentpétervár, 1885—1887-ig, 79×50,3 méretben (123-tól 134 számig)

123. Fáraó és a haldokló rabszolga
124. „Pár ezredév guláidat elássa"
125. Miltiades sorsa
126. Lucifer felköszönti a halottat
127. Tankréd a pátriárka előtt
128. Isaura búcsúja Tankrédtől
129. Kepler-jelenet
130. Danton a nyaktilónál
131. Londoni vásár
132. Keplerné légyottja
133. Ádám az ürben
134. Vége a komédiának

135. Madách: Az ember tragédiája. Egyiptomi jelenete, színpadi díszletterv, guache. 61,5×83,5 — mgt.
136. Madách: Az ember tragédiája, Tankréd-jelenete, színpadi díszletterv, guache, kréta, 57×79 — mgt.
137. Madách: Az ember tragédiája, Londoni vásárjelenete, színpadi díszletterv, guache, 58×77 — mgt.
138. Démon, Lermontov-ill., cer., kréta, 77,5×58 — Szentpétervár, 1881., tul.: Tretyjakov
139. Vigasztaló angyal, Lermotov-ill., vízf., kréta, 72,6×53,5 — tul.: Tretyjakov
140. Elejtett szarvas, tus, tollr., 53×75 — Zichy M. Zala

TÁRLÓBAN:

141. Utazási vázlatkönyv, cer., 21×17,5 — 1888. tul.: Tretyjakov
142. Utazási vázlatkönyv, cer., 22×18 — 1888., tul.: Tretyjakov
143. Bahesiszaraji szökőkút, Puskin-illusztráció, vízf., 44,7×34,9 — tul.: Tretyjakov

KIÁLLITOTT KÖNYVEK ZICHY MIHÁLY ILLUSZTRÁCIÓIVAL

Regős-ének Igor fejedelem hadjáratáról, népeposz; (orosz nyelvű) két különféle kiadású példányban : Szentpétervár, Csász. Képzőműv. Akad. nyomd. Szentpétervár, 1854., Tipográfia, Stasjulevics, 1876.
Vadászat a belowerszki kerületben (orosz nyelvű), Szentpétervár, Képzőműv. Akad. nyomdája, é. n.
II. Sándor cár koronázási albuma (francia nyelvű), Csász. Tud. Akad. nyomdája, Moszkva (?). 1856
Sota Rustaveli : Tariel a párducbőrös lovag (grúz nyelvű), 1888.
Sota Rustaveli : Tariel a párducbőrös lovag (ford. Vikár Béla), Bpest, 1917.
Lermontov költeményei és prózái, (orosz nyelvű) Szovjet Tud. Ak. kiad. 1949., Moszkva (I—II. köt.)
N. P. Pahamov; Lermontov a képzőművészetben. (orosz nyelvű) Sz. U. Tud. Ak. kiad.,
Moszkva—Leningrád, 1940
Petőfi Sándor összes költeményei, Bpest. 1879.
Petőfi Album, Bpest é. n.
Aradi Vértanúk albuma, Bpest, 1890.
Garay Album, Bpest, 1898.
Zichy Géza : A leányvári boszorkány, Bpest, 1881.
Osztrák-Magyar Monarchia, III. k. Ósmagyar mondák

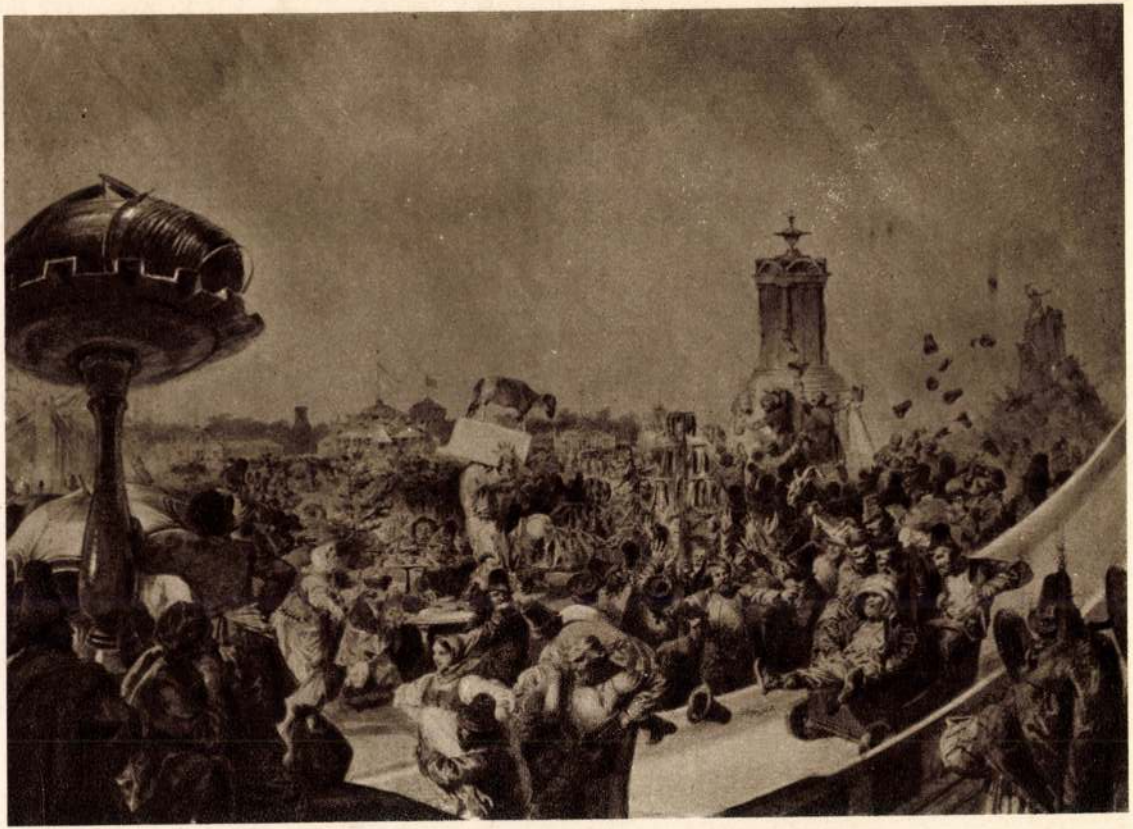

Népünnepély (1857)

Nagyanyó és unokái (1885)

Barjatyinszkaja arcképe (1859)

Kereskedő család

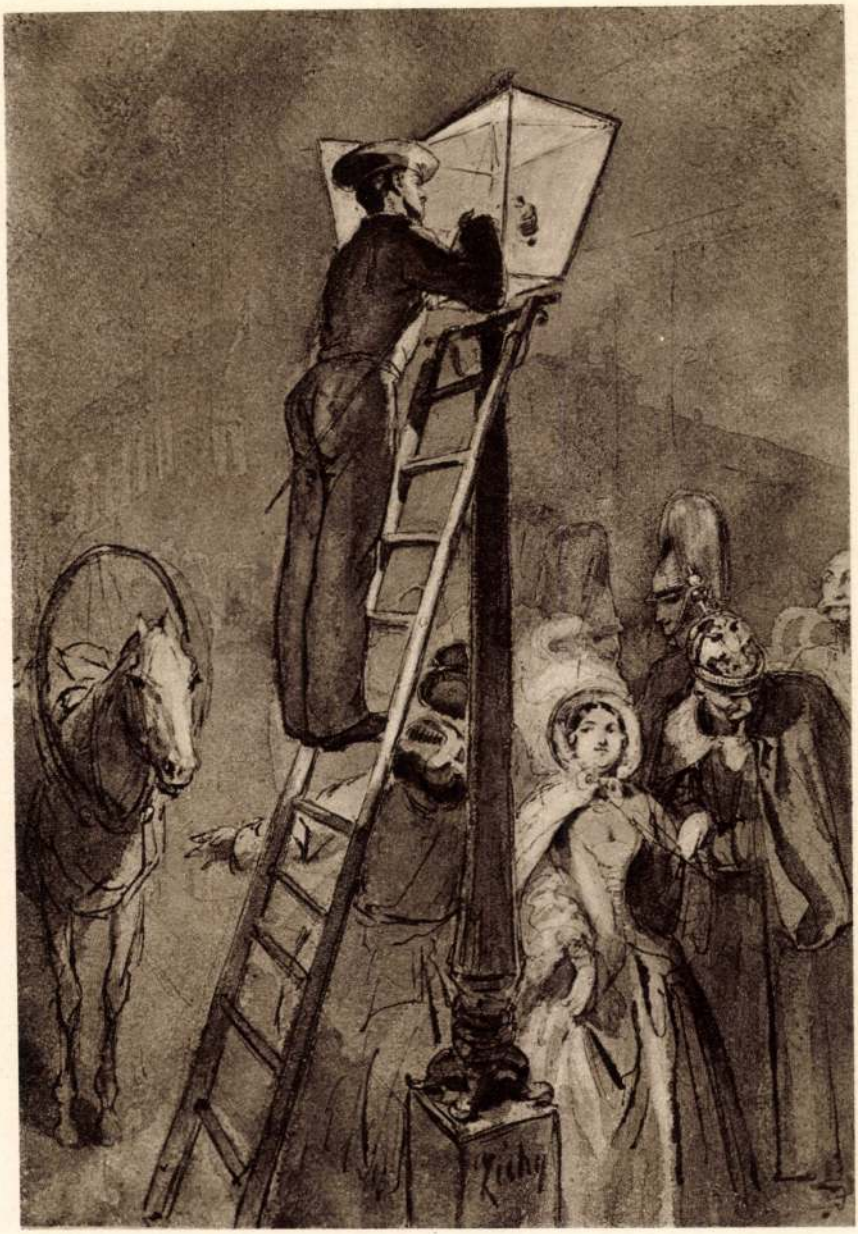

Utca sétáló párokkal

Tiszt hölggyel

Vetkőzik az öreg harcos

Kaukázusi jelenetek: Első sebesülés (1852)

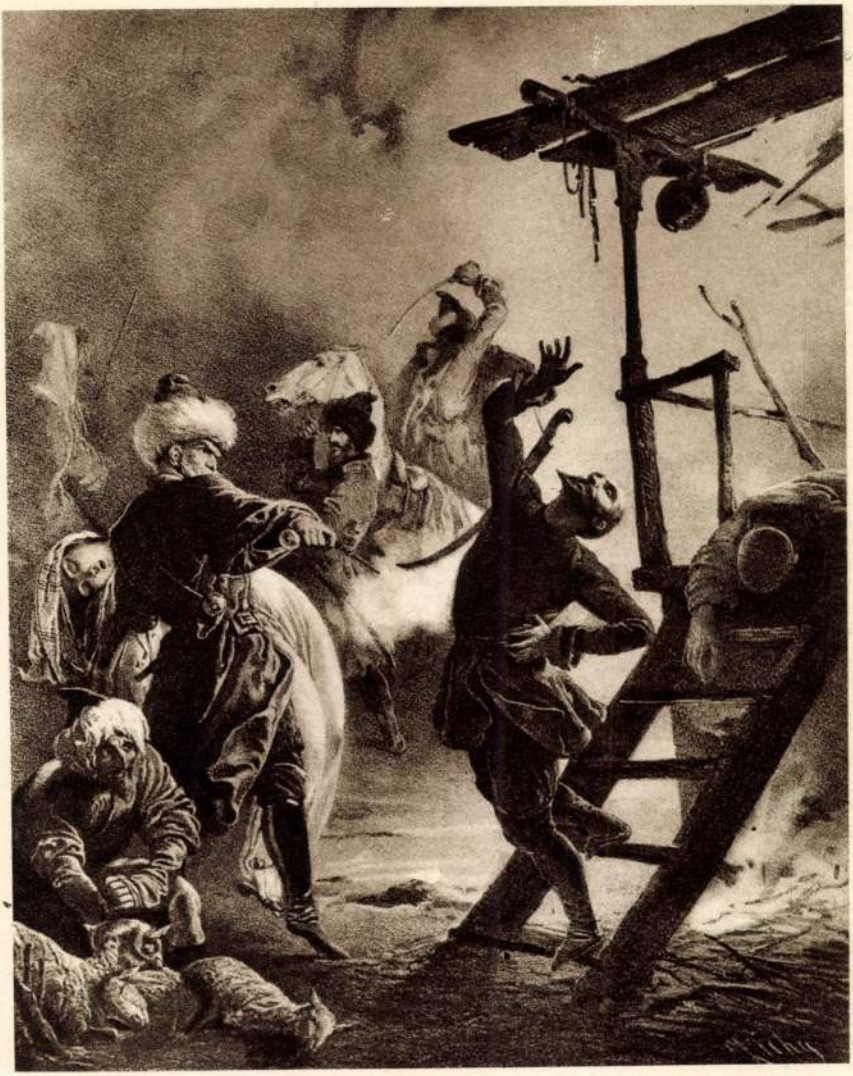

Kaukázusi jelenetek. A kém (1852)

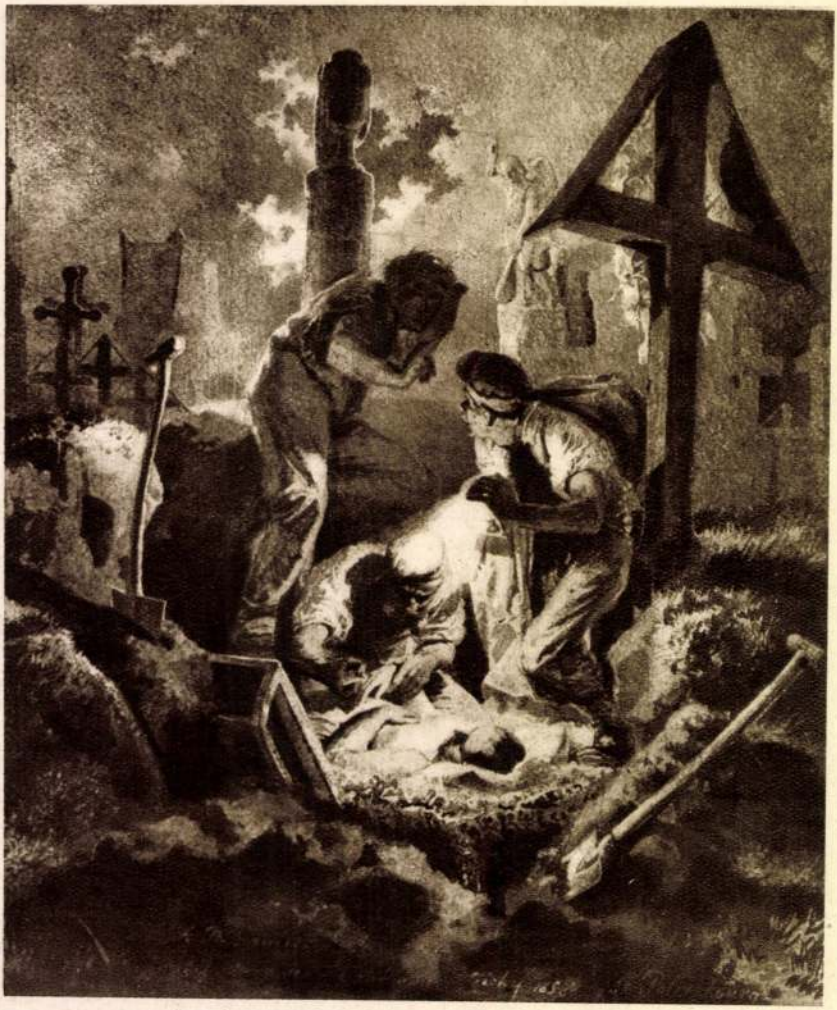

Sírrablók (1858)

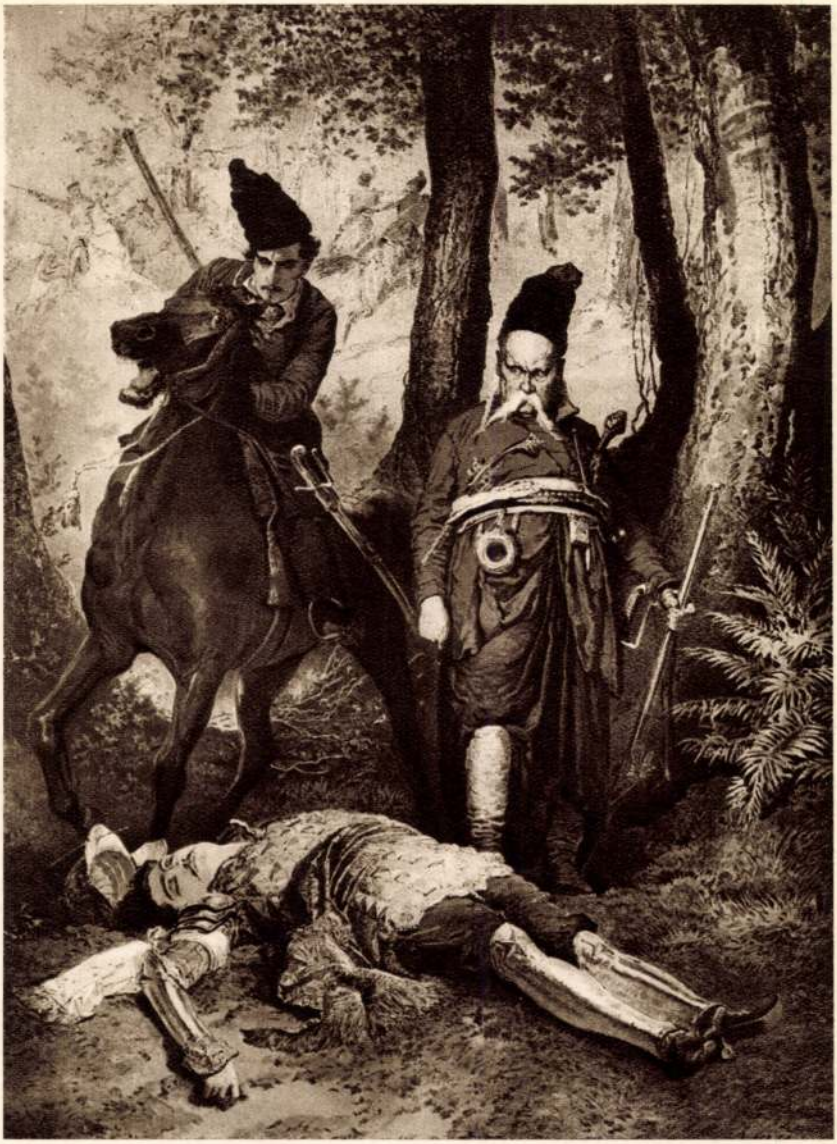

Bulba Taras. Gogol-illusztráció

Falstaff (1873)

Bernard Palissy (1868)

Fiatal szolgálólány (1874)

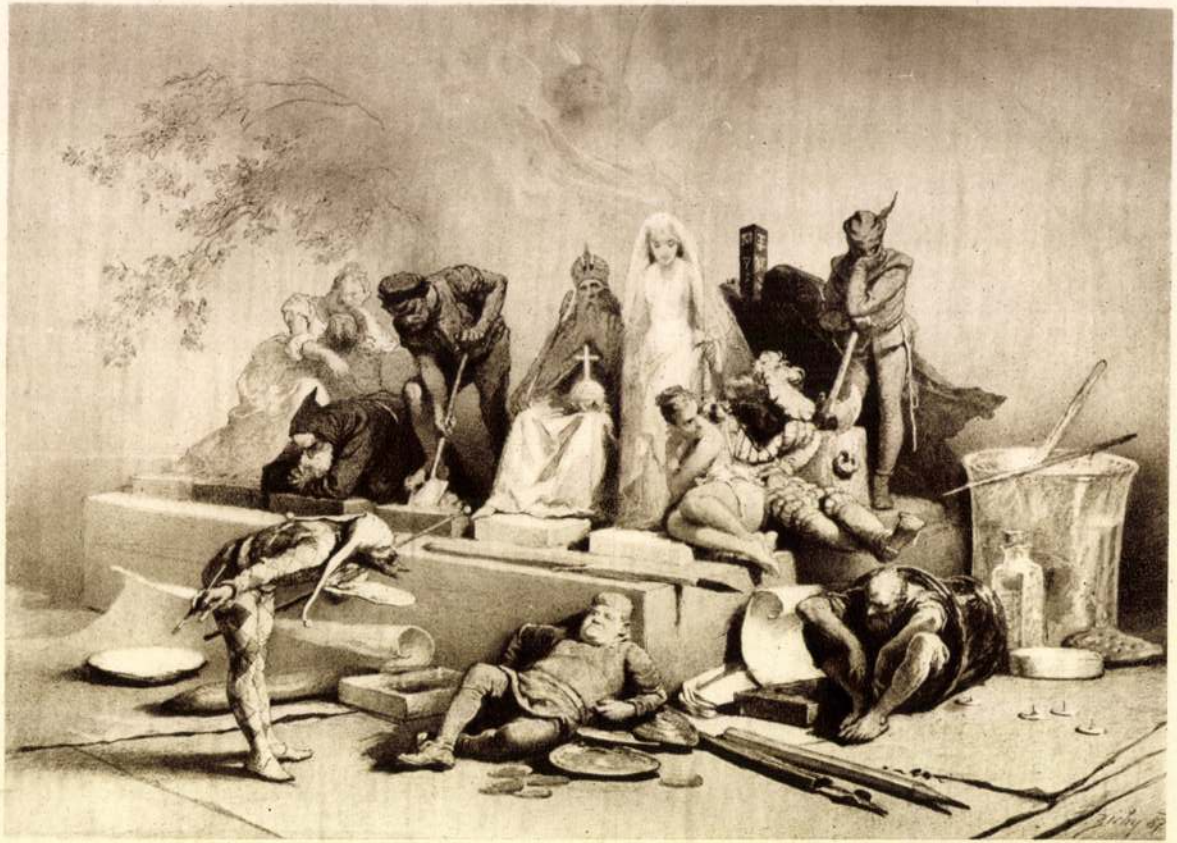

Ábránd a festékesláda fölött (1887)

A bor hatása

Bahcsiszeráji szökőkút. Puskin-illusztráció

Lermontov-illusztráció. Démon az űrben (1881)

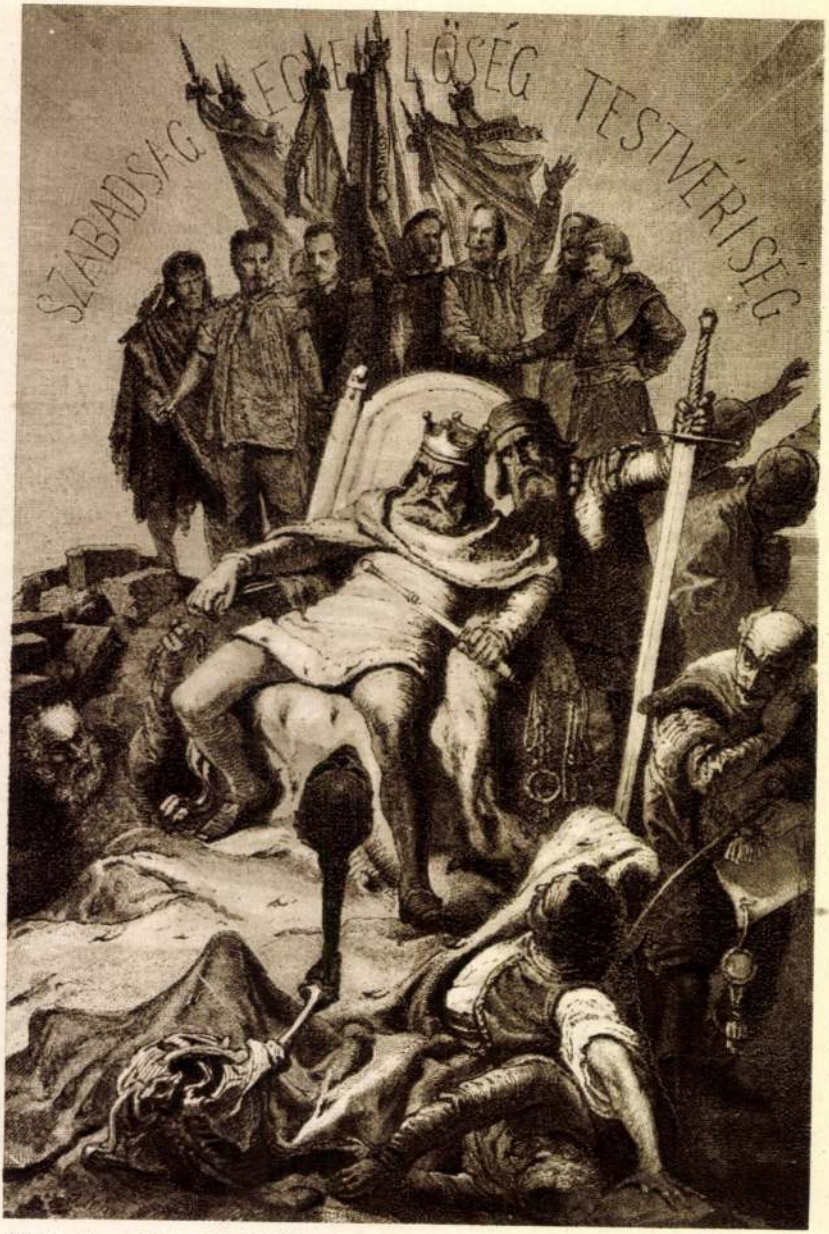

Király és a hóhér. **Petőfi-illusztráció**

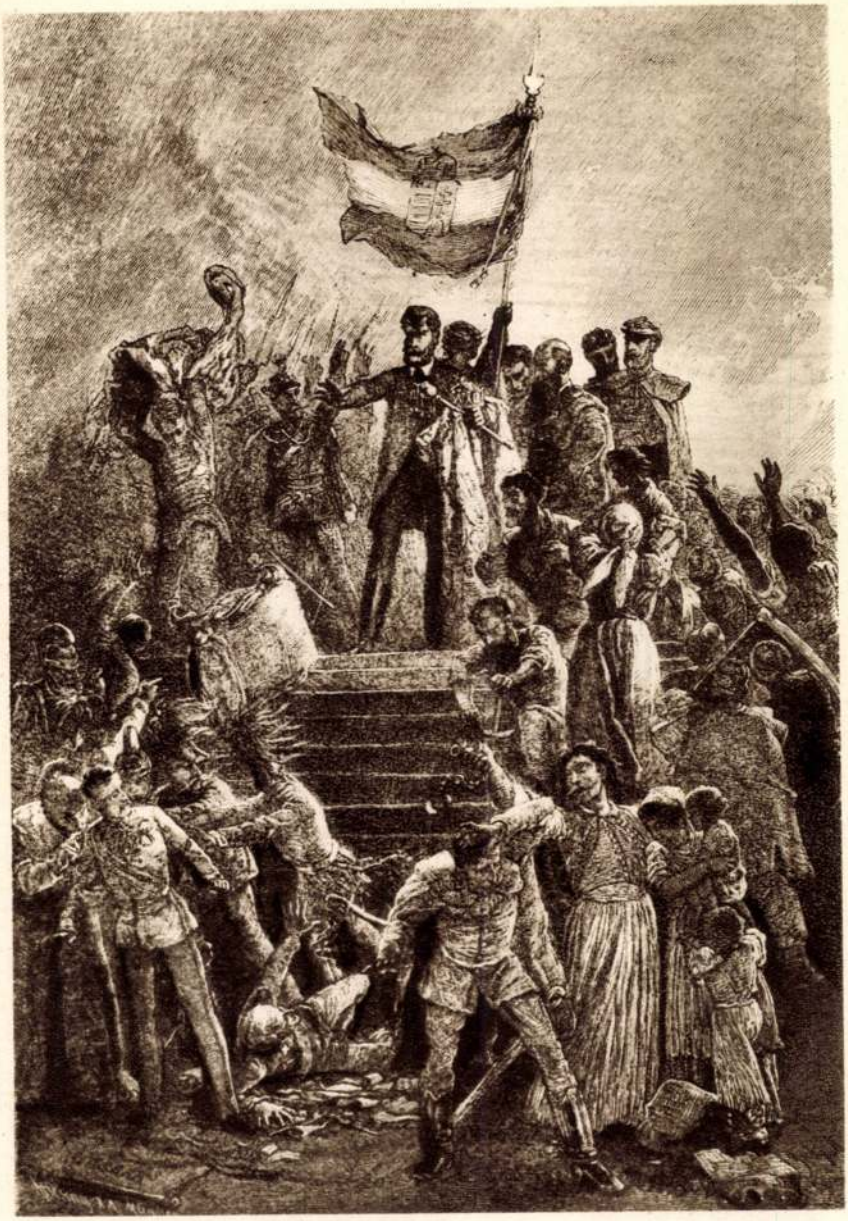

Föltámadt a tenger. Petőfi-illusztráció

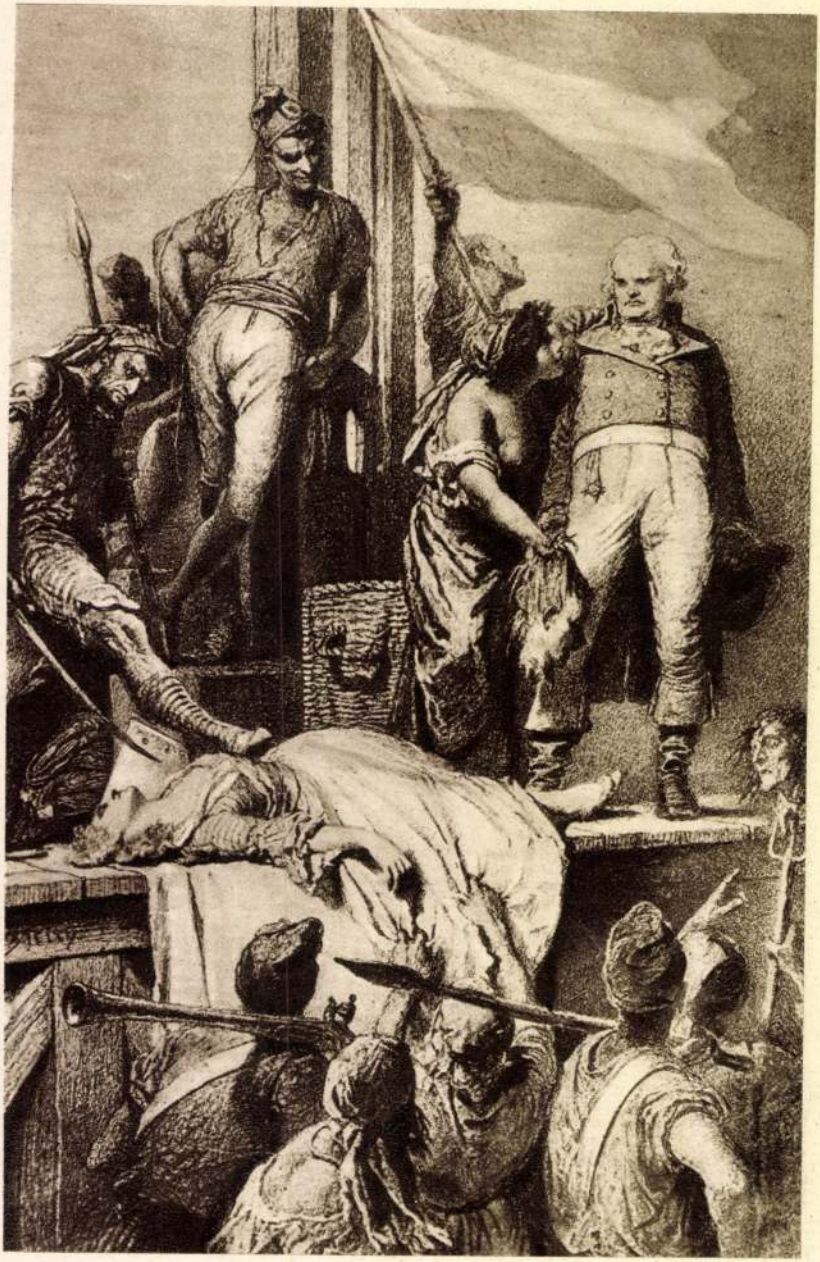

Madách Imre Az ember tragédiájához illusztráció. Jelenet a francia forradalomból

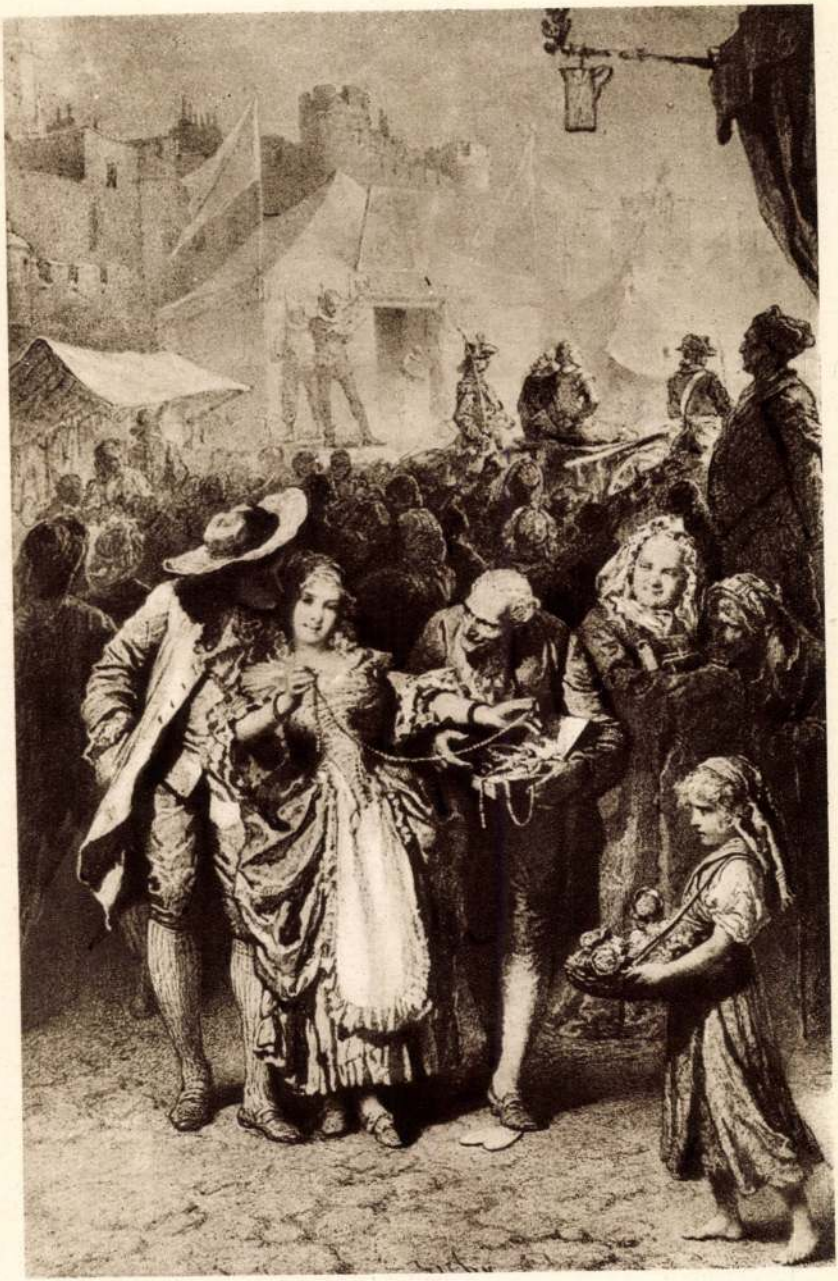

Madách: Ember tragédiája. Londoni vásár (1885—86)

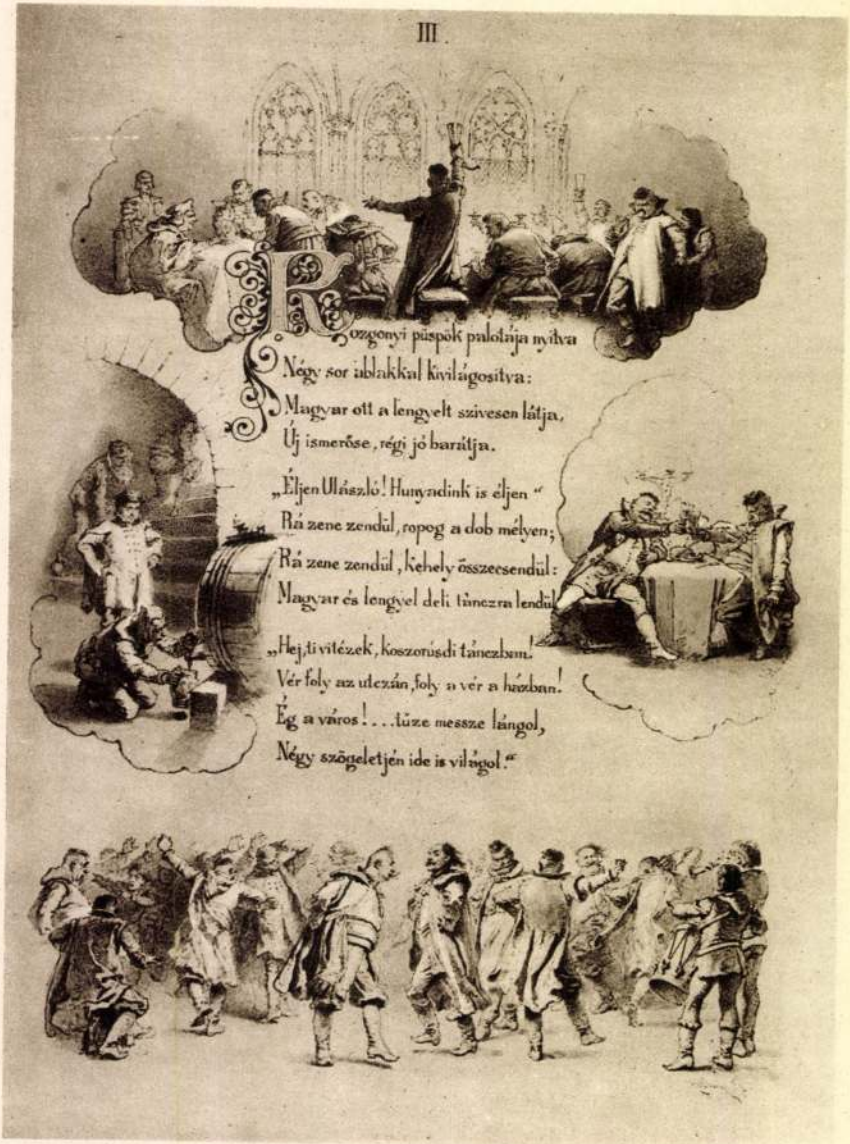

Arany János: Egri lány ballada-illusztráció (1892)

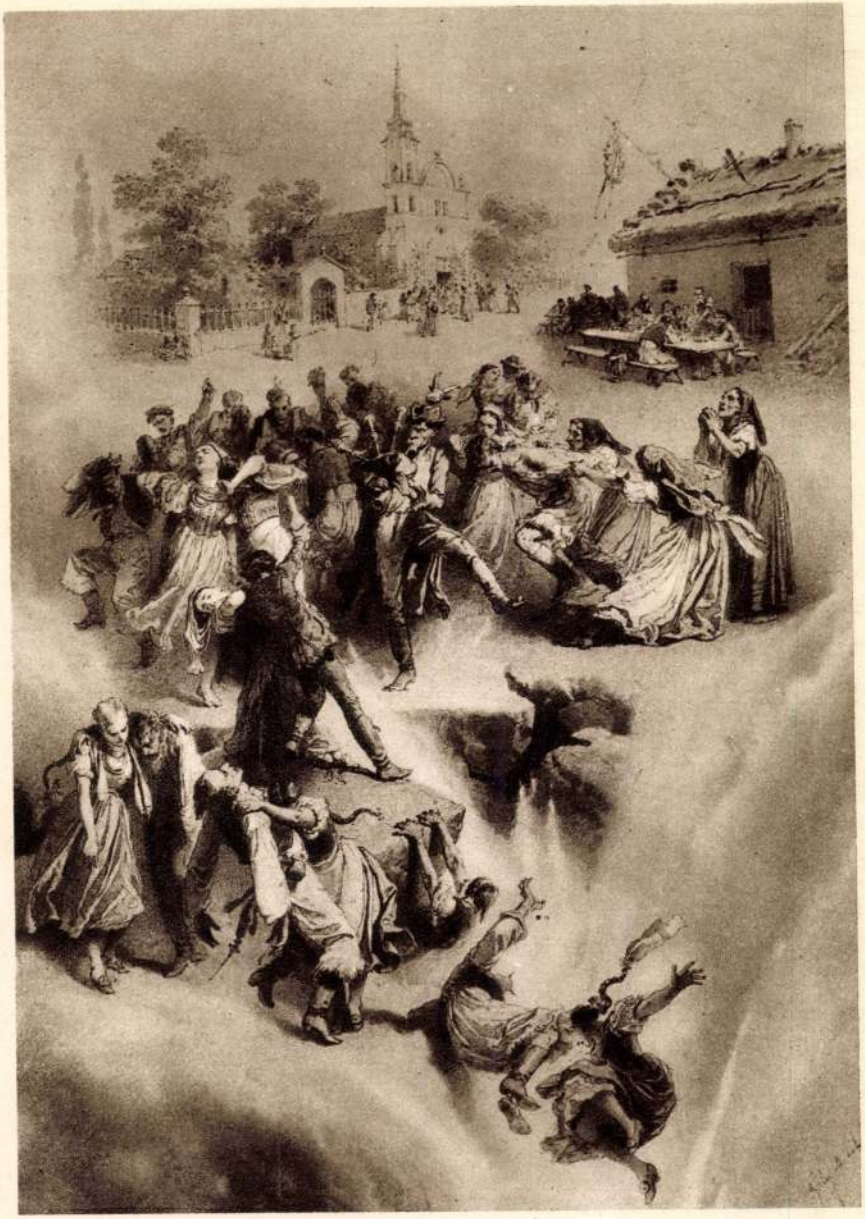

Arany János: Ünneprontók, ballada-illusztráció (1893)

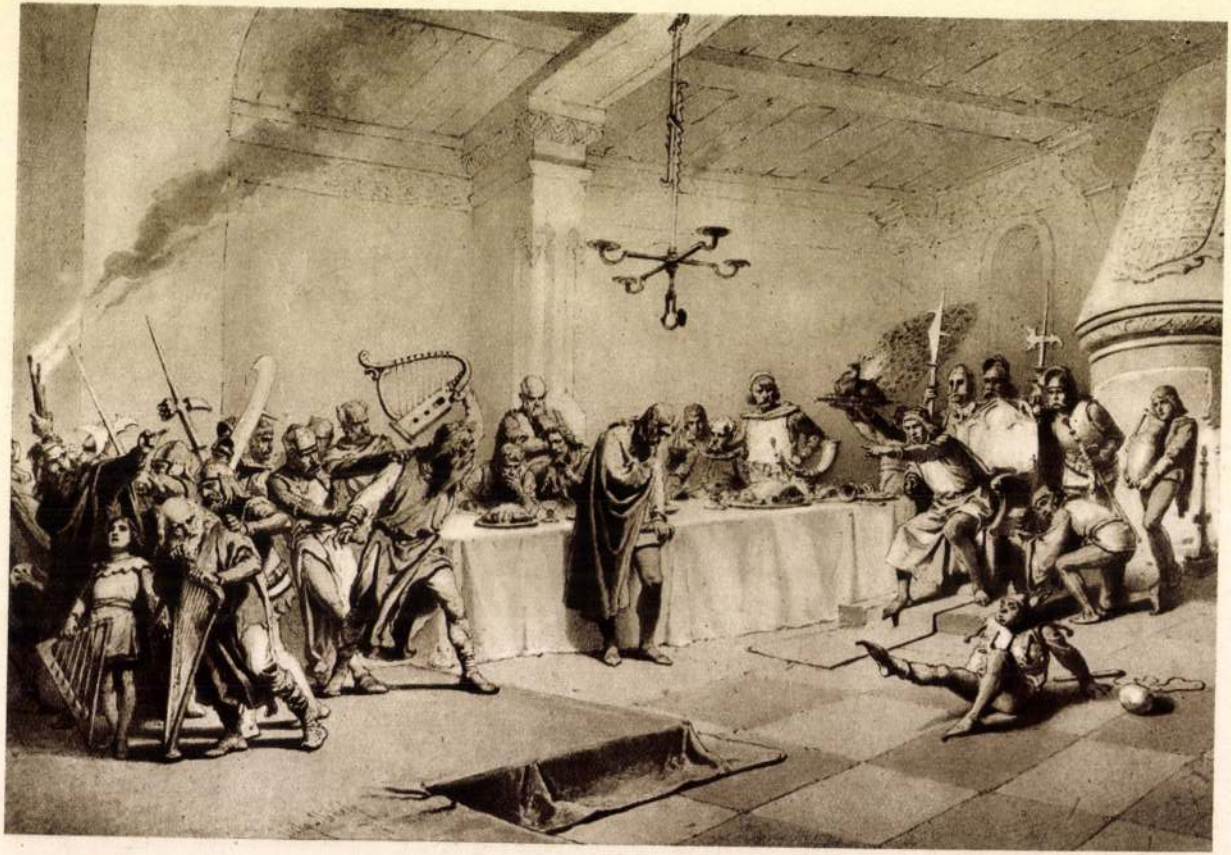

Arany János: Walesi bárdok, ballada-illusztráció (1893)

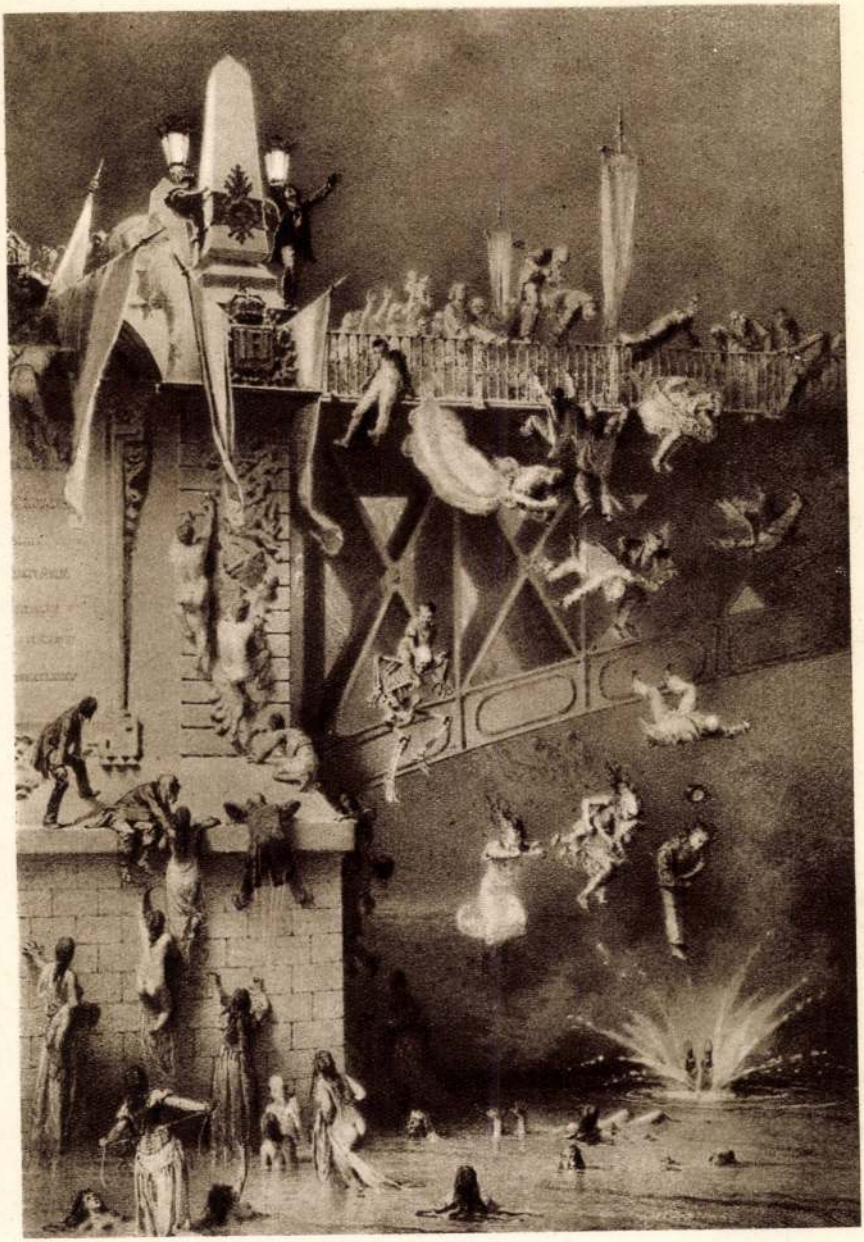

Arany János: Hídavatás, ballada-illusztráció (1893)

Kinizsi (1895)

A borítón:
Zichy Mihály „Vége a komédiának" című grafikája

Támogatók:

Oktatási és Kulturális Minisztérium,
Nógrád Megye Közgyűlése,
Balassagyarmat Város Önkormányzata

2007. január 19.

MEGYEI MADÁCH-ÜNNEPSÉG

Nógrád Megye Közgyűlése,
Balassagyarmat Város Önkormányzata
és a Madách Imre Városi Könyvtár

tisztelettel meghívja Önt az eseményre!

Program

9.00
Nemzetközi Madách Imre – Mikszáth Kálmán vers- és prózamondó verseny a Mikszáth Kálmán Gimnázium, Szakközépiskola és Szakiskola rendezésében a hajdani megyeháza dísztermében

14.30
Koszorúzás a Köztársaság téri Madách-szobornál
Énekel: **Radics Ádám**
Verset mond: **Dropka Andrea**

15.30
Zichy Mihály *festő- és grafikusművész a Tragédiához készített illusztrációiból rendezett kiállítást*
dr. Gellér Katalin *művészettörténész nyitja meg a könyvtár galériáján*

A Horváth Endre- és a Balassagyarmat Kultúrájáért-díjat **Medvácz Lajos** *polgármester nyújtja át*

Hegedül: **Banos Brigitta**

16.30
MADÁCH-ÜNNEPSÉG
(Helyszín: Mikszáth Kálmán Művelődési Központ)

A megjelenteket üdvözli és a 2006. évi Madách-díjakat átadja **Becsó Zsolt**, *Nógrád Megye Közgyűlésének elnöke*

Köszöntőt mond **Tomanek Gábor** *színművész*

Kitüntetettek:

Bakos Ferenc *grafikus- és festőművész, Szécsény*
Dr. Bene Kálmán *irodalomtörténész, Deszk*
Csemniczky Zoltán *szobrászművész, Balassagyarmat*

Madách-díjas méltatók:

Tibay András *előadóművész*
Dr. Andor Csaba, *a Madách Társaság elnöke*
Erdei Sándor *szobrász- és üvegművész*

A Madách- és Mikszáth irodalmi pályázatra beérkezett munkákat **Petrőczi Éva** *költő értékeli, a díjakat átadja* **Becsó Zsolt** *elnök úr és* **dr. Praznovszky Mihály**, *a Palócföld főszerkesztője*

„...nádszál ... egyenes... „
Összeállítás Madách Imre műveiből

Előadják a Pécsi Tudományegyetem Babits Mihály Gyakorló Gimnázium és Szakközépiskola Kaleidoszkóp-díjas tanárai és diákjai:

Bíró Antal, Csőke Renáta, Gaál Adrián, Győri Andrea, Kőszegi Mátyás, Komjáti Dalma, Kopeczky Péter, Révész György, Szőgyi Alexandra, Takács Petra

Rendező: **Szász Kolumbán Olga** *tanárnő*

Közreműködők:

Tomanek Gábor *színművész*
Horváth Péter *– klarinét,* **Laczák Boglárka** *– ének*
Banos Brigitta *– hegedű,* **Csiki Gábor** *– néptánc*

A műsort vezeti: **Dénes Diána**

ZICHY: FAUST-ILLUSZTRÁCIÓK

Címlapon:

FAUST-ILLUSZTRÁCIÓKBÓL, 1874—78.
MÁGIA

ILLUSTRATIONS DE FAUST: 1874—78 (CAT. NO 7)
MAGIE (CAT. NO 7/II)

MAGYAR NEMZETI GALÉRIA 1957

GALERIE NATIONALE HONGROISE

Expositions d'art graphique II

Dessins nouvellement acquis

de

MIHÁLY ZICHY

(ILLUSTRATIONS POUR FAUST)

*

Budapest, octobre 1965

A MAGYAR NEMZETI GALÉRIA

GRAFIKAI KIÁLLITÁSAI II.

ZICHY MIHÁLY
ÚJ SZERZEMÉNYŰ RAJZAI

(FAUST-ILLUSZTRÁCIÓK)

BUDAPEST 1965. OKTÓBER

A kiállítást rendezte
és
a katalógust összeállította:

OELMACHER ANNA

*

A fotókat

MAGYAR JÁNOSNÉ

készítette

F. k.: Dr. Pogány Ö. Gábor

23663 - 65.10 - Révai Nyomda, Budapest

„A művészet nem fényűzési cikk, a művészet a művelődés eszköze, mint a nyomtatott könyv, és kötelessége, csakúgy mint a könyvnek, hogy teljes meggyőző erejével a kor haladó eszméit szolgálja."

(Zichy Mihály)

Kamara-kiállításunk csupán a Galéria új szerzeményeit tartalmazza, vagyis azokat a műveket, amelyeket 1957 óta vásároltunk. Úgy véljük, sok tekintetben halasztthatatlan volt már ezeknek a remekmívű rajzoknak a bemutatása, mert egyrészt régen nem kerültek Zichy-rajzok a publikum elé, legalábbis csoportosan nem, másrészt nagyon fontosnak látjuk, hogy ennek az igazán nagy és nálunknál Európaszerte jobban ismert és becsült mesternek brilliáns tudása és gondolati gazdagsága ismét a köztudatba — különösen a szakmai köztudatba — vitessék. Kiállításunk egyetlen színes (akvarell) nagyméretű darabja az 1870-ben készült Zsidó mártírok, melyben a morális felelősséget állandóan érző és kifejező művész az ártatlanok erőszakos halálát rójja fel. Mert, bár egész életén keresztül károk és más uralkodók megbízásából dolgozott, ette kenyerüket, a háború ellen, a pénz demoralizáló hatása ellen mindenkor fellépett, noha e fellépések művészi megjelenése nem mindig érte el a kívánt hatást, inkább gyakran kihívta a neheztelést, a vitát, a tiltakozást — mint a Rombolás géniusza című nagy kompozíció esetében —, fáradhatatlanul és változatos témákban modta el véleményét a világról. Óriási levelezése, az illusztrálásra kiválasztott költői művek és nem kevésbé társadalmi munkája Szentpéterváron és Párizsban teljesen egybevágóan és egymást támogatóan mutatják az emberi jogokért, az élet sérthetetlenségéért harcoló művészt. Sok-sok hányódása a világban, ami részben saját szándéka szerinti, másrészt a szükség diktálta volt, nem kevés emberi tapasztalattal gyarapította és ugyanakkor egyre ragyogóbbá csiszolta rajzi tudását. A nehéz nélkülözések között növekvő Waldmüller-tanítvány szinte átmenet nélkül a cári udvarba került, s ha volna a képzőművészetben csoda-

gyerek, úgy Zichyt annak minősíthetnénk. Az 1846-ban, tizenkilenc éves korában festett Mentőcsónak című romantikus kompozíciója már túlmutat a bécsi biedermeyer mindent megszépítő zománcán, s az élet és halál mesgyéjére került emberek jellemből fakadó reagálását drámai szenvedéllyel bontja ki. Zichy sajnos nagyon kevés olajképet festett, mert, udvari festő lévén, a mindig aktuális események krónikáját rajzolta, de azt maximális művészi nívón.

Az itt bemutatott munkái többségükben művészi pályája delelőjéről, csaknem mind a hetvenes évekből valók. A már említett Zsidó mártírokon kívül a Skóciai vadászjelenet, a Faust-illusztrációk — kiállításunk súlypontja — is 1874—78 között készültek. Zichy kezéből számlálhatatlan sokaságú rajz került ki, főleg a megbízásoknak eleget téve, de saját iniciatívájából is, mint például a remek portrék, vagy azok az erotikus rajzai, amelyek nyomtatásban nem jelentek meg, de eredetijei a Galéria gyűjteményében vannak, és amelyekben művi szempontból is hihetetlen érzékenység és tudás revelálódik. Byron, Gogol, Lermontov, Arany, Madách és Petőfi-illusztrációi többé-kevésbé itthon is ismertek, de Goethe Faustjának első részéhez készült pompás rajzai Magyarországon csak reprodukciókban és csak hiányosan jelentek meg. Ez az első alkalom, hogy hosszú és követhetetlen vándorlás után hazaérkeztek, és itthon eredetiben bemutatásra kerülnek. Párizsban 1874 és 78 között, Horace Ginsbourg báró megbízására kezdett hozzá a művész, és mi sem volt egybevágóbb Zichy gondolatvilágával, mint Faust gyötrődése a tudomány véges volta és a megismerni való világ végtelensége között. A dolgok végső okait pihenéstelenül kutató és a társadalmi igazságtalanságokkal mindenkor szembeforduló művész mesterségbeli készültségének és a goethei művel való szellemi affinitásának teljességével oldotta meg feladatát. Illetve, oldotta meg részben, hiszen csak az első részt rajzolta meg, mert Párizsból a cár újra visszahívta Oroszországba. Ám 1878 végén már Bécsben bemutatásra került a Faust sorozat egy nagyobb Zichy kiállítás keretében, és ez a tény annak feltételezéséhez vezet, hogy esetleg a rajzok már vissza sem jutottak Párizsba. A római gyűjtő — Tamássyné, dr. Wolff Rosina — akitől a MNG megvásárolta, és aki 1947-ben már publikálta is a rajzokat, az antikváriusnál egy bizonyos Wiener Werkstätte (ismert iparművészeti

műhely) textilbe bekötve találta. Mármost lehetséges, hogy a neve után is német vagy osztrák eredetű mecénásnak esetleg Bécsben is volt palotája vagy rokonsága, akiknél a 20 gyöngyszem, a Faust-rajzok ott maradtak. A műtárgyak vándorlásának követése sok érdekes történelmi eseményre is rávilágíthat, dehát ez esetben meg kell elégednünk az örömmel, hogy itt vannak, sőt itthon vannak, a Zichyvel szemben nem mindenkor megértő és hálás hazában.

A tündérszép Női arckép a viseletről ítélve csakúgy, mint a Rusztavéli illusztráció grúziai tartózkodásának emléke. A skóciai vadászatra a walesi herceget kísérte el, s ott készült pompás lapjainak egyike, A szarvas leszállítása a hegyről. Tudomásunk szerint a trónörökös, a későbbi VII. Eduárd király az ott készülteket megvásárolta, s az itt szereplő lapot valószínűleg később, a második skóciai útján készítette, mert az 1875-ös évszámot viseli. A Rombolás géniuszának diadala egyalakos krétarajz tanulmánya a sokat bírált nagy kompozícióhoz készült, és páratlan rajzi biztonságot mutat a lebegve emelkedő és haragvó figura.

A kiállítás 25 darabja a feltehetően korai (1850 körüli), még bécsi ízlést, de oroszruhás fiút is ábrázoló Hintá-tól az 1879-ben készült szépia Női mellképig Zichy stílusában és a technikában megtett, szép ívű útját mutatják. Művészete minden formájában és anyagában, hat évtizednyi szüntelen munkában emberközponti volt és maradt. Táj, interieur vagy csendélet csak, mint az emberi lét kerete vagy eszköze jutott szerephez. Kezdeti vehemens romantikájából megőrizte lángoló patriotizmusát, és nagyon is magasra emelt erkölcsi mércéjét. Arany, Madách és Petőfi-illusztrációi önmagukban is taníthatnak emellett, és örökké kielégítetlen szomjúsága a hazától elvárt jó szóra sem hiúságából fakadt, hanem a szülőföld, a nyelv eltéphetetlen kötéséből. Részese akart lenni annak a kultúrának, ami a hazát naggyá tehette volna, de amely kultúra — legalábbis képviselőiben — évtizedekre elzárkózott Zichynek mindenütt máshol becsült művészete elől.

Legyen ez a kis kiállítás szikrányi elégtétel a csaknem 60 éve halott nagy mesternek, és tanulság nekünk a valóságos értékek megbecsülésére és megőrzésére.

Oelmacher Anna

A FAUST-ILLUSZTRÁCIÓKRÓL

Írta: TAMÁSSYNÉ, dr. WOLFF ROSINA

1946 februárjában, pontosan Zichy Mihály halálának negyvenedik évfordulóján Rómában, a Pantheon mellett egy műkereskedőnél várt ránk minden műgyűjtő álma, a nagy Felfedezés, a nagy Véletlen: Zichy Mihály Faust-illusztrációja. Az a sorozat feküdt az apró kis bolt asztalán, amelyet az Ernst Lajos által 1902-ben rendezett gyűjteményes Zichy kiállítás számára hiába kerestek. A műalkotások sokszor titokzatos sorsa úgy hozta, hogy az évtizedekig lappangó Faust-illusztrációk Rómában kezdjenek új életet egy magyar művész rajzgyűjteményében. Hálásak vagyunk ennek a furcsa véletlennek, mert lehetővé tette, hogy megmentsük a végleges elkallódástól a magyar rajzművészet egyik legjelentősebb alkotását, és Zichy Mihály tevékenységének kétségtelenül legkiforrottabb és legteljesebb művét.

A 20 lapból álló sorozatot Tamássy Gyula, a Rómában letelepedett magyar szobrász fedezte fel. A régiségkereskedő egy gyászruhás, olaszul törve beszélő hölgytől vette meg a gyűjteményt, aki azt egy századelejei selyemből készült mappában adta át neki. Miután minden egyes lap szignálva volt, a műkereskedőnek könnyű volt megállapítani, hogy magyar művész munkája, és így megvárta, hogy jól ismert magyar vevője lássa, mielőtt laponként adta volna el a sorozatot. A mű nagy jelentősége azonnal nyilvánvaló volt. Tudtuk, hogy a rajzokat meg kell szerezni, a művelet anyagi része azonban erősen kétséges volt. Napokig töprengtünk, izgalmas tárgyalásokat folytattunk, hogy megoldjuk a nehéz problémát. A megoldást gyűjteményünk egyik legszebb darabja, egy Correggio iskolából származó Szűz Máriát, az alvó kis Jézust és a gyermek szent Jánost ábrázoló, rendkívül kvalitásos kép adta meg. Felajánlottuk cserére és így a lakás faláról a kép elvándorolt a Pantheon felé,

a 20 Zichy-rajz pedig elfoglalta helyét a Tamássy-rajzgyűjteményben. Közel 20 évig éltünk a rajzokkal, közel 20 évig tanulmányoztuk őket, míg minden vonásukat, minden titkukat meg nem ismertük. 1947-ben Kardos Tibor professzor, a római Magyar Akadémia akkori igazgatója nemcsak megjelentette a rajzokról írt tanulmányomat az Akadémia évkönyvében, de az Akadémia termeiben megrendezte a Faust-illusztrációk első olaszországi kiállítását is. A közönség és a sajtó nagy lelkesedéssel fogadta a rajzokat, egyhangúan kiemelve az addig előttük teljesen ismeretlen magyar művész nagy fontosságát a 19. század grafika-történetében. A Magyar Nemzeti Galéria vezetőinek lelkes és fáradhatatlan munkája oda hatott, hogy a magyar állam a rajzokat megvásárolta, és így a gyűjtemény elfoglalta az őt megillető természetes helyét, amelyről alkotója hiába álmodott hosszú élete folyamán. E sorok írója hálás nemcsak azért, mert elsőnek közölhette a Faust-illusztrációk eredeti rajzait, hanem azért is, hogy elsőnek ismertetheti a magyar nagyközönséggel és a magyar műtörténészekkel.

Zichy Mihály illusztrátori tevékenysége nem lett volna teljes, ha hiányzott volna belőle Goethe remekműve. A fausti probléma, az egyén filozófiája, az emberi tudás határai sarkalatos problémái a 19. század filozófiájának és ez magyarázza, hogy a tragédia soha olyan népszerű nem volt, mint éppen a 19. században. A dráma általános emberi jellege nem semmisítette meg annak nemzeti jellegét, annál is inkább, mert dr. Faust legendája a középkorban is éppen olyan otthon volt Angliában, mint Spanyolországban vagy Németországban. Ez magyarázza azt a tényt, hogy a Faust-illusztrációk végeláthatatlan sorában minden európai nemzet művészei kikérték a maguk részét. A német művészek nem tudtak vagy nem akartak lemondani a dráma teuton jellegéről, de ennek ellenére Cornelius hideg akadémizmusa, amely magát Goethét is elrémítette, éppen olyan távol van Faust szellemétől, mint Rahn hamis és kicsinyes romanticizmusba bújtatott alakjai. Liezen Mayer Sándor felületes formalizmusa sem volt képes a gondolat lényegét visszaadni. Egyik illusztrátornak sem sikerült Faustot, az örök embert felszabadítani a nyomasztó földi kötöttség alól. Goethe maga azon a véleményen volt, hogy a dráma és az illusztráció egymás paródiája. Ezt a véleményét csak Delacroix Faust-illusztrációja változtatta meg.

A belső tragédia tűzétől áthevített alakok, a kompozíció drámai mozgalmassága, azonosak a tragédia hősének szenvedő lelkével. De Delacroix sem tudta levetkőzni jellegzetesen francia mivoltát.

Nagyjából ezek az előzményei a Zichy-rajzoknak, amelyeket a művész párizsi tartózkodása idején, 1874—78 között készített Günsburg Horace báró megrendelésére, aki a magyar művész egyik leglelkesebb mecénása volt. A báró az első 20 lapért 2500 frankot fizetett a művésznek. 1879-ben Zichy elhagyja Párizst és visszatér a cári udvarba. A Faust-sorozat abbamaradt. Egy 1900-ból keltezett, Rexa Dezsőhöz írt levelében említi a Faust illusztrációt, amelynek folytatását megrendelője sürgeti. Ebben a levélben Zichy 21 lapról beszél, hozzáfűzve, hogy a drámát szóról szóra követi, de Margaréta még nem jelent meg. Miután a tragédiában Margaréta közvetlenül a boszorkánykonyha-jelenet után vonul a színre, nyilvánvaló, hogy csak a gyűjteményt képező 20 lap készült el, és hogy az aggastyán művész feledékenységből említ 21 lapot. E mellett a feltevés mellett szól az is, hogy 1878 novemberében, a rajzok bécsi kiállítása alkalmából Terke 10 keretet csináltatott, hogy kettesével állítsa ki őket. A bécsi kiállítás után nem tudjuk követni a rajzok kalandjait. Nem tudjuk visszakerültek-e megrendelőjükhöz, sem hogy részt vettek-e a művész velencei kiállításán. Tudjuk, hogy Zichy mint minden egyéb munkájáról, a Faust-rajzokról is készített fényképeket, amelyek a hagyatékkal együtt a Szépművészeti Múzeumba kerültek, és tudjuk, hogy a rajzok ezekből a fényképekből lettek ismeretesek. Összehasonlítva a fényképeket az eredeti rajzokkal, nyilvánvaló azonosságuk, hiszen a fényképek még a papír hibáit is világosan mutatják; minden tollvonás, minden hibapont azonos. A szürke papírra tollal rajzolt jeleneteket a művész vastag angol kartonra ragasztotta, és minden bizonnyal saját kezűleg rótta a kartonra finom gótikus betűkkel a tragédia megfelelő szövegét.

Az első lap (I) az égi prológust ábrázolva a nagy grafikai szimfónia nyitánya is. Művészi kvalitás szempontjából ez a lap a sorozat legkevésbé jelentős lapja, mégis igen fontos, mert 1888-ban ugyanezt a kompozíciót ismétli meg a művész az Ember Tragédiájának égi jelenetében. Bár a mi lapunk merevebb, az Úr alakja sokkal monumentálisabb hatású. A toll könnyedén szántja a papírt és tökéletes illúzióját

adja a ködös, testetlen környezetnek. Mefisztofelesz alakjának első formája nyilván nem elégítette ki a művészt, aki a javítást úgy vitte véghez, hogy egy új, határozottabb alakot ragasztott a lapra.

A második (II) lapon Faust dolgozószobájában vagyunk. Zichy itt alakítja ki hősének környezetét, ami távolról sem jelenti azt, hogy a munka folyamán nem változtatta meg a környezetet. Tény az, hogy nincsen két egyforma lap, változik az íróasztal, az ablak, a szék, még a nagy cserépkályha is. Zichy fantáziája, a részletek gazdagsága oda hatnak, hogy a környezet, bár mindannyiszor megújul részleteiben, hatásában mégis ugyanaz marad. A munkaszoba maga híven tükrözi gazdája lelkiállapotát, lázas munkáját. A szobában két különböző fényforrás küzd a félárnyékokkal. Csodálatra méltó Zichy bravúros technikája, tollvonásának biztonsága, amely a tonalitást színes árnyékhatássá változtatja a halvány holdsugarak által megvilágított tárgyak körül. A lámpa fénye pedig élesen rajzolja meg a tudós alakját. Zichy a Faust-illusztrációval átlépte az impresszionizmus küszöbét. A fény és árnyék játékának mozgalmassága nem csökken a belső lefojtott erőtől duzzadó Faust monumentális alakjában sem. Egyetlen művész sem tudta a Zichyéhez hasonló pszichológiai igazsággal érzékeltetni a legenda különös és misztikus hangulatát.

A harmadik (III.) lapon Faust döbbenten ugrik fel székéről, és rémülten szemléli az általa felidézett szellemet. Mintha a felhő még árasztaná a kén szagát a néhány, könnyű tollvonással megfogalmazott látomás körül. Ez a lap az első, amelynek tergóján egy vázlatot is találtunk. A kompozíció az első megfogalmazásban a papír hosszában van. A szellem alakja túlságosan közel lévén a papír széléhez, nem elég levegős, és valószínűleg ez késztette a művészt arra, hogy a végleges megoldást a papír szélességében fogalmazza meg. De a vázlat is mutatja a tollvonások biztonságát és a módot, ahogyan felvázolja, majd elmélyíti az árnyékokat, valamint azt, hogy milyen bravúrral tünteti el a felesleges vagy téves vonalakat. Ez az egyetlen lap, ahol Faust alakjában Zichy önmagát ábrázolja.

A negyedik (IV.) lapon a megrémült Wagner gyertyával a kezében nyit be gazdájához. Milyen csodálatos erő és igazság van a két ember ábrázolásában. Íme Wagner kissé fantasztikus, kissé nevetséges, de jóindulatú, hűséget árasztó, földhöz kötött köpcös alakja, aki értetlenül áll szemben a tudós megtört, fájdalmas magánosságával.

A fény és árnyék játéka ad életet az ötödik (V) lapnak. A hajnal hideg fényének találkozása a gyertya fáradt fényével misztikus fényhatást teremt, amit Zichy éles megfigyelő képessége rögzített papírra. Faust a méregpohárral kezében áll az ablak előtt, erőteljes alakja, kinyújtott karja olyan, mint egy kétségbeesett segélyhívás. Az alak monumentális nyugalma izgalmas ellentét az íróasztal feldúlt rendetlenségével, az emberi lélek drámai viaskodásának egyetlen tanújával.

A hatodik (VI.) lap technikája szabadabb, de pszichológiai jelentősége még mélyebb. Faust megmenekült és a húsvéti harangzúgás térdre kényszerítette. A beáradó levegő eloltotta a gyertya pislákoló fényét, és a reggel szürke fénye tárgyilagosabban világítja meg a tárgyakat. Csodálatos, hogy Zichy milyen nagy változatossággal teremti a fényhatásokat. Nem fárad el soha, ideges tolla fáradhatatlanul formálja a színt, a fényt, az árnyékot. A lélek és a teremtő kéz tökéletes harmóniájából születik a papíron a mestermű.

A hosszú, fájdalmas éjszakát ragyogó reggel váltja fel a hetedik (VII.) lapon. Húsvét van és a sötétség visszahúzódott az emberi lélek legrejtettebb zugába. A lap kilenc alakja beszédes képe az emberi társadalom minden rétegének. Gazdagság és szegénység, bűn és erény, rangos öntudat beszélnek hozzánk a mesteri kézzel rajzolt lapról.

A nyolcadik (VIII.) lap előterét a jókedvű, harsányan éneklő katonák menete foglalja el, míg a háttérben, a városfal kapujában megjelenik Faust és Wagner. A kapu félárnyéka és a falak finom, áttetsző árnyéka drámai ellentéte a katonák zajos csoportjának. A kosztümök gazdagsága és változatossága emlékezteti a nézőt arra, hogy a gyermek Zichy első szellemi tápláléka a nagyatyai könyvtárban talált antik kosztümöket ábrázoló könyv volt. Élete folyamán szenvedélyesen gyűjtötte a kosztümöket és fegyvereket, és így természetes, hogy nagy szeretettel és gonddal ábrázolta azokat, ha módja volt rá. De soha sem engedte, hogy fantáziája elragadja a felesleges és zavaró részletek felé. Balról a negyedik katona alakjában Munkácsy Mihályt ábrázolta a művész.

A kilencedik (IX.) lapon Faust és Wagner már messze vannak a várostól, egy falusi ház előtt. Miközben a toll szántotta a papírt, a gondolat messze vitte Zichyt Párizstól. Mintha még hőséről is megfeledkezett volna; gondolatban hazaröppent Zalába.

Az öreg hárs árnyékában meghúzódó paraszthház jellegzetesen magyar, mint ahogyan hazaiak a hegedűjüket hangoló cigányok is a háttérben. Mindez a háttérben van, mintha hangsúlyozni akarta volna, hogy a művész személyes emléke független a dráma hősétől. A fény és árnyékhatás egyensúlya ezen a lapon is döbbenetes. A félárnyékban fürdő alakok mögött a nap sugarai éles fénnyel ragyognak a messze távolban levő város felett.

A tizedik (X.) lapon a két férfi elindult a város felé, de egy dühösen ugató uszkár kutya útjukat állja. Megjelenik a fantasztikus elem a drámában. Zichy a fantasztikus elemet is megtartja az emberi jelenségek terén, ellentétben kortársával Doréval, aki az emberi elemet szívesen cseréli fel a fantasztikummal. Milyen mesterien ábrázolja Zichy Faust idegességét a hirtelen fordulattal, kezeinek mozdulatával, izgatott beszédét szinte leolvashatjuk ajkáról. Wagner csak kíváncsi, hátán összekulcsolt kezében egy ágacskát tart, amelynek csapkodását a művész szinte fizikailag érezteti. A háttérben alakok mozognak a naplemente idillikus nyugalmában, ami beszédes ellentéte Faust irracionális idegességének. Minden a közelgő drámára utal.

A tizenegyedik (XI.) lapon ismét Faust dolgozószobájában vagyunk, ahol a kutya ugatása nem hagyja dolgozni a tudóst. Faust próbálja az állatot rendre utasítani, de hiába, és végül is mágiájához fordul, és íme a tizenkettedik (XII.) lapon a bűvös szavak hatása alatt a kutya lassan átváltozik. Zichy Mihályon kívül soha senki ilyen mesteri módon nem tudott megoldani hasonló problémát. Csak néhány vonás az egész, de a kutya ott áll előttünk félelmetes nagyságában, és vele szemben az ünnepélyes, még öntudatosan parancsoló tudós.

A tizenegyedik és tizenkettedik lap hátlapján még két vázlatot fedeztünk fel ugyanehhez a jelenethez. Faust az elsőn kinyújtott karral próbálja megbűvölni a kutyát. Az arc kifejezése felülmúlhatatlan, csak Zichy, a nagy emberismerő tudott ennyi mondanivalót sűríteni egy emberi arcba. A második vázlaton Faust meglepve hátrál. Talán ez lett volna a végleges megoldás, ha a papír nem szívta volna fel a tintát, ami megakadályozta a művészt munkájában.

A tizenharmadik (XIII.) lapon a titok megoldódott, a kutyában Mefisztofelesz rejtőzött.

A következő lap (XIV.) csodálatos a háttér tonalitásában. A lámpa meleg fénybe vonja a szobát, ahol a tudós és a kísértő már szemben állnak egymással. A két szereplő már harcol egymással, a komoly, de lényegében naív tudós megmaradt önönmaga, míg Mefisztó villogó szemeivel a sátán szerepét játssza.

A tizenötödik (XV.) lapon Faustra álmot bocsátott Mefisztó, az örök ifjúság álmát. Az öreg Faust álmában látja a feje felett lebegő női alakokat, a fiatalság kísértő szellemeit.

A szerződés aláírásánál (XVI.) már Mefisztó uralja a helyzetet, a becses préda már markában van.

A következő jelenetben (XVII.) kézfogással szentesítik a szerződést. Az alakok a fényforrás és a néző között állnak úgy, hogy körvonaluk uralja a teret.

Közben ismét reggel lett, és a következő lapon (XVIII.) a szobában rend és nyugalom uralkodik. Mefisztó könnyű gúnnyal, győzelmének biztonságában csúfolkodik a tanítvánnyal, aki örök igazságokat remél tanulni Fausttól.

Faust a boszorkánykonyhában (XIX.). Hová süllyedt a tiszteletre méltó férfiú. Szeretne menekülni, de Mefisztó szemei nem engedik, és kénytelen dúló haragjában meghallgatni a boszorkány sipitozását. Itt mintha a művész elfáradt volna, technikája elgyöngült, az árnyékhatás bizonytalan, sőt Faust árnyékát elfelejti megrajzolni. Mindennek ellenére a két utolsó lap mérföldkő Zichy grafikájában. A romanticizmus teljében Zichy, ellentétben kortársaival, teljesen lemond a fantasztikumról, tárgyilagosan emberi marad, alakjai aktív és öntudatos részesei az eseményeknek. Mefisztó figuráját Zichy két változatban rajzolta meg. Az első Mefisztó karosszékben ül és szenvtelenül játszadozik egy rókafarokkal, távol áldozatától és a boszorkánytól. A művész érezte, hogy ez az alak nem elég kifejező, túlságosan szenvtelen, rajzolt tehát egy másikat. Ezt egy magas székre ültette, ahol előrehajolva, kaján mosollyal, gúnyosan figyeli Faust vergődését. Ezt a verziót hozzáragasztotta a lap széléhez úgy, hogy felemelhető és így az első verziót is teljes egészében élvezhetjük.

Elérkeztünk a huszadik (XX.) laphoz. Az előző lap nyugalma felbomlott, minden mozgásnak indult, a bűvös kör elemei táncra perdülnek, a nagy kandúr ijedten

szökik, a boszorkány élesen sivít a tétovázó Faust arcába, csak Mefisztó mosolyog magabiztosan, mert tudja, hogy Faust hiába hátrál.

A Faust-illusztráció itt megszakadt. Mint könyvillusztráció kétségtelenül csak torzó, de mint rajzsorozat befejezett egység a szó legszorosabb értelmében. A gyűjtemény az első laptól az utolsóig egy tökéletes parabola mind kifejezésben, mind technikában. Ezek a rajzok magukban hordják tragikus végzetüket, a befejezetlenséget. A húsz lap mindegyikében annyi drámai erő feszül, annyi mondanivaló sűrűsödik, hogy a néző maga is érzi: ezt a színvonalat sem megtartani, sem fokozni nem lehetett volna.

A Faust-sorozat Zichy munkásságában egyedülálló jelenség. És a Faust-illusztrációk között ugyanilyen magányos jelenség. Zichy Mihály Faustja az egyetlen, aki független kortól és fajtól. Zichy hőse valóban az örök ember, az, akinek Goethe megálmodta. Szerény ismertetésem legyen búcsúzásunk a húsz rajztól, életünk húsz évének bánatot enyhítő, örömet osztozó néma tanúitól. A búcsú fájdalmas és áldozatot követel. De áldozatot hoztunk akkor is, amikor húsz évvel ezelőtt megszereztük a sorozatot. Az áldozat tudatos volt, meg akartuk menteni a magyar művészet egyik legjelentősebb alkotását az elkallódástól. Amikor megváltunk tőlük, tudatában voltunk annak, hogy a rajzoknak magyar múzeumban van a helyük. Az elválás melankóliáját aranyos fénybe vonja az a büszke tudat, hogy a leguniverzálisabb magyar művész, Zichy Mihály egyik legfontosabb munkáját magyar művész mentette meg az elkallódás szomorú sorsától a magyar nemzet számára.

Róma, Monte Mario, 1965.

«L'art n'est pas un article de luxe, l'art est un moyen de l'instruction, tel le livre imprimé, et doit, tout comme le livre, servir avec toute sa puissance de conviction, les idées progressistes de son temps.»

(Mihály Zichy)

Notre exposition graphique ne comprend que les nouvelles acquisitions de la Galerie, plus précisément, les oeuvres achetées depuis 1957. Nous estimons que le moment est venu d'exposer ces chefs-d'oeuvre de l'art graphique, d'une part, parce que depuis longtemps le public n'avait pu admirer les dessins de Zichy, tout au moins groupés, d'autre part, il importe que la brillante technique et la richesse d'idées de ce grand artiste, mieux connu et apprécié en Europe qu'en Hongrie, soient de nouveau accréditées auprès de notre public, et particulièrement, auprès de nos spécialistes. Notre exposition comprend une seule pièce en couleurs (une aquarelle de grand format) intitulée «Martyrs juifs» peinte en 1870, par laquelle l'artiste, qui ressentait profondément et exprimait avec force la responsabilité morale, condamne la mort violente des innocents. Bien que travaillant toute sa vie sur commande et mangeant le pain du Tzar, il dénonçait les affres de la guerre et l'effet démoralisateur de l'argent; bien que la forme artistique que revêtait sa pensée n'ait pas toujours produit l'effet désiré, voire même, certaines de ses compositions, telles que la «Génie de la Destruction», aient provoqué la réprobatio, la controverse et de vives protestations, il ne cessait d'exprimer son opinion du monde, par les sujets les plus variés. Sa vaste correspondance, les oeuvres poétiques qu'il choisissait pour ses illustrations, sont travail social accompli à Paris et à St. Pétersbourg, se complétant avec une parfaite harmonie montrent l'artiste qui

luttait pour les droits de l'homme et l'inviolabilité de la vie humaine. Ses pérégrinations dans le monde, en partie voulues par lui-même, en partie, exigées par la nécessité, enrichirent son art de beaucoup d'expériences humaines et ciselèrent la technique de ses dessins. L'ancien élève de Waldmuller qui grandit dans les privations, vint presque sans transition, dans la cour du Tzar, aussi, s'il existait des enfants prodiges en beaux-arts, cette épithète s'appliquerait à Zichy. En 1846, sa composition romantique «Canot de sauvetage», peinte à l'âge de 19 ans, dépasse déjà le «bidermeyer» de Vienne enjolivant tout de son vernis optimiste et exprime, avec une passion dramatique, la réaction des hommes à mi-chemin entre la vie et la mort, réaction qui découle réellement de leur caractère. Malheureusement, Zichy ne peignit que peu de tableaux à l'huile car, en qualité de peintre de la cour, il devait être le chroniqueur des actualités, il l'était toutefois avec un maximum de maîtrise.

La majorité de ses oeuvres présentée ici date des années soixante-dix, apogée de sa carrière d'artiste. A part les «Martyrs juifs» déjà mentionnée, la «Scène de chasse en Ecosse», et les illustrations pour Faust — le clou de notre exposition — ont été également exécutées entre 1874 et 1878. Donnant suite aux commandes, mais souvent de sa propre initiative, Zichy exécutait d'innombrables dessins, tels que les portraits exquis, les dessins érotiques qui n'ont pas été reproduits et dont les originaux se trouvent dans la collection de la Galerie. Quant à leur facture, ces oeuvres révèlent énormément de métier et une extrême sensibilité. Ses illustrations pour les oeuvres de Byron, Gogol, Lermontov, Arany, Madách et Petőfi sont plus ou moins connues en Hongrie, mais les magnifiques dessins faits pour illustrer la première partie de Faust n'ont paru chez nous qu'en reproductions ou bien incomplets. C'est pour la première fois, qu'après une longue pérégrination inénarrable, ils nous sont revenus et seront présentés chez nous dans l'original. C'est à Paris, sur l'ordre du baron Horace Ginsbourg, entre 1874 et 1878, que l'artiste se mit à l'ouvrage. Rien n'était plus conforme à la mentalité de Zichy que le tourment de Faust devant les limites de la science et l'infini du monde à connaître. Aussi est-ce avec une maîtrise incomparable et avec une parfaite affinité d'esprit pour l'oeuvre

de Goethe que l'artiste, toujours à la recherche des causes finales et révolté contre les injustices sociales, accomplit sa tâche difficile. Il ne put l'accomplir d'ailleurs qu'en partie, le Tzar l'ayant rapellé en Russie. Comme la série Faust fut présentée à Vienne, à la fin de l'année 1878, dans le cadre d'une exposition assez importante, on peut supposer qu'éventuellement les dessins ne sont plus retournés à Paris. La collectionneuse romaine, Mme Tamássy, née Rosine Wolff, à laquelle la Galerie Nationale Hongroise les a achetés, et qui les a déjà publiés en 1947, avait trouvé ces dessins chez un antiquaire, reliés dans un tissu provenant du «Wiener Werkstätte» (atelier d'art décoratif connu). Or, il est possible que le mécène, probablement d'origine allemande ou autrichienne, comme l'indique aussi son nom, ait eu un hôtel particulier ou des parents à Vienne, et les illustrations pour Faust, ce joyau composé de vingt perles fines, soient restées dans la capitale de l'Autriche. Si tenté qu'on soit d'éclairer certains événements historiques en suivant la pérégrination des objets d'art, cette fois-ci nous nous contenterons de la joie de les avoir ici, dans notre pays qui n'était pas toujours reconnaissant ni compréhensif vis-à-vis de son illustre fils, Mihály Zichy.

Son éblouissant «Portrait de femme», à en juger par le costume du modèle, tout comme l'illustration de Roustavéli, évoque son séjour en Géorgie. Une de ses plus belles feuilles, «La Descente du cerf de la montagne» a été exécutée en Ecosse lorsqu'il accompagna le Prince de Galles à une chasse. Autant que nous sachions, l'héritier du trône d'Angleterre, le futur Edouard VII, acheta les dessins faits lors du premier voyage en Ecosse de Mihály Zichy. Celui qui figure dans notre collection, fut exécuté durant son deuxième voyage dans ce pays puisqu'il porte la date de 1875. Son crayon représentant une figure en colère qui se lève, en flottant, dans l'air et qui servait d'étude pour sa grande composition «Le Triomphe du Génie de la Destruction», tant discutée, accuse une certitude absolue du dessin.

Les 25 pièces de l'exposition, depuis «La Balançoire», oeuvre de jeunesse exécutée vers 1850, représentant un garçon en costume russe, mais d'inspiration viennoise, jusqu'au «Buste féminin», sépia fait en 1879, montrent la belle courbe ascendante de l'évolution du style et de la technique de Zichy. Durant soixante années de

travail sans trêve, son art resta, tant pour ses sujets que pour sa forme, toujours centré sur l'homme. Qu'il s'agît de paysages, d'intérieurs ou de natures mortes, ils n'avaient de l'importance à ses yeux que comme moyens ou cadre de l'existence humaine. Du romantisme passionné de sa jeunesse, Zichy a gardé intact son patriotisme ardent et ses hautes exigences morales, comme en témoignent les illustrations des oeuvres de Madách, de Arany et de Petőfi. S'il attendait si ardemment un geste de la part de sa patrie, ce n'est pas par vanité inassouvie; c'est sa naissance et sa langue maternelle qui l'attachaient à la Hongrie par mille liens impossibles à casser. Il voulait avoir sa part de la culture qui aurait pu exhausser sa patrie, de cette culture dont les représentants d'alors se sont fermés obstinément à l'art de Zichy, apprécié partout ailleurs dans le monde.

Que cette petite exposition soit une infime réparation des torts commis vis-à-vis du grand artiste mort il y a une soixantaine d'années et qu'elle nous serve d'enseignement pour que nous sachions apprécier et sauvegarder les valeurs authentiques.

Anna Oelmacher

ZICHY MIHÁLY ÉLETRAJZI ADATAI

1827. szül. Zalán (Somogy megye).
1837—1742. Középiskolai tanulmányait Veszprémben és Budapesten végzi.
1841—1842. Tikos Albertnél és Marastoni Jakabnál rajzolni tanul.
1844. Bécsbe megy, beiratkozik az egyetemre, de ugyanakkor Waldmüller tanítványa lesz.
1845. Első kiállítása Bécsben és Pesten.
1846. Mentőcsónak. Utazás Olaszországban.
1847. Rajztanár Katalin orosz nagyhercegnőnél. Utazások Gleichenberg, Berlin, Nizza, Szentpétervár.
1849. Elhagyja a nagyhercegi udvart.
1850. Retusőr állást vállal Wenninger daguerrotip fényképésznél. Napi munkássága mellett akvarellezik.
1857. Elismert művész, elkészítette rajzsorozatát II. Sándor cár koronázásáról. Megalakítja a Pénteki Társaságot.
1858. Theofil Gautier elragadtatott cikket ír Zichyről.
1859. Kinevezik udvari festőnek.
1862. Fárasztják a meghívások, önálló alkotásokba kezd, külföldre utazik. Zala, München, Párizs.
1865. Ismét hazatér.
1866. Kiállítás Szentpéterváron.
1869. Kinevezését 10 évre meghosszabbítják.
1870. Zsidó mártírok, Messiás, Autodafé.
1871. Külföldi utazás. Képeinek fotóit kiállítják Budapesten. Skóciai vadászaton a walesi hercegnél. Luther.
1873. Részt vesz a bécsi világkiállításon.
1874. Elhagyja a cári udvart. Párizsba megy letelepedni, közben itthon elismerik, ünneplik.
1875. A Párizsi Magyar Egylet elnöke lesz. Másodszor is elutazik a skót vadászatokra. Tanítványa Mary Etlinger.
1876. Párizsi barátai Felicien Rops és Gustave Dorée. Petőfi-illusztrációk. Erzsébet királyné Deák Ferenc ravatalánál. Kiállítás Bécsben.
1877. Bécsben és Budapesten kiállítja a Deák-képet. Elkezdi a Rombolás géniuszának diadalá-t.
1878. A Rombolás géniuszát kitiltják a párizsi világkiállításról. Kiállítja Pesten. Kritikai vihar.
1879. A Rombolás géniusza bécsi kiállításán sikert arat. Hazatér Zalára s berendezkedik.

1880. Anyagi differenciák családjával. Kísértetek órája. Szirén Triptichon.
1881. Tiflisz, ünneplik a kaukázusban, visszatér Szentpétervárra.
1882. Ismét udvari ember a „cár festője" címmel. Kiállítás Budapesten.
1885. Kiállítás Velencében.
1887. Kiállítás Bécsben.
1888. Kiállítás Budapesten. Madách-illusztrációk. Osztrák—Magyar Monarchia írásban és képben.
1888. A borkiji vasúti szerencsétlenség.
1890-től Szentpétervárott az udvari feladatok mellett készülnek az Arany-illusztrációk.
1894. Kiállítás ismét Velencében.
1897. A Zichy-műveket Zalára küldi. Zichy-szobát kívánna berendeztetni.
1900. Megjelenik a Zichy-album.
1902. Hatalmas sikerű kiállítás a Nemzeti Szalonban. Állami vásárlások.
1903. Zichy-életrajz a Pesti Napló karácsonyi számában. Betegeskedik.
1906. II. 28-án meghalt.

DONNÉES BIOGRAPHIQUES DE MIHÁLY ZICHY

1827. Né à Zala (Comitat Somogy).
1837—1842. Etudes secondaires à Veszprém et à Budapest.
1841—1842. Il apprend le dessin chez Albert Tikos et Jacob Marastoni.
1844. Il se rend à Vienne, prend ses inscriptions à l'Université, devient en même temps l'élève de Waldmuller.
1845. Sa première exposition à Vienne et à Pest.
1846. Canot de sauvetage. Voyage en Italie.
1847. Professeur de dessin chez Catherine, grande-duchesse de Russie. Voyages à Gleichenberg, Berlin, Nice, St. Pétersbourg.
1849. Zichy quitte la cour grand-ducale.
1850. Il accepte un poste de retoucheur dans la daguerreotypie de Wenninger. A part ce travail, il fait des aquarelles.
1857. Il est un artiste reconnu, a déjà exécuté sa série de dessins sur le couronnement du Tzar Alexandre II. Il fonde la Société de Vendredi.
1858. Théophile Gautier écrit un article enthousiaste sur Zichy.
1859. Il est nommé peintre de la cour.
1862. Las des invitations, il entreprend des créations indépendantes. Voyages à Zala, à Munich et à Paris.
1865. Il regagne de nouveau sa patrie.
1866. Exposition à St. Pétersbourg.
1869. Sa nomination est prologée de 10 ans.
1870. Martyrs juifs, Le Messie, l'Autodafé.
1871. Voyage à l'étranger. Les photos de ses tableaux sont exposées à Budapest. Il va à la chasse en Ecosse, chez le Prince de Galles. Luther.
1873. Participation à l'Exposition Universelle de Vienne.
1874. Il quitte la cour du Tzar. S'installe à Paris; entretemps, il est reconnu et fêté en Hongrie.
1875. Il devient président de l'Association Hongroise de Paris. Deuxième voyage en Ecosse pour faire la chasse. Mary Etlinger devient son élève.
1876. A Paris, il se lie d'amitié avec Félicien Rops et Gustave Dorée, Illustrations de Petőfi. La Reine Elisabeth au catafalque de Ferenc Deák. Exposition à Vienne.
1877. Il expose sa composition sur Deák à Vienne et à Budapest. Commence le Triomphe du Génie de la Destruction.

1878. L'accrochage du Génie de la Destruction est interdit à l'Exposition Universelle de Paris. Il l'expose à Pest. Tempête de la critique.
1879. Vifs succès du Génie de la Destruction à l'Exposition de Vienne. Zichy retourne à Zala pour s'y installer.
1880. Différends de nature matérielle entre Zichy et sa famille. L'Heure des Revenants. Triptyque des Sirènes.
1881. Tiflis. Il est fêté au Caucase. Retour à St. Pétersbourg.
1882. De nouveau homme de cour, ayant le titre de «peintre du Tzar». Exposition à Budapest.
1885. Exposition à Venise.
1887. Exposition à Vienne.
1888. Exposition à Budapest. Illustrations pour l'oeuvre de Madách. La Monarchie Austro—Hongroise en écriture et en images.
1888. L'accident de chemin de fer à Borki.
1890. A partir de cette date, à St. Pétersbourg, il exécute les illustrations pour Arany, tout en accomplissant les tâches assignées au «peintre du Tzar».
1894. Nouvelle Exposition à Venise.
1897. Il envoie ses oeuvres à Zala où il voudrait faire aménager une «Chambre de Zichy».
1900. Parution de l'Album Zichy.
1902. Exposition à gros succès au Salon National. Achats de l'Etat hongrois.
1903. Biographie de Zichy dans le numéro de Noël du journal «Pesti Napló». Sa santé devient précaire.
1906. Il est mort le 28 février.

MŰTÁRGYSOR

1. HINTA, é. n.
ceruza, fedőfehér
160×100 mm
J. j. l.: „Zichy"
F. 60.37

2. RUSZTAVELI: TARIEL-illusztráció, é. n.
raszterpapíron tus és kaparás
300×216 mm
J. n.
F. 60.29

3. ZSIDÓ MÁRTÍROK, 1871.
ceruza, aquarell, szépia, fedőfehér
171×107,5 cm
J. j. l.: „Zichy 1871"
F. 59.143

4. SKÓCIAI VADÁSZAT: A SZARVAST HAZASZÁLLÍTJÁK, 1875.
szépia, aquarell
735×536 mm
J. j. l.: „Zichy 1875"
F. 59.127

5. A ROMBOLÁS GÉNIUSZÁNAK DIADALA (tanulmány) 1877.
fekete és fehér kréta
862×575 mm
F 60.30

6. NŐI MELLKÉP, 1879.
szépia
240×197 mm
J. j. l.: „Zichy 1879"
F. 63.01

7. GOETHE: FAUST-ILLUSZTRÁCIÓK, 1874—78.

I. PROLÓGUS
toll, tus, gouache
138×122 mm
J. l. b.: „Zichy"
F. 64.148

II. MÁGIA
toll, tus, gouache
172×137 mm
J. l. j.: „Zichy"
F. 64.151

III. A FÖLD SZELLEME
toll, tus, gouache
137×172 mm
J. l. j.: „Zichy"
F. 64.149

IV. WAGNER
toll, tus, gouache
137×172 mm
J. l. j.: „Zichy"
F. 64.150

V. HÚSVÉT REGGEL
toll, tus, gouache
174×138 mm
J. l. j.: „Zichy"
F. 64.152

VI. HÚSVÉTI HARANGOK
toll, tus, gouache
172×136 mm
J. l. b.: „Zichy"
F. 64.153

VII. POLGÁROK A VÁROSKAPU ELŐTT
toll, tus, gouache
J. l. j.: „Zichy"
F. 64.155

VIII. KATONÁK A VÁROSKAPU ELŐTT
toll, tus, fedőfehér
138×172 mm
J. l. b.: „Zichy"
F. 64.154

IX. FAUST PARASZTOK KÖZÖTT
toll, tus, gouache
142×174 mm
J. l. j.: „Zichy"
F. 64.156

X. TALÁLKOZÁS AZ USZKÁRRAL
toll, tus, gouache
137×172 mm
J. l. j.: „Zichy"
F. 64.157

XI. AZ USZKÁR FAUST SZOBÁJÁBAN
toll, tus
172×136 mm
J. l. j.: „Zichy"
F. 64.142

XII. AZ USZKÁR ÁTVÁLTOZÁSA
toll, tus
173×140 mm
J. l. j.: „Zichy"
F. 64.139

XIII. MEFISZTÓ FELFEDI MAGÁT
toll, tus
171×139 mm
J. l. j.: „Zichy"
F. 64.138

XIV. A TUDÓS ÉS A KÍSÉRTŐ
toll, tus, gouache
175×140 mm
J.: „Zichy"
F. 64.140

XV. MEFISZTÓ ÁLMOT BOCSÁJT FAUSTRA
toll, tus, fedőfehér
171×137 mm
J. l. j.: „Zichy"
F. 64.141

XVI. FAUST ÉS MEFISZTÓ SZERZŐDÉST KÖTNEK
toll, tus
172×138 mm
J. l. j.: „Zichy"
F. 64.144

XVII. FAUST ÉS MEFISZTÓ FOGADNAK
toll, tus
173×140 mm
J. l. j.: „Zichy"
F. 64.143

XVIII. MEFISZTÓ ÉS A TANÍTVÁNY
toll, tus, gouache
172×139 mm
J. l. b.: „Zichy"
F. 64.145

XIX. FAUST ÉS MEFISZTÓ A BOSZORKÁNYKONYHÁBAN
toll, tus, gouache
138×177 mm
J. l. j.: „Zichy"
F. 64.146

XX. A BŰVÖS KÖRBEN
toll, tus, gouache
136×172 mm
J. l. j.: „Zichy"
F. 64.147

KÉPEK

A ROMBOLÁS GÉNIUSZA, 1877.
LE GÉNIE DE LA DESTRUCTION 1877 (CAT. NO 5)

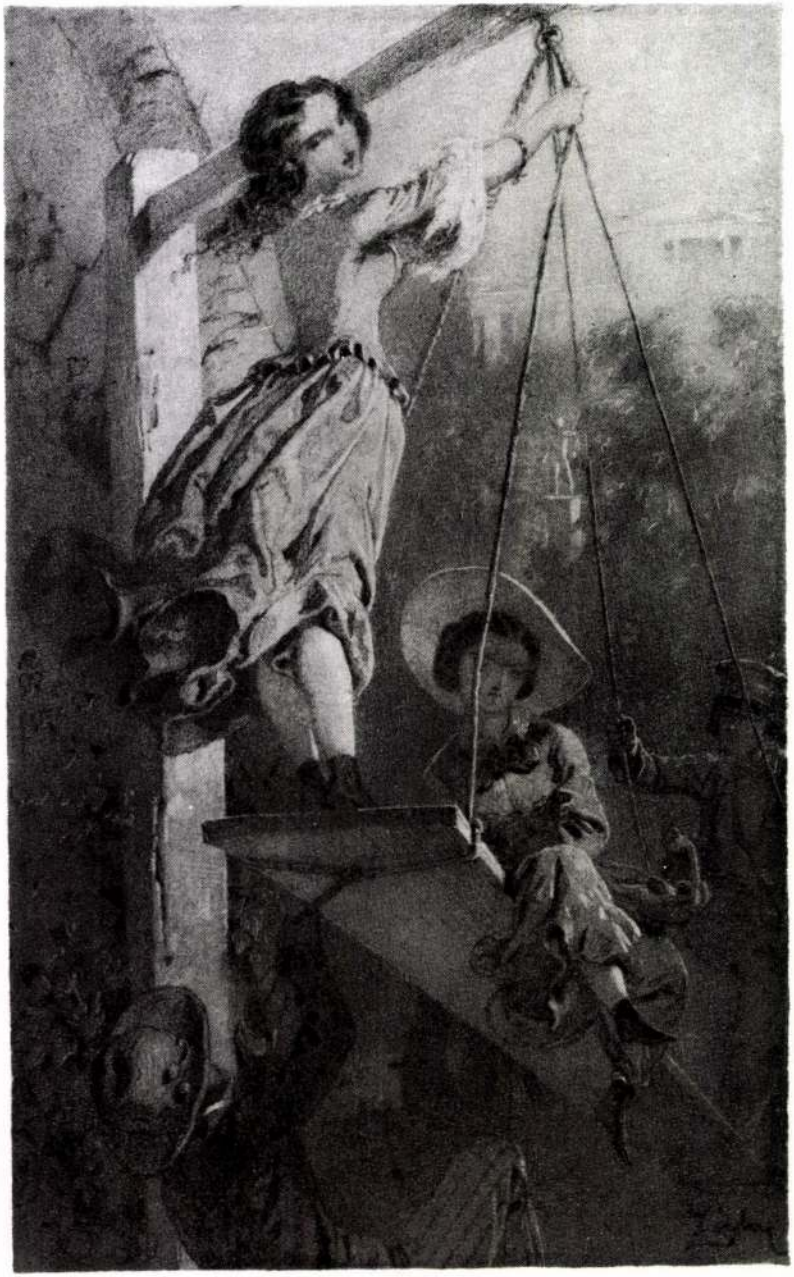

HINTA, 1850 k.
BALANÇOIRE 1850 (CAT. NO 1)

SKÓCIAI VADÁSZJELENET, 1875.
SCÈNE DE CHASSE EN ECOSSE 1875 (CAT. NO 4)

HÚSVÉT REGGEL
MATIN DE PÂQUES (CAT. NO 7/V)

HÚSVÉTI HARANGOK
CLOCHES DE PÂQUES (CAT. NO 7/VI)

KATONÁK A VÁROSKAPU ELÖTT
SOLDATS DEVANT LA PORTE DE LA VILLE (CAT. NO 7/VIII)

FAUST PARASZTOK KÖZÖTT
FAUST PARMI DES PAYSANS (CAT. NO 7/IX)

TALÁLKOZÁS AZ USZKÁRRAL
RENCONTRE AVEC LE CANICHE (CAT. NO 7/X)

AZ USZKÁR FAUST SZOBÁJÁBAN
LE CANICHE DANS LA CHAMBRE DE FAUST (CAT. NO 7/XI)

AZ USZKÁR ÁTVÁLTOZÁSA
MÉTAMORPHOSE DU CANICHE (CAT. NO 7/XII)

MEFISZTÓ FELFEDI MAGÁT
MÉPHISTO SE DÉVOILE (CAT. NO 7/XIII)

NŐI MELLKÉP, 1879.
BUSTE DE FEMME 1879 (CAT. NO 6)

Az én édesanyám

Írta: **Kosáryné Réz Lola**

Amint a virágos kosárkával, kézimunkával, titokzatos kis csomagokkal iskolába sietö gyerekeket nézem, az jár az eszemben: mikor én voltam kislány, nem volt még Anyák Napja. Pedig úgy szerettem volna megmondani én is az édesanyámnak, mennyire szeretem. Sokszor szerettem volna és sohasem bírtam beszélni erről. Néha elnézem a kislányomat, aki naponta tízszer is azzal jön hozzám: szeretlek! És kis hideg orrát hízelegve az arcomhoz nyomkodja. Nem is érdemlem meg, hogy ő megmondja, mikor én nem tudtam megmondani... lám, a fiam már nem szól soha. Néha féltékenyen kérdem magamban: nem szeret már? Vagy elvárja tőlem, hogy bízzam benne?

Zárkózott, túlérzékeny, sokszor bizonyosan csak képzelt okok miatt elkeseredett, minden bánatát elszántan titkolni igyekvő, félszeg kislány: én, csak írtam az édesanyámról. Verseket és naplót. Olyankor, ha aggódtam érte.

Ha aggódtam érte! Egyre nagyobb a gyanúm, hogy ő titokban mindig mosolygott rajtunk. Amint nagyobbak lettünk nála, kezdtünk úgy bánni vele, mint valami féltett kis gyenge gyermekkel. Óvtuk a rossz hírektől, bonyodalmas problémáktól. Nem engedtük, hogy a városban egyedül járjon az utcán. Erőltettük, hogy feküdjön le délutánonkint. Rávettük az édesapánk segítségével, hogy tartsanak szakácsnőt és ne főzzön, ne futkosson boltba, piacra...

Ezidén az Anyák Napja éppen egybeesik az ő hetvenedik születésnapjával. Hadd mesélgethessek róla egy kicsit. Ne vegye senki rossznéven tőlem ezt a kis önzést. De olyan büszke vagyok az én kicsi-kicsi, vékonyka, feketeszemüveges édesanyámra, aki mindig csak hallgatott türelmesen és mosolygott titokzatosan s amint az édesapám mondja: az orrocskáján látszott, hogy nem adja be a derekát! Nem is adta be soha! S a végén, — néha csak hosszú évek mulva, — mindig kisült, hogy érvényesült az akarata.

Igen, Incipinci, — ahogyan a kisebb testvéreim az édesanyámat nevezték, — makacs és nem engedelmeskedik. Mert diadalmasan érezte és érzi magában, hogy mindnyájunk között ő a legerősebb. Ezt persze nem vallja be tudatosan magának sem, csak aszerint cselekszik és semmitől, senkitől nem fél.

Panasz van reá. Nem engedtük, hogy egyedül járjon az utcán? Beteg lett valamelyikünk. Egyszerre csengetnek. Ki az? Ő! Egyedül! Általános szörnyülködés!

— Hogyan jöttél?

— Villamoson, — jelentette ki diadallal. — Kétszer szálltam át és a kalauz olyan udvarias volt, hogy lesegített.

Azóta nem lehet vele bírni. Még Mátyásföldre is kimegy!

Aztán, hogy lefeküdjék délutánonkint aludni? Még mit nem! Reggel félhétkor felkel és motoszkál, ha egyéb dolog nincs, felhúzza a konyhai órát. Felszökken először egy székre, onnan az asztalra, aztán leugrik.

És hogy a piacra, meg boltba ne szaladjon? Akárhová költöznek, két hét mulva ismeri a környéken minden boltos, minden kofa, ő pedig tudja, melyiknek mi gondja van, miért kell aggódni és megkérdezi, ha reggel elszalad zöldségért: jól felelt-e már a gyerek az iskolában? Sikerült már összeszedni a házbért?

Hogy el lehetne titkolni előtte valamit? Apróbb, vagy nagyobb szomorúságot?

Tudta, mikor az öcsém a huszadik születésnapján súlyos sebbel fogságba került. És a kisebbik húgom betegségének végén, amikor már csak azt reméltük, hogy néhány hónapig köztünk maradhat még, egy reggelen, — messze, vidéki városban laktak akkor, — a szokottnál még korábban kelt fel és elment a templomba. Amikor visszajött és látta otthon a sápadt arcokat, az asztalon a sürgönyt, akkor mondta meg, hogy ő tudta már az éjjel, amikor történt...

— Jó helyre ment, — mondta, — jobb neki így. — És ő volt a legerősebb köztünk.

Nem csoda. Olyan biztosan érzi, hogy akiket szeretett, közel vannak hozzá. A napokban történt, hogy beszélgetés közben egyszerre hozzánk fordul és mosolyogva mondja:

— Ma van az én mamám nevenapja.

Láttam rajta, hogy ott látja köztünk az édesanyját is, aki pedig több mint ötven éve már, hogy meghalt.

Elfeledkeztem a szakácsnőről. Néhány hónapig bírta, de étvágytalan volt és soványodott. Végre összeszedte minden bátorságát és felmondott neki. Azóta megint fürge és jókedvű.

— Csak kell, hogy valami dolgom legyen! — mondja.

Ha angol meséket hozok neki, buzgón nekiül, hogy lefordítsa és szegény kis húgom magarajzolta, finom hímzéseit mind ő fejezte be és küldte szét nekünk emlékül. Valamikor rajzolni szeretett, lehelletkönnyű vonalakkal, fenyőket és virágokat, amint leánykorában ott ült az ódon kamaraház boltívei alatt. De aztán hét gyermeke született és más dolga lett. Soha nem is említette, hogy álmai is voltak.

Attól félek, nagyon is hosszú lett máris az a néhány szó, amit olyan félve és nehezen kezdtem írni. Most pedig abbahagyni nehéz. Hadd írjam még le azt legalább, hogy úgy tud örülni mindennek: apró kisgyereknek, a tavasz első rügyének, a táncoló hónak, bohó fiatal szerelmespárnak, egy új könyvnek, szép képnek, szobornak... és úgy meg tud érteni mindent és mindenkit, hogy szinte fejcsóválva nézünk néha össze: milyen modern ez az Incipinci!

Kosáryné, az édesanyja és a kisleánya

Anyai gondok. Zichy Mihály festménye

Egy dologban hajthatatlan: a politikában. Határozottan harcias hangulatban van néha és felháborodva tárgyalja, mi minden történt és mennyi igazságtalanság eshetik meg a világon. Itt nem alkuszik. Ha összeül a fiammal, nagyon jól megértik egymást: az egyik tizennyolcéves, a másik hetven. De mind a kettő igaz magyar.

Poroszországban született az édesanyám, amikor negyvennyolc után a nagyapámnak bujdosnia kellett és erre büszke.

Egyébként tudtommal kétszer történt meg, hogy haragudott volna, annyira, hogy indulatba jöjjön.

Egyszer egy lusta és piszkos cselédleányt küldött el a háztól és a leány anyja, aki hallotta az édesanyám hírét, azt hitte, könnyen el lehet vele bánni. Veszekedni jött. De hamarosan elhallgatott és elvitte az irháját, anélkül, hogy csak a felét is megmondhatta volna annak, amire készült. Az édesanyám megmagyarázta neki, ki az oka annak, hogy a leánya olyan lett, amilyen.

Másodszor pedig egy ellenséges hatalom megbízottja állított be, zavaros és szomorú idők közepette, hozzá. Egyedül volt otthon a kis húgommal. Ez az ember, — két katona jött a háta mögött, — azzal vádolta az édesapámat, hogy valami értékes gyüjteményt nem a magyar állam, de a saját zsebe hasznára rejtett el és követelte az előadását. Az édesanyám elébe állt és ezt mondta neki:

— Ez már mégis szemtelenség! — aztán kikergette a házból és az az úr, a két ellenséges katonával együtt, éppen olyan sietve elment, mint a szájaskodó asszony.

Hogy pedig mennyire szereti mindenki: amikor el kellett indulni hazulról és már minden a vagonban volt, búcsúzóul eljött az öreg tót bakter és sírva odatette eléje egyetlen kakaskáját, megsütve. Hogy vigye el az édesanyám útravalóul.

Nem, többet már igazán nem írok. Csak ... volt egyszer egy álmom. Tizenötéves voltam akkor és írtam egy verset az édesanyám születésnapjára. Be szerettem volna küldeni az Uj Időknek. Nem mertem. Most beküldöm és megkérem, hogy ha lehet, közöljék. Itt van:

Anyám.

Azon a napon, amikor majd
Kitör a lelkem izzó sugára,
Amikor meggyült az erőm
S száll fel az égnek, szent dalra válva,
A percben, melyre bizton várok,
— Ezért nyugszom bele mindenbe —
Mi lesz a szó, ami először
A lángból tisztán majd előtör,
Hogy diadallal szálljon szerte?

Tudom, a lelkem meg fog tisztulni,
Tudom, hogy gyónni fogok aznap
S ha álom lenne is hitem:
Érezni fogom szent igaznak.
Tudom, hogy gyermek leszek akkor,
Sok nehéz esztendő után
S mit addig elnyomtak szerelmek, gondok
Megtisztulva egy szent szót mondok
S dicsőség lesz a szó: anyám.

Bohó kis vers, az igaz ... de fehér kis csipkekalapomban, a fenyők között sétálgatva, úgy éreztem, a szívem van benne. Most tudom már: nem dicsőség az ő neve. Minek a dicsőség? Más az, ami sokkal szebb és sokkal ragyogóbb.

Szeretet.

Ez az ő neve és minden anyának a neve. Mindig.

Repülj fecském ...

„Repülj, fecském, ablakára",
Halkan kopogtass be Nála,
Hó vállára szállj le menten
S csicseregd el, mit üzentem?

Mondd el Neki, hogy imádom,
Érte vagyok a világon,
Ő az öröm, Ő a sírás,
A reménység, a szentírás.

Ugy jár, mint a nap: felettem
És tündöklik fényesebben.
Én a földön, Ő az égen —
Hogy is lehetne másképpen?

Édes illat Ő a szélben,
Minden porcikámmal érzem.
Édes illat szép virágról,
Talán nem is e világról ...

Mondd: mióta Rája leltem,
Templomává lett a lelkem.
„Mondd, hogy ezüst lapot vevék,
Arannyal irom rá nevét."

ZSIGMOND JÁNOS

Uj Idők 1932. máj. 8. (19. sz.)

Zichy Mihály

MILTIADES KÉT NEMZEDÉK SZEMÉVEL

Két illusztráció Madách Imre »Az Ember Tragédiája« c. drámai költeményéhez.

szembe állítva
Buday György
primitív fa-
metszetével –

Hankiss
134. l.

Zichy Mihály rajza (1886)

A magyar népköltészet szokatlanul gazdag és így diadala könnyebben következett be, mint ott, ahol a népi irodalomnak inkább csak tudományos, folklore-értéke van. Legtermékenyebb műfajai : a dal, amelynek színessége, üde frissesége és érzelmi tartalma oly sokszor ragadja magával a külföldit is ; a népmese, amelyben az európai és talán itt-ott sajátos népmesemotívumok oly gazdag burjánzással s oly szépvonalú indákkal ölelkeznek össze, hogy a magyar mesevilág álmaink buja vegetációjú tündérkertjéhez leginkább hasonlít ; a népballada, amelynek egyszerűségükben is tökéletes remekei fordításban is élvezhetők. Hogy azok a balladák, amelyeket Philip Sidney, a híres angol író magyarországi útján sokszor hallott, népballadák-e vagy hősi énekek, vagy verses krónikák, nem tudjuk. De bizonyos, hogy már ebben az időben (XVI. század) s azután is két évszázadon át virágzik a ballada, különösen az erdélyi hegyek közt s a betyáridőkben az Alföldön is, jellemző tanuságot téve a magyar nép végzetfogalmának tragikus komolyságáról, lélektani érdeklődéséről és itt, ebben a nagyon tömör műfajban különösen próbára tett művészi érzékéről.

Értsük meg egymást jól : míg a balkáni népeknél s sokhelyen másutt is a népköltészetről nemcsak azért kell beszélni, mert szép, hanem azért is, mert nincs műköltészet, a magyar irodalom

Hoffmann Edith dr. A Szépmüvészeti Múzeum új szerzeményei

MAGYAR MUVESZET 1931.

415 l.

ZICHY MIHÁLY (1827—1906): FEKVŐ NŐ. 1860. Színes kréta
Fruchter Lajos úr ajándéka

FERENCZY KÁROLY: TÁJKÉP. 1886—87. Vízfestmény

714.

70.

Zichy Mihály

(1)

XXV. tábla

727.

Ernst Múzeum aukciói XV (1921)

semmisíti s titkát magával viszi a sírba, a hova gyermekének születése juttatja. Az írónő annyira a főalak lelki rajzára fordította minden figyelmét. hogy a többi alakokat csak vázlatosan veti oda; a férj lelke csak néha villan meg az olvasó előtt, akkor is az asszony lelki küzdelmein keresztül, néhány vonással, de jól van megrajzolva egy furcsa modorú, de alapjában nagyon nemeslelkű néni genre-képe. A fődolog a szerencsétlen asszony lelkének hullámzása s ennek leirásában oly finomságok és mélységek vannak, a milyenekre eddig nem volt példa Szikra munkáiban. Stilje is átmelegszik alakjával való együttérzése melegében: van egy pár olyan mondása, egy pár olyan friss, a közvetlen szemlélet erejével ható leirása, a mely méltó a legkitünőbb íróhoz is. Hogy nem látjuk egész világosan, miért kellett a szegény fiatal asszonynak meghalni, hogy ezt a veget inkább véletlen szerencsétlenségnek érezzük, mint a cselekvény természetéből, a tények logikájából szükségszerűen folyó következménynek, az csak egy pillanatra zavarja élvezetünket. A regény elolvasása után is soká visszaemlékszünk még az odaadó, mindent feláldozó, a lélekbe végzetszerűen belegyökerezett asszonyi szerelemnek arra a gazdagon árnyalt és mégis diszkrét, érzelgéstől ment és mégis érzelmes rajzára, a melyben egy nem mindennapi írói tehetség adta erejének próbáját.

Népmivelés. *Bárczi* István a főváros tanügyi osztályának vezető tanácsnoka és *Weszely* Ödön, széleskörű képzettségéről és európai látköréről ismert tudós pedagógus olyan vállalatra szövetkeztek, a mely aligha fog nyom nélkül eltünni kulturális fejlődésünkben. Folyóiratot indítottak a modern oktatásügyi eszmék tárgyalására, a tanítás-ügy és a kulturpolitika iránti érdeklődés élesztésére és ébrentartására. Erre a folyóiratra határozottan nagy szükség van, mert tanügyi folyóiratunk van ugyan elég, de egy sem áll oly magas szinvonalon s egy sem oly egyetemes jellegű, mint ez. Körébe foglalja a kisdedóvás. az elemi népoktatás, a továbbképző népiskolák, ipari és kereskedelmi alsófokú iskolák, polgári iskolák, a nőnevelés, tanítóképzés stb. egész széles mezejét, a középiskola és az egyetemi oktatás kivételével a tanügy egész területét. Mindegyik ágnak külön rovatot szentel, külföldi állapotok ismertetésével, napirenden levő kérdések megbeszélésével, új eszmék fölvetésével igyekszik az ügyet szolgálni. Első számában is már tömérdek tanulságos és becses anyag van felhalmozva s munkatársai közé sorakozik a jeles írók és szakemberek egész serege, köztük *Fináczy* Ernő, *Gárdonyi* Géza, *Kármán* Mór, gróf *Teleki* Sándor, *Riedl* Frigyes, *Ambrus* Zoltán stb. Szakirodalmunkban szokatlan friss, eleven hang és szellem szól a füzetből, — a mi jó jel a kezdetre — a folyóiratnak már most is látni határozott irányát, egyéniségét s ebből merítjük azt a hitünket, hogy a derék kezdeményezés nem fog — mint annyi más — elszintelenedni a közönbösség nyomasztó levegőjében. A folyóirat minden mívelt emberhez szól olyan dolgokról, a melyek minden mívelt emberre egyaránt fontosak. Kiadója, a Franklin-Társulat, igen szépen állította ki; elő fizetési ára egész évre 20 korona.

XIII. ALFONZO SPANYOL KIRÁLY SÉTAKOCSIZÁSA MADRIDBAN, FARSANG UTOLSÓ NAPJÁN.

Két Katicza-bogár. Az egyszerü lelkek ártatlan, szűzies, de mély és végzetes érzéseinek mai irodalmunkban leghivatottabb ábrázolója, *Gárdonyi* Géza, uj novellás-könyvének elére egy hosszabbacska elbeszélést tett, a melyről az egész kötet a nevét kapta. Egy vak parasztlány történetét mondja el benne, a ki ikertestvérével együtt lett nagy lánynyá, vele együtt keletkeznek lelkében a szerelem sejtelmes, öntudatlan érzelmei. A falusi ifjuság játékain hullámzásba jön a vére, mind erősebben forr, a nélkül, hogy számot tudna adni magának, miért, mikor nővérének szerelmese akad s ő tanuja lesz forró vallomásaiknak, csókjaiknak. Hogy aztán hirtelen öntudatra ébred, megérzi, hogy a szerelem virága nem nyilhatik az ő számára, elkeseredésében nekimegy a Tiszának. Ez az alapjában véve nagyon egyszerü történet, a mely folyton a szentimentalizmus veszedelmével fenyegeti az irót, oly nemes művészettel van megirva, a mely fényesen bizonyítja, mennyire megtisztult s a legnehezebb irói feladatok megoldására is alkalmassá vált Gárdonyi irói művészete. A legegyszerűbb eszközökkel dolgozik s a legmélyebb hatásokat tudja elérni, ha egyéniségének megfelelő tárgyat vesz tolla alá. Elbeszélő módja is fokozza az egyszerűségnek e hatását: elmondja történetét az ő keresetlen, zamatos, némely helyen drámai tömörségű nyelvén, nem áll alakjai s az olvasó közé sem magyarázataival, sem a saját érzelmeinek belekeverésével, mégis éreztetni tudja, hogy együtt érez azokkal, a kikről ir s őt magát is mélyen megindítja a sorsuk. A paraszt életet ma már nem nézi oly idealizáló szemüvegen át, mint régebben, de szereti a maga szükkörűségével és nyerseségeivel együtt, még durvább vonásait is úgy tudja megjeleníteni, hogy az olvasó is természetesnek, a társadalmi viszonyok magától értetődő szüleményének találja s nem ütközik meg rajtuk. A kötet többi tizenkét kisebb-nagyobb elbeszélése is mind plein air dolog, többnyire parasztok a szereplőik, s a többi is majd mind a falu szabad levegőjében játszik le. Nem mind egy forma értéküek ezek az elbeszélések, kettő-három közülük Gárdonyi legjobb munkái közül való, néhány csak úgy tollhegygyel van odavetve. Az iró szeretetreméltó, komoly és érzelmes egyénisége azonban ott van mindegyik mögött s izt és színt ad nekik. A néplélek és népélet apróra menő, részletes megfigyelése pedig, a nélkül, hogy mint ethnografikum tulságosan előtérbe tolakodnék, megnyitja szivünket még a gyöngébben sikerült darabok számára is.

Versek. Egyszerü szürke köntösben, ilyen egyszerü czím alatt adta ki versei gyüjteményét egy fiatal leány, a ki a *Nil* álnévbe burkolódzik. Jó ajánlással indul útnak a *Szabolcska* Mihályéval, a ki ezt irja neki: «Nagyon fehérek és tiszták ezek a dalok ahhoz, hogy manapság kapósak legyenek . . . Ki vesz ma a pénzéért akáczfavirágos poézist, bólintgató falombos nótákat? — És én mégis arra kérem, hogy csak maradjon ezeknél. Irjon csak ezután is ilyen fehér és tiszta verseket. Leszünk mindig jó egynehányan, a kik megértjük és szeretni fogjuk érte.» Van azonban ezekben a versekben több is, mint akáczvirágos fehérség és tisztaság: van igazi női szív, a melynek minden dobbanása érdekes dolgokat mond el annak, a ki fogékony lélekkel olvas. Természetesen a szerelem dobogtatja legtöbbet és legerősebben; egész kis szerelmi regényt lehet kiolvasni a versekből, a mely kezdődik halk, félénken szárnyait bontogató vágygyal, szenvedélyes, leányos hevületü rajongássá fejlődik, hogy aztán a kijózanodás komor sötétségébe boruljon s csak hamvában égjen tovább. Mindezek az érzések, a hogy meg vannak irva, a lelki élmények közvetlen hatásával ragadják meg az olvasót, nincs bennük semmi nagyzoló művészkedés, csak csupa a maga tisztaságában, szinte magától értetődő egyszerüségében elmondott érzelem. Van aztán néhány kis hangulat-képe a Szabolcska modorában, csinos kis apróságok, de kevés bennük az eredetiség s egy sereg más természetü verse, melyekben a nőies, meleg hang érdemel legtöbb figyelmet. Könnyü volna kijelölni *Nil* tehetségének nem nagyon széles határait, az is bizonyos, hogy forradalmat nem fog támasztani a magyar lírában, de a maga körén belül sok élvezetet szerez azoknak, a kik nemcsak szemmel, hanem lélekkel is tudnak olvasni; álnevét ezért nem fogjuk olyan hamar elfelejteni.

ÉTEL-KIOSZTÁS SZENTPETERVÁRON A LETARTÓZTATOTT MUNKÁSOK CSALÁDJAI SZÁMÁRA.

tréfált s mikor a kétheti határidő letelt és a magyarok nem fizették le a büntetést, Mihályt mint főczinkost lecsukatta és megparancsolta, hogy két társa ráadásul még egy-egy aranyforintot fizessen. Hogy pedig a jövőben hasonló eset elő ne forduljon, a magyar burza szeniora parancsot kapott, hogy évenként Aprószentek napján csukja be a burza kapuját és irásban hirdesse ki, hogy azon nap nem szabad senkinek a burzába menni és hogy nem tartanak előadást. A határozat néhány nappal Aprószentek előtt ki legyen akasztva a magyar burzában az asztal mellett, hogy senki sem mondhassa, hogy nem tudott róla. A határozat megszegője húsz aranyforintot fizet.

Ha néha-néha megengedtek is maguknak a magyar ifjak egy-egy tréfát, az összes emlékek kiemelik, hogy jellemükkel és erélyükkel messze kimagaslanak a többi nemzetek tanulói közül. Soha sem panaszolják be és ha tanúként beidézik őket, soha sem árulják el társaikat, sőt a rektor előtt is bátran kimondják, hogy nem szép dolog az árulkodás.

E gavalléros viselkedésük nagyon imponált az idegen ifjaknak.

Mint tősgyökeres alföldi magyarok, szerették a jó bort s gyakori vendégei voltak Medyk János bormérésének. Egy izben néhányan hosszabb ideig adósak maradtak neki, mire ő összeirta a tartozók neveit s e jegyzéket különböző templomokra függesztette, a többi közt Szent Ferencz templomának falára is, a hol a magyaroknak kápolnájuk volt. Miklós, a kápolna előljárója a mint ezt a hirdetményt meglátta, lerántotta és összeszakította. Medyk bepanaszolta őt a rektornál, de elvesztette ügyét, mert a rektor úgy itélt, hogy Medyknek csak a templom ajtajára volt joga ily jegyzéket szegezni, de nem a falra.

A korcsmáros és a magyar tanulók közt többször történt összekülönbözés. Annyira, hogy egyszer az ő följelentésére két magyar tanulót — Apáti Andrást és Temesvári Mihályt — el is csuktak, de utóbb szabadon bocsátották őket.

Ez volt az utolsó eset s Medyk nevével többet nem is találkozunk. Ugy látszik, hogy a magyarok s talán a többi deákok is sértve érezték magukat társaikkal szemben elkövetett magaviseletéért s elhatározták, hogy nem járnak többet hozzá.

E néhány kiszakított mozaik is érdekes világot vet a XV—XVI-dik századi magyar diákéletre, mely egyébiránt nem igen különbözött a többi nemzetiségétől. *Dr. Divéky Adorján.*

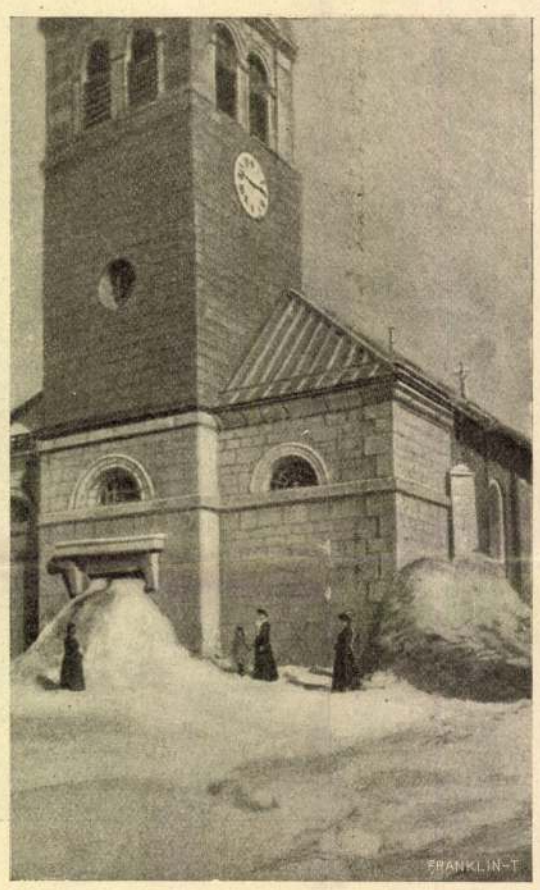

A bellefontaine-i templom, melyet az állami leltározók elől hóval torlaszoltak el.

ZICHY MIHÁLY ISMERETLEN LEVELE.

A nagy magyar művésznek egy érdekes levele jutott kezünkbe, melyet 1895 márcziusában irt egy derék honleányhoz, a ki arczképet és emléksorokat kért tőle egy Kossuth Lajos fiainak átadandó album számára. Akkor még élénken élt a szivekben a Kossuth halála miatti gyász s ez, meg Kossuth Ferencz hazajövetele sugallta hazafias hölgyeknek az album gondolatát. Az album nem jött létre, de a mozgalomnak érdekes emléke Zichy Mihály levele, melyet itt közlünk:

Szt.-Pétervár 6/18 március 1895.

Mélyen tisztelt Nagysád!

Én is, mint mindenki, a kinek szíve van, teljes lelkemből üdvözlöm a dicső Atya száműzetésből visszatérő fiait. Nem oly földrendítő szerep jut rájuk, mint akkorában az Apjuké volt. Akkor vért kellett ontani, életet kellett a haza jogainak védelmére áldozni. Jelenleg a kibékült, visszaállított, megesküdött alkotmány védelme alatt, az ehhez hű, loyális honpolgárnak, nyugodt és nagy tér nyilik Hazája szellemi és anyagi jólétének előmozdítására, úgy szinte annak a bennünk megrögzött nemzeti eszmének, nemzeti büszkeségünk megbecsültetésére az egész művelt világtól.

Csak is a magyar nők szive képes ilyen szivhez ható, lelkesült határozatokra! Kiérzik hol fáj a seb és tüstént öntik rája a gyógyító balzsamot. Személyes bájuk öntudatával (hogy ne ösmernék?! — hiszen a tükör naponta mutatja nekik szépségük új meg új részleteit!) mi szebb ajándékot adhatnának a Kossuth-fiúknak, mint épen bájos arczképeiket, melyekhez még forró szivük legmelegebb kifakadásait csatolják?

Az is helyes, hogy a Nemzeti Muzeumban megóvják, nemcsak a jelenkori magyar faj női szépségének mintáit, de egyszersmind azon hőfok emlékét is, a melyre a magyar nők szive képes felemelkedni.

Helyeselve a «Női arczkép» albumot, azon tanácsot merem adni Nagyságodnak, hogy ezt tartsák fel teljes szeplőtlenségében, s ne keverjék bele a férjfiak arczképeit. A mily gyönyörködéssel fogják lapozgatni Kossuth fiai amazt, ép oly hidegvérűen nézik majd azok a férjfiak komoly, redős, puffadt, elvénült arczaikat. Azon felül a férjfiak, komolyabb meggondolásukban, a feliratokba, itt egy bölcs tanácsot, amott egy óvatos intést, útmutatást s efféle okoskodásokat irhatnának, a mi, nem az ész, hanem csak a szív sugallatát követő nők forró kifakadásait lehűtené.

Sajnálva, hogy meggyőződésemtől lefékezve, lelkesülésem Kossuth fiainak visszatérte alkalmával csak a jó magyar szivből jövő «Isten hozott»-ra szorítkozik.

Hazafiui üdvözlettel maradok Nagyságodnak alázatos szolgája

Zichy Mihály
nem gróf — csak egyszerű nemes és piktor.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

Szász Károly kiadatlan verse. Kitünő költőnknek egy eddig ismeretlen verse jutott kezünkbe *Hentaller* Lajos úr szivessége révén. A verset *Lisznyay* Kálmánhoz intézte, vigasztalásul sulyos betegségében, néhány sorból álló kelet nélküli rövid levéllel. A költőtárs iránti részvét szép nyilvánulása a vers, egyaránt jellemzi azt, a ki irta s azt is, a kinek irta. Czime nincs, a szövege ez:

Vedd e dalt vigasztalásul,
Beteg barát, szegény Kálmán!
Légyen ebbe balzsam cseppje,
Enyhület a tövis-párnán.

Szálljon rád meleg verőfény,
Hold mosolygjon ablakodnál,
Köszönetül sok dalodért
Mit sugáraikra mondál.

S melyről annyi szenvedélyes —
S melyről szóla annyi lágy dal:
Szerelem föléd hajoljon,
Hiven, tisztán, gonddal, vágygyal!

Vidám szóval ágyad mellé
Üljön körbe a barátság;
Óra fusson, éj röpüljön,
S kínodat is futni lássák.

S melyről legtöbb dalod zenge,
Az a drága, drága jó bor.. . .
Nem, ne most! mig meg nem gyógyúlsz!
Eddig is sok volt a jóból.

Akkor ismét zengje a dal
S ajkid tettleg is hirdessék:
«Hogy szerednyei bort inni
Szent hazafi-kötelesség!»

Szász Károly.

Enyém? *Szikra*, a jeles irónő kedves meglepetést szerzett olvasóinak új regényével, a mely pályadíjat nyert a Kisfaludy-társaságban. Olyan munkát adott, a mely tehetségének jelentékeny fejlődéséről, felfogásának mélyedéséről tanuskodik. Most már nem elégszik meg néhány alak silhouetteben való megrajzolásával, társadalmi félszegségek maliciózus csipkedésével: lelket akar festeni, finom részletezéssel, teljes gazdagságában. Egy szép, fiatal előkelő asszony nemes képét rajzolja meg, a ki az egész életre betöltő nagy érzéssel szereti férjét. Ez azonban, bár szintén szereti nejét, egy ideál emlékét rejtegeti szivében, egy leányét, a kinek egykor családja erőszakolására visszaküldte a jegygyűrűjét s a ki e miatt öngyilkos lett. Feleségétől azt kivánja, hogy tagadja meg a saját egyéniségét, alakuljon ahhoz az ideálhoz teljesen hasonlóvá s a fiatal asszony, bár vérzik a szive, igyekszik tőle telhetőleg teljesíteni férje kivánságát. Mikor aztán egy hozzákerült levélből megtudja, hogy az ideál méltatlan, elvetemült teremtés volt, rettentő lelki harczot vív magában, megmutassa-e a levelet urának? Nem mutatja meg, mert látja, hogy a férje minden idealizmusa, minden nemesebb lelki tartalma ezen az ideálon nyugszik s ha ez összeomlanék, vele dőlne romba minden, a mi számára erkölcsi érték. A levelet meg-

ZICHY MIHÁLYNAK A MILLENNIUMI TÖRTÉNELMI MENET CZÉLJAIRA KÉSZÍTETT TOLLRAJZAIBÓL.

CSÁBITÁS.

Lermontov *Démon* című költeményéhez.

Zichy Mihály.

világban, de nem néztem az igazi után, mert akkor még csak sejtettem, de most már biztosan tudom, hogy igazi nincs.

Azóta — kedves barátom — megcsaltam harmincz férjet, leszúrtam huszonöt hűtlen vőlegényt, elszöktem nyolczvan hadnagygyal, öngyilkosságot követtem el nyolczszor és megöltek engem tizenkétszer, közbe-közbe halálosan unatkoztam az igazi életben is, még a szinpadon is, a hol engem most öt év elteltével megpillantott és arra a fölfedezésre jött, hogy kár volt künn bolyongani a világon, mert mégis csak én vagyok az igazi.

Fejtegessem-e Önnek, hogy téved most, mikor bűnbánólag visszatér hozzám, mint a hogy tévedett akkor, mikor elhagyott?

Nem fejtegetek én — kedves barátom — semmit, csak kinézek ablakomon át a nyüzsgő utczára, a hol látom a könnyelmű embereket felöltő nélkül és a varróleányokat szines bluzokban; fölnézek a szintelen égre, melynek felhőiből elő-előtör még a nap, de egyre erőtlenebbül, egyre halványabban és kedvem volna sirni, hogy annyi meg annyi ezer ember közül egyedül csak nekem kell tudnom, hogy hiába a csalóka napfény, hiába az enyhe szellő, vége a nyárnak, itt az ősz.

Valószinű, hogy tudja más is, de azok, kik tudják, nem csavarognak az utczán, könnyelmű mosolylyal és impertinens tekintettel vizsgálgatva a hölgyeket, kik karcsu termetüket nem akarják őszi kabátba rejteni. Ezek a hölgyek egész nap varrógép mellett ülnek és nem lehet tőlük rossz néven venni, ha őszszel is ragaszkodnak szines bluzukhoz, melyben nyáron (mig az uri asszonyok fürdőben voltak) olyan nagy hóditásokat tettek; de azok az emberek, kik tudják, hogy ősz van, otthon ülnek, — kedves barátom — mint én ülök szobámban az iróasztalom mellett árván, elhagyottan és készitik a végrendeletüket, mert sárgulnak a fák, hullnak a levelek, a szép, szines, pezsgő világnak vége örökre vége . . .

Mondjam-e azt, hogy nem a boszúvágy utasitja Önt vissza?

Ön sokkal okosabb ember, mintsem hogy ilyesmit hihetne. Ha azt érezném ön iránt, a mit öt esztendővel ezelőtt, akkor májusban éreztem, nem törődném semmivel, az igen tiszteletreméltó morállal épp oly kevéssé, mint a közkedveltségű illemmel, magam röpülnék önhöz, hová most e szomorú levelet küldöm. Nem venném tekintetbe sem az ön, sem a magam megváltozott viszonyait, mert a szerelem előtt nincsenek kötelességek, ő mindenható, neki csak jogai vannak és söpör útja elől ádázan mindent, mindent, az egész konvenczionális világot, illedelmeivel, erkölcseivel, kötelességeivel együtt és teremt magának egy másikat, mert a szerelem mindenható, mint maga az Uristen.

Ámde mit tegyek, ha nem úgy van? Ha levelének minden sora csak szomorúságot ébresztett szivemben?

Nem haragot, nem gyűlölködést, mert ez esetben még lehetne reményleni, hogy a regénynek nincs vége, csak szomorúságot, mi azt bizonyitja, hogy a szivem nem ábrándult ki, csak elfáradt, megvénült, hogy itt az ősz és a szép, szines, pezsgő nyárnak örökre vége.

Oh Istenem, mennyi szép dolgot elgondoltam levelének olvasása után, mig ott ültem magamban összeesve és hallgattam, mint veri csöndes, egyenletes kopogással az eső az ablakom üvegét. Egy kis rózsaszín selyem-bluz akadt a kezembe piszkosan, gyürötten, de azért mégis itt van, kegyeletesen őrzöm. És sajgó szivvel, epedő lélekkel gondolok vissza az időre, mikor ezt a kis bluzt büszkén és boldogan hordtam. Mikor ott sétáltunk együtt künt a zöld fák alatt, mikor hazajövet éjszakákon keresztül ott ültem az ablak mellett, nézve a csillagokat és gondolva önre. Körültem a hangtalan, néma éjszaka, de az én lelkem hallotta a misztikus hangokat és lelkem borzongott, meg hevült, csak hallgattam az éjszaka csöndjét, mely telve van rejtelmes hangokkal, csak lélek kell hozzá, mely fölfogni birja. Csak néztem a csillagokat, melyekhez, nekem úgy tetszett, egy lebegő rózsaszín hid vezet föl, egész az égig. Nem lehet rálépni, csak gondolatban, csak lelkünkben nézhetünk az örök boldogság honába és ez a hid a szerelmesek sóhajából, esküiből, csókjaiból áll elő.

Oh, kedves barátom, ha még egy éjszakát tudnék úgy tölteni az ablak mellett extázisban, reszketve, rajongva? Fejét csóválja szomorúan: »hogy kivánhatja tőlem, hogy a zsenge sziv megható ostobaságait visszavarázsoljam, mikor már mindketten olyan okosak vagyunk?« Igaza van, ezt már nem teheti, de varázsolja hát vissza azokat az időket, mikor sirva hánykódtam ágyamban, mikor téptem magamról a ruhát és hogy föl ne sikoltsak, ész nélkül összeharapdáltam a fehér párnát, mely izzó volt lázas fejemtől és nedves a forró könyzáportól, mely szakadatlanul hullt alá szememből. Mikor lerogyva a földre, mint a megváltó angyalt, hivtam a jóságos halált és gyűlöltem azokat az embereket, kik megfogták kezemet, mikor őrjöngéseimben magam ellen emeltem. Egy álló esztendeig nem tudtam szemük közé nézni, mert nem

S úgy érezte, hogy kétségbeesésében megőrül, ha igy kell maradnia, minden vigasz nélkül! Igy nem birja ki az életet! És miért is csalni tovább a férjét, ezt a derék, becsületes embert, a ki jóságáért nem érdemli azt tőle.

Mert csalta folytonosan. Felesége lett neki, szivében eltelve egy más szerelemmel és hagyta magát általa csókolni, mikor minden csókjánál arra a másikra gondolt. És a bűn nem a tettnél kezdődik, de a gondolatnál.

Egy óriási hazugságnak tünik fel előtte az egész eddigi élete, melynek csak egy mentsége volt: a gyermek.

Azt szerette nagyon s annak a kedvéért maradt a férje mellett. Most már vége s azt hiszi, joga van a szabaduláshoz, joga van vigaszt keresni fájdalmára, abban a szerelemben, a melyet mostanig próbált temetgetni.

Ha még mindig szeretné őt Gálossy? Szomorú lelkének ez a szerelem lehetne egyedüli vigasztalása. Ha most mondaná neki azt, a mivel azelőtt ostromolta, hogy váljon el a férjétől s legyen az ő felesége.

Hiszen igaz mentsége volt a férfinak. Akkor nagyon szegény volt, nem vehette volna el, azóta hires iró lett s nem kerülne áldozatába, ha egy szegény asszonyt venne el . . .

Szinte felsikolt örömében, mikor a szobaleány egy levelet hoz be s a boritékon megismeri Gálossy irását.

Örömtől reszketve tartja a kezében s nem meri felbontani. Ha csakugyan azt irná, a mit remél, a mit vár! Hiszen egyszer mondta is neki, hogy csak a gyermeke köti a férjéhez, ha eszében tartotta volna s most erről irna neki! Ha visszajönne a hű lovag s igy szólna hozzá:

— Elvesztettél mindent, az én szerelmem talán visszaád neki mindent!

Oh, hogyne adna, hogyne adna! Szomorú életére ki fog sütni a boldogság napja, boldog lesz, nagyon boldog, annál boldogabb, mert lemondás és fájdalom útján jut hozzá.

Olvasni kezdi a levelet. S a mint olvassa, szeméből kialszik a láng, arczáról eltünik a pirosság s halotthalványan, sötét tekintettel bámul maga elé.

Pár sorban tudatja vele Gálossy, mint régi jó barátnőjével, a kinek azt a hirt először akarja tudtára adni, hogy jegyet váltott egy leánynyal.

Sötét tekintettel néz maga elé Margit. Az utcza nedves köde mintha beszivárogna az ablakfák között s hideg szürke fátyol borulna rá.

Dideregve, reszketve gondol rá, hogy most már csakugyan minden elveszett! Egy pillanatra lázas agyában megcsillan az öngyilkosság gondolata is, de ez csak oly átczikázó őrület, melyet a hiúsága sem engedne meg!

Még ez az ember büszke is lehetne rá, hogy miatta halt meg! Nem, ezt a gyönyörűséget nem szerzi meg neki.

Néz, néz maga elé s látja maga előtt az egész jövendő útját. Sugártalan, hideg, olyan, a minőt egy bűnös asszony megérdemel, a minő ő volt. Most következik az igazi, megérdemelt vezeklés! Menni tovább azon az úton, melyet maga választott magának, menni tovább most is, hogy kialudott útja felől a remény derengő sugara is.

Belép a férje. Margit feléje megy s mint a fuldokló a feléje nyujtott deszkaszálba, úgy kapaszkodik bele, a karjába, abba az erős karba, mely vezetni fogja őt tovább életének bús vezeklő útján.

És megy, megtört lélekkel, de az emberek előtt emelt fővel, azon a szomorú úton, a melyen annyian jártak már előtte és annyian fognak járni utána, mig csak lesznek tisztalelkű, vezeklő asszonyok ezen a világon . . .

A regény vége.

(A hősnő levele a hőshöz.)

Irta **Lengyel Laura.**

Kedves barátom, odakünt földerült a nap és ragyog minden, mintha május lenne újra. De mikor az ön levelét olvastam, csunya, esős idő volt és nekem éppen a szenes emberrel kellett kereskedelmi vitatkozásba bocsátkoznom. Azóta folyton fázom, hiába sütött ki odakünn a nap, hiába hiszik a könnyelmű emberek, hogy újra május van, én tudom, én érzem, hogy itt az ősz; fázom, kedves barátom, és egész a szivem közepéig érzem a fagyasztó hidegséget.

Mit irjak még Önnek ezek után, a mit nem tudna? Öt esztendeje váltunk el egymástól — engedje meg, hogy hiúságból a többes számot használjam — a dolog úgy áll, hogy Ön vált el tőlem; de ez elvégre mindegy. Ön azalatt körülnézett a világban és kereste az igazit, én is künn jártam a

DORÉ

1832—1883

Illustratió a „Histoire de la Sainte Russie par GUSTAVE DORÉ, gravée sur bois par toute la Nouvelle École sous la direction générale de Sotain Paris. J. Bry ainé Libraire-Editeur 1854"-höz

I.

Akik a mult század nyolcvanas éveinek elején élték gyermekkorukat, azoknak a Doré-név felejthetetlen emlékeket jelent. Albumszerű, nagy és vaskos köteteket idéz föl nekik, amilyenek akkortájt minden jobb családnak könyvtárában otthon voltak és a vendégszoba asztalán egyenest magukat kínálták a gyermeki érdeklődésnek. Meséinek, regényes olvasmányainak és azokon is túl: lidércnyomásos álmainak világa nyílt meg ott a gyermek szeme számára. Valóságnak látta bennök azt, amit képzelete addig csak tökéletlenül tudott követni olvasmányaiban. A puszta nevek alakot kaptak bennök, látható, szinte tapintással érzékelhető életté lettek számára. Hányan vagyunk olyanok, kiknek Don Quixote nevére ma is Doré ábrázolása jelenik meg és Sancho Pansáéra az a figura, amely Doré alkotása. A Szentírás drámai jelenetei, a dantei költemény tájai, Perrault meséinek alakjai láthatóvá számunkra egyáltalán csak Doré elképzelésén által lettek.

Hová tűntek el a díszes kötésű hatalmas könyvek? Szétrongyolta őket a sok forgatás, és ami kevés ép példány megmaradt belőlük, a gyüjtők könyvtárába menekült. Ez a magyarázata annak, hogy Dorénak olyan illusztrált könyvei, melyek egyszerre több nyelven is megjelentek és melyekből ezerszám nyomtatták a példányokat, teljesen eltűntek és nagy ritkasággá lettek. Amire a reprodukáló eljárások rohamos fejlődése módot adott volna: új kiadások nem készültek belőlük. Az újabb nemzedékek már nem ismerhették Dorét, a régebbiek pedig, melyeknek képzelete az ő alkotásain nevelkedett, másfelé fordultak érdeklődésükkel. A kor divatja elejtette Dorét. Az újabb művészeti irányok követői lenézték őt, sőt elítélték. Könnyen megy végbe az ilyen folyamat, láttuk Munkácsy esetében is. Akik javakorában bámulói voltak, megöregedtek és elhallgattak. A helyükbe kerültek már csak az esendő művészt ismerték, és kevésbbé szerencsés korszakának alkotásaiból visszakövetkeztetve, elitélték egész művészetét. A tudatlanság és az értetlenség mindig hathatós eszköze volt a művészeti közvélemény kialakulásának. A kor izlésének megváltozása nem kevésbbé fontos tényezője. A könyvillusztrálásnak Doréétől teljesen különböző iránya fejlődött ki. A festői naturalizmus javakorában egyáltalán nagy idegenkedés nyilvánult a könyvek illusztrálása iránt. Utóbb, mikor a képes ábrázolatokkal ékes könyvek divatja újra megindult, az illusztráció többé-kevésbbé

MAGYAR MÜVESZET
1933.

függetlenítette magát a szövegtől, szinte önmagának céljává lett. A mi korunkban sem annyira a szöveg kísérője és az író elképzelésének megérzékítője, mint inkább a könyvnek a betűhöz alkalmazkodó díszítő eleme.

Ezzel az iránnyal szemben Doré a mesemondó illusztrálás képviselője. Rajzai az ábrázoló művészet eszközeivel és módján újra elbeszélik azt, amit a költő csak szóval tudott kifejezni. A költő, vagy elbeszélő az ő esetében a művész megihletője: az, aki megmozdítja képzeletében a lerakódott élmény-emlékeket (olykor csupán emléktöredékeket) és megindítja benne azt a folyamatot, melynek során az emlékrészletek új képekké alakulnak. Az ilyen természetű képzeletnek az olvasmány majd olyan, vagy éppen olyan élményforrása, mint a természet. Míg ettől a valóság formai ismertetőjeleit veszi kölcsön, amaz a valóságon túl való élet ábrázolására fokozza föl képességeit. Az ilyen összetételű képzelet általában nem az élet hétköznapi jelenségei között érzi magát otthon: nem az élet földszintjén, ahol békés és jámbor emberek, állatok végzik mindennapi dolgukat, hanem az életnek olyan hősies vagy torz helyzeteiben, amilyeneket csak nagy képzeletű költők tudnak életszerűnek mutatni. A valóságontúli olyanképpen hat reájuk, mint a nemes paripára a sarkantyú: felvillanyozza és szinte az íróval való versenyzésre izgatja képzeletüket. A maguk formai képzeletjárása szinte függetleníti magát az írótól, annak elképzelésével párhuzamosan halad, s ha néha elmarad mögötte, akárhányszor el is hagyja. Sokszor megfigyelhetjük ezt Doré illusztrációiban, csak úgy, mint Zichy Mihályéiban, aki képzeletjárásának természete szerint rokona volt a francia művésznek s akinek illusztrációi szöveg nélkül is éppannyira „olvashatók", mindenesetre megérthetők, mint Doré rajzai. Az ilyen képzeletű illusztrátorok ritkább adományai a gondviselésnek, mint az a másik fajtájuk, mely a való élet, a realizmus talaján jártatja a jelenségeket nem szertelenül nagyító és átalakító, hanem inkább megelevenítő, azonfelül hogy jókedvűen vagy keserűen torzító képzeletét. Dorénak olyan illusztrátorok voltak részint elődei, részint kortársai, mint Gavarni, Daumier, Cham és a francia illusztráló művészet ama legdicsőbb korszakának sok más jeles művésze. Míg amazok mind egy családnak voltak értékre egymástól különböző tagjai, Doré egymagában járta a maga útját. Ez is volt a végzete. A többség jelenti a divatot, a kor ízlését. Akiben a többség önmagára ismer, azt felkapja és dédelgeti. Doré képzeletének szárnyaló járását korának éppen a művészei nem tudták méltányolni. Azzal a megállapítással intézték el, hogy egy elmúlt korízlésnek képviselője: „elkésett romantikus". S közben elkerülte figyelmüket, hogy akit ezzel a jelzővel elítéltek, annak homlokán a zsenialitás csillagfénye derengett.

II.

Azzal születhetett, legalább is már gyermekkorában fölismerhető volt rajta. Csöpp kis fiú volt, mikor olyan rajzok kerültek ki keze alól, amilyeneknél különbekre később sem igen lett képes. A gyermek Dorén persze még megismerszenek mintaképei. Aki legkorábban hatott reá, az Grandville volt, az emberré személyesített állatok tréfás és naiv ábrázolója, a maga korában nagyon népszerű illusztrátor. Hatott reá a svájci Rodolphe Toepffer és a kornak egy másik divatos rajzolója, Cham is. Ezek a művészek mind valóságábrázolók voltak és koruknak emberiségét, a falu és a nagyváros embertípusait és szokásait csúfolgatták enyhén torzító rajzzal. A gyermek Doré érdeklődése is leginkább ebben a körben mozgott. Képzelete még alul járt és legfeljebb abban árulta el magát, hogy a torzításban merészebb volt mintaképeinél. Ötéves korából maradtak ránk rajzai (vagy inkább: tehetséges és mulatságos firkái) és hétéves korából olyan emberábrázolásai, melyeken a kéz biztos járásánál csak az anatómiai tudás és a jellemzőképesség a bámulatosabb. Gyermekkorát szülővárosában, Strassburgban töltötte Doré. A ránkmaradt albumok és vázlatkönyvek tanusága szerint[1] a városnak és környékének embertípusait rajzolgatta legörömestebb, parasztokat és városi nyárspolgárokat, s már korán kedvesen torzítva a valóságot és hangsúlyozva az eredettől is fonákot. Eredendő humorérzéke árulja el magát benne. Doré humora torzító humor volt, olyan, amely túlozza az amúgy is furcsát vagy a megszokottól eltérőt. Szemének olyan volt a berendezése, hogy mindenben azonnal meglátta a groteszket. Meglátta és továbbadta az emlékezésének, mely a fiatal művésznek ezeket a formai emlékeit elraktározta, de egyben át is alakította. Strassburgból Doré már tizenegyéves korában elkerül és törzsökösebb francia környezetbe jut, de Elszászban gyüjtött formai emlékei — a gyermekkoriak — folytatják benne életüket. S amint alkalom és szükség adódik, amint megjelenik az első megbízás, kirajzanak belőle. Emlékezete annyira készen adta rajzoló keze alá a formákat, hogy határtalan lett benne a bizalma. Ez a magyarázata annak, hogy attól, amit a művészeti pedagógia nyelvén stúdiumnak neveznek, egész életében idegenkedett. Nem akart művészetet senkitől sem tanulni; még a természettől sem. Azaz hogy csakis a természettől fogadott el tanítást, de csupán formai vagy színemlék minőségében. Csodás

[1] Rajzokat bőven közölt belőlük könyvében (La vie et les oeuvres de Gustave Doré) Blanche Roosevelt, majd I. Valmy-Baysse. (G. Doré. Paris, 1930.)

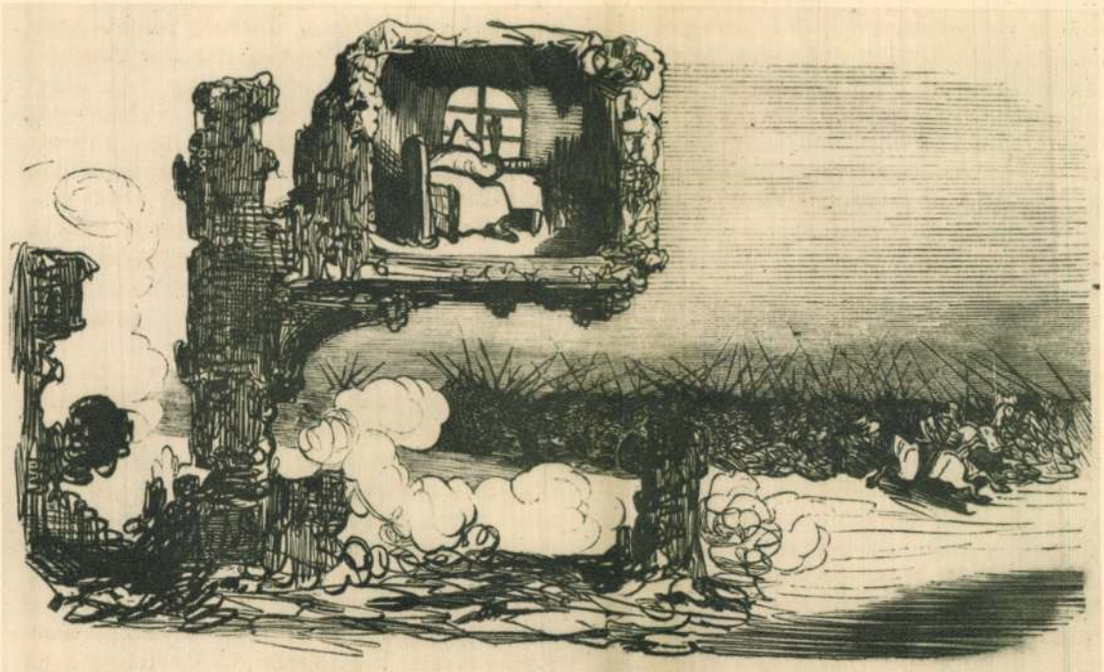

C'est dans ce temps de convulsions que vivait le bon chroniqueur Nestor, moine de Kiew, le seul Russe qui sût écrire à cette époque, et auquel nous sommes redevables du précieux récit qui précède, et que mon respect pour les chroniques ne me permet pas d'altérer. Resté seul à écrire dans sa cellule, il ne se doute pas que le couvent qu'il habite est démantelé par la guerre civile.

Et bientôt le sol de la Russie disparaît sous un flot sans cesse accru de barbares asiatiques.

ILLUSTRATIÓK GUSTAVE DORÉ „HISTOIRE DE LA SAINTE RUSSIE"-JÉBÓL

képességek segítették pályáján, de mikor olyan feladatok elé került, amelyek igazán próbára tették benne a művészt, keservesen megérezte annak hiányát, amit ifjúkorában megszerezni elmulasztott.

Gyermekkorának története életének az érdekesebbik része. Álmodozva és figyelgetve készült öntudatlanul jövendő hivatására. A rajz játék és időtöltés volt neki. Mindenkit és mindent lerajzolt, amihez hozzá tudott férni. Lerajzolta környezetét, egy levelében apját és anyját, amint a fasorban lépegetnek fiatalon s amint egy fatörzs mögül a röpködő Ámor célbaveszi őket íjjával; vagy egy másik rajzán az édesanyját, amint zeneszóra táncolni tanítja kétlábon álló kutyájukat. A regényes, a valószerűtlen, a fantasztikus iránt való érdeklődése bőven talált alkalmat a kielégülésre az ősi Strassburgban. Doréék a székesegyház szomszédságában laktak, s a gotikus építészet képzeletet izgató formái, a fantasztikus faragott alakzatok, korán fölszították a gyermek Doréban az eredendő romantikus hajlandóságot. Öreg szárazdajkája, a derék Françoise, aki végül megtörött szemét is befogta, megtöltötte képzeletét mesével és a helyi hagyományok legendás történeteivel. Apja vasútépítő mérnök volt. Hivatása gyakran elszólította hazulról, ki a szabadba, a közeli és távolabbi környékre. Másodszülött fiát szívesen magával vitte útjaira, s a kis Doré így ismerte meg a Vogézeknek szakadékokkal barázdált, fenyőerdőkkel sötétlő komor tájékait. Bár a hegyes vidékeknek később is fáradhatatlan turistája volt és Svájcnak havas csúcsait sokszor megmászta, gyermekkorának táji emlékei soha el nem mosódtak benne. Mikor jóval utóbb, nagy illusztrációs munkái során, fantasztikus tájékokat kellett megjelenítenie, csak gyermekkori emlékei közé nyúlt.

Tulajdonképeni tanulás és rendszeres munka nélkül is, szinte csak úgy mellékesen, érlelődött a játékos gyermekben a művész. Mások akkor kezdik, mikor ő már készen volt. A koraérettségnek ilyen mértékére nincsen még egy példa a művészet történetében. A tapasztalat azt mutatja, hogy a csodaszerű praecocitás esetei szomorúan végződnek: a „csodagyermek" minden képességét kiadja gyermekkorában és a nagy lendületnek nincsen folytatása. Doré esete más volt ugyan, gyermekkorának csodás képességei végigkisérték egész életén, de tragikum nélkül való azért az ő sorsa sem volt. S tragikumának belső oka éppen csodásan korai fejlődése, és mindaz, ami belőle következett: a korai sikerek, a túlságos önbizalom és az alapvető készülés elhanyagolása.

III.

Milyen korán kezdődött ez a pálya! 1847. szeptemberében Dorét apja, annak jutalmául, hogy a kollégiumi esztendőt jól végezte, elvitte Párisba. Tizenötéves volt akkor Doré. Néhány óráját, amelyre édesapja szabadon hagyta, arra használta, hogy meglátogassa Philipont és megkérje, tekintse meg rajzait. Philipon neve históriai név a francia karikatúra történetében. Folyóiratában, a *La Caricature*-ban, s miután azt a hatalom betiltotta, a *Charivari*-ban, ő nevelte nagyra Daumier-t, Gavarni-t s egy sereg kisebb tehetséget. Maga is festőnek készült, de még idején jobbat gondolt és az ujságírásra adta magát. Kitünő szeme és biztos ítélete volt. A gyermek Doréban azonnal ráismert a készülő nagy tehetségre, és zsenge korára tekintet nélkül, három évre munkatársául szerződtette. Ép akkoriban volt megindítandó egy új politikai és szatirikus folyóiratát, a *Le Journal pour Rire*-t: kapóra jött neki a friss és ismeretlen tehetség. Doré apjával valahogyan elintézte a dolgot. A fiú Párisban maradhatott, egy női rokonuknál kapott szállást, azontúl pedig folytatnia kellett középiskolai tanulmányait a Collège Charlemagne-ban. A tanulástól bőven jutott ideje, hogy Philiponnak dolgozzék. A „Le Journal pour Rire" legnevesebb rajzolója Bertall volt, a többi kevésbbé jelentős művész között. Doré hamar kiemelkedett a mérsékelt képességű társaságból. Philipon ellátta alkalommal és mindenképen egyengette az útját. Doré szatirikus képsorozatokat rajzolt lapjába és a napok eseményeit is rajzzal kísérte. A sorozatokat Philipon külön albumokba gyüjtve is kiadta. Mikor a szerződés három év multán lejárt, megújította azt s hogy a fiatal művészt jobban vállalatához fűzze, megjavította a szerződés föltételeit is.

Doré neve közben ismertté lett. Paul Lacroix, aki Jacob le Bibliophile néven írta számtalan könyvét, barátságába fogadta, ellátta tanáccsal, megismertette a kor néhány híres emberével, végül regényeinek illusztrálását is rábízta. 1852-ben kezdte ezt a munkát Doré s még abban az esztendőben kilenc kötet illusztrálásával elkészült. Míg a „Le Journal pour Rire" kőre rajzolva közölte rajzait, könyvillusztrációit a kor divatának megfelelően, fába metszették. Rajzai fölkeltették iránta a kiadók figyelmét. 1854-ben, mikor a krimi háború kitört és Franciaország Angliával együttesen az oroszokra támadt, Bry kiadó megbízta Dorét egy rajzos album elkészítésével. A munkának az orosz barbárság kigúnyolása volt a célja. Ez a mű („Histoire politique, dramatique et caricaturale de la Sainte Russie") az első önálló alkotása Dorénak az illusztrálás terén. A tartalma Oroszország parodisztikus története a legrégibb időktől fogva. A képeket magyarázó szöveg hol szűkszavúan, hol bőven folyva, de mindig komoly hangon (ami a hatásnak ép olyan kipróbált módja, mint

Ernst Muzeum aukcioi

XLVI.

Zichy Mihály

548. Boszorkány-
konyha

Ernst Muzeum aukciói
XII.

587

Zichy Mihály: A halál.

Zichy Mihály

R. Berde Mária otthon. (Weintraub felvétele, Marosvásárhely.)

R. Berde Mária: Életemről

Nem mohó követelőzésben, csak csendes, kitartó, be nem vallott sóvárgásban vágytam a tisztafehér macska után. Közben foltos-tarka cicák keresztezték életemet, bár egyszer mégis akadt valahonnan egy, amelyiknek mindössze a farka húzott vörhenyesbe. Csakhogy ez meg elpusztult korán.

A sohasem teljesült gyermekkívánság értette meg velem, hogy az életben semmi sem hull könnyen az ölünkbe. Legalább is nekem: nem hullott soha.

Jó tanuló voltam, a régi fajta, amilyen ma már alig terem; hogy egyformán vetekedtem elsőségért mindenben, még az úgynevezett „melléktárgyakban" is, melyek — rajz, ének — dehogy is mellékesek. Megdolgoztam alaposan ifjúi rangjaimért, melyek jutalmat adtak az iskola kis világában. Hogy teszem első imát mondtam a vizsgákon, vagy elnököltem az önképzőkörben. Csak azt hozom fel még, hogyan kellett mint egyetemi hallgatónak abban az úttörő időszakban, amikor Kmety professzor „női szörnyetegnek" bélyegezte fajtánkat: valósággal kiverekednem Böhm Károly elismerését, aki nehezen győzette meg magát affelől, hogy a szoknyás rend is foglalkozhatik komolyan filozófiával. Nem hágtam semerre kitaposott útra. Még ma is él bennem a pillanat emléke, amikor a Bethlen-kollégiumban először léptem be, mint háborús női tanerő a hetvenhárom vasfejű nebuló közé. Osztályfő gyanánt. Nem volt könnyű, de eredménytelen feladat sem, megbirkózni a „legrosszabb"-korú kamaszok berzenkedő, de lelkesedésre és ragaszkodásra is fogékony vérmérsékletével. S hittem volna-é e pedagógiai sikerem után, hogy hat esztendő mulva ismét vizsga elé állok, és legelőször arról kell tanuságot tennem, hogy tudok olvasni — akárcsak boldog elemista koromban. S még a sikeres nosztrifikálás sem biztosította végkép tanári állásomat. Többizben forgott már az kockán, s eszély, küzdőkészség, jószerencse együttálló csillagai tartottak meg mégis benne mindmáig.

Még makacsabb állóharcot folytattam egészségemért. Nem egyszer roppantam már össze. Semmiféle csuda nem történt aztán érettem, megváltás máról holnapra. Megfizettem minden talpalatért, amit visszanyertem: kitartással, lemondással és fegyelemmel, lé-

— Én öltem meg. Én loptam a fegyvert.

— Hallgass! — rivalt rá a csendőr rendteremtő buzgóságával.

A gyermek tovább sivalkodott:

— Én öltem meg. Onnan lőttem a bokorból. Jikélytől loptam a fegyvert.

Erre a szóra villámszerűleg figyelt fel az egész bizottság: honnan tudja ez a gyermek, hogy a fegyver a Jikély boltból származik?

A vizsgálóbiró a csendőrök után szólt:

— Hozzátok ide a fiut.

Az ideges gyermeksirás megszünt. A fiucska bátran lépett a bizottság elé:

— Én öltem meg a tejest! — ismételte. — Sándorral mentem a városba, hogy a lovakra vigyázzak. Vele voltam a Jikélynél. A kabátom alá dugtam a fegyvert.

Az ügyész hátat fordított a molnár legénynek. Kétségtelenné vált: a fiucska volt a gyilkos.

— És miért tetted? — kérdezte a vizsgálóbiró. — Miért loptad a fegyvert?

— Hogy megöljem a tejcsarnokost.

Merészen, kihivóan mondta.

— De miért, édes fiam? — atyáskodott meglepetten a biró.

— Amig a csarnokos nem volt a faluban, jó volt — nyögte a gyermek. Anyám adott enni mindig. Két tehenünk van. Volt tej bőven. Amióta itt van a csarnokos, anyám az egész tejet hozzávitte. Otthon egy cseppet sem hagyott. Testvérkéim is éheztek velem együtt... Éheztek... Sirtak... Enni kértek.

Megvetéssel mondta, olyan megvetéssel, amilyen csak egy megkinzott zsenge lélekből fakadhat:

— A pénzért...

Zichy Mihály: Árvíz. (Színes krétarajz.)

A tömegből forrongó erővel tört ki a színjátszás alatt elfojtott izgalom. Rapszodikusan hangzott:

— Tapossátok agyon a kölyköt!... Szegény... Gyilkos...

A biró harsány hangon parancsolta vissza a megbomlott sorokat. Aztán kezét a gyermek vállára téve megindult vele a községháza felé. A falusbiró ment mellette. Szótlanul. Csak amikor beértek a házak közé mondta halkan, súgva:

— Nagy baj ez uram! Tényleg éheztek...

SEGÉDSZERKESZTŐ.

Pók ül igy, hálója közepén. Legyekre les, melyek innen vagy onnan
bizonyosan befutnak. Hajók
rádiósa ül igy, magánosan, kicsi kajütben s hallgatja a világ
hírszikráinak sercegését, hogy továbbadja
napokra egysorba verődött úszó köztársasága utasainak.
Maga nincs.
Személytelen a hír, mely rajta át s tőle tovafut,
mégis több már vele, több az ő agyveleje melegével,
több egy darab kajütbezárt világgal.
Maga nincs és naponta mégis
ezer s ezer darabban van jelen.
Nincs semmi köze ahhoz, amit hírülkap és továbbit,
egyszerű közeg ő, mint az űr étere, melyen át
tovahullámzik az örök Villamosság.
Tán meg is halt már. Csak odafagyott keze
szorítja görcsösen a telefonkagylót.
Másik kezét gépies rángással rángatja még
a testén átzuhogó áramnyaláb s most irja
címszavát az utolszor felvett kicsi hírnek:
S. O. S.... S. O. S....

Szentimrei Jenő.

SZÁZAD.

— Lucian Blaga —

Földalatti gépek mozognak. A tornyok felett láthatatlanúl
a földrészek elektromos beszéde.
A háztetőkről antennák tapogatnak
máshirű és másnyelvű távolságokat.
Az uccákon egymásbakéklenek a jelzések.
Színházakban a fény kiabál s égigmagasztalódik az egyén szabadsága.
Romlást hirdetnek s a szavak vérbefúlnak,
osztozkodnak most valahol a legyőzött ingén.
Arkangyalok, akik a várost büntetni jöttek,
perzselt szárnyakkal tévelyegnek a bárok között.
A fehér táncosnő vérükben gázol s megállott
nevetve lábujjhegyén, mint egy felfordított üvegen.

De fenn, ezer méter magasban, kelet felé
a csillagok meséket súgnak a fenyvesek között
s az éj közepén a vadkanok orra
megnyitja a forrásokat.

Fordította: *I. Szemlér Ferenc.*

Zichy Mihály: Velencei jelenet. (Színes krétarajz.)

letben arra is emlékeztek: egy nagyobb legény és egy kisebb fiucska volt benn a boltban. A legény össze-vissza keresgélt, sokféle csavart megnézett. A fegyver eltűnését csak ma vették észre, amikor a detektivek a távirat alapján nyomozni kezdtek. Sok és sokféle fegyver hevert a boltban. A flóbertet az alispán fia hozta javításra. A töltény tartályhüvelye kissé szűk volt. Ki kellett esztegályozni. A javitást elvégezték s a fegyvert tölténynyel együtt az egyik sarokba állitották a többi fegyver közé.

A személyleírás, amit a kereskedősegéd adott meg a legényről, szintén pontosan pásszolt.

— Felesleges is a további nyomozás — mondta a vizsgálóbiró.

Az ügyész pattogott:

— Nem a'! Tárgyi bizonyiték van ugyan valami, de kétségbevonható. Azok a fránya ügyvédek a tárgyaláson úgy ki tudják csavarni a dolgot, hogy a végén szégyenbe maradok. Ragaszkodom az ünnepélyes tetemrehiváshoz. A fiúnak vallania kell. Magának kell szolgáltatnia saját maga ellen a megdönthetetlen bizonyitékokat.

A vizsgálóbiró ráállt. Ám legyen. A községi dobos végigordította a falút:

— Közhirré tétetik: a *bíróság parancsára* mindenkinek, aki betöltötte a tíz évet a Rekettyéshez kell menni.

Negyedóra sem telt bele, az egész falu ott szorongott a csendőrsorfal megett. Kapával vonalat huztak a füben. Ezen túl senkinek sem szabad lépnie. A jegyző intézkedésére az önkéntes tűzoltók vették át a rendre való felügyeletet. A csendőrök a holttest köré álltak, kettő pedig elment a községházára a „gyilkosért".

A papok s a tanítók orgonasipszerűen helyezték el a népet. Elől az alacsonyabbak, gyermekek, asszonyok, hátul a férfiak álltak. A kiváncsi szemek kerekre tágulva lesték a különösnek igérkező, izgalmas fejleményeket.

Az ügyész megköszörülte a torkát. A molnárlegényt hozták a rétre. A csendőrök karonragadták s odaállitották a holttest elé, amelynek orcáról levelesággal kergették el a sűrű légyhadat.

— Emberek! — szavalta az ügyész. — Megcsufolták a falut. Igaz-e?

Dörmögve felelt a tömeg:

— Igaz!

— Meggyilkolták és kirabolták ezt a szerencsétlen embert, aki *vendége* volt a falunak. Vendége és jóltevője. Igaz-e?

— Igaz. Igaz.

— A gyilkos, rablógyilkos itt áll előttetek. Lesből, aljas módon ölte meg áldozatát és olyan elvetemedett, hogy még most is tagad, amikor százféle bizonyiték is van ellene. Hallgass ide Szücs Sándor! Te ölted meg a tejcsarnokost?

A molnárlegény lázasan nyögte:

— Nem. Nem.

— No látjátok emberek? Még most is tagad. Mit érdemel az ilyen elvetemült gonosztevő?

— Golyót — szaladt ki valakinek a szájából a szó.

— Azt, kiáltotta diadalmasan az ügyész. — Meg is kapja! Gyere ide, te elvetemült hóhér! Állj a holttest elé. Vegyétek le a kendőt a halott arcáról. Hadd nézzen bele. S ha most is tagad, úgy történjen az, *amit a nép* is akar. Jöjjön a golyó!

Az egyik csendőr undorral lehajolt és két ujja közé fogva lehuzta a halott arcáról a piszkos zsebkendőt.

Az ügyész rárivalt a legényre:

— Nézz az arcába! És mondd: „Én öltem meg!"

Dermesztő izgalom futott végig a nézőkön. Nehány lefojtott asszonyi sikoly rezdült a csendben. Szücs Sándor végső elszántsággal mondta:

— Lőjjenek agyon!

Gyermeki sikoly hasitott végig ebben a pillanatban a felajzott lelkeken.

— Domnule, ne lőjjenek! Én öltem meg a tejest!

Az ügyész mérgesen rászolt az egyik csendőrre, menjen és kergesse vissza a kordon mögé a gyermeket.

Már fogták is. Átrohant a kordonon és majdnem Szücs Sándor közelébe ért. A csendőrök felemelték a levegőbe és úgy cipelték vissza a tömeg felé. De a fiú egyre kiáltotta torkaszakadtából:

— Én öltem meg! Én! Ne bántsátok Sándort!

A falusbiró bocsánatkérőleg szólt a vizsgálóbiróhoz:

— Beteg gyermek. Szegények a szülei.

Az ügyész folytatni akarta a megzavart játékot. Ujabb motivumot akart belekeverni a dologba: kenetteljes hangon mondta a molnárlegénynek:

— Nézd fiam, szállj magadba... Az Isten megbocsátja annak a bűnét, aki beismeri, hogy vétkezett.

A csendőrök már a kordonig cipelték a rugkapálódzó gyermeket, aki szüntelenül kiáltotta:

— Nem tudom mi az. Nem értem a szót. De nézek kérem, mindig nézek.

Hiába fogadkozott. A következő pillanatban mégis elcsuszott a tekintete.

— Ahá! nem birod nézni! Látod mit tettél?! Látod, egy ilyen derék ember mivé lett miattad. Hol a pénze, amit elraboltál tőle?

A falusi tömeg, amelyet messzire visszaszoritottak a helyszintől, fel-felhorkant. Beszédfoszlányok repültek a rét felé: ütötték... megint ütötték... — mondták a gyenge szívüek; — ő ölte meg, na! lopott is... rablógyilkosság!... jól teszik, ha ütik! — ez volt a keményebb lelkü emberek véleménye.

Az ügyész csalhatatlannak hitte figyelőképességét. Kiadta a parancsot, vigyék a fiúkat a községházára.

Bilincseket kaptak. Kézre, lábra. Minden tíz lépésre orrabuktak. A köves út feltépte az arcukat.

A vizsgálóbiró vázlatot készített. Centiméterrel lemérte, mennyi a távolság a bokor és a holttest között. Milyen messzire csapódott a földre a golyó, miután átjárta a testet. Mennyi a távolság a rekettyés és a domb között, ahol a koronatanu állt

Aztán a fegyvert vizsgálta. Nagyszerű jószág. Az agyán aprólékos, páratlan ügyességgel és türelemmel megrajzolt törökös faragás. A csövön ezüst diszítés. Kitűnően karbantartva. Frissen van olajozva. A töltényhüvely is új. A fegyver összecsukható. Összehajtva csak olyan hosszú, hogy a kiskabát alá is el lehetett dugni. Irigyelt Raubschützgewehr. De nem lehetett orvvadászé, ahhoz tulfinom. Csak valami nagyuré lehetett.

Itt volt a bökkenő. Amióta a földesúr kiment az országból — s ennek ide s tova tizenegy éve — nem maradt igazi úr a faluban. A jegyző, két pap, két tanító? Szegények, nemhogy ezüstös fegyverre, de még mindennapi kenyérre is alig jutott. Pláne a magyar tanítónak! Napszámba is eljárt. Kertet ásni, palántázni, fákat nyesegetni.

— Kié a fegyver? Honnan került a faluba? Biztosan a városból hozták, lopták.

Délre annyira összezsugorodott a nyomozás, hogy a csendőrőrmester már áldomást is igért.

— Mibe fogadjunk, hogy a molnárlegény a gyilkos?

Megállapitották: a molnárfiú két nappal ezelőtt a városban volt. Holmi csavarokat hozott a géphez. Könnyen adódott a következtetés: mechanikai üzletben fegyverek is szoktak lenni.

A postáskisasszony adta-vette a táviratokat. Megjött a válasz: a Jikély-féle mechanikai cégtől tényleg elloptak egy összecsukható ezüsttel kivert 6-os flóbertet.

A molnárlegény kétségbeesetten tagadott. Ismét és ismét kikisérték a halotthoz. Feje akkorára dagadt, mint egy nagy dézsa. A csendőrök ezzel vigasztalták a jajgató, sopánkodó asszonyokat:

— Mi eleget figyelmeztettük, hogy nézzen a lába elé, de folyton elesett. Megütötte magát az út köveiben.

A doktor jódot akart tenni a sebekre. Nem engedték.

— Úgyis akasztófán döglik meg! Mire való a kenegetés?!

Zichy Mihály: Correggio halála. (Színes krétarajz.)

A suszterlegényt elengedték. Lába a bilincs körül vastagra dagadt. Az irodaszolga ölben vitte haza. Anyja lehuzta a ruhát róla, vizes borogatást tett rá és lefektette. Aztán kicsente nadrágja zsebéből az aprópénzt, megitta és részegen végigrikácsolta a falut:

— Gyilkosok! Hóhérok! Megölték a fiamat! Ártatlanul!

Bezárták őt is a dutyiba. Már hárman voltak benne: a molnárlegény, a húsvizsgáló s a bába. Ez utóbbiak nem akartak hozzányulni a halotthoz: „hogy ez nem az ő dolguk." A doktor pattogott. A vizsgálóbiró fiatalos lendülettel itélkezett: „Aki veszély esetén a hatóság utasításának nem tesz eleget... — dutyiba velük!"

A molnárlegény bűnössége kétségtelennek látszott. Hat órakor még nem indult meg a malom. A legény azt mondja, a gépet tisztogatta, de erre nincs tanuja. Viszont a kofferjében keztyüt találtak. Mire kell a keztyü a faluban? S az ezer lejes honnét való? A gazdája százasokban adta ki a fizetését.

— Amióta legénykorba serdült, szóvivő lett a magyar negyedben. Legénybiró, — jelentette a községi elől járó.

— Úgy?! — morfondirozott az ügyész. — Vezető volt a magyaroknál. Tehát lehet politikai színezete is a gyilkosságnak.

Hullottak a vádak, mint a nehéz pörölycsapások. S a legény alig tudott védekezni ellenük. Csak tagadott. Tagadott szivósan, elkeseredetten. Szenvedően.

Az ügyész megmaradt eredeti véleményénél:

— Csak a sikeres *tetemrehivás* viszi rá az ilyen megátalkodott bűnöst a beismerésre. Ismételt és ünnepélyes tetemrehivást kell rendezni!

Megkérték a jegyzőt, segítsen a rendezésnél. Vonultassa ki a tűzoltóságot. A tanítók hozzák ki a nagyobb gyermekeket. A papok vezényeljék ki a nőegyesületeket. Egyszóval csődítsék a helyszínre az egész falut.

A négyórás autóbusszal detektivek érkeztek Szebenből. Hozták a fegyver pontos leírását. Stimmelt. Az üz-

Zichy Mihály: Peer Gynt és Solvejg. (Színes krétarajz.)

A községi biró szintén óvatosságra intett:

— Jó falu, csendes, becsületes falu, csak ne piszkálja fel senki. Szurtak itt már le békevilágban csendőrt is.

A tárgyalás eredménye az volt, hogy a boncolást községi tulajdonon ejtik meg. S mert más hely nincs, kikötik a községi istállóból a bikákat s ott állitják fel a műtőasztalt.

A vizsgálóbiró ezalatt végigsétálta a büntett színhelyét. Az ügyész le-lehajolt, fűszálakat és korhadt fűzfaágakat emelt fel. Nagyitóval nézte.

— Semmi nyom.

— Innen nehezen mehet el valaki reggel hatkor úgy, hogy senki se lássa — mondta a vizsgálóbiró. — A fűzfák között bujkálhat ugyan egyideig, de aztán? Hová? Hová mehet pláne idegen falubeli ember? Hogyan mehetett ki észrevétlenül a falu határából, most, amikor javában folyik a mezei munka s az erdő kilométerekre van a falutól?

A csendőrörmester is bólogatott. Erre nem talált kádenciát az altiszti iskola bölcsesség-szarujából.

— Gyilkosság. Ez bizonyos. Falubeli követte el, ez is bizonyos — állapitotta meg a vizsgálóbiró. — Ki lehetett ellensége?

A községi biró szerénykedett elé véleményével.

— Még csak nem is ösmerték az emberek, nemhogy még ellensége lehetett volna. Nem... Igen... Nem... igen, ezek voltak összes szavai. Vette a tejet, mérte le, mindig pontosan, becsületesen, azonnal fizette ki a pénzt. Ha olcsó is volt, jót tett a népnek.

Ezt a szót megnyomta. Megtanulta a hangsúlyozást a politikusoktól, akik — nem telik el hónap, hogy ne zavarják a levegőt errefelé is.

— Most? — adta meg a magyarázatát, — most nagy dolog, ha valaki jót tesz a néppel. Mert nagy a szegénység. Olcsó a gabona. Olcsó a jószág. Nincs pénz!

Bömbölte az utolsó mondatokat. Feltépte a falusi elégedetlenség zsilipjeit. Hadd tudják meg az urak is, nem jól vezetik a nép ügyeit.

— Olcsó a gabona — ismételte. — Ki látott még olyat: egy véka törökbúza 30 lej. Békében 70 krajcár volt. Ezzel vett az ember harmincöt pakk gyufát. S még többet. Ma csak tiz pakkot. Három és félszer kevesebbet. Vett két és fél liter pálinkát. Ma három decit. Nyolcszor kevesebbet. Vett annyi gázt, hogy egy évre is elég lehetett. Ma nyárára sem elég. Egy hektó törökbúzával egy pár cipőt vett, jó finomat. Ma még talprasarokra sem elég. Hát ez az, nagyságos úr. A liter tej csak 3 lej volt, de ez mindennap meg volt. Meg olyiknak hatvan lej is naponta. S a tanító úr soha sem maradt adós. Hát ezért tett jót a népnek. Vehettünk gázt, cipőt, gyufát, dohányt. Falusi embernek csak erre kell a pénz. De ez aztán kell. És néha — már akármit is mondanak az urak— a parasztember nehéz munkát végez, kell neki italra is. Egy kis pálinkára. Erre is jutott a tej árából. Ezért volt jó ember a tejcsarnokos.

— Ezért? — ismételte a vizsgálóbiró és csóválta a fejét. — Hát konkurrense volt-e? Olyan ember, aki szintén összevásárolta a tejeket?

— Senki.

— Alkalmazottja? Szolgája?

— Senki.

— Gazdag ember volt... — tünödött maga elé a vizsgálóbiró.

— Egy se érte utol a faluban. Mit gondol? Saját masinája?! Hisz az egy milliót is megér.

Ekkor a vizsgálóbiró félrehivta a csndőrörmestert s a birót. Titokzatosan kérdezte:

— Rosszféle ember van-e a faluban? Verekedő? Revolucionarus?

— Aféle van — mondta a biró. — Kettő is. Egy suszter s a molnárlegény.

A csendőrörmester nyomban parancsot adott egyik csendőrének:

— Hozd ide őket.

A legények, kik a hirhedt szolgálatból ebben a becsületes faluban csak unalmat kaptak, felragyogó szemekkel rohantak el. Öt perc sem telt bele s mind a két fiú ott remegett a holttest előtt. A molnár legény volt a gyanusabb, mert ő a gépekhez is ért. Mechanikus. Fegyvert tud reparálni.

— Te voltál! — rivalt rá az őrmester.

A csendőrök szorgalmasan pótolták a hosszú idő „szolgálati" hiányait. Vállukról minduntalan „lecsuszott" a fegyver, s amikor felbillentették, a puska agya belebele suvadt a reszkető molnárlegény oldalába.

Az ügyész az arcjátékot figyelte. A molnárlegény pislogó szeme állandóan jobbfelé rebbent. Erről az oldalról várta a csendőrlegények „véletlen" mozdulatait.

— Miért nem nézel a halottra?! — orditott rá az ügyész.

— Nézek kérem... Nézek... mindig nézek.. nézek...

— Bánt a lelkiismeret, ugyebár?

rongycafat az ágon. Ördögi dolog no. Azt mondom!

A községháza előtt sikítani kezdtek a gyermekek. Ez a zenebona három év óta mindennap kétszer is kielégítette a lármára éhes gyermeki torkokat. Jött a várfalvi autóbusz. Zörögve, nyolcasokban, de fenhéjazón, hangos tülköléssel. A libák, récék is megtanultak félni tőle. Messziről kitértek a fekete szörnynek, amely szívtelen lendülettel gázolta le tavasz táján zsenge koru testvéreiket.

Szöllősi Gyurka minden szent reggelen kiköpött egyet a „masina" után. Erre fogadalmat tett. Addig átkozza, amíg bele nem omlik valamelyik árokba.

Két lova és boldogsága síratta immár évek óta a technika vívmányát. Azóta még kóstolóba se járt ki a fuvar s a pálinka a várfalvi fogadónál. A hatvan pengők mások zsebébe futnak, a masina huszért is elviszi az ügyes-bajos embert, a „soffer" már lakkcipőben billegeti a vastalpakat... Őneki betevő falatja is alig akad, a lovak a zabot hírből sem ismerik, szemük elhomályosodott, lábuk megbogosodott :még a sátorosok sem veszik meg az ilyen girhes dögöket.

Most kivételesen mégis felemelkedett a kapupadról. Az átkot elrebegte ugyan s a kalapja megett hátrafelé rásercintett a falra, de köszönt illemet- és félelmet-tudóan.

— A komisszió! Adjék Isten!

Urak jöttek ki Várfalváról. Négyen is. A magasabbikat még nem látta. Pedig ez lehetett a „nagyobb", mert a többiek előre engedték. A két utánavalót az agrártól ismerte. Itt szavaltak a községházán, amikor a méltsás urnak még a tyukjaira is zárlatot tett a bíróság. A negyedik a doktor. Zsidó ember. Csak hátul kullogott.

— Hol az őrmester? — kiáltotta feléje a nagyobbik úr.

Gyurka felelt volna, de a gyermeksereg, amely a masina meleg motorfalát tapogatta, az urak elé tódult és húszan is sivították:

— Én... én, én megyek érte. Itt van a Rekettyésben. A halottnál.

Az őrmester vállszijjas derékövet csatolt fel s a sapkáját egyenesre billentette. Most nálánál is van nagyobb úr a faluban.

— Tisztelettel jelentem, — csapta össze bokáját, — ma reggel hat óra után ismeretlen tettes flóbert-fegyverrel szíven lőtte a Rekettyésben Klöss Michael küküllővárhelyi nyugalmazott tanítót, aki másfélévvel ezelőtt tejcsarnokot nyitott a faluban s az összevásárolt tejet autóval Szebenbe vitte a sajtgyárba. A nyomozás a következőket állapította meg:

— Klöss Michael reggel fél hatkor villával, gereblyével kiment a rekettyés melletti rétre, amelyet a községtől bérelt, hogy a tegnap lekaszált barázdákat elszélyessze. A szerszámokat le se tette a kezéből, a bokrok között lövés dördült el s a golyó a szívébe ment. A dörrenésre a szomszédok leszaladtak a réthez, de sem embert, se idegen nyomot nem láttak. Klöss szörnyethalt. A fegyver a bokrok között maradt a füben.

Itt megállt s a sapkát kissé jobb szemére huzta. Most következett mesterségének fénypontja: a nyomozás pszichológiai része, amiről oly sok bölcsességet hallott az altiszti iskolában.

— Öngyilkosság nem lehetett. A lövés fényét a reggeli ködben tisztán látta a réttel szemben lévő dombról egy asszony, aki nyári pityókát szedett ki. Esküt tett rá: azt nézte, jön-e a reggeli motor s az út épen a rét irányában fekszik. Látta, hogy a tejcsarnokos, pardon, tanító úr, végignézi a barázdákat, egyet a lábával felturt és lebillentette válláról a villát s a gereblyét. Közben a bokorban tűz villant, s a tanító úr arccal lefelé lebukott. Az összefutó szomszédok azt is mondják, hogy a lövés után sem kiáltás, sem más hang nem zavarta a reggeli csendet.

— Következtetésem: a fegyver ismeretlen. Acélcsövű, finom szerszám, kiskaliberű, de golyóra akár farkast is lő. Senki sem tudja, hogyan került a puska a faluba. A flobert körül semmi nyom nem maradt. Épen akkor emelkedett a köd s ilyenkor a fű is vele emelkedik. Valószinű, hogy a tettes mezitláb volt, mert tegnapelőtt esett az eső s a földben még sincs milimeternyi horpadás sem.

— A fegyverből következtetve, a gyilkosságot idegen falubeli ember követte el — mondta ki a szentenciát büszkén a csendőr. — Valószinűleg valamelyik régi haragosa azokból a falvakból, ahol eddig élt. Sajnos, csak azt tudjuk, hogy Küküllővárhelyről jött ide, de további adat multjáról nem áll rendelkezésünkre.

A káplár szétkergette a bizottság köré csoportosult gyermekeket. Ijesztésül szuronyt csatolt a puskacsőhöz.

A vizsgálóbiró kezdett kérdezősködni:

— Van-e családja az áldozatnak?

— Senkije sem volt. Még barátja sem. A faluban ő volt az egyetlen szász ember. Templomba Várhelyre járt. Sűrün, minden vasárnap.

— Itt kinél lakott?

— Egyedül. Maga főzött. De jól élt. Olyan magának-való ember volt. Szorgalmas, ügyes, rövidszavú. Szép jövedelme lehetett. Nyugdijas is, nyereség is. Minden liter tejnél három lejt nyert. Igaz, hogy a benzin ára ebbe nincs beleszámítva. Mert saját autóval ment minden reggel Szebenbe. Negyven kilométerre.

A komisszió levonult a Rekettyésbe. Egész sereg férfi, asszony, gyermek csatlakozott hozzá. A doktor a bábával s a húsvizsgálóval tárgyalt.

— Hol lehetne felboncolni?

A vélemények nagyon eltérőek voltak. A doktor a közeli csürt választotta. A húsvizsgáló ellentmondott:

— Gyilkolt ember szerencsétlenséget hoz. Nincs gazda, aki megengedné, hogy csürjét bepiszkolják. Még ha akasztott ember volna? Az más.

— Eh, babona! — fortyant fel a doktor. — Az ilyenre nem adunk semmit. Majd a csendőrség elintézi. Nekem tágas, fedett és zárt hely kell. Punktum.

— Baj lesz belőle — erősitgette a húsvizsgáló. — Második emberhalál! Drágább a gazdának az ő szerencséje, és telkének tisztasága, mint az élete. Csak azt mondom.

Pásztortűz 1931. jan. 25.

SZEMLE

Gyallay Domokos székfoglalója a Kisfaludy-Társaságban.

Gyallay Domokos, a *Pásztortűz* főmunkatársa, január 7-én tartotta meg székfoglalóját a Kisfaludy-Társaságban.

A székfoglaló, amint budapesti munkatársunk írja, fényes keretek közt folyt le. Az Akadémia felolvasó termét zsufolásig megtöltötte a közönség. A feltünő, nagy érdeklődés egyfelől Vargha Gyula nemes emlékének szólt, akit Gyallay Domokosnak, mint elődjét kellett méltatnia. De a Kisfaludy-Társaság felolvasó gyűléseinek törzsközönségén kívül nagyon sokan jöttek el olyanok is, akik Gyallay Domokos írói megnyilatkozását akarták meghallgatni. A nagy rokonérzés, amely az erdélyi író bemutatását kisérte, megható jelenetekben, meleg ünneplésben jutott kifejezésre.

Az elnöki tisztet az ünnepies alkalomra való tekintettel *Berzeviczy* Albert töltötte be.

Gyallay Domokos először Vargha Gyula költői munkásságát méltatta. Megállapította, hogy a magyar közönség nem ismeri eléggé azokat a nagy szellemi értékeket, amelyeket Vargha Gyula örökségül hagyott nemzetére. Gyallay főként a költőnek azokkal a műveivel foglalkozott, amelyek az ő lelki világához is legközelebb állanak: a népies szellemű költeményekkel. Vargha Gyula ezen a téren nagyértékű, eredeti műveket alkotott: költészetté szépítette a *mezei gazdálkodást*. Eljön az idő, amikor a magyarság olyan hálával és tisztelettel fog gondolni rája, mint az olaszok Vergiliusra, aki kétezer évvel ezelőtt magasztaló verseket írt a mezei gazdálkodás szépségeiről.

Az emlékbeszédet megkönnyezték és lelkesen megtapsolták Vargha Gyula emlékének tisztelői.

Az emlékbeszéd után Gyallay Domokos irodalmi székfoglalóképen *Tűz a szigeten* c. elbeszélését olvasta föl. Az elbeszélés egy erdélyi kis magyar szigetnek a kultúrájáért folytatott becsületes, nemes küzdelmét mutatta be. Mind a hatalmas taps, mind a későbbi megnyilakozások amellett tanuskodtak, hogy Gyallay érzelmi és művészi tekintetben egyformán elragadta hallgatóságát.

Ezekután következett Berzeviczy Albert tagavató beszéde. A régi tagok tanusága szerint a magyar szellemi élet vezér-alakja egyikét mondotta legszebb beszédeinek. Hangoztatta a magyarságnak azt a jogát, hogy kiváló fiait, íróit és szellemi munkásait minden korlátokon át magáénak tekinthesse. Az egész magyarság örömteljes megelégedéssel tekint arra a munkásságra, amelyet Gyallay Domokos nehéz viszonyok között, de bátran és önzetlenül folytat. Irodalmi munkái, regényei, novellái is méltóvá tették őt nemzetének legszebb elismerésére, de ő mindezek mellett az erdélyi magyar nép lelki szükségleteinek kielégítésében olyan munkát végez és olyan eredményeket ért el, amelyek az egész magyarság körében mély hálát váltottak ki iránta. A Kisfaludy-Társaság reméli, hogy tagságával Gyallaynak erőt és biztatást adott a további munkára.

Gyallay köszönő beszédében kijelentette, hogy ő a Kisfaludy-Társaság elismerésében nem a maga személyének, hanem Erdély minden jószándékú magyar írójának, szellemi munkásának kitűntetését látja. Erdély szellemi munkásai nem estek kétségbe a sors leggyászosabb csapásának idején, hogy a fegyveres harc elvesztése után egy fölséges hódító hadjárat kötelessége szakadt rájuk: *meg kell hódítaniok Erdély minden magyar szülöttét a magyar nemzeti kultúrának.* Ő a Kisfaludy-Társaság elismeréséből erőt és lelkesedést fog meríteni a további küzdelemre.

A tagavató gyűlés végén Gyallay Domokost a megjelent irodalmi és társadalmi előkelőségek jókivánságaikkal halmozták el.

(Krónikás.)

Ünnepi Könyv

— *Félszázados jubileuma emlékéül kiadta a Kemény Zsigmond Irodalmi Társaság Sényi László főtitkár szerkesztésében.* —

A marosvásárhelyi *Kemény Zsigmond Irodalmi Társaság* nemrégen ünnepelte fennállásának ötvenéves évfordulóját. Nagyarányú érdeklődés mellett folytak le annak idején a jubiláló Társaság ünnepnapjai s élénk viszhangot keltettek a sajtóban is. Emelkedett hangulatú díszgyűlés, változatos, tartalmas műsor tette ugyan emlékezetessé a jubileum napját, de — amint a kezünkben levő könyv bevezetése írja, — a legszebben kiejtett szó is elszállt, szükség volt tehát arra, hogy az ünnepi pillanatoknak, az évforduló jelentőségteljes óráinak valami írásba rögzülő, állandó emléke maradjon: *dokumentum*, mely biztosító erejével útat találjon minden lélekhez. Ezt a célt, a dokumentálás célját szolgája e díszes kiállitású, nagyterjedelmű *Ünnepi Könyv.*

Az emlékkönyv lapjain szereplő novellák, értekezések, versek, illusztrációk, aforizmák, stb. szerzői nagyrészben a Kemény Zsigmond Irodalmi Társaság tagjai. Egész hasábot töltene be, ha sorra vennők az almanach író-neveit, de oldalakat kellene szentelni rá, ha külön-külön akarnánk foglalkozni a kötetet kitevő írások legjavával. Ez azonban fölösleges, mert nem az egyesek kvalitásainak mérlegelését, nem írások kritikáját kivánja tőlünk az *Ünnepi Könyv*, hanem a mögötte álló, manifesztáló gondolat áhitatos megértését. Egy hatóerejű, aktiv magyar kultúrtényező nagy multja ölelkezik ebben a könyvben a feladatok megoldását követelő erdélyi jelennel s ennek a nagy találkozásnak egyetemes jelentőségét hivatott kidomborítani ez a munka. Nem irodalmi eredmény tehát, hanem kultúrtűntetés, érdemes, fontos magyar léthangsúlyozás. És ha ez a szempont bizonyos mértékig ártott volna is a kötet művészi egységének, másfelől érdekességét és magyar kultúrjelentőségét jóval magasabbra emelte mai viszonyaink között bármilyen csupán szórakoztató, vagy akár tiszta esztétikai értékével kiváló könyvnél.

A *Trózner Lajos* ügyv. alelnök multra visszapillantó cikke különös értelmet nyer a *Molter Károly* jelenbe ágyazódó fejtegetésével s mindkettőre koronát tesz *Kemény János* báró epilógusa, aki a jövőbe átmentendő nagy tanulságokról és egyetemes igazságokról tesz lendület hitvallást. Ezek mellett azonban az egész kötet anyagának összeválogatása dicséretes buzgóságról, a szerkesztő *Sényi László* főtitkár és munkatársai finom izléséről és komoly munkájáról tesz tanuságot.

Az *Ünnepi Könyv* kellemes időtöltést, nemes irodalmi szórakozást is tud nyujtani, de messze efölött olyan dokumentális emléket állít az 1930 év határvonalára, melyre minden erdélyi magyar örömmel tekinthet.

A Kemény Zsigmond Irodalmi Társaság ünnepi könyve szerkesztőségünk útján is megrendelhető.

(d—ő)

Ki vagy te? (Amatőr-felvétel.)

Visszatérők

— Botos János riportregénye. —

Botos János könyvének olvasásakor *Rosny* francia regényíró *Felfordult Világ* című fantasztikus regénye jutott eszembe. Ebben az érdekfeszítő regényben Rosny az emberiség szociális és társadalmi életének egy nagy, képzelt válságát festi le.

Botos János regényének olvasásakor önkéntelenül eszembe jutott, hogy a *Rosny* által lefestett *fantasztikus* eseményekhez a *Botos* könyvében leírt *valóság* mennyire hasonlít.

Rosny regényében a társadalmi rend felfordulását és az emberi lelkek harmoniájának megbomlását az okozta, hogy a naprendszeren egy idegen világ haladt át. Ez a világ nem volt hasonlatos a mi világunkhoz. A Földbolygó tömege, az anyag tehát nem szenvedett különösebb változást. Az életet és az élet lényegét alkotó erőket azonban annyira megtámadta az idegen világ, hogy a Földön forradalmak, gyilkosságok és más rendellenességek gyengítették az emberi társadalom erejét.

Eszembe jutott egy más elmélet is Botos könyvének olvasásakor. Ez elmélet szerint a napon mutatkozó változások, amelyek külsejükben a *napfoltok* váltakozó periodusában nyilatkoznak, nagy befolyással vannak az emberi társadalom életnyilvánulásaira. A *forradalmak ezek szerint mindég a napfolt-maximumok idejére esnek.*

Botos könyve gyönyörűen festi, hogy milyen kozmikus erővel támadt az emkori kultúra horizontján az 1918-as forradalom, — mintha csillagerők serkentették volna.

Ha mélyebben utána gondolunk: vajjon egészen megállja-e helyét az a felfogás, hogy az 1918-as forradalmat az éhség, a világháború okozta? Vajjon anyagi kimerülés idézte-e elő? Ez csak első fokon áll! Úgy hiszem, az igazság ez: *a lelkek voltak alkotó elemeikben megtámadva.* Egyik lélek titokzatos fluidumok útján sugározta a másik lélek felé azt az energiát, amelyikből az 1918-as forradalom felviharzott.

Botos könyvében is úgy viharzik el lelki szemeink előtt a forradalom, mintha kozmikus erők tüzei szállták volna meg a lelkeket.

Katonavonatok megállanak, a halálosítélet végrehajtására kirendelt legénység nem huzza el a ravaszt... minden, minden összeomlik és jön a *trianoni béke.*

Botos János rendkívül eleven meglátással színesen megírt, riport-regény tarka eseményein keresztül vezet el bennünket a világháborúnak reánk nézve legszomorúbb fejezetéig.

A szerző maga is végigélte ezeket az eseményeket és önkéntelenül kiérezzük a sorokból lelke felsajdulását, mikor az 1918-as események kaleidoszkop-szerű figurái végül is a magyar nemzet gyászkeretévé ugranak össze... Minden, minden fekete, csak a sok kiomlott magyar vér piros cseppjei ragyognak a fekete mezőben könnyes szemeink előtt.

Felteszem a kérdést: vajjon *Botos*, aki ezt a regényét riport-regénynek nevezi, miért nem írta ezt meg másképen? Kétségkívül legjobb szellemi értékeink közé kell soroznunk *Botos* János könyvét, de különösen a könyv vége felé éreztem, hogy *Botos* János megírhatta volna ezt a regényét úgy, hogy az a magyar tragédia szimbólumává válhatott volna és túlnőtte volna a riport-regény kereteit.

Az érzésem a regény olvasásakor határozottan az volt, hogy a regény elindítása, szines eseményeink egymásba szövődése többre predesztinálták, mint amivé kiforrt. Ennek legfőbb oka, úgy lehet, a szerző szerénysége volt. Talán úgy gondolta: a záró akkordok pörölyszerű csattanását a krónika valóságának ridegségével kell leírnia és ezt egy ízig-vérig regény színesebb köntöse elfátyolozta volna.

Valamennyiben igazat kell ebben adnunk a szerzőnek, de akkor regénye elejét kellett volna ehez hangolnia!

Úgy hiszem: az elmondottak a könyv értékét csak emelik, illetőleg kijelölik az útat, amelyen *Botosnak* a jövőben haladnia kell.

Színesen peregnek a regényben az események. Könnyű magyar nyelvezete növeli az olvasó élvezetét. Erről az oldalról különben már volt alkalmunk Botost megismerni a „Pásztortűz könyvtár"-ban megjelent novellás kötetéből is.

A „*Visszatérők*" című regény a 18-as eseményeknek sürített hű képét adja. Dicséret illeti *Botost* azért, hogy ilyen jól meglátta azt, ami tulajdonképen rejtve, „kozmikus erők" láthatatlan energiáinak hatására történt. Köszönheti neki a magyarság, hogy azt ilyen hiven vissza tudta adni az ujságíró elevenségével és a regényíró szépérzékével.

Akit a háború szomorú vége a maga rideg, de tanulságos valójában érdekel, olvassa el *Botos* könyvét!

Szász Ferenc.

Zichy Mihály ismeretlen albuma

Az Ernszt-múzeum váratlanul újabb remekmű-gyűjteménnyel lett gazdagabb. Ismeretlen úton került haza Oroszországból Zichy Mihály eddig teljesen ismertelen albuma, mely tizenöt szines rajzot tartalmaz. Zichy Mihály az orosz udvarban kötelességszerűen festette a cári képeket, hercegek lakodalmi képét, parlamenti manöver képeket, de igazi énjét, költői, művészi élményeit ezekben a lehelletfinomságú rajzokban vetitette. Zichy Mihály sokat olvasott. Élénk kontaktusban állott a világirdoalom összes nagy szellemével. Ezek ihlették legnagyobb művei megalkotására és a most felfedezett album is többnyire irodalmi remekművek illusztrációi. Ezek közül mutatunk be olvasóinknak mostani számunkban nehányat, melyek az Ernszt-múzeum kiállításán külön-külön berámázva szerepeltek.

melkedik ... Nem is gondolta, hogy tényleg olyan rosszul állnak

Harold Wilson néhány nappal ezelőtt lett Nagy-Britannia miniszterelnöke, de a »mézes napok« után az angol kormány nehézségei máris megmutatkoznak. A munkáspárt súlyos gazdasági örökséget vett át a konzervatívoktól. Anglia nagy állami deficittel, jelentős államadósságokkal küzd. Tekintve, hogy Wilson ezen a téren élesen bírálta elődjét, most saját választási stratégiája is sürgeti a cselekvést. Egy francia lap jegyezte meg szellemesen ezzel a problémával kapcsolatban: Lehet, hogy ezekben a napokban Wilson így elmélkedik: Nem is gondoltam, hogy tényleg ilyen rosszul állunk.

Felvetődnek különböző katonapolitikai kérdések is. Washington erősen szorgalmazza, hogy London támogassa az úgynevezett sokoldalú atomerőtervet, ami a nyugat-német haderőt is hozzájuttatná tömegpusztító fegyverekhez. Wilson a választások előtt ezt határozottan ellenezte. Most nem látszik ennyire szilárdnak, de a megfigyelők többsége még mindig úgy véli, hogy végső fokon az angol kormány nem fog a terv mellé állni.

Wilson helyzetét az is nehezíti, hogy a parlamentben rendkívül csekély, öt fős többséggel rendelkezik. A küzdelem végig igen szorosnak bizonyult, amíg tizenhárom esztendei országlás után a toryk átadták helyüket a másik nagy pártnak. A konzervatívok, mintha megérezték volna csillaguk letűnését, minden szalmaszálba igyekeztek belekapaszkodni. Reméltek, hogy az október dereka esőt, rossz időt hoz, s az úgynevezett lebegő, tehát egyik pártnak sem elkötelezett szavazók tömegével távolmaradnak majd az urnáktól. Mesterségesen felvitték a részvény-árfolyamok egy részét, hogy a konjunktúra képét keltsék. Nem riadtak vissza a demagógiától sem, felkeltették a fajgyűlölet alantas szenvedélyeit, amikor választási témává tették a színesbőrűek angliai bevándorlását és letelepedését. Megpróbáltak egy szájból hideget és meleget fújni, tehát dicsőítették az önálló brit atomütőerőt, ugyanakkor maguknak tulajdonították az atomcsend egyezmény kizárólagos érdemét.

Hiába voltak azonban az összes, valósággal ömlesztett csodaszerek, a konzervatívok végül is csatát vesztettek. Az angol választók többsége ugyanis a lényeg alapján döntött, ez pedig a két párt állásfoglalása a legfontosabb bel- és külpolitikai kérdésekben.

Természetesen hiba lenne túlértékelni a munkáspárti győzelmet. A keretek maradnak, a Munkáspárt is elkötelezte magát az atlanti politika mellett, nevével ellentétben egyáltalán nem akar kitörni a tőkés társadalmi rendből. Az árnyalatokban és a részletekben azonban feltétlenül pozitívabb álláspontot foglal el, mint a konzervatívok, s ha betartja választási ígéreteit, kedvezőbb helyzet alakulhat ki a világon, erősödhet a békés egymás mellett élés.

Ha ... és ez a ha nem egyszerűen feltételes szócska, de figyelmeztetés is. A konzervatívok, kihasználva a viszonylag csekély többséget, nyilván megpróbálnak majd nyomást gyakorolni a munkáspártra, hogy eltérítsék ígéreteitől, lejárassák, s később új választásokat erőszakolhassanak ki. A Munkáspárt éppen akkor állhat majd meg a lábán a Downing street-en, ha következetesen végrehajtja a választás után mindazt, — amit előtte ígért.

Sok konzervatív jelölt, például Sir Joseph Lucas is így próbált szavazatokat szerezni. A kutyán ott a felirat: »Szavazzatok a konzervatív Lucasra«. Úgy látszik, még ez sem segített

A választási csata egyik jelenete: Douglas Home beszédet tartott, a hallgatóság soraiban közben magasra emelték karikatúráját. Az aláírás így hangzik: Ő Polaris rakétát akar. A konzervatívok vereségénél döntő szerepet játszott a kormány atompolitikája

Fotó: UPI

IGAZ TÖRTÉNETE

De ők hitték mindnyájan, a potrohos bíró,
A vigadó legények, meg a gonosz író.
A furfangos diák is nagyot hörpintve szólt:
Nincs oly vitéz a földön, mint Háry bátya volt.

(Garay János: Az obsitos)

»A furfangos diák nagyot prüsszente rá . . .« (Zichy Mihály illusztrációja a Garay-albumból)

Ki ne ismerné Garay Jánosnak, a híres szekszárdi költőnek nagyotmondó, tódítólódító, kedvesen füllentő, ártalmatlanul hazudozódó hősét, a nagy, derék vitéz, Háry Jánost? Azt azonban csak kevesen tudják, hogy Háry valóban élő alak volt, Garay többször is találkozott vele Szekszárdon, barátjánál, Mehrwerth Ignác főjegyzőnél, ahol a »nagy, derék vitéz« időnkint egy kis alkalmi munkára jelentkezett.

Nemrégen előkerült az a céhláda, amelyben annak idején — 1940 körül — magam találtam meg és jegyeztem ki eredeti helyesírással a szekszárdi fazekas »Tzé« 1720-as évszámot viselő céhládájában lelt jegyzőkönyv és taglista Háryra vonatkozó bejegyzéseit. A céhláda, amit pár évvel ezelőtt a múzeumban kerestem, de mint mondották, a háborús események következtében megsemmisült, a Háryra vonatkozó dokumentumokkal együtt Tamás József szekszárdi fazekasmesternél megvan. Hihetőleg azóta visszakerült méltó helyére, a Béri Balog Ádám múzeumba.

Háry családjával együtt Simontornyáról került Szekszárdra, itt állt be a hadseregbe, egy darabig a Hessen-Hombourg huszárezredben szolgált, és 1804-ben, mint közlegény kapta meg az obsitot. Garay alighanem csak a humoros hatás kedvéért »degradálta le« bakává.

A derék vitéz kedvelt alakja volt Szekszárdnak. A mindentudó öregek alacsony, sovány emberkének tudták, akit ráadásul némi lőcslábbal is megáldott a teremtő. Orrhangú beszéde még fokozta megjelenésének humoros hatását. A sokat beszélő, szívesen mesélő figurát a városka urai gyakran meghívták házukhoz. Ilyenkor elég volt egy-két pohár bor, nem kellett biztatás, hamarosan rákezdett vitézi tetteire. Így jutott el híre Garay Jánoshoz is, aki a szóbeszéd alapján írta Az obsitos-t. Más alkalommal, amikor a költő ismét Mehrwerth Ignác szekszárdi főjegyzőnél járt, aki Garay kedvéért — éppen ősz lévén — meghívta Háryt szüreti szedőnek. Ekkor már megjelent a vers, és Háry, aki nagyon megharagudott a »kalendáriumcsinálóra«, amiért kiszerkesztette, igen kurtán-furcsán bánt a költővel.

— Hát az úr ki légyen? — ez volt az első kérdése Garayhoz, aki, nehogy elriassza magától az érdekes emberkét, dr. Erdélyi János orvos néven mutatkozott be neki, és szemüveget tett fel.

— Az se igaz ám, hallja! — így Háry. — Az úr indzsellér! (Földmérő mérnök, akire az idő tájt igen megharagudtak, mert a parasztok földjüket féltették a felméréstől, s attól tartottak — joggal —, hogy a mérés majd nagyobb adót jelent.) Aztán így folytatta:

— Tegye le azt az okulárét, mert így nem nézhetek az úrra!

Ilyen bizalmatlan volt a mester.

De hát a mesélésből nem lehetett megélni, ezért választotta Háry az igen tisztes, de szerény jövedelmet nyújtó fazekasmesterséget. Leszerelése után tagja lett a szekszárdi fazekas céhnek is, és mint fazekas dolgozott haláláig, 1850-ig. Nem volt éppen művésze szakmájának (mestermunkája egy fazék volt, amelynek fedője kisebb volt a kelleténél, s minduntalan beleesett a fazékba. Azóta mondják ma is Szekszárdon, ha valami nem illik össze: »úgy pásszol, mint Háry fazekára a fedél). Mégis büszke volt szakmai tudására, arra, hogy nincs jobb fazekas nála Tolnában, Baranyában, de talán az egész világon sem. Ha el-elborozgatott barátjával, sűrűn emlegette is:

— Hiába, nincs több olyan gölöncsér széles e világon, mint én . . .

— Hát a Bicsérdy? — kérdezték.

— No, meg az — hagyta rájuk Háry.

— És a Kelemen bácsi?

— Nem mondom, az se rossz éppen . . . De mondjatok még egyet, ha tudtok! — büszkélkedett, de vesztére, mert nevetve intették le:

— Hogy mondjunk, mikor nincs is több gölöncsér a megyében!

A céhbeli jelentkezésen kívül számos más bejegyzés is áll Háryról, bizonyítva, hogy valóban élő alak volt a »nagy, derék vitéz«. S Garay máig is frissen ható költeményén kívül egyéb nyomot is hagyott a világban.

Kussinszky Endre

XXVIII. tabla

Zichy Mihály: Mainor. Lincrett neurap
112 X 158.

Árverési Csarnok Andrássy
aukciós-kat.

Zichy Mihály

II. SÁNDOR CZÁR ÉS KISÉRETE MEDVEVADÁSZAT UTÁN.

A SKÓCZIAI UDVARI VADÁSZATOKBÓL: A WALESI HERCZEGI PÁR (JELENLEG VII. EDVÁRD KIRÁLY ÉS ALEXANDRA KIRÁLYNÉ) VADÁSZEBÉDJE.

ZICHY MIHÁLY MŰVEIBŐL.

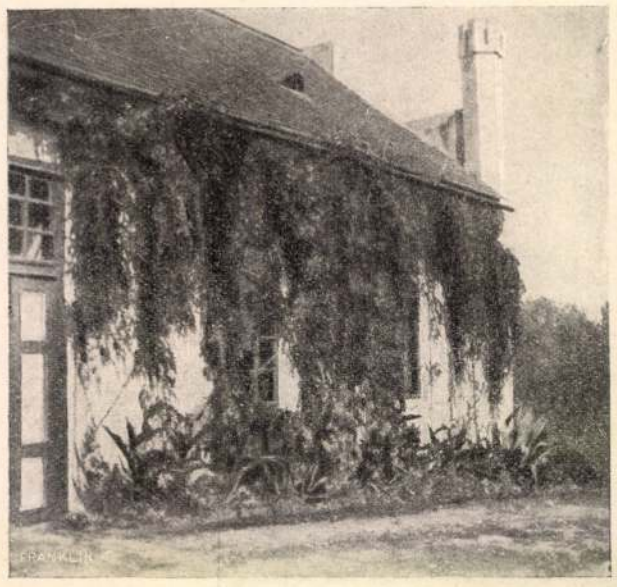

A zalai műterem a Zichy Mihály által ültetett szőlővel.

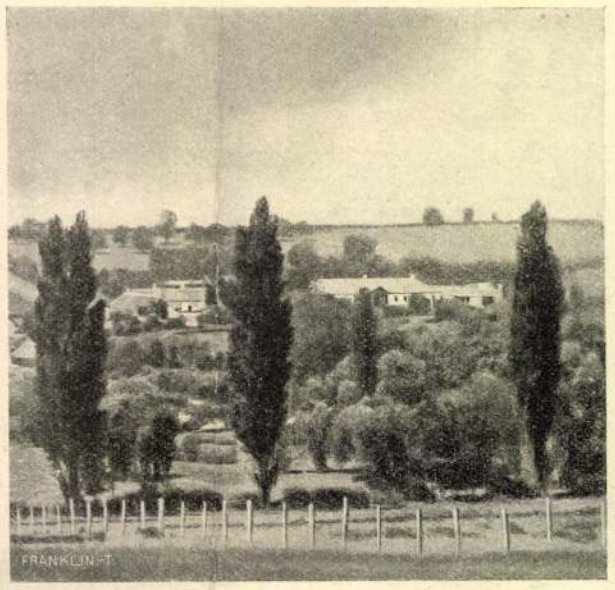

Zichy Mihály zalai kastélya és parkja a főútról nézve.

A lakóház rózsacsoportokkal.

A leghumánusabb, legnagyobb eszmék csakis az érettük kiontott vérben, romlásban vernek gyökeret, hogy azután az emberiséget boldogítsák. A pillanatnyi diadal — a pusztítás diadala. Ezt láttam a római katholikus vallásban, melyért Krisztus meggyőződött tanítványai és későbbi követői vérüket ontották, — de később teljesen más irányt követve, a hármas koronával díszített tiara hatalmával az eltérők vérét ontották. Jelenleg is a vak fanatizmus, a türelmetlenség torzképe ül a Krisztus igéjéért megölt áldozatok koponyái fölött. Az elfelejtett feszület, szent jellegét elveszítve, ott hever a koponyák fölött. A biboros államtitkár észreveszi a háttérből előtörő világosságot és mintha mérsékeltségre intené a csalhatatlanságban élő főpapot. A kép baloldalán II. Sándort ábrázoltam, a ki az ő vallásu néprokonok fölszabadítására, seregei élén, magasan emeli az ortodox hitvallás keresztjét. Megint új öldöklés az üdvözítő Krisztus nevében.

A polgári életben a jelen század legnagyobb eszméje: a német fajok egyesülése és a német császárság megalapítása. De milyen tömérdek pusztításba, mennyi emberi élet föláldozásába került ez eszme kivitele! Ott feküsznek a halottak és a sebesültek, franczia és német, a hekatomba fölött áll Vilmos, az egyhangulag, ha nem is egyszivüleg megválasztott német császár, az új császári koronával fején; körötte hódolnak a német fejedelmek. Vilmos lábával rálép III. Napoleon tetemére, a kit pallosa hegyével legyőzött. Vilmossal szemben áll a Republique Rouge tehetetlen alakja, mellette a Commune, gyujtogató fáklyájával kezében.

A családi életben — előre megmondották az evangelisták — jönni fog a gonosz asszony, a ki az embereket megzavarja. Eljött már jó ideje és uralkodik a hűségre képtelen férfiak fölött; a polgári társaságot összetartó házassági- és családi kötelékek elveszítették szentségüket. Eszeveszetten tiporja lábai alá a férj nejét és gyermekét, rohan a csábító asszony után. A polgári és családi élet nagy mozgalmainak áldozatai: a harczban elesett férj özvegye, gyermekével s az elhagyott nő, gyermekével. Ezeket az alakokat én képem közepén, közel egymáshoz helyeztem el. A csoportok fölött lebegnek a pusztítás géniuszának alakjai: a csábító nő és a vad arczkifejezéssel diadalmaskodó vészes Géniusz alakja — de a háttérből előtörő világosság ezeket, a sötét, füstös felhőkkel együtt, már hajtja tovább.

Első eszmém szerint én ebbe a világosodó háttérbe a Fehér köztársaság alakját tüntettem föl, körülötte az egymást testvérileg átölelő néppel. De ettől a francziák (értem ezek közt jó barátaimat), nem lévén még hozzászokva és nem lévén meggyőződve köztársasági szervezetük maradandóságáról, — elijedtek. Keveset változtatva alapeszmémen, én a csoportozat helyébe Krisztus alakját festettem. Ez volt az egyedüli változtatás képemen. Jobb testesülése — az Isten adja! — jövendő vilagosságnak nem is lehet, mint az, hogy az Üdvözítő igéje teljes magasztosságában megértessék és polgári, társadalmi szerződésünkben alkalmaztassék. Akkor, a gonoszt géniuszok hozzájárulása nélkül is, az emberiséget boldogító eszmék diadalt fognak ünnepelni!

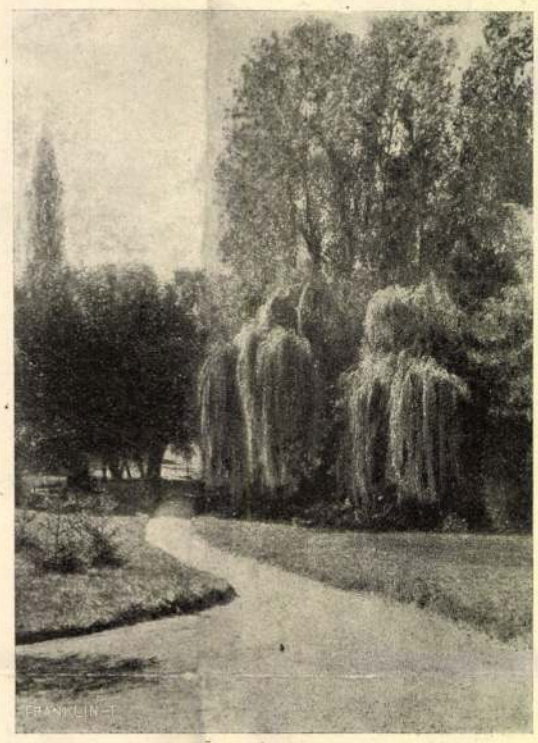

Részlet a zalai alsó parkból.

A REPÜLŐ GÉP.

Elbeszélés.

Irta **Kazár Emil.**

Borsai Gerzsont a székely hegyek közt ezermesternek és tudósnak hivták. Ezt mondták róla Halmágyi Andornak, a fiatal mérnöknek is, ki a vasuti alagút fúrásához érkezett s feltünt neki egy nagy otromba deszka hodály a vénhedt kastély luczernásában. Ez volt Borsai Gerzson hires műhelye, a hol repülő gépen, kormányozható léghajón dolgozott évek óta. Láttak is már néhányszor valami kötélre kötött szörnyű formátlanságot fölemelkedni a levegőbe. Olykor libegett is ott, máskor meg lezuhant.

A tudós ezermester ott lakott a nagy deszkaszín közelében, régi kastélyfélében, melynek zsindely-tetejét kiverte a moha, a szarufák előtünedeztek, a falak pedig a lehámlott vakolat helyén vaskapcsokat, jókora darab szürke köveket mutogattak. Az ablakok úgy meg voltak vasalva, mintha nem is kovács, hanem kosárfonó készitette volna. Gyep, kert vette körül az ódon épületet.

Halmágyi Andor, a mint megérkezett a vidékre, mindjárt meglátogatta az ezermestert, a környéken a legközelebbi uriházat. Borsai Gerzson a hugával és az unokájával lakott itt. Sok mesterember járt hozzá, mert a tudós szüntelenül fúrt-faragott.

Ha egyetlen emberi alakban lehetne bemutatni valami tudós társaságot, akkor Borsai Gerzsont kellene felkutatni megtestesülés gyanánt. Sovány, száraz és nagy homlokú. Kopaszságát gyér haj-sövény vette körül. Bozontos szemöldje mintha bozóttal nőtte volna be homloka talapzatát. Szemei egy-egy barlangba rejtőztek. Külseje megvetést tanusított a szabók, borbélyok, fehérnemű üzletek, sőt az oly hitvány találmányok iránt is, mint a gomb és kefe. Kinőtt ruháiban hatalmas tiltakozást hirdetett még a kezdő piperkőczök ellen is. A jeles tudós azt sem titkolta, hogy nem sikerült megtanulnia, miképen viselik a kalapot.

Büszkén mutatta meg a fiatal embernek a készülő művet a jól elzárt szinben. A titkolt találmány hosszu fenyőszálra kötve nagyon hasonlított valami összecsukott óriás napernyőhöz.

— Minden jól megy! — kiáltott diktátori hangon a tudós, a ki mindig kezében tartotta a mértéket és a jegyzőkönyvet. — Jót állok érte, hogy egy pár hét alatt repülünk. Ezt gyönyörűn megcsináltam. Dicsőség, győzelem, hozsánna! Biztosra veszem a párisi akadémia kétszázezer frankját. Legalább húsz perczig szállni és visszatérni oda, a honnan a gép elindult. Csekélység! Meglesz, meg is van! Terringettét, eleget is fáradtam, dideregtem, izzadtam. Bámulom az eszemet, hogy épségben maradt. Kedves Halmágyi úr, ön szakértő — ön ért engem. Részletekről azonban ne kérdezősködjék. Mélységes titkomról csak annyit, hogy akár kormányozható léghajó, akár repülő gép — az itt van a bérczes hazában. Ugy ki van itt számítva minden, mint egy összeg.

Beszéd közben a tudós nagyobb nyomatékúl minden mondatot aláhuzott a Halmágyi Andor kabátja elején, hol balról, hol jobbról. Vendégszerető fesztelenséggel, de büszke önérzettel vezette keresztül-kasúl látogatóját a nagy szinben, a hol egy ember most is gyalult, egy másik ráspolyozott, a harmadik tüzes vasat kalapált.

Alig lehetett botorkálva haladni odább. A falra fölszegezve tervrajzok, Ikarus és a szárnyas pegázus képe. Szerteszét ládák kosarak, léczek, kötelek, végszámra vászon, tafota, hordó, agyagedény. A műhely nem volt annyira világos, hogy benne látni lehessen s igy minden, a mi ott volt, titokzatos eszményiség, kabalisztikus rejtély maradt, a tudós létének, foglalkozásának múzeumilag összetorlódott tárgyai és nyomai.

— Szerencsés dolog lesz! — biztosította a föltaláló a fiatal mérnököt. — Egész életemben eltökélt jellemű voltam. Eltökéltem, hogy törikszakad, de a repülő-gépet föltalálom. Tudja-e édes barátom, hogy mindig magammal hordom a végrendeletemet?

Borsai Gerzson erre megszüntette Halmágyi mellén az aláhuzásokat s a saját kabátjára mutatott, melynek e szerint az elszánt végrendelet elbujtatására alkalmas belső zsebbel kellett ellátva lenni, ha már gomb nem volt is az egész öltözeten.

Ekkor egy éles női hang szólalt meg valahonnan:

— Itt ebédel Walter úr?

— Igen, igen! — kiáltott a tudós a viszhangos szín valamelyik részébe. — Már értesitettem drótnélküli táviratban. Judit pedig öltözzön fel, mert vendégek lesznek. — Édes barátom, a húgom beszélt. Igen bizony, drótnélküli táviratban . . . Az én találmányom. Oh uram, ha a kormány, a tudós társaságok istápolnák búvárlataimat, ha meczenásaink volnának . . . Ah! A mi pedig Walter urat illeti, fiatal ember és roppant érdeklődik laboratoriumom iránt.

Halmágyi Andor ezután megismerkedett a családdal. A tudós már régóta özvegy. A házat húga, Zsuzsánna nagyságos asszony vezeti, kinek a laboratoriumban hallotta a hangját; előkelő urasszony; mindig nagy díszére szolgál a kocsinak, valahányszor a bátyjával együtt a városba hajtat. Bús méltósággal vezeti a kis ház-

tartást, a hol vendég alig mutatkozik s nagyon jó a tudós unokájához, Judit kisasszonyhoz, ki abban a korban él még, mikor a lányok szemei jobban ragyognak, mint látnak.

A fiatal mérnök ezentúl többször is elment a nyári estéken a tudóshoz, a hová gyakran ellovagolt a városból Walter Gottfried, egy gazdag vaskereskedő fia is, a ki mint dragonyos hadnagy az apja halálakor hagyta ott a katonaságot és átvette az üzletet. A tudós családjához mindig bokrétákkal járt, mintha valaki életének útjait virágokkal szeretné tele szórni. Csodálkozó hangon és nagy tisztelettel beszélt a tudóssal, a hölgyeket adomákkal igyekezett mulattatni és fölötte büszke volt a görbe lábaira, mert ezek mutatták, hogy lovon ül. Rendesen lovász ujjasból, szűk nadrágból állt az öltözete.

Ha netalán valaki azt mondta volna Walter Gottfriedre, hogy felfuvalkodott ifjú, az első látásra el lehetett hinni. Arczán úgy megfeszült a bőr, hogy szemét, száját össze sem birta csukni. Rövidre nyirt haja a vörhenyes szeplők folytatásának tünt föl.

A tudós egész nap a műhelyben dolgozott. A kastélybeli élet oly egyformán járt, mint valami gép forgása s azon Walter Gottfried látogatásai sem birtak változtatni.

Egy este Zsuzsánna és Judit már soká szótlanul ültek az asztalnál.

— Alszol-e? — kérdezte Zsuzsánna a hugát.

— Csak a lámpát nézem. Mióta idősebb kezdek lenni, sokat gondolkozom és tűnődöm, hogy nincs fiatalságom. Ha te nem volnál, néném...

— Biz' nekem sem tetszik, a minek tetszeni kellene.

— Csak elkészülne már a léggömb.

— Nem, én nem kivánom! — szólt hevesen a néni. — Bárcsak semmivé lenne.

— Mért kivánsz roszat a nagyapónak? Menynyit költött, mennyit fáradt és mennyit remél!

Zsuzsa hirtelen elhallgatott.

— Meguntam, nagyon meguntam, — folytatta egy kis szünet mulva Judit.

— Mit untál meg?

— Nem tudom, de azt hiszem, hogy mindent.

— Azt a szeplős szász urat is, ugy-e?

Most Judit hallgatott el. Zsuzsa folytatta:

— Ha nagyatyád a kétszázezer frankot megnyeri, ha találmányát eladja, akkor te Judit gazdag lány vagy. Nagyapád arra tartogat. Akkor enged a világba. De hogy mikor? Majd kiszámítja. Nekem pedig zúg a fejem.

— Semmi örömem sem telik magamban! — panaszkodott Judit.

Zsuzsa tehát még akkor este előkelő ünnepélyes komolysággal, de téli fagyos hangulatban fogadta bátyját, ki késő estig tartó munkája után a lefekvés előtt mindig bement a hölgyekhez jó éjt kivánni, és eldicsekedni, hogy minden jól megy, és biztosan halad a nagy díj felé.

— A gömbre holnap ráfestjük a Judit nevét — szólt az ezermester tudós. — «Judit» lesz a neve. Majd kitünik, mi lakozik az én találmányomban.

A bolthajtásos hosszú szobában olyan komorság uralkodott, mint valami falusi templomban. Judit a szoba tulsó végén foglalkozott egy régi almárjom holmijával. De Zsuzsa egy kissé kibujt a pólyájából és éles hangon kezdett beszélni.

— Judit és a találmány! Jóságos ég, menynyire gyötri fejemet ez a luftbalon és Judit. Arra vagyok kárhoztatva, hogy oly dolgok és állapotok közt éljek, melyeknek hiába óhajtom végét, azt soha meg nem érem, vagy borzasztó rosz lesz a vége.

— Ohó hugom! A gép vagy tiz nap mulva röpülni fog, egyenesen a nagy jutalom és dicsőség felé. Gottfrieddel együtt szállunk föl.

— Nem valami szakértőt viszel magaddal, Gerzson?

— Csak nem Halmágyit, a ki oly léleknélküli tanulmányom iránt!

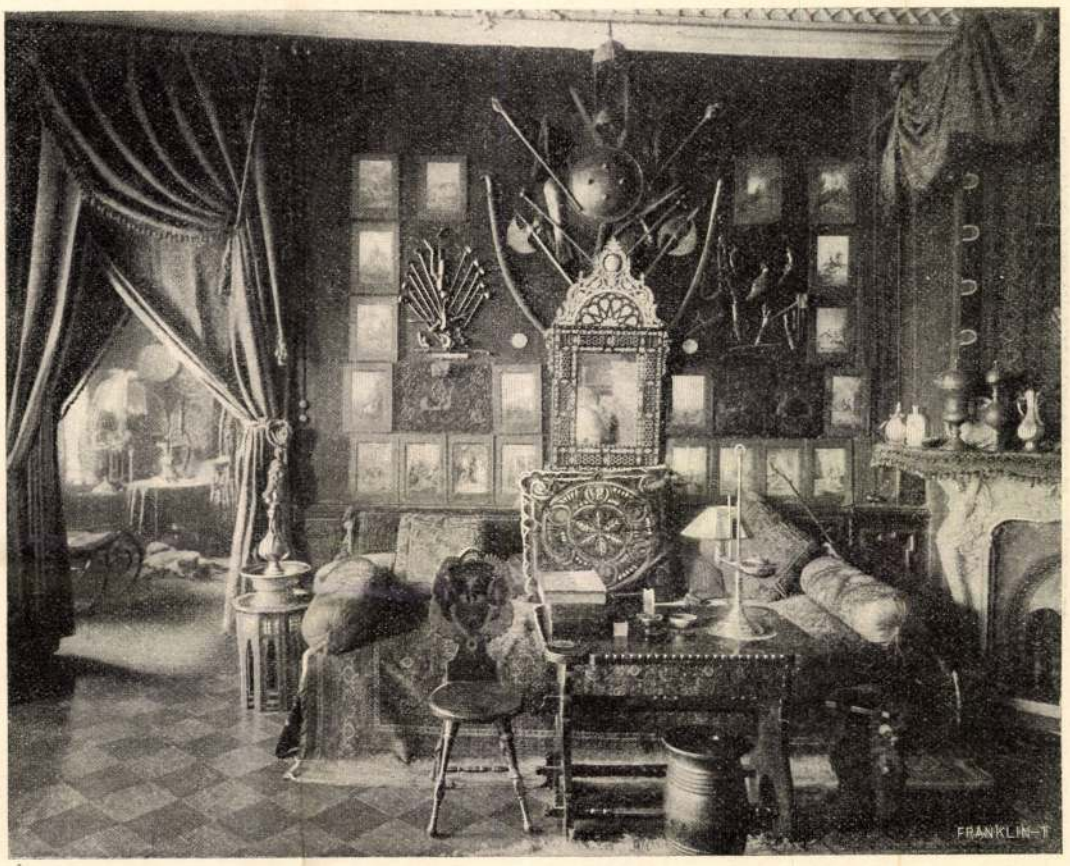

A DOHÁNYZÓ.

A SZALON.

ZICHY MIHÁLY SZENTPÉTERVÁRI LAKÁSÁBÓL.

— Nem, nem! — szólt közbe Judit az almárjom mellől. — De te ne menj, nagyapó.

— Én is félek, — mondta nagyon bizalmatlanúl Zsuzsánna.

— Mitől félnétek, mikor mindig magammal hordom a végrendeletemet! — csodálkozott Borsai Gerzson és nagy önteltséggel tette ezt a kijelentést.

— Különös, ha ez téged megnyugtat, mert a hozzád tartozókat annál nagyobb aggodalommal tölti el.

— A vagyonról is intézkedtem benne. Minden a Judité.

— Istenem, Gerzson! Hisz az természetes, ha el nem csőrölte a vagyonodat a találmányod.

— De csak intézkednem kellett, hogy szerencsétlenség esetére hogyan temessenek el engem, ki a tudományoknak szenteltem egész életemet, vagyonomat.

— Úgy-úgy! — szakitotta félbe Zsuzsánna a heveskedő tudóst. — Magam is azt hiszem Gerzson, hogy Juditnak szerencséje a maga kis vagyona és a mi én utánam vár rá.

— Mit beszélsz. Hát a nagy jutalom? A találmány értéke és szabadalma. Egyébiránt az én legfőbb támogatóm és meczenásom eddig csak Walter Gottfried volt. Bezzeg ez bizik bennem, bizik. Van esze. Kétszázezer frank azonnal. Nem bolondság biz az. Épen azért figyelmesebbek is lehetnétek Gottfried iránt.

— Nagyapó, ne festesd az én nevemet a gépre. Oly babonás vagyok.

— Szeszély, szeszély! — dörmögte Borsai. — Gottfriednek is ez a kivánsága.

— Nagyapám, ha netalán Walter úrnak komoly szándékai volnának, — mond halkan és zavarodattan Judit, — a mint hogy nekem már tett czélzásokat is, tehát a mi engem illet... nagyapám...

— Szóval Juditnak nem tetszik ez a felfújt képű úr! — vágott közbe erélyesen Zsuzsánna.

— Nagyszerű! Azt hiszitek, a mint besöpröm a jutalmat találmányomért, tovább is Gottfried barátom lesz a meczenásom. Szóba sem állok vele. Judit válogathat. Teringettét, hogy is ne!

Ezeket mondván a nagy feltaláló, diadalmasan nézett körül és többször csettentett a nyelvével, mintha valami jó zamat utóizét élvezné.

— De ha nem sikerül a találmányod, Gerzson, akkor Judit nem igen válogathat. Azt pedig, hogy előre lekösd, egy szerencsétlenséghez, hogy az unokádat kényszerítsd, egy füstbe ment találmány nem érdemelné meg.

E dermesztő megjegyzés a tudóst oly ingerültségbe hozta, hogy nem is válaszolt rá, hanem egy fájdalmas hosszú sóhajtással, melyből ez az ige hangzott: «oh asszonyok!» — gyorsan eltávozott.

II. SÁNDOR CZÁR VADÁSZKALANDJA.

Most már a laboratóriumban és az udvarban izgalmas napok következtek. Borsai Gerzson a tudós társulatokat, a szakegyesületeket és komolyan érdeklődőket értesítette a hirlapok útján, hogy a repülőgép fölszereléséhez fogott s azt bemutatja. Mesteremberek, kiváncsiak jöttek-mentek, levélben tudakozódtak. Walter Gottfried minden nap kilovagolt a városból, Halmágyi Andor is minden üres idejében a tudós udvarát gyarapitotta.

Eljött Walter rokona, Cziczonia Wolfgang is, a ki ügyvéd volt. Hosszan és titkosan beszélgettek a tudóssal, kit ezen a napon nagy izgatottság lepett meg. Ugyanez idő alatt Halmágyi a hölgyekkel sétált a hegyek közt s csak estére tértek vissza a vacsorához.

— Azt nem mondom, hogy a kitűzött napon tökéletesen működik a gép, — szólt a föltaláló Halmágyihoz, — de végre is meg kell mutatni, hogy pompás dolog, melynek bizonyos a diadala és dicsősége. «Judit» győzni fog.

Ezt a vallomást nem czélzás nélkül tette a tudós épen Halmágyi előtt.

A nagy napon vagy ötven érdeklődő érkezett távolibb helyekről s ezenkivül a hegyek közül és falvakból, mint a bucsujárók sereglettek.

A sokat emlegetett találmányt a tisztáson, egy elpalánkolt zárt helyen állitották föl. Már délelőtt látni lehetett, hogy valami puffadozik a kerítésen belől, valami szörnyü hurka. A két végénél egy-egy gerendához volt erősitve. Lassan, lassan növekedett és telt. Fölöttébb unalmas volt ezt nézni órákhoszszáig, s elmulasztani miatta az ebédet.

Délután végre már szabadon lebegett a nagy tömlő. A kerítésen belül trombitajel hallatszott, dobok peregtek. A leirhatatlan izgalmas pillanatban egyszer nagy láng csapott föl és hatalmas pukkanás hallatszott. A barna tömlő pedig eltűnt. Füst emelkedett azon a helyen és zűrzavaros lárma hallatszott.

Borsai Gerzson úgy ordított, mint egy fiatal oroszlán.

— Pokoli gazság! Ez merénylet. Ellenségeim műve! — ezt kiabálta kétségbeesetten.

Walter Gottfried a fölszálláshoz készített tengerészöltönyben némán állt ott Cziczonia atyafiával. Halmágyinak jutott a legnehezebb föladat, a kétségbeesésbe jutott tudós csillapitása.

— Elképzelhetetlen a robbanás, — sivitotta Borsai. — Mondom, esküszöm, merényletnek kellett történni.

— És most mi lesz? — kérdezte Cziczonia elég száraz, de kemény hangon.

Borsai Gerzson bizony nem tudott mit válaszolni.

— De hát mondja már, mi lesz? — sürgette Walter Gottfried boszankodva. — Én az ön vállalatába beleöltem harminczezer forintot, bizonyos reménységek fejében.

— Ah! újra kell kezdeni mindent! — sopánkodott a föltaláló, ki úgy hörgött, mint a brúgó legvastagabb húrja. — Persze uraim, hogy nemcsak nagy szellemi tőke robbant fel itt, hanem materiális tőke is.

— Tud ön kárpótolni Borsai úr? — faggatózott Cziczonia.

— Nem tudok e pokoli pillanatban válaszolni, — hebegett a tudós. — Az unokám vagyonához is hozzányúltam.

— Még az is! — kiabált Walter. — Tehát se kétszázezer frank, se hozomány.

— Pörlünk, pörlünk! — mond fenyegetőn az ügyvéd s e végső kijelentés után magával vitte feszes képű és lőcslábú rokonát.

— Gyere be Gerzson, Judit már limonádét készitett — szólt Zsuzsánna, ki csodálatos erővel megőrizte nyugalmát és méltóságát. — Bizony nagy csapás ért mindnyájunkat, de most már fordíts gondot a másik Juditra. Jó hogy az az átkozott masina tökéletesen porrá nem égetett bennünket.

Ez megmásíthatatlan véleménye volt a derék asszonyságnak. A szerencsétlenül járt tudós pedig, mint a tudomány kárvallottja és áldozata élvezte a népszerüséget. Sokat irtak és beszéltek gépjének pusztulásáról és szakemberek bizonyitották, hogy valóban merényletnek kellett okozni a pusztulást. Különösen Halmágyi Andor mérnök, mint szemtanu, a helyszini adatokból és maradványokból, bizonyitotta be a merényletet.

De hogy ki volt a merénylő, az soha sem derült ki. Zsuzsánna asszony, ki méltóságos előkelőségével annyira elragadta a vendégeket, Halmágyi és Judit lakodalmán nem is szeretett a nagy katasztrófáról beszélni s annak emlékezete nem is háborította a csöndes, nyugodt családi kört. Halmágyi és Judit sem hozták elő. Csak Gerzson úr sohajtott olykor mélyeket.

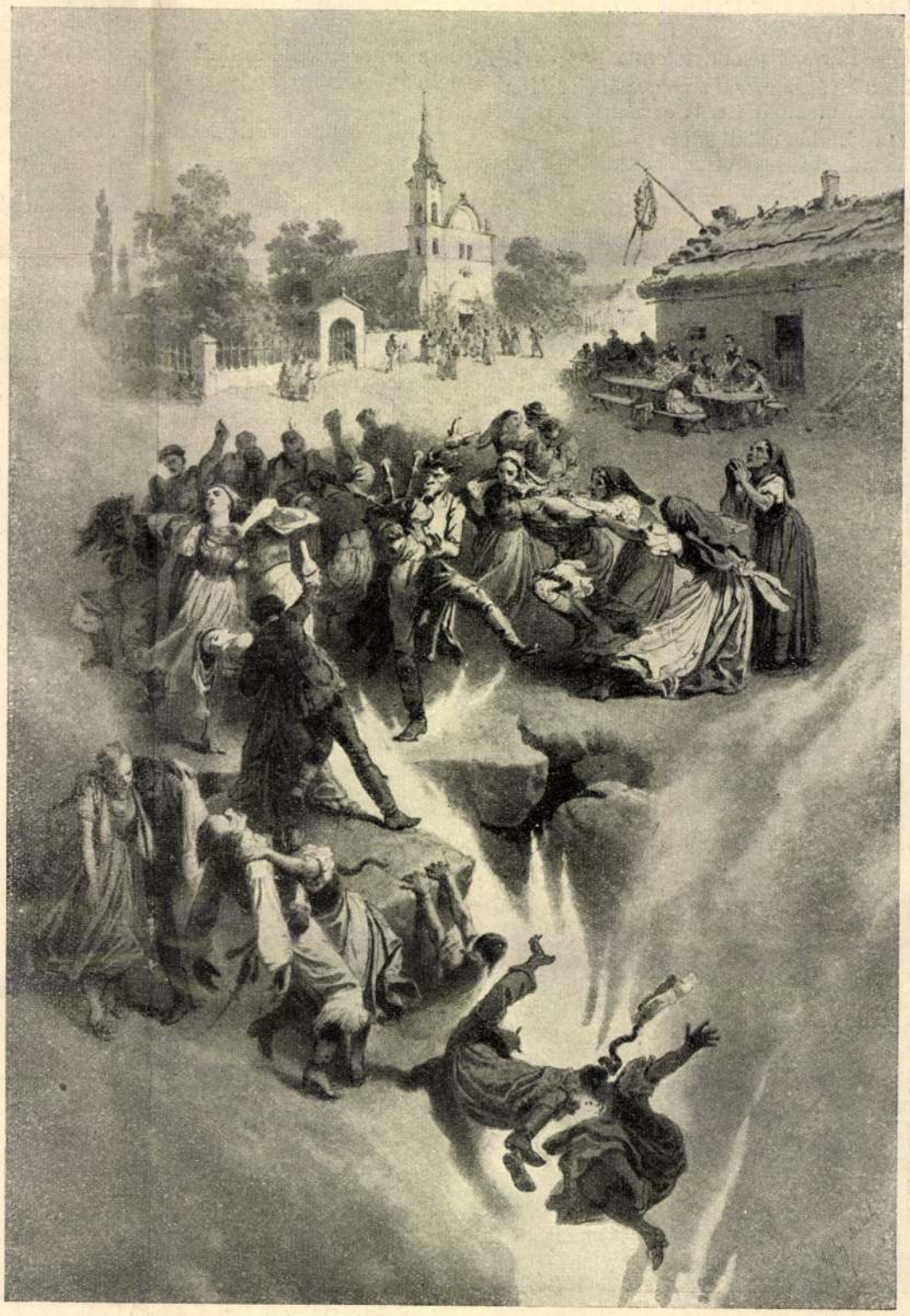

ARANY JÁNOS «AZ ÜNNEPRONTÓK» CZÍMŰ BALLADÁJÁHOZ.

ZICHY MIHÁLY MŰVEIBŐL.

A MESSIÁS.

A HÉTRŐL.

Az amnesztia. Minden királyi felségjogok között a legszebb, a leghumánusabb és a szeretet törvényeinek legmegfelelőbb: a kegyelem megadásának joga. A királyok mestersége egészében véve nem épen könnyű és sokszor kemény szivet kiván. Az ő nevökben szokták megüzenni és folytatni a háborúkat, — sokszor az ő érdekökben is. S a mi kemény itéletet a büntető birák mondanak, az ő nevökben mondják, valamint az ő nevökben is hajtják végre. A gonosztevő mögött a király nevében zárulnak be a tömlöcz ajtai, s a halálos itéletet is az ő nevökben hozzák. A király a legfőbb büntető; ő az igazságszolgáltatás sujtó keze. De a kegyelmezési jog is az övé. Még pedig legtöbb államban korlátlanúl az. A sujtó itéleteket nem ő maga mondja ki, csak az ő nevében hozzák azokat, de a kegyelmet saját személyében gyakorolhatja. Elengedheti, vagy enyhítheti a büntetéseket. Ott, a hol a törvény csak szigort alkalmazhat, egyedül ő gyakorolhatja a könyörületet. Mint a hogy a bűnös Istentől várja a bocsánatot a túlvilágon, úgy királyától kaphatja meg itt e földön.

Vilmos császár pedig, a németek hatalmas uralkodója, kijelenti, hogy lemond e jognak tömeges gyakorlatáról. Most ünnepelte 25 éves házasságának évfordulóját. Szakadatlan boldogságban telt el számára ez a huszonöt esztendő. Nagyszámú családja közepett örömmámorban ülte meg e napot, midőn második fia is házasságát ülte. Egész Németország arra számított, hogy e napon meg fognak nyilni a tömlöczök ajtai s ki fogják ereszteni legalább azokat, a kiknek bűne nem felette súlyos, vagy legalább a politikai foglyokat, a kiknek abban áll a bűne, hogy másként szeretik a hazát, mint a hogy az államhatalom előirja. De hiába volt a reménykedés. A császár kijelentette, hogy a kegyelmezési joggal nem él. A fejedelmi jogot szivesen kitágítaná oly értelemben, hogy szabad tetszése szerint fejlessze a hadsereget és a flottát, de a kegyelmezési jog korlátlanságát nem használja ki. Lelke rajta!

*

Hazatérő koporsók. Mozgalom indult meg, a melynek az a czélja, hogy hazahozzon egy koporsót. Ezúttal a Zichy Mihály koporsójáról van szó, a kinek hatalmas művészetét, a míg élt, magyar nemzete nem tudta úgy megbecsülni, mint a hogy megbecsülte a minden oroszok czárja. Az igaz, hogy a magyar nemzet nincs is olyan gazdag, mint a muszka czár. De a Zichy Mihály esete nem is egyedülvaló, sőt nem is szokatlan nálunk. Nem ő az első nagy emberünk, a kit csak a koporsójában tudtunk visszakövetelni a földnek, a melyen bölcsője ringott. Munkácsy Mihálynak is így kellett élnie idegenben és ő is csak így térhetett haza koporsójában. Szomorú és fájdalmas sors egy nemzetre, ha nagyjainak csak sirokat tud adni és koszorúból ezeknek csak a koporsójára telik. Mindenesetre még így is jobb, mintha még ez se történnék meg. Egy nagy ember sírja idegen földön mindig egy-egy nagy adósságot jelent, a melyet nemzete hálája elmulasztott megfizetni. Ezek beszédes sírok, a melyek azonban nem jót beszélnek azokról, a kikről szólnak. A hiú Firenze, mikor Ravennától hasztalan követelte vissza a méltatlanúl elüldözött Dante koporsóját, azzal vezekelt, hogy nagyszerű üres sírt faragtatott neki panteonjában, a Santa-Croce templomban és mellé a liliomok bűnbánó városának jelképes alakjául egy síró nőt, a «ki zokogva kér engedelmet kései könnyei hullatására.» — A mi nagyjaink nem voltak olyan kemények, hogy poraikat eltiltsák szülőházájuk földjétől: de itt lenne már az ideje valóban annak, hogy ez a föld ne csak a sírjaikra tudjon virágot teremni. És ne csak virágot tudjon teremni nekik, hanem kalászt is. Azon legyünk, hogy ne csak a halott nagyjaink találjanak itthon békés nyugodalmat, hanem az élőknek se kelljen vándorbotot fogniuk, mikor a dicsőség és a boldogulás keresésére indulnak. Nem vagyunk gazdagok, de nem szabad olyan szegénynek mutatnunk magunkat, hogy idegenekkel kelljen eltartatnunk a Munkácsy Mihályainkat és a Zichy Mihályainkat.

*

Bevonulások. Aligha van ez idő szerint szabad nemzet a világon, a melynek kedve támadhatna arra, hogy irigyeljen bennünket, de az bizonyos, hogy *látványossággal* ezek az idők pazar bőséggel szolgálnak a magyarnak. Hadi képekért, tábori jelenetekért sem idegenbe fáradnunk, sem fantáziánkat megerőltetnünk nem kell. A parlament föloszlatása igen hűséges kóstolóval szolgált orosz hangulatokból és a sors bőkezűsége ezúttal jogosulatlanná teszi azt a hagyományos panaszt is, hogy ebben az országban minden érdekességet önző módon Budapest foglal le magának. E szomorú időknek érdekében bús látványosságaiból a kelleténél dúsabban jut a vidéknek is. Főispánok, kormánybiztosok kedvmúlása: mind egy-egy érdekes hadi kép, valóságos sereg fölvonulás, a méreteiben is akkora, a mekkorákkal hajdanában döntő csatákat vivtak meg az országokon vetélkedő fejedelmek. Egy nálunk járt angol ujságiró, a ki végignézett egy főispáni bevonulót, igen találóan jegyezte meg:

— A nép szeretetének a meghódítása valóban nem kis föladat lehet ebben az országban, ha egy főispánnak erre a czélra nagyobb hadseregre van szüksége, mint a mekkorával mi a tibeti expedicziót megcsináltuk.

Nekünk pedig a Tisza Kálmán egykori mondása jut az eszünkbe, hogy: az a legnagyobb úr, a kinek a legkevesebb szolgára van szüksége. A főispánok közül is aligha az vonul be a legigazabb népszerűségbe, a melyik a legnagyobb haddal kell, hogy bevonuljon.

*

A rostély. Legutóbb a mi parlamentárizmusunknak megint volt bizonyos találkozása az angol parlamentárizmussal. Ezúttal, fájdalom, a legélesebb ellentét kapcsán. Ugyanazon a héten nyitották meg királyi szóval az angol

II. SÁNDOR CZÁR KÖRUTJÁN EGY FALU HATÁRÁBA ÉRKEZIK.

ZICHY MIHÁLY MŰVEIBŐL.

törvényhozást, a melyen a magyar törvényhozást ugyancsak királyi szóval szétkergették. És a milyen szokatlan, formájában megdöbbentően új volt a budapesti aktus, olyan hagyományos lefolyású, a tradiciókhoz mindenben hűségesen tapadó volt a londoni szertartás. A szokáshoz, a hagyományhoz sehol a világon nem ragaszkodnak úgy, mint Angliában és minden alkotmányos aktus programmjának egy nevezetes része a hagyományok szimbolikus kultuszából telik ki. A képviselőház megnyitásának ünnepi szertartása ma is azzal kezdődik, hogy egy bizottság a háznagy vezetésével bejárja a parlamenti palota pincze-helyiségeit és lőporos hordók után kutat. Ez a szokás tavaly lett háromszáz esztendős, mert 1605-ben történt, hogy Guy *Fawkes*, a yorki rajongó, a pinczében elhelyezett lőporos hordókkal akarta levegőbe röpíteni a parlamentet. Az angol képviselőház tanácskozó termeinek régi, nevezetes érdekessége a *grille*. A rostély. Minden rostélyok között a legudvariatlanabb, mert a *női karzatot*, a dámák páholyát rekeszti el a törvényhozás termeinek szabad levegőjétől és a törvényhozó urak kíváncsi tekintetétől. Ez még a *nagy puritánok* korának maradványa, *Cromwell* hiveié, a kik úgy vélték, hogy illetlen és veszedelmes dolog a törvényhozás szent munkájával elfoglalt férfiakat a női arcz csábító varázsának kitenni. De mert a parlament munkája a nyilvánosságé és ebből kizárni a nőt sem szabad, a *grille*, a rostély alkalmazásával oldották meg a kérdést. Azt mondják, ez a világ legerősebb rostélya és nem ok nélkül mondják, mert Port-Artur ostroma gyönge tavaszi fuvalom volt ahoz képest, a mennyi ostromot már ez a rekesztő-rács évszázadokon át diadalt kiállott. Pedig a világ legszivósabb serege ostromolja, az angol szép asszonyok hada, a mely megalázónak és méltósága sérelmének hirdeti a grillet. De az angol nemzeti köztudat alkotmányos élete részének fogadta a parlamenti hölgykarzat rostélyát és ez ellen nincs hatalom, a mely diadalmaskodhatnék. A parlamentben igen sokszor szóvá tették már a dolgot, egy izben maga *Pitt* is próbálkozott, hogy szabbaddá tegye a szép angol dámák arczának szemléletét a törvényhozásnak: de a tradicziók szentségének tisztelete olyan viharos erővel vert vissza minden ilyen kisérletet, hogy ma már alig akadna vakmerő, a ki erre vállalkoznék. Ez az oka a többek között annak is, hogy az angol honatyák nem visznek gukkert a tisztelt Házba. Semmi hasznát se vehetnék. Magyar kollégáiknak e tekintetben jobb dolguk volt. Már a meddig egyáltalában volt dolguk.

*

Deputácziók. Ha a főispáni installácziók képét nézi az ember, el kell hinnie, hogy háborús időket élünk. De viszont szolgál ez a mostani helyzet olyan képekkel is, a melyek azt mutatják, hogy szörnyen barátságos világ járja most Magyarországon. Vagy legalább is igen nagy mértékben demokratikus. Ezelőtt, ha a magyar miniszterelnök beszélt, négyszáz választott törvényhozó — legalább is nagyságos úr — tódult a hallgatására és fürge tollak egész erdeje jegyezte minden szavát. Ma demokratikusabban megy a dolog. A miniszterelnök *küldöttségeknek* szónokol. Annak, a ki hallani akarja a szavát, nem kell választottnak lennie, sőt még valami nagyon válogatottnak sem. Mai számunkban megörökítünk egy ilyen küldöttséget, a melyet kétségtelenül nemzeti jövendőnk megtudásának önzetlen vágya hozott föl a fővárosba a miniszterelnök elé Maros-Torda vármegyéből. Hasonló küldöttség már járt egynéhány a miniszterelnöknél, föltűnő módon, önzetlenül. Nem sajnálják se a fáradságot, se a költséget és nem kérnek érte még csak viczinális vasutat sem. Csak épen meghallgatni és megéljenezni akarják a miniszterelnököt. Ki merné róluk föltenni, hogy valami *egyéb* is mozgatja őket, mint a hazafias érdeklődés?

BÁRÓ BORNEMISZA IGNÁCZNÉ.

1814—1906.

Néhány nap előtt, egy februári ködös hajnalon, hunyta le örök pihenésre szemeit Erdély egyik tiszteletreméltó matrónája, nagykászoni báró Bornemisza Ignáczné, született sáros-ma-

BÁRÓ BORNEMISZA IGNÁCZNÉ.

gyar-berkeszi Katona Klára, életének 92-ik évében, az egészségnek teljességéből dőlve a halálba.

A mult század második évtizedében, 1814-ben született, német és az ő körében franczia világban, abból a Katona-családból, mely nem egy kiváló kormányférfit és katonát adott a hazának.

A nemzeti ébredés éveiben kelt egybe férjével, báró Bornemisza Ignáczczal, a ki fiatal nejét az akkora Bornemisza-család tulajdonában volt Görgénybe vitte. A szabadságharcz ideje mint harmincznégy éves viruló asszonyt találta, a ki akkor már szellemességével, egyenes magyar lelkével a Királyhágón túli részek társadalmának egyik legkiválóbb nőalakja volt. Férje és fivére, Katona Miklós, a szabadságharcz fergetegében, ő maga otthon áldozott a honnak mindent: szivet és tetteket.

Háza nyilt menedéke volt az időkben minden védelmet keresőnek. Az oláh fölkelés elől menekvő gyámoltalanok messze vidékről hozzá sereglettek. Mikes Kelemen gróf, a Mátyáshuszárok ezredese — közeli rokona — az ezred pénzesládáját az ő közép-utczai lakásán helyezte egy alkalommal Kolozsvártt biztonságba. Világos után Párisba emigrált s itt is tömérdek anyagi áldozattal istápolta, hetekre, hónapokra vendégül látta künn bolyongó, segedelem hián lévő honfitársait. Annyi magyar vendége volt e réven a Hôtel d'Espagne párisi szállónak, — a hol Bornemiszáné lakott, — hogy tulajdonosa utóbb elég különösen «Hôtel d'Espagne et de Hongrie»-nek nevezte el.

Rokonával, gróf Bethlen Gáborné született Mikó Róza grófnővel együtt, Bornemisza báróné közvetítője volt az emigránsok és az otthonlévők érintkezésének.

Mikor haza érkezett, hozzá zarándokoltak azok, a kiknek szerettei voltak a számkivetésben, ő majd megannyi hontalant ismerte, mindenikről tudott valami jót, vigasztalót mondani a kérdezőnek, s nem egy a postán akkor nem szállítható levelet vitt és hozott, jól elrejtve, az ország kiváló férfiainak. Utóbb is háza mindig gyülhelye volt Kolozsvártt a hazafiaknak s mindig lelkes magyar szellem uralkodott benne.

Még 90 esztendős korában, évtizedeken át járatott kedvencz ujságjának mondotta föl a barátságot az előfizetés beszüntetésével azért, mert egy ügyben szerinte nem eléggé hazafias álláspontot foglalt el s mikor az ujság kiadóhivatala a szakítás okát kérdezte, hosszú epistolában fejtette ki a maga álláspontját az ujságnak, megokolva vele az előfizetők sorából kilépését.

A közjótékonyság terén kifejtett legkiválóbb alkotása a kolozsvári Mária Valéria-árvaház, melyet 1872-ben Szász Domokosnéval együtt alapított. A mozgalmat oly tevékenységgel vezette, hogy az eszme felvetése után egy évvel az intézet megkezdte működését s az első nyolcz árva bevonult az emberszeretet csarnokába. Az intézet ügyét aztán mint díszelnök, szivén viselte mindvégig.

Bámulatos szervezettel és kedélylyel volt megáldva. Eredeti gondolatokkal telt leveleit ereklyeként őrzi a család, ugy szintén remek kézimunkáit, többnyire magyar népies jellegü varrottasok, melyeket szemüveg nélkül apró öltésekkel dolgozott ki mostanában is. Egész halála órájáig teljesen birtokában volt szellemi erejének s szivós testi szervezete is csak utolsó rövid betegsége alatt vesztette el erejét.

Koporsóját az alsó-fehérmegyei Buzdra szállitották, a hol az ősi birtokon egy magas dombon épült egyszerü sírboltban helyezték örök nyugalomra nagyatyja, gróf Mikó Miklós mellé. Temetése meghatón ment végbe; úttalan legelő meredekjén vontatta föl a koszoruktól roskadozó gyászkocsit a fekete bojtos szarvu ökörfogat oda, a hova ló fel nem birta volna húzni, a környéken uralkodó dombtető üregébe; a kis-enyedi magyar református lelkész imáját az oláh-szász község apraja-nagyja ünneplő ruhában, könnyes szemmel hallgatta végig.

ISMERETLEN ÉLETRAJZI ADAT SHAKESPEAREREŐL.

Oly kevés adatunk van a nagy angol drámairó életéről, magánviszonyairól, hogy a legcsekélyebb törmelék is, a mi újonnan előkerül, feltünést kell hogy keltsen, mert valamicskével mégis csak hozzájárul Shakespeare életének, viszonyainak ismeretéhez.

Most egy ily uj apró adat került elő a Rutland herczegi család régi irásai közül. Mindössze néhány sor egy régi számadási könyvből, a melynek régies angol szövege magyar fordításban igy szól: «*Továbbá Shakespeare urnak* urunk impresójáért negyvennégy shilling aranyban. Burbadge Rikhárdnak megfestéséért és elkészítéséért negyvennégy shilling aranyban.» Magyarázata pedig e jegyzetnek, Shakespeare korának egyik legalaposabb ismerője, Sidney Lee szerint a következő:

Impreso alatt az olyan festett jelmondatot értették ebben a korban, a milyent Olaszországból jött szokás szerint az udvari nemes urak csináltattak művészi rajzokkal diszítve a maguk számára s ünnepélyes alkalmakkor pajzsukon s egyéb disztárgyaikon viselték. Rutland herczeg, művészet és pompakedvelő főur, ki akkor tájban örökölte a családi vagyont s méltó diszben akart részt venni 1613-ban az I. Jakab király trónraléptének tizedik évfordulóján rendezett lovagi tornán, Shakespearehoz fordult, hogy irjon a számára impresójára való jelmondatot. Valószinüleg jó barátja, Southampton herczeg, Shakespeare derék pártfogója ajánlotta neki e czélra Shakespearet s ő annál szivesebben hallgatott rá, mert maga is lelkes szinházbajáró s szinészeknek, drámairóknak nagy barátja volt, tehát okvetlenül ismerte Shakespeare műveit. A költő csinálta jelmondatot aztán — talán az ő ajánlatára, jó pajtásával, Burbadge Rikhárddal festtette rá pajzsára a herczeg. Burbadge ugyanis nemcsak kiváló szinész volt, hanem ügyesen forgatta az ecsetet és czeruzát is. Ezért kaptak aztán mindketten 44 shilling tiszteletdijat.

Nem kell azon csodálkozni, hogy Shakespeare, a ki akkor már visszavonult Londonból, mint vagyonos ember, stratfordi magányába, ilyen — mai szemmel nézve, — alantas munkára vállalkozott. Akkoriban Olaszországban s olasz divat szerint Angolországban is a legjelesebb irók sem rösteltek előkelő és gazdag uraktól ilyenféle apró megbizásokat elvállalni. Olaszországban egész kis irodalma fejlődött ki ilyen impresóknak, melyek sok becses mivelődés- és kortörténeti tanulságot rejtenek magukban. Shakespeareről pedig tudjuk, hogy bármily nagy szellem volt, készségesen elvállalt mindenféle olyan megbizásokat, a milyenekkel akkoriban divat volt többé-kevésbbé ismert irókhoz fordulni.

Hogy mi volt az a jelmondat, melyet a legnagyobb drámairó irt, annak nem maradt semmi nyoma. Az ünnepélynek, melyre készült, maradt egy leirása egy Sir Henry Wotton nevü uriembertől s Wotton úr különös tetszését fejezi ki a tornában részt vett nemes urak ruháin és pajzsain látott impresókon. Kettőt le is ir: a Pembroke és Montgomery herczegekét, — a Rutland herczegéről azonban nem szól, ugy látszik elkerülte a figyelmét, vagy nem tetszett neki.

A számadás, mely Shakespeare életének ezt a kis epizódját megtartotta az utókor számára, Rutland herczeg valamely alkalmazottjának

Előfizetési föltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt: { egész évre ... 12 frt / félévre ... ... 6 « | Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG: { egész évre ... 8 frt / félévre ... ... 4 « | Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK: { egész évre ... 6 frt / félévre ... 3 «

VASÁRNAPI UJSÁG

25-dik szám. 1879. BUDAPEST, JUNIUS 22. XXVI. évfolyam

KÖSZÖNET FRANCZIAORSZÁGNAK.

Zichy Mihály rajza a szegediek javára rendezett párisi ünnepély programmlapján.

PAZMANDI HORVAT ENDRE.

(1778—1839.)

Negyven éve, hogy az 1830-ban megalakult akadémia legelső izben megválasztott rendes tagjai egyike, s legelső koszoruzottja, az „Arpád“ czimü hősköltemény irója, Pázmándi Horvát Endre, ott, a hol született s élt, sirjába leszállott. S még csak most jelölik meg sirját kőemlékkel, s csak most tartják meg fölötte az akadémiai emlékbeszédet. Az akadémiai mellőzés oka részint a világtól való visszavonultságában is, de főleg az akadémia akkori uralkodó elemeivel — a Kazinczy s Kisfaludy körét alkotott jeleseinkkel — való meghasonlásában keresendő. Sirja a pázmándi temetőben, mely falunak plébánosa vala, eddig jeltelenül állt. De most elévülhetetlen érdemeiről megemlékezve, egy fenkölt lelkü főpap, Nogáll Károly győri székesegyházi kanonok, pápóczi prépost és ozerói választott püspök, a sirt kőoszloppal, a plébánialakot emléktáblával jelölte meg s ezek leleplezésére a m. tud. akadémiát is meghivta, f. é. junius hó 22-kére. Igy történik, hogy az egykor koszorus, de csakhamar elfeledett költő s akademikus fölött most tartatik meg az emlékbeszéd, melylyel az akadémia egy több tagu diszes küldöttség élén Szász Károly rendes tagot bizta meg; igy történik, hogy negyven év mulva állittatik emlék az elhunyt jelesnek, hogy a jövendő maradék ismerje nevét s ne veszszen az mindenestől a feledés homályába. Igy hajt ki a borostyán a már-már besüppedt sirból.

Pázmándi Horvát Endre 1778. november 25-én született (s e szerint a százados ünnepére szánt emlék nehány hónapot késett is) — Győrmegyében, a szentmártoni apátság közelében kiesen fekvő Pázmándon, hol szülei egyszerü szőlőmüvesek valának. Atyja szőlő-házában is növekedett, mely utóbb „pázmándi magány“ néven lett ismeretessé, s hol Horvát élte jelentékenyebb részét töltvén, munkái na gyobb részét is itt irta. Első oktatását a benczéseknél, majd ezek feloszlatása után a szentmártoni s pázmándi elemi iskolákban nyerte; a diák iskolát pedig a két órányira fekvő Győrött járta, hol az akkor hires Fabchich, a görög költők forditója, volt tanára s első buzditója egyszersmind az irodalomra és költészetre. A felsőbb osztályokat Komáromban, a bölcsészetieket Pozsonyban befejezvén, — először ugyan a cziszterciek rendébe lépett (1797) és pedig Heinrichauban, Felső-Sziléziában, de a szerzetes élettől s kivált távol hazájától, kedvét veszitvén, kilépett s haza térve, de a papi pályán maradva, a győri papnöveldébe vétetett föl, a hol már 1810-ben áldozárrá föl is szenteltetett. Egy évig Széplakon (Sopronmegyében) káplánkodása s Szergényben adminisztratorsága után 1803-ban Győrött belvárosi káplán lett, hol az 1805—6-ki hadi hagymázban csaknem áldozatul esett papi buzgóságának. Innen téti plébánossá lett; s e helytt, a Kisfaludy-testvérek szülőhelyén, ezek atyjának s Takács József a költőnek házánál bejáratos levén, a mellett Zirczen s Pannonhalmán is gyakran megfordulván, dús táplálékot nyert szellemének; kedvvel kezde irogatni, s e végből pázmándi magányába vonulva, ott gyakran heteket, sőt hónapokat is töltött, már mint téti plébános. Ohajtásához képest, — de csak 1829-ben, már ötven éves korában, Pázmándra tétetvén át plébánosnak, itt többnyire (az egészségtelen papi lak helyett) saját szülőházában, a „magány“-ban lakott s itt fejezte be közel hatvan évre terjedt életét.

Az irodalmi téren első kisérletei alkalmi költemények voltak, melyek közül 1809-ben a „Felkelő nemzethez“ szóló klasszikai szinezetü (hexameterekben irt) buzditó költemény magasra kiválott, öt-hat kiadást ért s az irodalombarátok figyelmét magára vonta. A fiatal költőre fordult reményt második, nagyobb müve, az epikai szinezetü, de tulajdonkép történeti költemény, „Zircz emlékezete“ (1814) még fokozta, mert innentul már egyenesen magyar Virgilt vártak belőle. A zirczi apátság s cziszterczi rend történeteit adja elő benne, sz. Imre herczeg általi alapittatásával, a török időben elpusztulásáig s hamvaiból ujra születését. Krónikás történet a költemény anyaga, mely költői mese alkotását lehetetlenné teszi; de benne a történet csak a tanelem hordozója; a dikczió erőteljes, szép, magyaros. Főmüvét azonban még csak ezután volt megirandó Horvát Endre. A magyarok eredetét kutató tudós Horvát István arra biztatta őt, hogy a honalapitás történetét dolgozza föl hőskölteményben. A költő a történeti források s a mondai anyag elégtelensége miatt soká habozott az elhatározással s aggályait egy szép költői levélben, melyet „Epistola Boldogréti Vig Lászlóhoz“ név alatt intéze buzditójához, ki is fejtette; de a munkába azért belé kapott s — egyebekkel is foglalkozva bár időközben — egy évtizeden át (1820—1830) ideje s ereje javát a nagy költeménynek szentelé, mely „Árpád“ czim alatt s tizenkét könyvben, végre el is készült s szókalauzzal 1831-ben megjelenve, 1832-ben az akadémia *első nagy jutalmát* nyerte el. E mü, bár készülése alatt már tulszárnyalva Vörösmarty teremtő képzelete s nyelvének fénye által, koszoruja daczára igazi népszerüségben soha sem részesülhetett, s bár kompoziciója is gyöngébb az e részben szintén nem erős Vörösmartyénál, — mindazáltal, főleg nyelvi tekintetben ma is figyelmet érdemlő s kétségtelen érdemes munka. Az ódonság, régi szók és fordulatok szerencsés fölélesztése, nem zárkózva el mindamellett a nyelvujitástól sem, sajátságos érdekes szint kölcsönöz e költeménynek. Az „Árpád“ bevezető sorai, a klasszikus eposzok hagyományos formáját és tartalmát tartva szem előtt, igy hangzanak:

Férfiat énekelek, ki hadával Volga türemlő
Habjait átszegvén, Etelének hajdani földét
Nemzeteket leverő harczokkal visszaszerezte,
És az erős Magyarok birodalmát fegyvere élén
Négy folyamok körülött alkotta örökre valóvá.
Lantomat íhlessed, te kegyes súgalma hazámnak,
Míg a győzőnek nyomain fog pöngeni hurja;
Elme, te is, kinek a vas üdőt meggyőzni hatalmad
Nagy, viadalmaknak tárját, jer, nyisd meg előttem,
S mondd: mi vidékekrül, mi okért, és merre vezette
Harczosait? diadalma kiken tündökle veszélyes
Utjában, valamig eljutna Szikámbria roppant
Várához, s kapuin bevezetné szittya vitézit,
És a büszke bitanglókat jármába szegezvén,
Átadná unokáinak a főnnségi hatalmat.

Horvát Endre benne volt az akadémia alapszabályait előkészitő bizottságban is, s midőn az végre megalakult, az igazgató tanács által 1830. november 17-én megejtett *legelső* választás alkalmával azon 23 közt volt, a kik az akkor ugynevezett „Tekintetes Magyar Tudós Társaság“ törzs-tagjai lettek. Ő a nyelvtudományi osztályba soroztatott harmadik vidéki rendes tagul. Egyszersmind a nyelvtani s szótári bizottság tagjává lőn, mely az akadémia akkor legfőbb, majdnem egyetlen czélját, a nyelvmivelést volt valósitandó. Bizottsági s biráló munkásságán kivül mint felolvasó is több izben megjelent az akadémiában. A magyaros nyelvü költőnek prózája is erőteljes s zamatos. Régibb, még „Árpád“-ja előtt irt értekezései (Kazinczy munkái birálata s a nyelvujitásról; a klasszikai mértékü magyar versekről; a dráma versmértékéről; a magyar nemzet nem finn származatu), valamint számos — nyomtatásban is megjelent — egyházi beszéde s nehány novellája az „Aurorá“-ban és „Uraniá“-ban: a próza terén is jó nevet szereztek neki. Az akadémiában a „Hazafiságról“ irt lelkes értekezése, Simai Kristóf felett tartott emlékbeszéde s „Báthori Zsigmond fejedelem élete“ prózai dolgozatokkal, — az akadémia első nagygyülésére (1832. szept. 8.) irt lelkes üdvözlő költeménynyel lépett föl, melyek (Báthori Zs. életén kivül) mind az évkönyvekben jelentek meg.

Kazinczy „Pannonhalmi ut“-jának (1831) egy kifejezése által sértve érezvén magát, vagy inkább Döbrentey által ingereltetvén, ehhez irt magánleveleiben élesen fakadt ki a szent öreg ellen; s Döbrentey — már Kazinczy halála után — az egész levélváltást közte és Horvát közt közrebocsátván: ezzel megvolt a szakadás az „Árpád“ költője s a Kazinczyt sirjában kétszeres kegyelettel tisztelők közt. Ezek elfordultak Horváttól s ő viszont tőlök és az irodalmi világtól egészen magányába vonult. Igy halt meg, elfanyarult kedélylyel, majdnem elfeledve, elhagyatva, alig hatvan éves korában, ki még nyolcz év előtt a nemzet koszorusa vala. S negyven év — s egy lelkes főpap buzgólkodása kelle, hogy neve fénye ismét helyreállittassék!

Az napon, melynek keltét lapunk mai száma viseli homlokán, vasárnap, junius 22-én, Győrből indul a tiszteletadó társaság, kocsikon, Pázmándra, hol először a temetőben felállitott sirkövet szentelik föl, s Horváth Lajos győrujvárosi plebános tart alkalmi beszédet. A sirkő felirata im ez:

PÁZMÁNDI
HORVÁT ENDRE
HAMVAINAK.
„A KIKET ÉRDEMEIK JELESITENEK, ÉLNEK ÖRÖKRE“.*
SZÜLETETT MDCCLXXVIII. NOVEMB. 23.
MEGHALT MDCCCXXXIX. MÁRCZ. 7.

A temetőből a gyülekezet a plébánialakhoz vonuland, melynek falába beillesztett emléktáblán im e fölirás áll:

PÁZMÁNDI HORVÁT ENDRE
AZ ÁRPÁD KOSZORUS KÖLTŐJE LAKÁSA.
SZÜLETETT 1778. NOV. 23. MEGHALT 1839. MÁRCZ. 7.
SZÜLETÉSE SZÁZADOS ÉVFORDULÓJÁNAK EMLÉKÉRE.

A tábla leleplezése után tartatik az akadémiai emlékbeszéd s alkalmi szavalatok. Az ünnepélyt a közel Pannonhalmán, a benedekrend főapátja, a lelkes Kruesz Krizosztom által adandó diszebéd fejezi be. Igy van megállapitva a programm. Az ünnepély leirásáról, természetesen, csak a jövő héten adhatunk tudósitást.

* E sor Horvát Endre egyik alkalmi költeményéből (Juranics győri püspök beigtatásakor 1825.) van véve.

Ma, az ünnepély napjára, a költő arczképét s a plebánia-lakot, a hol hivataloskodott, élt s meghalt, és siremlékét, mely hamvai nyugvóhelyét jelöli, mutatjuk be olvasóinknak.

A költő neve már-már feledésbe merült; de érdemeit az irodalomtörténet méltányolja s örvendetes, hogy akad, a ki e méltánylatnak tettleges emlékben is ad kifejezést s az elévülhetetlen érdemet a maradék tudatába visszaidézi.

—á—r—

Páris — Szegedért.

Két nemzet szive van tele azokkal az érzelmekkel, melyeket az egyiknek szerencsétlensége, a másiknak e szerencsétlenség enyhitésére hozott segélye kelt a kedélyekben. Szeged szerencsétlensége egyetlen a maga nemében; de a segélynek az a módja is egyetlen, melylyel Páris e nyomor enyhitéséhez járult. Nem hiába nevezik a franczia'k fővárosát a „világ szivének," — szív az valóban, szív, mely megmutatta, hogy melegen tud dobogni.

Az „ezerkettedik éjszaka," melyről már részletes leirás jelent meg e hasábokon, sok fényes napnál fog fényesebben ragyogni a mi emlékünkben. Nem azért, hogy ez éj jótékony tündérei oly minden reményt meghaladó mértékben érték el nemes czéljokat, tetemes összeggel sietni segélyére a nyomornak, — hanem azért, mert az egy nagy és fenköltlelkü nemzet rokonszenvének volt tanubiz nysága hazánk iránt, melyről azt hittük, senki nem szereti mi kivülünk. Páris segélye nem azért oly nagy, hogy tekintélyes számokkal szerepel, hanem azért, mert vigasztalás rejlik benne: biztató szó, mely fölvillanyoz csüggedésünkben s meggyőz, hogy vannak igaz barátaink s épen az n nemzet fiai azok, mely irányt van hivatva szabni az emberiség szellemi folyamatának. Jól esik tudnunk, hogy vannak lelkes nemzetek, melyek átérzik fájdalmainkat s testvéri részvétet táplálnak irántunk.

Sorsunk az már nekünk, hogy leginkább csak nagy szerencsétlenségeink által ismerjen meg a világ. De ha van valami fölemelő a szerencsétlenségben, bizonyára az az, hogy ezen az uton megismerkedik velünk magunkkal is s fogékonyabbá válik azon tulajdonaink méltatására, melyek talán megérdemlik, hogy méltányoltassanak. Vajmi kevés elismerésben részesült eddig a világtól a magyar nemzet, s ki a segélyt nyujtó kézben a rokonszenvet is ajándékul hozza felénk, valóban megérdemli, hogy hálával közelitsünk hozzája.

Ennek a szép és nagy gondolatnak adott kifejezést geniális festőnk, *Zichy Mihály*, midőn mesteri ónjával megteremté azt a megkapó csoportozatot, a melyet ez alkalommal mutatunk be olvasóinknak. Mint Zichy minden alkotása, e kép is beszél s nemcsak beszél: mond is sokat s nagy ékesszólás van néma vonásain.

A büszke franczia nép, koronátlanul, mint az a köztársasághoz illik, de csillaggal feje fölött, mint az az erényhez illik, magasztos női alakban személyesitve, palástjával takarja el a szomoru Szeged alakját, melynek hullámok csapkodnak lábainál s a talapzatból letört a rész, melyre kezével támaszkodik.

Hungária, koronával fején, Szent-István történeti palástjával testén, szerető hálás arczczal hozza meg köszönő csókját a segitő testvérnek, ki jobbkarjával kebelére öleli.

A magyar művész, midőn e képet alkotta, a hála egy jelét kivánta papirra tenni s az allegorikus csoport fölé oda is volt irva félkörben: „*Merci à la France*", — „Köszönet Franciaországnak". — De miután e kép is az ünnepélyen kiosztott számos müvészi kivitelü programmok egyikének képezte diszitését, — a rendezők nem találták helyén valónak, hogy önmagoknak szavaztassanak köszönetet s e fölirás elhagyására kérték föl Zichyt, ki természetesen készséggel engedett a kivánatnak. Igy aztán a képen csak az ajánló sorok maradtak meg és pedig magyarul: „*A franczia Gouzien Armandnak barátságos és hálás emlékéül a multnak, jelennek és a jövőnek a magyar Zichy Mihály. Páris, junius 7-én 1879.*"

Gouzien Armand, a szépművészetek felügyelője, a „Journal de Musique" szerkesztője, nagy tekintélyü fiatal zeneitész, ki hónapok előtt Massenet Viktorral fővárosunkat is meglátogatta, midőn ennek „Lahore királya" czimü dalművét először adták a nemzeti szinpadon, — a szegediek javára rendezett ünnepélynek egyik tervezője és egyik legbuzgóbb létesitője volt.

A Zichy által rajzolton kivül számos más programmot is osztogattak az ünnepélyen, szintén művészek által rajzolt jelképekkel. Ezek közül egyikét a legcsinosabbaknak, melynek egy példánya beküldetett hozzánk, bemutatjuk olvasóinknak. Mozgalmas kép, melyen felül félkörben Béranger egy költeményének egy sora olvasható: „Sauvez vous par la charité!" „A részvét nevében mentsetek!" s mindjárt alatta bankjegyeket és pénzdarabokat szóró kezek csoportja, mely alatt egy körben tánczoló vig társaság alkot koszorut. A kép közepén a háttérben az operaházban rendezett mulatság egyes részletei láthatók, a népünnep, a tánez, a látványok, a vásár, az árubódék stb. Maga a főcsoportozat egy hajót ábrázol, melynek árboczán a büszke jelszó leng: „Fluctuat nec mergitur", dagadó vitorláján ott tündököl a „Charitas", horgonyán a „Spes" fölirás, mig hátsó lobogójáról ez olvasható: „La France a la Hongrie", „Franciaország Magyarországnak". A hajó hátsó része dúsan meg van rakva adományokkal, leány alakok kezelik az evezőt, a csákyát s Páris városának női alakja kiemel a viztükörből egy magyar főkötős alakot, melynek uszó ruháján olvasható Szeged neve, s a távolban látható a viz által elboritott város.

E kép az ünnepélyen játszott czigány zenekar darabjainak műsorához kiállitott programmnak képezte czimlaplát. Maga a programm, változatlan franczia-magyar orthographiával visszaadva, igy hangzik:

Concert Tsigane.

Orchestre Balazs Kalman, Rigo Marton, Dely Gyula, Csicseri Ferencz, Pozsar Janos, Goda Orban, Zsiga Janos, Kallay Mihal, Budy Sandor.

Directeur de la troupe: *Berkes Kalman.*

Marches: Rakoczy; Hunyady; Szabady; Kossuth.

Voros folso (La Dame de coeur), polka Fahrbach.

Pont az I betűn (Le Point sur l'I), polka J. Strauss.

Kukuk (Le Coucou), polka Fahrbach.

Gyorsvonat (Train express), galopp Toppert.

A szép kék Duna (Le beau Danube bleu), valse J. Strauss.

A szép tavasz (Le joli printemps), valse J. Strauss.

Hol énekelnek (Chanteur de bois), valse Fahrbach.

Bor, dal és feleség (Aimer, boire, chanter), valse J. Strauss.

Boregér (Chauve-souris), valse J. Strauss.

Eszményképek (Emblémes), valse Farbach.

Chants Hongrois de Nemeth Lajos: *Elemer dal* (Chant d'Elemer); *Sarga Csiko* (Le Poulain jaune); *A dallok Tolonczból* (Le Chant de l'exilé); *Csak egy kis leany van a vilagon* (Il n'y a qu' une fille sur la terre); *Plevna alatt* (Sous Plevna).

Czardas: *Luisa* (Louise); *Az én uram vén* (Mon mari est vieux); *Here tyütyü* (allons, en place!); *Ferencz* (François); *Láb alá* (Levez les pieds!)

E programm alatt még a Berkes bandáját feltüntető kép volt csatolva. Mind ezt, mind az előbbeni képet Morin Edmund rajzolta, a „*Monde Illustré*" megrendeléséből, a mely előkelő párisi képes lap azt az ünnepély elárusitandó tárgyai közé ajánlotta föl.

Az ünnepélyről magáról szintén bemutatunk nehány részletképet. A legfestőibb, legtarkább látványok egyike volt a „bucsu" képe, mely az éjfélkor föllebbentett szinpadi előfüggöny mögül tárult elő, feltüntetvén a szinház női személyzetének vásáros bódéit, az ördögmotollát, a mászófát s a népünnepélyek egyéb részeit. E „bucsu" a legélénkebb vásár helye volt.

Másik képünkön a már mult számunkban is emlitett sorsjáték, café chantant s a tánczterem diszitései láthatók, Páris egyik legkitünőbb illusztrált lapjának, a már emlitett „Monde Illustré"-nak, a hely szintén készitett fölvételei után.

London — Szegedért.

A nagyszerü rokonszenv nyilvánulásai után, mely a szegediek iránt a világ minden részéből oly fenyesen mutatkozott — s mutatkozik még folyvást, — mert, mint lapunk egy barátja Londonból értesit, Kalkuttából is szép összeget igérnek; — s látva azt is, mily lelkesedéssel karolták fel az ügyet a párisiak, s mily rendkivüli siker koronázta működésüket, — valóban méltó volna a szegedi vész, s az azt követő világ-segély részletes történetét a külföldre való tekintetből s mintegy hálaemlékül megirni, mert a világra szóló rokonszenv végre is nem egyedül Szegednek, hanem nemzetünknek szól.

Levelezőnk a londoni magyar egylet e részben kifejtett tevékenységét vázolja nehány egyszerü vonással. Ez egylet tagjaitól származott *az első szó*, gr. Károlyi nagykövetünk előtt, a ki azt melegen felkarolva, megbizta az egylet vezetőit, hogy a Lord Mayorhoz menve, tőle megtudják, mikép vélekedik ő lordsága e részben. Ennek következtében jött aztán az a szép levél, melyet gr. Károlyi a Lord Mayorhoz intezett s melynek oly fényes eredménye lőn a gyüjtésekben.

A nagy lapok közül a „Times" inkább hidegen viselte magát, ha nem is épen ellenségesen; ellenben a „*Daily News*", mely minap a keleti háboru alatt nem épen barátságos állást foglalt volt el irányunkban, most annál melegebben karolta fel a szegediek ügyét. Tudósitónk meg van győződve, hogyha a „Daily News" levelezője, s utána a szerkesztő is, ily lelkesen nem lépnek föl, az eredmény nem érte volna el az igy elért pontot. Illő volt tehát „a londoni magyar egylet" részéről, hogy megköszönje nekik a jó szolgálatot, mit egy a szerkesztőhez irt levélben meg is tett. Ime a levél magyar forditása, — eredetije a „D. News" május 29-ki számában jelent meg:

„*A „Daily News" szerkesztőjének.* — Uram, a londoni magyar egylet megbizásából van szerencsénk önnek legszivesb köszönetet tolmácsolni a becses lapjában az által nyujtott gyors és kész segélyért, hogy hazája fiaival a szegedi árviz-okozta csapást részletesen megismertette s a nemes keblü angol közönség rokonszenvét felköltötte. A londoni magyar egylet meg van győződve, hogy a nagyszerüen nyilvánult siker nagy részben az ön lelkes tudósitója által e csapásról adott eleven leirásnak köszönhető, a kinek önfeláldozó készsége, melylyel a veszélyben forgók mentésére sietett, a legmelegebb elismerésben részesült egész Magyarországon. — Maradunk, uram, önnek kész szolgái — *Duka Tivadar*, elnök, *Ébner F. József*, tb. titkár. London, május 27".

E levélre a szerkesztő a következővel felelt:

„Daily News" szerkesztősége. 1789. május 29. — Tisztelt uram, nagyon le vagyunk kötelezve a szives levél által, melyet ön a londoni magyar egylet megbizásából hozzánk intézett. Levelezőnk szolgálatainak elismerő fölemlitése dúsan fogja őt jutalmazni készséges odaadásáért. *Európában nincs ország, melynek erősebb igényei volnának az angol nép rokonszenvére, mint Magyarországnak; s eszközül szolgálni bármi részben is jólléte előmozditására részünkről nemcsak benső öröm, de kötelességteljesités is.* Vagyok, tisztelt uram, igaz hive *Robinson J. R.* a „Daily News" (kezelő)-szerkesztője".

Még egy kedves kötelességet teljesitett a londoni magyar egylet; tisztelegvén *Freake* asszonyságnál s megköszönvén e lelkes angol ladynek azt a szivességét, hogy nagyszerü termeit

CHARITAS. — A „MONDE ILLUSTRÉ" ÁLTAL FÖLAJÁNLOTT PROGRAMM CZIMLAPJA A CZIGÁNY ZENEKAR MŰSORÁHOZ.

PÁHOLY A NAGY LÉPCSŐHÁZBAN. — A CAFÉ CHANTANT. — SORSJÁTÉK. — A TÁNCZCSARNOK DISZITÉSEI.

A SZEGEDIEK JAVÁRA RENDEZETT PÁRISI ÜNNEPÉLY.

L. STROBL ALAJOS ZICHY MIHÁLY SÍREMLÉKE
A KEREPESI TEMETŐBEN

LEJÁRÓ PÁLYÁZATOK

1917 január 5-én lejár a Magyar Mérnök- és Építész Egyletnek diadalkapu tervére hirdetett pályázata.

1917 junius 30-án lejár Zürich város beépítési nemzetközi tervpályázata, amelyre együttvéve 65,000 frc díj van kitűzve.

1918—1919-i téli tárlaton lejár az Orsz. Magy. Képzőművészeti Társulat pályázata, amelyen résztvehetnek a művészek oly tárgyú művei, amelyek a világháború magyar vonatkozású témáit dolgozzák fel s maradandó becsüek. Ezeknek jutalmazására néhai Andrássy Dénes gróf alapítványának kamataiból 10.000 korona áll a pályabiróság rendelkezésére oly módon, hogy a legnagyobb díj 5000 K-nál nagyobb, a legkisebb pedig 2000 K-nál kisebb nem lehet. A jutalmakat az állami művészeti aranyérem pályabirósága ítéli oda. A díjazott mű a szerző tulajdona marad. Egy művész csak egy jutalomban részesülhet. A pályabiróság végérvényesen dönt. Határozathozatalhoz legalább hat tag jelenléte szükséges. Döntéshez legalább kétharmad szótöbbség szükséges. A pályabiróság megfelelő alkotások hiányában kimondhatja, hogy a rendelkezésére bocsátott 10.000 K-t nem kívánja teljes egészében jutalmazásokra fordítani.

Felelős szerkesztő: LYKA KÁROLY
Kiadótulajdonos: SINGER és WOLFNER
Budapest, Andrássy-ut 16.
Pallas irodalmi és nyomdai részvénytársaság nyomása.
Budapesten.
A Művészet kliséit Wolfner M. fotocinkografiai műintézet készíti
Budapesten, VIII., Hunyadi-utca 32.

Művészet 1916. 96. l.

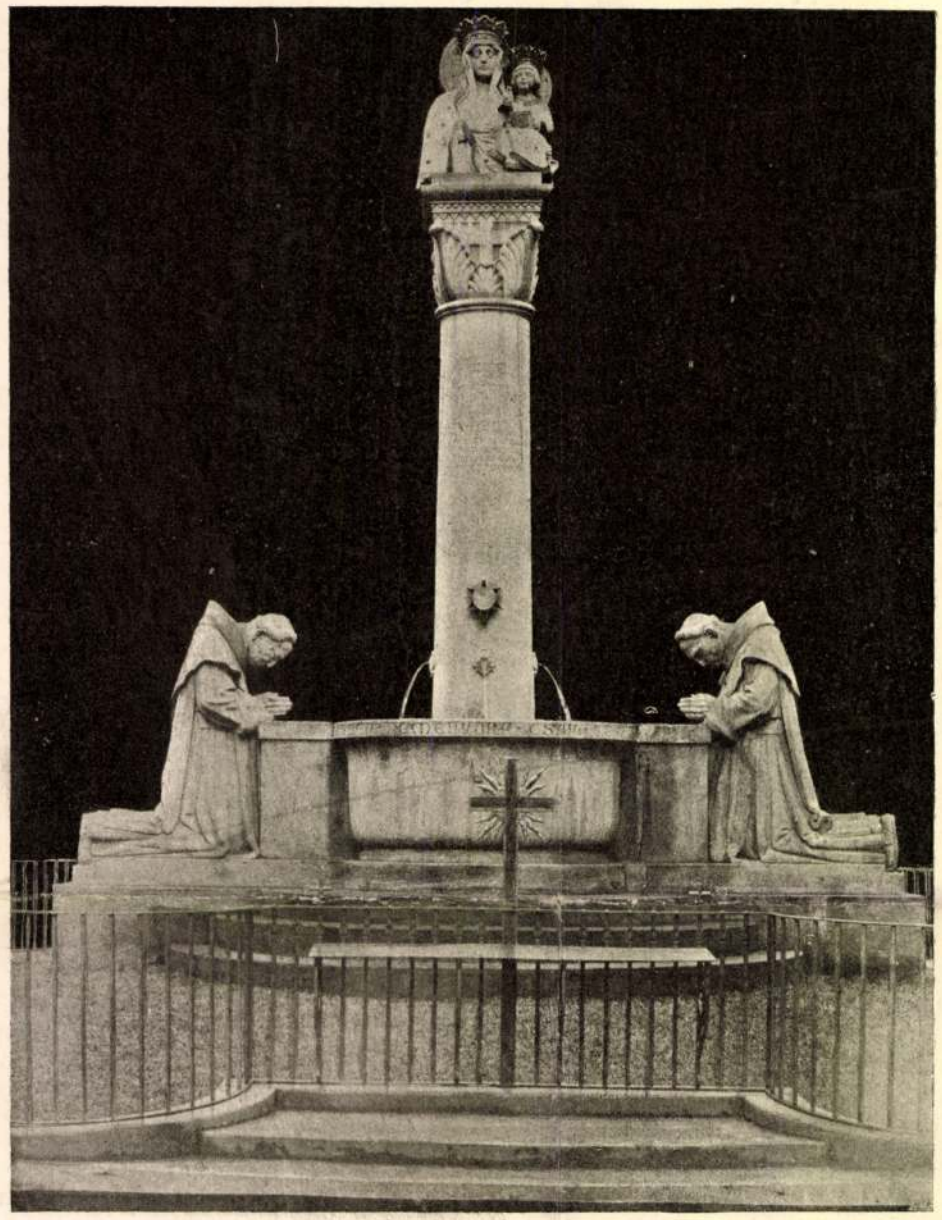

LIGETI MIKLÓS SZOBRÁSZ,
TÖRY ÉS POGÁNY ÉPITÉSZEK

A BÉKE KÚTJA
BUDAPESTEN

tott vitája a mester fivérével, Zichy Antallal, aki történetesen kétségbevonta Péterfy bírálatát, amely kimutatja a démonnak átfogásra képtelenségét, az allegóriák mesterkéltségét és az alakok egyenlőtlen művészi értékét olyan nyomtatványhoz hasonlítja, melynek szavai hol gót, hol arabs, hol héber betűkből, hol hieroglyphekből tevődnének össze, Jellemzetesen irtózik általában mindentől, ami a szenzáció hatására tör, mert ugy érzi, hogy ezekből hiányzik a kellő mérték és mérlegük gyakran tökéletesen hamis. Eleve fél már a síppal dobbal, furulyával teleharsonázott művészi alkotástól, viszont ez a szenzáció iránt érzett elfogultsága a valódi művészet előtt lehull a lelkéről s amikor Munkácsi Milton-ját ő is megnézi, bár az előcsarnokban még bántja a kiüvöltött világsiker, melyet füzetbe szedtek és 20 krajcárért árusitanak, — mikor a kép elé áll, elfelejt minden kellemetlent, minden művészettel való kufárkodást és felfedezi magának a magyar Rembrandtot. Másik általános kritikai szempontja, hogy minden egyes műalkotás birálatában kapcsolatot igyekszik keresni a nyugat művészeti jelenségeivel. S ez a tulajdonsága az, mely őt különösképen mesterré avatja, mely őt végérvényesen elhatárolja a nap krónikásától, mely kritikáiban a páratlan tudásu és olvasottságu és esztétikai felkészültségü művészlelket bontakoztatja ki előttünk. Viszont kétségtelen, hogy műveltséganyaga elsősorban az irodalmak talajából fakad s bár a leghelyesebb irányban tanulmányozza az egyes művészetek történetét avval, hogy azok remékműveit a valóságban tanulmányozza és fő törekvése az, hogy megtanulja meglátni a valódi remeket, mégis analógiáit szinte kizárólagosan az irodalmak és a filozófia sikjáról kölcsönzi, igazi művészi példái pedig jórészt közhelyek. Hasonlatai kétségtelenül helytállók, Dante, Shakespeare, Goethe a művészet minden irányába belevilágítanak, a Divina Commedia képei és a Goethe-idézetek azonban mégsem művészeti analógiák, amint általában nem a képzőművészeti problémák érdeklik.

S itt kell rámutatnunk Péterfy tragikumának egyik jellemzetes alapjára, az autodidakta-voltára. A sokat utazó és rengeteget látó, intuitiv lélek tapintatával jutott el a művészetekig, elméleti megalapozottsága azonban itt is, mint majdnem minden működési terűletén eredetileg kevéssé volt és csak utólag pótolta némileg az érdeklődése. Igy legszivesebben az irodalmi tárgyu és vonatkozásu képeket birálja.

Viszont épen nem egyirányu szak, hanem szélesskáláju, általános műveltség mondatja vele műbirálataiban máig is helyénvaló esztétikai tételeit, melyek a művészi képzelet archaizmusáról, a művészi egység felfogásáról, a művész

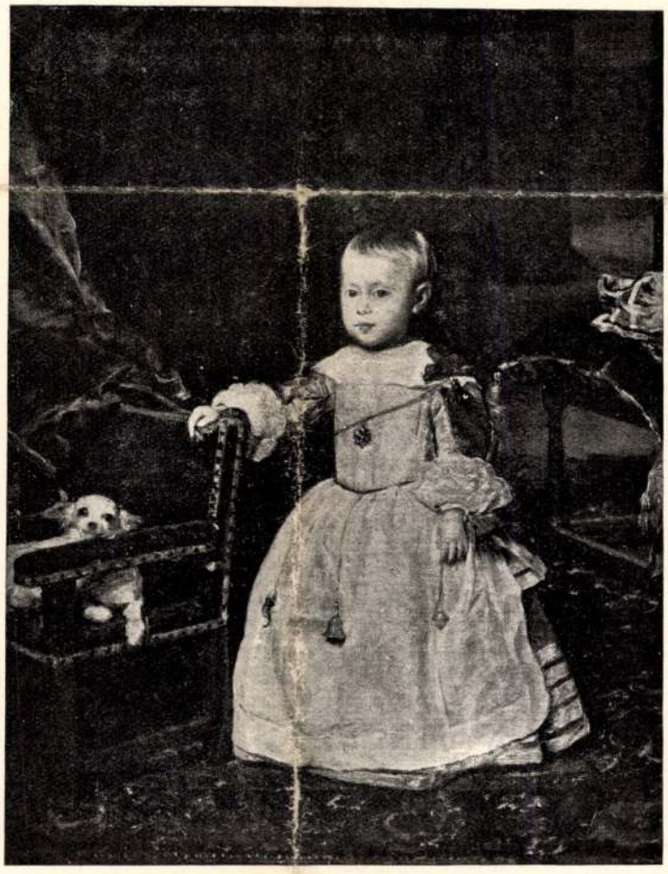

VELAZQUEZ: PHILIP PROSPER INFÁNS

Balló Ede kópiája a Műcsarnok Őszi Tárlatán

Dénes Tibor dr. A magyar műbírálat mesterei: II. Péterfy Jenő (1850–1899). Képzőművészet 1932 55.17

RUBENS: HELENE FOURMENT

Balló Ede kópiája a Műcsarnok Őszi Tárlatán

szemléletének kiindúló pontjai és törvényszerűségei embervoltának impresszióiban rejlenek. Az intuitiv ember impressziói pedig csupán a pillanat nagyszerűségéhez kapcsolódnak, kötetlenek, megrögzithetetlenek. Ilyenformán Péterfy műbiráló-műve alig néhány efajta cikkében is nem egyöntetű, esztétikai ellentmondásokat tartalmaz. S mégis mestere a magyar műbirálatnak! Mert a legkevésbbé sem a felületes ujságiró, aki ma elfelejtette, amit tegnap átabotában összekapott, aki életrohanásában elsiklik az örök szépség felületén, a mélységekben nem időzhetik és aki a fülét megütő közhelyekkel kivánja nevelni közönségét. Péterfy határozottan kereste a mélyen rejtőzőt, a titokzatosat. Tudta, hogy a felületes szemléletet a szemet szuró és a szembeszökő ragadja meg, pedig a műalkotás lényege sohasem a szemet szuró és a szembeszökő.

A műremek meglátásához és megéléséhez ilyenformán több lépcsőt farag ki képzeletben. A szépet egészében összefogó látást követi ugyanis a hü rekonstruálás, amelyen azt értette, hogy hosszas szemlélet után elfordul a képtől és benyomásaiból rekonstruálja magának az életteljesség és hűség lehető legtökéletesebb fokáig a műalkotást szinezésével, alakjaival és elrendezésével és csak e rekonstruálást követheti a művészi szemlélet magasabb fokaként a formák önkénytelen társitása.

A művészi szemlélet e tökéletesitett megnyilvánulása természetesen hosszas előtanulmányt, fáradozást kiván, mert a szépérzék és az izlés bizonyos foka még nem elegendő. Péterfy egyike az elsőknek, akik a művészi látás gyakorlását, módszeres önállósitását már az iskola padjaiban szeretnék elkezdeni s amikor a művészeti oktatásról programmértekezést ir, elgondolását négy pontban összegezi:

1. a növendékek rajzoljanak le ismert, sokszor látott épületeket;
2. ismerjék meg az országos képtár gyüjteményét és a tankönyvirók művészettörténeti résszel lássák el az irodalomtörténeti és a történelmi tankönyveket;
3. a szemléltető oktatásnak a hive, ennélfogva a magyarázatot rézkarcok, fényképek stb. bemutatása szinezze;
4. a művészeti oktatás egész problémájának megoldását pedig végeredményben a tanárképzés átszervezésében látja, miért is a munkát ott kell elkezdenünk.

De mestere a műbirálatnak, mert kiegyensulyozatlansága és töredékes lelki beállítottsága ellenére is mélyen tudományos és állandó, általános kritikai szempontjai vannak, Mindenekelőtt hangsulyozza, hogy a kritika kegyelete az igazság kimondása, az előre elfogultságot, a kegyeletet soha nem engedi szóhoz és a maga tudományos igazáért a végsőig is harcol. Ez a lelki tulajdonsága egyébként a századvég tragikumára vall. Péterfy befelé forduló ember. Vannak ugyan barátai, lelkéhez közel azonban csak az édesanyja meg a hegedűje áll. Nem engedi meg magának a nagy érzelmi hullámzásokat, mert félti az amugy is erőtlen lábon álló idegrendszerét. Még talán szerelmes sem volt soha, legfeljebb az alaktalan és meghatározatlan Beatrice-vágyakozás vonult végig az életén. Ám minden emberben, igy a századvég gyermekében is lüktet a cselekvés bizonyos halvány ereje, ami levezetésre várakozik, nehogy fűtse még az amugy is szerfelet zilált kedélyt. Péterfyben a cselekvéserő levezetése az irásos kritika terére siklott azon hallatlan bátorsággal és tettrekészséggel fejti ki önmagát. Ismeretes a Zichy Mihály Démonáról folyta-

VAN DYCK: A MESTER FELESÉGE

Balló Ede kópiája a Műcsarnok Őszi Tárlatán

VASÁRNAPI UJSÁG

10. SZ. 1906. (53. ÉVFOLYAM.) | SZERKESZTŐ HOITSY PÁL. FŐMUNKATÁRS MIKSZÁTH KÁLMÁN. | BUDAPEST, MÁRCZIUS 11.

Szerkesztőségi iroda: IV. Reáltanoda-utcza 5.
Kiadóhivatal: IV. Egyetem-utcza 4.

Előfizetési feltételek: Egész évre 16 korona. Félévre 8 korona. Negyedévre 4 korona. A «*Világkrónika*»-val negyedévenként 80 fillérrel több.

Külföldi előfizetésekhez a postailag meghatározott viteldíj is csatolandó.

ZICHY MIHÁLY ÉLETÉBŐL.

Idegenben töltött hosszú élet után tehát végre hazakerűl Zichy Mihály, hogy megpihenjen abban a földben, a melynek szinén csak gyermekéveit és férfikorának alig két esztendejét tölthette el. Egy év híjján nyolcz évtizednyi életéből mindössze tizenkilencz évet töltött hazájában, tehát két évtizedet, a melynek kétharmada az öntudatlan gyermek- és ifjúkorra esik. Érett lélekkel csak gondolhatott hazájára, csak kivánkozhatott ide, de vissza nem jöhetett. Most, hogy meghalt, ne áltassuk magunkat tovább és ne fogadjuk el büszke lelkének bizonykodását, hogy nem is akart hazajönni. Bizony akart volna, ha módja lett volna rá, ha módot adtunk volna rá. De hogy bízhatott volna itthon való megbecsültetésében, mikor hírből tudta és személyesen is látta, mint bánnak nem egy itthon maradt jelesünkkel, milyen szűkösen élnek, mint kell küzdeniök kicsinyes viszonyokkal, meg nem értéssel s mindazzal a nyűggel, a melyet balsors csapásának szoktak nevezni a szellem nagy embereinek életében.

Különben Zichy Mihály maga is tapasztalta ezt: valahányszor hazatért vagy munkáit küldötte el, mindig ellene támadt igen sok hang.

ZICHY MIHÁLY SZENTPÉTERVÁRI MŰTERMÉBEN. *Fénykép után.*

ZICHY MIHÁLY 1840-BEN. — Egykorú saját rajza.

Gáncsolták művészetét nem a kritikai elemzés jót-roszat megvilágító, a kvalitások és hibák egyensúlyát feltáró módszerével, hanem vagy a régi iskola vaskalapos nagyképűségével, vagy a modernség egyoldalú fanatizmusával. És nem volt egyetlen alkalom, a mikor Zichy Mihály a magyar nyilvánossággal kapcsolatba került, hogy ne érte volna fullánk valahonnan. Mikor fiatalon, Waldmüller bécsi iskolájában és kiállításán aratott rendkívül sikere után képeit Budapestre küldötte, itt, a hol még művészet nem is volt, vállveregetéssel és gáncscsal fogadták. Később, mikor a hetvenes évek végén hazatért Magyarországba, szenzációként tárgyalták magánéletét, valótlanságokat terjesztettek róla, művészetét sem méltányolták a maga mivoltában, úgy hogy valósággal tuszkolták az érzékeny lelkű és nagyeszű művészembert hazája elhagyására.

Mikor pedig elmaradt, akkor elölről kezdődött a hivogatás, a visszakivánás, s mindaz a hipokrita komédiázás, a melyet tanusitanak mindazokkal szemben, a kik itthagyják az őket meg nem értő világot. Mert azokat, a kik itt maradnak és próbálják legyőzni a közönyt vagy nem értést, azokat még annyira sem méltatják, azokat egyszerűen agyonhallgatják.

Zichy Mihály visszahivására sokszor lett volna alkalom: az eszmét fel is vetették minduntalan. Az Országos Képtár, a Képzőművészeti Társaság igazgatása, a Szépművészeti Muzeum szervezése mind alkalom lett volna Zichy méltó mód való visszanyerésére. Mindegyik alkalommal szó is volt róla, de mindig csak a szónál maradt. Zichy maga sohasem állt elő valamiféle kivánsággal, szerényen és büszkén csak várta a hivást. Bizalmas jó barátaihoz irott leveleiben azonban nem egyszer csúszott tolla alá valamiféle czélzás, a mely legbensőbb vágyát elárulta. Székely Bertalannak irott egyik levelében egyenesen védekezik az ellen, mintha a külföldre vándorlás hűtlenség lenne a hazával szemben, mikor ott hirt és becsületet lehet szerezni. «Csak az angol nép becsüli meg művészeit — mondja — de az olyan országban, mint a miénk, mi kompenzáczióra várhat a szerényen, lelkiismeretesen dolgozó művész?»

Ebből és még néhány nyilatkozatából kitetszik, hogy kivánkozott volna haza, csak nem volt módja rá, hogy ez a kivánsága teljesedésbe is menjen. A legutóbbi években, a mikor új viszonyok, új emberek talán módot adtak volna neki a visszatérésre, Zichy már nagyon öreg volt: beleszokott pétervári otthonába, környezetébe, s nehéz lett volna öreg fejjel, beteges, törődött testtel új életkörülmények közé telepednie, új munkakörbe illeszkednie. Hazatéréséről, hazahivásáról nem is esett többé szó, s az agg művész egyre félrébbvonulva a világtól, egyre jobban bágyadva munkaerejében, már csak emlékeinek élt. Valósággal végrendelkezett s irásainak azt a részét, a mely kényesebb természetű volt, lepecsételve elküldötte a Magyar Nemzeti Muzeumnak, kikötve, hogy csak bizonyos idővel halála után bontsák fel, s adják át életének aktáit a nyilvánosságnak. Most messze körpálya után kialudva tér vissza hozzánk az egykor fényes szakadár üstökös. S halálával talán egészen kiderül majd hosszú es változatos élete, a melynek sok mozzanata részint ismeretlen maradt, részint ismert volta mellett is nem kerülhetett nyilvánosságra a művészt kötelező tekintetek miatt.

*

A magyar művészet történetirójának nehéz feladata lesz a Zichy életének és egyéniségének belső ellentmondásaival, a melyek nehezen magyarázhatók meg. Szabadságvágyó magyar lélekkel az autokrata czárok udvarának volt állandó alakja. Hazájához és fajához való nagy hűsége mellett valósággal második hazául fogadta el Oroszországot s inkább akarta az ott kinált jólétet, önkéntes száműzetéssel, mint a magyar földön való munkálkodást szűkösebb élettel. Ezek azok az ellentmondások, a melyek vele szemben gyakran felvetődtek szemrehányásképp, vagy mint kérdés, Zichy Mihály, az ember és művész lelkületének megértésére. Mert ugyanezek az ellentmondások megmutatkoztak művészetében is: egyszer aprólékos, realisztikus volt a képein, máskor idealizálása szinte fantasztikussá vált. Egyszer a legnagyobbszerű eszmék festői megábrázolásához fogott, máskor aprólékos erotikus témák sugallták rajzónját virtuóz alkotásokra. Ez utóbbi hajlandóság egybevetve életének eseményeivel, talán leginkább megadja kulcsát egyéniségének.

Zichy Mihály szép ember volt, nagy tanultságú és elmés, igazi férfi, a milyen a nők ideálja szokott lenni. És valóban a szerelem jelentékeny, sőt döntő szerepet játszott életében. Egészen fiatalon, a mikor Bécsből 1847-ben Ilona orosz nagyherczegnő udvarába került rajzmesternek s azon az uton volt, hogy hamarosan nagy karriert csináljon, a szerelem vágta be pályáját s döntötte őt a legnagyobb nyomorba.

Ő maga nyiltan megvallotta, hogy vonzalma fiatal és bájos tanítványa, Katalin nagyherczegnő iránt volt az ok, a mely miatt a nagyherczegi udvarban való állását oda kellett hagynia. A fiatal fejedelmi leánynyal való gyakori együttlét, a rajzmester és a tanitvány együttes dolgozgatása folyamán az alig húsz éves művész beleszeretett a nagyherczegnőbe. S a bájos, szűzies leány viszonozta pelyhes ajkú, szép és nemes fellépésű mesterének szerelmét. A vonzalom tiszta volt s mindig az is maradt. Zichy fiatalos művészi hevülettel imádta tanítványát, a nélkül, hogy a vonzódásnál tovább ment, vagy tovább menni merészelt volna.

Az udvarnál mégis nagy lett a szörnyűködés, a mikor a két fiatal lélek kölcsönös rajongását észrevették. Akkoriban még teljességgel elképzelhetetlen volt, hogy fejedelmi sarj nem egyenrangú férjjel, bármily régi nemesi családból való volt is az, házasságra lépjen. A fiatal Zichyt tehát azonnal eltávolitották az udvartól, persze másnemű ürügyek alatt. Így lett idegen országban egyszerre hajléktalanná Zichy Mihály.

Később is a szerelem játszott bele életébe nem egy izben erős hatással és következményekkel is. Egy alkalommal majdnem állását vesztette tanítványa és bizalmas barátnője, miss Mary Etlinger miatt, a ki belekeveredett a II. Sándor czár elleni összeesküvésbe, s mikor a merénylet sikerült, csak nagy bajjal szabadult meg az orosz rendőrség karmaiból. Egyébként is ez a nő, a kinek Zichy életére olyan nagy és a család szempontjából olyan végzetes befolyása volt, végre elszakadt tőle: a mester elkergette őt.

Zichy Mihály szerencséjére III. Sándor czár rendkívül kedvelte őt s miss Mary összeesküvő szereplésének nem lett rá nézve komolyabb következménye. Bár nekünk tán jobb lett volna, ha valami okból még egyszer kegyvesztetté lesz a czári udvarban. Akkor talán kénytelen lett volna hazatérni s nyiltan kérvén, talán méltó pozicziót is kapott volna Magyarországon. Hisz maga irta: «A mi nemzetünkhöz illő, hogy kitünő hazánkfiait vén napjaikra szükségelni ne engedjük.»

*

Hogy mennyire érdeklődött minden magyarországi esemény iránt, bizonyítja a millenium alkalmával tanusított magatartása. A magyar művészek akkor valami nagy történeti emlékmenetfélét terveztek s benne az ősmagyar viseletet is be akarták mutatni. Zichy Mihály akkor *Székely* Bertalannak megküldött egy sor régi ázsiai kartonrajzot, a melyeket maga másolt le számára. Egy ilyen rajzát és a rajzot kisérő levelét Zichy kezeirásával alább közöljük.

*

Ha hazatérhet, talán még többet dolgozik a magyar művészet számára. Mert bár Petőfi, Arany, Madách műveit illusztrálta, bár a leg-

közelebb megnyiló Szépművészeti Muzeumban egész Zichy-terem van tele festményeivel és rajzaival, művészegyéniségét teljesen nem ismerjük, művészi termésének elenyésző része mindez. Zichy naplókönyvében mintegy *háromezer rajzot és festményt* jegyzett föl, mint a melyeket eladott. De rendkivül nagy elajándékozott rajzainak a száma, valamint jegyzet- és vázlatkönyveinek tömege. Ez utóbbiak mind Pétervárott, Zichy lakásán vannak. Egyforma kötésü kis könyvecskék ezzel a felirással: «*Zichy, a czár udvari festője.*» Ezekbe vázolta fel Zichy a czári udvari élet jeleneteit, vagy irta le megjegyzéseit rövid mondatok alakjában.

E vázlatkönyvek a Zichy hagyatékának úgyszólván kizárólag hazamenthető része. Mert magának Zichynek kevés alkotása volt a birtokában; minden munkáját eladta vagy elajándékozta, még pedig úgyszólván teljesen hozzáférhetetlen helyekre. A legtöbb a czári udvar, az angol király s néhány a czári családdal rokon német fejedelmi családok birtokában van. Hozzáférhetetlen dolgok, melyeket maga Zichy Mihály sem tudott megszerezni, sőt legtöbbjüket még le sem fotografálhatta. A Nemzeti Szalonban rendezett kiállítása alkalmával maga irta ennek a társulatnak egyik levelében:

«Hatvan évi művészi pályámban sok jót, még több roszat teremtettem. Ezen hosszú idő első negyven évében csináltam a javát. Ezen operák fényképi, vagy más modorú reprodukcziójára csak sokkal később gondoltam — az eredeti rajzokat pedig sohase sikerült nekem a tulajdonosoktól valami kiállításokra kikérni. Ismételt kéréseimet mindig megtagadták. A képvásárra eddig egyetlenegy képem sem került. Az itteni pétervári hivatalos munkáimat a czár és családján kívül senki, vagy csak kevesen látták. Ennek következtében bátran mondhatom: que je ne veux mieux que ma reputation».

Ezt a levelet 1902-ben irta. Hogy azóta mit dolgozott, s hogy alkotott-e magyar vonatkozásút, nem tudni. Magyar részről nem hiányzott erre az impulzus. Régi jó barátja, *Gyulai* Pál felszólította őt, hogy Petőfi, Madách és Arany után illusztrálja Vörösmarty műveit is. A Zichy leveles ládájában megvan Gyulainak ez a levele. Így szól:

Budapest, 1899 január 16.

Tisztelt barátom!

A Franklin-Társulat, melynek én is egyik igazgatója vagyok, végképen megvette Vörösmarty összes műveit. A szerződésbe az örökösök a következő pontot is beigtatták: «a megvett tulajdonjogot azzal a korlátozással engedik át, hogy Zichy Mihály a Vörösmarty egyes költeményeit vagy nagyobb költeményeinek az illusztrációkkal vonatkozásban álló részeit a készitendő illusztrációkkal együtt díj nélkül kiadhassa».

A Franklin-Társulat megbizott, hogy kérdezzem meg tisztelt barátomtól, hogy vállalatának van-e már kiadója, mert ha nincs, a mi társulatunk hajlandó volna a kiadásra, de előbb természetesen ismerni óhajtja föltételeit.

Ön nagy szolgálatot tenne a magyar irodalomnak, ha az illusztrált Vörösmartyval örvendeztetné meg nemzetét.

Fogadja mély tiszteletem és szives barátságom kifejezését *Gyulai Pál.*

E levélből kitünik, hogy Zichy foglalkozott Vörösmarty illusztrálásának gondolatával s ha e nagy munkával nem készült is el, egy s más az utolsó négy esztendő alatt betegeskedése mellett is bizonyára kikerült még keze alól.

Ezek lennének utolsó magyar vonatkozásu művei: hagyatéka a magyar művészet és irodalom számára. S legföljebb még *önéletirása*, a melyről élete utolsó éveiben többször tett említést. Posthumus munkának szánta azt, a melyben Rousseau «Vallomásai»-nak példájára valósággal meg akart gyónni.

Lándor Tivadar.

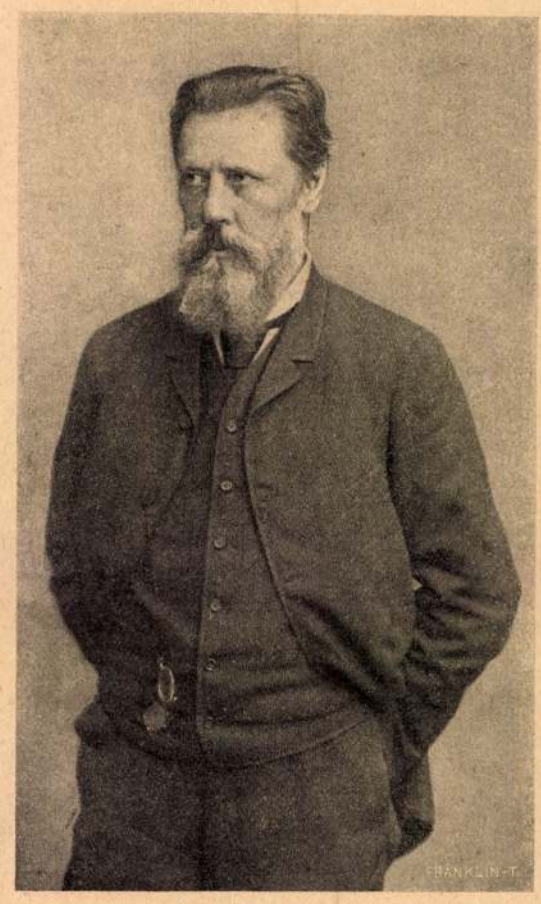

A nyolczvanas évekből való fényképe.

ZICHY MIHÁLY.

SZERENÁD.

I.

Most mégy aludni... Ép utolsót lobban
A lámpa ablakodban.

A sok árnyék mind hószin ágyadhoz oson
És áthajol a vánkoson.

Meglopják csókját e vállnak, e karnak
S szelíden betakarnak.

Susognak-búgnak, mint szellő virág felett,
Ha távozik a kikelet.

Ha érzik már sohaja ősznek, télnek...
Megérted, mit beszélnek?

II.

Te vagy a legszebb a világon,
A legjobb e föld kerekén.
Maga a szendeség, a hűség
Nevet őszemedből felém.
Lelkemben, mint titkos oltárkép,
Te állsz tisztán, szeplőtlenül,
S imává tisztul minden érzés,
Mely lelkemből hozzád repül.

Az üdvözültek mosolyával
Szomorú, halvány ajkadon,
Te vagy maga a szűz lemondás,
Te, a mosolygó fájdalom.
Lányságod szűzi glóriája
Ragyog reám arczod mögül...
Ki téged szeret: Istent imádja
S ki téged szeret: üdvözül!

Balla Ignácz.

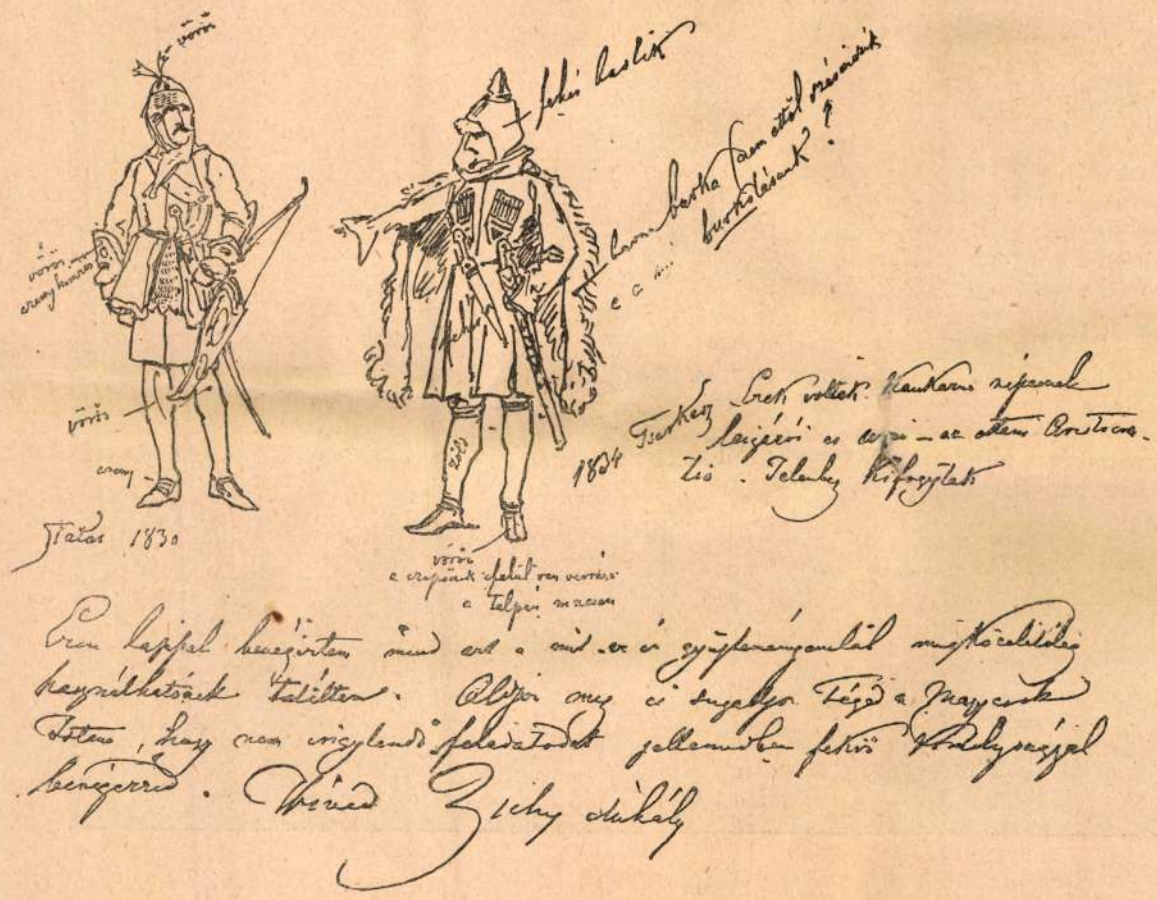

ZICHY MIHÁLYNAK A MILLENIUMI TÖRTÉNELMI MENET CZÉLJÁRA SZÉKELY BERTALANHOZ KÜLDÖTT RAJZA.

ÉJSZAKA.

A ködös éjben
Nehéz hópihék szálldogálnak.
Itt-ott egy bágyadt
Lámpás dereng a messzeségben.
A lármás utczán
Uralmát átvevé a sár,
A sár, a mely a kövön fekszik,
A sár, mely selyemrongyba' jár
S el-elsuhan az utczasarkon.
A sár, a mely az ittas arczon
Elárulja az állatot.
A sár, mely a korcsmákból árad...
Ki tud nyelvén az éjszakának,
Megérti ezt a bús beszédet,
Hogy a világ csak köd, csak sár, — hogy
Nem szép az élet.

S az én szivemben mégis, még is
Mámor beszél az éjszakákról,
A sár miként ha rózsa lett vón',
A lomha köd meg rózsafátyol,
Az ezeregy éj bűve-bája
Ragadott át egy szebb világba,
Melyben ezernyi élvet ád
A könnyűvérű,
Aranyos, édes ifjúság.
Nem verset irtam csókról akkor,
De adtam s kaptam hő ajakról,
Melynek varázsa nem igérget,
De ad kéjt, lázat, üdvösséget.
Annak a csóknak
Mámora, kéje
Kisért a hosszú
Éjeken át,
Ragadott újra
Új ölelésbe,
Míg csak az ajkunk
Ajkra talált.
S vidám dalunknak ifjú bája
Kaczagva szállt az éjszakába:
— Hazug, vén éj, sivár beszéded,
Mert szép az élet!

Szegedy Miklós.

A BOR HATALMA.

A PUSZTÍTÁS GÉNIUSZÁNAK DIADALA.

Zichy Mihály levele saját festményéről.

Zichy Mihály «A pusztítás géniuszának diadala» című képét, melyet mai számunkban talál az olvasó, az 1878-iki párisi világkiállításra festette, de nem állították ki a magyar osztályban, a hova szánva volt, mert attól tartottak, hogy izetlenségek támadhatnak a poroszfranczia háborúra s a pápa világi uralmára való vonatkozásai miatt. Zichy ekkor egy levelében maga magyarázta festménye tartalmát s ebben a magyarázatban visszatükröződik a nagy művésznek egész gondolkodásmódja. A fölötte érdekes levélből, részint a kép magyarázatául, részint pedig a művész jellemzéseül közöljük a következőket:

E kép tárgyát és mértékét — irja a művész — azért választottam, mert tudtam: milyen és miféle képek lesznek a magyar osztályba kiállítva. Csak a feltünőbbeket említem: Munkácsy Miltonja, Benczúr Szent István keresztelése, Horovitz két arczképe, Székely, Thán, Mészöly tájképei, stb. stb. Ugy láttam, csakis olyan Doré-féle modorú kép hiányzik, mely — nem hogy emelné — kiegészítené a magyar művészeti kiállítást. Alig maradt hat heti időm a nagy méretü kép kivitelére. Nagy erőmegfeszítéssel mégis ezen képet alla prima megfestettem. Jutalomra nem számítottam, de még kevesebbet az ilyen kép eladására. Quod est demonstratum!

Sem a kontra, sem a pro itéletek, ha megközelítették is, de teljesen meg nem értették eszmémet.

A PUSZTITÁS GÉNIUSZÁNAK DIADALA.

ZICHY MIHÁLY MŰVEIBŐL.

II. SÁNDOR CZÁR ÉS KISÉRETE MEDVEVADÁSZAT UTÁN.

A SKÓCZIAI UDVARI VADÁSZATOKBÓL: A WALESI HERCZEGI PÁR (JELENLEG VII. EDVÁRD KIRÁLY ÉS ALEXANDRA KIRÁLYNÉ) VADÁSZEBÉDJE.

ZICHY MIHÁLY MŰVEIBŐL.

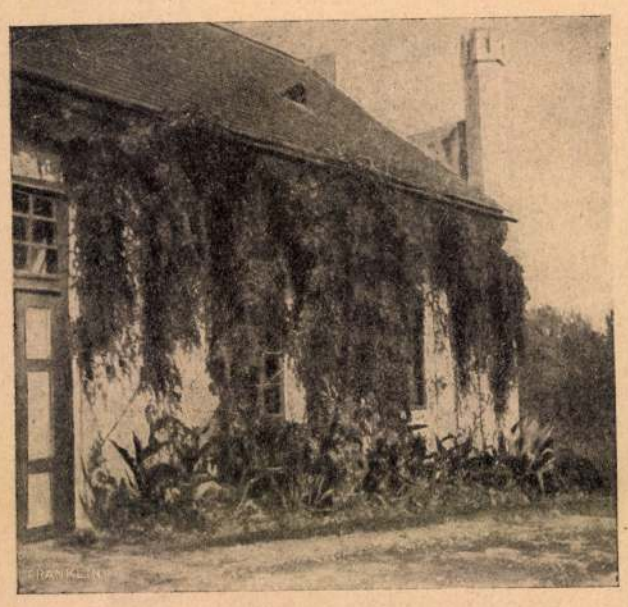

A zalai műterem a Zichy Mihály által ültetett szőlővel.

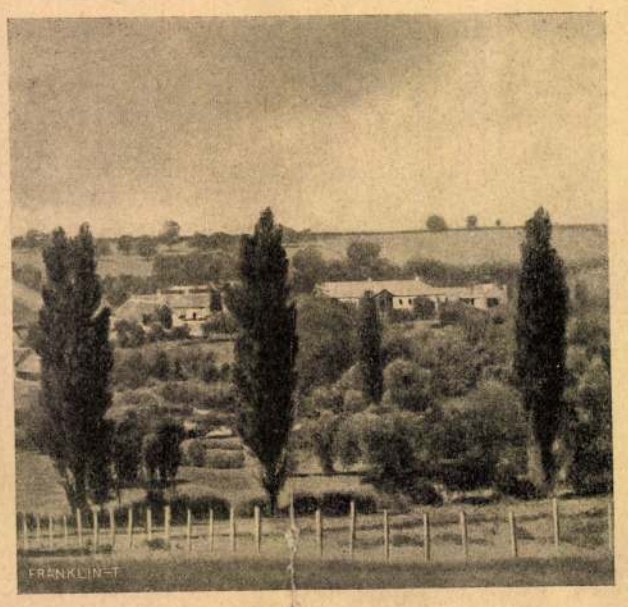

Zichy Mihály zalai kastélya és parkja a főútról nézve.

A lakóház rózsacsoportokkal.

A leghumánusabb, legnagyobb eszmék csakis az érettük kiontott vérben, romlásban vernek gyökeret, hogy azután az emberiséget boldogítsák. A pillanatnyi diadal — a pusztítás diadala. Ezt láttam a római katholikus vallásban, melyért Krisztus meggyőződött tanítványai és későbbi követői vérüket ontották, — de később teljesen más irányt követve, a hármas koronával díszített tiara hatalmával az eltérők vérét ontották. Jelenleg is a vak fanatizmus, a türelmetlenség torzképe ül a Krisztus igéjéért megölt áldozatok koponyái fölött. Az elfelejtett feszület, szent jellegét elveszítve, ott hever a koponyák fölött. A biboros államtitkár észreveszi a háttérből előtörő világosságot és mintha mérsékeltségre intené a csalhatatlanságban élő főpapot. A kép baloldalán II. Sándort ábrázoltam, a ki az ő vallásu néprokonok fölszabadítására, seregei élén, magasan emeli az ortodox hitvallás keresztjét. Megint új öldöklés az üdvözítő Krisztus nevében.

A polgári életben a jelen század legnagyobb eszméje: a német fajok egyesülése és a német császárság megalapítása. De milyen tömérdek pusztításba, mennyi emberi élet föláldozásába került ez eszme kivitele! Ott feküsznek a halottak és a sebesültek, franczia és német, a hekatomba fölött áll Vilmos, az egyhangulag, ha nem is egyszivüleg megválasztott német császár, az új császári koronával fején; körötte hódolnak a német fejedelmek. Vilmos lábával rálép III. Napoleon tetemére, a kit pallosa hegyével legyőzött. Vilmossal szemben áll a République Rouge tehetetlen alakja, mellette a Commune, gyujtogató fáklyájával kezében.

A családi életben — előre megmondották az evangelisták — jönni fog a gonosz asszony, a ki az embereket megzavarja. Eljött már jó ideje és uralkodik a hűségre képtelen férfiak fölött; a polgári társaságot összetartó házassági- és családi kötelékek elveszítették szentségüket. Eszeveszetten tiporja lábai alá a férj nejét és gyermekét, rohan a csábító asszony után. A polgári és családi élet nagy mozgalmainak áldozatai: a harczban elesett férj özvegye, gyermekével s az elhagyott nő, gyermekével. Ezeket az alakokat én képem közepén, közel egymáshoz helyeztem el. A csoportok fölött lebegnek a pusztítás géniuszának alakjai: a csábító nő és a vad arczkifejezéssel diadalmaskodó vészes Géniusz alakja — de a háttérből előtörő világosság ezeket, a sötét, füstös felhőkkel együtt, már hajtja tovább.

Első eszmém szerint én ebbe a világosodó háttérbe a Fehér köztársaság alakját tüntettem föl, körülötte az egymást testvérileg átölelő néppel. De ettől a francziák (értem ezek közt jó barátaimat), nem lévén még hozzászokva és nem lévén meggyőződve köztársasági szervezetük maradandóságáról, — elijedtek. Keveset változtatva alapeszmémen, én a csoportozat helyébe Krisztus alakját festettem. Ez volt az egyedüli változtatás képemen. Jobb testesülése — az Isten adja! — jövendő világosságnak nem is lehet, mint az, hogy az Üdvözítő igéje teljes magasztosságában megértessék és polgári, társadalmi szerződésünkben alkalmaztassék. Akkor, a gonoszt géniuszok hozzájárulása nélkül is, az emberiséget boldogító eszmék diadalt fognak ünnepelni!

Részlet a zalai alsó parkból.

A REPÜLŐ GÉP.

Elbeszélés.

Irta **Kazár Emil.**

Borsai Gerzsont a székely hegyek közt ezermesternek és tudósnak hivták. Ezt mondták róla Halmágyi Andornak, a fiatal mérnöknek is, ki a vasuti alagút fúrásához érkezett s feltűnt neki egy nagy otromba deszka hodály a vénhedt kastély luczernásában. Ez volt Borsai Gerzson hires műhelye, a hol repülő gépen, kormányozható léghajón dolgozott évek óta. Láttak is már néhányszor valami kötélre kötött szörnyű formátlanságot fölemelkedni a levegőbe. Olykor libegett is ott, máskor meg lezuhant.

A tudós ezermester ott lakott a nagy deszkaszín közelében, régi kastélyfélében, melynek zsindely-tetejét kiverte a moha, a szarufák előtünedeztek, a falak pedig a lehámlott vakolat helyén vaskapcsokat, jókora darab szürke köveket mutogattak. Az ablakok úgy meg voltak vasalva, mintha nem is kovács, hanem kosárfonó készitette volna. Gyep, kert vette körül az ódon épületet.

Halmágyi Andor, a mint megérkezett a vidékre, mindjárt meglátogatta az ezermestert, a környéken a legközelebbi uriházat. Borsai Gerzson a hugával és az unokájával lakott itt. Sok mesterember járt hozzá, mert a tudós szüntelenül fúrt-faragott.

Ha egyetlen emberi alakban lehetne bemutatni valami tudós társaságot, akkor Borsai Gerzsont kellene felkutatni megtestesülés gyanánt. Sovány, száraz és nagy homlokú. Kopaszságát gyér haj-sövény vette körül. Bozontos szemöldje mintha bozóttal nőtte volna be homloka talapzatát. Szemei egy-egy barlangba rejtőztek. Külseje megvetést tanusított a szabók, borbélyok, fehérnemű üzletek, sőt az oly hitvány találmányok iránt is, mint a gomb és kefe. Kinőtt ruháiban hatalmas tiltakozást hirdetett még a kezdő piperkőczök ellen is. A jeles tudós azt sem titkolta, hogy nem sikerült megtanulnia, miképen viselik a kalapot.

Büszkén mutatta meg a fiatal embernek a készülő művet a jól elzárt szinben. A titkolt találmány hosszu fenyőszálra kötve nagyon hasonlított valami összecsukott óriás napernyőhöz.

— Minden jól megy! — kiáltott diktátori hangon a tudós, a ki mindig kezében tartotta a mértéket és a jegyzőkönyvet. — Jót állok érte, hogy egy pár hét alatt repülünk. Ezt gyönyörűn megcsináltam. Dicsőség, győzelem, hozsánna! Biztosra veszem a párisi akadémia kétszázezer frankját. Legalább húsz perczig szállni és visszatérni oda, a honnan a gép elindult. Csekélység! Meglesz, meg is van! Terringettét, eleget is fáradtam, dideregtem, izzadtam. Bámulom az eszemet, hogy épségben maradt. Kedves Halmágyi úr, ön szakértő — ön ért engem. Részletekről azonban ne kérdezősködjék. Mélységes titkomról csak annyit, hogy akár kormányozható léghajó, akár repülő gép — az itt van a bérczes hazában. Ugy ki van itt számítva minden, mint egy összeg.

Beszéd közben a tudós nagyobb nyomatékúl minden mondatot aláhuzott a Halmágyi Andor kabátja elején, hol balról, hol jobbról. Vendégszerető fesztelenséggel, de büszke önérzettel vezette keresztül-kasúl látogatóját a nagy szinben, a hol egy ember most is gyalult, egy másik ráspolyozott, a harmadik tüzes vasat kalapált.

Alig lehetett botorkálva haladni odább. A falra fölszegezve tervrajzok, Ikarus és a szárnyas pegázus képe. Szerteszét ládák kosarak, léczek, kötelek, végszámra vászon, tafota, hordó, agyagedény. A műhely nem volt annyira világos, hogy benne látni lehessen s igy minden, a mi ott volt, titokzatos eszményiség, kabalisztikus rejtély maradt, a tudós létének, foglalkozásának múzeumilag összetorlódott tárgyai és nyomai.

— Szerencsés dolog lesz! — biztosította a föltaláló a fiatal mérnököt. — Egész életemben eltökélt jellemű voltam. Eltökéltem, hogy törikszakad, de a repülő-gépet föltalálom. Tudja-e édes barátom, hogy mindig magammal hordom a végrendeletemet?

Borsai Gerzson erre megszüntette Halmágyi mellén az aláhuzásokat s a saját kabátjára mutatott, melynek e szerint az elszánt végrendelet elbujtatására alkalmas belső zsebbel kellett ellátva lenni, ha már gomb nem volt is az egész öltözeten.

Ekkor egy éles női hang szólalt meg valahonnan:

— Itt ebédel Walter úr?

— Igen, igen! — kiáltott a tudós a viszhangos szín valamelyik részébe. — Már értesítettem drótnélküli táviratban. Judit pedig öltözzön fel, mert vendégek lesznek. — Édes barátom, a húgom beszélt. Igen bizony, drótnélküli táviratban . . . Az én találmányom. Oh uram, ha a kormány, a tudós társaságok istápolnák búvárlataimat, ha meczenásaink volnának . . . Ah! A mi pedig Walter urat illeti, fiatal ember és roppant érdeklődik laboratoriumom iránt.

Halmágyi Andor ezután megismerkedett a családdal. A tudós már régóta özvegy. A házat húga, Zsuzsánna nagyságos asszony vezeti, kinek a laboratoriumban hallotta a hangját; előkelő urasszony; mindig nagy díszére szolgál a kocsinak, valahányszor a bátyjával együtt a városba hajtat. Bús méltósággal vezeti a kis ház-

tartást, a hol vendég alig mutatkozik s nagyon jó a tudós unokájához, Judit kisasszonyhoz, ki abban a korban él még, mikor a lányok szemei jobban ragyognak, mint látnak.

A fiatal mérnök ezentúl többször is elment a nyári estéken a tudóshoz, a hová gyakran ellovagolt a városból Walter Gottfried, egy gazdag vaskereskedő fia is, a ki mint dragonyos hadnagy az apja halálakor hagyta ott a katonaságot és átvette az üzletet. A tudós családjához mindig bokrétákkal járt, mintha valaki életének útjait virágokkal szeretné tele szórni. Csodálkozó hangon és nagy tisztelettel beszélt a tudóssal, a hölgyeket adomákkal igyekezett mulattatni és fölötte büszke volt a görbe lábaira, mert ezek mutatták, hogy lovon ül. Rendesen lovász ujjasból, szűk nadrágból állt az öltözete.

Ha netalán valaki azt mondta volna Walter Gottfriedre, hogy felfuvalkodott ifjú, az első látásra el lehetett hinni. Arczán úgy megfeszült a bőr, hogy szemét, száját össze sem birta csukni. Rövidre nyirt haja a vörhenyes szeplők folytatásának tünt föl.

A tudós egész nap a műhelyben dolgozott. A kastélybeli élet oly egyformán járt, mint valami gép forgása s azon Walter Gottfried látogatásai sem birtak változtatni.

Egy este Zsuzsánna és Judit már soká szótlanul ültek az asztalnál.

— Alszol-e? — kérdezte Zsuzsánna a hugát.

— Csak a lámpát nézem. Mióta idősebb kezdek lenni, sokat gondolkozom és tűnődöm, hogy nincs fiatalságom. Ha te nem volnál, néném...

— Biz' nekem sem tetszik, a minek tetszeni kellene.

— Csak elkészülne már a léggömb.

— Nem, én nem kívánom! — szólt hevesen a néni. — Bárcsak semmivé lenne.

— Mért kívánsz roszat a nagyapónak? Menynyit költött, mennyit fáradt és mennyit remél!

Zsuzsa hirtelen elhallgatott.

— Meguntam, nagyon meguntam, — folytatta egy kis szünet mulva Judit.

— Mit untál meg?

— Nem tudom, de azt hiszem, hogy mindent.

— Azt a szeplős szász urat is, ugy-e?

Most Judit hallgatott el. Zsuzsa folytatta:

— Ha nagyatyád a kétszázezer frankot megnyeri, ha találmányát eladja, akkor te Judit gazdag lány vagy. Nagyapád arra tartogat. Akkor enged a világba. De hogy mikor? Majd kiszámítja. Nekem pedig zúg a fejem.

— Semmi örömem sem telik magamban! — panaszkodott Judit.

Zsuzsa tehát még akkor este előkelő ünnepélyes komolysággal, de téli fagyos hangulatban fogadta bátyját, ki késő estig tartó munkája után a lefekvés előtt mindig bement a hölgyekhez jó éjt kívánni, és eldicsekedni, hogy minden jól megy, és biztosan halad a nagy díj felé.

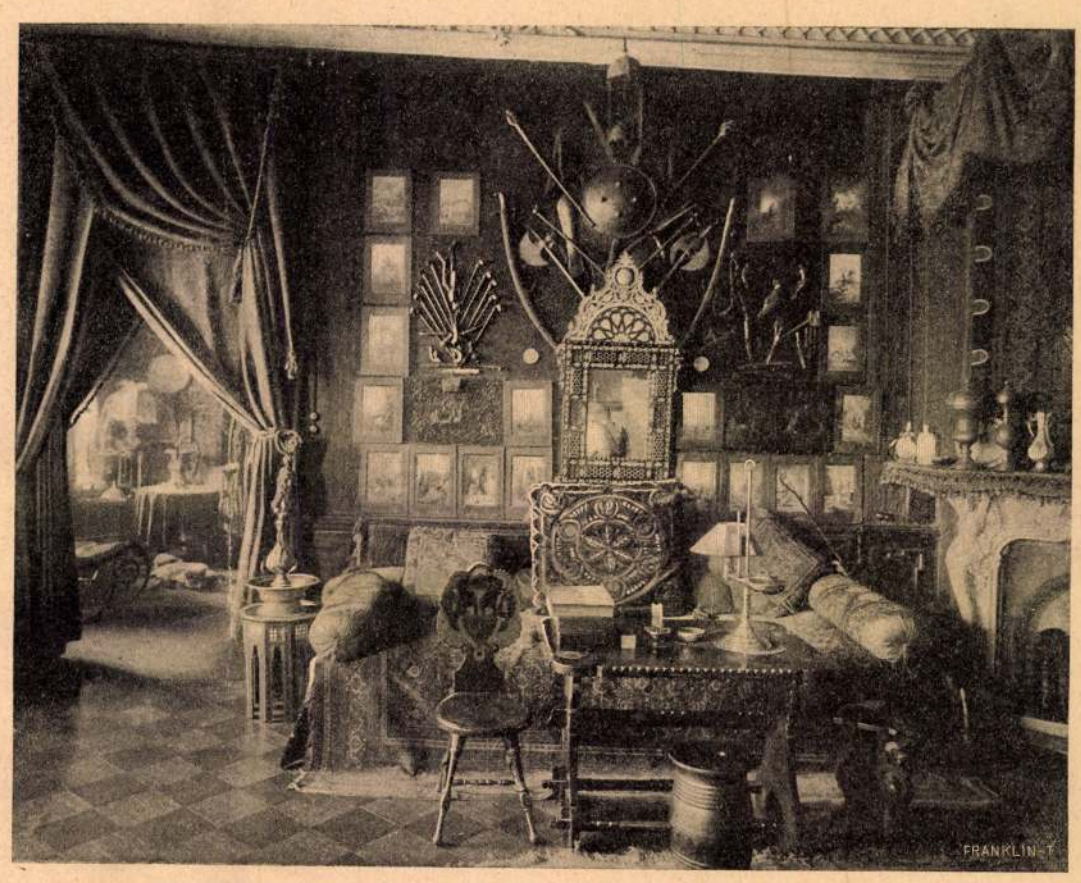

A DOHÁNYZÓ.

— A gömbre holnap ráfestjük a Judit nevét — szólt az ezermester tudós. — «Judit» lesz a neve. Majd kitünik, mi lakozik az én találmányomban.

A bolthajtásos hosszú szobában olyan komorság uralkodott, mint valami falusi templomban. Judit a szoba tulsó végén foglalkozott egy régi almárjom holmijával. De Zsuzsa egy kissé kibujt a pólyájából és éles hangon kezdett beszélni.

— Judit és a találmány! Jóságos ég, menynyire gyötri fejemet ez a luftbalon és Judit. Arra vagyok kárhoztatva, hogy oly dolgok és állapotok közt éljek, melyeknek hiába óhajtom végét, azt soha meg nem érem, vagy borzasztó rosz lesz a vége.

— Ohó hugom! A gép vagy tiz nap mulva röpülni fog, egyenesen a nagy jutalom és dicsőség felé. Gottfrieddel együtt szállunk föl.

— Nem valami szakértőt viszel magaddal, Gerzson?

— Csak nem Halmágyit, a ki oly léleknélküli tanulmányom iránt!

— Nem, nem! — szólt közbe Judit az almárjom mellől. — De te ne menj, nagyapó.

— Én is félek, — mondta nagyon bizalmatlanúl Zsuzsánna.

— Mitől félnétek, mikor mindig magammal hordom a végrendeletemet! — csodálkozott Borsai Gerzson és nagy önteltséggel tette ezt a kijelentést.

— Különös, ha ez téged megnyugtat, mert a hozzád tartozókat annál nagyobb aggodalommal tölti el.

— A vagyonról is intézkedtem benne. Minden a Judité.

— Istenem, Gerzson! Hisz az természetes, ha el nem csőrölte a vagyonodat a találmányod.

— De csak intézkednem kellett, hogy szerencsétlenség esetére hogyan temessenek el engem, ki a tudományoknak szenteltem egész életemet, vagyonomat.

— Úgy-úgy! — szakította félbe Zsuzsánna a heveskedő tudóst. — Magam is azt hiszem Gerzson, hogy Juditnak szerencséje a maga kis vagyona és a mi én utánam vár rá.

— Mit beszélsz. Hát a nagy jutalom? A találmány értéke és szabadalma. Egyébiránt az én legfőbb támogatóm és meczenásom eddig csak Walter Gottfried volt. Bezzeg ez bízik bennem, bízik. Van esze. Kétszázezer frank azonnal. Nem bolondság biz az. Épen azért figyelmesebbek is lehetnétek Gottfried iránt.

— Nagyapó, ne festesd az én nevemet a gépre. Oly babonás vagyok.

— Szeszély, szeszély! — dörmögte Borsai. — Gottfriednek is ez a kívánsága.

— Nagyapám, ha netalán Walter úrnak komoly szándékai volnának, — mond halkan és zavarodattan Judit, — a mint hogy nekem már tett czélzásokat is, tehát a mi engem illet... nagyapám...

— Szóval Juditnak nem tetszik ez a felfújt képű úr! — vágott közbe erélyesen Zsuzsánna.

— Nagyszerű! Azt hiszitek, a mint besöpröm a jutalmat találmányomért, tovább is Gottfried barátom lesz a meczenásom. Szóba sem állok vele. Judit válogathat. Teringettét, hogy is ne!

Ezeket mondván a nagy feltaláló, diadalmasan nézett körül és többször csettentett a nyelvével, mintha valami jó zamat utóízét élvezné.

— De ha nem sikerül a találmányod, Gerzson, akkor Judit nem igen válogathat. Azt pedig, hogy előre lekösd, egy szerencsétlenséghez, hogy az unokádat kényszeritsd, egy füstbe ment találmány nem érdemelné meg.

E dermesztő megjegyzés a tudóst oly ingerültségbe hozta, hogy nem is válaszolt rá, hanem egy fájdalmas hosszú sóhajtással, melyből ez az ige hangzott: «oh asszonyok!» — gyorsan eltávozott.

A SZALON.

ZICHY MIHÁLY SZENTPÉTERVÁRI LAKÁSÁBÓL.

II. SÁNDOR CZÁR VADÁSZKALANDJA.

Most már a laboratóriumban és az udvarban izgalmas napok következtek. Borsai Gerzson a tudós társulatokat, a szakegyesületeket és komolyan érdeklődőket értesítette a hirlapok útján, hogy a repülőgép fölszereléséhez fogott s azt bemutatja. Mesteremberek, kiváncsiak jöttek-mentek, levélben tudakozódtak. Walter Gottfried minden nap kilovagolt a városból, Halmágyi Andor is minden üres idejében a tudós udvarát gyarapította.

Eljött Walter rokona, Cziczonia Wolfgang is, a ki ügyvéd volt. Hosszan és titkosan beszélgettek a tudóssal, kit ezen a napon nagy izgatottság lepett meg. Ugyanez idő alatt Halmágyi a hölgyekkel sétált a hegyek közt s csak estére tértek vissza a vacsorához.

— Azt nem mondom, hogy a kitűzött napon tökéletesen működik a gép, — szólt a föltaláló Halmágyihoz, — de végre is meg kell mutatni, hogy pompás dolog, melynek bizonyos a diadala és dicsősége. «Judit» győzni fog.

Ezt a vallomást nem czélzás nélkül tette a tudós épen Halmágyi előtt.

A nagy napon vagy ötven érdeklődő érkezett távolibb helyekről s ezenkívül a hegyek közül és falvakból, mint a bucsujárók sereglettek.

A sokat emlegetett találmányt a tisztáson, egy elpalánkolt zárt helyen állitották föl. Már délelőtt látni lehetett, hogy valami puffadozik a kerítésen belől, valami szörnyü hurka. A két végénél egy-egy gerendához volt erősítve. Lassan, lassan növekedett és telt. Fölöttébb unalmas volt ezt nézni órákhoszszáig, s elmulasztani miatta az ebédet.

Délután végre már szabadon lebegett a nagy tömlő. A kerítésen belül trombitajel hallatszott, dobok peregtek. A leirhatatlan izgalmas pillanatban egyszer nagy láng csapott föl és hatalmas pukkanás hallatszott. A barna tömlő pedig eltűnt. Füst emelkedett azon a helyen és zürzavaros lárma hallatszott.

Borsai Gerzson úgy ordított, mint egy fiatal oroszlán.

— Pokoli gazság! Ez merénylet. Ellenségeim műve! — ezt kiabálta kétségbeesetten.

Walter Gottfried a fölszálláshoz készített tengerészöltönyben némán állt ott Cziczonia atyafiával. Halmágyinak jutott a legnehezebb föladat, a kétségbeesésbe jutott tudós csillapítása.

— Elképzelhetetlen a robbanás, — sivitotta Borsai. — Mondom, esküszöm, merényletnek kellett történni.

— És most mi lesz? — kérdezte Cziczonia elég száraz, de kemény hangon.

Borsai Gerzson bizony nem tudott mit válaszolni.

— De hát mondja már, mi lesz? — sürgette Walter Gottfried boszankodva. — Én az ön vállalatába beleöltem harminczezer forintot, bizonyos reménységek fejében.

— Ah! újra kell kezdeni mindent! — sopánkodott a föltaláló, ki úgy hörgött, mint a brúgó legvastagabb húrja. — Persze uraim, hogy nemcsak nagy szellemi tőke robbant fel itt, hanem materiális tőke is.

— Tud ön kárpótolni Borsai úr? — faggatózott Cziczonia.

— Nem tudok e pokoli pillanatban válaszolni, — hebegett a tudós. — Az unokám vagyonához is hozzányúltam.

— Még az is! — kiabált Walter. — Tehát se kétszázezer frank, se hozomány.

— Pörlünk, pörlünk! — mond fenyegetőn az ügyvéd s e végső kijelentés után magával vitte feszes képű és lőcslábú rokonát.

— Gyere be Gerzson, Judit már limonádét készitett — szólt Zsuzsánna, ki csodálatos erővel megőrizte nyugalmát és méltóságát. — Bizony nagy csapás ért mindnyájunkat, de most már fordíts gondot a másik Juditra. Jó hogy az az átkozott masina tökéletesen porrá nem égetett bennünket.

Ez megmásíthatatlan véleménye volt a derék asszonyságnak. A szerencsétlenül járt tudós pedig, mint a tudomány kárvallottja és áldozata élvezte a népszerüséget. Sokat irtak és beszéltek gépjének pusztulásáról és szakemberek bizonyították, hogy valóban merényletnek kellett okozni a pusztulást. Különösen Halmágyi Andor mérnök, mint szemtanu, a helyszini adatokból és maradványokból, bizonyította be a merényletet.

De hogy ki volt a merénylő, az soha sem derült ki. Zsuzsánna asszony, ki méltóságos előkelőségével annyira elragadta a vendégeket, Halmágyi és Judit lakodalmán nem is szeretett a nagy katasztrófáról beszélni s annak emlékezete nem is háborította a csöndes, nyugodt családi kört. Halmágyi és Judit sem hozták elő. Csak Gerzson úr sohajtott olykor mélyeket.

ARANY JÁNOS «AZ ÜNNEPRONTÓK» CZÍMŰ BALLADÁJÁHOZ.

ZICHY MIHÁLY MŰVEIBŐL.

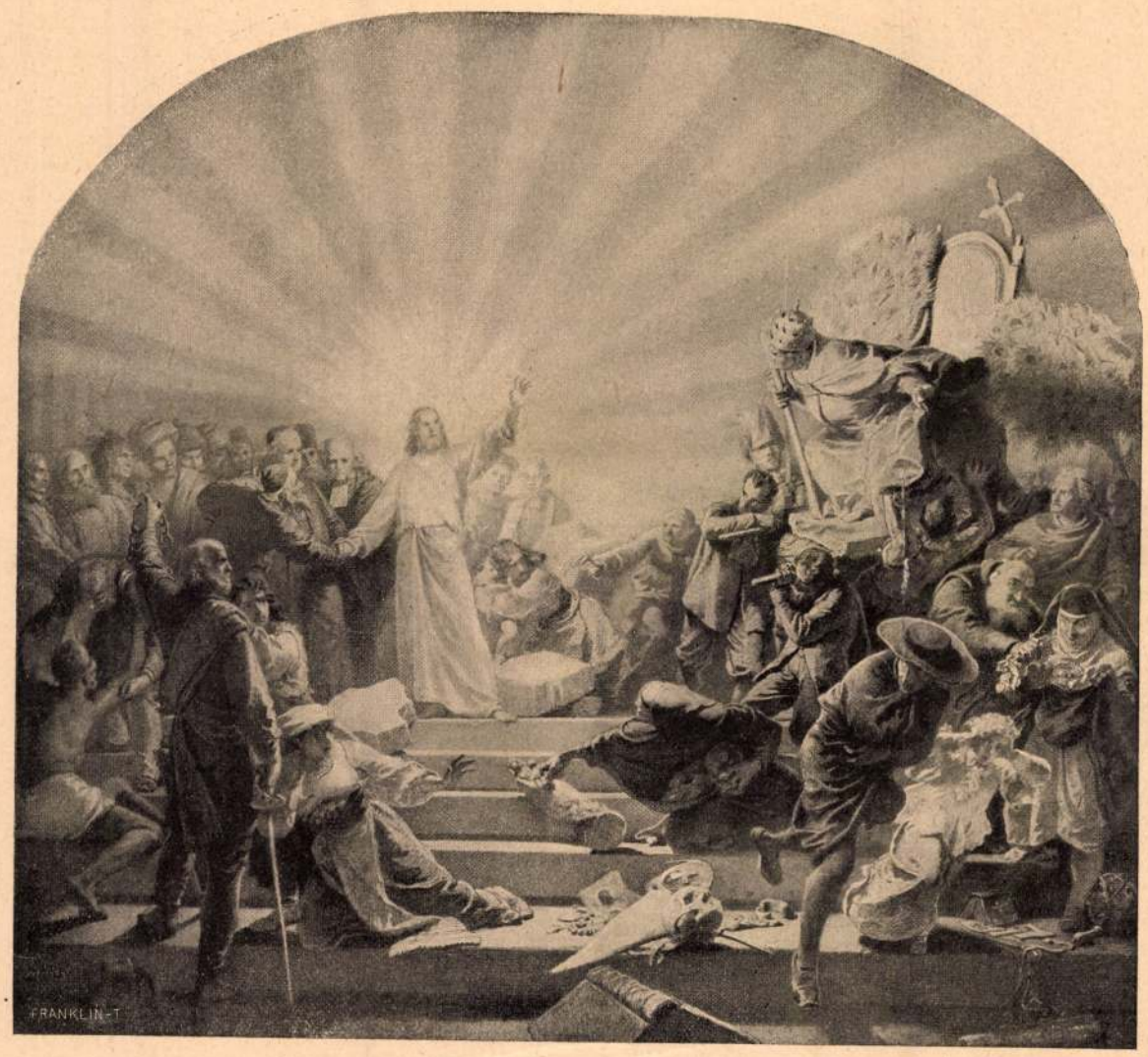

A MESSIÁS.

A HÉTRŐL.

Az amnesztia. Minden királyi felségjogok között a legszebb, a leghumánusabb és a szeretet törvényeinek legmegfelelőbb: a kegyelem megadásának joga. A királyok mestersége egészében véve nem épen könnyű és sokszor kemény szivet kiván. Az ő nevökben szokták megüzenni és folytatni a háborúkat, — sokszor az ő érdekökben is. S a mi kemény itéletet a büntető birák mondanak, az ő nevökben mondják, valamint az ő nevökben is hajtják végre. A gonosztevő mögött a király nevében zárulnak be a tömlöcz ajtai, s a halálos itéletet is az ő nevökben hozzák. A király a legfőbb büntető; ő az igazságszolgáltatás sujtó keze. De a kegyelmezési jog is az övé. Még pedig legtöbb államban korlátlanúl az. A sujtó itéleteket nem ő maga mondja ki, csak az ő nevében hozzák azokat, de a kegyelmet saját személyében gyakorolhatja. Elengedheti, vagy enyhítheti a büntetéseket. Ott, a hol a törvény csak szigort alkalmazhat, egyedül ő gyakorolhatja a könyörületet. Mint a hogy a bűnös Istentől várja a bocsánatot a túlvilágon, úgy királyától kaphatja meg itt e földön.

Vilmos császár pedig, a németek hatalmas uralkodója, kijelenti, hogy lemond e jognak tömeges gyakorlatáról. Most ünnepelte 25 éves házasságának évfordulóját. Szakadatlan boldogságban telt el számára ez a huszonöt esztendő. Nagyszámú családja közepett örömmámorban ülte meg e napot, midőn második fia is házasságát ülte. Egész Németország arra számított, hogy e napon meg fognak nyilni a tömlöczök ajtai s ki fogják ereszteni legalább azokat, a kiknek bűne nem felette súlyos, vagy legalább a politikai foglyokat, a kiknek abban áll a bűne, hogy másként szeretik a hazát, mint a hogy az államhatalom előirja. De hiába volt a reménykedés. A császár kijelentette, hogy a kegyelmezési joggal nem él. A fejedelmi jogot szivesen kitágítaná oly értelemben, hogy szabad tetszése szerint fejlessze a hadsereget és a flottát, de a kegyelmezési jog korlátlanságát nem használja ki. Lelke rajta!

*

Hazatérő koporsók. Mozgalom indult meg, a melynek az a czélja, hogy hazahozzon egy koporsót. Ezúttal a Zichy Mihály koporsójáról van szó, a kinek hatalmas művészetét, a míg élt, magyar nemzete nem tudta úgy megbecsülni, mint a hogy megbecsülte a minden oroszok czárja. Az igaz, hogy a magyar nemzet nincs is olyan gazdag, mint a muszka czár. De a Zichy Mihály esete nem is egyedülvaló, sőt nem is szokatlan nálunk. Nem ő az első nagy emberünk, a kit csak a koporsójában tudtunk visszakövetelni a földnek, a melyen bölcsője ringott. Munkácsy Mihálynak is így kellett élnie idegenben és ő is csak így térhetett haza koporsójában. Szomorú és fájdalmas sors egy nemzetre, ha nagyjainak csak sírokat tud adni és koszorúból ezeknek csak a koporsójára telik. Mindenesetre még így is jobb, mintha még ez se történnék meg. Egy nagy ember sírja idegen földön mindig egy-egy nagy adósságot jelent, a melyet nemzete hálája elmulasztott megfizetni. Ezek beszédes sírok, a melyek azonban nem jót beszélnek azokról, a kikről szólnak. A hiú Firenze, mikor Ravennától hasztalan követelte vissza a méltatlanúl elüldözött Dante koporsóját, azzal vezekelt, hogy nagyszerű üres sírt faragtatott neki panteonjában, a Santa-Croce templomban és mellé a liliomok bűnbánó városának jelképes alakjául egy síró nőt, a «ki zokogva kér engedelmet kései könnyei hullatására.» — Ami nagyjaink nem voltak olyan kemények, hogy poraikat eltiltsák szülőhazájuk földjétől: de itt lenne már az ideje valóban annak, hogy ez a föld ne csak a sírjaikra tudjon virágot teremni. És ne csak virágot tudjon teremni nekik, hanem kalászt is. Azon legyünk, hogy ne csak a halott nagyjaink találjanak itthon békés nyugodalmat, hanem az élőknek se kelljen vándorbotot fogniuk, mikor a dicsőség és a boldogulás keresésére indulnak. Nem vagyunk gazdagok, de nem szabad olyan szegénynek mutatnunk magunkat, hogy idegenekkel kelljen eltartatnunk a Munkácsy Mihályainkat és a Zichy Mihályainkat.

*

Bevonulások. Aligha van ez idő szerint szabad nemzet a világon, a melynek kedve támadhatna arra, hogy irigyeljen bennünket, de az bizonyos, hogy *látványossággal* ezek az idők pazar bőséggel szolgálnak a magyarnak. Hadi képekért, tábori jelenetekért sem idegenbe fáradnunk, sem fantáziánkat megerőltetnünk nem kell. A parlament föloszlatása igen hűséges kóstolóval szolgált orosz hangulatokból és a sors bőkezűsége ezúttal jogosulatlanná teszi azt a hagyományos panaszt is, hogy ebben az országban minden érdekességet önző módon Budapest foglal le magának. E szomorú időknek érdekében bús látványosságaiból a kelleténél dúsabban jut a vidéknek is. Főispánok, kormánybiztosok kedvmúlása: mind egy-egy érdekes hadi kép, valóságos sereg fölvonulás, a méreteiben is akkora, a mekkorákkal hajdanában döntő csatákat vivtak meg az országokon vetélkedő fejedelmek. Egy nálunk járt angol ujságiró, a ki végignézett egy főispáni bevonulót, igen találóan jegyezte meg:

— A nép szeretetének a meghódítása valóban nem kis föladat lehet ebben az országban, ha egy főispánnak erre a czélra nagyobb hadseregre van szüksége, mint a mekkorával mi a tibeti expedicziót megcsináltuk.

Nekünk pedig a Tisza Kálmán egykori mondása jut az eszünkbe, hogy: az a legnagyobb úr, a kinek a legkevesebb szolgára van szüksége. A főispánok közül is aligha az vonul be a legigazabb népszerűségbe, a melyik a legnagyobb haddal kell, hogy bevonuljon.

*

A rostély. Legutóbb a mi parlamentárizmusunknak megint volt bizonyos találkozása az angol parlamentárizmussal. Ezúttal, fájdalom, a legélesebb ellentét kapcsán. Ugyanazon a héten nyitották meg királyi szóval az angol

II. SÁNDOR CZÁR KÖRUTJÁN EGY FALU HATÁRÁBA ÉRKEZIK.

ZICHY MIHÁLY MŰVEIBŐL.

törvényhozást, a melyen a magyar törvényhozást ugyancsak királyi szóval szétkergették. És a milyen szokatlan, formájában megdöbbentően új volt a budapesti aktus, olyan hagyományos lefolyású, a tradicziókhoz mindenben hűségesen tapadó volt a londoni szertartás. A szokáshoz, a hagyományhoz sehol a világon nem ragaszkodnak úgy, mint Angliában és minden alkotmányos aktus programmjának egy nevezetes része a hagyományok szimbolikus kultuszából telik ki. A képviselőház megnyitásának ünnepi szertartása ma is azzal kezdődik, hogy egy bizottság a háznagy vezetésével bejárja a parlamenti palota pincze-helyiségeit és lőporos hordók után kutat. Ez a szokás tavaly lett háromszáz esztendős, mert 1605-ben történt, hogy Guy *Fawkes*, a yorki rajongó, a pinczében elhelyezett lőporos hordókkal akarta levegőbe röpíteni a parlamentet. Az angol képviselőház tanácskozó termeinek régi, nevezetes érdekessége a *grille*. A rostély. Minden rostélyok között a legudvariatlanabb, mert a *női karzatot*, a dámák páholyát rekeszti el a törvényhozás termeinek szabad levegőjétől és a törvényhozó urak kíváncsi tekintetétől. Ez még a *nagy puritánok* korának maradványa, *Cromwell* hiveié, a kik úgy vélték, hogy illetlen és veszedelmes dolog a törvényhozás szent munkájával elfoglalt férfiakat a női arcz csábító varázsának kitenni. De mert a parlament munkája a nyilvánosságé és ebből kizárni a nőt sem szabad, a *grille*, a rostély alkalmazásával oldották meg a kérdést. Azt mondják, ez a világ legerősebb rostélya és nem ok nélkül mondják, mert Port-Artur ostroma gyönge tavaszi fuvalom volt ahoz képest, a mennyi ostromot már ez a rekesztő-rács évszázadokon át diadalt kiállott. Pedig a világ legszivósabb serege ostromolja, az angol szép asszonyok hada, a mely megalázónak és méltóságа sérelmének hirdeti a grillet. De az angol nemzeti köztudat alkotmányos élete részének fogadta a parlamenti hölgykarzat rostélyát és ez ellen nincs hatalom, a mely diadalmaskodhatnék. A parlamentben igen sokszor szóvá tették már a dolgot, egy izben maga *Pitt* is próbálkozott, hogy szabbaddá tegye a szép angol dámák arczának szemléletét a törvényhozásnak: de a tradicziók szentségének tisztelete olyan viharos erővel vert vissza minden ilyen kísérletet, hogy ma már alig akadna vakmerő, a ki erre vállalkoznék. Ez az oka a többek között annak is, hogy az angol honatyák nem visznek gukkert a tisztelt Házba. Semmi hasznát se vehetnék. Magyar kollégáiknak e tekintetben jobb dolguk volt. Már a meddig egyáltalában volt dolguk.

*

Deputációk. Ha a főispáni installácziók képét nézi az ember, el kell hinnie, hogy háborús időket élünk. De viszont szolgál ez a mostani helyzet olyan képekkel is, a melyek azt mutatják, hogy szörnyen barátságos világ járja most Magyarországon. Vagy legalább is igen nagy mértékben demokratikus. Ezelőtt, ha a magyar miniszterelnök beszélt, négyszáz választott törvényhozó — legalább is nagyságos úr — tódult a hallgatására és fürge tollak egész erdeje jegyezte minden szavát. Ma demokratikusabban megy a dolog. A miniszterelnök *küldöttségeknek* szónokol. Annak, a ki hallani akarja a szavát, nem kell választottnak lennie, sőt még valami nagyon válogatottnak sem. Mai számunkban megörökítünk egy ilyen küldöttséget, a melyet kétségtelenül nemzeti jövendőnk megtudásának önzetlen vágya hozott föl a fővárosba a miniszterelnök elé Maros-Torda vármegyéből. Hasonló küldöttség már járt egynéhány a miniszterelnöknél, föltűnő módon, önzetlenül. Nem sajnálják se a fáradságot, se a költséget és nem kérnek érte még csak viczinális vasutat sem. Csak épen meghallgatni és megéljenezni akarják a miniszterelnököt. Ki merné róluk föltenni, hogy valami *egyéb* is mozgatja őket, mint a hazafias érdeklődés?

BÁRÓ BORNEMISZA IGNÁCZNÉ.

1814—1906.

Néhány nap előtt, egy februári ködös hajnalon, hunyta le örök pihenésre szemeit Erdély egyik tiszteletreméltó matrónája, nagykászoni báró Bornemisza Ignáczné, született sáros-ma-

BÁRÓ BORN[illegible]ISZA IGNÁCZNÉ.

gyar-berkeszi Katona Klára, életének 92-ik évében, az egészségnek teljességéből dőlve a halálba.

A mult század második évtizedében, 1814-ben született, német és az ő körében franczia világban, abból a Katona-családból, mely nem egy kiváló kormányférfit és katonát adott a hazának.

A nemzeti ébredés éveiben kelt egybe férjével, báró Bornemisza Ignáczczal, a ki fiatal nejét az akkora Bornemisza-család tulajdonában volt Görgénybe vitte. A szabadságharcz ideje mint harmincznégy éves viruló asszonyt találta, a ki akkor már szellemességével, egyenes magyar lelkével a Királyhágón túli részek társadalmának egyik legkiválóbb nőalakja volt. Férje és fivére, Katona Miklós, a szabadságharcz fergetegében, ő maga otthon áldozott a honnak mindent: szivet és tetteket.

Háza nyilt menedéke volt az időkben minden védelmet keresőnek. Az oláh fölkelés elől menekvő gyámoltalanok messze vidékről hozzá sereglettek. Mikes Kelemen gróf, a Mátyás-huszárok ezredese — közeli rokona — az ezred pénzesládáját az ő kozep-utczai lakásán helyezte egy alkalommal Kolozsvártt biztonságba. Világos után Párisba emigrált s itt is tömérdek anyagi áldozattal istápolta, hetekre, hónapokra vendégül látta künn bolyongó, segedelem hián lévő honfitársait. Annyi magyar vendége volt e réven a Hôtel d'Espagne párisi szállónak, — a hol Bornemiszáné lakott, — hogy tulajdonosa utóbb elég különösen «Hôtel d'Espagne et de Hongrie»-nek nevezte el.

Rokonával, gróf Bethlen Gáborné született Mikó Róza grófnővel együtt, Bornemisza báróné közvetítője volt az emigránsok és az otthonlévők érintkezésének.

Mikor haza érkezett, hozzá zarándokoltak azok, a kiknek szerettei voltak a számkivetésben, ő majd megannyi hontalant ismerte, mindenikről tudott valami jót, vigasztalót mondani a kérdezőnek, s nem egy a postán akkor nem szállítható levelet vitt és hozott, jól elrejtve, az ország kiváló férfiainak. Utóbb is háza mindig gyülhelye volt Kolozsvártt a hazafiaknak s mindig lelkes magyar szellem uralkodott benne.

Még 90 esztendős korában, évtizedeken át járatott kedvencz ujságjának mondotta föl a barátságot az előfizetés beszüntetésével azért, mert egy ügyben szerinte nem eléggé hazafias álláspontot foglalt el s mikor az ujság kiadóhivatala a szakítás okát kérdezte, hosszú epistolában fejtette ki a maga álláspontját az ujságnak, megokolva vele az előfizetők sorából kilépését.

A közjótékonyság terén kifejtett legkiválóbb alkotása a kolozsvári Mária Valéria-árvaház, melyet 1872-ben Szász Domokosnéval együtt alapított. A mozgalmat oly tevékenységgel vezette, hogy az eszme felvetése után egy évvel az intézet megkezdte működését s az első nyolcz árva bevonult az emberszeretet csarnokába. Az intézet ügyét aztán mint díszelnök, szivén viselte mindvégig.

Bámulatos szervezettel és kedélylyel volt megáldva. Eredeti gondolatokkal telt leveleit ereklyeként őrzi a család, ugy szintén remek kézimunkáit, többnyire magyar népies jellegü varrottasok, melyeket szemüveg nélkül apró öltésekkel dolgozott ki mostanában is. Egész halála órájáig teljesen birtokában volt szellemi erejének s szivós testi szervezete is csak utolsó rövid betegsége alatt vesztette el erejét.

Koporsóját az alsó-fehérmegyei Buzdra szállitották, a hol az ősi birtokon egy magas dombon épült egyszerü sírboltban helyezték örök nyugalomra nagyatyja, gróf Mikó Miklós mellé. Temetése meghatón ment végbe; úttalan legelő meredekjén vontatta föl a koszoruktól roskadozó gyászkocsit a fekete bojtos szarvu ökörfogat oda, a hova ló fel nem birta volna húzni, a környéken uralkodó dombtető üregébe; a kis-enyedi magyar református lelkész imáját az oláh-szász község apraja-nagyja ünneplő ruhában, könnyes szemmel hallgatta végig.

ISMERETLEN ÉLETRAJZI ADAT SHAKESPEARERŐL.

Oly kevés adatunk van a nagy angol drámairó életéről, magánviszonyairól, hogy a legcsekélyebb törmelék is, a mi újonnan előkerül, feltünést kell hogy keltsen, mert valamicskével mégis csak hozzájárul Shakespeare életének, viszonyainak ismeretéhez.

Most egy ily uj apró adat került elő a Rutland herczegi család régi irásai közül. Mindössze néhány sor egy régi számadási könyvből, a melynek régies angol szövege magyar fordításban igy szól: «*Továbbá Shakespeare urnak* urunk impresójáért negyvennégy shilling aranyban. Burbadge Rikhárdnak megfestéseért és elkészítéseért negyvennégy shilling aranyban.» Magyarázata pedig e jegyzetnek, Shakespeare korának egyik legalaposabb ismerője, Sidney Lee szerint a következő:

Impreso alatt az olyan festett jelmondatot értették ebben a korban, a milyent Olaszországból jött szokás szerint az udvari nemes urak csináltattak művészi rajzokkal diszítve a maguk számára s ünnepélyes alkalmakkor pajzsukon s egyéb disztárgyaikon viselték. Rutland herczeg, művészet és pompakedvelő főur, ki akkor tájban örökölte a családi vagyont s méltó diszben akart részt venni 1613-ban az I. Jakab király trónraléptének tizedik évfordulóján rendezett lovagi tornán, Shakespearehoz fordult, hogy irjon a számára impresójára való jelmondatot. Valószinüleg jó barátja, Southampton herczeg, Shakespeare derék pártfogója ajánlotta neki e czélra Shakespearet s ő annál szivesebben hallgatott rá, mert maga is lelkes szinházbajáró s szinészeknek, drámairóknak nagy barátja volt, tehát okvetlenül ismerte Shakespeare müveit. A költő csinálta jelmondatot aztán — talán az ő ajánlatára, jó pajtásával, Burbadge Rikhárddal festtette rá pajzsára a herczeg. Burbadge ugyanis nemcsak kiváló szinész volt, hanem ügyesen forgatta az ecsetet és czeruzát is. Ezért kaptak aztán mindketten 44 shilling tiszteletdíjat.

Nem kell azon csodálkozni, hogy Shakespeare, a ki akkor már visszavonult Londonból, mint vagyonos ember, stratfordi magányába, ilyen — mai szemmel nézve, — alantas munkára vállalkozott. Akkoriban Olaszországban s olasz divat szerint Angolor[illegible]zágban is a legjelesebb irók sem rösteltek előkelő és gazdag uraktól ilyenféle apró megbizásokat elvállalni. Olaszországban egész kis irodalma fejlődött ki ilyen impresóknak, melyek sok becses mivelődés- és kortörténeti tanulságot rejtenek magukban. Shakespeareről pedig tudjuk, hogy bármily nagy szellem volt, készségesen elvállalt mindenféle olyan megbizásokat, a milyenekkel akkoriban divat volt többé-kevésbbé ismert irókhoz fordulni.

Hogy mi volt az a jelmondat, melyet a legnagyobb drámairó irt, annak nem maradt semmi nyoma. Az ünnepélynek, melyre készült, maradt egy leirása egy Sir Henry Wotton nevü uriembertől s Wotton úr különös tetszését fejezi ki a tornában részt vett nemes urak ruháin és pajzsain látott impresókon. Kettőt le is ir: a Pembroke és Montgomery herczegekét, — a Rutland herczegéről azonban nem szól, ugy látszik elkerülte a figyelmét, vagy nem tetszett neki.

A számadás, mely Shakespeare életének ezt a kis epizódját megtartotta az utókor számára, Rutland herczeg valamely alkalmazottjának

képünk mutatja be, midőn egy önjelző műszerekkel felszerelt sárkány utra készen áll.

Az erre berendezett obszervatoriumokban naponként 1—2 felszállást rendeznek. A sárkányok igen gyenge szél mellett 2—3000 méter magasságig emelkednek, hol azután órákon át vesztegelnek.

Lindenberg-ben 1905 november 25-én hat sárkányból összeállított csoport 6430 méterig emelkedett, a légnyomás itt 330 milliméter, a hőmérséklet 25 Celsius fok hideg volt, mig lent az obszervatorium körül a hőmérő higanya 4·9 Celsius fok meleget mutatott.

Az eddigi felszállásoknak köszönhetjük, az eddig kétségbe vont ellenpaszszátoknak létezéséről meggyőződtünk.

Rendkivüli érdeklődést tanusit a sárkány kisérletezések iránt a monakói herczeg, a ki az elmult esztendőben az afrikai partok mentén saját hajóját bocsájtotta *Teisserenc de Bort* rendelkezésére, ez év folyamán pedig az azori szigetek mellékén fog a hajóról számos felszállást eszközölhetni.

A würtembergi kormány *Zeppelin* gróf előterjesztésére a *Boden* tava mentén még folyó évben egy modern berendezésü sárkány megfigyelő-állomást létesitett. Minden jel oda mutat, hogy a modern meteorologia mint a légkör fizikája, megfigyeléseinek és tanulmányainak szinhelyét már a közel jövőben a magasabb légrégiókba fogja áttenni.

Raum Oszkár.

ZICHY MIHÁLY.

1827—1906.

Minden előzmény nélkül, betegség vagy szenvedés előkészítő hire nélkül sujt le a legnagyobb magyar művészek egyikének halálhire. Zichy Mihály, az orosz czárok világhirű festőkrónikása, a magyar szabadságvágy hatalmas erejű illusztrátora Pétervárott, a hol állandóan élt, márczius 1-én hirtelen meghalt.

Minden magyar emberre gyászt hoz ez az elmúlás. Hisz alig van magyar ház, a melynek falát ne ékesitené Zichy Mihálynak valamelyik képe, vagy a melynek asztalán a könyvek között ne foglaltatnék legalább egy a Zichy Mihály rajzaival. Képzeletének csodagazdag forrásából alakba öntve, képbe formálva kerültek ki a magyar költészet remekei, vagy lelkesítő erővel ábrázolódtak meg a magyar történelem, s kivált a szabadságharcz eszméi. Ki ne ismerné rajzait Petőfi hazafias költeményeihez, illusztrácziót Madách «Az ember tragédiájához», Arany János balladáit, melyeknek szövegét is maga rajzolta bele szerető művészkézzel a képeibe. És ki ne ismerné rajzait az aradi vértanuk albumában, s s azt a szinmagyar lelket, a mely a megbilincselt s mégis a szabadság reményében égő Hungária jelenetéből kisugárzik. Már magában ezek az alkotásai elegendők lennének arra, hogy halhatatlanná tegyék a mesterük nevét.

De Zichy Mihály még egyebet is alkotott: illusztrátora lett a czárok udvari életének, hol komoly festőművész, a ki az ünnepi események képkrónikása, hol élesszemü, ritka ötletességü és virtuóz rajzu karrikaturista, az udvari félszegségeknek valóságos rajzoló Juvenálisa; illusztrátora a költészet nagy világszellemeinek s ónjától Göthe, Byron és Lermontov költészete nyert képben életet. Hosszú életén át, mely alatt gyermekkorán kívül csak egyszer látta viszont Magyarországot a hatvanas években, lelke nyugtalanul kereste a nagy és szép feladatokat. Ezzel akarta elaltatni lelkét, a mely kínosan érezte mindenkor helyzetének képtelen voltát. Magyarországon nem tudott megfészkelni. Rajongó magyar létére kénytelen volt idegenben élni, szabadságvágyó független lelkületével a czároknak igaz hogy búsás kenyerét enni. Panaszkodott is nem egyszer szóban és levélben, hogy szeszélyes sorsa elűzte őt hazájától. S bár nyiltan nem vallotta be, lelkén mégis sebet ejthetett az, hogy őt, a jelesek egyik legjelesebbikét hazája nem tudta méltó módon visszahívni. Évtizedek során megüresedtek itt állások, nagy művészeknek valók, nagy művészeket kivánók; felvetődött a magyar művészet megteremtésének kérdése, a melyben egy Zichy Mihály közremunkálása mérhetetlen haszonnal járt volna. A míg Zichy jöhetett volna, nem hivták, mikor pedig ujabban hivták, az elaggott művész már nem cserélhetett hazát. Beteg volt, bölcselő, erős lelke tudta a vég közeledtét.

Kivételes nagyságú egyénisége számára talán nem volt váratlan a halál, de a magyar művészetnek mérhetetlen vesztesége ennek a nagy gondolkodó embernek és művésznek az elmulása. Jelentőségét egész mivoltában méltatni, élete munkáját méltóképen bemutatni nem engedi a kései idő: a halálhir lapunk zártakor érkezett, elodázván krónikás kötelességünk teljesítését a jövő számra. Mert elegendőkép nem lehet méltatni Zichy Mihályt, a ki a «külföld magyarjai» között példátlan példát adott egész életével: idegenbe szakadva is, mint valami üstökös, újra meg újra visszatért lelkében hazájához, hogy itt hintse el azt a dicsőséges fényt, a melylyel idegenben elárasztották.

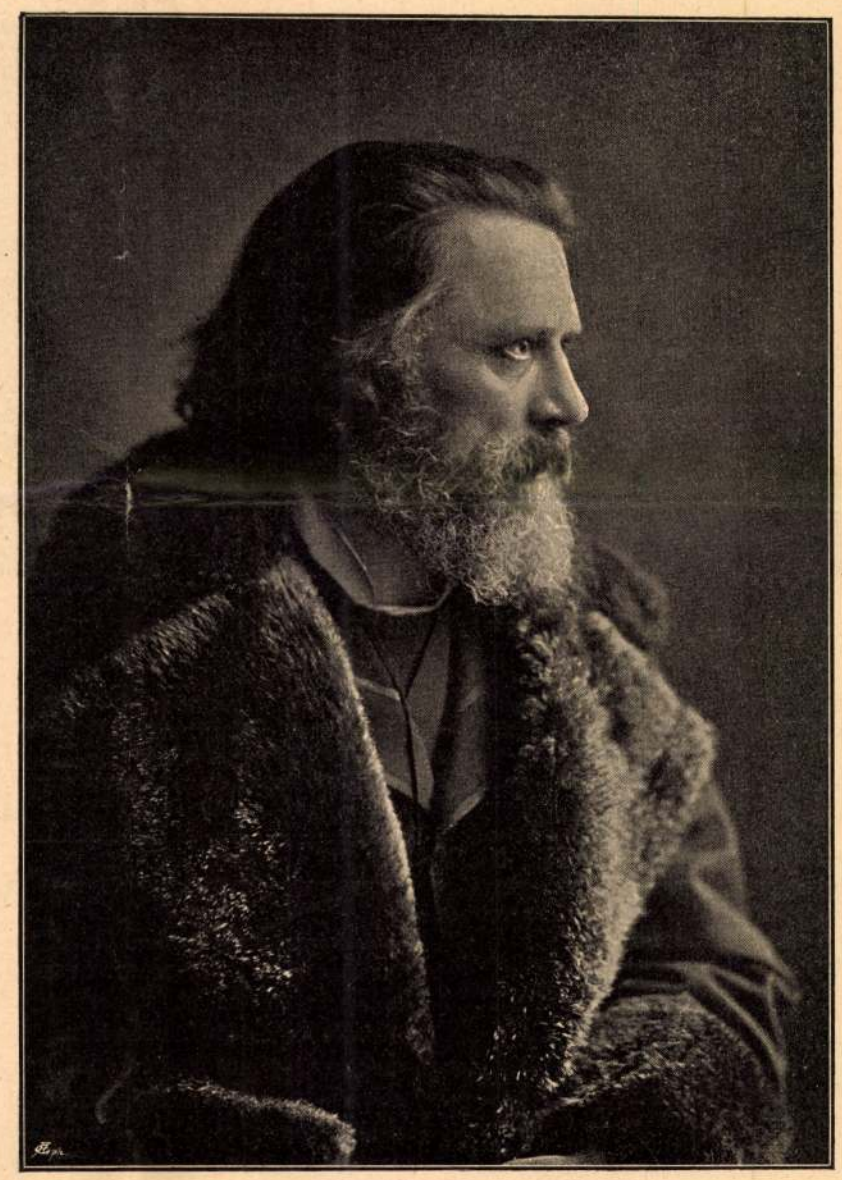

ZICHY MIHÁLY.

«A NAGY-IDAI CZIGÁNYOK.»

A Magyar kir. Opera ujdonsága 1906 február 24-ikén.

Ez a czím Arany János «furcsa hősköltemény»-ét juttatja az embernek eszébe; csakhogy ennek jóizű gúnynyal irott versei tragikomikus kalandról, ittasan álmodott hőstettekről szólnak, a dalmű czímlapján ellenben ezt olvashatni: «Regényes opera». A háromfelvonásos opera szövegkönyvét, Várady Sándor — operánk érdemes bariton énekese, több dalműszöveg fordítója — mindössze nehány czigány nevét vette Aranytól.

Az opera cselekményének fő mozgatóját, hősét a szövegköltő nem is czigánynak tette meg, hanem a barna vándorfaj közé cseppent magyarnak. Laborczot pólyásgyermek-korában egy keselyü elragadta, egy ügyes czigány a rabló madarat lelőtte s az apátlan-anyátlan gyermek a czigánytáborban nőtt érett ifjuvá. Laborcz okosabb fő, szilárdabb jellem, messzebb is lát, mint a csakis a jelennek élő czigányság. Ezért rázza fel a tétlen Csóri-hadat: hadd legyen egy uj Czigányország, s ennek első fészke a nagy-idai vár! A dicső eszme azonban nem indítja meg a czigányokat, s csak akkor kapnak kedvet az egész katonásdihoz, mikor Laborcz a teli pinczékkel és kamrákkal kecsegteti őket.

Erdei tanyázásukat a várral cserélik fel a czigányok; itt a szövegiró költötte többi alaknak is alkalma nyílik a cselekvésre. A ragyogó szépségü, de roszlelkü Héla — a vajda leánya — merő hiúságból meghallgatja a hadvezérré emelkedett Laborcz szerelmi vallomását, de kárörömmel vissza is utasítja; sőt gúnyol, majd bántalmaz egy czigányleányt, Csillát, a ki meg Laborczért ég titkon. Héla kezei közől Báránd menti ki a leányt, szerelmet is vall neki; más dolga nincs a darabban, de kettősük ugyszólván a legszebb énekrésze az uj dalműnek.

Az utolsó felvonás első szinhelye a vár díszterme: a czigányok fényesen — de nevettető izléstelenséggel — kiöltözve örülnek uri jólétüknek, folyik a mulatság, a bor, a táncz . . . Észre sem veszik, a miről a berohanó Csimaz mond hírt: az ellenség megindult a vár ellen, ágyuzni is kezdett (Báránd elesett), Laborcz nagyszerüen visszaverte a támadást. A diadalmasan érkező Laborczot Csóri vajda a leánya kezével ajándékozza meg: de Laborcz visszautasítja:

Jutalomnak tulságosan nemes,
Reá *egy* hőstett még nem érdemes!

De hamar szint vall: szerelme már gyülöletre vált, s kimondja Hélára:

. . . megvetem gőgös, rosz szíveért!

Általános elképedés: Héla fenyegetőzve elrohan, Csóri ki akarja Laborczot dobatni, persze senki sem mer hozzá nyulni, — verekedést föd el a lehulló függöny.

A nagy kavarodást festő zene lassanként csendesebbé válik, mire ujra az erdőn látjuk a néhány sátoralja czigányt; emlegetik, hogy a várba férkőzött ellenség ebrúdon ugratta ki őket. Csóri azon panaszkodik, hogy az volt minden baj oka, hogy

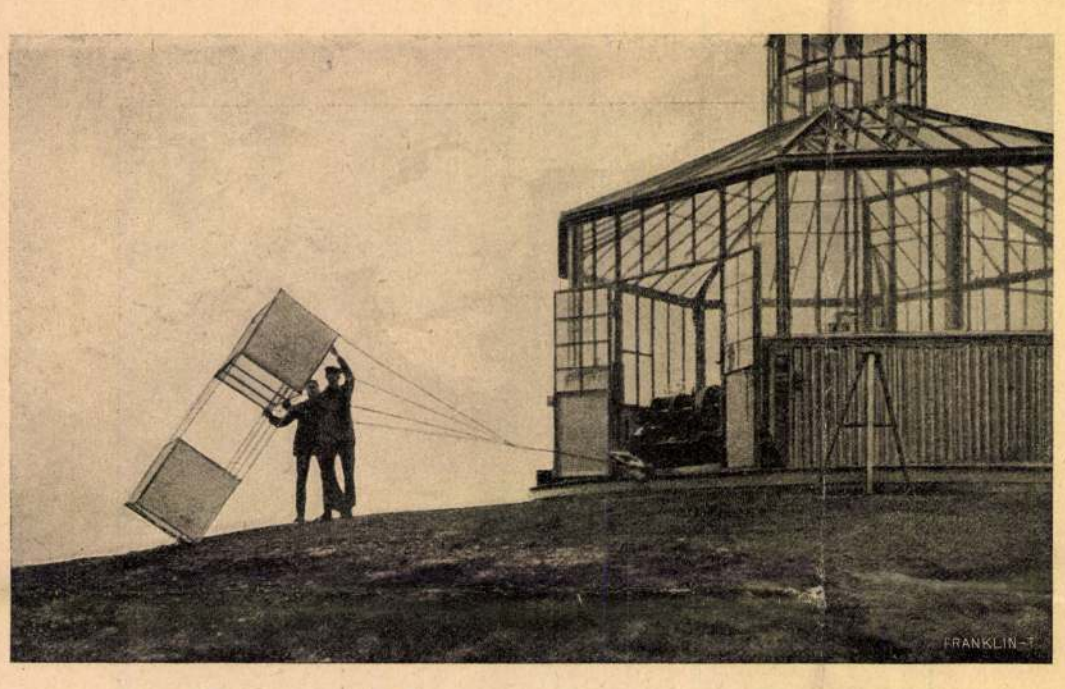

SÁRKÁNY-FELERESZTŐ PAVILLON LINDENBERGBEN BERLIN MELLETT.

elfogyott a puskaporuk. Egy elkeseredett czigány azonban megmondja a vajdának, hogy tulajdon leánya volt az, a ki az ellenséget bevezette a várba.

Elszörnyed mindenki a rettentő vádra, de Héla nem átallja bevallani: ő árulta el népét, csak azért, hogy Laborcz is bukjék . . . Ekkora gonoszságért Laborcz halálos tőrszurással fizet. Az apai fájdalmával nem bíró vajda kiátkozza őt a czigányságból; Laborcz megtörten távozik — a szerelmes Csilla hozzáfut: «Én veled megyek!»

Kár, hogy Várady — a kinek ez első önálló szinpadi műve — hosszasan, terjengősen irta meg e szöveget, s akárhány drámai mozzanatot elmulasztott. A szövegnek azonban nagy erénye a következetes, biztos jellemzés, s a találó, jóizű humor.

Zene dolgában, nem habozunk kimondani, «A nagy-idai czigányok» nem sokkal áll a legjelesebb modern operák mögött. Jelleme, stilje (természetesen) egészen más, mint például a közkedvelt «Carmen»-é (ez is czigány-opera), de értéke csak kevéssel kisebb. *Rékai* Nándor, az uj opera zeneköltője, 36 éves ember, ezt az első dalművét csak mostanában irta, de máris annyi a tudása, mintha féltuczat operáját adták volna. Teremtő képzelete gazdag; zenei gondolatai jellemzetesek. Nem egetverdeső, titáni motívumok ugyan, de hiszen a darab hősei sem titánok vagy istenek. Dallamai és hangszínei a zeneköltő mélyen érző lelkéből fakadtak, megirásukban — szerkesztés, polifonia, hangszerek megválogatása dolgában — Rékai igazi művész, a legnemesebb izlés és teljes tudás vezérelte. És nagy dicsérettel tartozunk neki zenéjének újszerű magyar stiljéért. Rékai úttörő munkát végzett, utat mutatott, hogy kövessék. A zeneszerzés az egész világon az utóbbi félszázad alatt rendkívüli virágzásra jutott, az operaköltés főleg Wagner Rikárd nyomán; nem természetes-e és dicséretes, ha az egész világ által eltanult előnyöket: a kifejezés igazságát, az ezernyi finomságot, főleg a tudatosságot és az érzés mélyítését, magyar zeneszerzőink is valahára megszerzik maguknak? Rékai is tanult az ujkori zeneköltőktől, természetesen Wagnertől is, (valaha a remek bayreuthi zenekarnak is mélyhegedűse volt,) de szó sem lehet arról, hogy szolgai utánzóvá fajult volna. Nála, mint minden modern zeneköltőnél, a folyton zengő zenekar előkelő izlésü dallamai a jelenetnek s az épen énekelt mondatoknak hangulatát fejezik ki, ezalatt pedig a szereplő énekesek természetes hanglejtéssel és hangsúlyozással, s a hol kell, megfelelő szünettel, mindig a hosszabb vagy rövidebb szótagok kellő időtartamával éneklik komoly vagy humoros mondandóikat. Persze így a legritkább eset az, hogy az énekes ugyanazt a dallamot vagy dallamrészletet énekelje, a mely épen a hangszerkarban zeng; az ő szótagolása, frazeálása más természetü, mint a szabadabb fantáziával szárnyaló zenekari szólamoké. De az operalátogatók többnyire müvelt zenészek, a kik egyszerre sokfélét is tudnak tisztán kihallani és élvezni; s ha valaki első hallásra talán csak félig birta élvezni a magas művészetet: másodszorra és azon tul bizonyosan teljes élvezetet talál benne. De a hatalmas, szép karénekek, a III. felvonás nagy tánczjelenetének tüzes zenéje (székely «csűrdüngölő») és Csimaz népies hangu hírmondása még a zenéhez legkevésbbé értőket is meghódítják.

Az előadással a jeles fiatal zeneköltő meg lehetett elégedve. Csóri vajdának nemcsak kómikuma volt jó kézben a kissé gyenge hangu *Hegedüs* Ferenczné́l, hanem, a darab végén, lesujtó apai fájdalma is. *Takáts* Mihály (Laborcz) nemes férfiasságát, egész művészetét dicsérni fölösleges. *Arányi* Dezső (Bárand), tudjuk, született lirai szerelmes. *Gábor* József (Csimaz) még kis szerepével is nyilt szinen érdemelt ki tapsot. Vágóné *Krammer* Riza (Héla) tökéletes fejedelmi lány volt; *Kaczér* Margit (Csilla) és *Várady* Margit (anyja: Rika) jól beleilleszkedtek az egészében nagyon sikerült együttesbe.

Kereszty István.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

A képirás újabb irányai. A modern festőművészetet és a nagyközönséget még mindig meglehetősen széles ür választja el egymástól. Még müveltebb és érdeklődő emberek is értetlenül állanak meg egy-egy modern kép előtt, nem birják felfogni szépségeit, még kevésbbé észrevenni a természettel való szoros kapcsolatát. Ennek az ürnek betöltésén a sajtóban már régóta s nagy hatással dolgozik *Lyka* Károly. Most új könyvében arra vállalkozik, hogy történetileg magyarázza meg a laikus érdeklődőknek, micsoda kezdetekből fejlődött ki s milyen uton jutott a közelmult festészete odáig, a hol most van, mik azok a jellemző tulajdonságok, melyek a XIX. század festészetét a multétól elválasztják s mennyiben jelent ez az uj művészet a fejlődésben haladást. Ilyen könyvre szükségünk volt, az bizonyos s igen hasznos dolgot cselekedett a Kisfaludy-társaság, mikor egy pályázatával alkalmat adott Lykának munkája megirására s törekvését pályadíjával és elismerésével támogatta. Nagyon világosan, tárgyszerüen ismertet meg e könyv mindazzal, a mit a modern művészet megértésére tudni kell; nem elméleti fejtegetéseket ad, hanem úgyszólván a műhelyből, a festő művészetéből fejti ki mondani valóit. Bevezetésül a mult század akademikus művészetét jellemzi röviden, kissé tendenciózus szatirával s aztán a nagy kezdeményezőket jellemzi, a kik ugyszólván ujra fölfedezték a természetet s helyre igyekeztek állítani közte és a festészet közt azt a szoros kapcsolatot, melyet az akadémiák művészete meglazított. Courbetből s a barbizoni festőkből indul ki ez a naturalista irány, naturalizmusa teljessé válik Bastien Lepageban, tetőpontját éri Manet és társai művészetében, aztán az impresszionistákkal lassan átmegy az idealizmusba s a stilizálásba. Lyka nem akarta a XIX. század művészetének történetét megirni, csak azt vette fel belőle, a mi czélja — a modern irányok fejlődésének feltüntetése és igazolása — érdekében szükséges. Ezt azonban oly benső elmélyedéssel, annyi szeretettel s oly meggyőző érveléssel fejtegeti, hogy akárki olvassa is a könyvet, nem zárkózhatik el hatásától. A nagy közönségnek szól, ezért lehetőleg röviden, egyszerüen és közérthetően igyekszik irni s valóban nincs mívelt ember, a ki folytonos érdeklődéssel ne követhetné magyarázatait. Tárgyilagosan ir, de nem tud tárgyilagos maradni tárgyával szemben: lelkesedése a szóban forgó művészek és művészet iránt meleggé és közvetlenné teszi stiljét a nélkül, hogy zavaró polemiákba vagy szónoki floskulusokba sodorná. A művészeket nagy köszönetre kötelezte le Lyka, hogy törekvéseiket ily szerencsés formában igyekszik népszerüsíteni, de lekötelezte a laikusokat is fáradozásával, hogy uj művészi élvezetek

JELENET A «NAGYIDAI CZIGÁNYOK» CZIMŰ ÚJ OPERÁBÓL.

Zichy Mihály

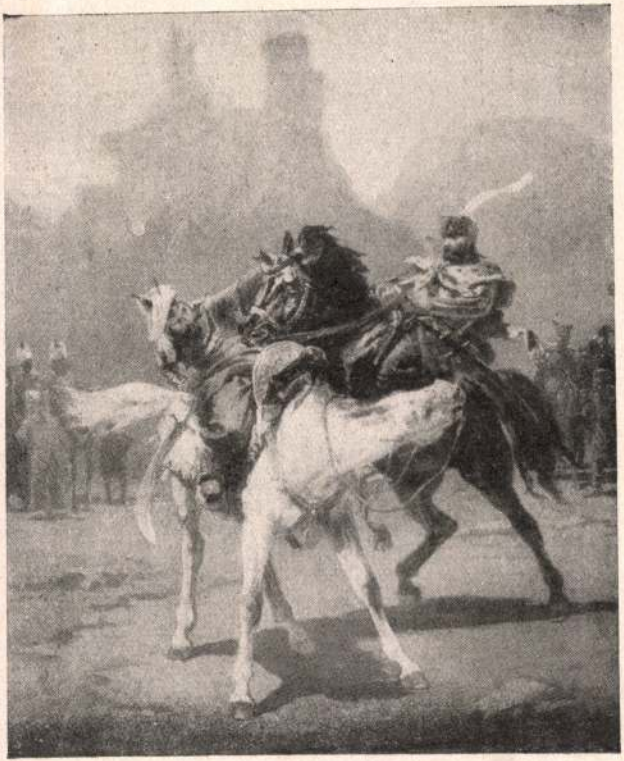

ZICHY : VIADAL.

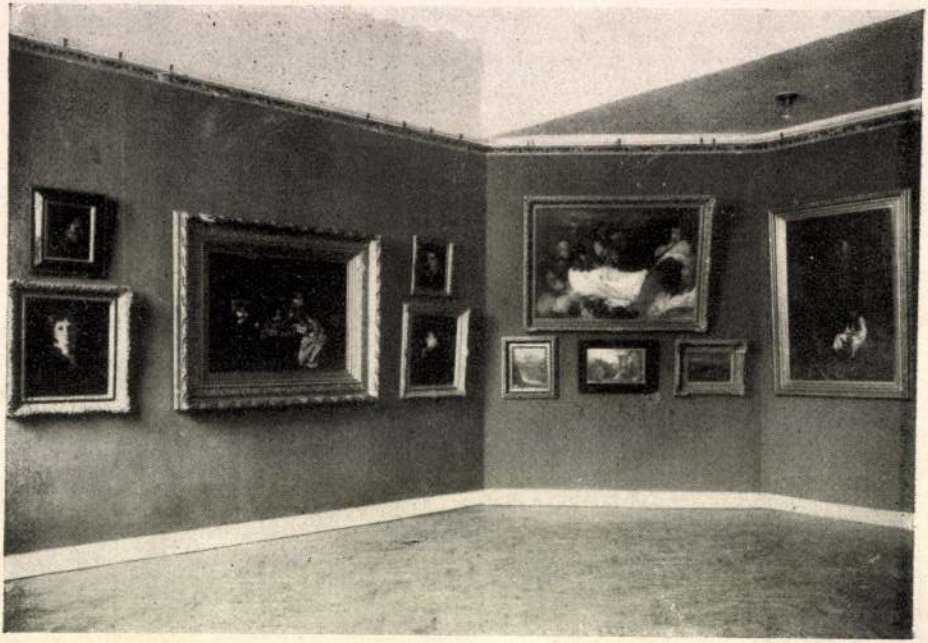

A MÁSODIK TEREM.

Zichy Mihály

Ernst Múz. kiáll. 47. sz.

Magyar remekművek
1921. máj.

Faun és Nympha, Mauth-
ner Zoltán tulajd.

Lovagi viaskodás,
Ernst Lajos tulajd

Zichy Mihály

57. Zichy Mihály.

Almásy-Teleki
aukció III
1940.

...OSSZER, diófa. Neobarok.	120.—
R CÉHLÁDA, diófa. Készítette Rogosinszky 1819.	40.—
RES KIS LÁBASSZEKRÉNY, diófa. Louis XVI.	75.—
ZÉK, diófa, himzett kárpitozással. Magyar, barok.	120.—
RRÓASZTAL, diófa, oszlopos lábbal. Biedermeier.	20.—
TETÜKÖR, fiókos talapzattal, diófa. Biedermeier.	30.—
ófa, kéksávos selyemüléssel. Biedermeier.	25.—
ASZTAL, tölgyfa, esztergályozott lábakkal. Angol.	40.—
festett fa. Magyar, 1889.	40.—
ASZTAL, tölgyfa, barok faragás.	170.—
ÖGÜ ASZTAL, diófa, faragott díszítéssel. Ma-III. század.	220.—
ÓS SZEKRÉNY, diófa, két oszloppal. Német, ier.	180.—
NY, diófa, kétajtós. Magyar, Louis XVI.	240.—
ES SZEKRÉNY, diófa, alsórésze fiókos, fent ajtóval. Magyar, 1800 körül.	225.—
TAL, olasz reneszansz stílus.	30.—

613. Zichy.

Zichy Mihály

Almásy-Teleki II. 1839

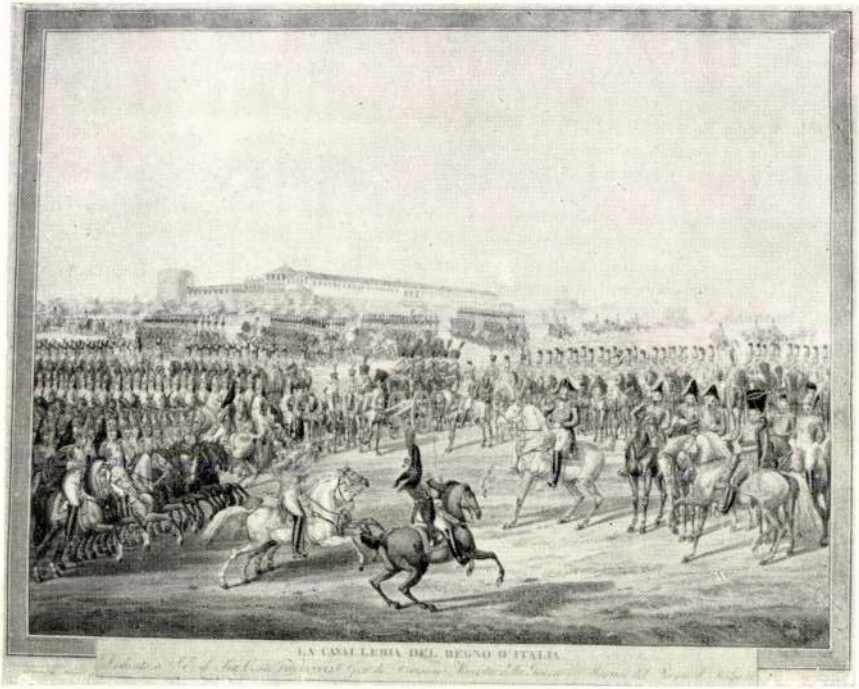

9. Adam, H.

Zichy Mihály

Arany János balla-
dái Zichy M. rajzai-
val. Bp. 1898.

Arany János 24 köl-
temenye Zichy M. rajzai-
val. A Pesti Napló ajándéka az 1898. évre.
Bp. 1898.

- [illegible]

[illegible] [illegible] — 300. - Erronné

[illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible]

alázatos holgája

febr. 12

Möller [illegible]

Zichy Mihály

Rózsffy Dezső - Magyar
egyházi festészet a XIX.
században. A Műgyűjtő
1930. 176 l.

Zichy Mihály (1827—1906) fiatal éveiben több szentképet festett. Így 1846-ban Scitovszky János pécsi püspök megbízásából megfestette Nepomuki Szt. Jánost és Szt. Annát, az előbbi jelenleg a nagymányoki, az utóbbi a kurdi templomban van (Tolnamegyében). A Madonnát a gyermekkel ábrázoló kedves felfogású akvarelljét ismerjük későbbi időből, továbbá a Zichy-nemzetség fölkérésére festett akvarellsorozatot 1891-ből, amelynek tárgya Szt. Imre herceg életéből van merítve (1. Szt. Imre születése, 2. Taníttatása, 3. Látogatása Pannonhalmán. 4. Halála. Mindannyi a koronázó templom egyik mellékoltárát díszíti.) Mint ügyes illusztrátor oldotta meg feladatát, de nem éri el akár az Ember tragédiájához, akár az Arany-balladákhoz készített illusztrációinak nívóját.

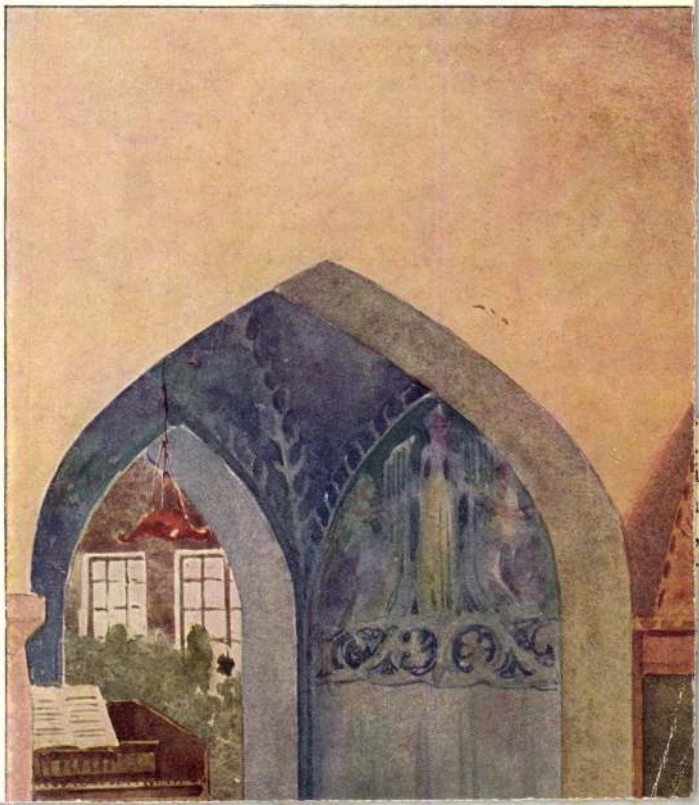

Zichy Mihály

a MOB felkéri, hogy
budavári a koronázó templom
Zichy - kápolnája ré-
szére oltárképet festen

MOB irattár
82/1889

vállalja.
u. o. 86/1889.

u. o. 88, 89 / 1889.
93/1889

Pécrel, rsidó ém

110

112. ZICHY MIHÁLY.

Korona

117. SÓTARTÓ, térdeplő kinait ábrázol, Herend 120

118—118/a. VIRÁGTARTÓ, két darab . . . . . .

119. PAPAGÁLY, porcellán . . . —

120. MUSTÁRTARTÓ, tájképpel . 20

123., 124., 126., 128. KELETI HIMZÉSEK . . . . . —

128/a. b. MINIATÜR, fiatal házaspárt ábrázol, XVIII. sz., darabja 1000

129. NŐI KÉPMÁS, miniatür . . 1000

130. HAJFÜRTÖS NŐ, ezüst keretben, miniatür 500

131. ARANYHIMZÉS. 100

131/a. ERZSÉBET királyné, miniatür —

Korona

132—133. MINIATÜR, modern két darab, darabja 60

134. AMERLING, Franz: Galambokat etető kisleány, olajfestmény 15000

Lásd az illusztrációt a szemközti lapon.

135—138. ALBÁN ÉS BOLGÁR aranyhimzésü diszruhák, négy darab, darabja 250

139. TÁRCA, himzett, XVIII. sz. francia 80

139/a. NŐI ÁLARC, török . . . —

140. KAROSSZÉK, hat szék, ülőke, XVI. Lajos modora, együtt . . 1200

141. NAGY Sándor: Allegórikus rajz 80

142. HUMMEL: Wartburg . . . 80

143—144. KÖNYV, acélmetszetekkel és litografiákkal, két darab, darabja 80

145—146. SCHINDLER Valér: Tájkép, két darab . . . . . —

147—149/a. EZÜST és réz érmek és pénzek . . . . . —

150. TERITŐ, többszinü sodratlan selyemszállal hímezve, Délmagyarország, XVIII. sz. . . . 150

150/d. TERITŐ, indiai shawlból . 200

150/e. TERITŐ, vörös selyem, régi arany szegéllyel és rojttal . . 150

150/g. HIMZETT FÁTYOL, török 40

150/l. TERITŐ, zöld selyem alapon, domboru aranyhimzés, török, XVIII. század 150

151. MÁRVÁNYSZOBOR, fiatal nő mellképe, szőllőmotivumok között 1200

156—166. ZOMÁNCVÁZÁK, Rappaport műötvös készitményei, tizenegy darab, darabja . . . 50

167. TÁL, Bécs, rózsamintával, 1784. javitott 50

168—169. ANGYAL, fafaragvány, XVIII. sz., két drb., darabja 50—100

170—171. GYÖRGYI Laura: Tanulmányok, olajfestmény, két darab, darabja 300

A Gyüjtő 1918. 178. l.

Korona

75. BENCZUR Gyula: Allegoria a magyar hősre, olajfestmény 100 × 70 15000
76—76/h. TÁNYÉR, angol, nyolc darab együtt 100
77—79. TÉSZTÁS, főzelékes és levesestál, Bécs, 1810 és 1838 —
80. TÁL, Herend, Imári-imitáció, 1873 . . . . . —
81/a. GYERTYATARTÓ, ezüst, egy pár 500
82. ASZTALDISZ, cseh porcellán 50
82—83 LAVAL, Jean Baptiste (1818—1869): Lovak, olajfestmény, két darab, darabja . . 100
84—88. GYÜRŰ, antik, öt darab —
89—95. VÁZÁK és apró szobrok, hét darab . . . . . —
96—100. AKVARELL, öt darab —
102. MIERIS, Frans van (1635—1681) Az orvos a szépasszonynál, olajfestmény 2000
Lásd az illusztrációt a 176. lapon.
103—104. OLAJFESTMÉNYEK, két darab . . . . . —
105. GVERK Ödön: Oláh fáta, olajfestmény 200
106. SZALONASZTAL, hajlott vonalu, aranyozott diszü lábakkal, egykoru márványimitációval, empire 1500
107. DISZSZEKRÉNY, imazsámolyszerü, mahagóni, Chipendale-modoru, angol, XVIII. sz. 1500
Lásd az illusztrációt ezen a lapon.
108. MELLSZOBOR, Krisztus, Carrier Beleuse eredeti műve, Bisquit, Sèvres 3000
109. VÁZA, virág és figurális diszszel, bronz foglalatban, Herend 2000
110—111. PISZTOLY, kovás, keleti, egy pár együtt 80
112 ZICHY Mihály: Tanulmányok egy jelmezes ünnepélyhez, egy iv két oldalára akvarellszinekkel festve, az egyik oldalon Zichy sajátkezü levelével, 1877 . . . 2500
Lásd az illusztrációt a 178. lapon.

Korona

113—113/e. CSÉSZE aljjal, virágmintával, Herend 1910, hat drb., darabja 35
114—114/a. MOKKACSÉSZE, kinai minta után, Herend, két darab, darabja 35
115—115/a. TÁNYÉR, Herend, két darab, darabja 25
116. KELETI HIMZÉS 80

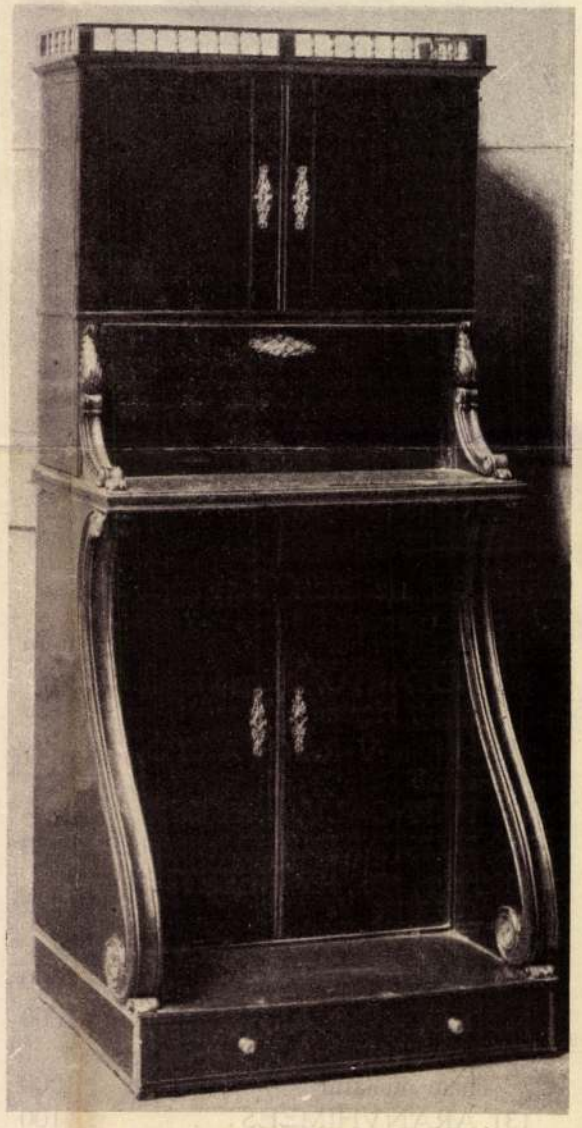

107. CHIPPENDALE.

kilencz kötet (és füzet) jelent meg a Jókai neve alatt! Igaz, hogy ez a rengeteg szám sem előbb, sem később nem ismétlődik többé, de 40—60-ra menő kiadványnyal elégszer találkozunk más években is. A jelen 1893. évben is nyolcz munka jelent meg tőle önálló kiadásban s *tizenhárom* kötetben. Apróbb dolgozatai, czikkei, levelei, beszédei, melyek valamelyikével majdnem napról-napra találkozhatunk hol itt, hol ott, mondhatni, megszámlálhatatlanok.

Mint szerkesztő, 17 vállalatnak volt vagy feje, vagy feje is, alapítója is. Ezek közül leghosszabb életű, legnagyobb hatású volt az «Üstökös» az ő Tallérosy Zebulonjával, politikus csizmadiájával s Kakas Mártonjával.

Sok regénye és kisebb elbeszélése közkincsévé lett a világirodalomnak is, még Európán kivül is. 1849 óta sűrűn fordítgatják le műveit minden fejlettebb irodalmi nép nyelvére. Legtöbbet fordítottak tőle németre, sőt a kiválóbb művei talán mind is olvashatók németül, egyik-másik többféle fordításban is.

Szintén több munkája jelent meg franczia, angol, olasz, svéd, finn, dán, lengyel, cseh, orosz, tót, horvát, szerb, holland, román, spanyol, új görög, stb., sőt volapük nyelven is, úgy, hogy Jókai nemcsak híréből ismeretes, hanem valóban otthon van műveivel minden népnél, melynek szépirodalma van. Nagyobb művei közül a «Magyar Nábob», «Kárpáthy Zoltán», «Az új földes úr», «A kőszivű ember fiai», «Az arany ember», a «Mégis mozog a föld», «A szerelem bolondjai», az «Enyém, tied, övé», «A szegény gazdagok», «A fekete gyémántok», «A tengerszemű hölgy» stb. vannak legtöbb nyelvre lefordítva. Ezt a legutolsót épen közelebb egyszerre két külön angol fordításban adták ki Angliában és New-Yorkban.

Jókai az eredeti művei mellett azok fordításait is mind birja s külön könyvtárban őrzi. Ez a könyvtár maga egyetlen a maga nemében.

A KÖZBIZTONSÁG FENTARTÓI.

(Angol, amerikai, német, franczia, belga, holland, olasz, spanyol és osztrák rendőrök. Az orosz «gosdavoj»-ok. A japáni «semorai»-ok.)

Jó ismerőseink ott az utczasarkokon, a mint éber szemekkel figyelik a nagyvárosi élet annyiféle változatát, hogy buzgó gondoskodásaikkal elhárítsák rólunk a leselkedő rosszakarat és baleset ezer veszélyeit, nem is sejtik, milyen tarka képet nyujtanak ők maguk is egy futó szemlében, melyet ezuttal mi tartunk felettük, kivételesen világszerte, a hol csak a rend és csend hivatott őrei teljesítik nehéz tisztjöket.

Tisztesség ne essék szólván, ebben a tekin-

parancsa alatt áll, a második a ren
alatt, melynek székhelye *Scotland-Y*
beli rendőrök kissé magasabb csáko
rajtok sima rézből a city czimerét. S
balkarukon is hordanak vörös-feh
Ellenben a «metropolitan police»
kék-fehér, s csákóikat a királyi csal
diszíti.

Csak nem oly régen központosít
doni rendőrséget s helyezték el
emelt nagy épületben, a *New Scotlar*
A két főnökség alatt összesen 1
rendőr áll.

Jól van fizetve, s melegen öltöz
tekintélynek örvend az *amerikai* r
amerikai gyalogsághoz majdnem
sonló egyenruhájában, mely emettő
tebb szinével üt el, s a sipkán felti
mozásával. Fegyvere a kard és két
nappalra, másik éjjelre. Amaz palis
van, kék selyem bojttal diszítve, e
pedig egészen különleges valami. I
ugyanis furcsa zajt okoz, mely figy
a járó-kelőket, ha veszély van. E
amerikai rendőr is angol rendszer
aczél csuklóvasat használ.

A new-yorki rendőrség 35 kerü
net) oszlik fel s egy főfelügyelő alat
fizetése 6000 dollár. Négy főbizt
dollárt, négy felügyelő 5000 dollárt,
2500 dollárt s 3600 rendőr vagy
vagy 1200 dollárt a szolgálati idő
den rendőrállomást külön telefon
rony köt össze egymással és a főál

Katonailag van szervezve a *ném*
mint igazi kifejezése a német sol
lemnek. Egyenruhájok is majdne
fekete csákó a császár neve kez
közrendőrnél, s fehér csákó a
szárnyu sassal, s aranyozott királ
tiszteknél. Tekintélyük a lojális
ség előtt igen nagy s ez szolgál
lyért különben nagyon szerényül v
igen megkönnyiti. Lakatra járó
vasat s hurkot használnak ellen
kel szemben.

Sokkal rokonszenvesebb species
«sergot»-k, kik különben egész Fr
ban, Lyont kivéve, egyformán van
a gombokat, hajtókákat s a városo
számítva. Két fortélyos szerszám
rendőrnek a «cabriolet» és a «l
harmincz centiméter hosszú zsi
dig igen finoman font és erős köt
goly két öklét összeszoritva a hát
el, ugy hogy a ruha egészen eltak
hetővé teszi, hogy a megkötözött
kezeit zsebébe sülyesztve, egész ch
végig az utczákon, a nélkül, hog
figyelmét magára vonná. A francz
hiába, ebben sem tagadja meg m

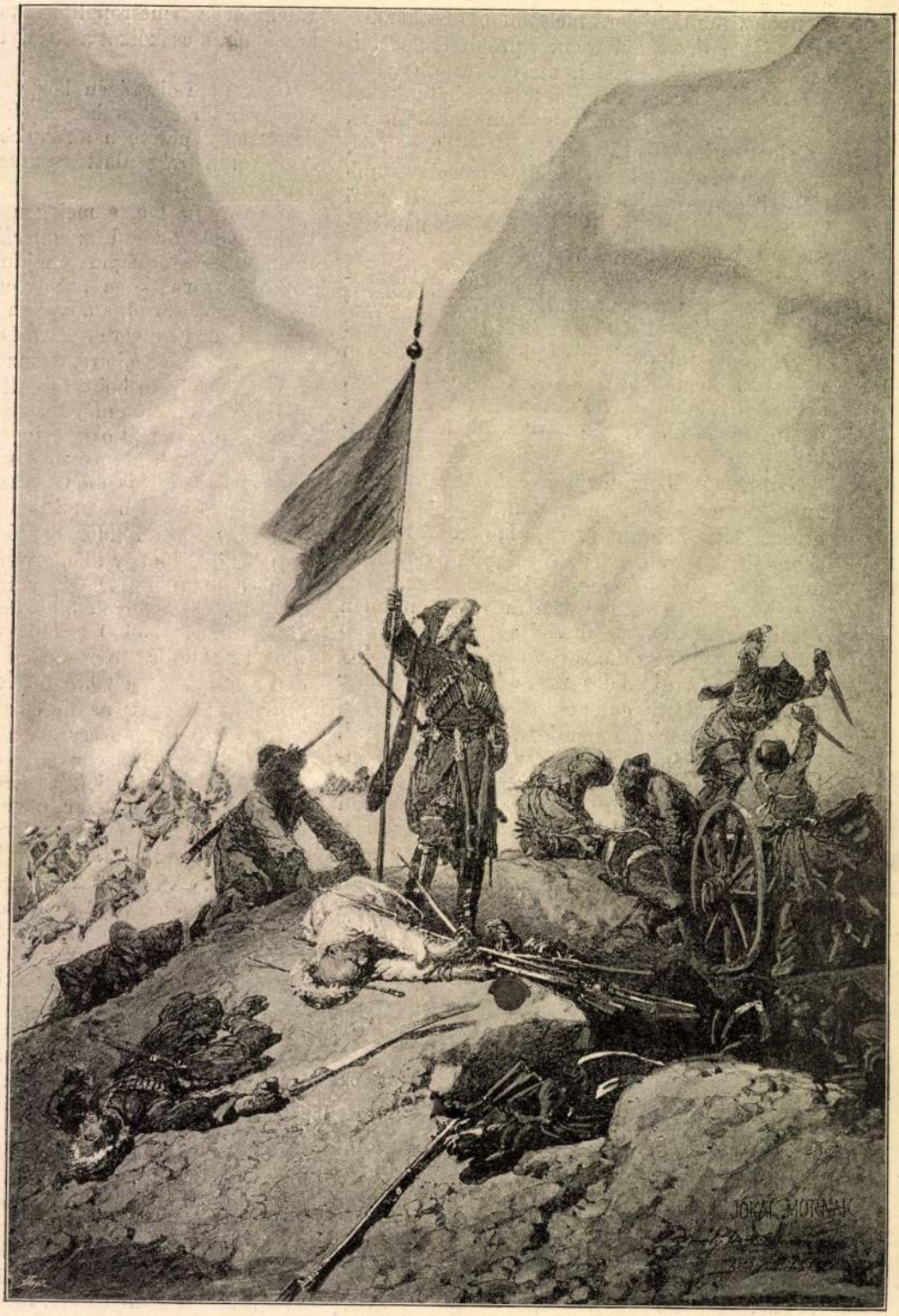

JÓKAI «A FEGYVERTELEN» CZÍMŰ ELBESZÉLÉSÉHEZ. Zichy Mihály rajza.

A magyar művészek által Jókainak átadott albumból.

Zichy Mihály

Irod

Vas. Ujs. 1897. 389. 1.

a télen beteg volt, nehány hetet Nizzaban töltött, pár nappal ezelött a cár hara hívta Szenepétervárra.

KIRÁLYI EGYETEMI MAGYAR NYOMDA

30 nap **JÚNIUS** 27. hét

30 Vasárnap	Pál eml. *Pál*
1 Hétfő	Jézus sz. v. *Tibold*
	JÚLIUS
2 Kedd	Sarlós B. A. *Ottokár*
3 Szerda	Mind. sz. p. *Kornél*
4 Csütörtök	Ulrik pk. *Ulrik*
5 Péntek	Zakkari Ant. *Enese*
6 Szombat	Izaiás pr. *Ézajás*

Zichy Mihály

Vas. Ujs. 1890. 277. l.

A Mátyás-templom lassan bár, de mégis épül, s a jövő évre annyira jutnak vele, hogy egy részét átadhatják isteni tiszteletekre. Az 1891 iki Szent-István napján akarják az első misét tartani benne. A nagy torony, melynek építéséhez csak most kezdtek és a templom éjszaki oldalához füződő Szent-István kápolna azonban még nem lesz kész. Jelenleg már a templom belső diszítésén és fölszerelésén is dolgoznak.

A lorettói kápolna főoltára ki van faragva, s az ide alkalmazandó nagy szárnyképet most festi *Aggházy* Gyula. A templom főoltára nem készülhetvén el a jövő évre, ideiglenesen a restaurálás előtti időből való főoltárt állitják be. A templom igen érdekes diszét fogja képezni két XV. századbeli gót stilü oltár, melyek egyike a Szt.-Háromságot, másik Szt.-Márton püspököt ábrázolja. A gr. Zichy-család által 10 ezer forint költséggel emelt Zichy-kápolna munkálatai szintén serényen folynak. E kápolna Szt.-Imrét ábrázoló oltátképét *Zichy* Mihály festi.

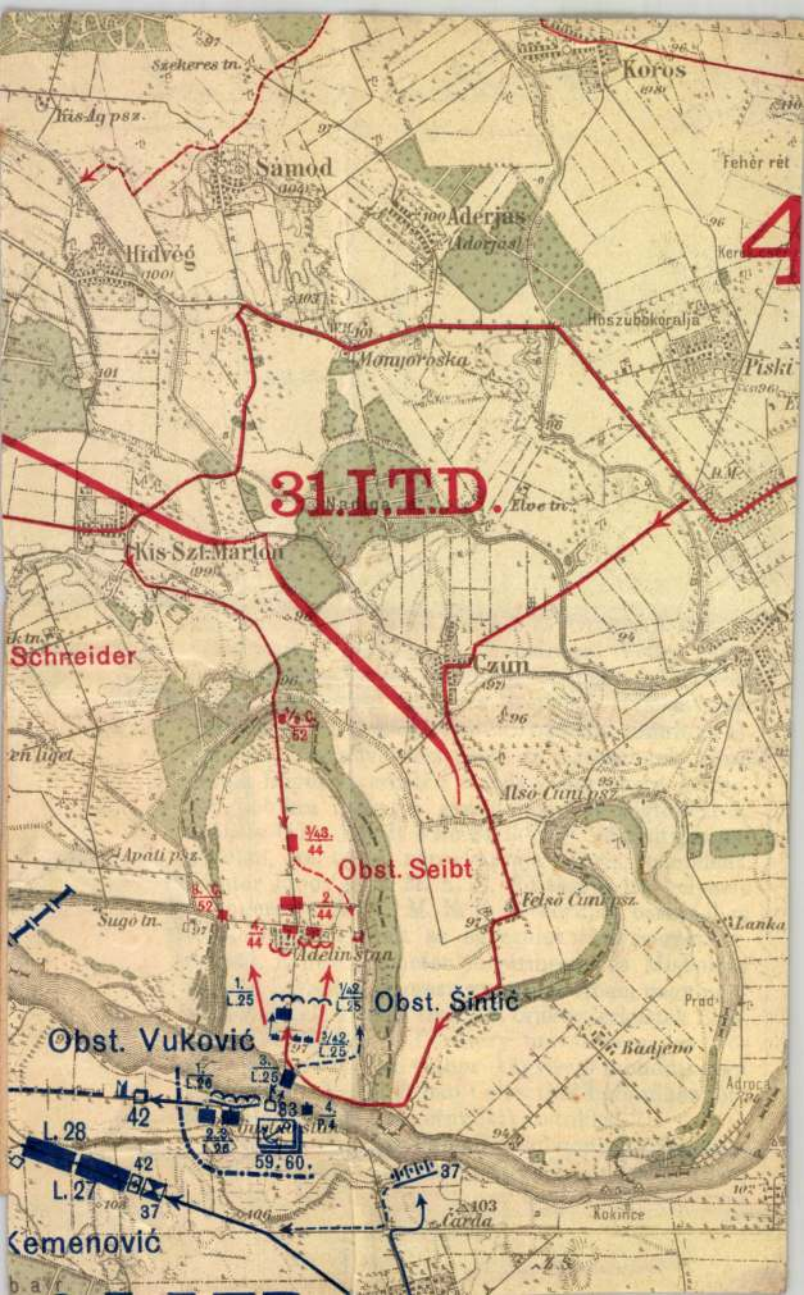

Szekeres tn.
Kis-Ág psz.
Koros
Sámod
Aderjás
Hidvég
Fehér rét
Hoszubokoralja
Monyoroska
Piski
31.I.T.D.
Elve tn.
Kis-Szt.-Márton
Schneider
Czún
Alsó Čuni psz.
Apáti psz.
Obst. Seibt
Felső Čuni psz.
Sugó tn.
Adelin stan
Lanka
Obst. Šintić
Obst. Vuković
Badjevo
Adroca
L. 28
L. 27
42
37
59. 60.
Čarda
Kokince
Kemenović

Zichy Mihály

Vas. Ujs. 1883. 44. l.

A párisi magyar egylet folyó hó 9-én tartotta rendes évi közgyülését, melyre a tagok nagy számmal jelentek meg. Elnök lett ismét Zichy Mihály, alelnök Cziriák, titkár Arányi Miksa, jegyző Huszár Imre. Egyszersmind elhatározták, hogy az egylet saját betegápoló intézete javára február 4-én a Palais-royal Vefour nagytermében hangversenynyel, tombolával s tánczczal egybekötött estélyt rendeznek, melyre a belépti jegyek már szétküldettek s sok előkelő franczia megigérte megjelenését.

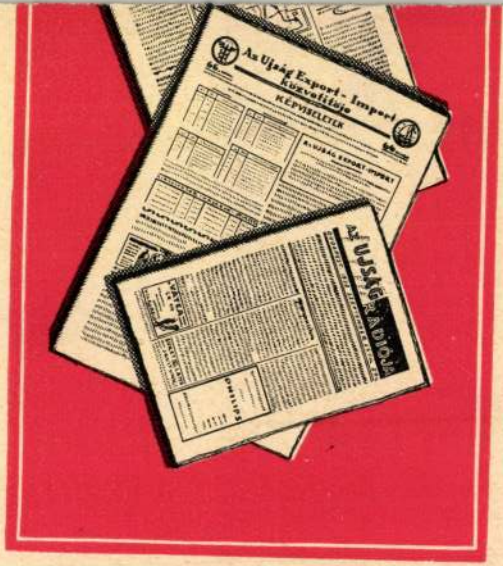

menti. Ez a tábor a liberális
Legszentebb feladatunknak tek
módon való erősitését és megk
tőnk, hogy ebben a munkában
körében bizonyára vannak, ak
irányával egyezik, de nem előfi
rá figyelmüket az UJSÁG-ra,
az UJSÁG-nak a liberális ügy
meg őket az UJSÁG előfizetői
séget elvi meggyőződésért tesz
gedje meg, hogy hálánkat és k
azzal, hogy minden negyedév
hónapig, minden féléves előfize
ingyen, tiszteletpéldány gyanánt k

AZ UJSÁG KI

A Hungária Hirlapnyomda Részvénytársaság melléklete

Zichy Mihály

Vas. Ujs. 1883. 211.-212 l.

A Zichy-kiállitás a műcsarnokban április 8-ikáig tart. Most már oly kalauz is jelent meg, mely a rajzokhoz és festményekhez magyarázó szöveggel szolgál s kifejezi a művész intencióját. Zichy

**

a kiállitás jövedelméből a képzőművészeti társulat által neki felajánlt részt teljesen jótékony czélokra szánta; igy a m. hó 24-iki nap jövedelmét az irói segélyegylet, a husvétvasárnapi jövedelmet a magyarországi hirlapirók nyugdijintézete s a husvéthétfői jövedelmet a csángók javára kivánta fordittatni. Jutalékának egész fenmaradó részét a képzőművészek nyugdijintézetének adományozta. Az ünnepek alatt, daczára a kellemetlen időnek, mely a műcsarnokban azt is jelenti, hogy sötétség uralkodik, tömegesen látogatták az érdekes kiállitást. A fokozódó érdeklődésről tanuságot tesznek a folytonos vásárlások is.

Gyula

-

nyosi – u. 16.

Zichy Mihály

Vas. Ujs. 1898. 268. p.

Zichy Mihály Párisban. A kitünő festőművész, Zichy Mihály hazánkfia a tavaszt Nizzában tölti. Pétervárról oda utaztában egy pár napot Párisban töltött, a hol legelőször is fölkereste a magyar egyletet, melyet húsz év előtt ő alapított. A művész, mikor az egylet helyiségében magyarúl beszélhetett s meglátta ott a magyar zászlót, a legnagyobb felindulás vett erőt rajta. Arra a kérdésre, hogy nem vágyik-e haza, igy válaszolt; «Nagyon! nagyon! — mennék is, de nincs elég vagyonom, — magamnak elég volna ugyan bőven, de kevés az a szegény magyar művészetnek! Nagyon fájna, ha otthon nem tudnék fölsegíteni egy-egy tehetséges fiatal művészt teljesen, mert hát kérem — ezen a pályán igazán kereszt a szegénység!»

	Lap
égi magyar karácsony-ünneplés *V. S.*	905
al a diesőségről. Részlet az amerikai-spanyol háborúból. *Virter* Ferencz	908
arácsonyi babonák. *Krenedits* Ferencz	913
*	
városligeti jégről (képekkel) *Markó* Miklós	29
neaestély a poliklinika javára	31
ilán király Biharban (képekkel)	40
ársang (képekkel)	62
ihe». A m. kir. operaház ujdonsága (képekkel)	107
ola pöre (képekkel)	125
lenet Zola pöréből (képpel)	143
otz ünnepe (képekkel) *M—i*	149
«Maine» amerikai hadihajó elsülyedése (képpel)	158
árczius 15-ének ötvenedik évfordulója (képekkel)	189
«Báthori» magyar Adria-gőzös a zátonyon (képpel)	195
Jókai-billikom (képpel)	198
márom ünneplése a Klapka-szobor előtt (képpel)	211
inon». A m. kir. operaház ujdonsága (képekkel)	229
április 11-iki ünnep [illegible]	267
zafias tüntetés a mad[illegible] ázban (képpel)	
dapest főváros hódoló fe[illegible]	

	Lap
A Dreyfus-ügy (arczképekkel) 695, 714,	787
A csillagvizsgálók nemzetközi egyesületének aldunai kirándulása (képpel)	714
Királyi tetemek a ravatalon	750
III. Béla király és neje temetése (képekkel) 751,	769
Szilágyi Dezső főgondnoki beiktatása	751
A «Mohegan elpusztulása» (képpel)	764
II. Vilmos német császár és neje keleti utazása (képekkel)	786
Ferencz Ferdinánd főherczeg vadászata (képekkel)	875
A török-szent-miklósi honvédemlék felavatása (képpel)	891
Gömörmegyei főuri vadászatok (képekkel)	891
Az orleansi herczeg Kisjenőn (képekkel)	894

9. Vegyes kisebb czikkek és közlemények.

	Lap
Különös kedvtelések	7
Új-évi üdvözlő kártyák	9
Alarczos kannibálok	124
A legnagyobb magyar arany érem (képekkel)	142
Az egy nap alatt épített vasút	213
Politikai torzképek az amerikai hirlapokban (képekkel)	229
[illegible] haditengerészete (képpel)	306

Zichy Mihály

Zichy Mihály a czári udvarban. Zichy Mihály hirneves festő-hazánkfia a jelenlegi czárnak is oly kedvelt müvésze, mint II. Sándor czárnak volt. A müvész az orosz udvart elkisérte Kremsierbe is. Az e hó 26-iki udvari dejeuner-re, mely a legkiválóbb hangulatban folyt le s egy teljes óráig tartott, Zichy is meghivatott, a ki az összes ünnepélyességek alatt, valamint a megérkezés alkalmával is magyar diszruhát hordott. Zichy a czár kivánsá-

gára vett részt a vadászaton is, hogy vázlatokat csináljon, igy különösen a vadász-sátorról és az összehordott vadakról. A müvész, ki a czárt Finnlandba is elkisérte, vele megy most is Kiewbe és onnan pár nap mulva Peterhofba. Ő mindenütt vázlatokat készit, melyek száma már százakra rug, s a melyek közül a kiválasztottakat kidolgozza és ezek aztán nagyobbára mint vizfestmények a czárnak mintegy festett naplóként szolgálnak és a czár termeiben helyeztetnek el. A czár Zichynek szeptembertől kezdve két havi szabadságot adott, hogy Madách müvének, «Az ember tragédiájának» elvállalt illusztrációját befejezze. Zichy nemcsak 15, hanem legalább 30 rajzot szándékozik készitenі e műhöz, hogy az ellentéteket mind feltüntesse.

Vas. Ujs. 1885. 569. l.

Felelős szerkesztő: Nagy Miklós.
(A Egyetem tér 6. szám.)

Zichy Mihály

Vas. Lyc. 1883. 311, 312 l.

Zichy Mihály hirneves művészünk már elfoglalta helyét a czár udvaránál, mint udvari festő. A koronázásra ő is Moszkvába megy, s az ünnepélyről vázlatokat készit, melyeket aquarell-képekben fog kidolgozni, mint egykor II. Sándor czár ezüst-menyegzőjének ünnepélyes mozzanatait. Nehány jelenetet olajszinekkel is megfest. A budapesti országos kiállitás bizottságának elnöksége igéretét birja a művésznek, hogy az 1885-iki kiállitás számára vagy egy uj képet fest, vagy ha ezt ideje meg nem engedné, mindenesetre egy nagyobb, eddigelé még sehol kiállitva nem volt kartont állit ki.

**

mi *ifjak* végig merjük gondolni gondolatainkat, míg a tisztelt levéliró ideálokban való holmi misztikus hitbe menekül.

Egy kérdésem van. Hátha az a «maró fluidum» az eddigi eszmékben és eszményekben rejlett?

Lehetetlen, hogy azok az új eszmék, a «Jenseits von Gut und Böse» eszméi, melyek mindössze tegnapról valók, okozták volna a nihilizmust a szellemekben; úgy látszik, hogy a méreg már régebbről való. Egyébiránt a levéliró maga is sejti ezt. Hiszen ő maga beszél «valamiről» az emberi természetben, a mit a legszebb kultura, a legjobb rend ki nem békíthet. Megmondjuk, hogy mi az a valami. Az individualitas, mely benne van minden emberben, melyet formulákkal, szabályokkal, schablonokkal megszorítani, lenyomni, nivellálni akarnak. S az egyéniségek számára csak egyetlen menekvés van: hatalmuk teljes érvényesítése, az erős, kiméletlen cselekvés.

Ah uram, ön a *moderneket* vádolja? Hisz ön maga is beteg modern peszimista, a kit át meg át harapdált a tudomány, a kit inficiált a Schopenhauer metafizikája. Ön rosszabbnak látja a világot, mint maga Zola,

hatja, hogy «ki fog még gyulni a te szellemednek fénye.»

Csak menj nyugodtan pihenőre
És boronáld be földedet,
Az elhintett mag jó helyen van,
Kicsalja majd a kikelet.

A közönség a költőt zajosan megéljenezte. A társaság tagjai és számosan a vendégek közül az «István főherczeg» fogadóba vonultak át diszlakomára. A felköszöntők sorát Bartók Lajos alelnök nyitotta meg, lelkes szavakban ünnepelvén a társaság elnökét, Jókai Mórt. Zajos éljenzés fogadta e köszöntőt, melyet természetesen még sok más toaszt követett.

A magyar tud. akadémia jan. 7-iki heti ülésén *Zichy* Antal elnökölt, s nyelvészeti dolgozatok felolvasása volt napirenden.

Simonyi Zsigmond «Mondattani vázlatok» czímen tartott fölolvasást. Minthogy a fölolvasó a mondattannak két terjedelmes részét földolgozta «A magyar határozók» s a «Magyar kötőszók» czímű pályamunkáiban, most a mondattannak egyéb részein dolgozik s kutatásainak eredményeit egyelőre vázlatos formában adta elő. Ezuttal hiányos mondatokról szólt, a melyekben tudniillik az alany, vagy az állítmány hiányzik, de többé vagy kevésbbé világosan oda van gondolva. *Bartal* Antal a középkori latinság szótáráról tartott ezután értekezést. Már tavaly kifejtette az elveket, melyeket e munkájánál követ. Most kiemelte, hogy azzal az eljárásával, a mely szerint minden nem klasszikus kifejezéshez a megfelelő klasszikus kifejezést csatolja magyarázatképen, e szótár egyuttal az antibarbarus szerepét is fogja teljesíteni. Az ismertetés azzal végzi, hogy munkájában az Akadémia jóakaratát és támogatását kéri.

MI UJSÁG?

Mai számunkhoz mellékelve küldjük szét lapunk múlt évi folyamának czímlapját és tartalomjegyzékét.

A király Budapesten. Ő felsége a budai királyi palotában tölti a napot. A válsággal összefüggő kihallgatások, s egyéb kormányzati ügyek veszik igénybe. Az idő sem volt kedvező, s a király a kert fedett csarnokában tesz naponként sétákat. Reggelenkét ő felsége csendes misét hallgat a kápolnában s aztán dolgozó szobájába vonul. E hó 7-ikén délben *Mária Valeria* főherczegasszony is megérkezett, s a palota azon részében rendeztek be számára lakást, melyben leány korában lakott. A főherczegasszony többször kikocsizott, hogy megtekintse szülővárosának ujabb fejlődését. Mária Valeria főherczegnő rendesen részt vesz az udvari ebédeken, melyekre most hölgyek is hivatalosak. Meddig marad még a király Budapesten, nincs elhatározva.

E hó 8-ikán este ő felsége és leánya megjelentek az *operaszinházban*, hol a «Walkür»-t adták. Az első felvonás végén érkeztek és az inkognito páholyban foglaltak helyet. A második felvonás után távoztak el. A király b. Nopcsa kormánybiztosnak legteljesebb elismerését fejezte ki. Mária Valéria főherczegnő e hó 8-ikán délelőtt a *múzeumban* tett látogatást. Megnézte *Munkácsy* «Honfoglalás» képét, aztán pedig a muzeumi képtárt. A főherczegnőt, ki folyton magyarúl beszélt, Szalay Imre igazgató és b. Toroczkay Viktor főrendiházi titkár kalauzolták. — Január 9-ikén délután 2 órakor a főherczegnő a városligetbe hajtatott s meglátogatta az István-úti «Szent-szív» intézetet, hol huzamosabb ideig tartózkodott. Sorra járta az épület termeit, megtekintette a berendezéseket és a látottak fölött megelégedésének adott kifejezést. Megnézte a *Feszty-féle* körképet is a «Magyarok bejövetelét.» A főherczegasszonyt Korniss grófnő kisérte, a kinek nagy elragadtatással beszélt a szép képről. «Az eget csodálom legjobban, — mondotta a főherczegasszony, — ennek a festett égnek szinte világító ereje van.» Tetszettek neki a szekereken érkező magyar asszonyok, s különösen a fejedelemasszony négyökrös fogata. — «Ez olyan izléses valami, — mondotta, — hogy a kiállítás diszfelvonulásainál meg kellene csinálni.» De legtovább a táltos áldozatánál időzött. — «Ez remek kompoziczió, mondotta. A régi pogány istentiszteletet másforma nem is lehetett. És milyen igazi magyar itt minden alak.» Körülbelül félóra hosszat nézte a főherczegnő az érdekes képet, s mielőtt elment, tiszta, szép nagy betükkel irta nevét az emlékkönyvbe. Ugyanekkor elmondta; hogy talán eszébe se jutott volna a körképhez kijönni, de a királyi apja ajánlotta neki, hogy nézze meg a magyarok bejövetelét.

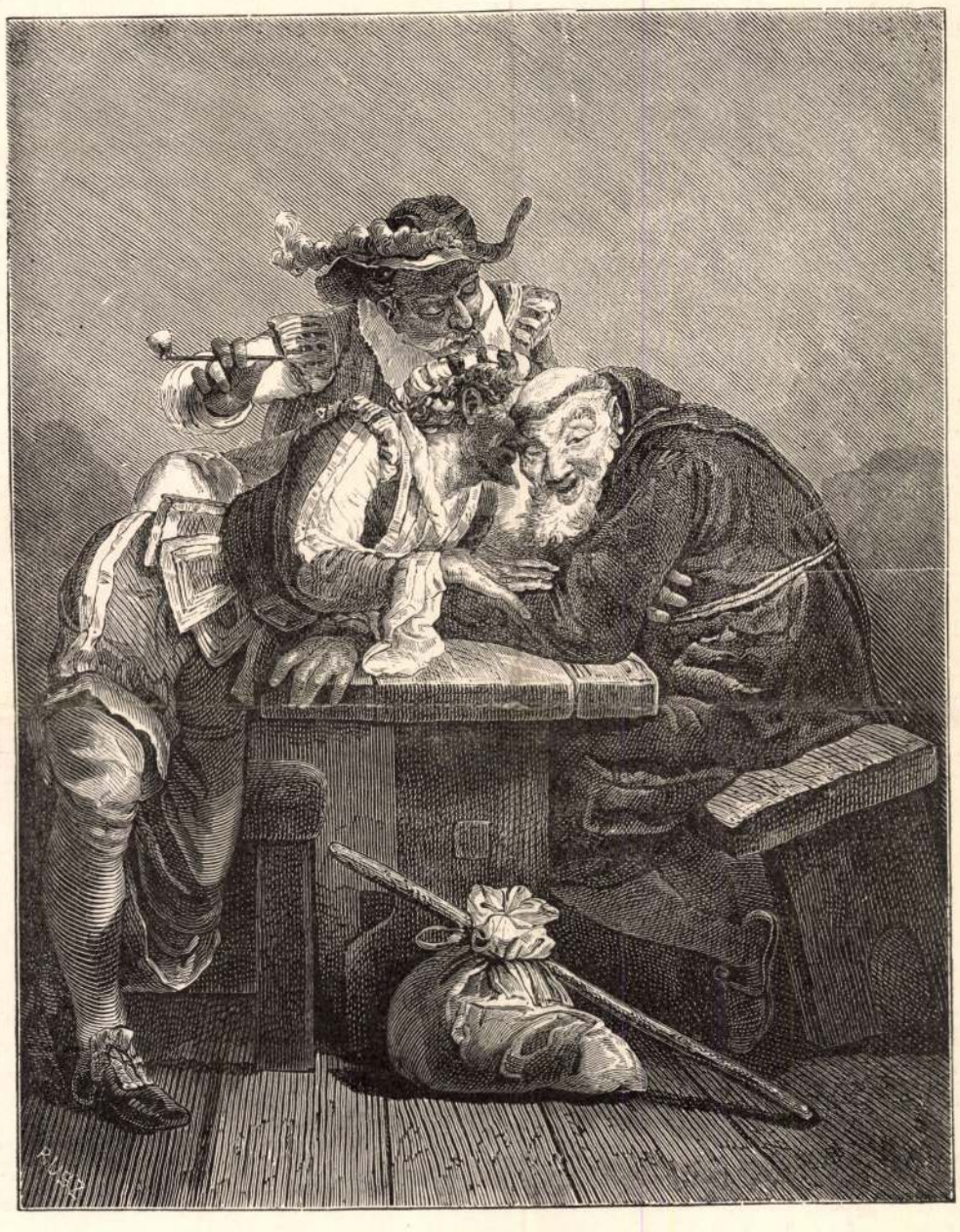

A TITOK. — ZICHY MIHÁLY FESTMÉNYE.

A válság szokatlanúl hosszú időre nyulik. A király csak január 6-ikán érkezett vissza Bécsből; három nappal később, mint várták, de a helyzet még nem birt rendezkedni, s újabban ismét csak bonyolódott. A pártok minden nap összegyülnek tanácskozni, a szabadelvű pártban nagyon élénkek az esték, de senki sem tudja a megoldás idejét, a közönség pedig egész lemondással, fásultan olvassa minden nap a lapok jelentését, hogy a nagy válság megoldása nem haladt előre. Ő felsége e héten is több politikust fogadott, gr. *Khuen-Héderváry* horvát bánt három izben is. Ő látszott a kiszemelt férfiunak, ki az új kormányt megalakítja. Tanácskozott is a szabadelvűpárt vezér-embereivel, kiknek részéről meg is találta a bizalmat, de a január 9-ikére egybehivott képviselőháznak még nem jelenthették be az új miniszterelnököt, sőt *Wekerle* miniszterelnök a ház további elnapolását kérte akkorig, mikor a miniszterelnök ki lesz nevezve. Khuen-Héderváry az új kormány tartósságát — hir szerint — az 1867-iki kiegyezés alapján álló pártok egyesülésével kivánta biztosítani. A nemzeti párt azonban — hir szerint — aligha egyesülne a nélkül, hogy programmjából is átvigyen valamit az egyházpolitika ellen. A szabadelvű párt tehát ellenzi az egyesülést. A helyzetet pedig az teszi élessé, hogy — hir szerint — ő felsége óhajtása is az egyesülés s a bán a legfelsőbb óhajtás szerint járt el az új kormány útjának egyengetésében. Mig e hó 8-ikán remények mutatkoztak, hogy a bán ura lesz a helyzetnek, e hó 10-ikén már visszavonulásáról beszéltek, a nélkül, hogy válság megoldóját vagy a megoldás idejét tudni lehetett volna. A válság egyre tart — ez a helyzet már hetek óta.

Jan. 10-ikén az a fordulat állt be, hogy a bán végképen lemondott a kormány alakitásról. A félhivatalos jelentések szerint: «Ő felsége déli 1 órakor fogadta *Khuen-Héderváry grófot, a ki a neki felajánlott kabinetalakitási megbizatást nem fogadta el, miután nincs reménye, hogy ő az egyházpolitikai törvények végrehajtásán kivül pozitiv alkotásra kilátással biró kormányt alakithasson.* Délután 3 órakor erre ő felsége *Széll* Kálmán képviselőt fogadta hosszas kihallgatáson.» A legújabb hir pedig, melyet e hó 11-ikéről irhatunk, hogy a király elé b. *Bánffy* Dezső, a képviselőház elnöke ismét ujabb kihallgatásra volt hiva. Most tehát ujolag *Széll* és *Bánffy* nevét emlegették miniszterelnökül, de Széll Kálmán a kormányalakításra nem vállalkozván, f. hó 11-én pénteken Ő Felsége báró Bánffy Dezső képviselőházi elnöknek adott megbizást a kabinet megalakítására.

Jókai jubileumának évfordulója. Jókai ötven éves irói jubileumának az évfordulója alkalmából a *Révai-Testvérek* könyvkereskedő czég, Jókai összes műveinek kiadója, a magyar hirlapirói nyugdijintézet javára négyezer koronát küldött Falk Miksához, a nyugdijintézet elnökéhez. A czég ez alkalomból a hirlapkiadóhivatali tisztviselők segélyegyletenél is 1000 korona alapítványt tett.

Keresztelő a királyi családban. Január 8-ikán keresztelték meg Troppauban *Erzsébet* főherczegnőnek, Seefried báró nejének újszülött leánykáját, királyunk dédunokáját. A kis főherczegnő *Mária Emilia* nevet kapott s nagyanyja, *Gizella* főherczegnő tartotta keresztvizre.

A királyi pár Rivierán. A király és a királyné az idén is meglátogatják a Rivierát, s ezúttal *Cap Martinben* fognak lakni. A király február elején érkezik oda; ugyanez idő tájban várják Erzsébet királynét is Mustafa Superieurből. Algirból az útat Marseillig hajón, ugyanazon franczia társulat a «Compagnie Général Transatlantique» hajóján teszi meg, mely egy hóval ezelőtt egy Polából kelt rövid sürgöny vétele után oly pontosan birta a «Général Chanzyt»-t ő felsége rendelkezésére bocsátani. A királyi pár ugyanazon lakosztályt fogja lakni, melyet a hotel igazgatósága tavaly rendezett be; a parkból pedig több, mint annak fele lesz a fejedelmi vendégeknek fentartva.

Lévay József kitüntetése. A király jeles költőnk *Lévay* Józsefnek, Borsod vármegye alispánjának hosszas, hű és buzgó szolgálata közben, valamint általában a közügyek és az irodalom terén szerzett kitünő érdemei elismerésül a harmadik osztályu vaskoronarendet adományozta.

Új honvédparancsnoksági palota. A honvéd főparancsnokság Budavárában és Pesten több épületben szétszórva van elhelyezve, a mi megnehezíti és akadályozza az egyes hivataloknak egymással való érintkezését. E baj megszüntetésére a Várban új főparancsnoksági palotát fognak épiteni, mely nagy méreteivel egyik legszebb épülete lesz a budai várnak. Legdiszesebb része lesz az az osztály, a melyet *József* főherczeg, mint honvédfőparancsnok részére rendeznek be. Az új palota épitését még a nyáron megkezdik.

— A lefolyt évben a **Leichner-féle zsirpor** s a **Leichner-féle pirositó** kiváló sikert mutathattak fel. Nem csupán, hogy a Leichner-féle zsirpor Chicagoban az egyetlen és legnagyobb dijat nyerte el, hanem az antwerpeni világkiállításon arany érmet s a kieli egészségügyi kiállításon is ugyan ilyen kitüntetést kapott. Ennek következtében ajánlatos, az arcz szépítése czéljából, csupán csak a Leichner-féle zsírport kérni,

s annak utánzatait visszautasítani. Miután «Leichner zsírpora» név ilyen magas tekintélyre emelkedett, folytonosan merülnek föl czégek, melyek a zsirpor elnevezést arra használják föl, hogy saját csekély értékű gyártmányukat a zsirpor tekintélyes neve alatt forgalomba hozzák. Tehát kizárólag a Leichner-féle zsírport kérjük.

— **Iparunk haladása.** A cs. és kir. közös hadügyministerium mult hó 28 án kelt 3051. számu rendeletével Magyarországon a Tarnóczy-gépgyár sisak- és hadfelszerelés gyartási osztályát bizta meg, 94692 forint értékü hadfelszerelési tárgyak készitésével. Van közötte 19,000 sisak és csákó is. Ezen megbizás is tanuskodik a mellett, hogy hazai iparunk siet elfoglalni azon tért, mely öt a monarchiában megilleti. Alkalmilag megemlitjük még, hogy a fővárosi vizművekhez 1895. évben szükséges különféle vasöntvények, tüzi csapok és egyebek szállitását 6 elsőrendü versenyző közül a Tarnóczy-gyár ajánlata nyerte el. A szükséglet 80,000 frtot teend.

Előfizetési fölhivás a «Vasárnapi Ujság» 1895-iki folyamára.

A «Vasárnapi Ujság», a legregibb magyar szepirodalmi és ismeretterjesztő képes lap, *eredeti elbeszéléseket* és életkepeket, részben illusztrálva, közöl **Jókai Mórtól, Mikszáth Kálmántól, Baksay Sándortól, Gyarmathy Zsigánétól, Herman Ottónétól, Petelei Istvántól, B. Büttner Linától, Szivos Bélától, Kazár Emiltől, stb.**

A «Vasárnapi Ujság» 1895. évi folyamának eredeti elbeszélései közül előre fölemlithetjük **Mikszáth Kálmánnak «*A nagyhajú ispánné*»** *czimü és* **Baksay Sándornak «*A király fogsága*»** *czimü elbeszéléseit, a melyekhez jelesebb festőművészeink készitenek rajzokat; a külföldiek közül pedig mindjárt új-évkor megkezdjük* **Verne Gyula «*Antifer mester csodálatos kalandjai*»** *czimü legujabb érdekes regényének közlését, mely az eredeti franczia kiadás* **90** *rajzával lesz illusztrálva.* A «Vasárnapi Ujság» továbbá megszerezte a kiváló franczia iró, *Claretie Gyula*, «A kis Cora» czimü új elbeszélésének közlési jogát, melyet szintén az eredeti franczia kiadás pompás illusztrációival fog közölni.

Előfizetési árak évnegyedre:

A «Vasárnapi Ujság»	2 frt — kr
A «Vasárnapi Ujság» a «Világkrónika»-val együtt	2 frt 40 «
A «Vasárnapi Ujság» és a «Politikai Ujdonságok»	3 frt — «
A «Vasárnapi Ujság» és a «Politikai Ujdonságok» a «Világkrónika»-val együtt	3 frt 40 kr

Az előfizetések a «Vasárnapi Ujság» és «Politikai Ujdonságok» kiadó-hivatalába, Budapest, Egyetem-utcza 4. küldendők.

HALÁLOZÁSOK.

Elhunytak a közelebbi napok alatt: Légrády Tivadar, a Légrády-testvérek nyomdai czég társtulajdonosa, Légrády Károlynak, a «Pesti Hirlap» főszerkesztőjének öcscse, munkás, derék férfiu, kit az utóbbi időkben idegbetegség lepett meg, s mikor orvosi tanácsra külföldre kellett volna utaznia, önkezűleg vetett véget életének, 58 éves korában, nagy családot hagyva maga után. — Unger Károly, a Szent Lászlóról nevezett kollégium tagja, aranymisés áldozópap, 83 éves, Győrött. — Alleker Alajos, kegyesrendi áldozópap, gimnáziumi tanár, 44 éves, Nyitrán. — Dr. Mathia János, a pápai orvosi karnak tekintélyes tagja, Pápa városának 11 éven át volt alorvosa, városi képviselő, 52 éves korában.

Sváb Károlyné, szül. Singer Róza, a főrendiház tagjának neje, 66 éves korában, Budapesten. — Telepy Sárika, Telepy Károly festőművésznek, a képzőművészeti társulat műtárnokának és nejének, Egressy Etelkának viruló szép 16 éves leánya, ki önkezűleg vetett véget ifju életének, Budapesten.

Kossuth Ferencz
az
Egyetértés

főmunkatársa a következőleg indokolta meg, hogy miért lépett e lap kötelékébe:

«Kötelességet vélek teljesiteni, midőn a közélet terére lépek hazámban, és atyám hagyományaihoz hiven azt akarom, hogy a toll legyen a közpályán az első fegyverem; és e fegyvert az **Egyetértés** hasábjain óhajtom használni.

Azon lap hasábjain, mely *megállotta az idő tűzpróbáját* és **elvei, állása, tekintélye** egyaránt megtisztulva jöttek ki a próbából, **mint tűzből a tiszta arany.**

Függetlenségi párti, szabadságért és **szabadelvü haladásért küzdő volt e lap mindig**; czéljai tehát azonosak az én czéljaimmal és igy karöltve haladhatunk és küzdhetünk, **egyetértve azon két országos pártárnyalattal, melynek hivatalos programmja azonos volt** eddig az **Egyetértés irányával.**

Az Egyetértés a **legnagyobb** magyar lap. **Legterjedelmesebben** foglalkozik **politikával. Legbővebben** képes közölni **az országgyülést.** Legtöbb tért fordithat a közgazdaságra, különös tekintettel a **mezőgazdaság érdekeire.**

Kereskedelmi és **tőzsdei** tudósitásainak bősége fölülmulja sok lap egész terjedelmét.

Tárczájában két-három regényt közöl egyszerre **tárczaczikkei** alkalomszerüség és ismeretterjesztés tekintetében **páratlanul állanak a magyar sajtóban.**

Az **Egyetértés** 1895 jan. 1-én **28-ik évfolyamába** lépett, tehát egyike a **legrégibb napi lapoknak.**

Csávolszky Lajos felelős szerkesztő. **Kossuth Ferencz** főszerkesztő.

Az «Egyetértés» előfizetési árai:

Egy hóra	1 frt 80
Három hóra	5 « —
Fél évre	10 « —
Egész évre	20 « —

A szerkesztőség: **Budapesten, Szerecsen-utcza 35. sz.**
A kiadóhivatal: **Budapesten, Dalszinház-utcza 1. sz.**

Mutatványszámokat a kiadó-hivatal ingyen és bérmentve küld.

Szerkesztői mondanivalók.

Tanács. A templom és a költő. A morál foglalja el bennük egészen a költészet helyét, s nem egyszer érdes hangon szólal meg.

A könyek. (Blanchecotte Angistine). A forditás annyira prózai, hogy ha csak felolvasva hallaná, nincs az a finom fül, mely megismerné, hogy vers.

A biró és a bünös. Én és te. Vakoké a vasárnap. Az első kijavitva sem üti meg a mértéket; a két utóbbi pedig egészen gyarló vers, kivált az «Én és te» iszonyú bombaszt.

Radó Julis. Lélektanilag erősebben kellett volna indokolni a leány visióját; de a csodálatost benső igazsággal ruházni fel, ahhoz nem közönséges költői erő kivántatik.

SAKKJÁTÉK.

1873. számu feladvány. Weinheimer R.-tól.

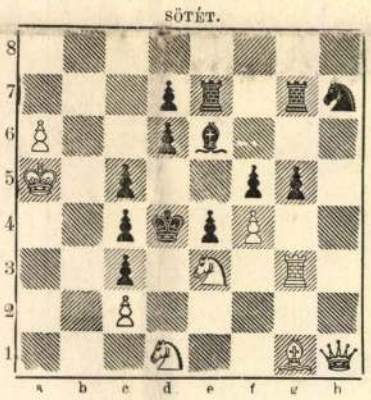

Világos indúl s a negyedik lépésre matot mond.

KÉPTALÁNY.

A «Vasárnapi Ujság» 1894. évi 52-ik számában közölt képtalány megfejtése: *A rosszak egy húron pendülnek.*

Heti naptár, január hó.

Nap	Katholikus és protestáns		Görög-Orosz	
13	V. F 1 Vidor	F 1 Hilár ea.	1 Jan. Ujév	17
14	H. Bódog	Bódog	2 Szilveszter	18
15	K. Laski János	Pál remete	3 Malakiás	19
16	S. Marczell	Marczell vt.	4 70 apostol	20
17	C. Antal	Antal remete	5 Teona	21
18	P. Piroska	Piroska vt.	6 Epiphania	22
19	S. Sára	Kanut	7 Iván	23 S. Sche.

Holdváltozás. Utolsó negyed 17-én 11 ó. 55 p. este.

Felelős szerkesztő: **Nagy Miklós.**
(L. Egyetem-tér 6. szám.)

Henneberg-selyem selyem csakis akkor valódi, ha közvetlen gyáramból rendelik — fekete, fehér és szineseket 35 krtól 14 frt 65 krig méterenként — sima, csikos koczkázott, mintázottakat, damasztot stb. (mintegy 240 különböző minőség és 2000 mintázatban) **postabér és vámmentesen a házhoz szállitva és mintákat postafordulóval küld: Henneberg G. (cs. k. udvari szállító) selyemgyára Zürichben.** Svájczba czimzett levelekre 10 kros, és levelező-lapokra 5 kros bélyeg ragasztandó. Magyar nyelven irt megrendelések pontosan elintéztetnek. 6042

THE MUTUAL
new-yorki életbiztositó társaság.
Alapittatott 1843.
Tisztán kölcsönös. Részvényesei nincsenek.
A világ legnagyobb és leggazdagabb biztositó intézete.
Összes vagyon 1893 deczember 31-ikén:
967 millió frank.
Legkorlátlanabb biztositási feltételek. Legmagasabb nyeremények a biztositottak javára. — Bővebb felvilágositásokkal szivesen szolgál a
„Magyarországi vezérigazgatóság"
Budapest, IV., Károly-körút 26. sz.

ÓVJA INTÜNK A CZÉGÜNKKEL VALÓ VISSZAÉLÉSEK ELŐL

A magy kir.
ÁLLAMVASUTAK GÉPGYÁRA
felülmúlhatatlan
GŐZCSÉPLŐGARNITURÁI
malom- és más ipari czélokra legalkalmasabb
COMPOUND-LOKOMOBILJAI
és egyéb gazdasági gépei
mindig
a m. kir. államvasutak gépgyára
VEZÉRIGAZGATÓSÁGÁNÁL
BUDAPEST
JÓZSEF-KÖRÚT 41. sz. a.
rendelendők meg.
JUTÁNYOS ÁRAK — TÖBBÉVI TÖRLESZTÉS
KÖZEGEINK KÖZJEGYZŐI MEGHATALMAZÁSSAL BIRNAK

Természetes szénsavdús savanyúvíz a **mohai**
ÁGNES
forrás. Legjobb asztali és üditőital. Kitünő szolgálatot tesz az emésztési zavaroknál
Járvány idején präservativ gyógyszernek bizonyult.
Szét-küldése **Édeskuty L.** udvari szállító által Budapest.
Kapható mindenütt.

MAGYARHON ELSŐ, LEGNAGYOBB ÉS LEGJOBB HÍRNEVŰ ÓRAÜZLETE.
Alapittatott 1847.
Brauswetter János
ÓRÁK, ÉKSZEREK 10-évi jótállással
RÉSZLETFIZETÉSRE
Képes árjegyzék bérmentve. Javitások pontosan gyszközöltetnek.

Arad. T. 3545. III.

A bitófán inneni emlékkö körül, melyre ARAD, PEST, POZSONY, N. SZEBEN... van felirva, leigázott és elesett honvéd meg a gyászoló magyar nép képez csoportot, kik közül az ALKOTMANY-ra támaszkodó koronás Hungária alakja emelkedik ki, a mint a KRIEGSRECHT és az Ein Oesterreich képviselőit elparancsolja. Felirata:

1867.

a sarokban jobbra: Zichy Mihály 90.
balra: MORELLI GUSZTÁV 1891.
alól balra: RAJZOLTA ZICHY MIHÁLY.
középütt: NYOMATOTT A M. KIR. ÁLLAMNYOMDÁBAN.
jobbra: METSZETTE MORELLI GUSZTÁV.
legalól középütt: KIADJA AZ ARADI KÖLCSEY EGYESÜLET.
és ez után balra: MINDEN JOG FENNTARVA.
jobbra: A KÖNYVES KÁLMÁN IROD. RÉSZV. TÁRS. BIZOMÁNYA BUDAPESTEN.

Fm., alányomással, melynek mér. 67.2 cm.: 47.9 cm.

171-91-2.

Zichy Mihály

Ernst Muzeum aukcion

1926

XXXIII.

Férfikepmás 1852 vízf

A haldokló természet allegoriája 1853 sz. r.

Amszettek, vízf

Der Taucher, c. r.

Bacchánsnő 1872 of

882.

A kitiltott démon

Egy Zichy-kép párizsi története

1878-ban nagyszabású világkiállításra készültek Párizsban, amelynek az lett volna hivatása, hogy bemutassa a kulturális és technikai fejlődés eddig elért eredményeit. Felkérték a különféle országokban élő művészeket és tudósokat, hogy szerepeljenek munkájukkal a párizsi világkiállításon, amelynek *»fényét nagyban emelni fogja, hogy igen sok nagy fejedelem és magasrangú egyházi méltóság látogatandja meg«* — írta a kiállítás előkészületeiről szóló beszámolójában a budapesti *Vasárnapi Ujság*.

Lázas készülődés folyt világszerte s különösen a francia fővárosban élő művészek készültek arra, hogy munkásságuk eredményének legjavát adják át a kiállítási bizottságnak. Az akkor Párizsban élő magyar művészek közül *Munkácsy Mihály* és *Zichy Mihály* közölte báró Harkányi magyar kiállítási biztossal, hogy egy-egy képpel szerepelni kíván a kiállításon. Munkácsy képe már készen volt, Zichy Mihály azonban csak az 1878. év tavaszán fogott munkához. Hat teljes hétig *»nem látta őt a párizsi utca«*: műtermébe zárkózva festette azt a hatalmas képet, amely boszorkányos gyorsasággal, pontosan időre elkészült s ezt a címet kapta: *»A Pusztítás Démonának diadala«*.

A képet átadták a kiállítás rendezőségének s ezzel a kép és világhírű festője elindult azon a kálváriás úton, amelyet a századvégi társadalomban minden haladó szellemű művésznek végig kellett járnia.

KIHALLGATÁS GRÓF BEUST KEGYELMES URNÁL

Néhány nappal azután, hogy Zichy a képet átadta a kiállítás vezetőségének, gróf Beust, *»az osztrák-magyar Nagykövet Úr Oexcellenciája«* magához kérette báró Harkányit, a kiállítás magyar biztosát. A rövid kihallgatás során azzal bízta meg, hogy hozza Zichy Mihály tudomására, miszerint *»herceg Hohenlohe, a német nagykövet úr őexcellenciája; a szentszéki megbizott, a párizsi püspöki kar, valamint a bel- és külföldi hivatalos körök egyaránt és egyöntetűen tiltakoznak az ellen, hogy a Pusztítás Démonának diadala cimü kép szerepeljen a rövidesen megnyiló párizsi világkiállításon«*. Egyben közölni kell a Párizsban élő *»bizonyos Zichy Mihály nevezetű magyar pictorral«*, hogy Trefort magyar kultuszminiszter hivatalos megbizást adott a nagykövetség útján a *»lázadó szellemü Zichy Mihály«* festőművész párizsi működésére vonatkozó személyi adatok beszerzésére...

A BAJUSZTÓL A SZENT INKVIZICIÓIG

Kényes megbizatás volt, mert a mögötte megbújó hivatalos akció egyszerre rásütötte a nagy magyar festőművészre a tüzes bélyeget. Az akkori Párizsban a papi egyeduralom maró füstje fojtotta bele a szót mindenki torkába, aki tiltakozott a sötét középkor visszahozatala ellen. Irók, festők, tudósok, politikusok mentek száműzetésbe a Vatikán hosszú kezei elől és Párizsra, erre a hajdan izzó katlanra ráborult a csönd. Kissé keletebbre, Németországban Vilmos, a villabajszú császár — az egyhangúan, de nem egyszívvel megválasztott uralkodó — pattogtatta a szavakat és csörtette a kardot az európai német uralomnak — akár háborúval való — megszilárditása érdekében. Délen, Spanyolországban a francia forradalom hagyományaitól lúdbőrző VII. Ferdinánd spanyol király visszaállította azt a Szent Inkvizíciót, amely alig néhány századdal előbb ezerszámra küldte az embereket máglyára, s fejeztette le, vagy kínozta halálra azokat, akiket a papi uralom elleni bűnben vétkesnek ítélt...

Ilyen a kép 1878 tavaszán. Valami vad árnyék szálldos Európa tespedt nyugalma fölött. Minek az árnyéka?

A »BŰNLAJSTROM«

Zichy Mihály megfelelt a kérdésre *»A Pusztítás Démonának diadala«* című képén. S emiatt a felelet miatt kapta a következő bírálatot a századvég egyik jelentős lapjában: *»Meggondolatlan, lázító, izgat társadalmi rendünk és biztositott jogaink ellen.«* Igen: Zichy izgat, a hivatott művész hevületével tiltakozik, s ez a tiltakozás nagy bűn a századvégi társadalomban; mint ahogy Zichy »bűnei« közé tartozik az is, hogy magyar és semmiképpen sem kíván osztrák lenni, hogy ő, aki a cár udvari festője volt, nemcsak a cári pompát, hanem az orosz paraszt fájdalmát, az elnyomottak iszonytató nyomorát is ábrázolni merte egy híressé vált képén. »Bűne« az is, hogy Párizsba költözve azokkal tartott fenn barátságot, akik a nép jogaiért küzdöttek a művészet és politika porondján. Ezeket a »nagy bűnöket« tárták Zichy Mihály személyi adataiként a francia köztársaság akkori elnöke, a betegesen ájtatos Mac Mahon elé...

A KÖR BEZÁRUL

És a kör bezárul Mac Mahon elnöknél, mert a felesége, névszerint Elisabeth de la Croix de Castries magentai hercegnő, nemcsak távoli rokona egy gróf Zichy Edmund nevű és Zichy Mihály magyar festőművészt feneketlenül gyűlölő magyar főúrnak, hanem egyik legbuzgóbb hivatalos istápolója a papi uralomnak is. Nem meglepő tehát, hogy a francia köztársasági elnök felesége kezébe veszi a Zichy Mihály képe elleni »társadalmi akció« vezetését. Az ő utasítására történik ezután az, hogy M. Berger, az 1878. évi párizsi világkiállítás főigazgatóelnöke egy levelet ír Zichy Mihálynak — ennek a levélnek eredetije ma a Nemzeti Múzeum levéltárában fekszik.

A LEVÉL

A levélben az elnök udvariasan ugyan, de határozottan leszögezte, hogy miután a francia festőknek megtiltották, hogy politikai vagy társadalmi érzékenységet sértő művekkel szerepeljenek a kiállításon, remélni merték, hogy a külföldi művészek szem előtt tartják ezt a tilalmat. Sajnos, Zichy ezt elmulasztotta: fejedelmek s magas egyházi személyek látogatására számítanak s ezeknek érzékenységét sértő képek nem függhetnek a falakon, mert ez *»veszélyeztetné a kivánt hatást...«*

— Ön a teljes igazságot mondja a képen — állapította meg az ügyel kapcsolatban egy Tedesco nevű műkereskedő Zichy előtt —, *de az igazság valami olyan, amit olykor nem jó, olykor nem lehet, olykor pedig tilos kimondani.*

A FÉLELMETES IGAZSÁG

Mi volt az az igazság, amit Zichy kimondott a képen? Sötét, gomolygó felhők alatt — a tespedt európai nyugalom fölött — árnyba borítja a világot a pusztítás démonának, *»a megjövendölt iszonyú asszonynak«* a szárnya. Alatta az emberszeretet, a hit, a térítés ürügyén elégedett, lefejezett, megkínzott emberek koponyáinak hegyén ül a pápa. A szörnyű trón mellett királyok és császárok emelik magasra uralmuk jelvényeit s tépett, rongyos tömegeket uszítanak a szüntelen mészárlásra, hogy a feleség özveggyé váljon, a gyermek árva legyen és még elesettebb, még sujtottabb legyen a nép. De a komor színeken át rubintfényben közeleg a frigiai sapkás nőalak, a forradalom jelképe.

Ezt az igazságot nem bírta el a századvégi társadalom. A kép nem kerülhetett a párizsi világkiállítás termébe és festőjének, Zichy Mihálynak is el kellett hagynia Párizst. Visszatért Oroszországba, ahol működése mélyen belevésődött az orosz művészet fejlődésének történetébe, oda, ahol a mai szovjet művészet haladó hagyományai sorakoznak. A Szovjetunióban ma is a legkedveltebb művészek közé tartozik, műveit a hatalmas ország minden részében ismerik.

Maron Ferenc

;os Bányásztanácskozáson

fegyelmezett, rendes, pontos szakmunkássá változik. Ennek a közhangulatnak a kialakítása lesz a legfontosabb feladatunk a jövőben.

Elsősorban a kommunista párttagoktól és funkcionáriusoktól kell megkövetelni azt, hogy mindenütt, a termelésben, a fegyelemben, a versenyben példamutatóan élen járjanak. A mi elvtársaink tünjenek ki ott, ahol a munka nehéz, ahol különös fegyelemre, kitartásra, áldozatvállalásra van szükség. Segítsék tanáccsal a többieket, hívják fel idejekorán a vezetés figyelmét a hibákra s előrelátható nehézségekre, támogassák bátran az egyszemélyes vezetést, a vezetők tekintélyét, az újításokat és minden olyan lépést, amely a termelés megjavítását célozza.

Semmi kétség, hogy a kommunisták példamutatása, fegyelmezettsége az összbányászságot magával fogja ragadni. Annak a légkörnek a kialakításában, amelyben minden dolgozó kötelességének tartja a fegyelmezett, szervezett, tervszerű és pontos munkát és elítélendőnek, megvetendőnek tartja a fegyelmezetlenséget, a lógást, az igazolatlan elmaradást, a kommunistáké a döntő szerep.

A bányászoknál és hozzátehetem, az egész ipari munkásságnál külön kérdés gyanánt jelentkezik az új munkásokkal és az ifjakkal való foglalkozás. Két hónappal ezelőtt több mint ötezer új munkást küldtünk a bányákba. Ezeknek jelentékeny része fiatal. Ezeket a munkásokat, akiknek zöme soha életében ezelőtt bányában nem dolgozott, nem egyszer már a toborzásoknál igyekeztek elijeszteni a bányászattól. Minden bányász ismeri azt a bizonytalan, szorongó érzést, amely az ilyen új munkást elfogja, amikor életében először a bánya mélyébe lemegy. Az ismeretlen viszonyok és a szokatlan körülmények megfélemlítik, elcsüggesztik az ilyen munkást. És ha a tetejébe még azt tapasztalja, hogy az elhelyezés, vagy az ellátás meg nem felelő, hogy kultúrigényeit nem tudja kielégíteni, nincs szórakozási lehetősége, senki sem foglalkozik vele, akkor

zeknek az új munkásoknak jelentékeny része meginog és előbb vagy ;ább otthagyja a bányát.

Az is gyakori, hogy a betanításnál nem foglalkoznak az új munkásal. Az is előfordul, hogy megijesztik, rosszindulatúan kezelik, ahelyett, hogy támogatnák és bátorítanák... Ezért nekünk kommunistáknak és hozzátehetem a Dolgozó Ifjúság Szövetségének, a szakszervezeteknek fokozatosan kell foglalkozni ezekkel az új munkásokkal, akiknek túlnyomó többsége, ha átsegítjük őket a kezdet nehézségein, ha bátorítjuk őket, ugyanúgy megszeretik a bányász mesterséget, ugyanolyan jó bányamunkások lesznek, mint a régi gárda tagjai...

A fegyelem csökkenésének okául a bányász elvtársak — különösen magánbeszélgetés közben — az élelmezési helyzetet is meg szokták említeni és ezért erre kissé bővebben térek ki.

Az elvtársak még emlékeznek arra, hogy egy évvel ezelőtt a szárazság miatt rossz volt az árpatermés és szinte katasztrofális volt a kukoricatermés. Szóval kevesebb volt az a takarmány, amellyel nálunk általában az állatokat hizlalják. Ennek következtében a parasztság a mult év végén levágta, vagy piacra dobta disznóállományának egyharmadát, sőt még marhaállományának 15—20 százalékát is. Az elvtársak tudják, hogy egy évvel ezelőtt 10—20 forintért lehetett egy választási malacot kapni. Ez tavaly ősszel nagy húsbőséget okozott és ennek aztán az idén megjött a böjtje. Hús- és zsírhiány lépett fel. Mi gondoskodtunk róla, hogy a dolgozóknak és külön a bányászoknak a minimális hús- és zsíradagot egyre biztosítsuk, de azt nem tudtuk megakadályozni, hogy a szabad piacon a hús és a zsír ára a tavalyinak a többszörösére ne emelkedjék.

Az idén a termés jó volt. Az elvtársak a már említett tervjelentés számaiból láthatják, hogy a terménybeadás is az idén lényegesen jobb eredményeket adott, mint tavaly. A kukoricatermés idén kétszer akkora, mint a tavalyi. Jó volt az árpatermés, kétszer annyi szálastakarmány termett. A napraforgóból, amely étolajat és napraforgópogácsát ad, 50 százalékkal nagyobb a termés. A cukorrépából is legalább 50 százalékkal több termett, mint tavaly. Szóval kenyér, liszt és cukor szem-

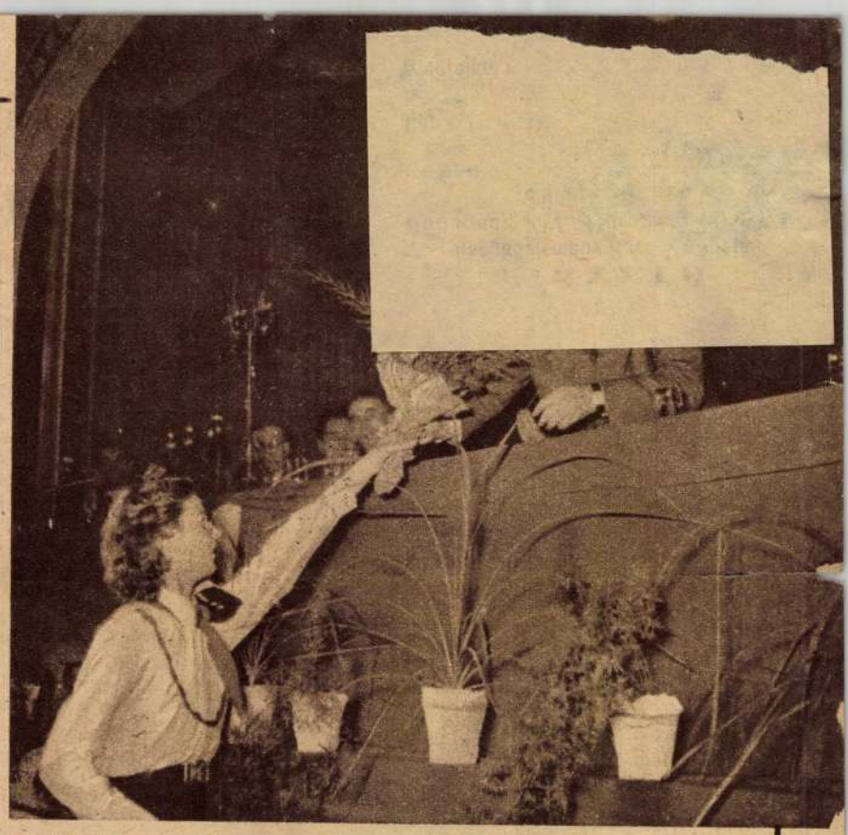

pontjából hasonlíthatatlanul jobban van biztosítva az idén a közellátás, mint egy esztendővel ezelőtt. Ugyancsak sokkal több disznó áll hízásban, mint tavaly ilyenkor... Ennélfogva minden előfeltétele megvan annak, hogy a hús- és zsírfronton visszatérjünk a normális viszonyokhoz. A hiba egyelőre ott mutatkozik, hogy az idei hús- és zsírhiányba belekapcsolódott a spekuláció, a kulákság, a jómódú parasztság jelentékeny része és azon az alapon, hogy evés közben jön meg az étvágy, meg hogy a szokás természetté válik, most a jó aratás után is igyekszik fenntartani azokat a magas árakat, amelyek a tavalyi rossz termés következményei. Természetesen mi gondoskodunk róla, hogy ezeknek a spekulánsoknak a terveit keresztülhúzzuk. De addig is, amíg a néhány hete letört kukoricából vagy a kiütés alatt álló napraforgó pogácsából szalonna és marhahús lesz, még egy idő eltelik...

Az elvtársak már tudják tapasztalatból, hogy ha mi az erőinket valamilyen feladatra összpontosítjuk, azt a feladatot meg is fogjuk oldani. Ez vonatkozik a zsír- és húshiányra is. Az elvtársak e kérdés megoldásának megvalósításához azzal járulhatnak hozzá, ha fegyelmezetten bevárják azt a nem hosszú időt, ami után ezt a kérdést is megoldjuk...

Tudvalevő, hogy az ellenség is a hús- és a zsírhelyzetre való hivatkozással igyekszik a széntermelés csökkentésére. Az öntudatos bányász verje vissza az ellenségnek ezt a kísérletét és jó, fegyelmezett munkával mutassa meg, hogy az átmeneti nehézségek nem tántorítják meg, nem csüggesztik el, nem befolyásolják munkafegyelmét és meggyőződését. ... Oda kell hatnunk, hogy a nehéz fizikai munkát nálunk is — mint a Szovjetunióban — a gépesítés levegye a bányász válláról. Gondoskodunk róla, hogy a bánya biztonsági viszonyai, egészségügyi viszonyai olyanokká váljanak, hogy megkönnyítsék a bányász munkáját és óvják egészségét. Az új lakások építésénél, a nyaraltatásoknál, a bányászgyermekek iskoláztatásánál és az előléptetésnél mindenütt érezhessük, hogy ők vannak az első sorban. Gondosan munkáljuk ki azokat a módszereket, amelyekkel meg tudjuk javítani a bányászság közellátását iparcikkekben és élelmezésben egyaránt...

Semmi kétség, hogy mi magunk is hibásak vagyunk abban, hogy a bányászság anyagi kérdéseit még mindig nem fogtuk meg elég keményen és nem foglalkoztunk vele elég mélyrehatóan... Most ezt a kérdést napirendre tűztük, minden oldalról foglalkozunk vele és gondoskodunk róla, hogy változás történjék.

Ez év szeptemberében a bányásznappal kapcsolatban a bányászság tapasztalhatta azt a megbecsülést és szeretetet, amelyet nehéz munkája jutalmául az egész dolgozó nép vele szemben tanusít. Ugyanakkor az egész ország értesült róla, hogy több mint 12.000 olyan bányászunk van, aki évek óta egyetlenegy műszakot nem mulasztott el hűen, fegyelmezetten, szorgalmasan teljesítette azt a feladatot, amely a szocializmus építésében rá hárul. Ezek a bányászok képezik a derékhadát a széncsaták hőseinek, azoknak, akik az 1945—46-os nehéz esztendőkben annyi áldozatkészséggel és példamutatással építették újra a romokból a magyar bányaipart és akikre mindig bizton számíthatunk, amikor a párt, népünk és szocialista építésünk érdekében hozzájuk fordul.

Most is, amikor a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 34. évfordulójának megünnepelésére készülünk, újra fellobog a bányász áldozatkészség tüze...

Biztosak vagyunk benne, hogy hívó szavunkra a bányászság egy emberként fog felelni és a termelés terén elért új eredményekkel, új győzelmekkel segít bennünket tovább jobb, szocialista jövőnk felé.«

Ernst Muzeum aukcioi XII.

588

Zichy Mihály
Alvó nő, pantell, 22.5 x 39.5.

Arad. T.3544. III.

Az 1741. jelzésü kardot és a magyar koronát tartó Hungáriát az ellenséget képviselő zsandár és horvát a koronás Ausztria parancsára összekötözik, hogy reá a kezében lévő rabbilincset alkalmazhassák. A földön egy elesett vitéz és a magyar czimerrel diszitett törött lobogó fekszik, mig a háttérben a trónoló KRIEGS RECHT-en túl a bakó látható a bitóhoz támasztott lajtorján. Felirata:

1848-49.

a sarokban jobbra: Zichy Mihály 90.
balra: MORELLI GUSZTÁV sc. 1891.
alól balra: RAJZOLTA ZICHY MIHÁLY.
középütt: NYOMATOTT A M. KIR. ÁLLAMNYOMDÁBAN.
jobbra: METSZETTE MORELLI GUSZTÁV.
legalól középütt: KIADJA AZ ARADI KÖLCSEY EGYESÜLET.
ez után balra: MINDEN JOG FENNTARTVA.
jobbra: A KÖNYVES KÁLMÁN IROD. RÉSZV. TÁRS. BIZOMÁNYA BUDAPESTEN.

Fm., alányomással, melynek mér. 67: 47.9 cm.

175-91-1.

Vas. Ujs. 1872

áradat a partok vagy más ellenállásra képes tárgy felé hajtja, kiszámithatatlan nyomással záródnak össze, s ilyenkor a recsegés, zaj és zürzavar, melyet előidéznek, valóban borzalomgerjesztő. Most már képzeljük el körülzárt utasaink helyzetét, midőn minden pillanatban félniök lehetett, hogy erőtelen tojásként fognak összezuzatni. A jég recsegésére és ropogására remegve hallgatóztak s kétségbeesetten szemlélték annak előnyomulását. Végre csakugyan elérkezettnek látták a kis hajó szomoru végzetét. Nyögött, jajgatott, rémesen vonaglott s hánykolódni kezdett az és folytonosan reszketett árboczhegyétől fenekéig. Oldalai engedni kezdettek. Fedélzete fölemelkedett s a deszkák illesztékei kétfelé nyiltak. Hayes elveszettnek hitte hajóját — ekkor fölemelkedett az egész jármű s egy hatalmas rántódással könnyü labdaként egy iszonyu nagy jégtáblára dobatott. Most már tul estek minden veszélyen; a jégdarab csendesen szétrepedezett s tova uszott. Egy uj lökés a hajót ismét a vizbe lóditá s a szétnyilott illesztékek maguktól megint összezárultak. Mindamellett is, a hajó szorgosabb megvizsgálása folytán kitünt, hogy az nem képes többé a jég erejével tovább küzdeni, de a szivattyuk segitsége mellett még mindig képesek voltak — noha lassan — tovább uszni.

Hogy a Smith-szoroson végig menjenek, most már szóba sem jöhetett és Hayes örült, hogy Grönland északnyugati partján egy kis tengeröbölben, melyet ő „*Port-Foulke*"-nak nevezett, menedékre találhatott. Kis hajóját a jég csakhamar körülzárta. Hayes főgondja és feladata már most az lett, hogy a közelgő télre berendezkedjék, még pedig olyan formán, hogy mind hajójának a kellő biztonságot, mind pedig utitársainak a szükséges kényelmet megszerezhesse. Miután a vitorlákat leszedték, a felső fedélzet fölébe még egy fedelet készittetett. Ezáltal egy kis házikó állt elő, melyben mindnyájan kényelmesen elfértek. A nyilásokat és repedéseket vastag csomagoló papirral tömték vagy ragasztották be s négy ablak bocsátá be hozzájok a nap világát, a meddig t. i. volt. A fedélzetek közt sok volt a tenni való. A hajó belsejét, miután padozatát meggyalulták, megsurolták és kifehéritették, a hajó népe számára szobává alakitották. A főző kemenczét közepére helyezték el és annak helyébe oly — habár igen egyszerü — készüléket alkalmaztak, mely a havat vizzé olvasztá. E „hóolvasztó"-ból szüntelenül viz csorgott alá egy nagy hordóba és ezáltal minden időben a legtisztább ivó vizzel jól el voltak látva.

Miután téli szállásukat igy elkészitették s berendezték, ünnepélyesen bele költöztek és a bevonulás emlékére nagy dinomdánomot csaptak. A gazdag élelmi szerek iránt mutatkozó remény mindnyájukat igen vidám hangulatba ejté. A kötélzeten tizével, huszával voltak az irámszarvasok, tengeri nyulak és rókák fölakasztva. Igy hát a legénység jó étvágyáról, melyet a ruganyos, egészséges légnek és kemény munkának köszönhettek, nemcsak a jelenben volt bőségesen gondoskodva, hanem a jövőre nézve is maradt még elég kecsegtető kilátás. A vadászok ritkán tértek haza üres kezekkel. Az irámszarvasokat, melyeket kirándulásaik alkalmával elejtettek vagy a földbe ásták el vagy pedig a kötélzetre függesztették, hol aztán oly keménynyé fagytak, minta kő, s később igen kitünő sültet szolgáltattak. A kutyák, melyeknek az eszkimók szokása szerint csak minden két napban adtak enni, gyakran egy egész irámszarvast kaptak egyszerre; igen falánkak voltak és csakhamar kövérré hiztak.

Október 15-kén a nap végképen eltünt a déli hegyek háta megett, hogy négy hosszu hónapig még csak szinét se láthassák többé. De azért, legalább eleinte, korántsem állt be teljes éji sötétség, sőt inkább még mindig majdnem kilencz órai alkonyat derengett naponként. Mig végkép be nem sötétedett, addig még foglalkozhattak egy s más dologgal. A kutyákat begyakorolták a szánkahuzásban, mi nem kevés fáradságukba került, mert az okos és ravasz állatok nem egykönnyen hagyták magukat idegenek által is kormányoztatni.

A fedélzeten Hans és családja nem egy mulatságot szerzett a kis társaságnak. A fedélzet fölé vont fedél alatt eszkimósátrat ütött föl magának s feleségével és gyermekével, felényire irámszarvasbőrbe temetve, valóságos bennszülött módra éldegéltek. Fiacskájok igen eleven kis példánya volt a mosdatlan emberiségnek. Tiz hónapos vala és Pingaszuk (a csinos) névvel volt felruházva. Természeténél fogva — ugy látszott — épen oly nagy hajlammal viselteték a hideg iránt, mint a kácsafiókák a viz iránt, mert a roppant hideg daczára is majd mindennap tökéletesen meztelenül mászkált alá s fel a fedélzeten.

„A titok" — (*Zichy* Mihály rajza.)

A növekvő sötétség mind jobban-jobban oda kényszerité a jég közé fagyottakat, hogy otthon — azaz: hajójukon maradjanak. Most már nehezebb volt vadászkirándulásokat rendezni. De otthon is jól el tudták tölteni az időt. Sakkoztak, mulatoztak, elbeszéléseket, fölolvasásokat tartottak, sőt egy lapot is adtak ki „Foulke-öbli ujság" czim alatt, mely tele volt elbeszélésekkel, érdekes leirásokkal, szám- és szótalányokkal, távirati tudósitásokkal a világ minden részéből, hirdetésekkel stb. Künn pedig süvöltött és orditott a hóvihar és a növekvő hideg miatt a hévmérő mind alább-alább sülyedt. Lassan teltek a napok és hetek az áthatolhatatlan északsarki sötétségben. Csakis a hold mérsékelte még a hosszan tartó sötétséget, a mint a láthatár szélét megkerülte, de soha le nem tünt; mig fényteljes pályautját meg nem futotta, fölkeltétől kezdve leáldozásáig szakadatlanul fönt ragyog az égen. És pedig oly fénynyel világol, hogy világánál olvasni lehet.

Eközben egy oly esemény adta elő magát, mely az utazás későbbi folytatását végképen megakadályozni fenyegetőzött. Ugyanis a kutyák között ragályos betegség ütött ki; szemeik vérben forogtak, szájuk tajtékzani kezdett s nehány óra mulva eldöglöttek. Igy pusztult el az állatok legnagyobb része, és Hayes aggálylyal tekintett az uj év elébe; ha nem kaphat kutyákat ama nehány eszkimótól, kik tőlök nem nagy távolságban a szárazföldön éltek, szép tervei füstbe mentek. Ez okból követeket küldött, másodparancsnokát s barátját dr. Sonntagot és Hansot, a közel portyázó eszkimókhoz, hogy őket Port-Foulke-ba csalogassák. Sokáig nem kaptak tudósitást a két kiküldöttől, mig végre az őrök felkiáltottak: „Jőnek az eszkimók!" — És valóban meg is érkezének: Hans, egy csapat más eszkimó, férfi és nő, — de Sonntag nem volt sehol, s csak most hallá meg Hayes a szomoru hirt, hogy Sonntag egy vékony jegü helyre jutott, a jég lábai alatt betört s a hülés következtében, melyet akkor kapott, nem sokára meghalt. Ekkor Hans őt egy hókunyhóban elásta Hayes később föltalálta szerencsétlen barátja holttestét s tisztességesen eltemeté.

Egyik képünk az eszkimók megérkezését ábrázolja Port-Foulke-nál. Többnyire mindnyájan rokonai voltak Hansnak, a kinek családja ezáltal tetemesen szaporodott. E szaporodásnak Hayes és társai csak örvendeni tudtak, mert az is csak ujabb mulatságok és tanulmányozások forrásává lett számukra. Minthogy a fedélzet nem fogadhatá be mindnyájokat, egy részök a szárazon települt le, hókunyhót épitettek maguknak és saját kezökre külön háztartást rendeztek be. Mindamellett is természetesen a jó egyetértés köztök és a hajó népe között korán sem szakadt félbe, sőt inkáb a legjobb barátságban éltek egyámással.

Miközben az idő igy teldegélt, a nap ismét megjelent a láthatáron, s minden uj nap délszaka többtöbb fényt árasztott a jégvilágra. Most már a nap megjelenése volt a legfontosabb esemény, mely utazóinkat kizárólagosan foglalkodtatá. Mindnyájan csak erre gondoltak és erről beszéltek. Soha még emberi társaság türelmetlenebbül nem várt valamely közelgő boldogságra, mint utasaink az áldott reggelre, mely ujból fényt, életet és reményt fog árasztani a hoszszantartott lámpafény által egészen szintelenné halványitott arczaikra. 1861. febr. 18-ka volt az a nap, melyen az égboltozat fénygömbjét ismét meglátandók valának. Fölmásztak egy sziklafokra s dél felé tekintettek. A távolban nyilt tengert és azon számtalan uszó jéghegyet láttak, s ezek fölött kellett a napnak megjelennie. Most egy fénysugár tört elő a vékony ködfelhőkön át, vidám csillogással árasztván el a nyulánk jéghegyek ezüstszinü csucsait. A sugár mind közelebb-közelebb nyomult, a csillogó toronytetők szaporodtak — ott! ott! a nap! valóban az! Csak fél gömbjével jelent meg a viz felületén, hogy csakhammar ismét eltünjék. Hayes és kiséröi levették süvegeiket s vidáman üdvözölték az égnek oly régóta elvesztett vándorát. A nap 126 napi távollét után ismét visszatért, hogy a szunnyadó világot fölrázza álmodozásaiból. A nap, mely mindenütt fénynek és pezsgő életnek szülője, ugyanaz itt is e sivatagok közepette. Az északi zord világ kedves virágai — mintegy varázsütésre — virulni kezdettek, a jég olvadásnak indult és zugó zuhatagokban omolt alá a sziklákról, az irámszarvas vidáman ugrándozott hegyen-völgyön át zöld legelőket keresve, a tengeri madarak roppant sokaságban érkeztek meg a mohaágyak fölkeresésére, hova tojásaikat elrakják.

A nap visszatértével még több eszkimó érkezett a befagyott hajóhoz, köztök egy „fejdelem" is, a ki, ha ugyan lehetséges — még alattvalóinál

is jóval piszkosabb volt. Ezektől Hayes egy csapat pihent kutyát kapott, s már most elérkezettnek vélte az időt, hogy utazásának tulajdonképeni czéljára gondoljon! Szánakon végig akart menni a befagyott Smith szorosuton, s az egyik szánon egy ércz mentőcsónak volt, melylyel egyenesen a nyilt sarki tengerbe szándékozott evezni. Élelmi szerök volt elég. A legénység vidám hangulatban indult el a nagy utra és csak nehányan maradtak vissza, hogy a hajót őrizzék. A merész vállalkozóknak utjokban minden lépten-nyomon roppant fáradsággal és veszélyekkel kellett küzdeniök. A 28—30 fok hidegben a legvastagabb öltönyök daczára is megfagyás fenyegeté a szegény matrózokat, ugy hogy Hayes kénytelen volt őket visszaküldeni, s elhatározá, hogy 14 kutyával és három kipróbált emberével maga fogja tovább folytatni a veszélyes utat, mely oly rettenthetetlen bátorságot és eltökélést kiván.

Végre leirhatatlan vesződések és küzdelmek után a merész uti társaság, élén Hayes-szel, a sarki tartományoknak egy oly magas pontjára jutott, mely a földnek azideig elért legészakibb helyéül tekinthető.

„Minden oda mutatott“ — irja Hayes — „hogy a tulajdonképeni sarktenger partjait elértem s lábaim előtt mérhetetlen, széles oczeán terült. A föld, melyen álltam, egy nagy észak felé hajló kiszökellés volt, hasonló a Szevero-Wosztocsnoi- fokhoz Sziberiában.“

Már hogy igaza volt-e Hayes-nek az általa emlitett „sarki medencze“ elérését illetőleg, vagy nem, egyelőre még most igen bajos volna elhatározni, de hogy ő jóhiszemben volt az iránt, annyi kétségbevonhatatlan. Tovább hatolnia lehetetlenség volt; ő különben is azt hitte, hogy „czélját elérte.“ Most már a visszatérésre kellett gondolnia. A tavasz megérkezett, a jég olvadni kezdett és igy nem volt veszteni való idő. Nagy kőrakást halmoztak össze s alája egy palaczkot helyeztek. Az üvegben következő jegyzetke van bepecsételve:

„E pontot, a legészakibbat, mely eddig (a szirazon) eléretett, alólirott, kit Knorr György F. is követett, 1861. május 18. és 19-én meglátogatá. Az utat kutyáktól vont szánakon tettük meg. A Smith-öböl bejáratánál, a Sándor-fok mellett levő telelési helyünkről, igen terhes utazás után, 46 nap alatt jutottunk ide. Észleleteim szerint e helyben az északi szélesség 81° és 35′ s a nyugati hosszuság 70° 30′ alatt vagyunk. Az olvadó laza jég s a közte levő sok hasadás nem engedé meg tovább hatolnunk. A mint látszik, a Kennedy-csatorna a sarkmedencze felé nyitva van. Meg vagyok győződve, hogy legalább juliusban, augusztusban és szeptemberben hajózható. Visszatérek téli állomásomra, megkisérlendő, hogy az idei olvadás alatt nem hatolhatnék-e át a jegen hajómmal. — *J. J. Hayes.*“

Ez utóbbi szándéka tudvalevőleg nem sikerült, és igy e reményében csalódva többé nem volt alkalma állitásának helyes vagy helytelen voltát kipuhatolni. A kérdés tehát ma is függőben van.

Hayes nehezen tudott megválni e helytől. Valami megmagyarázhatatlan büverővel birt az rá nézve, és nem épen mindennapi érzelmek között jártatá végig örvendő szemeit ez uj tündérvilágon. Egyetlen társa kiséretében (a többieket az uton hagyta) egy oly lakatlan vidéken állt, melyet soha még embernyom nem érintett, s a milyen közelre földünk tengelyéhez élő ember még eddig elő nem juthatott.

A visszautazás épen oly nehézségekkel volt összekötve, mind az oda menetel, sőt egy helyen csak nehány perczbe mult, hogy Hayes a jég közé nem veszett. Port-Foulke-ba megérkezve, az egész hajó népét jó egészségben találta. Mig oda járt, addig az erősen megrongált hajót igyekeztek, ugy a hogy lehetett, kijavitani. A hely szinén pedig csodaszerü átváltozás ment végbe. A légmérséklet egészen megszelidült — ugyanis a fagyponton egy fokkal felül állt, a mi e magas északi tájakra nézve már melegnek mondható. A tél fehér köpenye, mely völgyet és halmot oly régóta beburkolva tartott, lassanként tünedezni kezdett a nap meleg sugarai előtt. Az elolvadt hó vad zuhatagokban rohant le a sziklákról az alantabb fekvő szűk völgyekbe és mindenfelé mutatkozni kezdettek a visszatérő növényzet nyomai. Az apró fűzfa törzsekben megmozdult az életnedv, noha gyökerei körül a földet még hó és fagy boritá és a kikeletnek nálunk is nagy részben ismert virágai tündérszemek gyanánt kacsintgattak föl a kiengedett, ámbár még hideg talaj felületéről. A levegőt madárzaj tölté be; a sziklák mintegy mozogni látszottak a sok apró sirálytól, csüllőtől s más ilyen szárnyastól; a kikötő felett dunnalud-rajok lebegtek tova gyors repüléssel; csinos tengeri fecskék rajzottak, csicseregtek és játszadoztak a tenger szine fölött; a snepfek apró édesvizü tavak körül röpkedtek; a verebek szikláról sziklára szálldostak és a gágogó vadlibák hosszu sorokban vonultak tovább a magas észak távolabb eső pontjai felé. Az uszó jégdarabokról a fókák mély hörgése volt hallható; az öböl maga hemzsegett a tengeri állatoktól, melyek a jégmezőkre fölmásztak és a napon sütkéreztek. Mind e változás hihetetlen gyorsasággal ment végbe.

Jun 21-én, mikor a nap legmagasabb északi állását elérte, a nyár közepe is beállott. Mióta utasainkat az északsarki éjfél sötétségbe burkolá, hat eseménydús hónap telt el. Most már a hőség gyakran 12 fokra is emelkedett s a kikötőben a jég, mely a hajót körülzárta, szintén olvadni kezdett. Künn a szabad tengeren és a jégdarabokon majdnem egymást érte a sok fóka, melyek a levegőt iszonyu bőgéssel tölték be. Számuk szerfölött nagy lehetett, mert a meddig a szem látni képes vala, tele volt a tenger velök; minden jégdarabb el volt lepve általok. E gazdagság természetesen fölingerlé utasaink vadászó kedvét s Hayes nehányadmagával egy csónakon a nyilt tengerre szállt szigonyokkal és puskákkal jól fölfegyverkezve. Lassan közeledtek egy jégtömeghez, melyen 20—24 fóka ült; otromba és csunya állatok, szőrtelen vastag bőrrel, mely vaslemezhez hasonlitott és hosszu agyarakkal. Mikor a csónak oda érkezett, a fókák, melyeknek egyike sem volt 5 meternél rövidebb, fölemelték fejöket, de azért az idegenekre nem is hederintettek. Ismét összedugták orruk hegyét s tovább aludtak. Ekkor a vadászok puskáikat egyszerre kisütötték s egy vén kövér fókába szigonyt röpitettek. Iszonyu orditással ugrált most a tengerbe az egész falka, szigonyt és kötelet magával czipelve. De nehány percz mulva ismét a vizszinére jöttek, mikor egy másikat megint megszigonyoztak. Erre aztán leirhatatlan jelenet következett. Az állatok egyetlen vészkiáltásban törtek ki, mintha segitséget hivnának a haláltusára; ekkor a léget visszafelelő orditás tölté be. A megsebesitett himfóka: *Huk! huk!* kiáltása mindenfelé viszhangra talált, mert a lárma jégdarabról jégdarabra származott át s a fölijedt állatok egymásután ugráltak a tengerbe. Utálatos fejök egyenesen állt ki a vizből és *huk! huk!*-ott kiáltva nyilt torokkal rohantak a csónak felé. Ez pár percz alatt egészen körül volt véve, s az egész tenger megelevenült és feketévé lett a sok ellenségtől. Hogy támadásra készülnek, lehetetlenség lett volna kétségbe vonni. A roham elől kitérni szintén lehetetlen volt; fölrîasztották a fókákat s most már tessék velök harczolni. Először is a megsebesitett és a szigony kötelénél fogva tartott vén fóka fordult a csónak ellen, mely legalább is ezer tátongó sorok czélpontjává lőn. A fókáknak, ugy látszott, az volt szándékuk, hogy agyaraikat a csónak szélébe akasztva, ezt darabokra tépjék vagy fölforditsák, a mi abban az esetben valószinüleg sikerült is volna nekik. A vadászoknak tehát elég okuk volt vigyázni magukra; evező ruddal, dorongokkal és puskaagygyal estek a szörnyetegeknek. Mihelyest egyet visszavertek, három-négy jött helyébe. Az általok eddig látott legnagyobb fóka, egy méternyi hosszu agyarakkal, utat tört magának többi társai közt s irtóztatóan orditva a csónaknak rontott. A percz válságos vala, mert a puskák mind ki voltak lőve. — Ekkor Hayes gyorsan ujra töltött s a roppant állatot egy jól irányzott lövéssel halálosan találta. Vezérök esete az egész falkát vad futásnak inditá, s nehány percz alatt mind a viz alá merültek. A veszélyes játék szerencsésen véget ért. Mikor ismét a felszinre jöttek, már tetemes távolra voltak a csónoktól s a tenger közepe felé usztak. Legalább is egy tuczatot ejtettek el a hatalmas állatokból és több halálosan megsebesült. A viz helyenként egészen vörössé lett a vértől s a visszaüzött veszélyes ellenség dühös támadásáról tanuskodott.

A viz ez alatt mind magasabbra emelkedett a kis hajó körül, mely most már egészen utrakészen állt. De még mindig jég vette körül, mely nem akart oly hamar engedni. Végre a déli szél segitségökre jött; az utolsó jégmaradvány is repedésnek indult; irtóztatóan tombolt és recsegett az, a hajó ide s tova ingadozott, mikor aztán a jég szerte vált és 1861. jul. 12-én a hajó ismét uszni kezdett. Hosszu tiz hónapig állt az befagyva s ez idő alatt inkább lakhely mint hajó volt. Hayes végbúcsut vett az eszkimóktól. Szinte sajnálta elhagyni e hű embereket, kik oly becsületesen és barátságosan viselték magukat irányában. A készség, melylyel kutyáikat rendelkezésére bocsátották, ragaszkodásuk leghathatósabb bizonyitéka volt, mert a kutyák a magas észak ez egyszerü gyermekeinek a legdrágább kincsei, melyek nélkül helyökről se mozdulhatnának, s igy élelmöket nem tudnák megszerezni.

A nagyszerü glätscherek és csillogó jéghegyek mellett, melyek Grönland rideg partjait szegélyezik, délfelé vitorlázott a kis hajó. Az utazás, nehány csekélyebbszerü baleseten kivül, elég szerencsésen folyt le. A lég mind melegebbé lőn; az Atlanti-oczeán északi részét keresztül hajózták, s végre Bostonban kikötöttek. Az expediczió tehát elég szerencsésnek volt nevezhető, mert Sonntagon, a másod parancsnokon és a hajóácson kivül senki sem halt meg. A többiek mind épen és egészségesen jutottak vissza hazájokba. *Sámi Lajos.*

Bacsányi János hátrahagyott kéziratai.

(Az akadémia január 2-ki üléséből.)

Nehány héttel ezelőtt az a hir járta végig a lapokat, hogy Bessenyey Györgynek, irodalmi ujjá születésünk (1772) egyik első rendü bajnokának eddig ismeretlen kéziratai s talán nagy becsü irodalmi hagyatékai fedeztettek volna föl, vagy legalább ilyesek föltalálására alapos kilátás volna. Az akadémia, illetőleg annak leginkább érdekelt első osztálya sietett lépéseket tenni ez ügyben, s mivel a szóban forgó irományok Debreczenben állittattak lappangni, ugyanott élő derék tagját Imre Sándort — ki maga is irodalomtörténetünk egyik jeles buvára és munkása — bizta meg az utánjárással. Fájdalom, a legbuzgóbb utánjárás sem vezetett oly mérvü sikerre, mely az előleges reményeknek csak legtávolabbról is megfelelt volna. Bessenyeytől majdnem semmi uj sem fedeztetett föl; legfölebb Tarimenejéből egy kis töredék, de a melyről még nem lehet tudni, valjon az eddig is megvolt (s kéziratban a muzeum könyvtárában meglevő) részben nincs-e már benne. A lelemény becsesb része nem irodalmi, hanem történelmi: nehány érdekes oklevél, melyek be is fognak szolgáltatni — a jelenlegi tulajdonos szives ajándékából — az akadémiának.

Mig a Bessenyey-hagyományokhoz kötött remény igy fölcsillant és ismét meghiusult, egészen más oldalról, hazánk határain tulról egy másik, nem kevésbbé érdekes és becses lelmény érkezett, s bár még az sincs kezünknél: a mit eddig mint bizonyost tudunk róla, elég arra, hogy az általa felköltött remény meghiusulásától tartanunk ne lehessen. Értjük Bacsányi hátrahagyott kéziratainak és levelezésének föltalálását Linzben. Olvasóink bizonyosan szivesen veendik, ha előlegesen is némi részletességgel értesitjük ez érdekes lelemény felől.

Stessel József ur, Bécsben lakó hazánkfia, a mult év novemberében arról értesitette az akadémia főtitkárát, miszerint tudomására jutott, hogy Bacsányi János hátrahagyott irátai, vagy legalább azoknak egy része Linzben, egy ottani lakos birtokában vannak. Kérdi azért, mielőtt további tudakozással netalán föltünést okozna, valjon valószinü-e, hogy ez iratok között olyanok is lehetnének, melyek az akadémiát s átalában irodalmunkat vagy tudományosságunkat érdekelhetnék, s méltó volna-e tovább nyomozni a dolog mibenlétét, s részletes tudomást szerezni e hagyomány minősége s netaláni megszerezhetése módja felől?

A főtitkár a leginkább érdekelt első (nyelv- és széptudományi) osztálylyal közölvén Stessel ur levelét, az osztály érdeklődése nagymértékben fölkelt az ügy iránt. Tudva van ugyanis,*) hogy Bacsányi János, irodalmunknak a mult század végén s a jelen század elején egyik leg agyobb tehetségü s nagy érdemü munkása, 1809-ben Napoleon ismeretes proklamacziójának leforditása miatt a győri ütközet után az országból ismét kivonuló franczia sereg oltalma alatt Franczia országba bujdosott s egy ideig franczia szolgálatban állott, később azonban ismét visszatérvén, Linzbe (Felső-Ausztria fővárosába) internáltatott s ott élete végeig (halála 1845-ben 82 éves korában következett be) rendőri felügyelet alatt maradt. Csekély franczia kegypénzén kivül alig levén más életforrása, sokszor volt sanyaru körülmények közt, s igy az sem lehetetlen, hogy iratai egy részét volt házi gazdájánál zálogul tehette le; mig másfelől tudva van, hogy halála után iratainak megtalált része rendőrhatóságilag lezároltatott s maig is a hatóság levéltárában lappang.

*) Bacsányi életrajzát, arczképével, közöltük a „Vasárnapi Ujság“ 1869 évi 51. számában. *Szerk.*

Zichy Mihály: Szent Anna Józseffel oktatja szűz Máriát

1845

Ernst Muzeum aukcioi
XXIII

730.

Lotz!

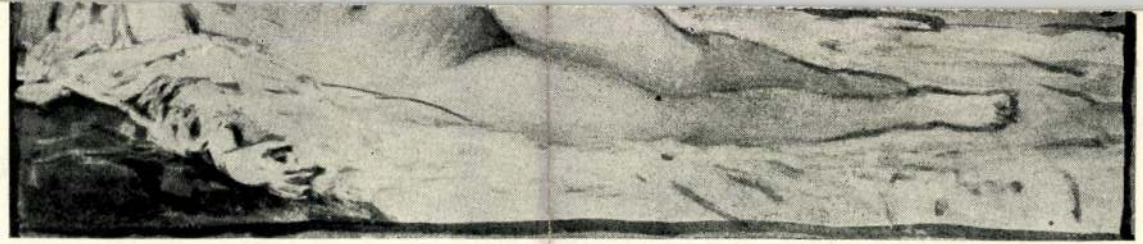

397.

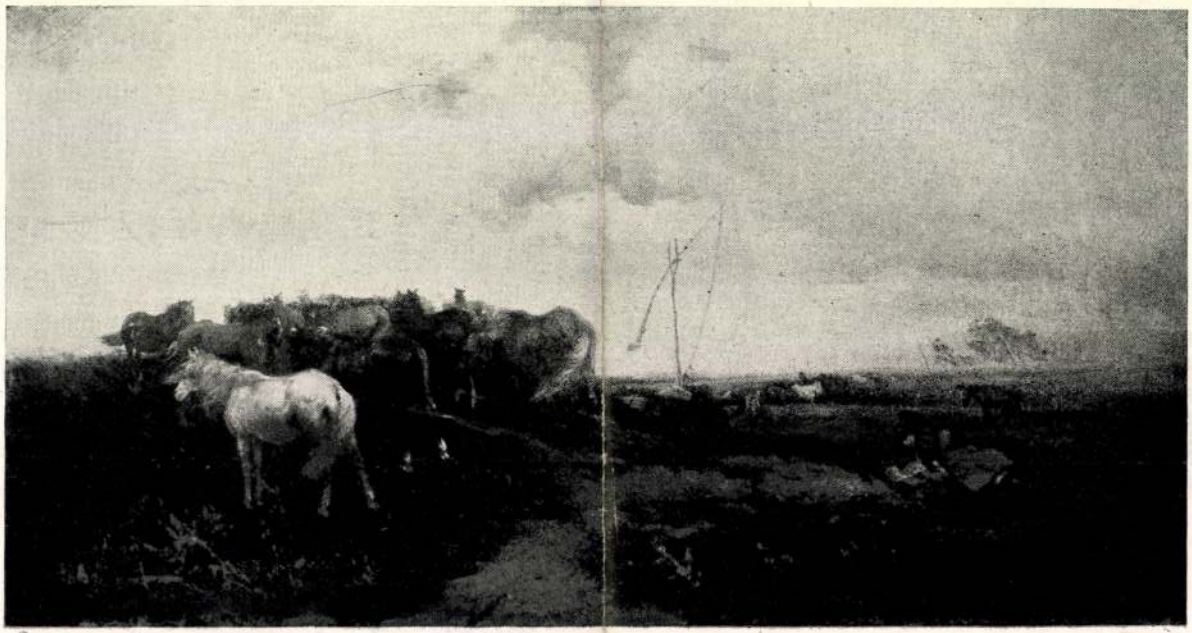

537. Pasaky Lárdo Vovak a gémeskutúl

Zíchy Mihály

libácská»-ban. E két alkotásáról így ir a művésznő:

«Hogy Gauthier Margitot mily szempontok mellett kreáltam? — Ez az a szerep, a mit legtöbbször játsztam, felül 200-on! mert hát úgy vegye azt, hogy ez nagyon sok a magyar pályán. És állíthatom, hogy ez nagy alakuláson ment át a kezdettől végig. 1856-tól 1884-ig, tehát 28 évig játsztam e szerepet (szegény Margit nem is élt ennyi időt) és mondhatom, hogy az utolsók alig hogy rokonok voltak az elsőkkel. És ez öntudatosan történt, mert Kolozsvárott játsztam először. Ott mindig felelős voltam a női közönség előtt: «nem lesz-e benne megbotránkoztató?»! «vihetjük-e leányainkat?» «ha nem, úgy inkább nem megyünk!» Különben is ijesztő hírek előzték meg, hogy a pesti czenzura milyen nehezen eresztette át. Talán nem is adjuk akkor Kolozsvárott, ha Szentpétery Zsigmond nem hozza be, mint vendégszereplési jutalomjátékot; hisz új darab volt. Előzőleg már a regénynyel foglalkoztam és ebből merítettem magamnak a vezérfonalat, hogy a «Kaméliás hölgy» mindenkiben azt a hatást élesztette, mint egy nagyvilági finom hölgy. Könnyű volt hát kedves kolozsvári közönségem szigorú ítéletét szem előtt tartani, mellőzve minden apró nyilatkozását: beszéljen a dráma. És hát kire nincs hatással a halál? mikor igazságszolgáltatásúl a bűnösnek meg kell halnia! Meghaltam, sokszor és hogyan? ebben már a magam fantáziája dolgozott: mert minden áron igyekeztem poétikus lenni — az aszkór csendes feloszlásával, de az utolsó boldogság (Armandja mellette van) dicsfényében. Bizony ez alakításom tetszett s igen sokat irtak róla.»

A «Tiszaháti libácská»-ról meg azt irja, hogy «ez volt ifjúkorom legjátszibb enyelgése, melyben némi művészettel, de semmi számítással, egész lényem, kedélyem uralkodott, mint a virágos táblán a fürge lepke. Magam magamat mulattattam vele.» Mikor Szigligeti ez alakítását megismeri, az elragadtatás hangján ir a művésznőről, ki egy évtized alatt folyvást a vidéki szinpadokon játszott, a társaságok primadonna assolutája volt s így hihetőleg nem igen akadt, a kiktől tanúlhatott volna; de őt — úgy mondja Szigligeti — saját géniusza vezette.

Érdekes, mit ir Prielle Kornélia e vendégszereplések anyagi oldaláról, s itt oly adatokat hoz fel, olyan találóan jellemzi egyik-másik igazgató eljárását, hogy ezt a részt szószerint kivánjuk közölni:

«És most az anyagi kérdést illetőleg, ez időtől kezdve máig, elvben felállított és megtartott szokásom volt, hogy a napi költségek levonása után felerészben működtem. Ezt némelyek csodálták is az utóbbi időben, mikor már az új nemzedék, ifjú pályatársaim, kikötött fixum mellett indúltak neki, — de én azt tartottam, ha behozom: megérdemlem, ha nem hozom be: azon a szegény igazgatón vegyem meg? Más kérdés volt aztán, ki húzott rövidebbet; — mert pl. 1857-ben az új szinkörben, a Rhédey-kertben és becsületes igazgatókkal, csak úgy özönlött felében a 160—170—180 frt részemre. Megtörtént egyszer, hogy nagy vihar miatt kevés, azaz kevesebb volt; 95 forintot hozott másnap az öreg, sajátságos modoru Heténvi, és nekem kellett vigasztalni, «hát illik ez? hát érdemes volt ezért Nagyságodnak a száját kinyitni?», «hát nem szégyelleni való az?» mondá panaszkodva . . . Árúltam én aztán sokszor olcsóbban is a művészetet. Mindjárt a következő évben 1858-ban Szabó Józsefnél a «Navarrai királyné regéi»-t vagy 80 forintért vesztegettem. Csappant az érdeklődés?» vagy a számolásban volt hiba? Nem tudom. Ekkor Komáromy Alajos volt beczézett primo amoroso.»

Később is gyakran fordúlt meg Váradon. 1866-ban Szerdahelyi Kálmánnal együttesen Folinusz társaságánál, 1875 és 1879-ben Mándoky, 1886-ban Krecsányi, 1891-ben Aradi Ernő társaságánál.

Megannyi érdekes vendégszereplés, megannyi fényes siker. «Egy-egy városban 46 év lefolyása alatt (1845—1891) koromnak minden változásaiban, fejlődésemtől a megállapodásig mutathattam be magamat, — irja a művésznő. — Nem szivesen használom ezt a szót: megállapodás már t. i. a művészetben, de hát mikor a késő kor határt szab mindennek.»

Sikereinek nem szabott határt. Egy-egy fellépése ma is ép oly ünnep-számba megy, mint valamikor régen, mikor még mint Gauthier Margitot, Tiszaháti libácskát s mint Corát tapsolták.

NORMANDIÁBÓL.

Franciaországnak alig van érdekesebb vidéke, mint a tejben és vajban fürdő Normandia.

A tejben és vajban fürdést itt nemcsak átvitt értelemben kell venni, hanem szó szerint, mivel a normandiai tehenészet rendkívül ki van fejlődve.

Felszínére nézve Normandiát a pestmegyei Cserháthoz hasonlítnám. Völgyek és legfölebb 300 méterig emelkedő magaslatok váltakoznak benne a Manche-csatorna partjai felé elnyúló síkságokkal. Minthogy azonban a tenger ily közelsége nedvessé teszi az éghajlatot, a franczia Cserhát agyagos talaja nagyon alkalmassá válik a takarmány-termesztésre, tehát az állattenyésztésre is. Így készíthetik benne a legkülönfélébb sajtokat is, melyek közül a *Camembert* a magyar étlapokon is szerepel, háttérbe szorítván a kevésbbé ismert, de nem roszabb Livarot-i és Pont-l'Évêque-i sajtokat.

A normandi tejgazdaság fő czikke azonban a vaj, melyet még Braziliába is szállítanak bádogdobozokban. Az issigny-i vajtelep czégét birtokosa ezelőtt pár évvel 500,000 frankért adta el, de a szerződés aláírása után meggondolta magát s másnap százezer frankkal drágábban vissza akarta venni, de ez ajánlatát az új birtokos minden tétovázás nélkül visszautasította.

Az általános takarmánytermesztés igen különös vonást kölcsönöz az egész vidéknek. Az alantasan fekvő földek mind fűzekkel s egyéb nedvességet szerető fákkal kerített rétek, melyek egészen zöldbe vonják a láthatárt, felszorítván a tetőkre a szántóföldeket. A nedves levegő következtében igen sok a forrás is; segítségükkel a rétek öntözése igen egyszerűvé válik.

Ennélfogva a normandiai földmívelő nem is sokat dolgozik. Ki-kijár megnézni, nő-e a fű s eszi-e a tehene. Munkához csak akkor nyúl, ha kaszálni és hordani kell. Ekkor emberül megállja helyét s nem nyugszik, míg a széna és a sarjú csomókba nincs kötve. Van rá eset, hogy egy ily öt kilós csomóból százat száz franknál is drágábban adnak el; de száz csomó ára rendesen harminczöt—ötven frank.

Almafái adják a népnek italát, az almabort, melyhez azonban hozzá kell szokni; édessége miatt nem ajánlandó a gyenge gyomrú embernek. Az almaboron kívül fogyasztója a nép az almából főzött pálinkának is.

Jellemére nézve a normandi olyan körültekintő, mint a mi erdélyi szászaink. Nem egykönnyen lehet belőle kierőszakolni az igen-t, vagy a nem-et. Azonban, ha egyszer szint vallott, csökönyösebb bárkinél. Innen a számtalan pör a leghaszontalanabb dologért is; ezért választja Racine is a «Peres felek» (Les plaideurs) című vígjátékában Normandiát a cselekvény szinhelyéül.

Különben nincs megbizhatóbb ember a normandinál, ha egyszer meghittünkké lett. Minden fukarsága mellett sem hagyja cserben barátait. A normandi nép nagyon vallásos. *Gacé* városnak csak ezernyolczszáz lakója van, s gót stilusban épített katholikus új temploma mégis többe került hétszázezer franknál, mely összeg úgyszólván egyedül a község adakozásaiból került elő. Hogy azonban ily bőkezűleg költekezhessenek a lakók, az jóllétüket is föltételezi. Van is itt vagy tiz igen jómódú család, — nem számítva a kisebb birtokosokat, kiknek száma meghaladja a harminczat, sem a kereskedőket, iparosokat, — ezek maguk egy igen nagy részét adták össze a fentebb említett összegnek.

A normandiai egyházkerületek közt megemlítjük a coutances-it, bayeux-it, séez-it, melyeknek székvárosai megannyi remekművű székesegyházakkal dicsekednek.

Érdekes *Bayeux*-ban az a himzés is, melyet Hóditó Vilmos anyja, a szép Arlette készített a a tizenegyedik század végén, s mely Anglia meghódítását ábrázolja. Az akkori ruházatok, viseletek ebben oly hűséggel vannak ábrázolva, hogy a falaise-i molnár leányának ezen kézi művét tanúlmányozni a legkomolyabb történésznek is érdemes.

Történeti vonatkozású a Calvados normandiai département neve is. Ezt a hasonnevű szikláktól nyerte, melyek a Manche csatornában a szárazföldtől 5—10 kilométernyi távolságban meredeznek ki a tengerből. Ezeket a nép azért nevezi Calvados szikláknak, mert II. Fülöp spanyol király győzhetetlen armadájának admiralis hajója, a «San Salvador» itt jutott zátonyra, s a hajó roncsaiból ép az a rész látszott ki sokáig a vizből, melyre a hajó neve volt felfestve, s melyet messziről Calvados-nak olvastak.

A calvadosi département székvárosa *Caen* (olvasd Kan). Itt született Auber, a hires zeneszerző, s itt lehet látni Peruginónak legszebb képét, a «Spozalizio»-t (Gyűrűváltás), mely valószinűleg Raphael hasontárgyú képe alapeszméjéül szolgálhatott. Caen lakosainak száma körülbelül 60,000, míg a Rouen-é ma már meghaladja a százezret. Ez utóbbi város Normandiának igazi székvárosa, rendkívül sok szép góth stilü templommal, hires törvényszéki palotával. Rouenban égették meg 1430-ban Jeanne d' Arc-ot, az orleansi szűzet. Bakói angol katonák voltak, de bíráiúl a párisi Sorbonne tagjai szerepeltek.

Említést érdemelnek még a normandiai városok között *Le Havre* kereskedelmi, és *Cherbourg* hadi kikötőjével. Végül ide tartozik a világ nyolczadik csodája, a Mont-Saint-Michel, egy hajdani kolostornak most már egészen restaurált romjai, melyek a Normandia és Bretagne határáúl szolgáló Lelun folyócska torkolatával szemben egy a tengerből felemelkedő sziklaoromra hivogatják az építészet remekeiben gyönyörködő utast. Dagálykor a szikla egészen körül van özönlve a haboktól, apálykor azonban kocsin is el lehet jutni hozzá. A restaurálás költségei már meghaladták az egy millió frankot s pár év mulva tán lehetővé teszik, hogy a huszadik században a középkor egyik remeke hamvaiból újjászületve hirdesse a normandi építészet dicsőségét.

De van egy még más dolog is, melynél fogva ez a franczia tartomány ismeretessé lett a föld kerekségén: lótenyésztését értem, mely egészben véve a legtökéletesebb a világon. A «*Haras du Pin*», melyet még XIV. Lajos rendeztetett be, nem találja mását sehol. Háromszáz telivér benne a ménállomány, melyek a legpompásabb és legalkalmasabb istállókban vannak elhelyezve. Az igazgató gyönyörű kastélyban lakik, melynek bejáratához öt mérföldre nyúló fasor fut.

Manaszy György moraviczai képviselő járt közelebb ott, hogy gazdasági tanúlmányait ezen a rendkivüli szép helyen is folytassa. Tőle hallottam, hogy a híres magyarországi Nonius, melynek sarjadékai most oly fényes babérokat aratnak, szintén innen Pinből származik.

Vannak természetesen magán-ménesek is a környéken. Ilyen volt például a Lagrange grófé Danguban, de ez már feloszlott. Mikor a benne nevelt lovakat árverezték, a «Rayon d'or» nevű tenyészlóért egy amerikai úr százötvenezer frankot fizetett.

A futtató lovakon kívül a normandiai fajt leginkább a *Percheron* lovak jellemzik. Nevük a «Perche» nevű tartománytól származik, mely Normandia határát délről érintette. A franczia nagy lovak, így különösen a párisi omnibus- és tehervonó lovak, mind «Percheron»-oknak neveztetnek.

Nevezetesség számába mehet még végül a normandiai születésű *Gauthier* Margit is, ifjabb Dumas Sándor «Kaméliás hölgy»-e. Egykor a ville badin-i réteken őrzött libákat; családjának egyik tagjánál most is megvan akkori arczképe. Az éltesebb lakók közül nem egy emlékszik még reá s magasztalja rendkívül kecses megjelenését.

Normandiai speczialitás még a normand paraszthaz, melyet inkább tanyának lehetne nevezni, a mennyiben nem az út szélén építik, hanem kisebb-nagyobb, almafákkal beültetett rét közepén. A ház rendszerint kis kerttel van körül véve s a vagyonosabb parasztok ennek a kertnek útait téglával burkolják be, hogy ott mindig lehessen sétálni. A földszinti kis házakban nagy rend uralkodik s a bútorok között nem egy almáriumot láthatni, melynek értéke száz frankokra rúg. Értékesek a tűzhely hátulján levő vas diszítmények is.

Midőn az utas a rendkívül jó karban levő utakon feljut az exmes-i vagy a champs haut-i magaslatokra, a zöld szin minden árnyalatában díszlő lankás táj terül szét előtte, melynek üdesége végtelen nyugalommal tölti el a lelket. S ez az üdeség, ez a nyugalom teszik Normandiát oly vonzóvá, adják meg neki elfelejthetetlen jellegét. Hogy itt telepedtek meg a vérszomjas normannok, azt bizonyítja, hogy minden vadságuk mellett is volt bennök érzék a természet szépsége iránt. *Bertha Sándor.*

RÉGI BOROK.

Érdekes adatokat állít össze a rajnai borról egy német szakíró tanúlmányában.

Milyen a bor sulya? — ez az első kérdés. A rendes asztali bor, ha természetes, mindig könnyebb, mint a viz. Ha tehát egy kis üveget borral megtöltünk s nyitott szájával lefelé merőlegesen a vizbe állítjuk, akkor a bor nem folyik ki; ha ellenben a vizben talpára állítjuk a nyitott üveget, akkor a viz kiszorítja belőle a bort s a bor a viz felszinén úszik a nélkül, hogy összekeverednék a vízzel, a mi különösen vörös bornál nagyon szép képet is ad. Ez a próba egyúttal arra is való, hogy megitélhessük a bort, nincs-e hamisítva?

Máskép áll azonban a dolog a régi borral. A hatvan-nyolczvan éves bor nagy koránál fogva aránylag szegény alkohol tartalomban, de gazdag más anyagok dolgában. Ezáltal a régi rajnai bor fajsulya megváltozik; nagyon csekély mértékben ugyan, de mégis eléggé arra, hogy a viznél sulyosabb legyen. Ha a viz fajsulyát veszszük egységnek, akkor a régi rajnai bornál a fajsuly 1·0025.

A legrégibb bor a nassaui herczegség udvari pinczéiben van: 1706-ból való hochheimi. A brémai városháza pinczéjében van ugyan olyan bor is, a mely állítólag 1653-ból való, de a borszakértők legnagyobb része kétségbe vonja, hogy ebben egy csepp is volna az 1653-iki termésből. 1706-iki hochheimi azonban föltétlenül valódi s néhány éve vegyelemezték, és megkósolván, úgy találták, hogy még mindig nagyon jó ize van.

Általános hit, hogy az ily igen régi bor tulajdonképen eczetté vált már. A nassaui herczegség pinczéjében végzett vizsgálatok azonban ezt megczáfolták. Ha jól kezelik szakértő emberek a bort, kétszáz év alatt se lesz eczetté, hanem megtartja eredeti jó izét. Bebizonyosodott ez nemcsak az 1706-iki hochheimin, hanem más, igen régi borokon is.

Annyi azonban igaz, hogy az ily ősrégi borokat nagyon nehéz dolog eredeti állapotukban megtartani, mert a hosszas fekvésben a bor alkohol-tartalma erősen megfogy s a konzerválás annál nehezebb, mennél kevesebb a borban az alkohol. Az 1706-iki hochheimi körülbelül kétharmadrész annyi alkoholt vesztett, mint a mennyi a közönséges borban szokott lenni s így, ha nem romlott meg, hanem egész tiszta és iható maradt, ez nagy dicséretükre szolgál azoknak a pinczemestereknek, a kik csaknem két évszázadon át bántak vele.

Az alkoholveszteség magyarázata nagyon egyszerű. Tudvalevő, hogy a bor idővel fogy, mert illanó alkatrészeiből mind nagyobb mennyiség elillan. Ezért kell időközönként a hordókat feltölteni. A viz és az alkohol azonban nem egyforma arány szerint párolog, az alkohol sokkal gyorsabban, mint a viz s ezért van, hogy a feltöltés mellett is a hordóból lassanként eltűnik az alkohol nagy része. Az alkoholon és vizen kivül elillan még sok egyéb alkatrész is, illanó volta arányában. Ez különben még a bor kezelésétől s a pincze hőmérsékletétől is függ, valamint a feltöltés gondosságától s a pinczemester egyéb intézkedéseitől is. Kellő gond mellett a száz éves bor is annyira megtarthatja zamatját, hogy alig lehet rajta észrevenni a veszteséget.

EGYVELEG.

* **Andersennek** egy szép mondását jegyezte fel Varrous Péter franczia hirlapíró. Párisi tartózkodása alatt annyira megszerette a franczia fővárost, hogy barátja, Cousin Viktor, a híres bölcsész, jónak látta felszólítani őt, telepedjék le állandóan Párisban. *Andersen* kijelentette, hogy azt nem képes tenni, mert nem tudna sokáig hazáján kívül élni. «Abban a szomorú, rút Dániában?» kérdi Cousin. «Igaz,» — válaszolt Andersen — «szépnek aligha mondható. De kevésbbé szereti-e az ember anyját csak azért, mert rút? . .»

* **Tesla új tervezgetése.** A magyar eredetű *Tesla* Miklós híres feltaláló egy újabb czikkében, melynek czíme a következő: «Az emberi erő fejlesztése a nap erejének felhasználásával», csodálatos terveket épít a nap erejének felhasználására. Legmerészebb terve az, hogy automat katonákat készíttet, kiket villamos erő mozgatna. Háború esetén ezek csatáznának egymással, mikor is a tökéletesebb készítésű győzné le a tökéletlenebbet. E szerint jövőben a győzelem a legügyesebb technikusoké lenne.

* **Anglia hirlapirodalma.** Angliában jelenleg 2473 hirlap, 1685 havi- és 684 negyedévi füzet jelenik meg. Ebből Londonra 621 napilap esik.

«Jőjjön utolszor szép szeretője,
Titkos arája, Kund Abigél!»
Jő; — szeme villan s tapad a törre;
Arcza szobor lett, lába gyökér,
Sebből pirosan buzog a vér.

Könnye se' perdül, jajja se' hallik,
Csak oda kap, hol fészkel az agy:
Iszonyú az, mi oda nyilallik! . . .
Döbbenet által a szív ere fagy:
«Lányom, ez ifjú gyilkosa vagy!»

TETEMREHIVÁS. — ZICHY MIHÁLY RAJZA ARANY JÁNOS KÖLTEMÉNYÉHEZ.

* **Balesetek az uralkodó-családokban.** Az utóbbi ötvennyolcz év lefolyása alatt öt uralkodó családbeli személy vesztette életét megbokrosodott lovak miatt. 1842 julius 13-án Lajos Fülöp franczia király legidősb fia *Orléáns herczeg* trónörökös hintaját elragadták a lovak s a herczeg oly szerencsétlenül ugrott ki a kocsiból, hogy a helyszinén halva maradt. — 1854-ben II. *Frigyes Ágost* szász király Tirolban hasonló módon vesztette életét. — 1891 szeptember 12-én György görög király leánya *Alexandra*, Pál orosz nagyherczeg alig 21 éves neje kocsizás közben Krimiában halálra zúzta magát. — *Vilmos főherczeg*, királyunk nagybátyja, ezelőtt hat évvel, megbokrosodott paripájával elbukván, rögtön meghalt. — A jelen év szeptember 17-ikén pedig *Albert* szász herczeg majdnem teljesen hasonló módon vesztette életét a megbokrosodott lovak miatt Drezdában, mint egykor nagyatyja II. Frigyes Ágost király Tirolban.

* **Kivándorlás Amerikába.** A new-yorki kikötőbe 1900 január 1-től junius 30-áig 341,711 európai kivándorló érkezett, vagyis 100,000 emberrel több mint tavaly. A kivándorlók nagyobb része olasz volt.

* **Pasteur párisi kórházában** a mult év folyamán 1614 embert gyógykezeltek, kiket veszett kutyák, macskák és egyéb állatok martak meg. Ezek közül mindössze négy halt meg, a többi egészségesen hagyta el az intézetet.

Ziehy Mihály: A sivatag áldozata (Ernst Múzeum)

inkább a kíváncsiság hajtotta, mint a rávárakozó élvezet. Elemte elég tűrhető iramban győzte a kocsi a távolságot, de úgy százhúsz kilométernyire Pesttől makacsul, gonoszul és galádul leállt.

Persze, Lilinek fogalma sem volt róla, hogy milyen féreg rágódik vadonatúj autója szívén, de Zsuzsa, akinek az ura híres úrvezető volt és aki maga is értett valamicskét ehhez a mesterséghez, felhúzta a kezeslábas vászon-nadrágot és az autó alá bújt, hogy kivizsgálja a kocsi egészségi állapotát.

Félórai komoly szemlélet után értesítette Lilit az eredményről. Az eredmény úgy hatott a jövő nagy hölgyvezetőjére, hogy percekig nem tudott szólni. Még Zsuzsa ígéretére sem derült fel, holott a vérszomjas fiatalasszony határozottan megfogadta, hogy a „Versenyen kívül" autószalón egész személyzetét, Bux báróval együtt, vérpadra juttatja.

Lili búskomorságba esett. Szótlanul bámulta vadonatúj sportcipőjét, skótszoknyáját és rezedazöld bőrkabátját. Stilusos autósálja, melynek egyik végére egy közlekedési rendőr, másik végére Segrave őrnagy arcképe volt batikolva, bágyadtan lógott le nyakából.

Segrave őrnagy híres kocsijával könnyen futott Kaliforniában 371 kilométert óránként. Próbálna csak ezzel az autóval tíz lépést is tenni! . . . A Bux báró volt kocsijával!

A pávakék autó, mint egy elszánt konflisló állt az út közepén. Látszott rajta, hogy ő a monzai nagy díj kedvéért sem mozdul meg többet, neki elég volt.

— Mit csináljunk? — kérdezte Lili olyan szerényen és halkan, mint egy haldokló kis madár.

Zsuzsa enyhén belerúgott az autó sárhányójába s csak aztán válaszolt.

— Bux báróra gondoltam — mentegetőzött. — Hogy mit csináljunk? Várunk, míg erre jön egy jobbérzésű soffőr és bevontat a legközelebbi városba.

— De addig?

Zsuzsa nevetett.

— Addig? Addig talán csevegjünk Sheridan drámáinak lélektanáról. Van rá idő . . .

Néhány pillanat mulva a folyó hídjánál porfelhő támadt és így nem sikerült az ártatlan Sheridan síri nyugalmát megzavarni. A porfelhőből gyönyörű, izmos gépkocsi bontakozott ki, lassított és megállt Bux báró nyugalomba vonult kék autójánál. A kormánykerék mellől szélesvállú, sportruhás úr ugrott le és Zsuzsához sietett.

— Segítségére lehetek a hölgyeknek? Defekt?

Zsuzsa mosolygott.

— Nagyon kedves. Köszönöm. Nem is defekt, hanem defektek sorozata. Nem tudok tovább menni.

Az idegen szakértő pillantást vetett a kárvallott autóra és felnevetett.

— Nagyszerű! A Bux báró autója! Kié most ez az ócska szardiniásdoboz?

Lili eddig az autó másik oldalán szöszmötölt. Most hirtelen felemelkedett és a homlokára tolta az autószemüveget.

— Az enyém!

A hangja gőgös volt és mégis forró.

Zsuzsa nem szokott csodálkozni, de most nagyot nézett.

Az idegen szép, barna arca elsáppadt és Lili is fehér lett a festék alatt.

Lili is az ajkát rágta, az idegen is.

Szikrázó szemmel néztek egymásra.

— Úgy, — szíszegte az idegen, — tehát maga vezet? . . . Hm . . . azaz vezetne, ha a kocsija menne....

— Igenis vezetek! Véletlenül pechem volt. Ez az első utam ezzel a kocsival, de holnap veszek egy másikat és vezetek. Vezetek én is! Igen!

Felvetette borzas, szőke fejét.

— Majd én megmutatom!

Az idegen úgy nevetett, mint akinek egy csöpp jókedve sincs.

— Persze, mert túl akarnak tenni rajtunk! Mindenben túl akarnak tenni rajtunk! De ahhoz tudás is kellene, kisasszony! . . . Tudás . . . Meglát egy hupikékre mázolt ócskavasat és megveszi autó helyett! És ő vezet! Vezet . . .

Uj Idők 1930. 19. sz.

Zichy Mihály: Illusztráció Petőfi „Az Apostol" című költeményéhez (Ernst Múzeum)

Felnézett a kék égre, mintha onnan is szörnyülködést várna ehhez a borzasztó cselekedethez.

De csak Lili pillantott vissza rá hidegen. Gyanusan hidegen. Az idegen belelovalta magát a méregbe.

— Igen! . . . Megvesz egy ócskavasat, mert szép, mert szépen ki van pingálva, mint egyes úrihölgyek... És mikor az ócskavas leáll, jöjjön a buta férfi és vigye tovább. Mert arra jó a buta férfi . . . arra igen.

Zsuzsa érdeklődve szemlélte a jelenetet. Majdnem megszólalt, hogy biztassa a fiatalokat, hogy adjanak még elő valamit. De az idegen nagyot nyelt és Zsuzsához fordult.

— Tessék felülni, nagyságos asszony.

Ez az invitálás az előbbi kitörés után meglepően hatott, azonban Zsuzsa nem az az asszony volt, aki könnyen elveszti nyugalmát. Megindult az autó felé. Azért, mert ez a csinos fiatalember bolond, nem fog itt maradni az országúton.

Lili azonban váratlanul felsikoltott.

— Ne menj, Zsuzsa, ne menj!

A szája remegett. Mereven nézett az idegen szemébe.

— Ha itt halok meg, akkor se kell a kocsija. Ha gyalog megyek be Pestre, akkor se kell! Akkor se . . . A maga segítsége sosem kell. Menjen, ahová akar! Menjen!

Az idegen megkapta Lili kezét, de a lány visszarántotta. Csak a barna autókesztyű maradt a férfi kezében.

— Ez az utolsó szava, Lilike?

A „Lilike" olyan édesen hangzott, mint egy hárfapendülés.

— A legutolsó.

Az idegen beugrott a kocsijába, belerúgott a fékbe, becsapta az ajtót és elrobogott, mint a vihar.

Mikor már a pora is szétfoszlott az almavirágillatú levegőben, Lili ráborult a hupikék ócskavas hűtőjére és felzokogott.

Zsuzsa kivett a kistáskából egy rúd szalámit és csendesen falatozni kezdett.

Mikor a szalámi tíz centiméterrel rövidebb lett és Zsuzsa némi kis sajtot is eltüntetett, meg néhány mignont, megszólalt:

— Ha már eleget sírtál, mondd meg, ki volt ez az őrült?

Lili szipogott.

— Azt hittem, ismered. Werner Gábor, a híres autómérnök és versenyző.

— Hírből ismerem. De nem mertem feltételezni, hogy motorember létére országúton ilyen drámát rendez. Azt hittem, valami operatársulat elszabadult hőstenorja, aki útközben gyakorolja a nagy finálét. Te rég ismered?

— A télen mutatták be egy bálban. Jól táncol.

— Eddig sosem említetted nekem.

— Mert gyűlölöm. Nem szoktam azokról beszélni, akiket gyűlölök.

Zsuzsa megértően bólintott.

— Gyűlölöd? Mindjárt gondoltam.

Nemsokára arra vetődött egy teherautó, melynek jólelkű soffőrje söröshordókat vitt a közeli kocsmába. A soffőr vállalkozott rá, hogy a hölgyeket elviszi a kocsmáig, Bux báró autóját pedig hozzáköti a teherautó pótkocsijához.

Zsuzsa meg Lili elszántan felültek a söröshordók közé s az ide-oda zötyögő hupikék autó rettenetes lármájától kísérve, megindultak a kocsma felé.

— Úgy szép az élet, ha zajlik, — idézte Zsuzsa a közismert életigazságot, mely mostani helyzetükre pontosan ráillett. De ez az igazság nem vigasztalta meg Lilit. Szép kék szemével szomorúan pislogott. Szempilláin, mintha könnyek lettek volna.

— Ő is gyűlöl? — kiáltotta Zsuzsa.

Ezt a kérdést halkan kellett volna feltennie, de aki utazott teherautón, tudja, hogy ezen a járművön csak üvölteni lehet. Suttogni nem.

Lili hevesen intett.

— Gyűlöl! Mindig goromba volt hozzám. Mikor a bálban bemutatták, mindjárt táncra kért és minden fiút elijesztett mellőlem. Így ment ez három bálon át.

— De te szerettél vele táncolni? — kérdezte az alattomos Zsuzsa.

— Jól táncol, már mondtam. De folyton veszekedett velem. Hogy azt mondja: úrilány ne fesse magát... úrilány ne hordjon térdenfelülérő szoknyát . . . úrilány így . . . úrilány úgy . . .

— Te persze, meguntad?

— A veszekedést igen. De én is veszekedtem. Megmondtam az elveimet.

— Igen! Mit mondtál?

Azt mondtam, hogy én modern nő vagyok. Én kiélem az egyéni életemet. Én nem fogok rántást kavarni és lyukas harisnyát stoppolni!

— Erre ő?

— Erre ő borzasztó dühös lett és azt mondta, hogy neki nincsenek lyukas harisnyái.

— És aztán? . . .

Lili nem felelt mindjárt.

Kis ligeten haladt át a teherautó. A fehérderekú nyírfák olyanok voltak, mint az elvarázsolt királylányok. A zsenge lombok között cicázott a napsugár. A zöld pázsit tele volt gyöngyvirággal. A fehér csengőcskék szertecsengették a szívfájdítóan mézes illatot.

— És aztán . . .

— . . . és aztán . . . tudod, ez a Vigadóban volt . . . mi kinn sétáltunk a galérián, nem járt ott senki. És ő hirtelen megölelt . . . borzasztó gyorsan és megcsókolt borzasztóan . . .

— Mire te?

Lili a jólelkű soffőr felé nézett, hogy hallja-e? De nem hallotta.

— Én hagytam . . .

Kiértek a ligetből.

— És hogy jutottatok mégis idáig, hogy az országúton gorombáskodtok egymással?

— Később felkért Barsy Pista. Ismered? Mindig ő a nyertes a tangóversenyekben., És táncoltunk. Akkor ő odajött és elkért. És nekem esett és összeszidott. Azt mondta, nem tűri, hogy mással összesimuljak. És azt mondta, hogy annak a lánynak, akit egyszer ő megcsókol, tudnia kell, hogy ő hozzá tartozik és hogy néznie sem szabad másra.

Zsuzsa diadalmasan rácsapott az egyik sörös-hordóra.

— Igaza van! Látod, ilyen egy igazi motorember.

De Lili is ráütött a hordóra.

— Kikérem magamnak! Megmondtam neki, hogy az én egyéni életemet nem hagyom! Én azt teszek, amit akarok. És akkor ő azt mondta, hogy csak ennyi nekem egy csók? És azt mondta, hogy majd megmutatja ő, hogy így, meg úgy... Én meg azt mondtam, hogy majd megmutatom én! Ő azt mondta, hogy a nő legyen nő. Én azt mondtam, hogy a nő legyen ember. Ő azt mondta, hogy ez azt jelenti, hogy felelősség nélkül lehet mindenkivel csókolódzni. Én erre azt kiabáltam, hogy nem azt, hanem azt, hogy mi nők bármiben elérjük azokat az eredményeket, amiket a férfi!

— Ahá, most már értem! Hát ezért tanultál te vezetni és ezért vetted meg Bux báró szardiniás dobozát?

Lilinek lángolt a szeme.

— Ezért! És meg fogom mutatni...

— ...„hogy így, meg úgy..."

— Hogy benevezek ősszel a svábhegyi versenyre és én leszek az első!

Zsuzsa hátranézett a pórázrakötött hupikék autóra.

— Ezzel...?

— Nem ezzel! Holnap veszek egy jó kocsit.

Zsuzsa sejtelmesen mosolygott.

— Holnap?... Tavasszal sosem tudhatja az ember, mit hoz a holnap... De... azt ajánlom neked, becsüld meg ezt a Wernert. Én mondom: ritka példány. Ritka. A mai férfi nem vállal felelősséget egy csókért. Szívesen csókolódzik, de a felelősséget a nőre hárítja. Ez, úgy látszik, kivétel. Gyermekem, én meg vagyok hatva... Gyermekem, te ostoba vagy...

Lili nem tiltakozott. Mély hallgatásba borult.

Megérkeztek a virágos malomhoz. Itt volt a kocsma is.

A kék autót betolták egy üres fészerbe.

A jólelkű soffőr átvette a borravalót, majd rövid beszédet intézett Zsuzsához, mire Zsuzsa adott még némi pénzt és Lilivel együtt bement a kocsmába.

Talán nem is kocsma volt az a kocsma, hanem csinos nyári vendéglő. A tornácon piros muskátlik kacagtak s az egyik asztal mellett ült valaki. Amikor Lili meglátta a valakit, elsápadt és elrohant. Szerencsére, a kijárat, amelynek neki futott, a kertbe vezetett. És a kert csupa, csupa virág volt...

A valaki felállt és meghajolt Zsuzsa előtt.

— Engedje meg, nagyságos asszonyom, hogy megmondja a nevemet. Az előbb olyan paraszt voltam, hogy elfelejtettem bemutatkozni. Werner Gábor vagyok és bocsánatot kérek.

Zsuzsa megbocsátott. Mért ne bocsátott volna meg? ... Leült az egyik asztalhoz, azonnal ebédet rendelt és megengedte Werner úrnak, hogy ő is ott foglaljon helyet.

— Mulatságos dolog hozott össze bennünket.

Werner elkomolyodott.

— Én nem tartom mulatságosnak. A barátnője haragszik rám.

— A barátnőm csacsi, — mondta Zsuzsa és óvatosan, félszemmel végignézte a fiatal urat.

Szép volt, ifjú, izmos és barna. Nagyon illett a májusi kék ég alá. És illett volna Lilihez is.

— A barátnőm csacsi, — ismételte — s ha nem haragszik, megmondom: maga is. Nem kell komolyan venni, amit egy lány beszél. A szemébe kell nézni...

— Kérem, neki borzasztó elvei vannak — mondta izgatottan Werner úr. — Képzelje el, nagyságos

Zichy Mihály: Seherezáde (Ernst Múzeum)

asszony, azt mondja, hogy a nő végezhet férfimunkát. Azt mondja, egy nő lehet mozdonyvezető, soffőr, vagy gépész... Ez rettenetes! A férfi való a kemény munkára. Az Isten erre teremtett minket. Mi akarunk dolgozni kinn a világba, mi akarunk eredményeket elérni! Én otthont teremtek a nőnek, maradjon ott, tegye széppé és puhává.

Zsuzsa felpillantott rá, de nem szólt közbe.

Werner nagy, barna szeme, amely eddig felhős volt, felragyogott.

— Értük dolgozunk mi. Azért akarunk eredményeket, hogy büszke legyen ránk az asszonyunk!... A nagyságos asszony, tudom, megérti ezt. Ismerem az urát. Ugy-e, hogy maga is azért szereti, mert egészférfi? Mert dolgozik és sikerrel dolgozik!...

Zsuzsa ajka boldog mosolyra nyílt.

Werner megint elkomolyodott.

— Dehát tessék elgondolni, ne forrjon fel az ember vére?... Ha ilyen szép, tiszta tavaszban egészséges, fiatal, anyának való teremtést lát az ember nevetséges autómaskarában, egy halom összetákolt ócskavas mellett, férfimunkát parodizálva, könyökig olajosan, ahelyett... ahelyett, hogy...

A hangja elcsuklott.

— Bocsánatot kérek... talán túlságba megyek... talán nem érdekli ez a nagyságos asszonyt...

— De érdekel nagyon... Mondja csak... ahelyett, hogy...

— Igen,... ahelyett, hogy egy szép kertes házban, fehérfüggönyös ablak mellett egy kis babát szorítana melléhez...

Elhallgatott. Zsuzsa is hallgatott.

Mély csend volt. A déli nap csendje. A fűszálacskák, a falevelek, a virágok, örök, boldog remegésükkel egy pillanatra megálltak, hogy köszöntsék és megbámulják a hatalma tüzes magaslatára ért Napot.

A fehér meg a rózsáshabos fák közt, lenn a kertben, megcsillant valami szőkeség: Lili haja.

Zsuzsa arra mutatott:

— Menjen és mondja ezt meg neki.

A férfi felugrott, elindult. Még nem ment a kertkapuig, amikor Zsuzsa utólérte.

Halkan suttogta, hogy a napfényben hancurozó galambok se hallják:

— Vagy... ne mondjon semmit... Jobb lesz... még összevesznének megint... Csak fogja meg a kezét és hallgasson. Most mindent elmond maga helyett a Május...

Istenházától a temetőkertig

— Levél a Petőfi-Társaság elnökéhez.* —

Irta: **Benedek Elek**

Kedves elnököm és barátom, valaki — sejtelmem sincs arról, hogy ki — megsúgta neked egy szörnyű nagy bűnömet, amelyet ennekelőtte ötven esztendővel követtem el. Való igaz: kerek ötven esztendeje, hogy az udvarhelyi székely diák versét nyomdafestékre méltatta Jókai Üstököse, s az is igaz, hogy abban az esztendőben aligha volt boldogabb és büszkébb gyermek, mint amilyen én valék. A vers igen-igen gyenge versecske volt.

A bűn, mit első nyomdafestékes versemmel elkövettem, még megbocsátható, mert hasonló bűnt ugyan ki nem követett el? Az én igazi bűnöm sokkal nagyobb. Ott kezdődik, hogy azt a jó nagy darab földet, melyre ezer esztendőn át az én nemzetségem verejtéke hullott, könnyelműen elprédáltam. Egyszerre csak: volt föld, nincs föld. És mikor az utolsó talpalattnyi föld is idegen kézre jutott, akkor, csak akkor ébredtem az én nagy bűnömnek a tudatára. Testet, lelket sorvasztó honvágy lepte meg egész valómat: feltámadt lelkemben az én kicsi falum csudaszépsége, ama falué, amely májusban, amikor nálunk a fák virágzásba borulnak, olyan, mint egy szépséges szép nagy virágbokréta; éjjel-nappal hallottam az erdő zúgását, vadgalamb burukkolását — mit szaporítsam a szót? — könyvet könyvre írtam s addig meg nem pihentem, amíg az elprédált földet vissza nem szereztem, ház helyett házat nem építettem, nagyot, jóval nagyobbat az ősinél.

Neked, édes barátom, velem kellene jönnöd az én kicsi falumba, ott is az én kertembe, meg az én erdőcskémbe, színről-színre kellene látnod minden nyomdafestékes művemnél szebb, hasonlíthatatlanul szebb művemet, s akkor, csak akkor értenéd meg, hogy mért nem akartam s mért nem akarok hallani semmiféle jubileumról, s mért vettem szavadat, hogy munkás életem félszázas fordulóján egy árva szóval sem üdvözölsz engem. Velem kellene jönnöd és látnod kellene az én kertemet, melynek csak két tőszomszédja van: Istenháza az egyik, a régi temetőkert a másik.

Istenházától a temetőkertig!... Megmértem a távolságot két szomszédom között: ezer lépés kereken. Magamültette fenyőfák kettős során indul a sétaút Istenházától a temetőkert felé, aztán hirtelen-váratlan kanyarodik az út s végesvégig tavasszal virágosan, nyáron és ősszel gyümölcstől megrakottan mosolyognak, bólintgatnak két öreg emberre alma-, körte-, szilva- és cseresznyefák.

Istenem, ha én mind meg tudnám örökíteni, ami Istenházától a temetőkertig való sétáimban elmémet bolygatja s még mindig ifjú szívemet meg-megdobogtatja! A gondtalan gyermek- és ifjúkornak, a gondterhelte, küzdelmes, munkás férfikornak tenger emlékét. A magyar jelent és jövendőt sötét felhőbe borultnak látó öreg ember testet-lelket sorvasztó, szívet tépdeső borongását. Amikor csak azért szeretnők meghosszabbítani a bús öregséget, hogy mentől több lelki táplálékot hagyjunk a jövendő nemzedéknek. Mert az éjszakák nekünk, öregeknek, oly hosszúak, oly végtelen hosszúak, de az élet rövid, kegyetlenül rövid! S lám, ebben a rövid életben mégis végtelen sora az öröm- és a gyászünnepeknek. Ez a hosszú éjszakás, rövid élet teli s teli meg-megállító évfordulókkal: örömünnep, gyászünnep, szüntelen váltogatják egymást, s egyszerre csak jön a nagy, az utolsó forduló, a nagy számadás napja és meghalsz reménytelenül, mint ahogy a magyar jövendőt illetően reménytelenül halt meg ennekelőtte száz esztendővel Széchenyi Ferenc, a „legnagyobb magyar" édesatyja, a Nemzeti Múzeum megalapítója. Ime, az ő alkotása él, s nyilván élni fog örökkön-örökké, s ő maga — fiának naplója szerint — mégis reménytelenül halt meg, mint magyar. Nem, nem, ezt a reménytelenséget nem érzik s nem értik mások, csak azok, akik a jövendő nemzedékért szeretnék bús öregségüket meghosszabbítani — hátha szebb lesz majd az ő öregségük?

Jubileum? Én, édes barátom, a jubileumnak sohasem voltam barátja. Ha irodalmi és tudós társaságok, ha közcélú egyesületek, ha örök életre alkotott intézmények életének fordulóit ünneplik: lelkünkre az elmúlás borongó hangulata nem borul. Az emberek, akik megteremtették, a társaságokat, egyesületeket intézményeket és munkájukkal lelket öntöttek beléjük: kidőlnek; de még ki sem dőltek, ott vannak az ifjú, az erős, a lelkes munkások, hogy „dicsőséggel folytassák", amit az elődök, „nem dicstelenül" kezdettenek. De az ember jubileuma után mi következik? Néhány hervadt koszorú, aztán nagy, rettentő nagy hallgatás, s végezetül nagy, végtelen nagy csudálkozás, amikor a halála híre jön: „Hát még csak most halt meg?!" Ez a nagy elcsodálkozás voltaképpen elkésett részvétlevél, mert, bizony mondom, az emberek nagy többsége meghal a jubileuma napján.

Meghal, meg.

Végképpen meghal.

Van már annak jó harminc esztendeje, hogy egyik nagy tisztséget viselő barátom jubileumára gondolással arról elmélkedtem, hogy ritka ember érzi meg azt a pillanatot, amikor jubileummal, vagy anélkül a magányos életbe vissza kell húzódnia. Látvaláttam a jubileumrendezők arcán, akik a jó öreget nemcsak lefesttették, de meg is mellszobríttatták: „No, öreg, agyonjubiláltunk, de most aztán eredj is a jól megérdemelt nyugalomba, mert száz meg száz ember várja utánad a rég sóvárgott előbbrelépést." Az én barátom ezt nem látta meg. Az én barátom csak azt látta, hogy nagy-nagy sereg ember körüldicshimnuszozza, s száz és száz embernek nagy bosszúságára tovább dolgozott. Többet sok ifjúnál. De mindhiába: mennél többet dolgozott, annál inkább nem bocsátották meg, hogy nem akart — meghalni.

Az embereknek szóló jubileum, édes barátom, voltaképpen féloldali szélütés, mely óvatosságra int: ne siettesd a kétoldalit. Még a hivatalt nem viselő emberek jubilálása is rendszerint gyöngéd figyelmeztető: most pedig elég volt! Költő, tedd le a lantot! Iró, tedd le a tollat! Festő, tedd le az ecsetet! Szobrász, tedd le a vésőt! De haj, ritka érzi meg, hogy itt a pil-

* Benedek Elek, a nyár végén elhunyt kiváló író ezt az utolsó, mély és költői írását a Petőfi Társaságnak azon az ülésén olvasta fel, amelyen írótársai őt írói jubileuma alkalmából ünnepelték. Nyomtatásban most jelenik meg először.

ZICHY MIHÁLY: AZ ÁRVALEÁNY SORSA
TÁRSULATI MŰLAP 1888.

kerülnie nem szabad. A társulat a tervek készítését s a művezetést Schickedanz és Herzog építészekre bízta. Miután Wlassics Gyula vette át a vallás- és közoktatásügyi tárcát, az időközben elkészült műcsarnok használatát harminc évre kötött szerződéssel társulatunknak adta át

Ma már a „régi" helyett az „új" műcsarnok, oszlopos homlokzatával, majolika díszítésével, a fővárosnak egyik legnépszerűbb épülete. A bejárat felett a homlokzatot Deák-Ebner Lajos és az előcsarnok menyezetét Lotz Károly faliképei díszítik.

A tizenkét kiállítási terem szerkezete, nagysága és világítása a régi műcsarnokhoz képest igen kedvező volt.

Az új műcsarnok ünnepélyes felavatása 1896 május 4-én ment végbe, mely napon az ezredéves kiállításnak társulatunk által rendezett képzőművészeti csoportját ő Felsége személyesen nyitotta meg.

Nagy ideje volt, hogy az állam a magyar művészet számára tágasabb csarnokot emelt. Elég néhány számot egybevetni. Az 1885-iki országos kiállításon 129 magyar művész vett részt 352 művel. 1896-ban az ezredéves kiállításnak társulatunk által rendezett képző-

MARY HERCZEGNŐ. (ILLUSZTRÁCZIÓ LERMONTOVHOZ.)

zárkózik el a nők jogának elismerésétől. Kétségtelen, hogy ezen a téren jelenleg Anglia vezet. Az angol alsóház a nők választó jogára vonatkozó törvényjavaslatot első olvasásban 1904 márczius 17-én fogadta el, meglehetősen impozáns, — körülbelül kétharmad — szótöbbséggel. Fokozta az angol nő-világ örömét a mult év folyamán az a jelentékeny körülmény, hogy a törvényjavaslat a felsőházban is, szintén jelentékeny szótöbbséggel, keresztül ment, s most ujabb tárgyalás alá kerül, remélhetőleg az eddigiekhez méltó sikerrel. Az angol társadalmi és politikai körök ezek után a nagyjelentőségü mozzanatok után teljesen biztosra veszik, hogy az angol nők választói jogosultsága a legrövidebb időn belől törvényhozási úton, örök időkre biztositva lesz. A mi nem is csoda, mikor az angol nők élén oly nagy befolyásu és kiváló tevékenységü hölgy áll, mint Lady Isabella *Aberdeen*, az irlandi alkirály felesége, ki eleitől fogva valóságos nő-apostola volt Angliában a feminizmus ügyének s a mult év óta elnöke a londoni *International Council of Women*-nek, a nők parlamentjének.

Lady *Aberdeen*, — kiről a hires angol «Review of Reviews» mostanában érdekes interview-t közöl, — nem késik kijelenteni, hogy az összes művelt államok női között a nők szavazati jogának kérdését illetőleg szinte páratlan az egyértelműség. Végét kell vetni, — hangoztatják mind sürűbben, — a napjainkban divatozó modern «fehér-rabszolga kereskedés»-nek, melyben a nők az egyedüli áldozatok. Méltán lepheti meg a férfi világot ez az erőteljes, energikus hang, melylyel a feminizmus női zászlóhordozói a maguk igazát hirdetik.

Tagadhatlan, hogy az International Council of Women, — melynek legközelebbi nagygyűlése 1909-ben lesz Kanadában, — nagy erőssége a feminizmus ügyének. Ez a testület a nők szavazati jogát, — melylyel, mint tudjuk, a budapesti Feministák Egyesülete mostanában nagy buzgalommal foglalkozik, — csak a legutóbbi időben vette fel megvalósitandó czéljai közé; öt évvel ezelőtt még egyedüli bevallott czélja a békességes együtt munkálkodás előmozditása volt. Azóta a szövetség programmja meglehetősen kibővült. Tisztikara, melynek tagjai sorában sem Magyarország, sem Ausztria nincsenek képviselve, a külföldi nagy államok előkelő feminista-hölgyei közül van megalakitva. Hogy névszerint is megemlitsem őket: elnöke Lady *Aberdeen*; titkárai: Mrs. Ogilvie *Gordon*, a ki tudományos munkálkodásával már eddig is általános elismerést vivott ki magának Angolországban, továbbá Mrs. *Sauford*, a már elhúnyt Sauford kanadai szenátor özvegye és a németalföldi Miss *Kramers*; alelnökei pedig: Marie *Stritt*, a német nemzeti nő-szövetség elnöke, aztán a svéd Fru *Hierta Retzius* és a franczia Mme *Siegfried*. Ez a legújabb tisztikar, mely nem régiben került csak a nők parlamentjének élére s a mely Lady Aberdeen vezetése alatt máris elismerésre méltó tevékenységet fejtett ki a most lezajlott berlini női kongresszuson.

Az angol nők multkoriban megalakitották a *Rational Dress Leaguet*, vagyis az észszerű öltözködés ligáját is. Sőt társaságuk is van immár ezeknek a nemes és humánus czéloknak a keresztülvitelére: a *Rational Dress Society*, melynek megalapitója s a nevezett liga tiszteletbeli *treasurer*je: Lady *Harberson*, — mint nemrégiben közzétett nyilatkozataiból látjuk, — különösen a női *szoknya-viseléssel* áll hadilábon. Az angol társas életnek ez az előkelő hölgytagja méltán és feltétlenül elfogadható indokokból, sehogysem tud megbarátkozni azzal, hogy a divatos hosszú női szoknya mennyi szennyet és fertőzött port szed fel és visz be a lakásba, a legnagyobb elővigyázat mellett is, egy-egy utczai kimenetel alkalmából. Épen ezért egy újfajta, úgynevezett *pioneer*-szoknyát ajánl figyelmébe a női világnak, mely szoknya elől-hátul ügyesen össze van tűzve, ezáltal mintegy átmenti ruhadarabnak tekinthető a férfi-nadrág és a mostani női szoknyák között, s alsó szélének legalább tizenöt hüvelyknyi magasságban kell lennie a föld felszine felett. Úgy mondják, hogy ez a kompoziczió az angol hölgyek körében már eddig sem maradt hatás nélkül.

Lady Harbersont különösen annak a tapasztalása vezérelte társadalmi akcziójának a megindítására, hogy a legutóbbi 30—40 év alatt a munkás-osztály női között tüneményes gyorsasággal elharapódzott az egészségre oly annyira ártalmas *fűző* viselése. Az általános egészségügyi viszonyok szempontjából pedig ez a jelenség nem csekély mértékben káros hatású s e szerint minél előbbi gyors orvoslást igényel. Ez a baj csakis észszerű öltözködési reformokkal érhető el.

Még mindnyájunknak élénk emlékezetében lehet a chicagói borzasztó szinházégés, melynél a szemtanuk egyértelmű feljegyzései szerint a legtöbb nő kétségen kivül a miatt lett áldozata az óriási füstnek, mert az akkorában divatos nehéz szoknya-viselet lehetetlenné tette rájuk nézve a gyors menekülést.

Lady Harberson feljegyzi magáról, hogy ő minden nap *hatvan* angol mértföldnyi útat képes megtenni bicziklijén, úgyszólván a legcsekélyebb testi fáradtság nélkül. Jó egészségét és nagy munkaerejét egyszerűen okos öltözködési módszerének és rendszeres higiénikus életmódjának tulajdonitja.

Mi azonban csak követjük vakon a divatot s hajlandók vagyunk sok esetben szemet hunyni annak túlzásai s az ezekből eredhető következmények előtt. Lépten-nyomon tapasztalhatjuk pedig, hogy nekünk sem lenne épen felesleges beállanunk az észszerű öltözködés ligájába.

Zsoldos Benő.

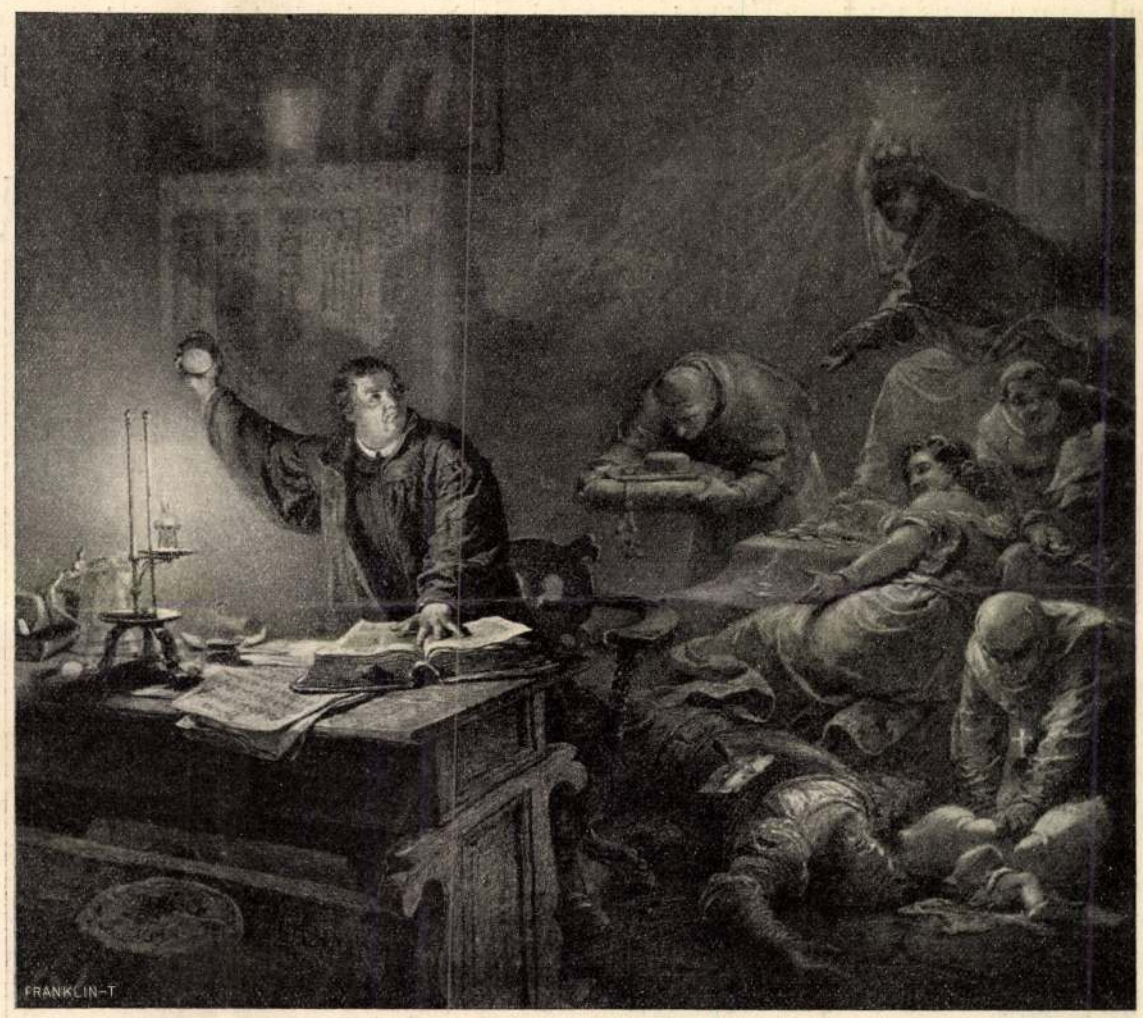

LUTHER WARTBURGBAN.

ZICHY MIHÁLY MŰVEIBŐL.

dek megérkezését. Pesten a márczius 15-iki évforduló tehát minden ünnepség nélkül mult el. A Debreczenben tartózkodó honvédelmi kormány gondoskodott azonban méltóképen a nagy nap megünnepléséről s egyhangu határozatában országos nemzeti ünneppé tevén a márczius 15-iki évfordulót, — nagy lelkesedés mellett meg is ünnepelte. Már a kora reggeli órákban ágyulövések hirdették a szabadság első évfordulójának felvirradását. A város főterén a *Bocskay*-huszárok és az ötödik huszárezrednek tartalék osztálya állott diszben. Mögöttük egy század gyalogság fegyverben s a debreczeni vadászezrednek egy osztálya fegyver nélkül, diszben. Ezekhez csatlakozott még egy debreczeni nemzetőrség lovas- és gyalog zászlóalja. Reggel kilencz órakor megkondultak a város összes templomaiban a harangok, a kivonult katonaság diszlövéseket adott s a városon kivül felállított honvéd-tüzérség ágyulövéseinek dübörgése mellett vette kezdetét a hálaadó istenitisztelet. A katholikus egyházban báró *Bémer* László nagyváradi püspök czelebrált az összes katonai és polgári méltóságok jelenlétében. Innen a ref. egyházba vonult a közönség, hol *Könyves Tóth* Mihály egyikét tartá ama jeles beszédeinek, melyekre a magyar ember igen igen jól érzi magát. Az isteni tiszteletek végeztével általános katonai szemle következett. *Mészáros* Lázár hadügyminiszter lelkesedésre és vitézségre buzditván a csapatokat, megelégedését fejezte ki eddigi hősiességükért. Délután a debreczeni városerdőben folyt tovább az ünnepély, melyre a kormány, a polgári- és hadi tisztikar, — a magyar hölgyek legszebb koszorúja, — képviselők, nemzetőrök, katonák, polgárok, — kocsikon, lovon, gyalog vonultak ki a megszámlálhatatlan néptömeg ujjongó lelkesedése között. Különösen a fürdőház közelében volt nagy az élénkség. Itt játszott a katonai zenekar különféle magyar, olasz és lengyel darabokat s az ökörsütés, zsákba futás és egyéb népies mulatságok is itt tartattak meg. Az általános lelkesedést és örömöt hatalmasan fokozta *Bem* tábornoknak egy levele, mely ugyane napon érkezett Debreczenbe, katonai rövidséggel tudatva Nagy-Szeben bevételét. «A népszabadság születése napját — irja Bem — nem lehete méltóbban megünnepelnünk». Levelének többi részében reméli, hogy pár nap mulva Brassót is beveszi s azután seregének egy részével Magyarország felé indul. A márczius 15-iki szabadság ünnepet tehát — nemcsak fitogtatásával a külső máznak, — hanem a fegyverek, ágyudübörgések zajában is kegyelettel ápolta lelkében az akkori nemzedék. Bem levelének akkora hatása volt országszerte, hogy sirtak, ujjongtak örömükben az

RÉSZLET KOSSUTH FERENCZ LAKÁSÁBÓL.

emberek, a vármegyék pedig rendeletben szólították fel lelkészeiket, hogy a népszabadság hőseinek további működésére a Mindenható segitségéért fohászkodjanak.

Az ország minden magyarja el van telve a szabadság boldogító mámorával s büszke önérzettel hallják az ifju vörössapkások legendába illő hőstetteit. A honvédelmi kormány éreztetni óhajtván a csatákban küzdő legénységgel is a márczius 15-iki nap emlékezetes voltát, 1357. számu rendeletében a magyar hadsereg valamennyi parancsnokának meghagyta, hogy az összes magyarhoni és erdélyi hadseregbeli egyéneknek őrmestertől lefelé, «szabadságunk nagy ünnepe emlékeül. s illetőleg diszitéseül» ingyen pótdij szolgáltassék ki. A vörössapkás honvédek táborában a márczius 15-iki évforduló csodálatos lelkesedést idézett elő. Ujólag esküt tettek a haza szabadságára s a győzelmek hosszú sorozata nemsokára megmutatta ennek a szent mámornak eredményeit. A Bem székelyei s az erdélyi seregek ifju honvédei kiverték még ebben a hónapban az osztrákot és az oroszt Erdélyből s Magyarországról is a mezitlábos ifju hősök dicsőségesebbnél dicsőségesebb fegyvertényeinek hire érkezik. A Patrona Hungariae alakja a becsülettel és vitézséggel küzdő csapatok lobogóiról biztatólag tekint alá s az ország minden részében újra dörögnek már a Bem, Klapka, Görgei, Damjanics ágyúi. A szabad eszmék évfordulójának ünnepén megszólal azonban a márcziusi napok legnagyobb alakja, Petőfi is, ki a *Közlöny* márczius 15-iki számára, alábbi jellemző, kevésbbé ismert versét küldi be Erdélyből:

Én bátran állom a csaták tüzét,
Tudom, hogy a golyó nekem nem vét,
Tudom, hogy a sors őriz engemet,
Hogy engemet megölni nem lehet,
Mert én leszek, nekem kell lenni, ki
Ha elleninket, mind a föld fedi,
Megéneklem majd diadalmadat,
Szabadság, és a szent ha'ottakat,
A kiknek vére volt keresztvized,
S halálhörgése bölcső éneked;
Kell, hogy megérjem azt a szép napot,
Midőn áldásodat reánk adod,
S annyi átokteljes év után
Sirunk, mosolygunk az öröm mián.
Midőn, mit eltört lánczunk ad, a vész
Egy szabad nemzet imádsága lész!
Kell, hogy megérjem azt a nagy napot,
Melyért lantom s kardom annyit fáradott.

Petőfinek ezt a versét az ünneplő Debreczen hazafiai még az nap szavalgatták s a fürdőház mellett a katonai zenekar dalain gondtalanul mulató tömeg bizonyára ép oly kevéssé remélte, mint a költő, hogy hónapok mulva legnagyobb költőjére és legdrágább szabadságára Világos, az aradi Golgota és a segesvári csaták szomorú enyészete fog ráborulni. *Zuboly.*

KOSSUTH FERENCZ SZALONJA.

A NŐ-KÉRDÉS LEGUJABB JELENSÉGEI.

A ki a művelt világ társadalmi életének nagy hullámzásait állandóan figyelemmel kiséri, arra az örvendetes tapasztalatra jut, hogy a *nő-kérdés*, — mely alig nehány évvel ezelőtt még csak elvétve adott egy-egy erőteljesebb életjelt magáról, — a legutóbbi időkben egyre nagyobb arányokat ölt. A nők társadalmi helyzetének reformja immár hatalmas szocziális mozgalommá növekedett, melynek hatásai — a mint tudjuk, — a magyar társadalmat sem hagyták érintetlenül. A Feministák Egyesületének megkezdett akcziója talán meg is fogja teremni a kivánt gyümölcsöket.

Mi ugyan még kissé messze vagyunk a feminizmus parlamenti szabályozásától. Nem úgy az angolok, kiknek parlamentje egyáltalán nem

11. SZÁM. 1898. BUDAPEST, MÁRCZIUS 13. 45. ÉVFOLYAM.

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt { egész évre **12** frt, félévre — **6** «. Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG { egész évre **8** frt, félévre — **4** «. Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK { egész évre **5**.—, félévre — **2.50**. Külföldi előfizetésekhez a postailag meghatározott viteldíj is csatolandó.

PETŐFI SÁNDOR ÖTVEN ÉV UTÁN.

Irta **Jókai Mór.**

Szobrod előtt állok! beszédét hallgatom!

Mert beszél a szobor, csak érzék kell hozzá, a mely meg tudja hallani, mit?

Az ércz lát, a kő érez, ha emberi alakot öltött.

E szobrot egy nép szerelme teremté, s a mit a szerelem hoz világra, annak élete van. S ha szülője halhatatlan, szülötte is az lesz.

Ötven év múlt el azóta, hogy szavad felhangzott: Talpra magyar! s még mindig hangzik.

A honfikötelességnek soha sincs pihenése.

Küzdünk, fáradunk, védjük a hazát, a szabadságot, a nemzetiséget. Te mondtad, azt teszszük.

Körüljártad e kerek földet, megismerted minden népét: a hogy azok megismerték a te műveidből a mi nemzetünket s visszatértél azzal a szóval, hogy «hazánk még mindig bokréta rajta».

A sors, a világszellem, a történet ura ellenkező irányban vitte el e föld körüli úton hazánkat, mint a merre te akartad: mégis oda hozta el, a hová te akartad.

A szó tetté vált.

A mit magad előtt látsz, az mind a te szavaidnak megtestesülése. Látod az «arany szabadságot» és azt a népet, mely, ha a haza kívánja, még ebből az aranyából is tud áldozni. Vasláncaink nincsenek már: a mi összeköt, az aranyláncz, s azt nem «rágja le a rozsda».

Új világ, új szellemélet támadt szerte a hazában, de ebben az új életben mind saját megálmodott, megjósolt eszményképeidre ismersz.

S akár hová nyitsz be széles e hazában, palotába vagy kunyhóba, saját képmásodat látod szembejönni; otthon vagy mindenütt: kastélyok csarnoka, nádas tetők pitvara, virágos rét, dalaidtól zendül.

Majd mikor meghallod félszázad évfordulóján azt a felriadó üdvkiáltást, a mit egy erős dandár zendít fel szobrodhoz — mert az a kis csoport, a szellem harczosainak, a szabad szó úttörő munkásainak csoportja, a kit te vezettél, azóta dandárrá nőtt fel —: fölébredsz-e arra? megszólalsz-e arra? Szavadat meghalljuk, kik akkor ott leszünk, lelkünkbe bezárjuk és követni fogjuk.

«Talpra magyar!»

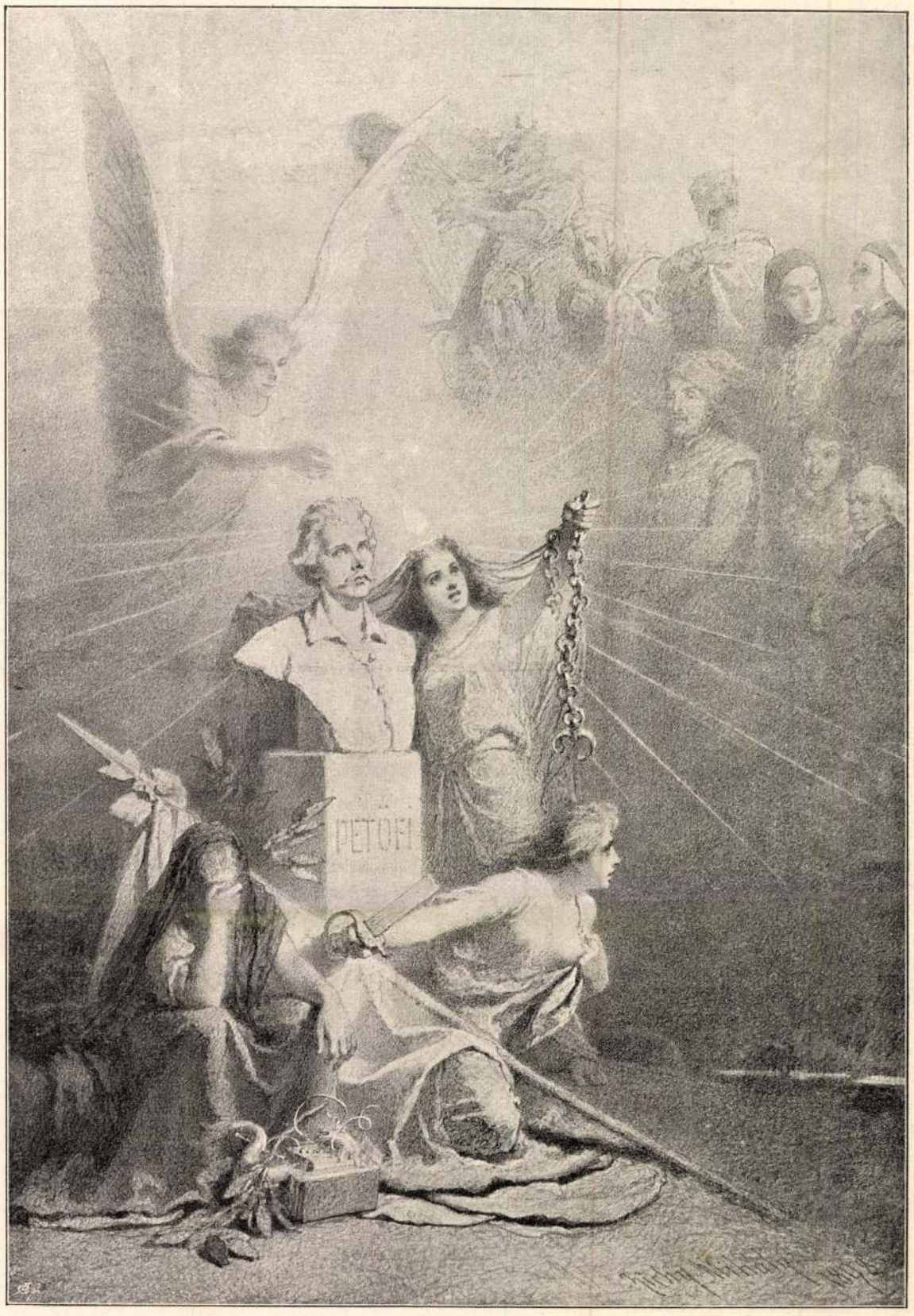

A Petőfi-albumból.

PETŐFI APOTHEOZISA. — ZICHY MIHÁLY RAJZA.

KOSSUTH LAJOS. — Stetka Gyula festménye.

EMLÉKEZÉS 1848-RA.

Sötét, fekete felhők komorúlnak
Tavaszi mennyég máskor kék ivén,
Bármerre nézek: most téli borúlat,
S hideg közöny az emberek szivén,
Enlelkemre is veti már az árnyat . . .
— Jöjj emlékezés s fehér galamb-szárnyad
Röpítsen ama szép tavaszba át:
Hadd ontsa rám melegét, sugarát!

Dermedt szivét a földnek mely legyinti:
Tisztább, üdébb itt a langy fuvalom;
Sugár-csókját a nap sürűbben hinti,
Dúsabb igéret csüng a galyakon . . .
Nem volt e földnek több ily kikeletje:
Mámor borult varázslón a szivekre,
Szabadság édes égi mámora . . .
— Köszöntlek: eszmék tettdús nagy kora!

Mi zaj riad? — Im ajkról-ajkra adják —
Mint apostolok — az új szent igét:
«Egyenlőség, testvériség, szabadság»
Dobogtatja agg, fiatal szivét!
S békén előbb: tintával, tollal, szóval,
Harczban aztán: a büszke lobogóval,
Vérrel, karddal is érte sikra száll,
Jelszava egy: győzelem, vagy halál!

Itt a szivek dalos madara szárnyal —
Petőfi zengi bűvös énekét,
Kossuth gyújtja ott lelke sugarával,
A szabad eszmék fényszövétnekét! . . .
A dal visszhangját zengi közel s távol,
S az a szövétnek beragyog, világol
Alacsony kunyhót, büszke palotát:
S ur a szolgának testvér-jobbot ád.

Harcz-riadóra — bérczi táj és róna
— Csaták virágát — hősöket terem!
Kinek helye még anyja mellett volna:
Gyermek-ifjú küzd véres harczteren . . .
Hadak ura mosolygó kedvvel nézi,
Zsenge erejét erővel tetézi
S hirvirág nyit, a hol jár, nyomdokán,
Cserkoszorú a honvéd homlokán!

Hogy tudnak élni! — küzdve vaskarukkal,
Nyár hevét állva, türve tél fagyát;
Hogy tudnak halni! — Utolsó szavukkal
Áldva, imádva az édes hazát . . .
Himnuszuk zeng a csata-zajon által
Dalolva mennek szembe a halállal! . . .
Isaszeg, Sarló, Vácz s Buda foka:
Dicsőségük megannyi oszlopa!

. . . Ötvenszer nyiltak azóta a rózsák,
Ötvenszer fújt a hervadás szele,
De nem bántá azt őszi mulandóság:
Mely e szép tavasz édes gyermeke.
Melynek honfivér öntözte meg ágyát:
Magyar szabadság viruló virágát,
Mely ama dicső szép tavasz-napon
Tárta ki kelyhét büszkén, szabadon!

Nem volt e földnek több ily kikeletje,
Kikeletnek ily virága — soha!
S bimbós tavaszt gyümölcsös év követte . . .
— Borúlj le áldva gyenge unoka:
Hol a küzdők sirjai domborulnak . . .
S bár körüled most felhők komorulnak,
Bizva jelében, nézd, kövesd, imádd:
Negyvennyolcz örökfényü csillagát!

Lampérth Géza.

A MÁRCZIUSI NAPOK POZSONYBAN, BÉCSBEN ÉS PESTEN.

Annyiszor elmondták és leirták már nálunk, — erősebben vagy gyengébben kiszinezve, — a márczius 15-ének történetét, hogy a nagy közönségben önkéntelenül is az a hiedelem támadhatott, mintha a mi alkotmányos ujjászületésünk, annak minden eredményeivel együtt, ezzel a nappal kezdődött volna. Most, a midőn az ezelőtt 50 évvel történteknek emlékét ünnepeljük, talán helyén való lesz az eseményeket a történelmi kritika világánál mutatni be, azoknak minden egyes tényezőjét a maga értékében méltatva. Mert a történelmi tényezők nem állanak egymástól elszigetelten, hanem egyik a másiknak szülője, vagy tovább fejlesztője, s mint a lánczszemek csatolódnak egymáshoz. S az eseményeknek ez a lánczszerü összefüggése ritkán volt oly szoros és oly világosan kimutatható, mint a márczíusi napokban, 1848-ban.

Európa népei ez időben csaknem valamennyien kormányaikkal elégedetlen s forrongó állapotban voltak. Legelől járt köztük Olaszország, de a kiinduló pont az egyetemes fölkelésre, s különösen a mi mozgalmainkra, mégis a párisi februári forradalom volt. Február 22-én a párisi nép, a kormány egy rendelete következtében mozgolódni kezdett. A véletlen úgy akarta, hogy vér folyjon. A forradalom nyiltan kitört s pár napi küzdelem után diadalmaskodott. Előbb a király, Lajos-Fülöp menekült, majd kikiáltották a köztársaságot.

A mi országgyülésünk ez időben Pozsonyban tanácskozott, kétségbeesetten vergődve az akkori kormányzati rendszer békói közt, hogy a nemzet bajain segítsen, s meg sem álmodva, hogy micsoda nagy dolgok véghezvitelére lesz ő hivatva, midőn oda a párisi események hire márczius 1-én megérkezett. A követek táblájáu egy ember volt, ki ez események rendkivüli fontosságát nemcsak felismerte, hanem elég bátor is volt megragadni az alkalmat, hogy általa nemzete fejlődését egy óriás lökéssel előbbre vigye: s ez az ember *Kossuth* vala. Midőn *márczius 3-án* Balogh Kornél, Győrmegye egyik követe, felszólította a kormányt, hogy a bécsi bank dolgában, — mely alig győzte a megrémült embereknek hozzá vitt bankó pénzét beváltani, — adjon kimerítő felvilágositást: utána Kossuth állott fel és tartott egy olyan beszédet, melynek hatása összedöntötte a régi kormányrendszert a birodalom mindkét felében. Kiindulva abból a gondolatból, hogy «emeljük fel politikánkat az események szinvonalára»; az uralkodóház iránti hüséget s a monarchia nagy érdekeit hangoztatva, felszólítja a rendeket, hogy kérjék meg ő felségét a korona felelős tanácsosainak, vagyis *felelős minisztériumnak* kinevezésére, s egyszersmind arra is, hogy *a birodalom másik felének is alkotmányt adjon.* A nála készen levő feliratot azonnal felolvasta, melyet a kerületi ülés rendkivüli lelkesedéssel, egyhangulag elfogadott. Ugyanezt tette másnap az országos ülés is s azután felküldte azt a felső házhoz tárgyalás végett.

Kossuthnak ez a márczius 3-iki beszéde a voltaképeni kiinduló pontja alkotmányunk újjászületésének, és mindannak, a mi azután történt úgy nálunk, mint Ausztriában.

A felirati javaslat tehát a főrendiház előtt volt, de ott tárgyalni nem lehetett. A nádor, mihelyt Kossuth inditványa az alsó házban keresztülment, azonnal Bécsbe sietett, hogy a teendőkre nézve utasitást kérjen, s kifejezte azon óhajtását, hogy visszatértéig a javaslatot ne tárgyalják. Csakhamar utána mentek Majláth György, az országbiró, gróf Keglevich Gábor, a

Zichy Mihály

A Petőfi Irodalmi Múzeumban „Két évszázad Faust-illusztrációi" c. kiállítás látható. A Faust magyar rokona, Madách tragédiáját Zichy Mihály bekezdeménjezése után Kondor Béla sorozata vált képzőművészeti átköltéssé.

Losonci Miklós: Kiállítótermekben.

Pestmegyei Hírlap, 1975. febr. 11.

Zichy Mihály, grafikus

A párizsi szín. Részlet illusztrációjából:

Repr.

Héra Zoltán: A kürdés költénete M. 7.

Népszabadság, Bp 1973. jan. 21.

Zichy Mihály

neve említve

Művészettörténeti Értesítő 1972

282, 283. old.

Zichy Mihály

Székely Bertalan kortársa volt, de ezt az utóbbi szimmázlatai erősen cáfolják pompás kolorítjukkal.

Dévényi Iván: Weöres Sándor otthonában; Mügyűjtő 1972/4. sz. 49. l.

Zichy Mihály

Cári kerti mulatság - az elragadó livádiai öbölben
Részlet: Zichy - az eseményektől távol, - vázlata-
it készíti
Január 3 és január 5 - világi és egyházi
ünnepségek.
Különböző társalgási és kártyapartik.
Részlet: a „pártatlan" művész önarcképe.
Udvari mellőzések az egyik kompozícióból:
szinte gogoli karikatúrák.

Ország-Világ 1971/4 8-9 old.

Zichy Mihály 1.

Néhány héttel ezelőtt a Magyar Nemzeti Múzeum régészeti könyvtárának vezetője, a magyar-grúz történelmi kulturális-kapcsolatok érdemes buvára Dr. Tardy Lajos grúz vendéget kapott, Gúram Saradze-t, az irodalomtudományok kandidátusát, a Grúz Tudományos Akadémia Rusztaveli-Intézetének munkatársát, aki elmondotta, hogy legutóbbi kutatásai során, értékes magyar-orosz, magyar-grúz vonatkozású leletekre bukkant.

Békés István: Zichy Mihály ismeretlen festményei.

Ország-Világ 1971/4 8 old.

Lichy Mihály 2

Kiraktа, munkájának páratlanul érdekes fotodokumentációját, Lichy Mihály eddig nem ismert akvarell-sorozatának néhány reprodukcióját, amelyek közül egyiknek-másiknak művészi becsén, művelődés és kortörténeti sajátosságán túl önábrázolási, életrajzi dokumentációja is kivételes.

Békés István: Lichy Mihály ismeretlen festményei.

Országs-Világ 1971/4 8 old.

Lichy Mihály 3

Hogy a most meghalált Lichy-festmények
mögött elvihárzot életet érzékeltethessük, vil-
lantsuk fel Lichy pályájának legfontosabb
fordulóit. A zalai kuriából Pestre került köz-
nemes ifjú gondolkodását a reformkor for-
radalommal terhes végső évei formálták. Bár
tehetségének sodra a pesti rajziskolából a Bé-
csi akademiára, s onnan 1847-ben Szentpéter-
várra viszi – szive tár alból is a hazai küzdelmek
ütemére dobbant.

Békés István: Lichy Mihály ismeretlen festményei.

Ország-Világ 1971/4 8 old.

Zichy Mihály 4

A rajz ritka képességű mestere, a vízfestő ecset varázslója - öt párizsi évvel s néhány zalai hónappal megszakítva - majdnem hat évtizedet töltött Oroszországban, s közben négy cár udvari festő-kronikása volt, mindenütt a szabad eszmék rajongója, hazájának aggodó hű fia maradt. Alkatásának java, jelképekbe öltözötten vagy nyíltan, társadalmi fonákságot, erkölcsi gyarlóságot lepleze~~tt~~le, önkény, elnyomás, háború, vakbuzgóság ellen lázított.

Békés István: Zichy Mihály ismeretlen festményei

Ország-Világ 1971/4 Sold.

Zichy Mihály 5

Ónya, tolla, ecsete, életre keltette Shakespeare, Goethe, Puskin, Lermontov, Victor Hugo, Rusztaveli költészetének, alakjait, Petőfi verseit, Arany balladait, lladách: Az ember hagédiája-t pedig tévemtő átéléssel álmodta képekbe. Hihetetlenül hangzik, de való, a világhíres művés számára a kiegyezést követő ~~években~~ tőkés fellendülés korában sem került hely a magyar ég alatt.

Békés István: Zichy Mihály ismeretlen festményei

Országh. Világ 1971/4 8 old.

Lichy Mihály 6

Müveszi hagyatékának jelentős részét. Leningrádban, a Puskin-Ilázban, az Állami Orosz Múzeumban és az Ermitázsban, Moszkvában pedig a Tretyakov-galériaban őrzik. Munkáinak tekintélyes része található a grúziai Tbiliszben, ahol a Szekelidze-kézirattárban rendkívül becsben tartják Sota Rusztaveli: Tigrisbőrös lovagjához készített 34 remek illusztrációját.

Békés István: Lichy Mihály ismeretlen festményei

Országg. Világ 1971/4 Sold.

Zichy Mihály 7

Egy iro-dalomtörténeti kutatóúton Gúram Sa-
radze átvizsgálta a nyugatgrúziai Zugdidi-
ben levő állami történeti és néprajzi múzeum
anyagát és itt rábukkant Zichy Mihálynak
a múlt század nyolcvanas éveiben készült
eddig sehol nem említett 16 karikatúrájára.
Ezek közül legjelentősebb Zichy önarcképe.

Békés István: Zichy Mihály ismeretlen festményei

Országs Világ 1971/4 Sold.

Lichy Mihály 8

A Zugdidi leletnél sokkal jelentősebb Lichy-a-nyagot fedezett fel a szerencsés kezű kutató Krim központjában, Szimferopolban, amikor Lichy nyomait követve az ottani művészeti múzeum gyűjteményében búvárkodott. Itt egy eddig ismeretlen, 44 darab akvarell-kompozíciót tartalmazó albumot talált, amelynek minden lapján olvasható Lichy Mihály kézjegye, a mű keletkezésének éve, hónapja, olykor napja is.

Békés István: Lichy Mihály ismeretlen festményei

Országos Világ 1971/4 Sold.

Zichy Mihály 9

Az album 11 íven levő festményeket a mű-
vész orosz és francia nyelvű megjegyzései kom-
mentálják, a borító felső részén ez olvasható:
Livádia, 1900-19001. A talált album ábráit a
történeti eseményekkel és Zichy életútjával egy-
be vetve, Saradze a következőket állapította
meg: II. Sándor cár gyengélkedő felesége számára
a krimi Livádiában palotát épitetett, amely
később cári üdülő lett.

Békés István: Zichy Mihály ismeretlen festményei

Országs-Világ 1971/4 Sold.

Zichy Mihály 10

Mint az utolsó cár, II. Miklós udvari festője tartozkodott 1900-1901-ben a livádiai múlató palotában, s itt készítette az ünnepségeket, fogadásokat, szorakozásokat képsorokba rögzítő akvarell-albumot. Megörökíti az albumiveken az idegen követeket fogadó, díszfelvonulásokon hajóriton, vétakocsizáson résztvevő cárt és cárnét, a szinte karikirozott élességgel jellemzett pópákat, udvaroncokat, katonatiszteket, s amilyen érzékelhelő különállással ábrázolja az udvari környezetet, éppen olyan benzőséges közvetlenséggel elevenedik meg ecsetje alatt a varázslatos krimi táj.

Békés István: Zichy Mihály ismeretlen festményei

Ország-Világ 1971/4 8old.

Lichy Mihály 11

S. ha valaki kétkednék, hogy Lichy életének utolsó éveiben legfeljebb leletört, de nem törödött bele lakájhelyzetébe, akkor alaposan meg kell figyelnie a livádiai album kronikája közé szinte elrejtett két önarcképét. Az egyik önábrázolat egy cári kerti mulatságot bemutató négyes kompozíció bal sarkában tűnik fel. Lichy álló helyzetben, festőszékére támaszkodva, az eseményektől távol és elszigetelten készíti vázlatait.

Békés István: Lichy Mihály ismeretlen festménye

Orszag-Vilag 1971/4 gold.

Lichy Mihály 12

Regisztrál, kötelességét teljesíti, szinte hangzúlyozza közömbösségét az élébe tárúló látvány tartalmával szemben. A másik önportré drámaibb és vallomásosabb. Csevegés, vidám csendes és komoly kártyaparti - a francia szövegű kommentárok szerint ez az údvari élet ből vett képek tartalma. És az ív jobb sarkán, alul, az ősz szakállú, szemüveges művész skicceit vajzolja.

Békés István: Lichy Mihály ismeretlen festményei

Országs-Világ 1971/4 9 old

Lichy Mihály 13

Az önarckép aláírása: Un impartial. Lichy tehát a különböző jellegű „partikkal" elletétbe magát „pártatlannak" vagy hogy a francia szójátékra rárimeljünk: „partitlannak vallja. A szellemes fordulatban művészi és emberi hitvallás fejeződik ki: a 73 éves művész, a cárok udvari festője, nem állt felséges gazdáinak pártján, akiknek kenyerén élnie kellett.

Békés István: Lichy Mihály ismeretlen festményei

Ország-Világ 1971/4 9 old.

Zichy Mihály. 14

A most felfedezett 44 Zichy-akvarell, s különösen a két önarckép-a művész öregkorából eddig csupán egyetlen, alig kivehető vonású, elmosodott ceruzajzot ismertünk - alighanem sokat fogja még foglalkoztatni műtörténészeinket. Fekete-fehér reprodukciónak teljes sorozatát Gurám Saradze Magyarországan hagyta, s az tajékoztatásul rendelkezésére áll az érdeklődő szakemberekuck és intézményeknek.

Bjelkés Istvan: Zichy Mihály ismeretlen festményei

Ország-Világ 1971/4 9 old.

Kiely Mihály

dr. Schmidt Lajos magángyűjteményében
látható több emléke.

Látogatás a szombathelyi Schmidt Múzeumban.

1994. III. 6. 22. 16/11/V

Zichy Mihály

„Előttem a szirt és alattam a mély"...
(Adám az utolsó felvonásban.)

Rajz. (repr.)

P.L.: Százötven éve született Madách Imre.

Pajtás, 1973. jan. 17.

Zichy Mihály

Emlékszobája van Zala kör-
ségben.

Hallama Erzsébet: Látogatás Bors Istvánnál és
Honty Mártánál.

Jelenkor, Pécs, 1972. jún.

Zichy Mihály

„Találkozás az utkárral" c.

Zápérnek reprodukcja

MNG évkönyv 1970/I.

Zichy Mihály

„Az unikás Faust szobájában" a

~~Zápa~~ zajzánal zaprója

MNG évkönyv 1970/I

Zichy Mihály

„Az ceszkás átváltozása" c.

zajzárnak reprója

MNG évkönyv 1970/I.

Zichy Mihály

„Mefisztó felfedi magát" c.
zapának zaprója

MNG évkönyv 1970/I

Zichy Mihály

„A tudós és a Lisztő" c.
rajzával reprója a

MNG évlapja 1970/I

Zichy Mihály

"Jeles képirót,-/Zichy Antal testvérét/-az oroszok fővárosában folyvást ünneplik."A cár a Szent Szaniszló-rend másodosztályu jelvényével tüntette ki."Külön kiállitást rendeztek müveiből a müvész tisztelői, s a jövedelmet jótékony célra forditják."

1869./
Családi Kör. Bp./május 3o.
22. sz. 525. lap.

Zichy Mihály
festő.

A szekszárdi kiállítás egyik leg-
monumentálisabb képe Zichy
Mihály: Bacchus megkoronázása
volt.

Telepy Katalin: „Félfelé megyek borban a gyöngy"
Művészet, 1972. június – 40 oldal.

Zichy Mihály

Ivóban a képe (eml.)
szerepel a PAV 6. ankuóján

Zay László: Ankuó Budán

Magyar Nemzet 1970 XII 22

Zichy

Mátyás templomtelei művei
említve

Magyar Vemset
1947 V. 17.

Zichy Mihály

cikk a kiadatlan leveléről

A küldött Monstre de genie

Világ 1924 III. 19.

Zichy Mihály

"A festészet hazánkban " cimmel Solt ir beszámolójában arról, hogy végre megtörtént "az állandó mükiállitás megalapitása." Cikkében felsorol néhány müvészt, a legjobbak közül, akik az eddigi kiállitásokon részt vettek. A legkiválóbbak között szól Zichy Mihály „hazánkfiáról"

Divatcsarnok. Pest. 1853. május 5.
1o. sz. 181-185. lap

Zichy Mihály

"Waldmüller tanitványa a kiváló jeles festész, most Pétervárról hazatér és Pesten szándékszik "Mütermét felütni."-közli az Iró és Müvészet c. rovat.

Divatcsarnok, Pest. 1853. juli. 14.
3o. sz. 6o2. lap

Zichy Mihály

"Zichy Mihály és a gruzok" cimmel közli a lap: a XII. század nagy költőjének neve, -Sota Rusztaveli- és a müvész neve szorosan egybekapcsolódott a Rusztaveli-eposz illusztrálásával kapcsolatban. "A tigrisbőrös lovag" első képes kiadásának illusztrálásával a magyar müvészet bizták meg, aki nyolc éven át tanulmányozta a gruzok életét és készitette ez idő alatt a rajzokat. Tbilisziben utcát neveztek el róla.

Élet és Irodalom, Bp. 1971. okt. 16.
XV. évf. 42. sz. 6. lap

ZICHY MIHÁLY,festő,grafikus

1879-ben rendjelet tervezett Párizsban a szegedi árviz károsultjainak segélyezésére.Az érem allegorikus csoportjainak felnagyitott képét bemutatja Zichy rajza. Ez a metszőnek készült.A felirat eltér az érem lapjára irt szövegtől:"A francia Gouzien Armandnak barátságos és hálás emlékeül a multnak,jelennek és a jövőnek a magyar Zichy Mihály,Páris,junius 7-én,1879."/2.kép./. 65.old.

VALKÓ ARISZTID: Zichy Mihály éremterve 64.old.

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY,LIV-LV.évf, 1955-1956. Akad.Kiadó,Bpest. 1956.

ZICHY MIHÁLY,festő,grafikus

1879-ben ~~ér~~ rendjelet tervezett Párizsban a szegedi árviz károsultjainak segélyezésére. Az érem hátlapján"Sz.királyi Szeged városa"körirat,alatta ágakkal övezett címerpaizs,majd egy név"Gouzien Armndnak", végül alsó szélén a körirat folytatása"1879 junius 7-e emlékéül"következik.Az érmet szalagon viselték volna./l.sz.kép./ 65.old

VALKÓ ARISZTID: Zichy Mihály éremterve 64.old.

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY,LIV-LV.évf, 1955-1956.
Akad.Kiadó,Bpest. 1956.

ZICHY MIHÁLY,festő,grafikus

1879-ben a szegedi árviz károsultak segélyezése céljából Párizsban rendjelet tervezett.Nagysága 40 mm.Egyik oldalán"Merci à la France"Alatta a segitő franciaorsz. bő ruhás nő magához öleli hazánkat megtestesitő nőialakot.Bő ruhájával fedi a harmadik alakot,aki Szegedet szimbolizálja.Az ár ostromolja az épitményt,melyen a három nő áll. 65.old.

VALKÓ ARISZTID: Zichy Mihály éremterve 64.old.

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY,LIV-LV.évf, 1955-1956.
Akad.Kiadó,Bpest. 1956.

ZICHY MIHÁLY,festő,grafikus

1879-ben a szegedi árviz segélyezése alkalmából rendjelet tervezett.Tisza Kálmánhz intézett levelében irta ta,a tervet is csatolva,hogy ez ösztönző hatást gyakorolna a franciákra,ő is eredményesebben dolgozhatna a gyüjtés érdekében.A francia bizottság az éremtervről törölte a"Merci à la France"köriratot,de ő ezt most ujra berajzolta. 64.old

VALKÓ ARISZTID: Zichy Mihály éremterve 64.old.

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY,LIV-LV.évf, 1955-1956.
Akad.Kiadó,Bpest. 1956.

ZICHY MIHÁLY,festő,grafikus

Az Orsz.Levéltárban ismeretlen éremtervrajza került elő
elő.1879.ben rajzolta Párizsban.Ezzel a Szeged városát
ért árviz katasztrófa károsultjainak segélyezésében
résztvevő külföldi személyeket a magyar kormány a te
terv alapján készitendő éremmel alkalmilag kitüntesse.
64.old

VALKÓ ARISZTID: Zichy Mihály éremterve 64.old.

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY,LIV-LV.évf, 1955-1956.
Akad.Kiadó,Bpest. 1956.

ZICHY MIHÁLY,festő,grafikus

1879-ben rendjelet tervezett Párizsban a szegedi árviz károsultjainak segélyezésére.Tisza Kálmán miniszterelnök nek levelet irt ez ügyben.Tisza a politikai vonatkozásu észrevételekre nem adott választ.Az éremtervről pedig azt irta,hogy ujabb rendjel alapitását nem tartja szükségesnek. 65.old.

VALKÓ ARISZTID: Zichy Mihály éremterve 64.old.

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY,LIV-LV.évf. 1955-1956.
Akad.Kiadó,Bpest. 1956.

ZICHY MIHÁLY,festő.grafikus

Párizsban 1879-ben érmet ~~kixáxx~~ tervezett a szegedi árvizkárosultak segélyezői számára.A francia bizottságtól/Comité Francais/kapott felhatalmazás alapján tervezte meg az érmet.Ezt az akkori miniszterelnökhöz Tisza Kálmánhoz küldte. 64.old.

VALKÓ ARISZTID: Zichy Mihály éremterve 64.old.

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY,LIV-LV.évf. 1955-1956.
Akad.Kiadó,Bpest. 1956.

ZICHY MIHÁLY,festő,grafikus

Párizsban 1879-ben készült éremterve a Szegedi Árviz segályezőinek számára. Fekete repr. 64óold.

VALKÓ ARISZTID: Zichy Mihály éremterve 64.old.

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY,LIV-LV.évf. 1955-1956.
Akad.Kiadó,Bpest. 1956.

ZICHY MIHÁLY, festő, grafikus

1879-ben rendjelet tervezett Párizsban a szegedi árviz károsultjanak segitésére. A rendjel rajza.
Fekete repr. 65.old.

VALKÓ ARISZTID: Zichy Mihály éremterve 64.old.

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY, LIV-LV.évf. 1955-1956.
Akad.Kiadó, Bpest. 1956.

ZICHY MIHÁLY,festő.grafikus

1879-ben rendjelet tervezett Párizsban a szegedi árvizkárosultak segélyezésére.Tisza Kálmán miniszterelnök elutasitotta tervet és igy ez csak terv maradt,kivitelezésére nem került sor. 65.old

VALKÓ ARISZTID: Zichy Mihály éremterve 64.old.

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY,LIV-LV.évf. 1955-1956.
Akad.Kiadó,Bpest. 1956.

Zichy

Zichy Mihály grafikus

Egy gyűjteményben

egy eddig ismeretlen Zichy-akvarellre

bukkantak.

← :O Ismeretlen Zichy 8.

ESTI HIRLAP, Bp., 1971. aug. 4.

Zichy Mihály, festő,
grafikus

Dr. Schmidt Lajos kombat helynek adományozta gyűjteményét. Benne Zichy-művek is vannak.

Dávid József: Fogadja el városom ... 8.

ESTI HIRLAP, Bp. 1971. aug. 19.

Zichy Mihály

"Apotheosis" c. müvének repr.-ját bemutatja a lap.

Képes Családi Lapok, Bp. 1903. febr. 15.
XXV. évf. 7. sz. 104. lap

Zichy Mihály

3 Zejét Zázli a
Gozvina Ziadó „Kunst in Ungarn" c.
Zónyoe – emlitve

Kiprzinnüvirzet

Vigilia 1969 január
60. old.

Zichy Mihály, festő

MDK

„Érdekes volt Zichy Mihály egykori párizsi festőiskolai helyének bemutatása, az emlékét őrző helyek felkeresése." (TV.)

(bársony): Tv - noten 2.

ESTI HIRLAP Bp. 1971. március 31.

Ziegler Károly

"Bivaly-usztatás" c. nagy képe lelkiismeretes munka"-irja Csillag Máté: "A Nemzeti Szalon téli tárlata" c. kritikájában.

Képes Családi Lapok, Bp. 19o1. dec. 22.
XXIII. évf. 51. sz. 815. lap

Zichy Mihály

Somogy megye szülötte Zichy Mihály. Van is múzeuma szülőfalujában Zala községben.

Honfi István: Somogy képzőművészeti helyzetéről... Művészet, 1975. október – 1 oldal.

Zichy Mihály

Zichy Mihály kisugárzó hatása
még nagyon kicsi, mert Zichy
művészetének propagalása nem
kielégítő.

Honfi István: Somogy képzőmüvészeti helyzetéről.
Müvészet,1975. október - 1.oldal.

MDK

Zichy Mihály, festő

A kaposvári múzeum több művét őrzi,

Antalffy Gyula: „Somogyország" székvárosa, Kaposvár 213-219.

Élet és Tudomány, Bp. 1970. I. 30. XXV/5.

Zichy Mihály, grafikus, festő

Vele is foglalkozott Gerő Ödön.

Dévényi Iván: Egy elfeledett művészeti író
558 – 561.

JELENKOR, Pécs. 1970. János XIII/6.

Zichy Mihály

"Orgia" c. müve szerepel azon a tárlaton, melyről Pulszky Ferenc: "Séta a müvészház termeiben" cimmel ir.

A HÉT, Bp. 189o. I. évf. I. kötet. mutatványszám, 1o-11. lap.

Zichy Mihály

"Emlékeimből" cimmel közli a lap a müvész irá-
sát és beszámolójának keretében bemutatja né-
hány müvét:

"Ünnepség a Walesi herceg tisz-
teletére Skóciában", /festmény/

"Szép Heléna" /akvarell/

"II. Sándor cár vadászatról jö-
vet átutazik egy orosz falun" /festmény/ és
egy arckép a müvészről.
Repr.-ók.

Otthon, Bp. 1895. január hó
273-278, 28o, 281, 289. lapokon.

1) Zichy Mihály
festő

/1827 - 1906/

Pesti, majd bécsi tanulmányok után Oroszországba került, élete javarészét ott is éltem le. Grafikái.

Orgia - akvarell.

Magyar műv. tört 7. 4-5.

Képzőműv. kiaxl. 1971.

2) Zichy Mihály
festő

Madách: Az ember tragédiája-hoz készített illusztrációk.

Magyar műv. tört. 7. 5.
Képzőműv. Kiadó. 1971.

Zichy Mihály
festő

„Orgia III. Henrik korában"
1875.
Repr.

Magyar művtört. 7. 5.
Képrőmův. Kiadó 1971.

~~562~~

Zichy Mihály

Bibliográfia: Rabinoszky Mórius.
Nyugat. 1927. 1 kötet, 290-291 l.

Fiola Pál: Vaszary János biográfia és
bibliográfia, Kaposvár, 1970

107 l

Zichy Mihály

„Petőfi album egyik illusztrátora.
1898. 5 k. 225 l. Magyar i parmüséket.

Fiola Pál: Vasary János biográfia és
bibliográfia, Kaposvár, 1970.

102 l

Zichy Mihály

Illusztrációja: „Hídavatás" Arany János balladájához. Reprodukció.

Tóth Endréné: Budapest Enciklopédia, Budapest, 1970.

1157

Zichy Mihály

Rajza szerepel a Nemzeti
Galéria új szerzeményeinek kiállításán

Magyar Nemzet 1970 junius 24
4. old.

Zichy Mihály, Jestő

Újra megjelent Bényi László:
a zalai Zichy Mihály emlékmúzeum-
ról náló ismertetője.

Fodor András: Kiadványok Somogyból
434–435.

KÖNYVTÁROS, Bp. 1972. júl. XXII/7.

Zichy Mihály 1

Tbiliszibeu, a Művészetek Múzeumá-
ban öriznek jonéhányat azok közül
az illusztrációk közül, amelyeket Zichy
Mihály festőművész készített Sota Rusz-
taveli, a 800 évvel ezelőtt született grúz
költő eposzához, „A tigrisbőrös lovag-
hoz"

K. J. A 800 éves költő és magyar illusztrátora

Ország Világ 1966/39 3 old.

Lichy Mihály 2

Nagy becsben tartják ezeket a vázlatokat, mert az Oroszországban élt nagy magyar festőművész volt az első európai, aki illusztrálta a világirodalmi jelentőségű hőskölteményt, s mint a múzeum munkatársai mondták, segitett annak nemzetközi elismertetésében és népszerüsitésében.

K. J. a 800 éves költő és magyar illusztrátora.

Ország Világ 1966/39 3 old.

Zichy Mihály

Zichy illusztrációit a tbiliszi kézi-
múzeumban is őrzik, sőt a művésznek
egy tudosról készült karikatúrái a grúzi-
ai Zugdidi város múzeumában is féltett
kincsek. Zichy Mihály 1881-ben érkezett
Grúziába, hogy Lermontov-illusztrációi-
hoz modelleket keressen. Ekkoriban a
grúz értelmiséget „A tigrisbőrös lovag" disz-
kiadása foglalkoztatta.
R. J. A 800 éves költő és magyar illusztrátora

Ország Világ 1966/39 3 old.

Zichy Mihály 4

A magyar festőművész ekkor ismerkedett meg az eposszal, amelynek egyébként teljes francia nyelvű prozai fordítását később, amikor Pétervárott, illusztrációi s kidolgozásával foglalkozott, Tbiliszíből megküldték neki. Örömmel fogadta el a megbízatást, hogy Rusztaveli illusztrátora legyen.

42. J. A 800 éves költő és magyar illusztrátora

Ország Világ 1966/39 3 old.

Lichy Mihály 5

Két esztendeig dolgozott Gruziában, majd Pétervárról elküldte illusztrációit a Rusztaveli-diszkiadás szerkesztőinek, s a mű végül is, műtán a rajzok klisé-it Münchenben elkészítették, 1888-ban megjelent 27 Lichy-rajzzal. A művész eredeti vázlatait „szolidáritása és szívbéli hűsége jeléül" a grúz népnek ajándékozta.

K. J. A 800 éves költő és magyar illusztrátora

Ország Világ 1966/39 3 old.

Lichy Mihály 6

Tamássyék nagyon sajnálták a festményt is, de még jobban örültek a szerzemény-nek. És örömük még nagyobb volt, amikor alaposabban vizsgálgatták a tollrajzokat. Egymás után választották le a rajzokat a kartonról, amelyre Lichy sajátkezüleg írta cirkalmas, gótikus betűkkel a rajzokra vonatkozó eredeti német szöveget.

Buka Károly: Lichy Faust-illusztrációinak kalandos története

Ország Világ 1965/44 24 old.

Zichy Mihály 7

És ekkor érte őket a legnagyobb meglepetés: három rajz hátlapján, három remek vázlat került elő. Ezek is Zichy Mihály munvei voltak, de a mester nyilván azért nem dolgozta ki ezeket, mert az egyiken összefolyt a tinta, a másikra pacát fröccsentett, a harmadikon ugylátszik a kompozicio nem tetszett neki.

Buka Károly: Zichy Faust-illusztrációinak kalandos története.

Ország Világ 1965/44 24 old.

Zichy Mihály 8

Így mesélte el Tamássy Gyula a rajzok történetét. En még odakint reprodukáltam a Faust-illusztrációkat és a három vázlatot.

Buka Károly: Zichy Faust-illusztrációinak kalandos története.

Ország Világ 1965/44 24 old

Lichy Mihály

vázlatok Sota Rusztaveli:
A tigrisbőrös lovag-hoz.

Ország-Világ 1966/39 3 old.

Lichy Mihály 1

Nemrég nyílt meg a Nemzeti Galériában Lichy Mihály Faust-illusztrációinak kiállítása. Gyomagam már előbb találkoztam ezekkel a nagyszerű tollrajzokkal mielőtt még elyutottak volna Magyarországra. A múlt esztendőben Rómában jártam, és unokafivérem, az évtizedek óta Rómában elő Tamássy Gyula szobrászművész büszkélkedve mutatta nekem nagyszerű kincsét.

Buka Károly: Lichy Faust illusztrációinak kalandos története

Ország Világ 1965/44 24 old.

Zichy Mihály 2

Elmesélte mikent futott Zichy Mihály híres Faust-illusztrációinak birtokába. 1946-ot írtak - mesélte Tamássy Gyula - egy gyászruhás fiatal-nő végig járta a Via Babuino régiségboltjait, 20 tollrajzot ajánlott megvételre. Legtöbb helyen azzal utasították el, hogy metszeteket nem vásárolnak. A Panthean közelében egy piciny régiségboltban több szerencsével járt a rajzokat ajánló nő.

Buka Károly: Zichy Faust-illusztrációinak kalandos története.

Ország Világ 1965/44 24 old.

Zichy Mihály

Fiatal értelmes férfi volt ennek az üzletnek a tulajdonosa, akit Tamássyék oktatgattak, ellátták müvészettörténeti könyvekkel, lexikonokkal. Ebbe a boltba tévedt be a tollrajzokat eladásra kínáló nö. A mükereskedö megnézte a müvész szignóját, azután utánanézett a lexikonban és így tudta meg, hogy Zichy magyar ember volt.

Buka Károly: Zichy Faust-illusztrációinak kalandos története.

Ország Világ 1965/44 24 old.

Zichy Mihály 4

Ezért nyomban felhívta Tamássyékat, felajánlotta, talán érdekli őket néhány Zichy-rajz. Tamássy Gyula és felesége érthető izgalommal vizsgálgatta a Zichy-rajzokat, hiszen minden műgyűjtő és képzőművész tudta, hogy Zichy Mihály híres Faust-illusztrációi eltűntek, már hosszú ideje senki sem tud róluk.

Buka Károly: Zichy Faust-illusztrációinak kalandos története.

Országos Világ 1965/44 24 old.

Zichy Mihály

Meg akarták venni a rajzokat, de a mü-
kereskedő - régi barátság ide, tanítványi hála
oda - bizony borsós árat kért a húsz lapért. Ta-
mássy Gyulának pedig nem volt pénze. De
voltak festményei, és cserébe olyan festményt
ajánlott fel a mükereskedőnek, amelyre
annak nagyon fájt a foga.

Búka Károly: Zichy Faust-illusztrációinak
kalandos története.

Ország Világ 1965/44 24 old.

MTI SAJTÓFIGYELŐ

MAGYAR HÍRDETŐ

BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51

Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

Zichy Mihály

NEUE ZEITUNG

1971 AUG 20

In einer grusinischen Privatsammlung hat man ein bisher unbekanntes Aquarell von Mihály Zichy entdeckt. Der berühmte ungarische Maler verweilte längere Zeit in Grusinien und hat ein Epos des aus dem 12. Jahrhundert stammenden grusinischen Dichters Sota Rustaveli illustriert. Das Andenken von Mihály Zichy wird in Grusinien hoch in Ehren gehalten. In Tbilissi ist eine Strasse nach ihm benannt worden, und über seine Tätigkeit und sein Leben wurde ein gemeinsamer ungarisch-grusinischer Fernsehdokumentarfilm gedreht. Zahlreiche Werke von Zichy werden in verschiedenen grusinischen Museen aufbewahrt

*

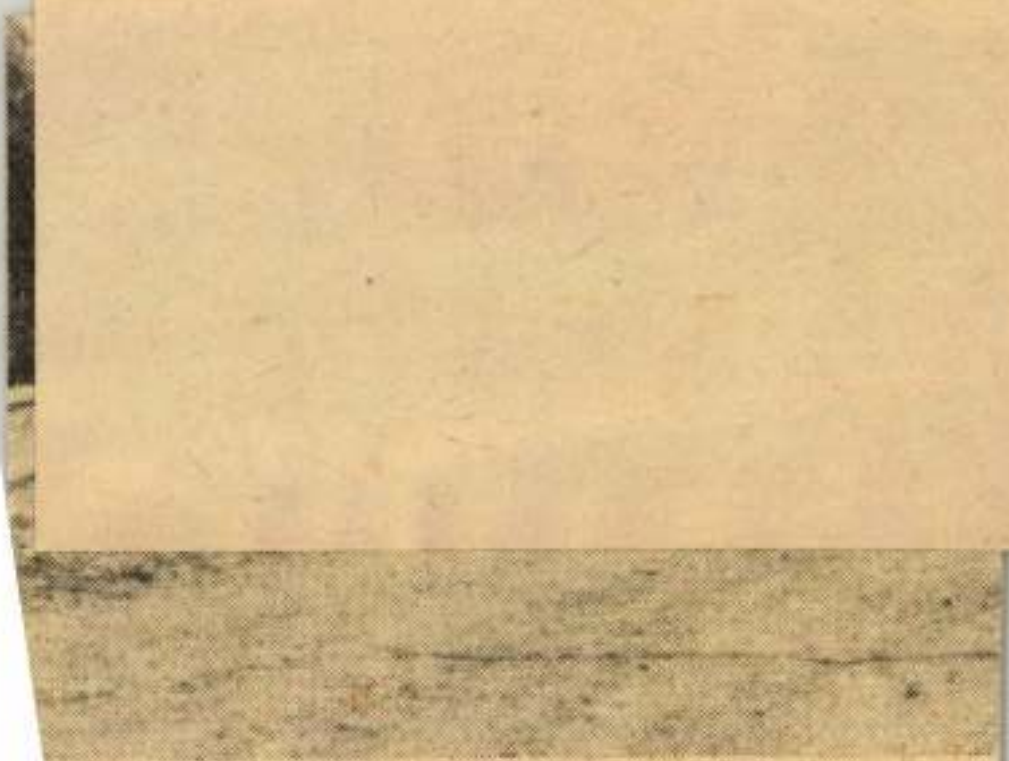

andstrasse von der Umwelt sozu-

Zichy Mihály

Értékes és maradandó műveket alkotott a rajzművészetben.

– Gyaris –: Szükszavú műfaj a rajz.
Hajtónyi, 1969. febr. 25.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 5
Telefon: 138-068, 337-748, 340-72

MAGYAR NEMZET

1971 AUG 26

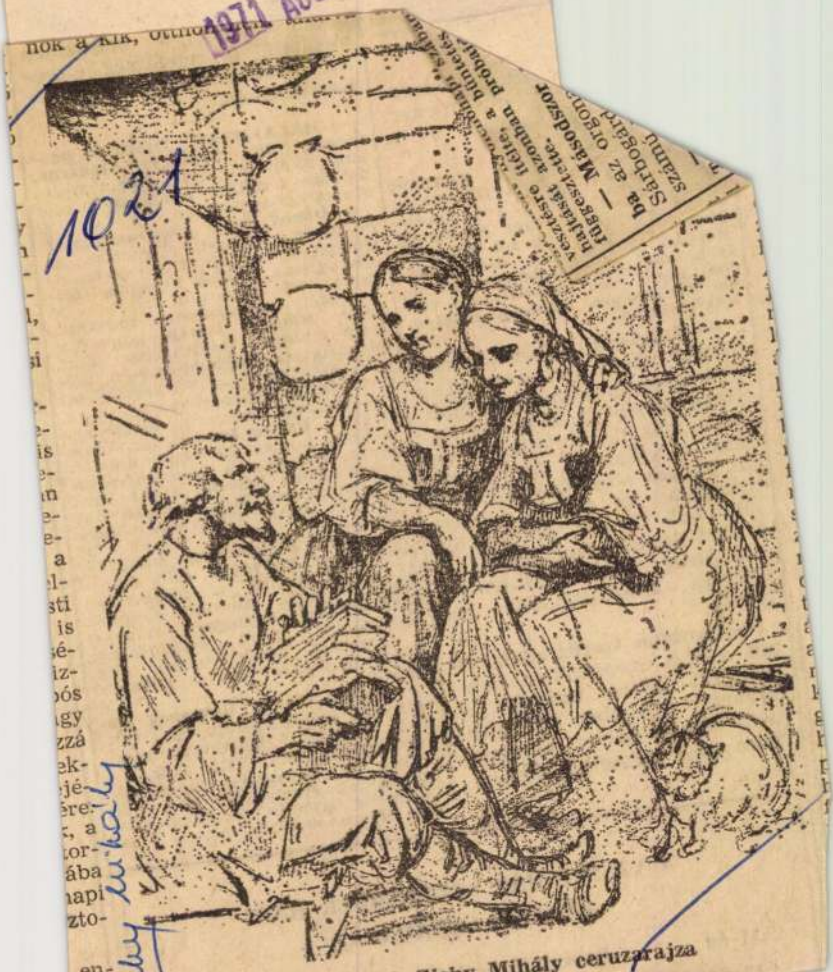

Orosz család. Zichy Mihály ceruzarajza

...don,
...ház u...

A MATE...
...ANARHIÁNY
pótfelvételit hir...
ző főiskolák. ...
közül 200-at ves...
ötvenen tanulh...
lyen, ahol a T...
ben kezdi meg...
csi Tanárképző...
zett tagozata.

— **Tragikus villamosbaleset** történt Miskolcon szerdán a Győrikapu 2. számú ház előtt. Szabó Sándorné 26 éves villamosvezető figyelmetlenül vezette a villamost és elgázolta Farkas Józsefné 57 éves nyugdíjast és 4 éves unokáját, Oláh Csabát. Mindketten a helyszínen meghaltak. A rendőrség Szabó Sándornét előzetes letartóztatásba helyezte.

— **Parádon szerdán felavatták** a régi szépségében helyreállított „cifra istállót". A látványos épületben két intézmény kapott helyet: kocsimúzeum és a méntelep központja.

...előtt fél 10-kor, a Farkasréti temetőben. A gyászoló család. ×

— Imádott testvérem, illetve sógornőm, **Bartos Imréné,** sz. Ádám Boriska, hosszú szenvedés után elhunyt. Temetése a Rákoskeresztúri temetőben (Kozma u. 6.) lesz. 1971. augusztus 26-án, du. 14 órakor. Dr. Ádám Tibor, dr. Ádám Tiborné. ×

— Mély fájdalommal tudatjuk, hogy **Nagy Mártonné,** szül. Kapéry Ottília szerepi ref. lelkész özvegye, nyugd. tanítónő, életének 93-ik évében csendesen elhunyt. Hamvasztás utáni búcsúztatása a debreceni köztemetőben, aug. 30-án, 15 órakor lesz. A gyászoló család. ×

— Dárga férjem **Havranek Károly** okl. gépészmérnök 1971. VIII. 21-én elhunyt. Hamvasztás előtti búcsúztatása 1971. VIII. 30-án, 2 órakor a Farkasréti temetőben. Hamvainak elhelyezése IX. 10-én 10 órakor ugyanitt. Gyászoló felesége Havranek Károlyné. ×

A VÍGSZÍNHÁZ SZEPTEMBER HAVI BÉRLETI ELŐADÁSAI:

11-én	**Bemutató bérlet 1. előadása**
12-én este	**G. bérlet 1. előadása**

3

Zichy Mihály

Művészete az orosz festőkre nagy hatást gyakorolt.

Lyka Károly: Vándorlásaim a művészet körül, Budapest, 1970. 363 l

353 l.

Zichy Mihály

Hatalmas grafikai életmüvet hagyott hátra: a magyar illusztráció műfajának „Hőrő" mestere. Festményei többnyire szintén irodalmi jellegűek.

Lyka Károly: Vándorlásaim a művészet körül, Budapest, 1970. 3631

3531.

Zichy Mihály

(1827–1906) festő és grafikus. Marastoni és Waldmüller voltak mesterei. Élete legnagyobb részét – a cári udvar festőjeként – Oroszországban töltötte.

Lyka Károly: Képzőművészeink a művészet körül, Budapest, 1970. 363 l.

353 l.

Lichy Mihály

Lázár Béla író és műtörténész-
aki 100 évvel ezelőtt született, úttörő
jelentőségű monográfiát írt a
művész életműveről.

Békésmegyei Népújság, 1969. febr. 8.

Zichy Mihály

Lázár Béla, a száz éve született író és műtörténész, részben idegen nyelveken is kiadott, úttörő jelentőségű monográfiákat írt a művész életművéről.

Szolnok Megyei Hirlap, 1969. febr. 8.

Zichy Mihály

A száz évvel ezelőtt született Lázár Béla író és műtörténész úttörő jelentőségű monográfiát írt a művészről, melyet részben idegen nyelven is kiadott.

Gongrádmegyei Hírlap, 1969. febr. 8.

Zichy Mihály

A ráz évvel ~~mule~~ ezelőtt, született Lázár Béla író és műtörténész úttörő jelentőségű monográfiát írt a művészről, melyet részben idegen nyelveken is kiadott.

Napló (Veszprém), 1969. febr. 8.

Zichy Mihály festőművésznek és grafikusnak.

a XIX. század legjelentősebb magyar illusztrátorának egyike 63 esztendeje halt meg.

Március 1.

Népszava, 1969. márc. 1.

Zichy Mihály, festő

A IX. ker.-ben kiállítást terveznek Rippl-Rónai, Vaszary, Zichy és Rudnay műveiből.

(front): Kitud tőlled Budapestről, kapcsolódjál 2.

ESTI HIRLAP, Bp. 1972 aug. 5.

Zichy Mihály

Korai művei, „A koporsó lezárása," „Hajótörötteh" a konfliktusos lélektani ábrázoló módszer érdekes termékei.

Pogány Ö. Gábor: Magyar festészet a XIX században, Budapest, 1970.

141.

Zichy Mihály

Művészi értékű erotikus albumait említi a szerző.

Lázár István: Vágyak, emlékek; Valóság, 1969. 10. sz. 89. l.

Zichy Mihály

grafikáihoz fűződnek az 1848/49-es
események legelhihetőbb visszaemlékezések.

Pogány Ö. Gábor: Magyar festészet a XIX
században, Budapest, 1970.

27f

Zichy Mihály

Bibliográfia: Bényi László – B. Supka Magdolna: Zichy Mihály, Budapest, 1953.

Pogány Ö. Gábor: Magyar festészet XIX században, Budapest, 1970.

401

Zichy Mihály

„Sirató csillagok", 1879; olaj, vászon, 400 x 200 cm. M. Nemzeti galéria; 15. p. reprodukció.

Lyka Károly: Vándorkiállítás a művészet körül, Singer, 1970.

Zichy Mihály

bár együtt dolgozott Párizsban Munkácsy Mihállyal – műveivel eltér társától.

Lyka Károly: Vándorlásaim a művészet körül, Budapest, 1970. 363l

2521.

Zichy Mihály

munkálkodását lenézte Kelety Gusztár.

Lyka Károly: Vándorlásaim a művészet körül, Budapest, 1970. 363 l

2951

Zichy Mihály

MTK

[redacted] szobrának felállítását a B- vagy D épület mellvédjére javasolja Pogány Ö. Gábor.

Gárdonyi Jenő: 45 millió a budavári palota képzőművészeti alkotásaira.
MAGYAR NEMZET 1964 máj. 10.

Zichy Mihály

***

Berkovits Ilona nagy monográfiája *Zichy* Mihályról, amelyet az Akadémiai Kiadó adott közre, a közelmúlt egyik igen alapos magyar művészettörténeti munkája. A szerző részletekbe menő gondossággal tárgyalja a múlt század és a századforduló egykor oly sikeres festőjének és grafikusának, az „Igor-ének" című eposz, a „Faust", „Az ember tragédiája", Byron, a grúz Rusztaveli, Puskin, Lermontov, Gogolj, Arany, Petőfi, Garay János, Jókai illusztrátorának életét, munkálkodását, eszmevilágát. Értéke a könyvnek, hogy az orosz-magyar szellemi kapcsolatok több, eddig kevéssé ismert vonatkozására is rávilágít (pl. Zichy és Makszim Gorkij megismerkedése a madáchi Tragédia tervezett orosz fordítása és kiadása kapcsán). Hogy azonban Zichy olymértékben jelentős egyénisége lett volna a magyar művészetnek, mint ahogyan ezt a költséges kiállítású, hatalmas terjedelmű és a jegyzetek százaival megtűzdelt munka hirdeti, — ezt nem gondolnánk. Zichy művészetének fénye — hiába ünnepelte őt életében Victor *Hugo* és sok más neves kortárs — megkopott a halála utáni évtizedekben. De nem azért, mert őt Csernoch János (a későbbi hercegprímás) egyik beszédében megbírálta, vagy mert a századvégi Magyarország néhány tekintélyes embere nem szívelte őt, hanem azért, mert Zichy nem volt vérbeli festő (amit az is mutat, hogy neki, mint romantikus művésznek, nem a kiváló Delacroix vagy Géricault, s még csak nem is Prudhon volt az eszményképe, hanem a hatodrangú Delaroche, Vernet és Kaulbach) és mint grafikus is pedáns, száraz, kemény, rajzában zsúfolt volt, — mégha akadnak is emlékezetes darabok az Arany-balladákhoz vagy a Tragédiához készült illusztrációi között. „A kísértetek órája" című képéről ezt írta 1880-ban a „Vasárnapi Újság": „Az egész mű egy festett regényfejezet, mely mindenesetre eszmékben gazdagnak mondható." Sajnos azonban, a festett regényfejezetek nem szoktak jó festmények lenni... *Gerő* Ödönnek (aki különben becsülője volt Zichy munkásságának) tanulmánykötetében olvasom: „Pulszky Ferenc, aki értett a művészethez és a publicisztikához, ezt írta Zichynek egy levelében: kompozícióid gyakran *festett vezércikkek.*"

Berkovits Ilona Zichy igazolására, művészi fogyatékosságainak mentegetésére felvonultatja *Plehánov*ot, a századvég nagy orosz szociáldemokrata teoretikusát, aki — mint munkásmozgalmi vezető és mint aktív forradalmi politikus — helyeselte az agitatív szempontból jól felhasználható, irodalmias ízű képzőművészeti alkotásokat. Berkovits rámutat: íme, Zichy munkái megfelelnek a plehánovi kívánalmaknak... A helyzet azonban az, hogy Plehánov — az *orosz* gondolkodó — az orosz „Vándorkiállítási Társaság" *elbeszélő jellegű* szemléletének állott — igen érthetően — hatása alatt, hiszen akkor Oroszországban ez volt a legszámottevőbb festői iskola. Berkovits — véleményünk szerint — tör-

Vigilia 1969 Gyszt

A dómtéren pedig maradna a Johanna, vagy más hasonló művek. Salzburgban sem játsszák a dóm előtt a „Cosi fan tutte"-t vagy a „Rózsalovag"-ot.

(Doromby Károly)

1021

KÉPZŐMŰVÉSZET. *Jegyzetek kiállításokról, művészeti kiadványokról.* Francia és magyar nyelven, finom papíron, sok illusztrációval látott napvilágot a *„Bulletin de la Galerie Nationale Hongroise. — A Magyar Nemzeti Galéria közleményei"*-nek negyedik kötete, amelyet *Pogány* Ö. Gábor főigazgató és dr. *Szegzárdy-Csengery* Józsefné művészettörténész szerkesztett. A cikkek és tanulmányok *Telepy* Károly, *Zala* György, *Ripp-Rónay, Czóbel* Béla, *Berény* Róbert munkásságáról közölnek sok új adatot és gondolatot, a reprodukciók között szerepel Berény 1912-es „Golgotha" című festménye is. *Telepy* Katalin, múzeológusnak a Galéria évkönyvében közölt egyik írása dr. *Décsei* Géza prépostról emlékezik meg. (Mint ismeretes, Décseinek a két világháború között — az „Élet"-ben s más folyóiratokban — számos cikke jelent meg, Munkácsyról, Medgyessyről, Rudnayról, a szolnoki művésztelepről, egyházművészeti kérdésekről és alkotásokról.) „A nagylelkű emberi magatartás szép példáját adta dr. Décsei Géza címzetes prépost, aki gyűjteményét időről időre azzal a céllal gazdagította, hogy az egykor állami tulajdonban, mindenki számára hozzáférhető legyen", — olvassuk a cikkben. Décseinek a közelmúltban bekövetkezett halála után részben a Nemzeti Galériába, részben a Szépművészeti Múzeumba került a festményekből, valamint értékes régi faszobrokból álló hagyaték. A gyűjteményhez tartozott Benczúr, Mednyánszky, Gulácsy Lajos, Vaszary, Szüle Péter több alkotása, közöttük Szülének, a szolnoki művésztelep egykori tagjának Décseiről festett igen jó portréja. A kollekció kiemelkedő darabja Than Mórnak a Bakács-téri templom számára készült oltárkép-tanulmánya. „Az adomány ötödét Nagy Sándor színes freskóvázlatai teszik ki, — folytatja Telepy Katalin. — A gödöllői művésztelepen hűségesen kitartó festő a 30-as évekig nehéz körülmények között élt. Ekkor a pestszenterzsébeti és celldömölki templomokban freskó-megrendeléshez jutott. Művészete ezekben érte el virágzását. Kiváló érzéke volt az eszmei mondanivaló szimbólikus kifejezésére... A pesterzsébeti templom falain egységesen és tisztán jelentkeznek művészi elképzelései." Az örökhagyó Décsei Gézáról szóló írás felidézte e sorok írójában azokat a 16—18 év előtti délelőttöket, amikor a műbarát és tudós pappal a Szépművészeti Múzeum termeit járta, s Décsei szeretettel, hozzáértéssel és igen élvezetesen kommentálta Barabás, Marastoni, Borsos József, Paál, Szinyei s más klasszikus magyar mesterek munkáit, (amelyek akkor még a Szépművészeti Múzeumban voltak elhelyezve).

***

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor u. 17
Telefon: 188-296, 188-307

NÉPSZABADSÁG

Zichy Mihály

1964. november 5. csütörtök

ILLUSZTRÁCIÓK AZ EMBER TRAGÉDIÁJÁHOZ

A Petőfi Irodalmi Múzeum kiállításáról

Jól sikerült a Petőfi Irodalmi Múzeum új Madách-emlékkiállítása, kis területen is korszerű hangú, tartalmas anyaggal ünnepli a centenáriumot. Még jelentősebb azonban az a hozzá kapcsolódó három terem, amelyekben először mutatják be a Tragédiához készített legújabb keletű illusztrációkat.

Sok egyéb erénye mellett érdekes ez a kiállítás azért is, mert az illusztrációra — erre a nálunk most reneszánszát élő, de mégsem eléggé számon tartott művészetre — irányítja a figyelmet. Illusztrációs művészetünk a formai gazdagság és a jó színvonal mellett, *tartalmilag* is megtalálja a helyét. Nem akar mankó lenni az olvasó képzeletének megmozgatásához, legtöbb rajzolónk érzi, hogy az illusztráció *társművészet, amelynek feladata a történés helyett a mondanivalót szolgálni, s módszere az irodalom szó szerinti másolása helyett, annak érzelmi-gondolati erősítése.*

Ennek megértése azért fontos, mert vannak művek — s ilyen *Az ember tragédiája* is —, amelyeknél a történés, a jelenetek naturális ábrázolása eltéríthet a lényegtől. A mostani illusztrátorok felismerték ezt, felfogásuk általában a madáchi dramaturgia *látomásszerűségéhez* alkalmazkodik. (Csupán *Martyn Ferenc* londoni képei ábrázolnak a szó mindennapi értelmében; finom rajzú, könnyed stílusa azonban távol áll az agyonmagyarázó képtől, s élményünk itt is hiánytalan.)

Madách szó szerinti idézése miatt kissé idegenek például a mai nézőtől *Zichy Mihály* — szintén kiállított — híres Tragédia-illusztrációi, amelyek, természetesen, egy romantikus tragédiaszemléletet sugallnak. Sok egyéb mellett azonban azt meg lehet tanulni Zichytől, hogy mennyire kifejezte *kora Madách-ideálját*, azt a tragédiát, amit az akkori olvasó elképzelt.

Kifejezik-e így a mai illusztrációk mai művészeti szemléletünket? Alighanem itt kell kezdenünk a vizsgálódást, hiszen az illusztrátor feladata itt hasonlít a rendezőéhez: *egységes koncepciót* várunk tőle, úgy kell hűnek maradnia az íróhoz és a műhöz, hogy közben hű legyen saját korához is.

S a legtöbb műnek ez a sebezhető oldala ezen a kiállításon. Az egységes szemlélet szükségszerűen *egységes stílusban* kell hogy megjelenjék, ez azonban több rajzolónál hiányzik. Igaz, a mű jellege, az egymást követő történelmi jelenetek csábítanak a könnyebb megoldásra, arra, hogy a rajzoló felsorakoztassa a történelmi stílusokat. Ennek viszont heterogén együttes az eredménye, ami művészileg sem lehet elég meggyőző. Szembetűnő ez a fiatal *Gy. Molnár Istvánnál*, akinek míves aprólékossága (egyébként sikerült) *paradicsomi jelenete*, könnyed-színes *bizánci képe* és statikus, száraz *falanszterkompozíciója* között semmi kapcsolat nincs. Hasonló az érzésünk *Raszler Károly* egyébként ízléses művei előtt is, amellett, hogy ezek túlságosan *mozdulattalanok*, s — ez is sajátos buktatója ennek a feladatnak — inkább *díszlettervek*, mint *illusztrációk*.

Jól sikerült az egyiptomi művészet elemeit felhasználnia, átfogalmaznia *Feledy Gyulának*, csak fő alakjainál zavar néhol a túlbonyolított vonalvezetés. *Szántó Piroska* viszont éppen tiszta, egyszerű rajzú, klasszikusan megfogalmazott figurákat zár modern kompozícióba; ezzel párosult finom színkezelése, különösen az ezüsttel és halványvörössel díszített *római képben* tűnik ki. *Eszkimójelenetének* itt idegenül ható, geometrikusabb megoldása azonban nála is gyengíti az összhangot.

A stílusbeli-tartalmi egység leginkább *Bálint Endre*, *Würtz Ádám*, *Pásztor Gábor* és *Kondor Béla* rajzain élt meg. Bálint montázsai meglepően groteszkek, szellemesek, olykor (*A paradicsomon kívül*) megdöbbentőek. Fő jellemzője a játékosság, a könnyedség, bár sokszor a már túlzott könnyedség (*A paradicsomban*). A fiatal Pásztor láthatólag a drámai költemény tragikus elemeire épít. Érzékenyen megrajzolt látomásokkal fejezi ki ő is mondanivalóját, s ha nem bonyolódik odavetett, modoros vonaljátékokba (*a prágai szín illusztrációi*), ez sikerül is neki. (*Konstantinápolyi szín*, *Az űr.*) Sokat elmond a Tragédia bonyolultságából Würtz Ádám. Változatos technikájú, egyenletesen jó színvonalú lapjai közül talán a *falanszter* a legeredetibb. Neki és Kondornak sikerült a legtöbbet visszaadni a műből és egyéniségéből. Kondor Bélára most is a rafinált groteszkség a jellemző, amelyet imponáló rajztudás, és meglepő kompozíciós készség jelenít meg. Illusztrációiban együtt jelentkezik a hit és a mefisztói tagadás, az emberi élet sivársága és optimizmusa, a játék és a tragédia. *A prágai szín* kiváló jellemei, *a falanszter* XIX. századi elképzelése és egyben kritikája, *Az űr ironikus* megjelenítése mutatja, hogy érzi, érti a művet.

A kiállított anyag annak a zártkörű megbízásnak az eredménye, amelyet az év elején adtak a művelődésügyi szervek az évforduló tiszteletére, tizenkét művészünknek.

R. Gy.

Száz keverőüzemben több n tonna takarmánykeverél

A GABONATRÖSZT VEZÉRIGAZGATÓJÁ

(Tudósítónktól.)

Néhány napja új takarmánykeverő üzemet adtak át a termelésnek s ezzel százra nőtt a takarmánykeverő üzemek száma. Rendkívül gyorsan hódít a keveréktakarmány a mezőgazdaságban, mind több közös gazdaság szeretne áttérni az állattenyésztésben a takarmánytápok használatára. Megkértük *Rékai Gábort*, a Gabonatröszt vezérigazgatóját, nyilatkozzék, hogy hol tart hazánkban a keveréktakarmánygyártás, s mit lehetne tenni a takarmánytápok gazdaságosabb felhasználásért.

Rohamos növekedés

— A keveréktakarmány-termelés mértékét az utóbbi két esztendőben már nem a rendelkezésre álló kapacitás, hanem az importalapanyagok mennyisége határozza meg — kezdte a tájékoztatást a vezérigazgató. — A keveréktakarmányok jó minősége és gazdasági előnye a hagyományos takarmányokkal szemben ugyanis azt eredményezte, hogy a keveréktakarmány felhasználása évről évre rohamosan növekedett. Míg 1960-ban 95 791 tonna keveréktakarmányt készítettünk, addig 1964-ben már 1 135 000 tonnát gyártunk. Annak ellenére azonban, hogy például a szövetkezeti gazdaságoknak előirányzott keveréktakarmányok mennyiségét a múlt évben 35 000 tonnával, az idén pedig mintegy 130 000 tonnával túlteljesítjük, az ellátásban mégis zökkenők, nehézségek tapasztalhatók. A termelőszövetkezeti közös állatállomány abraktakarmány-szükségletének tavaly *39,4 százalékát*, az idén pedig előreláthatóan *44 százalékát* biztosítjuk keveréktakarmányból. Ezen belül a szövetkezetek közös baromfiállományának abraktakarmány-szükségletét *80—82 százalékban*, a sertésállomány abrakszükségletét pedig mintegy *50 százalékban* keveréktakarmányból látjuk el.

Sokféle előny

Keveréktakarmány-termelésü során a választékot tudomány kísérletek tapasztalatai alapj bővítettük.

Jelenleg háromféle csibetáp továbbá kacsatápot, lúdtojótáp baromfitojótápot, malac-, koc süldő-, hízósertés-, tejelő- és zómarhatápot, borjútápot állítu elő a szövetkezeteknek.

A gazdaságok eredményei s rint a szarvasmarhánál 20— sertéseknél 25—30, baromfir pedig 30—40 százalékkal *jobb értékesülnek* a keveréktakarm nyok, mint a hagyományos karmányok. Ám a jobb taka mányértékesülés még nem m ríti ki a keveréktakarmán felhasználás minden előny mert emellett a keveréktaka mány-felhasználás következt ben nő az állatok ellenállók pessége, és csökken az elhullá százalék. Megrövidül a felnevel si és hizlalási idő. Gazdaságosa bá válik a munka, csökken a te melés önköltsége, növekszik termelékenység.

Megoldandó problémák

Az elért eredmények csak ke detiek, feltétlenül hasznosíta

Elkészült az első haz

Győrött elkészült az első haz takarmányelesztő-gyár. Tava júliusban kezdték építeni, s a n pokban megindult a próbaüze a Szeszipari Országos Vállal győri szeszgyárában. A több mi 90 milliós beruházással létesíte üzem szeszgyári melléktermékei ből, az úgynevezett fenékéleszt ből, valamint a cukorgyári m laszból készít nagyon értékes tá szert. Terméke, *a szárított taka mányélesztő* igen sok vitamint

---

a lány, sápadtan az asztal mellé áll és azt mondja: terhes vagyok. Csak így, ilyen egyszerűen. Nekem meg, mintha csak káromkodás helyett lenne, kicsúszott a számon: nohálistennek. De aztán kezdtem zavarba jönni, mert végre is miért tartozik ez rám? Hanem ő megmagyarázta nekem gyorsan: szerezzek neki egy orvost, mert ha bizottság elé megy, akkor megtudja az anyja, és akkor neki vége, és már ömöltek a könnyei. Szakasztott, mint az anyja, akkor tudott bőgni, amikor ő akarta. Persze dühbe gu-

és már mosolyog is... Ez i ment percekig, én nem szóltam, meg mosolygott. Mintha szédü tem volna, komolyan mondo Nagy hóhányó voltam legén koromban, de aztán hűséges vo tam a feleségemhez. Volt neke mindig annyi dolgom, annyi t nulás éjszaka, annyi futkos nappal, hogy időm se nagyon vo észrevenni, hogy a mellette vagy körülöttem dolgozó elvtár nők — nők is. Átfutott hirtelen agyamon az is, hogy hány szí darabban, filmen is bocsánat bűn volt az ilyesmi. Egy kis me

Lichy Mihály
festő

„Jó éjt – reggelre ne feledd a
pénzt" (repro)
Illusztráció az Ember tragédiá-
jához.

Kelecsényi Gábor: „Reggelre ne feledd a pénzt"
Vörös Lapja, 1971. dec – 51. szám

ZICHY MIHÁLY

SAJTÓFIGYELŐ

MAGYAR HIRDETŐ

BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51

Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

KELET MAGYARORSZÁG

1971 SEP 4

Felkeszültek a ...

Megjelent a Fáklya legújabb szá

A szovjet iskolaügy legérdekesebb kérdéseivel több cikk foglalkozik a Fáklya augusztus 29-én megjelent új számában. Fényképekkel illusztrált riportok mutatják be a szovjet iskolások életét — a szünidőben és az iskola padjaiban. Érdekes cikk foglalja össze a Togliatti városában létesült autógyárban szerzett tapasztalatokat a munkások továbbképzéséről.

Több magyar vonatkozású anyag is olvasható a folyóiratban. Sok fényképpel illusztrált beszámoló r be az olvasónak a Bu re látogató Moszkva Színház balettkarát. olvasmány a híres festőművész Zichy szovjetunióbeli nyor tató írás. Olyan szov dóst mutat be a Fák minden finn-ugor beszél. Olvasható a Antyomov kandi immár több számba tásokban közölt tar a „Mi rejlik a sem formáció maszkja címmel.

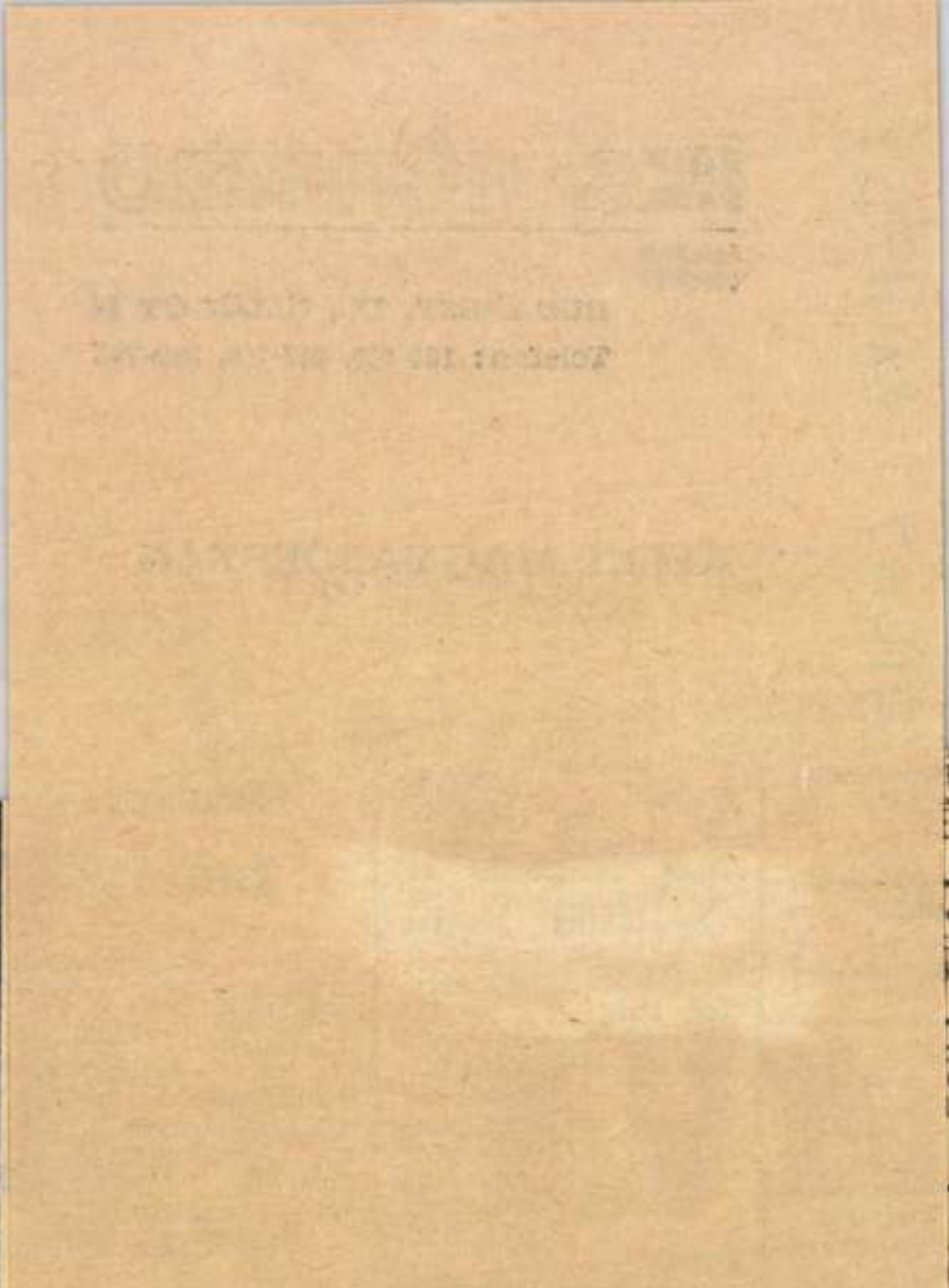

Pamut-textilművek Fonógyára

Budapest, XI. kerület. Bocskai út 90. Munkaügyi osztály.

(Rp. 1954)

Fiatal kazánfűtő állandó foglalkoztatással alacsony nyomású kazánfűtést vállalna (olaj, gáz, előnyben) cím a Hirdetőben.

(309265)

Velorex centis ela lapotban. ca 17.

Wartbur jó állapot Máriapócs

Zichy Mihály

hűvé van a szombathelyi
Schmidt mindenmban

Dávid József: Felbecsülhetetlen
értékű ajándék

Isti Hiszap 1971 VIII. 19

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

KRITIKA
Budapest
1972 DEC

1021

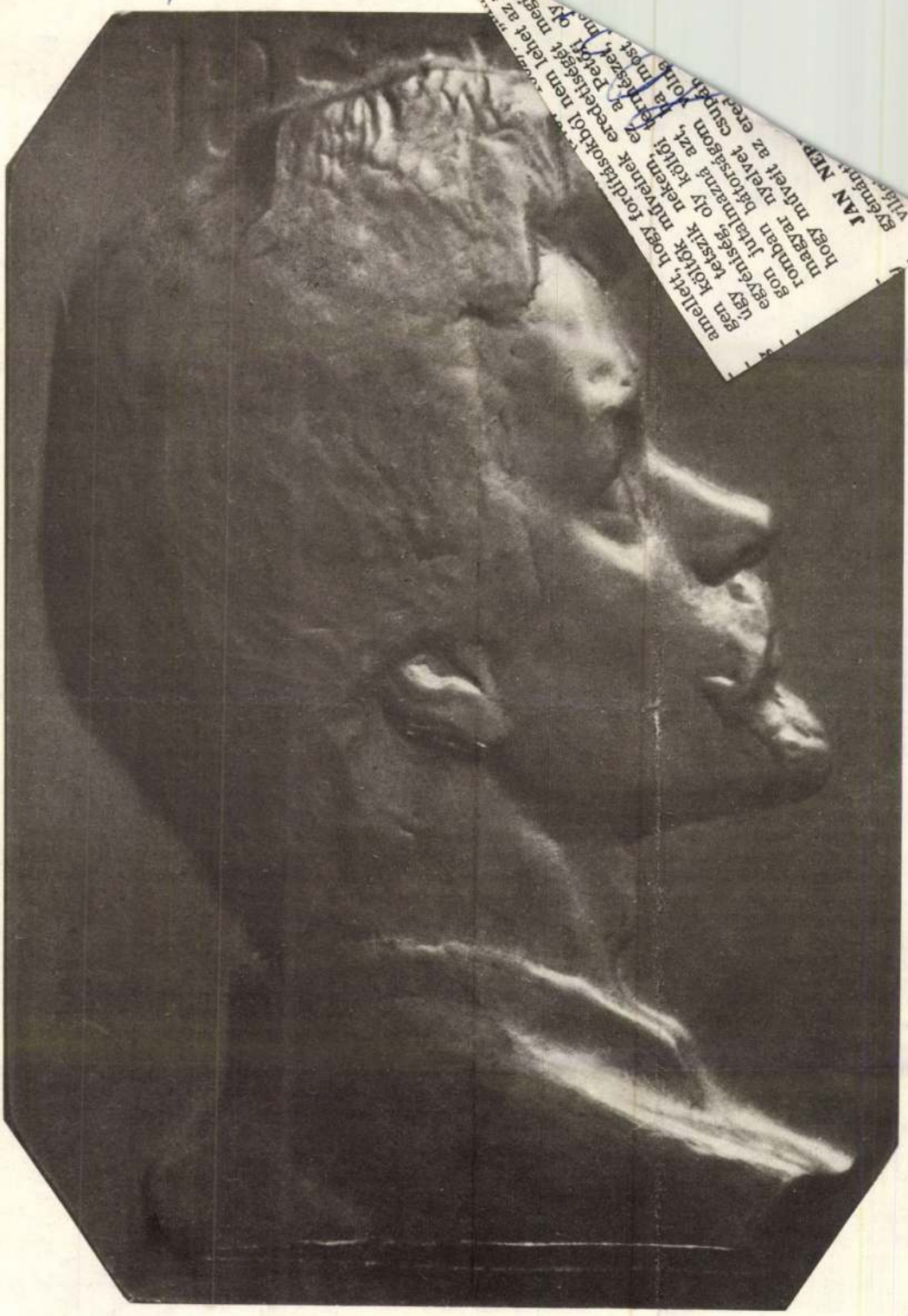

Kritika, Budapest: 1972. Dec.

Zichy Mihály

...ni, ... költői ...ely gazda- ...nanyatló ko- ... az ő nyelvét, a ... azért megtanulnom, ...etiben olvashatnám."

...UDA (1834—1891): „Petőfi az a ...kapocs, mellyel a magyar irodalom a ...irodalomhoz kapcsolódott. A szép, tüzes magyar nemzetnek nincs nála nagyobb fia és nem volt szerencsésebb napja, mint az, amelyen Petőfi megszületett. Szép tulajdonságai vannak ennek a nemzetnek: elragadó tűz, mély érzés, nagy vendégszeretet, még nagyobb őszinteség, vérző haza- és szabadságszeretet, s mindezek alatt valamilyen régi titkos bánat, meghatóan elégikus tónus, s mindeme tulajdonságok Petőfiben találtak eszményi kifejeződést, benne kristályosodtak ki, váltak költői megtestesüléssé. Ha semmit sem tudnánk erről a nemzetről, csak Petőfi verseit ismernők, egyúttal a nemzet legfinomabb idegeit tapintanók. Hol van a mi Petőfink?"

PAVEL ORSZÁGH HVIEZDOSLAV (1849—1921):

„Nyugszol ma már? Ó nem! Te sohse nyugszol,
munkálkodol most is szívemben, itt,
és bátorságot adsz, hogy — mint te tetted —
kiürítsem a kínok kelyheit.
És megbocsáss, köröttem lengő szellem,
ha köpenyedben megkapaszkodom,
engedj alá, ha égetőn peregne
Istókod könnyesője arcomon."

A CÁRI OROSZ CENZÚRA JELENTÉSÉBŐL: „Szvaskovszkij cenzor jelentése a Gyelo folyóirat számára írott »A magyar szabadság harcosának, Petőfi magyar költőnek élete és néhány versének fordításai« című cikkről.

Néhány versének kinyomtatását meg lehet engedni, de a költő azt megelőző életrajzának kinyomtatása nélkül. Az életrajz mint a népnek és a nép jogainak tollal és karddal küzdő harcosát mutatja be. Ennek következtében a versek, melyeket a cikkíró az efféle demokrata ténykedésének dicsőítésével világít meg, egészen más jelleget nyernek, mint önállóan. Ezt a gondolatot hangsúlyozza a fordító és maga az életrajz is.

A cenzor véleménye szerint a következő verseket életrajz nélkül sem lehet leközölni:

1. *A rab.* A haza börtönbe zárt harcosának kesergése.

2. *Panyó Panni.* Egy nő ábrázolása, aki azért vált romlottá, mert anyja megakadályozta, hogy az igaz úton haladjon a szeretett férfivel.

3. *Miért vagyok én még a világon?* A költő nem tartja szükségesnek élni, mert a földön

...A ... megny... nem ... *Hat...* dalmi... tender...

(Ülések jegyzőkönyve, 1872. aug. 9.)

PETŐFI ARCA
A KÉPZŐMŰVÉSZETBEN

Zichy Mihály: Talpra magyar! Ceruzarajz, 1880. Magyar Nemzeti Galéria

GEORGE COSBUC (1866—1918): „A legnagyobb költők egyikének tartom Petőfit — mondta a diákoknak. — Csodálom rendkívüli tehetségét, s azt a képességét, hogy megérti és érzékeltetni tudja a nép életét. És bámulom meg nem alkuvó harcos szellemét, amelyet halála végzetes órájáig a szabadság eszméje fűtött..."

A. V. LUNACSARSZKIJ (1875—1933): „Petőfi heves és erősen baloldali forradalmár volt. Igaz, hogy lelkesen részt vett a *nemzeti* forradalomban, a burzsoázia pedig megfeledkezve arról, milyen aljas módon járt el a nemzeti hősökkel szemben, most is szeret emlékművet állítani olyan férfiaknak, mint Garibaldi, Mazzini, Danton és Kosciuszko. De ebben a forradalomban Petőfi nyilvánvalóan burzsoáellenes álláspontot foglalt el

Zichy Mihály

„Talpra magyar!" c. cenzurajzának reprodukciója a 2. oldalon

Kritika 1972 december

Zichy Mihály

145 évvel ezelőtt, 1827. október 14-én született Zichy Mihály festőművész, grafikus, a XIX. század egyik legelső magyar illusztrátora; 79 éves korában 1906-ban halt meg Szentpéterváron.

Északi-Magyarország 1972/243 11 old.

Zichy Mihály, grafikus festő

Zala községben van a Zichy Mihály emlék-múzeum. Itt most unokája Zichy Mária fogadja a látogatókat.

— : Zichy kuriája 4.

ESTI HIRLAP, Bp. 1974. jún. 21.

Zídy Mihály

Képe szerepel a Fővárosi Képtár
uj szerzeményei között-neve emlitve

Bálint Endre Hazugságok naplójából
Bp.Magvető 1972 25.old.

Zichy Mihály
festő

Méltatás.

Vayerné Zibolen Ágnes: A költő és festője.
Művészet, 1973.január - 13.oldal

Zichy Mihály

Az Athenaeum rt. kiadásában jelenik meg: "Zichy Mihály élete és müvei" Negyven nagy melléklettel, a mester legjelesebb alkotásaival, héliogravure reprodukciókban, magyarázó szövegekkel a müvek mellett. A képsorozatot a müvész maga állitotta össze.
"Nagyszabásu diszmü" cimmel közli a lap az Irodalom c. rovatban.

A HÉT, Bp. 1897. okt. 3. VIII. évf.
4o. sz. 643. lap

Zichy Mihály

A három vázlat amely eddig a Faust-illusztrációk hátán rejtőzött.

Ország Világ 1965/44 24 old.

Zichy Mihály

Néhány illusztráció Goethe Faustjához.

Ország Világ 1965/44 24 old.

Zicky Mihály

Egy grúz orvos magángyűjteményében eddig ismeretlen festményeit fedezték fel, pl: Nino Cereteli olajportréját.

Népszava, 1973. aug. 7. 101. evf. 183 sz. 4p.

Zichy Mihály

Publikálatlan gúnyrajzai és illusztrációi Jona Meunargijáról és S.Rusztaveli: "Tigrisbőrös lovag" c. eposzához. /G.Sz.Saradze cikke/.

Művtört.Ért.1971.4.sz.

303-304.l.

Zichy Mihály

1871-ben ... az új képaőnlyészeti iskola élére Keleti Gusztáv kerül. Nagy érdemét erősen csökkenti, hogy utóbb ő akadályozza Munkácsy és Zichy Mihály hazatérését, e ő szegi kedvét Madarászának, Feil Lászlónak, Szinyei Merse Pálnak.

Zolnay László: Művészet és művelteség a XVII-XIX. századi Pest-Budán. - Budapest, 1972.9.sz.39-41.l.

Zichy Mihály festő

Ajándékkal támogatta a Nemzet Gazdasszonyai c. egyesületet.

Vámbéri Gusztáv: Kedves Élet és Tudomány!
464.

Élet és Tudomány, Szp. 1972. III. 10. XXVII/10.

Zichy Mihály

Az "Irodalom" c. rovat közli: a müvész megrajzolta Arany balladáit, „de nemcsak megrajzolta,...hanem saját kezüleg meg is irta és Ráth Mór a rajzok másolataiból és az irás facsimiléiből pazar és fényes diszkiadást rendez." Füzetes kiadvány lesz, az első füzet a Walesi bárdokat tartalmazza, s három korhü illusztráció disziti.

A HÉT, Bp. 1894. dec. 23.
V. évf. 51. sz. 817. lap.

Zichy Mihály

Arcképét cimlapján hozza a lap. Repr.

A 15. oldalon "Zichy Mihály" cimmel rövid beszámoló a müvészről: "ötven esztendeje, hogy fest, s majdnem ugyanannyi ideje, hogy a külföldnek fest. Oroszországot választotta müvészete teréül, s immár a negyedik cár mecénási kegyeit élvezi."
Végül a cikk megjegyzi, hogy azért nekünk is juttat valamit, illusztrálta Arany balladáit és Madách: Az ember tragédiáját.

A HÉT, Bp. 1895. jan. 6.
VI. évf. 1. sz. cimlap és 15. lap.

Ficky Mihály.

„Talpra magyar"c. rajza az illusztráció felől közelíti meg a Petőfi-témát. (mellékelve)

Rózsa György: Petőfi arca a képzőművészetben.
Kritika, Budapest, 1972. dec.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-728
1973 JAN 21

Népszabadság

Zichy Mihály

1021

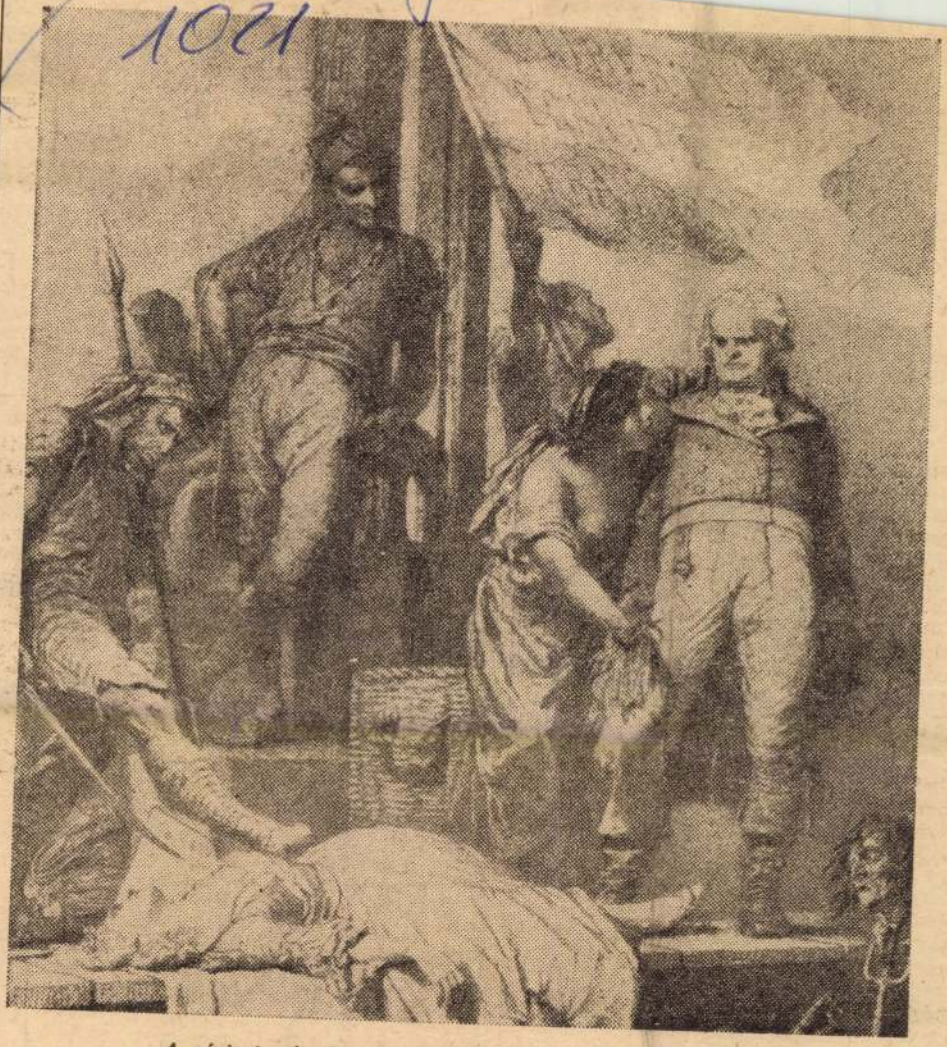

A párizsi szín. Részlet Zichy Mihály illusztrációjából.

NÉPSZABADSÁG ✦ VASÁRNAPI MELLÉKLET

tam a dobpergést, a *salto mortal* lálugrások kísérőzenéjét. Íme, nézőink, a jeles író, egy szál, n gasságban kifeszített cérnán v és eközben néhány bukfencet c

Már a cím és a mondandó köz kiáltó azonosság jelzi, hogy itt rendkívüli marhaság történik azonban hétköznapi komolysággal kell értelmeznünk. Az ember melegségre vágyik. Közhelyszerű igazság. Bármely talponállóban tudnak róla és hangoztatják. A melegség persze behelyettesítendő a legkülönbözőbb pozitív előjelű élményekkel: szeretet, szerelem, siker, együttérzés, dicséret, megértés stb. Örkény, a közhelyektől megcsömörlött, de a megcsömörlésen is túljutott lélek odáig merészkedik vakmerőségében, hogy az erkölcsi tételt eredeti, szó szerinti valóságában jeleníti meg. A fenntnek, szimbolikusnak értelmezett melegséget egy termokoksz kályha anyagi valóságában realizálja.

Emlékeznek a nem túl színvonalas, de röhögtető viccre? Iskola. Dolgozatírás. Cím: Anya csak egy van. Rágják a tollszárat a nebulók, egyikük azonban percek alatt kész. Dolgozatának lényege: vendégek voltak nálunk, anyám beküldött a kamrába, hogy hozzak két üveg szódát. Mivel nem találtam kettőt, visszaszóltam neki: Anya csak egy van. — Elnézést a sületlen viccért, csak azt akarom bizonyítani, hogy Örkény ezzel a könnyű műfajban is már-már megengedhetetlen módszerrel irodalmi remeket alkotott.

Kétféle művészeti gyakorlat létezik ebből az irányból nézve. Az egyik hadat üzen a közhelyeknek, a másik újszerűen igazolja az igaz közhelyeket. Persze a kettő végső soron egy és ugyanaz. Egymásba torkollik. Szellemileg, érzelmileg felfrissít. Lásd Örkény István novelláit a képernyőn.

JOVÁNOVICS MIKLÓS

megtanultuk, és egy másik házat már a szakember biztosságával és a jó bábaasszony óvatosságával tudnánk a világra segíteni: azonban az ördög sem akar még egyszer házat építeni. Mert egy ház felépítése egy magunkfajta hozzánemértőnek egy életre elég. (Ha arra a munkára gondolok, amelyet mi ott elvégeztünk, mert pénzünk nem volt, hogy edzett segédmunkásokat fogadjunk fel, tisztelettel emelem meg a kalapomat a kőművesek előtt, és néha rajtakapom magam, amint borotválkozás közben hódolattal tekintek a tükörbe, melyből egy egész építőipari vállalat mered rám, s egyként köszöntöm a sitnyiket és a vezérigazgatót.)

Nekifogtunk tehát. Undorral ragadtam kőműveskalapácsot és utálattal lazítottam meg az előző napról megmaradt malter szikkadt felső rétegét. Feri közben ideszaladt, odaszaladt, az állványzatot eszkábálta, és sikerrel *variálta* meg, mert egy kiürült bitumenes hordóból, egy lestrapált, rozsdás fűtőtestből és egy elaggott, kivágott szilvafa törzséből, négy-öt pallóból, bámulatra méltó állást fabrikált.

A nap ekkor már érezhetően záporozta a meleget, felszáradt a harmat. Editke hordta a vizet, én raktam a keverőládába a meszet, Feri, mint a Gundel nagy szakácsművésze, gondosan adagolta a homokot.

— Állj! — kiáltotta mennydörgő hangon. — Elég! Most már keverheted. — És kevertem. Hosszú, nyugodt húzásokkal kell a vizet, a meszet, a homokot összevegyíteni, alkalmasint egy csi-

Zichy Mihály

Pamacs sign.-val közli a lap, hogy a müvész alkotásainak egy kis részét bemutatták a Nemzeti Szalonban. A cikkiró kifogásolja, hogy "ennek a ritka, nagy mesternek hozzá méltó kiállitást nem rendeztek a Mücsarnok összes termeiben."
Életéről, müvészetéről részletesen számol be a közlemény. A cimlapon a müvész egész alakos képét bemutatja a lap. Repr.

A HÉT, Bp. 1902. febr. 9. XIII. évf. 6. sz. 90-91 .alp.

Zichy Mihály

A Mücsarnok termeiben az Orvos-Szövetség nagy-arányu kiállitást rendez, melyen közel 900 müalkotást mutatnak be, -közöttük a müvészéit is. A müveket külön nem ismertetik, mivel nem szakszerü tárlat lesz, igy sem korok, sem iskolák szerint nem csoportositják őket. Magántulajdonosok engedik át szivességből jótékony célra.

A HÉT, Bp. 1902. szept. 21. XIII. évf. 38. sz. 608-609. lap.

Zichy Mihály

Élete, müvészete és alkotásai, 18 szövegképpal, negyven mümelléklettel jelent meg az Athenaeum kiadásában. A müvész életét Lándor Tivadar irta meg, A mester müvészetét Gerő Ödön jellemezte, az anyag teljes ismeretében, mélyreható mükritikusi érzékkel, s a müben összegyüjtött képeket Londesz Elek magyarázza. a Könyvismertetés c. rovatban.

A HÉT, Bp. 1903 dec. 13. XIV. évf.
50. sz. 820. lap.

Zichy Mihály

Legjelesebb festőművészeink alkotásaiból válogattak mükritikusaink "A magyar festőművészet albuma" c. kötet számára.
A müvet Gerő Ödön szerkesztette és szerepel benne a magyar primitivektől kezdve, napjaink müvészetéig, száznál több reprodukció, tiz szines mümelléklet, valamint a művészek életrajza, munkássága.
"Egy művészi album" cimmel a Művészet c. rovat ismerteti a müvet.

A HÉT, Bp. 1904. dec. 11. XV. évf.
50. sz. 802. lap.

1021

A magyar dráma útitársa voltam

A grúz Bánk bán

A fesztivál díszbemutatója után, másnap a moszkvai Szatíra Színházban *Gyárfás Miklós* Egérút című kedves vígjátékának musicalváltozatát láttuk. E darabnak különben két változata került bemutatásra több mint húsz színházban. A Moszkvai Területi Utazószínházban az Egérút prózai változatát magyar vendégrendező, *Szécsi Ferenc*, a Déryné Színház főrendezője állította színpadra.

A Szatíra Színház zenés változatáról megoszlottak a vélemények a magyar kritikusok között. Én úgy vélem, korántsem „szentségtörés" e vígjáték megzenésítése, mert ha *Shakespeare-rel* is sikeresen meg lehet tenni, miért ne lehetne Gyárfással? S ahhoz sem kell különösebb jóstehetség, hogy a *Szolovjev-Szedojra* emlékeztető zene, amelyet *G. Gladkov* szerzett, fülbemászó dallamaival hamarosan Moszkva-szerte népszerű lesz. S bár az egyik legfontosabb női főszerep rendezői beállítása véleményem szerint elhibázott, hadd említsem meg név szerint is a Karolát játszó *Kornyijenko* robbanóan temperamentumos, tehetséges alakítását.

A következő előadás színhelye a grúziai Rusztavi volt. Több mint kétezer kilométeres repülőút után az áprilisi moszkvai télből amolyan igazi, kaukázusi tavaszba érkeztem. Rusztavi mintegy negyven kilométerre van Tbiliszitől. Fiatal város, lakóinak többsége is fiatal.

A fiatal város színháza is fiatal mind az együttes, mind a tagok életkorát tekintve. Alig három évvel ezelőtt alakult, s megalakulását egyfajta művészi lázadásnak köszönhette. Az együttes törekvése a megmerevedett naturális színjátszással szemben az új, modern, romantikus játékstílus kialakítása, ahogy azt az előadás előtt a Bánk bán egyik grúz fordítója, *Mihail Kvlividze* megfogalmazta.

A bemutató előtt még arra is volt egy kis időm, hogy egy gyors, s meglehetősen szabálytalan interjút készítsek a kitűnő grúz költővel, *Katona* tolmácsolójával, Kvlividzével. Kvlividze egy évvel ezelőtt Magyarországon járt, mint a balatonfüredi nemzetközi költőtalálkozó vendége. Elsősorban arra voltam kíváncsi, hogyan fedezte fel éppen a Bánk bánt. E felfedezésben nagy része volt a moszkvai magyar nagykövetség kultúrattaséjának, *Kéry Józsefnek* is, aki különben is lelkes bábája volt a fesztiválnak. Az ő biztatására látott munkához műfordító társával, *Sahnazarival* Kvlividze. Sahnazari Tiborc panaszát fordította, a fordítás és a dramaturgiai munka oroszlánrésze pedig Kvlividzének jutott.

Érdekelt, vajon a Bánk bán archaizált nyelvezete nem jelentett-e nehézséget a fordításban?

— *Semmi különösebb nehézséget e régies nyelvezet nem jelentett*, hiszen nálunk az általános iskolában a gyerekek ma is tanulják *Rusztavelli eposzát*, amely ugyancsak archaikus nyelven íródott — válaszolt kérdésemre a grúz költő.

S ha már Rusztavelinél tartunk, óhatatlanul idekívánkozik *Zichy Mihály* neve is. Érdekes, bár korántsem véletlen, hogy a hosszú évekig Grúziában élő, s a Rusztavelieposzt illusztráló magyar festőművészről Misa barátom könyvet írt.

Most már csupán egy kérdés vár tisztázásra, vajon a közönség megérti-e majd Katona mondanivalóját, nem lesz-e számára idegen a Bánk bán nemzeti felbuzdulása. Kvlividze erre mosolyogva válaszolta, hogy abból a szempontból is nagyon sok rokonvonás van a két nép között, hogy nekik, grúzoknak is sokszor kellett megküzdeniük a nemzeti függetlenségért, hogy a grúz történelemben sem ismeretlen a Bánk bán problematikája.

Az előadásból aztán, amelyet *Berényi Gábor*, a József Attila Színház főrendezőjének kitűnő rendezésében láthattunk, az is kiderült, hogy nemcsak a közönség fogadta értően Katona darabját, hanem a színészek is. Számomra elsősorban, a jó rendezés ellenére, a színészi játékot tekintve volt felfedezés a grúz Bánk bán. Ezeket a fiatal színészeket (csupán a Peturt játszó művész tartozott az öreg színészgenerációhoz) nem nyomasztották a Bánk bán előadásának nálunk oly sokszor béklyózó konvenciói, s éppen azért volt nagy öröm látni e hajdani városi kultúrház korántsem „komfortos" színpadán a grúz Bánk életre kelését és diadalát. Mert szerencsére nemcsak nyelvében, hanem jellegében is grúz volt ez az előadás, s nem akart hasonlítani magyar előképeihez. Az előadásnak Berényi Gáboron kívül még két magyar közreműködője volt. A díszlettervező *Csányi Árpád*, s a jelmeztervező *Vágó Nelly*. A nyitott színpadon Csányi díszlete fölött egy embléma uralkodott. Az oroszlánnal küzdő Sámsont ábrázolta. Ez az embléma akár jelképe is lehetne az egész előadásnak. Az eredetije ugyanis a középkori magyar szobrászat egyik legszebb emléke, itt mégis megtévesztően grúz volt, az ősi grúz művészet levegőjét árasztotta.

Bár a fesztiválon végül is a magyarországi vendégjátékra a meghívást, megérdemelten, a tartui Vejnemöjnen Színház együttese kapta *Madách:* Az ember tragédiája című művének színre viteléért, mégis érdemes lenne azon gondolkozni, miként lehetne lehetőséget teremteni a grúz együttes számára is, hogy akár ezzel az előadással, akár más, hallomás szerint ugyancsak izgalmas produkciójával a magyar közönség előtt is bemutatkozhasson.

Rideg Gábor

GERGELY MIKLÓS:

a nap reviije

VASÁRNAP,
MÁJUS 23.

A Nap kel 3 óra 58 perckor, nyugszik 19 óra 24 perckor.

IDŐJÁRÁS

Várható időjárás vasárnap estig: Változóan felhős idő, helyi záporokkal, zivatarokkal. Mérsékelt, időnként élénk nyugati, északnyugati szél. A nappali felmelegedés kissé csökken. Várható legmagasabb nappali hőmérséklet vasárnap: 22—27 fok között. A Duna vízállása Budapestnél 280 centiméter.

Szeretettel köszöntjük névnapjukon DEZSŐ nevű kedves olvasóinkat.

A nap kérdése:

— Anglia mint az USA trójai falova akar belépni a Közös Piacba, vagy mint egyszerű versenyló?

Jó reggelt!

Olvasom a Népszavában, hogy a kánikulában rendkívüli mértékben megnőtt a tejfogyasztás.

Ennek nagyon örülök, annyival is inkább, mert az utóbbi időben már kezdtem aggodni a tehénért, féltem, hogy az alkohol sikerei (sikernek egyébként pesti tájnyelven a részeg embert is nevezik, de ez merő véletlen) kedvét szegik a derék tehénnek, örültem, hogy a tehén nem sétál a pesti aszfalton az elegáns csemegeés élelmiszerboltok kirakatai előtt, ha egyetlen ilyen kirakatot meglátott volna szegényke, talán abbhagyja az eleve kilátástalannak látszó versengést, hogyan tudnának az egyszerű tejespalackok ezekkel a csodálatos fantáziaüvegekkel versenyezni, gondolhatta volna csüggedten, s úgy érezte volna, hogy a whiskycímkén hetykélkedő fehér ló nyerítve kacag rajta, a szegény tehénen, aki (az ő szemszögéből mindenesetre aki) még mindig egyszerű, alkoholmentes tejet gyárt, s úgy érezte volna, hogy a másik whiskycímkén látható fekete és fehér kutya is örá morog fenyegetően, én tudom, lesznek szeszkedvelők, akik meg fog-

Vasárnapi mozaik

BÉKÉSCSABÁN FELAVATTÁK STROMFELD AURÉL SZOBRÁT

Stromfeld Aurélnak állítottak emléket Békéscsabán, a Központi Tiszthelyettesképző Iskolán. A Tanácsköztársaság hírneves tábornokának mellszobrát — László Péter szobrászművész alkotását — Apáti Jenő viharsarki földmunkás, mozgalmi veterán, Stromfeld Aurél egykori harcostársa leplezte le. Az ünnepség díszelnökségében helyet foglalt Kutika Károly vezérőrnagy, továbbá a megye és a város párt- és társadalmi szerveinek több vezetője.

— **Szombat reggelre,** a hétvégi nagyobb keresletnek megfelelően, bőséges mennyiségben érkezett zöldségféle és gyümölcs a budapesti Nagyvásártelepre. Például burgonyából 25 vagon, fejes salátából 200 ezer fej, továbbá 150 ezer csomó nyári retek, 20 ezer csomó zöldhagyma, két vagon zöldborsó, egy vagon kelkáposzta, 70 mázsa paradicsom és egy vagon uborka várta a vásárlókat.

Bezártak egy cukrászdát

A zalaegerszegi Közegészségügyi és Járványügyi Felügyelőség intézkedésére Zalaegerszegen bezártak egy cukrászdát, mert a legelemibb higiéniai követelményeknek sem felelt meg.

Szegedi nyári egyetem

Július 10—22 között nyolcadik alkalommal rendezi meg a TIT szegedi nyári egyetemét. A magyar pedagógiai tudomány kiváló művelői mellett szovjet, lengyel és NDK-beli vendégek tartanak előadásokat a részt vevő pedagógusoknak.

— **Négymillió új fenyőcsemete.** A májusi kánikula új fenyőerdők telepítésének befejezésére késztette a Borsodi Erdő- és Fafeldolgozó Vállalatot. A bükki és a zempléni hegyvidéken négymillió fenyőcsemetét ültettek el, legnagyobb számban gyorsan növő luc- és erdei fenyőt.

— **Júniusban nyitnak a** nyári táborok. A fővárosi nyári napközis táborok június közepétől több mint 20 ezer kisfiút és kislányt fogadnak. A gyerekek ki mit tud versenyeken, szaktárgyi vetélkedőkön s egyéb szórakoztató játékban vesznek részt.

— **MSZBT-tagcsoport** alakult a Pamutnyomóipari Vállalatnál. A felszabadulást követő évek során szoros barátság szövődött a Pamutnyomóipari Vállalat és a szovjet textilgyárak között. Ezért az MSZBT elnöksége hozzájárult a vállalati tagcsoport létrehozásához.

MUNKÁSŐRZÁSZLÓ AVATÁS VÁCOTT

Vácott, a Konstantin téren szombaton a város Matejka János munkásőr zászlóalja zászlóavató ünnepséget rendezett. Az ünnepségen részt vett Arató Jenő, a Pest megyei munkásőrség parancsnoka. Az ünnepség után átadták az egységnek a Híradástechnikai Anyagok Gyára dolgozóinak ajándékát, a csapatzászlót.

— **Finn fotóművészek** képeiből nyílt kiállítás szombaton a Budapesti Fotóklub Belgrád rakparti helyiségében. A tárlatot június 13-ig lehet megtekinteni.

— **Beniamino Vargiu** olasz parasztot a szardíniai Nuoróban 1950-ben börtönbe vetették azzal a váddal, hogy részt vett egy rablási kísérletben. A hatóságok hanyagsága folytán azóta börtönben ült. Huszonegy év után végre sikerült elérnie, hogy ügyét kivizsgálják. A vizsgálóbíró egyetlen pillantással kiderítette, hogy ártatlan. Ötvenegy éves fejjel került szabad-

Vándorzászló Hernádon

A hernádi Március 15. Termelőszövetkezet tavalyi eredményes gazdálkodásával elnyerte a kormány vándorzászlaját és a Kiváló termelőszövetkezeti gazdaság címet. A kitüntetést a szombati ünnepi közgyűlésen dr. Sághy Vilmos belkereskedelmi miniszterhelyettes adta át Cserháti Pál elnöknek.

— **A százéves kiskunfélegyházi Petőfi Sándor Gimnáziumban** szombaton ballagtak az idén érettségizők. Az 1956-ig tanítóképzőként működő iskola 1871 óta több mint 5000 fiatalnak adott tanítói oklevelet, illetve érettségi bizonyítványt. A meghitt ünnepség fénypontja a régi és a jelenlegi tanárok és tanítványok közös ballagása volt.

Chernel-kert Kőszegen

Kőszegen szombaton rendezték meg a természetvédők napját. Délelőtt koszorúzási ünnepséget tartottak Chernel István, az 1865-ben Kőszegen született, s egykor Hermann Ottó mellett tevékenykedő nagy természettudós emlékművénél. A természetvédelmi szakemberek és az érdeklődők ebből az alkalomból felkeresték a Chernel-kertet, amelyet a városi tanács az elmúlt években rendbe hozatott.

— **Baktay-emlékbizottság alakult Dunaharasztin.** Dunaharasztin szombaton ünnepségen emlé-

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

SZOLNOK MEGYEI HÍRLAP

1971 AUG 5

Zichy

Egy grúz magángyűjteményben Zichy Mihály eddig ismeretlen akvarelljére bukkantak.

Zichy járt Grúziában és Sota Rusztaveli, a nagy grúz költő „A tigrisbőrös lovag" című elbeszélő költeményének egyik első illusztrátora volt. (A költő a 12. században élt.)

Grúziában ápolják a híres magyar festőművész emlékét. Tbilisziben utcát neveztek el róla. Zichy Mihály életéről és munkásságáról közös magyar—grúz televíziós dokumentumfilmet forgattak. A művész alkotásait grúz múzeumok és képtárak őrzik.

Az Apollo-program tudományos szakértői szerint az Apollo—15 csaknem valamennyi tudományos berendezése kifogástalanul működik, kivéve azt a televíziós kamerát, amelyet az űrhajósok a holdautóra szerelve hagytak hátra a hold-komp korábbi támaszpontján. A földi irányító központ szakemberei szerdán reggel

MTI SAJTÓFIGYELŐ
MAHIR
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-738, 340-726
Zichy Mihály, festő-
BÉKÉS MEGYEI NÉPÚJSÁG
és grafikusművész
1980 SEP 7

1021

A rajzkrónikás házában, Zalán

Egy híres Zichy-mű: Autodafé

Ezen a nyáron is sokan nyaraltak itthon, s élvezték a jó munka után megérdemelt pihenés napjait. Aki pedig valahol a Balaton déli partján töltötte szabadságát, s kedve volt kirándulni, lehet, hogy programjába iktatta a Somogy megyei Zala községet, mint ahogyan e sorok írója is tette. Siófokról, Szárszóról vagy Földvárról könnyen elérhető a somogyi dombok közt csendesen meghúzódó kis falucska, mely igencsak nevezetes hely: 1827-ben az ittenni kúriában született Zichy Mihály festőművész. A szülőház ma emlékmúzeum.

Hatalmas életút Zichy Mihályé. Apja korán meghalt, anyja a családi hagyományokhoz ragaszkodva szerette volna, ha fiai a jogi pályát választják. Mihály azonban a művészettel jegyezte el magát, ily képpen: „... hozzáfogtam azon szenvedélyemhez, amely új életet, új lelket öntött belém, s amely nélkül nem élhetnék, amellyel érzem, ki fogom magamat emelni a középszerűség... sorából." Erős elszánással kezdi hosszú, s termékeny művészpályáját. Bécsben képezi magát, majd Oroszországba kerül, ahol I. Miklós cár udvari festője, „rajzkrónikása", „művész-riportere" lesz: feladata a cár utazásait képekben megörökíteni. Mindezt hatalmas tehetséggel oldja meg, tanú rá sok száz munkája, például az Ermitázsban. Udvari festő, de nem udvaronc. Progresszív művész, aki az üldözöttek, a szenvedők pártján áll, s társadalmának szigorú kritikusa. Erre jellemző festménye az emlékmúzeumban látható „Autodafé". Az 1878-as párizsi világkiállításra nagyméretű olajképet küld, melynek címe: „A rombolás géniuszának diadala". A képet politikai okokból eltávolították a kiállításról, s olajképeit a korabeli kritika „túlhaladottnak" ítélte a festés technikája miatt.

Zichy legkedvesebb műfaja a rajz, az illusztráció. Olyan írókat, költőket illusztrált, akik haladó gondolkodásukról voltak nevezetesek, hogy csak néhány nevére szorítkozzak: Byron, Puskin, Lermontov, Petőfi... Illusztrálta a grúz Rusztavelli Tigrisbőrös lovag című époszát, de a Falstaffot és a Faustot is. 1885-ben kezdett hozzá „Az ember tragédiájának illusztrálásához, ki ne ismerne egy-egy rajzot az Arany-balladákból? Ezek illusztrátori munkásságának csúcspontjai. Amikor 1894-ben munkásságának 50 éves jubileumát ünnepelte, az elismerést, a honi méltatást így köszönte meg levelében: „A szeszélyes sors hazámból igen messze, és életem legnagyobb részére száműzött. Aki oly szerencsés, hogy magyarnak szülessen, az holtig az marad..."

Híresek néprajzi gyűjtései, melyeket hosszú élete során, s a vándorlások éveiben gyűjtött. Egykori otthonában, a zalai emlékmúzeumban nagy értékű kaukázusi, indus bútorok, perzsa kazetták, fajanszok, színházi ruhadarabok is láthatók. Itt vannak Zichy számozott végű rajztollai; a művész pontosan 961 rajztollat használt, mindegyiket kipróbálta, véleményezte.

1906. február 29-én ragadta el a halál. Hatalmas életművéből nagyszerű gyűjteményt láthat szülőházában az odalátogató, akinek fülébe, agyába ívódik távoztában Zichy nagy gondolata: „A művészet nem fényűzési cikk, a művészet a művelődés eszköze, mint a nyomtatott könyv, és kötelessége, csakúgy, mint a könyvnek, teljes meggyőző erejével a kor haladó eszméit szolgálni." Ugye milyen modernül hangzik! Nincs semmi új, s mennyi új van a nap alatt!

Barta Kálmán

Amíg a középori k
rok falai között inkáb
ápoltak és nem gyógy
a reformáció és elle
máció háborúkat ro
korában már szük
vált a tábori sebész
lesztése is. Égetővasal
panáló eszközök ezekn
időknek az orvosi e

Megtekinthetők ezen a Ki-
állításon egyedi érdekességek is, mint például Szent Margit vezeklőövének mása, vagy például Teleki Mihály erdélyi kancellár szívócsöve. Ezenkívül különböző képzőművészeti alkotásokon keresztül is megismerkedhetünk az orvostörténet különböző korszakaival, Johann Cristian Fiedler (1697—1765) hangulatos képe a vizsgáló orvost örökíti meg, vagy Jacob Toorenvliet (1635—1719) „Az orvos látogatóban" című alkotása, Fontana híres viaszfigurája — II. József ajándékozta a Pest-Budára helyezett egyetemnek — az orvosképzés fejlődését mutatja be hazánkban.

Részletezi a kiállítás, hogy a gyógyszerészet miként önállósult és fejlődött, milyen laboratóriumokban dolgoztak, s milyen finom eszközökkel, művészi majolika és cserépedényekben vegyítették a különböző bajok ellenszereit. Így láthatjuk többek között a hazai fazekasmesterek legszebb remekeit is, habán művészek fajanszedényeit és -palackjait, valamint a korabeli patikusok gyógynövénypréséit. A tizen-

ápolja a múzeum az egyetemes és hazai orvostudomány nagy úttörőinek emlékét, korabeli fényképek és tárgyi dokumentumok idézik fel Pasteur, Koch, Röntgen, Bókay János, Arányi Lajos, Balassa János, Eötvös Loránd és Korányi Frigyes munkásságát. Külön teremben tekinthető meg az egykori Király (ma Majakovszkij) utcában működött Török patika teljes korabeli berendezése, melyet Pollack Mihály tervei szerint Roznagel Márton pesti asztalosmester és Dunaiszky Lőrinc budai fafaragó mester készített remekbe. Ezután lép a látogató nem kevés elfogódottsággal a Semmelweis Ignác bútoraival berendezett szobába, ahol személyes használati tárgyai és könyvei között emlékezhet az orvostudomány e nagy alakjára, akinek exhumált földi maradványait a kapubejárattal szemben levő kőfalban helyezték el, s előtte áll az életművét méltóképpen szimbolizáló szobor, Borsos Miklós: „Anyaság" című alkotása.

Ágh Tihamér

i bazilikarom

Egy régi oklevél szerint az Aynard családból való Smaragd comes és testvérei 1258-ban birtokot adományoztak e faluban a franciaországi premontrei szerzeteseknek. Ők építették a messze látszó templomot a hegy keleti peremén, a gerinc alatt, attól védve, valamint mellette a rendházat, amelynek szerényebb romjai ugyancsak megtekinthetők.

A templom túlélte a tatárok pusztítását, a török időket, még utána is használták. Az 1763. évi földrengés okozott benne nagyobb kárt és — a lakosság. Ugyanis mivel időközben újabb templom épült, e réginek a köveit kezdték széthordani...

Első restaurálására 1889-ben került sor, újabbra hét évtizeddel később. Ma újabb ápolást kíván, s különösen nagyobb védelmet! A kerítést — amelynek kapujához egy szomszédos háznál volt a kulcs — az utóbbi évtizedben széttaposták a látogatók, akik közül sokan keveset értenek meg abból, mit ér e rom.

Az egykor remek, kéttornyú, háromhajós bazilika jórészt szépen faragható kőből épült, s ebben is hasonlít a Vas megyei híres jáki templomhoz vagy a Hanság melletti lébényihez. Boltozatának párja Franciaországban akad. Ezért, s egyebek között azért is, mert a neves korabeli francia építésznek, Villard d'Honnecourtnak a vázlatkönyvében az építész magyarországi útjának, munkájának nyomára bukkantak, felteszik azt is, hogy ő építhette ezt a templomot, amely még romjaiban is lenyűgöző szerkezeti kiképzéseivel, íveivel, köbordáival, s a faragott kőmunkákkal.

Óvjuk, vigyázzunk rá, mert olyan nemzeti kincs, amiből kevés van, s amire büszkék lehetünk!

N. F.

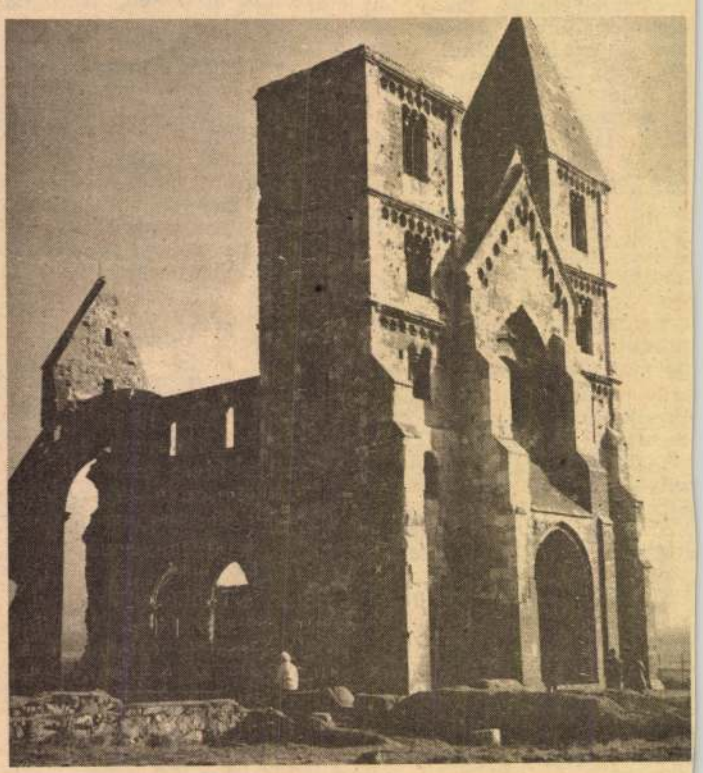

Tichy Mihály festő- és grafikusművész

Az őszi képaukciót megelőző kiállításon a MOM. Műv. Házban Tichy Mihály alkotásai is láthatók.—

a képaukció szept. 17-én lesz.

Jó reggelt!

1980. IX. 6. 4.25 /N./

Zichy Mihály (1827-1906)

„Aratás után" vízfestmény 27x38,5cm.

S.l.j.: M.v. Zichy (Szerelt)

Kikiáltási ár: 30000 ft.

BÁV 52.Képaukció katalógus Bp.1980.szeptember

Zichy Mihály grafikus

Ugyancsak friss szerzemény *Madách Imre Az ember tragédiája* című drámájának első brazil kiadása. A portugál nyelvű könyvet a fordító, *dr. Rónai Pál* ajándékozta a könyvtárnak, amellyel [illegible] A kötet Könyvtár juttatta el Rio de Janeiróba.

8

– Hu

Népszabadság, Bp. 1980 szept. 3.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 337-748, 340-726
1978 SEP 14
DAILY NEWS

Zichy Mihály

1021

Ungarische Bilder- und Numismatikauktion

Spanischer Altar, römische Dinare, Taufmünzen

Der Überrest eines spanischen Altars, der wahrscheinlich von einem kastilischen Maler im 15. Jh. geschaffen wurde, ist eines der interessantesten Stücke, die auf der 46. Bilderauktion am 19. September versteigert werden. Die insgesamt 231 Gemälde, die unter den Hammer kommen, sind im MOM-Kulturhaus (Budapest, XII. Bezirk, Csörsz utca 18) täglich 10.00-18.00 Uhr zu besichtigen. Beachtenswert ist auch ein italienisches Bild aus dem 18. Jh.. Von ungarischen Malern wird eine ganze Reihe von Gemälden angeboten, u.a. von Jenő Barcsay, Aurél Bernáth, Béla Czóbel, Gyula Derkovits, Bertalan Pór, József Rippl-Rónai, Bertalan Székely, Victor Vasarely und Mihály Zichy. Von den Exponaten stehen 36 unter Museumsschutz.

Am 18. September findet eine numismatische Auktion statt, deren Material im gleichen Hause ausgestellt ist. Unter den 258 Münzen und Medaillen sind besonders die Dinare aus der Zeit der Römischen Republik zu erwähnen. Nach dem Katalog ist das wertvollste Stück eine Münze, die unter Leopold I. anläßlich der Befreiung Wiens 1683 geprägt wurde. Zum ersten Mal werden sog. Taufmünzen angeboten, die im vorigen Jahrhundert bei Taufen verschenkt wurden. Die Pateneltern ließen sie von bekannten Goldschmieden mit dem Namen und Geburtsdatum des Neugeborenen anfertigen. Eine besondere Rarität sind Münzen, die während der Herrschaftsperiode der Árpáden geprägt wurden. — **(MTI)**

Unter den Hammer kommen auch das „Träumende Mädchen" von Mihály Zichy und eine russische Preismünze von 1880.

spor

SCHACH-WM: ZWEITER SIEG KORTSCHNOIS

Baguio – Viktor Kortschnoi und Anatoli Karpow nahmen am Mittwoch die 21. Partie wieder auf, die am Dienstag nach 42 Zügen abgebrochen worden war. Viktor Kortschnoi gewann gegen Anatoli Karpow bei der Wiederaufnahme in 60 Zügen. Weltmeister Anatoli Karpow mußte die Segel streichen, weil Kortschnoi einen Bauern in eine Dame zu verwandeln drohte: Damit hat Kortschnoi die zweite Partie in diesem Wettkampf für sich verbuchen können, und den Rückstand auf Karpow von 4:1 auf 4:2 verringert.

München – In dem mit 79 Zuschauern ausverkauften Münner Olympiastadion ließ Bay München Cosmos New York Dienstag keine Chance: Mit (3:0) wurde der zweifache US-Meister geradezu klassiert.

Die Münchner kann das erste Freundschaftsspiel von Cosmos auf der Europa-Tournee jedoch teuer zu stehen kommen. Denn Torjäger Gerd Müller schied in der 46. Minute mit einer Fußverletzung aus, nachdem er seine Mannschaft 2:0 in Führung (8. und 36. Minute) geschossen hatte. Die weitere Torfolge: 3:0 und 4:0 Rummenigge (42. und 63.), 4:1 Chinaglia (70.), 5:1 und 6:1 durch Janzon (77. und 19.), 7:1 Rummenigge (33.). In der nun streckenweise von den Bayern mit Tempo geführten Partie zeigten die Cosmos-Spieler, daß sie zwar gute Einzelkönner sind, aber keine spritzigen Athleten mehr. Auch Beckenbauer zeigte sich keinesfalls in der Dirigentenrolle. Auffallendster Spieler war Mittelstürmer Chinaglia, der allerdings in der ersten Halbzeit bei zwei klaren Chancen an Torhüter Maier

jara einen Zwei-Jahres-Vertrag als technischer Direktor unterschrieben.

JAHRESWELTBESTZEIT UBER 200 METER

Ingelheim – Mit seiner Jahresweltbestleistung über 200 m war der 25jährige James Gilkes aus Guayana am Dienstag der überragende Athlet beim internationalen Leichtathletiksportfest in Ingelheim/Rhein. Nach seinem sicheren 100 m-Sieg in glänzenden 10,19 Sekunden lief Gilkes vor 2000 Zuschauern eine Stunde später trotz kühler Witterung bei zulässigem Rückenwind von 1,74 m/sek. die 200 m in 20,14 Sekunden.

Ein weiterer Höhepunkt war der 1000 m-Lauf, den Mike Boit (Kenia) dank seines größeren Spurtvermögens in 2:17,5 Minuten vor Meilen-Europarekordler Thomas Wessinghage (Mainz) ge-

INTERFOTO MTI/AP

Franz Beckenbauer (r.) hatte hier mit seinen ehemaligen Klubkameraden Gerd Müller (M.) und Sepp Maier (l.) vom FC Bayern München vor der Begegnung Bayern gegen Cosmos New York noch gut lachen. Nachher sah es anders aus. Paul Breitner sagte: „Als Fußballer kann er einem nur noch leid tun!" Der „Kaiser" war nur noch ein Schatten vergangener Zeiten. 52-mal war er während der 90 Spielminuten am Ball. Doch wann immer er auch einen Paß nach vorne schlug: weit und breit niemand, der daraus Kapital zu schlagen wußte. Beckenbauer war nur noch ein „Kaiser" ohne Zepter.

Zichy Mihály, festő

D. Gy: A

Élet és

Múzeum

ZICHY-HÁZ ZALÁN

Két furcsaság is eszünkbe juthat, ha a *Zichy Mihály* magas fenyőktől övezett szülőházában berendezett emlékmúzeumba lépünk. Az egyik, hogy *Zala* község — *Somogyban* van. A másik, hogy *képzőművészetünk* egyik legjelesebb, *rajzművészetünknek* meg alighanem a legnagyobb alakja alkotó évtizedeiben — rövid időszakoktól eltekintve — *hazájától sok ezer kilométernyire* élt. Bécsi mestere ajánlására húszesztendős korában, 1847-ben a pétervári udvarba került. A cár unokahúgát tanította rajzolni, majd az óriási birodalom uralkodóinak *udvari festője* lett. Néhány *párizsi* és *zalai* évet nem számítva, Oroszországban dolgozott 1906-ban bekövetkezett haláláig.

Az emlékmúzeum meglepően sokat mutat be a magasra ívelő pálya fontos állomásaiból és eredményeiből. A múzeum legnagyobb értékei a *festmények* és a *grafikák*. A *Tizenhárom éves kori önarckép* és a hatalmas *Daloló szirén*, a *Skót fáklyatánc* és a cári tisztek csoportját ábrázoló, befejezetlen *Bálj jelenet*, az *Erzsébet királyné Deák Ferenc ravatalánál* és a megrázó *Autodafé*. Meg persze a magyar irodalom nagy alkotásai ihlette művek, *Az ember tragédiájának* és *Arany János balladáinak* illusztrációi (a *Hid-avatáshoz* készített, a cselekménysort egyetlen látomásba rögzítő illusztrációt lásd képünkön). Ez utóbbiak 1894-ben jelentek meg először — akkor ünnepelték Zichy pályakezdésének 50. évfordulóját.

D. Gy.

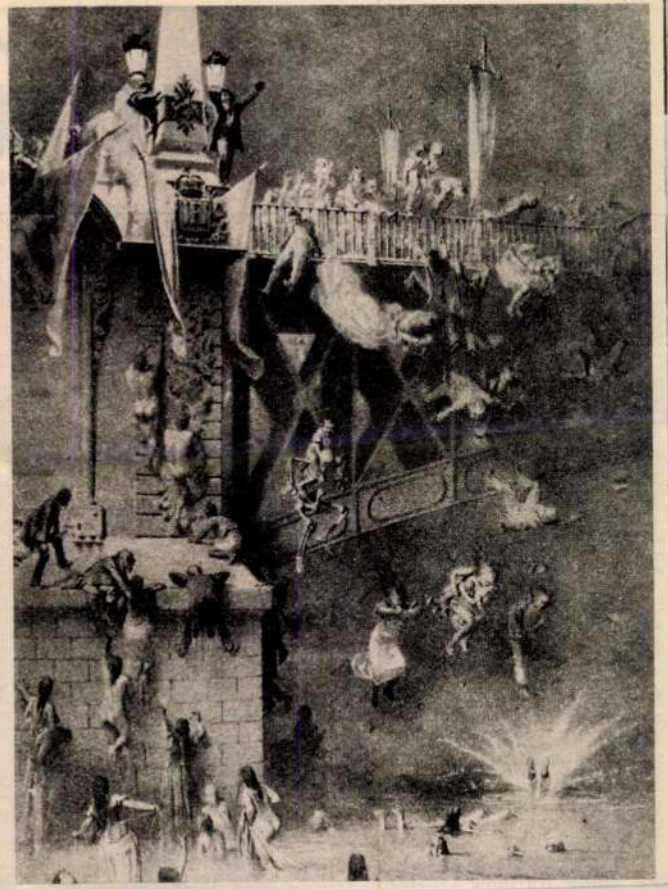

A tud

Salk-oltóanyag tömeg

A *járványos gyermekbénulás* (p
a fejlett országokban — mondhatni
tek, a fejlődő országokban még m

A fejlett országokban általában
tett" — attenuált — vírust tartal
használják ellene. Ennek hatására
nek a fajlagos (specifikus) ellenan
eme módja azért is előnyösebb, me
immunis lesz. Ha tehát valakit beo
tett vírussal, e betegségnek veszély
tud a bél falán megtapadni. Így há
tőződik meg, hanem a székletével
vírust.

A fejlődő országokban eleinte az
zó *Salk-oltást* használták injekció
sosnak is bizonyult, de az egy sze
tett Sabin-cseppeket könnyebb a gy
ezért *áttértek* a Sabin-oltásra. Meglepetéssel tapasztalták azonban, hogy azok, akik a trópusi területeken ilyen oltásban részesültek, csak *csekély* és *bizonytalan* védelmet kaptak. Némely helyen a Sabin-cseppek hatékonysága csupán 30 százalékos, míg az európai vagy az észak-amerikai gyermekek 90 százalékának teljes védelmet nyújtanak.

Meggyőző magyarázat erre a jelenségre még *nincsen*.

anyagcsoportot — eddig több mint tizenhatféle interferon ismeretes — aligha fogják könnyű megbetegedések és közönséges fertőzések leküzdésére használni.

A nemkívánatos hatások ugyan részben kiiktathatók egyidejűleg adott olyan gyógyszerekkel, amelyek elnyomják a prosztaglandin-képződést, de azt még nem tudni, hogy ez nem csökkenti-e az interferon vírus- és rákgátló tulajdonságait. *(British Medical Journal)*

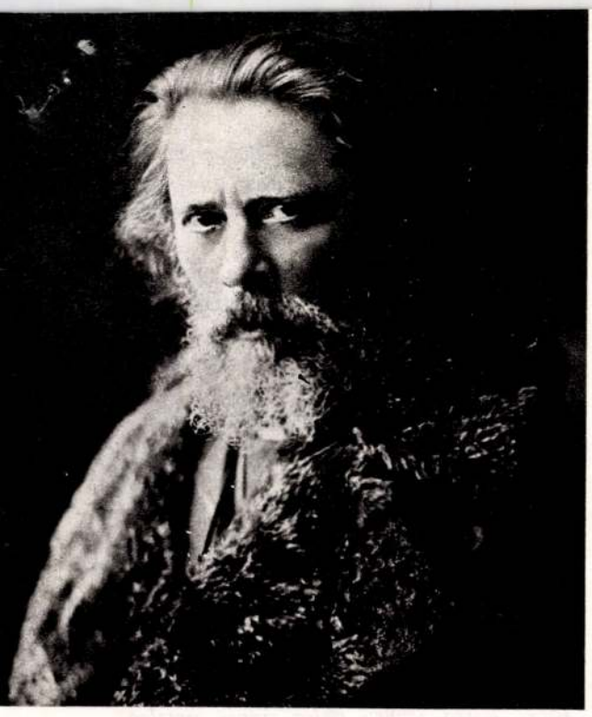

Zichy Mihály fényképe (1880 körül)

Zichy Mihály

Zichy Mihály

Emlékkiállítás a Nemzeti Galériában

A grafikus Zichy Mihályról

(1827–1906)

Egy lap a Kaukázusi jelenetek című sorozatból (1852) PETRÁS ISTVÁN FELVÉTELEI

Amikor a 75 éves Zichy Mihály tiszteletére 1902-ben kiállítást rendeztek Budapesten, a korabeli sajtó nagyon szépen méltatta az 1847 óta — két kisebb megszakítással — külföldön élő művészt. Tehetségét „A Hét" kritikusa Raffaeléhez hasonlította, s jelentőségét — vakmerőn — Goethe irodalomtörténeti szerepéhez mérte. E túlzások jól jelzik, mennyire sokra tartották itthon is ezt a sajátos művészegyéniséget. Négy évvel később bekövetkezett halála után hazai földön temették el, s nemzedékek sora adózott azóta is emlékének. Ehhez a sorhoz csatlakozik most a Magyar Nemzeti Galéria, Zichy Mihály grafikai emlékkiállításának megrendezésével.

Mint a legtöbb XIX. századi tehetségünknek, Zichy Mihálynak a munkássága is csaknem teljesen külföldhöz kötődött. A hazai lehetőségek szűkösek voltak. A múlt század elején nem egy szerényebb tehetségű magyar festő Oroszországban talált helyet, érvényesülést. Rombauer János, Kozina Sándor, Medvey Ágoston, Szerelmey Miklós, Schöfft Ágoston mintegy előfutárjai Zichy 1847 utáni szentpétervári tevékenységének. Ők — épp úgy, mint a Zichyvel egyidőben odaérkező Kerpel Lipót is — elsősorban a gyors meggazdagodásra láttak lehetőséget a hazainál gazdagabb orosz művészeti életben. De Zichy Mihálynak valóban második hazájává vált Oroszország.

Húsz éves korától élt ott, s azon kevesek közé tartozott, akit teljesen befogadtak. Az orosz fővárosban Kerpelnek nem sikerült az „akadémikus festő" rangot megszereznie — Zichy már 30 éves fővel megkapta azt. Igaz, helyzeti előnyben is volt: a cár rokonai hívták el Bécsből.

Budapest 1977/7

Mindehhez még add hozzá a legyeket, a sárt, azt az irdatlan harminc kilométert, amely a legközelebbi kisvárostól elválasztotta."

Harminc kilométer a civilizációtól? Az elbeszélés címe szerint megmérhetetlenül több: „*Budapest egymillió kilométer.*"

Egy falusi gyűlésen kezdődik a történet, mégpedig sanyarú hangulatban: „*A gyűlés hamarosan olyan érdektelenné vált számomra, hogy úgy éreztem, ecet kezd csörgedezni az ereimben.*"

Mit tehet ilyenkor az ember? Bámészkodik és gondolkozik.

„*Az alacsony színpadon, a legolcsóbb vörös zászlóanyaggal letakart asztal mögött négy férfi ült, feltehetőleg a község vezetői. Ez a réteg ma* (1967-ben játszódik a történet) *már összetéveszthetetlen átmenetet jelent a parasztok és az értelmiség között: fehér inget és nyakkendőt hord, mint az értelmiség, de csizmát, mint a paraszt. És bőrkabátot, mint régen a gazdatisztek. Valahányszor meglátok egy bőrkabátos falusi funkcionáriust, rögtön az jut eszembe: kamaszkorában hogy csodálhatta és irigyelhette a bőrkabátban és csézán feszítő uradalmi gazdatiszteket.*"

Valószínűleg igaza van Galgóczi Erzsébetnek: van a bőrkabátnak ilyen rejtett jelentése ma a falusiaknál. Vagy volt 1967-ben. De a bőrkabát nem csak gazdatisztek hatalmi jelmeze volt. Az öltözködési jelrendszernek ez a klasszikus eleme többféle szerepet kapott századunk történelmében. Galgóczinak egyik elbeszélésében *A szájhős*-ben „*egy tizennyolc éves, fekete bőrkabátos vörösőr*" a kulcsfigura. S valószínű, hogy megörökítették már prózaírók a bőrruhás hírvivőt, a korai 50-es évek motorbiciklis küldöncét az Akadémia utcából, az akkori pártközpontból.

Arról is el lehetne vitatkozni, hogy a bőrkabát mindig, minden helyzetben hatalmi öltözet volt-e. Galgóczi Erzsébet is láthatott jelmezként hordott deklaszszált bőrkabátot, amely szemléletesen és megadóan követte tulajdonosának sorsfordulatait.

A „*Budapest egymillió kilométer*"-ben egy megyei lap riportere mondja ezt az írónőnek: „*Ott rontottam el az életemet — mondta felindultan —, hogy nem sikerült Pestre kerülnöm. Azóta is gyűlölök mindenkit, akinek sikerült. Nem Pestre kerülni, hanem minden. Az élet. Tudod te, mi van itt vidéken? . . . Egyszer jöttem haza egy halálkomoly értekezletről, amely otromba ivászatba torkollott, vidéken mindig minden megmozdulás közös ivászatba torkollik, én is eléggé spicces voltam, és mérhetetlenül elkeseredett, amikor megpillantottam ezt a kilométerkövet, az volt ráírva: Budapest egymillió kilométer . . .*"

A kilométerkövön 100-as szám volt, amit csak nagyon spiccesen és nagyon elkeseredve lehet egymilliónak nézni.

Az újságíró, aki a szerkesztőségben naponként telexen kapja a világ legfrissebb, műbolygók-továbbította híreit, még csak abban sem hisz, amivel a feudalizmus korának darabírói vigasztalták nézőiket: hogy megérkezik postakocsin az igazságtevő, a szabadító; megzendülhetnek a Fidelio harsonái. Neki Pest a jogrend jelképe, a tehetetlen jogrendé, amely nem tudja odáig nyújtani elektronikus csápjait, hogy egy téesz gyűlést gusztusosabbra változtasson. Persze még ez az erényes, de tehetetlen Pest is illúziónak minősül Galgóczi értékrendjében.

„— *Budapesten nincs ilyesmi, ugye?*

— *Milyesmi?*

— *Szalóki . . . meg minden.*

— *Nincs, nincs — siettem megnyugtatni.*"

Arany János Fülemülejének csattanója ebben a változatban is helyénvaló. Az volna, ha az írónő az ironikusan megnyugtató szavak után nem tehetné meg két-három óra alatt az egymillió kilométeres utat Budapestig.

Ébredések

Galgóczi elbeszéléseiben erős, jellegzetes motívum az ébredés. A valóságos reggeli ébredés, ami persze lehet egyúttal ráébredés is. Mint az *Ébredés* című elbeszélésében az asszony, aki arra riad föl, hogy a férje a nyakába lőtt a pisztolyával.

Másik kép: kislány, akinek a haldokló anyját kellene ápolnia, nehezen ébred föl, hogy keserves dolgát megtegye. Vág egy erős vesszőt a kertben.

„— *Édesanyám, ha nem ébredek fel a kiáltására, üssön ezzel a vesszővel az arcomra. Jó erősen, amilyen erősen csak bír. Addig üsse az arcomat, amíg fel nem ébredek.*"

Egy fiatal tanárnőt egy öregember fojtogat — álmában. „*Felébredt, mohón sóhajtott, s átfordult a másik oldalára, a nyitott ablak felé. A mennyezetig érő négyszögből híg kék tinta csorgott a szobába, se háztető, se kémény, se fa tömege nem állta útját. A negyedik emeleten lakott. Meggyújtotta az olvasólámpát: az ébresztőóra négy óra tíz percet mutatott. Égve hagyta a villanyt, tudta, hogy az álmot már hiába várja vissza, s cigarettára gyújtott.*"

Ennek az elbeszélésnek, a *Kettős ünnep*nek a főszereplője gondosan felöltözik, aztán visszadől az ágyra. „. . . *az ajtó fölé emelte szemét. Egy szög állt ki ott a falból, erős, masszív szög, bizonyára az előző albérlő hagyta itt. Azóta a szög vár, vár valamire, türelmesen és biztosan. Arra, hogy kiderüljön, miért felejtették itt, miért nem vitték el a családi fényképpel együtt . . . Vár és tudja, hogy nem vár hiába. Úgy nyúlik ki a falból, olyan magabiztosan kínálva önmagát, mint aki ígéri, hogy nem fog elgörbülni, kihullani egy ötvenkilós női test súlya alatt . . . És a szoba négy méter hosszú volt, két méter széles és három méter magas, arányai, mint a frissen ásott sírgödöré, és ott sem lehetett volna teljesebben egyedül.*"

Egyik, markánsan önéletrajzi, elbeszélését — *Fogódzó nélkül* — visszatérő rémálommal kezdi:

„*Valami ligetben vagyok, pőrére vetkőzött fák közt, és mégis szűk a világ, nyomott és alacsony, mint a bűnöző homloka . . . Csúnya kis tisztáson vásári hajóhinta vár. Kezelője durva, keresztcsíkos vagány, feje helyén hatalmas, kétszemű ököl . . . Beszállok a hintába — persze, hisz ezért jöttem —, és az közben átalakul liftté. Éppen csak elférek benne állva. A keresztcsíkos rám zárja az ajtót, s hallom, ahogy beindítja a gépet. Sötét van. Hallom a zúgást, s érzem, amint a zárt lift hintálni kezd velem. Előre, hátra, jobbra, balra, aztán hirtelen egészen átfordul, a fejemre csúsznék, ha nem markolnám görcsösen a két fogantyút . . . Már nem tudom követni a mozgás irányát, már csak a mozgást érzékelem . . . már egészen el vagyok veszve . . .*

Erre felébredtem. Alattam ágy volt, fölöttem mennyezet. Mozdulatlan volt mind a kettő. Szilárd. Fix."

A sok szorongó, jajszóval kísért ébredés sötét láncából egyetlenegy fénylik elő, az egykori NÉKOSZ kollégium burzsujcirádás szobája, megrakva ágyakkal és lányokkal. Egy friss, téli vasárnap reggel.

„*Kinyitom a szememet, s a mennyezet szögletes cirádáit pillantom meg legelőször. Furcsa ízlése volt a burzsujnak, aki valaha építette. Olyan ez a díszítés a mennyezet sík lapján, mint az almáspitén a rács. Már csak a külső formájára gondolom, mert ezt még nem kóstoltam. De azt tudom, hogy nem olyan hasznos.*

Nem baj, azért szeretem ám ezt a szobát, de nagyon. Szép, tágas, hatalmas ablakain vérszegény foltok hullanak be a téli reggelből. Bágyadt, fáradt ez a napsugár, csak így, a fűtött szoba ablakán keresztül érezni az erejét. Végigsimogatja a fehér ágyakat, az alvókat, az asztalon elcsúszik egy felállított tükör síkján, elmosódó árnyékot rajzol a szanaszét heverő könyveknek, füzeteknek.

Megnézem az órámat, s nyomban kiugrom az ágyból . . .

Puhán csillogott a friss hó lenn az utcán, a hátára suhanó autók írták a gyorsaság szédületes gyönyörűségét. Túlra fehér bundában pompázott a Liget, szinte még az árnyéka is fehér volt a fehér fáknak. Fölötte az ég: kék acél és végtelen. Mélységesen nagy csend, a puha hó s a végtelen magasság elnyel minden hétköznapi lármát."

Ezt a fénylő kollégiumi vasárnapot végtelen sorban követik fanyar vagy kétségbeejtő albérleti ünnepnapok. „Vasárnap a bánat" — olvassa egyik hőse a buszon egy vers címét, aztán még az újságot is elhagyja valahol, amiből a címet olvasta.

Két női portré (é. n.)

Illusztráció az Ének Igor hadáról című orosz népi eposzhoz (1853)

Mintegy negyven évet élt Oroszországban, kisebb megszakításokkal, s mint udvari művész, részt vehetett az orosz akvarellisták kiállításain. A szovjet művészettörténeti kutatás — éppen akvarelljeivel kapcsolatban — megkockáztatja a feltevést, hogy Rjepinre is hatással volt.

Művészete erősen kötődött a neves bécsi biedermeier mesternél, Waldmüllernél tanultakhoz. A nyugalomra vágyó nyárspolgár derűs fricskáin nemigen ment túl, még az életből ellesett utcajelenetek vagy a tiszti élet hétköznapjainak ábrázolásakor sem. Ezeket a legjava akvarelleket szovjet múzeumokban őrzik. Mint udvari festő azonban a vadászatokat, azt udvari élet jeleneteit rajzolta. Tervezett kártyát, legyezőt, kosztümöt, színpadképet.

Nagyméretű képei korábbi francia előképek átköltései (*Mentőcsónak*, 1846., *Fogoly a börtönben*, 1850-es évek); ezeket a magyar romantika kezdetei között emlegetjük. Amihez mindvégig hű maradt, az a rokokó érzelgőssége és a biedermeier aprólékossága. De a romantika hatását érezzük Rusztavelli, Puskin, Lermontov művészetének képi átköltésében, illusztrálásában is. Nem lehetetlen, hogy Lermontov írásai ihlették a *Kaukázusi jelenetek*-et — a mostani kiállításon is látható sorozatát —, hiszen ő maga csak a lapok elkészülte után 30 évvel járta be a vadregényes vidéket.

Az illusztrálásban lelt leginkább önmagára, s ez szerencsésen egyezett a kor igényeivel is. Műveit az orosz művészetben N. Timm, E. Kovrigin, R. Zsukovszkij grafikai sorozataival rokonítják.

Már az 1840—50-es években fellendült az orosz illusztrációs grafika. Zichy

az orosz mesterek között is megállta a helyét. 1853-ban készült első illusztrációs műve, az *Ének Igor hadáról*, a műhöz illő archaizáló stílusban.

Később folyóiratokban és könyvekben is egyre gyakrabban láttak napvilágot rajzai. Zichy a szöveg, kép, oldaldíszítés és kezdőbetű összehangolt, dekoratív kialakítására törekedett. A legszebb példa erre Arany János balladáinak az 1890-es években elkészült feldolgozása.

1875 és 1880 között Párizsban dolgozott. Ettől kezdve érezhető művein a neves francia illusztrátor: Gustav Doré és körének hatása.

Bravúros rajzkészsége különös figyelmet érdemel. Munkásságának egészét tekintve, kétirányú — korszakosan is jól tagolható — grafikus tevékenység jelzi Zichy Mihály művészetének igazi vonalát. Java illusztrációi élete második felére estek. S maradandó értékek az 1850—60-as évek közvetlenebb, könnyedébb, valóságközelibb rajzai, a mindennapok világát megkapóan ábrázoló

Illusztráció Lermontov: Démon című művéhez

Illusztráció Arany János: Ágnes asszony és Hídavatás című balladáihoz (1892—93)

akvarelljei. Sajnos, művészettörténeti és kritikai szemléletünk még ma is erősen festészet-centrikus. Festőként szokás értékelni azokat is, akik életművének fő értékét a vonal, a rajz bravúrja adja. (Mint Vajda Lajos, Kondor Béla vagy Uitz Béla, aki 45 éven át szintén orosz földön dolgozott.)

Mi Zichyt, a virtuóz, könnyed, vérbeli grafikust szeretnénk itt felidézni, akinek káprázatos technikai tudását, rajzainak művességét, kifinomult vonaljátékát vitathatatlan elismerés illeti. Ez művészetének az az oldala, mely előtt már a korabeli orosz kritika is mélyen meghajolt. Neki adóztak századunk elején grafikai díjak kiadásával. Előtte tiszteleg napjaink fiatal grafikusa, Szabados Árpád is, amikor apró vonalak finom játékából igényes tollkompozíciót alkot „Z. M. emlékére" — s a Corvina Kiadó, Zichy grafikai mappájának megjelentetésével.

Erre a grafikus Zichy Mihályra emlékezik a Magyar Nemzeti Galéria kiállítása, a művész születésének 150. évfordulóján.

R. Bajkay Éva

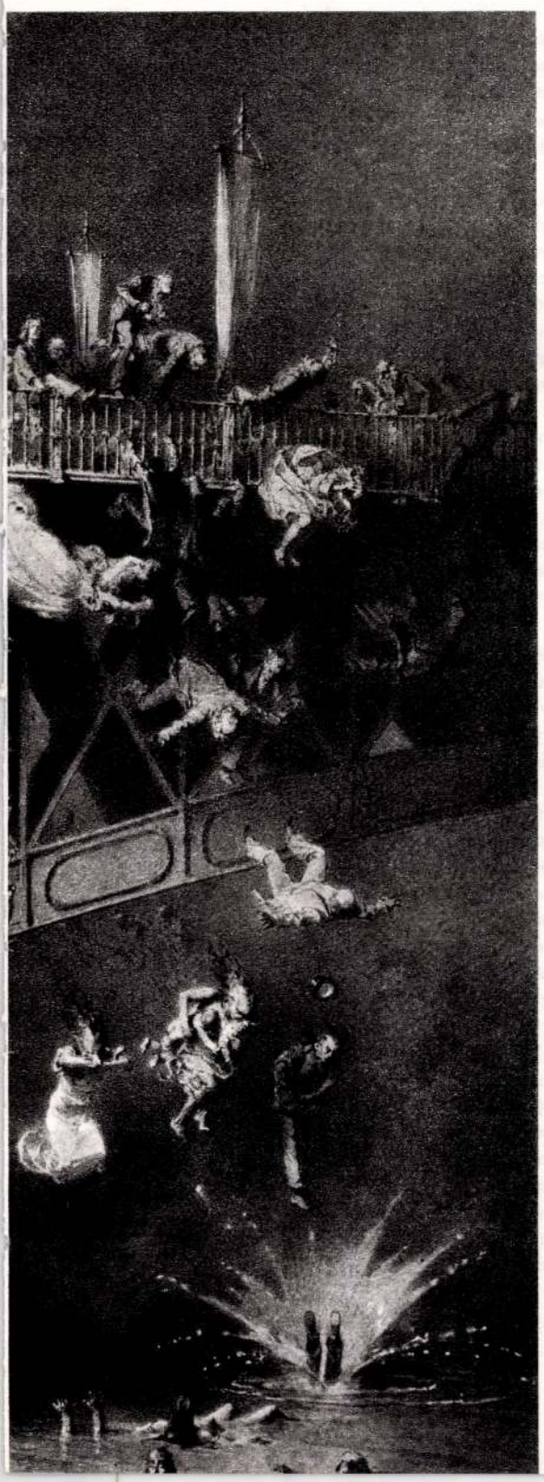

Illusztráció Madách Imre: Az ember tragédiájához (1880-as évek)

DR. ZOLTÁN ZOLTÁN

Budapest posztindusztriális

A főváros iparában foglalkoztatottak száma az elmúlt 7—8 évben erőteljesen csökkent, egyes iparágakban a termelés súlypontja mindinkább vidékre helyeződött át, a lakossági és közületi szolgáltatási igények pedig ugrásszerűen megnövekedtek. Mindebből arra kell következtetnünk, hogy a főváros az intenzív gazdasági fejlődésnek abba a szakaszába lépett, amelyet a nemzetközi szakirodalomban *posztindusztriális fejlődési szakasz* néven szoktak emlegetni.

A posztindusztriális fejlődési szakasznak — eddigi ismereteink szerint — az a legfőbb jellemzője, hogy a gazdasági növekedés irányában és ütemében a vezető szerepet a korábbi szekunder (feldolgozóipari) szektorhoz tartozó iparágaktól, üzemektől mindinkább a tercier (szolgáltató) szektor veszi át. Ez természetesen nem azt jelenti, hogy a szekunder szektorhoz tartozó iparágak vagy vállalatok növekedése teljesen leáll, és stagnálásra vagy csökkenésre kényszerül. A növekedési ütem mérséklődése differenciáltan jelentkezik az egyes iparágakban, attól függően, hogy azok mennyire tudják a tudományos-technikai forradalom legújabb vívmányait a termelésbe átültetni és ezzel fejlődésük dinamikáját megalapozni.

Az ún. *dinamikus iparágak* (pl. az elektronikai, a gyógyszeripari stb.) növekedési ütemüket nemhogy tartani, hanem még emelni is tudják, és ezzel jelentős szívóhatást gyakorolnak a többi, kevésbé dinamikusan fejlődő ágazat munkaerő-állományára. Egyes hagyományos gépipari ágak stagnálnak, esetleg leépülnek. A könnyűipar és az élelmiszeripar legtöbb ágazata, amely sem árukínálatában, sem technológiájában nem képes dinamikus megújulásra, és alapvetően olcsó munkaerőt igényel, egyre inkább alulmarad a munkaerőpiacon kialakuló versenyben. Ezek az ágazatok tehát kénytelenek termelő kapacitásuknak mind nagyobb hányadát más, kedvezőbb körzetekbe áthelyezni.

Ez a posztindusztriális fejlődési szakasz több nyugati nagyvárosban már az 1950-es évek második felében jelentkezett. De az 1960-as évtizedben szinte kivétel nélkül mindegyiket elérte, és *a termelőerők nagyarányú térbeli átrendeződését* indította el. Volt, ahol a leépülő termelő kapacitásokat külföldre telepítették át. (Például az amerikai multinacionális társaságok ún. „szökevény üzemei" Közép-Amerika és Ázsia olcsó munkaerőben bővelkedő, jó közlekedési adottságú térségeibe települtek.) Máshol az addig kevésbé iparosodott vidéki térségekbe helyezték át a termelő kapacitásokat.

Szinte törvényszerűnek kell tartanunk, hogy Budapestet — bár egy évtizedes időeltolódással: az 1960—1970-es évek fordulóján — szintén elérte ez a fejlődési szakasz. Annál sajnálatosabb, hogy közvéleményünk e folyamat sajátos megnyilvánulási formáit (pl. a munkaerőhiányt, a könnyűipar problémáit, a szolgáltatóipar, a kereskedelem stb. fejlődési nehézségeit) egyedi, extrém jelenségeknek tekinti, és olyan központi intézkedéseket sürget, amelyek *a régi egyensúlyi állapot* újbóli megteremtésére irányulnának. Ez azonban teljesen reménytelen törekvés! Hiszen egy *objektív, törvényszerű, vissza nem fordítható folyamattal* állunk szemben. Megítélésem szerint tehát ahelyett,hogy a posztindusztriális fejlődési szakasz természetes következményei ellen berzenkednénk, célszerűbbnek látszik, hogy felismerjük a folyamat sajátos vonásait, és ennek megfelelően alakítsuk távlati törekvéseinket, terveinket.

A posztindusztriális fejlődési szakasz törvényszerűségeinek hazai tanulmányozása, kutatása azért is *nagyon fontos*, mert *ez a folyamat nálunk némileg másként zajlik le, mint a kapitalista nagyvárosokban* — tehát kivédésének módszerei, eszközei sem lehetnek ugyanazok.

A főváros szocialista iparában foglalkoztatottak száma 1965-ben 611 ezer fő volt. (Az ország egészéből való részesedése: 41 százalék.) Ez a szám 1970-re csak 9 ezerrel csökkent — országos aránya azonban már 34 százalékra mérséklődött. Ez még annak a korábbi fejlődési szakasznak az „utórezgése" volt, *amikor Budapest részesedése az ország iparából még úgy mérséklődött, hogy a foglalkoztatottak abszolút száma nem csökkent*. A III. ötéves terv két utolsó évében azonban már jelentkezett egy bizonyos abszolút csökkenés is, s ez a tendencia a IV. ötéves tervben erőteljesen felgyorsult.

1970—1975 között a főváros szocialista iparában foglalkoztatottak száma már 90 ezer fővel (15 százalékkal) csökkent: 1975-ben már csak 512 ezer volt. (Az országosból képviselt részaránya 29 százalékra esett vissza.) A 90 ezer fős csökkenésből 75 ezer jutott az állami és 15 ezer a szövetkezeti iparra. A létszámcsökkenés szinte teljes egészében *a munkás állománycsoportban* következett be.

Az egyes iparágakat ez a csökkenés eltérő módon sújtotta. A nehéz- és könnyűiparban foglalkoztatottak száma 1970—1975 között egyaránt 40—40 ezerrel csökkent, míg az élelmiszeriparban csak 2,5 ezerrel, az egyéb iparágakban pedig 3,5 ezerrel.

A *könnyűipar* — ezen belül is főleg a *textilipar* — a munkaerő-állományának közel 1/4-ét (23 százalékát) veszítette el öt év alatt. Ezt azzal magyarázhatjuk, hogy a könnyűiparban a 3 műszakos foglalkoztatás, a nagy zaj- és porártalom, valamint a viszonylag alacsony jövedelem nem vonzó a nők számára. Ezen a problémán a könnyűipari rekonstrukció sem sokat enyhített, mert magasabb bért általában csak a korábbinál több gép kiszolgálása mellett tudtak nyújtani.

A *nehézipar* a korábbi létszámának 11 százalékát veszítette el. Az összes létszámcsökkenés 80 százaléka a *gépiparra* jutott. Ezen belül főleg a közlekedési gépgyártásban (16 százalék), de — ha mérsékeltebben is — a villamosgép- és készülékgyártásban, a híradás- és vácuumtechnikai, valamint a műszeriparban is csökkent a létszám, holott ezeket általában dinamikus iparágaknak tekinthetnénk.

A *vegyiparban* csökkent a legmérsékeltebben a létszám (6,5 százalékkal). Sőt a vegyipar dolgozóinak 40 százalékát foglalkoztató *gyógyszeriparban* nem is következett be csökkenés, ami a gyógyszeripar valóban dinamikus fejlődésével függ össze.

Az *élelmiszeriparban* ugyancsak 6,5 százalékos volt a létszámcsökkenés az elmúlt öt évben. Ez viszont meglepő módon kevesebb, mint amennyi a posztindusztriális fejlődési szakasz sajátosságaiból következnék. A lehetséges magyarázat: az élelmiszeripar nagy erőfeszítéseket tett a vidéki munkaerő rendszeres, nagyarányú beszállítására. Így nagyjából stabilizálni tudta létszámát.

A fővárosi munkaerőhiánnyal kapcsolatban újabban gyakran hangzik el az az *alaptalan* feltevés, hogy a problémát jelentős mértékben a gyermekgondozási segélyen levő kismamák okozzák. Ezt az — enyhén szólva: progresszió-ellenes — feltevést azonban a statisztikai adatok nem támasztják alá. *Az összes létszámcsökkenésből 54 százalékot tesz ki a nők és 46 százalékot a férfiak aránya!* Vajon ez *a nagyszámú férfi munkaerő hová tűnt* el az iparból? A nehéziparban öt év alatt bekövetkezett nagyarányú létszámcsökkenésnek csak 1/3-át tették ki a nődolgozók; az élelmiszeriparban 2/3-át, a könnyűiparban 3/4-ét. Ez körülbelül megfelel a nők foglalkoztatási arányának ezekben a népgazdasági ágakban. Minimális volt a nők létszámának csökkenése a műszer-, a híradás- és vácuumtechnikai iparban, a gyógyszeriparban pedig emelkedett a női dolgozók létszáma!

A munkaerőhiány alapvető oka az, hogy a fővárosban az elmúlt öt évben *lényegesen kevesebben kerültek munkaképes korba* — az 1960-as évek elejének sajnálatosan alacsony népesedési üteme következtében —, mint amennyien nyugdíjjogosulttá váltak. 1975-ben a *15—19 éves korosztályhoz* tartozók összlétszáma 50 ezer fővel (26,5 százalékkal) volt kevesebb, mint 1970-ben, amikor az utolsó Ratkó-korosztályok léptek munkaképes korba. A következmény: az ipari szakmunkásképző iskolák az 1970-es évek első felében egyre jobban elnéptelenedtek. Az *ipari tanulók száma* 1970—1975 között 52 ezerről 30 ezerre, vagyis 42 százalékkal esett vissza.

Íme, egy újabb tévhit, amit ideje lenne eloszlatni: az ipari tanulók számának csökkenése sem holmi káros divat következménye, hanem azzal függ össze, hogy csökkent a fiatal korosztályhoz tartozók száma. *A létszámcsökkenés majdnem hasonló mértékben érintette a középiskolákat is!* A gimnáziumi tanulók létszáma 10 ezer fővel, azaz 1/3-ával esett vissza öt év alatt, míg a szakközépiskolásoké — akik szintén a szakmai utánpótlást szolgálják — 4 ezer fővel (13 százalékkal). Ha ehhez még figyelembe vesszük azt is, hogy az 50 ezer fővárosi középiskolás tanulónak 1/5-e (11 ezer fő) vidéki, akkor teljesen nyilvánvaló, hogy *a szakmunkástanuló iskolákból nem „a középiskolák irányába" tűntek el a fiatalok.*

A főváros sokszor „nagyvárosi jelenség"-ként emlegetett *elöregedő kor-struktúrája* az elmúlt időszakban sajnálatosan tovább romlott. 1975-ben Budapesten *480 ezer nyugdíjas korú* volt, ez az összlakosság 23,2 százaléka. (Ebből 168 ezer férfi és 312 ezer nő.) A nyugdíjasok száma most több mint a kétszerese a 1949. évinek. Nagymértékben megbomlott a fiatal és idős korosztályok egészséges aránya; ez országosan 20—20 százalék körül mozog, a fővárosban viszont 14,4, illetve 23,2 százalék — az időskorúak javára! *Ilyen korstruktúra mellett külső munkaerő-bevándorlás nélkül nyilvánvalóan lehetetlen a főváros kiegyensúlyozott munkaerőellátását biztosítani.*

A főváros munkaerőellátási helyzetét tovább rontotta, hogy *a vidéki feláramlás is jelentősen mérséklődött. Emellett sem az agglomerációs övezet, sem az alföldi területek nem tudták az ingázók számát olyan ütemben*

Budapest 1977/7

SZÉP VAGY, ALFÖLD...

A Duna—Tisza közének sík vidéke nem tartozik hazánk leglátogatottabb kirándulóhelyei közé. A köztudatban régóta úgy él mint egyhangú, unalmas táj. Csak napjainkban kezdik felfedezni az autós turisták.

Pedig nem bánja meg, aki az Alföldnek e Petőfi, Móra megörökítette tájját felkeresi, akad itt is látnivaló bőven! A Kiskunsági Nemzeti Park olyan ritka természeti kincsekben bővelkedik, amilyenek nem találhatók sem a Dunántúlon, sem hazánk hegyes, erdős északi tájain. Homokbuckák, szikes tavak, nyárligetek, ártéri füzesek éppúgy meglelhetők itt, mint a nagykiterjedésű szikes puszta — jellegzetes növény- és madárvilágával —, vagy a borókalepte futóhomok, árnyat adó tölgyes.

Két nagy folyónk: a Duna és a Tisza határolja, csendes pihenőhelyeket kínálva partján a városi élet lármája elől idehúzódó embereknek. Kecskemét, Kiskunhalas, Félegyháza, Tiszakécske, Dávod selymesvízű termálstrandjait vidám fürdőzők hada lepi el nyaranta. Azok a kirándulók pedig, akik a pihenés és kikapcsolódás mellett tudásukat is bővíteni szeretnék, megismerhetik e táj történelmét, műemlékeit, múzeumainak változatos gyűjteményeiből, népi építészetének és díszítőművészetének még fennmaradt emlékeiből.

Kecskemét központjának századvégi magyaros szecessziós stílusú középületei éppúgy hálás témát nyújtanak a fotózás megszállottjainak, mint Kalocsa barokk palotákkal szegélyezett főtere, vagy a Baja és Kalocsa környékén itt-ott még fellelhető színpompás népviselet, s a letűnt idők nemes ízlését idéző parasztházak, falusi borpincék sora.

Bács-Kiskun megye hat városa közül keressük fel elsőnek 90 ezer lakosú székhelyét, Kecskemétet. 600 éve emelkedett városi rangra. A századok során háborúk, tűzvészek pusztították, ritkán ért meg ilyen békés fejlődéssel kitöltött korszakot, mint az utolsó három évtized. Nagykiterjedésű terület közigazgatási, gazdasági és kulturális központja. Szülöttei közé büszkén sorolja Katona Józsefet és Kodály Zoltánt. Felsőfokú oktatási intézményei, mezőgazdasági kutatóintézetei éppoly figyelemreméltóak, mint kulturális és sportlétesítményei. A Kodály Intézet és Iskola vonzza a zenepedagógusokat, színházának előadásait Budapestről és a szomszédos Vajdaságból számosan végigtapsolják, a Művelődési Központ és a Technika Háza színvonalas kulturális és műszaki tudományos rendezvények otthona, a fedett uszoda nemzetközi versenyek színhelye.

Az idelátogatók különböző típusú szálláshelyek között válogathatnak: szálloda, fizetővendég szolgálat, kemping fogadja a város iránt érdeklődőket.

A „hírös" város megér egy látogatást.

(X)

A kecskeméti színház

A kecskeméti városháza

Petőfi kiskőrösi szülőháza

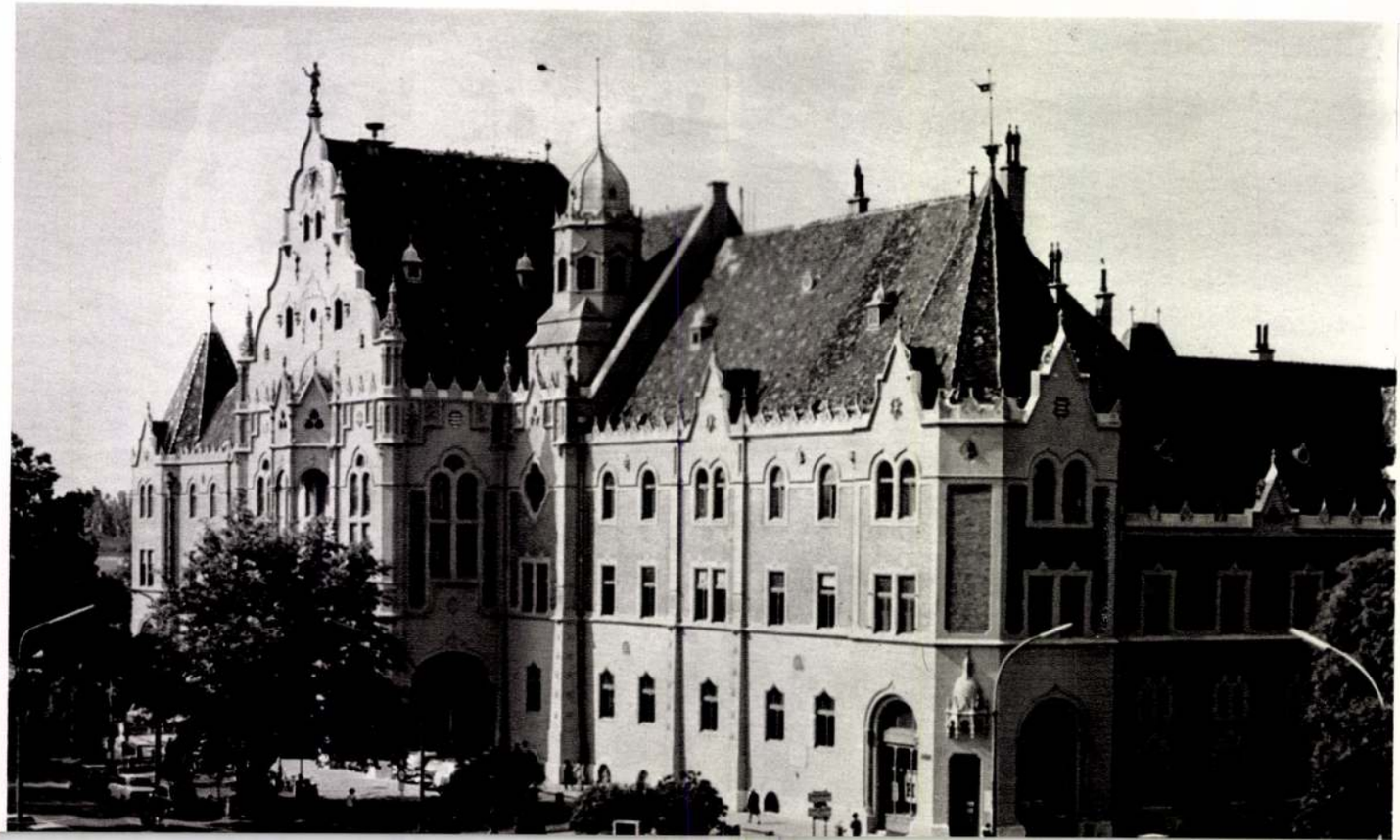

Zichy Mihály emlékmúzeuma

Mostanában, amikor a balatoni időjárás inkább kirándulásra, mint úszásra csábít, az utószezon üdülői, a turisták egyre szorgalmasabban lapozgatják a Balaton útikönyvet. A déli part nem bővelkedik annyi látnivalóban, mint északi szomszédja, ezért jelentett külön örömet ez a szép környezetben, egy védett park szomszédságában „felfedezett" kiállítás. Zala községben, a somogyi dombok között áll a *Zichy Mihály Emlékmúzeum.* Bár minden útikönyv jelzi létét, a rossz tapasztalatokkal rendelkező utazót mégis kellemes meglepetésként éri a ház felújított, takarosan rendbeszedett állapota.

Az egykori nemesi kúriát a festőművész nagyapja, Zichy Ferenc táblabíró építtette át, 1830-ban, az eredeti XVIII. századi alapokat figyelembe véve. Zichy Mihály itt született 1827-ben, s kalandos élete során Bécs, Szentpétervár, Párizs, Nizza és más városok közt, mindig hűségesen hazatért a szülői házba. Családja — egyik rokona ma is itt él — megbecsüléssel és szeretettel őrizte és őrzi a nemcsak festői tehetséggel, de makacs, mindent gyűjtő szenvedéllyel is megáldott fiú képeit, leveleit, gyűjteményeit. Az emlékházat a Somogy megyei Múzeumok Igazgatósága hozta létre és építette újjá, utoljára 1979 végén. A kibővített, immár hét helyiségből álló múzeum Zichy egész életét igyekszik bemutatni, festményein és grafikáin kívül személyes tárgyainak kiállításával is.

A festményeken — *Az anya fájdalma*, az *Autodafé*, a *Káin és Ábel*, és egyéb műveken kívül a grafikai teremben a festményeknél izgalmasabb Zichy-alkotások láthatók: az Arany-költeményekhez, a Madách-drámához és a Goethe Faustjához készített illusztrációk vannak itt, valamint más kiadványok és albumok, egyéb grafikai lapok is. A lakószobákban a művész életére vonatkozó fényképek, levelek, dokumentumok vannak kitéve, valamint otthonának néhány bútordarabja. A könyvtárszoba — amely pedig több első kiadást és egyéb értéket is rejt — a ház többi berendezésétől eltérő stílusú könyvesszekrényével inkább erődítménynek, mint olvasószobának tetszik. Erre a jól zárható szekrénysorra a könyvek biztonsága miatt volt szükség, ám sajnos ezzel jószerivel hozzáférhetetlenné váltak a művek. Az úgynevezett grúz szobában keleti bútoregyüttest és a szibériai tunguz-evenki népcsoporttól származó sámánruhát láthatunk. A műteremben ott áll Zichy rajzasztala, ahogyan az egykorú újságcikk írja: „Minden úgy maradt, ahogy a nagy festő elhagyta." E terem kuriózuma, a festő gyűjtőszenvedélyének illusztrálója az a három csipkefinomságú, egy darabból faragott bútordarab, ami valószínűleg Indiából származik.

A Zichy Mihály Emlékmúzeum szeptember végéig egész nap, azután májusig délelőtt és délután két-két óra hosszat van nyitva. **h. é.**

A Rákoskeresztúri temetőben mély részvét mellett búcsúztatták Molnár Miklóst, az 51 éves korában rövid szenvedés után elhunyt énekművészt. Molnár Miklós az operaszínpad nagy ígérete volt, aki már az 1960-as Erkel-énekversenyen sikerrel szerepelt, mint az Operaház ösztöndíjas magánénekese. Az éneklés művészetét a Zeneművészeti Főiskolán olyan kiváló mesterektől sajátíthatta el, mint Révhegyi Ferencné, Ádám Jenő, Lukács Miklós. Már főiskolai éveiben a Magyar Rádió énekkarában működött, 1957-től pedig öt éven át az Operaházban. Ezután szólista lett a Magyar Néphadsereg Központi Művészegyüttesében, később pedig a Pécsi Nemzeti Színház operatársulatába került magánénekesként. Modern oratóriumok és romantikus operák basszistájaként egyaránt sok sikert aratott. Egyebek között négy Szokolay-mű ősbemutatójának volt részese, és sikerrel énekelte például Pécsett a Főinkvizítort Verdi Don Carlosában. Az éneklést nagyon hamar abba kellett hagynia; 45 éves korától nyugdíjas volt. Ígéretesnek indult művészpálya szakadt ezzel félbe — most már véglegesen.
(g. L)

ZICHY MIHÁLY

Magyar Nemzet 1981. sept 11.

szovjetellenes propagandakampány, s területi revíziót követelő demonstrációsorozat folyik a Felkelő Nap országában.

A tokiói kormány az év elején február 7-ét „az északi területek napjává" nyilvánította. Augusztusban a Hokkaido szigeten levő Szapporóban egyhónapos rendezvénysorozat indult e területek visszakövetelésének a jegyében. Szeptember 3-án a kormányon levő Liberális-Demokrata Párt szervezésében nagygyűlést tartottak Tokióban a japán területi igények alátámasztására. E héten viszont *Szuzuki* Zenko kormányfő tesz demonstratív látogatást Hokkaidón, hogy az immár kialakult politikai rítusnak megfelelően a partról, illetve egy őrnaszádról szemügyre vegye „az északi területeket", vagyis a Szovjetunióhoz tartozó Dél-Kuriliszigeteket.

Militarizmus

Ez a tüntető pillantás északra természetesen jóval több egyfajta ártatlan politikai demonstrációnál. „Tokió az utóbbi időben egyre gyakrabban fordul más országokhoz azzal az igénnyel, hogy támogassák a Szovjetunióval szemben támasztott követeléseit" — írta a közelmúltban a *Novoje Vremja*. A szovjet hetilap emlékeztetett például arra, hogy a tokiói kormányzat kérte a San Franciscó-i békét aláírt államok földrajzi kiadóit: módosítsák térképeiket, és a négy Dél-Kurili szigetet ezentúl japán területként tüntessék fel.

Moszkva már több ízben és nagyon erélyesen leszögezte, hogy a két ország között valójában *nem létezik* semmiféle területi kérdés. A Kuriliszigetek ügyét nem lehet újratárgyalni, és ez Tokió semmiféle nacionalista, revansvágyó kampánnyal nem tudja kikényszeríteni. Ezt a szovjet álláspontot tartalmazta például a moszkvai japán nagykövetnek ez év február 16-án átadott jegyzék, és világosan kifejtette a szigetországban most folyó szovjetellenes rendezvényekre utalva a minap a moszkvai *Pravda*. A vezető

A Távol-Kelet problémáival foglalkozó moszkvai folyóiratban publikált adatokból megtudhatjuk, hogy a hatvanas és a hetvenes években az Egyesült Államok katonai kiadásainak a növekedése 2,4-szeres, Franciaországé 4,9-szeres, az NSZK-é 8,1-szeres volt, Japáné ezzel szemben 13,1-szeres. A hadikiadások abszolút összegét tekintve Japán máris Olaszország és Franciaország előtt jár, s szorosan megközelítette a legütőképesebb európai NATO-kontingenssel rendelkező NSZK-t.

Tokió szoros katonai együttműködése Washingtonnal (az év elején 119 amerikai támaszpont, illetve különböző amerikai katonai objektum volt a japán szigeteken), az amerikai ösztönzésre megvalósuló további gyors katonai fejlesztés — az idén újabb 7,5 százalékkal nőttek a hadikiadások és elérik a 11,2 milliárd dollárt —, nem utolsósorban pedig a Tokió—Peking kapcsolatok szovjetellenes fejlesztésének a veszélye, szovjet megítélés szerint fenyegető politikai és katonai vonatkozásokkal egészítik ki a revanstörekvéseket.

A két ország viszonyával foglalkozó szovjet állásfoglalásokban — köztük például a Japánnak átadott február 16-i jegyzékben — utalás található arra, hogy a tokiói kormányzat a szovjet—japán békeszerződés megkötését a minden alapot nélkülöző japán területi igények teljesítésétől próbálja függővé tenni. Moszkva nem hajlandó még csak vitát sem nyitni ilyenfajta „árukapcsolásról". Szovjet részről sajnálattal állapítják meg, hogy a területi követelések és a szovjetellenes hangulatkeltés *állami politika rangjára* emelkedett, de ugyanakkor Tokiónak értésére adják: a Szovjetunió kész a másik félnek is előnyös politikai, gazdasági és egyéb kapcsolatok fejlesztésére. Ám e kapcsolatok — húzzák alá Moszkvában — csak akkor lehetnek tartósak és szilárdak, ha a jószomszédság, a szuverenitás, a területi épség, és az egymás ügyeibe való be nem avatkozás ismert alapelveire épülnek.

Szászi József

Zichy Mihály

Méltatás.

Lóska Lajos: Egy művész útjai.
Művészet, 1980. június – 24. lap.

Zichy Mihály, festő
Grocfilus

L: Gulácsy L.

–: Hétszáz éves Madonna 2

Sol i Hrlap Bp. 1981. márc. 27

Zichy Mihály
(Zala, 1827 - Szentpétervár 1906)

„Pápa dátt" vegyes technika 14x11 cm
s. l. j.: Zichy Védett. Ki Ziáltási ár: 5000 ft.

BÁV 57. Képaukció Bp. 1982. május

Zichy Mihály

Máltatás.

Chikán Bálint: Ki miért akvarellez?
MŰVÉSZET, 1979. augusztzs - 19. lap.

Zichy Mihály, festő- és grafikusművész.

Ez az aukció, sok meglepetéssel szolgál, mind a régi, mind a modern festmények gyűjtőinek. – A művész műve, : hölgyekkel mulató Falstaff is szerepel az aukció kiállításán. /említve/

TV.-Híradó 2.

1978. dec. 2. Televízió 21.05 /Kné/

Zichy Mihály, festő

Azt hiszem, hogy más városokban is a háború nyomásából való kiszabadulás egyszerre nyitotta ki a horizontot. Somogy különben nemcsak a költészetre nevel, hanem a látásra. Nem véletlen az, hogy nagyon sok kiváló festő került ki Somogyból. Hadd mondjak néhány nevet, mert talán nem köztudomású, hogy ott született, alkotott Zichy, Iványi Grünwald, Kunffy Lajos, Galimberti, Rudnay, Vaszary János, Rippl-Rónai, Bernáth Aurél, Balázs János, Martyn Ferenc. Mindez valahogy benne volt a levegőben. És én igazából, a költészet mellett, még középiskolás koromban kezdtem nagyon erősen a képzőművészettel is foglalkozni, persze inkább csak elméletileg, mert legfeljebb rajzolni tudtam. Még gimnazistaként ismerkedtem meg Takáts Gyula révén Egry Józseffel, aki nemcsak korunk egyik legnagyobb festője, de emberként is oly páratlan jelenség volt, hogy az a hat-hét találkozás, amely akkor adatott nekem, él azóta is bennem.

-: Gazai G. beszélgetés

201–205.

Látóhatár, 1979. április

Zichy Mihály, festő

ZICHY MIHÁLY kibővített és felújított emlékmúzeumát már több ezer látogató kereste fel a Somogy megyei Zala községben. A szakemberek hozzáláttak a festő hagyatékában föllelt ötezer kötetes értékes könyvtár rendezéséhez, s földolgozzák Zichy Mihály levelezését is.

-:Kl

8

Népszabadság. Bp. 1980. márc. 19.

Zichy Mihály-emlékkiállítás az Ernst Múzeumban

Az idén van száz éve annak, hogy Zichy Mihály, a nagy magyar festőművész született, ezt a centenáriumot az Ernst Múzeum holnap megnyíló kiállításával ünnepli a magyar művészvilág. Valóban ünnepi kiállítás ez, melyen – negyedszázad óta először – egészen közelről megismerkedhetünk ennek a nagy magyar festőnek kivételes egyéniségével. Zichy Mihály művészete kiesett a magyar festőművészet fejlődési vonalából, annyira kiesett, hogy egy magyar nyelven nemrégen megjelent képzőművészet-történetben nevének megemlítését is hiába keressük a magyar festők között. Ha az Ernst Múzeum nem gondolt volna rá, születésének centenáriuma is valószínűleg nyomtalanul múlott volna el. Zichy művészete mégis közkinccsé vált. Ezen a kiállításon is rengeteg ismerőssel találkozik az ember, de százszor ismert reprodukciók után itt ismerjük meg igazán ezt a művészetet. Grafikus volt Zichy Mihály minden ízében, nagy olajképei is, amelyek közül néhányat szintén bemutat a kiállítás, a grafikus munkái. Természetes ezért, hogy a kiállításnak legkitűnőbb darabja néhány meglepően friss, elragadóan finom kis rajz, vázlat, a művész ceruzájának vagy tollának egy pár gyors vonása.

Teljes képet nem adhat Zichy Mihály művészi pályájáról ez a kiállítás, hiszen alkotásai szétszóródtak egész Európában. Csak a Budapesten lévő anyagot gyűjthették egybe, bár mint a kiállítás katalógusa elpanaszolja, ezer kicsinyes ok miatt azt sem lehetett teljesen. Kicsiben mégis egész a kép. Látjuk a művész minden kvalitását, látjuk mélységét a nagy filozófusnak, aki szimbólumokkal teliti belőlük fakadó alkotásait.

Közel 150 festmény, rajz van a kiállításon. Legnagyobb képe a *Modern szirén,* amelyet a Szépművészeti Múzeum engedett át. Többi nagy képének sok érdekes vázlata látható itt. De ismételjük, legérdekesebb és legértékesebb anyaga a kiállításnak a sok rajz, csupa leheletszerű finomság, amely mégis képes a legvadabbul tomboló erők, szerelmi és harci tüzek bámulatos kifejezésére. Külön teremben állították ki Zichy néhány tanítványának pár képét.

A kiállítás gondos rendezéséért köszönet illeti a múzeumot.

Magyarország, 1927. június 5.

Mikszáth Erzsi Művészet, barátaim
Cervinia Bp. 1977.

Tavaszi Szalon: a Szinyei Társaság fiataljai

Holnap délelőtt nyílik meg a Nemzeti Szalonban második kiállítása a Tavaszi Szalonnak, amely név alatt tavaly rendezett először a Szinyei Társaság a köréje csoportosuló fiatal művészek alkotásaiból kiállítást.

A célja ennek a kiállításnak az, hogy a közönséggel is megismertesse a fiatal művészgenerációt, mégpedig olyan helyen, ahol őket illeti minden figyelem, nem nyomja el őket beérkezett nagyságok árnyéka.

Valóban a legkülönbözőbb irányok és törekvések vannak képviselve 276 művén annak a 140 fiatal művésznek, akik itt összegyűltek. A fiatalok egy csoportjának elég jó keresztmetszetét kapjuk itt, de mintha eredménytelen lenne egy másik törekvés: új, igazi tehetségek felfedezése. Mintha ezek az igazán kiemelkedő tehetségek másfelé vonzódnának, és nem a Szinyei Társaság szárnyai alatt keresnének lehetőséget a kibontakozásra.

Nem hoz meglepő, új eredményeket új emberektől ez a kiállítás. Azok, akik már tavaly is részt vettek rajta, és tavaly még bátortalanok voltak, ma határozottan sokkal biztosabbak, új útjaikon sokkal merészebbek. Ezek közül kiemelést érdemel Novotny Emil Róbert nagy formákban összefogott nagybányai tájképe, Goebel Jenőnek egy olajképe és a 101-es számú tusrajza, Vadász Endrének néhány igen finom dekoratív hatású képe, Molnár C. Pál aktkompozíciója, Vargha Nándor Lajosnak egy női feje, az első olajfestmény, amelyet ettől a művésztől látunk. Bravúros rézkarcainak szimbolikus témája zavaros egy kicsit. Nem tartozik már a fiatalok közé, de egy nagyszerűen megkomponált lovasképpel szerepel Derkovits Gyula, és igen szép Jeges Ernő szentendrei tájképe. Érdekesek, de még nyersek és kiforratlanok Medveczky Jenő kubisztikus, erősen dekoratív tendenciájú kompozíciói.

A többiek, az újak még nagyrészt tanáraik hatása alatt állnak, különösen Vaszary nevelése tűnik elő lépten-nyomon. Egy-egy említést érdemlő képpel szerepel Erdélyi Ferenc, Csabai-Ékes, Ladányi Jenő, Raidl Ida, Farkasházy Miklós, a napokban tragikusan elhunyt Sándor István, Taksonyi Magda, a két Bazilides testvér, Fonó Lajos, aki egyelőre nagy lendülettel utánozza Aba Novákot, Pekáry István, Záray Luci.

A tavalyinál sokkal gyengébb a grafikai anyag, és feltűnő, hogy egyáltalában nincs tehetséges új szobrásznemzedék.

A kiállításnak egy igen súlyos hibáját kis gonddal ki lehetett volna küszöbölni. A katalógusban ugyanis nem az akasztás sorrendje szerint vannak a képek, hanem össze-vissza, úgyhogy percekbe kerül, amíg egy ismeretlen fiatal művész képéről megállapíthatjuk, hogy ki festette. Ez igen zavaró és igen bosszantó dolog, de sajnos, a Nemzeti Szalonban tradíció, amellyel, úgy látszik, nem akarnak szakítani.

Magyarország, 1927. március 25.

Zichy Mihály

Zichy Mihály (1827–1906): festő, grafikus, a magyar rajzművészet egyik úttörője. 1848-tól – két hosszabb megszakítással – Oroszországban, főként Szentpétervárott élt, ahol a cári udvar festője volt. Igazi műfaja a grafika, különösen az illusztráció. (Arany-balladák.)

Mihályfi Ernő:Müvészek,barátaim Bp.Corvina 1977.

Kichy Mihály, festő- és grafikusművész

Kass János mondja: „nem feledhetjük el azt sem, hogy Derkovits Gyula grafikai munkásságának milyen értéke, hogy Kernstok Károly, Pór Bertalan, Uitz Béla is ott ültek és dolgoztak előttük, így eljutunk a 19-es plakátokig, a századforduló, a szecesszió rajzművészetéig, vagy még régebben Kichy Mihály grafikai munkásságáig."

Tandi Lajos: Kass Jánosnál.
Tiszatáj, 1980. 4. 93. old.

1021

Zichy Mihály festő- és grafikusművész

1980. júl. 2o. Televizió 19.oo M.

A H É T.

- Mit lehet csinálni a Balatonnál, ha rossz az idő? Amikor a tó lehült vizében csak a legbátrabbak fürödnek. Ilyenkor kitünő alkalom kínálkozna az un. háttér kultúra /szép szó/ megismerésére, tehát a tájházak, müzeumok, kiállítások meglátogatására, a legújabb látványosságok felkeresésére. De hát ki tud róluk? Akár ezt a címet is adhatnánk most következő tudósításunknak, melyet Csurgay Judit és Márton József készített a hét végén.

- /időjárás prognózis/Július 2o-a vasárnap délelőtt lo óra. A Balaton vize 2o fok fölött van, így most tehát lehet fürdeni. Persze ki tudja hogy meddig? Hiszen a meteorológusok alig emlékeznek hasonlóan szeszélyes nyárra. De nincs semmi baj, kirándulásra mindenképp alkalmas az idő. Akadna is bőven látnivaló, csakhogy a legtöbb Balaton környéki múzeum és tájház még annyit sem hallat magáról, hogy legalább az ott helyben üdülők tudjanak róluk. Egyik figyelemreméltó, bár még ismeretlen újdonság a Siófoktól 35 km re lévő Zala községben a Zichy kastélyban látható. Végre felújították az 18oo-as évek elejéről való épületet és különböző hivatalok átköltöztetése után most már valamennyi termében kiállítást rendeztek be. ajzok, festmények, ecsetek és paletták grúz és indiai bútorok, fegyverek, valamint nagy értékü könyvtár jelzi az Oroszországot megjárt neves festőmüvészünk Zichy Mihály munkásságát és hétköznapjait. Az újonnan átadott termek egyik legértékesebbje az Ember tragédiához és az Arany balladákhoz készült illusztrációkat tartalmazza. És még valami, ottjártunkkor találkoztunk a legendás festőmüvész egyetlen ma is élő leszármazottjával a 89 éves Zichy Máriával. Akiről kiderült, hogy minden napját a múzeumban tölti és bárkinek szívesen mesél nagyapja életéről. Balaton-Zamárdiban vagyunk, a Fő utca 83-as számú ház előtt. Két okból is érdemes megjegyezni ezt a címet; egyrészt, mert bizony a helybeliek sem nagyon ismerik, másrészt pedig, mert egy újonnan megnyílt tájházról van szó. Hogy mennyi érték várja hiába a látogatókat, arról azt hiszem ezek a képek mutatnak a legtöbbet. A néprajz iránt érdeklődők olyan érdekességekre bukkanhatnak a paraszthaz kamrájában és fészerében, mint amilyen pl. a "vonyószék", melyet nagyapáink még a faszerszámok készítésére használtak. Ha Zamárditól egy ugrásra Szántódnál átmegyünk a komppal az északi partra, hasonlóan érdekes, frissen nyílt népi házat láthatunk Kékkúton.

Zichy Mihály, festő

L. Marastoni Jakab

dr Jány Péter: Marastoni Jakabról 1602

Élet és Tudomány, Bp. 1981. dec. 18. XXXVI/51

Zichy Mihály

akvarell

Dr Petró Sándor gyüjteményében található

Herman Óttó Mzueum Közleményei 16/143.o.

Bodnár:Dr Petró Sándor

Zichy Mihály festő

A FELÚJÍTOTT Zichy Mihály-emlékmúzeum a Somogy megyei Zalán megnyílt. A kibővített állandó kiállításon a XIX. századi festőművész alkotásainak gazdag gyűjteménye, értékes könyvtára és levéltára tekinthető meg.

– : Hír

8

Népszabadság, Bp. 1979 dec. 4

Zichy Mihály, festő

● MÚZEUMAVATÓ. A Somogy megyei Zala községben holnap délelőtt avatják Zichy Mihály kibővített állandó kiállítását.

– : o Múzeum avató

12.

Esti Hírlap, Bp. 1979. dec. 1

Zichy Mihály, festő

lői alak, indák

A századforduló
XX. század
forron

6

–: Magyar exlibrisek

Esti Hírlap Bp. 1979 okt. 30.

Zichy Mihály, festő.
grafikus

L: Kass J.

Tandi L: Kass Jánosnál 91-96

Tiszaláj, Szeged, 1980. júl. XXXIV/7.

Zichy Mihály

Kovács Johanna a nagykőrösi Ifjusági Házban november 27.-től,
Gábor Móric a Csepel Galériában november 27.-től,
Szávoyszt Katalin a Ferencvárosi Pincetárlaton december 5,-ig,
Feleky Fetter Frigyes a Pataky Müvelődési Központban december 14.-ig,
Kórusz József a 12. számu Szabó Ervin Könyvtárban
Koncz Zsuzsa fotómüvész a Fényes Adolf Teremben december 16.-ig mutatja be müveit.
Gross Arnold, Szemethy Imre és Almásy Aladár grafikáinak kiállitása a veszprémi Vegyipari Egyetem aulájában, megtekinthető.
Zichy Mihály Emlékmuzeum megnyitása Zalán december 2.-án lesz. Élet és Irodalom, Bp.1979.dec.1. XXIII. évf. 48. sz.8. lap.

Zichy Mihály

"A Tavaszi Tárlat" cimmel Mátrai Vilmos számol be a Mücsarnokban rendezett kiállitásról. Először felsorolja a hatvanas évek müvészeit, majd a kiállitás mai része cimmel a fiatalabb müvészeket és végül a Mücsarnoktól különvált Benczur Társaság tagjait.
A tárlatról szóló kritikát, a Benczur Társaságra vonatkozó véleményt, valamint a teljes müvésznévsort lásd: Barabás Miklós nevénél.
A hatvanas évek müvészei:
Barabás Miklós: Prielle Kornéliát ábrázoló képe, Borsos József: Hármas arcképe, Valentiny János: Haldokló cigány-a, Munkácsy Mihály: "Utolsó próba" c. Benczur Gyula: Madame Dubarry c. Zichy Mihály pannoja, Lotz Károly freskóterve, Telepy Károly:"Tátrai tájkép"-e.

Élet, Bp. 1923. május 6. XIV.évf. 9. sz. 213-214. lap.

ZICHY MIHÁLY

Michael Zichy: Damenporträt.
Kreidezeichnung auf rötlichem Papier
kb. 37x30 cm. - Sign.

Aukción: WIEN, DOROTHEUM
441. Kunstversteigerung
13. bis 16. Febr. 1979.
Katalogus 245.sz., 37.old.

Zichy Mihály, festő

A cár festője

Hetvenöt esztendeje, 1906. február utolsó napján hunyt el Szentpétervárott a magyar és az egyetemes képzőművészet egyik legnagyobb alakja, Zichy Mihály, akit három nemzet is magáénak vall: a magyar, az orosz és a grúz.

A Somogy megyei Zala községben született 1827. október 14-én, s a pesti és bécsi tanulóévek után, alig húszévesen, egy orosz nagyherceg leányának rajztanárává szegődött. Hazaszeretetét bizonyítja, hogy amikor I. Miklós cár 1849-ben megkérdezte tőle:

„Rokona Ön annak a gróf Zichy Ferencnek, aki magyarországi hadseregem mellett az osztrák császár biztosaként működik?" — így válaszolt:

— Nem, felség! Ahhoz az úrhoz nincs közöm. Ha lenne is, megtagadnék vele minden rokoni közösséget.

Nemcsak szóban, képben is vallott az orosz segítséggel letiport magyar hon mellett: 1849 őszén megfestette a vértanúhalált halt Batthyány Lajos miniszterelnök portréját. Szerződését a megalázó feladatok miatt hamarosan fölbontotta, és évekig egy fényképész mellett dolgozott mint retusőr.

Zichy Mihály rokonszenvvel figyelte a kaukázusi hegyilakók függetlenségi megmozdulását. Együttérzésének bizonyságaként megrajzolta a Kaukázusi jelenetek című albumát, majd a cár megrendelésére, 1853-ban rajzsorozatot készített a gotsinai vadászatról. Hamarosan kinevezték udvari művésszé, s évtizedekig Zichy volt a mindenkori orosz cár festőkrónikása. Ezernyi rajzban, vízfestményben örökítette meg a pompás udvari ünnepségeket, vadászatokat, fényűző mulatságokat. A legelőkelőbb orosz arisztokraták mind vele festették meg arcképüket.

A spanyol inkvizíció áldozatainak emlékére alkotta meg egyik legmegrázóbb művét, az Autodafét. Háborúellenessége A rombolás géniuszának diadala című, hatalmas méretű képén szólalt meg legszemléletesebben, amelyet a párizsi világkiállításra készített, de a zsüri merész antimilitarista és antiklerikális mondanivalója miatt kitiltott a kiállításról.

1874-től néhány évig Párizsban dolgozott. Rövid hazai látogatásai után megint visszatért Oroszországba, s megrajzolta a grúz nemzeti eposznak,

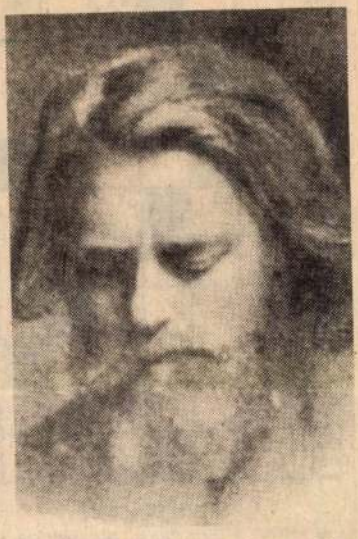

Rusztaveli Tigrisbőrös lovagjának nagy hatású illusztrációit. Hivatalos elfoglaltságai mellett elkészítette Az ember tragédiájának és Arany János huszonnégy, drámai erejű balladájának illusztrációit. Lermontov, Gogol, Goethe és Petőfi műveinek is Zichy Mihály a legjelesebb képi megjelenítője.

Amikor meghalt, „őfelsége, az orosz cár — amint azt II. Miklós udvari krónikája megőrizte —, parancsot adott, hogy a kiváló festőművész emlékére szólaljanak meg a Péter-templom, a Kazányi-székesegyház és a Szent Izsák-katedrális összes harangjai". A „minden oroszok cárjának" eme gesztusa méltó tiszteletadás volt Zichy Mihály zsenijének.

KÁLMÁN GYULA

Kálmán

Népszabadság

19.

26.

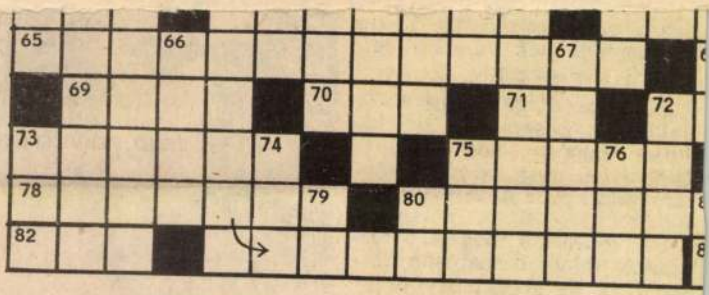

VÍZSZINTES:

1. **Oscar Wilde egyik aforizmája (az első rész, zárt betűk L, R).**
11. Az angol földrajzi nevekben: tenger.
14. Önálló történelmi múlttal és némi önkormányzattal rendelkező országrész.
15. A gyakorlatban általánosan követett.
17. Louis d'. . .
18. Szövetkezeti csúcsszerv.
20. Francia konzervatív polgári történetíró (1842—1906), elöl személyneve kezdőbetűjével.
21. Fényes festék.
23. A régi c betű.
24. Az egyik tv-bemondónő vezetékneve.
26. A takaréktűzhely népies neve.
27. Római 56.
29. **Az aforizma második része (zárt betűk: E, Z).**
32. Betekint.
34. Görög város Thesszáliában.
35. Tyúk — tájszólással.
36. Valószínűleg nem.
38. . . . Roy (Walter Scott műve).
39. . . . hal (békaporonty).
41. A tantál vegyjele.
42. Milánó, egynemű betűi.
43. Azon a helyen, népiesen.
45. Lengyel utazási iroda.
46. Távirati ő.
47. Megpörkölődött.
48. Református prédikátor, az 1697. évi hegyaljai felkelés egyik vezetője.
49. Latin „é".
50. . . . -másik.
51. Orosz balett-táncos, a XX. századi balett egyik legnagyobb mestere.
52. A. F. M.
53. Római 501.

FÜGGŐLEGES:

1. Francia repülőgéptípus.
2. A stroncium vegyjele.
3. A hegedű lakása (néve
4. Olimpiai bajnok holland
5. Egykori híres könyvkia dász.
6. Fekete karszalagot visel.
7. Odanéz, egynemű betűi.
8. Az oxigén és az ittrium
9. Osztrák schilling, rövid
10. Gaz betűi, keverve.
11. Egymás után mondott.
12. Tűz- és vízálló építőany
13. Lat betűi, keverve.
14. Diktálás alapján való írá gyakorlására.
16. Furfangos fickó.
19. . . . Burgiba (tuniszi álla
22. Lázcsökkentő gyógyszer.
24. Nagy angol költő.
25. Helyesel az angol.
28. **Az aforizma harmadik r tűk: A, Z, N).**
30. A szájüregnek a gége felé folytatódó része.
31. Köztársaság Jugoszláviá
33. Lángol.
37. Természetfölötti erők léte
40. Az egyik budai kerület.
44. T. T. K.
45. . . . Ridge (atomipari köz sült Államokban).
47. Mennyei.
48. Város Csehszlovákiában.
49. A seb helye (névelővel).
51. Csövek, gépelemek heng
52. „A" fizetsége.

Zichy Mihály, festő-grafikus művész. (1827-1906).

2

2 Zichy Mihály: Vázlat A pusztítás Géniuszának diadalához,
papír, akvarell, ceruza, 28x35 cm, 1878

gszínház színpadán

ZICHY MIHÁLY (Életrajzát lásd Kat. 232)

269/a. Festő állványa előtt, 1871 *62.*

cer., p., 175x156 mm
Jelezve j.l.: Zichy 1871 29 August
MNG Itsz. 1904–256

A kis rajz a hetvenes évek fordulójának európai szintű alkotása. A lap baloldalán állvány előtt, napernyő alatt dolgozó festő alakja a szabad természetben dolgozó festő egyre állandóbbá váló típusát adja.

A finoman felvázolt kis rajz Zichy nyugateurópai útja során, Párizs környékén keletkezett.

Irod: Berkovits 1964, 72, 358 (korábbi irodalommal).

Sz.K.

UJHÁZY FERENC (Életrajzát lásd Kat. 161)

268. Warschag Jakab festőiskolája, 1845 körül *44.*

lav., tus, p., 255x322 mm
MNG ltsz. 1923–1040

Műteremrészlet. Balra ablak, előtte állványnál ülő, palettát tartó, a néző felé tekintő fiatalember. Jobbra,falnak támasztott képek előtt négy, egymással beszélgető alak. A jelenet további résztvevői – egy ülő, vázlatkönyvbe rajzoló fiatal nő, mögötte félig fölé hajolva társnője és egy kötényes fiú nyitott szekrény előtt. A képektől félig eltakarva idős festő tollas barettben, palettával.

Ujházy 1843–49 között, bécsi tanulmányai előtti éveit Warschag pesti műtermében tölti. Első iskolája volt ez, ahol képzőművészeti alapismereteket kapott, és egyúttal több társával segédkezett Warschag mindig nagyszámú, – elsősorban cégér (lásd Kat. 215)– megrendeléseinek kivitelezésében.

Irod: Lyka MM,528.

Sz.K.

Zichy Mihály, festő és grafikusművész (1827–1906).

5

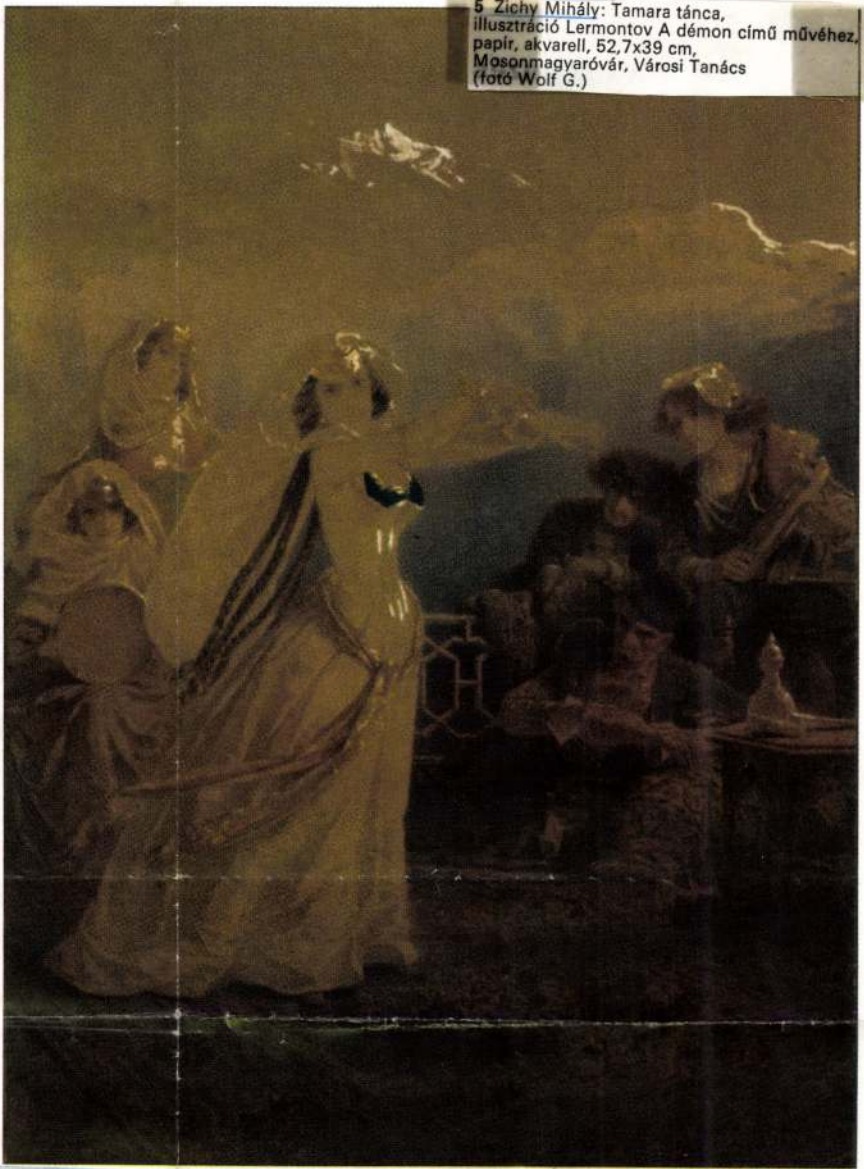

5 Zichy Mihály: Tamara tánca, illusztráció Lermontov A démon című művéhez, papír, akvarell, 52,7x39 cm, Mosonmagyaróvár, Városi Tanács (fotó Wolf G.)

Művészet, 1984. évf. 34. old.

3

ünnepelt mesterei közül *Couture* megfesti *A rómaiak hanyatlását, Rochegrosse Babylon pusztulását*; Zichy példaképe, *Wilhelm von Kaulbach* Nérót választja

ját, kinzatásokat, kivégzéseket, pontos, realisztikus előadásban.

Zichy pesszimizmusa, a kívülálló moralista póza ellenére is tovább viszi az

Zichy Mihály, festő- és grafikusművése /1827-1906/.

3. „A pusztítás Géniuszának diadala", olaj, vászon, 447 x 550 cm, 1878, M.N.G., Budapest /repr./

3 Zichy Mihály: A pusztítás Géniuszának diadala, olaj, vászon, 447x550 cm, 1878, MNG, Budapest (fotók Wolf)

Művészet, 1984. júl. 33-old.

Fischer Mihály,
festő- és grafikusművész

1021.

1980. ápr. 11. Televizió 21.45 M.

TV-Híradó 2.

- Moszkvától másfél óra autóval Zagorszk. Ide kirándultak a Vigszínház és az Állami Operaház szabadnapos művészei, akik résztvettek a magyar kultúrális napok rendezvényein. Zagorszk nevezetessége a kolostor, melyet a XIV. században alapítottak. A színekben pom ázó kolostor, épületek és templomok az ősi orosz építészet csodálatos együttesét alkotják. A kolostor fontos szerepet töltött be Moszkva védelmében az elmúlt századok során, pl. ellentállt a tatároknak, a lengyel-litván seregek másfél éves ostromának. Itt talált menedéket a fiatal Nagy Péter, a Strelecz-lázadás idején. Itt temették el Borisz Gudonovot és családját. Templomai mai is müködnek, híres búcsújáró hely.

Moszkva,a lo milliós főváros világszerte ismert szimbóluma a Bolsoj. Öt emeletes nézőteré több mint 2 ezeren élvezhetik este az előadásokat. Az épületnek sok magyar vonatkozása is van, pl 1970-ben Zichy Mihály festménye alapján állították helyre a nézőteret. A legutóbb felújításnál egy kilogramm aranyat használtak fel a falakdíszítésére és darabonként restaurálták a 13 ezer részből álló kristály csillárját. Itt mutatta be tegnap este az Illami Operaház társulata Verdi: Lombardok című operáját /zene/

A Szovjetunióban most ötödik akalommal vendégszereplő társulat nagy- és megérdemelt siert aratott. A 300 tagú együttes hazaérkezett Moszkvából. M véget értek a Szovjetunióban a lo napon át tartó "magya kultúrális napok".

Zichy Mihály

Zichy Mihály magyar festő életéről rendez filmet Grúziában Nana Mcsedlidze. A kaukázusi köztársaságban rendkívül népszerű a magyar festő. Amikor ott járt, elsőként készített illusztrációkat Sota Rusztaveli, a XII. századi költő „Tigrisbőrös lovag' című poémájához, amelyet a grúzok nemzeti eposzuknak tekintenek. A festő illusztrációit a grúz népnek ajándékozta, s ma is sok Rusztaveli kiadást díszítenek rajzai. Ez egyébként már a második grúz film lesz a magyar festőről, néhány éve dokumentumfilmet forgattak Zichy Mihályról.

Magyar Nemzet 1986. XII. 31.

Zichy Mihály

ZICHY MIHÁLY életéről rendeznek filmet Grúziában. A kaukázusi köztársaságban rendkívül népszerű a magyar festő. Amikor ott járt, elsőként készített illusztrációkat Sota Rusztaveli, a XII. századi költő „Tigrisbőrös lovag" című poémájához, amelyet a grúzok nemzeti eposzuknak tekintenek.

Népszabadság, 1986. XII. 31.

Zichy Mihály (Zala, 1827 - Gentpetervár, 1906)

„Vizparton ülő leány"

gyűres ceruzarajz és fedőfehér 56x46 cm

J. l. j.: M Zichy

kiállítási ár: 20000 ft

BÁV 60.Képaukció Bp.1983.május

MTI SAJTÓFIGYELŐ
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726
Zichy Mihály festő- és grafikusművész
NÓGRÁD
1980 JUN 01

1021

A zalai Zichy-emlékmúzeum

Zichy Mihály ahhoz a nagy magyar festőnemzedékhez tartozott, amely a múlt század derekán világgá indult, hogy festészetünk erőit hozzámérje a Nyugat nagyiramú művészetéhez. Vakmerő vállalkozás volt ez, amihez csak olyan nagyrahivatott festő foghatott, mint Zichy Mihály, Munkácsy Mihály, Paál László, Szinyey Merse Pál. Míg az utóbbiak művészi tájékozódása Nyugat felé mutatott, Zichy Mihály pályája úgy hozta magával, hogy a Nyugat és a Kelet lett művészetének befogadójává: magyar talajból sarjadva a francia, az angol, a német és az orosz kultúrában egyaránt érdekes szintézist képvisel. Gazdag, sokrétű életművéből a haladás eszméinek következetes harcosa, a zseniális illusztrátor, a virtuóz akvarellista, s a rajz felülmúlhatatlan mestere bontakozik olyan művészegyéniséggé, aki a magyar képzőművészet történetéből eredetien és hatalmasan emelkedik ki, s akinek művészete világviszonylatban is maradandó értékű.

A magyar festészet e kimagasló művészegyénisége Zichy Mihály 1827-ben a köztük van. Azidőben úgy látszik kitüntetésnek tekintették a híres szobrásznál ülni és e gyűjteménybe beleszámíttatni".

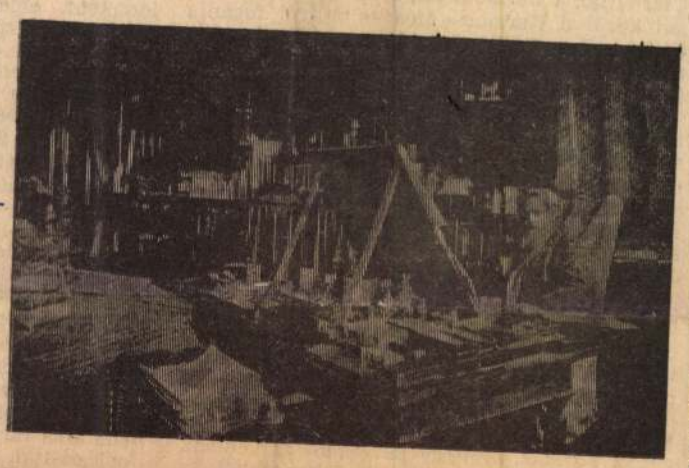

Zichy Mihály egykori szentpétervári műtermében (korabeli felvétel). Rajzasztala a zalai múzeumban.

Az emlékmúzeumban számos tárgyat őriznek, amelyek arra vallanak, hogy Zichy illusztrációi készítésekor milyen alaposan készült föl a szereplő személyek történelemhű ábrázolására, a korhű atmoszféra hiteles érzékeltetésére.

Ezt mutatják a Kaukázusból, pontosabban Grúziából származó fából, fémből készített népművészeti, iparművészeti tárgyak, amelyeket a XII. században élt Rusztavelli-illusztrációkon látunk viszont.

Az emlékmúzeumban Zichy rajzasztalán festékei, rajzeszközei között vannak nagyszámú — számozott végű — tusstollai is. E számjegyek értelmére a leningrádi orosz múzeumban őrzött egyik vázlatkönyvének lapjai derítettek fényt. Az érdekes műhelytitkokat leleplező feljegyzés szerint a Mesternek több száz, pontosan 961 rajztolla volt, amelyeket az említett vázlatkönyv oldalain sorra kipróbált vázlatos, ötletszerűen odavetett vonalakkal, alakos vagy díszítményes rajzokkal, különböző betűvetési kísérletekkel. A rajzok mellé odajegyezte a toll számát és saját véleményét. Mindez jól mutatja, hogy a mesterség alapos ismeretének fontosságát gyakran hangoztató Zichy, milyen odaadással, szenvedéllyel tanulmányozta rajzoló szerszámainak sajátosságait, hogy azok gondolatait, mondanivalóját, minél tökéletesebben kifejező, engedelmes, simulékony eszközökké válljanak a kezében. E vázlatok eszünkbe idézik Lyka Károly szavait: „Zichy minden kis rajza szemléleténél tudatossá teszi bennünk, hogy kivel van dolgunk".

Az emlékmúzeum gazdag anyagát, annak értékes könyvtárával és levéltárával számba venni szinte lehetetlen; még kevésbé célja e soroknak az időálló életmű jellemzése.

Ez alkalommal arra a helyre szeretnénk az olvasó figyelmét felhívni, ahová a nagy magyar mester a világvárosok forgatagából, sikereiből és kudarcaiból időnként hazatért, hogy egy szippantást vegyen ebből a tájból, mint a búvár, akinek elengedhetetlen szüksége van a levegő éltető táplálékára.

Bényi László

Zichy Mihály Faust-illusztráció

Illusztráció Rusztavelli: A párducbőrös lovag című eposzához

Somogy megyei Zalán, az évszázados fák ölében meghúzódó egykori nemesi kúriában született. A szülőházat, amely a XVIII. században épült, a művész táblabíró nagyapja, Zichy Ferenc építette újjá 1830-ban. A művész születésének százéves évfordulóján a család kezdeményezésére, az épületet, melyben a festő személyes tárgyai, rajzai, gyűjteménye — változás nélkül maradtak, múzeummá nyilvánították. A háborús események megrongálta épületet 1951-ben helyreállították és kiegészítették a gyűjtemény anyagát. A legutóbb tavaly újrarendezett kiállításon láthatjuk Zichy hagyatékát.

Zichy Mihály zalai műtermében az egykorú újságcikkek tudósítása szerint „minden úgy maradt, ahogy a nagy festő elhagyta." A család hűségesen, megbecsüléssel és kegyelettel őrizte Zichy hátrahagyott műveit, levelezését, gyűjteményeit, a Mester végakaratának megfelelően: „Mint minden gyűjtő örülök, ha valaki érti, becsüli és élvezi a műtárgyakat, de rémítően haragszom, ha valami hanyagságból megromlik vagy elvész".

Zichy közel fél évszázados oroszországi tartózkodása alatt gyűjtött páratlan értékű néprajzi anyagot a háborús események megtizedelték, de a felszabadulás utáni helyreállító munka egyik legjelentősebb magyar emlékmúzeummá emelte a gyűjteményt.

Zichy egykori otthonában — festményei mellett — kaukázusi és indus bútorok, csipkefinomságú faragványok, gyöngyberakású asztalok, perzsa kazetták, fajanszok, nargilék, ázsiai népviseleti, színházi ruhadarabok és egyéb különböző ritka, népművészeti, iparművészeti tárgyak kötik le a látogató figyelmét. Egykori zalai látogatásáról Prém József cikkében ezt olvassuk: „Becses volt a fegyvergyűjtemény is, az albáni, kaukázusi, török, arab, egyiptomi, beduin és cserkesz puskák mindmeganynyi ritkaságok valának. Ahová a szem nézett, ott a művészet, vagy a természet egy ritka jelenségét látta. Nagy álló óra, amely majdnem a mennyezetig ért, pompás régi kordovai székek, perzsabútor, berakott elefántcsont díszítéssel, japán és kínai kosztüm, furcsábbnál furcsább sétabotok, nagy gyűjteménye, s e tárgyak a legfestőibb elrendezésben minden kis helyet betöltöttek".

Zichy egyik levelében utalást találtunk azokra a bronzplasztikákra, amelyek az emlékmúzeum kiállításának értékes tárgyai: „David d'Angers a híres francia szobrász egypárszáz a század elején élő celebritásokat és pedig medallion formában készített. Zalán, az én múzeumomban van ezekből néhány darab. A mi Liszt Ferencünk is

Zichy Mihálynak a Párizsi Magyar Egylet részére készített rajza.

...lom ...orszakban

Manapság érezhetően növekedett az érdeklődés hazánkban is a múlt eseményei, haladó hagyományaink iránt. Az ilyen örökségek felkutatása s példaként való bemutatása mindenképpen progresszív tett, s talán a jövőben mód lesz arra is, hogy más gyárakban, üzemi művelődési otthonokban stb. is hasonló tárlatok jöjjenek létre.

A kiállítás tanúsága szerint, az öblösüveggyárban nemcsak a jelzett történelmi időszak munkásmozgalma volt gazdag. A tárlat ebből is csak mozzanatokat mutathat be, jó válogatásban. Ismeretes azonban, hogy a munkásmozgalom gyökerei szinte a kezdetekig, a múlt századba nyúlnak viszsza. Elég, ha csak az 1895-ös május 1-i megmozdulásra utalunk, amelyen az üvegesek és a bányászok együtt vettek részt. Az új tanácsterem a maga belső terével, méltó keretet nyújt ennek a kiállításnak, s mindenekelőtt a fiatalok számára szolgál tanulságul, akik segítségével, közvetlen módon kerülhetnek közelebb az elődök küzdelmeihez, céljaik megismeréséhez, erőt meríthetnek a jelen munkájában is a dicső küzdelmekből, amelyet egy jobb világ eljöveteléért folytattak a munkásmozgalomban tevékenyen részt vevő elődök.

T. E.

...om körül

...okkal segíthessék a klubok ...nunkáját, elengedhetetlen a ...személyes kapcsolat. Éppen ...ezért a klubtanács tagjai ...naguk is közvetlenül figyelemmel kísérik egy-egy klub ...evékenységét, első kézből ...értesülnek a problémákról, ...melyek talán tipikusak, de sohasem azonosak.

Az ifjúsági klubmozgalom ...számos kérdőjele közül most ...supán néhányat érintettünk, ...de feltehetően ezek is kelően érzékeltetik, milyen összetett feladat hárul a klubtanácsokra.

— sg —

Múzeumok és k...

Nógrád, hazánknak e kis megyéje szelíd dombokkal, hegyekkel, a Mátrával, a Cserháttal, a Börzsönnyel, a modern Salgótarján körül a Karancs—Medves tájával fogadja az érkezőket. Tájképileg változatos a kép, szemet gyönyörködtető a „görbe ország", ahogyan Mikszáth Kálmán nevezte egykor. A megyének mindössze két városa van, műemlékekben is a szerényebb tájak közé tartozik, azok jó része is többnyire szétszórt, céltudatos utazással tekinthető meg. Aki azonban erre vállalkozik, nem csalódik, sok történelmi tanulsággal, élménnyel lesz gazdagabb. Mindenkinek ajánlott tehát ez a nógrádi utazás, nemcsak a csoportok számára.

Annál azért gazdagabbak vagyunk, semhogy most fölsorolhatnánk a látnivalókat. Csak egyet-kettőt említünk ízelítőül. Például Ipolytarnóc harmincmillió évvel röpít vissza bennünket az időben, az ősleletek világszerte ismertek, legalábbis tudományos körökben. De vannak „közelebbi" emlékek a román és gótika korából, mintegy jelzésként pár emlék, töredék a reneszánszból, több a barokkból, és így tovább. Néhány újabban föltárt templomunk, freskós falunk gazdagítja Magyarországot, hogy csak Nógrádsápot, Tereskét, Maconkát, Mátraszőllőst, vagy éppen Szécsényt, Mátraverebélyt említsük. Kúriákból, kastélyokból is mentegetjük — kicsit lassan —, ami menthető és érdemes a megőrzésre. A modern városépítészet szép példája Salgótarján, egyedülálló az országban a palóc népi építészet valóban élő faluja, Hollókő.

És itt vannak a múzeumok, amelyek, mint mindenütt, egyre inkább szerves részét jelentik az idegenforgalomnak is, amennyiben az képes kihasználni a bennük rejlő lehetőségeket. A Nógrád megyei Múzeumok Igazgatósága Múzeumi mozaik címmel tájékoztatókat jelentet meg, az idei harmadik számot éppen mostanában adták ki. Ebben, többi között, közreadják a tavalyi látogatói statisztikát s ez a szám biztató abból a szempontból, hogy az érdeklődők száma emelkedik. Természetesen, tudjuk, hogy éppen itt nem szabad számok bűvöletébe esnünk, hiszen a belső gazdagodás csak elmélyültebb múzeumi látogatásokon valósulhat meg, s bizony még sok a „futó" csoport a múzeumi kiállításokon is. Mégis, lássunk néhány adatot. Tavaly Nógrád megye múzeumait, emlékhelyeit összesen 157 807 látogató tekintette meg. A leglátogatottabb intézményünk a szécsényi Kubinyi Ferenc Múzeum volt 45 948 látogatóval, utána a balassagyarmati Palóc Múzeum (44 943) és a hollókői falumúzeum (36 916) következett. Sokan keresték föl a Nógrádi Partizáncsoport Emlékmúzeumot is Karancsberényben, januártól novemberig 12 342 látogató. A Salgótarjáni Munkásmozgalmi Múzeum látogatottságát jelenleg befolyásolja az új múzeumba való költözködés előkészülete (most zárva is van), idén októbertől azonban bizonyára látogatott intézménnyé válik izgalmas állandó és időszaki kiállításaival, galériájával. A pásztói helytörténeti múzeum és romkert, a cseszteivei Madách Imre-, a horpácsi Mikszáth Kálmán-emlékmúzeum, a bánki nemzetiségi ház látogatottsága viszonylagos állandóságot, időnként emelkedést mutat. (Nem részletezzük ezúttal azt, hogy például a horpácsi Mikszáth Kálmán-emlékmúzeummal kapcsolatban még sok a tennivaló, hogy a kulturált körülményeknek s irodalomtörténeti jelentőségének mindenben megfeleljen.) Kedvelt idegenforgalmi cél Salgótarjánban a ritkaságszámba menő föld alatti bányamúzeum is.

Egyik leglátogatottabb múzeumunk tehát a szécsényi. Ez a helytörténeti múzeum 1979. eleje óta viseli új nevét: Kubinyi Ferenc Múzeum. Névadója a múlt századi történelem egyik nagy alakja életével, munkásságával is megismerkedhetnek a látogatók. Maga a kastély, amelyben a múzeum működik, építészetileg is értékes, a tizennyolcadik században épült, s gondosan helyreállították. Környezete is mind rendezettebbé válik, egyik helyreállított saroktornyából különösen megkapó panoráma tárul a látogatók elé, többi között a Borjúpásttal, ahol 1705-ben a híres országgyűlés zajlott s II. Rákóczi Ferencet vezérlő fejedelemmé választották. A vadászati, vadgazdálkodási kiállítás gazdag látnivalókban, s például a Nadler Herbert-, vagy a Szécsényi- és Kittenberger-emlékszobák a maguk nemében ritkaságszámba mennek. (Különösen, mióta a nagymarosi Kittenberger-ház sajnálatos módon bezárt.) A régészeti állandó kiállítás, vagy az újabb, „Mozaikok Nógrád megye természeti képeiből" című tárlat ugyancsak gazdag látnivalókban. A kiállítások további sorolása helyett említjük, hogy — amint azt már korábban hírül adtuk —, új gyűjteménnyel gyarapodott a megyei múzeumi szervezet. Dr. Tóth Ferencné, dr. Soós Ilona műgyűjteményét a szécsényi Kubinyi Ferenc Múzeumra hagyta. Ez a gyűjtemény több részből áll, feldolgozása máris megkezdődött. Ennek befejeztével jövő évben időszakos kiállításon mutatják be az anyagot, illetve a véglegesen kialakított enteriőr termekbe kerülnek az értékes műtárgyak, tovább gazdagítva a múzeumot, s emelve hírét a látogatók körében.

Az idegenforgalmi szezon elején nem árt megemlíteni, hogy több gondot lehetne fordítani a leglátogatottabb megyei helyeken — köztük Szécsényben is — arra, hogy a műemlékvezetet ne rontsa le az adott helység elhanyagoltsága, néhol a rossz utak, a színvonaltalan vendéglátás, és így tovább. Hiszen például éppen Szécsényben már a reformkorban volt olyan gróf, aki a kastély kertjében „a városi polgárok szórakoztatására sörcsarnokot és tekepályát állított". Ha nem gondolunk is erre, az mindenképpen kívánatos volna, hogy a vendéglátás körülményei tovább javuljanak, mert — megfordítva s kicsit módosítva a szólást —, nemcsak a szellemi örömökkel, hanem kenyérrel is él az ember. S megyénkben bizony nem ártana gyarapítani azoknak a helyeknek a számát, ahol valóban vendégként tisztelik most már nem is olcsó árakon a belépőt.

— te —

Pénzhamisítók a XIV. században

A szakértők szerint a pénzhamisítás a XIV. században élte virágkorát, a középkori Bulgáriában. Akkoriban az országban számos pénzhamisító központ működött. A régészek szerint a legjelentősebb pénzverdék a Duna menti Szilisztrában, Vidinben és Veliko Tirnovóban működtek. Ezek a városok távol estek a fővárostól, így kisebb volt a rajtaütés veszélye. A központokban nemcsak pénzt, hanem különböző okiratokat, pecsétnyomókat, királyi okmányokat, adománylleveleket is hamisítottak.

A legjelentősebb leletre Szilisztrában bukkantak, itt közel 16 ezer régi bolgár pénzérmét találtak, többségük hamis. Érdekes, hogy minden leletben akad néhány valódi pénzérme is, valószínűleg a pénzhamisítók ezeket használták mintának.

Egy kenyéren

...utat a nemzetiségi folklór, a ...hagyományok intézményes ...összegyűjtését, ápolását, célzó közhasznú társadalmi te...vékenységhez. Az évenként ...negrendezett kulturális se...regszemlék számos alkalom...nal, a televízió képernyőjén ...ajló vetélkedők során külön ...zínt jelentenek a nemzetisé...i együttesek. Dalaik hallá...án, táncaik láttán lehetetlen ...em gondolni arra, hogy ...indaz, amit nyújtanak ré...zévé válik saját nemzeti ...ultúránknak, egész népünet gazdagítja.

Vannak azonban kevésbé ...itványos bizonyítékai is a ...emzetiségi értelmiség jelen...étének. Ilyenkor a választá...ok küszöbén különösen idő...erű szemügyre venni: mi...en részt kap és vállal a ...emzetiség a hatalom gya...orlásából?

Köztudott, de azért érde...es utalni rá, hogy a hazánk...n élő nemzetiségek számá...nyuknak megfelelő képvi...lethez jutnak a különböző ...megszervezetekben és -moz...lmakban, így elsősorban a ...pfrontban, amely az arra ...inkább méltóakat tanács...gnak jelöli, az országban ...rekre tehető a nemzetiségi ...ácstagok száma. De sza...k van a nemzetiségeknek ...gfőbb államhatalmi szer...inkben, az országgyűlésben ket ott látjuk a parlamenti bizottságok ülésein, ahol részt vesznek a készülő törvényjavaslatok megvitatásában, aktív alakítói a közéletnek, formálói terveinknek. Természetes és érthető, hogy ebben a munkában oroszlánrészt vállalnak a nemzetiségi értelmiségiek, akiket ezért jogosan tisztelet és megbecsülés övez.

Közös munkálkodásunk több évtizedes hagyománya szemmel láthatóan arra kötelezi őket, hogy legjobb önmagukat adva részt vállaljanak gondjainkból, nehézségeinkből, tudva, hogy így válnak részeseivé közös örömeinknek. Az a felismerés is tükröződik ebben, hogy egy kenyéren élünk, sorsunk közös a mi országunk nekik is hazájuk.

XII. pártkongresszus már idézett határozata azt is kimondja: „A hazánkban élő nemzetiségek és a szomszédos országokban élő magyarság jelentős mértékben hozzájárulhat népeink barátságának és együttműködésének elmélyítéséhez". Talán nem járunk messze az igazságtól, ha feltételezzük: a nemzetiségi értelmiség idejekorán felismerte ezt. Eszerint él és dolgozik, jól tudva: önmaga kiteljesítésével közös ügyet mozdít előre.

Kovács Imre

A zalai Zichy-emlékmúzeum

1021

Zichy Mihály ahhoz a nagy magyar festőnemzedékhez tartozott, amely a múlt század derekán világgá indult, hogy festészetünk erőit hozzámérje a Nyugat nagy irámú művészetéhez. Vakmerő vállalkozás volt ez, amihez csak olyan nagyrahivatott festő foghatott, mint Zichy Mihály, Munkácsy Mihály, Paál László, Szinyey Merse Pál. Míg az utóbbiak művészi tájékozódása Nyugat felé mutatott, Zichy Mihály pályája úgy hozta magával, hogy a Nyugat és a Kelet lett művészetének befogadójává: magyar talajból sarjadva a francia, az angol, német és az orosz kultúrában egyaránt érdekes szintézist képvisel. Gazdag, sokrétű életművéből a haladás eszméinek következetes harcosa, a zseniális illusztrátor, a virtuóz akvarellista, s a rajz felülmúlhatatlan mestere bontakozik olyan művészegyéniséggé, aki a magyar képzőművészet történetéből eredetien és hataimasan emelkedik ki, s akinek művészete világviszonylatban is maradandó értékű.

A magyar festészet e kimagasló művészegyénisége Zichy Mihály 1827-ben a Somogy megyei Zalán, az évszázados fák ölében meghúzódó egykori nemesi kúriában született. A szülőházat, amely a XVIII. században épült, a művész táblabíró nagyapja, Zichy Ferenc építette újjá 1830-ban. A művész születésének százéves évfordulóján a család kezdeményezésére az épületet, melyben a festő személyes tárgyai, rajzai, gyűjteménye — változás nélkül maradtak, múzeummá nyilvánították. A háborús események megrongálta épületet 1951-ben helyreállították, és kiegészítették a gyűjtemény anyagát. A legutóbb tavaly újrarendezett kiállításon láthatjuk Zichy hagyatékát.

Zichy Mihály zalai műtermében az egykorú újságcikkek tudósítása szerint „minden úgy maradt, ahogy a nagy festő elhagyta". A család hűségesen, megbecsüléssel és kegyelettel őrizte Zichy hátrahagyott műveit, levelezését, gyűjteményeit a mester végakaratának megfelelően: „Mint minden gyűjtő, örülök, ha valaki érti, becsüli és élvezi a műtárgyakat, de rémítően haragszom, ha valami hanyagságból megromlik, vagy elvész".

Zichy közel fél évszázados oroszországi tartózkodása alatt gyűjtött páratlan értékű néprajzi anyagot a háborús események megtizedelték, de a felszabadulás utáni helyreállító munka egyik legjelentősebb magyar emlékmúzeummá emelte a gyűjteményt.

Zichy egykori otthonában — festményei mellett — kaukázusi és indus bútorok, csipke finomságú faragványok, gyöngybérakású asztalok, perzsa kazetták, fajanszok, nargilék, ázsiai népviseleti, színházi ruhadarabok és egyéb különböző ritka népművészeti, iparművészeti tárgyak kötik le a látogató figyelmét. Egykori zalai látogatásáról Prém József cikkében ezt olvassuk: „Becses volt a fegyvergyűjtemény is, az albáni, kaukázusi, török, arab, egyiptomi, beduin és cserkesz puskák mindmegannyi ritkaságok valának. Ahová a szem nézett, ott a művészet, vagy a természet egy rika jelenségét látta. Nagy állóóra, amely majdnem a mennyezetig ért, pompás régi kordovai székek, perzsa bútor berakott elefántcsont-díszítéssel, japán és kínai kosztüm, furcsábbnál furcsább sétabotok nagy gyűjteménye, s e tárgyak a legfestőibb elrendezésben minden kis helyet betöltöttek".

Zichy egyik levelében utalást találtunk azokra a bronz plasztikákra, amelyek az emlékmúzeum kiállításának értékes tárgyai: „David d'Angers a híres francia szobrász egy pár száz a század elején élő celebritásokat, és pedig medaillon formába készített. Zalán, az én múzeumomban van ezekből néhány darab. A mi Liszt Ferencünk is köztük van. Az időben úgy látszik kitüntetésnek tekintették a híres szobrásznál ülni, és e gyűjtemenybe beleszámíttatni".

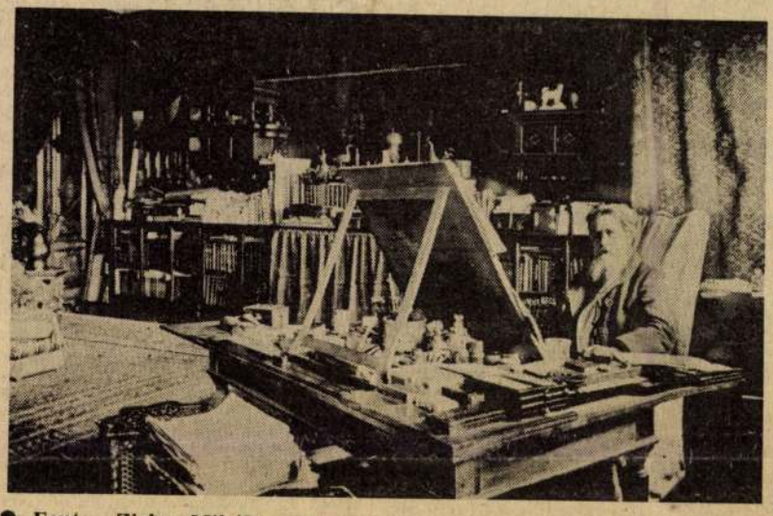

● Fent: Zichy Mihály egykori szentpétervári műtermében (korabeli felvétel). A rajzasztal ma a zalai múzeumban látható.

● Balra: Zichy Mihály: Faust-illusztrációja.

● Jobbra: illusztráció Rusztavelli: A párducbőrös lovag című eposzához.

Az emlékmúzeumban számos tárgyat őriznek, amelyek arra vallanak, hogy Zichy illusztrációi készítésekor milyen alaposan készült föl a szereplő személyek történelemhű ábrázolására, a korhű atmoszféra hiteles érzékeltetésére.

Ezt mutatják a Kaukázusból, pontosabban Grúziából származó fából, fémből, készített népművészeti, iparművészeti tárgyak, amelyeket a XII. században élt Rusztavelli-illusztrációkon látunk viszont.

Az emlékmúzeumban Zichy rajzasztalán festékei, rajzeszközei között vannak nagy számú — számozott végű — tusstollai is. E számjegyek értelmére a leningrádi Orosz Múzeumban őrzött egyik vázlatkönyvének lapjai derítettek fényt. Az érdekes műhelytitkokat leleplező feljegyzés szerint a mesternek több száz, pontosan 961 rajztolla volt, amelyeket az említett vázlatkönyv oldalain sorra kipróbált vázlatos, ötletszerűen odavetett vonalakkal, alakos, vagy díszítményes rajzokkal, különböző betűvetési kísérletekkel. A rajzok mellé odajegyezte a toll számát és saját véleményét. Mindez jól mutatja, hogy a mesterség alapos ismeretének fontosságát gyakran hangoztató Zichy milyen odaadással, szenvedéllyel tanulmányozta rajzoló szerszámainak sajátosságait, hogy azok gondolatait, mondanivalóját minél tökéletesebben kifejező, engedelmes, simulékony eszközökké váljanak a kezében. E vázlatok eszünkbe idézik Lyka Károly szavait: „Zichy minden kisrajza szemléleténél tudatossá teszi bennünk, hogy kivel van dolgunk".

Az emlékmúzeum gazdag anyagát, annak értékes könyvtárával és levéltárával számba venni szinte lehetetlen; még kevésbé célja e soroknak az időálló életmű jellemzése.

Ez alkalommal arra a helyre szeretnénk az olvasó figyelmét felhívni, ahová a nagy magyar mester a világvárosok forgatagából, sikereiből és kudarcaiból időnként hazatért, hogy egy szippantást vegyen ebből a tájból, mint a búvár, akinek elengedhetetlen szüksége van a levegő éltető táplálékára.

B. L.

K

00-as IB Érdeklőd- portáján. 1706

as Zsiguli első kéz- műszakival i lehet: zesi út 3. 212

rendszám tásra is. emét, Pá- III. 9. 10457

nt új mo- val eladó. Ft. Meg- után, va- , Kecske- y krt. 44. 10429

eladó. Ér- Tinódi u. 566

ss műsza- emét, Ró- 10509

abant új nulátorral, tot váltó- ival eladó. Kunadacs, 10512

i vizsgá- 15 mázsa ma álla- n eladó. sák, Ady 10519

műszaki- s személy- kiadású. üzemképe- eladó. Ér- s, Klapka 10501

0-as meg- n eladó. in u. 7. 10502

. Megte- mét, Hu- Tokay. 16 10504

Trabant új n. Kecske- gy 267. gött). 10542

sürgősen nként is. 505. Ér- óráig. 10536

ktor után- lfogadható Petőfi u. ly. 10532

etor jó ál- Kovács La- árton, Fel- . 10610

karossze- ladó. Kecs- u. 22. II. 10608

levő IC-s e személy- Hetényegy- u. 94. 10593

Combi ge- ral, új seb- Irányár: sis Zoltán, út 37. 10591

rozsec al- k. Kecske- krt. 26. fsz. után. 10620

1200-as La- állapotban, ig érvényes val eladó. Jókai u. 30. 10595

ocka) CO-s, yes műsza- motorral el- 20 000.— Ft. aihegy 203. özv. Nagy- 10572

Limousin ni: Kecske- nük tere 5. 7 óra után. 10577

1200-AS Zsiguli, 250 000 kilométerrel eladó. Érdeklődni: Kecskemét, Sétatér u. 7. sz. I. em. 1. 1669

WARTBURG de Luxe 49 000 kilométerrel eladó. Kecskemét, Nyíri út 1. I. 4. Érdeklődni: 5 óra után. 1684

Egyéb adásvétel

MINERVA gyártmányú férfi szabógép, fóliafűtésre alkalmas kazán és mély gyermekkocsi eladó. Kiskunfélegyháza, Szilfa u. 49. 1155

VIRÁGPALÁNTÁK nagy választékban, eredeti holland magból kaphatók. Gyenes kertészet, Kecskemét, Hunyadiváros 27. Telefon: 11-879. 10 611

ELADÓ 3 hónapos bikaborjú. Szpin József, Kunadacs, Felsőadacs 47. 10492

ELADÓ 353-as új Wartburg ülésgarnitúra. Érdeklődni lehet 17 órától. Baja. Kölcsey 43. Magyar Antal. 537

BONTÁSBÓL eladó: gerendák, horogfák, léc, ajtó, ablak, deszka, mozaiklap, tégla és egyéb bontási anyagok. Kiskunfélegyháza, Vak Bottyán u. 2. 1599

EMELETES gyermekheverő eladó. Kecskemét, Huszár u. 9. sz. 1598

2 DB 6 kV-os villanykályha eladó. Érdeklődni: Eiler. Soltvadkert, Kriszt K. u. 14. 17 óra után. 1609

VÁGÓBIRKÁT és bárányt veszek. Özv. Kovács Józsefné, Kecskemét, Bem u. 15. 1695

TEXÁN, King 2 éves költőpárok sürgősen eladók. Kecskemét, Jókai u. 8. 10634

ELADÓ 70 darab fias birka 30 hektár legelővel, 350 férőhelyes színnel. Németh János, Akasztó, Fő út 81. sz. 10609

180 DARAB anyabirka eladó. Érdeklődni: Kerekegyháza, Rákóczi u. 11. Tuskó János. 10578

NAPOSLIBA, fajtatiszta landeszi, május—június hóra rendelhető. 2344 Dömsöd, Tavasz 4.; 1143 Budapest, Francia u. 4. Telefon: 841-812. 655

5 ÉVES, bekocsizott apa szamár eladó. Márton Lajos, Gara, Bunyevác út 178. 665

ELADÓ 2 darab vemhes, fejős tehén. Érdeklődni: Kecskemét, Szolnokihegy 33. 10481

VEMHES anyakocák sürgősen eladók. Kecskemét, Vacsihegy 3 c. Székely. 1621

ELADÓ 10 000 szél vitaminpaprika-palánta. Tiszakécske, Kerekdomb, Újsor 123. Varga József. 10626

ANTIK faragott ebdélőbútor állóórával eladó. Soltvadkert, Rákóczi F. u. 21. 10499

BIO Super automata 707.2 Hajdu mosógépet régi áron átadnám, garanciális időn belül. Dr. Bóta, Kunszentmiklós, telefon: 64. 10591

GARÁZST vennék Irinyi út végén, vagy környékén. Ajánlatokat „Iker is lehet" jeligére a kiadóba kérek. 10574

ELADÓ használt TV, konyhaasztal, gyermek sportkocsi és járóka, Kecskemét, Czollner köz 4. sz. 10580

JÓ állapotban levő zongora sürgősen eladó. Érdeklődni: 17 órától, Kecskemét, Szolnokihegy 5. ép. III. em. 3. 10529

QUALITON AET 230-as erősítő és B—100-as Tesla magnetofon eladó. Hetényegyháza, Kossuth L. u. 115. 10503

A LAKOSSÁG ellátása céljából házhoszállítással és lerakással kedvezményes sóderszállítást, valamint egyéb anyagok fuvarozását is vállaljuk. Megrendelés személyesen Kecskemét, Kismindszenti u. 1. Helvécia Petőfi Mg Tsz. fuvarozó üzemág irodájában. 10291

KÖZLEMÉNYEK

A DÉLMAGYARORSZÁGI Áramszolgáltató Vállalat Nagykőrösi Üzemigazgatósága értesíti Kecskemét és Városföld lakosságát, hogy 1980. május 20-án feszültség alá helyezi a Városföldi OVIT állomásból induló és Kecskemét Széchenyivárosig megépített kétrendszerű, 120 kV-os távvezetéket. A vezeték érintése ettől az időponttól kezdve életveszélyes. DÉMÁSZ Nagykőrösi Üzemigazgatóság. 644

ÉRTESÍTJÜK a Tisztelt Lakosságot, hogy Kecskemét, Munkácsy u. 6. sz. alatt épülő óvoda szennyvízcsatornaépítési munkálatai miatt a Mihó u.— Sétatér u. torkolattól a Munkácsy u. 7. sz-ig, a Munkácsy u. teljes lezárásra kerül. 1980. május 26-tól július 31-ig. ÉBKM Vízmű Vállalat, Kecskemét. 1739

A KECSKEMÉTI református tanintézetek (jogakadémia, gimnázium, tanítóképző, leányliceum) volt hallgatói és tanárai május 31-én, szombaton tartják iskolatalálkozójukat Kecskeméten. A találkozás 1/2 9 órakor a gimnázium előtt, 11 órakor a Kertészeti Egyetem aulájában. 10655

Köszönetnyilvánítás

Köszönetet mondunk mindazon rokonoknak, szomszédoknak, jó barátoknak, a BRG dolgozóinak, akik szeretett felségem, édesanyánk

GÖMÖRI JÓZSEFNÉ
Varga Mária

temetésén megjelentek, sírjára koszorút, virágot helyeztek, gyászunkban osztoztak. Gyászoló család. 10513

• • •

Ezúton mondunk köszönetet a Rendőrségnek, rokonoknak, ismerősöknek, akik drága jó férjem, testvérünk

SZABÓ IMRE

temetésén megjelentek. Gyászoló család. 10565

BALATONVILÁGOSON hétvégi nyaraló 4—6 személynek, közületek részére is kiadó. György, Nagykőrös, Balázs u. 4. 10511

Házasság

27 ÉVES, 155 cm magas, vékony testalkatú, barna nő, aki kislányát egyedül neve-

li, korban ho- velt, utazást k- ismeretségét k- ság céljából. „Tartós kapcs- a kiadóba ké-

35 ÉVES, 175 c- fi intelligens res. Fényképes zó levelet „Cé- re a kiadóba k-

MUNKAALKA-

AZ ÉSZAK-BÁCS-KISKUN meg- Vízmű Vállalat felvesz vízvezeték-sz- relőt, üzemanyag- és alkatrészrak- rost, idényfürdőbe férfi és női segé- munkásokat, valamint férfi kertész segédmunkást. Jelentkezés hely- ÉBK Vízmű Vállalat Kecskemét, Izs- ki út 13. Munkaügyi osztály Kecsk- mét, Vízmű u. 1. 1567

KŐMŰVES, ács, tetőfedő, bádogos, villanyszerelő, víz-, gázvezeték-szerelő, központifűtés-szerelő szakmunkásokat, kazánfűtőket, hőközpontkezelő segédmunkásokat, kőművesek mellé segédmunkásokat, házak, járdák takarítására járdatakarítókat, valamint portást és éjjeliőrt keresünk felvételre. Jelentkezés: Kecskeméti Ingatlankezelő és Távfűtő Vállalat, Kecskemét, Villám István u. 2. Munkaügyi csoport. 1602

BÁCSÉP KECSKEMÉT

HIDEGBURKOLÓ, műanyagburkoló, festő-mázoló-tapétázó, villanyszerelő, központifűtés-szerelő szakmunkásokat és betanított munkásokat felveszünk. Jelentkezés: Bács megyei Állami Építőipari Vállalat, Kecskemét, Klapka u. 34. fsz. 10. Baja, dr. Alföldi Jenő u. 2—4. 1300

PÁLYÁZATOT hirdetünk Műszaki Egyetemet, vagy főiskolát végzett legalább ötéves szakmai gyakorlattal rendelkező vezető-irányítói munkakör betöltésére. A pályázatokat kizárólag írásban kérjük benyújtani. Cím: Kéziszerszámgyár Reszelőgyáregysége személyzeti vezetője. Kecskemét, Szolnoki út 20. sz. 1537

VÍZGÉPÉSZETI Válalat keres technológiai szerelésben jártas közép- vagy felsőfokú végzettségű műszaki szakembereket vállalkozó munkakörbe. Jelentkezés: Vízgépészeti Vállalat Személyzeti osztály 6050 Lajosmizse, Gyártelep 1. Telefon: Lajosmizse, 66 142. 1698

Jelentkezés: az Áfész központi irodájában, Soltvadkert, Tanács u. 5." 667

A SOLTVADKERT és Vidéke Áfész pályázatot hirdet felvásárlási ipari osztályvezetői munkakör betöltésére. Pályázati feltétel: szakirányú felső- vagy középfokú végzettség. Jelentkezni lehet személyesen vagy írásban az Áfész elnökénél. 668

FELVÉTELRE keresünk szakképzett lakatost, villanyszerelőt, kazánfűtő segédmunkást, takarítónőt, szakképzett fűtőt. Jelentkezni: Alföldi Cipőgyár, Kecskemét, László K. u. 16. Munkaügyi osztály. 10521

FELVESZ azonnali belépéssel műszaki főiskolával és 3—5 éves gyakorlattal rendelkező üzemmérnököt technológusi munkakörbe az Újpesti Gépelemgyár kecskeméti Gyáregysége, Kecskemét, Szegedi út 24. Jelentkezni lehet a személyzeti előadónál. 1694

MMG AM

FELVESZÜNK felsőfokú ipari végzettséggel rendelkező belsőellenőrt, 3—10 éves gyakorlattal jogászt igazgatási munkakörbe, valamint közgazd. technikummal rendelkező elszámoltatót, továbbá gépkönyvelőt. Jelentkezni lehet: MMG-AM Vezérléstechnikai Gyár, Kecskemét, Korhánközi út 5." 663

MEGYEI Kórház Kecskemét, Izsáki u. 5. azonnali belépéssel felvesz betegellátó osztályaira gépírni tudó adminisztratort, segédápolónőt, férfi segédápolót és takarítónőt. Élelmezési osztályára hentest, és konyhalányt. Jelentkezés a Munkaügyi osztályon. 670

VÁROSI Tanács Kommunális Költségvetési Üzem felvételt hirdet autószerelő, lakatos, gépkocsivezető, parkgondozó, úttisztító és rakodó munkás munkakörökre. Jelentkezni lehet: Kecskemét, Thököly u. 34. sz. 1568

FELVESZÜNK közgazdasági technikumi érettségivel szerződésnyilvántartót. Jelentkezés: Alföldi TÜZÉP Vállalat, fa- és vegyesáru osztály Kecskemét, Nagykőrösi u 32. 1518

KECSKEMÉTI Kertészeti Főiskolai Kar keres a testnevelési szertár karbantartására fizikai dolgozónőt. Munkaidő délután 2—10 óráig. Jelentkezni lehet a személyzeti vezetőnél, Erdei Ferenc tér 1—3. 626

HUNGALU

RAKTÁRI anyagkiadót, raktári csoportvezetőt, karbantartó villanyszerelőt, vegyésztechnikust, vegyész szakmunkást és férfi segédmunkásokat keres felvételre a Kőbányai Könnyűfémmű Kecskeméti Gyáregysége. Kecskemét, Matkói út. Telefon: 11-742. 1511

A KECSKEMÉTI Baromfifeldolgozó Vállalat baromfibontás, darabolás, csomagolás betanulására női és férfi munkaerőt felvételre keres. Jelentkezés Kecskemét, Ceglédi út 7—11. Munkaügyi osztályon. 991

FÉMIPARI Szövetkezet Kiskunfélegyháza, Liget u. 3. felvételre keres szakirányú végzettséggel rendelkező (főiskolai, egyetemi végzettségűek előnyben) személyt, főkönyvelői munkakör betöltésére. 558

KISKUNMAJSA nagyközségi Tanács Végrehajtó Bizottsága újonnan szervezett gazdasági, műszaki ellátó és szolgáltató szervezet élére legalább középfokú pénzügyi szakvizsgával és középiskolai végzettséggel rendelkező, valamint a tanácsi költségvetésben jártas személyt keres felvételre. 64-

FELSŐFOKÚ közgazdasági végzettséggel, legalább 5 éves gyakorlattal ren-

FELHÍVÁS

Értesítjük kiskunfélegyházi földgázfogyasztóinkat, hogy Kiskunfélegyháza várost ellátó gázvezetéken szükségessé vált javítási munkák miatt

1980. május 24-én hajnalban (szombat)

Kiskunfélegyháza területén

GÁZSZÜNET LESZ!

A fent jelzett napon kb. 03 órától 07 óráig a vezetékrendszerben igen kis gáznyomás lesz, amivel a gázkészülékek üzemelni nem tudnak.

Kérjük kedves földgázfogyasztóinkat a **balesetveszély** elkerülése végett a fenti időpontban gázkészülékeiket helyezzék üzemen kívül és ne tegyenek kísérletet azok begyújtására.

A lakások gázfőcsapjait péntek este, kérjük, zárják el!

A fent jelzett időben a földgázfelhasználás megkísérlése gázrobbanást okozhat!

A szükséges gázszünet végrehajtásában a lakosság megértésére és közreműködésére számítunk.

Délalföldi Gázgyártó és Szolgáltató Vállalat
(Szeged, Pulcz u. 44.)
(Kirendeltség: Kiskunfélegyháza, telefon: 577)

628

Kedvezményes

1980 MÁJ 1 8
PETŐFI NÉPE
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726
MOKIR SAJTÓFIGYELŐ

Zichy Mihály (Zala, 1827 - Gentpétervár, 1906)

„Rablótámadás" vízfestmény 27,8 x 47 cm

J. l. b.: Zichy M. Védett.

Kiáltási ár: 25000 ft.

BÁV 56.Képaukció Bp.1981.december

Zichy Mihály, grafikus

L. Kass János

P. Kiss J.: A szép magyar illusztrációért

Népszabadság, Bp. 1981. márc. 20

1979. november 29. Televizió 2. 21,25 Vgné

1021

TV-Hiradó 2.

Zichy Mihály élete és grafikai munkái

- Néhai Zichy Mihály ur, ha láthatná frissen felujitott szülőházát, a Somogy megyei Zala községben, bizonyára hálával gondolna örökségének mai gondozóira. A régi, középnemesi kuria ismét méltó otthont ad, 19. századi festészetünk egyik legnagyobb egyéniségének, származása és vagyoni helyzete szerint - erre vallanak személyes tárgyai - Zichy Mihály is nyugodtan élhette volna a vidéki földbirtokosok életét, ehelyett már koraifjuságában a müvészi pálya elkivatottsága, merőben más életformája vonzotta. Kivételes tehetsége és a kor romantikus irányzatával rokon, gazdag érzelemmilága, korai képein is tükröződik. Nem csoda hát, hogy 1847-ben husz évesen az orosz cári udvarba kerülhetett. Evtizedeken át volt a cári család festőkrónikása. Eközben igaz szellemi kortársakra is lelt, a mult század nagy orosz irói körében, akiknek müveit, miként itthon Petőfiét, Madách Imréét, Arany Jánosét, szivesen illusztrálta is. Az Ő szavait idézve azért, mert a müvészet a müvelődés eszköze, mint a nyomtatott könyv. És kötelessége csakugy, mint a könyvnek, teljes meggyőző erejével akor haladó eszméit szolgálni. A Zichy Mihály müvészi és szellemi örökségét őrző emlékmuzeumot, amelynek értékes anyagát Kissdéginé dr.Kirimi Irén müvészettörténész rendezte, december 2-án vasárnap nyitják meg a Siófokhoz közeli Zala községben.

Zichy Mihály, festő- és grafikusművész

„Madách Imre a művészetben" címmel kiállítás nyílt Győrött a Xantus János Múzeumban. Ezúttal Madách alakjának és műveinek a társművészetekben való megjelenése a bemutató témája. Madách Imre saját rajzai és festményei mellett láthatjuk például Kovács Margit kerámiáit, Zichy Mihály Tragédia-illusztrációit. (emlétre).

G. B.: Madách-kiállítás Győrött.
Pesti Műsor, 1980. febr. 27.

MAHIR SAJTÓFIGYELŐ
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

Mihály Zichy

BUDAPESTER RUNDSCHAU

1981 JUL 13

1021

Für Kunstliebhaber

DAS ZICHY-SCHLOSS

Von Siófok am Südufer des Balaton gelangt man auf der Straße Nr. 65 in Richtung Kaposvár an der Abzweigung nach Tab in die Ortschaft Zala. Für den Weg benötigt man 40 Minuten, die Strecke ist gut ausgeschildert, auch innerhalb des Ortes zum Zichy-Schloß. Hier befindet sich das Mihály-Zichy-Museum, in dem Werke des Malers, seine Möbel und Sammlungen ausgestellt sind.

In diesem Schloß wurde Mihály Zichy, eine der hervorragendsten Persönlichkeiten der ungarischen Malerei, im Jahre 1827 geboren. Das Gebäude selbst wurde 1790 errichtet und im 19. Jahrhundert zweimal umgebaut bzw. erweitert. 1951 wurde zum erstenmal in vier Räumen ein Teil des Nachlasses des Künstlers ausgestellt. Die jetzige Exposition von Gemälden und Illustrationen und die Sammlungen sind seit zwei Jahren, nämlich seit der Renovierung des Schlosses, zu besichtigen. Seit dieser Zeit hat die Ungarische Nationalgalerie dem Museum dreizehn Werke des Meisters sowie Fotokopien seiner in der Galerie in Budapest ausgestellten Buchillustrationen überlassen.

Mihály Zichy: „Mutterschmerz"

Der junge Zichy reiste 1847 nach Rußland, wo er auf Empfehlung des Wiener Meisters Waldmüller der Nichte des Zaren Malunterricht gab. Einige Jahre später ernannte ihn Nikolaus I. zum Hofmaler.

In dem Gedenkmuseum werden zahlreiche Gegenstände aufbewahrt, die beweisen, wie sorgfältig sich Zichy bei seinen Illustrationen auf die zeitgetreue Darstellung der Personen vorbereitete. Das bezeugen sehr viele aus Holz oder Metall gefertigte Volkskunst- und kunstgewerbliche Gegenstände aus dem Kaukasus, genauer gesagt aus Grusinien, die man auch auf den Illustrationen Rustavellis aus dem 12. Jahrhundert finden kann.

In den Jahren um 1860 nahm Zichy auf Einladung des englischen Thronfolgers auch an Jagden in Schottland teil. Hier fertigte er sehr suggestive, naturgetreue Zeichnungen von den nebelumwobenen Bergen des Nordens und der Tierwelt an. Eine dieser Federzeichnungen ist im Museum in Zala zu sehen, ebenso ein Kupferstich, auf dem er den Fakkel- und Säbeltanz der Schotten festhielt.

In der einstigen Wohnstätte Zichys sind außer seinen Gemälden auch Möbel aus dem Kaukasus und Indien, hauchfeine Schnitzarbeiten, Tische mit Perlmutintarsien, Schatullen aus Persien, Fayencen, Nargilehs, asiatische Volkstrachten, Theaterkostüme und zahlreiche andere seltene Gegenstände der Volkskunst und des Kunstgewerbes zu bewundern.

— vek —

und gerechte Verteilung verlangen, daß im allgemeinen die Konsumenten die gesellschaftlich berechtigten Kosten der Produktion tragen. In bezug auf den Verbraucherpreis für Grundnahrungsmittel läßt sich dieses Erfordernis natürlich nur auf lange Frist, im Einklang mit dem geplanten Lebensstandard der Bevölkerung verwirklichen.

Die gestiegenen Preise für Energie, industrielle Güter und Futter — Dinge, die ja bei der landwirtschaftlichen Produktion gebraucht und zu einem keineswegs geringen Teil importiert werden — haben die Viehzuchtkosten seit der vorangegangenen Verteuerung für Fleisch wesentlich erhöht. Um das Interesse der Produzenten aufrechtzuerhalten, mußte man den größeren Teil dieser Kosten durch eine Aufstockung der Aufkaufpreise ausgleichen.

Wir wollen die Verbrauchersubventionen in einem annehmbaren Rahmen belassen, damit ihre Zunahme nicht zu einer umfangreicheren Preiserhöhung führt. Der im Schnitt 10prozentige Preisanstieg für Fleisch und Fleischprodukte bewirkt im Grunde genommen eine Wiederherstellung des Stützungsniveaus von 1979: Die Konsumentenzuwendungen belaufen sich bei diesen Erzeugnissen im Durchschnitt erneut auf 23 Prozent.

Infolge der Preiserhöhungen wird der Fleischverbrauch voraussichtlich etwas abnehmen; das gilt wohl vor allem für das wertvollere schiere Fleisch und die daraus hergestellten Fleischwaren. Allerdings haben die Erfahrungen bisher gezeigt, daß der Rückgang nur vorübergehend in Erscheinung tritt. Gleichzeitig nehmen wir an, daß die

im Einklang mit der mäßigen 5prozentigen nahme des Preisniveaus gesagt, es geht um durchschnittliche Erhö der Nominallöhne, da Löhne ja differenziert Grund der Leistungen wachsen müssen.

Was nun die Rentenmaßnahmen vom Juni anbelangt: Die Regierung hat die für dieses Jahr gültige, mindestens 2prozentige automatische Rentenerhöhung von 70 auf 100 Forint aufgebessert. Diese Summe bedeutet bei Renten unter 3500 Forint ein absolutes

wird vom Staat bzw. von Unternehmen und Institutionen getragen.

In medizinischen, sozialen, Kinder- und schulischen Einrichtungen bleiben die Unterhaltskosten unverändert, da der Staat die Mehrsumme für die Beköstigung übernimmt.

Gespräche mit Hoechst- und ICI-Vertretern

Gyula Szekér, Vorsitzender der Parlamentskommission für Technik und Entwicklung, führte in Budapest Verhandlungen mit Vorstandsmitgliedern des westdeutschen Chemiekonzern Hoechst. Im Laufe der Gespräche wertete man die bisherigen Ergebnisse der wissenschaftlichen und technischen Zusammenarbeit im Rahmen des Abkommens zwischen der Parlamentskommission und dem Konzern aus und kam über die weitere Vertiefung der Beziehungen im Bereich Chemie überein. Die Hoechst-Delegation wurde von *István Török*, Staatssekretär für Außenhandel, und vom stellvertretenden Industrieminister *István Körtvélyes* empfangen.

Gyula Szekér führte weiterhin auch Verhandlungen mit einer Delegation des britischen Chemiekonzerns ICI. Hierbei faßte man die Erfahrungen der Gespräche bei ungarischen Industrieunternehmen, die mit ICI kooperieren, zusammen.

Die Delegation wurde von Außenhandelsminister *Péter Veress* und dem stellvertretenden Industrieminister István Körtvélyes empfangen.

BUDAPEST

ZEITSCHRIFT DER UNGARISCHEN HAUPTSTADT

1981
1

ZEITSCHRIFT BUDAPEST VON 10.00 BIS 18.00 UHR
IM BUDAPEST-LESESAAL (V., Galamb u. 9)
ÜBER DIE UNGARISCHE HAUPTSTADT!
LESEN SIE AUF DEUTSCH

SAJTÓFIGYELŐ
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-126

Zichy Mihály, grafikus- és festőművész

NÉPSZABADSÁG

1981 JUL 26

1021

A cár festője

Hetvenöt esztendeje, 1906. február utolsó napján hunyt el Szentpétervárott a magyar és az egyetemes képzőművészet egyik legnagyobb alakja, Zichy Mihály, akit három nemzet is magáénak vall: a magyar, az orosz és a grúz.

A Somogy megyei Zala községben született 1827. október 14-én, s a pesti és bécsi tanulóévek után, alig húszévesen, egy orosz nagyherceg leányának rajztanárává szegődött. Hazaszeretetét bizonyítja, hogy amikor I. Miklós cár 1849-ben megkérdezte tőle:

„Rokona Ön annak a gróf Zichy Ferencnek, aki magyarországi hadseregem mellett az osztrák császár biztosaként működik?" — így válaszolt:

— Nem, felség! Ahhoz az úrhoz nincs közöm. Ha lenne is, megtagadnék vele minden rokoni közösséget.

Nemcsak szóban, képben is vallott az orosz segítséggel letiport magyar hon mellett: 1849 őszén megfestette a vértanúhalált halt Batthyány Lajos miniszterelnök portréját.

Szerződését a megalázó feladatok miatt hamarosan felbontotta, és évekig egy fényképész mellett dolgozott mint retusőr.

Zichy Mihály rokonszenvvel figyelte a kaukázusi hegylakók függetlenségi megmozdulását. Együttérzésének bizonyságaként megrajzolta a Kaukázusi jelenetek című albumát, majd a cár megrendelésére, 1853-ban rajzsorozatot készített a gotsinai vadászatról. Hamarosan kinevezték udvari művésszé, s évtizedekig Zichy volt a mindenkori orosz cár festőkrónikása. Ezernyi rajzban, vízfestményben örökítette meg a pompás udvari ünnepségeket, vadászatokat, fényűző mulatságokat. A legelőkelőbb orosz arisztokraták

ge A rombolás géniuszának diadala című, hatalmas méretű képén szólalt meg legszemléletesebben, amelyet a párizsi világkiállításra készített, de a zsüri merész antimilitarista és antiklerikális mondanivalója miatt kitiltott a kiállításról.

1874-től néhány évig Párizsban dolgozott. Rövid hazai látogatásai után megint visszatért Oroszországba, s megrajzolta a grúz nemzeti eposznak,

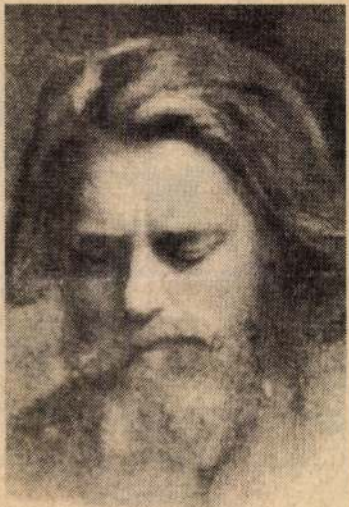

Rusztaveli Tigrisbőrös lovagjának nagy hatású illusztrációit. Hivatalos elfoglaltságai mellett elkészítette Az ember tragédiájának és Arany János huszonnégy, drámai erejű balladájának illusztrációit. Lermontov, Gogol, Goethe és Petőfi műveinek is Zichy Mihály a legjelesebb képi megjelenítője.

Amikor meghalt, „őfelsége, az orosz cár — amint azt II. Miklós udvari krónikája megőrizte —, parancsot adott, hogy a kiváló festőművész emlékére szólaljanak meg a Péter-temp-

MI A LEGROSSZA

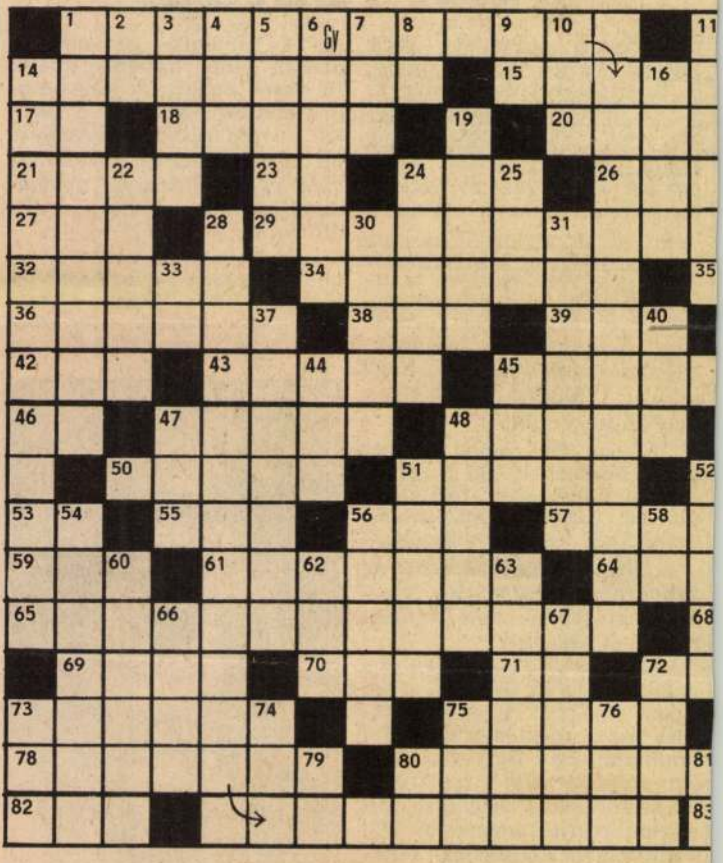

VÍZSZINTES:

1. **Oscar Wilde egyik aforizmája (az első rész, zárt betűk L, R).**
11. Az angol földrajzi nevekben: tenger.
14. Önálló történelmi múlttal és némi önkormányzattal rendelkező országrész.
15. A gyakorlatban általánosan követett.
17. Louis d'...
18. Szövetkezeti csúcsszerv.
20. Francia konzervatív polgári történetíró (1842—1906), elöl személyneve kezdőbetűjével.
21. Fényes festék.
23. A régi c betű.
24. Az egyik tv-bemondónő vezetékneve.
26. A takaréktűzhely népies neve.
27. Római 56.
29. **Az aforizma második része (zárt betűk: E, Z).**
32. Betekint.
34. Görög város Thesszáliában.
35. Tyúk — tájszólással.
36. Valószínűleg nem.
38. ... Roy (Walter Scott műve).
39. ... hal (békaporonty).
41. A tantál vegyjele.
42. Milánó, egynemű betűi.
43. Azon a helyen, népiesen.
45. Lengyel utazási iroda.
46. Távirati ő.
47. Megpörkölődött.
48. Református prédikátor, az 1697. évi hegyaljai felkelés egyik vezetője.

FÜGGŐLEGES:

1. Francia repülőgéptípus.
2. A stroncium vegyjele.
3. A hegedű lakása (nével
4. Olimpiai bajnok holland
5. Egykori híres könyvkia dász.
6. Fekete karszalagot visel.
7. Odanéz, egynemű betűi.
8. Az oxigén és az ittrium
9. Osztrák schilling, rövidí
10. Gaz betűi, keverve.
11. Egymás után mondott.
12. Tűz- és vízálló építőany
13. Lat betűi, keverve.
14. Diktálás alapján való írá gyakorlására.
16. Furfangos fickó.
19. ... Burgiba (tuniszi álla
22. Lázcsökkentő gyógyszer.
24. Nagy angol költő.
25. Helyesel az angol.
28. **Az aforizma harmadik r tűk: A, Z, N).**
30. A szájüregnek a gége felé folytatódó része.
31. Köztársaság Jugoszláviál
33. Lángol.
37. Természetfölötti erők léte
40. Az egyik budai kerület.
44. T. T. K.
45. ... Ridge (atomipari köz sült Államokban).

Zichy Mihály „festő-" és grafikusművész

3 Zichy Mihály: Apród ivókürttel, vegyes technika, 100x80 cm, 1875

Művészet, 1982. febr. 36 old.

Zichy Mihály, festő- és grafikusművész (1827-1906)

A mosonmagyaróvári Hansági Múzeum 12 festménnyel gyarapodott, melyeket a Művelődési Minisztérium vásárolt a bpesti gyűjtőktől a múzeumnak. A képek között Aba Novák Vilmos, Csók István, Koszta József, Zichy Mihály munkái találhatók.

Jó reggelt!

1982. VI. 12. 4.25 /FA/.

...ny Mihály, festő- és grafikusművész (1827–1906)

A Moszkvai Állami Irodalmi Múzeum kiállításaként látható a Petőfi Irodalmi Múzeumban a kiváló, orosz költő életútját-életművét reprezentáló bemutató. A tárlat rendezői Puskin világát, korát sokoldalban, a történelmi háttér bemutatásával idézik fel. – A Magyarországon megjelent első Dercsy Károly fordította Anyegin-kötet köpeczi-Bócz István díszletterveit, Szekely Mihály Gremin hercegének jelmezét, Zichy Mihály és Gaza Arnold illusztrációját és rézmetszetsorozatát is láthatjuk.

Gorba Mária: Puskin és kortársai Magyarországon.
Pesti Műsor, 1982. dec. 1.

Zichy Mihály festő

L: Medgyánszky László

Oravecz Imre: Két festő

13

Élet és Irodalom. Bp. 1983. okt. 14. XXVII/41

Zichy Mihály festő- és grafikusművész

4 SZERDA

17.00

BARÁTI KÖR

„Levelek Pétervárról" Lakatos Iván Zichy Mihályról szóló filmjeinek premierje. Vetítés után beszélgetés a film alkotóival.

Magyar Nemzeti Galéria, 1983. május.

SAJTÓFIGYELŐ
1091 BUDAPEST IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

ZICHY MIHÁLY

NÉPÚJSÁG (TOLNA)

Zichy Mihály

1984. február 11.

1021

Zichy Mihály művei a Szovjet Kultúra és Tudomány Házában

Zichy Mihály Az ember tragédiájához és Arany János balladáihoz készített rajzaival mindmáig a magyar irodalom legismertebb illusztrátora. Nem kisebb személyiség fedezte fel „vérbeli romantikusként" jellemezve — mint Théophil Gautier, Baudelaire barátja.

Most ismét láthatjuk hosszú élete egy évtizedének munkásságát. A Szovjet Kultúra és Tudomány Házában 1878 és 1888 között készült műveiből nyílt kiállítás. Hogy miért éppen ott? Zichy Mihály élete nagy részét Oroszországban töltötte, s a forradalmi demokratákkal rokonszenvezett. Rajzainak, festményeinek nagy részét a Szovjetunióban őrzik.

Velencéből 1881-ben érkezett meg hajón Odesszába, onnan rögtön kaukázusi, tbiliszi barátaihoz utazott. Ilja Csavcsavadze, a modern grúz irodalom megteremtőjének köre fogadta be. 1882-ig Tbilisziben élt és bejárta az egész Kaukázust. Rögtön nagy munkába fogott: illusztrációkat készített Lermontov A Démon és Sota Rusztaveli A párducbőrös lovag című alkotáshoz. A párducbőrös lovag olyan eposza a grúz irodalomnak, mint a magyarban Zrínyi Miklós Szigeti veszedelme.) Zichy Mihály A párducbőrös lovaghoz a színházakban akkoriban szokásos élőképeket is betanította, ezzel is a haladó grúz értelmiség mellé állva. Ezúttal a Szovjet Kultúra és Tudomány Házában egy olyan Zichy-művet is láthatunk, amelyet eddig még sohasem állítottak ki Magyarországon: A pusztítás géniuszának diadala című festményéhez készített akvarellvázlatát. Ezt Tbilisziből küldték a kiállításra.

Gy. L.

Rusztaveli-illusztráció

A pusztítás géniuszának diadala (vázlat)

éppel

ben kidolgozott eljárások, amelyeknél nagy teljesítményű gépek segítségével egyöntetű formára metszik, illetve nyírják a fákat, bokrokat.

A traktorok többségén ma már eleve van hidraulika, hogy annak segítségével különféle segédberendezéseket működtethessenek. (Utólag is ellátható a traktor hidraulikus egységgel.) A segédberendezések sorába ma már beletartozik a fák és bokrok alakítására szolgáló metszőgép is, amely minden évszakban jól használható.

forgató metszőtárcsája kö- A készülék így a korona, A fűrésztárcsákat alacsohasználható a berendezés.

Teherautóval az anyós házába

Egy 36 éves angol férfi, aki anyósát tette felelőssé házasságának megromlásáért, tíztonnás teherautójával bedöntötte, és csaknem a földig rombolta annak házát.

Állítólag nem tudta, hogy anyósa és két gyerek éppen a házban tartózkodott. Mind a hárman sértetlenek maradtak, de a házon esett kár tetemes: átszámítva több mint 300 ezer schilling. . .

Múzeumi képszalon

A technika két nagy vívmánya, a hang- és a képrögzítés forradalmasította hétköznapjainkat. Ma már mindkettő nélkül elképzelhetetlen lenne modern életünk. Jóllehet a hangrögzítés feltalálásának centenáriumán már néhány éve túl vagyunk, s a valóban élvezhető és elfogadható minőségű gramofonlemezek tömeges gyártását csak századunk második negyedében kezdték meg, de mind a gramofonkészülékek, mind a hanglemezek ekkor még igen drágák voltak. Éppen ezért a világ nagyvárosaiban — köztük Budapesten is — úgynevezett hangszalonok nyíltak, ahol kevés pénzért lehetett hanglemezt hallgatni. Kényelmes székek sorakoztak a hangszalonokban, mindegyik előtt számtárcsa és fejhallgató feküdt. A helyszínen vásárolható érmét bedobva és a katalógusból kikeresett számot tárcsázva bárki meghallgathatott egy zeneszámot. E hangszalonok azután kimentek a divatból, mivel jelentősen mérséklődött a lemezjátszók és a lemezek ára, s egy újabb, még praktikusabb hanghordozó is elterjedt: a magnetofonszalag.

A régmúlt hangszalonokra emlékeztet a tokiói néprajzi múzeum nagy népszerűségnek örvendő videorecorder szalonja. A japán Matsushita cég által konstruált berendezés segítségével a kívánt filmet — pontosabban: mágneses úton rögzített képfelvételt — jóformán azonnal megtekinthetik az érdeklődők. A billentyűzeten be kell ütni a múzeumi katalógusból kikeresett tánc- vagy népdalfelvétel számát, mire megindul az elektromechanikus szerkezet, kikeresi a megfelelő számú képkazettát a tárból, azt a kérő fülkéjének száma szerinti videorecorderhez szállítja. A kívánság bejelentésétől számított 1—2 percen belül az érdeklődő az előtte lévő képernyőn már láthatja a kívánt néprajzi anyagot. A térhatású hangot a fotelszerűen kiképzett ülőhely fejtámlájába beépített hangszórók közvetítik.

Képszalon-fülkék

Dali a meghalásról

— A meghalás nehéz fizikai munka — véli Salvador Dali spanyol festő, aki másfél éve visszavonultan él Pubolban, észak-spanyolországi kastélyában. A 79 éves festő a Tiempo című madridi napilapnak adott interjújában kijelentette, ne hagyják most magára, „hiszen holnap talán már nem is láttok".

Az agg művész 48 kilóra soványodott le és az egész napot szinte teljes mozdulatlanságban tölti.

A magyar nép tudósa

Ezzel a jelzővel illette Illyés Gyula Győrffy István etnográfust, egyetemi tanárt, aki 100 éve — 1884. február 11-én — született. Az európai hírű kutató életét a magyar népi hagyományok felkutatására és megőrzésére szentelte. Gazdag munkásságából szemelvényeket mutatunk be alábbi rejtvényünkben.

VÍZSZINTES: 1. Egykor a nők megszólítása volt Olaszországban. 7. Fiatal lovacskák, névelővel. 14. Haláltusa. 16. Egyik Baranya megyei község lakója. 17. Görög és belga gépkocsi betűjelzése. 18. Székely Bertalan híres történelmi festménye. 21. ... Vegas; játékkaszinóiról hírhedt város az USA-ban. 22. Angol kikötőváros az Ouse folyó partján. 24. Török író, ismert regénye A sovány Mohamed (Kemal). 25. Kést élesít. 26. *Ebben a tanulmányban a hazai kunok vallási életét mutatja be nagy alapossággal.* 29. ... River; Vörös folyó. 30 Lógatja az orrát. 31. Félig henyél! 32. A szarvas nősténye. 33. A frizura egynemű betűi. 35. Az ő részükre. 37. Angol férfinév. 38. Ök — németül. 40. S. R. T. 41. A tantál és az urán vegyjele. 42. Angola fővárosa. 44. Az emberi test alakja. 46. Közlekedünk rajta. 47. Eger belső része! 48. Volt világbajnok japán asztaliteniszező. 50. Sir-...; pityereg. 51. Tiltakozás. 52. Közeli rokon. 54. Többszörös világbajnok szovjet öttusázó. 57. Határrag. 58. A szamárnak csemege. 60. Költő, műfordító (Sándor). 61. Sémi istenség, jelentése: úr. 63. Fém, másik neve cin. 64. *Ebben a művében a szűrszabó mesterségnek kimerítő leírását mutatja be.* 65. Igen oroszul. 68. Kedvtelés. 70. Görcsoldó, pupillatágító gyógyszer. 72. A sorok között...; megsejti a várható eseményeket. 73. Tüskés bőrű hasznos rovarevő állat. 74. Hírt adott magáról.

FÜGGŐLEGES: 1. *1943-ban megjelent gyűjteménye, a ...-magyar ház, amelyben a magyarság települési formáit és építkezéseit tárgyalja.* 2. Mezőgazdasági kereskedelmi vállalat rövidített neve. 3. *Romániában és Bulgáriában élő török népekről írt tanulmánya 1916-ból.* 4. Azonos a vízszintes 63. számú sorral. 5. Soha németül. 6. *Az 1900-as évek elején ösztönzésre létrehozott múzeum.* 8. Asszók. 9. Csákó karima nélkül. 10. Csak középen síma! 11 *Csak halála után valósult meg az első népi... létrehozása, amelynek névadója lett.* 12. Arra a helyre hullik. 13. Jó előre kiválasztotta magának. 15. Roráte; hajnali... 19. Több egyiptomi fáraó uralkodott e néven. 20. Túloz. 23. Kalauz nélkül, rövidítve. 25. Csermely. 27. Novoszibirszk folyója. 28. Létezik. 34. Az ökölvívók arénája. 36. *Nagykúnsági ... a címe ennek a könyvének amelyben a magyarországi kunok múltját, életmódját, hagyományait örökítette meg.* 37. Becézett női név. 39. Angol politikus, volt miniszterelnök.

Tichy

Kölcsönadott műalkotások

Magyar Nemzet 1985. 1. 9.

Zichy Mihály-kiállítás

SZÉP ÉS FONTOS kiállítás látható kedd óta a fővárosi Szovjet Kultúra és Tudomány Házában — Zichy Mihály számunkra alig ismert munkáiból. Meglehet a bemutatott művek száma nem nagy, a válogatás nemcsak sejteti — reprezentálja a kivételes munkásságot.

Zichy alkotásait két nép is sajátjának tekintheti — a magyar és az orosz —, mégis vélhetően egy harmadik: a grúz körében a legnépszerűbb és leginkább közismert. Ennek oka, hogy a Tiflisz-ben töltött viszonylag rövid idő alatt nem kisebb feladatra, mint Rusztaveli képi interpretálására vállalkozott — páratlan sikerrel. A XII. századi grúz nemzeti eposz szerzője pedig hazájában máig mítikus alak, műve sokáig egyféle erkölcsi szabálygyűjtemény, a nemzeti összetartozás jelképe és fenntartója.

Grigol Orbeliani, a költő mondja: „Nem volt oly család Grúziában, amely ne őrzött volna egy példányt *A tigrisbőrös lovag*-ból. A lányok hozományába is beletartozott a könyv." És beszélik, hogy az a lány, aki nem tudta betéve az egész művet, az rossz feleségnek ígérkezett, hiszen miképp fogja anélkül gyermekeit megfelelően nevelni.

A grúzok feltételezik, hogy Zichy 1881 előtt is járt náluk, ám ami bizonyos: abban az esztendőben látott először az eposz nyomán készítendő előképek kosztümterveihez, hogy később az illusztrálásra is vállalkozzék. Ő volt az első „modern" festő, aki e szándékkal vette kézbe Rusztaveli remekét.

AZ ELŐKÉPEKHEZ készített — a bemutatón látható — Zichy-változatok rajzi értékeiken kívül tudományosnak mondható alapossággukkal tűnnek ki. A viseletekről készült képi feljegyzések — melyek jól rögzítenek egy-egy arctípust is —, aggályosan pontosak. Olykor nemcsak egy ruhadarab színét, de a tartozékok, díszek anyagát is feljegyzi a művész.

A bemutató — főleg a Grúz Állami Művészeti Múzeum birtokában lévő munkák jóvoltából — árnyaltabbá teszi a Munkácsy, Benczur életmű által kissé elfedett festészetről alkotott ítéletünket. Ehhez éppúgy hozzásegít két, csak a legnagyobbakhoz mérhető rajza — a *Nevető ember* és a *Pusztítás géniuszához* készített vázlat —, mint maga az utóbbi mű, amely legutóbb harminc évvel ezelőtt szerepelt kiállításon és amely — Zichy nagy vásznai közül a legvitatottabb lenne — ha némiképp nem felejtkeztünk volna el róla.

A *Pusztítás* valóban elgondolkodtató — nagy mű. Születésének körülményei, későbbi sorsa is izgalmas. Hat hét alatt készült, ami a huszonöt négyzetméteres felületet és a kidolgozás műves voltát tekintve is rendkívüli teljesítmény. Ám több annál. Meglehet a modor, amelyben készült a romantikus eklektikus képi világ igencsak ismerős; a vízió szürreális volta — újság.

A FESTŐ ÖTLETE többszörösen bizarr. Négy cár udvari művésze úgy véli, hogy gyilkos karikatúrája, melyen a német császár a pápa és a cár rakat holtakból hekatombát, egy világkiállításra kerülhet. Azt mégsem... Hanem a kép — melyet egyebek között a levert szabadságharc élménye is inspirálhatott — mégis kap egy hivatalos pecsétet; nem is kicsit. 1903-ban a magyar állam vásárolja meg. Megalkotása fontos adat Zichy gondolkodói portréjához, hiszen talán erről szólva egyhelyütt így ír:

„...Talán sikerül a fénynek legyőznie a rombolás démonait, melyek most még ördögi gyönyörűséggel tombolnak. Eléggé fel van azonban az emberiség fegyverkezve arra, hogy a béke olajágát tűzhesse sisakja mellé..."

A *Pusztítás* — vázlataival — a kiállítás legfontosabb része. Mivel természetes és egyedül lehetséges módon a rendező ezt emelte ki, hasznos a szemlélődést ezzel kezdeni. A látvány birtokában ugyanis nagyobb súlyt kapnak a technikailag tökéletes, de kevés meglepetést tartogató litográfiák. A toll- és ecsetrajzok közül a jelesebbek — időtlenek.

A Szovjet Kultúra és Tudomány Házának kiállítása alighanem arra indítja a rendezőket — köztük a Magyar Nemzeti Galériát —, hogy a Moszkvában, Budapesten, Tbilisziben és másutt őrzött Zichy-műveket közös, nagy tárlaton mutassák be. Szemérmünket az sem sértené, ha ezek közt erotikus rajzai is szerepelnének, hisz azok is az életmű részei.

(megay)

*

A kiállítást — amely március 18-ig látható — *Bereczky* Loránd, a Magyar Nemzeti Galéria főigazgatója és Ivan *Bagyul*, a Szovjetunió nagykövetségének tanácsosa, a Szovjet Baráti Társaságok Szövetségének magyarországi képviselője nyitotta meg.

NA

A képek ürügyén

Heteken keresztül kérdezte, vitatta izgalommal az egész ország, előkerülnek-e a Szépművészeti Múzeum ellopott kincsei. Voltak sokan, akik lemondóan legyintettek. Nagy örömet keltett hát a szenzációs hír, meglett mind a hét kép! Valóban bravúros munkát végzett a mi rendőrségünk is. Dicséret érte. Joggal került reflektorfénybe a munkájuk.

Ebben az örömfényben a hétköznapok rendőrségi tudósítója teljesebb horizontot is láthat. A tudósítónak módjában van betekinteni a közrendet és közbiztonságot óvó, rendkívüli alaposságot igénylő hétköznapi munkába. A kisebb és nagyobb ügyekbe is, amelyek talán nem váltanak ki országos érdeklődést, a tettesek leleplezéséről olykor még napihír sem jelenik meg. De minden ügy fontos a közbiztonság szempontjából, megbecsülés illeti tehát azokat, akik így gondolkodnak, így dolgoznak. Dicsérjük tehát általánosabban. Jó tudni, hogy a fokozott védelem nem csupán örökbecsű műkincseinket illeti meg.

B. Ö.

— **Sípálya és -felvonó** építését kezdték meg a Fejér megyei Bodajkon, a Hazafias Népfront helyi szervezetének kezdeményezésére, társadalmi összefogással. A sípálya, amely a jövő télen ad lehetőséget téli sportolásra, az első lesz Fejér megyében.

— **A tavalyinál szerényebb** fejlesztési terv ellenére is jelentősen gazdagodik Kőbánya: az idén több száz lakótelepi lakás épül, lerakják néhány kereskedelmi létesítmény alapját, befejeződik a tantereműépítési program, s fejlesztik a gázhálózatot — egyebek mellett erről határozott a városrész tanácsa idei első ülésén.

— **Ötszázhatvanegy gramm súlyú aranyrögöt** találtak a bányászok a Bajkál-tó környékén fekvő Csikaj aranylelőhelyen.

— **Munka- és egészségvédelmi beruházásokra** az idén több mint százmillió forintot költ a Tatabányai Szénbányák. Új tűzvédelmi, szellőztetési és sújtólégvédelmi műszereket szerelnek fel, a nagyegyházi bányában pedig a korábbinál nagyobb teherbírású, különleges biztosító szerkezeteket építnek be a frontfejtésekbe.

— **Madridban kedden** idegenforgalmi világkiállítás nyílt hatvanegy ország több mint kétezer kiállítójának részvételével. „Magyarország várja önt" jelszóval hazánk önálló pavilonnal képviselteti magát. A világkiállításon csütörtökön magyar napot tartanak.

— **Tengeri vontatóhajók** építését kezdték meg szovjet megrendelésre a szczecini Adolf Warski és a gdanski Lenin hajógyárban. A Domagalla tervezőmérnök és csoportja útmutatásai alapján készülő vontatóhajók feladata a tengeren lehorgonyzott olajfurótornyok körül kialakított mesterséges szigetek kiszolgálása. A vontatókat négy-négy vízágyúval is felszerelték, hogy tűz esetén a fúrótornyok körzetében részt vehessenek az oltásban.

— **Csaknem négyezer újítási javaslatot** nyújtottak be az elmúlt évben a dolgozók az Ózdi Kohászati Üzemekben. Ezekből kétezer-ötszázat fogadtak el, amelyek évi kétszáznegyvenötmillió forint hasznot hoznak.

— **Tízezer tonna gabona** befogadására alkalmas tároló építését kezdték meg Békéscsabán. Mellette modern, számítógéppel vezérelt, nagy teljesítményű takarmánykeverő is épül.

— **Egész évre érvényes bérletek** árusításával bővíti szolgáltatásait a BKV. Az autóbusz—villamos kombinált bérlet ára egy évre 1320 forint, az éves villamosbérleteké pedig 540 forint. Az éves bérletek hétfőtől péntekig naponta 8—15 óra között, a VII., Akácfa utca 15. alatti pénztárban válthatók.

— **Az Esztergom—Sturovo** közötti kompjáratot február 1-én megindítja a MAHART. Az első komp 7.30 órakor indul Esztergomból és az igényeknek megfelelően közlekedik. Az utolsó járat 16 órakor indul vissza Sturovóból.

BORONGÓS, PÁRÁS IDŐ

Tisztelt Olvasónk! A mai naptól kezdődően előfizetőink kérését teljesítve mindennap tájegységekre bontott, optimálisan részletes meteorológiai előrejelzést közlünk. Reméljük, hogy rajzos és szöveges tájékoztatóink az esetek többségében hasznos információt adnak majd munkájukhoz, programjaikhoz, hétvégi kirándulásaikhoz.

1027

Láthatóvá tett gondolatok

Zichy Mihály és Kass János Tragédia-illusztrációi

„Kass János ... képzőművészetünkben először kísérelte meg madáchi módon elmondani Az ember tragédiáját. Szigorú, éles, pontosmetszésű rézkarcaiban a XX. század legjobbjainak látomása él a mindenségről és az emberiségről."

JUHÁSZ FERENC

Művészetkritikánknak sok az adóssága. Jelentős művek maradtak, s maradnak feldolgozatlanul. Az első bemutatás idején[1] — jó esetben— fürge írások „tapogatják" körül az új alkotásokat, azután egyre nagyobb lesz köröttük a csönd. Új jelenségek kötik le az elemzők figyelmét.

Ilyen adósságot érzünk *Kass János* Tragédia-illusztrációi esetében is. Kiállításuk, ill. könyvbeni megjelenésük idején a kritika sokat, s általában az elismerés hangján szólt a rézkarcsorozatról. Teljesebb elemzésük azonban még nem született. Egyetlen szép írás — Juhász Ferencé[2] — vett „nagyobb lélegzet"-et, róluk szólván. Azóta elmúlt a nagy Madách-évforduló is. Kass újabb grafikákat alkotott — ma már plasztikái vonzzák a figyelmet. Az illusztrációk — Zichyéi mellett — bekerültek a középiskolai tankönyvekbe is.[3] A Tragédia is újabb, képes díszkiadást ért meg.[4]

Köztudott, hogy Madách művének eszméi sokszor ihlették meg képzőművészeinket. A legnagyobb hatású illusztráció sorozatot *Zichy Mihály* alkotta meg, az 1887-es díszkiadáshoz. Sok tanulmány, több monográfia foglalkozott a művészeti szakirodalomban a nagy magyar festő életművével — benne illusztrációival is[5]. Rajzművészete a közönség széles rétegeinek jelenti még ma is magát „a" grafikát.

Az ember tragédiájához készült „reprezentatív" illusztrációk összehasonlító elemzése segíthet érzékelni, tisztázni változó korok kép-nyelvét; közelíthet bennünket saját korunk formanyelvének tudatosabb értéséhez. Elemzésünkben — a leírás, értelmezés, viszonyítás, összehasonlítás rendező szempontjait követve — fő célunknak éppen ezt tekintjük. A továbbiakban végigkövetjük a Tragédia tizenöt „jelenetéhez" készült illusztrációkat — a fentiek szerint. Előbb mindig Kass lapjait elemezzük, értelmezzük, viszonyítva a grafikákat az egyes színek eszméihez; s összehasonlítjuk e műveket a múlt századi formanyelv szép alkotásaival — Zichy szénrajzaival.

•

1. Kass János első rézkarcán fiktív teret látunk. Kissé ferdén a középtengelyben Lucifer alakja. Tartása szinte felkiáltójelként sugározza az indulatot. Teste mezítelen emberi test, csupán a kép jobb átlója mentén feszülő, aszimmetrikusan félrecsapott szárnyai jelzik szellem voltát. Mögötte a „világ-gépezet". Balra fenn, sötét vonalak kusza tömkelegéből egy szögletes talapzat tömbjei sejlenek elő. Lenn — a középen lebegő alak lábai alatt — kushadó, dicsfényes angyalok kara vonul.

A küzdést, diszharmóniát követelő; az uralkodó tekintéllyel, s mechanikus világával szemben „összhangzó értelmet" kereső, indulatos kritikát hordozó, lázadó Lucifer áll előttünk. Nem „sátán"! Racionális alapon tagadja meg a tekintélyt; az áttekinthetetlen, merev sötétség világát.

A Tragédia első jelenetében meglévő kritikai mozzanatokat formálja itt egységes képpé Kass. Szakított az eddigi értelmezésekkel — Lucifert „fényhordozó", az értelmet megtestesítő alakként ábrázolja, mintegy új emberi magatartásmodellként. Ennek etikai, értékrendbeli következményei vannak. Ezen a lapon az Úr világával, s a hódolókkal szemben valójában Lucifer a pozitív érték.

[1] Az elemzés során használt kiadás: Madách Imre: Az ember tragédiája — Magyar Helikon, 1966. (Kass János rézkarcaival)
[2] Juhász Ferenc: Mit tehet a költő? — Szépirodalmi Bp., 1967
[3] Magyar irodalom III. A dolgozók gimnáziuma 33. 1. számára — Tankönyvkiadó, 1974. 71., 75., 77. o.
[4] Madách Imre: Az ember tragédiája — Szépirodalmi, 1972. (Bálint Endre rajzaival)
[5] Vö.: Berkovits Ilona: Zichy Mihály élete és munkássága. Akadémiai Kiadó, Bp. 1964. (különösen a 234–244 lapokat, ahol a szerző Zichy Tragédia-illusztrációit részletesen elemzi.)

balladákban tör fel, Babits élete végén tér meg az epikához és éleszti újjá Jónást, a prófétát. S az a Babits, aki nem írt annak idején olyan verseket, mint Ady, *Ézsaiás könyvének* margójára, élete utolsó esztendeiben már csak az epikai költészetben tudja magát igazán kifejezni. Amikor az utca néma volt, mint a harcterek, mikor mindent elöntve szürkület áradt, mikor Babits úgy érezte, hogy a gyermekek gyermekei mint gonosz új iskolák neveltjei már nevét is elfelejtik annak, ami előttünk szent ma még és midőn ezzel szemben a vízözönt kívánja, Ady prófétai hangját éleszti újjá és a Jónás könyve ezt a prófétikus költői hangot ismétli meg. Nem névtelenül emelte ki már megjelenése után Lukács Babits életművéből Jónás könyvét.

A magyar költő csaknem szó szerint követi a bibliai történetet. De ennek a történetnek igazi magva a lírikus próféta és a világtörténelem állandó vitája. A világtörténelem némi humorral kezeli a prófétát is, és a próféta végeredményben kénytelen megérteni a világtörténelem vele szemben tanusított iróniáját. Babits is, akárcsak Jónás, elátkozná Ninivét, Babitsnak is a szájára tolulnak azok a szavak, melyek azt jósolják, hogy a bűnös város szükségképpen pusztulni fog. S ugyanakkor — ez az önemésztés tartalma — nagyon jól tudja Babits is, Jónás is, hogy a világtörténelem nem törődik sem most, sem a jövőben a próféciákkal, hogy a történelem irónikusan fogja kezelni és szükségképpen meg fogja még azt is cáfolni, ami Jónás szavaiban konkréten igaz volt. S ezzel jut el a magyar költő, aki csak saját maga tudott versének hőse lenni, az epikához, egészen addig, hogy versének hőse már nem is Jónás, már nem is a prófétikus példakép, hanem maga a világtörténelem. Van ebben a rajzban nagyon sok olyan, ami magának a költőnek önkritikája is, hiszen Jónás azt vallja, hogy senki bajáért nem felelek én; hogy jobb megbújni a fenéken — az kétségtelen. De nem szabad csak önkritikus műnek tekinteni a Jónást. Mert a Jónásban benne van igen sok minden abból az önemésztésből, s abból a formális erkölcsből és magatartásbeli keménységből, ami Babitsot nemcsak ekkor jellemezte, hanem előbb is. A Jónás könyve tehát nem ellentéte, hanem kiteljesedése az életműnek.

Betetőzés és összefoglalás. De ennek az összefoglalásnak nemcsak az az értelme, hogy Babits élesen kritizálni kezdi azt a költőt, aki el akar vonulni a nagy problémák elől. És nem is csak az a lényeg itt, hogy Jónás még prédikálhat is Ninivében. Mert valóban ez volt a költő helyzete a Horthy-korszakban. Prédikálni szabad volt. Sőt, kiállították őt is és sorstársait is, hogy csak prédikáljanak. Azok is prédikálhattak, akiknek az volt a látomásuk, hogy kő kövön nem marad Ninivében. De a leglényegesebb, hogy fölismeri: „*Vétkesek közt cinkos aki néma./ Atyjafiáért számot ad a testvér: / nincs mód nem menni ahova te küldtél.*"

S itt ismét az a poeta doctus szólal meg, aki világéletében a béke költője is volt. Az a poeta doctus, aki belátta már, hogy a nemszólás annyit jelent, mintha az ember lelke nem válna testté, mintha ellenállás nélkül haladnának át rajta a divat fuvallatai. Mert az igazi nagy árulások nem is azok voltak a huszadik században, midőn az emberek egyszerűen és közvetlenül igent mondtak olyan dolgokra, melyekre igent nem lehet mondani. A legnagyobb árulás mindig a némaság árulása volt. A nemszólás mindig beleegyezést jelentett, de soha annyira, mint amikor az emberek szeme előtt játszódott le mindaz, ami lejátszódhatott.

S egészen különös kérdés az, hogy Ninive ugyan teljesen megérdemli a pusztulást, s mégis túl fogja élni a kataklizmát. A próféta téved. De éppen tévedésében, tévedésének átlátásában van a legnagyobb ereje. Vannak próféták, akiknek éppen az a legnagyobb érdemük, hogy a történelem iróniáját végül is tudomásul veszik. Hogy mennyivel bonyolultabb és mélyebb Babits élethelyzete ekkor, mint alig több mint egy évtizeddel előbb Bernard Shawé volt, azt éppen egy furcsa párhuzam mutatja. Shaw Szent Johannája utolsó mondatában azt mondja, hogy olyan világot szeretne, mely végre befogadná a szenteket. Babits Jónása viszont azt sugallja, hogy hál'istennek a világ nem fogadja be a prófétákat. Sem a prófétákat, sem a szenteket. Mert midőn az isten Jónásnak megmagyarázza, hogy jönni fognak új Jónások, mint ahogy újabb Ninivék is születnek majd, Jónás csak hallgatni tud.

Azzal kezdtem ezt az írást, hogy az Ady—Babits szembeállítás éppen olyan igaz is és hamis is, mint az Arany—Petőfi szembeállítás volt. A szordinós költészet azonban nem az a költészet soha, a magyar irodalom egész története során, mely mereven állna szemben a magyar forradalmi lírával. Mert az a tanulság, hogy szordinósabban lehet írni. Ez a költészet követhető is. De nem lehet olyan szordinós költészet, ahol a lélek nem válik testté, amelyből az ellenállás szelleme és amelyben az ellenállás lélegzete ki- és megszakad.

Zichy Mihály: I. szín (A mennyben)

Ez különösen akkor válik nagyon világossá, ha *Zichy* érzékletesen szép szénrajzával hasonlítjuk össze. Zichy szép, grafikus megoldással gomolygó fellegek között rajzolja meg az „örök fényesség" és a pártütő szellem, a „sátáni sötét erő" megütközését. Az értékhangsúlyt világosan az Úr világára teszi a művész. A feltétlen tekintélyt emeli ki a kompozíció. Azt emeli ki a sugárzó dicsfény, a hódoló szárnyas alakok. Az adott pillanatban övé az akció: kiutasítja a bírálót, akit egyébként is csak háttal mutat a grafika. Érezteti a dacos szembefordulást, de nem ebben láttatja az igazi értéket.

Úgy véljük, ennyi elég is ahhoz, hogy érzékeljük: a mindkét esetben látható „egységes" jelrendszer, ábrázolás mögött különböző értelmezés, értékelés munkál.

Mivel az első összevetés ez, foglaljuk össze e két ábrázolási rendszer legfontosabb különbségeit. *Zichy* „térhatású" rajzot ad, magas művészi fokon „dramatikusan" örökíti meg a pillanatot. *Kass* szürreális terében, síkban tartva, lebegteti alakjait, a rézkarc vonalas technikájának adottságait mesterien alkalmazva, az elemek új rendjét alakítja ki — mintegy „megfordítja" ezzel az értékrendet is. (Ha jól megfigyeljük, az elemek tulajdonképpen mindkét lapon azonosak, de ábrázoltsági fokuk, jelentésük alapvetően különbözik.)

II. A második rézkarc síkja kettős osztású. Jelzett tűzgömbből, érzékeny, vékony vonalakkal megjelenítve egy kherúb válik ki. Ezt a haragosan örvénylő, zúduló világot a „paradicsomi" fák kötik össze a Föld embervilágával. (A fák is jelképesek — stilizáltak.) Alul a megrémült, „földrevert" emberpár. A férfi szikár, izmos teste az előző lap Luciferjét is eszünkbe juttatja. Finom grafikai megoldással érzékelteti Kass a férfi és nő különbségét. „Mai", mezítelen emberpárt látunk. A világ differenciálódása, a „földi" és „égi" nagy

Kass János: I. szín

szakadását fogalmazza meg a vizualitás nyelvén a grafikus. (A mítikus kherúb és a XX. századi atomtűzgömb egymásba játszik, mint képi motívum.) Végsőkig feszített konfliktushelyzetben van az ember; szinte pusztulástól retteg. De a férfi hangsúlyosan előrevágódó, ökölbe szorított keze jövőt igér. Az ember és a differenciálódás összefüggése újabb világképi mozzanat. Megkezdődött az ember Története.

Ha Zichy illusztrációját fellapozzuk, egészen mást látunk. Nála még minden derűs, idilli. Az ember még mit sem sejtő naivitással, természeti létbe ágyazottan, harmonikusan él. Még minden előtte van.

III. Sziklás, stilizált barlang. A kompozíció centrumában egy emberpár. A térdeplő férfi kőbaltát tart kezében. A falon, mögöttük egy ismert barlangrajzmotívum: bölényvadászat.

Kass János a valóságos történeti folyamatban gondolkodva, annak egy állomásán ábrázolja az embert: az ősközösség idején. Ennek az emberiségnek főbb jellemzői: Az ember közösségben s házasságban él. Technikája van már (kőbalta!), s fejlett művészeti ábrázoló készsége (pszichikus élete). Az ember már nemcsak éli világát, teremti s tükrözi is. A nagy objektivációs rendszerek ezután már mindig kísérik az embert történelmi útján.

Kass János: III. szín (A Paradicsomon kívül.)

Az itt jelzett eszmeiséggel, történelemszemlélettel szemben Madách — Rousseau nyomán — a magántulajdon eszméjét vetítette vissza az ősidőkbe. S mint a többi keretszín esetében is, itt is kötötte kezét a bibliai vonatkozás — a kiűzetés motívum.

Zichy egyetlen illusztrációt sem készített ehhez a színhez.

IV. Egyiptom. A lap középtengelyében egy monumentális kőszobor feje látható, félprofilból. (Fáraó ábrázolás). Előtte az építők csoportja. Jellegtelen tömeg. Az „épülő" alkotást állványzat fogja közre; fönn, egy lógó pallón ülve dolgozik egy faragó. Lenn az embercsoport előtt egy mezítelen nő áll. Bal sarokban, lenn, vonuló hangyákat ábrázolt a grafikus. Az egész képre, átlósan rávetül egy vonalas rajzolatú, stilizált, görnyedő, követ cipelő figura.

A rabszolgatartó, despotikus osztálytársadalom embertelen, elidegenedett világának eszmei sűrítése ez a kép. Történelemszemléletünk lényegét aszociáltatja a mű: Az állati létszinten tengődő tömeg („milliók egy miatt") tartja mozgásban ezt a társadalmat. A rabszolga alakja feszül itt szembe a fáraó-fejjel. (A kő maradt meg; az ember, aki alkotta, elpusztult évezredekkel ezelőtt — ezt is kifejezi a kompozíció.)

Az asszociációs montázstechnika segítségével kristályos tisztasággal fejezte ki Kass a madáchi mondanivalót.

Ha összevetjük Zichy rajzaival (mert ehhez a színhez többet is készített a művész) — az alapvető különbséget a tömörségben, s az erős gondolati jellegben láthatjuk. Zichy első lapján érzékletesen — érzéki módon ábrázolja a fáraót körülvevő pompa s a rabszolgasors ellentétét. A másikon a pusztulás, semmibe hullás látomását rajzolja. Mindkettőre jellemző a pszichikus motiváltság és a dramatikus jelenetezés.

V. Athén. Hármas tagolású karc. Fönn, jelzett áldozati szentély előtt, egy emberpár. Jobb sarokban égbe emelkedő madárraj között egy ember lába látható. A középső — súlyponti — ábrázolási sávban: Szobrot döntő csőcselék. Alul egy babérkoszorús görög bölcs: mellette Pythagorasz tételének jelképes ábrázolása.

Tulajdonképpen három „élet-sík" ellentmondásait vetíti elénk Kass János. A csalódott politikus (Milthiadesz) számára csak a mítosz nyújt menedéket, elégtételt — az ösztönös, köznapi tömeg megcsúfolja az eszményt. Ez a nagy ellentmondás: A kiválóság és a „csőcselék" konfliktusa. Az adott társadalom ellentmondásos emberi viszonyait az ész világának „indulása" ellensúlyozza. Ez a világ szülte, s indította útjára a gyakorlatból absztrakciós szintre emelkedő tudományos tükrözést. Ez igazi nembeli értéke lesz a továbbiakban az embernek.

Kass itt is a mi XX. századi szemünkkel tekint vissza; rendezi, értékeli az eszmei összefüggéseket. Kompozíciója jelzi a tudományos materializmus, etikai idealizmus, s a köznapok értékkülönbségeit, s még arra is utalni tud, hogy a „szobor" nem igazi érték. Világszemlélete világosan érzékelhetően túlmegy Madáchon.

Zichy Mihály: VII. szín (Bizánc)

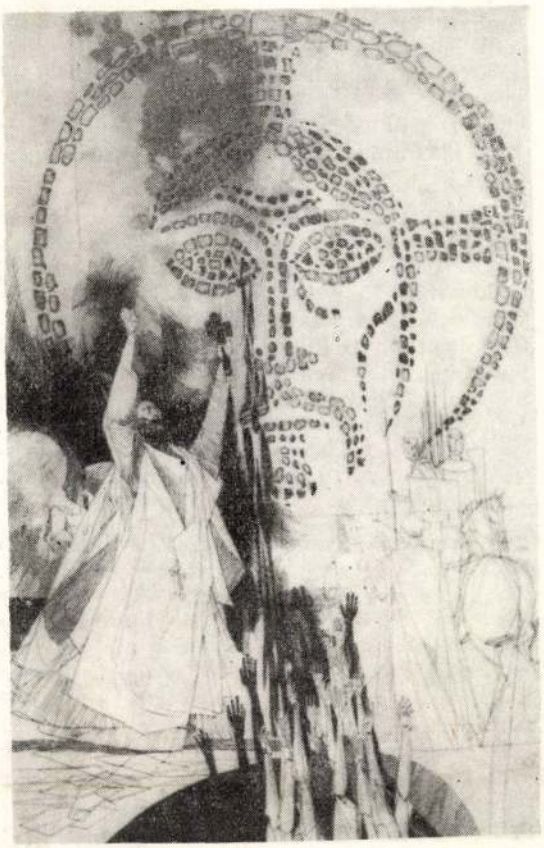

Kass János: VII. szín

Zichy építészetileg is szép görög tért rajzol. A térperspektíva a jelenetet rétegezi, tagolja. A „hős" kiemelkedik a piac „szennyes árja" fölött (alakja, a felemelt sisak, a féltő-szerető hitves és fiú érzelmileg „hangolják" a nézőt). Háttérben elbocsátott katonái — a béke jelenete. Előtérben a felmorajló, fenyegető sötét tömeg. Jobb sarokban újabb fenyegető jel a hóhér. A tiszta emberi értéket félti itt Zichy Madáchcsal összehangzóan. *VI. A római színhez* készített rézkarcot kétpólusú szerkesztés jellemzi. A sík felső részét egy feldőlt antik serleg „közelképe" uralja. Remekbe készült ötvösmunka, rajta erotikus táncjelenet. A kiömlő bor lejjebb vértengerré változik át. Abban úszó hullák tömege. Leölt, megfeszített emberek. Mögöttük néhány leheletfinom, könnyű, lendületes vonal sejteti a cirkuszi arénát.

Döbbenetes erejű, tömör szimbolikus kompozíció. A sűrítés tökéletes: A buja, erkölcsi züllésbe fulladó birodalmi élettel szemben felemelkedő új

hitről beszél. A két világ drámai megütközéséről. Az érzéki-élvezeti szférát egy műalkotás jelképezi. A racionalitás, a tudomány eltűnt a világból. A kíméletlen politikai harc, a rabszolgalázadásokkal szembeni tömegterror idéződik e lapon. Bonyolult történeti mozgást fejez ki Kass: Megláttatja az új hit forradalmi értékét, tömegeket mozgató erejét.

Zichy képzeletét is erősen foglalkoztatta a római szín drámai világa. Három jelenetét is megrajzolta: Az orgiát; a döghalál döbbenetét; s az új utakra vezérlő apostolt és égi látomást. (Csak érdekességként jegyezzük meg, hogy egészen mellékes képi mozzanatként lapjain szintén látható buja tánc, feldőlt serleg — elemek, amikből egy teljesen más grafikai összképet teremtett Kass.) Itt is jellemző rá az érzékletes szituáció teremtés. Ez különösen a „látomás" láttató megjelenítésénél érzékelhető. Erős színpadi szuggesztivitást sugároznak lapjai.

VII. Konstantinápoly: A sorozat egyik legszebb lapja. Tiszta egységű, nagy kifejezőerejű alkotás. Bizánci mozaikot idéző Krisztus-fej a domináns motívum. A középtér bal oldalán, kormos fekete háttérből válik ki a főpap, hevesen gesztikulál, bal kezében keresztet emel; szenvedélyes indulat hullámzik át izgatott alakján. Jobbra — mintegy háttérben — néhány vonallal vázlatosan jelzett kép: keresztesek, talán éppen a pápai bullát veszik át. Lenn valami sötét parabolaívből emberi kezek „kórusa" emelkedik ki, máglyák lángja-füstje csap föl. (Egyes kezek fekete árnyalata az elszenesedő, elégett emberek képzetét keltik — felvillan itt a XX. század komor, embert égető, sötét korszaka is.) A vérengző kereszt világa jelenik itt meg. A mozaik a megmerevedett, dogmatikus hatalommá szerveződött hitet jelképezi. Az eretnekeket égető főpap nagy expresszivitással tovább árnyalja a mondanivalót. Megfigyelhető, hogy milyen keményen dolgozza fel a témát Kass. A nők, a szerelem, a „lírai" szféra nem lágyítja ítéletének keménységét. Ez alapvetően abból ered, hogy egységes — racionális — értelmezést-ábrázolást valósít meg. És a nagy történelmi törvényszerűségekre, az egyetemes összefüggések vonalára koncentrál.

Zichy ehhez a jelenethez is két lapot rajzolt. Az egyiken erős antiklerikalizmus is érződik (Tankréd vitázik a főpappal; elhízott, bűnbocsánatot áruló szerzetesek). Másikon — szinte operai rendezésben — Tankréd búcsúzik Izórától, a kolostor kapujában.

VIII. Prága I. Konkrét történeti szín. Egy nagy fali quadrans íve előtt beszélgető Kepler és Rudolf császár. A földgömb, a háttér csillagászati műszerei a tudós szobáját sejtetik. A jelzett építészeti környezet, a reneszánsz térábrázolásra jellemzően kinyílik: Az ablakon át Prága emeletes épületeit jelzi a művész. Finom vonalai épp csak elindítják az aszociációkat. Ha a kép centrumát elemezzük, meg kell állapítanunk, tulajdonképpen „szituációt" látunk: A kezében horoszkópot tartó, lehajtott fejű tudóst leckézteti a hatalom embere. Ez a világ megalázza a szellem emberét. A szürreálisan oldódó tér jobb átlóval leválasztott mellékmotívumai tovább sorolják a jellegzetes negatív értékeket: csábítást, akasztást, intrikát. Finoman jelzi ítéletét Kass — Kepler lehajtott fővel is felmagasodik, Rudolf fölött áll.

Zichy annak idején szinte tárgyias hitelességgel rajzolta meg Kepler szobáját; s a magába roskadó tudóst ábrázolta, amint felesége éppen pénzt kér tőle. Jellegzetesen a magánélet körébe ragadva meg a konfliktust.

Itt is elmondható, hogy nagyobb összetettséggel érzékelteti Kass a madáchi ábrázolás szövevényes világát.

IX. Párizs: Dantont látjuk, amint a vérpadon szónokol. (Az illusztrátor számára a leginkább kötött jelenet ez.) A nyaktiló fölött szélkorbácsolta fellegek rohannak, de kiragyog a nap. Kass itt az akcióban levő, lendületes forradalmárt állítja elénk: Intellektuálisan tágítva a szituációt — a guillotine áldozatra váró, felhúzott lemeze szinte metszi a szónok fejét. Fenyegetést jelez. A szürreálisan lebegő, lehulló arisztokrata fejek, köztük a koronás fő is, a valóságos történelmi terrort aszociálják. A többi elemet — öngyilkos katona, Éva a pórnő — ábrázolja ugyan, de visszafogottan. A forradalom vihara, lendülete adja e karc „légkörét" elsősorban.

Zichy az öldöklő terrort, a brutális tömeget mutatja meg. Hőse szinte maga is visszahőköl e félelmetes, „elszabadult" erő láttán. (A brutalitás több elemét láthatjuk: véres kard, levágott fejek, a nyaktilón patakokban folyik a vér stb.) A grafikus akaratlanul is inkább a „megingó", visszarettenő Dantont rajzolta meg. Az értéket féltő embert, átvéve a madáchi szöveg pesszimista sugárzását. Technikailag nem érzékelteti az „álom" jelleget — ugyanolyan valószerűség jellemzi, mint többi lapját.

X. Prága II. Ismét Keplert látjuk Kass rézkarcán. Kozmikusan monumentális kép. Szinte trónuson ül a tudós, toronyként kimagasodva „korából". Grafikailag is igen szép képi megoldás, erős vizuális hatása van. A Nappal „társalkodó", a bolygópálya ellipszisébe, kozmikus zártságába maga-

Zichy Mihály: VIII. szín (Prága)

sodó tudós a tudomány embert emelő, tiszta gondolati hatalmát jelképezi. (Az írott tekercs s az egész jelképrendszer természetes egyszerűséggel ébreszti bennünk a kepleri bolygótörvények, az ember szellemi haladásának nagy lépése iránti tiszteletet; Szép „emléket állít" az igaz emberi magatartásnak. A Kepler szívének tartó vonal mentén még egy furcsa, stilizált „felszállott a páva"-motívum is megcsendül.) Még mélyebb a hatás, ha érzékeljük az ellenpólust: Az önkörébe záródó áltudomány világát, illetve az emberi viszonyok gyarló állapotát. Ez utóbbit Éva és az Udvaronc jelenete mondatja ki. Az időbe olvadó értéktelen, üres, elmúlást idézi az a formai megoldás, hogy a lovag puffasztott, divatos öltözékéből kivillan a csontváz.

Zichy „legüresebb" lapját rajzolta e színhez: Az elcsábított Évát, s élvhajhász lovagját láttatja. Az adott ábrázolási koncepció nem engedi érvényre jutni a madách-i eszmék nagy, ellentmondásos, intellektust mozgató erejét.

Kass nagyon határozottan értékelő ábrázolási-kompozíciós- és jelképrendszert teremt, s az összetettséget, az eszmék mozgatását szemléletesebben érzékelteti.

XI. A mechanika hideg, embertelen, gépies világa tárul elénk a Madách jelenét ábrázoló *Londoni színhez* készült rézkarcon. Gőzgép, hengersorok, s egy gépszíj forgatta „örvénybe" hullanak az emberek. Az „érzékletes" emberi forgataggal szemben, a gépek a sík háttérbe simulnak; Szenvtelen, hideg, elidegenedett világot szemlélnek Ádám és Lucifer. Az embert faló technika világából is (!) kiábrándítja Lucifer az embert, (s ezt magasabb fokon — végletekig élezve — ismétli majd a falanszterben). Kass itt a kapitalista társadalom alapvető ellentmondását rajzolta meg. A működő

Zichy Mihály: IX. szín (Párizs)

Kass János: IX. szín

tőke szülte elidegenedést asszociáltatja velünk. Érdekes megfigyelni, hogy a régebbi „embert faló" korokat jelképező montázsok a tudást szorították vissza, itt a „ratio" nyomja el, szűri ki a „művészet" hatásait. A dehumanizáció egyik jellemzője a teljesen egyoldalúvá torzított kultúra világa ez tehát.

Zichy a vásár kavargó forgatagát jelenítette meg. (A látvány, az „élőkép" szintjén illusztrált.)

XII. Falanszter: Kass ezen a lapon konzekvensen a végletekig feszíti az ellentmondást. A madáchi jövőt jelenünkként, jelenünk egyik arcaként szembesíti velünk.

Rézkarcát szemlélve rendezzük a látottakat: Ha elfogulatlanul nézzük, egy idő után valószínűleg eluralkodik rajtunk valami idegesítő érzés. Agresszivitást, szétesést sugall hangulatilag. A megbontott, felbontott ember a kép centrumában; a furcsán lebegő, számozott alakok. Az elektromos szerkezeteket, vibráló műszerskálákat idéző vonalak; a visszafelé futó számok (174, 173...). s a kaotikus robbanást sejtető sötét folt; a sokféle aszociációt mozdító, valóságos, tudományos képlet motívuma, a vitrinbe zárt rózsa... Mindez együtt az elszabadult, visszájára fordult ész; a tudomány embert „legyűrő" következményeinek világát jelzi. Egy valóságosan lehetséges alternatívát, amelyben az egyetemes önpusztítás veszélye is kísért.

Zichy érzelmi oldalról ragadta meg ezt a témát is. Egyik illusztrációja például azt a jelenetet rajzolta meg, amelyben a falanszteri rideg törvények értelmében elválasztják az anyát és gyermekét. Érzelmileg erősen hangolja a nézőt a háttérjelenet is, a koponyamérésnek kiszolgáltatott kicsik; és az előtérben elájuló anya. A néző azonosul a felháborodó hőssel — Ádámmal. Látható, hogy Zichy, Madáchcsal egybehangzóan az egyéniség, a család, az érzelem világát félti a hideg észtől. Kass a logikai ítéletet hívja segítségül — gondolkodtat. S a „téma" mai „kifejletét" szembesíti tudásunkkal; s ítéletalkotásra ösztönöz.

XIV. Űr: A szürreális térben sötét, égi gömbök felé száguld egy rakéta (a hajtómű metszete jelképezi!). Hatalmas láncsóvája kiemeli a „prometheuszi ember" értelmes fejét, finom mozgású, erős kezeit, könnyed, kisportolt alakját. Szimbolikusnak érezzük a mitológiát idéző szárny, áttetsző, repülőgépszárny-modellé változását kezében. A finomrajzú vonalhálóból fém szerkezetek bontakoznak ki: Teleszkópok, forgó antennák „tapogatják", „fülelik", a kozmoszt. Meghosszabbított kezekként segítik a magasba törő, szárnyaló embert. A jobb átló mentén, fönn egy emberpár száll. — Eszünkbe juttathatja Daidaloszt és Ikaroszt, de Lucifert és Ádámot egyaránt. Az egész mű harmóniát sugároz, az előző lap diszharmonikus jellegével szemben. Az évezredes álmot biztonsággal valóra váltó embert; a „lényegi erőit" diadalmasan kibontakoztató — az űrt ostromló Embert látjuk itt. Ha az előző lappal együtt szemléljük, értjük meg Kass üzenetét: A két tendencia, az embert emelő és az embert pusztulással fenyegető feszül egymással szemben. Zichynél kozmikus gomolygásból bontakozik ki a „sátáni" Lucifer, aki mint egy óriási szárnyas ragadozó emeli ki Ádámot a végső pontig. A két test diametriális ellentéte kifejező.

XIV. Eszkimó szín: Háttérben a kihűlt, óriás Napkorong. Sziklás, jeges vidék. Az Ember kezéb temetett fejjel ül. A befagyott víztükör hidegen veri vissza tükörképét. Kifejezi az egyedülvalóság tragikumát. A felvonultatott, ellentmondásos tendenciák metszőpontján az Ember csak egyedül adhat választ, minden transzcendencia nélkül.

Kass — látható módon — itt is tovább „konfrontál" Madáchcsal: Önmaga felelősségére döbbenti az embert.

Zichy a szöveghez simuló, valóságos eszkimó (lappföldi) jelenetet rajzolt (Ádám mint „aggastyán" stb. . .). A különbség annyira magától értetődő, hogy nem is foglalkozunk vele.

XV. Záró szín: Fenn sűrű vonalhálózattal jelzett sötét szféra. Fekete kísérő vonalak emelik ki a felmagasodó, kérdező ember szikár-izmos alakját. Mintegy összekötik a még meg nem ismertet és az ember világát. Az ember tartása, állása „rokon" az első szín lázadó Luciferével. „Talapzatot" képez számára — mintegy abból „magasodik fel" — a biológiai-természeti kötődés; a folytonosságot jelképező új, kis emberi „mikrokozmosz". Ez már egy vállalt, „áttekintett" világ — s szárnyaival közrefogja a „fény hordozója", a prometheuszi, embert emelő szellem — a kritikus tagadás, az elemző tudás jelképe. (A sorsára kérdező embert kíséri „két szülője" — a szellem és a szerelem.)

Kass János: X. szín (Prága II.)

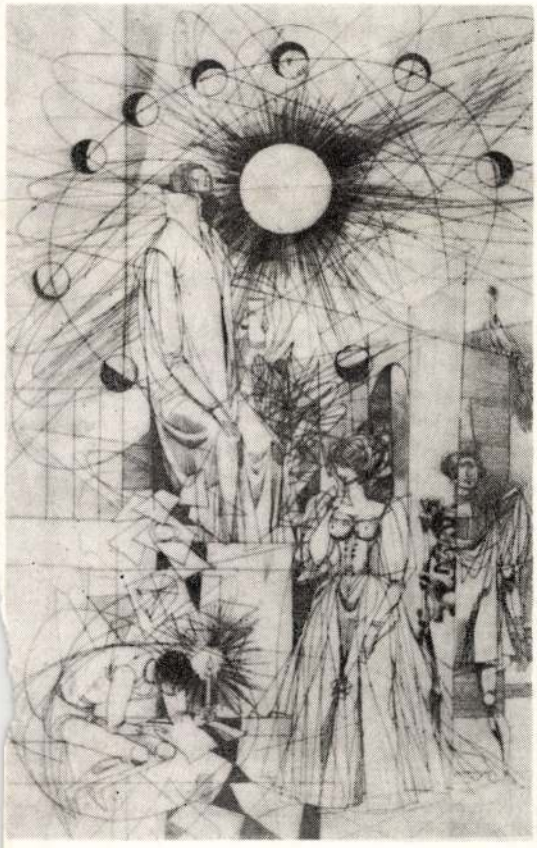

Látható: itt is „kiegészít" — „értelmez" (következetesen hű marad az alapkoncepcióhoz!) Szembe kerül a madáchi eszmével s a Zichy által is megrajzolt „térdrehullással". . . : az embert nem békíti össze a feltétlen tekintéllyel — „a küzdelmet felvevő" embermodellt állítja elénk.

Hátra van, hogy az egyes illusztrációk elemzése után bizonyos összegzésben emeljük ki az összevetés eredményeit. Úgy véljük, igazolást nyert, hogy valóban egy-egy formanyelvet, ábrázolási rendszert reprezentálnak Zichy ill. Kass művei. Zichyt alapvetően a dramatikus szituációteremtés, ábrázolás jellemzi. Világképi értelemben közel áll Madách eszméihez. Értelmezési alapként „elfogadja", hogy Lucifer a „sötét" erőt képviseli. Érzékeny pszichikai árnyaltsággal jeleníti meg a „főszereplők" sorsában tükröztetett emberi utat. A nézőt érzelmileg ragadja meg elsősorban: technikailag a reneszánsz perspektivikus térábrázolás eszközeivel él — „pillanatképet" ad. Erős gesztusok, érzelmileg „hangszerelt" képi mozzanatok alkalmazásával érzelmi ítélethez, élményhez, katharzishoz juttatja néző-olvasóját. Tulajdonképpen a klasszikus festészet nyelvén „beszél" — erősen közelítve a színpadi, szcenírozott, „élőképszerű" ábrázolás stíluseszközeihez is. Erős vizuális láttató erővel — amit a briliáns rajzkészség, s a tüzetes „tanulmányozásból" fakadó tökéletes ábrázolás is segít — fogalmazza meg a „látványt". A cselekményre, a „történésekre" helyezi a hangsúlyt. Erős emberközelség jellemzi. Történelmileg hű kosztümökben, és gesztusokkal ábrázolja az embereket. Az „eszmék mozgását", összetettségüket „külső" eseményekben tükrözteti. Az élő, cselekvő embert állítja elénk. A gondolatok harcával adósunk marad. Összetettséget, mozgást egyes fázisok láncszerű felfűzésével jelenít meg. (Érdemes megemlíteni, hogy a grafika formanyelvéből is hiányzik ekkor még a montázs, s ha Zichy élt is hasonló ábrázolással egyes illusztrációiban, egy lapon sok mozzanatot ábrázol — igazi képi egységét nem érte el, s a „kis-képek" csak egymás mellett voltak; de nem szerveződtek egységes, grafikai „üzenetté". Az életműből tanulságos lenne részletes elemzéssel vizsgálni pl. ebből a szempontból „A leányvári boszorkány" énekeihez készült illusztrációit.)

Kass János grafikai stílusát elsősorban a XX. század asszociációs montázstechnikája, sokszólamú (fő- és mellékmotívummal élő) képi építkezés; az erős racionalitás; az emberábrázolás és emberértelmezés „maisága", (modernsége) jellemzi. Az

eszmék egyetemes mozgását fejezik ki lapjai. Jelzésekkel, szimbólumokkal él, s „szürreális" térszerkesztéssel nem a „látványt" adja. Ahhoz, hogy a „síkban tartott" kompozíciók valóságos képi egységgé álljanak össze, a néző-olvasói élményben is, elkerülhetetlenül szükséges a formanyelv ismerete és „használata". A nézői aktivitás nélkül nem jön létre alkotásélmény. S ez a vibráló feszültség hordozza a gondolati mozgást is. Az ő esetében méltán fogalmazható meg: *gondolatokat tett láthatóvá*. Az összemberi (nembeli), történeti folyamatra figyel. Az ember nála nem foglya a közvetlen szituációnak. Az embert lényegi erőinek (művészet — tudomány — technika) tárgyiasított „folyamataival" együtt, totális teljességében tudja elénk állítani. S illusztrációi ezért válna
eszm
a mo
gond
lóban madáchi módon „mondja el" a Tragédiát.

Mindkét ábrázolási rendszer, formanyelv maradandó értékként jelenik meg ma is. Nem arról van szó, hogy egyik „felváltja" a másikat. Kass rézkarcai nem teszik „elavulttá" Zichy szép rajzi világát, de érzékelnünk kell azt is, hogy korunk nyugtalanító kérdéseiről az eredeti alkotó — korunk embere — „mai nyelven" beszél. S önmagunkat fosztanánk meg jelentős értékektől, ha az új nyelvű alkotásokat nem részesítenénk az „üzenet" tartalmának kijáró, elemző figyelemben.

TERÉNYI ZOLTÁN

Babits Mihály

PRO DOMO
1916

Úgy mint a fát, ezer kicsinyek
ráznak és már a nagy fa remeg.

Ó, boldog a dús fa, nem busul:
ha rázzák, drága gyümölcse hull.

Szesznek ma meggyem drága gyümölcs:
kelyhet ma, versem szent bora tölts.

Meggybor, pajtások, rajta, koccints:
kicsit fanyar, de egyéb ma nincs.

A hazára az első telt pohárt:
igyunk, ne szóljunk: inni *nem árt*

Az emberekre a második,
hogy adjon az isten észt nekik.

Most ezt is *szótlan*, harmadikat,
a kedvesem *kisujja* miatt!

Hadd áldozom még e poharat
minden gyönyörért ami megmaradt,

jóért és rosszért, ami csak ért,
bántalmakért és bánatokért.

Fanyar nedü, vérizü, nem csoda:
mert véres földből szürte a fa.

1021

KULTÚRA

„... kezében az ecset beszél, dalol, világít!"

ZICHY MIHÁLY KIÁLLÍTÁSA

A mesemondó, *Jókai* Mór írta a rajz mesemondójáról: *„Zichy kezében az ecset beszél, dalol, világít!"* Erről győz meg az a rendkívül érdekes kiállítás is, amely március 18-ig látható a Szovjet Kultúra és Tudomány Házában. A Zichy-kiállítás ötlete itt a „Házban" született meg, s példátlanul gyorsan, néhány hét leforgása alatt valósággá vált. Alapját a Grúz Állami Művészeti Múzeumból érkezett művek adták: tíz kompozíció Rusztaveli eposzához és egy akvarell előtanulmány *A pusztítás géniuszának diadala* című képhez. Ehhez kapcsolódik a magyarországi anyag: az említett akvarell alapján készült hatalmas festmény, valamint huszonkét grafika a Magyar Nemzeti Galériából, a *Tamara tánca* című akvarell Mosonmagyaróvárról és egy olajvázlat Zichynek a Somogy megyei Zalán, családi kúriájában berendezett emlékmúzeumából. A kiállított munkák nagy részét *a mai budapesti közönség most láthatja először.* Ez nemcsak a Grúziából kölcsönkapott darabokra vonatkozik, hanem a huszonöt négyzetméteres óriási vászonra, *A pusztítás géniuszának diadalára* is, amely évtizedek óta nem szerepelt tárlaton.

Zichy Mihály 1827-ben született. Előbb a Velencéből Pestre telepedett mesternél, *Marastoni Jakabnál*, majd a híres bécsi művésznél, *Waldmüllernél* tanult. Húszéves korában egy nagyhercegi család rajztanítójaként Pétervárra került, s attól fogva — néhány éves párizsi és rövid hazai megszakítással — haláláig, 1906-ig Oroszországban dolgozott. Négy cár udvari festőjeként virtuóz rajzokban örökítette meg az udvari élet eseményeit, művészi hivatását azonban igazában szabadelvű eszméinek szolgálatában találta meg: erkölcsi és politikai célzatú képeket festett és rajzolt az emberi szabadságjogok védelmében s mindennemű elnyomás, üldözés ellenében. *„A művészet* — írta egy helyütt — *nem fényűzési cikk, a művészet a művelődés eszköze, mint a nyomtatott könyv, és kötelessége, csakúgy, mint a könyveknek, hogy teljes meggyőző erejével a kor haladó eszméit szolgálja."*

Ima — a Kaukázusi jelenetekből

Előtanulmány A pusztítás géniuszának diadala című kompozícióhoz

Nem véletlenül emlegette a *könyvet:* zseniális rajztudása, beleérző képessége irodalmi illusztrációiban bontakozott ki a legteljesebben. *Victor Hugo, Lermontov, Puskin, Gogol, Goethe, Byron* műveihez készült rajzai mellett a magyar irodalom — *Madách, Arany, Petőfi* — remekeinek illusztrálásában érte el művészete tetőpontját.

Egyik legnagyobb sikere a XII. századi grúz nemzeti eposzhoz, *A tigrisbőrös lovaghoz* kapcsolódik. *Sota Rusztaveli* eposza a grúz kultúra folyamatosságának hordozója, az igazi grúz ember erkölcsi normáinak példatára és mércéje volt. *Grigol Orbeliani* költő szerint: *„Nem volt olyan család Grúziában, amely ne őrzött volna egy példányt A tigrisbőrös lovagból. A lányok hozományába is beletartozott a könyv."*

Zichyt, mint megannyi múlt századi romantikus festőt, megragadta a Kelet egzotikuma. Lermontov hatására különösen a Kaukázus vidékéhez és lakóihoz vonzódott, aminek szép tanújelét adta a Pétervárott 1852-ben, még csak elképzelések nyomán készült *Kaukázusi jelenetek* című litográfiasorozatában (ez is látható a kiállításon). Három évtizeddel később személyesen is eljutott Grúziába. 1881-ben érkezett Tifliszbe (azaz Tbiliszibe), éppen akkor, amikor a haladó grúz értelmiség nagy tervet készült megvalósítani: Rusztaveli eposzának díszkiadását, méghozzá úgy, hogy a különböző kiadások egybevetésével, a kéziratos változatok segítségével a művet megtisztítsák az évszázadok alatt rárakódott szövegromlásoktól. *Ilja Csavcsavadze*, az új grúz irodalom megalapítója Zichy Mihályt kérte fel az illusztrációk elkészítésére.

A kiállítás vitrinjeiben grúz kosztüm- és fegyvertanulmányokat tartalmazó vázlatok láthatók, melyeket a festő Tifliszből levél-

ESZERELÉST?

USA-JAVASLATOK ALAPJÁN

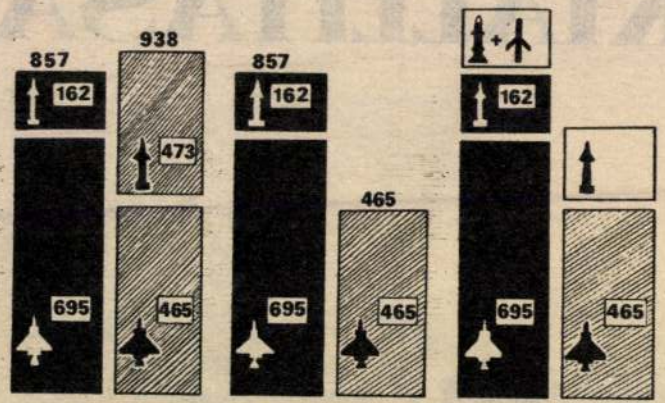

rakéta

repülőgép

Pershing–2rakéta

robotrepülőgép

MEGEGYEZÉS HIÁNYÁBAN

A NATO és a Szovjetunió közepes hatótávolságú hadászati fegyvereinek összehasonlítása

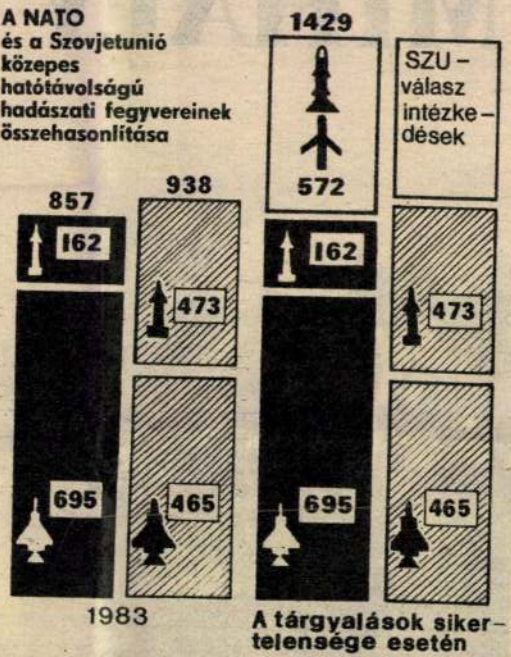

A SZOVJETUNIÓ ÉS A NATO KÖZEPES HATÓTÁVOLSÁGÚ ATOMFEGYVEREINEK ARÁNYA EURÓPÁBAN (Az 1983. október 1-i helyzet)

Szovjetunió	NATO (Egyesült Államok, Anglia, Franciaország)	
	Szárazföldön telepített rakéták	
455 (SS–4, SS–20)*	18 (S–3, Franciaország)	
	Tengeralattjárókon telepített rakéták	
18	80 (M–20, Franciaország)	5**
	16 (Polaris A–3T, Anglia)	1
	48 (Polaris A–3TK, Anglia)	3
473	162 rakéta összesen	
	Rakétahordozó repülőgép	
465 közepes bombázó	65 (FB–111, Egyesült Államok)	
	172 (F–111, Egyesült Államok)	

mutató javaslatot tett: *kifejezte a Szovjetunió készségét arra, hogy csak annyi közepes hatótávolságú rakétát tart meg Európában, amennyivel Anglia és Franciaország rendelkezik, eggyel sem többet.* Javasolta továbbá a felek erőinek teljes egyensúlyát a jelenleginél lényegesen alacsonyabb szinten, a közepes hatósugarú atomfegyver-hordozó repülőgépek számát tekintve is.

Nyugaton azt kezdték terjeszteni, hogy e javaslat szerint a Szovjetuniónak több atomtöltete maradna. A Szovjetunió újra jóakaratról tett tanúbizonyságot. *Kifejezésre juttatta készségét egy megállapodásról, amely biztosítaná a két atompotenciál egyenlőségét Európában nemcsak a hordozóeszközök, hanem a rajtuk elhelyezett robbanótöltetek számában is.* Természetesen figyelembe véve Anglia és Franciaország megfelelő fegyver[illegible]

Miben foglalható össze az amerikai javaslatok lényege? Ezek *Reagan* elnök ismert *„nullaváltozatában"* és *„közbülső megoldásában"* nyertek megfogalmazást. A „nullaváltozat" szerint a Szovjetunió köteles egyoldalúan megsemmisíteni minden közepes hatótávolságú rakétáját. Ha ezt nem teszi, az Egyesült Államok Nyugat-Európába telepít 108 Pershing—2 ballisztikus rakétát és 464 robotrepülőgépet. *Lényegében a Szovjetunió egyoldalú leszerelését célzó ultimátum jellegű követelésről van szó.* Közben pedig az Egyesült Államok és a NATO nem kívánnak csökkenteni egyetlen rakétával vagy repülőgéppel sem.

Felmerül a kérdés, mi legyen az előretolt bázisokon telepített amerikai atomeszközök, továbbá Anglia és Franciaország nukleáris fegyverzetének sorsa. Az amerikaiak kategorikusan elutasítják ezek figyelembevételét.

Az amerikai „nullaváltozat" azt jelentené tehát, hogy a NATO rendelkezésére álló közepes hatótávolságú atomeszközök mennyisége egyáltalán nem csökkenne, ugyanakkor a hasonló eszközök mennyisége a Szovjetunió területén a felénél is kevesebbre apadna. Az eredmény: *a NATO több mint kétszeres fölénybe kerülne a közepes hatótávolságú atomfegyverek hordozóinak számában és háromszoros túlsúlyba az atomtöltetek mennyiségében.*

A „közbülső változat" lényege ugyanaz: nyereség az Egyesült Államok, és hátrány a Szovjetunió számára. Nincs benne semmi új. Az amerikai fél továbbra is igényt tart saját atomeszközeinek további felhalmozására a Pershing—2 ballisztikus rakéták és robotrepülőgépek révén. A

MAHIR SAJTÓFIGYELŐ
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

ZICHY MIHÁLY

ORSZÁG VILÁG

1984 FEB

ben küldött el egy magyar barátjának. A következő lépés az illusztrációkhoz egy sajátos „színielőadás" volt, melyet Tamara királynő születésének 700. évfordulóján Zichy Mihály rendezett: tíz élőképben mutatta be az eposz legszebb részleteit. A *Droeba* című lap így írt erről a vállalkozásról: „... *Munkájával most valóságos hőstettet visz végbe Grúziában. Testben és lélekben életre kelti hőseinket, akiket a halhatatlan Sota Rusztaveli örökített meg pompás strófáiban.*" Az élőképekhez készült vázlatok szolgáltak később az illusztrációk alapjául. A díszkiadás először 1887-ben jelent meg, az első magyar fordítást, *Vikár Béla* munkáját, 1917-ben adták ki. (Az újabb fordítás *Weöres Sándor* remeke.) Zichy Mihály neve ismertté lett egész Grúziában; együtt emlegették Rusztaveliével. A művész az illusztrációk rajzalbumát utóbb a grúz népnek ajándékozta.

Néhány évvel korábbi mű *A pusztítás géniuszának diadala* című kompozíció. A hatalmas vásznat Zichy 1878-ban Párizsban festette, mégpedig hat hét alatt, a Világkiállításra. A gyilkos, háborús valóságot az örök gonoszság jelképeivel elegyítő festményen a pápa, a cár és a német császár is szerepel, így aztán nem csoda, hogy végül is nem mutathatta be Párizsban. A kiállítás egyik francia szervezője levélben szólította fel Zichyt képe eltávolítására: „*Minthogy megtiltottuk a mi művészeinknek, hogy olyan képeket, melyek az 1870—71. évi háborúra emlékeztetnek, kiállítsanak, reméljük, hogy az idegen államok művészei, kik vendégszeretetünket élvezik, ezt a magatartást tiszteletben tartják. Fejedelmeket várunk, s veszélyeztetjük kiállításunk hatását, ha olyan képeket állítunk ki, melyek őket sérthetnék.*"

A Zichy-kiállítás nézői előtanulmányaival együtt látják a „fájdalmas és ijesztő látásnak" szánt rendkívüli

Reagan és Casey, a CIA főnöke

Négyen a CIA halállistáján: ▶
umba, a meggyilkolt kongói elnök,
stro, Allende, a néha chilei elnök,
dhafi, a líbiai forradalom vezetője

(A DER SPIEGEL KÉPEI)

CIA-ügynökök
araguában

1021

Zichy Mihály
festő és grafikusművész

1984. II. 2. Petőfi lo.45 - B.F. -

Láttuk, hallottuk

- A műsorvezető Rózsa T. Endre.

- A Láttuk, hallottuk mai adásában önök először Zichy Mihály, a múlt században élt magyar grafikus és festőművész kiállításáról hallanak. Zichy Mihály kétségtelenül a múlt századi magyar romantikus képzőművészet egyik jelentős egyénisége volt. Mostani kiállítási anyagának egyrésze azonban, Tbiliszisből, a Grúz Állami Népművészeti Múzeumból érkezett Budapestre és most a Semmelweis utcában a Szovjet Kultúra és Tudomány Házában látható. A mikrofonnál Bojár Iván.

- Zichy Mihály húsz éves korától kezdve nem élt Magyarországon. Egy hétéves párizsi internezzót és egy egyéves itthoni tartózkodását leszámítva majdnem végig Oroszországban élt, a cári udvar közelében.

- Zichy Mihályról úgy tartja a közvélemény, hogy egy időn keresztül a cári udvar udvari festője is volt. Vajon ez igaz-e?

- Hát így ebben a formájában nem, hogy udvari festője lett volna, viszont nagyon sokakat festett meg az udvar köréből. Sokat dolgozott valóban grafikákat az udvar számára is, de őt ettől a körtől, ettől a kortól elhatárolta magát és különösen a késői időszakában a maga idejében meglehetősen progresszívnek mondható világnézete volt. Nevezetesen az elnyomás, a háború ellen foglalt állást, nemcsak szóban, szóban inkább kevésbé, mint inkább grafikai lapjain. Ebből valami fölsejlik nekünk, akiknek Zichy Mihály, Petőfi illusztrátora, Madách Imre illusztrátora és Arany János balladáinak az illusztrátora. Tehát mi ezt a Zichy Mihályt ismerjük. Azt a Zichy Mihályt, aki nem itthon dolgozott és egy teljesen másfajta körben élt, számunkra jószerivel ismeretlen. Éppen ezért a kiállítás nagyon érdekes, mert Zichy Mihályt ahazahozza Tbiliszisből és összevetve néhány itthon megtalálható munkájával együtt most itt kikerekedik róla a kép. De ehhez mindjárt hozzá kell tenni azt is, hogy ez a kép nagyon szűk kép, mert 1877-78, ha jól emlékszem, ez a két év volt az, ami Grúziában telt el, tehát még az oroszországi tartózkodásán belül is egy rendkivül szük időszak.

- Zichy Mihály helyzete rendkivül különös a magyar művészek között. Részben azért, mert ugye elhagyta az országot, de ugyanakkor megőrizte folyamatosan azt a kapcsolatot azzal az országgal, ahonnét ő származott. Rendkivül jó fogadtatásra talált Magyarországon kivül. Például Teofil Gottier, a jónevü francia iró is igen dicsérő szavakkal emlékezik meg Zichy Mihályról, de hasonlóképpen a grúzok, akik talán éppen Zichy Mihály miatt nagy szere-

tettel gondolnak a magyarokra, Zichy Mihály ugyanis az akkor frissen fölfedezett Rusztaveli által irt Tigrisbőrös lovagot illusztrálta legelső között.

- Pontosabban ez a Tigrisbőrös lovag mindig is megvolt a grúz nép tudatában. Olyannyira megvolt, hogy kelengyeként, menyasszonyi ajándékként kapták a szövegét. A menyasszonyoknak meg kellett tanulniuk és ismerniük kellett ezt a szöveget azért, hogy megfelelő, a grúz múltósághoz illő erkölcsi magatartást tanúsitsanak. Ami azonban ebből a Tigrisbőrös vagy Párducbőrös lovagból, attól függ, hogy Vikár Béla avagy Weöres Sándor forditásában olvastuk-e, egyáltalán fennmaradt, az jószerivel szájhagyományként és irásos töredékekből maradt fenn. A múlt század végén, akkor amikor Zichy Mihály éppen Grúziában tartózkodott vagy valamivel ezelőtt, állitották össze azt a fajta kritikai kiadást, amelyik a szóbeli hagyaték és az irásbeli hagyatékból összeötvözte a megtisztitott Rusztaveli szöveget.

- Zichy Mihály, aki illusztrációkat készitett a Tigrisbőrös lovaghoz azt irja a kiadójának, "bánjanak illusztrációmmal úgy, mint ahogy a grúz férfiak bánnak a szüzekkel, gyengéden és kiméletesen!" Ennyire törékenyek lennének, véleményed szerint, Zichy Illusztrációi?

- Nem, egyáltalán nem törékenyek, Ámbár vannak Watteau-i finomságú rajzai. Vannak a jó angol portretistákat megközelitő akvarelljei. Vannak nagyszerü metszetei, de az ő sorsa ennek ellenére is, mégis úgy látszik, hogy magyar honban valahogy törékeny volt. Nem kapott olyan megbizásokat, mint Lotz Károly vagy Than Mór. Ami monumentális alkotásra született, az Párizsban a világkiállitásra született. Most itt ki van állitva, mert az a Nemzeti Galéria tulajdonában van. Sőt még ennek egy akvarell változata is idejött, amit most láthatunk először. De a sorsa másként is törékeny volt. Azt hiszem, ehhez viszont mégiscsak tartozom egy vallomással. A kritikus szeret általában úgy beszélni, mintha rendkivül objektiven adná elő a dolgokat. A kritikus is szubjektiv. Gyerekkoromban jószerivel Zichy Mihálynak az illusztrációin nevelődtem én is fel.

- Madách Imre Ember tragédiája?

- És az Arany János balladákon. Ugyhogy nagyon korán megismerkedtem ezzel. Mi az, hogy grafika, mi az, hogy rajz, rajta keresztül kezdtem megsejditeni. Amikor bejöttem a szakmába, akkor hátat kellett forditanom Zichy Mihálynak, mert ő lett a "bezzeg" gyerek. Na most az ember a "bezzeg" gyerekeket nem szereti. Főleg akkor nem, amikor Zichy Mihályt vagy Lotz Károlyt állitják példaképül oda az 50-es években egy fiatal művésznemzedék elé, amely teljesen más történelmi és társadalmi körülmények között egészen más-

fajta úton indulna. Ilyenkor az ember kipipálja magából Zichy Mihályt, félreraka ja és vár egy alkalomra, amikor már nem "bezzeg" gyerek több ó és amikor jó szivvel el is mondhatjuk róla, hogy valóban kitünő mester és nagyszerü grafikus.

1984. január 31. Kossuth 18,3o Vgné

Esti Magazin

1021

- Kelet egzotikuma nagyon sok 19. századi festőt vonzott, a gruzok földjére azonban csak Zichy Mihály jutott el 1881-ben. Itt ismerkedett meg a gruz rönesszánsz költészet eposzával, a Tigrisbőrös lovaggal. Láthatók a Szovjet Tudomány és Kultura Házában ma megnyílt kiállításon az erről készült vázlatai, és több, mint nyolcvan év után, először tekinthető meg Magyarországon híres, nagyméretű olajfestménye, amelynek ez a címe: A pusztítás Géniuszának diadala. Szatmári Ilona beszélgetése.

Zichy Mihály, festő-és [illegible]

-Gruzianagy nemzeti oposszának, A tigrisbőrös lovagnak, Rusztavelli halhatatlan művének legszebb , legizgalmasabb jelenetoit megörökitő romok vázlatokban gyönyörködhetünk a Szovjet Kultura és Tudomány Házának kiállitási termében. Zichy Mihály 1881-ben Tifliszben, a mai Tbilisziben, élő képek előzményeként készitette ezeket a csodálatos vázlatokat. Alekszandria Etöri, a Gruz Állami Művészeti Muzeumának orosz osztályának vezetője, a Zichy-vázlatok előzményeit is elmondta nekünk.

- Minden Gruziában olyan család, amely no őrizmő a Tigrisbőrös lovag egy példányát. A lány hozományába beletartozik a könyv, és ha a lány nem tudja fejből az egészet, nem is vesznek feleségül, mert ugy tartják, hogy nem válhat jó anyává, hiszen nem fogja megfelelő szellemben nevelni jövendő gyermekeit. A gruz nép legkiválóbb fiai láttak hozzá a 19. század második felében, hogy előkészitsék a Tigrisbörös lovag uj akadémiai kiadását. A szerkesztési munkálatok időszakában érkezett Gruziába Zichy Mihály, hogy tanulmányokat folytasson, Lermontov Démon cimü poémájának illusztrálásához, de ugy hozta a sors, hogy Zichy más munkát is végzett. Ezzel a legszorosabb kötelékekkel kapcsolta magát a gruz néphez.

- A Tigrisbőrös lovag cimü oposzhoz mennyi vázlatot készitett?

- Tizenhármat rendeltek meg, ő harminchatot készitett. A Rusztavelli illusztrációkon kivül, még egy képet hoztunk, a Pusztitás Góliusának diadala cimü hatalmas olajfestménynek egy vázlatát. Ez egy kismöretü szines akvarellmunka..

1021

Zichy Mihály fetőművén

1983. XII. 1. 3. müsor 20,25/Mne

Irodalmi emlékhelyek Nógrádban

- Milyen emlékeket, hagyományokat őriznek a vidéken, kik öregbitették Nógrád megye hirnevét? A megyei muzeumok igazgatója dr. Praznovszki Mihály.

- Nemzeti értékeink, nemzeti hagyományaink megbecsülésének első megközelitési szempontja azok tisztelete, értő, ápoló szeretete és ez együttjár azzal, főleg, hogyha ilyen kis szükebb pátriára vonatkoztatunk, mint Nógrád megye, hogy elfogultan szeretjük mindazt, ami az elmult évszázadokban történt, amilyen értéket itt felhalmozódtak, megszülettek. Igy vagyunk mi Nógrádiak az irodalmi emlékeinkkel is, amelyek jóval gazdagabbak és bővebbek, mintsem egy átlagos látogató, hozzánk érkező idegen tudná vagy elképzelné. Ha csak vázlatosan emlitek néhány nevet vagy felsorolom az elmult évszázadok mélyéből felbukkannak elénk, hát rögtön ugye Balassi Bálinttal kell kezdenem. Itt Nógrád megyében Somoskővár őrzi az emlékét, hiszen itt volt tulajdonos Losonczi Anna és Balassi Bálint gyakorta felkaptatott a vár meredek lépcsőin, de Divény-Kékkő vára is hajdan a Balassiékhoz tartozott. Ugyanigy felsorolható még Rimay János neve vagy a Rimayval rokon Madách Gáspár, Madách Imre egyik ősének a neve, aki jelentős költő volt a XVII. században. Mindezeken kivül, ha a XVIII. században körülnézünk, ott is találunk egy-két érdekes embert. Pl. Menyői Tolvaj Ferencet, Nógrád vármegye jelentős katonáját, költőjét, kitünő pedagógusát. Vagy Ráday Pált, Rákóczi titkárát. E század végén pedig Losoncon született Kármán József, aki a magyar nemzeti kultura megteremtésének egyik igen csak komoly előharcosa, előalakja volt. Az 1800-as évekből különösen nagyon fontos azt megjegyezni, hogy az 1820-as években egyszerre több olyan ember is született Nógrád megyében, akik majd hogy nem egyivásuak lévén szerves részei, elemei a magyar irodalomtörténetnek, ugyanakkor a nemzeti és polgári küzdelmek élén is jártak. Ha csak egészen konkrétan Nógrád megyei eseményekre vonatkoztatom is őket. Igy pl. nagyon érdekes, hogy egy időben született a megyében Bérczy Károly, Lisznyai Danó Kálmán, Ferenczy Teréz, Nagy Iván, Szontágh Pál és hogy persze a legnagyobbat mondjam, Madách Imre. Az ő sorsuk, életpályájuk mindegyiküknek másként-másként alakult. Lett, akiből országosan fénylő csillag lett, lett, akinek életét tragikusan kettétörte a politika, az egyéni sors, egyéni tragédiák özöne. Lett, akinek tehetségénél nagyobbra méltatott és mérettetett és ez okozta a kudarcát. Lett, aki elszakadván később az irodalomtól, mint jelentős politikus végezte életét. De emlithetném tovább még azt is, hogy a XIX. század második felében ugyancsak nógrádi volt Komjáthy Jenő, akinek emlékét szintén kegyelettel őrizzük, hiszen a magyar irodalom olyan kiemelkedő óriása, aki Petőfi és Ady között egy hidat jelent a magyar irodalom szerves egészében. Mindezeken tul nagyon érdekesek azok a vonatkozások, amelyek egyes nagyobb magyar irók, költők nógrádi kapcsolatait idézik fel, igy pl. ki tudja azt, hogy Krudy Gyulának rokonai éltek Nógrád megyében, ő maga is gyakran megfordult Losoncon és Szécsény mezővárosában, vagy Szabó Lőrinc felejthetetlen esztendőket töltött Balassagyarmaton, vagy Vihar Béla ugyancsak Szécsényt tekintette igazi szülőhazájának, és azt hiszem, ezt igazán kevesen tudják, hogy

Váci Mihály is kötődött Nógrádhoz életének egy bizonyos szakaszában, 1944-ben Csesztvén kezdte tanitói pályáját, rövid ideig volt itt, de emlékét ma is kegyelettel őrizzük. A közelmultban meghalt, kissé sajnos fiatalon meghalt nógrádi irók és költők jónéhánya is ott szerepelhet az irodalomtörténeti kézikönyvekben, s ami ennél is fontosabb, az olvasók könyvespolcán müveivel. Igy pl. Gerelyes Endrét kell megemlitenünk vagy Paróczai Gergelyt és Lakos Györgyre is gondolhatunk. Es ez még mindig csak az egyik oldala a felsorolásunknak. Nagyon sok olyan település van ebben a megyében, amelybe hogyha elutazunk vagy megérkezünk, óhatatlanul nagy nevekkel tudjuk összekapcsolni. Hát itt van pl. egy kis falu Karancslapujtő, ahol a Mocsáry-kuria meglehetősen mostoha állapotban leledzik és itt élt Mocsáry Antal a mult század elején a megye első monográfusa és itt kereste fel őt több izben is Kazinczy Ferenc, aki jó szivvel, jó barátsággal viseltetett e literátus nemes ember iránt. De kapaszkodjunk fel Salgó várára, ahol emléktábla hirdeti Petőfi ottjártát és mindenki tudja, hogy a Salgó cimü hires költemény is ennek a kellemes látogatásnak az emlékét idézi. Arany János Csesztvén töltött egy éjszakát 1852-ben vagy Horpács pl., ahol nagyon érdekesen kapcsolódott össze négy nagy nógrádi és talán igy is mondhatnám, országos hirü költőnk, politikusunk életpályája, hiszen itt élt Nagy Iván, a hires történetiró, itt lakott Szontágh Pál, Madách barátja, Madách gyakorta felkereste őt az 1850-es években, s az ő kuriáját vásárolta meg Mikszáth Kálmán. Négy messze ragyogó név, tehát egy kicsiny kis falunak, azt hiszem, párját ritkitja országosan is.

- Ez a két karosszék, amelyben itt ülünk a csesztvei kuria első szobájában Szabó Ágnessel, a Nógrád megyei Muzeumok munkatársával, ez eredeti-e vagy sem?

- Nem, ez nem eredeti, a csesztvei muzeum első szobáját korabeli enteriőrként rendeztük be, a butorok XIX. század közepéről valók, tehát nem eredeti Madách butordarabok, ugyanis annak minden darabja megsemmisült.

- A gyüjteménysor, ami itt megtalálható, abban mennyi az eredeti?

- Igen kevés, többsége másolat. Eredeti darabként ki kell emelni az 1823-as Kalendáriumot, amely jelzi Madách Imre születését január 21-i dátumnál, édesanyja bejegyzésével Emi nevet találunk a dátum előtt, ill. eredeti darab egy miniatür, ami Madách Imre édesapját ábrázolja, egy Madách Anna kép. Még a bölcső, ami eredeti Madách-darab.

- Azt hiszem, hogy most már felállhatunk és körbemehetünk. Itt a második terem, amelyben most már sétálunk.

- Madách Imre iskolai éveivel kezd, tudjuk, otthon magántanár foglalkozott Madách Imrével, ezután a váci, majd pesti egyetemre került. Továbbiakban az első versének másolatait látjuk, amely a Honmüvészben jelent meg. Legkiemeltebb darabunk a Lantvirágok, amely 1840-ben jelent meg, Madách első verseinek sorát közli. Balas sagyarma-

tot, mint szinhelyet, politikai pályafutásának szinhelyét jelenitjük meg a következő képsorokban, majd ezek után jutunk a Tragédiához.

- Ez egy különlegesen kiképzett terem, körkörösen van megoldva és körbe-körbe a Tragédia különféle kiadásai és illusztrációk.

- Két illusztrációsoron kivántuk bemutatni a Tragédiát. Klasszikus a Zichy Mihály illusztrációk sorával, ill. Kass János illusztrációit tartalmazza a tárlósor, ill. a Tragédia kéziratának szennylapját, amely Madách soraival jelzi a szereplőkön tul az irás, ill. a mü befejezésének kezdetét ill. végét is.

- Apropo, kezdet és vég. A hir ugy járja és nagyon sok irott müben is szerepel az, hogy a Tragédiát Madách itt Csesztvén kezdte el irni, ill. itt irta a nagy hárs alatt, és ha már a hársnál tartunk, akkor azt is meg kell emliteni, hogy sokszor Madách-hársnak nevezik, holott itt valami tévedés van, egyrészt a kézirat dátumában, másrészt a fa ültetésének idejében.

- Nem Csesztvén irta Madách Az ember tragédiáját, hanem Alsósztregován. 1859. február 14-én kezdte el, mint irja, és végezte 1860. március 26-án. Madách Imre a házasságának 8 évét töltötte Csesztvén, tehát 1853-ban ő már Sztregovára költözött.

- És mi a fának a története?

- Ez egy 400 éves hármastörzsü hársfa, amely disze és éke a kuria parkjának.

- De nem ő ültette.

- Nem, nem.

- Lépjünk is hát a következő terembe. Itt egy hatalmas térképet látunk többek között, egy világtérkép, amelyen szines lámpák jelzik, ha jól tudom, a Tragédia külföldi kiadásait.

- Illetve a Tragédia külföldi előadásainak sorát mutatja be, előtte pedig a Tragédia külföldi kiadásainak különböző példányai szerepelnek.

- Egy-két távoli pontot ha megemlitenénk erről a térképről.

- Hát Chicago, New York, Buines Aires, Minszk, Párizs.

- Itt egy diszlet - makettet látunk nem messze a térképektől.

- Ez az egyiptomi szin rekonstrukciója, annak makettjét láthatjuk, első rendezés, Paulay rendezése mellett, ill. Paulay és Hevesi Sándor rendezése között. Az első rendezés további képeit, a rendezés néhány dokumentuma látható itt, ill. az ujabb rendezés magyar és külföldi szinlapjai, jeleneteinek sora látható.

- Szemben, az utolsó teremben egy hármasoltár-szerű kép látható. Nincs valami kapcsolat a kép és a bölcső között?

- Hát tulajdonképpen van. A kiállitás tengelyében helyeztük el ezt a két darabot, a bölcsőtől a mai Madách-képig, Szinke Ferenc szárnyasoltára a főfalon elhelyezett képzőművészeti alkotás.

- Mellette természetesen mai alkotók más müvei, igy pl.

- Pl. Farkas András illusztrációsora, Würtz Ádám illusztrációi is megtalálhatók.

- Ha kilépünk, tovább már a bejárati folyosóra érünk ismételten, itt pedig azokat a tárgyakat, azokat a dokumentumokat állitják ki, amelyben a Madách-szellem a mában él tovább.

- Megpróbáltuk összegyüjteni azokat a darabokat, amelyekben látható, hogy Nógrád megye sajátjának tekinti Madáchot és különböző formákban gazdagon jelentkezik a madáchi hagyomány továbbélése. Különböző prospektusok, kiadványok, emlékérmek és plakátok jelzik ezt.

- Az egyetlen magyarországi Madách-emlékhely Csesztve. Milyen jelentősége volt Madách életében ennek a községnek?

- Tulajdonképpen Madách Imre 1845-ben került Csesztvére, számára azért volt különösen jelentős a házasság boldog évei mellett, mert hát igy közelebbi kapcsolatot tudott tartani a megye politikai életével, ill. igy került közelebbre a megyeszékhelyhez, Balassagyarmathoz.

- Balassagyarmat nemcsak megyeszékhely, hanem szellemi központ is volt. Feltételezhető ugyanigy Mikszáth esetében, aki innen nem messze lakott, Horpácson. Horpács néhány km-re van légvonalban Csesztvétől, de érdekes módon nincs összekötő utja, Balassagyarmaton keresztül lehet elérni. Nem tudom, hogy mi lehet az oka annak, hogy Balassagyarmaton a Palóc Muzeumban mindkét nagy egyéniségnek, nagy személyiségnek van egy-egy szobája. Az, hogy kötődtek Balassagyarmathoz, vagy pedig az, hogy ha valaki nem akar Horpácsra vagy Csesztvére menni, akkor némi emlékét itt is találjon.

- Hát talán mind a kettő igaz. Igaz Balassagyarmathoz való kötődésük és igaz az is, hogy aki főutvonalat érintve szeretne találkozni a két iró emlékével, a balassagyarmati Palóc Muzeum egy-egy irodalmi szobájában ebből izelitőt kaphasson.

- Horpácson az alsó földszinti teremben, a kuriában egy kicsit ilyen templomi hangulat kapja meg az embert. Az a hir járja, hogy ez az alsó traktus valóban ezt a célt szolgálta időnként a Mikszáth családnál.

- Mikszáth Antalné mondta éppen a multkor, Horpácson való látogatásakor, ő egyébként Mikszáth Kálmán unokájának a felesége, hogy ez

Mikszáth életében a későbbi években épült az emeletre vezető lépcsősor és igy a szószékhez hasonlitó kis kiemelkedő, kiugró részt utána használták ilyen célra.

- Ez a kiállitás Mikszáth és Nógrád cimet viseli, holott Mikszáth Kálmán rövid ideig élt itt.

- Megpróbáltunk ezzel a kiállitással képet adni arról, hogy milyen kötődése volt Mikszáthnak Nógrád megyéhez, hiszen ez igen jelentős. Azon tul, hogy itt született, az akkor Nógrád megye egyik kis falujában Szklabonyán, ujságiróskodásának első élményeit is itt kapta, hiszen 1873-ban a Nógrádi Lapoknál kezdte ujságirói pályafutását. Nógrád megyéhez való kötődését jelentette maga a szerelem is, hiszen Mauks Ilonával Balassagyarmaton, ill. Mahorán ismerkedett meg. A második házasságkötésre is a mahorai kistemplomban került sor.

- Ha mozgunk egy kicsit ebben a kis kastélyban, kuriában, akkor itt valóban felfedezhetünk néhány olyan tárgyat, amely tényleg eredeti lehet, a jellegzetes és hires pipája, a széke. Mi minden van még itt, ami valóban az ő tulajdona volt?

- Eredetiek az enteriőrben látható Mikszáth-butorok, ill. itt kapott helyet annak a több mint 50 eredeti Mikszáth-tárgynak majd' minden darabja, amely hosszu ideig a Magyar Tudományos Akadémián őriztek, hiszen Mauks Ilona férje halála után a Magyar Tudományos Akadémiának ajándékozta ezeket a tárgyakat.

- Ha kilépünk a kuriából, a kapu bejáratánál látunk egy hatalmas hársfát. A falubeliek azt mondják, hogy ez nem 1, hanem 13 volt hajdanán és kötődik valahol Szontágh Pálhoz.

- Az irodalomtörténet azt a tényt ismeri, miszerint 1909-ben és 10-ben Mikszáth 40 éves irói jubileumán az ország különböző részeiből adományozni kivántak egy-egy fát Mikszáth parkja számára, de ez nem sikerült.

- Akkor az a hir sem igazán felel meg a valóságnak, hogy Szontágh Pál ültethette ezeket a hársfákat, szám szerint 13-at az aradi vértanuk emlékére, mert állitólag ő lett volna a 14. ?

- Erről nem tudunk.

- Térjünk vissza Balassagyarmatra és és miután értékes relikviákat emlitett Horpácson és természetesen Csesztvén is, röviden, itt ebben a két teremben mi a legértékesebb?

- A Mikszáth-emlékszoba talán legértékesebb darabjai közé tartozik Mikszáth Akadémiai Nagydija, amelyet a jubileumra kapott. Itt találhatjuk Miksztáh első házasságának anyakönyvi kivonatát, ill. válását dokumentáló okiratot. Itt találjuk azt a szoborcsoportot, amely Murá-

nyi Gyula alkotása, Kupaktanács címet viseli. Az eredeti szándék az volt, hogy Horpácson köszöntik az írót ezzel az alkotással. 1910-ben bekövetkezett váratlan halála miatt erre nem kerülhetett sor.

- Madách hagyatékaiból viszont nagyon kevés maradt meg.

- Kiemelném azt az eredeti darabot, amely legértékesebb: Madách Imre festménye feleségéről, Fráter Erzsébetről.

- Irodalmi barangolásunk során végigsétáltunk a csesztvei Madách-kurián és megtekintettük a horpácsi Mikszáth-házat. Mindkettőt a közelmultban ujitották föl.

- Ez a két szép épület és ez a két szép kiállítás látványos jele az irodalmi emlék ápolásának. Igen ám, de van itt egy gond, hogy elő lehet-e irni, meg lehet-e szabni, normákban lehet-e rögziteni, hogy mostantól kezdve mint emlékeket fogunk ápolni , akár irodalmi emlékeket is. Tulajdonképpen az egész irodalmi emlékhelyek ügyének ez a legfontosabb és legégetőbb, legizgalmasabb kérdése. Mert hiába irom én elő azt, már nem rólam van szó, hogy állitsunk szobrokat X-nek, Y-nak, attól még azt hiszem, az egész ügy csak formálissá válik. Több kell! Mi az a több, ami Nógrádban is történik? Hát természetesen a kötelező pensumokat mi is letettük, hiszen bármerre is megyünk nagyjaink szobrai, emlékművei, emléktáblái ott sorakoznak. Ez azt hiszem, elemi, alapvető kötelessége mindenkinek, valójában azonban sokkal sokrétübb munka bontakozott ki Nógrád megyében, amely felölel sok-sok réteget. Néhány érdekesebb példát hadd említsek most: van nekünk egy irodalmi folyóiratunk, a Palócföld, amely 1954-től, megindulásától kezdve tudatosan vállalta és meghirdette ezeknek az irodalmi emlékeknek az ápolását. Ugy is, hogy helyet ad hasábjain tanulmányoknak, visszaemlékezéseknek, eszmefuttatásoknak, amelyek ezekkel az irókkal, költőkkel, alkotókkal foglalkoznak, de ugy is, hogy támogató gazdája a jelenkori irodalom terjesztésének, ápolásának, a megyében élő irók, költők, alkotók müveinek a rendszeres publikálásával. Ugyanigy megemlithetem a megyei könyvtárat, vagyis általában a könyvtárakat, akik a gyüjteményeik, a helyismereti gyüjteményeik létrehozásával nagyon sokat tesznek azért, hogy ezeknek az alkotóknak a müvei minél nagyobb példányszámban minél nagyobb közönséghez eljuthassanak. De beszélhetek a muzeumokról is. Komoly, jelentős irodalomtörténeti gyüjtemény halmozódott már fel, ezeknek nagy részét feldolgozzuk, tanulmányok formájában közreadjuk /itt vége a szalagnak!/

MTI SAJTÓFIGYELŐ
1091 BUDAPEST IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726
ZICHY MIHÁLY fotóművésre

NAPLÓ (VESZPRÉM)
1984 FEB 4

1021

A pusztítás géniuszának diadala (vázlat)

Zichy Mihály művei a Szovjet Kultúra és Tudomány Házában

Zichy Mihály, Az ember tragédiájához és *Arany János* balladáihoz készített rajzaival mindmáig a magyar irodalom legismertebb illusztrátora. Nem kisebb személyiség fedezte fel „vérbeli romantikusként" jellemezve – mint *Théopile Gautier, Baudelaire* barátja.

Most ismét láthatjuk hosszú élete egy évtizedének munkásságát. A Szovjet Kultúra és Tudomány Házában 1878 és 1888 között készült műveiből nyílt kiállítás. Hogy miért éppen ott? Zichy Mihály élete nagy részét Oroszországban töltötte, s a forradalmi demokratákkal rokonszenvezett. Rajzainak, festményeinek nagy részét a Szovjetunióban őrzik.

Velencéből 1881-ben érkezett meg hajón Odesszába; onnan rögtön kaukázusi, tbiliszi barátaihoz utazott. *Ilja Csavcsavadze*, a modern grúz irodalom megteremtőjének köre fogadta be. 1882-ig Tbilisziben élt és bejárta az egész Kaukázust. Rögtön nagy munkába fogott: illusztrációkat készített *Lermontov* A Démon, és Sota Rusztaveli A párducbőrös lovag című alkotásához. (A párducbőrös lovag olyan eposza a grúz irodalomnak, mint a magyarban *Zrínyi Miklós* Szigeti veszedelme.) Zichy Mihály A párducbőrös lovaghoz a színházakban akkoriban szokásos élőképeket is betanította, ezzel is a haladó grúz értelmiség mellé állva. Ezúttal a Szovjet Kultúra és Tudomány Házában egy olyan Zichy-művet is láthatunk, amelyet eddig még nem állítottak ki Magyarországon: A pusztítás géniuszának diadala című festményéhez készített akvarellvázlatát. Ezt Tbilisziből küldték a kiállításra.

Rusztaveli-illusztráció

IDŐBEN

nadrág

sen belehúzni. A rajzon jelöltük, melyek azok a méretek, amelyek szerint a fogyasztást el kell végezni. Ezt a rajzot természetes nagyságban rajzoljuk az utolsó sorokat. A combazon állandóan ellenőrizzük a helyes méretet. Végig egy sima, egy fordított mintával kötünk.

Kétféle megoldása lehetsé-

Autó — motor

A színek szerepe a közlekedésben

Az egyes színek rendkívül fontos információkat továbbítanak a járművezetőkhöz. Nemcsak a vörös, a zöld vagy a sárga színekre gondolhatunk, hanem például a kék ellenőrző jelzésekre a kocsin belül, vagy éppen a színes jelzőtáblákra odakinn az úton. Mint ismeretes, a színtévesztés egyes fajtái — bizonyos mértékben — nem jelentenek ma már kizáró okot a forgalomban való részvételnél. De akik megfelelnek az alkalmassági vizsgákon, azok sem egyformán érzékenyek valamennyi színre. A nemzetközi statisztikák szerint a járművezetőknek mintegy 4—5 százaléka nem tudja azonnal és hibátlanul megkülönböztetni a színeket, különösen, amikor a környezeti háttér is gyengíti azok hatását. (Érdekes, hogy ez a jelenség a férfiaknál sokkal gyakoribb, mint a nőknél.) Ha az ember tudatosan figyel rá, hamar észreveszi, hogy mikor milyen színekkel kapcsolatban, s milyen körülmények között okoz neki nehézséget a színek gyors megkülönböztetése. A színek megkülönböztetésének képessége egyébként öröklött tényezőkön is múlik, de közrejátszhat az egyéni állapot, a betegség, vagy például az alkohol vagy gyógyszerek fogyasztása is.

Nyugatnémet kutatók kimutatták, hogy egy autó karosszériájának a színe korántsem csupán ízlés vagy divat kérdése, hanem nagy szerepe van a közlekedés biztonságban is. A vizsgálathoz két azonos típusú, de különböző színű kocsit választottak. Az egyik kékesszürke, a másik élénk narancsszínű volt. Mindkét kocsiba beépítettek két-két szinkronban működő filmkamerát, közülük az egyik a műszerfalat és a külön e célra felszerelt nagyszámlapú órát fényképezte, a másik pedig a kocsi előtt haladó forgalmat. Kiderült, hogy a narancsszínű autó előtt haladó járművek sokkal gyorsabban reagáltak, ha észrevették, hogy a mögöttük haladó autó meg akarja előzni őket. Mintegy 200 előzés során megfigyelték, hogy a narancsszínű kocsi kb. 30—50 százalékkal kevesebb idő alatt tudott utat törni magának, mint a kékesszürke. Az élénk és világos szín tehát könnyebben észrevehető. Érvényes ez a felismerés a szembejövő forgalomra, és az esős-borús időjárásra, illetve a szürkületre is.

A szakemberek ajánlják az illetékeseknek az útburkolat jelzéseinek a színezését. A kellő színezésű útburkolatra a gépkocsivezetők öntudatlanul is helyesen reagálnak, tehát ott egy-egy pillanatnyi figyelemkiesés nem jelent mindjárt veszélyt. Az elsőbbséget biztosító főútvonalakat zöldre, a stop-útvonalakat pirosra kellene festeni — vélik.

Egy jelzés akkor igazán figyelemfelhívó, ha a felhasznált színek is fokozzák a hatást. Nem mindegy tehát, hogy milyen egy jelzőtábla alapszíne, és a rajta levő ábrák, betűk színe. Ha a színösszeállítás jól sikerül, a jelzőtábla hatása megsokszorozódik, s így a jelzés megbízhatóbbá válik. A szakemberek szerint a legjobb a sötét alapszín — legalkalmasabb a zöld —, s az a legmegfelelőbb, ha erre világos színű — lehetőleg sárga — betűk, ábrák kerülnek. Az alapszín és a betűszínek kontrasztha tása adja a legjobb észrevehetőséget. Sok országban több alapszínt is használnak (például kéket, szürkét, zöldet), s helyenként a táblákon a fontos és a kevésbé fontos információkat más-más színnel tüntetik fel, így is jelezve, hogy mire kell a vezetőnek elsősorban figyelnie, s mik a mellékesebb tudnivalók.

A gépjárművek hátsó fényei köztudomásúan igen fontosak a közlekedés biztonsága szempontjából. A kísérletek tanúsága szerint a követő jármű vezetőjének akkor legkisebb az átlagos reakcióideje, ha az előtte haladó gépkocsi hátulján kékeszöld fénnyel világít a helyzetjelző lámpa, emellett sárga az index fénye, és vörös fényű a stoplámpa.

Zichy Mihály, festő- és grafikusművész

3 SZOMBAT
SATURDAY

15.00
FILMVETÍTÉS
Művészportrék II.
Levelek Pétervárról (Zichy Mihály)
Lapok egy csavargó naplójából (Mednyánszky)

Magyar Nemzeti Galéria, 1983. december.

Zichy Mihály

Magyar gyűjteményei a Nemzeti Galériában

Élet és Tudomány
1985. 11. 29

SAJTOFIGYELŐ
MAHIR
LEVÉLREKLÁM
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726
1984 FEB 2 5
KELET-MAGYARORSZÁG

Zichy Mihály festő, illusztrátor (1827-1906).

KM HÉTVÉGI MELLÉKLET

1021

Gautier fedezte fel

Zichy Mihály: A pusztítás géniuszának diadala (vázlat)

Zichy, a vérbeli romantikus

Zichy Mihály Az ember tragédiájához és Arany János balladáihoz készített rajzaival mindmáig a magyar irodalom legismertebb illusztrátora. Nem kisebb személyiség fedezte fel „vérbeli romantikusként" jellemezve — mint Théophil Gautier, Baudelaire barátja.

Most ismét láthatjuk hosszú élete egy évtizedének munkásságát. A Szovjet Kultúra és Tudomány Házában 1878 és 1888 között készült műveiből nyílt kiállítás. Hogy miért éppen ott? Zichy Mihály élete nagy részét Oroszországban töltötte, s a forradalmi demokratákkal rokonszenvezett. Rajzainak, festményeinek nagy részét a Szovjetunióban őrzik.

Velencéből 1881-ben érkezett meg hajón Odesszába; onnan rögtön kaukázusi, tbiliszi barátaihoz utazott. Ilja Csavcsavadze, a modern grúz irodalom megteremtőjének köre fogadta be. 1882-ig Tbilisziben élt és bejárta egész Kaukázust. Rögtön nagy munkákba fogott. illusztrációkat készített Lermontov A Démon és Sota Rusztaveli A párducbőrös lovag című alkotáshoz. (A párducbőrös lovag olyan eposza a grúz irodalomnak, mint a magyarban Zrínyi Miklós Szigeti veszedelme.) Zichy Mihály párducbőrös lovaghoz a színházakban akkoriban szokásos élőképeket is betanította, ezzel is a haladó grúz értelmiség mellé állva. Ezúttal a Szovjet Kultúra és Tudomány Házában egy olyan Zichy-művet is láthatunk, amelyet eddig még sohasem állítottak ki Magyarországon: A pusztítás géniuszának diadala című festményéhez készített akvarell-vázlatát. Ezt Tbilisziből küldték a kiállításra.

Rusztaveli-illusztráció

Gy. L.

LÁTOGATÓBAN

A kulisszák mögött

A rendező stílusosan egy öltözőben fogad. A falon sok tükör, s a fogason ott lóg egy zsinóros kabát. Valószínűleg A bátori adventből. Fogadhatna a színpadon is— most éppen üres — vagy a díszletraktárban, a félreállított Krucsay-oltár tövében (közelről nem is olyan nagy, mint a színpadon látszik), csak éppen az „alkotóműhelyében" nem. Mert hol van a rendezőnek, egy színház művészeti vezetőjének a műhelye? Az irodájában, ahol most is éppen próbaidőpontokon vitatkoznak, s telefonok csöngenek? A színház alapterülete és legnagyobb magassága által bezárt képzeletbeli légtérben? Vagy éppen a fejében?

— Ha én otthon sétálok a Duna-parton — mondja mosolyogva —, a színházi műhely akkor is dolgozik. Olyankor az egyszemélyes alkotóműhelyben vagyok.

— Amelyiknek a Dunára néz az ablaka . . .

— Igen. Aztán amikor a színpadon rendeznek, a leendő közönségre néz az ablak, ha pedig a színház dolgain, darabválasztáson, műsorpolitikán gondolkodunk: a jövőre. A színházi műhelynek nincs egy „megváltó" modellje. Az adott körülmények, személyi feltételek különböző alakulatokat hoznak létre. Olyan ez, mint egy kutatóintézet, melyben egyidőben különböző kísérletek folynak és az egyes kísérletekben részt vevő személyek, a teamek összetétele is állandóan változik. A lényeg az, hogy a részkísérletek egy célt szolgáljanak, ha látszólag különböző módon, s anyagokkal folynak is. Most éppen Albee: Nem félünk a farkastól című darabját próbálják. Egy rendezőből és négy színészből áll a „kísérleti csoport vezérkara". No persze a team ennél szélesebb. Benne van a díszlet és a jelmeztervező, akiket a rendező kér fel az együttműködésre, benne van az asszisztens, a súgó, a műszaki és színpadtechnikai szakértők, s mind-mind, a maga részterületén a „nagy programért" dolgozik.

— Gyermekkoromban az unokahugoméknál láttam egy babaházat. Olyan volt mint egy metszet. Be lehetett látni minden szobába, a konyhába is, és kis emberek voltak benne. Az egyik szobában a nagymama kötött, a konyhában főztek, a lépcsőn jött valaki fölfelé, tehát mindenütt történt valami, látszólag más, mégis egy cél, a család fenntartása kötötte össze ezeket a történéseket. A színház jut most eszembe róla. Valahogy így zajlik itt is az élet, egészen addig, hogy két színész beszélget a társalgóban: „jobb volna, ha ott annál a mondatnál elmennél tőlem két lépést és azután fordulnál vissza, mert akkor nekem volna időm arra, hogy . . ."

— Ez tehát a „direktíva" általános része. Hogyan alakulnak ennek szellemében a „hadműveleti terv" főbb pontjai?

— Az idei évad már eszerint dolgozik, de azért soroljuk fel a legfontosabbakat. Minden színháznak alapvetően a saját nemzeti irodalmából kell meríteni. Ez a régi görögöknél még nem volt kérdés. Rajtuk kívül senki sem írt darabot az akkori világon. Ma sorsdöntő, mit tudunk felmutatni anyanyelvünk irodalmából. Másodszor — de ez is alapvető — egy általunk jónak tartott ideológiai, kultúrpolitikai modellt kell szolgálnunk. Marton Endre tanárom mondta egyszer: „A jó rendezőt két fogalom jellemzi a legtisztábban: a humanizmus és a felelősség." Közhelynek éreztem akkor. Ma egyre jobban értem Marton Endre igazságát.

Ez tehát a két legfontosabb, vagy inkább legátfogóbb, mert a többi is fontos. A színház közösségi művészet. Egy költő remekműveket alkothat az asztalfiókjának is, melyek akár ha évszázadok múlva kerülnek elő, az egyetemes kultúrát gazdagítják. A színházi előadásnak a közönségre kell hatni, egy adott pillanatban, s arra a közönségre, amelyik éppen nézi. Nem hiszek abban, hogy ha egy darabnak tartósan nincs sikere, a közönségben van a hiba. Volt egy nagy élményem Nyíregyházán. Tavaly még csak mint vendég rendeztem itt. Beültem egy előadásra. Többen felfigyeltek rám a nézőtéren. Innen-onnan felém fordultak. éreztem, hogy néznek. Nocsak — gondoltam —, itt már ismernek? Aztán rájöttem: szó sincs népszerűségről. Ingben ültem be, amúgy nyáriasan, lezseren és a közönség, az ünnepi alkalomhoz öltözött közönség „kinézett" magából. Az az este érttette meg velem, hogy ebben a városban színházat kellett létrehozni. Ahol így kiöltözik — s lélekben is — a közönség, ott értik, hogy mi a színház lényege. Mert a színház ünnep. A lélek ünnepe.

Térjünk vissza a „nagy műhelyhez". Milyenek most a feltételek?

— Jók. A legfontosabb, hogy legyen [illegible] rát már a művészeti vezető irányításával alakította ki a színház. Erős évad lesz, darabválasztásában rangos és színvonalas.

— A hat bérleti előadásban három magyar író darabja szerepel — mondja Léner Péter. — Németh Lászlóval indultunk, aki már klasszikus. A két Bolyai azt a Németh László-i dramaturgiát reprezentálja, ahol a doktrinér tartalom az igazi emberábrázolással gazdagodva a legmagasabb csúcsra ér. Azután Balázs József, aki olyan helyzeteket keres a múltban, amelyek érvényesek e tájra. Ő „nem tud szabadulni" attól, hogy itt született. Olyan témákat mutat föl, amelyek ide utalnak. A bátori adventben Nyírbátoron keresztül mutatja fel Magyarországát és olyan általános összefüggéseket talál, olyan mély emberi tartalmakat, ami megóvja attól, hogy provinciálissá váljon. Ezután Sarkadi következik. Az ő személye garancia. Vitán felüli minőség. Azonkívül olyan rétegeket is érdekel, akiknek az igényét egy repertoárszínház nem tudja folyamatosan kielégíteni. Ezt stúdióelőadásban csináljuk, a művelődési központban. Gádor Béla úgynevezett „pesti humora" zseniális. Én inkább közép-kelet-európai humornak nevezném, ami az itt élő kis népek sajátságos védekező mechanizmusának a halhatatlan terméke. Nem véletlen, hogy a magyar humoristák elárasztották a világot, egészen Hollywoodig. Gádor Bélát a Lyuk az életrajzon című darabból fogjuk megismerni. Azt viszont már kevesen tudják, hogy ő is idevaló. Nyíregyházán született.

Azt is el kell mondani, hogy darabot nemcsak „műsorpolitikai koncepcióból" választ a színház. Vannak szerepek, amiket egy színésznek el kell játszani előbbutóbb ahhoz, hogy tovább fejlődjék és megmutassa önmagát. Így került be Edward Albee: Nem félünk a farkastól című kemény lélektani drámája a cűsorba. Négy nagyszerű színésznek tudtunk ezzel méltó szerepet adni, hogy „látvá lássák".

Léner Péter sokat dolgozik. Tanít a Színművészeti

Zichy Mihály

Hídavatás

Ujabb apríságok Budapesthez

Magyar Nemzet 1986. V-Th.

Zichy Mihály

125 éve született Kosztka József

Magyar Nemzet

ZICHY MIHÁLY-nak több illusztrációja jelent meg kőnyomatban, amelyek közül kiemeljük: Igor Seversky herceg. Népéposz. Szentpétervár, 1854.Zichy Mihály rajzaival. — Vadászat a Beliwersky kerületben. É. n. Szentpétervár. Zichy Mihály színes kőrajzaival. — Description du sacre et du couronnement de leurs majestés imperiales l'empereur Alexandre II. et de l'imperatrice Marie Alexandrowna. 1856. A fametszetekben és kromolitográfiákban kivitelezett illusztrációk között több rajz Zichy Mihálytól való. — Valamennyi a Szépművészeti Muzeum Könyvtárában.

J. C. Aretin

BEYTRÄGE

zur Geschichte und Literatur, vorzüglich aus den Schätzen der Hof- und Centralbibliothek in München

9 Bände. München 1803—1807

Halblederbände RM. 40.—

Die Zeitschrift ist in 9 Halbjahrsbänden mit je 6 Stücken von J. C. Aretin (1773—1824), dem Sohn des bekannten bayr. Staatsmannes, herausgegeben worden. Sie enthält zahlreiche historische Aufsätze und wertvolle Beiträge, besonders zur älteren Literatur und zur Handschriftenkunde. Im einzelnen können besonders hervorgehoben werden: Codices manuscripti graeci — Bücherpreise in Pariser Auktionen von 1803 — Zur Geschichte der Bücherzensur — Bücherpreise vom Jahre 1617 — Altdeutsche Handschriften vom 8. bis 14. Jahrhundert — Über Gutenbergs und Fausts Bibel — Über Wallensteins Tod — Über Völkerwanderungen — Über die Aussprache des Griechischen — Sammlung alter Meistergesänge — Handschrift des roman de la rose — Assises dou reaume de Chipre

ZICHY MIHÁLY

emlitve ld.Borsos Miklós

Losonci Miklós:Arany János - relikviák.Nagykőrös,Arany János Muzeum

UJ TÜKÖR 1982.XIX.évf.47.sz.3-4.o.

6. A szerződéshez szükséges előzetes engedély kelte, száma:

A kifizetésre kerülő dijból progressziv jöv. adó és községfejl. hozzájár. kerül levonásra.

Budapest, 197.....

.....
megbizott

.....
megbizó

ZICHY MIHÁLY

emlitve ld. Holényi Tibor

Lóska Lajos: Perspektivák, festmények

UJ TÜKÖR 1982. XIX. évf. 42. sz. 27. o.

kulcsszám, megnevezés:

havi törv. munkaidőnek meg

3. A dijazás számitásánál alapulvett mun

4. A jogviszony tartama:

5. A feladat irányitója:

6. A szerződéshez szükséges előzetes en

A kifizetésre kerülő dijból progressziv jö
levonásra.

Budapest, 197.....

.....

megbizott

ZICHY MIHÁLY

Filmszerű festők nyomában

SZÍNES MAGYAR FILM: PORTRÉK KORHŰ KERETBEN

ÚJ TÜKÖR 1983. XX. 42. m.

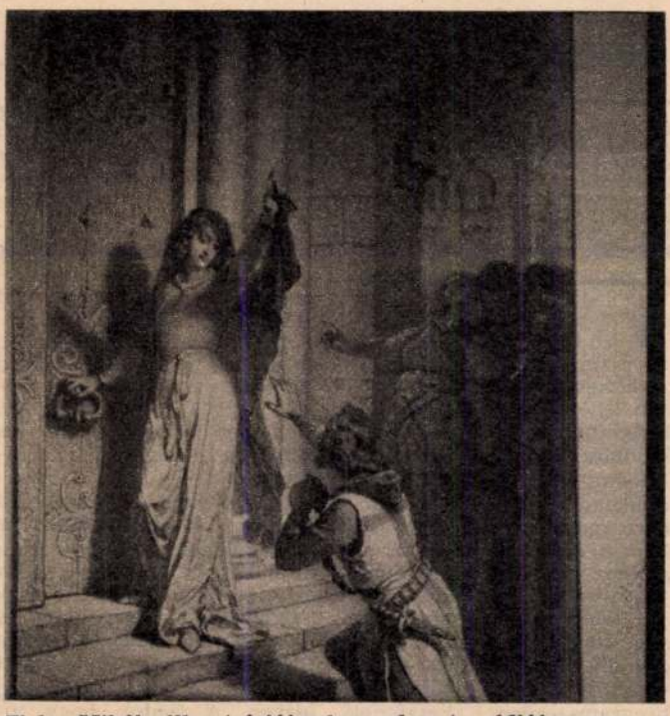

Zichy Mihály illusztrációja Az ember tragédiája bizánci színéhez INKEY ALIZ REPRODUKCIÓJA

A *portré* kifejezés nagyon találó Lakatos Iván két filmjére, de a keret korántsem korhű, inkább nagyon is modern, s a XX. század, nem pedig a XIX. végéhez illő.

Hiszen „művészéletrajz-filmet" lehet úgy készíteni, mint a Toulouse-Lautrec vagy Modigliani „szenvedélyes életéről" szóló nemes limonádé volt; lehet úgy készíteni, ahogy Resnais Picassóról, „ínyenceknek"; lehet úgy készíteni, ahogy az olasz tévé Leonardóról, sztár-narrátorral fűszerezve; de azt hiszem, mind közül a legcélravezetőbb a Lakatos Iván módszere: hamis játékfilmes eszközök nélkül, a kor hangulatát műemlékekkel, film- és szövegdokumentumokkal érzékeltetve. Zichy Mihály és Mednyánszky László élete kellőképpen mozgalmas ahhoz, hogy ezzel a kulturált, olcsó sikereket mellőző módszerrel is lekösse a rendező a nézőt, és mindketten voltak szívesek elegendő naplót meg levelet hátrahagyni, amelyből színészeink érces vagy remegő hangon, de mindenképpen legalább egy tucatszor bakizva felolvassanak. (Érthetetlen: vágás stb. közben senki sem veszi észre, hogy a színész *mást olvas*, mint amit a néző a vásznon lát? Igaz — az sem tűnt fel senkinek, hogy az 1847-es események nem *hatvanöt* évvel előzik meg Zichy életében azt, ami 1902-ben történt...)

Fontosabb baja ennek a filmpárnak, hogy *rossz sorrendben* követik egymást a filmek. Igaz, a *Lapok egy csavargó naplójából* rövidebb, és a rövidebb film szokott lenni a „kísérőműsor". Csakhogy a *Levelek Pétervárról* pontosan annyival erőtlenebb művészi élményként — bár mint film nagyon érdekes, ismeretterjesztő műként egészen kiváló, informatív és képeiben hűségesen tolmácsol vagy finoman jelzi a környezet hangulatát — a *Lapok*...-nál, mint amennyivel kevésbé mély művész az idős Mednyánszkynál a varázsosan ügyes, tiszteletre méltóan haladó gondolkodású, de nagy tehetségét valamiképp mégiscsak eltékozló Zichy... Ha filmrendező lett volna belőlük, Zichy nagy sikerű szuperprodukciókat forgatott volna — csinált is ilyesmit a tbiliszi színházban, élőképként, mint épp e filmből láthatjuk —, Mednyánszky viszont a *Kopár szigethez* hasonló dokumentumdrámákat...

Így azután hiába ültette át nagyszerűen Mednyánszky drámáját a filmvászon nyelvére Lakatos Iván; a néző nem a felemelően megrázó alkotás katarzisával távozik a moziból, hanem az érdekesség élményével, amelynek mélyén valahogy kellemetlen emlékként húzódik Mednyánszky intelme arról, hogy a művészet akkor ad sokat, ha többet ad a lefényképezhető valóságnál.

SZÉKELY ANDRÁS

Tréfadolgok

RÁDIÓJEGYZET

Közgáz-humor

De . . ., de . . ., de . . . Ha! Ha! Ha! A Rádió Kabarészínházának októberi bemutatója
Szerkesztő: Marton Frigyes, Farkasházy Tivadar, Sinkó Péter
Szóvivő: Selmeczi Tibor, Vincze Mátyás
Rendező: Marton Frigyes

Viszonylag ritkán esik szó ezen a helyen a Kabarészínház produkcióiról. E „szűkkeblűségnek" számos oka lehet, kivéve egyet, hogy lebecsülnénk értékeit vagy különösen a népszerűségét. Ellenkezőleg, csak örülni tudunk annak hogy míg a kabaré még csak küzd megfelelő helyéért a tévében — amihez természetesen méltó teljesítmény szükségeltetnék —, addig a rádióban meg sem torpan, hanem továbbfejlődik. Az emberek — tévénézők, rádióhallgatók — programszerűen készülnek már egy-egy rádiós „kabaréhétfőre".

A méltánylásra aligha adódott volna jobb alkalom az októberi bemutatónál, amely „koprodukcióban" készült a méltán kedvelt *Heti Világgazdaság*gal — „természetesen" a világgazdasági válság tízéves jubileumára. (Ami — hallhattuk — nálunk még csak ötéves. Ez persze viszszatekintve, jó, előrenézve azonban . . .? Nos, ami a kiutat illeti, mit is mondanak a humorral megáldott közgazdászok? Hogy igenis van kiút, csak nem találjuk . . .

Akadt tehát poén bőséggel, de sokkal jellemzőbb volt a már-már elkoptatott kérdések eredeti megközelítése, szellemes boncolgatása és humoros, olykor akasztófahumorú „megoldás". A humoristák nem képezték át magukat közgazdásznak, a közgazdászok pedig vállalták a talán nem is mindenki előtt népszerű feladatot, hogy megjelennek a „rivaldán" és még viccelődnek is hozzá. Bizonyára nem mindenki méltányolja ezt. Annyi baj legyen. A fontos, hogy tudunk nevetni önmagunkon, mind kevésbé ismerünk „kényes" témákat és „érinthetetlen" személyiségeket, ha pedig tetszik a dolog, nem tapsolunk ütemesen, hanem ki-ki kedve, vérmérséklete szerint.

Gyönge kezdet

Kilenc történet Ronaldról
Irina Liebmann hangjátéka
Szereplők: Sinkó László, Földi Teri, Pártos Erzsi, Dunai Tamás, Farkas Zsuzsa, Náray Teri, Farkas Antal, Székhelyi József
Rendező: Joachim Scholz

Pásztor Erzsi

Ha nem tévedek, ez az OIRT-hangjátékfesztivál első bemutatója. Ám a darab nem „ehhez képest" szokványos és érdektelen, hanem önmagában is az. Egy fiatalember motorszerencsétlenség áldozata lesz és ezek után a hozzátartozók — kedvese, tanára, barátja, házbeliek stb. — elbeszéléséből bontakozik ki jelleme, figurája. Mert nevelőintézeti tag volt az istenadta, ennek ellenére milyen rendes fickó!

Ha az érzelmesség segít feltárni titokzatos, érdekes dolgokat az emberben és körülötte, akkor legyen, akkor jogos de ha csak egyszerűen csöpög . . .? Ráadásul nem a fickó társai annyira meghatottak, hanem az elbeszélő, ami végképp elkedvetleníti a hallgatót.

Tehát nem az elkoptatott forma a legnagyobb baj, hanem annak sematikus felhasználása. Kilenc semmitmondó „történet" kevesebb, mint egyetlen valódi. Ezzel adós maradt a hangjáték. Reméljük, a fesztivál még kárpótol.

BALOG JÁNOS

Zichy Mihály

neve emlitve

Vigyázó XXXII. évf. 9. sz. 1987 szeptember,

1396. l.

ZICHY MIHÁLY

Doctor Albert fényképe Z.M-ról 1870 körül

Koltai Ágnes: A fénykópészet hajnalán. Részletek a Tény-kép cimü Műcsarnokbeli kiállitás anyagából.

UJ TÜKÖR 1982. XIX.évf.2.sz.20-21.o.

SZERZŐDÉS

munkavégzésre irányuló egyéb jogviszony létesitéséhez

mely létrejött egyrészről a MTA Müvészettörténeti Kutató Csoport (Bp. I. u. 62.), másrészről

név:

főállásu munkahelye:

állandó lakcime:

szem.ig.száma:

megbizott között az alábbi feltételekkel:

1. Az elvégzendő feladat részletesen:

Zichy Mihály, Lotó-grafikus művész (1827–1906) „ „

Budapesten, a Makarenko u-ban Puskás László festőművész műtermének átalakítása közben a padló alól 710 Tornyai festmény került elő, valamint értékes érmék és Munkácsy Mihály, Benczúr Gyula, Fadrusz János és Zichy Mihály levelei is. – Feltételezés szerint Tornyai özvegye-aki a múlt évben halt meg – rejtette oda.

Déli Krónika.

1984. IX 29. 12.00 Kossuth

Zichy Mihály, fiatő grafikusművész (1827–1906).

Balassagyarmaton látható a Madách illusztrációk kiállítása, – az alkotói megnyilatkozások hosszú sorát Zichy Mihály sorozatta nyitotta meg, majd a 20-as években Haranghy Jenő, később Buday György és Fáy Dezső rajzai következtek.

Jó reggelt!

1982. szept. 29. 4.25 N.

1021

1984.VIII.9.Kossuth 13.15/SzLné/

Régen találkoztunk.

-Rapcsányi László vendége,Váradi Stenderd János,az ungvári egyetem professzora.

-Kedves Stenderd professzor bennünket,Ivan Stranko,ukrán iró és irodalomtörténész hozott össze,Igaz ugyan,hogy Stranko 1916-ban meghalt,de amikor több mint 10 esztwndővel ezelőtt,Boros János kollégámmal,hosszu időt töltöttünk a Szovjetunióban,és a Moszkvai Rádió és a szovjet tudományis intézmények segitségével,a magyar őstörténet tájait,jártuk be,ezt követte a Vendégségben őseinknél cimü könyvünk,akkor abban én idéztem,Stenderd professzort.Méghozzá Ivan Stranko egyik érdekes anyagát,az Álmos-mondát.Ily módon tehát nagyon régi ismerősök vagyunk,bár személyesen most találkozunk először.

-Igen,hát 1956-ban kutattam,Ivan Stranko irodalmi hagyatékát, néztem át és találtam egy addig publikálatlan magyar vonatkozásu müvet,A magyar ősmonda cimmel.Ivan Stranko halála előtt egy évvel irta,akkor a jobbkezével már nem tudott irni,mert paralizálva volt,balkézzel irta,apró nyomtatott betükkel, és bizony igen nehezen tudtam kisilabizálni,a kéziratot.Megjelent először az uzsgorodi állami egyetem kiadásában,aztán Magyarországon is megjelent,Balla László kedves barátom, forditásában.Azután egy könyvemben is közreadtam,Most jelenik meg Ivan Stranko müveinek egy ötvenkötetes,még mindig nem teljes,kiadása,Kievben és ebben is ukrán eredetiben közreadták,hivatkozván az én 1956-os publikációmra.Hát nagyon örülök,hogy a kedves barátom,a Rapcsányi László,akit szintén rég ismerek,publikációit,illetve könyveit,ennek alapján felfigyelt erre a kis müvemre.

-Köszönöm szépen.Stenderd professzor telt arcu,rövid őszhaju, mosol ó férfi,és az ungvári egyetem történész professzora. Kitudakoltam ám,és a kezemben van a Kárpáti Igaz Szó,ezévi januér 8-i vasárnapi száma,amely ben S ivósan téglát téglára rakva cimmel,köszönti a 60 eszt endős Stenderd professzort. Innen tudom,hogy tanitványai Janko bácsinak szólitják,és hiresek az órai,ahol még a szünetet is el szokta kérni?

-Hát megesik.A magyar szakon is tanitok,a magyar-történelmet, hát nem sok órám van,viszont az anyag igen jelentős,kutatásaim is vannak,különösen a Rákóczi korra vonatkozólag,és mikor ideérek a Rákóczi korhoz,akkor valóban nem tudom magam kellőképpen fegyelmezni,beszeretném végezni az előadást és akkor, és akkor megkérem a diákokat,hogy maradjanak még a szünetben is.Különben az ukrán diákoknak is tartok egy kisebb szemináriuot Magyarország és az ukrán-magyar,magyar-orosz kapcsolatokról.

1/1

-Ha csak néhány cimet sorolok,hogy tudományos müködéséből, mindjárt sejthető a hallgató számára,hogy mennyire fontos számunkra és a közös történelem számára,Stenderd professzor, müködése.Lenin és az ujkori magyar irodalom,Üdvözlet Szentpétervárról,Frankel Leó és az orosz forradalmárok,Alexander Herzen és a Teleki Sándor,Ivan Franko magyar tárgyu müvei, Tolsztoj és Magyarország,Asbóth Oszkár orosz nyelvü utinaplója, nem sorolom,végig,hiszen ugyanakkor tudjuk,hogy mennyi mindent tett Gvadányi,Kazinczy,Petőfi népszerüsitésére és ismertetésére. Életéről azonban kedves professzor kevesebbet tudok?

-Komplikált életutat tettem meg,16 éves koromban hagytam el szülővárosomat,szülőföldemet Erdélyt,A szüleimet elhurcolták, Nagyváradról.Én pedig a Szovjetunióba kerültem,Kirgiziában dolgoztam egy épitkezésen,és onnan kerültem aztán a leningrádi egyetemre,amit elvégeztem,1949-ben,és akkor kerültem 35 évvel ezelőtt kerültem magyar környezetbe,megint,Ungvárra.És hát felhasználtam azt amit kaptam,Leningrádban,Tarle professzor tanitott,kedves tanárom,professzorom volt.

-Jól ismerik Tarle nevét itthon,legalább is a Napóleon könyveiből.

-Igen Napóleonról tartott nekünk szemináriumot,és hárman voltunk a csoportban,aki kellett,hogy hallgassuk,Taler akadémikust, azonban a legnagyobb termet adták nekünk,mindig,mert körülbelül 150-200 ember jött el,hogy hallgassa,docensek,professzorok, lejöttek más karokról is,hogy meghallgassák az előadásait.

-Milyen előadó volt,egyáltalán milyen személyiség volt Taler professzor?

-Általában tudott ugy előadni,hogy megnyerje a hallgatóság figyelmét.

-Tudott hangulatot teremteni?

-Tudott hangulatot,igen különben ez jellemző a müveire is, tulajdonképpen a szépirodalom és a tudományos irodalom mezsgyéjén helyezkednek el,

-Kedves Stenderd professzor,nem tartja tulzásnak,ha arra gondolok,hogy a rendkivüli olvasműnyossága Taler professzor müveinek,hatással volt Önre,is hiszen még az olyan kifejezetten tudományos,cimü munkái,is,mint 1956-ban,amikor a kandidátusi cimet, a docensi cimet,elnyerte,és akkor irta disszertációját, ezzel a cimmel:Felszabaditó háboru Magyarországon a XVIII.század elején,és egykoru orosz-magyar történelmi kapcsolatok,Ez a munkája az Ukrajnai Tudományos Akadémia Történettudományi Intézetében került megvédésre,hogy még egy ilyen témáju irás is olvasmányos?Tehát a hatásra gondolok?

-Hát bizonyára bizonyos hatást természetesen gyakorolt Tarle professzor is,azonkivül volt egy kitünő professzorom, illetve hát nem nálunk tanitott,de mi történészek jártunk az óráira,Kracskovszkij,egy keletkutató,akadémikus,különben kapcsolatban volt a hires budapesti orientalistákkal.De ezt akkor még nem tudtam,ezt később tudtam meg az özvegyétől,akitől nagyon érdekes leveleket is kaptam Gorczien leveleket,és az özvegye nagyon érdekeesn elmesélte,Gorczierrel való találkozásukat.

-Egy kicsit ugy tekintünk itt mindannyian Taler professzorra mint a tudomány hidjára,amely hozzáköt,átvezet,a szomszéd néphez.Hiszen majdnem minden munkájában az orosz-magyar társadalmi.és müvelődési kapcsolatok a XIX.a XX.században,egyébként ez volt a cime,azt hiszem a történettudományok doktora, cim enyeréséhez szükséges disszertációjának,amit Leningrdában nyert,ugye?Tehát a kievi russz és az egykori magyarország, családi kapcsolatai,azt hiszem ma is foglalkoztatják.Erről már majdnem regényt kéne irni?

-Bölcs Jaroszlav egyik lánya,ezt én állapitottam meg,hogy ez nem a legfiatalabb lánya volt,amint,hogy tartották a szovjet történészek,hanem a legidősebb lánya,az Anasztázia,I.Endre magyar királynak a felesége volt.Több évi kutatás után,most már publikáltam is,néhány tanulmányt erről,83 decemberében jelent meg egy nagyobb tanulmányom,Kievben ukrán nyelven,

-Bocsásson meg Bölcs Jaroszlavnak volt két magyar unokája?

-Igen.

-És ők?

-Na most az egyik Salamon király volt,sikertelen volt az ő királysága,ezt tudjuk az irodalomból,a szépirodalomból is, a másik pedig Dávid volt.Ugy tudja az irodalom,hogy a tihanyi apátságon volt pap és ottis temették el.

-Nyilván,hogy orotdox?

-Nem őt katolikusnak is keresztelték.Az édesanyja volt pravoszláv I.Endréről nem tudjuk,hogy katolikus volt,vagy praloszláv,mert Kievben vette fel a kereszténységet.Most érdekes módon,miért Salamon és miért Dávid?Na mostan én megtaláltam,hát egy ismert szépirodalmi mü,Ilaion Metropolitának a müve,az első szépirodalmi mü tulajdonképpen az orosz irodalomban,a régi orosz irodalomban,és ebben a müvében Ilarion,Vladimir,tehát Jaroszlavnak az édesapján,Dáviddal hasonlitja össze.

-Igen.

-A fiát pedig,tehát Anasztáziának az édesapját Jaroszlavot

pedig Salamonnal hasonlitja össze.Ugy,hogy tulajdonképpen, amikor Anasztázia két fiának a nevét adta,illetve a királyi pár,akkor egy szépirodalmi mü alapján adták,adhatták ezt a nevet,és ez azt mutatja,hogy az ó-orosz szépirodalomnak már volt akkor bizonyos beütései,kihatása más országokban is, hiszen Magyarországon egy királyt neveztek el Salamonnak,illetve Dávidnak a másikat.

-Mondom,hogy egy regényt kellene irni.A XX.századi kutatásokból,figyelmet keltett a XX.század elején,az orosz-magyar kapcsolatoknál,Asbóth Oszkár,akadémikus,egy kitünő nyelvész, aki az I.világháboru előtt a magyar tudományos élet egyik kiemelkedő képviselője volt,érdeklődött Oroszország iránt, Stenderd professzor az orosz nyelvü utinaplót,azt hiszem, hogy a szovjet szlávika,egyik kötetében 1964-benközzétette.

-Igen,igen,

-Most mennyiben érdekes ez tudományos szempontból?

-Hát először is ugye Asbóth Oszkár,egy kiváló szlavista volt és russzista volt,aki a pétervári Orosz Tudományos Akadémián, illetve annak is tagja volt,Most emlékszem 1962-ben először jutottam el Budapestre,ez édesapám szülővárosa,először jutottam el ide,és akkor találkoztam Asbóth Oszkár menyével, ifjabb Asbóth Oszkár feleségével,és elmentem a villájába, és ott a padláson találtam meg,ezt az rosz nyelvü utinaplót, melyet Asbóth Oszkár,1883-ban irt,amikor először járt Oroszországban.

-A padláson találta meg?

-Igen, a padláson találtam meg,és megjelent aztán tudja a Szlávikában,.Tulajdonképpen fiatalkori napló,figyelemmel kisérhetjük Oroszország irodalma,az orosz nyelv iránt érdeklődésének a kezdetét,illetve fejlődését,és a könyvemben elég részletesen irok erről a naplóról.

-Az tünt fel nekem,amikor olvastam ezt az irást,hogy Asbóth már a tanitványaival Psukin-Anyeginjét,Gogol.Revizorát, azt hiszem a Krilov meséket,Turgenyev elbeszéléseket,ezeket ismertette,vagy beszélt róla?

-Igen volt neki egy orosz nyelvtana,és ebben a nyelvtanában felhasználja ezt a szépirodalmi anyagot.Amikor készitették itt az egyetemek a-világirodalomtörténetet,Ivan Frankót kérte fel,Asbóth szkár,hogy irja meg az ukrán irodalom történetét,és ezt valóban megirte Ivan Franko és a levelezésüket is megtaláltam,és sajnos az Ivan Franko válaszait nem találtam már meg,Ez ugy látszik elpusztult.Viszont az Asbóth Oszkár levelei megvannak az Ivan Franko hagyatékában.Német nyelvü levelezés.És Ivan Franko egy kitünő

tanulmányt irt,német nyelven az ukrán irodalomról,és ezt leforditotta az Asbóth Oszkár magyar nyelvre,és meg is jelent az egyetemes irodalom történet negyedik kötetében.Erről is jelent meg nekem egy tanulmányom,erről a levelezésről és magáról Ivan Franko magyaroknak szánt,és magyaroknak irt,ukrán irodalom történetéről.

-Ennek két kötete közös kiadásban is megjelent,az Ungvári Kiadó és a Gondolat Kiadó gondozásában,Uatak,találkozások, emberek és a Századok öröksége?

-Igen.Hát most megint dolgozok.

-Mi foglalkoztatja?

-Zichy jeles magyar festő.Zichy Mihály.Nemrég jártam Zalában a Zichy kuriában,azonkivül nagyon érdekel engel az Alexandra Jassowa a felesége,személyisége,és a sorsa,hogy hogyan alakult.Különben a Jessowa 90 évig élt,jóval tulélte a férjét, és ugylátszik mégis haza kivénkozhatott,mert 1918 után, kárpátaljára költözött és egy ukrán faluban,ahol az Olga nevü lánya élt,és ott találkoztam egy öreg bácsival,aki jól emlékszik erre az Alexandra Jessowara,a Zichy Mihálynére, és azt mondta nekem,hogy a helyi nyelv,az ukrén nyelv kárpátaljai dialaktusát is beszélte,Jessowa,Zichy Mihályné.Megtaláltam a sirhelyét,sajnos nincs sirkő,mert egy családi kriptát akartak ott,kialakitani,de ez nem sikerült.

-Hol van ez?

-Tereszfa nevü faluban,Técső közelében.Nagy élményem volt amikor felkerestem ezt a falut,és megtaláltam a sirját,és beszéltem ezzel az idős bácsival,aki 15-16 évesként ismerte ezt az Alexandra Jessowat,és ott temették el.

-Csak hallgatom kedves professzor és irigylem az ungvári diákokat,jó lehet az ön tanitványának lenni,mert hangulatos, szenvedélyt tud kelteni.Csak azért nem tartóztatom tovább, mert tudom,hogy budapesti munkája során,rengeteg kutatási feladat vár még Önre.Azt kivánom nemcsak azt amir a Kárpáti Igaz Szó kivánt,hanem minden egyes tanitványa,hogy egészségesen s szivósan ezt a kulturális hidat erősitse,szélesitse, hogy a két szomszéd ország,történelmének,kultur históriáinak,szép és gazdag mult béli vonásait,mind jobban megismerjük. Jó egészséget kivánok.

-Köszönöm szépen.

-Várady Stenberg Jánossal az ungvári egyetem professzorával beszélgetett Rapcsányi László.

ZICHY MIHÁLY

EMLITVE

Székely András:Gruziában jártunk.Duna Galéria

UJ TÜKÖR 1980/XVII/44.sz.4.o.

t am Ende des 18. Jahrhunderts.
nossicher Widerhall eines Barock
udapest, 1971.

orical and social analysis of
ting in the West Hungarian
e author deals with the program
made by the painter, and the
f the contemporary public. With

aktivizmus története /L'histoire
oise/ Budapest, 1971.

story of the most prominent group
le in the literature and plastic
lished by Lajos Kassák, poet and
dapest 1915-1919 and later in
as the editor of two important
n/ and Ma /Today/. The models of
lin/ and Die Aktion /Berlin/. He
German expressionists, the French
turists. After 1919 they were
an constructivism. The book is a
Central-European art of the

ZICHY MIHÁLY

emlitve ld.Karacs Ferenc

Székely András:Hüvész hazája az egész világ...

UJ TÜKÖR 1980/XVII/28.sz.5.o.

Zichy Mihály

1850

Szobrát tegnap avatták fel a gúr fővárosban. Kiss Sándor alkotása (bronz).

Népszabadság, 1988. nov. 17.

Kemény alkuban dől el minden

A holland mezőgazdasági miniszter nyilatkozata a Népszavának

Magyarország előnyben van a Közös Piaccal folyó tárgyalások alakulását tekintve Csehszlovákiával és Lengyelországgal szemben. Semmi sem indokolja, hogy ez ne vezessen el hónapokon belül a társulási szerződés aláírásához — jelentette ki tegnap *Piet Bukman* holland mezőgazdasági miniszter megérkezése után a repülőtéren a Népszavának adott interjújában. A szakértőkből álló delegációt vezető vendég — aki először jár hazánkban — az elkövetkező napokban *Gergátz Elemér* földművelésügyi miniszterrel folytat tárgyalásokat, és felkeres több nagyüzemet, magántermelőt, valamint ellátogat a váci székhelyű Aviko holland—magyar vegyes vállalathoz is.

— *Milyen véleményeket gyűjtött össze Hollandiában a magyar mezőgazdaság jelenéről, jövőjéről?* — kérdeztük a minisztertől.

— Összehasonlítva Közép-Kelet-Európa országaival, nyilvánvaló, hogy önök sok területen — elsősorban a gazdaság átalakításában — *előbbre tartanak*. Ezt azért is értékeljük nagyra, mert tudjuk, hogy egy szigorú tervgazdálkodásból átlépni a piacgazdaságba nem könnyű feladat. A siker záloga — s ezt felismerték Magyarországon is — az egyre erősödő kelet—nyugati együttműködés. Ennek része lehet a vegyes vállalatok létrehozása, vagy például a szakemberképzésben való részvétel. Én a legfontosabbnak a *piacépítést és -kutatást* tartom, ebben mi, hollandok, rendkívül sok tapasztalattal rendelkezünk.

— *Hollandiában a farmergazdaságok adják a mezőgazdasági termelés döntő részét. Magyarország viszont éppen köztes állapotban van: a régi nagyüzemi struktúra felbomlóban, az új szerkezet pedig még csak a kialakulás kezdetén van. Milyen holland tapasztalatokat ajánlhat most magyar kollégája, Gergátz miniszter úr figyelmébe?*

— A legfontosabb az lenne, hogy *a lehető leggyorsabban szüntessék meg az átmeneti állapotot*, mert a bizonytalanság senkinek sem használ. Tudom, hogy sokan önöknél úgy vélik, külföldről könnyű tanácsokat adni, s mi is tisztában vagyunk azzal, hogy a magyarok nincsenek könnyű helyzetben. Úgy kell egy korszerű mezőgazdaságot megteremteniük, hogy tudatában vannak: az elmúlt negyven esztendőben nemzedékek sora nőtt fel egy egészen más rendszerben.

— *Hollandia az elmúlt hónapokban jelentős összegekkell támogatta mezőgazdaságunk átalakítását. Elégedettek az átutalt pénzek felhasználásával?*

— Igen, azt tapasztaljuk, hogy a magyar fél korrekt partner. Ez persze nem jelenti azt, hogy nincsenek további tennivalóink. Sok még a tartalék egyebek között a vegyes vállalatok létrehozásában. Ebben például kezdeményezőbbek is lehetnénk, ezzel tisztában vagyok.

— *Magyarország előrehaladott tárgyalásokat folytat a Közös Piaccal, amely szigorúan szabályozza a tagországok mezőgazdasági termelését. Mire számíthatunk a társulási szerződés aláírása után? E kérdés már csak azért is indokolt, mert július 1-jétől ön lesz a Közös Piac mezőgazdasági bizottságának elnöke.*

— Minden attól függ, hogy Magyarország milyen álláspontot képvisel a tárgyalásokon. A végső megállapodás egy *adok-veszek folyamatban* alakul ki, kemény alkudozások eredményeként. Szerintem a magyar mezőgazdaság stabil, megbízható partnerre talál Nyugat-Európában. Ami pedig Magyarország társulási szándékát illeti: a holland kormánynak feltett szándéka, hogy *minden eszközzel segíti e folyamat mielőbbi lezárását*. Annak pedig különösen örülnénk, ha a mi féléves elnökösködésünk alatt sikerülne tető alá hozni a csatlakozást — mondotta befejezésül Piet Bukman holland mezőgazdasági miniszter.

(furucz)

INFORMÁCIÓ

Kapcsolás Ajkán

Rádiógyártók, hangszóró nélkül

Rövid lett a hullámhossz Ajkán. A katonai rádiók, melyeket a helyi Videoton-gyárban készítettek, immár nem kellenek a szovjet piacnak. Egy ujjmozdulattal kapcsolhatták ki termelésük hetven százalékát. Ráadásképp polgári tévé és rádióalkatrészeik is jelképes zárlatot kaptak – azok sem kellenek. Csoda-e, ha a gyári létszám esztendő alatt kétezerről nyolcszázra esett? S további ötszáz ember elbocsátását már kilátásba helyezték a városi munkaközvetítőknél . . .

A „pénzes híd" utcájában hosszan elnyúló üzemcsarnokok óriási értéket testesítenek meg — ezt a kívülálló is szempillantás alatt fölméri. Beljebb kerülve azonban tapasztalni: egyelőre *holt tőke* áll a jókora területen. A munkától és munkásasszonyoktól nyüzsgő asztalsorok, gépegyüttesek látványa ma *már* csak emlék, ma *még* csak vágy.

Nyolc krajcár

Munkaelszámolással fáradozik *Szagmeiszterné Horváth Lúcia* az egyik irodában, s noha ügyködését számítógép segíti, mostanában nem sok örömet szereznek neki az adatok:

— Annak idején havi 25 ezer munkaórában dolgoztak az emberek, egyedül a Videoton igényeire — emlékezik vissza a múltra. — Ma az összesen 8 ezer munkaórából 6—7 ezer a más cégeknek végzett bérmunkák ideje . . .

Ki tehet róla? — vetődik fel a kérdés a mohácsi optimizmussal teli irodában. Mindenki látta, hogy a hadiipar leépül, már évekkel ezelőtt. A vezetőség mégsem lépett — hangzik a dolgozói észrevétel.

Emelettel följebb, az igazgatói irodában *Magyar László* kesernyés mosollyal állapítja meg, hogy az ajkai kínok azonosak a Videoton-kínokkal. Ők a bakonyi városban csak a termelésben szereztek rutint: a piaci kapcsolatokat *Székesfehérváron* ápolták, ebbe nem vonták be a gyárakat.

Ma már mindent megtesznek, hogy a gyár minél nagyobb létszámmal túlélje a válságot, nem csupán a Fehérvárról jött *ötletekre* várnak. Ki is dolgoztak tízféle működési tervet, ezek közül ma is érvényben van négy. A legoptimistább szerint hétszáz embert foglalkoztatna az üzem, potmétergyártással, hadiipari termeléssel. A legborúlátóbb elképzelés 450 dolgozóval számol. E terveket egyébként — mint az igazgató közli — bármelyik munkás tanulmányozhatja.

Érdemes! — tűnik ki az összefoglalóból. Szó van bennük a *dolgozói résztulajdonról*, a privatizációs bevétel egy részének *végkielégítésre* fordításáról.

Végkielégítést eddig is kaptak az elmenők, kétfélét is: államit és vállalatit. A néhány tízezer forintot azonban sokan a *lakástörlesztésbe* ölték — ne legyen gondjuk vele a nehéz időkben. Ám ez a döntés balul ütött ki.

— Aki állami végkielégítést is kapott, az három évig nem vehet igénybe munkanélküli-segélyt — elemzi a lehetőségeket *Harváth Istvánné* szb-titkár. — Mi próbálunk segíteni az *innen* utcára került embereken, szakszervezeti pénzből. Az egyikük azt üzente: nem tud bejönni a pár száz forintért, mert már a helyijáratra kellő 8 forintot sem tudja kifizetni . . .

Vasárnapi vacsora

A drámai fejleményt szinte *abszurddá* teszi, hogy pár perc múlva kiderül: a helyi Volán időközben 16 forintra emelte föl a helyijárati jegyek árát — szemléltetvén a kificamodott szót: *ellehetetlenülés!*

— Nem a dolgozókon múlott! Ők csak elszenvedik a bajokat — állítja *Tar Lászlóné* betanított munkás az egyik, negyedrészben teli csarnokban, két kezelőegység becsomagolása közt.

Ő maga húsz éve keresi kenyerét a gyárban, s fogalma sincs, hová távozna, ha kezébe nyomnák a munkakönyvét. „A húszéveseket könnyebben fölveszik, mint a negyveneseket" — fejtegeti, de hamar kiderül: 19 éves műszerész fia nem tud elhelyezkedni a pannóniai városban. Lánya vendéglátóipari főiskolába jár — de lesz-e vendég, akit láthat majd az elszegényedésnek indult országban? Főleg, ha belegondolunk: az osztrákok is gyérebben látogatják Ajkát ma, mint öt évvel ezelőtt.

— . . . azért a helyieknek is jólesne, ha vasárnaponként családostul beülhetnének egy vacsorára valahová — ad hangot igényének az asszony. S nosztalgikusan állapítja meg: — Ma már brigádvacsorák sincsenek . . .

Feszültebbek az emberi kapcsolatok a bizonytalanság miatt — mondják a csarnokbeliek. Még nagyobbra nő a feszültség attól a gondolattól: esetleg *másik városba, faluba kellene költözködni* — — a munkahely után. Nem is ember az, aki nem kötődik a szülőhelyéhez — ragadtatják el magukat, s hiába az amerikai példa említése: legföljebb akkor mennének el,

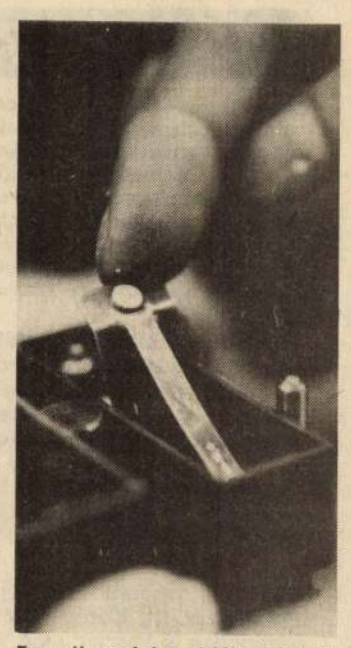

Egy ujjmozdulattal kikapcsolták termelésük hetven százalékát . . .

Tapolcsányi Éva felvétele

mondjuk, az Alföldre, ha ajkai lakásukat megtarthatnák.

Pedig akadnak, akik elvándorolnak, hogy munkát találjanak — ezt utóbb *Bujnáné Somlyó Valériától* hallja az érdeklődő. A munkaügyi központ helyi kirendeltségvezetője elmondja, hogy hírei szerint az ajkai szénbányákban szívesen alkalmaznak *keletről* jött dolgozókat. A bánya 160 embernek kínált lehetőséget tavasszal. A küldött kilencven emberből ötöt, tízet alkalmaztak, a többit, máshonnan jöttekből válogatták ki. Így maradt Ajkán *1361* nyilvántartott munkanélküli, s közülük *1139* segélyezett.

Szűk horizont

Nem akar közéjük kerülni a Videoton-gyár 42 éves művezetője, *Fekete József*. A tehetséges ember egy csoporttal *haltenyésztésre* adná a fejét, s a tsz-től megveendő tó mellé *panziót is* építene. Tisztázni kell azonban a vagyoni helyzetet — mondja, —, mert nem szeretné, ha az üzlet beindulta után a tulajdonos kitenné a szűrét.

— A kormányzat alakítson ki olyan hitelkonstrukciót, amelyet a kezdő vállalkozók *uzsorakamat nélkül* megkaphatnak — indítványozza a férfi. — Itt évi 118 ezer forint átlagbért vittek haza az emberek. Hát ebből összeállhatott-e indulótőke?! Nem. Sőt, tartozásaik vannak.

Biztató fény alig tűnik fel a horizonton. Még a városközponti *Horizont áruház* sem örül különösképpen annak, hogy idén eddig ugyanannyi pénzt költöttek el az emberek, az üzletben, mint tavaly az első öt hónap alatt. Mint *Farnadi Gyula* üzletvezető elmondja: a pénzért, az infláció miatt, a vásárlók csak körülbelül *kétharmadannyi* árut kaptak.

Ez a jelen. És mit hoz a jövő? „Ehhez jósnak kellene lenni" — mondja az igazgató. Szagmeiszterné Horváth Lúcia bizakodóbb: „Nem akarom elhinni, hogy megszűnhet a munkahelyem. Kivárom a végét!"

Molnár Pál

Lehet-e a napi politika eszköze az ügyészség?

Mint ismeretes, a kormány a közelmúltban tárgyalta meg és fogadta el az ügyészi szervezet alkotmányos helyzetéről, feladatának főbb elemeiről készített koncepciót. Amennyiben a most folyó politikai egyeztetés eredményre vezet, elkészülhet az új ügyészi törvény tervezete, amit október 31-éig kell a Miniszterek Tanácsa elé benyújtani.

Az új törvénnyel kapcsolatban az utóbbi napokban a legkülönbözőbb hírek keltek szárnyra. De hogy valóban mi várható a készülő törvénytől, arról *dr. Szabó István*nal, a legfőbb ügyész helyettesével beszélgettünk.

— Elsőként említhetem, hogy *megváltozik* az ügyészség *alkotmányos* helyzete. A parlament helyett a *kormány* alárendeltségébe kerül az ügyészség. A szervezet természetesen megőrzi a jelenlegi *hierarchikus* felépítését, élén a legfőbb ügyésszel, de az állam jogi felügyelete a *kormány*, s közvetlenül az *igazságügy-miniszter* alárendeltségébe kerül.

A miniszter utasításokkal is befolyásolhatná az ügyészi szervezetet?

— Igen. Ez elsősorban *normatív* utasításokra vonatkozó jogot jelent. Az igazságügy-miniszter adhat azonban *egyedi* ügyekben is utasításokat. Tehát a *pozitív* utasítási jog talaján áll a kormány koncepciója.

Ez mit jelent a gyakorlatban?

— A miniszter esetenként valaminek a *megtételére*, tehát valamilyen *fellépésre* adhat utasítást, de *védelejtésre*, eljárás *megszüntetésére* nem intézkedhet.

A közvetlen kormányfelügyelet nem korlátozza majd az ügyészség önállóságát?

— A koncepció elkészítése előtt igen alapos tudományos vizsgálódásokra került sor, miközben áttekintettük a külföldi gyakorlatot, valamint a hazai hagyományokat is. Mindezeket figyelembe véve azt mondhatom, hogy pusztán *tudományos*, vagy *szakmai* szempontok alapján ez a kérdés nem dönthető el. Tapasztalataink szerint az ügyészi alárendeltséggel kapcsolatos döntést mindig a *politika* határozta meg.

Tehát a kormánynak esetleg lehetősége lesz az ügyészséget a napi politika eszközéül is felhasználni?

— Ezzel kapcsolatban csak azt tudom mondani, hogy ma a *parlamentben* hat párt politikai érdekei ütköznek, és az *Országgyűlés* állandó résztvevője a legfőbb ügyész, aki *interpellálható* is. Ebben az alkotmányjogi megoldásban *most* közvetlenebb politikai hatások érik az ügyészséget.

De a jövőben mégiscsak a kormány kezében lesz a szervezet.

— Feltehetően mégsem lesz nagyobb a jelenleginél az a politikai ráhatás, amely a kormányon keresztül érvényesül, már csak azért sem, mert a legfőbb ügyész nem lesz interpellálható.

Lehet, hogy a minisztert majd valamelyik utasításért interpellálják, de az már eső után köpönyeg. Addigra az ügyészség végre is hajtotta a tárcavezető óhaját.

— Valóban, de a miniszter abban a tudatban utasít, hogy amiatt *kérdőre* is vonhatják a parlamentben.

Mennyiben változik a koncepció szerint az ügyészség tevékenysége?

— A *büntetőjoggal* összefüggő ügyészi tevékenységet a tervezet *nem* módosítaná. Ugyancsak megmaradnak az ügyészeknek a polgári perben meglévő, széles körű jogosítványai. Szerepel viszont a tervezetben egy olyan kitétel, miszerint az ügyészek által eddig ellátott, úgynevezett *általános törvényességi felügyelet* teljes körű felülvizsgálatra szorul. Ennek eredményeként *megszüntetik* e szakág tevékenységét. Ez *félreértésre* adott okot, ugyanis sokan úgy értelmezték, hogy az ügyészség nem gyakorolhat a büntetőjogon kívüli tevékenységet. A téves értelmezés úgy *korrigálható*, hogy a felügyeleti tevékenység jellegét kell átalakítani. Az általános felügyelet az *1953*-ban életbe léptetett, úgynevezett *szocialista* ügyészi szervezet jellegzetes tevékenysége volt. Ez erősen kötődött a *szovjet* hagyományok átvételéhez. A *felügyelet* kifejezés sem jelzi a valóságot. A törvények és törvényesség megtartásában az ügyészi *közreműködést* szeretnénk hangsúlyozni a mostani átalakítás során.

Mit kell érteni közreműködés alatt?

— Azt, hogy az ügyész a büntetőjogon kívüli tevékenysége során közreműködik az *alkotmányosság* és a *törvényesség* megtartásában, a *közérdek*, valamint az *állampolgári jogok* védelmében is.

Miből áll majd az ügyész polgárjogi tevékenysége?

— Az ügyészség évente a polgári peres ügyek tíz százalékában, 15—18 ezer esetben valamilyen módon közbeavatkozik. Nagyon ritkán, csak igen indokolt esetben, évente mintegy 200 alkalommal indít az ügyész *keresetet*. Polgári peres üggyel kapcsolatban ötezer *törvényességi óvás* iránti kérelem érkezett tavaly a *Legfőbb Ügyészséghez*. Ezek közül 264 *jogerős* ítélet ellen nyújtottunk be törvényességi óvást. A *Legfelsőbb Bíróság* az óvások 95 százalékának *helyt* is adott. Így sikerült jó néhány esetben a *törvénysértést* vagy a *megalapozatlanságot* megszüntetni. Az ügyész tevékenysége várhatóan csökken majd, ha felállítják a *közigazgatási bíráskodást*. Viszont még jó néhány olyan jogterület marad, ahol a határozatok törvényességét továbbra is az ügyész biztosítja. Ilyenek a *szabálysértéssel* és bizonyos *munkaügyi* vitákkal kapcsolatos jogorvoslati lehetőségek.

Megmarad-e a társadalmi szervezetek törvényességi felügyelete?

— Igen. Az 1989 tavaszán hozott *egyesülési törvény* a társadalmi szervezetek törvényességi felügyeletét az ügyészre ruházta. Ilyen esetben, ha az ügyész az óvásnak nem képes érvényt szerezni, jogában áll *bírósághoz* fordulni. Törvénysértő működése esetén a *pártokkal*, illetve az *egyházakkal* szemben is kezdeményezhet bírósági eljárást az ügyész.

Schmidt Attila

Már nem éheznek a mágocsi tanárok

Tegnap hajnalban *befejezte éhségsztrájkját* az a huszonegy mágocsi pedagógus, akik pénteken este azért kezdtek ily módon tiltakozni, mert a helyi önkormányzat nem volt hajlandó ügyükkel foglalkozni. Az általános iskola tanári karának egy része ugyanis, a törvényeknek megfelelően, *saját maga szeretné megválasztani* a jelenlegi megbízott igazgató helyére az intézmény vezetőjét. Ezért a múlt hét csütörtökén a huszonegy pedagógus elbarikádozta magát az iskola épületében.

Mint *Csollányné Keller Katalintól* tegnap megtudtuk, azért fejezték be az éhségsztrájkot, mert a polgármester asszony végre hajlandó volt garantálni, hogy vasárnap este hat óráig az ügyben összehív egy *rendkívüli önkormányzati ülést*. Az éhségsztrájk felfüggesztése azonban korántsem azt jelenti, hogy a tanárok befejezték volna tiltakozó demonstrációjukat. Továbbra is az épületben maradnak, mindaddig, amíg követelésüknek megfelelően nem választhatják meg az iskola igazgatóját.

Ma délelőtt megkezdődnek az *egyeztető tárgyalások* a *tiltakozó* tanárok és a jelenlegi megbízott igazgatót *támogató* pedagógusok képviselői között.

D. D.

Egyéni előny nem jár a képviselőnek

Sas Péter, a Fővárosi Közgyűlés pápalátogatást előkészítő bizottságának elnöke (MDF) és *Kávássy Attila* (MDF) képviselő a napokban levélben jelezte *Demszky Gábor* főpolgármesternek, hogy a pápa látogatásának megfelelő előkészítése érdekében *fizetés nélküli szabadságot kíván igénybe venni munkahelyén*. Egyúttal kérték, hogy az így kieső *munkabérük pótlására* a főváros fejenként 25 ezer forintot fizessen.

A Fővárosi Önkormányzat közgyűlésének jogi és közigazgatási bizottságának elnöke, *dr. Szeszlér Tibor* elmondta, a bizottság nem vitatja, hogy a pápalátogatás előkészítése jelentős feladat, de *nem tartja indokoltnak a két képviselő kérését*. A bizottság elnökei és tagjai ugyanis *tiszteletdíjban* (maximum 35 ezer forint) *es költségtérítésben részesülnek*. Ezért *nekik kell mérlegelniük*, hogy képviselői feladatukat állandó foglalkozásuk mellett vagy ahelyett végzik.

Kávássy Attila egy *másik kérése*, hogy képviselői feladatainak ellátása érdekében *közületi telefonállomást szereltessen fel lakásán* a Főpolgármesteri Hivatal. A bizottság kifejezetten tiltakozik az ellen, hogy a Főpolgármesteri Hivatal teljesítse az ilyen jellegű egyéni képviselői telefonigényeket.

(MTI)

ZICHY Mihály 146.

HÉTFORDÍTÓ

Önkéntes cinkosságaink

A rendszerváltás előtti utolsó hónapokban gyakran hallottam a következő anekdotát: *„ha Szolzsenyicint időben megválasztják az Írószövetség elnökének, senki sem írta volna meg a Gulagot. Vagy ha mégis, akkor Szolzsenyicin a kizárásra szavazott volna."*

Vajon miféle-hányféle szándék (a viccelődésre, ironizálásra mindig kész pesti hajlam, avagy a művészek önfelmentő, önigazoló szándéka) motiválhatta a kétségtelenül csípős „találgatás" megszületését? Most, hogy elolvastam *Haraszti Miklós* nagyon keserű, kíméletlenül szókimondó *A cenzúra esztétikája* című kötetét, magam is hajlok arra, hogy elsősorban az *„önfelmentő, önigazoló"* szándékot kutassam a rossznyelvű csipkelődés mögött. Mert akárhogy is van: a cenzúrát nemcsak *„fönt"*, de *„lent"* is csinálták.

A „jó hozzáállás"

Nem is lehetett másképpen. Hiszen itt, *Közép-Kelet-Európában* a karrier nem az iskola után, hanem már az egyetemi felvételiknél kezdődött... (Mert ugye a zárt tervszámok szerint alakított művészképzés eleve megkövetelte a *„jó hozzáállást."*) Megszületett a „művészi közjó" fogalma. S a művész az általános közjó munkása lett, sőt első az egyenlők között... Ha úgy tetszik az irodalom, a színház, a képzőművészet, a zene, a mozi besoroltatott a *„népgazdasági ágazatokba"*, a sokféle anyagi támogatással egyetemben. (Vajh ki tudott ellenállni az államilag fenntartott alkotóházak csábításának, az ösztöndíjaknak, a kitüntetéseknek?)

Így aztán nem csoda, hogy a művészet *„önmaga foglárává vált"*. Vagy legalábbis a művészek többsége *„önkéntes vagy önkéntelen cinkossággal"* elfogadta a pártállami irányítás tényét. Az „irányított kultúra" tehát mindannyiunk műve... *Még Csurkáé, Kósáé, Haraszti, Kocsis Zoltáné, Varga Imréé is*... Nincs kivétel.

Valamikor a nyolcvanas évek legelején rögzítette gondolatait Haraszti Miklós, akkor, amikor *Kubától—Kanadáig* szilárdan állt a cenzúra civilizációja, s kemény vagy puha gátak közé szorították a „független kultúrát". Ám napjainkban — amikor állítólag már megszüntették a kulturális irányítást — mégis érvényesnek érzem Haraszti egyik-másik megállapítását. Kiváltképp, amikor olyasmiről hallok, hogy a „szabad" televízió önkéntes egyesülete, a *Televíziós Kamara a „pártok és a kormány felügyeletét követeli"*... Hiába, oda a *„biztonság..."* Ahogy Haraszti írja a *Magvetőnél* megjelent kötetében *„... messze van már az az idő"*, amikor valamennyien *„kitöltésre váró üresség-ként, boldog vagy rettegő tudatban vártuk az új és új utasításokat."* Manapság *„izgatottan készítjük elő újításainkat a versenytárgyalásokra, ahol a hivatalos esztétika alakul. A Központ már nem monolit törvénykő a szemünkben, hanem lobbyk élő szövevénye..."* Ma már inkább *„a számító tudás cenzúrázza műveinket, mintsem valami kiszolgáltatottság"*.

Meg a megfelelés szándéka.

Tulajdonképpen ma is *„technokraták és bürokraták, ökonomisták és mozgalmárok, birodalmiak, nemzetiek és kozmopoliták, mind arra törekszenek, hogy a társadalom folytonos újraszabályozásában, kultúránk tulajdonképpeni életében az eddiginél nagyobb súlyra tegyenek szert..."*

Kiátkozás, megégetés

Létezik-e egyáltalán független kultúra? Nem tudom pontosan. Annyi bizonyos, a sok ezer éves kínai birodalomban a mandarinok mindvégig a császárok erényeit dicsérték költeményeikben. S ma már legfeljebb csak a sinológusok tudják, hogy irónia és pártütés bujkált a sorok között. De a középkori eretnekek is legföljebb a hittételeket értelmezték át, amígnem kiátkozták, megégették, vagy éppen befogadták őket...

Itt van például *Caravaggio*. A legcsodálatosabb festők egyike. Az örök lázadó, aki minduntalan kicsinyes párbajokba keveredett, aki megölte férfi szeretőjét — s aki végül is egyházi megrendelésre készítette legerőteljesebben vallásos képeit. De ki tudja ma már, hogy az utcán felszedett fiú partneréről mintázta meg *Szent János* fejét, s gyönyörű *Szűz Mária*-képeinek alanya pedig a *Tiberisből* kihalászott halott prostituált volt...

Szakadéktánc

Caravaggiót — akinek életpályája is jól jellemezheti a független, lázadó művész és a mindenkori állam ellentmondásos viszonyát — nemrégiben filmen is láthattuk, *Derek Jarman* rendezésében.

Derek Jarman — akárcsak filmjének hőse — egyfolytában a szakadék szélén táncol. Legalábbis, ahogy a júniusi *Filmvilágban* megjelent *Szakadéktánc* című naplójában olvasom, keserűen beszél saját „függetlenségéről...". Talán azért, mert a mozi a mániája... (És mint tudjuk, a mozi nagyon sok pénzbe kerül.) Ahogy írja, *„ennek a mániának jól körülhatárolható paraméterei vannak..."*

Mellesleg Derek Jarman meglehetősen keserűen beszél a művészetekről is. Szerinte a művészet, *„amelyik a Medici-bankházzal kezdte a kollaborálást, csődbe jutott a Wall Streeten..."*. És hamarosan a *„mai civilizáció, amit úgy felfújnak a médiák, nem is lesz már civilizáció, tárgyai idegenebbek lesznek a maja szobroknál"*.

Derek Jarman érdekes naplója mellé szívesen ajánlanám a Caravaggio című filmjének megnézését is. Csakhogy hiába forgattam át a heti műsorfüzetet. A Caravaggiót sehol sem játsszák. Mert ugye, ami eddig *„tiltott"* volt, az szép lassan elvérzik az *„eladhatóság, a hasznosíthatóság"* üzleti oltárán...

Gantner Ilona

Aki megmentette a Zichy-hagyatékot

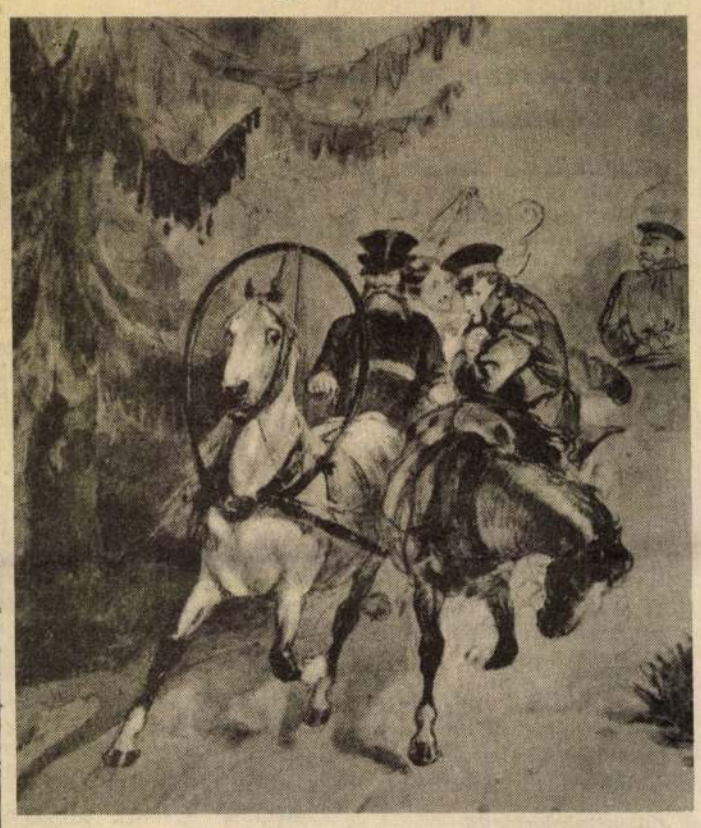

Bényi László nemrégiben megkapta a *Magyar Köztársaság Csillagrendjét*, mégpedig azokért az érdemekért, amelyeket a magyar művészet klasszikus értékei, köztük *Zichy Mihály* hagyatékának megmentésével szerzett.

Bényiről tudtam, hogy nemcsak kitűnő festő, de kitűnő műtörténész is. Joggal hihettem tehát, hogy a hagyatékmentés kitétel tudományos munkásságára vonatkozik. Amikor azonban régi tisztelőjeként meggratuláltam a mestert, kiderült, hogy a hagyatékmentés nem képletesen, hanem szó szerint értendő. Hogy hajdanán csodákat művelt Bényi László, arra ma már csak kevesen emlékeznek.

— Csodákat? — mosolyog feltevésemen a ma 82 éves mester. — Mai szemmel nézve, lehet, hogy annak tetszenek. *Akkor a negyvenes-ötvenes évek fordulóján óvnunk és mentenünk kellett minden olyan értéket*, amely a nemzeti kultúra fennmaradását biztosítja. Csak a lelkesedésünkön múlott, hogy nem hátráltunk meg. Meg persze a szerencsén, mert anélkül nehezen tudtam volna „visszaperelni", a keszthelyi szovjet városparancsnokságtól a *Balaton Múzeumot*, vagy meggyőzni az 1952-es *Munkácsy*-kiállítás rendezésekor Révait, hogy a *Honfoglalás* nem jobboldali mű.

— *De hát hogyan lehetett egy múlt századi alkotásra rásütni ezt a bélyeget?*

— Azon az alapon, hogy a legyőzött szláv vezérek hajlonganak Árpád előtt. *„Mi ez, ha nem nacionalizmus?"* — verte az asztalt Révai. Én persze tudtam, hogy ez marhaság és ellentámadásba mentem át. Emlékeztem rá, hogy annak idején sokáig húzták-halasztották a kép kifüggesztését a Parlamentben. Az akkori ódzkodás a kép *„baloldali szellemiségének"* szót. Merthogy az Árpád előtt hódoló szláv vezérek nem térdelnek, s mi több — még a kardjuk is az oldalukon maradt! Végül sikerült meggyőznöm Révait...

— *S miként mentette meg a Zichy-hagyatékot?*

— Levelet kaptam egyszer a *Somogy* megyei *Zala* községből — itt épített annak idején udvarházat Zichy —, amelyben a tanító arról tudósított, hogy növendékei gyanúsan egyforma papírosokba csomagolva hozzák az elemózsiát. A gyanús papírok *Zichy Mihály* levelei voltak. Rögtön lerohantam Zalába, ahol a kúriát teljesen feldúlva, kifosztva találtam. Zichy voltaképpen alig lakott itt, de mindent, amit *Oroszországban* és másutt összegyűjtött, itt halmozott fel. Nos, ennek a fantasztikus kollekciónak csak a töredékét találtam, ezt is összevissza dobált állapotban. A könnyen mozdítható, s értékesnek látszó darabok eltűntek. Sokat törtem a fejem, hogyan szerezhetném vissza a széthordott műtárgyakat. Végül a legegyszerűbb megoldás mellett döntöttem. Kidoboltattam a kisbíróval, hogy mindenkit, aki elvitt valamit a kastélyból, a legmélyebb köszönet illet meg, mert az elvitellel a pusztulástól mentette meg. Ám a gyűjtemény, a falu egyedülálló kincse, így illő, hogy az elvitt dolgok visszaszármazzanak eredeti helyükre, s én majd rajta leszek, hogy a kúria a jövőben múzeumként szolgáljon. A taktika bevált. A lakosság sok mindent visszahozott, más tárgyakat magam ástam ki a limlomok alól. A múzeum ma is él, sőt első könyvem, a feleségemmel együtt írt Zichy-monográfia forrása lett.

— *Miért, hogy értékmentő tevékenységére csak most, megkésve figyeltek fel az illetékesek?*

— Ez talán összefügg rendhagyó természetemmel. Világéletemben megrögzött nonkonformista voltam, ami miatt sok dorgálásban, mellőzésben részesültem. Az is igaz, persze, hogy tetteimért sosem vártam hálát. Szerettem, csodáltam a magyar művészetet. Ez lenne hát „soronkívüli" kitüntetésem története. Nem tanulság nélküli, de nem is rendkívüli. Mindenesetre jó alkalmat adott számomra arra, hogy hozzákezdjek régóta tervezett visszaemlékezéseim megírásához.

Tasnádi Attila

Maigret Budapesten

Párizs – az Andrássy úton Endrényi Egon felvétele

Nem sokkal *Josephine Baker* után *Ashenden*, a hírszerző járt *Budapesten*. És, hogy a híresség el ne fogyjanak, arról továbbra is gondoskodik a *TMA*. Még ezen a nyáron megérkezik a párizsi felügyelő, *Maigret* is.

Az ismerős „illetők" azért tartózkodnak hazánkban, hogy kalandjaikból film készüljön. A már említett TMA ugyanis magyar—amerikai vegyes vállalat, és a filmforgatásban érdekelt. Amint az előbbi listából is látszik, pillanatnyilag van munkájuk. Helle László gyártásvezetőt erről is kérdeztük

— Van két amerikai képviselőnk, akik ajánlanak minket. És újsághirdetésekkel is jelentkezünk. Itt az asztalomon a számítógép, benne az amerikai és angol cégek költségvetési szisztémájával. A terveket már e szerint csináljuk. Most éppen egy *Sztálin*-forgatásra adtunk be költségvetési ajánlatot, és várjuk a producert. A Novofilm és a csehek a vetélytársaink.

— *Önök az árban versenyeznek?*

— A csehek olcsók, velük árban nem tudunk versenyezni. Ráadásul sokszor helyzeti előnyük is van, mivel a német *Beta Film* igazgatója cseh emigráns. Így, ha ők is beszállnak pénzzel egy-egy produkcióba, akkor nem kérdéses, hogy ki kapja meg a szerződést. Így jártunk például az *Andersen meséivel*.

— *Marad a szakembergárda. Állandó csapattal dolgoznak?*

— A kft.-ben összesen négyen vagyunk, a többieket a produkcióra szerződtetjük. De általában ugyanazokat foglalkoztatjuk. Van berendezőnk, világosítónk, fegyvermesterünk. Mindent meg tudunk oldani. Járt itt a *Paramount* egyik producere, aki kaszkadőröket akart hozni. Megmutattam a felvételeinket és belátta, hogy felesleges másokat is szerződtetnie. Az Ashenden a BBC szakszervezeti előírások miatt kénytelen volt negyvennégy embert hozni, mégis ránk volt szüksége, majdnem megduplázódott a csapat. No és természetesen a költségek is emelkedtek.

— *Csak műszakiakat kérnek a bérmunkákhoz?*

— Kisebb szerepekhez hazai színészek is munkához jutnak a forgatásokon. No és az operatőr. Általában *Ragályi Elemérrel* dolgozunk. Legutóbb a *Gravy train* című sorozatnál, most a Granada Televízió Maigret sorozatánál fotografál.

— *Azért a Maigret határozottan francia környezetben játszódik.*

— Lehet, hogy muszáj lesz rövid időre *Párizsban* is forgatni. De a *Baker*-filmnél Budapestre „varázsoltuk" *Casablancát, St. Louist, Harlemet* és *Párizst*. Csekélység. Az *Operánál* lezártuk az *Andrássy* utat, és máris megteremtettük az igazi francia hangulatot.

Szabó Z. Levente

A Villám akciója

Ha *Kecskemét*, akkor barackpálinka. Esetleg *Kodály*-ének-zene oktatás. Ha meg színház, akkor sokak emlékképében botrány él. No, de ennél jóval több figyelmet érdemel a város. A hazaiaktól épp úgy, mint az ide érkező külföldiektől.

Június végétől új látványosság csalogatja az ide-érkezőket. Például a szabadtéri színpad, a *szabadidőközpontban*. Szomszédságában a halakkal betelepített mesterséges tó, dombtető, ahonnan belátni a *Duna—Tisza* közét.

A *Kecskeméti Szabadtéri Színpad* magánvállalkozás. Ahogy *Hollai Kálmán* színművész fogalmaz, *„három őrült"* kooprodukciója. *Villám József*, a *Villám Kft.* alapítója, *Szekeres István*, a *vízművállalat* igazgatója, és ő maga közösen jutottak el a *„célegyenesbe"*. Az ötlet öt esztendeje született. A színház június 30-án nyitja kapuját. Egyszerre háromezer ember nézheti a produkciókat.

— *Mit látnak a megnyitón?*

— A színészkollégák éppen tájolnak aznap, úgyhogy nem a saját produkciónkkal, *Lionel Bart Oliverjével* kezdünk. Az első estén nemzetiségi néptáncosok, szlovák, délszláv, német, cigány hagyományőrző együttesek és természetesen a *Kecskemét Tánccsoport* mutatkozik be. A megnyitó estéjén ökumenikus istentisztelet lesz.

— *Ez azt jelenti, hogy papi áldást kapnak további tevékenységükre?*

— Igen, és ehhez hasonló már nagyon régen nem esett meg a hírös városban. A táncosprogram után levetítjük a *Ghost* című filmet. Terveink szerint július 1-jén a *Honvéd* művészegyüttes bemutatja az *Antigonét* és *A helység kalapácsát*, *Novák Ferenc* rendezésében. Majd július 3-tól több estén át az Olivert láthatja a közönség.

Életre való ötlet vállalkozóvilágunkban. Ám a Villám-vállalkozás, nevével ellentétben, nem ígér villámgyors meggazdagodást a befektetőknek. Hosszú távon viszont akár Kecskemét újabb nevezetessége is lehet.

V. A.

A Zengő ABC Erdélyben

Lukácsy Katalin színművésznő és társai a *Z'zi Labor* együttes tagjai, június első felében *Erdélyben* vendégszerepeltek a *Zengő ABC*-vel. Mindenfajta pénzügyi ellenszolgáltatás, honorárium, gázsi nélkül vállalták ezt a néhány napos missziót. Felkeresték *Nagyenyedet, Kolozsvárt, Nagyváradot*, és mindenütt szíves fogadtatásra találtak. Kulturális „expedíciójukhoz" a *Művelődési és Közoktatási Minisztérium* támogatását adta, s nemcsak erkölcsi értelemben. A kolozsvári színház busza vitte ugyan őket a helyszínre innen *Budapestről*, de a magyar intézmény állta a technikai költségeket, beleértve a benzint.

— *Ingyenes fellépésünk volt már több is, de ez volt az első ilyen átfogó turné ebben a kategóriában* — mondja *Berkes Károly*, a zenekar vezetője. — *Utunk során nagyra becsülték, hogy műsorunkkal szórakoztattunk, s tanítottunk. A kinti magyarokhoz fűződő kapcsolatot kívántuk erősíteni, segítve őket a magyar nyelv ápolásában.*

— *Mindennél többet ért, hogy az erdélyi közönség e műsorturné után visszavár bennünket* — mondja Lukácsy Katalin —, *sőt, azt is jelezték, hogy szívesen vennék, ha a jövőben Székelyföldre is eljutnánk produkciónkkal. Ugyanígy készülünk arra, hogy a Zengő ABC hangjait és szineit elvigyük Kárpátaljára és a Felvidékre.*

(garzó)

Lépj ki a sötétből

Már a strandokon kapható a *„hom-eros"* című színes folyóirat, a homoszexuálisok és leszbikusok lapja. A *Quint Kft.* kiadásában napvilágra került új sajtóterméket szerkesztői elsősorban a heteroszexuálisok számára készítik. S hogy miért, arról a lap főszerkesztője világosította fel lapunkat (mivel ő maga nem homoszexuális, kérte nevének elhallgatását).

— Az ötlet két évvel ezelőtt fogant meg, amikor egy konferencián meginterjúvoltam *dr. Romsauer Lajos* pszichiátert, a *Homeros Lambda* (a magyar homoszexuálisok egyik országos egyesülete) elnökét. Akkor vetettem fel neki a problémát: a homoszexuálisokról csak legendák, rémhírek terjengenek az országban, s főleg bűnesetekhez kapcsolódóan hallanak róluk az emberek. A társadalom csak akkor fogadhatja be őket, ha sikerül eloszlatni a „melegekkel" összefüggő tévhitet. E célt szolgálja ez a lap, amely be akarja bizonyítani a „normális" szexuális életet élőknek: a „másság" nem megvetendő egy normális társadalomban.

Magazinunkban állandóan tudósítunk a *László Kórház AIDS*-osztályának betegeiről, folyamatosan közöljük a PLUSS segélyező egyesülettel kapcsolatos — megelőzést szolgáló —, híreket, helyt adunk a homoszexuálisok témájával foglalkozó irodalmi írásoknak, humornak, rajzoknak.

(g. f.)

Világosság, XXIV.évf. 11.sz. 1983

Láthatóvá tett gondolatok

Zichy Mihály és Kass János Tragédia-illusztrációi

„Kass János ... képzőművészetünkben először kísérelte meg madáchi módon elmondani Az ember tragédiáját. Szigorú, éles, pontosmetszésű rézkarcaiban a XX. század legjobbjainak látomása él a mindenségről és az emberiségről."

JUHÁSZ FERENC

Művészetkritikánknak sok az adóssága. Jelentős művek maradtak, s maradnak feldolgozatlanul. Az első bemutatás idején[1] — jó esetben— fürge írások „tapogatják" körül az új alkotásokat, azután egyre nagyobb lesz köröttük a csönd. Új jelenségek kötik le az elemzők figyelmét.

Ilyen adósságot érzünk *Kass János* Tragédia-illusztrációi esetében is. Kiállításuk, ill. könyvbeni megjelenésük idején a kritika sokat, s általában az elismerés hangján szólt a rézkarcsorozatról. Teljesebb elemzésük azonban még nem született. Egyetlen szép írás — Juhász Ferencé[2] — vett „nagyobb lélegzet"-et, róluk szólván. Azóta elmúlt a nagy Madách-évforduló is. Kass újabb grafikákat alkotott — ma már plasztikái vonzzák a figyelmet. Az illusztrációk — Zichyéi mellett — bekerültek a középiskolai tankönyvekbe is.[3] A Tragédia is újabb, képes díszkiadást ért meg.[4]

Köztudott, hogy Madách művének eszméi sokszor ihlették meg képzőművészeinket. A legnagyobb hatású illusztráció sorozatot *Zichy Mihály* alkotta meg, az 1887-es díszkiadáshoz. Sok tanulmány, több monográfia foglalkozott a művészeti szakirodalomban a nagy magyar festő életművével — benne illusztrációival is[5]. Rajzművészete a közönség széles rétegeinek jelenti még ma is magát „a" grafikát.

Az ember tragédiájához készült „reprezentatív" illusztrációk összehasonlító elemzése segíthet érzékelni, tisztázni változó korok kép-nyelvét; közelíthet bennünket saját korunk formanyelvének tudatosabb értéséhez. Elemzésünkben — a leírás, értelmezés, viszonyítás, összehasonlítás rendező szempontjait követve — fő célunknak éppen ezt tekintjük. A továbbiakban végigkövetjük a Tragédia tizenöt „jelenetéhez" készült illusztrációkat — a fentiek szerint. Előbb mindig Kass lapjait elemezzük, értelmezzük, viszonyítva a grafikákat az egyes színek eszméihez; s összehasonlítjuk e műveket a múlt századi formanyelv szép alkotásaival — Zichy szénrajzaival.

•

1. Kass János első rézkarcán fiktív teret látunk. Kissé ferdén a középtengelyben Lucifer alakja. Tartása szinte felkiáltójelként sugározza az indulatot. Teste mezítelen emberi test, csupán a kép jobb átlója mentén feszülő, aszimmetrikusan félrecsapott szárnyai jelzik szellem voltát. Mögötte a „világ-gépezet". Balra fenn, sötét vonalak kusza tömkelegéből egy szögletes talapzat tömbjei sejlenek elő. Lenn — a középen lebegő alak lábai alatt — kushadó, dicsfényes angyalok kara vonul.

A küzdést, diszharmóniát követelő; az uralkodó tekintéllyel, s mechanikus világával szemben „összhangzó értelmet" kereső, indulatos kritikát hordozó, lázadó Lucifer áll előttünk. Nem „sátán"! Racionális alapon tagadja meg a tekintélyt; az áttekinthetetlen, merev sötétség világát.

A Tragédia első jelenetében meglévő kritikai mozzanatokat formálja itt egységes képpé Kass. Szakított az eddigi értelmezésekkel — Lucifert „fényhordozó", az értelmet megtestesítő alakként ábrázolja, mintegy új emberi magatartásmodellként. Ennek etikai, értékrendbeli következményei vannak. Ezen a lapon az Úr világával, s a hódolókkal szemben valójában Lucifer a pozitív érték.

[1] Az elemzés során használt kiadás: Madách Imre: Az ember tragédiája – Magyar Helikon, 1966. (Kass János rézkarcaival)
[2] Juhász Ferenc: Mit tehet a költő? – Szépirodalmi Bp., 1967.
[3] Magyar irodalom III. A dolgozók gimnáziuma 33. 1. számára – Tankönyvkiadó, 1974. 71., 75., 77. o.
[4] Madách Imre: Az ember tragédiája – Szépirodalmi, 1972. (Bálint Endre rajzaival)
[5] Vö.: Berkovits Ilona: Zichy Mihály élete és munkássága. Akadémiai Kiadó, Bp. 1964. (különösen a 234–244 lapokat, ahol a szerző Zichy Tragédia-illusztrációit részletesen elemzi.)

balladákban tör fel, Babits élete végén tér meg az epikához és éleszti újjá Jónást, a prófétát.

S az a Babits, aki nem írt annak idején olyan verseket, mint Ady, *Ézsaiás könyvének* margójára, élete utolsó esztendeiben már csak az epikai költészetben tudja magát igazán kifejezni. Amikor az utca néma volt, mint a harcterek, mikor mindent elöntve szürkület áradt, mikor Babits úgy érezte, hogy a gyermekek gyermekei mint gonosz új iskolák neveltjei már nevét is elfelejtik annak, ami előttünk szent ma még és midőn ezzel szemben a vízözönt kívánja, Ady prófétai hangját éleszti újjá és a Jónás könyve ezt a prófétikus költői hangot ismétli meg. Nem névtelenül emelte ki már megjelenése után Lukács Babits életművéből Jónás könyvét.

A magyar költő csaknem szó szerint követi a bibliai történetet. De ennek a történetnek igazi magva a lírikus próféta és a világtörténelem állandó vitája. A világtörténelem némi humorral kezeli a prófétát is, és a próféta végeredményben kénytelen megérteni a világtörténelem vele szemben tanusított iróniáját. Babits is, akárcsak Jónás, elátkozná Ninivét, Babitsnak is a szájára tolulnak azok a szavak, melyek azt jósolják, hogy a bűnös város szükségképpen pusztulni fog. S ugyanakkor — ez az önemésztés tartalma — nagyon jól tudja Babits is, Jónás is, hogy a világtörténelem nem törődik sem most, sem a jövőben a próféciákkal, hogy a történelem irónikusan fogja kezelni és szükségképpen meg fogja még azt is cáfolni, ami Jónás szavaiban konkréten igaz volt. S ezzel jut el a magyar költő, aki csak saját maga tudott versének hőse lenni, az epikához, egészen addig, hogy versének hőse már nem is Jónás, már nem is a prófétikus példakép, hanem maga a világtörténelem. Van ebben a rajzban nagyon sok olyan, ami magának a költőnek önkritikája is, hiszen Jónás azt vallja, hogy senki bajáért nem felelek én; hogy jobb megbújni a fenéken — az kétségtelen. De nem szabad csak önkritikus műnek tekinteni a Jónást. Mert a Jónásban benne van igen sok minden abból az önemésztésből, s abból a formális erkölcsből és magatartásbeli keménységből, ami Babitsot nemcsak ekkor jellemezte, hanem előbb is. A Jónás könyve tehát nem ellentéte, hanem kiteljesedése az életműnek.

Betetőzés és összefoglalás. De ennek az összefoglalásnak nemcsak az az értelme, hogy Babits élesen kritizálni kezdi azt a költőt, aki el akar vonulni a nagy problémák elől. És nem is csak az a lényeg itt, hogy Jónás még prédikálhat is Ninivében. Mert valóban ez volt a költő helyzete a Horthy-korszakban. Prédikálni szabad volt. Sőt, kiállították őt is és sorstársait is, hogy csak prédikáljanak. Azok is prédikálhattak, akiknek az volt a látomásuk, hogy kő kövön nem marad Ninivében. De a leglényegesebb, hogy fölismeri: „*Vétkesek közt cinkos aki néma./ Atyjafiáért számot ad a testvér: / nincs mód nem menni ahova te küldtél.*"

S itt ismét az a poeta doctus szólal meg, aki világéletében a béke költője is volt. Az a poeta doctus, aki belátta már, hogy a nemszólás annyit jelent, mintha az ember lelke nem válna testté, mintha ellenállás nélkül haladnának át rajta a divat fuvallatai. Mert az igazi nagy árulások nem is azok voltak a huszadik században, midőn az emberek egyszerűen és közvetlenül igent mondtak olyan dolgokra, melyekre igent nem lehet mondani. A legnagyobb árulás mindig a némaság árulása volt. A nemszólás mindig beleegyezést jelentett, de soha annyira, mint amikor az emberek szeme előtt játszódott le mindaz, ami lejátszódhatott.

S egészen különös kérdés az, hogy Ninive ugyan teljesen megérdemli a pusztulást, s mégis túl fogja élni a kataklizmát. A próféta téved. De éppen tévedésében, tévedésének átlátásában van a legnagyobb ereje. Vannak próféták, akiknek éppen az a legnagyobb érdemük, hogy a történelem iróniáját végül is tudomásul veszik. Hogy mennyivel bonyolultabb és mélyebb Babits élethelyzete ekkor, mint alig több mint egy évtizeddel előbb Bernard Shawé volt, azt éppen egy furcsa párhuzam mutatja. Shaw Szent Johannája utolsó mondatában azt mondja, hogy olyan világot szeretne, mely végre befogadná a szenteket. Babits Jónása viszont azt sugallja, hogy hál'istennek a világ nem fogadja be a prófétákat. Sem a prófétákat, sem a szenteket. Mert midőn az isten Jónásnak megmagyarázza, hogy jönni fognak új Jónások, mint ahogy újabb Ninivék is születnek majd, Jónás csak hallgatni tud.

Azzal kezdtem ezt az írást, hogy az Ady—Babits szembeállítás éppen olyan igaz is és hamis is, mint az Arany—Petőfi szembeállítás volt. A szordinós költészet azonban nem az a költészet soha, a magyar irodalom egész története során, mely mereven állna szemben a magyar forradalmi lírával. Mert az a tanulság, hogy szordinósabban lehet írni. Ez a költészet követhető is. De nem lehet olyan szordinós költészet, ahol a lélek nem válik testté, amelyből az ellenállás szelleme és amelyben az ellenállás lélegzete ki- és megszakad.

Zichy Mihály: I. szín (A mennyben)

Ez különösen akkor válik nagyon világossá, ha *Zichy* érzékletesen szép szénrajzával hasonlítjuk össze. Zichy szép, grafikus megoldással gomolygó fellegek között rajzolja meg az „örök fényesség" és a pártütő szellem, a „sátáni sötét erő" megütközését. Az értékhangsúlyt világosan az Úr világára teszi a művész. A feltétlen tekintélyt emeli ki a kompozíció. Azt emeli ki a sugárzó dicsfény, a hódoló szárnyas alakok. Az adott pillanatban övé az akció: kiutasítja a bírálót, akit egyébként is csak háttal mutat a grafika. Érezteti a dacos szembefordulást, de nem ebben láttatja az igazi értéket.

Úgy véljük, ennyi elég is ahhoz, hogy érzékeljük: a mindkét esetben látható „egységes" jelrendszer, ábrázolás mögött különböző értelmezés, értékelés munkál.

Mivel az első összevetés ez, foglaljuk össze e két ábrázolási rendszer legfontosabb különbségeit. *Zichy* „térhatású" rajzot ad, magas művészi fokon „dramatikusan" örökíti meg a pillanatot. *Kass* szürreális terében, síkban tartva, lebegteti alakjait, a rézkarc vonalas technikájának adottságait mesterien alkalmazva, az elemek új rendjét alakítja ki — mintegy „megfordítja" ezzel az értékrendet is. (Ha jól megfigyeljük, az elemek tulajdonképpen mindkét lapon azonosak, de ábrázoltsági fokuk, jelentésük alapvetően különbözik.)

II. A második rézkarc síkja kettős osztású. Jelzett tűzgömbből, érzékeny, vékony vonalakkal megjelenítve egy kherúb válik ki. Ezt a haragosan örvénylő, zúduló világot a „paradicsomi" fák kötik össze a Föld embervilágával. (A fák is jelképesek — stilizáltak.) Alul a megrémült, „földrevert" emberpár. A férfi szikár, izmos teste az előző lap Luciferjét is eszünkbe juttatja. Finom grafikai megoldással érzékelteti Kass a férfi és nő különbségét. „Mai", mezítelen emberpárt látunk. A világ differenciálódása, a „földi" és „égi" nagy

Kass János: I. szín

szakadását fogalmazza meg a vizualitás nyelvén a grafikus. (A mítikus kherúb és a XX. századi atomtűzgömb egymásba játszik, mint képi motívum.) Végsőkig feszített konfliktushelyzetben van az ember; szinte pusztulástól retteg. De a férfi hangsúlyosan előrevágódó, ökölbe szorított keze jövőt igér. Az ember és a differenciálódás összefüggése újabb világképi mozzanat. Megkezdődött az ember Története.

Ha Zichy illusztrációját fellapozzuk, egészen mást látunk. Nála még minden derűs, idilli. Az ember még mit sem sejtő naivitással, természeti létbe ágyazottan, harmonikusan él. Még minden előtte van.

III. Sziklás, stilizált barlang. A kompozíció centrumában egy emberpár. A térdeplő férfi kőbaltát tart kezében. A falon, mögöttük egy ismert barlangrajzmotívum: bölényvadászat.

Kass János a valóságos történeti folyamatban gondolkodva, annak egy állomásán ábrázolja az embert: az ősközösség idején. Ennek az emberiségnek főbb jellemzői: Az ember közösségben, s házasságban él. Technikája van már (kőbalta!), s fejlett művészeti ábrázoló készsége (pszichikus élete). Az ember már nemcsak éli világát, teremti s tükrözi is. A nagy objektivációs rendszerek ezután már mindig kísérik az embert történelmi útján.

Kass János: III. szín (A Paradicsomon kívül.)

Az itt jelzett eszmeiséggel, történelemszemlélettel szemben Madách — Rousseau nyomán — a magántulajdon eszméjét vetítette vissza az ősidőkbe. S mint a többi keretszín esetében is, itt is kötötte kezét a bibliai vonatkozás — a kiűzetés motívum.

Zichy egyetlen illusztrációt sem készített ehhez a színhez.

IV. Egyiptom. A lap középtengelyében egy monumentális kőszobor feje látható, félprofilból. (Fáraó ábrázolás). Előtte az építők csoportja. Jellegtelen tömeg. Az „épülő" alkotást állványzat fogja közre; fönn, egy lógó pallón ülve dolgozik egy faragó. Lenn az embercsoport előtt egy mezítelen nő áll. Bal sarokban, lenn, vonuló hangyákat ábrázolt a grafikus. Az egész képre, átlósan rávetül egy vonalas rajzolatú, stilizált, görnyedő, követ cipelő figura.

A rabszolgatartó, despotikus osztálytársadalom embertelen, elidegenedett világának eszmei sűrítése ez a kép. Történelemszemléletünk lényegét aszociáltatja a mű: Az állati létszinten tengődő tömeg („milliók egy miatt") tartja mozgásban ezt a társadalmat. A rabszolga alakja feszül itt szembe a fáraó-fejjel. (A kő maradt meg; az ember, aki alkotta, elpusztult évezredekkel ezelőtt — ezt is kifejezi a kompozíció.)

Az asszociációs montázstechnika segítségével kristályos tisztasággal fejezte ki Kass a madáchi mondanivalót.

Ha összevetjük Zichy rajzaival (mert ehhez a színhez többet is készített a művész) — az alapvető különbséget a tömörségben, s az erős gondolati jellegben láthatjuk. Zichy első lapján érzékletesen — érzéki módon ábrázolja a fáraót körülvevő pompa s a rabszolgasors ellentétét. A másikon a pusztulás, semmibe hullás látomását rajzolja. Mindkettőre jellemző a pszichikus motiváltság és a dramatikus jelenetezés.

V. Athén. Hármas tagolású karc. Fönn, jelzett áldozati szentély előtt, egy emberpár. Jobb sarokban égbe emelkedő madárraj között egy ember lába látható. A középső — súlyponti — ábrázolási sávban: Szobrot döntő csőcselék. Alul egy babérkoszorús görög bölcs: mellette Pythagorasz tételének jelképes ábrázolása.

Tulajdonképpen három „élet-sík" ellentmondásait vetíti elénk Kass János. A csalódott politikus (Milthiadesz) számára csak a mítosz nyújt menedéket, elégtételt — az ösztönös, köznapi tömeg megcsúfolja az eszményt. Ez a nagy ellentmondás: A kiválóság és a „csőcselék" konfliktusa. Az adott társadalom ellentmondásos emberi viszonyait az ész világának „indulása" ellensúlyozza. Ez a világ szülte, s indította útjára a gyakorlatból absztrakciós szintre emelkedő tudományos tükrözést. Ez igazi nembeli értéke lesz a továbbiakban az embernek.

Kass itt is a mi XX. századi szemünkkel tekint vissza; rendezi, értékeli az eszmei összefüggéseket. Kompozíciója jelzi a tudományos materializmus, etikai idealizmus, s a köznapok értékkülönbségeit, s még arra is utalni tud, hogy a „szobor" nem igazi érték. Világszemlélete világosan érzékelhetően túlmegy Madáchon.

Zichy Mihály: VII. szín (Bizánc)

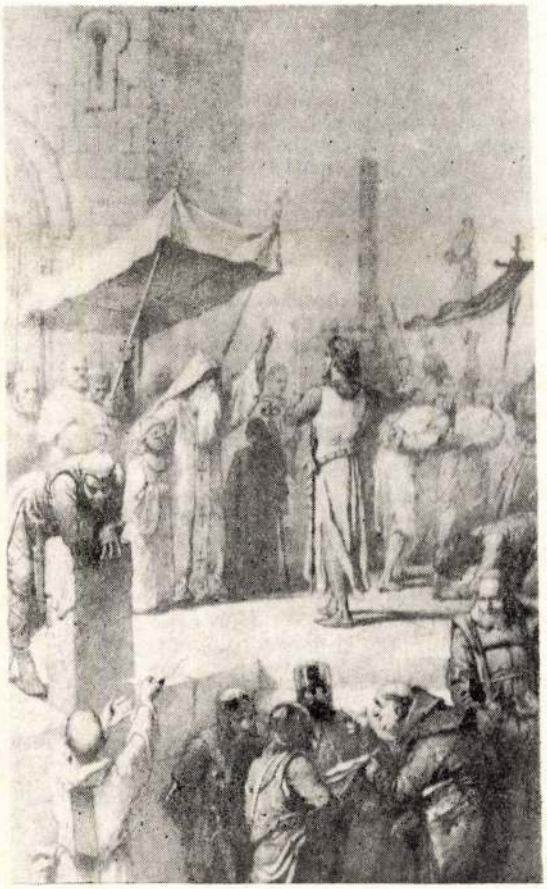

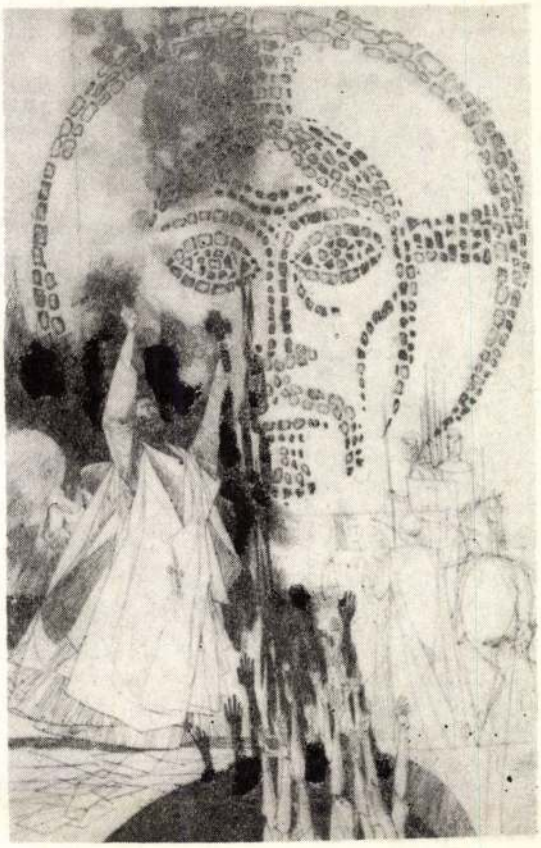

Kass János: VII. szín

Zichy építészetileg is szép görög tért rajzol. A térperspektíva a jelenetet rétegezi, tagolja. A „hős" kiemelkedik a piac „szennyes árja" fölött (alakja, a felemelt sisak, a féltő-szerető hitves és fiú érzelmileg „hangolják" a nézőt). Háttérben elbocsátott katonái — a béke jelenete. Előtérben a felmorajló, fenyegető sötét tömeg. Jobb sarokban újabb fenyegető jel a hóhér. A tiszta emberi értéket félti itt Zichy Madáchcsal összehangzóan. *VI. A római színhez* készített rézkarcot kétpólusú szerkesztés jellemzi. A sík felső részét egy feldőlt antik serleg „közelképe" uralja. Remekbe készült ötvösmunka, rajta erotikus táncjelenet. A kiömlő bor lejjebb vértengerré változik át. Abban úszó hullák tömege. Leölt, megfeszített emberek. Mögöttük néhány leheletfinom, könnyű, lendületes vonal sejteti a cirkuszi arénát.

Döbbenetes erejű, tömör szimbolikus kompozíció. A sűrítés tökéletes: A buja, erkölcsi züllésbe fulladó birodalmi élettel szemben felemelkedő új

hitről beszél. A két világ drámai megütközéséről. Az érzéki-élvezeti szférát egy műalkotás jelképezi. A racionalitás, a tudomány eltűnt a világból. A kíméletlen politikai harc, a rabszolgalázadásokkal szembeni tömegterror idéződik e lapon. Bonyolult történeti mozgást fejez ki Kass: Megláttatja az új hit forradalmi értékét, tömegeket mozgató erejét.

Zichy képzeletét is erősen foglalkoztatta a római szín drámai világa. Három jelenetét is megrajzolta: Az orgiát; a döghalál döbbenetét; s az új utakra vezérlő apostolt és égi látomást. (Csak érdekességként jegyezzük meg, hogy egészen mellékes képi mozzanatként lapjain szintén látható buja tánc, feldőlt serleg — elemek, amikből egy teljesen más grafikai összképet teremtett Kass.) Itt is jellemző rá az érzékletes szituáció teremtés. Ez különösen a „látomás" láttató megjelenítésénél érzékelhető. Erős színpadi szuggesztivitást sugároznak lapjai.

VII. Konstantinápoly: A sorozat egyik legszebb lapja. Tiszta egységű, nagy kifejezőerejű alkotás. Bizánci mozaikot idéző Krisztus-fej a domináns motívum. A középtér bal oldalán, kormos fekete háttérből válik ki a főpap, hevesen gesztikulál, bal kezében keresztet emel; szenvedélyes indulat hullámzik át izgatott alakján. Jobbra — mintegy háttérben — néhány vonallal vázlatosan jelzett kép: keresztesek, talán éppen a pápai bullát veszik át. Lenn valami sötét parabolaívből emberi kezek „kórusa" emelkedik ki, máglyák lángja-füstje csap föl. (Egyes kezek fekete árnyalata az elszenesedő, elégett emberek képzetét keltik — felvillan itt a XX. század komor, embert égető, sötét korszaka is.) A vérengző kereszt világa jelenik itt meg. A mozaik megmerevedett, dogmatikus hatalommá szerveződött hitet jelképezi. Az eretnekeket égető főpap nagy expresszivitással tovább árnyalja a mondanivalót. Megfigyelhető, hogy milyen keményen dolgozza fel a témát Kass. A nők, a szerelem, a „lírai" szféra nem lágyítja ítéletének keménységét. Ez alapvetően abból ered, hogy egységes — racionális — értelmezést-ábrázolást valósít meg. És a nagy történelmi törvényszerűségekre, az egyetemes összefüggések vonalára koncentrál.

Zichy ehhez a jelenethez is két lapot rajzolt. Az egyiken erős antiklerikalizmus is érződik (Tankréd vitázik a főpappal; elhízott, bűnbocsánatot áruló szerzetesek). Másikon — szinte operai rendezésben — Tankréd búcsúzik Izórától, a kolostor kapujában.

VIII. Prága I. Konkrét történeti szín. Egy nagy fali quadrans íve előtt beszélgető Kepler és Rudolf császár. A földgömb, a háttér csillagászati műszerei a tudós szobáját sejtetik. A jelzett építészeti környezet, a reneszánsz térábrázolásra jellemzően kinyílik: Az ablakon át Prága emeletes épületeit jelzi a művész. Finom vonalai épp csak elindítják az aszociációkat. Ha a kép centrumát elemezzük, meg kell állapítanunk, tulajdonképpen „szituációt" látunk: A kezében horoszkópot tartó, lehajtott fejű tudóst leckézteti a hatalom embere. Ez a világ megalázza a szellem emberét. A szürreálisan oldódó tér jobb átlóval leválasztott mellékmotívumai tovább sorolják a jellegzetes negatív értékeket: csábítást, akasztást, intrikát. Finoman jelzi ítéletét Kass — Kepler lehajtott fővel is felmagasodik, Rudolf fölött áll.

Zichy annak idején szinte tárgyias hitelességgel rajzolta meg Kepler szobáját; s a magába roskadó tudóst ábrázolta, amint felesége éppen pénzt kér tőle. Jellegzetesen a magánélet körébe ragadva meg a konfliktust.

Itt is elmondható, hogy nagyobb összetettséggel érzékelteti Kass a madáchi ábrázolás szövevényes világát.

IX. Párizs: Dantont látjuk, amint a vérpadon szónokol. (Az illusztrátor számára a leginkább kötött jelenet ez.) A nyaktiló fölött szélkorbácsolta fellegek rohannak, de kiragyog a nap. Kass itt az akcióban levő, lendületes forradalmárt állítja elénk: Intellektuálisan tágítva a szituációt — a guillotine áldozatra váró, felhúzott lemeze szinte metszi a szónok fejét. Fenyegetést jelez. A szürreálisan lebegő, lehulló arisztokrata fejek, köztük a koronás fő is, a valóságos történelmi terrort aszociálják. A többi elemet — öngyilkos katona, Éva a pórnő — ábrázolja ugyan, de visszafogottan. A forradalom vihara, lendülete adja e karc „légkörét" elsősorban.

Zichy az öldöklő terrort, a brutális tömeget mutatja meg. Hőse szinte maga is visszahőköl e félelmetes, „elszabadult" erő láttán. (A brutalitás több elemét láthatjuk: véres kard, levágott fejek, a nyaktilón patakokban folyik a vér stb.) A grafikus akaratlanul is inkább a „megingó", visszarettenő Dantont rajzolta meg. Az értéket féltő embert, átvéve a madáchi szöveg pesszimista sugárzását. Technikailag nem érzékelteti az „álom" jelleget — ugyanolyan valószerűség jellemzi, mint többi lapját.

X. Prága II. Ismét Keplert látjuk Kass rézkarcán. Kozmikusan monumentális kép. Szinte trónuson ül a tudós, toronyként kimagasodva „korából". Grafikailag is igen szép képi megoldás, erős vizuális hatása van. A Nappal „társalkodó", a bolygópálya ellipszisébe, kozmikus zártságába maga-

Zichy Mihály: VIII. szín (Prága)

sodó tudós a tudomány embert emelő, tiszta gondolati hatalmát jelképezi. (Az írott tekercs s az egész jelképrendszer természetes egyszerűséggel ébreszti bennünk a kepleri bolygótörvények, az ember szellemi haladásának nagy lépése iránti tiszteletet; Szép „emléket állít" az igaz emberi magatartásnak. A Kepler szívének tartó vonal mentén még egy furcsa, stilizált „felszállott a páva"-motívum is megcsendül.) Még mélyebb a hatás, ha érzékeljük az ellenpólust: Az önkörébe záródó áltudomány világát, illetve az emberi viszonyok gyarló állapotát. Ez utóbbit Éva és az Udvaronc jelenete mondatja ki. Az időbe olvadó értéktelen, üres, elmúlást idézi az a formai megoldás, hogy a lovag puffasztott, divatos öltözékéből kivillan a csontváz.

Zichy „legüresebb" lapját rajzolta e színhez: Az elcsábított Évát, s élvhajhász lovagját láttatja. Az adott ábrázolási koncepció nem engedi érvényre jutni a madách-i eszmék nagy, ellentmondásos, intellektust mozgató erejét.

Kass nagyon határozottan értékelő ábrázolási-kompozíciós- és jelképrendszert teremt, s az összetettséget, az eszmék mozgatását szemléletesebben érzékelteti.

XI. A mechanika hideg, embertelen, gépies világa tárul elénk a Madách jelenét ábrázoló *Londoni színhez* készült rézkarcon. Gőzgép, hengersorok, s egy gépszíj forgatta „örvénybe" hullanak az emberek. Az „érzékletes" emberi forgataggal szemben, a gépek a sík háttérbe simulnak; Szenvtelen, hideg, elidegenedett világot szemlélnek Ádám és Lucifer. Az embert faló technika világából is (!) kiábrándítja Lucifer az embert, (s ezt magasabb fokon — végletekig élezve — ismétli majd a falanszterben). Kass itt a kapitalista társadalom alapvető ellentmondását rajzolta meg. A működő

Zichy Mihály: IX. szín (Párizs)

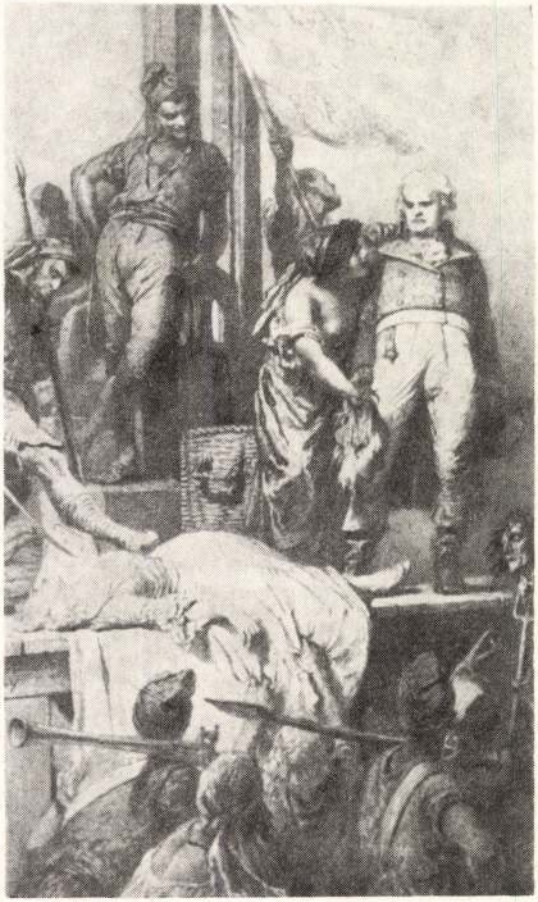

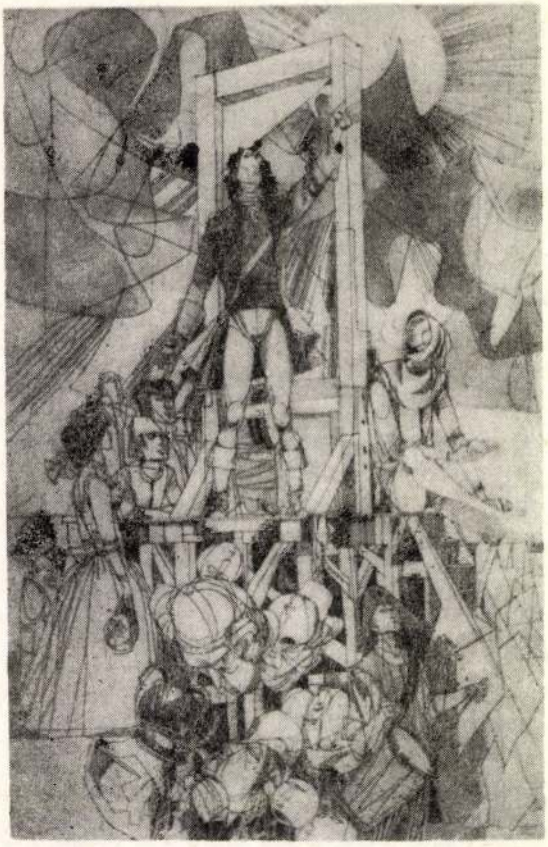

Kass János: IX. szín

tőke szülte elidegenedést asszociáltatja velünk. Érdekes megfigyelni, hogy a régebbi „embert faló" korokat jelképező montázsok a tudást szorították vissza, itt a „ratio" nyomja el, szűri ki a „művészet" hatásait. A dehumanizáció egyik jellemzője a teljesen egyoldalúvá torzított kultúra világa ez tehát.

Zichy a vásár kavargó forgatagát jelenítette meg. (A látvány, az „előkép" szintjén illusztrált.)

XII. Falanszter: Kass ezen a lapon konzekvensen a végletekig feszíti az ellentmondást. A madáchi jövőt jelenünkként, jelenünk egyik arcaként szembesíti velünk.

Rézkarcát szemlélve rendezzük a látottakat: Ha elfogulatlanul nézzük, egy idő után valószínűleg eluralkodik rajtunk valami idegesítő érzés. Agresszivitást, szétesést sugall hangulatilag. A megbontott, felbontott ember a kép centrumában; a furcsán lebegő, számozott alakok. Az elektromos szerkezeteket, vibráló műszerskálákat idéző vonalak; a visszafelé futó számok (174, 173...), s a kaotikus robbanást sejtető sötét folt; a sokféle aszociációt mozdító, valóságos, tudományos képlet motívuma, a vitrinbe zárt rózsa... Mindez együtt az elszabadult, visszájára fordult ész; a tudomány embert „legyűrő" következményeinek világát jelzi. Egy valóságosan lehetséges alternatívát, amelyben az egyetemes önpusztítás veszélye is kísért.

Zichy érzelmi oldalról ragadta meg ezt a témát is. Egyik illusztrációja például azt a jelenetet rajzolta meg, amelyben a falanszteri rideg törvények értelmében elválasztják az anyát és gyermekét. Érzelmileg erősen hangolja a nézőt a háttérjelenet is, a koponyamérésnek kiszolgáltatott kicsik; és az előtérben elájuló anya. A néző azonosul a felháborodó hőssel — Ádámmal. Látható, hogy Zichy, Madáchcsal egybehangzóan az egyéniség, a család, az érzelem világát félti a hideg észtől. Kass a logikai ítéletet hívja segítségül — gondolkodtat. S a „téma" mai „kifejletét" szembesíti tudásunkkal; s ítéletalkotásra ösztönöz.

XIV. Űr: A szürreális térben sötét, égi gömbök felé száguld egy rakéta (a hajtómű metszete jelképezi!). Hatalmas lángcsóvája kiemeli a „prometheuszi ember" értelmes fejét, finom mozgású, erős kezeit, könnyed, kisportolt alakját. Szimbolikusnak érezzük a mitológiát idéző szárny, áttetsző, repülőgépszárny-modellé változását kezében. A finomrajzú vonalhálóból fém szerkezetek bontakoznak ki: Teleszkópok, forgó antennák „tapogatják", „fülelik", a kozmoszt. Meghosszabbított kezekként segítik a magasba törő, szárnyaló embert. A jobb átló mentén, fönn egy emberpár száll. — Eszünkbe juttathatja Daidaloszt és Ikaroszt, de Lucifert és Ádámot egyaránt. Az egész mű harmóniát sugároz, az előző lap diszharmonikus jellegével szemben. Az évezredes álmot biztonsággal valóra váltó embert; a „lényegi erőit" diadalmasan kibontakoztató — az űrt ostromló Embert látjuk itt. Ha az előző lappal együtt szemléljük, értjük meg Kass üzenetét: A két tendencia, az embert emelő és az embert pusztulással fenyegető feszül egymással szemben. Zichynél kozmikus gomolygásból bontakozik ki a „sátáni" Lucifer, aki mint egy óriási szárnyas ragadozó emeli ki Ádámot a végső pontig. A két test diametriális ellentéte kifejező.

XIV. Eszkimó szín: Háttérben a kihűlt, óriási Napkorong. Sziklás, jeges vidék. Az Ember kezébe temetett fejjel ül. A befagyott víztükör hidegen veri vissza tükörképét. Kifejezi az egyedülvalóság tragikumát. A felvonultatott, ellentmondásos tendenciák metszőpontján az Ember csak egyedül adhat választ, minden transzcendencia nélkül.

Kass — látható módon — itt is tovább „konfrontál" Madáchcsal: Önmaga felelősségére döbbenti az embert.

Zichy a szöveghez simuló, valóságos eszkimó (lappföldi) jelenetet rajzolt (Ádám mint „aggastyán" stb...). A különbség annyira magától értetődő, hogy nem is foglalkozunk vele.

XV. Záró szín: Fenn sűrű vonalhálózattal jelzett sötét szféra. Fekete kísérő vonalak emelik ki a felmagasodó, kérdező ember szikár-izmos alakját. Mintegy összekötik a még meg nem ismertet és az ember világát. Az ember tartása, állása „rokon" az első szín lázadó Luciferével. „Talapzatot" képez számára — mintegy abból „magasodik fel" — a biológiai-természeti kötődés; a folytonosságot jelképező új, kis emberi „mikrokozmosz". Ez már egy vállalt, „áttekintett" világ — s szárnyaival közrefogja a „fény hordozója", a prometheuszi, embert emelő szellem — a kritikus tagadás, az elemző tudás jelképe. (A sorsára kérdező embert kíséri „két szülője" — a szellem és a szerelem.)

Kass János: X. szín (Prága II.)

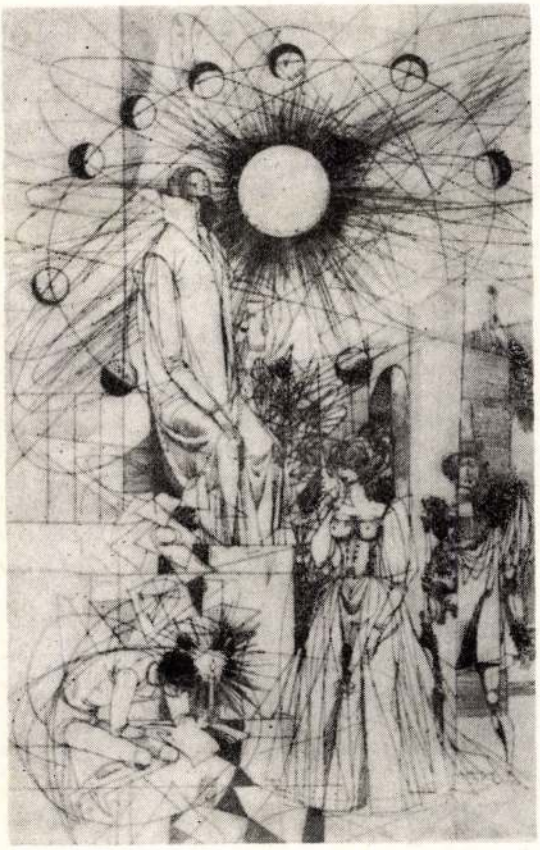

Látható: itt is „kiegészít" — „értelmez" (következetesen hű marad az alapkoncepcióhoz!) Szembe kerül a madáchi eszmével s a Zichy által is megrajzolt „térdrehullással"...: az embert nem békíti össze a feltétlen tekintéllyel — „a küzdelmet felvevő" embermodellt állítja elénk.

Hátra van, hogy az egyes illusztrációk elemzése után bizonyos összegzésben emeljük ki az összevetés eredményeit. Úgy véljük, igazolást nyert, hogy valóban egy-egy formanyelvet, ábrázolási rendszert reprezentálnak Zichy ill. Kass művei. Zichyt alapvetően a dramatikus szituációteremtés, ábrázolás jellemzi. Világképi értelemben közel áll Madách eszméihez. Értelmezési alapként „elfogadja", hogy Lucifer a „sötét" erőt képviseli. Érzékeny pszichikai árnyaltsággal jeleníti meg a „főszereplők" sorsában tükröztetett emberi utat. A nézőt érzelmileg ragadja meg elsősorban: technikailag a reneszánsz perspektivikus térábrázolás eszközeivel él — „pillanatképet" ad. Erős gesztusok, érzelmileg „hangszerelt" képi mozzanatok alkalmazásával érzelmi ítélethez, élményhez, katharzishoz juttatja néző-olvasóját. Tulajdonképpen a klasszikus festészet nyelvén „beszél" — erősen közelítve a színpadi, szcenírozott, „élőképszerű" ábrázolás stíluseszközeihez is. Erős vizuális láttató erővel — amit a briliáns rajzkészség, s a tüzetes „tanulmányozásból" fakadó tökéletes ábrázolás is segít — fogalmazza meg a „látványt". A cselekményre, a „történésekre" helyezi a hangsúlyt. Erős emberközelség jellemzi. Történelmileg hű kosztümökben, és gesztusokkal ábrázolja az embereket. Az „eszmék mozgását", összetettségüket „külső" eseményekben tükrözteti. Az élő, cselekvő embert állítja elénk. A gondolatok harcával adósunk marad. Összetettséget, mozgást egyes fázisok láncszerű felfűzésével jelenít meg. (Érdemes megemlíteni, hogy a grafika formanyelvéből is hiányzik ekkor még a montázs, s ha Zichy élt is hasonló ábrázolással egyes illusztrációiban, egy lapon sok mozzanatot ábrázol — igazi képi egységét nem érte el, s a „kis-képek" csak egymás mellett voltak; de nem szerveződtek egységes, grafikai „üzenetté". Az életműből tanulságos lenne részletes elemzéssel vizsgálni pl. ebből a szempontból „A leányvári boszorkány" énekeihez készült illusztrációit.)

Kass János grafikai stílusát elsősorban a XX. század asszociációs montázstechnikája, sokszólamú (fő- és mellékmotívummal élő) képi építkezés; az erős racionalitás; az emberábrázolás és emberértelmezés „maisága", (modernsége) jellemzi. Az

eszmék egyetemes mozgását fejezik ki lapjai. Jelzésekkel, szimbólumokkal él, s „szürreális" térszerkesztéssel nem a „látványt" adja. Ahhoz, hogy a „síkban tartott" kompozíciók valóságos képi egységgé álljanak össze, a néző-olvasói élményben is, elkerülhetetlenül szükséges a formanyelv ismerete és „használata". A nézői aktivitás nélkül nem jön létre alkotásélmény. S ez a vibráló feszültség hordozza a gondolati mozgást is. Az ő esetében méltán fogalmazható meg: *gondolatokat tett láthatóvá*. Az összemberi (nembeli), történeti folyamatra figyel. Az ember nála nem foglya a közvetlen szituációnak. Az embert lényegi erőinek (művészet — tudomány — technika) tárgyiasított „folyamataival" együtt, totális teljességében tudja elénk állítani. S illusztrációi ezért válnak önálló, szellemi párbeszéddé a madáchi eszmékkel. Vitatkozva velük, kiegészítve őket; a modern történelmi materialista világkép alapján gondolkodó ember értelmezésével telítetten, valóban madáchi módon „mondja el" a Tragédiát.

Mindkét ábrázolási rendszer, formanyelv maradandó értékként jelenik meg ma is. Nem arról van szó, hogy egyik „felváltja" a másikat. Kass rézkarcai nem teszik „elavulttá" Zichy szép rajzi világát, de érzékelnünk kell azt is, hogy korunk nyugtalanító kérdéseiről az eredeti alkotó — korunk embere — „mai nyelven" beszél. S önmagunkat fosztanánk meg jelentős értékektől, ha az új nyelvű alkotásokat nem részesítenénk az „üzenet" tartalmának kijáró, elemző figyelemben.

TERÉNYI ZOLTÁN

Babits Mihály

PRO DOMO
1916

Úgy mint a fát, ezer kicsinyek
ráznak és már a nagy fa remeg.

Ó, boldog a dús fa, nem busul:
ha rázzák, drága gyümölcse hull.

Szesznek ma meggyem drága gyümölcs:
kelyhet ma, versem szent bora tölts.

Meggybor, pajtások, rajta, koccints:
kicsit fanyar, de egyéb ma nincs.

A hazára az első telt pohárt:
igyunk, ne szóljunk: inni *nem árt*

Az emberekre a második,
hogy adjon az isten észt nekik.

Most ezt is *szótlan*, harmadikat,
a kedvesem *kisujja* miatt!

Hadd áldozom még e poharat
minden gyönyörért ami megmaradt,

jóért és rosszért, ami csak ért,
bántalmakért és bánatokért.

Fanyar nedü, vérizü, nem csoda:
mert véres földből szürte a fa.

ZICHY Mihály

Ujságolvasó, sepia, 1850

SZENTES András: A Csapó-kuria és a Szekszárdi Képtár.
Szekszárd : Wosinsky Mór Megyei Muzeum, 1991
44.p.

ZICHY Mihály

BODNÁR Éva: Magyar művészek a bécsi Világkiállitáson 1873-ban. = Herman Ottó Muzeum Évkönyve, XXVII. 1989 26.p.

l lezárul az 1986-ban megkezdett kétszer
us. Kívánatos, hogy 1991 végéig mennél t
tve a hosszan elhúzódó vállalkozások sor
ei) befejeződjenek. Bár joggal bizhatunk
rökséggel kapcsolatos kutatások a jövőb
részesülnek, ennek jellege, módja és mé
élszerü ezért, hogy minél kevesebb fél
át az 1992-ben kezdődő uj periódusra.
való felvételére 1991-ben nem kerülhet
iségek kulturális és történelmi emlékei
kat, melyekre az eddigieken felüli külö
sikerült biztositani.
zem előtt tartásával, sziveskedjék az 1
tervet elkészittetni és azt hozzánk (f
-ig elküldeni. Ez a terv témák szerinti
1990. évinek megfelelő összeg elosztás
ó van, ott a béremeléssel kapcsolatban
ndás külön kerüljön feltüntetésre. A ne
sszefüggő esetleges uj témára való igén
zthető elő. (Ez utóbbi esetben termés
erv, s megfelelő megokolás is szükséges

Dunatáj, 1987.3.sz.

LACZKÓ ANDRÁS:

Levelek Zichy Mihályhoz

Zichy Mihály pontos levelező volt. Megőrizte a hozzá érkező küldeményeket, s a válaszokból azt is nyomon követhetjük, hogy semmit nem hagyott felelet nélkül. Az a gyakori utazgatások következménye lehet, hogy pályájának korábbi szakaszaiból viszonylag kevesebb dokumentum maradt fenn. A múlt század hetvenes éveitől viszont több olyan hozzá küldött levél őrződött meg, amik egyrészt hazai elismertetéséhez, illetve mester-tanítványi kapcsolataihoz tartalmaznak érdekes adalékokat.

1.

1872 tavaszán a következő évre tervezett bécsi világkiállítás megfelelő előkészítésére bizottságok alakultak. Több minisztérium együttműködésének eredményeként jött létre a *világkiállítási magyar országos bizottmány*, majd ennek negyedik részlegeként a művészeti szakosztály. Ennek elnöke Ráth György, jegyzője pedig Greguss Ágost. 1872. március 2-án ők fordultak Zichy Mihályhoz a következő kérésekkel:

„A magy. kir. földművelési, ipar- és kereskedelmi miniszter úr kinevezvén a világkiállítási magyar országos bizottmány tagjait, e bizottmány és egyes szakosztályai megalakultak; s a IV-dik szakosztály, melynek hivatása hazánknak az 1873-dik évi bécsi világtárlaton minél méltóbb képviseltetését a képzőművészet körében előkészíteni, megragadja az alkalmat, hogy – az orsz. magy. képzőművészeti társulat által még múlt évi október 24-dikén kibocsátott fölhívás kapcsában – tisztelt uraságodat újólag fölkérje ama kiállításban való részvételre, nem csak a végből, hogy műve vagy művei által ott újabb elismerést arasson, hanem a végből is, hogy mint Magyarország hű fia, hazánk jó hírnevét a művészet terén öregbítse.

És ha Ön – a mint bizton reméljük – a kiállításban csakugyan részt óhajt venni: azt a további kérést intézzük Önhöz, sziveskedjék bennünket mielőbb (legkésőbben f. é. április hó utolsó napjáig) értesíteni, megközelíthetőleg minő nagyságú művet vagy műveket szándékozik a kiállítás számára készíteni? hogy a szükséges hely megszerzése iránt ideje korán intézkedhessünk.

Megjegyezzük egyszersmind, hogyha netalán olyan, már kész műve volna, mely 1862 óta keletkezett, ez szintén kiállítható; tehát ilyen mű bejelentését is örömmel üdvözöljük; a mennyiben pedig ilyen műve netalán már kézbe ment volna át, a szakosztály késznek nyilatkozik, annak a kiállítás számára való átengedése iránt az illető tulajdonost közvetlenül megkeresni.

Kiállítandó művének, illetőleg műveinek megvételére nézve örömmel tudósítjuk Önt, hogy az orsz. magy. képzőművészeti társulat rendes évi vásárlásainál mindenekelőtt a bécsi világkiállításból visszakerülendő műveket fogja számba venni, a szakosztály pedig a maga részéről is törekedni fog, hogy a művészeti czélokra szánt országos alapokból első sorban a bé-

csi kiállításon megjelent művek vásároltassanak; minélfogva tisztelt uraságodnak alapos kilátása lehet, hogy, a mit nekünk beküld, az el is fog kelni.

Ha pedig abban a helyzetben volna Ön, hogy külföldről kellene művét a bécsi kiállításba küldenie, szerencsések vagyunk Önt értesíteni, hogy onnan is bátran csak a magyar osztályhoz utasíthatja küldeményét, mert ez esetben is részesülni fog mindazokban a szállítási előnyökben, melyek az Önnel egy helyben tartózkodó külföldi művészek számára biztosítva lesznek.

További részletes felvilágosításokkal - mihelyt Önnek bejelentését vesszük - készségesen szolgálunk.

Szives nyilatkozatát következő czím alatt kérjük hozzánk juttatni: »Greguss Ágost Urnak, mint a világkiállítási magy. orsz. bizottmány IV-dik szakosztálya jegyzőjének - Budán a Fehérvári kapú alatt.«"

A festőművész természetesen részt kívánt venni a világkiállításon, s erről minden bizonnyal részletes levélben tájékoztatta az illetékeseket. Ez tartalmazta a képek oda- és visszaszállítására vonatkozó elképzeléseit is. Ez derül ki a bécsi világkiállítás magyar királyi biztosságától 1873. december 6-án elküldött válaszokból. A levél aláírója Telepy Károly szakgondnok:

„Különösen tisztelt Művész úr!

Becses megbízása, melyben műveinek hova szállításáról lettem értesítve, a legpontosabban lett teljesítve. Figyelmeztető sorai még éppen jókor érkeztek, mert azok már mind be lévén pakolva, éppen útnak voltak indítandók. És így azokat újból bepakoltam, s a megállapított rendben felosztva bocsájtám útra.

Tett intézkedéseimről ugyanakkor nem késtem Tekint. urat is értesíteni, s a mai napi maraszteria (?) által vett sürgetést és felszólítást éppen ezért némi csudálkozással vettem. Szolgáljanak Tekintetes úrnak tehát ezen soraim megnyugtatásul - hogy minden kijelentett kívánsága szerint történt s csupán abban történt eltérés, hogy részemről célszerűbbnek láttam az Oroszországban küldendő művét a művészeti osztály szakbizottságnak adni át (ki azt reversalis mellett át is vette). Miután sokkal nagyobb figyelemmel fog kezeltetni, ha az a művészeti tárgyakkal vitetik, mintha az külön feladva talán vas vagy más tárgyak szállításához csatoltatik. A biztosítás Oroszországba az orosz bűró közbenjárásával és nyilatkozata szerint nem volt lehetséges. (Az összes orosz művek is biztosítás nélkül fognak utazni.)

A bankár úr eddig a nálam lévő képekről még nem rendelkezett."

Telepy Károly neve a Zichy-életmű elhelyezése és megőrzése szempontjából fontossá lett. Ő 1874-től az Országos Képzőművészeti Társulat nevében élénk levelezést folytatott a mesterrel.

2.

Paczka Ferenc egyike volt Zichy Mihály tanítványainak. Fiatalemberként kikerült a müncheni iskolára, ahonnan 1874-ben Párizsba utazott. A tizennyolc éves ifjút Zichy örömmel fogadta, és irányította beilleszkedését. Nemcsak a művészvilágba, hanem a párizsi Kölcsönösen segélyező magyar egyletbe is. Hogy milyen személyes kontaktusban voltak, arra ékesen világít Paczka Ferenc édesapjának a levele, aki 1876 szeptemberében a mesternél érdeklődött fia lakcíméről... A fontosabb persze a munka. Paczka néha az egyletben is képviselte Zichyt. Erről tudósít két Párizsban keltezett levél:

„Szeretett Mesterem!

Kedves levelét megkaptam. Hála istennek én is csak jót írhatok ez egyszer. Az egyletben mindig jól mennek a dolgok. Egy rendkívüli gyűlést voltam kénytelen összehívni az osztrák nagy egyleti história miatt. Az egészet nem fogadták el, hanem oly módosítással, hogy csupán levelezésben álljunk a föntebbi egylettel, hogy megtudjuk a kiadott pénzek mennyiségét. Többi mind nagyon jól ment. Az egylet nagyon látogatott. Abraunyi és Szabó ismét beválasztattak az egyletbe választ. tagnak.

Éppen most kaptam Züllich úr ezen levelét, mely miatt eddig kellett várnom. Szeretett Mester azt lakására tudtommal nem jött semmi, és meglehet, hogy ez csupa csíny.

Az egyletben, amint mondom, nagyon jól megy most a dolog. Ott volt egyszer Rosty úr is. Voltam egyszer M. Baratteval a Salonban. A csendéletem különösen van függesztve. A nagy képem pedig magas regiokban lengedez. A csendélet feltűnt. Wolf írt a Figaroban, melyet itt ezen levélben küldök.

Nagy képem egészen az utolsó teremben függ, tehát ha róla írnának, csak nagyon későn történne. Különben kedves mester minden jól megy. Úgy képem is. Flesch nagyon örül, hogy kedves Mester elfáradt hozzájuk.

Tiszteltetik Julien és Menkas úr, úgyszintén Hammer úr és az egylet és barátaim."

Tudjuk Zichy Mihály útmutatásaival festette első képeit Paczka, s azok közül a *Koponyák* és *A koldusok* emelkedik ki. Az említett nagy kép ezek közül lehetett valamelyik, mert más forrás szerint a kettővel sikert ért el Párizsban. A felsorolt nevek közül figyelmet érdemel Rodolphe Julian (1839–1907), akinek 1868 óta létezett művészeti akadémiája. Őrá később is hivatkozott Paczka.

Az egylettel kapcsolatos második küldeményét már cégjelzéses papírra írta. Ez magyar és francia nyelven egyaránt tudósított, hogy a Boulevard Sébastopol 139. szám alatt székel. Paczka egy másik gyűlésről számolt be:

„Igazán nagy sajnálatomra éppen a mai választmány határozásra képtelen volt csekélysége miatt. De megírattam a felhatalmazó levél formáját, hogy vasárnap rögtön hitelesítve ön után küldhessem.

Egyszersmind kérem kedves Mester velem tudatni valjon ma elutazik-e.

Szerető tanítványa:
Paczka Ferenc."

Az utazás a témája a következő levélnek is, aminek mindössze annyi a keltezése: Amsterdam, 1876. Péntek. Élményeiről és helyzetéről tudósította Zichyt tanítványa. Főként olyanokról, amiket múzeumokban, tárlatokon szerzett:

„Sokat és gyönyörű szépet láttam. Roeder sokat ígért, de még többet tett. Tegnapelőtt Haagban és Haarlemben voltam, ahol észrevettem, hogy Frans Hals részben csupán divat dolog. Rembrandt és Baker mint nagyhatalmak állnak van der Helstel a többiek fölött.

Fuld úrnál, kinél lakom, úgy élek mint egy kiskirály. Nagyon barátságosak, ha az ember fáradt, a legszebb fogatok állnak rendelkezésére.

A valódi műértők száma itt nagyon nagy és valóban szeretettel ragaszkodnak kincseikhez. Mindamellett, hogy oly jól érzem magam, hétfőn már Parisban szeretnék lenni. Nagyon vágyódom a munka után. (Szemtelen vagyok, de azt hiszem, hogy az én kórházi motívumom

sokkal szebb Rembrandténál.) Magánházakban láttam tőle arcképeket, igazán a bolondulásig szépek.

Kérem kedves Mester Marynek és M. Baratte-nak tiszteletemet kifejezni. Szintúgy Julien úrnak.

Szerető tanítványa:
Paczka

Roeder úr tiszteletét kell, hogy még kifejezzem."

Amint az utalásokból kitetszik, Hollandiában Paczka elsősorban az emberábrázolásban kiemelkedő művészeket nézte meg. Bár úgy is fogalmazhatnánk, hogy a XVII. századi holland festészetben szerzett élményeit írta le Zichy Mihálynak. Frans Hals (1580 k.–1666) és Rembrandt (1606–1669) egyaránt hatott Bartholomeus van der Helstre (1613–1670.) Ez az emberközpontú szemlélődés különösen Paczka későbbi pályájának ismeretében válik döntő jelentőségűvé (a nyolcvanas évektől ugyanis egyházi megrendelésre főleg arcképeket festett).

Más jellegű ügyletekről szólt a következő, már Budapestről keltezett levele:

„Ezen percben, midőn ezen levelet írom, még nem küldtem el a pénzt, nem tudom, nem fog-e későn jönni Parisba. A Duna itt be van fagyva és így a küldése Pestig egy bankárig, hogy az tovább küldje, nagyon nehéz.

Kérem tudósítani valjon értek-e valamit kedves Mester fáradságai. Honnan lett 3 ezer franc? Nem tudom felfogni?

Esedezem tudósítson. Különben holmimat meguntam és ha el is lett esetleg licitálva, nem bánnám, meguntam.

Képem nagy és nagyon előrehaladott, úgyhogy a Salonban ki akarnám állítani. Ha jól sikerül, minden baj mellett meg leszek elégedve. Kérem megmondani Tadesconak, hogy csak a végén fizet a cardinalis.

Csókolom kedves Mestert és Flescht

háládatos Paczkája."

A levélíró 1878 nyár végén tért haza Párizsból. A levél nyilván az év telén íródott, s célzásai a francia fővárosban hagyott dolgaira és adósságaira vonatkoztak. Paczka hazatérésétől kezdve törekedett arra, hogy az egyháznál mecénásokat találjon. Itthoni berendezkedését mutatja, hogy 1879 elején már P. F. monogramos levélpapíron írt Zichynek:

„Mióta megtagadta tőlem jó tanácsát, a munka természetesen nem megy olyan könnyen nálam. Ezek folytán nagy erőfeszítéssel kell dolgoznom, hogy célhoz érjek.

Tavaszi salon előtti igéretem szerint nem fog eszembe jutni soha mások tanácsát kérni és elfogadni képeimet illetőleg, főleg ha azok nagy művészek, nehogy valamiképp tanítványként akarjanak.

Akármit határozott kedves Mester engem illetőleg – mert úgy kell elfogadnom, hogy többet nem akar eljönni hozzám, fogadja még egyszer és mindig régi tanítványának ezer köszönetét azért a sok jóért, melyet irányában, irántam oly sok alkalommal mutatott és engedje meg, hogy a jövőben is élhessek azon címemmel, hogy tanítványa Zichynek.

Mindezek után csak arra akarok visszajönni, hogy ma és mindenkor a házügyi bizottmányból ki akarok lépni, mivel korán kelek reggelenként, a késői gyűlések roppantul fá-

rasztanak. Ellenben nagyon szeretném, ha az egylet azon szerencsében részesítene, hogy engem, mint beteg főfelügyelőt mindig megtartana, mert e tekintetben ellenkezőleg a jövőben többet akarok tenni magyar egyleti pajtásaimért.

Meg kell vallanom, hogy nehezemre esik kedves Mestertől ily módon elválni, úgy hogy biztost nem tudva, csak úgy tapogatódzva kell megértenem, hogy tulajdonképpen nem akar többet jó tanácsában részesíteni.

Most még egyszer ezer köszönet, tőlem, ki egész parisi carrieremet Önnek köszönhetem. Boldog új évet kíván háládatos tanítványa."

A kapcsolat, bár amint a sorokból látszik, lazult, de még nem szakadt meg. A távolodás egyik oka, hogy Paczka valószínűleg visszaélt a címmel, miszerint *„Zichy tanítványa"*. Ezt a mester nem egyszer nehezményezhette. Erre is van dokumentum:

„Legnagyobb sajnálatomra látom, hogy tegnap nálam volt. Ezer köszönet érette. Nagyon elbúsít az, hogy a kártyájára azt írta: Így nem megy! Nem azért éppen, hogy nem megy, mert még sokszor nem fog menni, hanem, hogy minden további explicatio nélkül írta oda. Azért nagyon kérem kedves Mestert, hogyha egynéhány szóval megírná, hogy főleg hol nem megy."

Nincs további adat arra, hogy szavait megvilágította volna Zichy. Az azonban bizonyos, a kapcsolat - egy időre legalább - rendeződött. Olyannyira, hogy Paczka kéréssel is merte zavarni:

„Ezer bocsánatot kérek, hogy ma nem jöhetek el, de visszajött egy kicsit régi fejfájásom, mely ma feltartóztat eljönni. Itt küldök egy levelet Ráth György úrtól, melyet e percben kaptam meg és amint látom a kis pecsét, mellyel össze van tartva, lepattant. Nem tudván kedves Mester adressét, egy hozzám intézett levélhez mellékelte.

Nagyon kérném kedvest Mestert még, ha volna olyan szíves megmondani Benczúrnak, hogyha felém járna, legyen olyan szíves hozzám bejönni. Háládatos tanítványa:

Paczka."

A fiatalember útja ezután már másfelé vezetett. Mindössze huszonhárom éves volt, amikor az utolsó levelet elküldte... Pár év múltán az esztergomi prímás vette pártfogásába, akinek megfestette *Szent Erzsébetet*. 1882-től római ösztöndíjat járt ki Paczkának, aki így tizenhárom évet tölthetett az olasz fővárosban. Az ott festett *Tékozló Fiú*val egyházi festészeti díjat nyert. 1895-től Berlinbe költözött át, s kisebb-nagyobb megszakításokkal harmincéves kapcsolat indult el ezzel. (A német fővárosban halt meg 1925-ben). Még annyit, hogy negyvenéves korától a nyarak egy részét Tolna megyében töltötte, s az így szerzett élmények hatottak ábrázolásmódjára is.

3.

Zichy Mihály még párizsi évei alatt szeretett volna egy rajzalbumot megjelentetni Budapesten. Ehhez barátaitól segítséget kért. Többek között Kertbeny Károlytól, aki felkereste ez ügyben Tettey Nándor és társa könyvkereskedését a Váci utcában. A megbeszélés eredményeként kapott a cégtől levelet a festőművész:

„Kertbeny úr érintkezett velem a képek kiadására vonatkozólag, mielőtt azonban e

tárgyban valamely külföldi kiadóval megkezdhetnőnk az alkudozás fonalát, mindenekelőtt szükséges, hogy tisztában legyünk önmagunkkal az iránt, vajjon ha egy díszes kötésű Zichy-albumot akarunk, melyhez K. a szöveget írná meg, hány példány állna a képek mindegyikéből rendelkezésünkre, s mi árban adhatnók, ha p. o. 500 vagy 600 kellene mindegyikből?

Egy 30 képből álló album árát lehetne szabni 40–50 frtra, így aztán egy-egy képnek alig szabad kerülni 50 vagy 60 K nál többe. Ilyen költségvetés mellett a képek 15 vagy 18 frtot képviselnének a netto árban, – a szöveg, a bekötés és cartonra húzás 10–12 frt. Tehát egy példány netto ára lenne 25–30 frt.

Ez azonban csak felületes számítás, s kívánatos, hogy en gross olcsóbbak legyenek a képek, különben nehéz lesz embert találni.

Esetleg becses válaszát ez ügyben tessék Kertbeny úrhoz intézni, kinek megbízása folytán tettem jelentést."

Nincs nyoma további megállapodásoknak, noha a levélpapíron a művész mindjárt végzett hevenyészett számítást az esetleges haszonról.

*

A Tettey-féle album nem tudni elkészült-e. Nyoma nincs. De valamivel később Paczka Ferenc megbízást kapott a párizsi magyar egylettől, hogy a mester számára tervezett díszalbum címlapját díszítse. Fekete tusrajzának körfelirata: „A párisi kölcsönösen segélyező magyar egylet Zichy Mihály elnöknek". Az évszám (1877) mellett a kettős jelszó *Hazaszeretet* és *Munkásság* olvasható. Ennek megfelelően látható az albumon egymásbafonódó két kéz; zubbonyos munkásé és egy fehér kézelős civilé. Az egységet fejezte ki ezzel. S a barátságot, amivel Zichy Mihály minden közeledőt fogadott.

Zichy Mihály

(Nők Lapja)

A kitiltott démon

Egy Zichy-kép párizsi története

1878-ban nagyszabású világkiállításra készültek Párizsban, amelynek az lett volna hivatása, hogy bemutassa a kulturális és technikai fejlődés eddig elért eredményeit. Felkérték a különféle országokban élő művészeket és tudósokat, hogy szerepeljenek munkájukkal a párizsi világkiállításon, amelynek *»fényét nagyban emelni fogja, hogy igen sok nagy fejedelem és magasrangú egyházi méltóság látogatandja meg«* — írta a kiállítás előkészületeiről szóló beszámolójában a budapesti *Vasárnapi Ujság*.

Lázas készülődés folyt világszerte s különösen a francia fővárosban élő művészek készültek arra, hogy munkásságuk eredményének legjavát adják át a kiállítási bizottságnak. Az akkor Párizsban élő magyar művészek közül *Munkácsy Mihály* és *Zichy Mihály* közölte báró Harkányi magyar kiállítási biztossal, hogy egy-egy képpel szerepelni kíván a kiállításon. Munkácsy képe már készen volt, Zichy Mihály azonban csak az 1878. év tavaszán fogott munkához. Hat teljes hétig *»nem látta őt a párizsi utca«:* műtermébe zárkózva festette azt a hatalmas képet, amely boszorkányos gyorsasággal, pontosan időre elkészült s ezt a címet kapta: *»A Pusztítás Démonának diadala«*.

A képet átadták a kiállítás rendezőségének s ezzel a kép és világhírű festője elindult azon a kálváriás úton, amelyet a századvégi társadalomban minden haladó szellemű művésznek végig kellett járnia.

KIHALLGATÁS GRÓF BEUST KEGYELMES URNÁL

Néhány nappal azután, hogy Zichy a képet átadta a kiállítás vezetőségének, gróf Beust, *»az osztrák-magyar Nagykövet Úr Öexcellenciája«* magához kérette báró Harkányit, a kiállítás magyar biztosát. A rövid kihallgatás során azzal bízta meg, hogy hozza Zichy Mihály tudomására, miszerint *»herceg Hohenlohe, a német nagykövet úr öexcellenciája; a szentszéki megbízott, a párizsi püspöki kar, valamint a bel- és külföldi hivatalos körök egyaránt és egyöntetűen tiltakoznak az ellen, hogy a Pusztítás Démonának diadala című kép szerepeljen a rövidesen megnyíló párizsi világkiállításon«*. Egyben közölni kell a Párizsban élő *»bizonyos Zichy Mihály nevezetű magyar pictorral«*, hogy Trefort magyar kultuszminiszter hivatalos megbízást adott a nagykövetség útján a *»lázadó szellemű Zichy Mihály«* festőművész párizsi működésére vonatkozó személyi adatok beszerzésére...

A BAJUSZTÓL A SZENT INKVIZICIÓIG

Kényes megbizatás volt, mert a mögötte megbújó hivatalos akció egyszerre rásütötte a nagy magyar festőművészre a tüzes bélyeget. Az akkori Párizsban a papi egyeduralom maró füstje fojtotta bele a szót mindenki torkába, aki tiltakozott a sötét középkor visszahozatala ellen. Irók, festők, tudósok, politikusok mentek száműzetésbe a Vatikán hosszú kezei elől és Párizsra, erre a hajdan izzó katlanra ráborult a csönd. Kissé keletebbre, Németországban Vilmos, a villabajszú császár — az egyhangúan, de nem egyszívvel megválasztott uralkodó — pattogtatta a szavakat és csörtette a kardot az európai német uralomnak — akár háborúval való — megszilárdítása érdekében. Délen, Spanyolországban a francia forradalom hagyományaitól lúdbőrző VII. Ferdinánd spanyol király visszaállította azt a Szent Inkvizíciót, amely alig néhány századdal előbb ezerszámra küldte az embereket máglyára, s fejeztette le, vagy kínozta halálra azokat, akiket a papi uralom elleni bűnben vétkesnek ítélt...

Ilyen a kép 1878 tavaszán. Valami vad árnyék szálldos Európa tespedt nyugalma fölött. Minek az árnyéka?

A »BŰNLAJSTROM«

Zichy Mihály megfelelt a kérdésre *»A Pusztítás Démonának diadala«* című képén. S emiatt a felelet miatt kapta a következő bírálatot a századvég egyik jelentős lapjában: *»Meggondolatlan, lázító, izgat társadalmi rendünk és biztosított jogaink ellen.«* Igen: Zichy izgat, a hivatott művész hevületével tiltakozik, s ez a tiltakozás nagy bűn a századvégi társadalomban; mint ahogy Zichy »bűnei« közé tartozik az is, hogy magyar és semmiképpen sem kíván osztrák lenni, hogy ő, aki a cár udvari festője volt, nemcsak a cári pompát, hanem az orosz paraszt fájdalmát, az elnyomottak iszonytató nyomorát is ábrázolni merte egy híressé vált képén. »Bűne« az is, hogy Párizsba költözve azokkal tartott fenn barátságot, akik a nép jogaiért küzdöttek a művészet és politika porondján. Ezeket a »nagy bűnöket« tárták Zichy Mihály személyi adataiként a francia köztársaság akkori elnöke, a betegesen ájtatos Mac Mahon elé...

A KÖR BEZÁRUL

És a kör bezárul Mac Mahon elnöknél, mert a felesége, névszerint Elisabeth de la Croix de Castries magentai hercegnő, nemcsak távoli rokona egy gróf Zichy Edmund nevű és Zichy Mihály magyar festőművészt feneketlenül gyűlölő magyar főúrnak, hanem egyik legbuzgóbb hivatalos istápolója a papi uralomnak is. Nem meglepő tehát, hogy a francia köztársasági elnök felesége kezébe veszi a Zichy Mihály képe elleni »társadalmi akció« vezetését. Az ő utasítására történik ezután az, hogy M. Berger, az 1878. évi párizsi világkiállítás főigazgatóelnöke egy levelet ír Zichy Mihálynak — ennek a levélnek eredetije ma a Nemzeti Múzeum levéltárában fekszik.

A LEVÉL

A levélben az elnök udvariasan ugyan, de határozottan leszögezte, hogy miután a francia festőknek megtiltották, hogy politikai vagy társadalmi érzékenységet sértő művekkel szerepeljenek a kiállításon, remélni merték, hogy a külföldi művészek szem előtt tartják ezt a tilalmat. Sajnos, Zichy ezt elmulasztotta: fejedelmek s magas egyházi személyek látogatására számítanak s ezeknek érzékenységét sértő képek nem függhetnek a falakon, mert ez *»veszélyeztetné a kívánt hatást...«*

— Ön a teljes igazságot mondja a képen — állapította meg az üggyel kapcsolatban egy Tedesco nevű műkereskedő Zichy előtt —, *de az igazság valami olyan, amit olykor nem jó, olykor nem lehet, olykor pedig tilos kimondani.*

A FÉLELMETES IGAZSÁG

Mi volt az az igazság, amit Zichy kimondott a képen? Sötét, gomolygó felhők alatt — a tespedt európai nyugalom fölött — árnyba borítja a világot a pusztítás démonának, *»a megjövendölt iszonyú asszonynak«* a szárnya. Alatta az emberszeretet, a hit, a térítés ürügyén elégedett, lefejezett, megkínzott emberek koponyáinak hegyén ül a pápa. A szörnyű trón mellett királyok és császárok emelik magasra uralmuk jelvényeit s tépett, rongyos tömegeket uszítanak a szüntelen mészárlásra, hogy a feleség özveggyé váljon, a gyermek árva legyen és még elesettebb, még sujtottabb legyen a nép. De a komor színeken át rubintfényben közeleg a frigiai sapkás nőalak, a forradalom jelképe.

Ezt az igazságot nem bírta el a századvégi társadalom. A kép nem kerülhetett a párizsi világkiállítás termébe és festőjének, Zichy Mihálynak is el kellett hagynia Párizst. Visszatért Oroszországba, ahol működése mélyen belevésődött az orosz művészet fejlődésének történetébe, oda, ahol a mai szovjet művészet haladó hagyományai sorakoznak. A Szovjetunióban ma is a legkedveltebb művészek közé tartozik, műveit a hatalmas ország minden részében ismerik.

Maron Ferenc

ZICHY MIHÁLY

ÉS 1992. ápr. 10. 6. p

BERTHA BULCSU:

A nyolcszögletű ingaóra

Angliában, és egy csomó civilizált országban állítólag nem illik megkérdezni a másik embertől, hogy mennyi a keresete, milyen vallású, és a nagyságos aszszony szereti-e a tojásos nokedlit salátával. Mindez persze mégis szóba kerül, mert az emberek egyik csoportjának a munkájából eredően kérdezni kell, míg másoknak, az országos titkok tudóinak a hallgatás a feladata. Aki a kérdezők és a hallgatók közé esik, tehát a nép, szabadon dönthet, hogy kíváncsiskodik, fecseg, vagy vállalja a sokat, vagy semmit nem sejtető, csendes úriember szerepét. — — Az emberek errefelé, az Európai Ház hátsó udvarában, a melléképületek összetákolt mosókonyháiban, a drága, lassú és koszos vonatok belsejében, kérdezés nélkül is mesélnek. Mire leszállunk a végállomáson, mindent tudunk útitársainkról, s azokról is, akik a műtét, a félig sikerült üzlet vagy házasság közben kapcsolatba kerültek velük. Akaratlanul is látunk és hallunk mindent. Magyarország olyan, mint egy terjedelmes cselédház, ahol az embereknek nincs titka egymás előtt, nincs magánélet. Az írónak itt nem kell nyomozni, kérdezősködni, maguktól feltárulnak a dolgok.

A negyedik emeleti lakásom ablakából négy-öt ház udvarába belelátok, s ha szemérmesen elfordítom a fejemet, vagy átmegyek a lakás túloldalára, onnan újabb udvarok, életformák és életminőségek jelzései érkeznek hozzám. Az autók morrantásai, a kiteregetett ruhák színe vagy fakultsága, elég pontos képet ad a házakban lakó emberekről. Egyáltalán, ha már a ruhát kiteregetik ... Ez egy határvonal. Ha éjszaka felugatnak a kutyák, pontosan tudom, hogy melyik ház kutyája ugat és miért. A harmadik szomszédban az erdélyi kopó másként ugat, ha otthon vannak a gazdák, és másként, ha elutaztak valahová, vagy hosszan elmaradtak egy vizitben. A sarki ház farkaskutyája csak idegeneket ugat meg. Soha, még koromsötétben sem vakkant rám. A közeli tízmillandóan figyelt, s ha veszélyesnek látszott egy helyzet, azonnal megállította a munkát. Nem volt vita, mert a ház lebontására szövetkeztek, s a hat ember nem hat külön pártérdek szerint akart bontani, hanem a legcélszerűbb és legbiztonságosabb módon. Egy vezetőjük volt, az is inkább csak az egyenlők között az első.

„Íme, a lebontás finom művészete ... Az elkorhadt, javíthatatlan politikai rendszereket is így kellene lebontani" — gondoltam az ablakban állva. Szétszedni finom kezekkel, s ami használható a régi épületből, azt felrakni, s majd felhasználni az újhoz. A bontások, melyeket eddigi életemben kényszerűségből végignéztem vagy elszenvedtem, inkább a rombolásra hasonlítottak. Kötelet kötöttek a kéményre, s a traktorral lerántották a magasból, dózerral lökték be a házfalakat, vagy egyszerűen felrobbantották az épületet. Minden omlott, szállt a por, madártoll, lent egerek és patkányok menekültek a romok alól. A tégla- és cseréphalomból a tetőszerkezet fája, a gerendák, a deszkák, a lécek kerültek elő, s ezeket a hat ember gondosan válogatta szét, rakta rendbe, hogy ne vesszen kárba semmi.

forradalmat, három földrengést, s a jelentéktelen mennyiségű nedvességet is csak az árvíz idején szívta magába, amikor víz alatt volt az egész épület, halak és rákok úszkáltak a lámpatestek körül. Hogy valami azért történjen, időnként lebontanak egy belső elválasztó falat, s fél méterrel odább újra felépítik. Így az új lakók szobái kicsit nagyobbak lesznek, a régieké viszont kisebbek. Azok, hogy kárpótolják magukat, a folyosóból és a lépcsőházból falaznak maguknak tereket. Kétéves alakítgatás után belül már nincs folyosó, csak kívül, a ház körül. Az emeleti lakók, ideiglenesen létrákon másznak fel az ajtónak használt ablakaikhoz.

A bontást és az építést az új lakók is különböző módon képzelik el, s az asszonyok hangoskodása közepette pártokra szakadtak. Van, aki a nagyobb kőművesmunkák megkezdése előtt egy-két régi öregembert szeretne felakasztani, hogy valamilyen szimbolikus elválasztóvonal mégis legyen a régi és az új világ között. Bontás és építés helyett, ezen hónapokig elvitatkoznak. A régi lakók gyermekei közben, az utcai oldalon megbontják a kerítést, és az átépítéshez beszerzett új téglákból kis butikokat, szexboltokat, kuplerájokat, használtautó-kereskedéseket tákolnak össze maguknak.

A megbontott, de megfelelő tervek hiányában tovább nem épített házba, a szomszédos Afrikából és Kínából nagyobb embercsoportok szivárognak be. Néhány, mérgezett nyilakkal vadászgató feketét, a régiek és újak együttes erővel kiraknak a házból. Az angol és az amerikai sajtó felzúdul. Mi folyik Hungáriában? Mi az, hogy nem fogadják be a kínaiakat? Hiszen csak 180 millió akar betelepülni, nem az összes ... És ha nincs útlevelük, dollárjuk, miért baj az a magyaroknak? Nem lehet mindenkinek útlevele ... Dollárja pedig végképp nem ...

A félig lebontott, toldozott-foltozott házban akkor mérgesedik el véglegesen a helyzet, amikor a tetőszerkezet fája, a gerendák, a deszkák, a lécek kerültek elő, s ezeket a hat ember gondosan válogatta szét, rakta rendbe, hogy ne vesszen kárba semmi.

„Íme, a lebontás finom művészete ... Az elkorhadt, javíthatatlan politikai rendszereket is így kellene lebontani" — gondoltam az ablakban állva. Szétszedni finom kezekkel, s ami használható a régi épületből, azt felrakni, s majd felhasználni az újhoz. A bontások, melyeket eddigi életemben kényszerűségből végignéztem vagy elszenvedtem, inkább a rombolásra hasonlítottak. Kötelet kötöttek a kéményre, s a traktorral lerántották a magasból, dózerral lökték be a házfalakat, vagy egyszerűen felrobbantották az épületet. Minden omlott, szállt a por, madártoll, lent egerek és patkányok menekültek a romok alól. A tégla- és cseréphalomból

KUN MIKLÓS:

AKÁR KÖLTŐ IS LEHETTEM VOLNA

Sztálin-variációk (II.)

A Sztálin-legendáriumhoz tartoznak a pártfőtitkár irodalmi műveltségéről, egy-egy művészeti ág iránti vonzódásáról szóló történetek. „Ha a Gazda hadászati kérdésekről, az iparfejlesztésről, a bányászatról, a repülőgépgyártásról, sőt a citrusfélék telepítéséről ilyen szakszerűen *(valójában elképesztően dilettáns módon)* nyilatkozik, akkor irodalmi kérdésekben igazán otthon lehet", mondogatták áhítattal a harmincéves *janicsárok*, akiket a diktátor az 1930-as évek végén a korábbi politikai és szakmai elit tömeges kiirtása után „emelt be" a hatalomba. Ekkorra már Sztálin minden irodalmi vonatkozású kijelentése beépült a rendszer hivatalos ideológiájába. Minél semmitmondóbb volt a szöveg, annál nagyobb jelentőséget tulajdonítottak neki: „a szovjet kultúra", mondta például, „tartalmánál fogva szocialista kell hogy legyen, formai jegyeit tekintve pedig nemzeti". Vagy itt van egy másik sokat idézett gyöngyszem: „a Szovjetunióban a művészek élvezik a társadalom, a nép szeretetét". Ennyi.

Joszif Dzsugasvilinek a kultúra iránti viszonyát sokban az határozta meg, hogy — még ma sem igazán tisztázott okokból — kicsapták az egyházi iskolából és remélt papi karrierje kettétört. Mérhetetlen becsvágyára az sem gyakorolt jó hatást, hogy ezután éveken át marginális szerepet játszhatott csupán az illegális bolsevik mozgalomban. Agresszivitását, az intrikákra való hajlandóságát sokban az motiválta, hogy igyekezett legalább egyben s másban felülmúlni a társait. Ám ahogy tágult körülötte a világ minden nappal jobban érezte, milyen nagy a lemaradása az irodalmi műveltségben.

A neves gazdaságpolitikus *Jevgenyij Preobrazsenszkij* feleségétől, *Polina Vinogradszkajától* hallottam: az 1920-as évek elején, egy Moszkva környéki üdülőben a szovjet vezetők versenyre keltek egymással, ki ismer több Puskin-verset. Kívülről persze. Amikor Sztálinra került a sor, nagy igyekezettel felmondta az iskolai szöveggyűjteményekben szereplő fél tucat költeményt. Utcahosszal lemaradt többek között *Lev Kamenyev* mögött, aki az „Anyegin" egyik fejezetét a másik után szavalta, de még Puskin prózáját is hosszan, kívülről citálta. „Én is bevághattam volna ezeket a verseket", horkant fel Sztálin, és csak úgy szikrázott a szeme. „Időm igazán volt rá. Magam is írogattam. Akár költő is lehettem volna", mondta, keserűen regisztrálva, hogy a jelenlevők közül nála mindenki jobban ismeri Puskint. „De egy forradalmárnak nem az a dolga, hogy verseket biflázzon, miközben a dolgozók fáradtan mennek haza a napi munkából. És már megbocsássanak", tette hozzá végképp felpaprikázva, „ez a Puskin mást sem tett, mint a cári udvarban lebzselt".

Vinogradszkaja még aznap feljegyezte ezeket a szavakat naplójába. Később még hozzátette: „Hiába veszítette el a versmondó versenyt, a győztes, sajnos, mégiscsak Sztálin lett". Vinogradszkaján kívül, aki megjárta a GULÁG-ot, Sztálin mind a fél tucat „versenyzőt" kivégzőosztag elé küldte. A legtöbbet 1937-ben, Puskin centenáriumának évében, amikor „az udvarban lebzselő" költő olyan nagy ünneplésben részesült hazájában, mint korábban soha: a főtitkár többek között ezzel akarta elterelni a figyelmet a Nagy Terror népirtásáról. A börtöncellákban azonban hamar megszületett a bizánci pompájú ünnepségekre a reakció: „Milyen szobrok kaptak díjat az idei kiállításon? — tették fel a rabok a kérdést. A helyes válasz:

— „A második díj: Sztálin elvtárs, kezében Puskin-kötettel.

— És melyik mű lett az első?

— Puskin, minden idők legnagyobb költője, Sztálin elvtárs műveit tanulmányozza a Carszkoje szelói líceumban".

Sztálin különben tényleg költő is volt. A grúz sajtóban megjelent ifjúkori zsengéinek az 1940-es években Berija NKVD-főnök utasítására több, az eredetinél enyhén szólva „mívesebb" orosz fordítása is elkészült. A fordítókat összeterelték egy épületben, amelyet a munka végeztéig nem hagyhattak el, s nem tudták, kinek a műveit fordítják. De, mint az egyik fordító, a sokáig üldözött költő Szemjon Lipkin emlékezik, sok kétségük nem volt a szerző felől — ám végül a kötet, ki tudja miért, nem jelent meg.

Sztálin azonban — vajon e korai próbálkozások alapján? — feljogosítva érezte magát, hogy 1939-ben belejavítson *Rusztaveli* „Tigrisbőrös lovag" című művének orosz fordításába. Felháborította, hogy a fordító, az akkor már régóta franciaországi emigrációban élő *Konsztantyin Balmont*, helyenként *nem szó szerint* adta vissza a hősköltemény veretes grúz strófáit. Ezért újra lefordíttatta a művet Salva Nucubidze grúz akadémikussal, aki nek munkáját a legapróbb részletekig kontrollálta, egészen a *Zichy*-illusztrációk elhelyezéséig.

1943-ban azután némileg átíratta *Szergej Mihalkovval* és *El Regisztánnal* a Szovjetunió himnuszát, amelynek — ezt mindmáig kevesen tudják — első két sora Sztálin „alkotása". Magától értetődik, hogy a szovjet himnusz zenéjének kiválasztásában is részt vett. Különböző variánsait a harmonikázáshoz értő, *tehát* muzikális (különben félanalfabéta) *Vorosilov* társaságában bírálta el.

Az viszont igaz, hogy Sztálin egész életében sokat olvasott. Ideje, mint azon a bizonyos Puskin-szavalóversenyen elmondta, valóban volt rá. Kivált, hogy 1917 előtt huzamosabb ideig soha nem dolgozott fél évnél tovább. S mert valamiből azért élni kellett, előszeretettel tarhálta ismerőseit. Később, hivatásos pártmunkásként erre már nem volt szüksége, s gyakori száműzetései idején, hogy unalmát elüsse, mindent elolvasott, ami csak keze ügyébe került. Huszonöt éves korától hűtlen lett a grúz szépirodalomhoz, csak orosz szerzőket olvasott, így remélt minél előbb „eloroszosodni". A legjobban azonban egész életében az iskolai tankönyveket kedvelte — hatalma csúcsán is szakított rá időt, hogy egyiket-másikat személyesen lektorálja.

A zárkózott, mogorva Sztálin nem szívesen beszélt róla, hogy kik a kedvenc írói. A századelő orosz szociáldemokratáinak egyes számú kedvence, a társadalom visszáságait maró gúnnyal kipellengérező *Szaltikov-Scsedrin* bizonyosan közöttük volt. De olvasta *Turgenyev, Tolsztoj, Mamin-Szibirjak* nagyregényeit és *Osztrovszkij* drámáit is, amelyek némelyikét fiatal korában vidéki orosz vándortársulatok előadásában színpadon is látta.

Később, a harmincas években, amikor Molotov kivételével kizárólag nála jóval műveletlenebb politikusok alkották a környezetét, Sztálin szívesen és látványosan terrorizálta őket: parancsba adta, hogy olvassanak el egy-egy klasszikus orosz regényt, például az „Anna Kareninát"-t. A mű tartalmát azután fel kellett mondaniuk a legközelebbi Politikai Bizottsági ülés végén.

Egyes szovjet vezetők számára ez komoly büntetés volt. „Mikor fekszik ez az Anna már a sínekre?!" — őrjöngött *Lazar Kaganovics. Bugyonnijnak* pedig egy alkalommal Shakespeare Hamletjéből kellett készülnie —, előzőleg ugyanis Sztálin haragjában olyan *kandisznónak* nevezte őt, aki ebbéli minőségében „Hamletnek képzeli magát". (Az ügy előzménye az volt. hogy Bugyonnij beleszeretett a kijevi pályaudvar pénztárosnőjébe, s mert felesége nehezményezte ezt a kapcsolatot, Bugyonnij agyonlőtte őt. A tetemhez kirendelt katonaorvosok agyvérzést állapítottak meg az asszonynál, s az ügy lezárult. Bugyonnijt azonban — no lám — mardosta az önvád, és mindenkit, még Sztálint is azzal traktálta, hogy éjjelente meglátogatja őt „az asszony szelleme". Sztálin ezért nevezte a bajszos kozákot önmagát Hamletnek képzelő kandisznónak.)

Sztálin tehát olvasta Shakespeare-t, míg a többiek nem. Ez kétségtelenül növelte tekintélyét, amire annyira vágyott. „Lehet valaki nagy művész, noha nem ért a dialektikus materializmushoz. Voltak ilyen művészek, Shakespeare például" — prelegált 1932-ben Gorkij lakásán. A jelenlévők, a korszak ismert írói *egy liberálisabb kultúrpolitika nyitányának fogták fel e kinyilatkoztatást.*

De nem minden klasszikus nyerte el Sztálin tetszését. Amikor például könyvtára számára beszereztette Csehov válogatott leveleit, már a tizenkettedik oldalnál abbahagyta az olvasást. Kék ceruzával, hatalmas betűkkel odafirkantotta: „Tömény unalom. Inkább lefekszem aludni. Mennyivel jobb ez a Csehov, mint novellista!"

Dosztojevszkijjel sem volt könnyű eleinte megbirkóznia. Még az első világháború alatt történt, hogy a szibériai száműzetését töltő Sztálin elkérte a szintén ott raboskodó Kamenyevtől az író néhány regényét. A „Bűn és bűnhődés"-t először átlapozta, és félretette, nem találván eléggé lebilincselőnek a cselekményvezetést. Később azonban, úgy látszik, újra elővette Dosztojevszkij műveit. „Nagy író", mesélte Milovan Dilasnak 1947-ben „és nagy reakciós. Nem adjuk ki, mert rossz hatással van az ifjúságra. De nagy író!" Hozzá kell tenni, hogy ezekben a hónapokban akadt olyan értelmiségi Sztálin birodalmában, aki azért került lágerbe, mert „ellenforradalmi agitációt folytatott Dosztojevszkij hamis eszméit terjesztve."

Sztálin érdeklődését azonban újra és újra felkeltették ezek a bizonyos „hamis eszmék". Főleg az „Ördögök", című regény gyakorolt hatást reá, amelynek számos mozzanata a társait gátlástalanul a forradalom céljainak feláldozó, fanatikus *Szergej Nyecsajev* történetét idézte fel. E regényből, akárcsak a valóságos Nyecsajev per irataiból kiderül, hogyan gyilkolták meg egyik társukat, vakon bízva az erre őket felbújtó Nyecsajevben, aki *fokozott ébersége*re, az egymás iránti szüntelen gyanakvásra tanította őket.

A cári politikai rendőrség Nyecsajev-dossziéját Sztálin nem sokkal a háború után, kihozatta az Októberi Forradalom Központi Levéltárából, és halála napjáig dolgozószobája fiókjában őrizte...

Zichy Mihály

festőművén.

Vége a MOM antrióján.

Jó reggelt!

1978 XII.12

4'25

ZIEGLER, Johann Heinrich, pozsonyi asztalos-
mester

J.H.Z.,Tischlermeister,
† 36 évesen, Pozsony, 1790 nov.19.

[1790, 1113 l.]

Pr.Z.

Gellér Katalin

Zichy Mihály, a kivülálló

„Én mint Weltbürger másképp ítélek mint a hazai elkábultak."
„Gondolkodásom kozmopolita; de érzelmeim és tetteim magyarok."

Zichy, aki ma is mindenekelőtt Az ember tragédiája és az Arany balladák illusztrátoraként él a közönség emlékezetében, 1847-től, első pesti bemutatkozásától fogva mégis a magyar témát mellőző művészete miatt vált a kritika egyik fő célpontjává. A kozmopolitizmus, melyet Zichyvel kapcsolatban mind a magyar, mind az orosz kritika hangoztatott, a nemzeti festészet korszakában a leglesújtóbb minősítésként hat.

Mégis tévedés lenne Zichyt csupán a kozmopolitizmus vagy nacionalizmus ellentétében vizsgálni. Ahogy itthon dolgozó magyar kortársai, Zichy is az erkölcsi-társadalmi célokat megfogalmazó életképek és történeti allegóriák festője volt. De témaválasztásait tekintve közelebb állt a német protestáns szellemű eszmefestészethez, az orosz és belga társadalmi-politikai célzatú történeti munkákhoz, mint honfitársaiéhoz. Esetében inkább életpályából is következő, tragikus kortévesztések sorozatával állunk szemben. Zichy akkor hagyta el - magyar megrendelések híján - Bécset, amikor a hazai történeti témájú és a magyar tájat, viseletet megörökítő grafika első képviselői felbukkantak. Az 1848-49-es forradalom és szabadságharc idején Oroszországban élő Zichy évekre teljesen elszakadt a magyar művészeti fejlődéstől. Amikor hosszú évek után magyarországi letelepedésre gondolt, nem lett volna hitele az elnyomatás éveiben fontos szerepet játszó magyar történeti festészet olyan képviselői mellett, mint Madarász Viktor vagy Székely Bertalan. Ugyanakkor grafikus karakterű és erősen politizáló művei kevéssé is feleltek meg a kiegyezés apoteózisokat, monumentális kifejezési formát igénylő elvárásainak.

Az orosz, társadalmi célú, realista festészettel és a francia, filozófikus töltésű eszmefestészettel egyaránt rokon eszményeket és formai megoldásokat képvisel a Franciaországban festett A démon diadala vagy A pusztítás géniusza című nagyméretű munkája, mely az 1878-as párizsi világkiállítás magyar osztályának botrányköve lett[3]. Zichy az eszméi és festői kvalitásai igazolásául szánt festménybe belesűrítette korábbi művei számos gondolati és kompozicionális elemét, számolva a nagy látványosságot, panorámákat váró világkiállítás közönségével is. A romantikus „programfestészet" e végsőkig feszített formájában csataképet, életképi jelenetet és politikai karikatúrát fűz egybe a mondanivaló minél hatásosabb megvilágítására. Zichy a realista csatakép mellett, Mars és Bellona-ábrázolások típusát követve, az allegória nyelvén is megfogalmazta alapgondolatát, mely szerint a világ a pusztításnak és a hatalomvágynak alárendelt. Politikai pesszimizmusának e nagyméretű megfogalmazása, melyben osztozott a kortárs francia történeti festészet képviselőivel, a romantika katasztrófákat megörökítő képei és a századvég háború allegóriái között helyezkedik el.

Zichy franciaországi visszhangtalanságának okát novellisztikus - allegórikus irányában, festésmódjának elavultságában kereshetjük. Az 1870-es években készült munkáiban olyan progresszív, de még a felvilágosodásban gyökeredző eszmerendszert képviselt, mely Nyugat-Európában már csak a túlélt kifejezési formát őrző csoportok, későromantikusok, akadémikusok műveiben volt jelen.

A historizáló, akadémikus irányt támogató magyar rétegek visszariadtak A démon diadala című festményének és grafikáinak közvetlen politikai tartalmától, antiklerikalizmusától, tendenciózus voltától. Egyébként sem nézték jó szemmel a 48-as nemzedék eszméit is idéző franciás orientáltságot. A Monarchia párizsi képviselői igyekeztek visszaszorítani a párizsi magyar önsegélyező egyletben kifejtett tevékenységét, az egyletnek Zichy elnöklete alatt a korábbinál sokkal szélesebb cselekvési kört kialakító működését. Annál is inkább, mivel a francia-magyar

Sub minervae nationis praesidio. Bp., 1989
ZICHY Mihály

elem: a mohácsi vész és a török, mint a nemzetre törő ellenség. Ezen adottságok értékeit azonban csak a téma irodalmi megörökítői aknázták ki. Hogy Dobozi nemzeti hőssé válásának kultúrtörténeti pillanatára végre élesebb fény vetüljön, vessük össze őt a nemzeti pantheon más nagyjaival, s tárjuk fel drámai konfliktusának összetevőit.

Dobozi nehezen hasonlítható más történeti ábrázolások hőseihez. A Hunyadiak, II.Lajos király, a Zrínyiek élete hőstettek nélkül is mindvégig a történeti dicsőség fényében áll. Dobozi hősi megfelelője inkább Dugovics Titusz lehetne, aki az ismeretlenség sötétjéből egyetlen tettével lépett e dicsőség fényébe. Dugovics mégis eszményibb és egyoldalúbb hős, mert a konfliktusában rejlő etikai parancs csak egy utat enged számára: meghalni, hogy a haza – jelképesen a nemzeti lobogó – megmeneküljön a meggyaláztatástól. Dobozinak viszont – egy különösfajta önzés és az aljasság alternatíváit leszámítva – két erkölcsileg indokolható választása van: a mártír önzése: szembeszállni a törökkel, s közben az asszonyt menekülni hagyni: voltaképpen sorsára hagyni, miáltal az asszony nem biztos, hogy megmenekülhet a későbbi gyalázattól; aljasság: elhagyni az asszonyt, s menekülni tovább. A Dobozi által választható két megoldási lehetőségben ölt testet a bevezetőben említett két hőseszmény; vagyis a biedermeier korszak családcentrikus és a romantika nemzetcentrikus hőseszménye.

Melyek ezek az alternatívák?

1. Megölni az asszonyt, ezáltal mentve meg őt a gyalázattól, majd megölni saját magát, vagyis feláldozni magát a mindhalálig tartó hitvesi hűség oltárán. Bizonyos értelemben ez a megoldás következett be Berzsenyi regéjében is, egy lényeges ponton mégis eltérve a Dobozi-feldolgozásoktól. A szerelmes Sándor számára Berzsenyinél nem volt más alternatíva. Az ő konfliktusában az érzelmek és a társadalmi konvenciók ütköztek össze. Összeütköztek, de nem küzdöttek meg egymással. Sándor nem ragadhatott fegyvert az üldöző apa ellen, mert a felszabadult érzelmek nem hívhatják ki élet-halál harcra a megrögzött konvenciókat. Ebben a konfliktusban csak békekötés lehet, s amíg erre nincs mód, a gyengébb emelt fővel adhatja föl a harcot, mert övé az erkölcsi dicsőség babérja. A szerelmes számára nincs más út, mint a menekülés és a halállal megpecsételt jog a szerelemre. A hősszerelmes szerepe ez, s Dobozi eljátszhatta volna ezt is, de az ő számára egy másik út is nyitva állt.

2. A török - éppen mert történeti kontextusba helyezett drámáról van szó - nemcsak Dobozinak, de jelképesen magának a nemzetnek is ellensége. Dobozinak tehát szabályosan kötelessége is szembeszállni üldözőivel.Ez a végső küzdelem a nemzet ellenségeivel egy magasabb értékrend szolgálatában áll.A hazáért tett áldozat kötelessége erkölcsileg fölötte áll a család egységét és szentségét megőrzendő erkölcsi parancsnak.Dobozit csak ez a tett, egy magasabb eszmény,a haza integritásáért vállalt áldozat mentheti fel a hitves megölésének vétke alól. És itt válik Dobozi igazi nemzeti hőssé.

Bizonyos fokig magánélet és közélet, család és haza kerül konfliktusba ebben a drámában. A biedermeier kor hőse, a kispolgár a magánszféra integritását védelmezte, a családért vállalt kötelesség egybeesett a hazáért tett áldozattal /pl.Peter Krafft A katona búcsúja illetve A katona hazatérése c. festményein/. A történeti kép is inkább történeti életkép, ahol magányos hősök helyett együttérző uralkodókat, érzelmes jóbarátokat és szerető hitveseket látunk. A romantika hőse - legalábbis itt, Magyarországon - a nemesi értékrendnek megfelelően a nemzeti mártirt fölébe helyezte a hitvesi hűség és a szerelem áldozatának. Szerelem és honszeretet e kettős elragadtatottságában végül Petőfi Sándor fogalmazta meg tömören a követendő értékrendet: „Szabadságért föláldozom/Szerelmemet!" Ez az értékrend pedig már a korai irodalmi feldolgozásokat is áthatja.

Két korszak, két hőseszmény keveredik tehát Dobozi drámájában: a biedermeier és a romantika, a polgári karakterű szerelmes hős és a nemesi karakterű nemzeti-történeti hős. Az 1870-es években megújuló Dobozi-ikonográfia - Madarász és Székely művein - a magányos nemzeti hős tragikus vonásait rajzolta élesebbre, s ezáltal a Kisfaludy Károly nyomán készült Dobozi-képek életképi karakterét az akadémikusabb históriai kép váltja fel. Mozgalmasabbá válik a helyszín, drámai fényhatások fokozzák a jelenet feszültségét, nagyobb hangsúlyt kap az ellenség, fegyverek villannak közeli harcot sejtetve, de Dobozi lényegében nem változik: két korszak, két értékrend ütközőpontján állva vívja tragikus, hősi harcát: elsősorban önmagával.

kapcsolat erősítése a kiegyezés utáni években nem volt érdeke a monarchikus egység magyar támogatóinak sem.

A biztos megélhetés és megbecsülés reményével végül Oroszországba visszatérő Zichy az 1890-es években Magyarországon is a figyelem középpontjába került. Újrafelfedezéséhez hozzájárultak a század végén megélénkült őshaza-kutatások. Nemcsak a jeles etnográfus, Zichy Jenő gróf kereste fel, hanem, levélben, Székely Bertalan is, akinek a milleneumi díszmenet megtervezéséhez szüksége volt Zichynek a rokon népek körében készített viselet-tanulmányaira. Az Osztrák-Magyar Monarchia írásban és képben III. kötetéhez, Jókai Mór A magyar nép című írásához, a pogány magyarok szokásait felelevenítő illusztrációkon Zichy maga is mongol, lapp, kalmük viseleteket használt fel.

Az ember tragédiájához és Arany János balladáihoz készített illusztrációi végre igazi hazai sikert hoztak számára. Ugyanakkor 1902-ben A démon diadala című festményének közgyűjtemény számára (Országos Képtár) való megvásárlása csak azzal a feltétellel jöhetett létre, hogy a kép raktárba kerül.[4] Lyka Károly keserű cikkel köszöntötte a 75 éves, szabadelvűsége miatt „fölöslegesnek" nyilvánított Zichyt.[5] Ady Endre, aki a festmény kapcsán saját fordítású Baudelaire-verset idézett egy cikkében, Zichyben a haladó eszmék harcosát látta: „Be átkos életű magyar ember. A république blanche álmodójának Oroszországban kellett élnie. Pingálnia a Romanovokat. Mert még Oroszországban is közelebb volt az álmaihoz, mint itthon."[6]

A szecesszió grafikus karakterű művészetének térhódítása következtében is felfigyeltek Zichyre. A grafikus jellegű festményeket alkotó művészek közül különösen a gödöllői műhely vezető mesterei és Rippl-Rónai József, aki Zichy után az első a jeles magyar művészek közül, aki oroszországi munkalehetőséget keresett.[7]

Igazi „felfedezésére" azonban ekkor sem került sor. Pályája első felében kettős súlyként kellett viselnie mind hazája, mind a befogadó Oroszország részéről a kozmopolita, a kívülálló minősítést, amikor viszont a kilencvenes években, Arany illusztrációival felsorakozott a magyar festészet történeti és népi témaköreit képviselő művészek közé, már csak a múlthoz csatlakozott. A romantikus novella és „programfestészet" célkitűzései az új festészet és grafika törekvéseivel ellentétesek voltak: „Idők változása, hogy az élet festői értelmezését értjük piktúra alatt, hogy másokra hull a verőfény aranya, és hogy messzireesőnek tetszik, pedig itt van, közel a hátunk mögött, amikor mindez másként volt" - írta Zichy halála alkalmával Dömötör István.[8]

A kritikával később sem volt sok szerencséje Zichynek. Az ötvenes években az orosz-magyar kapcsolatok hangsúlyozásának idején újra előtérbe került művészete. 1952-ben, a Szépművészeti Múzeumban (december 23-1953.február 1.) megnyílt a szovjet gyűjteményekben őrzött műveit bemutató Zichy-kiállítás.[9] Igen jelentős, eddig jobbára ismeretlen anyag került bemutatásra. A 19. századi kritikai realizmust dogmatizáló írások egy része az ötvenes években, az elismerés ellenére, újra csak Repin és Munkácsy mögé utalta, mivel, úgymond, Zichy nem konkrét társadalmi célkitűzésekért, csupán egy „általános világigazságért" harcolt. Végvári Lajos a korszak terminológiáját magáévá téve utal Zichy haladó mozgalmaktól való elszigeteltségére, de grafikusi kvalitásai és művei eszmei tartalma miatt például állítja a kortárs grafikusok elé, hogy a grafikát, ezt a „fontos, tömegekhez szóló műfajt a szocialista realizmus útján új diadalra vigyék."[10] Berkovits Ilona monográfiájában Zichy elfogadtatásáért odáig megy, hogy kozmopolitizmusát proletár internacionalizmussá kozmetikázza: „...kozmopolita, de nem a szó mai értelmében, kis túlzással mondhatni: a proletár nemzetköziség értelmében."[11]

Művészete önigazolások sorozatának is felfogható az idegen közegben való elfogadtatásáért, majd az itthoni elismerésért, melynek során számos engedményt tett a divatnak, a kelendőségnek. Szerepe a magyar művészet 19. századi kibontakozásában a máig ismeretlen kívülállóé, különösen, ha életművét a 20. századi művészet nemzeti és kozmopolita eszméket, más szinten, újra csak szembeállító európai felzárkózásának szemszögéből nézzük.

Jegyzetek

1. Zichy Mihály levele Feledi Flesch Tivadarnak. Nizza, 1893 (OSzK); Zichyt idézi (H-th): Z.M. képeiről. Fővárosi Lapok 1883. március 18. 482.
2. Keleti Gusztáv Zichyt Markó Károly, Brodszky Sándor mellé állítja: „Ők vajmi keveset köszönnek a hazának, s ezért ne csodáljuk, hogy műveikben a kozmopolita elem teljesen elfojtotta a hazait." Keleti Gusztáv: Tárcalevél Zichy Mihály kiállított fényképeiről. Fővárosi Lapok 1871, március 19. 65 sz. 294. A kortárs orosz kritika éle-

sebben ítéli meg kozmopolitizmusát. Sz: Néhány szó M.A. Zichy festőművészről. Vszjemirnaja Illjusztracija 1869 II.k. 34-39. sz. Közli L. Aljosina nyomán Berkovits Ilona: Zichy Mihály. Budapest, 1964, 64-65.

3. Zichy Mihály: A démon diadala vagy A pusztítás géniusza 1878, o. 447X550 cm, Budapest, Magyar Nemzeti Galéria
4. Berkovits Ilona: id. mű 308-309.
5. Lyka Károly: Egy fölösleges művész. Zichy Mihály hetvenötödik születésnapján. Új Idők, 1902, október 26. 44. sz. 389-390.
6. A république blanche. Szignálatlan. Budapesti Napló, 1906 III. In: Az élet szobra. Ady Endre képzőművészeti írásai. Budapest, 1977, 56-57.
7. Bernáth Mária: Rippl-Rónai József kritikus évei és orosz utazása. Ars Hungarica, 1977/1, 45-57.
8. Dömötör István: Zichy Mihály. Magyar Iparművészet, 1906, 71.
9. Aradi Nóra a művek éles társadalomkritikai tartalmát, Zichy történelmi érdeklődését emelte ki. Aradi Nóra: Zichy-kiállítás szovjet anyagból. Új Világ, 1952 dec. 25. (V. évf. 52. sz.)
10. Végvári Lajos: Zichy Mihály. Szabad Nép, 1952 okt. 21.
11. Berkovits Ilona: id. mű 67.

Zichy Mihály
festő

Alvó falu: Zala

A festő visszafoglalta a kúriát

Zala nevéhez megyét társít a képzelet; a Somogy megyei Zala viszont apró falu, Tab társközsége. A Balaton-parttól autófutamodásnyira található. Jókai Mór 1880-ban még kocsin érkezett ide: „Ilyen utak még Boszniában sem lehetnek. Siófoktól Zala helységig az egész út a lehetetlenségek meglepő változatossága..."

Az itt található kúria, ma múzeum. Az egykori gazda, Zichy Mihály volt. Kilenc terem őrzi az életmű kincseinek egy részét. Lexikon címszavak tömörségével: Zichy Mihály 1827-ben született Zalán. Waldmüller: a kor divatos festője volt a mestere Bécsben. Tizenkilenc évesen már díjakat nyert. Szentpétervároon négy év alatt udvari festővé küzdötte fel magát, majd Párizsba ment. Kiállítások, sikerek. Victor Hugo és ifjabb Dumas barátsága. A kivándorolt ipari munkások Párizsi Magyar Egylete elnökké választotta. Harminchat évi távollét után rövid időre visszatért Zalára, majd ismét Szentpétervárra távozott, ott is halt meg 1906-ban.

A zalai emlékmúzeumot 1927-ben nyitották meg. Amíg az utazó eléri, megismerkedik a faluval. Békés, talán túl nyugodt község, amelynek munkaképes lakossága a városias Tabra jár dolgozni. Oda buszoznak az iskolások is. A falu közepén szép park; egykori gazdája a lova sírjára bombát állíttatott. A parkkal szemben a tekintélyes, szép kúriaépület. Egyik szárnyában korábban hivatali helyiségek vártak az ügyfélre. Négy évvel ezelőtt a felújításkor ezekbe a szobákba is „beköltözhetett" ismét a festő — műveiben. A Somogy megyei Múzeumok Igazgatósága és a Magyar Nemzeti Galéria gondoskodott arról, hogy ne puszta falak várják a vendéget. Így mondja kísérőnk, *Petrus Magdolna* gondnok, aki már sorolja is az adatokat: 1980-ban 9000-en, 1981-ben 11 000-en, 1982-ben 13 000-en voltak kíváncsiak a Zichy-életműre. Magyarok, németek, franciák, csehszlovákok; egy grúz vendég a Rusztaveli illusztrációk készítőjének emléke előtt kívánt tisztelegni. Kilenc terem nyílik az elsővel, a képtárral, melyben borzonghatunk az *Árva leányok*ra leskelődő veszély láttán, *Káin és Ábel* tragédiáján, vagy *Az anya fájdalmán*. A dokumentációs terembe lépünk; itt a kor lenyomata: minden Zichy-korszakból dokumentumok, fotók, oklevelek, barátok arcképei, kitüntetések... Gazdag életet élt, s nemcsak a maga hasznára — ezt sugallják a relikviák.

A lakószoba bútorzata gyűjtőszenvedélyről árulkodik. Fölismerte a kortárs művészetek értékeit és maga köré sorakoztatta azokat. Valóban otthont alakított ki itt is magának. Ifjúkori önarcképe szinte magához rántja a látogató pillantását. Megdöbbentő, annyira *mai* ez az arc: félhosszú hajú, nemes vonású tinédzser néz le ránk. Petrus Magdolna innen a grafikai terembe kalauzol. Madách, Arany, Petőfi, Goethe, Lermontov, Cervantes, Gogol műveinek ragyogó illusztrátora volt a mester! Ebben a teremben állították ki a Zichy munkásságával foglalkozó könyveket is.

Az idegent bizonyára meglepi a könyvtár: latin, német, francia munkák sorakoznak szebbnél szebb díszkötésben. Műveltségét nemcsak világot járó, világot látó művészként szerezte, hanem — hogy Vörösmartyt kissé módosítva idézzem — ment előre a könyvek által is. Lenyűgözhette a grúz hősiesség, munkái erről is tanúskodnak. Bútorok, csúcsíves székek, sámánöltözet, fegyverek bizonyítják, milyen hatással volt rá az a világ. A Kelet mutatja meg legszebb arcát ezekkel az áttört faragású bútorokkal, gyöngyházberakásos dobozokkal.

Szentély a műterme — ez az utolsó kiállítási terem —, a testiség diadalát daloló aktokkal, szirénekkel, a céhipari mestermű imazsámollyal, a kandallóval, az indiai kanapéval, a piktori munkaeszközökkel.

Zala somogyi alvó falu, talán nem is álmodik róla, milyen mesésen gazdaggá teszi az a község közepén álló kúriamúzeum.

(Iesk6)

tunk el, más területeken a végrehajtás lassú ütemű, vagy elhúzódott.

— *Melyek ezek az operatív intézkedések?*

— A kormány tavaly és ez idén is napirendre tűzte, vizsgálta a tó helyzetét és újabb intézkedéseket határozott el. Azok végrehajtásának összehangolásával az építésügyi és városfejlesztési minisztert bízta meg és vezetésével létrehozta a Balatoni Tárcaközi Operatív Bizottságot, amely mintegy féléves működése alatt eredményesen hangolta össze

jan a megyei tanácsok területi vizsgálták, illetve felülvizsgálják a vizet szennyező létesítményeket, szükség esetén korlátozzák működésüket, esetleg üzemeltetésüket is felfüggesztik. A bizottság kezdeményezésére megszervezték a Dunántúl megyéinek kölcsönös segítségnyújtását a Balaton-környéki szippantott szennyvizek és szemét gyűjtésében, elhelyezésében. A Minisztertanács határozatának megfelelően ellenőrzi a kormányszintű intézkedések végrehajtását és segíti azok gyorsabb végrehajtását.

Zichy Mihály fotografikusművez (1827–1906).
T. Szabó Ernő: István király Budapesten.

A Szent Imre-kápolna neogótikus oltárának szárnyképeit Zichy Mihály festette. Az oltárszekrényben Imre herceg két oldalán Gellért püspök és István király kapott helyet.

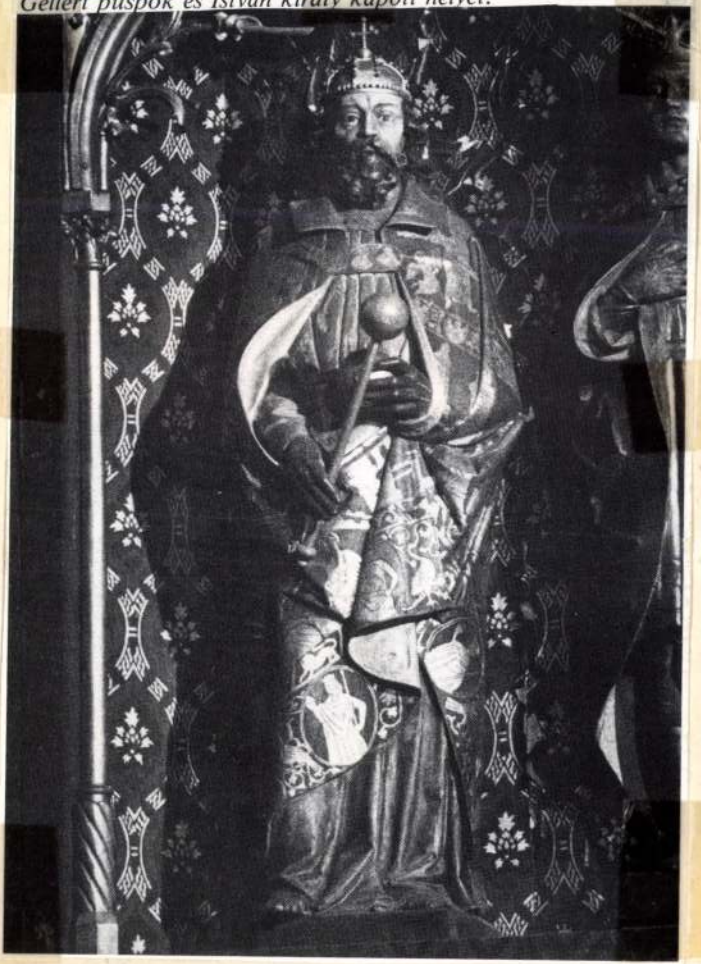

Budapest folyóirat, 1988., 8., 8-old.

ZICHY Mihály

SÁRMÁNY Ilona: Hevesi Lajos tárcái a magyar festészetről az 1888-1896 közötti időszakban. = Ars Hungarica, XVIII.évf. 2. sz. 1990 237.p.

ZICHY Mihály

Geller Katalin: Zichy Mihály
1827–1906. Bp.: Képzőművészeti K.,
1990. 59 p.; 22 + 82 felvétel + fekvő;
30 színes kép.

Folytatás a ..... oldalszámú betétlapon

B. Sz. ny. 11—47. r. sz. — Betétlap állóeszköz tartozékok felsorol

CSONGRÁD MEGYE NÉPMŰVÉSZETE

A „Népművészeti örökségünk" című sorozat harmadik darabjaként jeles szerzői gárda közreműködésével, Juhász Antal szerkesztésében jelent meg a Csongrád megye népművészetét bemutató kötet. Célja, hogy áttekintést adjon a megye múltbeli életéről, városai és kis települései lakóinak népművészeti hagyományairól, emlékeiről. A szerzők minden népművészeti ágból annyi tárgyi emléket használtak fel, amennyit a múzeumok és magángyűjtemények anyagában megtaláltak. Kutató, feltáró és elemző munkájuk során kitűnően hasznosították a népművészettel foglalkozó szakmai és szépirodalmi közleményeket is.

A kitűnően szerkesztett, szép kiállítású és több száz fényképpel, grafikával kísért monográfia 15 fejezetben teljes körképet nyújt e dél-alföldi megye életéről, lakóinak szokásairól, tárgyakban rögzült életmódjáról, hiedelemvilágáról, kézművességéről, művészetéről s arról, „milyen rendező elvek formálták a parasztok lakta települések, városrészek képét, s ebben milyen ízlés jutott kifejezésre."

A falu- és városkép, a tanyai településforma felvázolása után elsőként a paraszthéz, a népi építészet kistáji sajátosságait és eltéréseit elemezték a szerzők, majd a lakóház alaprajzát, a ház, a szoba, a konyha és a kamra elrendezését, berendezését ismertették. Csak ezután mutatták be a bútorművesség emlékanyagát, külön-külön szólva a szegedi, a hódmezővásárhelyi, a makói és egyéb csongrádi települések jellegzetes festett bútorairól.

Időrendben nyomon követhetjük a népi ruházat változásait a „bélelt testhönálló"-tól a „nagy selyemkendőig" és a polgári divat térhódításáig. Külön ismertetik a kötetben a szűcs- és szűrhímzés, a vászonhímzés és szőttes ruhadarabok legszebb emlékeit s a nagy hagyományokra visszatekintő, tekintélyes iparág történetét.

A köztudatban a legismertebb Csongrád megyei népművészeti ág a fazekasság: a kötet ezért kiemelten mutatja be a szegedi „mázos mesterek", a vásárhelyi híres fazekasok alkotásait, a szentesi, csongrádi, makói és apátfalvi cserépedények jellegzetes példányait. De szemet gyönyörködtetőek a „prádés szörszámok", a szegedi bőrművesek s a paraszt-kovácsok remek darabjai is.

A Dél-Alföldön a népi faragás emlékanyaga természetesen jóval csekélyebb, mint a fában gazdagabb Dunántúlé vagy az erdélyi tájaké, de azért a művészi borotvatokok, faragott dudafejek, „mangúló sulykok" művészi megoldásai itt is élményszerűek. A vessző-, gyékény- és szalmamunkák pedig a nádasok közelében élt emberek nagy találékonyságát és kézügyességét dicsérik.

A rendkívül gazdag magángyűjtemények darabjai révén sikerült a kötetben képet adni a vallásos népélet és népszokások tárgyi emlékeiről, a templomok berendezési darabjairól, a fogadalmi emlékekről, a parasztházak szakrális tárgyairól is. A családi ünnepekkel, a népi hangszerekkel, valamint a paraszti játékokkal foglalkozó fejezetek folklórértéke is jelentős.

A rendkívül gazdag anyagot feltáró kötetet részletes irodalomjegyzék zárja. (Európa)

V. F.

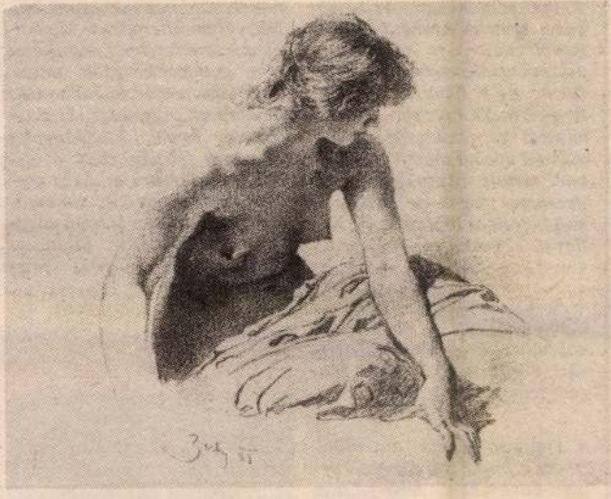

Zichy Mihály: Litográfia az Études des femmes című albumból – Gellér Katalin kötetében (Képzőművészeti)

Pósa Zoltán
HERNÁDI GYULA

Az első verseivel 1955-ben, első novellájával 1956-ban, első kötetével, a Deszkakolostor *című elbeszéléskötettel 1959-ben jelentkező – és ma 64 esztendős – Hernádi Gyula fellépése pillanatától kezdve a pártpolitikai szempontokkal terhelt kritikusok (és ideológusok) támadásainak kereszttüzébe került. És miközben egyre nőtt olvasótábora és vitatkozni is kész elemzőinek száma, Hernádi neve egyre gyakrabban szerepelt novellás-kötetek, regények, filmforgatókönyvek és – főleg az utóbbi időben – színlapok élén, bizonyítva, hogy az író töretlenül ragaszkodik sokszínűségében is öntörvényű pályájának bejárásához.*

Ezt a pályát kíséri nyomon Pósa Zoltán a „Kortársaink" sorozatban megjelent monográfiájában.

Pósa sokkal többet nyújt, mint egy – szerencsénkre még nem lezárt – életmű alapos elemzése. A modern magyar prózairodalom tendenciáit boncolja, olyan elvi kérdések mélyére is leásva, mint a magyar irodalom „recesszív" vonulata, a parabolizálás és parabolizmus műfajelméleti kérdései vagy az egzisztencializmus filozófiai problémái.

Mindezt természetesen Hernádi-művek vetületében teszi, bebizonyítva, hogy az „egzisztencialista közellenség"-nek kikiáltott író mindenfajta besorolásával csínján kell bánnunk. Teszi ezt olyan – a hivatalos kritikákban gyakran periferikus művekként kezelt, sőt lekezelt – Hernádi-regények esetében is, mint a Hasfelmetsző Jack, *a* Drakula *vagy a* Frankenstein, *az író „álhorror" tetralógiája filozófiai mélységű, társadalmi szemléletű és költői ihletésű elemzésében.*

A monográfia írója minden sorában elárulja, hogy tökéletesen ismeri Hernádi Gyula opuszait, főlényes biztonsággal igazodik el a XX. századi európai – és részben amerikai – filozófiai irányzatok útvesztőiben, s azt is, hogy megérti és szereti hősét. Ezért tudja Hernádit, a regény- és novellaírót, filmek alkotóját (Jancsó Miklós „egypetéjű ikertestvérét") mint a különböző álruhákban – olykor bohócruhában is – jelentkező örök humanistát bemutatni az olvasóknak.

Az olvasóknak, akiknek Pósa Zoltán monográfiája megértéséhez elsősorban a Hernádi-művek alapos ismeretét ajánljuk . . . (Akadémiai)

(végh)

ZICHY Mihály
Gellér Katalin Könyvvilág, 1990.12.

ZICHY MIHÁLY 1827–1906

A Képzőművészeti Kiadó néhány éve, „Nagy Magyar Festők" címmel indított művészeti album-sorozatot. Ebben többek között Szinyei, Lotz, Barabás, Markó, Thán, Orlay és Broczky munkásságával ismerkedhettek meg a képzőművészet iránt érdeklődők. Ez alkalommal Zichy Mihály életútjáról s életművéről állított össze kötetet Gellér Katalin.

Zichy nemcsak szülőföldjén, hanem szerte Európában – Párizstól Moszkváig – méltán vált keresett és jól fizetett művésszé. Rövid pesti, majd bécsi festészeti tanulmányok után az 1848-as forradalom alatt már a cár szolgálatában állott Pétervárott, ahol élete legnagyobb részét töltötte. Több évig élt Párizsban, s dolgozott a család zalai birtokán is.

Első sikereit romantikus témájú festményeivel aratta. Kezdetben arcképeket festett. A cári udvar eseményeit, a díszes fogadásokat, bálokat, vadászatokat rajzok, akvarellek százain örökítette meg. A rutinmunkák mellett a kiállításokra szánt képei a zsáner, a politikai allegória és az eszmefestészet körébe tartoznak. Legismertebbek erotikus sorozatai voltak.

Gazdag életműve sajnos szétszóródott; sok elveszett, több pedig külföldi magángyűjteményekben ismeretlenül lappang. Népszerűségét, közismertségét Az ember tragédiájához *és az Arany János balladáihoz készített illusztrációi őrizték meg.*

Az új Zichy-monográfia az életmű gazdagsága mellett az életpálya ellentmondásaira is utal. Felhívja a figyelmet a rajzain, festményein újra és újra felbukkanó pusztulás és halál motívumainak visszatérésére.

Gellér Katalin a művész életrajzán keresztül érzékelteti a múlt század levegőjét, s igyekszik megfejteni Zichy sikerének titkait. Harminc színes és több mint száz fekete-fehér felvétel közvetíti Zichy fölényes rajztudását és kompozícióinak erotikus erejét. (Képzőművészeti)

Geröly Tibor

Donald H. Weiss
A SIKERES MENEDZSER

Az amerikai szerző könyve az új munkakörbe került vezetőknek nyújt segítséget: hogyan fogjanak hozzá új feladataikhoz. Középpontjában az irányítás képessége és az emberekkel való helyes bánásmód készsége áll, mert ezek a legfontosabb és legszükségesebb tulajdonságok a sikeres vezetéshez. Gondoskodnia kell a rendelkezésre álló anyagi erőforrások megfelelő alkalmazásáról, hatékony kihasználásáról is – mindezt a dolgozókkal szemben tanúsított emberséges magatartással, megfelelő ösztönzéssel érheti el.

A hatékony irányítás: művészet. Fő jellemzői: a tervezőkészség, az ésszerű döntéshozatal és a kapcsolatteremtés képessége. Mindezt kiegészíti az önbecsülés és a mások tisztelete. A saját magunkba és a mások értékeibe vetett hit olyan kedvező és termékeny légkört alakít ki, amelyben mindenki alkotónak és az egész folyamat részesének érezheti magát.

Az eredményes vezetőnek következetes stratégiára van szüksége. A szerző meghatározza a felső, középső és a közvetlenül végrehajtó menedzser fő céljait. El kell érnie a tőle elvárt eredményeket, mert a vezetőt ennek alapján ítélik meg, s a jelenlegi versenyhelyzetben csak a sikert elért vezető maradhat meg beosztásában.

Az irányításnak döntő feltétele az emberekkel való helyes érintkezésmód is. A menedzser legfontosabb szakmai követelménye, hogy kezelni tudja az embereket. Teljesítménye ugyanis attól függ, hogy hogyan alakít ki olyan légkört, amely a vezető, a beosztottak és a vállalat igényeinek egyaránt megfelel. A vezető magatartása befolyásolja a dolgozók munkájának eredményességét: emberséges bánásmód mellett megteszik azt, amit elvár tőlük. A vezetőnek módszert kell kialakítania, hogy hogyan fogadtassa el beosztottaival ötleteit és elképzeléseit; ki kell mutatnia, hogy ezek az ötletek mindannyiuknak hasznot fognak hajtani.

A szerző megismertet az emberi érintkezésnek a vezető számára nélkülözhetetlen fogásaival. Példaként párbeszédes formában mutatja be az alkalmazottakkal folytatott tárgyalás felépítését, annak egymás után következő szakaszait (bevezetés, a cél megjelölése, a másik fél véleményének kikérése, a saját álláspont kifejtése, a véleménykülönbségek tisztázása, a dolgok lezárása).

A vezető feladatai közé tartozik az is, hogy egy-egy munkakör betöltésére alkalmas embert vegyen fel. A felvételi beszélgetéseket azok tudják a legjobban lefolytatni, akiknek gyakorlatuk van az emberi érintkezésben. A beszélgetéshez vezérfonalat kell kialakítani, amely segít a tárgyalás felépítésében, s abban, hogy a vezető megismerhesse a pályázó képességeit.

Az Amerikai Menedzser Társaság (American Management Association) „Menedzserek Kiskönyvtára" sorozatában magyarul megjelent könyv mindezeken kívül foglalkozik a beosztottakkal közösen végzett problémamegoldással, a munka felügyeletével, ellenőrzésével és a minősítéssel is. Könnyen érthetően, fordulatokban bővelkedve ad gyakorlati tanácsokat a menedzsereknek vezetői munkájuk eredményes ellátásához. (Park)

Rubóczky István

KÖNYVES KIRAKAT

Két könyv között

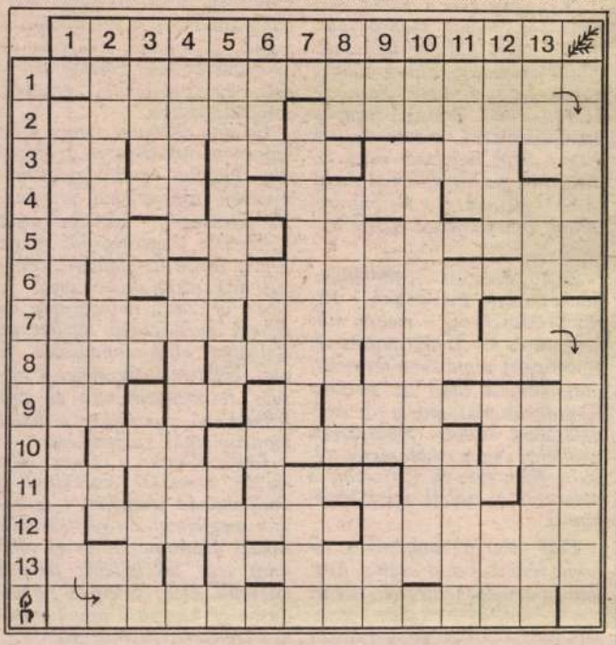

VÍZSZINTES: 1. Nagy László Játék karácsonykor c. verse végén e derűs jókívánsággal fordul a kisded Megváltóhoz (folyt. a vízsz. 6. alatt). 2. Sokszoros ökölvívóbajnokunk (Sándor) – Cigarettázás kelléke lehet. 3. Mutatószó – Utóvizsga – Helyet foglal – Láb része – Juttat. 4. Személyével – Helyváltoztatás – Híg sár. 5. A műkorcsolyázó olimpiai bajnok Nepala személyneve – Papírra jegyzenéd. **6. A vízsz. 1. folytatása.** 7. Férfinév – Nem a háta mögött – **A függ. 1. folytatása.** 8. Római 1000 és 6 – Birtokában tart – **Író, költő, mindig újdonságokról gondoskodó lapszerkesztő (Béla).** 9. Római 2 – Sásdi Sándor – Kalauz nélkül – Meghódító. 10. Régi súlymérték – Erdőben és cukrászdában is található – A világirodalom híres alkotása. 11. Dalos László – Az olasz rádió és tévé ismert névbetűi – Elviselő – Ruhát tisztít – Szár része! 12. Egyedülálló, egyes, németül – Jugoszláv asztalitenisz-világbajnok (Dragutin). 13. Idegen tagadás – Magyar tudós nevéhez fűződő fölfedezés szemléltető eszköze.

FÜGGŐLEGES: 1. Nagy László 1954 szilveszterén írt versének (Víg esztendőkre szomjas) utolsó sora (folyt. a vízsz. 7. alatt). 2. Rousseau legendás menedéke, egyben halálának színhelye – Poétikában van! 3. Férfinév – Doktor – Kettőzve: brazil futballcsillag volt – Papi ruhadarab. 4. A vezető albán politikus (Hoxha) személyneve volt – Francia személynév, jelentése: szilárdság. 5. Textíliával kereskedik – Rendezi a számlát. 6. Szántás eszköze – Gyere – Kiss me . . . : híres musical. **7. Különös „hangszer", a dilettáns versek tréfás és tanulságos gyűjteményének címében szerepel** – Egy . . . helyben: egyszerre, megszakítás nélkül. 8. Német helyeslés – **Mint a Magyar színháztörténet I. kötete beszámol róla, e településen a Grassalkovich-kastély adott otthont régi színházi kezdeményezéseknek** – Világ Kupa. 9. Kötőszó – Morzejel – A reformáció nagy alakja (Martin) – Előd ök. 10. Kis Zoltán – **A Gondolat sorozatnyitó, vallási tárgyú újdonsága.** 11. Idegen tej – Német névelő – Román férfinév. 12. A cselgáncs pontozási egysége – Tisza . . . : településünk – **Írónő, kiadói szerkesztő (Margit)** – Némán bont! 13. Lanka része! – Nyitja – Finom, súrlódó hangot hallató.

Beküldendő: a vastagon szedett sorok megfejtése.

Beküldési határidő: 1991. január 10.

MINDEN KEDVES REJTVÉNYFEJTŐNKNEK BOLDOG KARÁCSONYT, SZÉP ÉS BÉKÉS ÚJ ESZTENDŐT KÍVÁNUNK!

Az októberi számban közölt rejtvény helyes megfejtése: TÉLI ZSOLTÁR, A REJTEKHELY, FEGYVERLETÉTEL, AZ OZORAI PÉLDA, KIÁLTS, VÁROS!, HANNIBÁL, AZ ÍRÁS ÖRDÖGE.

Könyvutalványt nyertek:

Budapestiek: Becz Dorottya, Felszabadulás tér 1., 1053; Erdős Ildikó, Csontváry u. 17., 1181; Fráter Tamás, Irányi u. 27., 1056; Gyuris Zoltán, Zalaegerszeg u. 30., 1192; Jakab Katalin, Erzsébet krt. 19., 1074; Kállai Pál, Füredi park 5., 1144; Keszegh Emese, Buday L. u. 5/B, 1024; Neveri Miklósné, Bertalan L. u. 24., 1111; Topits Judit, Kárpát u. 7/B, 1133; Vári Ádám, Lenin krt. 58., 1073.

Vidékiek: Anna Györgyné, Göd, Sió u. 6., 2131; Hollór Lóránt, Tatabánya, Népköztársaság u. 38., 2800; Lajter Károlyné, Szeged, Sólyom u. 11/A, 6723; Mihola Péter, Sopron, Mező u. 2., 9400; Pintácsi Pálné, Nagykáta, Somogyi B. u. 14., 2760; Szigetvári Ferencné, Segesd, Teleki u. 9., 7562; Szalai Istvánné, Dévaványa, Mezőtúri u. 3., 5510; Szombathy László, Kompolt, Kossuth L. u. 17., 3356; Takács Virág, Ajka, Alkotmány u. 2., 8400; Tóth Sándor, Kardoskút, Tanya 394/395, 5945.

Külföldiek: Norman Burns, Skócia; Halász József, Jugoszlávia.

A nyereményeket postán küldjük el.

KALEIDOSZKÓP

Az idei téli könyvvásár *32 oldalas, zömében* színes prospektusát *az Állami Könyvterjesztő Vállalat jelenteti meg 50 000 példányban. Az országos gyermekkönyvhét újdonságairól külön is tájékoztató prospektus december elején kerül az ÁKV könyvesboltjaiba. A* gyermekkönyvhét kiadványairól *és rendezvényeiről a vállalat igazgatója, Vince Gábor tartott* sajtótájékoztatót *december 3-án az ÁKV új székhelyén, a Budapest V., Nádor u. 22-ben.*

*

A 13. országos gyermekkönyvhét *ünnepi megnyitója november 30-án a székesfehérvári Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtárban volt.*

*

A Helikon Kiadó *november 20-án a budai várnegyed Fortuna-udvarában lévő Litea Könyvesboltban sajtótájékoztató keretében mutatta be a karácsonyi könyvvásárra időzített, bibliofil igényű kiadványait, többek között a* Bibliotheca Corvinianá*-t,* A tudomány csodálatos világá*-t, az* Aranybullá*-t, a Chagall-illusztrálta* Négy mese az ezeregyéjszakából*-t, a* Karácsony *című albumot és Octavio Paz* Meztelen jelenés *című művét.*

*

A téli könyvvásár egyik kuriózuma a TÉKA Könyvkiadó *gondozásában megjelenő Werbőczy István* Hármaskönyvének *kétnyelvű – latin–magyar – kiadása. A mű díszkötéses változatát egy Werbőczy-érem hiteles másolata díszíti.*

*

Az Akadémiai Kiadó *november végén a brüsszeli székhelyű* Vander *Könyvkiadó tevékenységét bemutató kiállítást rendezett a budapesti Váci utca 22. szám alatti* Studium Könyvesboltban. *A kiadó december 6-án ugyanitt négy nagy francia könyvkiadó cég, a* Bordas, *a* Larousse, *a* Nathan *és a* Les Presses de la Cité *kiadványait közreadó bemutatót szervezett.*

*

Felhívás a kiadókhoz. *A Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülése a jövő évben is megrendezi a* „Szép magyar könyv" *versenyt, amely a korábbiakhoz hasonlóan továbbra is nyitott, azon igényesen megformált kiadványaival minden könyvkiadó részt vehet. A versenyt az 1990-ben megjelent könyvekből tíz kategóriában rendezik. (Társadalomtudományok, természettudományok, szakkönyvek, ismeretterjesztő kiadványok, tankönyvek, szépirodalom, gyermekkönyvek, művészeti könyvek és fotóalbumok, bibliofiliák, reprintek és külföldről átvett kiadványok.) Részletes felvilágosítás, a verseny szabályzata a „Szép magyar könyv" verseny titkárságán igényelhető. (MKKE Kiállítási Gyűjtemény, Budapest VII., Nyár u. 14. 1072. Telefon: 122-9846.) A könyvek* beküldési határideje: 1991. január 31.

*

Tavaly emlékezett meg az irodalmi élet Anna Ahmatova, *a XX. századi orosz költészet egyik legkiemelkedőbb képviselője születésének 100. évfordulójáról. A költőnő nem csupán magas szintű alkotásaival írta be nevét az irodalom történetébe, de tragikus sorsával is. Férjét ellenforradalmárként végezték ki, fia pedig többször is megjárta a sztálini Gulág poklát. Őt magát „a burzsoá múlt maradványaként" – rövid időszakoktól eltekintve – publikálási tilalommal sújtották. Az 1966-ban elhunyt költőnő összes verseit az évforduló alkalmával az amerikai Massachusetts államibeli Somerville-ben működő* Zephyr Press *jelentette meg, két kötetben. A kiadvány számos olyan költeményt is tartalmaz, amelyek a Szovjetunióban eddig még nem láttak nyomdafestéket.*

*

A Könyvszakma Dolgozóinak Szakszervezete *önsegélyező alapítványt hozott létre, amelynek célja munkanélkülivé vált tagjainak a támogatása. Az alapítvány nyilvános, azt bárki, egyének, a magyar könyvszakmában és szakmán kívül működő gazdálkodó szervezetek anyagi lehetőségeik szerint támogathatják. Az alapítvány neve:* Bródy Önsegélyező Alapítvány. *A kuratórium elnöke* Szántó Tibor *könyvművész. Az alapítvány számlaszáma: MHB 222-18755. A szakmai szakszervezet munkaerő-közvetítéssel is foglalkozik, jogsegélyszolgálatot is nyújt, valamint munkajogi és egyéb jogi kérdésekben áll a tagság rendelkezésére.*

*

Nemeskürty István főszerkesztésével – megújult szerkesztőbizottsággal és szerkesztőséggel – három hónapnyi szünet után újraindult a Látóhatár *című szemléző folyóirat. A magyar kulturális sajtóból válogató orgánum két őszi száma kibővített terjedelemmel igyekszik pótolni a nyári kényszerszünetet.*

*

Sándor Dénes, a Népszava Kiadó Vállalat felelős szerkesztője életének 53. évében, tragikus hirtelenséggel elhunyt. A Könyvvilágban sokat publikáló szerzőnk emlékét kegyelettel megőrizzük.

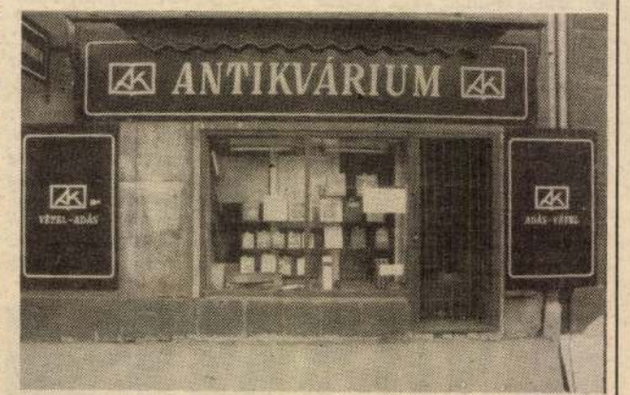

Újra megnyílt az Óbuda Antikvárium a Lajos u. 49/B alatt. Mintegy félmilliós készletében népszerű és tudományos művelődéstörténeti munkák, háború előtti és új kiadású regények éppúgy megtalálhatók, mint albumok és ifjúsági regények, valamint német és angol nyelvű kiadványok.

ZICHY Mihály

Balázs Deiner: Zichy Mihály szobra
Tbilisiben. = Földrajzi Múzeumi
Tanulmányok, 9. (1991) 47. ll.

Kiss Sándor szobra

fordulat is egyidejűleg ment végbe Er
itt dokumentálható a legjobban. Jól és
kedelmi tőke magyarországi befolyás
művészeti orientációnak az a változá
szentély frank és svábföldi kapcsolata
párját ritkítja; rokonai főleg fejlett alfö
függés előrevetíti annak az összefüggé
kumentumai a felvidéki és erdélyi kirá
só) templomépületei közötti műhelyk
templom a 15. század elején hallatlan
képviselt; benne egyenesen a császári
gai dómépítkezéséről merített bravúr
vel", melynek motívuma Kolozsvárott
kálva — a segesvári Hegyi templom
időből importált Pietà-szobrot s 1417
szignált Keresztrefeszítés-csoportot ta
messze terjedő kapcsolatairól tanúsk
adatai, távoli zarándokhelyek jelvény
nyomatai, a *Defensorium Mariae virg*
hermányi kápolna falképein. Mint az
kedővárosokban is találkozunk a pat

ZICHY Mihály

a Zichy-hagyaték megmentéséről

Beinyi 1991 31-34. ill

ZICHY Mihály festő

Zala, R.k.templom - főoltár

KOPPÁNY Tibor: A Balaton környékének műemlékei. Bp. : OMvH, 1993 221.

ZICHY Mihály

HAJDU László: Töredékek Zichy Mihályról /Beszélgetés Bényi Lászlóval/. = Világ, II. évf. 26. sz. 1991. junius 26. 37 - 39. p. ill.

ZICHY Mihályl

GELLÉR Katalin: Megujult a Zichy Mihály emlékmuzeum. = Magyar Nemzet, LV. évf. 119.sz. 1992. május 21. 11.p.

ZICHY Mihály

kérdésre tehát a mondat magában rejti a választ: Nem szárnyalhat magasra ennek a népnek a nyelve? De igen! És magasra is kell szárnyalnia!

Az öröklét kulcsának meglelése a Sors, a Véletlen, Isten dolga. Az öröklét keresése – anyanyelvünké és a magunk öröklétéé – azonban a mi föladatunk. A mi kötelességünk. A mi dolgunk. Most és mindörökké.

Jávorszky Béla fordítása

Rab Zsuzsa

Ilja Repin levele Miskolcra

Édesapám, görög–latin szakos tanár, kezdő éveit a Szatmárnémeti Református Gimnáziumban töltötte. Ott érte a mozgósítás, onnan vonult be már az első napokban, egyenesen a világháború poklába, Przemyslbe. A bevonuló fiatal tanárokat és felsőosztályos diákokat népes csapat kísérte ki a katonavonathoz. Köztük volt Édesapám kedves tanítványa, a több mint kilencven évet megért, tavaly meghalt Tauszig Mária néni, később finn–magyar szakos tanár, akivel egészen haláláig sűrűn leveleztünk. Mindvégig teljes szellemi frisseséggel bírt, hajdani élményeit, Édesapámmal kapcsolatos emlékeit szedte csokorba és remek stílusával megosztotta velem. Egy becses és féltve őrzött emlékét is elküldte (örökül hagyta rám): a világhírű orosz festő, Ilja Repin hozzá írt levelét, fénymásolatban. Ezen a levélen keresztül szinte testközelbe jutottam nemcsak a nagy festőhöz, hanem kortársaihoz: Liszt Ferenchez, Zichy Mihályhoz, Munkácsyhoz is.

Mária néni akkor ajándékozott meg ezzel a levéllel és Repin fényképével, amikor beszámoltam neki szentpétervári utamról és a Pétervárhoz közeli nyaralótelepről, Repinóról (Karélia, finn nevén Kuokkala), ahová pétervári barátaink jóvoltából ellátogattunk, hogy megnézzük Repin házát és sírhelyét.

Íme a levél, dr. Szémán István pápai prelátus (Miskolc) fordításában (megjegyzés: fordítás oroszból, eredeti levélről):

„Nagyságos Úrnőm! Bocsánatot kérek hosszú levelemért. Be kell vallanom, hogy én Önnek csak oroszul írhatok. Lám, Zichyvel foglalkozik. Én ismertem Zichyt, voltam nála, és nagyon szerettem művészi munkáit. Ezek nagyobbrészt akvarellek voltak. Az olajfestést nem szerette, s leginkább az albumokban szerepelt, amelyeknek rendelői nagyhercegek voltak. Ezeket az albumokat csak a velük vagy udvartartásukkal való ismeretség révén lehetett látni. Ezek az akvarellek annyira érdekesek voltak, hogy mi – igaz és nem igaz úton – okvetlenül gyönyörködni akartunk bennük.

Magyarok ritkán kerülnek hozzánk. Tudjuk, hogy Liszt magyar volt. Lisztet csak egyszer láttam Rómában az utcán, amikor nála volt leckeórán a mi fiatal zeneművészünk: Michele Uvarov, akit Epirusznak hívtak magas termetéért. Aztán csak hangversenyen láttam Lisztet, de ott is nagyon ritkán. Egyszer azonban szerencsés voltam abban az ágyban hálni, amelyben Liszt hált (1887–1889). Ez Tirolban volt Tonf-Garten állomáson, Itter várában, amely Liszt egyik tanítványának, Menter Zsófia tehetséges zongoristának tulajdona volt. Menter Zsófia nagyon tetszett nekem, s vágytam, hogy portréját megfessem. A portré festését Szentpétervárott kezdtem meg. Amikor azonban Menter Zsófia nyárra Tirolba költözött, én is odautaztam Itter várába, hogy befejezzem M. portréját. Nem tudom, mi lett a sorsa ennek a portrénak. Sikerült-e azt nekem a lehető tökéletességig megalkotni? (1888–1890)

Liszt F.-t aztán fényképről ismertem, s megfestettem értékes arcát (figuráját) – a Dance Macabre vázlatát. Az most az Akadémiai Múzeumban van.

Az Itter-kastélyban vidám volt az élet, volt ott néhány fiatal művész-muzsikus, akik közül kitűnt Szapelynyikov, akibe Menter Zs. szerelmes volt.

Ismertem még Munkácsyt, voltam a műtermében és nagy művésznek tartottam. Bocsánatot kérek a rossz írásért.

Ilja Repin
a cári művészeti akadémia tagja."

1930. március 9.

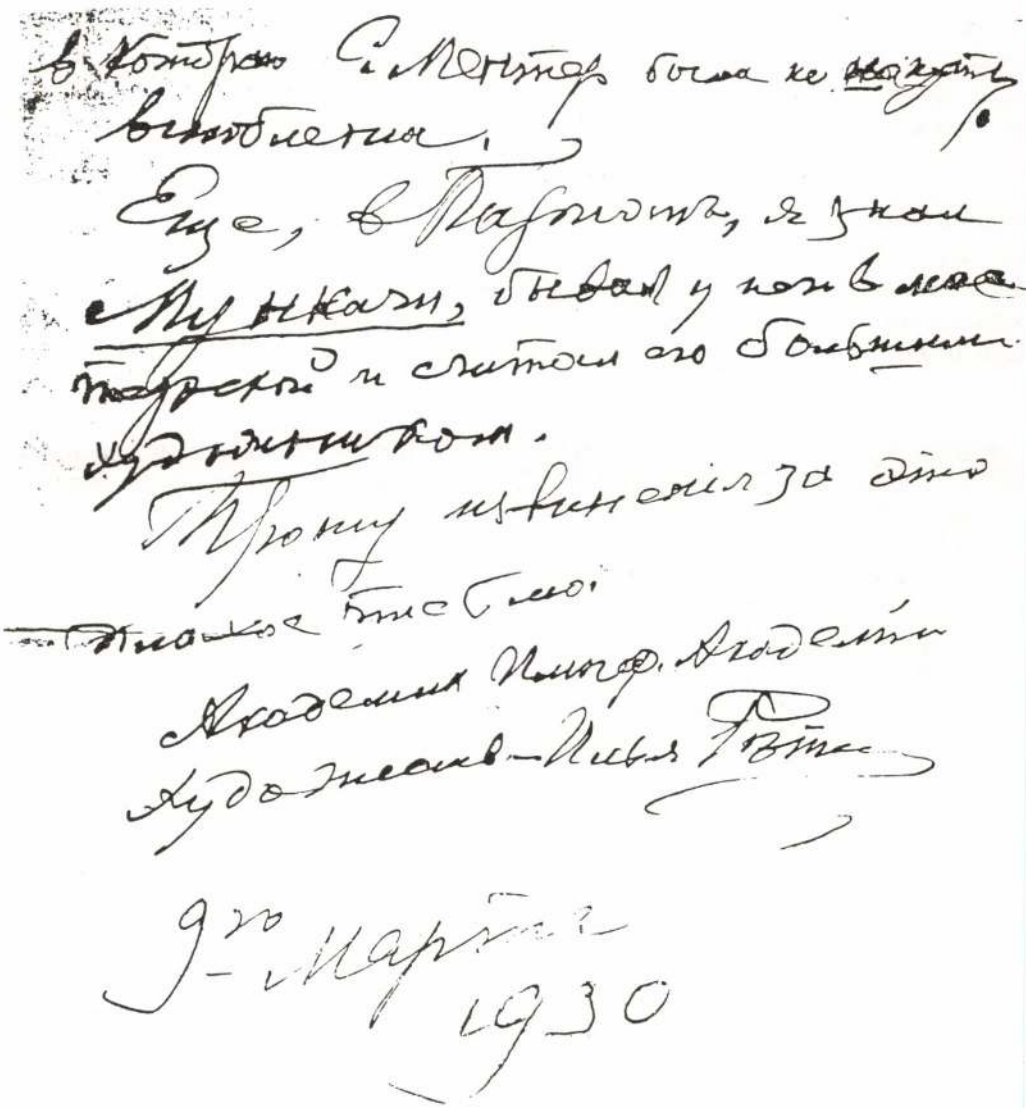

A levél halála évében íródott, 86 éves korában. Nem csoda a „rossz írás".

Repin magyarországi hírnevét és népszerűségét a millenniumra elküldött grandiózus képe: *A zaporozsjei kozákok levelet írnak a török szultánnak* alapozta meg. Még vidékről is tódultak látására, ahogy a korabeli lapok beszámolnak róla. Tizenegy évig dolgozott a képen (1880–1891). A vérbő kacagás, a maró gúny, a vaskos humor szinte hallhatóan harsog a képről, amelynek szereplőit Repin „korunk legtehetségesebb embereinek" mondta.

Szuggesztív erejű képeinek zömét a moszkvai Tretyakov Képtárban és az Orosz Múzeumban csodálhatjuk meg. Órákig állna az ember például a híres *Hajóvontatók a Volgán* című képe előtt (1873), amely egycsapásra felhívta rá a figyelmet mint az orosz festészet egyik legragyogóbb jelenségére. „A teherhúzó emberi barmok félelmetes tömegének keserű sorsát még sohasem láttuk megfestve ilyen döbbenetes erővel..." – írta festőtársa, Sztaszov.

Sorolni műveit lehetetlen e szűk keretben, hiszen csak portrét háromszázat festett. Említsünk meg mégis néhányat a leghíresebbek közül: *Körmenet a kurszki kormányzóságban, Szofja Alekszejevna cárnő a Novogyevicsij kolostorban, Rettegett Iván és fia, Iván, Nem várták,* a több mint nyolcvan embert ábrázoló 35 négyzetméteres *Az Államtanács ünnepi ülése 1901. május 7-én* – aki látta, alig bír elszakadni az egésztől és a részletektől.

*

Repino, a Finn-öböl partvidékén. Fenyőgerendákból épült, hatalmas nyaraló-műteremház a csodálatos fenyő- és nyírfaparkban, Repin élete utolsó harminc évének színhelye. Rajtunk kívül senki. Belesünk a műterem üvegablakain, félbehagyott vásznakat, szobrokat, vázlatokat látunk, a festő utolsó kezevonásait. A parkban magányos zenepavilon, ahol gyakran összegyűlő barátait, írókat, festőket, tudósokat szórakoztattak a muzsikus-vendégek. A parkban apró tavak. A kavicsos út a park végébe vezet: Repin sírhelyéhez. Fehér márványobeliszk Repin bronz-mellszobrával. Rajta csak ennyi: Repin.

Illatozik a fehér éjszakák vadon termő, szépséges virága: a szellőrózsa. Szedünk egy csokorral, és letesszük a csöndes nyughelyre.

ZICHY MIHÁLY

1850

76. márc. 12. Ugyanaz hasonló tárgyban ír Zichy Mihály úrnak 128. p.

életrajza bekatlásére a MNM-ba.

1846

167. okt. 19. A pesti műegyesület két olajfestvényt nyújt be ajándékban, u.m. Koporsóbazárást Zichy Mihálytól s régiségbúvárt Heinrich Eduardtól

Müvtört. Ért. 1990 12 126

1851

159. szept. 2. Zichy Sándorné szül Eperjessy Júlia assz. jelenti az igazgatónak, hogy azon, fia Zichy Mihály

által festett és „Krisztus levételét a keresztfáról" ábrázoló kép a museumnak engedtetik át. Szerzemény

130.

1852

71. máj. 4. Az igazgató Zichy Mihály nagy festménye rámájának költségvetését terjeszti fel

75. máj. 8. A pesti műegylet folyamodik, hogy a múzeumban tarthassa idei műkiállítását.

levonások: jöv. adó .....

községf. h. .....

Kifizetendő összeg: .....

azaz .....

...szege napon hiánytalanul felvettem.

...szege alábbi címemre kiutalni: ....

.....

st, 19 ..... hó ..... r

MTA KESZ

ZICHY MIHÁLY

45, 46, 152

Oltványi 1991

M OBLATIONE CONSECRAUIT ÉN
FICANTUS HEBR. 9 V II EV ADVENIENS
FUTURORUM BONORUM PER PROPRIUM
GEMEL IN SACRARIUM ETERNA REDEMPTIONEM
SUS CHRISTUS SALVATOS NUNDI; AD. 1647."
a, amint a latin szövegből is kitünik,
kecskeméti kereskedő és bolttulajdonos.
város kereskedőrétegének, hiszen
őt, mint "Kecskemét Városának
voltak ritkák az ilyen jellegü adakozá-
házat /és annak iskoláit/ támogató
n megtérült. Vagyi

ZICHY Mihály

1877.

454. júl. 15.	„Erzsébet királyné Deák Ferenc ravatalánál" Zichy Mihálytól. Szerz.	102 r
535. aug. 25.	„A királyné Deák Ferenc ravatalánál" nem adatik a bécsi kiállításba	

1887

515. dec. 31.	Zichy Mihálynak 1 és Ligeti Antalnak 3 kézrajzára 600 ft. kéretik.

106.

M. ÉRT. 1991. 1-2

ZICHY MIHÁLY

91 11.52
12.17

Új Művészet

ZICHY Mihály

GELLÉR Katalin: Démon a világszinház szinpadán. =
Müvészet, XXVévf. 7.sz. 1984 31 -34.p. ill.

ZICHY Mihály

ÁDÁM András: Figyelmete ajánlom.
= ÉT, XXXIX. évf. 6. sz. 1984. II 10.
184. p.

Szovjet Kultúra Hária, Zichy-Vidal

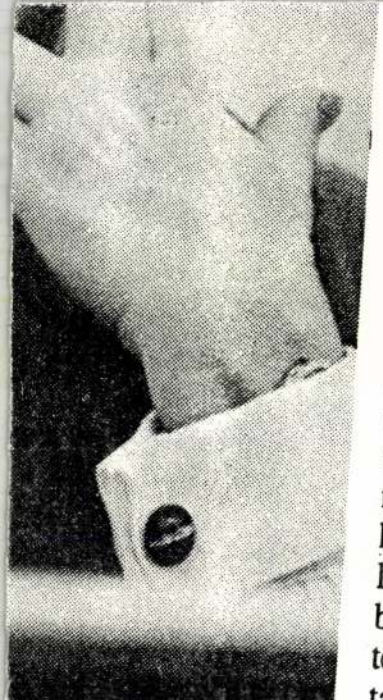

ódtak" FOTÓ: KRISTA GÁBOR

magát, a politika irányítását
né.

— *Korábban az ön viszo*
tall Józseffel rendezett volt.
szont, ahol tudnak, ott törnel
egymás orra alá... Nem ar
szó, hogy két dudás nem f
egy csárdában?

— Kérdését nem minősí
Antall Józsefet évtizedek óta
rem, tisztelem, szeretem, s
szem, ez kölcsönös volt. Ad
mogattam, amíg nem észlelte
hogy az MDF sokkal lassabb
lad a kitűzött célok megvalós
ban, mint ahogy én azt korább
tételeztem, s ahogy helyesnek
tam volna. Óva intettem attól,
az államigazgatás gépezetét
módon alakítsa át, ahogy meghi
te; azaz hogy minden szinten
szerre nyúljon hozzá e gépezet
Ez kudarccal és káosszal fen
tett, s ez mára már jól észlelhe
Már itt csalódtam. S ugyanakk
ányoltam azt is, hogy a rendsz
tás érdekében nem történtek
szükséges intézkedések. E kés

, mint a mai...
n jönne ki? Az MDF-
'0-ün az FKgP-ba?
így. De nem csak az
ak átülni! Más pár-

ZICHY Mihály

R.BAJKAY Éva: Zichy Gruziában. = Művészet, XXV.évf. 7.sz. 1984 28 - 30.p. ill.

Bp., Szovjet Kultura és Tudomány Háza,

ZICHY Mihály

Brestyanszky Ilona: A romantika igazi gyermeke.=

Nők Lapja. XXXVI. 9, 1984. marc. 3. 22-23. p. ill

Bp. Szovjet Kulturális Rain. Zichy Mihály

ZICHY Mihály

(megay): Zichy Mihály kiállítás = MV. XLVII. évf. 26. sz. 1984. febr. 1. 7. p.

Bp., Szovjet Kultúra és Tudomány Háza, 1984

szeti és munkavédelmi

éseinek, gyüjteményeinek
elmi, tüzrendészeti és
l az igazgató gondoskodik,
zeti Szabályzatának illetve
ak megfelelően, a kijelölt
kavédelmi felelős segitsé-
agvédelmét a III., Dokumen-
k felügyelete és irányitása
yes gyüjtemények kezelői

ZICHY MIHÁLY

Sz. A. [Siekely András]

Zichy-művek a Semmelweis utcában

Kill. Szovjet Kultúra Ham

Új Tükör, 1984. febr. 19. XXI. évf. 8. sz. 24-25.

M

Beszélgetés Hegyi Lóránddal, a bécsi Modern Múzeu igazgatójával

– Az elmúlt évtizedek nyugat-európai művészettörténet lényegében elutasította Kelet-Európa kortárs képzőművész sokszor jelentős eredményeit sem méltányolta. A szakemb úgy vélekedtek, hogy a politikai diktatúrák talaján művészet nem jöhet létre. Később ez az álláspont valame változott, de a kelet-európai művészet elfogadása még vár magára. Művészet- és kiállításszervező tevékenységeddel dettől fogva arra törekszel, hogy értékes művek bemutatás bizonyítsd az egyetemes művészetben Kelet-Európa és belül Magyarország művészetének jelentőségét. Tevéken gedben mikor kapott hangsúlyt ennek a gondolatkörn kimunkálása?

– A hetvenes évek végén kiállításaimmal még nem gor hattam gyakorlati eredményekre, de már akkor is meggyőz semmé vált, hogy nem létezik olyan abszolút biztos mér nyugati művészetben, amelyhez képest a magyar, a cse jugoszláv vagy a lengyel művészet elmaradott, vagy fáziské ben van, vagy a megformálási módok ezekhez a b

ZICHY MIHÁLY

XLII. 55.

P. Szűcs Julianna:

Botránykép a múlt századból

: Mélázások egy Zichy-kiállítás

ürügyén

Szovjet Kultúra Hala

Népszabadság, 1984. márc. 6. 7. lap

ZICHY Mihály

Tasnádi Attila: Zichy-Viallitás Budapesten.
= Népszava, 112-30. 1986. febr. 5. 6. p.

Bp. Szovjet Tudomány és Kultúra Háza,
Zichy Mihály Viall.

és Weissenburg követei. Ezeknek levelét a nürnbergi Schenkbuch-ból tudjuk, amely megmondja, hogy mennyi és mily értékű bort adott a város az illetőknek. Említtetnek még Schaffhausen, Bamberg és Würzburg követei, de valószínű, hogy ezek is más ügyekben jelentek meg volt Nürnbergben, különösen Schaffhausen követei, amely város különben sem tartozott a brandenburgi őrgróf területéhez.[1] Meg volt híva Regensburg is, amely megkereste Nürnberget, írna neki valami újdonságot az őrgróf által hirdetett gyűlés felől, mire Nürnberg november 12-én közölte Regensburggal, hogy a gyűlés tekintetében újdonságot nem közölhet vele. Regensburg különben a gyűlésen nem jelent meg és megkereste Nürnberget, hogy távolmaradását Frigyes őrgrófnál mentse ki. Nürnberg november 18-án tudatta Regensburggal, hogy levele elkésve érkezett, mert Frigyes őrgróf már november 18-án elhagyta a várost és így Regensburgot nem menthette ki, de kilátásba helyezte, hogy a várost a történtekről egy megbizottja útján élő szóval fogja informálni.[2]

ZICHY MIHÁLY

Wagner István

Zichy - redivivus?

: Magyar merlev rajzai Grúziából

17/44

Magyar Hírlap, 1984. febr. 28. 6.

vald Oberhuber: Szék,
ső-belső forma, Chair, in-
outer form, 1968, tölgy-
uharfa, 141×166×171
136×41×48 cm

esto Tatafiori: Vitam
rendere vero (Az életet
igazságnak szentelni),
ote life to justice, 1982,
za, tempera, gitt, papír,
észes, 152×172 cm

határozza a gyűjtés irányait. Az anyagi lehetőségeket a

Miért lenne tehát negatív és

ZICHY Mihály

Lacrkó András

Zichy Mihály és a könyves

Dunatáj, 1984. máj. VII. évf. 2. a. 39-44.

onale d'Art
– azaz FIAC – 90.

november 1. között került megrende-
al a FIAC, a XX. századi művészet
– vagy legalábbis erre a címre a múlt
urópai vására. A franciák, annak
egtarthassák a „világ fővárosa" ci-
eghívták a nagy amerikai galériákat
a húszas évekből ismert „amerikaiak
ó, azzal a különbséggel, hogy Párizs
l csak díszlet: csak az ívet adja az
diadalmenetéhez.
is címlapján a Grand Palais keretét
obor-sziluett híven fejezi ki a művészeti
helyzetét. Csak adalék ehhez, hogy
ontból a párizsi vásár katasztrofális-
minthogy azonban a FIAC anyagát
emutatták, az eladások többsége ott
m véletlen, hogy a felvonultatott nagy
gérdekesebb és igazán meghökkentő
héri Samba (Galerie Patras), valamint
andján *Anton Solomoukha* mutatta be.
r vonatkozása, hogy *Csernus Tibor*
egy egész pavilont kaptak, a *Galèrie*
vilonját. Látható volt még egy *Moholy*
Kádár Béla-akvarell és egy *Kassák*-rajz.

Zichy Mihály

LACZKÓ András: Zichy Mihály és a
Tényvet. = Olvasó Nép, 1984. 3. 62-68. p. ill

N DER UMGEBUNG VON

er Gegend begann bereits zur
Tomaj, Fenék und Falud), de-
varen gezwungen, den Türken
n die unbearbeiteten Felder,
die „arbeitende" Bevölkerung
bieten der Umgebung heraus-

n 1653 bezeugen, dass neben
xtraneue) auch die „Adligen"
ngegend besassen oder miete-

von Keszthely hat auch in
lauert. Der in Keszthely unter
wanderte zum grossen Teil
ser in Wohnhäuser umgebaut.

he Bevölkerungszunahme und
Umsiedlungsbewegung Anfang
dem Druck der landesherr-
Aber auch die Hoffnung auf
on Soldaten spielte eine Rolle

Gyenes-Diás und Vonyarc-Vas-
lerschaft aus Keszthely bevöl-

tsbereiches hat sich eine eige-
nne und deshalb auch keine

KAPILLER IMRE:

„T
re
cs
ak
vé
ny

Rosty Antal 1812-be
hatjuk, de bizonyos, hog
a tűz Sümeg városban.
pusztítást jegyzett fel a
retű volt, hogy a tűz m

ZICHY MIHÁLY

Rózsa György: Mányalitól, Aba-Novákig. Bp. 1988 [rec.]

Müvtört.Ért. 1989 1'4 166.p

Oroszországban található műveiről

Gradlich, Michel : Mythes et rituels d
Mémoirs de la Classe des lettres
Bruxelles : Palais des Académies
1987

402 (M)
Gregor von Nazianz : Über die Bischöfe
vonBeno Meier
Studien zur Geschichte und Kultu
Paderborn : F. Schöningh
1989

403 (M)
Gunnlaugsson, Gisli A. : Family and ho
Acta Universitatis Upsaliensis.
Stockholm : Almqvist & Wiksell
1988

404 (M)
Halecki, Oskar : Europa Grenzen und Gl
Darmstadt : Wiss. Buchgesell.
1957

ZICHY MIHÁLY

Gábor E
Müvtört.Ért. 1990 1·225

ZICHY MIHÁLY

(1827—1906)

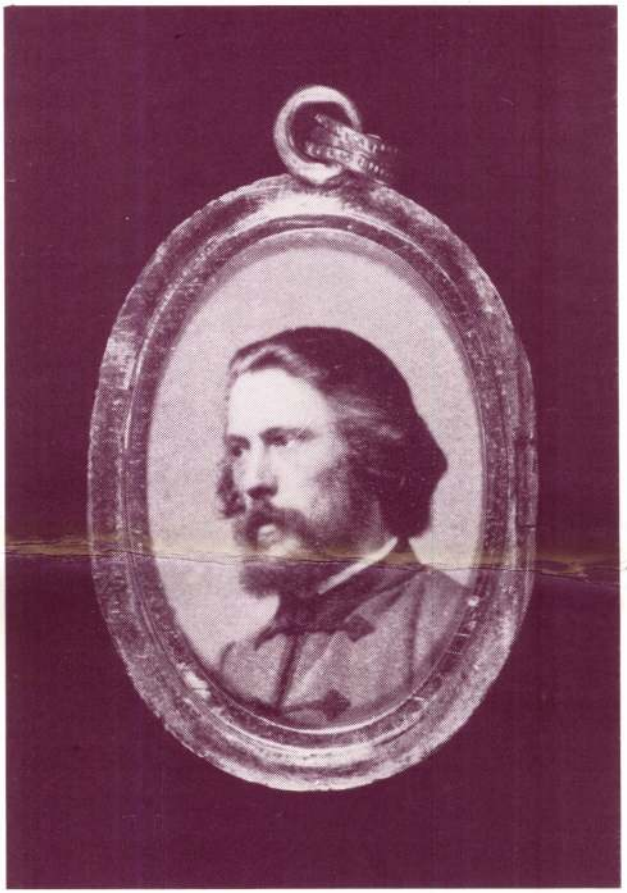

MEGHÍVÓ

A ZICHY MIHÁLY ALAPÍTVÁNY
A RIPPL-RÓNAI MÚZEUM
SOMOGY MEGYE ÖNKORMÁNYZATA
ÉS
TAB VÁROS ÖNKORMÁNYZATA

TISZTELETTEL HEGHÍVJA

A MEGÚJÍTOTT ZALAI
ZICHY MIHÁLY EMLÉKMÚZEUM
KIBŐVÍTETT ÁLLANDÓ
KIÁLLÍTÁSÁNAK
1992. MÁJUS 16-I

ÜNNEPI
MEGNYITÓJÁRA

*

AZ ÜNNEPSÉG VÉDNÖKE
GYENESEI ISTVÁN
SOMOGY MEGYE ÖNKORMÁNYZATÁNAK
ELNÖKE

MŰSOR

15.00 órakor:

GÖNCZ ÁRPÁD, a Magyar Köztársaság Elnöke megnyitó beszédet mond

FEKETE GYÖRGY, a Művelődési Minisztérium h. államtitkárának,

SZINYEI MERSE ANNA, a Magyar Nemzeti Galéria tudományos főmunkatársának,

KIRÁLY ISTVÁN SZABOLCS, A Rippl-Rónai Múzeum igazgatójának, és

FARKAS ISTVÁN, Tab polgármesterének megnyitó szavai

BÉNYI LÁSZLÓ festőművész elmondja a zalai múzeum megmentésének történetét

A művészi műsorban közreműködik:

BALOGH EMESE
FARAGÓ LAURA
JANCSÓ ADRIENNE
LEGÁNY DÉNES
SOMOGYI JÓZSEFNÉ
SOMOGYI JULIÁNNA †
(Hangfelvétel)

Az ünnepség előtt és után
egy-egy órás múzeumi vezetés

ZICHY MIHÁLY

festőművész és műgyűjtő

1827–1906

MEGHÍVÓ

Felelős kiadó: Takács Sándor ig. h.
500 77 4137 Veszprémi Nyomda

A Somogy megyei Múzeumok Igazgatósága
és a Dél-balatoni Kulturális Központ

szeretettel meghívja Önt
és kedves családját

ZICHY MIHÁLY
festőművész és műgyűjtő

születésének 150. évfordulója alkalmából
rendezendő

kiállítás megnyitójára

1977. október 14-én, 18 órára
a Dél-balatoni Kulturális Központ
(Siófok, Fő tér 2.)
kiállítótermébe

A kiállítást megnyitja:
Honfi István megyei múzeumigazgató

A kiállítás megtekinthető:
október 14-től november 15-ig
kedd kivételével naponta
10–12 óráig és 13–20 óráig

A megnyitót követő ünnepi műsor a színházteremben
19 órakor

SOMOGYTÓL A KAUKÁZUSIG

Közreműködnek:

Keres Emil
Csernus Mariann
Jancsó Adrienne
és Bíró Attila zongoraművész

Bevezetőt mond: dr. Bende István

ZICHY Mihály

HAJDÚ Lajos: Töredélek Zichy Mihályról [Beszélgetés Benyi Lajossal]. = Világ, II. évf. 26 sz. 1991. június 26. 37-39. p. ill

63. 1963.1-2.köt.
64. 1964.1 köt.+index kö
65. 1965. 1.köt., 13-17,
66. 1966.1-2.köt.+index
67. 1967.1.köt., 13,15-2
68. 1968.
69. 1969.
70. 1970.
71:1-2,4-8,10,12-21,23-2
72. 1972.

41. Das Schweizer Buch. - Le
- Il libro Svizzero. Ser
lichungen ausserhalb des
Zürich, CHE.
56. 1956:1-5+Halbjahresr
57. 1957.
58. 1958.
59. 1959.
60. 1960.
61. 1961.
62. 1962.
63. 1963.
64. 1964.
65. 1965.

Zichy Mihály
festő

TÁRLAT

ZICHY MIHÁLY (1827—1906) — Somogy megyében, Zalán született — ma itt emlékház várja a látogatókat. Alig húszesztendős, amikor rajztanító lesz Katalin orosz nagyhercegnő mellett, 1853-tól több izben kap cári megbízást, évekig a cári udvar festője. 1874-től 1879-ig Párizsban él, a Párizsi Magyar Kölcsönösen Segélyező Egylet elnöke. Végül élete utolsó húsz évét is Oroszországban tölti, ott is hal meg. Théophile Gautier — Balzac és Victor Hugó barátja, Goya és Coubert egyik felfedezője így méltatja 1858-ban művészetét: „Zichy, mint Gustave Doré, rendkívüli zseni". Rajzai, festményei valóban nagy tehetségről árulkodnak. A magyar közönség Az ember tragédiájának és Arany János balladáinak illusztrációiból ismerheti művészetét a legjobban.

Magy. Nemzet 83-VII. 15. 82.

ezt az ő meggyőződése szerint rettenetes nagyságu, kurta farkú macskát. Ezen élvezetben zavart engem a jobb oldalról hallatszó hangos „tirons!" a bal oldalról pedig ép oly hangos „wachti!" figyelmeztetések, s valóban fejünk fölött sziszegve repült át három fekete fajd kakas — balról pedig ugrált felém és a lineán át egy teljesen megfehéredett nyul. Kellett is nekem egy komisz nyul, illyen nobilis zsákmány után! — de ha kellett volna is — örömömben elfelejtettem puskámat ujra megtölteni. A hajtók orditva, dalolva, sivitva már kiérkeztek a vadászok vonalára. Jobb oldalról még egy pár lövés hallatszott. Vége volt az első hajtásnak.

Én, puskámat vállamra vetve, mellemen keresztbe font karokkal, a tőlem kitelhető legheroisabb állásban, leányomnak megparancsolván hogy hallgasson, magam is némán maradva, vártam be hogy vadász társaim felém jöjjenek. Legelső volt a mi vadászunk, a ki nagy megnyugvással és örömmel gratulált, és futott tovább a vadászok sorát rendbe inspiciálni. Közeledtek a hajtók, ezek is csodálták a nekik csak ugy hallomásból ösmert állatot. Jött végre Prevost barátom is. Eleinte azt hitte hogy valamit elpudlisztam. Aztán közeledve észre vette millyen vadat ejtettem le — elsápadt! Hiszen ő is látta egy pillanatig az állatot, de ezt egy eltévedt, vagy saját markára vadászó kutyának tartotta. Ez ingerelte őtet leginkább. Bosszuságában nem is talált mást mondani, mint „disznószerencséd van!" „Jó van jó" mondám és „fizesd csak meg a husz kopekát az első lövésért" evvel még nőveltem bosszankodását. A mint már mondám, ezek a társas vadászatok megsemmisittik az emberek jó tulajdonságait — a rosszakat pedig felébresztik. Sokáig tartott, mig Prevost

Rajzok Zichy vázlatkönyvéből

bundája alol, nadrág zsebéből pénztárczáját kihuzhatta, s ebből kiszedve követelően kinyujtva tartott markomba bele nyomta a kis ezüst pénzt. Ezt én azonnal az én fegyverhordó leányomnak ajándékoztam, a ki nagyon megörült e váratlan meglepetésen.

Ekkor jött mi felénk jobb oldalról a süket Prokátor. Ezt futtában a mi vadászunk csak röviden értesitette hogy én egy hiuzt lőttem — oroszül risz. Rendesen a mi Prokátorunk keveset hallott, ez alkalomban pedig egy betüvel többet. Ugy hallotta hogy én egy Kriszt — a mi magyarul patkányt jelent — lőttem. Ez is sanda szemmel nézte a ritka állatot, de bosszankodását avval álarczozta, hogy véghetetlen szemrehányásokkal halmozott a végett, hogy én az ő „tirons"-jaira nem figyeltem és a szép fajd kakasokat át eresztettem lövés nélkül.

Ugyan azon uton a mellyen jöttünk kellett vissza vándorolnunk. Egyik erdő őrünk és a hajtók lépten követtek bennünket csodálva és kérdezve mért nem löttek az urak többször — a körben annyi vad volt! A nyulak a hajtókat majd nem lábaikról döntötték le. Vizsgálat alá vevén az utunkon levő, de már elhagyott állásokat, ki is tünt a több helyeken mutatkozó nyulak nyomaiból, hogy az elszalasztások okait másutt kell keresni. Az állások nagyobb része mellett, széles két egymáshoz közel szoritott két üléses mély nyomai, nyiltan elárulták a vadászok elszórakozottságát.

Kiérve a sürüből a nyitottabb térre vadászunk már hangosan dorgálta a vadász urakat, fegyverhordóikkal együtt. „Hja! az urak nem figyelnek, hanem szerelmeskednek, akkor ne vádolják a varász területet a vadak hiányával — vagy engemet, az őröket, de a hajtókat se a vadászat rossz vezetéséért, és ne csodálják ha zsákmány nélkül mennek haza. A nyomokból tagadhatatlanul kilátszik mennyien és mi közel hozzájuk futottak át a nyulak! — A mi muszka növendékünk lőtt két nyulat. Ez volt tiszta erkölcsiségének jutalma. Ez némileg lecsendesitette vadászunkat.

Megigértük neki hogy a jövő hajtáson komolyabban fogjuk magunkat viselni. Ezen jó szóval le is csillapitottuk őtet. Igaza volt az öregnek, mert valóban a hajtók is, ha látják hogy a vadász urak tréfálnak, hanyagul teljesittik munkájukat, a vadászati jó rend is felbomlik. Az igen rossz szokás volt nálunk hogy mi minden hajtást ennek végeztével megáldomásoztuk. Ezen hajtásban én nekem és növendékeinknek gratuláltak. A flaskók elővétettek és levevén a flaskókon srófra járó czink poharacskákat teleöntve ezt avval a mi flaskójában volt, Xeres, Madeira, de nagyobb részt Cognackal, össze koczczantva kiittuk. Illyen áldomásozások napjában 8—10-szer ismétlődvén, a vadászat végén a flaskók kiüresednek — és csak a mozgásnak a friss téli levegőben tulajdonitható, hogy a mi fejeink szerfelett meg nem telek.

(Folytatjuk)

virradora a lovarosban: a XIII., Visegrádi utca 69/c és a VIII., Kun utca 6—10. számú ház előtt az úttesten két-két négyzetméternyi útburkolat süllyedt meg. A Csatornázási Műveknél elmondották, hogy jelenleg 200 helyen van elzárva, illetve bekerítve egy-egy útszakasz Budapesten. A törött csatornák közül elsősorban azokat javítják ki, amelyek főútvonalakon helyezkednek el, vagy amelyek elzárják a víz útját, s elöntéseket eredményeznek.

— **Orvosi hír. Dr. Bihari Ágnes** bőrgyógyász szabadságáról visszaérkezett. Rendel: kedd, csütörtök 5—7. VI., Bajcsy-Zs. út 29. Tel.: 111—722. ×

— Közöljük, hogy augusztus **29-én a Budai Park Színpad nem tart szünnapot.** ×

— **Nemzetközi Fotóművészeti Kiállítás** „Az ember és a természet" Ernst Múzeum, Bp., VI., Nagymező u. 8., szombat déltől. ×

— **Balett-tanfolyam** indul a Szabadság-hegyen, a Jókai Klubban szeptember hó 6-án (XII., Hollós utca 5., telefon: 166—297). Iskolásoknak és játékos előkészítő óvodásoknak. Balettmester: Bednainé Sós Anna. Jelentkezni lehet hétfő kivételével délután 5-től este 10-ig. ×

— **Táncdalénekes-képzés** (jazz, beat), magyarnóta, népdal, jazzzongora, jazzgitár, hawaii gitár, dobtanítás, **zongora,** harmonika, hegedű. Zenei előképző gyermekeknek. Vezető tanár **Pintér Alice.** Zeneoktatói Munkaközösség, XIII., Pozsonyi út 3. T.: 316—795. ×

vetsége fotitkára, a párt és a munkásmozgalom régi harcosa, a Szocialista Hazáért Érdemrend kitüntetettje. Temetése szeptember 1-én, 12.45 órakor lesz a kispesti Újköztemetőben.

— **HALÁLOZÁS.** Mélységes szomorúsággal tudatjuk, hogy **özv. Ury Lajosné** 96 éves korában elhunyt. Temetése augusztus 31-én 3 órakor az Újpesti temetőben, Megyeri út. ×

— Szomorú szívvel tudatjuk, hogy **Sárkány István** nyug. bankigazgató (Rimaszombat) életének 84. évében elhunyt. Kívánsága szerint csendben eltemettük. Minden külön értesítés helyett. A gyászoló család. ×

— **Dr. Irmédi-Molnár László,** a műszaki tudományok kandidátusa, ny. egyetemi tanár, ny. ezredes f. hó 22-én hosszas betegség után elhalálozott. Temetése szept. hó 1-én, szerdán du. 3 órakor lesz a Farkasréti temető halottasházából. ×

— Fájdalommal tudatjuk, hogy **Bártfai Béla** ny. Tudományos Intézeti osztályvezető, a magyar galvanotechnika és felületvédelem egyik legrégibb és nemzetközi tekintélynek örvendő szakértője életének 72-ik évében hosszas szenvedés után elhunyt. Temetése 1971. aug. 31-én történik a Farkasréti temető halottasházából. A gyászoló család címe: Bp., XI., Kruspér u. 6—8. III. 51. ×

— **Köszönetnyilvánítás.** Köszönetet mondunk mindazoknak, akik drága édesanyám, **Forrai Ernőné** elhunyta alkalmával részvétnyilvánításukkal fájdalmunkat enyhítették, temetésén részt vettek. Nádorné, Forrai Vera és kislánya Marika. ×

4.

Szín: Balatonszépl[illegible] vasútállomás. *Idő:* [illegible] augusztus 20. (alkotm[illegible] ünnepe), 18 óra 20 [illegible] jegypénztár előtt eg[illegible] lélek sincs. Csak odané[illegible] tovább rohanok, be a[illegible] szobába.

— *Nagyon kellemetl[illegible] ben jöttem.*

— *Éspedig?*

— *Önök egy félórá[illegible] előtt megtagadták, hogy vonatjegyet adjanak ki a holnap déli budapesti vonatra.*

— *Nem is adok. Akinek jegy kell, jöjjön ide a vonat indulása előtt.*

— *Ön törvénytelenül járt el. Huszonnégy órával az utazás előtt kötelesek jegyet kiadni.*

— *A szabályzat csak úgy szól, hogy az utas m e g v á l t h a t j a a jegyét.*

— *Hogyan válthatja meg, ha önök nem adnak neki?*

— *Én pedig nem adom. Megveszik a jegyet, aztán meggondolják magukat, hazamennek autóval és én visszaválthatom a jegyeket. Nem Közért ez, nekem ne hord-*

Szín: Szépl[illegible] útál-lo[illegible]

— *Nem igérhetek semmit. Most úgy van, hogy a déli gyorssal megyünk Pestre, de ha adódik más alkalmatosság, még változtathatok.*

— *Nem tetszene akarni inkább holnap visszasétálni a jegyért?*

— *Nem. Kérem most azt a jegyet.*

— *Hát jó...* (És bánatosan odaadja.)

9.

KEDVES UTAS! SEGÍTSEN A MÁV-NAK! KERÜLJÜK A TORLÓDÁST! VÁLTSA MEG ELŐRE VONATJEGYÉT!

Ha adják.

Fehér Klára

SZEPTEMBER 4-ÉN

Műsoron:

CSÁRDÁSKIRÁLYNŐ ❀ LA MANCHA LOVAGJA

WEST SIDE STORY ❀ LÓVÁTETT LOVAGOK

MIT VESZTETT EL KISASSZONY? ❀ POMPADOUR

EGY ÉJ VELENCÉBEN

Zichy Mihály: Egy pétervári hajtóvadászat (V.)

1021

Hiúz a teríték en

Vadászunk a hajtókat erdő őreinkkel előre küldötte. A tél még nem állott be teljesen, a mocsárok a sáros utak még nem fagytak be, s ezen okból nekünk vadászoknak fáradságos lett volna területünk távolabb határáig gyalogolni, tehát az illyen fáradsághoz szokottabb hajtókat küldöttük odébb, mi meg az erdő és bokros szélein, a hol felváltva nyilt, hóval boritott szántóföldek, apró bokrokkal vegyülve voltak, a falu közelében, állittattuk fel magunkat.

De mielőtt ez történne sorsot huztuk az a czélra, előre készitett számos czédulákat. Ma a jelenlevő vadászok számának megfelelőleg az 1-sö számtól 10-ig. A ki millyen számot huzott, ollyan sorban állott ki fegyverhordójával. Ez igy volt az első hajtásnál. A második hajtásnál mindnyájan egy számmal előre rukkultunk. Az első lett második, második lett harmadik s igy tovább — a tizedik lett az első. Ezen módon a vadászok közt a chance-ok, a jobb és rosszabb állások egyenlően voltak felosztva.

Én nekem jutott a kilenczedik számu állás, Prevost barátom mint utolsó, tizedik volt baloldalról, a süket Prokátor pedig jobb oldalról szomszédom. Színészünk veszedelmes szomszédságától e napon mentve voltam, a min nagyon örültem. Az első számokat, miután ezek a ritka gyönge nyirfa erdő szélén kezdődtek, hátuk mögött pedig nyiltabb széna kaszálló helyek és szántó földek voltak, a mellyeken a vadászok a Vadászok vonalán (Schützenlinie) áteresztett vadokat lövéseikkel utolérhették, vadászunk 60—80 lépésnyi távolságra egymástól állitotta fel. Az utolsó számoknak, egy kis kanyarulattal már bellebb az erdőben és közelebb egymáshoz kellett felállani.

Jól megizzadtunk mig kiszabott helyeinkre érkeztünk — Prevost eszméjét a fegyverhordókat illetőleg, még elösmerésre méltóbbnak találtuk. Az én leányom a mi helyünkön berendezkedett, letörülve a gyenge havat csizmájának széles lapát alkatu talpával egy fagyökérről és az e mellett kiemelkedő garancsos gyepről, mindkettőnknek, tiszta helyet készitve, lecsücsült.

Prevost már néhány lépés távolságra volt tőlem, de még ráértem, halkan utána szóllani. „Prevost, áll a húsz kopeka az első lövésre?" „Rendben!" felelt ő, vissza se fordulva, és ballagott tovább. Utána meg, hátul nagyon decoltetirozva felemelt szoknyával az ő fegyverhordója. Az én odaszóllásom egy rendesen megtartott pari-ra én és barátom közt, vonatkozott. Husz kopeka az első lövésre, a melyet én ép olly rendesen megnyertem.

Az én állásom elég jó volt, előttem ritka nyir és sovány fenyőfák, bokros de elég átlátszó, imitt amott teljesen kopasz helyekkel. Előre 40—50 lépésnyire szabadon lőhettem. Szomszédaim és a távolabb állók, a kiknek éppen kellett, éles vadász késeikkel vagdalták le a kilátásukat gátoló ágakat. Prokátorunk főkép — hiszen füleit nem használhatta csak szemeire számithatott, igen helytelen zajjal vagdalta és igazgatta az állása előtt felnyuló, vagy lehajló ágakat.

Az idő meglágyult és kezdődött sürüen, széles összefagyott pelyhekben esni a hó. Esett pedig szél nélkül, nyugodtan játszva, mintegy keresztbe esve a mi a szemet kápráztatja és elfarasztja. A leesett hó nem csak az öltönyt, — a mellyen alig hogy odaragadva tüstént felolvad — áztatja, hanem a puskát is vastagon befedi. A vadász arczát is jól megmossa, vizzel teleönti és pillanatra megvakitja. Egészben ez egy igen kellemetlen kisérője a téli vadászatoknak. Én inkább eltüröm a fagyott, mint a nedves kezeket. Ezért nem érzek vonzást a halászati sporthoz.

Messziről hallatszott az erdő őrök kürtje, feleletül a mi vadászunk signaljára, a mi azt jelentette hogy a vadászokat felállitotta és a hajtók indulhatnak.

Alig hogy puskám kakasait felhuztam, a még mindig sürüen eső hóhálón át, ugy rémlett nekem, mintha valami mozgott volna előttem. Még jó messze volt, valami sokkal nagyobb a nyulnál, sokkal magasabb a rókánál — kutya e — vagy talán farkas? A sürü hóesésen át csak homályos silhoutte-ját láthattam a lépdelve közelebb jövő állatnak — szinét egy átaljában nem vehettem ki. Nem lehetett se kutya se farkas — farka nem látszott, feje is gömbölyü volt. Féltem, ha mégis kutyát lövök, akkor társaim szörnyen kinevetnek. Közeledett én felém a rejtélyes állat, még pedig Prevost szomszédom állása irányából. Hátha ez előbb meglátja, és orrom előtt lelövi? Az irigység határozott. Körülbelül 35 lépésnyire tőlem czélba vettem és rásütöttem.

Lövésemre az állat felemelkedett hátulsó lábaira és nyitott fogas szájjal, két körmös hosszu első lábaival a levegőben hadonázva mutatta fehér has szőrét. Most már a fekete folytokkal pitykézett sárgásszürke szőréről, macska fejéről és füleiről rá ösmertem, hogy ez hiuz. Nem késve a második lövéssel, az ugrásában körülbelül öt lépéssel közeledett állatot leteritettem. Meg se moczczant többé.

Az eset olly ritkaság volt, hogy én minden behozott vadászati szabályok ellenére, kitéve magamat szomszédaim esetleges lövéseinek is, állásomat elhagytam és leányommal együtt bementem a körbe, onnét mi ketten a gyönyörü állatot kiczipeltük, és állásom előtt, a legfestőibb mozdulatban kiteritettük. Szép, teljesen felnőtt hiuz volt. Óriási macska vagy miniature párduczhoz (csak a fark hiányával) hasonlitott. Nem tudtam eleget gyönyörködni rajta! Nagyon bosszankodtam mikor az állat fejét közelebb meg vizsgálván észrevettem, hogy az egyik felső fogat serétem letörte a száj jobb oldalán. No de csonkitva is szép állat volt.

Leányom is bámulva nézte

Zichy Mihály

kiállításon *41 ország nemzeti bemutatóval képviselteti magát, további 11 ország pedig a kiállítás különböző rendezvényein vesz részt.* Őszinte örömmel fogadtuk valamenynyiük jelentkezését, mert mindez amellett is vall, hogy *az általános emberi célok érdekében — mint amilyen az élővilág fenntartása — társadalmi rendszerüktől függetlenül, szívesen társulnak a nemzetek.* Ez a nemes jóakarat nyilvánult meg annak a számos nemzeti és nemzetközi szervnek és szervezetnek a buzgalmában, amelyek segítettek bennünket a világkiállítás szervezésében. Hadd mondjak mindannyiuknak köszönetet érte.

Az ember és a természet kapcsolata

— Annál is inkább megilleti őket a köszönet, mert segítségük önzetlen volt. Sem nekünk, sem más országnak nem származik közvetlen, anyagiakban lemérhető haszna a vadászati világkiállításból. Közvetett hasznunk annál inkább, annál több — hiszen kiállításunk *az ember és a természet kapcsolatának nemesítését, örökbecsű értékek bemutatását, egyszersmind védelmét szolgálja.* Ez pedig olyan cél, amelyért érdemes volt fáradoznunk, áldozatot hoznunk. Egyúttal büszkék vagyunk arra, hogy szocialista hazánk, a Magyar Népköztársaság az első ország, amely vadászati világkiállítás lebonyolítására vállalkozott, és — a nemzetközi vadászati tanács aktív közreműködésével és ajánlására — megkapta a rendezés jogát.

A részt vevő országok magyar kormánya nevében kívánom, hogy a kiállítás mozdítsa elő szerte a világon az erdők, mezők, vizek élővilágának megismerését, megkedvelését, bölcs hasznosítását; szerezzen újabb híveket a természetes környezet üdítő, vidító, egészségjavító hatásának; indítson el minél több egészséges kezdeményezést az emberi javak megóvására és fenntartására; erősítse a maga eszközeivel a népek közötti megértést, a békés, kulturált életet — fejezte be beszédét.

Körséta a kiállításon

A beszéd elhangzása után Losonczi Pál, az Elnöki Tanács elnöke megnyitotta a kiállítást. Ebben a pillanatban erdészek sortüze dördült el, megszólaltak a harsonák és felvonták az árbocra a kiállítás lobogóját.

A kiállítás megnyitójára érkezett vendégek ezután körsétára indultak a kiállítás területén. Először a díszcsarnokba mentek, ahol valamennyi kiállító állam színes mozaikokkal adott ízelítőt országának vadászati kultúrájáról és természetvédelméről.

A Szovjetunió pavilonját B. N. *Bogdanov* nemzeti megbízott mutatta be. Innen Irán, majd Olaszország pavilonjába látogattak el a vendégek. Ezt követte a kubai, a bolgár, a svájci, a mongol, az NSZK, a román, az NDK, a lengyel és a francia pavilon.

A finn pavilonban Losonczi Pál finnországi látogatásáról beszélgetett a finn vadászati szövetség elnökével. A jugoszláv pavilon előtt színpompás ruhába öltözött fiatalok énekkel, tánccal köszöntötték a látogatókat. Az angol pavilon után a magyar vadgazdálkodás logatta lapulevél nagyságú „talpacskáit", akár egy jóllakott ráérő cica, pillantásra se méltatva vendégeit. Amikor elkészült az egyikkel, a másikat vette sorra, majd a ritka szép fehér, fekete csíkozású bunda következett gondos alapossággal, s csak akkor emelte ránk zöld szemeit, amikor már mindezzel elkészült.

Az első fehér tigrist 1951-ben fogta be az indiai Rewa erdejében a rewai maharadzsa, s azóta tenyésztik. Ritkaság számba megy még a dzsungelekben is.

„Magyarország példát mutat"

A vadászati világkiállítás megnyitása alkalmából több külföldi személyiség nyilatkozott. Hettier de *Boislambert*, a CIC díszelnöke a következőket mondotta:

— *Magyarország példát adott arra, hogy a jövőben mit kell tenni a természet védelméért, a vadállomány óvásáért, kiméléséért.* Ezen a területen Magyarországnak — állíthatom — vezető szerepe van, mert itt a vadászati vezetők, a vadásztársadalom és — úgy gondolom — a természetkedvelő emberek is tisztában vannak azzal, hogy a modern világban hogyan kell értelmezni a természet védelmét és a vadgazdálkodás jelentőségét, hogy nem szabad bűnös-pazarlón bánni a természet adományaival. Hasonló véleménye van dr. Van *Maasdijknak*, a CIC elnökének is, aki a most megnyílt kiállítást tartja az eddigi legnagyobb szabású vadászati seregszemlének.

Joseph *Hamels*, a Kiállítások Nemzetközi Irodája (BIE) elnöke többek között ezeket mondotta:

val fölszerelt diszpécserszolgálat létesített a világkiállítás területé Az ügyeleti szolgálatnál tűrakoc és (XX-es) vezető nélküli bérk csi is rendelhető.

Jól jár, ha most használ

GÁZTŰZ

Minden „Komfor gáztűzhelyhez
1 db „Magdi" fa
1 db „Magdi" lá
1 db tejeslábost
ajándékozu
október 30-ig!
OTP-hitelakció!
Ingyenes házhoz

VASEDEN
BUDAPEST
SZAKÜZLETBEBI
Vevőszolgálat: VII., Rákócz
Értékesítési Irodánk: IX.,
Telefon: 185—755

Szombati Magazin
Magyar Nemzet
1997. július 26.

TUDNIVALÓK
Úri kaszinó
A település társasági életének meghatározó színtere a Rákoshegyi Úri Kaszinó volt, elnöke pedig ebben az időben Egyed József nyugalmazott rendőr ezredes. Annak idején nem csak tarokk-, illetve alsóscsatákat vívtak és bálokat rendeztek itt, hanem két tekepályája is volt a kaszinónak.
22. OLDAL

ÉRDEKESSÉGEK
Panoptikum
Kicsit hátborzongató, de érdekes s főként tanulságos sétát lehet tenni a budavári Sándor-palota patinás falai között: a magyar középkor ismert történelmi alakjaival találkozhat a látogató. S bár valamennyien viaszból vannak, a megszólalásig élethűnek tűnnek a Történelmi Panoptikumban.
23. OLDAL

KIKAPCSOLÓDÁS
Mirandolina
Goldoni Mirandolina című vígjátékát Szentendrén, majd Budán, a Hadtörténeti Múzeum kertjében s Esztergomban is játsszák. Magyarországon először a Vígszínházban mutatták be, Varsányi Irénnel a címszerepben, később a Nemzetiben Mészáros Ági alakította a női főszerepet.
24. OLDAL

DIVAT
Harisnyastílusok
A mini elterjedésével az utóbbi években egyre érdekesebb harisnyák jöttek divatba. A nagy gyártócégek rájöttek, a fiatal lányok szívesen mutatják a lábukat, ezért figyelemfelkeltő lábravalókat készítettek: csíkosat, kockásat, csipkemintásat, a legváltozatosabb színekben.
27. OLDAL

Zichy Mihály öröksége

„A szeszélyes sors hazámtól messze űzött..."

Zichy Mihály, a XIX. századi magyar rajzművészet legnagyobb tehetsége, a magyar festészet kimagasló művész-egyénisége néhány rövid mondata egész életét, munkásságát megvilágítja: *„A művészet nem fényűzési cikk, a művészet a művelődés eszköze, mint a nyomtatott könyv, és kötelessége, csakúgy, mint a könyvnek, hogy teljes meggyőző erejével a kor haladó eszméit szolgálja... A szeszélyes sors hazámtól igen messze és életem nagyobb részére száműzött... Többször hangoztatták, hogy nem tekintve ezt vagy amazt, mindig magyar maradtam. Hol itt az érdem? Aki oly szerencsés volt, hogy magyarnak szülessen, az mindig az marad."*

Zichy Mihály 1827-ben Somogyországban, Zalán, az egykori nemesi kúriában született, melyet a táblabíró nagyapa épített újjá 1830-ban. A korán elhunyt – szintén táblabíró édesapja után özvegye, *Eperjessy* Júlia két fiukat családi hagyományként

A Zichy család címere

a jogi pályára irányította. Mihály azonban, aki már gyermekkorában jól rajzolt, a művészpályát választotta. Bécsi diákként festészeti tanulmányokat is folytatott. *Waldmüllernél* tanult, és Mentőcsónak című festményével neve egyhamar ismert lett. *Batthyányi* Lajos arcképét 1849-ben, 22 esztendős korában festette meg. Waldmüller tehetséges tanítványát Pétervárra ajánlotta, a cár unokahúga festőtanárának. Így lett Jelena *Pavlovna* nagyhercegnő rajztanára, 1859-től pedig a „cár őfelsége festőművésze". Arcképek mellett az udvar díszünnepségeit, vadászatokat örökített meg. Meggyőződését soha nem rejtette véka alá, haladó eszméket hirdetett *Puskin, Lermontov* műveinek illusztrációiban is. Közben egy lipcsei műkereskedő kívánságára *Shakespeare Falstaffját illusztrálja.*

Tizenegy évi szolgálat után megvált a cári udvartól, és Párizsba utazott, 1874-ben ott telepedett le. Itt készült élete egyik fő munkája: *A rombolás géniuszának diadala* (Sok vitát elindító művében a háborús pusztításokért az uralkodókat tette felelőssé). Bárhová vitte sorsa, hazájáról soha nem feledkezett meg, magyar állampolgárságáról le nem mondott. 1879-ben a *szegedi árvízkárosultak javára rendezett ünnepély főmozgatója.* Ekkor már végleg hazakészült, zalai otthonába. Úgy tervezte, családja körében marad. Orosz felesége gyermekeivel már régen az ősi családi fészekben élt. Gyermekkora színhelyén helyezte el párizsi lakásának bútorait, minden berendezését, óriási könyv- és műgyűjteményét. A múzeum alapjait még az 1870-es években rakta le, amikor a kúria üvegházát alakította át műteremmé.

Ritkán látogathatott haza, ismét az egymást követő cárok festője lett, de az európai irodalom, nyugat és kelet nagyjainak műveihez készített rajzai, festményei mellett művészete tetőpontját Madách, Jókai, Arany remekműveinek illusztrálásával érte el. Rajzai, kifejezőkészsége nemcsak tehetségéről, hanem az irodalmi művek, a történelmi események ismeretéről, hazaszeretetéről tanúskodnak. – *„Hazafias kötelességemnek tartom művészetemet a mi költészetünk és költőink népszerűsítésére fordítani"* – írta.

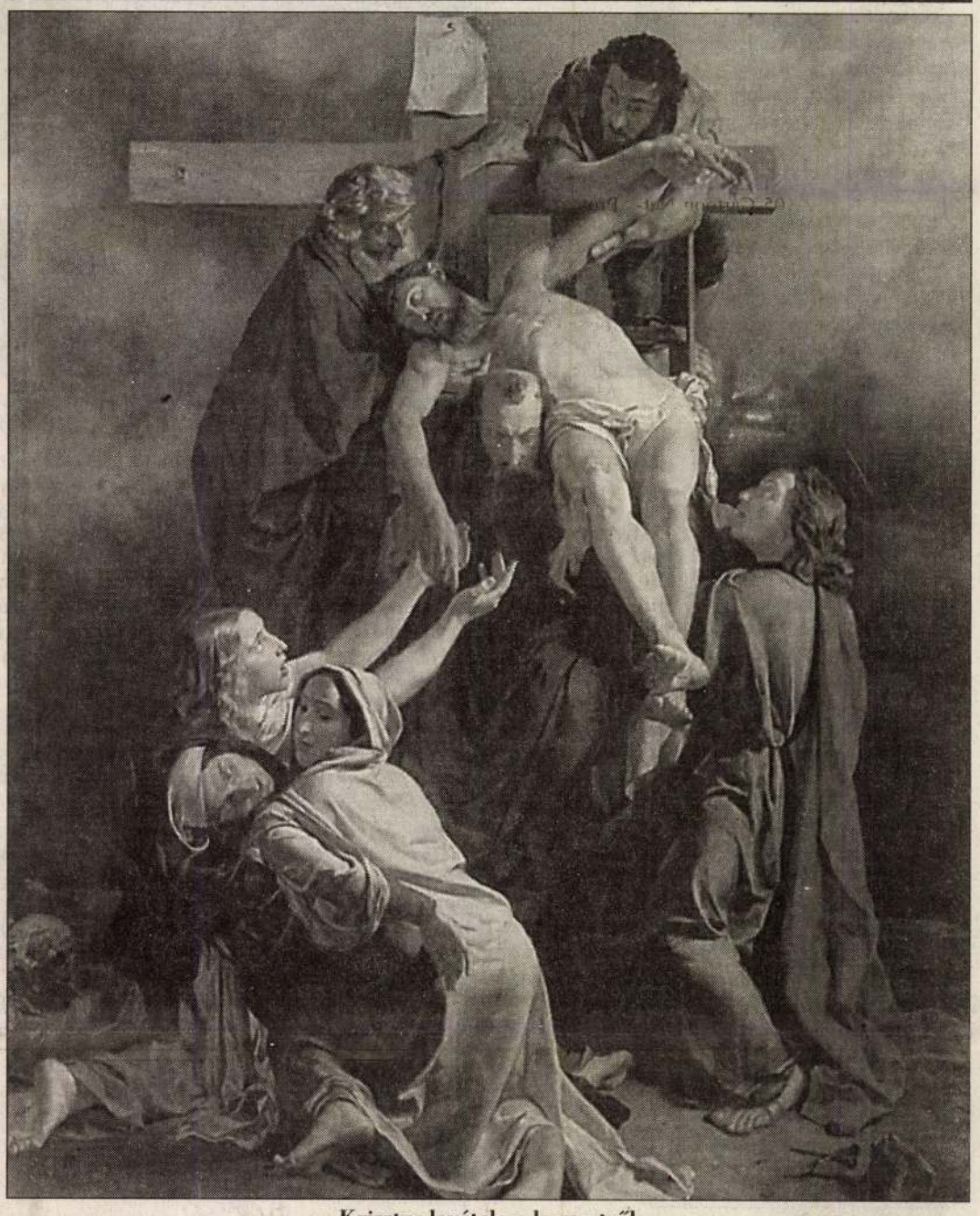

Krisztus levétele a keresztről

A múzeummá lett egykori nemesi kúria, a szülőház a világot járó művész értékes gyűjteményével – pétervári otthonának értékeit, gyűjteményét is hazatelepítette – a Dunántúl hadszíntérré válásával pusztítók prédájává vált. Unokája, *Csicsery-Rónay Istvánné* áldozatot is vállaló segítőtársakkal igyekezett összeszedni a fellelhető művészi hagyatékot. Egyidejűleg *a múzeum anyagát magángyűjteménnyé, ugyanakkor örökös letétté nyilvánítatta a magyar állam kezelésében hagyva.* 1990-ben az emigrációjából hazajött dédunoka, *Csicsery-Rónay István* kezdte folytatni az 1947-ben megszakított múzeumi gondozási munkát. A múzeum fejlesztésére és Zichy Mihály szellemi örökségének – itthon és a világban – közkinccsé tételére *Zichy Mihály Alapítvány* létesült, zalai székhellyel.

Schelken Pálma

(Családi felvételek)

Zichy Mihályné Jersov Alexandra 1853 körül

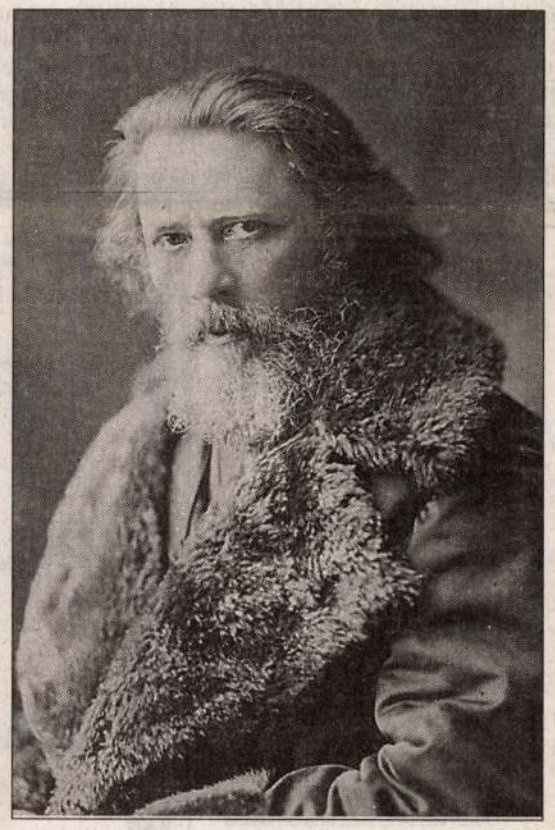

Zichy Mihály (a kép hátoldalán dedikáció: Flesch Tivadarnak barátsága jeléül, Bécs, 1881)

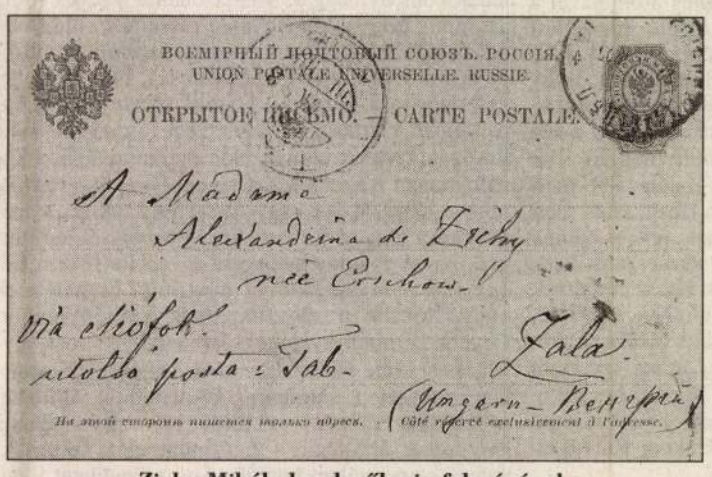

Zichy Mihály levelezőlapja feleségének Zalába Szentpétervárról 1905

Zichyné egyik leányával a zalai otthonban

Grúz bútorok a zalai múzeumban

Rákoshegy és a jó polgári közönség

Volt egyszer egy kaszinó

Kristálytiszta levegő, falusinak is beillő csend, és a maga idején bódító akácillat... Mindez olyan csáberőt adott a Pest környéki községnek, hogy már a múlt század végétől többen erre indultak „kifelé a városból" egy természetközelibb környezetbe. Mármint a fővárosból – a későbbi – Rákoshegyre. Akkoriban még Keresztúrhoz tartozott...

Vonzerőt jelentett továbbá az is, hogy – mint akkoriban mondogatták – „jó polgári közönsége" volt, mely zömében a fővárosi tisztviselőrétegből tevődött össze.

A méreteiben is impozáns, gyönyörűen gondozott kertek, romantikus tornyos, erkélyes villák, pázsitos, a forgalom robajától megkímélt utcák szépsége, békéje persze a művészeket is vonzotta...

Bartók rákoshegyi éveiben született – egyebek közt – *A fából faragott királyfi* és *A csodálatos mandarin* is. *Vecsey* Ferenc hegedűművész innen indult világhódító útjára. Minden valószínűség szerint *Kacsóh* Pongrác itt – az egykori Hackl-villában – írta a *János vitézt*, és *Erdős* Renée is sokáig itt alkotott...

A település társasági életének meghatározó jelentőségű színtere *a Rákoshegyi Úri Kaszinó* volt, így nevezi meg az 1931-ben kiadott Pest-Pilis-Solt-Kiskun-Vármegye Általános ismertetője és címtára. És még azt is tudja róla, hogy elnöke ebben az időben *Egyed* József nyugalmazott csendőr ezredes volt.

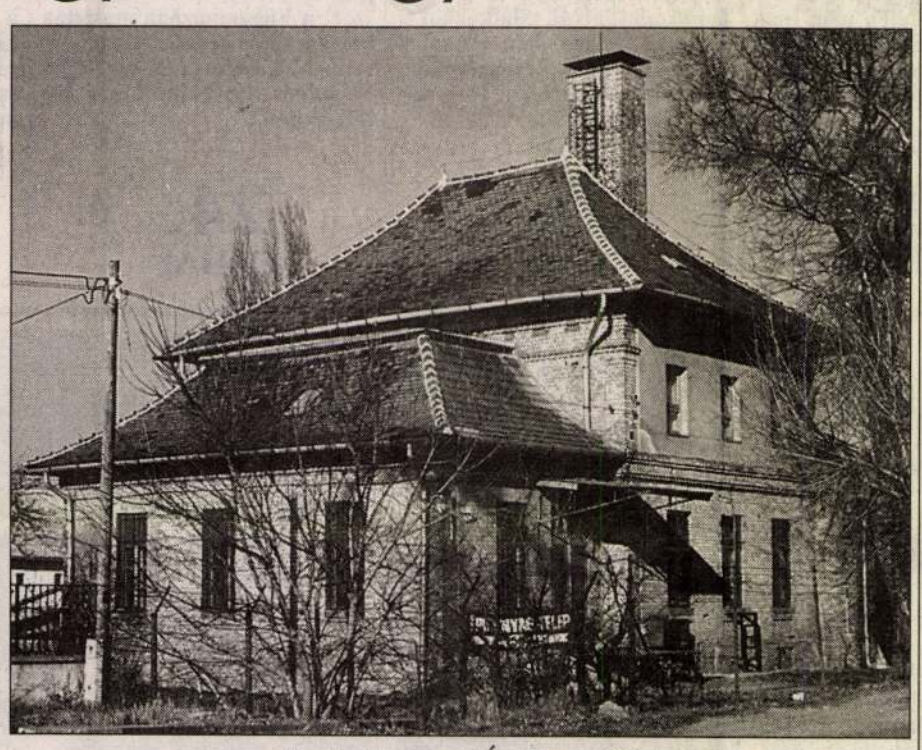

Az egykori Rákoshegyi Úri Kaszinó épülete

(A szerző felvétele)

Egy régi rákoshegyi lakos, az 1923-ban itt született Papp Kálmán építész így emlékezik a kaszinóra:

– Annak idején nem csak tarokk, illetve „alsós"-csatákat vívtak és bálokat rendeztek itt, hanem két szép, aszfaltozott tekepályája is volt. Egyikük – a föld alá épített – télen is üzemelt. Nagyszerű teniszpályák is működtek itt, melyek télen felöntve korcsolyapályává alakultak át. Persze a '30-as években – és erre számítani lehetett! – a december közepén feléntött jég február végéig kitartott..."

A kedvelt táncos rendezvényekről egy hajdani bálozó, a 84 éves *Somogyi* Béláné *Keszy Harmath* Margit beszél:

– A farsangi nyitóbált minden év február első szombatján rendezték a rákoshegyi kaszinóban. (Lehet, hogy „Úri"-nak hívták, de „urak"-alatt általában inkább itt az úgynevezett középosztály értendő.) *– A vendégek már beöltözve, tehát jelmezben, álarcban mentek a bálba. Mindezt olyan komolyan vették, hogy még a családtagok is külön-külön indultak el otthonról. És az álarcot csak éjfélkor volt szabad levetni! Ezután hirdetett eredményt a zsűri. Emlékszem, 1934-ben, skót jelmezemmel második díjat nyertem. Amíg az álarc le nem hullott, még apám sem tudta, melyik maszk rejt engem! Abban az időben – 1932–1936 között – a kaszinó elnöke Hackl N. Lajos zenetanár, alelnöke édesapám, Keszy Harmath Ödön szobrászművész és rajztanár volt...*

Tudjuk, „változnak az idők..." És persze sem az épületek, sem a bennük működő intézmények nem maradnak érintetlenül.

Nos, a rákoshegyi kaszinó nyerstégla homlokzatú, tekintélyes épületének funkciója „mindössze" annyit változott, hogy vígabb napokat látott, vén falai közt – tudj' Isten, mióta – ruhagyár működik...

Albrecht Gyula

Tippek, fortélyok, ötletek

Olcsón, egészségesen

Félvegetáriánus szakácskönyvet jelentett meg a napokban a Magyar Rádió szerkesztő-riportere, *Verő* Juli a Pallas Stúdió kiadásában. A kötet másik szerzője nem más, mint a kitűnően főző remek háziasszony, *Jámbor* Zsóka, Verő Juli édesanyja.

Egyre több háztartásban fordul elő, hogy a család valamelyik tagja egészségügyi okokból vagy önként vegetáriánussá válik. Az örömteli változás gondot okoz a háziasszonynak. Ezentúl miként főzzön mindenki kedvére? Ez a félvegetáriánus szakácskönyv az előételektől a leveseken, egytálételeken, húspótlókon át azt igazolja, hogy 20–30 dkg hússal is lehet ízletesen főzni.

A kiadvány szerkesztői több mint kétszáz oldalon keresztül receptek során bizonyítják, kevés pénzből is étkezhetünk egészségesen. A szerzők felhasználják a távol-keleti konyhák tapasztalatait, feltérképezik a hazai piac kínálatát.

Az ajánlott receptek jól alkalmazhatók a fiatalabb korosztálynál, akik között mind többen választják a húsmentes táplálkozást, a középkorúaknál, akik spórolni szeretnének és az idősebbeknél, akik egészségi okok miatt és anyagi megfontolásból egyaránt csökkentik a húsfogyasztást.

Az előételek között a spagettivel töltött cukkinitől a zöldbabbal töltött sonkatekercsig számos jó ötlet olvasható. Teljes fejezet szól a krémekről, amelyek közül nyilván sokaknak újdonság a gyömbéres túró zöldfűszerekkel vagy a padlizsánkrém.

Sült karfiol sonkamártással

A dipek – hideg krémek – közül a maradék főtt húsból készített vagy a spenótos dip igazán takarékos ajánlat. A magyar konyha ételsorából aligha maradhat ki a leves. Ebből hús nélkülit éppúgy ajánlanak a szerzők, mint kevés hússal készülőket.

A húsos ennivalók között az alapanyagot illetően darált húst is lehet találni, csirkéből főzhető, süthető receptek sorát és számtalan jó ötletet arra, mi legyen pulykából. Igen hosszú a zöldséges étkek listája, a tésztakedvelők sem maradnak receptek nélkül. Köretek, mártások, szószok, saláták, dresszingek, valamint deszszertek, sütemények és müzlik teszik teljessé az ajánlott menük sorát.

V. A.

Egy kis Konyha MŰVÉSZET

Fűszerek titkai

A kömény

A főzés szükséglet, a konyhaművészet szenvedély. Rovatunk – és a Konyhaművészet című magazin – azokhoz szól, akik e szenvedély rabjai.

Finoman csípős ízével, kellemes aromájával a köménymag a magyar konyha afféle mindenütt jelenlévő szerény Hamupipőkéjének számít. Magától értetődő mozdulattal nyúlunk utána, hogy ízesítsk vele a fazékban fővő levest vagy a serpenyőben párolódó húsételt, nem is szólva a sós süteményekről, amelyeket köménymaggal illik meghinteni. Mégis Hamupipőke – talán azért, mert oly diszkréten, alig észrevehetően ízesít, talán mert a közé a kevés fűszer közé tartozik, amely nálunk is megterem. Mi több, nemcsak termesztett, kerti növényként, hanem még vadon is. Ha az embernek szerencséje van, a Bükkben, a Mátrában, erdő szélen, patak partján jócskán szedhet belőle. Talán még jobb is az ilyen „vadkömény" illata, íze, mint a boltban vásárolt köménymagé. Egyébként állítólag a hollandusok termesztik a legjobb minőségűt belőle – de még fent a messzi északon, Norvégiában is megterem.

A köménymagot évezredek óta ismerik Európában. A görögök leginkább erősítő orvosságnak használták. Dioszkoridész szerint a lábadozó betegnek jót tesz, ha köménymagfőzetet fogyaszt, attól ereje gyorsan visszatér. Elődeinknek is hasonló elképzeléseik lehettek, mert a várkertekben, kolostorkertekben és a jobbágytelkek ágyásaiban termesztett köményt jobbára gyógyszerként használták. Lippai János *Posoni kert*-jében így írt róla: „A kömény mag, ha észik, ki-kiűzi az emberbe fölháborodott szeleket. A has rágást megcsillapíttya, a vizeletet föl-fölszabadíttya. Mikor az ember testén az ütéstül vagy veréstől a vér megaluszik: ha a kömény magot megtörik és a tűznél megmelegítik, s hamar az verés után az sebre kötik, eloszlattya az aludt vért."

Lippai mester „per os", vagyis szájon keresztül is javallta ugyan a köménymag használatát, de arról, hogy nem csak patikaszernek, hanem ízesítő fűszernek is beválik, valami okból hallgatott. Nyilván azért, mert amikor a Posoni kertet írta a XVII. században, a köménymag még nem volt a kifinomult konyha fűszere – parasztok használták leginkább. Gondosan átböngésztem a Szakáts mesterségnek könyvetskéje című művet, amely 1742-ben jelent meg Nagyszombaton, az „aacadémiának bötüivel", s habár igen bőkezűen bánik receptjeiben a fűszerekkel, csak gyömbért, sáfrányt, szerecsendióvirágot, borsot, tárkonyt, fahajat, petrezselymet, szegfűszeget javasol a különféle fogásokba – a köménymagot nem is említi. Még az 1801-ben megjelent Úri és Közönséges Konyhákon Megfordult Szakáts-Könyvben sem találni a köményt a fűszerek közt. Csak a múlt század első évtizedeiben lett az úri konyha elfogadott fűszere – erdélyi hatásra, valószínűleg. Ott régtől fogva használták, a tejfeles levestől a nyársas fácánhúsig sokféle fogást ízesítettek köménymaggal. Mindazonáltal tévedés volna azt hinni, hogy a köménymag fűszernek való használata újkeletű találmány volna – hiszen már a Biblia is említést tesz arról, hogy levest, kenyeret lehet vele ízesíteni, a római Apicius mester pedig éppenséggel mártásokat, halételeket fűszerezett vele. Európán kívül is időtlen idők óta használják a köménymagot fűszernek – a világ olyan részeiben is, mint a Közel-Kelet vagy India. Egy tuniszi recept például a tengeri farkashalat vörösborssal, citrommal, sóval és köménymaggal javasolja fűszerezni, egy indiai szakácskönyv meg hús- és halételek egész sorába ír elő fűszernek köménymagot. Egyébként hindi nyelven a köményt zeearnak hívják, és sokféle változata van. A legjobb a Kasmírban termesztett, sötétbarna köményfajta, állítólag. Mozsárban szokták porrá törni és – mint Indiában a fűszereket általában – használat előtt feltárják, vagyis serpenyőben hevítik. Ami a hevületet illeti, a köménymag képes ilyet előidézni bennünk maga is: a „bájételek krónikája" szerint a hölgyek hajdan azért kezdtek köménymagot tenni a süteménybe, hogy „kedvesüket vágyra gyújtsák általa". Maguk is csipegettek belőle, vonzerejüket fokozandó – a krónika szerint.

Hasonló szexus hatása van egyébként az édesköménynek is, amit csak azért említek meg itt, a köménymaggal egy füst alatt, mert nálunk az édesköményt még nem eléggé ismerik és neve miatt könnyen össze lehet az előbbivel téveszteni. Pedig egészen más – a külleme is, az íze is. Nedvdús, húsos levelei vannak, és salátának, köretnek, ízesítőnek egyaránt használják az enyhén ánizsillatú édesköményt. A kifinomult, vitamindús modern étkezéshez éppen úgy hozzátartozik, mint a spárga vagy a brokkoli.

H. Z.

Szerelmi bájital

20 g köménymagot mozsárban finoman összetörünk, beleszórjuk 0,5 liter, 30 százalékos alkoholtartalmú almavodkába, és tíznapig pihentetjük. Ekkor leszűrjük, 300 g cukorból 2 deciliter vízzel szirupot főzünk, és ha kihűlt, összeöntjük a köményes vodkával. Garantáltan hatásos.

Rádió BRIDGE 102,1 FM
E-mail: bridge@radiobridge.datanet.hu

TV 16.05-kor: AZ ERŐSZAK ÉVE
Amerikai film, fsz.: Sharon Stone
18.00-kor: KONYHASHOW
Vendég: Kaszás Attila TV

Kereskedelmi rádió
üzletkötő munkatársakat keres
Budapest területére és a Dunakanyar térségébe jutalékos rendszerben.
Jelentkezni személyesen lehet, előzetes telefonbejelentkezés alapján:
telefon: 120-8493, 140-8384

TATABÁNYAI ERŐMŰ HŰTŐTAVÁNAK
legfrekventáltabb részén
nagyméretű vízfelületi stég
a rajta lévő, kiváló állapotú kétszintes felépítménnyel, ingóságaival
igényesnek eladó
Érdeklődni: (34) 316-560

Modern Üzleti Tudományok Főiskolája, Tatabánya
TÁJÉKOZTATÓ
az 1997/98. tanévben induló képzéseinkről

Középfokú képesítést adó oktatás
A) **„Média ügyintéző"** középfokú szakképzés
Jelentkezési határidő: *augusztus 25.*

Felsőfokú (post-secondary) képesítést adó oktatási formák
A) **„Marketing és reklám"** szakirányú felsőfokú szakképzés
Jelentkezési határidő: augusztus 15.
B) **„Média-szakreferens"** felsőfokú szakképzés
Jelentkezési határidő: *augusztus 25.*

Első diplomát adó oktatási formák (kereskedelmi szakon)
A) **Levelező tagozatos** (első) alapképzés
B) **Esti tagozatos** (első) alapképzés
Jelentkezési határidő: *augusztus 4.*

Másoddiplomás képzések
A) **„Marketingvezető"** szakosító továbbképzés
B) **„Euromenedzser"** szakosító továbbképzés
Jelentkezési határidő: *augusztus 31.*

További felvilágosítás kérhető Tanulmányi Osztályunktól a 34/317-199, 34/310-142 telefonszámokon.

Personal Tours
Csillagtúra a Costa Braván, Spanyolországban
Nyaralás Santa Susannán
aug. 23–30., Hotel San Jordi***
klíma, svédasztalos félpanzió
Mindennap kirándulás, végig idegenvezetés!
39 900 Ft+közl.
Gyermek- és nyugdíjaskedvezmények!
Personal Tours: Telefon/fax: 218-4060
1091 Bp., Kálvin tér 7. Városkapu Üzletház

ZICHY MIHÁLY

[NÉVNÉLKÜLI]: „DIE ZICHY-AUSSTELLUNG..."

MÜNCHNER NEUESTEN NACHRICHTEN

REGISTER LLOYD 1902 febr. 1

[NÉVNÉLKÜLI]: „GESTERN VORMITTAGS..."

AZ ÜNNEPÉLYES MEGNYITÓRÓL

ZICHY Mihály

Imerlishvili, Vano: Magyarok Grúziában és grúzok Magyarországon. = Régi és új peregrinációk 1. Bp. 1993 85–88

Zichy Mihály

Szabó Júlia: A XIX. sz. festészete Mon
Bzy. 1985,

27, 46–47, 48, 159 (114-es kép)
278–279 (274-es kép) 280–81 (276–277-es kép)
283 (280-as kép)

A Somogy Megyei Múzeumok Igazgatósága
tisztelettel meghívja Önt

Zichy Mihály

(1827-1906)

grafikáiból és akvarelljeiből
rendezett emlékkiállítás
megnyitójára

1999. január 27-én (szerdán) 17 órára
a **Rippl-Rónai Múzeum Nagytermébe**
(Kaposvár, Fő u. 10.)

A kiállítást megnyitja:
Csicsery Rónay István

A kiállítás megtekinthető:
1999. január 27 - március 7-ig.
Hétfő kivételével naponta 10-15 óráig.

Somogy Megyei Múzeumok Igazgatósága
7400 Kaposvár, Fő u 10. tel.: 82/314-011

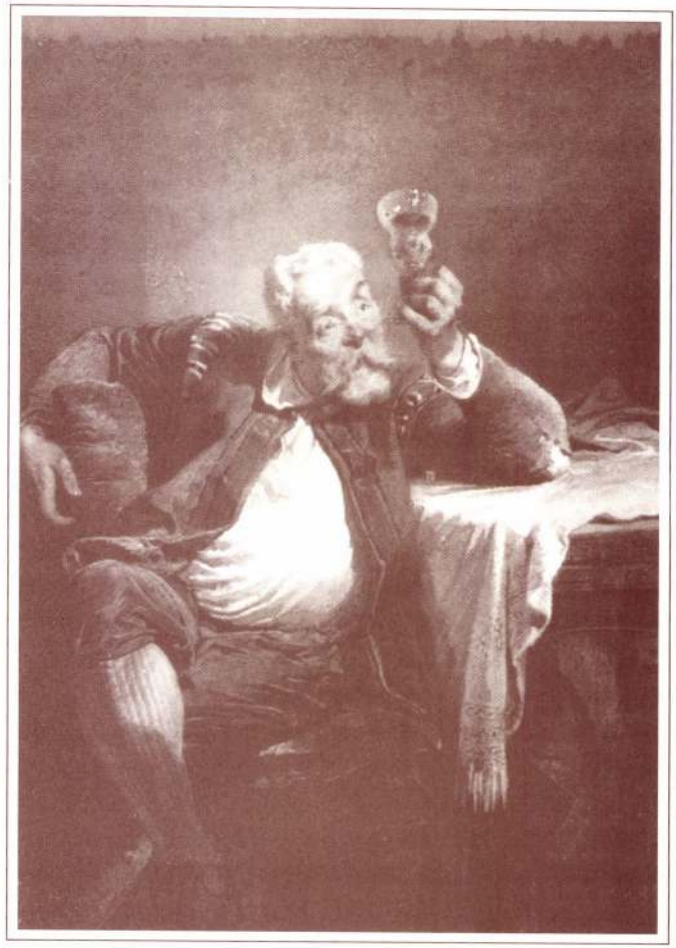

Meghívó

tése. Hány ezer, tízezer év kellett e mechanikai feladat kikísérletezéséhez, a bazaltkő szilárdságát leküzdő, még keményebb kőzetfajta megkereséséhez, a fúrószerszám kitalálásához. Baltám formája és csiszolt felülete sugallta mégis a címben kínálkozó kérdést. Vagyis: ha ilyen tökéletes, végső alakjáig eljutott a kőbalta a régebbi pattintott, a kézbőrt még felsértő kezdetektől a kézbevételnél szinte érzéki örömet adó, sima felületig, és e kőbalta keményfa nyélen rögzíthető változatáig, az állatok és más törzsbeliek elleni harchoz külön is alkalmazkodó, ütésbiztosabb, "eredményesebb" alakzatáig, (a Magyar Könyvklub által indított tudománynépszerűsítő sorozat: Az ember képes története – A kőkori világ című kötetében – 1995 – az egyik szerző, Mats F. Palmer külön fejezetben tárgyalja A harci-baltás kultúra népe: az első ‹‹individualisták›› Európában" fejleményt) – a mindössze 5-6 ezer évvel ezelőtti kor mestereit mi ösztönözhette, hogy tízezer évek vonulatában az eszköz céljának már hiánytalanul megfelelő szerszámot ilyen végleges, esztétikailag is hatásosan pontos geometrikus alakúra és tükörfényes SZÉP felületre munkálja?

A 20-30 ezer évvel ezelőtti őseink biológiailag, anatómiailag már teljesen olyanok voltak, mint mi. Érzékszerveik azonosak, de az őket még ezer veszéllyel fenyegető természeti környezetben a miénknél sokszorta érzékenyebbek. Előbb-utóbb felfigyeltek tehát sok mindenre és megcsodálták a természeti világ lényeit, alakjuk máig felülmúlhatatlanul fantasztikus változatosságát, színeik ötletparádés gazdagságát, életmódjukat, szokásaikat. Vagyis a világ SZÉPségeit is felfedezték, s a szépség elbűvölő-elbájoló jegyeit megpróbálták munka- és szertartási eszközeiken is (lásd címoldalunkon!) létrehozni. A kőbalták, sarlók, nyilak, lándzsák és persze a műalkotások: a 20-30 ezer éves barlangrajzok, festmények s a szobrok, kerámiák óriási száma tanusítja az ember által igényelt és megteremthető szépség lehetőségét, mindennapossá válását.

Az időszámításunk előtti 4-5 ezer évben kivirágzó emberi tehetség a középkor, az újkor művészetének műfajaiban is erősítette az olyan véleményeket, melyek szerint: az ember a földi létezés legmagasabb szintje. Mi több: mert jelenlegi tudásunk szerint az ember a világegyetem egyetlen értelmes lénye, s mindaddig, amíg máshonnan indult vagy ott megtalált Értelmes Társakkal nem találkozunk – önmagunknak, mint az anyagi-szellemi létezés csúcsának megőrzése, továbbvitele is különleges lelkiismereti felelősségünk, kivételes feladatunk. Ennek igazsága ma elvitathatatlan tény.

Mindezt csak azért próbálom kimondani, mert kortársként látva, mi történik századunkban, annak is második felében a művészetekben, leglátványosabban a képzőművészetben, meg kellene vizsgálnunk halaszthatatlanul: folytatható-e a napjainkig minket ékesítő, gazdagító műalkotások szépsége, gyönyörködtető és gyógyító harmóniája, az elbűvölés, elbájolás, elragadtatás lehetősége (zene, tánc, színház, képzőművészet, irodalom stb.) ellenében fellépő redukálás, degradálás, gátlástalan minimalizálás? Mely folyamat máris zavarbaejtően megnehezíti a kortárs közönség reakcióit: a befogadhatás, megközelítés, megértés, az elfogadás aktusát. A kiállítótermekben többnyire látható, műalkotásoknak titulált, noha egészen más, még nevesincs, újprimitív bütykölések félrevezetik, taszítják, elidegenítik a közönséget ezekkel az aggálytalanul eredetieskedő, a művészet határait átlépő, sokkoló produkciókkal. S mert ez a dühödt rombolás mind nagyobb teret hódít meg az országok művészeti, kulturális szféráiban, az irányítás pozícióiban, kiszorítva a művészet örökségét őrzőket, továbbvívőket, lassan lehetetlenné teszik működésüket – ezért érzem úgy: itt az utolsó óra, hogy ezt a körültekintő helyzetfelmérést sürgősen elvégezzük. A remélhetően mindenki számára elfogadható, elfogadandó összegzés senkit nem tilthatna el tehetsége működtetésétől, kedvtelésétől, de igazságosabb, bölcsebb gyakorlatot hozna.

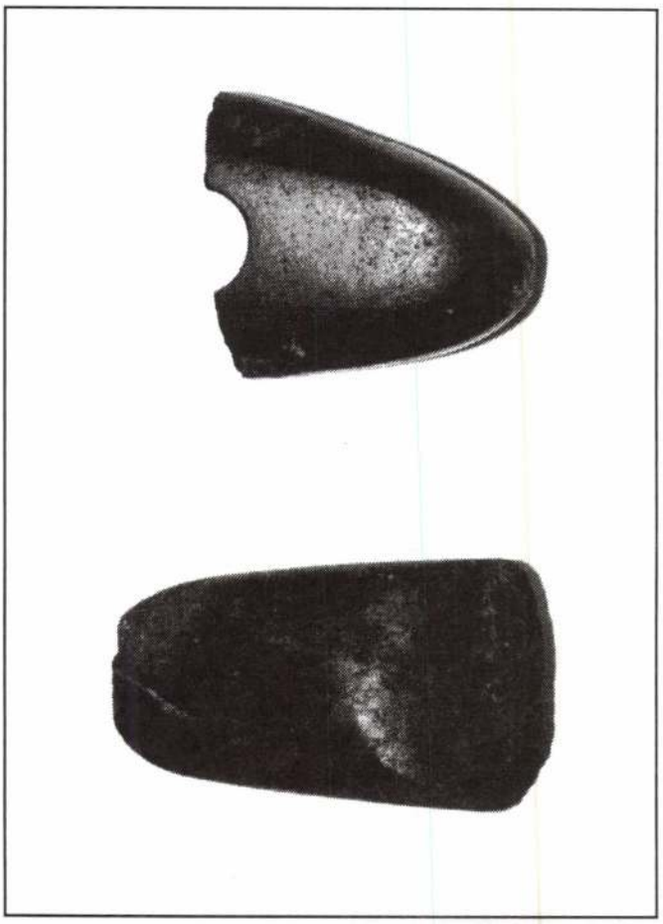

Csiszolt kőbalta és szakóca az i. e. 3. évezred elejéről
(Fotó: Bud László)

És a legfontosabbat: nem rombolná le, nem minősítené haszontalan lomnak, nevetséges ósdiságnak mindazt, amit nagyrabecsülésünket érdemlő őselődeink az emberi tehetség erejével évezredek alatt megalkottak.

Ha a formák, vonalak, színek hagyományai, szépségei korunkhoz igazítva tovább élhetnek minden másban: mindennapi eszközeinkben, gépek, autók, repülőgépek, űrhajók, elektronikák s persze az esztelen fegyverek gyártásában – miért kellene, hogyan szabadna száműzni éppen az őket eddig elsősorban hordozó MŰVÉSZET világából? Nem torzító hajlam beteges túltengése ez a máris diktatórikusan divatos redukálás, minimalizálás?

"Szépet, szépet nekünk – legalább a művészetben!" – idézem egy novemberi kiállítás vendégkönyvéből. Sokan egyetértünk vele.

1997. november 30.

Pogány Ö. Gábor

Zichy Mihály (1827-1906)

A modern művészet hitvallói mintha megfeledkeznének a múlt nagyjairól. Pedig a kortársművészetet se érti igazán az, aki hagyományainknak hátat fordít. Érdekes, hogy e tekintetben a mostanság oly fölényesen kezelt közönség sokkal értelmesebben viselkedik, mint egyik-másik szakmabeli újító nagyság, akiben a műveltség egyoldalúságánál csak az elméleti beszűkültség merevebb. A közvéleményben viszont egyre nő a tájékozódás igénye, ami klasszikus mestereink örökségét illeti. S ez az érdeklődés eleven közkívánságból ered; a "halhatatlanok" remekeire azért kíváncsiak az emberek, hogy a maiak szándékait is jobban értsék. Az alkotó művészeknek azért kell tanulmányozniok a régiek maradandó műveit, hogy kortársaiknak a lehető legjobbat nyújtsák a közismeretek gyarapításához, egyéni és társas boldogulásukhoz.

Zichy Mihályról emlékezni azért esik jól, mert a múlt század második felében ő volt az európaiság megszemélyesítője. Legalábbis a magyar képzőművészetre vonatkoztathatóan a haladás eszméinek fáradhatatlan szószólója, a "szabadság, egyenlőség, testvériség" új szentháromságának komolyan vevője, aki Oroszországban a forradalmi demokratákkal, Magyarországon a 48/49-es szabadságharc oltártüzeinek élesztőivel, Franciaországban a szervezkedő munkásokkal, Grúziában a nemzeti függetlenség harcosaival barátkozott. Művészetét áthatják a nemes gondolatok, őszinte érzések, haladó eszmék; tevékenységében visszatükröződik korának valahány intellektuális izgalma, nagy szándéka. Munkássága földrészünk több népének becses tradícióit őrzi. Az orosz művelődéstörténethez hozzátartozik művészete, s annak ellenére, hogy élete során csupán rövidebb időszakra tért vissza hazánkba, képei a magyar művészettörténeti fejlődésnek is nélkülözhetetlen láncszemei. Párisban Théophile Gautier iktatta az akkori idők hírességei közé, Tbiliszi központjában utóbb utcát neveztek el róla, amiért Rusztaveli "Párducbőrös lovagjá"-hoz illusztrációkat készített, s ezzel a grúz őseposz Zichy Mihály nevét is népszerűsítette. Példátlan szorgalma, páratlan ábrázoló készsége, haladószellemű szenvedélyessége Európa-szerte tekintélyt szerzett számára. Olyan szellemi kapoccsá vált, mely a szabadságharc emlékétől parázsló magyar romantikát az egyetemes társadalmi haladás ihletőjévé minősítette. Zichy Mihály nemzetközi szereplésének hatása, tartalma mai szemléletünk távolából nézve is dicsőségére válik fényestehetségű mesterünknek.

Érthető persze, hogy Zichy Mihály progresszív indulatossága Kelet-Közép-Európa felől nézvést megértőbben értékelhető, mint esetleg Szajna-parti szemszögből. (Bár a második császárság Franciaországának politikai porondján az emberi együttélés néhány elemi feltételéért akkoriban elölről kellett kezdeni a küzdelmet.) Zichy Mihály nagykiterjedésű munkássága magyarázattal szolgál a Romanovok és Habsburgok abszolút monarchiájára. A földesúri rend viszonyai kulturális szerkezetükben, céljaikban sok hasonlóságot mutattak Európa keletén. A feudális korlátok, a bürokratikus szokásjog béklyói az írók, művészek mondanivalóit nagyonis összehangolták. A haladásért síkraszálló intelligencia megnyilatkozásai hasonló alaphangot ütöttek meg az öntudatosodó kis népek és a nagy népek körében egyaránt. A tömegek sorsát nagyjából egyformára szabták a születési és vagyoni előjogok, meg a tőke felhalmozásának a következményei. Zich Mihálynak szinte ugyanarra a kérdésre kellett válaszolnia akár magyarul, akár oroszul, akár grúz nyelven tették fel; a polgári forradalom vívmányaira kellett utalnia, a nagyobb emberi szabadságról, a társadalmi kiszolgáltatottság ellen szólnia, a gőgös ember dölyfét, a hivatalnak packázásait megbélyegeznie, a magyar államiságot megcsúfoló, az orosz népet megnyomorító, a kis népek függetlenségét eltaposó "szent" szövetséget lelepleznie.

Zichy Mihály nemcsak néhány egymásra utaló adatot képvisel a száz év előtti Európa művelődéstörténetében, de betöltötte a korszakos társadalmi mozgalmak művészi megörökítésének szép szerepét is. Működésével kifejezte az itteni szomszédnépek kulturális múltjában fellelhető rokonságot, s további érveket sorakoztatott fel a kelet-európai nemzetek képzőművészetének analógiáihoz. Igaz, ezek az analógiák belső ellentmondásoktól terhesek, melyek azonban szükségszerűen voltak élesebbek az elmaradott országokban, mint a fejlettebb kapitalizmus körülményei között. Patriarchális eszmények, hétszilvafás ambíciók, megélhetési nehézségek, provinciális gátoltságok, közéleti szorongások, közepette kellett itt univerzális vágyakról, tiszta humanizmusról, etikus magatartásról nyilatkozni.

Mesterünk forradalmi eszméken nevelkedett, magáratalálása 48 márciusának előkészítése idején zajlott le, pályájához útravalóul a felvilágosodás tanításait, a polgári haladás igéit kapta. A francia forradalom története, Martinovicsék tragédiája, a magyar reformkor légköre nevelte őt fiatal korában. S amikor kenyérkereseti okokból Oroszországba került, ott is megtalálta a szívének kedves élményeket, a

Ádám: "Az édenkertnek egy késő sugára!"
(Az ember tragédiája XII. szín)

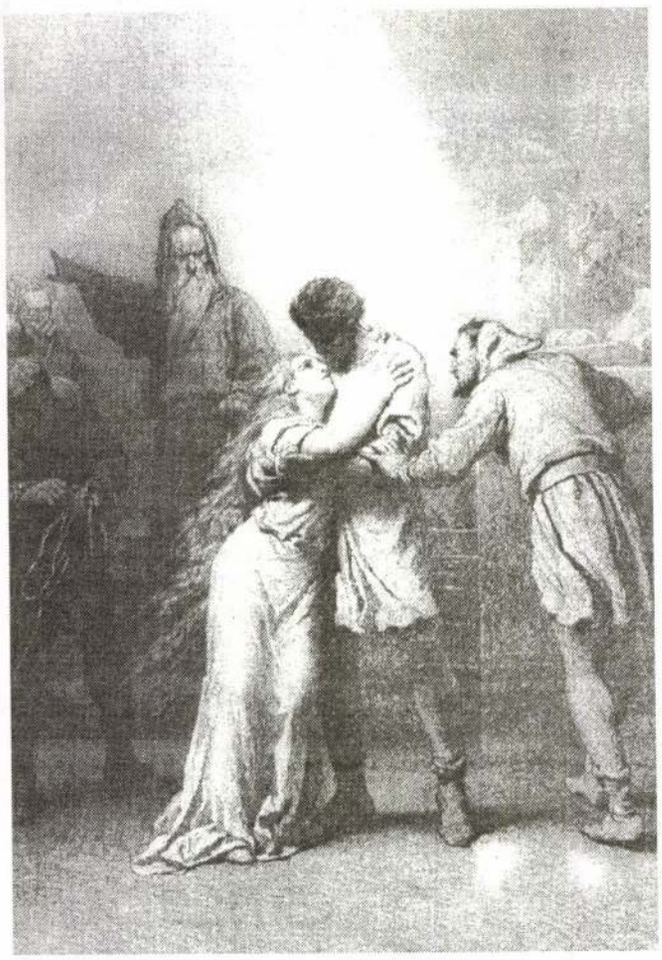

dekabristák emlékét, a polgárosuló kisnemesi lázadók példamutatását. Párisba költözvén nem átallotta sztrájkok istápolójának lenni. Élete végéig kissé utópikus, de céljai szerint jóhiszemű gondolatvilágában dolgozott. A forradalmi demokraták kritikai realizmusának heves állásfoglalásaihoz viszonyítva volt a műveiben valamiféle délibábos ábrándozás, inkább a XIX. század első felét személyesítette meg a századvég liberális programja mellett. Lehet, hogy ezért lettek romantikus felbuzdulásai gyanútlanabbak, világmegváltó gesztusai gátlástalanabbak, háborgólelkűletű bírálatai bonyolult szimbólumokba torkollók. Olyan országokban, ahol a középkori autokrácia, a rendi elmaradottság ellenállásra szólított minden jószándékú elmét a fejlődés érdekeiért, Zichy Mihály forró rajongása a nemzeti függetlenségért, megvetése a képmutatással szemben, lelkesedése a történelem önfeláldozó hősei iránt eredményesen segítette a szabadságmozgalmakat, jó irányba befolyásolta az értelmiség világnézetét. Hatalmas oeuvre-je sok-sok ábrán, rajzon, illusztráción kersztül az elmaradottságból kiutat kereső emberiség öntudatának erősítését célozta. A művésznek ezt a kötelességét ő maga is felismerte és vállalta. Azt írta: "A festészet beszédessé lett, bizonyos vonatkozásaiban hasonlóvá a kimondott szóhoz. A kép immár csak úgy értékes, ha mond is valamit, ha megvilágít hol egy bölcseleti, hol egy erkölcsi igazságot, segít és megokol egy meggyőződést. Az így megtisztult művészet beáll a civilizáció mozgató erői közé, hasznos és szükséges."

Fonákká vált ezredfordulónkon, az elöregedett avantgarde epigonjainak művészetpolitikai ízlés-diktatúrája idején egyértelmű megállapítása rendkívüli figyelmet érdemel. A képzőművészet hivatásának, társadalmi jelentőségének ilyetén értelmezése akkor juthat csonkítatlanul érvényre, ha az igaz ügy iránti lángolás, a közjó szolgálatának ihlete átfűti az újabb nemzedékek alkotómunkáját is, mint egykoron Zichy Mihályét.

Életműve ezt a felismerést igazolja. Lenyűgöző tehetséggel festette meg nagyméretű, szimbolikus festményeit, a különleges eszmetörténeti jelentőségű kompozíciókat, mint például a Démon fegyverei, az Autódafé. Korai olajképeinek az értékelése – az akadémiai kutatók számára – fontos műtörténeti problematikát kínál, hiszen az alig húszéves ifjúnak ezek a művei (Koporsólezárás, Mentőcsónak, Keresztlevétel, majd a Fogoly a börtönben) olyan meglepő mesterségbeli biztonságról tanúskodnak, hogy messze meghaladják idősebb pályatársainak a teljesítményeit. Madarász Viktorra, Székely Bertalanra kellett várni, mígnem a felkészültségnek, a hagyományos szakmai biztonságnak ezt a fokát elérte hazai piktúránk.

Zichy Mihály rajztudásának, grafikai virtuózitásának a XIX. századi nagyok között, Gavarni, Doré, Daumier képességei mellett a helye, s mint illusztrátor egyedülálló, Shakespeare, Goethe, Puskin, Lermontov, Rusztaveli és másokkal együtt a magyar klasszikusok könyvgrafikusaként elámító gazdagsággal készítette lapjait. Az ember tragédiáját kísérő ábrák a ma emberében is mély benyomást keltenek, ugyanígy Arany János balladáinak a szövegképei; a Talpra magyar, a Feltámadott a tenger – Petőfi egyéb témáihoz hasonlóan – egykoron önálló levonatban forogtak közkézen. Nem szabad, hogy művei kiessenek a köztudatból.

* * *

Születésének százhetvenedik évfordulóján a József Attila Művelődési Központban ünnepi megemlékezés és kiállítás idézte Zichy Mihály életművének múlhatatlan értékeit.

Hol az a játéktér?

"A vereség átmeneti dolog"
(Steinbeck)

Mi tiszteljük Magyar Bálintot. De tényleg. Azt mondja a művelődési és közoktatási miniszter: "Egycsatornás finanszírozási rendszer volt, mely részben politikai cenzúrával, részben az ízlésdiktatúra elemével párosult... A rendszerváltozás után az volt a kérdés: hogyan lehet fenntartani ezt a polgárosult kultúrfogyasztási rendszert, miközben az egycsatornás támogatási rendszer többcsatornás rendszerré alakult: hogyan tudunk az államnak olyan támogatói szerepet adni, melynek révén a kultúra megszabadul mind az ízlésdiktatúrától, mind pedig a politikai cenzúrától... Gyakorlatunk és törekvésünk, hogy új támogatási formákat találjunk, amelyek a kulturális tevékenység finanszírozását segítik, de mégsem hoznak létre privilegizált csoportokat, intézményeket. Az állampolgár egymaga nem tudja fogyasztóként finanszírozni a kultúrát, ezért ha az állam kivonul a támogatási rendszerből, összeomlik a kultúra fogyasztási modellje. Ezt el kell kerülni... Nagy előlépésnek tartom a Nemzeti Kulturális Alap létrejöttét, majd járulékainak kibővítését... A mi feladatunk elsősorban az, hogy játékteret teremtsünk a kultúrának, hogy az az adófizetők pénzét a lehető leghatékonyabb módon felhasználja, meg tudjon jelenni, s eljuthasson a fogyasztókhoz." (168 Óra, IX. évfolyam, 1997. július 1.)

Amit a Miniszter Úr mond, nem így igaz, de nem mondhatjuk, hogy nincs köze a valósághoz. A kultúrával kapcsolatban leghelyesebb úgy tenni, mintha tennénk. Más a retorika és más a valóság. A kultúra területén az egyik "ügy" követi a másikat. Megrendült a hatalom gyakorlóinak erkölcsi erejébe és alkalmasságába vetett bizalmunk. Néhány megjegyzésünk.

Politikai cenzúra van, de másképpen. Ma nincs olyan vezető, aki ne mondaná, hogy nem fontos a kultúra. Csak a szándék, még inkább a tudás, a szakértelem hiányzik ahhoz, hogy a retorika anyagi erővé váljon. A minisztérium túlpolitizált, nem ad stratégiai célkitűzéseket, munkájában nem a szakmai elemek dominálnak. Ami 1994-től a kultúrában történt – ügyetlen, megalapozatlan. Szakmailag megalapozatlan kormányzati döntések születnek. Valakinek a Művelődési Minisztériumban eszébe jut valami, dönt, a szakma megkérdezése nélkül – mint régen. A minisztérium segíti a közfeladatokat nem vállaló, de a közforrásokat megcsapoló érdekcsoportok nyomulását. Ma már verbális frontok vannak; a csoportérdek, a társadalmi érdek, bizonytalan kategóriák. Még a látszatra sem szükséges ügyelni. Napjainkban becenév a kulturális egyenlőség. A tárca csak átlagos közhelyekkel válaszol – ha válaszol. Felelős kultúrpolitikusaink képtelenek választani és helyesen kijelölni a támogatandó célokat. Nincs kultúrális koncepció, tenyérjós politikusok koncipiálnak. Felelőtlenül bánnak a rájuk bízott értékekkel. Eltűnt a minisztérium fő feladata: kapcsolatteremtés közvetítő, befogadó és alkotó között. Az állam, a polgár, a piac és az önérdek viszonya állandó újragondolást igényel. Ez valóban játéktér?

Tisztelettel kérdezzük: hol ez a játéktér? – Rengeteg ellenérzés él a Magyar Képző- és Iparművészek Szövetsége és a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesületével szemben. (A szakma két legfontosabb és legnagyobb civil szervezete.) Mondják: ezek utódszervezetek, amelyek az elmúlt rendszerben is a maihoz hasonlóan működnek. Nem igaz. A mi ars poeticánk ma is, mint korábban, az érték, a kvalitás és nem a hovatartozás. Miniszter Úr szerint mi sztálinisták vagyunk, de eddig még nem adott lehetőséget ennek szóbeli megcáfolására, még nem sikerült Önnel beszélnünk, még nem találkoztunk Önnel a szövetségben, sem a minisztériumban. Sározzák a szövetséget olyanok is, akik soha nem vették a fáradtságot ahhoz, hogy megnézzék: mi ez a szövetség és mit csinál? Miniszter Úr, Önt a munkatársai félretájékoztatják, félrevezetik vagy nem tájékoztatják. Így történt akkor is, amikor Ön visszavette (időlegesen?) a középdíjak felterjesztésének feladatát a szövetségtől egy hamis jelentés alapján, amelyet az Ön munkatársa készített. Felelősségrevonás a mai napig nem történt, mondván, az Ön határozatát nem lehet megváltoztatni presztízsveszteség nélkül. Az Ön munkatársa terjesztette, hogy megszűnt a szövetség, így aztán a

Nemzeti Kulturális Alapnál megpályázott, megítélt 1,2 millió Ft-os támogatás a szövetség helyett egy tőle független egyesület számlájára került. Az Ön munkatársától (a Nemzetik Kulturális Alap elnökétől) magyarázatot kértünk. (1996. szeptember 13.) A mai napig nem válaszolt, mint ahogy Önök sem kértek legalább – elnézést. A jogok tisztessége helyett jogtipró, törvénysértő javaslataik vannak. Önök módosítani akarják a Magyar Alkotóművészeti Közalapítvány alapító okiratát: semmilyen kritériumhoz nem kötni a művész állami támogatását. Mit ír erről az állampolgári jogok országgyűlési biztosa?

"... elfogadása egyértelműen sértené a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesülete 6000 író-, muzsikus-, képző- és iparművész tagja és családtagja az Alkotmány 74/E ... (1) bekezdésében megfogalmazott szociális biztonsághoz való jogát." – A Minisztérium egyfajta párhuzamos intézményrendszer felépítésére törekszik. A Magyar Képző- és Iparművész Szövetségnek "liberális" megfelelője a Magyar Képző- és Iparművészeti Társaságok Szövetsége, (klientúra), így az politikai karaktert kap. Igyekeznek anyagi és más eszközökkel a képzőművészet középpontjába tolni ezt a társaságot. Persze elfér a palettán több szervezet is – esélyegyenlőséggel és nem mesterségesen szított konfrontációval. Miniszter Úr! A kultúraalakító elitet nem lehet leváltani és nem lehet másik elitet állítani a helyébe. Az elitet nem kinevezni kell, hanem megnyerni. A kultúrát pedig az elit tagjai alkotják meg.

Ízlésdiktatúra van. – Azt mondja a Miniszter (Népszabadság, 1997. június 21.): "Rendkívül fontos feladatomnak tekintettem azt is, hogy... a kormányzati támogatást... ízlésdiktatúra nem befolyásolja... amihez azt akarom mondani, hogy a körülményeket méltányló, az érdekeket mérlegelő, de liberális elveket és technikát érvényesítek." – Jó lenne ismerni ezeket az elveket és azok technikáit, Miniszter Úr! Egyetértünk; csak a konkrét dolgoknak van becsületük.

Hát nézzünk egy ilyet. Műcsarnok: tárlat és ellentárlat, "Magyar Szalon '97" és "olaj-vászon mai magyar festészet". Véleményünk szerint a kortárs művészek joga, hogy a Műcsarnokban kiállíthassanak. A közönségnek joga van ahhoz, hogy a Műcsarnokban mai magyar művészeket megnézhessen. A késleltetett Magyar Szalon '97-re valamennyi magyar művészt meghívtunk. Festőket, grafikusokat, szobrászokat, a Millecentenárium alkalmából. Egyébként is a Műcsarnok a szövetség jogelődjének, a Képzőművészeti társulatnak épült. A Műcsarnok igazgatója – köztisztviselő – próbálta megfúrni a szövetség javaslatát, mondván, hogy a Műcsarnok "önálló szellemi műhely". Magyarra lefordítva: van egy szűkkörű szakmai érdekcsoport kulturális túlhatalma, akik döntenek, csoportérdekek és magánindulatok alapján, az értékrend felrúgásával. Egyfajta ízlésterror uralkodik, amely a korábbi évtizedek másfajta ízlésterrorját váltotta fel. Alapvető értékeknek nevezne olyanvalamit, aminek értéke bizonytalan. Előre el vannak döntve a kérdések, tele vagyunk klikkekkel, amelyeknek a hatalom, a pénz a kezükben van. Ennek földi helytartója a autoriter, közadóból fizetett műcsarnoki tisztviselő. Jó kis paradoxon! A Műcsarnok birtoklása pénzügyi, szakmai, politikai befolyást jelent. Ez egyfajta kultúrharc, ízlésdiktatúra.

So-Ky (Sós László-Kemény Éva): Segítség!

A művésztársadalom kettévált, nagykeresőkre és szerencsétlenekre. Hol van itt a Miniszter Úr által sokat hangoztatott "kulturális egyenjogúság elve"? Mi zsűrimentes kiállítást akartunk, ez az előző kiállításokon bevált. A létrehozott "szigorú zsűri" 1400 művész több mint 2000 alkotásából kiszórta annak négyötödét. Azért-e, hogy szembeállítsa őket a szövetség vezetésével? Mi van itt? – Van vastagon politikai cenzúra, ízlésdiktatúra.

Ezt értené Ön liberális elvek és azok technikája alatt? A minisztérium kisajátító, kirekesztő törekvéseit talán? Ezt mi nem vállaljuk, csak olyan minisztériumot, amely véd és támogat minden értéket, amely nem ismer kierekesztést. Lehet vitatni a Szalon színvonalát, az olaj/vászon egy jottányival nem jobb, pedig ide a műcsarnoki tisztviselő az ízlése szerinti alkotókat hívta meg. Persze finoman közölte velük, hogy a Szalonon való részvétel kirekesztéssel jár. Miniszter Úr! A szövetség és az egyesület tagjainak aktivitása példamutató és a közel húszezer látogató (közönségsiker) kötelezi Önt az országos kiállítás rendszeres megrendezésére. Talán belefér a liberális elveibe. Egy másik konkrétum (MTI jelentés, Népszabadság, 1997. június 16.) Megnyílt a Velencei Biennále. Az egyik legszellemesebb magyar alkotás H. J. Házias párkák c. műve: egy levesestálból kiáramló gőzre vetülnek festményrészletek. A legnagyobb példányszámú olasz lap, a Corriere della Serra a magyar pavilon fotóját közölte, s lenyűgözőnek nevezte – annak bejáratát! No comment.

A finanszírozásról. – A kultúra, a művészet, akár műveli, akár élvezi az ember, költséges, de a legjobb befektetés. A mai gazdasági helyzetben is viszonylag kis összegekkel nagy eredményeket lehet elérni. A "súlyos pénzügyi helyzet" – 50 éve halljuk – lerágott csont, és nem is igaz. Naponta hallani pazarlásról. Az elosztás módja rossz. A pénzt nem a legügyesebben juttatják el oda, ahol erre szükség volna. Az alapítványi forma erre jelenleg nem is alkalmas. A kulturális kuratóriumi rendszer látszatdemokratikus. Mi tartja össze őket? A látszatra sem hederítő összefonódás. Nem a közös pénz igazságos elosztását segítik elő. Az alapítványok kuratóriumainak aggasztó az összetétele. A kuratóriumokban nagyobb hatalom összpontosul, mint valaha Aczél György kezében. A kultúrát nem szabad egységes egészként kezelni. Vannak olyan területek, amelyeken nem érvényesülhet a kulturális piac, központi támogatásra szorulnak. Innen az állam továbbra sem vonulhat ki. Soros György szerint a "piac nem tökéletes". Eljutottunk oda, hogy szabadságunk korlátlan, a lehetőségünk nulla.

Miniszter Úr! Mondhatná: a művész feladata az alkotás. "Most készült el a kulturális alapellátásról szóló törvénytervezet... ez a törvény próbálja szavatolni azokat az intézményi és finanszírozási garanciákat, amelyek stabilitást adhatnak a magyar kultúrának." – Mi – a szövetség és az egyesület – úgy látjuk, hogy a kibontakozást (az eddigi tapasztalatok szerint) nem segítik, inkább hátráltatják a minisztérium intézkedései. Nem érezzük, hogy partnerek lennénk. Miniszter Úr! Nem állíthatjuk intézményéről, hogy a tények hatása alatt áll. Amíg ez így van, a közvetlen beleszólás jogát nem lehet, nem szabad elvenni a művésztől. Mi becsüljük Magyar Bálintot, de kicsit másképpen látjuk a dolgokat.

Budapest, 1997. július 25.

Péri József — a Magyar Képzőművészek és Iparművészek Szövetsége Ellenőrző Bizottságának tagja

Sós László — elnöke

ZICHY Mihály

Mátyás templom, Loreto-Rápolna
Szt. tune oltár, oltárképe

TBM 25(1996) 188.

Terezzen egy tart. j. 1 (2 szo
szecesszió ábrák, szinek

Fülep: nem nyomdász az, aki ne
betűkkel ámlapot szedni

⇓

Lner: két hétig szédültem utána
(10 év kísérletezés után jut el id
„Pofon" után nagy barátság Fule
Lner régi kiadv. k tanulmá
népszerű? Tanulni kell
Össze kell gyűjtenia hagyomán
kell olyan modernet teremteni, a
nyokban gyökeredzik (ezeném

Két torozat (I.) 12 kötetben
Balassi

Király György irod. torténészt kell fl
(NV)

ZICHY MIHÁLY GRAFIKÁIBÓL ÉS AKVARELLJEIBŐL RENDEZETT EMLÉKIÁLLÍTÁS

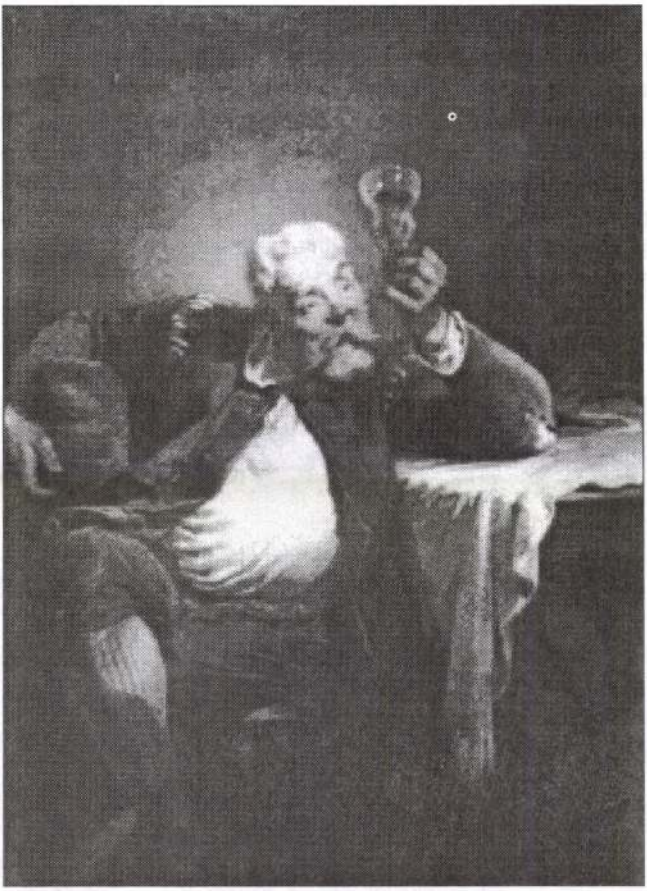

Hölgyeim és Uraim!

Örömmel teszek eleget a megtisztelő felkérésnek és nyitom meg ezt a szép kiállítást. Zichy Mihály azt írta egyhelyütt, hogy igazán csak akkor értik

A megnyitóbeszéd elhangzott a Zichy Mihály emlékkiállításon 1999. január 27-én.

ságkeresésen és a hagyományok kutatásán alapuló, racionális, és az anyagok tulajdonságaiból kiinduló szemlélet és formateremtő képességére és európai kvalitására.

Horváth Hilda művészettörténész utolsó előadása – amit sajnos élőszóban nem élvezhettünk – a grafikus- és alkalmazott művész és könyvművész Kozmát mutatta volna be, aki Kner Imrével és nyomdájával együtt századunk nyomda- és tipográfiai művészetének legnemesebb hagyományait folytatva maradandót alkottak, nemcsak kiadványaikkal, de máig ható írásaikkal. Az előadást a kutató távolléte miatt sokszorosítva adtuk az érdeklődők kezébe.

Az emlékülést magnószalagra rögzítettük. Szándékaink szerint nyomtatásban szeretnénk a tágabb közönséggel megosztani az ott elhangzottakat.

A támogatóknak ezúttal mondunk köszönetet, titkon remélve, hogy Kozma Lajos halálának 50. évfordulójával kapcsolatos megemlékezéseinkkel nemcsak mi gazdagodtunk, de Kozma újra bekerült a szülőföld köztudatába. A hála és köszönet elsősorban őt illeti...

H. BOGNÁR ZSUZSA
művészettörténész

Ferkai András építészettörténész, Virányi István építész, Kampis Miklós építész,
(Fotó: Gőzsy Gáborné)

majd meg s értékelik életművét, ha az egész együtt lesz bemutatható. Lehet, hogy ez sohasem valósulhat meg, de ez az itteni seregszemle jó keresztmetszetét adja művészetének. Talán innen indulhat el az a Zichy-kultusz, amely Magyarországnak első nagy emberjogi prófétáját a Magyar Millennium ünnepségein keresztül is a világ-közvéleménynek tudatába vési. Az a zalai múzeum történetét megelevenítő írás, amely a párizsi UNESCO-nak öt – francia, angol, spanyol, orosz és arab – nyelvű képes magazinjában jelent meg, már ebbe az irányba tett lépés volt, és a Zichyről unokám által összeállítandó szintén teljes dokumentációs anyag az Internet számára szintén ezt a célt fogja szolgálni.

Itt látható az első fennmaradt, a 13 éves korából származó önarcképtől kezdve az egyik utolsó – unokájának, édesanyámnak rajzolt – színes rajzocskájáig minden alkotó korszakának néhány példája. Anyám lovat kért tőle, ő két bohóccal is megtoldotta. Hasonlóképpen, egy csörgősipkás a vendég ezen a két, Amerikából visszaszerzett kartonon („Érkezés a fogadásra", „Távozás a fogadásról"). Visszatérő motivuma ez, magát ábrázolja a számára olyan idegen – bár négy évtizedet betöltő – udvari világban, és a majdnem olyan idegen nyugati, bigott és imperialista környezetében, ahol szintén majd egy évtizedet élt.

Mert ő valójában egy más kor – talán a XXI. század – embere volt. Élete épp ezért olyan feszültséggel teli, hogy remélni kell: egyszer majd megszületik az a drámai mű, mely filmben vagy egy új műfajban méltóképpen mutatja be a magyar kultúra egyik leguniverzálisabb művészét és gondolkodóját.

Nézzük például főművét, a „Pusztítás géniuszának diadalát", melynek egyik első vázlata látható kiállításunkon. Ebben összegzi egész felháborodását az erőszak minden formája, az emberi jogok eltiprása ellen. Hisz ő még a halálbűntetésnek nevezett gyilkosságot is elítélte. A hatalmas vásznon éppúgy megjelenik az ultramontán pápa, amint az inkvizíció áldozatainak koponyamezője fölött trónol, mint a különben általa nagyrabecsült II. Sándor cár, aki a vallás nevében vezet gyilkos hadjáratot a mohamedán törökök ellen. A főtéma azonban a minden népek fiatalságát jelképező ifjúnak a pusztítás géniusza (és női párja) által való háború csábítása, akit hiába próbál felesége gyermekük kétségbeesett felmutatása útján is visszatartani. Ám a kép végső változatában megjelenik Krisztus fénylő alakja, a remény jelképe.

Zichy hívő ember volt, de akkori római katolikus egyházának nem hű tagja. „Messiás" c. képén Krisztust és az elnyomott népek és más hitfelekezetek képviselőit állítja szembe a Megváltó gyarló földi helytartójával. A „Zsidó mártirok" és a Zalán látható „Autodafé" szintén lángoló vádirat az akkori pápaság ellen. A magyarországi egyházi reakció meg is akadályozta, hogy

otthon nagyságához méltó szerephez jusson. Pedig Párizsból abban a reményben költözött haza Zalára, hogy végleg hazájában maradhasson. Kiábrándulva, újra a szentpétervári robotot – grúziai útja után – ezért is választotta, mert oda – ahogy írta –: „a római katolikus papság csápjait ki nem nyújthatja."

Sokszor merül fel a kérdés, hogy a szabadgondolkodó Zichy hogyan tudott 41 éven át a cári szolgálatba állni. És miért hagyta ott a reformer cárt és miért ment vissza 1883-ban a reakciós III. Sándorhoz. Az egyik okot már említettük. A másik: 1866-ban, a borki vonatkisiklás után, melynél cárellenes merényletre gyanakodtak, a rendőrminiszter olyan terrort inditott írók és egyébb értelmiségiek ellen, hogy majd a KGB is megirigyelhette volna. Zichy ekkor sietve hazatelepítette családját, hisz házasságát, mivel katolikus templomban kötötték, törvénytelennek tekintették Oroszországban, bár ő maga csak nyolc évvel később kérte nyugdíjazását és költözött Párizsba.

Ami III. Sándort illeti, ő cárevics korában nagy tisztelője volt Zichynek, és miután Zichyt szolgálatába fogadta, teljes szabadságot biztosított számára. Udvari fogadásokon az udvari festő magyar díszruhában jelenhetett meg, és elfogadták, hogy mindhalálig magyar állampolgár maradt. Voltaképpen előkelő emigránsként élt az udvarban, ahol nem volt kitéve – az udvari intrikákon kívül – semmilyen megalázó, eszméit támadó zaklatásnak.

Elkötelezettségét nemzete iránt a 41 éves emigráció semmiben sem befolyásolta. Mikor átmenetileg Zalán élt, a „Modern Szirén"-t és a „Kísértetek óráját" festette, de Pétervárról az „Aradi vértanúk albumá"-hoz küldött anyagot és „Az ember tragédiája" és az Arany-balladák mesteri illusztrációit ott alkotta meg. Párizsban „Erzsébet királyné Deák Ferenc ravatalánál" c. hatalmas képét festette (mely restaurálása után Zalára kerül). De nem a gyűlölt Habsburgok családtagját akarta népszerűsíteni, hanem a magyarok védasszonyát. Egyúttal pedig megragadta az alkalmat, hogy a királynénál annak udvarhölgye közvetítésével elérje, hogy az általa annyira tisztelt, de országszerte árulónak tartott Görgey Arturnak igazságot szolgáltassanak.

Ne higgyük azonban azt se, hogy az orosz életből csak az udvari eseményeket, vadászatokat örökítette meg. Itt látható az a mesteri kis rajz, a „Szomorú viszontlátás", melyen az apa egy megláncolt rabban a fiát ismeri fel. A Magyar Nemzeti Galériában kiállított „Fogoly a börtönben" c. olajfestményét egyesek szerint az orosz forradalmárok dicsőítésére alkotta meg. És azt se feledjük, hogy Szentpétervárott fejezte be csodálatos sorozatát Rusztaveli eposzához, a grúzok Iliászához.

Különös ellenmondásnak látszik, hogy Zichy, aki négy cárnak (I. Miklós, II. Sándor, III. Sándor, II. Miklós) megbecsült udvari tisztviselője lehetett, mégis mindenki szemében az üldözöttek, elnyomottak, kisemberek pártfo-

gója és szószólója volt. Azt vallotta, minden ember egyenlő, sőt barátai lehetnek potentátok is, ha nem gyakorolnak emberellenes hatalmat.

Zichy a párizsi magyar kisiparosok, kispolgárok egyesületének szeretett elnöke volt, ugyanakkor jó barátja lett az akkori Welszi hercegnek, a későbbi VII. Edvárdnak. Legalább négyszer vett részt a trónörökös skóciai vadászatain, ahol a Barmoral-i kastély szivesen látott vendége és vadász jelenetek zseniális illusztrátora volt.

Erzsébet királynő tavaly lehetőséget adott nekem, hogy Windsorban, Sandringhamben és Balmoralban áttanulmányozhassam a Zichy-emlékeket. 16 rajzát, amik a balmorali kastélyban díszitik a királyi lakosztályt, egy terembe gyűjtötték számomra, hogy végignézhessem és válogathassak belőlük a Magyar Nemzeti Galéria jövő évre tervezett Zichy-kiállítása számára. Itt a „Skót fáklyatánc", a „Kardtánc" és a három csoportkép a szabadban képviseli Skóciát.

Barátait Zichy persze elsősorban a szellem emberei közül válogatta. Szinte magától értetődő, hogy a franciák közül Théophile Gautier, Gustave Doré, az ifjabb Dumas és más nagyságok mellett Victor Hugo is barátságába fogadta. Élete alkonyán pedig Gorkijjal az „Ember tragédiája" – sajnos nem valósult meg – orosz forditásán dolgozott. A grúz nemzeti újjászületés vezetőivel – Joana Meunargiával, Ilja Csavcsavadzéval – párizsi tartózkodásától kezdve pétervári haláláig tartott kapcsolatot, miután a mozgalomnak egyik fő ihletője lett. (Ez a kapcsolat, immár két népünk között, azóta is élő valóság. Tbiliszi látogatásom idején tapasztaltam, hogy Grúziában a legnépszerűbb történelmi alak Rusztaveli, de a második legnépszerűbb – Zichy.)

Némi túlzással állíthatjuk Zichyről, hogy magát az egész világon otthon érezte, minden embert testvérének tekintett és minden nőt szerelmének.

Az első két állítást már eddig is bizonyítottuk, az utolsó még talán magyarázatra szorul. Rosszakaratú üzletemberek, prűd nyárspolgárok erotikus rajzai miatt már régóta a pornográf rajzolók közé (is) szerették volna beskatulyázni Zichyt. E rágalom legjobb cáfolatát Pétervárott, az Ermitázsban láthattam. Ahogy a renaissance a Biblia közismert jeleneteit használta arra, hogy a meztelen emberi test szépségét a képzőművészet egyik csodájává avassa, úgy használta fel Zichy az ókori mitológia akkoriban általánosan ismert erotikus jeleneteit alapul a szerelmi egyesülés immár modern művészi elővarázslására. Az Ermitázsban egy gyönyörű akvarellje Zeus és Io szeretkezését ábrázolja. Itt csak két női akt ad izelítőt Zichy áhitatos csodálatából a női test iránt. De felfogását minderről a következő hitvallása mutatja:

„Az, ami nekünk a földön a legnagyobb gyönyörűséget okozza és életet ad – én nem tartom szégyenletesnek... Nem a tárgyban rejlik a botránkoztató,

hanem a módban, ahogy az előadva van. Egy Madonna szűzies ártatlansága és egy szerelmes pár testi egyesülése egyforma nehézségű művészi feladat."

Nem lenne teljes a kép, ha Zichy sokrétű szellemének legalább még két fontos alkateleméről nem szólnánk.

Alkotásaiban minduntalan megjelenik a démoni elem. Lermontov „Démona" egyik legkedvesebb témája. „Az ember tragédiájában" Lucifer sokszor feledhetetlenebb, mint a főszereplő Ádám. Arany „Ünneprontókját", a varázserejű dudaszóra a pokolba táncoló párokat szuggesztív drámaisággal ábrázolja. Faust-illsztrációi is lehet, hogy elsősorban Mefisztó kedvéért születtek meg. A „Pusztítás géniuszának diadala" c. képen csodálhatjuk leghatalmasabb Démon-ábrázolását, mely egész életművének uralkodó jelképe.

Igazságtalanok lennénk a korral szemben, amelyben élt, ha nem egészítenénk ki mindezt azzal, hogy a kor nagy alkotói közül oly sokan – zenében Liszt, Wagner, Berlioz, az irodalomban épp Lermontov, Zichy kedvenc költője, de még Jókai is – gyakran szintén e démoni hatás alatt álltak. A láthatatlan démoni erő saját ösztöneinek eszközévé teszi az embereket, magához vonzza a bizonytalanokat és behálózza a Jó megtestesítőit.

Végezetül Zichy művészetének még egy jellemvonását is meg kell említenünk: a zene befolyását intellektusára. Azt tudjuk, hogy maga is zongorázott, de zenei ízléséről és zenei élvezeteiről alig esik szó.Annál inkább jelentkezik a zene – és a tánc – műveinek jelentős részében. „A zene végig kisér a bölcsőtől a sírig" című műve, melyet Liszt Ferencnek ajándékozott, amiért leányát, nagyanyámat tanította – az ő leánykori képe is itt látható –, oly hatással volt Liszt Ferencre, hogy az utolsó zenekari művét erre a rajzra és ezzel a címmel komponálta.

Zichy Mihály életét meghatározó kettős Credo-jával szeretném beszédemet zárni. Pár mondat az egész:

„A szeszélyes sors hazámtól igen messze és életem nagyobb részére száműzött... Többször hangoztatták, hogy nem tekintve ezt vagy amazt, mindig magyar maradtam. Hol itt az érdem? Aki oly szerencsés volt, hogy magyarnak szülessen, az mindig az marad."

És: „Nincs igazán nagy tehetség, ha nem járul hozzá az emberiség iránti szeretet hatalmas ereje."

CSICSERY-RÓNAY ISTVÁN

(Megj. Csicsery-Rónay István Zichy Mihály dédunokája – Szerk.)

98.02.25.

Emlékezés Zichy Mihályra

„Zichy kezében az ecset beszél, dalol, világít!" – *Jókai Mór* írta ezt a megállapítást *Zichy Mihály*ról, a magyar festészet kimagasló művészegyéniségéről, a 19. századi magyar rajzművészet legnagyobb tehetségéről. 170 esztendeje, 1827. október 15-én született és 1906. március 1-jén hunyt el. Budapest–Párizs–Szentpétervár életének nagy állomásai, irodalmat, filozófiát, zenét és képzőművészettel egybeforrasztó életművének alapot, gondolatot adó helyszínei.

Itthon *Marastoni Jakab*nál tanult festeni, de 1843-1845 között már Bécsben *Waldmüller* a mestere. Ez idő tájt szerepelt Krisztus a kereszten, Keresztlevétel c. képeivel szép sikerrel kiállításon is. Waldmüller ajánlatára lett a cár unokahúgának festőtanára, így került kapcsolatba a cári udvarral. 1858-ban már az Orosz Művészeti Akadémia tagja. Szentpéterváron telepedett le, családot alapított. Elnyerte a Cár Őfelsége Festőművésze címet. 1866-ban azonban haladó szellemisége és ezt sokszorosan kifejező képei miatt a cári család üldözni kezdi, s egész családjával visszatér Somogyba, az ősi kúriába.

A hetvenes években beutazva Európát, Párizsban telepszik le. Itt alakul ki barátsága az ifjú *Dumas*-val, *Victor Hugo*-val, *Gustav Dore*-val, *Munkácsy Mihállyal*. Részt vesz az 1878-as párizsi világkiállításon a kor császárait és a pápát is ábrázoló „A pusztítás démonainak diadala" c. festményével, mely nagy vihart vált ki. Hazatér Zalára. Számos nagy képet fest és megkezdi Petőfi illusztrációit. Hazai mellőztetése miatt utazni kezd, s ismét elfogadja a cári meghívást: udvari festő lesz. Családja azonban, orosz felesége és gyermekei itthon maradnak. Élete és munkássága a két otthon között zajlik. Állampolgárságáról soha nem mondott le, magyarságát élete minden mozzanatában nyíltan vallotta, a cári udvarban mindig magyar ruhában jelent meg. Az európai irodalom nagyjainak műveihez készült rajzai mellett, művészete tetőpontját a magyar irodalmi művek – *Madách*, *Arany*, *Petőfi* remekei illusztrálásával érte el. *„A művészet nem fényűzési cikk, a művészet a művelődés eszköze, mint a nyomtatott könyv, és kötelessége csak úgy, mint a könyvnek, hogy teljes meggyőző erejével a kor haladó eszméit szolgálja*" – írta, *„A szellemi felsőbbséget semmiféle hatalom nem ölheti meg...*" hangoztatta, – ezért szól művészete a ma emberéhez is. És erről győzi meg a látogatót a zalai *Zichy Mihály Emlékmúzeum*, melynek létesítését maga a művész alapozta meg párizsi és szentpétervári otthonából hazahozott nagy értékű berendezésével, bútoraival, gyűjteményeivel, könyvtárával és nem utolsósorban világhírű festményeivel, rajzaival.

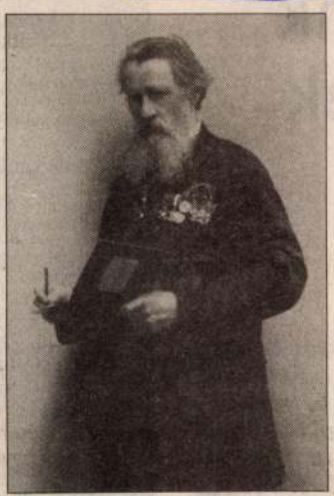

Zichy magyar díszruhában

Évtizedekig unokája, a felejthetetlen kedves *Mária néni* őrizte, ismertette értékeit, míg az emigrációból végleg hazatért dédunokája, *Csicsery-Rónay István* is folytatta 1947-ben megkezdett áldozatos munkáját. Ennek egyik szép bizonyítéka volt a nemrégiben megrendezett emlékezés, koszorúzás Zalán, a Zichy Mihály Emlékmúzeumban, s a tabi Zichy Mihály Művelődési Központban *Farkas István* polgármester köszöntőjével, Csicsery-Rónay István beszédével. Az ünnepség fényét emlékműsor növelte, amelyet *Fenyves Mária Annunziata* állított össze. Hasonló szép műsorral emlékeztek Zichy Mihályra Budapesten, a XIII. kerületi József Attila Művelődési Központban október 11-én, ahol *Pogány Ö. Gábor*, a Magyar Nemzeti Galéria ny. főigazgatója mondott ünnepi beszédet.

Schelken Pálma

Csábítás
(avagy: A daloló szirén)

Arany János: A walesi bárdok

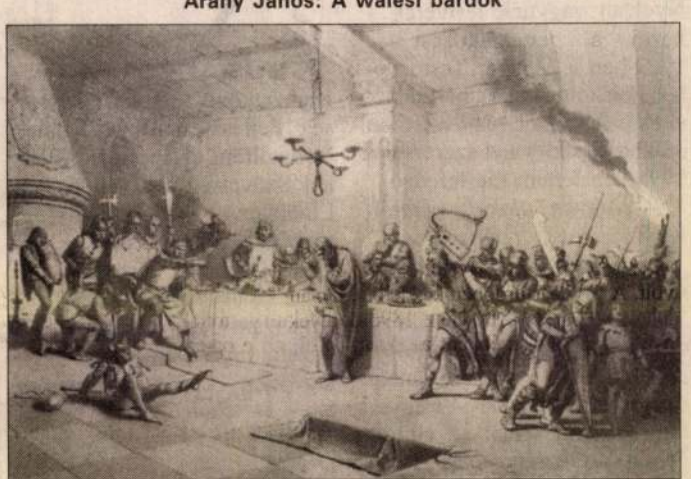

"A LEGTÖKÉLETESEBB AKUSZTIKÁJÚ VILÁGSZÍNHÁZ"

Nemzetközi vándorkiállítás a fővárosban a Bayreuthi Festspielhausról 1998. III. 7-től 17-ig. A Richard Wagner Társaság „Zenélő Európa" című nemzetközi kiállítássorozata keretében, a Budapesti Tavaszi Fesztivál alkalmával a MOM Művelődési Központban mutatja be a német zeneköltő által létrehozott első fesztiválszínházat. Az 1998. március 10-én, 16 órakor történő ünnepélyes megnyitója után a Lohengrin című opera videofelvételét is megtekintheti a közönség a Bayreuthi Ünnepi Játékok programjából, Werner Herzog rendezésében.

A Magyar Mérnök és Építészet Egylet Közlönyének 1875. évi

A budapesti Atlétikai Európa-bajnokság előtt

Vendégünk dr. Schulek Ágoston

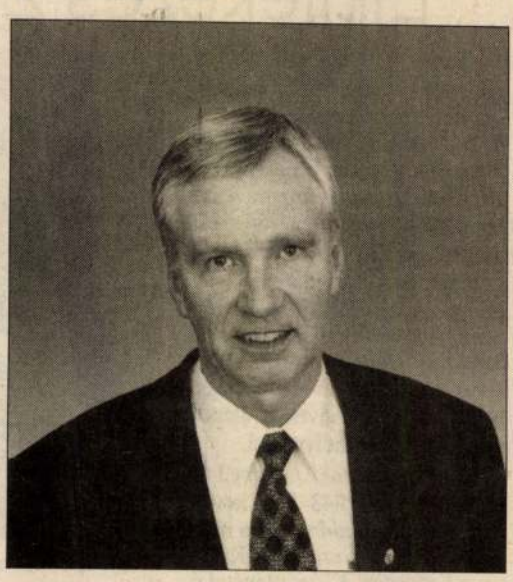

Sohasem felejtem el és sokszor hangoztatom Ernest Hemingway egyik híres megállapítását, melyet valamennyi sportolónak vezérelvként szíves figyelmébe ajánlok: „A sport megtanít becsületesen győzni, vagy emelt fővel veszíteni. A sport tehát mindenre megtanít!"

Már hosszabb ideje és még több mint egy fél évig – egyre növekvő intenzitással – tevékenykedik egy lelkes csapat a Budapest Sportcsarnok III. emeleti irodáiban. Kora reggeltől késő estig itt dolgozik a Népstadionban augusztus 18-a és 23-a között megrendezésre kerülő Atlétikai Európa-bajnokság Szervező Bizottsága. Telefoncsörgés között és egy-egy faxüzenet elküldése mellett beszélgetünk, *dr. Schulek Ágoston*nal, a Bizottság elnökével, aki családjával együtt kerületünk lakója és főiskolás korától kezdve mind a mai napig is a Hegyvidék lokálpatriótája.

– 1943-ban születtem Kassán, édesapám evangélikus lelkész, édesanyám rajztanár. Nyolcan vagyunk testvérek – kezdi a bemutatkozást –. 1967-ben a Magyar Testnevelési Főiskolán tanári, három évvel később edzői, majd atlétikai szakedzői oklevelet szereztem. 1991-ben lettem mesteredző.

– *Hogyan alakult oktatói, versenyzői, edzői pályafutása?*

– 1974-től a TF munkatársa, majd egyetemi tanársegédje, 1976-1990 között adjunktus, aztán docens lettem. 1996-tól az általános rektorhelyettesi tisztséget töltöm be. Az egyetemi doktori címet az elmúlt évben szereztem meg. Mint rúdugró a TFSE-ben, majd a Vasasban versenyeztem. Nagy szeretettel gondolok vissza nevelőedzőmre, *Kismartoni Károlyra*, és edzőmre, *Zarándi Lászlóra*, akivel később két TF jegyzetet is írtunk. 1967 és 1969 között háromszor nyertem meg az egyéni magyar bajnokságot, 11 alkalommal válogatott, öt éven keresztül csúcstartó voltam. Dolgoztam a Vasas edzőjeként és közben egyesületem sportiskolájának vezetőedzői tisztét is betöltöttem ában ő lett a magyar atlétika első világbajnoka és világcsúcstartója. A távolugró, testnevelő tanár, TF adjunktus *Szalma László*, aki két fedett pályás Európa-bajnokságot nyert, három alkalommal volt az év atlétája, az első 8 méteren felüli magyar távolugró.

– *Milyen sportvezető tisztségeket tölt be?*

– Elnöke vagyok a Magyar Atlétikai Szövetségnek, tagja a

Nemzetközi Atlétikai Szövetség Fejlesztési Bizottságának és betöltöm az Európai Atlétikai Szövetség alelnöki tisztét. Elnökként, illetve elnökségi tagként tevékenykedem a Magyar Olimpiai Bizottságban. Ezen kívül az EB Szervező Bizottságának vezetőjeként dolgozunk munkatársaimmal e világverseny szakszerű előkészítésén és lebonyolításán.

– *Milyen a kapcsolata kerületünkkel?*

– Közel másfél évtized óta lakom a kerületben, de kapcsolatom a Hegyvidékkel a TF-n keresztül sokkal régebbi. Feleségemmel és három gyermekkel igen jól érezzük magunkat. Lakásunk a Virányoson lévő Járőr utcában van, ahová az egész napos fárasztó munka után kellemes a hazatérés.

– *Úgy tudjuk, hogy a „TF estek"-nek az egyetem aulájában történő megszervezése és lebonyolítása az Ön nevéhez fűző-*

Tervei szerint valósult meg – többek között – az 1903-ban felavatott Halászbástya és *kerületünkben az 1910-ben átadott János-hegyi Erzsébet-kilátótorony*. Nagyapám, *Schulek János* szintén építész volt. Kiemelkedő tevékenységéhez tartozik, hogy 1934-ben többméteres földhordalék alatt felfedezte Mátyás király visegrádi palotájának maradványait. Ez időtől – 1948-ban bekövetkezett haláláig – munkásságának középpontjában e nagy jelentőségű lelet feltárása állott. Ugyancsak nagyszámú családunk tagja volt *Schulek Vilmos*, szemész, egyetemi tanár, az MTA tagja és *Schulek Elemér*, kétszeres Kossuth-díjas egyetemi tanár, gyógyszerész, vegyész, az MTA tagja.

– *Miben foglalja össze élete ars poeticáját?*

– Hosszabb kutatómunkám során megtaláltam a TF 1925-ben történő indulásakor használt zászlaját, melyet az 1989-es évnyitón mutattunk be. E zászlón lévő szöveg: „Szellemet, erkölcsöt, erőt egyesíts!" legfontosabb vezérelvem.

Kahlich Endre

A KKSZ köz

A Külső Kerületek Szövetsége feb
rosi ÁRT-ről és a forrásmegosztás
szövetség soros elnökét, *Zupkó Gá*
ügyében, segítőkészségüket megism
Főpolgármestert és hívja fel a figyel
szítését továbbra is akadályozza, ho
veget, illetve az övezeti tervlapokat
letek.

A KKSz kifejezte azon szándékát
osztás tervezéséhez, illetve a szüksé
szítéséhez – befogadókészség esetén
szükséges források kiegészítését is vá
szövetség soros elnökét, hogy a javas
koztassa.

ZICHY Mihály

Tenyves Mária Annunciata: Zichy Mihály. Bp., 1997 24 p. + 39 kép

Zichy Mihály

Világlap 1996 jún. I. évf. 3. sz.

Az anyanyelv életben tartására a néptánc, a műkedvelő színjátszás is alkalmat teremt.
Az októberi küldöttközgyűlés időpontja némi kétséget keltett a párizsi egyesületek vezetőiben. Ők akkor semmiképpen sem utazhatnak haza, mert pontosan azon a hétvégén rendezik az 56-os emlékünnepségeket. Mivel kerek évforduló van, várhatóan a francia politikai élet legjelentősebb alakjai is részt vesznek a magyarok által szervezett ünnepségeken.

150 éves a Párisi Kölcsönösen Segélyző Magyar Egylet

...iss szellemmel

A Magyarok Világszövetségének ajándéka

Franciaország pontosan annyira van távol, hogy vonzó legyen. Túl a német szomszédságon, a remények és illúziók földje akár a politikában, akár az irodalomban. Rákóczi előtt és óta... Batsányi, Csokonai, Petőfi... Ki eljutott, ki elfutott, ki pedig álmodozott róla... Párizs a vágyott idegenség. Festők, költők és emigránsok városa. S otthona azoknak, akik lábukat még a kontinensen kívánták megvetni kényszerű honvesztésük után. Ahogyan az 1848-49-es forradalmat és szabadságharcot követően is. Akkor születik ez az Egylet a Párizsban élő magyarok támogatására. A szükség szülte és tartotta életben, a változó körülmények, történelmi és élethelyzetek során – máig.
Az alapító tagok között volt – többek között – Zichy Mihály és Munkácsy Mihály is... A Párisi Kölcsönösen Segélyző – működő szervezet. Ez az egyesület a Világszövetség egyik alapító szervezete. Az Egylet székhelye a Párizsi Magyar Ház, amelyet hetven évvel ezelőtt építtetett a magyar állam. (Sajnos azóta sem jutott pénz a felújításra...)

Ha otthon a nyugati magyarokat emlegetik, a fantázia Európa nyugati féltekén kalandozik. Az anyaországiak képzeletében az „újvilág" is csak az Egyesült Államokat és Kanadát jelenti. Dél-Amerika már az egzotikum földje. A latin világban letelepedő magyarok valahogy kevéssé vannak „szem előtt", a figyelem ritkábban terelődik rájuk. Pedig aki ismeri Kutasi Kovács Lajos *könyveit, hallott valamit a déli kontinens magyar színházi életéről, lap- és könyvkiadásáról az a magyar műveltség ismeretlen földjét fedezheti föl.*

Kutasi Kovács Lajos élete nagyobbik részét Brazíliában töltötte. A könyvhétre jelent meg a Medicina Könyvkiadó gondozásában a Dzsungelek, romvárosok, indiánok című kötete.

A brazil-magyar hadiállapottól...

Hetven év egy pillanat a történelem forgatagában, de a mi életünkben több, mint egy emberöltő. Ennyi idős immár a brazíliai magyarok segélyszervezete. *1926. szeptember 18-án* alakult meg hivatalosan is a Brazíliai Magyar Segélyegylet, a mai „Associacio Beneficente 30 de Septembro". A szervezet ezt a nevet volt kénytelen felvenni a második világháború idején, amikor a Magyarország és Brazília közötti hadiállapot kisajátítással fenyegette az egyesületet. Másfél évig tartó vizsgálat és ellenőrzés után, 1943. szeptember 30-án, a brazil kormány engedélyével – a jelenlegi neve alatt – brazil egyesületté alakult. Az akkori vezetőség tiszta múltja és eredményes segélyező-nevelő munkája lehetővé tette, hogy az egyesület megmaradhatott és a mai napig működik.

Nem kívánom itt részletesen ismertetni az elmúlt hetven év munkáját, ám azt kell mondanom: büszke vagyok rá, hogy ennek az egyesületnek tagja lehetek, itt dolgozhatok.

Múlt, jelen, jövendő...

Be kell számolnom arról, hogy a most leköszönő igazgatóság mit tett az elmúlt két esztendő alatt. (Az igazgatóságot azóta újraválasztották – a szerk.) 1994. március 29-én azt ígértük, hogy folytatjuk mindazt, amit elődeink elkezdtek. Úgy érzem, ezt az ígéretünket

Jávor Beatri

Ma

betartottuk. Igazgatótársaimmal úgy véltük, hogy tartanunk kell magunkat elődeink elgondolásához: tiszteld a múltat, dolgozz a jelenben és ápold a jövőt. A múlt alatt a Szeretetházat – új nevén a *Balázs Péter Otthont* – értjük, a jelen a Magyar Ház, a jövő pedig az ifjúság, amely majdan átveszi tőlünk a stafétabotot. A *Balázs Péter* Otthon fenntartását igazgatóságunk is kedves kötelességének tekintette, s mindent elkövetett annak érdekében, hogy a bentlakók jól érezzék magukat. *Richter Klári* igazgatónő komoly munkája nyomán megpróbáltuk az épületet kicsit kicsinosítani. Elkezdtük a bentlakók ún. szociális foglalkoztatását, ami nem a hazai értelemben vett hasznos munkát, inkább a tartalmasabb szórakozást jelenti. Második titkárunk, *Szarukán Iluci* és *Sütő Ildi* összekötő viszonylagos rendszerességgel eljártak az Otthonba, s hol irodalmi felolvasást, hol zenés délutánt rendeznek. Tavaly

Párizsi Magyar Ház

Puskás László fotója

Matuzsálem

Szilágyi Katalin

A *Párisi Magyar Egylet* alapításának 150. évfordulóját – az anyaországiakkal együtt – koncerttel ünnepelte 1996. március 31-én. Az elnökasszony – *Szentpéteri Gabriella* – az ünnepségre a budapesti Weiner Leó Zeneművészeti Szakközépiskola fúvós és vonószenekarát hívta meg. Az ünnepi koncerten megjelent *Szombati Béla,* Magyarország párizsi nagykövete, és *Kovács András Bálint,* a Párizsi Magyar Intézet igazgatója is. A Magyarok Világszövetségét a Brüsszelben élő *Czigány Imre* képviselte. A párizsi magyar egyesületek vezetőit és az egylet tagjait elsősorban az otthonról származó hírek érdekelték: a Magyarok Világtalálkozója és a Világkonresszus kísérő rendezvényei. A tagságot erőteljesen foglalkoztatta az is, hogy a Magyarok Világszövetségének Küldöttközgyűlésén milyen arányban képviseltethetik magukat a franciaországi magyarok. Bár a Magyarok Világszövetsége pártoktól független, civil szervezet, tevékenysége óhatatlanul érint kül- és belpolitikai kérdéseket. A mai magyar kormány működése és a Világszövetség vállalt ügyeihez való viszonya izgatta leginkább a helyi közönséget. A határon túli magyarság érdekképviselete amúgy is érzékeny terület, s egyetlen magyar politikai párt sem vonhatja ki magát ezen felelősség alól. Peregtek a kérdések – a Magyarországról érkezettek alig győztek válaszolni. A találkozón egyébként Forray Kristóf, a Határon Túli Magyarok Hivatalának képviseletében volt jelen. Molnár Ottó, a párizsi Magyar Katolikus misszó papja a virágvasárnapi misére is meginvitálta a Világszövetség képviselőit. A diaszpóra magyarsága számára összetartó erő az egyház. Így nem kellett csodálkoznunk azon, hogy több mint félszáz – a helyi viszonyokhoz képest számos – magyar gyűlt össze az ünnepi alkalomra. A misén egyébként közreműködtek az Óbudai Gimnázium diákjai is. A fehér asztal – ha magyarok terítik is – Párizsban mégis sajátos hangulatot áraszt. Molnár atya invitálására tucatnyian telepedtünk a mise utáni ebédhez. Itt aztán elolvadt minden hivatalosság. Természetes, hogy mindekit foglalkoztattak a Világszövetség „belügyei". A segélyszolgálat munkája, az erdélyi, a felvidéki és a délvidéki magyarok helyzete. Az évforduló fényét külön emelte az esti fogadás. Palásti Zsuzsáról itt tudhattuk meg, hogy a legfontosabb, s talán a legnehezebb feladatot vállalta. Rendszeres magyar nyelvű foglalkozásokat tart a magyar származású fiatalok számára. Itt a legfiatalabbak nem csak a nyelvet tanulhatják, gyakorolhatják, de cserkészcsapatot alkotva dolgozhatnak, szórakozhatnak, s a hittan oktatás is magyarul folyik. Ez azért is kiemelkedő teljesítmény, mert ezek a gyerekek már Franciaországban születtek, francia nyelvi közegben élnek, s legtöbbször a szülők közül csak az egyik magyar.

Toronto a nyugati magyarság egyik legerősebb végvára. Az ottani magyar szervezeteket mégis a félreértéseken, előítéleteken, szervezetlenségen alapuló megosztottság jellemzi. A hivatalosan működő Kanadai Országos Tanács, mint a Világszövetség helyi képviselője, nem tölti be hivatását. Látogatásaink során – Bakos István korábbi útján –, illetve Kardos Bélával jómagam is azt tapasztaltam, hogy nemcsak komoly ellentétek merültek föl a Világszövetség köré tömörülő kanadai magyar körökben, hanem az Országos Tanács nem is bírja a Világszövetséggel rokonszenvezők bizalmát.

Bagi Lajos és Kardos Béla a helyzet magaslatán

Bagi lajos

Elit, vagy tömeg?

Az újjászülető kanadai szervezet

A nagy kivándorlás első generációja gyanakvással fogadta a két háború között érkezőket. Ők a második világháború utáni emigrációra néztek ferde szemmel. A háború utániak az ötvenhatosokat méregették. Az ötvenhatosok a hetvenes évek után disszidáltak megtelepedését kérdőjelezték meg. Hát soha nem lesz vége? Persze, az emigrációs széttagoltságnak csak egyik – nagyon leegyszerűsített – képletét adtuk meg. Talán még az anyaországi magyar közvélemény sem felejtette el a közel fél esztendeje kiadott békítő felhívást, amely a kanadai magyarság különböző csoportjaihoz szólt. A jótékony hatású levél azonban kevésnek bizonyult. A helyszínen kellett megkeresni a bajok okát.

Nem egyesíti a kanadai magyar szervezetek hálózatát sem. A montreáliak – ahol Magyar Ház, iskolák, klubok, körök működnek – semmilyen kapcsolatban sem állnak az Országos Tanáccsal. De még magában a „székvárosban" is több szervezet távol tartotta magát a Világszövetség helyi képviselőitől, miközben a mozgalom egészét szívesen elfogadta volna.
Az is előfordult, hogy a Világszövetségben komoly szerepet vállaló magyarok a helyi közösségtől váltak meg, kilépve az ottani szervezetből. Mivel az évente megrendezésre kerülő clevelandi magyar találkozón is képviseltük a Világszövetséget, kértük a torontóiakat, hogy tisztújító közgyűlésükkel várjanak meg bennünket. Szerettünk volna a szükkörű „elit" szervezet kiszélesítésében résztvenni, egy valódi megújulás, tagtoborzás meghirdetőiként. Egy Kanadát valóban átfogó Országos Tanács létrehozásának szándéka mozgatott bennünket. A korábban távollétünkben megejtett tisztújítás csak konzerválta a régi helyzetet, fokozta az ellentéteket és a személyes ellenszenvnek is teret adott. A régi Országos Tanács vezetői és a megújulást sürgetők egyként a szélesebb szerveződést szorgalmazták.
Együttműködésük mégsem jött létre. Így került sor a Kanadai Országos Tanács megalakítására 1996. március 30-án, a torontói Magyar Házban. Ez a szervezet Kanada-szerte számtalan magyar szervezetet és egyéni tagot tömörít, óceántól óceánig (Montreal, Toronto, Ottawa, Winnnipeg, Edmonton, Calgary, Vancouver stb...).
Az alakuló ülésen részt vett a Magyar Köztársaság torontói főkonzulja, és volt külügyminiszterünk, Jeszenszky Géza is. (Az elnökség névsorát a Világlap előző, második számában, a Magyar Figyelő mellékletben közöltük, s azt e mostani számban ugyanott kiegészítettük.)
Megoldandó probléma maradt az új Tanács és a régi „szervezet" viszonya. Jogilag minden tisztázott, ám a régi – egykori Országos Tanács – is a Magyarok Világszövetsége tagszervezete. A névhasználat joga immár az új testületé, a jószándékú és tevékeny emberekről azonban nem mondhat le sem a kanadai közösség, sem az egyetemes magyarság. A kis csapatra éppúgy szükség van, mint a kontinensnyi országot átfogó közösségre.

Zichy Mihály

6. 1998. febr. 27

Emlékezés Zichy Mihályra

„Zichy kezében az ecset beszél, dalol, világít!" – *Jókai Mór* írta ezt a megállapítást *Zichy Mihály*ról, a magyar festészet kimagasló művészegyéniségéről, a 19. századi magyar rajzművészet legnagyobb tehetségéről. 170 esztendeje, 1827. október 15-én született és 1906. március 1-jén hunyt el. Budapest–Párizs–Szentpétervár életének nagy állomásai, irodalmat, filozófiát, zenét és képzőművészettel egybeforrasztó életművének alapot, gondolatot adó helyszínei.

Itthon *Marastoni Jakab*nál tanult festeni, de 1843-1845 között már Bécsben *Waldmüller* a mestere. Ez idő tájt szerepelt Krisztus a kereszten, Keresztlevétel c. képeivel szép sikerrel kiállításon is. Waldmüller ajánlatára lett a cár unokahúgának festőtanára, így került kapcsolatba a cári udvarral. 1858-ban már az Orosz Művészeti Akadémia tagja. Szentpéterváron telepedett le, családot alapított. Elnyerte a Cár Őfelsége Festőművésze címet. 1866-ban azonban haladó szellemisége és ezt sokszorosan kifejező képei miatt a cári család üldözni kezdi, s egész családjával visszatér Somogyba, az ősi kúriába.

A hetvenes években beutazva Európát, Párizsban telepszik le. Itt alakul ki barátsága az ifjú *Dumas*-val, *Victor Hugo*-val, *Gustav Dore*-val, *Munkácsy Mihállyal*. Részt vesz az 1878-as párizsi világkiállításon a kor császárait és a pápát is ábrázoló „A pusztítás démonainak diadala" c. festményével, mely nagy vihart vált ki. Hazatér Zalára. Számos nagy képet fest és megkezdi Petőfi illusztrációit. Hazai mellőztetése miatt utazni kezd, s ismét elfogadja a cári meghívást: udvari festő lesz. Családja azonban, orosz felesége és gyermekei itthon maradnak. Élete és munkássága a két otthon között zajlik. Állampolgárságáról soha nem mondott le, magyarságát élete minden mozzanatában nyíltan vallotta, a cári udvarban mindig magyar ruhában jelent meg. Az európai irodalom nagyjainak műveihez készült rajzai mellett, művészete tetőpontját a magyar irodalmi művek – *Madách*, *Arany*, *Petőfi* remekei illusztrálásával érte el. „*A művészet nem fényűzési cikk, a művészet a művelődés eszköze, mint a nyomtatott könyv, és kötelessége csak úgy, mint a könyvnek, hogy teljes meggyőző erejével a kor haladó eszméit szolgálja*" – írta, „*A szellemi felsőbbséget semmiféle hatalom nem ölheti meg...*" hangoztatta, – ezért szól művészete a ma emberéhez is. És erről győzi meg a látogatót a zalai *Zichy Mihály Emlékmúzeum*, melynek létesítését maga a művész alapozta meg párizsi és szentpétervári otthonából hazahozott nagy értékű berendezésével, bútoraival, gyűjteményeivel, könyvtárával és nem utolsósorban világhírű festményeivel, rajzaival.

Zichy magyar díszruhában

Évtizedekig unokája, a felejthetetlen kedves *Mária néni* őrizte, ismertette értékeit, míg az emigrációból végleg hazatért dédunokája, *Csicsery-Rónay István* is folytatta 1947-ben megkezdett áldozatos munkáját. Ennek egyik szép bizonyítéka volt a nemrégiben megrendezett emlékezés, koszorúzás Zalán, a Zichy Mihály Emlékmúzeumban, s a tabi Zichy Mihály Művelődési Központban *Farkas István* polgármester köszöntőjével, Csicsery-Rónay István beszédével. Az ünnepség fényét emlékműsor növelte, amelyet *Fenyves Mária Annunziata* állított össze. Hasonló szép műsorral emlékeztek Zichy Mihályra Budapesten, a XIII. kerületi József Attila Művelődési Központban október 11-én, ahol *Pogány Ö. Gábor*, a Magyar Nemzeti Galéria ny. főigazgatója mondott ünnepi beszédet.

Schelken Pálma

Csábítás
(avagy: A daloló szirén)

Arany János: A walesi bárdok

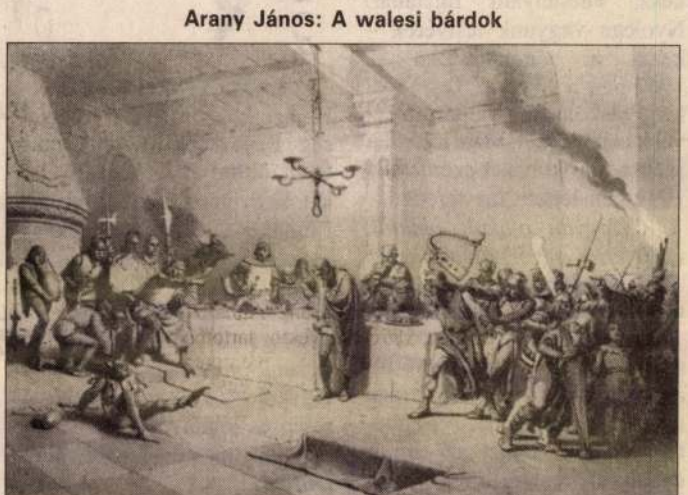

"A LEGTÖKÉLETESEBB AKUSZTIKÁJÚ VILÁGSZÍNHÁZ"

Nemzetközi vándorkiállítás a fővárosban a Bayreuthi Festspielhausról 1998. III. 7-től 17-ig. A Richard Wagner Társaság „Zenélő Európa" című nemzetközi kiállítássorozata keretében, a Budapesti Tavaszi Fesztivál alkalmával a MOM Művelődési Központban mutatja be a német zeneköltő által létrehozott első fesztiválszínházat. Az 1998. március 10-én, 16 órakor történő ünnepélyes megnyitója után a Lohengrin című opera videofelvételét is megtekintheti a közönség a Bayreuthi Ünnepi Játékok programjából, Werner Herzog rendezésében.

A budapesti Atlétikai Európa-bajnokság előtt

Vendégünk dr. Schulek Ágoston

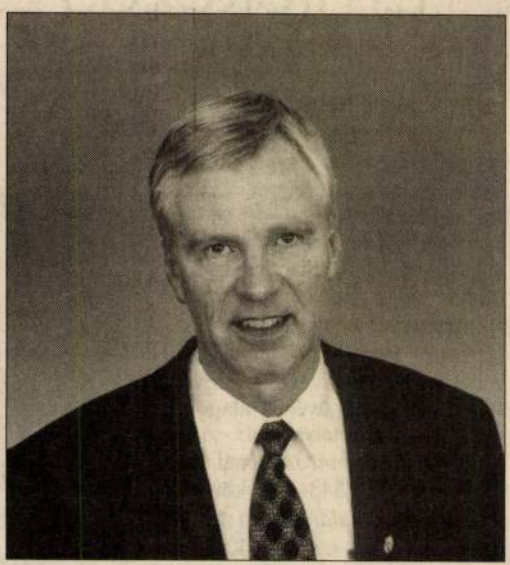

Sohasem felejtem el és sokszor hangoztatom Ernest Hemingway egyik híres megállapítását, melyet valamennyi sportolónak vezérelvként szíves figyelmébe ajánlok: „A sport megtanít becsületesen győzni, vagy emelt fővel veszíteni. A sport tehát mindenre megtanít!"

Már hosszabb ideje és még több mint egy fél évig – egyre növekvő intenzitással – tevékenykedik egy lelkes csapat a Budapest Sportcsarnok III. emeleti irodáiban. Kora reggeltől késő estig itt dolgozik a Népstadionban augusztus 18-a és 23-a között megrendezésre kerülő Atlétikai Európa-bajnokság Szervező Bizottsága. Telefoncsörgés között és egy-egy faxüzenet elküldése mellett beszélgetünk, *dr. Schulek Ágoston*nal, a Bizottság elnökével, aki családjával együtt kerületünk lakója és főiskolás korától kezdve mind a mai napig is a Hegyvidék lokálpatriótája.

– 1943-ban születtem Kassán, édesapám evangélikus lelkész, édesanyám rajztanár. Nyolcan vagyunk testvérek – kezdi a bemutatkozást –. 1967-ben a Magyar Testnevelési Főiskolán tanári, három évvel később edzői, majd atlétikai szakedzői oklevelet szereztem. 1991-ben lettem mesteredző.

– Hogyan alakult oktatói, versenyzői, edzői pályafutása?

– 1974-től a TF munkatársa, majd egyetemi tanársegédje, 1976-1990 között adjunktus, aztán docens lettem. 1996-tól az általános rektorhelyettesi tisztséget töltöm be. Az egyetemi doktori címet az elmúlt évben szereztem meg. Mint rúdugró a TFSE-ben, majd a Vasasban versenyeztem. Nagy szeretettel gondolok vissza nevelőedzőmre, *Kismartoni Károlyra*, és edzőmre, *Zarándi Lászlóra*, akivel később két TF jegyzetet is írtunk. 1967 és 1969 között háromszor nyertem meg az egyéni magyar bajnokságot, 11 alkalommal válogatott, öt éven keresztül csúcstartó voltam. Dolgoztam a Vasas edzőjeként és közben egyesületem sportiskolájának vezeában ő lett a magyar atlétika első világbajnoka és világcsúcstartója. A távolugró, testnevelő tanár, TF adjunktus *Szalma László*, aki két fedett pályás Európa-bajnokságot nyert, három alkalommal volt az év atlétája, az első 8 méteren felüli magyar távolugró.

– Milyen sportvezető tisztségeket tölt be?

– Elnöke vagyok a Magyar Atlétikai Szövetségnek, tagja a

Nemzetközi Atlétikai Szövetség Fejlesztési Bizottságának és betöltöm az Európai Atlétikai Szövetség alelnöki tisztét. Elnökként, illetve elnökségi tagként tevékenykedem a Magyar Olimpiai Bizottságban. Ezen kívül az EB Szervező Bizottságának vezetőjeként dolgozunk munkatársaimmal e világverseny szakszerű előkészítésén és lebonyolításán.

– Milyen a kapcsolata kerületünkkel?

– Közel másfél évtized óta lakom a kerületben, de kapcsolatom a Hegyvidékkel a TF-n keresztül sokkal régebbi. Feleségemmel és három gyermekkel igen jól érezzük magunkat. Lakásunk a Virányoson lévő Járőr utcában van, ahová az egész napos fárasztó munka után kellemes a hazatérés.

– Úgy tudjuk, hogy a „TF esték"-nek az egyetem aulájában történő megszervezése és lebonyolítása az Ön nevéhez fűző-

Tervei szerint valósult meg – többek között – az 1903-ban felavatott Halászbástya és *kerületünkben az 1910-ben átadott János-hegyi Erzsébet-kilátótorony*. Nagyapám, *Schulek János* szintén építész volt. Kiemelkedő tevékenységéhez tartozik, hogy 1934-ben többméteres földhordalék alatt felfedezte Mátyás király visegrádi palotájának maradványait. Ez időtől – 1948-ban bekövetkezett haláláig – munkásságának középpontjában e nagy jelentőségű lelet feltárása állott. Ugyancsak nagyszámú családunk tagja volt *Schulek Vilmos*, szemész, egyetemi tanár, az MTA tagja és *Schulek Elemér*, kétszeres Kossuth-díjas egyetemi tanár, gyógyszerész, vegyész, az MTA tagja.

– Miben foglalja össze élete ars poeticáját?

– Hosszabb kutatómunkám során megtaláltam a TF 1925-ben történő indulásakor használt zászlaját, melyet az 1989-es évnyitón mutattunk be. E zászlón lévő szöveg: „Szellemet, erkölcsöt, erőt egyesíts!" legfontosabb vezérelvem.

Kahlich Endre

A KKSZ kö

A Külső Kerületek Szövetsége
rosi ÁRT-ről és a forrásmegoszt
szövetség soros elnökét, *Zupkó* (
ügyében, segítőkészségüket megis
Főpolgármestert és hívja fel a figy
szítését továbbra is akadályozza,
veget, illetve az övezeti tervlapoka
letek.

A KKSz kifejezte azon szándék
osztás tervezéséhez, illetve a szük
szítéséhez – befogadókészség eset
szükséges források kiegészítését is
szövetség soros elnökét, hogy a jav
koztassa.

MDK

Zichy Mihály

Könyvek illusztrációi:

Lermontov költeményei és prozai, /orosz nyelvű/ Szovjet Tud.Ak.kiad.1949.,Moszkva /I-II.köt./

N.P.Pahamov; Lermontov a képzőművészetben. /orosz nyelvű/ Sz.U.Tud.Akad.kiad.

Zichy Mihály emlékkiállitás.1952.Dec.23-tól 1953.Febr.1-ig. 18.1.

sacre et du couronnement de leurs majestés impériales l'empereur Alexandre II.et de l'impératrice Maria Alexandrovna. Moskva,1856. /A 3.cimlapon és a 13,14,19,25,49,57,66,67,77,88,101, 102,104,106,109.l.Z.M.illusztrációi./ - Diner-Dénes J.: M.müvészeti kiáll. M.ország a párisi világkiállitáson, 1900. Bp.1901. 32.l. - Divald K.: M. müvészettörténet. Szt.István Könyvek, 47.sz. Bp.1927. 165-167.l. - Domán A.: A világirodalom remekei képekben. A Szépm.Muz.kiáll.1941.nov.-1942.ápr. M.Könyvsz. 1942. II.f. 202-203.l. - Domanovszky S.: M.Müvelődéstört. V.k. Bp.é.n. 322.l./Képpel./ - Dömötör I.: Z.M. MI. 1906. 70-71.l. - Éber L.: Müvészeti lexikon. Bp.1926. 838.l. - É-G. II. 626.l. - Egyetemes Philologiai

1905. január hó 30-án.

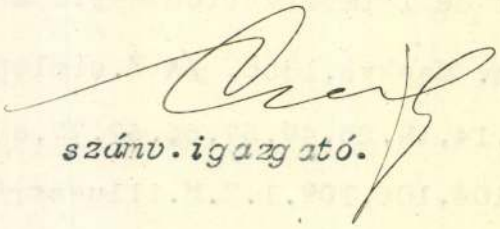

szám v. igazgató.

Közlöny. 1896. 576.l. - 1897. 594.l.- 1898. 619.l. - 1903. 552,553.l. - 1907. 645,646.l. - Egyetértés. 1881. 15.sz. /Zichy és Ipolyi./ - 1902.febr. 2. /Z.-kiáll./ - Egyházmegyei Lap. 1883. 170,195.l. - Eisler M.J.: Z.M. élete és müvészete. MM.1928. 337,338, 404.l. /Képpel./ - U.a.: Magyar-Mannheimer Gusztáv. MM.1929. 121.l. - Elek A.: A N.Szalon téli kiállitása. AzU.1913.dec.7. - U.a.: Z.M. Emlékkiáll.az Ernst Muzeumban. U. 1927. jun.8. - U.a.: Z.M. Nyt.1927. 12.sz. - U.a.: Z.M.mint illusztrátor. Könyvbarátok Lapja.1928.jan.-márc. 115-126. l. /Számos képpel./ - U.a.: Doré.1832-1883. MM. 1933. 4.sz. 113-114.l. - Életképek. 1846.II.323.l. - 1847. II.

in. rendelettel utalványozott 200 K.-
megvizsgáltatván, elfogadhatónak talál-

lapest, 1905. január hó 30-án.

számv. igazgató.

92.l. - Erdélyi Á.: A m.müvészetek külföldi értékelése. Müv.2. I.33,34.l. - Ernst L.: Z.M.önvallomása. Modern Müvészet.1906. I.5.sz.289.l.és e.ll. /Z.M.levelének facsimile repr.-val./ - U.a.: A m.tört.festészet. Bp.1910.56, 95.l. - Ernst-Lázár: M.biedermeier müvészet. Bp.1913. /Az Ernst Muz.kiállitásai./ 41.l. - U.a.: Z.M.emlékkiállitás. /Ernst Muz.katalogusa./ Bp. 1927.jun. 151 tétel. - EMor.1942.jan. 10. /Miért nem fogadta el a bécsi udvar Z.M."Erzsébet Deák ravatalánál"c. festményét ?/ - Ezernyolcszáznegyvennyolc. Az 1848/49-iki m.szabadságharc tört.képekben.Szerk.: Jókai M.,Bródy S.,Rákosi V. Bp.1898. 10,33,34,443-445. l. /Képekkel./ -

munka III.kötetét m

tárban elhelyeztem.

Szolnok

_____darab

_____ gramm melléklet

Háy Géza

Farkas J.: A pesti ref.egyház 100 éves tört. Kecskemét,1898. 318.l. - Farkas Z.: M.festők.Bp.1941. 20-22.l. - U.a.: A képzőművészeti krónika ügye. MCsi. 1942.I. 253.l. - U.a.: Painting. A companion to Hungarian studies. Bp. 1943. 451.l. - U.a.: La peinture hongroise moderne. Bp.1944. 7.l.,8.t./Képpel./ - Fehér K.: Szombathely. 1777-1927. Jub.emlékalbum. Szombathely, 1927. XL.l. - Felvinczi Takács Z.: Ungarische Malerei. Fenno-Ugrica. III. Finn-ugor közmüvelődési kongresszus. Bp.1931. 536.l. - Ferenczi Z.: Az Ernst Muz.leiró lajstr. II.A Petőfi-terem. Bp.1922. 17,37,47,61,62,63.l. - Fieber H.: Z.M. MSz.1906.10.sz. /Arcképpel./-

U.a.: Modern művészet. Bp.é.n.63-69. l. - Forster Gy.: III.Béla m.király emlékezete. Bp.1900. 269.l. - Fővárosi Lapok. 1867.márc.2. /Főv.hirek./ - 1867.jul.19. /Külföld./ - 1869.máj. 27./Főv.hirek./, aug.3. /U.a./, szept. 24. /U.a./ - 1871. 491.l. - 1875.110. l. /Z.M./, 114.l. /Z.M./, 307.l. /A képtárlat./, 424.l. /A képtárlaton./, 521.l. /Petőfi-ereklyék./, 527.l. /M.festők Párizsban./ - 1877.252.sz. - 1878. 241.sz./K.: Z.M.képe./, 277. sz. /J.: Z.M.-nél Párizsban./ - 1887. 165.sz., 297.sz. - 1888.124.sz. /A Z.-kiállitás./, 132.sz. /Z.M.rajzai./ - 1891. 49.sz. /B.Ö.: Z.M./, 217.sz. /B.Ö.: Két nagy festőművészünkről./ -

1895.jan.19. /Müvészetek./, jan.22. /U.a./, febr.15. /U.a.: Z.M.Benczurhez/ ,ápr.14. /sz.t.: Arany és Z.M./, ápr. 28. /Viator: Velencei levél./, -

1896. jan.27. /A Nagypénteki Társ. közgyülése./, febr.2. /Ujdonságok. Z. M.levele./, máj.5. /A király a mücsarnokban./,dec.24. /Müvészet. Z.M.képei./ - Függ.M. 1912.ápr.16. /Z.M.ismeretlen munkái. 12 Faust-illusztráció./ -

Fürst L.: Hangszerek a m.képzőmüvészetben. Bp.1943. 7,44,45.l. - Garay A.: A pécsi székesegyház érdekében. Szekszárd,1882. 46.l. - Garay-Album. Bp. 1898. /Az "Obsitos" repr.-val./ -

Gautier,Th.: Voyages en Russie.Paris, 1866. - U.a.: Zichy. Ford.és bevez.: Rózsaffy D. M.Müv.Könyvtár,13-14.sz.

darab.

emlékek Országos Bizottsága
szakkönyvtára számára megkü
gadja a tekintetes Bizottság
tésemre·bizott vármegye neve

Kiválo ti

Zombor, 1914, január 26.

Bp.1927. 40 l.,8 képmelléklet. - Genthon I.: Az uj m.festőművészet tört.1800-tól napjainkig. Bp.1935. 61-66.l. /Képpel./ - U.a.: M.ország müemlékei. Bp.1951. 22,108,389,431, 432,458.l. -Gerevich T.: Pasteiner Gyula emlékezete. A M.Tud.Akadémia elhunyt tagjai felett tartott emlékbeszédek. XXI.k. 17.sz. Bp.1933. 5,6, 10,12,13.l. - Gerő Ö.: Az akt-kiállitás. MM. 1925.373.l. - U.a.: Müvészetről,müvészekről. Bp.1939. 97, 133-147,173,200,356.l. - Goethe Faustjához. Uj Faust-kiadás. Bp.é.n. /Z.M.több illusztrációjával./ - Gombosi Gy.: Andrássy Gyula gyüjteménye. MM.1927. 438.l. /Képpel./ -

XX. számu minta a várm. ügyv. szab. 177. §-hoz.

Szám 3215 /191 4.

Határidő: .....

A válaszirat alapjául szolgáló jelentés, m

keresés, rendelet stb. száma: .....

Tárgy: .....

Tek. Müemlékek Országos Bi

Van szerencsém a tekintetes

Haeufler,J.V.: Buda-Pesth. Historisch-topographische Skizzen von Ofen und Pesth und deren Umgebungen. Pesth,1854. I. 152.l. - Hankiss János: A magyar géniusz. Bp.1941. 134.l. /Képpel./ - Harasztos Gyula: Müalkotások ismertetése. Sátoraljaujhely,1934. 176.l. - Harsányi Zsolt: Puskin,Zichy és Bérczy. A PH.Vasárnapja.1933.okt.22. - U.a.: Z.M.ismeretlen levelei. UI. 1934. 34. sz. 239-240.l. - Hazánk. 1902.febr.2. /Z.-kiállitás./ - Hazánk és a Külföld. 1865.I.40.l. /Kép./ - Hekler A.: A m. művészet tört. Bp.1934. 211,212.l. - Herman O.: Z.M.képe előtt. Fővárosi Lapok. 1876.szept. - U.a.: A Zichy-kép birálatára. U.o. - U.a.: Z.M.képe előtt. U.o. 1877.200.sz.- U.a.: A Z.-

kép birálatára. U.o. 1877.207.sz. - Hevesi,L.: Oesterreichische Kunst im 19.Jahrhundert. Leipzig,1903. 198.l.- Hock J.: Müvészi reform. Bp.1898.56.l. - Hoffmann E.: Uj szerzemények kiáll. a Szépm.Muzeumban. MM.1931. 398.l, 415.l./Kép./ - U.a.: A m.festészet a 19.században. Vetitettképes ismeretterjesztő előadások I.sor.6.sz. Bp.1936. 5.l. - U.a.: Z. M. A M.Exlibrisgyüjtők és Grafikabarátok Egyes.évk.az 1937.esztendőre. Bp.1937. 5-12.l.- U.a.: Z.M.Faust-illusztrációiról. Szépmüvészet.1940.3. sz.65-67.l./Képpel./ - U.a.: Die Faust Illustrationen M.Zichy's. Ungarn.1941. II.évf.219-224.l. /Képekkel./ - U.a.: Ungarische Bildergalerie. M.Zichy. 1827-1906. PLl.1944. jan.30. - U.a.:

861/1914. al.

Műemlékek Ország

Mult évi december hó 29-én 1030/191
utalással, köszönettel
nyei III. kötetének átv

M a k ó, 1914. é

Müvészfejek. Bp.1945. Révai-kiadás.- Homan B.: Tiz év szerzeményei. A M.N. Muzeum kiállitásai.V. Bp.1928. 89.l.- Honderü. 1846. I.238.l. /Z.M.Bécsben./ - 1847. I. 201.l. - 1847. II. 197-198. l. - Horváth-Radnai: Szombathelyi müvészettörténeti és kulturtörténeti kiállitás tm. Szombathely,1934.62.l.- Hubay J.: 18 eredeti m.dal Petőfi S. költeményeire. Bp.1880. /Képpel./ - Ignotus: Szerelmes rajzok. V. 1913. dec.14./Z.M./ - Igor Seversky herceg. Népéposz. Ujoroszra ford.N.Gerber. Z.M.rajzaival. Szentpétervár,1854. - Illustrierte Zeitung./Leipzig/. 1861. 929.sz. /Zichy helyett Siczy néven./- Incze: M.Müvészeti Almanach. Bp.1907. 138.l. - Ipolyi A.: Az O.M.Képzőmüv.

Szebenvármegye közigazgatási bizottság

145/914 kb.sz.

Hivatk.sz.1030/913.

A Műemlékek Országo

A Műemlékek Országos Bizo
át vettem és az értékes műért
hálás köszönetet mondok.

Társ.1883.ápr.8.-iki közgyülését megnyitó beszéd. Bp.1883. 24.l. - U.a.: Kisebb munkái. V. Bp.1888. 253,338, 345,375,380.l. - Iván E.: Z.M.önvallomásai. A Ház. 1911. IV.évf. 1-2.sz. 1-16.l. és 2 mümelléklet. - Jelentés a M.N.Muzeum 1902 évi állapotáról. Bp. 1903. 21.l. - Jókai M.: Z.M. A Hon. 1880.szept.21. - U.a.: Emlékbeszéd Rudolf trónörökös felett a M.Tud.Akad. nagygyülésén. VU.1889. 307-308.l. - Kacziány Ö.: A müvészek Jókainak. VU. 1894. 9.l. - U.a.: Pesti müvészélet az 50-es és 60-as években. Müv.l. 1910. 18,19.l. - U.a.: Tölgyessy Arthur. Müv.l. 1910. 299.l. - Kállay M.: Z.M.élete és müvei. NU.1927.okt. 23. - Kapossy J.: A 19.sz.-beli m.mü-

2305/ 1914 szám.

Határidő: _____

A válaszirat alapjául szolgáló jelentés, megkeresés

Tárgy: A Magyarország müemléke

_____

Müemlékek orsz

A vármegye
tézett és hozzám il
számu átiratára ért
által szintén a vár

vészek önéletrajzának kérdéséhez. M. Muzeum.1946. 34.1. - Karczag V.: Z.M.-idor ról. BH. 1898. 208.sz.- Kassai V. emlékezései. Bp.1940. 302,303.1. - Katalog der intern.Ausstellung. Wien, 1882. 135.1. - Katalog der Sammlung N.de Szemere. Dorotheum. CCV.Kunstauktion. Wien,1910.Dezember. 664.sz.- Kazár E.: A Szépm.Muz.gyarapodása. PH. 1908.dec.24. - Keleti G.: Tárcalevél Z.M.kiállitott fényképeiről. Fővárosi Lapok.1871. 65.sz. - U.a.: Egy mükritikusról. U.o.1871. 77.sz.- U.a.: Képzőmüvészeti szemle. BSz. 1874.V.k. 441.1. - U.a.: Hiv.jelentés a bpesti 1885-iki orsz.kiállitásról. 10.k.4.f.Bp.1886.731.1.- U.a.: Festészet és szobrászat. OMM.ir-kép.

küldött és hozzám á

mü III.kötetét megk

könyvtárban elhelye

S z o l n o k

_____darab

_____ gramm melléklet

Háy Géz

M.ország.III.k.Bp.1893. 430,432,433. l./Képpel./ - U.a.: Festészet és szobrászat. /Matlekovits S.: Az 1896.ezredéves kiáll.eredményei.XX IX.k. Bp.1898. 2591.l. - U.a.: Művészeti dolgozatok. Bp.1910. 11,14, 57,285,606,627,630,636.l. - Kelp A.: A 19.sz.-i m.festészet/ viszonya a francia festészethez. Bp.1928. 43-51,120.l. - Képzőművészet.1927.2. sz. 32.l.- 4.sz. /Uj Z.-monografia./ 1932. 81.l. /Kép./ - 1933.65.sz. 190.l. /Kép./ - Képzőművészeti Szemle.1880. 106.l. /Z.M./, 175.l. /Hirek a mütermekből./ - 1881.11.l. /Petőfi-album./, 30.l. /Z.M./,31.l. /A leányvári boszorkány./,46.l./Z. M./,56.l. /Dr.R.O.: A szirén dala./,

Nagyszeben, 191

Szebenvárm. közigaz

62.l. /Z.M./,100.l. /Z.M./,127.l. Z.Tirolban./ - Képzőmüv.Társ.Évk. 1928. 57.l./Kép./ - Kertbeny: Ungarns Männer der Zeit. Leipzig,1862. 133.l. - Kézdi-Kovács L.: Z.M.szülőházában. PH. 1902.jan.30. - KU. 1951.máj.19. /Megnyilik a Z.M.emlékmuzeum Zalában./ - Kludik I.: Z.M. emlékképéről. Fővárosi Lapok.1877. 205.sz. - Kner I.: Félévszázad mesgyéjén.1882-1932. Gyoma,1931. 103. l. - Koczányi B.: Lovag Z.M.és a párisi m.egylet. Kassa,1903. 7.l.- Kopp J.: Bpest főv.uj szerzeményeinek kiáll. MM.1937. 16,22.l. - U.a.: A Főv.Képtár 1939-40 évi uj szerzeményei tört.anyagának kiáll. Katalogus. Bp.1941. - Kordial: Z.M. Magyar géniusz. G

861/1914. al.

Müemlékek Országos Bizottsága

B u d a p e s t.

Bp.1895.I.évf.2.sz. /Arcképpel és képekkel./ - Koronghi Lippich E.: M.festők. 45 rézfénynyomatu mülap, bevezető tanulmánnyal. Bp./1909 ?/. - Kozáky I.: A haláltáncok tört. III.r. Bibl.Humanitatis Historica. VII. Bp.1941. 236,238,245,246,264, 265,266.l.és 62,69,70,71.t. - Kozocsa S.: Lázár B.Z.M.-könyvének ism. M.Könyvsz. 1928. 131,132.l. - U.a.: Z.M.bibliográfiája:a Nemz.Muzeumban levő müvek. Könyvbarátok Lapja.1928. jan.-márc. 179-181.l./33 mü felsorolása./ - U.a.: Régi m.könyvillusztrációk. Müv.2. 1937. 5.sz.7-8.l./Képpel./ - Kőszegi L.: A müélvezés művészete. Bp.1919. 168,202.l. - U.a.: Képzőművészetünk az örvény szélén.

Bp.1922. - U.a.: Eszthétikai megtisztulásunk. Bp.1924. - U.a.: Mi mindenről feledkeznek meg a modern müvészet magyarázói ? Bp.1930. - U. a.: Revizió a müvészet körül. Bp. 1934. - U.a.: Jobb közoktatást, egészségesebb müizlést, harcrakész honvédelem nevében. Bp.1938. - Kremmer D.: A m.szépliteratura virágoskertje. Bp.1925. 115.l. - Krücken-Parlagi. II.k. 741.l. - Laban F.: A Paczka-müvészpár. Müv.l. 1908.2-3.l. - Lándor T.: Z.M.élete, müvészete és alkotásai. Bp.1902. - U.a.: Z.M. és az illusztráció. Müv.l. 1902. 233-250.l. /8 képpel és 3 fénykép-

tatásügyi m.kir. ministertől.

ljék az iránt, hogy jövöben a tárczám
vitele iránt kötendő szerződésekbe
t biztositó pont, esetről-esetre fel-

ogy az épitkezéshez és berendezés-
rmelt, előállitott, gyártott anyago-
lni s csakis azon anyagokat, fel-
at szerzi be külföldről, a melyek
lában nem termeltetnek, elő nem ál-
y anyagok és tárgyaknak beszerzé-
s közoktatásügyi m. kir. miniszter

sa tekintetében vállalkozó aláveti
művészeti épitész és épitési ellen-
zmunkákat a beszerzési források
nőrző iparfelügyelő ellenőrzésének.
van vállalkozótól az anyagok vagy
igazolását és egyuttal akár a mun-
ezési és felszerelési munkák befe-
eredetü anyagok, felszerelési és be-
és hazai eredetiekkel való kicse-
gyar állam területén is termeltet-
nak.
kifogásolt tárgyak kicserélését
öltségére és veszélyére fognak az
ésére kicseréltetni.
ó 9-én. Berzeviczy Albert, s.k.
lat hiteléül::

pel./ - U.a.: Z.M.életéből. VU.1906. 149-158.l. - U.a.: Z.M. In memoriam. Müv.l.1906. 75-79.l. /5 képpel./ - U.a.: Zichy,Munkácsy és Székely. Müv.l. 83-92.l. /4 képpel és arcképpel./ - U.a.: Z.M.1827-1906. MM.1927. 491-494.l. /Önarcképpel és 2 képpel./ - Lampérth G.: A segesvári ünnepről. VU.1897. 519.l. - Lantos r.t.II. aukció-katalogusa. Bp.é.n. 125-127. l. 662-674.sz.- Lázár B.: A m.müvészet jövője. Bp.1916. 15.l. - U.a.: Egy m.gyüjtemény. /Wolfner-féle./ Bp.1922. 101.l.,XXIV.t. - U.a.: A fiatal Munkácsy. Kultura Könyvtár. Bp.1925. 41,118.l. - U.a.: Z.M.értékelése. AMügy.1927.3.sz.- U.a.: Érdekességek a Z.-kiállitáson. PH.

Temesvár, 1914. évi

B.Sz.

Vasárnapja. 1927.jun.19. /Képekkel./- U.a.: Z.M.élete és müvészete. 140 táblával,1 szines képmelléklettel. Bp.1927. Athenaeum-kiadás.- U.a.: Z. és Petőfi. MM.1927. 507-518.l. /Képekkel./ - U.a.: Ismeretlen XXXXXX Z.-rajzok az Ernst Muzeumban. PH.1928. ápr.21. - U.a.: Z.M.ismeretlen remekmüvei. Müvészeti Szalon/Kolozsvár/. 1930.V.évf.11-12.sz. 16-23.l./Képekkel./ - U.a.: Z.M.ismeretlen remekmüvei. PH.1930.ápr.20. - U.a.: A Beczkói Biró Henrik-gyüjtemény. Bp.1937. 44,75.l. - U.a.: Müvészet. Bp.1938. 319,321.l. - Latkóczy M.: Z.M.és a nők. MSz. 1898. 51-52.sz. - Leffler B.: Ungersk konst. Stockholm,1928. 46,47,48,49.l. /Képekkel./ -

január hó 26-án.

Darányi Ignác

minister, tanácsos,

főispán, elnök.

Légrády O.: Igazságot M.országnak ! Bp.é.n. 59.l. /Kép./ - Lemberger,E.: Meisterminiatüren aus fünf Jahrhunderten. Stuttgart,1911. 110.l. - Lendvay K.: Párisi levél. Müv.l.1908. 129.l. - Lengyel G.: Erotika. Z.és Bayros. A Lakás. III.évf.12.sz.- Lepold A.: L'iconografia del re Sante Stefano. Bp.1938. 41.l. - U.a.: Szt. István király ikonográfiája. Serédi: Szt.István-emlékkönyv. III. 150,151. l./Képekkel./ - Lermontov: Vadászat a bjelovjesi erdőben. Moszkva,1861. /Oroszn yelvü diszkiadás,Z.képeivel./ - L'Éventail /Bruxelles/.1926.máj.30. /A Szinyei Társ.kiáll.Bruxellesben./- Ligeti A.: A Nemz.Muzeum Képcsarnoká-

Másolat 475/1905 számról.

1211 eln. szám. A vallás-ésközok

Felhivom Czimedet, intézked
ügykörébe tartozó épitkezések ki
a következő a hazai ipar érdekei
vétessék.

Vállalkozó kötelezi magát, h
hez a magyar állami területén te
kat és tárgyakat fogja felhaszn
szerelési és berendezési tárgyak
a magyar állam területén egyálta
littatnak, nem gyártatnak; de il
sére nézve előlegesen a vallás-e
ur engedélye lesz kikérendő.

Ezen kötelezettség betartás
magát ugy az épitésvezetőség /:
őr :/ mint a kőszállitások és kö
szempontjából rendszeresen eller

Az épitésvezetőségnek joga
felszerelési tárgyak eredetének
ka folyama alatt, akár a berend
jezte után, mindazon nem házai e
rendezési tárgyak eltávolitását
rélését követelni, a melyek a mag
nek, előállittatnak vagy gyártat

Ha vállalkozó az ily módon
nem eszközölné, ugy azok az ő kö
épitésvezetőség ebbeli intézkede

Budapest, 1904. évi junius hó

A hivatalos máso

nak ismertető lajstroma. Buda,1870. 21.l. - Lippich,A.: La formation de l'esprit artistique en Hongrie. Bp. 1901. 49.l. - Literatura. 1928.1.sz. 28.l. /Bende J.: Z.M.-könyvének ism./ - 29-30.l. /Lázár B.:Z.M.-könyvének ism./ - 1931. 8.sz. 279-280.l. /r.m.: Négyszemközt Vikár Bélával. Z.M.karikaturájával./ - Lovag Z.M. és a párisi m.egylet. Alkalmi beszéd... tartotta az egyleti titkár. Bp.1903. 7 l. - Lovas L.: Látogatás Z.M.-nél. Müv.l. 1902. 251-254.l. - Lyka K.: Z.M.emlékezete. A Kisfaludy Társ.Évlapjai. Uj folyam.57.k. /1866 ?/ 127. l.- U.a.: Egy fölösleges müvész. UI. 1902.okt.26. - U.a.: Z.M.képei a N. Szalonban. UI.1902.I.139.l. - U.a.:

480 Sz. érk. augusztus 22én
1905

Az

Országos műemlékek Mettó-
ságos Bizottságához
tisztelettel,

Budapesten.

Alázatos kérése,

Hunyadmegye, hunyadi

Z.M. UI.1906.márc.11.XII.évf.11.sz. 242-248.l. /Arcképpel és képekkel./- U.a.: A képzőművészetek tört.és technikai fejlődése. A Müveltség Könyvtára. A Müvészet Könyve. Bp.1909.449, 451.l. - U.a.: Magyar képirás./Muther R.:A festőművészet tört. Ford.:Lengyel G. függeléke./II.k.Bp.1920. 242.l. - U.a.: A táblabiró-világ müvészete.1800-1850. Bp.1922. I.k. 60.l.,II.k. 63,65,68-70.l.,IV.k.134, 138,139,153.l. - U.a.: Z.M. másfélszáz képe. UI.1927. I.680.l. - U.a.: Z.M. Protestáns Szemle.1927.9.sz.- U.a.: Z.M.élete és müvészete. Könyvbarátok Lapja.1928. 142-144.l. /Könyv ismertetés./ - U.a.: Z.M.emlékezete.

Aurora

alispán.

BSz. 1928.jul. 76-83.l. - U.a.: A művészetek története. II.kiadás. Bp.1939. 303.l. - U.a.: M.művészet 1800-1850. Bp.é.n./1940 ?/ 54,206-208,233,528,535-536.l. és 605.l.(Képpel.)- U.a.: M.mesterek. Bp.1941. 9-19.l. - U.a.: Nemzeti romantika. M.művészet 1850-1867. Bp.1942. 12, 16,88,150,159.l. és 324-326.l.(képekkel.)- Lyka-Majovszky-Petrovics: A m.aktkiállitás albuma. Bp.é.n./1926/ 20,148,149.l. /Képekkel./ - Madách I.: Az ember tragédiája. A PN.ajándékalbuma. Bp.1897./Z.M.rajzaival./ - U.a.: Az ember tragédiája. Z.M. 20 képével. 5.kiadás.Bp.1898.xxxxxx

.4 évi január hó 24-én

gatási bizottság elnáke:

főispán és szászispán.

231 l. - U.a.válogatott munkái.Bevez.:Palágyi M. Z.M.képeivel.Remekirók Képes Könyvtára. Bp.é.n.Lampelkiad. 332 l. - U.a.: La tragedio de l'homo. Drama poemo. El la Hungaria originale: K.Kalocsay. Bp.1924./Esperanto nyelvü kiadás,Z.M.képeivel./ - M.Bibliofil Szemle.1925. 63.l. - [illegible] - M.Géniusz. 1897. 529.l.-722.l. /Arckép./ - 1902.febr.9./Z.-kiállitás./ - MH.1902.febr.1. /Z.-kiáll./ - [illegible] - MI.1897/98. 132-133.l. /Sz.T.: Zichy-album./ - 1900.78.l. /Z.M.a m.iparmüvészetről./ - 1937. 255.l. - M.Képes Családi Naptár 1927-re. Bp.1926. 74.l./Arc_

ttett Magyarország müemlékei cimü
aptam és azt a törvényhatósági
zni fogom.
1914 január hó 27.

alispán

a Szolnok.

képpel./ - M.Könyvszemle.1924. 111. l. /Z.M.levelezése./ - M.Kulturszemle. 1942. 171.l. /A szép m.könyv./- MM. 1900.aug.l. 872-874.l. /Egy Z.-kép története./ - 1925. 203.l. /Kép./ - 1926. 41.l. /A Szépm.Muz.gyarapodása./,175.l. /Képhamisitások./ , 92.l. /Z.M.mellszobra repr./, 109.l. /A Szinyei Társ./,113.l. /A Szépm. Muz.gyarapodása./, 498-506.l. /Képek. /, 8.sz. /A cimlapon önarckép és a 498-499.l. képek repr./, 606.l. /A Szépm.Muz. graf.kiállitást rendez Z.M.rajzaiból./ - 1928. 337-338.l. /Dr.E-y.: Lázár B.Z.-könyve./ , 659.l. /Réau könyve./ - 1929.356.l. /A Szépm. Muz.gyarapodása./ - 1930. 117.l. /A N.Szalon kiállitása./, 231.l.

Jász-Nagykun-Szolnok vármegye alispánjától.

s, rendelet stb. száma:

ei cimü mü 3-ik kötete.

ágos Bizottságának

Budapest.

közigazgatási bizottságához in-
letékességből áttett 1030/1913
esitem,hogy a Franklin Társulat
megye közigazgatási bizottságához

/A Z.M.Müvészegyesület első kiállitása./ - 1935. 351.l. /Csapláros I.: Gautier és a magyarok c.könyvének ism./ - 1938. 287-288.l. /Az Exlibrisgyüjtők Évkönyve./ - MN. 1902.febr.2. /Z.-kiállitás./ - M.Nemz.Muzeum /A/ multja és jelene. Alapitásának 100.évford.alkalmából. Irták a Muz.tisztviselői. Bp.1902. 40,202.l. - M.Nemz.Muz.kiállitásai. III. Jókai emlékkiállitás. Bp.1925. 11.l. - M.Nemz.Muz.kézirattárában 110 db.Z.-levél.- M.Müvészképmások. Szépm.Muz.kiállitása. Bp.1931. 9,100.sz. - M.Szalon.1899. XXX.k.134.h. /Z.M.-ről./ - MSz.1898. 11-13.sz. /C-s.: Z.és Munkácsy./ -

ától.

s Bizottságának

Budapest.

ttsága közleményeinek harmadik kötetét

a vm.közigazgatási bizottság nevében

1902. febr.23. /Z.-kiállitás./- M.Szó. 1902.febr.13. /Z.-kiáll./ - 1914.márc.1. /Georgia és Z.M./ - Magyarhoni Kalendárium. Pest,1847.- Mor. 1902.febr.2. /Z.-kiáll./ - Msg.1902.febr.1. /Z.-kiáll./ - Malonyay D.: A m.nép müvészete. III.k. A balatonvidéki m.pásztornép müvészete. Bp.1911. 62.l. /Kép./ - U.a.: Az akt. Bp.1914. 122-133.l. /Képekkel./ - Margittay R.: Látogatás Z. M.zalai kuriájában. Őserő. 1938. IV.évf.3-4.sz. 6-9.l. - U.a.: Balaton. Tájak,emberek. Bp.1943. 192-201.l. /Képekkel./ - Mariay Ö.: Z. M.emlékkiállitás. Napkelet. 1927. 668-669.l. - U.a.: Kép és irodalom. Szépmüvészet. 1942. 8-9.l. - Masz-

os Bizottsága

B u d a p e s t.

. szám alatt kelt átiratára való
nyugtatom a Bizottság közlemé-
ételét.

vi. január hó 22.

laghy F.: Levelek a bécsi kiállitásról. Uj M.Sion. 1873. 939,940.l.- Mátray G.: Nemz.Képcsarnokot Alakitó Egyesület Évk.1845-1851-re. Pest, 1851. 24.l. - U.a.: Nemz.Képcsarnokot Alakitó Egyes.Évk.II.korszak. VIII-XVIII.év./1852-1861/. Bp.1862. 15,16,19.l. - Michel,A.: Histoire de l'art. Paris,1929. 1005.l. - Mihalik S.: Benczur Kassán. Kassa, 1944. 25-26.l. - Milotay I.: Egy halálra itélt nemzet. Bp.1929. 98.l. /Kép./ - MOB irattár. 1889. 82,86, 88,89,93.sz.akták. /Oltárkép a Mátyás-templom részére./ - Móricz Virág: Z.M. 16 kép,76 l. Bp.1944. - Möller E.: A kisértetek órája. Z.M. festménye. Ellenőr. 1881. 4.sz. -

Muz.és Kvt.Ért. IV. 1910. 163.l.- VIII. 1914. 186.l. - Mücsarnok. 1898. 97.l.- 1899. 26.l., 125.l., 145-147.l. /Z.M.levele./ - 15.sz. /M.müvészet Oroszországban./ - Müv.l. 1900. 10.sz. /Kép./, 1243-1244.l. /Kép./ - 1902. 4.sz. /Kép./, 221-22.l. /Z.M.a depóban./, 239. l. /Kép./, 438.l./Z.M.élete,müvészete és alkotásai c.könyv ism./ - 1904. 140.l. /A Vörösmarty-album./- ~~1906. 85-89.l. /ó.s.: Z.M.siremléke.~~ 1906. 73.l. /Z.M.halálára c.Székely Bertalan-rajz repr./, 130.l. /Egy posthumus cikk./ - 1911. 124.l. /A Képzőmüv.Társ./, 274.l. /Pécsi mütört.adatok./ - 1914. 49.l. /Kép./, 90.l. Z.M.és angol grafikusok

Bács-Bodrog vármegye alispánjától.

eg-

.....

.....

izottságának

Budapest,

Bizottságot értesiteni, hogy a Mü-

a Szépm.Muz.-ban./ - 1916.85-89.l. /ó-s.: Z.M.siremlékének leleplezése./, 96.l. /Z.M.siremléke repr./ - Müv.2. 1939. 29.sz. 109.l. /Kép./ - Művészi Ipar - Nemzeti Művészet. 1906. II.évf. 3.sz. 61-62.l. /Arckép és kép./,45-46.l. /Z.M./ - Myskovszky E.: A m.képzőművészet tört. Bp. 1906. Tudom.Zsebkönyvtár,196-198. k. 76,142.l. - Nagy Z.: A m.lithográfia tört.a 19.században. Bp.1934. 129.l. - Naményi E.: Modern m.könyvművészet. A M.Bibliophil Társ.Évk. 1929-30. Bp.1931. 13,14.l. - Nefelejts. 1866. 459.l. - Nemo: M.művészet Oroszországban. Műcsarnok. 1899.ápr.30. 213-214.l. XXXX - Nemz. Művészet. I. /1905 ?/ 1.xx és 2.sz.

10-13.l. és 25-28.l. /Z.M.Madách-illusztrációi./ - N.Szalon Alm. Bp. 1912. 125.l. - NU. 1927. febr.4. /Z. M.centenáriuma a Szinyei Társ.-ban./, febr.27. /A Szinyei Társ.ülése./, okt.14. /Z.M.centenáriuma a Szépm. Muzeumban./ - Neues Pester Journal. 1902.febr.2. /Z.-Ausstellung./ - Ney: A pesti mükiállitás 1846-ban. Életképek. 1846. II. 188,219.l. - Nikelszky G.: A nagy illusztrátor. BN. 1905.jun.23. - U.a.: U.a. Pécsi Napló. 1904. okt.8. - Olgyai V.: A grafikai müvek ntk.kiállitásának tanulságai. Müv.l. 1909. 78-79.l. - Oroszi J.: A leányvári boszorkány. Képzőmüv.Szemle. 1881. 71-72,88.l.

Barsvármegye alispánjától

TTSÁGÁNAK

BUDAPEST

gyei könyvtár részére ajándéko-
átvételét a vármegye részéről
tisztelettel tanusitani.
nuár 23-án.

/Képpel./ - O-V. 1912. 474.l. /Z. M.Faust-illusztrációi./ - Összes napilapok. 1906.márc.1. /Z.M.halálhirét közlik./ - Pasteiner Gy.: Z.M. Családi Kör. 1877. jul.22. - U.a.: Erzsébet királyné Deák ravatalánál. Olajfestmény Z.M.-től. Közvélemény. 1877.jul.4. - U.a.: Königin Elisabeth am Sarge F.Deák's. Gemälde von M.Zichy. PLl. 1877.jul. 4. - U.a.: Z.M.festménye: A démon fegyverei. Havi Szemle.1878. 161-167 l. - U.a.: Die bildende Kunst in Ungarn und die ung.Künstler in der Fremde. Die Moderne Kunst in Ungarn. Berlin,1883. - U.a.: A müvészetek története. Bp.1885. 718.l. - U.a.: A m.képirás az orsz.tárlaton. BSz.

atási bizottságától.

ágos Bizottsága Nagytekintetű

nökségének.

B u d a p e s t .

ú átiratára van szerencsém tisztelettel

rzságos Bizottsága közleményeinek III-

re köszönettel átvettem.-

január hó 28-án.

1885. 43.k. 389.l. - U.a.: Arany J. balladái Z.M.rajzaival. BSz.1895.84. k. 501-506.l. - Ptüz.1929.szept.22. /Kép./ - 1931.jan.25. 30-33,44.l. /Z. M.ismeretlen albuma./ - Pekár K.: A m.festészetről. Bp.1908. 35-36.l. - PerSzM. /A Muzeum tulajdonában levő Z. képek részl.leirásával./ - PerTK. /A Tört.Képcsarnokban levő Z.-képek részl. leirásával./ - Pest. 1941.nov.27. /P.E.: M.festő örökitette meg a Kaukázus dicsőségét./ - PLl. 1878.okt. 18. - 1881. 359.sz. /L.H.: Die Geisterstunde auf dem Friedhofe./ - 1902.febr. 4. /Z.-Ausstellung./ - Pesti Divatlap. 1846. 258.l. /Z.M./, 657-658,716.l. /A pesti mükiállitás./ - 1847. 923, 924,926.l. /A pesti mükiállitás./,

ze Közig. biz. elnökétől.

Országos
ja!

1030 szám alatt
nknak czimzett
sére értesítem
műemlékek
Bizottsága köz
nek harma-

1185.l. /Z.-t Pétervárra hivták./ - PH. 1902.febr.2. /Z.-kiállitás./ - 1913.nov.19. /A Z.-kiállitás ügye./- 1914.jan.1. /A Z.-kiáll.és a N.Szalon téli tárlata./ - 1916.okt.29. /Z. siremléke./ - 1917.jun.17. /Tariel, a párducbőrös lovag./ - 1929.okt.16. /Z.M.emléktáblájának leleplezése./- 1938.jun.9. /The Hungarian Quarterly nyári száma./ - Ph.Naptára. 1907. /Arcképpel./ - PH.Vasárnapja. 1930. aug.17. /Szt.Imre a történelemben és a müvészetben./ - dec.14. /M.tehetségek,akik külföldre szakadtak./- XX 1931.márc.15. /Kép./ , dec.14. /M.tehetségek,akik külföldre szakadtak./ - 1934.jan.14. /Kép./ - Pesti

zágos Bizottságának

Budapest

itiratára értesítem Tek. Ci-
lek Országos Bizottsága

Müegylet Évk.1853-ra. 38.l. - PN. 1851. aug.6. , szept.11. /Z.M.a muzeumnak ajándékozta "Krisztus levétele a keresztről"c.művét./ - 1888. 124.sz. /Z.-kiállitás a mücsarnokban./ - 1902.febr.2. /Z.-kiállitás./, jul. 9., jul.13. /Z.M.életéből./ - 1904. okt.15./ -e.: Hozzuk haza Z.M.-t./ - 1913.dec.7. /L.G.: Z.M. A Nemz.Szalon kiáll./ - 1930.márc.23. /Elperelték a fővárostól Z.M.Kinizsi-képét./ - 1936.jul.2. /P.Ö.: Th.Gautier hires Z.-képe a Szépm.Muz.-ba került./ - 1938.ápr.17. /B.E.: A világ legdrágább husvéti tojásai./ - PN.Ajándékalbuma /A/. 1930. 37.l. /Kép./ - Péter A.: A m.müvészet tört. Bp.1930. 99-100.l. /Képpel./ - U.a.: M.képző-

...ettel kiadomásul vetem.

...nonyón, 1905 julius 7

Schellengh Emil

Kápt. helynök-helyettes

művészet. /M.ország tört.Vereckétől napjainkig c.mü V.k. Bp.é.n./ 79, 87.l. - Petőfi-Album. Bp.1907. /Képekkel./ - Petőfi S.összes költemények. Hazai müvészek képeivel diszitett képes kiadás. Bp.1878. Athenaeum /Képekkel./ - Petrovics E.: M.művészek rajzai a Szépm.Muzeumban. Müv.l. 1907. 179,183.l. - U.a.: Ujakról és régiekről. Müvészeti dolgozatok. Bp.1923. 38.l. - U.a.: Z.M. szülőhelyén. UI.1925.nov.22. 47.sz.- U.a.: Z.M.centenáriuma. MSz.1927. I.2.sz.183-184.l. - U.a.: Z.M."Krisztus levétele a keresztről ajándékozásának történetéhez. MM.1927. 495-497. l. /Képekkel./ - U.a.: Az Ernst Muz. leiró lajstroma. VII. M.müvészek

845/1914 szám

A MÜEMLÉKEK ORSZÁGOS BIZO

Van szerencsém a várme
zott Közlemények III kötetének
köszönetem kifejezése mellett

Aranyosmarót, 1914. já

arcképei. Bp.1931. 7,8.l. /Képpel./ - U.a.: Müvészetünk történetéhez a 19. sz.első felében. Bp.1933. 22.l. - U.a.: Konst i Ungern. Malmö,1934. 8, 9,49.l. /Képekkel./ - U.a.: M.mestermüvek. Bp.1936. V,VI.l.,17.l.,105.l. /Képekkel./ - U.a.: Élet és müvészet. Bp.1937. 28,46,50,134.és kv.ll. - U.a.: Egy kimult képtár emlékezete. MCsi. 1942. II.168.l. - U.a.: A modern festészet kialakulása. M.Müvelődéstört. V.k. Bp.é.n. 490-492,500. l. /Képekkel./ - Pintér Á.: A mi Zichynk. PN. 1902.máj.29. - U.a.: Hogyan jutott Z.M.az orosz udvarhoz ? PN. 1902.jun.10. - U.a.: Z.M.levelesládájából. PN.1902.jun.22.és 29.- U.a.: Z.M.és az oroszok. BH.1902.

Nyitravármegye közigazg

273/1914 szám.

A Műemlékek orsz

El

A 1030/913 szám

értesiteni, hogy a Műemlékek O

-ik kötetét, könyvtárunk részé

Nyitra 1914 évi

okt.19. - U.a.: Z.M.az ember és eszméi. Müv.l. 1906. 93-99.l. /Képpel./ - Pipics Z.: Emlékek Társulatunk multjából. Képzőmüv.Társ.évk. 1929. 141.l. - U.a.: A Képzőmüv. Társulat a régi mücsarnokban. Képzőmüv.Társ.évk. 1930. 126-128.l. /Arcképpel./ - Pirchan-Szalai: Müvészek mühelytitkai. Bp.1945. 55,56.l. /Képpel./ - Prém J.: Z.M.és tanitványa. O-V.1881. 36-38.l. /Arcképpel./ - U.a.: A courtisane." Egyetértés. 1881. 46.sz. - U.a.: Magyar mütermek. M.Szalon.1886.ápr. 58.l. - U.a.: M.mesterek. M.Szalon.1886. V.59.l. - U.a.: Z.M. A Pozsonyi Toldy-Kör 30 éves tört. Pozsony,1905. 313.l. - Pruzsinszky P.: A bpesti

Borsodvármeg

130

kb. 1914.

Műemlékek
Bizottsá

Mult 1913 évi
bizottságu
megkeresé
hogy a
Országos
leményei

Kálvin-téri templom. Bp.1921. 89.l.- Rabinovszky M.: A M.Müv.Könyvtár uj füzete. Nyt. 1927.febr.l. - Radisics E.: Nemz.Szalon. Z.M.hagyatéki kiállitása. BH.1913.dec.7. - Rokt.1906. IX. 4.sz. - Réau,L.: Histoire de l'expansion de l'art français. Paris, 1928. /Ism.MM.1928. 659.l./ - Rédey T.: A Széchenyi Könyvtár uj szerzeményei. MM. 1928. 416.l. - Régészeti Társulat Évk. II.k. Bp. 1924. 308.l. - Reinach-Lázár: A müvészet kis tükre. Bp.1900. 320,325.l. /Képpel./ - Réti I.: Tájékoztató. Nyt. 1928. jun.l. - Révay J.: Árpádok virága Szt.Imre herceg. Bp.1929. 256,272,304,360.l.- /Képekkel./ - RL. XIX.k.Bp.1926. 676.

355 kib.

1914 Szám

A Müemlékek Orsz

1030/913 számu a
met, hogy a Müemlék

l. - Rexa D.: Z.M.12 Faust-illusztrációja. Kultura. 1913.jan.10.és jan.25. - U.a.: 12 illusztráció Fausthoz. Rajzolta Z.M. Magyarázó szöveggel. Bp.1913. 8-r. 51 l.,12 kép. - Riedl F.: Z.M.képei Arany balladáihoz. PN. 1898. 346.sz. - Római ntk.kiállitás katalogusa. Róma,1911. 42-48.l. - Rózsa M.: Z.M.élete és müvészete. Nemz.Szalon kiadása. Bp.1902. Z.M.müveinek magyarázó felsorolásával. - U.a.: Müvészet és szépség. Bp.1943. 265. l. - Rózsaffy D.: Z.M.,a rajzmester. A müvész 3 ismeretlen leveléhez. ÁMűgy. 1928. 2.sz. 45-48.l. - U.a.: Le centenaire du peintre-illustrateur hongrois M.Zichy. Kny.a

Gazette des Beaux-Arts-ból. Paris, 1928. 13 l.,10 kép. - U.a.: M.egyházi festészet a 19.sz.-ban. AMűgy. 1930. 176.l. - Rustaveli: Tariel, a párducbőrös lovag. Ford.Vikár B. Z.M. 26 képével. Bp.1927. Athenaeum kiadás. 231 l. 26 melléklet. - Schanzer M.: Mednyánszky. Bp.1935. 5.l. /Doktori értekezés./ - Schidlof,L.: Katalog der intern.Miniaturen-Ausstellung in der Albertina. Wien,1924. 131.l. - Schoen A.: Zichy "Éjféli párbaja". A Cél. 1911. 11-12.sz. - "Segitség". XX Eperjes-,Nagykároly-,Torockó tüzkárosultjainak emlékalbuma. Bp.1887. /Képpel./ - Siklóssy L.: Z.M. Müv.Szalon /Kolozsvár/.1927. I.évf.9.sz. /Képekkel./ - U.a.: A m.

10.

gos bizottsága.

A beadvány { száma: 13780. 191 / kelte: X. 15. 191 / beérkezése: X. 19. 191 } 0.

Mellékletek száma:

Határidő:

Előirat száma: 791/1910.

Utóirat száma: 952/1910. 1049/1910

Exp. 1910. november hó 3.

I.

A közalapítványi kér. tekintetes Ügyigazgatóságnak!

Folyó hó 15.-én 13780. szám alatt kelt átiratra bivatkozólag van nemzénk [illegible]

sport ezer éve. I.k. Bp.1927. 55.l.e. ,56.l.u.,57.l.e.,71.l.,126.l.u.,127. l.e. /Képekkel./ - Simkó J.: A 19.sz. festőművészete. Bp.1904. 58.l. - Senkely I.: Péterfy Jenő mint mübiráló. Nagykőrös,1937. 31.l. - Sőregi J.: Vezető Debrecen város Déri Muzeumában. Debrecen,1939. 321.l. - Spectator: Az Ernst Muzeum aukciókiállitása. MM. 1935. 344.l. - Steinhofer K.: A könyv tört. I.k. Bp.1915. 118.l. - II.k. Bp.1916. 79.l. - SzM. 1947. 124.l. - 1949. 42.l., 276,279. l. - Szabó L.: M.festőművészet. Bp. 1916. 210-219.l. /Képpel./ - U.a.: Athenaeum. 50 év egy irod.és nyomdai társulat életéből. Bp.1918. 49,148.l.

- Szalay I.: A 19.sz.festészetéről hazánkban. Bp.1901. 23.l. - Szana T.: Z.M. /M.művészek. Mütörténelmi vázlatok,képekkel./ Bp.1887. Révai-kiad. 224-248.l. /Képekkel./ - U.a.: Képzőművészetünk a 40-es években. PN.1890. 263.sz. - U.a.: A m.művészet századunkban. Bp.1890. 71,129-134.l. - U.a.: Z.M. Pallas Nagy Lexikona. XVI.k. Bp.1897. 1850-1851.l. - U.a.: Száz év a m.művészet történetéből. Bp.1901. 385,386.l. /Képekkel./ - P.Szathmáry K.: Z.M.festészete. Fővárosi Lapok.1874. 100-102.sz. - Széchy K.: A mai m.festészet a kolozsvári képkiállitáson. Erd.Muzeum.1890. 425-448.l. - Székely S.: Egy ujságiró emlékei. Bp.1926. 46,49.l. - Szekeres

M.: Jakobey Károly.1826-1891. Bp. 1938. 6,7.l. - Szelesy: Pesti mükiállitás 1845. Honderü,1845. II.137, 175.l. - Szépmüvészet. 1943. 60,62.l. /Önarcképpel/, 232,287.l. - Szépmüv. Muzeum Évk. VII. 1924. 206.l. - VIII. 1925. ~~209~~/176,209.l.- IX. 1926. 277-278.l. és 43.t. - X. 1927. 208.l. - Szilágyi S.: A m.nemzet tört. X.k. Bp.1898. /Képekkel./ - ~~XXXXXXXXXXXX~~ ~~XXXXXXXXXXX~~ SziMi. 1824-25.l. - Szmrecsányi M.: Visszapillantás az O.M.Képzőmüv.Társulat 50 éves multjára. Müv.l. 1911. 113.l. - U.a.: Louis Tinayre festőmüvész visszaemlékezései. BSz. 1934. - Szőnyi O.: Boross János festő levelei Scitovszky pécsi püspökhöz,a pécsi székesegyház

oltárképei ügyében. A Pécs-Baranyamegyei Muzeum Egyesület Értesitője. Pécs. 1912. V. 148-161.l. - U.a.: Utmutató a városban és környékén. II. kiad. Pécs,1927. 49.l. - U.a.: A pécsi székesegyház. MM. 1929. 491. l. /Képpel./ - Tábori K.: Magyarok külföldön. Páris magyarjai. Bp.é.n. 21.l. - U.a.: Z.M.ismeretlen levelei Uj Könyv /Bécs/.1921. 5.sz. 21-28.l. - U.a.: Z.M.intim levele Jókaihoz. UI. 1922. XXVIII. 33.sz. 117.l. - M.Takács M.: A budavári Mátyás-templom. A Nagyboldogasszonyról nevezett koronázó főtemplom. Bp.1940. 64.l.- Tamássy,R.: L'arte di M.Z. e le sua illustrazioni per il Faust di Goethe Roma,1934. - Tarczai Gy.: Az Árpád-

1915. szám.

191

Műemlékek orszá

Közalapítványi kir. ügyigazgatóság átirata Jakobovits Gyulának járó vállalati kereseti végjáramvóság ügyében.

1-2.2.13.

ház szentjei. Bp.1930. 30.l. - Tm. Z.M.rajzainak kiállitásához. Bp.1888 22 l. - Tóth B.: A m.anekdotakincs. Bp.1935. 479-480.l. - Tóth E.: Szép m.grafika. Bp.1943. 4.l. - U.a.: Európai grafika. Bp.1943. 17,18,180.l. - Török I.: A nagy halott mütermében Látogatás Z.M.szülőházában. PH.1911. okt.l. - Tőrös L.: A nagykőrösi művelődés hármas kis tükre. Nagykőrös, 1935. 17.l. - UI. 1902. febr.9. /Z.-kiáll./ - 1906.márc.25. XII.évf.13. sz. 293-295.l. /Képek ./ - 1925. Mutatványszám. 9,11.l. /Képek./ - 1927.márc.20. /Gautier Z.M.-ről./, jun.12. XXXIII.évf.24.sz. /Cimlapon kép/,649,651.l. /Képek./, jun.19. 25.sz. 679,681.l.és cimlapon képek.

L valamint a gyulafehér-
vari fehéregyház helyreállítá-
ra, továbbá a vhunyadi felv-
és alsó várban a munkalatok
folytatására nézve ~~kulön~~
melyek kulön alapból nyeri
költségei
fedegetüket, kulön kulön
fogunk jelentést tenni éfe-
rig mint azokra az ügyek
nézve is, melyek a fentebb
előtörölt pontok pennt a
bocco koronás javadalt
allanak kapcsolatban

, 26.sz. 704.l. /Kép./ - 1928.Husvét.15.sz. /Kép./, 21.sz. 629.l./Irodalmi bajok és örömök./, nov.18. /Z.M.a Gazette des Beaux-Arts-ban./- 1929.nov.3. 45.sz. 558.l./Z.M. emléktáblája repr./ - 1930. 17.sz. 499-501.l. /Képek./, 19.sz. 571-573.l. /Képek./ - 1932.máj.8. 19.sz.570.l. /Kép./ - 1935.dec.8. 50.sz.857.l. /Kép./ - 1943. 44.sz.517.l. /Kép./- Uj Világ. 1949.márc.4. /A párducbőrös lovag./ - Vadászat a belowerski kerületben. Z.M.szines lithográfiáival. Orosz nyelven. Szentpétervár, é.n. - Vargha D.: Szt.Mór-emlékkönyv. Pécs,1936. 435.l. /Képpel./ - Vargha O.: Z.M.két képe. Alföld,1891. 246. sz. /Képekkel./ - U.a.: Aradi vér-

naiv. fōtanacsos [illegible].

[illegible]

[illegible]. 1923, febr. 7.

Kitizettetett és elszámoltatott

3/922/3 p.n.t.a.

Bp. 1923, II. 10

[illegible]

tanuk albuma. 2.bőv.kiadás.Bp.1890. /Képekkel./ - Varju-Höllrigl: Ernst Lajos m.tört.gyüjteménye. Bp.1932. XIII,XXVIII.t. - VU. 1862. 261.l. /A Bpesti Szemle kettős száma./ - 1869. 538.l. /Z.M.Pestre érkezett./- 1870. 657.l. /Z.M.kiállitás lesz./- 269.l. /Z.M./, 1871. 409.l. /Z.M.hazaérkezett./ - 1872. 2.sz. /Z.M. Önarcképpel és képpel./, 17.l. /Kép./,572-574.l./-M-: Luther a Wartburgon. Képpel./ - 1873. 175.l. /Z.képét megvették Bécsben./- 1874. 70.l. /A műtárlatból./, 189.l. /Z.M.elhagyta Sztpétervárt./, 397.l. /Z.M.hazajön./,429.l. /Z.M.hazaérkezett./,508. Z.M.Zalában./,668.l./Z. M.Párisban./,765-766.l./Z.M.-ről./- 1875. 139.l. /A Képzőm.Társ./.- 1876.

124.l./Párisi magyarok gyászmiséje Deákért./,316.l./Z.hazajött./,379.l. /Deák-album./,429.l./Ösztöndijak./, 460.l./Párisi m.egylet./,488.l./U.a. koszoruja Deák sirjára./,604.l./Z. hazajön./,786.l. /Deák-album./,795. l. /Deák-album./ - 1877. 251.l./Z.M. képe megjön./,268.l./Párisi m.egylet ./, 332.l./Z.M.Pesten./,365.l./Z.M. Bécsben./,379.l. /Z.M.-nek 15,000 frt.-t ajánl a kormány./,396.l. "A királyné Deák ravatalánál"./,508.l. /Másolat is készül Z.képéről./,523. l. /Párisi m.egylet./,539./Z.visszautazott./,603. /A bécsi Kunstverein/ ,652./U.a./,668.l. /A muzeum./ - 1878. 175,l.,287.l./Z.M.uj képe/, 303.l. /M.festők Párisban./,384.l.

~~...dön belül ben ... a repletes~~
~~...ögnetés ... bemutathatni.~~

Bpest, 908 7/8 r. ülésből

Éber
XII/18

lá-
ö.

h

re
b
bizottsáj
...ávul

/Párisi m.egylet./, 496.l. /Rézmetszet készült Z.képéről./,639.l./Z.démon-kompoziciója a mücsarnokba kerül./, 655.l. /A mücsarnok./,671.l. /U.a./, 688.l./"A démon fegyverei"./,703-4.l. /Z.M./,717-18.l. /"Az ördög fegyverei" xxx Z.M.nagy festménye./,720.l./Müvész körökben.../,736.l./Bécsbe kérik Z.képét./,752.l. /Z.M.felhivása./,767.l. /A mücsarnokban./,784.l. /Z.emlékképe./,800.l. /U.a./,837.l. /"A démon fegyverei"./.- 1879. 212.l. /Párisi m.egylet./,227.l./Z.M./,228.l./Párisi m. egylet./,291.l. Z.és Munkácsy./,395.l. /Páris Szegedért./,678.l./Z.-ünnep Párisban./,725.l. /Z.M.uj festménye./, 790.l. /Párisban felavatták Z.mellszobrát./ - 1880. 45.l.,60.l./Párisi m.

egylet./,124.l. /Z.Nizzában./,141.l.
Z.Pétervárom./,173.l./Z.M./,228.l./Z.
hazajön.-A nagyherceg Z.mütermében./
,243.l. /Uj Petőfi-kiadás./,324.l.
/Párisi m.egyl./,391./Z.Itáliában./,
409.l./Müvészvilág Szolnokon./, 440.
l. /Z.M.Zalában./,633.l./Zala falu
uj harangja./,649.l. /Z.M.és az ore-
szok./,680.l./Z.ujabb festményei./,
841.l. /"A halottak tánca"./,862.l.
/A trónörökös lakodalmához./. - 1881.
45.l./A trónörökösnek adott album./,
140.l./Z.uj festménye./, 268.l./Liszt
Ferenc és Z./, 310-311.l./A főváros
üdvözlő felirata; képpel./,313,316.l.
/Képek./,494.l. - 1882. 59.l./Barta-
lus-album ism./,61.l./Párisi m.egyl./
204.,237.,312.l. /Kép./,384.l./Z.a

Kaukázusban./,609.1./Z. elkészitette Lermontov illusztrációit./,688.1. /Párisi m.egyl./,689.1./Z.hazajön./, 736.1./Bükkösd templomában egy Z.kép van./ - 1883.44.1. /A párisi m.egyl. egylet./, 143.1. /Z.a mücsarnokban./, 175.1. /A Z.-kiállitás./,191-192.1. /Z.-kiáll.a mücsarnokban./,211-12.1. /U.a./,219.1. /U.a./,227.1./A müncheni mtk.kiállitás./, 259.1./Z.M./, 311-312.1. /Z.a moszkvai koronázásról vázlatokat csinál./,328.1. /A Képzőmüv.Társ./,788-789.1./Képek./, 794.1./Petőfi uj diszkiadása./ - 1884. 400.1. /A párisi m.egylet indulója./,496.1. /A párisi m.egyl. 20.évfordulója./,609.1./Z.jelen volt a 3 császár találkozóján./,705-6.1.

/M.ország Párisban./ - 1885. 438.l. /Az ország.kiállitás mücsarnoka./, 569.l./Z.a cári udvarban./ - 1886. 759.l. /Z.megküldte Madách-illusztrációit./,768-69.l./Képek./,780.l. /Az ember tragédiája./ - 1887. 65.l. /"Az árva sorsa"./,169.l. /Z.M.és a cár./,185.l./A trónörökös könyve./, 289.l./A képzőmüv.társ./,438.l./Z. megküldte a "Segitség"-nek a rajzot./ ,456.l. /Az Osztr.-M.Monarchia irásban és képben./,535.l./U.a./,633.l. /Z.M.40 éve ment először Oroszországba./,651.l./Z.M.Pesten./,676-77. l./Kép./,716.l./Az ember tragédiája és a cárné./,717-718.l./Z.vázlatai Bécsben./,786.l./Z.anyja meghalt./, 859.l./Z.koronázási albuma./ -

1888. 65.l./Z.képei Bécsben./,184.l. /A képzőmüv.társ./,197.l./A walesi herceg ezüstmennyegzője./,317.l./A mücsarnokban./,331.l. /A Z.-kiállitás./,352.l./Az Operaszinház élőképe./,369.l. /A Z.-kiáll./,452.l./A képzőmüv.társ./,742.l./Vasuti katasztrófa érte a cár vonatát./,773.l./A képzőmüv.társ.gratulált Z.-nek./ , 784.l. /A cári vonat veszedelme./ - 1889. 15.l./Z.Madách-illusztrációit közadakozásból kapja meg a muzeum./, 165-166.l./Az eperjesi hölgyek./, 308.l.,572.l. - 1890. 277.l. /A Mátyás-templom épitkezése./ - 1891. 541.l./A szabadságharc emlékeinek kiállitása./,761.l. /U.a./,813.l. /Z.M.képei./ - 1892. 588.l. /Z.-al-

bum./ - 1893. 560.l. /A Mátyás-templom./,679.l. /Arany illusztrált balladái./ - 1894. 5.l. /Kép./,715.l. /Képes album a cárról./,734-35.l. /A cár utolsó napjai. Képekkel./, 752.l. /Az ember tragédiája./,754.l. /Z.M.vázlatai III.Sándor cárról./, 867-68.l. /Arany balladái Z.rajzaival./ - 1895. 29.l. /Kép./,17-21.l. /Z.M.; képekkel és fényképekkel./, 61.l. /Z.M.jubileuma./,89.l./Z.levele./,138.l./Üdvözlő irat Z.-höz./, 540.l. /Arckép./ - 1896. 54-55.l. Z.legujabb levele./,101-102.l./U.a./, 136.l./Kép./ - 1897. 44.l./Z.rajzai a Szépm.muz.-ban./,389.l./Z. Nizzában./,519.l.,593.l./Garay J.szobra./,674.l./Z.M.élete és müvei./,

760.1. /Z.70.szül.napja./,884.1./Kép/
,888.1. /Arany balladái Z.rajzaival./
,892.1./Z.képei Oroszországban./ -
1898. 13.1. /Z.M.élete és müvei./,
31.1. /Petőfi-album./,144.1. /A Kis-
faludy Társ./,158.1./Petőfi-album./,
165.1./Kép./,268.1./Z.Párisban./,399.
1./Kép./,406-7.1./Képek./,655.1./Kép/
- 1899.144.1./Z.M.-ról./, 278.1./Kép/
,514.1./Kép./,572.1./M.festők Orosz-
országban./,689-690.1./Október 6.,ké-
pekkel./ - 1900. 205.1./Z.távirata
Székelyhez./,676.1./Kép./,769.1./Z.
fia meghalt./ - 1902. 65-67.1./Z.M.,
arcképekkel./,68,70,72.1./Képek./,
76.1./Z.Kiáll.a N.Szalonban./,82-88.
1./A Z.-kiállitásból. 13 kép repr.-
val./,91.1./A Z.-kiállitás./,100,101,

105.l. /A Z.-kiállitásból. 5 képpel./,141.l.,171.l.,521.l./Z.75 éves./,604.l. /Z.Vörösmarty-illusztrációi./, 677-78.l./Z.a cári családnál./,708.l./Z.M.75.szül.napja./-1903. 29.l. /Z.M./, 109.l./Z.M.levelezése a muzeumban./,665.l./A Deák-album./,690,702.l./"Deák mint ember és mint államférfi".Képpel./,836.l.-1904. 285.l./Verescsagin halála és a m.művészek./ - 1906. 143.l./Z.M. Nekrolog,arcképpel./,152-154.l./Z. levele "A pusztitás géniuszának diadalá"-ról./,157.l./Hazatérő koporsó./,168,169,172.l./Képek./,175. l. /Z.ismeretlen levele./,181-186.l. /Z.M.temetése.- Z.Párisban./

1907. 96.l./Bogdányi Ö.:Z.M.-könyvének ism./,574.l. - ~~1917xx144xxx/Kéx~~ ~~pxxxx~~ 1913.máj.27. /Cs.A.: Bpest mükincsei. A Z.-hagyaték./, 953.l./Z. arcképe Madarász V.-től repr./, 1015.l. /Képek./ - 1916. 715.l./Z. siremléke repr./ - 1917. 144.l. /Képek./,376.l./Tariel,a párducbőrös lovag./ - VU.Regénytára.1902.5.sz. 18-19.l. /Képek./ - Vodicska S.: Z.M.orosz világitásban. Mor.1902. nov.16. - Wolf,R.: Szt.Imre a képzőmüvészetben. Bp.1930.10,14.l.- Wurzbach: Biographisches Lexikon. Wien,1877. XXXIV.k.219.l./Zichy helyett Siczy./ - U.a. 1891.60.k. 34-37.l. /Bőséges külföldi bibliográfiával./ - Ybl E.: Az utolsó

félszázad müvészete. Bp.1926.47.l. - U.a.: Z.M.müvészete. BH.1927. jun.5. - U.a.: Két könyv Z.M.-ről. BH.1928.jul.10. - U.a.: A képzőművészetek M.országon. /Lukács Gy.: Magyarok a kulturáért. Bp.1929. 329.l./ - Závory S.: Visszaemlékezés III.Sándor cárra. VU.1894. 749.l.- U.a.: Z.M.-nél Szentpétervárott. VU.1895. 24-26.l./Képekkel/ - Zerffi: A pesti mükiállitás 1847-ben. Honderü,1847. II. 96, 134-135.l./Képpel./ -Zichy-album. Z.M.élete és müvei. 40 kép,8 l. Bécs-Bpest,1895. - Zichy-Album. "Amateurs de l'art de M.Zichy" magánnyomtatványa. 699 számozott példányban. Kereskedelmi forgalom-

ba nem került mü. 50 kép. Bp.1910. /Eretikus képek./ - Zichy G.: A leányvári boszorkány. Z.M.13 rajzával. Bp.1881. 148 l. - Zichy,M.: Liebe. 40 Zeichnungen. Privatdruck. (Leipzig,1911. 4 sztl.l.és 40 képmelléklet. //Eretikus képek./- Zichy M.élete és müvei. 49 kép a müvész legkitünőbb alkotásaiból. A müvész életrajzával és a képek magyarázatával. Nagyalaku diszmü.Bp. 1898. Athenaeum-kiadás. - Zichy M. élete,müvészete és alkotásai. 18 szövegképpel és 40 mümelléklettel. Szövegét irták: Lándor T.,Gerő Ö.és Londesz E. Bp.1902. 76 l.Athenaeum kiadás. - Zichy M.grafikai munkái. O.M.Szépmüv.Muzeum. A graf.eszt.LIV.

kiállitása. Bp.1927.okt. 15 l. - Zichy M.müvei. A Nemz.Szalon katalogusa. Bp.1901. - Zsilinszky M.: A széptan előcsarnoka. II.bőv.kiadás. Bp.1897. 60.l. /Arcképpel./ - Zichy Mihály önéletrajza a M.Tud.Akadémia kézirattárában, levelezése a Széchenyi Könyvtárban.

MDK

Zichy Mihály

Könyvek illusztrációi:

Moszkva-Leningrád, 1940
Petőfi Sándor összes költeményei, Bpest. 1879.
Petőfi Album, Bpest é.n.
Aradi Vértanúk albuma, Bpest, 1890.

Zichy Mihály emlékkiállitás. 1952. Dec 23.-tól
1953. Febr. 1-ig. 18.1.

Zichy Mihály

Kép az aukción.

Perneczky Géza: „Egy meghasonlott tudósító beszélgetése önmagával."

Magyar Nemzet, 1967. XII. 15. 5. o.

Ábrányi K., idb.: Z.M.és leánya. Pesti Napló.1902.febr.19. - AGy.1914. 1-2.sz. 39.l./Z.portréja Olga nagyhercegnőről repr./ -1915. 120.l. /"A festő"c.képe repr./ - A Hét. 1902.febr.9. /Z.-kiáll./ - 1903.II.félév,819.l./Z. M.,könyvism./ - 1906.márc.11. /Z.M./- 1910.dec.25. /A Démon. Z.M.ismeretlen levelei./ - A Kéve Könyve.1913.VI.k. /Z.-rajzok a N.Szalonban./ - Alföld. 1891.42.sz.- 1892. 283.sz. - A magyar festőművészet albuma. A PN ajándékalbuma. Bp.1902. - Ambrózy Gy.: A m.csatakép.XX Bp.1940. 143.l. - A Munka Szemléje. 1906.márc.15./Z.M.meghalt./- AMűgy. 1927.1.sz.23.l./Z.-kiáll.a Szépm.Muzeumban./ -1928.11.sz./Z.M.emléktáblája./ - Aradi Közlöny.~~1902.94.~~

helyszínre utazott. A
68.20 Korona végösszeggel
Kintalványozás céljábó

Budapest 1905 Aug. hó

~~ez. /Z.M./~~ - 1892.161.sz. /Z.M.a Kölcsey-Egyletnek./ - 279.sz./Z.M.ünneplése./ - 1902. 94.sz./Z.M./ - Arany János balladái,Z.M.rajzaival. Bp.1894. Hornyánszky-kiad. 2-r.I-IV. k. - U.a. Bp.1900. Franklin-kiad. - Arany-Zichy album. A.25 költeménye, Z.M.40 rajzával. A PN ajándéka az ~~1898~~ 1898 évre. Bp.1898. 4-r. 75 l. /Riedl F.bevezetésével./ - Árva lány sorsa. Fénymetszet Z.festménye után. OMKT kiadása. Bp.é.n. - Athenaeum.1874. VIII. 3127.l. - Athenaeum naptára. Bp.1888. 56.l. /Z.M.és az Ember tragédiája./ - U.a. 1907. 49.l. - Az Est.1927.jun.5. /-ny.: Z.M.emlékkiáll. Arcképpel./ - 1939.febr.10. /A.I.: A világháboru 30,000 emléke Szombathe-

Hergén

igazgató

lyen./ - Az ezredéves orsz.kiáll.közleményei.Bp.1896. 1263.l. /Diszoklevél./ - Az iparmüvészet 1895-ben. Bp. 1896. 98-100.l. - Az Ország Tükre. 1862. 30.sz. /Z.M.,a festő./ - Az Osztrák-M.Monarchia irásban és képben. M. ország. I.k.Bp.1888. 293-329.l. /10 illusztráció./ - III.k. Bp.1893. 430, 433.l. /A londoni vásár repr./ - AzU. 1907. 94.sz. /s.gy.: Adatok Z.M.életrajzához./ - 1937.okt.31. /Egy ismeretlen Z.-festmény: Bacchus megkoszoruzása./ - Balás-Piri L.: A m.tört. festészet a 19.sz.-ban.12 képes táblával.Bp.1932. 53-54.l. - U.a.: Die ung.Malerei des 19.u.20.Jahrhunderts. Berlin,1940. 11,28.l.,20.t. - Balázs B.: Erotikus müvészet és müvészeti

r erről szóló úti számlát
van szerencsém /. csatolva
l bemutatni. —
Teljes tisztelettel

[illegible]

erotika. Nyt. 1914.márc.16. - Bálint A.: Z.M.levelei. Nyt. 1911.I.896.l. U.a.: Z.M.erotikus rajzai. Nyt.1913. dec.16. - Bartha D.: Liszt F.emlékkiáll. Leiró lajstrom.Bp.1936.51.l.- Bartók-Endrődi-Szana: Petőfi-Album. Bp.1898. /2 Z.-rajz repr./ - Bende J.: Z.M.müvészete. O-V.1914.jan.4. - U.a.: Témák a müvészetről.Bp.1916. 91-102,105-112.l. /Z.M.élete és müvészete./ - U.a.: Z.M.élete és müvészete.Bp.1927. 206 l. - Bertha S.: A párisi m.egylet indulója. Paris,1878. /Cimkép Z.M.-től./ - Berzéviczy A.: Keleti Gusztáv emlékezete. Mintarajzisk.ért. 1906-7-re. Bp.1908. 21.l. - U.a.: Az 50-es évek képzőmüvészete. MM.1925. 514.l. - Birkás G.: Francia

[illegible]

h.

Kifizettetett

905 VIII/28

utazók M.országon. Bp.1948. 193.l.- Biró B.: A müvészettört.kézikönyve. Bp.é.n. 35,36,284,285.l. - Biró J.: Európa festészete.Bp.é.n. 92.l. - Bogdányi Ö.: Z.M.-ról és müveiről. Aradi Közlöny. 1892. 283.sz. - U.a.: Z.M.albuma. Fővárosi Lapok.1892.225. sz.- U.a.: Adatok Z.M.életéről és müvészetéről. Bp.1927. 196.l. - Bosánné L.: Z.M.-ról. Főv.Lapok. 1899. 28-29. sz. - BN. 1902.febr.2. /Z.-kiáll./ - Bpesti orsz.kiállitás. A képzőmüv. csop.képes tm. Bp.1885. /Képpel./ - BSz. VIII.k. Bp.1860. 337.l. - XIV.k. 1862. 337.l. - Buday J.: Deák F.szobrának leirása és tört. Bp.1897. 14,15. l. - Bundschuch-Grabowieczky: A m.müvészi alkotások szemléltető ismertetése. Bp. 1942. 51,52.l. -

számv. igazgató.

Csánky D.: Ung.Malerei der Gegenwart. Katalog d.Ausstellungen in Berlin, Dresden,Breslau,Wien,Graz. Bp.1942-43. 11. l. - Csapláros I.: Th.Gautier és a magyarok. Pécs,1935. - Czobel Gy.: a 3 testvér müvészettörténete. Pozsony,é.n. 29.l. - Csürös F.: A debreceni kollégium könyvtára. VU.1907. 574.l. - Czakó E.: A könyvnyomtatás és könyvdiszitès iparmüvészete. Kny. Bp.1902. 52,53.l. - Deák-Album. Bp. 1876. /Képpel./ - Debreceni Déri Muz. évk. Debrecen,1943. 13.l. - Dénes T.: A m.mübirálat mesterei. II.Péterfy Jenő /1850-1899/. Képzőmüv. 1932.55. sz. 237-238.l. - Déry B.: A N.Szalon müv.egyes.10 esztendeje.1894-1904.Bp. é.n. /Arcképpel./ - Description du sacre et du couronnem.

számv. igazgató.

MDK

Zichy Mihály

Könyvek illusztrációi:

Sota Rustaveli: Tariel a párducbőrös lovag /grúz nyelvű/, 1888.
Sota Rustaveli: Tariel a párducbőrös lovag /ford. Vikár Béla/, Bpest, 1917.

Zichy Mihály emlékkiállítás. 1952. Dec. 23-tól 1953. Febr. 1.-ig. 18.1.

ZICHY MIHÁLY EMLÉKKIÁLLITÁS

GRAFIKAI MŰVEK

A MŰZEUMOK ÉS MŰEMLÉKEK ORSZÁGOS KÖZPONTJA RENDEZÉSÉBEN

1952. DECEMBER 23-TÓL — 1953. FEBRUÁR 1-IG
ORSZÁGOS SZÉPMŰVÉSZETI MÚZEUM

BUDAPEST, XIV., DÓZSA GYÖRGY-ÚT 41

Felelős kiadó: Bényi László
Egyetemi Nyomda, Budapest — 52/9569 — F. v.: Janka Gyula igazgató

ZICHY MIHÁLY EMLÉKKIÁLLÍTÁS

Képzőművészeti kiállításaink egymásután állítják a dolgozó tömegek egyre növekvő kultúrigényének szolgálatába a magyar mult haladó értékeit. Zichy Mihály mult századi művészetünknek egyik legkiemelkedőbb és legeredetibb festőegyénisége, szükség van arra, hogy eszmei harca, kulturális jelentőségű életműve a tömegek tudomására jusson : közkinccsé váljék.

A multban — Zichy Magyarországon fellelt műveiből — gazdag és sokoldalú anyagot mutattak be a különböző Zichy-kiállítások, de mégsem adhattak szervesen összefüggő képet művészetéről, félszázados oroszországi munkássága ismeretének híján. Erről az anyagról mindeddig úgyszólván csak silány reprodukciókból, leírásokból, utalásokból tájékozódott művészettörténetünk. A Szovjetunió most példamutató készséggel, népünk kulturális fejlődését segítő tettel járult Zichy művészetének megismertetéséhez : a Zichy-kiállításra, kérésünkre megküldötte a Tretyjakov-képtár Zichy-grafikáinak jelentős anyagát.

Ugyancsak hézagpótló nagy segítséget adtak a szovjet műtörténészeknek, Pahamovnak és Zámoskinnak a Szovjetunióban lévő Zichy-illusztrációkra vonatkozó ismertetései.

Ma — amikor elérkezett Zichy Mihály művészete újraértékelésének lehetősége — fokozottan érezzük Zichy sürgető kívánságának fontosságát : „Jó vagy rossz művész voltam-e, arról az idő fog határozni, de határozott ítéletet a legjobb barátaim is csak akkor hozhatnak, ha műveimet egybegyűjtve látják." A több országban többezer művet alkotó művész jelentőségének teljes áttekintése — miután műveinek jó része a világ minden táján szerteszóródott — aligha lehetséges. Grafikai kiállításunk korántsem lép fel a teljesség igényével, de — születésének 125. évfordulóján — azt az elégtételt adja a művésznek, hogy a Szovjetunióból érkezett anyag segítségével fényt derít Zichy művészetének eddig ismeretlen szakaszaira és értékes szemelvényeket ad művészi fejlődésének jelentős állomásaiból.

Zichy Mihály a magyar reformkorban született a somogymegyei Zalán, 1827-ben. Fiatalkorát Magyarországon töltötte, 1844-ben Pesten, az országgyűlési ifjakkal együtt — mint fiatal jogász — Kossuthot hallgatta. Az osztrák elnyomást már gyermekéveiben izzón gyűlölő Zichybe a szabadságeszméket Kossuth szavai oltották be.

Gyermekkora óta szított forradalmisága — amelynek művészetében sokszor hangot ad — nemcsak a kor hangulatából, hanem gyermekéveinek olvasmányaiból is táplálkozott. Családi könyvtárukban ott voltak a francia enciklopédisták, a francia forradalom előkészítői, és a francia felvilágosodás nyomán a magyar szellemi élet megteremtéséért küzdő Bessenyei, Vörösmarty és Kisfaludy Károly romantikusan nemzeti szellemű írásai. Itt talált rá a Humanista Tudományok köteteire és a polgári humanizmus forradalmárára, Goethére. Ezek az olvasmányok jelentették azt az alapot, amelyből Zichy humanizmusa kibontakozott: a természettudományosan gondolkodó, művelt, szabadszellemű művész. Kialakuló művészi egyéniségének ezeket az előzményeit kell figyelembe vennünk ahhoz, hogy művészetét valóban megérthessük. Zichy minden egyes képének valamiféle sajátos, jellemző légköre van. Az alapjában véve romantikus művész fejlődésében a biedermeier felfogás is megtalálható. Ami egységessé teszi életművét, az nem valamely festészeti irányhoz való tartozása, hanem sokkal inkább szellemének, gondolkodásának sajátossága.

Műveiben a humanista gondolkodó találkozik az irodalmi romantika kedvelőjével, s a realista látású rajzolóval. Témáinak romantizáló jellege ellenére sem volt Zichy a felvirágzó kritikai realizmus idején korszerűtlen: mert képei életteljességre törekedtek, a valóság ábrázolására. Zichy az életesemények természetességével kíséri az emberi tragédiákat, örömöket, indulatokat: ebből származik emberábrázolásának ösztönös realizmusa. A formák életszerűségét, a rajzban való igazmondást művészi felelősséggel érezte: „Akármennyire dicsérjék is képzelőtehetségemet, az mégsem akkora, hogy a nem-látottakat — ha ezek földi események — hű formájukban előidézhessem", — írja egyik levelében. A természeti valóság parancsoló törvényszerűségeit szinte belerótta emlékezetébe, s csak ezek után engedett szabad futást képzeletének. Hunyt szemmel tudta felidézni a gondolatához szervesen fűződő mozdulatokat, mimikát és ezt az éles benső látását követte ecsetjének, irónjának, tollának érzékeny vonalvezetésével.

A valóság ábrázolásának módszereit Zichy bécsi mesterétől, Waldmüllertől tanulta meg. Ez a művész volt az, aki Zichy bécsi tartózkodása idején, az 1840-es évek során már harcban állott az Akadémiával, annak száraz, élettelen, klasszicizáló másolatokat tanító módszerével. Waldmüller elve volt a természet utáni, gondolatteljes és alapos festés, ómaga azonban ezeket az elveket a bécsi nyárspolgári ízlés biedermeier-témáiban érvényesítette. A nyájas polgárarcképek és derűs népéletképek waldmülleri témáitól Zichy első bécsi képei eltérnek: drámai hangú, szenvedélyes kifejezésű témákat választ. Mentőcsónak című képe, amellyel első nagy sikerét aratta, Zichyt nem a bécsi biedermeierhez, hanem témájában és lendületében inkább a francia forradalmi romantika festőihez kapcsolja.

Húszéves korában, 1847-ben hagyja el Bécset, amikor Waldmüller tanácsára elvállalja a cár unokahúgának festésben való tanítását Szentpéterváron. Ebben az állásban töltött két esztendeje sok művészietlen munkával árasztotta őt el, művészi fejlődésére vonatkozó érdekes adatokat a hivatalán túl végzett, és az udvari állásától való megválása után készült művei adnak. Erre a korszakára is hézagpótló felvilágosítást ad a Tretyjakov-képtár most megküldött anyaga. Eddigi ismereteink, rendelkezésünkre álló anyagunk, nem adtak folyamatos képet Zichy oroszországi fejlődéséről, kiesés, ugrás mutakozott művészetében a fiatalkori művek, a waldmülleri indíttatás és későbbi oroszországi műveinek stílusa között. A Tretyjakov-anyag azt bizonyítja, hogy a Mentőcsónak a francia romantika felé mutató irányát Szentpéterváron kevésbbé szenvedélyes, kevésbbé pathetikus hangú képek váltják fel, amelyek témájukban, sokhelyütt színezésükben is, Waldmüller-hatásra mutatnak. „Barjatyinszkaja arcképe" és a „Két nő az erkélyen", felfogásukban és festésmódjuk simaságában a bécsi biedermeier-képekre emlékeztetnek, az anyagábrázolás realizmusával és a rajz mesteri biztonságával tűnnek ki. Samoilov színészt és egy orosz diplomatát ábrázoló — a Tretyjakov-képtárból fényképben megküldött — képei, realisztikus, erőteljes jellemképek. „Nagyanyó és unokái" című rajzának témája, életteljes humorával ismét a waldmülleri népéletképek derűjére emlékeztet, az öregasszony gondviselt arcának s a visító lurkónak valósághű, szépítetlen látása azonban már a biedermeierénél erőteljesebb felfogásról tanuskodik. A cári koronázás „Népünnepélyét" Zichy — mivel az a koronázási album számára készült — vidám zsibongásában ábrázolja. Az egyetlen nap látszat-jólétének mámorába feledkező nép alakjait, ízes mulatozásukat, játékos örömüket a csúszdán, ujongásukat a szokatlan ünnepi kolbászok és sütemények között, mesteri megfigyeléssel, a nagy németalföldi festők széles derűjére emlékeztető realizmussal ábrázolja.

Udvari festőtanári állása megszüntével Zichy néhány küzdelmes évet töltött Szentpéterváron, s ekkor szövődött az az erős fonál, amely őt évtizedekig Oroszországban tartotta, s később Párisból is visszahívta : megszerette az orosz embert, otthonra, barátokra talált. Feleségül vett egy szegénysorsú orosz leányt, Jersova Alexandrát, aki négy gyermeküket önfeláldozóan, teljes odaadással nevelte, s akikről Zichy — bár hosszú ideig tőlük távol s elszakítva élt — minden szeretetével gondoskodott. Orosz festőkollégáinak nehéz sorát, nyomorát is ezekben az években ismerte meg, ezekre az évekre emlékezve alapitotta meg Szentpéterváron a Pénteki Társaságot, a kenyérgonddal küzdő orosz festők segítésére. Ezen évek alatt önerejéből, tehetségével olyan hírnevet szerzett, amelynek következtében a cár előbb egyes vadászatok, udvari események, csataképek festésével bízta meg, 1859-ben pedig kinevezte udvari festővé. Azok a feladatok, amelyeket

ettől az időtől kezdve, négy cár udvari krónikásaként végzett — kifejlesztették amúgyis rendkívüli pontosságú, gyorsaságú rajzkészségét, gyakorlatát, de ugyanakkor elrabolták ennek a hatalmas munkaerejű művésznek nagyobb és igazabb művekre szánt legtöbb idejét, megfosztották attól, hogy páratlan képzelő- és megjelenítő erejét, mesteri tudását, teljes egészében állítsa művészetének szolgálatába. Udvari festővé történt kinevezése Zichyt a régi bizánci uralkodók „udvari művészéhez" hasonló pozicióba helyezte. A feudalizmus korában az orosz cároknak bizánci pompájú udvartartása történelmi valóság, és annak — aki mint rendelésre alkotó művész ebbe a légkörbe belekerült — pontosan ezt a szellemet kellett visszatükröznie. A „cári krónikák" magukon viselik ennek az udvari környezetnek minden pózát, jellegzetességét, túlméretezettségét. A cári albumok részére készített képei beszédesen bizonyítják, hogy milyen félelmetesen virtuóz rajzi készséget fecsérelt Zichy ezekre az eseményképekre, amelyeken a szereplők százait arcképi realizmussal ábrázolja, az építészeti környezetnek, az udvari pompának káprázatosan aprólékos, biztos rajzával. Ez a formarészletezés elidegenítette őt a színekben, széles ecsetvonásokban való látástól: a gyakorlat mindennapos munkája egyre inkább grafikussá tette.

Az udvari festő azonban nem vált udvari emberré. Ezt leghitelesebben orosz festőkollégáinak későbbi, Szentpétervárról való távozásakor az egyik képeslapban megjelent búcsúsorai mutatják: „... állása elég alkalmat nyújtott volna neki, hogy saját céljai felé törekedvén, másoknak ártson, befolyását, erejét velök éreztesse... Senki olyan hévvel nem védelmezte pályatársait, mint ő, minden kérdés, amely akár az egyes művész, akár általában a művészet érdekében fölmerült, élénken ragadta meg, s rokonszenves közmunkálásra sarkalta őt. A mi művészeink tudnak róla, s illetékesebb ítélőbírák e tekintetben bárkinél."

A nagy orosz festészeti realizmus bontakozó mozgalmához azonban Zichy nem tudott csatlakozni. Bár festési kifejezésmódja valósághű, realisztikus, — irodalmi érdeklődése, képzeletvilágának gyökerei a szenvedélyesebb romantikus kifejezésmódhoz nyúlnak. Társadalmi problémái pedig — a nyugati polgári demokrácia elveinek megfelelően — az egész emberiséget átfogó világeszméket tükrözik, míg az orosz realisták művészetük teljes súlyával az elnyomott orosz nép jelenvaló, megoldatlan sorskérdéseit vetették fel. Zichy eszméi forradalmiak, harca a zsarnokság és az egyház ellen bátor, kedvelt írói, akiknek műveit illusztrálta, forradalmárok, azonban erőteljességéhez, valóságlátásához éppen az hiányzott, ami témában és kifejezésben a forradalmi romantikust a kritikai realizmus úttörőitől megkülönbözteti.

Ezernyi udvari naplóképén túl azonban ismerjük olyan műveit

amelyek az orosz nép alakjait mutatják az elnyomás sötét korszakában. Kritikát tartalmaznak a cári tisztek piperés, léha életét gúnyoló karikatúrái is, amelyekkel ellentétben áll az a felfogás, ahogyan a közkatonát, az orosz parasztot ábrázolja az „1812-es háború epizódjában". A drámai jelenetben a fogságba esett paraszt baltával levágni készül a kezét. Erőteljes, indulatos alakját realisztikus jellemábrázolásban állítja szembe a francia tiszt keskeny, finomkodó alakjával, fontolva intő mozdulatával. Társadalmi visszásságok szatirája az a rajza is, amelyen a festők és írók dárdává nőtt ecsetjükkel, pennájukkal, egy toprongyos muzsik segítségével megugratják az elvakult cári tiszteket, a potrohos pénzembert s a cilinderes divatfit, — a diákok derültsége közepette. A „Jus primae noctis" a feudális társadalom egyik visszaélését — a földesúrnak jobbágya nászéjszakájához való jogát ábrázolja. „Richelieu és kedvese" a zsarnoki hatalmában gyűlölt diplomatát ábrázolja magánéletében, ifjú, romlott kedvesével. Szatirikus témáit többnyire kosztümösen, elmult történeti korokba helyezi. „Azt hiszem a művész mindent megtett, ha minden gondolatát kifejezi, de hogy a mód a gondolathoz méltó legyen, az a kortól és a körülményektől függ" — írja Zichy, s ezzel arra utal, hogy mint udvari festő, gyakran kénytelen volt az aktuális eseményekhez, társadalmi jelenségekhez kapcsolódó véleményét a mult történelmi környezetébe helyezni.

Az egyház világi, politikai hatalmát s a kereszt jegyében történt visszaéléseket ostorozza Zichy nagyméretű olajképein és kartonjain : az „Auto da fé"-n, „Luther"-on, a „Messiás"-on és a „Zsidó mártírok"-on. Ezek a — kiállításunkon fényképben bemutatott — művek erőteljes rajzuk, és harcosságuk mellett sem érhették el azt a tömegsikert, amelyre Zichy forradalmi eszméi számot tarthattak volna. Témáik, nagyigényű felfogásuk, rajzi realizmusuk : erőteljes színeket, az olajfestés bátor, széles ecsetkezelését igényelték volna. Zichy a színek helyett fények és árnyékok, egymással váltakozó tónusok színhatásra törekvő megoldását választotta, ezért ezek a képei lényegében felnagyított, remekművű : grafikák. Ezek voltak Zichy legbensőbb és következetes harcának kifejezői és egyben művészetének legfájóbb pontjai : „Festői tehetségemet a kritikus urak ledorongolták, nekem csak a rajzoló illusztrátor babérjait engedvén át pereskedés nélkul. Meglehet, hogy igazuk van, s ebbe bele kell nyugodnom."

Zichynek ez a „belenyugvása" megalkuvást nem tűrő művészi ítéletére vet fényt. Néki legkedvesebb műfajáról, a nagyméretű olajképekről kellett lemondania, amelyek megfelelő súllyal képviselték volna harcos eszméit. Érthető a keserű vívódás, amelyet hosszú éve-

kig folytatott önmagával. S éppen ebből a vívódásból születtek sajátos színlátásának tökéletes remekművei: a realisztikus akvarellfestés maradandó értékű példányai. Az akvarell színeiben való látás nem kisebb értékű az olaj színeiben való látásnál, csupán megjelenítő ereje súlytalanabb. A művész másfajta színérzékenységének a jele, hogy mondanivalóját a festésnek egy másik dialektusában találja legkifejezőbbnek. Zichy akvarelljeiben a színek és formák összhatása harmonikus, a mesteri rajznak sem nem mankója, sem nem hátráltatója a természetesen és könnyeden idomuló színhatás. Vízfestésének ezt az ösztönszerű és biztos fortélyát már korai oroszországi arcképein is látjuk, a 60-as évek végén pedig már mesteri tökélyre tesz szert ebben a műfajban.

1872-ben fog hozzá a shakespearei Falstaff-alak illusztrálásához, ezek a képek Zichy legjobb, legerőteljesebb művei közé tartoznak. Mindig eredeti és bölcselkedő felfogásán túl, e képek realizmusán az a mély benyomás érződik, amelyet Munkácsy és a németalföldiek tettek Zichyre, a szokottnál erőteljesebb festőiségük ezeknek a művészeknek serkentő hatását sejtteti. Falstaff, ez a féktelenkedvű, gyávaságában hetvenkedő, az élet testi örömeit határtalanul élvező fickó megpendítette Zichy humorát, életvidám és amellett gondolkodó természetét, nagyonis a valóságos életben gyökerező képzeletét. Egész sorozatot szánt Falstaff bendőjétől irányított kedélyállapotainak kifejezésére, ezek közül kettőt most a Szovjetunió anyagából eredetiben ismerünk meg. A vízfestés páratlan készségű mesterére vall a „Falstaff a korsóval" című képe, a ruházatnak s az arcnak sűrű, ízes színezésével, a kifejezés erőteljességével.

Méltó párja e képnek egy másik akvarell, amelyet Palissy Bernardról, a 16. századi neves francia keramikusról készített, amint az családjának új technikai eljárását mutatja be. Az emberábrázolás mélységén túl, Zichy itt tanúságot tesz kikristályosodott színérzékenységéről: a műhelysarok tompa-sárga színezése, a férfiöltözet melegbarna színei, a háttérből parázsló kemencetűz rőt tónusai mesteri színharmóniában egyesülnek a nemesen csillogó máz zöldjével s az asszony selyemöltözetének finoman acélos zöldjével és lilájával.

Első oroszországi tartózkodása idején (1847-től 1874-ig) fog hozzá Zichy ahhoz a műfajhoz — az illusztráláshoz — is, amelyben sokoldalú rátermettsége miatt mesteri tökéletességre tett szert. A sokat olvasó kitűnő irodalmi érzékű és bölcselkedő hajlamú művészt az írott szöveg gondolati tartalmának képben való megfogalmazása különösképpen foglalkoztatta. Illusztrátori működésének kezdetén még inkább az esemény fonalának követésére, a cselekmények ábrázolására helyez súlyt. Későbbi, párisi éveiben (1874-től 1879-ig) már a mű valódi szellemének, az író mondanivalójának megjelenítésére törekszik, második oroszországi korszakában (1880-tól haláláig, 1906-ig) pedig

már teljesen kiérleli az illusztrálás klasszikus formáját: Arany-illusztrációiban a szöveg és kép teljes egységét valósítja meg.

Első illusztrációi egy ismeretlen szerzőtől származó orosz népeposzhoz készültek „Regős-ének Igor fejedelem hadjáratáról" címen. A képek az átültető technikai eljárás torzításában bizony alig viselik magukon Zichy rajzának biztonságát, mégis az eposz lelkes hangjához, harci eseményeihez igazodva, fogalmat adnak a mű szelleméről. A „Kaukázusi jelenetek" eseményszerűsége, folyamatossága, szereplőinek ismétlődő alakja azt sejtteti, hogy ez a regényesen mozgalmas képsorozat is — egy számunkra ismeretlen — szöveg illusztrációja. A „Vadászat a belowerszki kerületben" című könyvhöz készült illusztrációi — bár főúri vadászatot ábrázolnak — mégis eltérnek a cári vadászképek jellegzetes feszességétől.

Szentpétervári udvari állását felszámolva, Zichy Párisban művészi fejlődésének és meggyőződésének szabadabb útját követi. Itt érleli tovább a Falstaffokat és itt fog hozzá Goethe Faustjának és Petőfi műveinek illusztrálásához. Ezek a munkái már jelentős fejlődést jelentenek néhány korábbi, erőtlen és szokványosabb Shakespeare- és főleg a byroni Don Juan-illusztrációkhoz képest, amelyek a maguk romantizált keletiességében, s a kiadók rendeléséhez szabott túlszépítettségükben még távol állanak Byron reálisabb hangjától, művének valódi mondanivalójától.

Hugo Victornak, a francia romantikus irodalom legnagyobb alakjának és a köré tömörülő írók körének hatására Zichy a romantikus irodalom témáit is ábrázolja, „Jósnőt", „Éjszakai betörőket", „Orvtámadást" és a „Notre Dame de Paris" című Hugo-regény illusztrációjaként a „Claude Frollot". A goethei Faust-illusztrációkban a mű szelleméhez igazodva elsősorban Faustnak, a gondolkodó embernek drámai vívódását ábrázolja. Látjuk a természet „misztikus" törvényeit kutató tudós megrendülését, amikor a természet valóságos törvényeinek megszemélyesítőjével, a Föld szellemével kerül ellentétbe, és sutbadobja vaskos könyveit, amelyek korának csődbejutott természetfilozófiáját tartalmazzák. Miniatür-nagyságú illusztrációiban Zichy pontos és élethű rajzát adja annak a társadalomnak, amelyet Goethe éles kritikával jellemez: a maradi német nyárspolgári szellemről, meddő problémáikról, a polgárlányok álszemérméről s e társadalom vádlójaként a koldúsról ad képet. A parasztháború zsoldoskatonái, a harci mámorban vonuló vidám cimborák közé Zichy Párisban élő nagy kortársának, Munkácsy Mihálynak éneklő alakját is megfestette, széles feltűrt karimájú művészkalpagjában... Mephistót, az emberben magában rejlő ellentmondások goethei jelképes alakját Zichy mint fondorlatos, céljai érdekében a legváltozatosabb cselekedetekhez és magatartáshoz folyamodó ördögi figurát ábrázolja. Faustképeinek legfőbb érdeme az a művészi önfegyelem, amellyel romanti-

záló képzeletét megfékezi és parányi képeit a mű mély bölcseleti tartalmának szolgálatába helyezi.

Petőfi-illusztrációi a nagy magyar költő lelkes, forradalmi hangjához igazodnak. A „Király és a hóhér"-ban Petőfi világos, tömegeknek szóló szavait juttatja kifejezésre. Zichy a háttérben a francia forradalom jelszavai alatt egyesülő népek szabadsághőseit ábrázolja. A „Föltámadt a tenger"-ben az illusztrátor a költő jelképes szavait eseményszerűen jeleníti meg : a nép lázadásával, s a szabadság vezéreinek fellobbanó indulatával. Kossuth a királyi trónust ledobja az emelvényről ; a felszabadult parasztok és munkások ujongó alakjával állítja szembe a megfutamodó osztrák diplomatákat. A magyar marseillaiset, Petőfi „Nemzeti dalát" Zichy az Alföld költőjével a pusztai estében mondatja el, a szolgaságból megváltó szavait a magyar vidék fölkelői hallgatják. A lírai költemények szelídebb hangjához Zichy saját ifjúkorának érzelmesebb, naivabb hangulatából merít képeket. A „Farkaskalandot", „A szerelem, a szerelem sötét verem", a „Borús ködös őszi időt" bensőséges, közvetlen hangjukban ragadja meg. A „Költő és a szőlővessző" bölcselkedő soraihoz szüreti ízek és emlékek hangulatképét adja, a „Jövendölés"-ben hallhatatlanságának látomásos erejét érzékelteti. Ezek az illusztrációk jól bizonyítják, milyen érzékeny műszere volt Zichy az írói alkat és egyéniség kifejezésének.

Petőfi után az orosz nép szabadságszerető nagy költőinek, Lermontovnak, Puskinnak és Rustavelinek műveihez készít illusztrációkat. Lermontov „Démon"-ja párisi korszaka után, Nizzában, majd rövid magyarországi tartózkodása alatt foglalkoztatja. 1880-ban a Kaukázusba utazik, hogy Lermontov műveinek színhelyén, — a forradalmár-író száműzetésének tájain — a valóságnak és az író realisztikus leírásainak megfelelő vázlatokat készítsen. Pahamovnak, a kiváló szovjet tudósnak az érdeme, hogy felhívta a figyelmet Zichynek ezekre az erőteljes, a művek szelleméhez igazodó vázlataira és hogy kiemelte jelentőségüket az albumokból közismert későbbi Zichyféle metszetekkel szemben. Pahamov utal Zichynek a Lermontov műveiben megjelent előszavára, amelyből kiderül, hogy a művész eredeti szándéka szerint, a Lermontov által leírt tájakat realisztikusan : a szöveghez híven ábrázolta. A történet alakjait csupán a tájakba helyezett apró szereplőkként, vagy a korrajzot szolgáló környezet és társadalmi események figuráiként jelenítette meg. A kiadók és az albumvásárló közönség ízléséhez készítette Zichy e vázlatokból a rajzukban mesteri, de felfogásukban édeskés illusztrációit.

A Démon, Lermontov elbeszélő költeményének főszereplője az irodalmi romantika eszközével a szabadságért küzdő író jelképes alakja. A cári elnyomásnak abban a legsötétebb, I. miklósi korszakában Lermontovnak az allegoriához kellett folyamodnia. Démona a végtelen

közömbösségnek a nagy indulatokra képtelen szellemnek képviselője, aki titáni küzdelembe kezd önnön természetével szemben, mert érzi, hogy saját belső sivársága teszi örök vándorrá, hazátlanná. Lermontov másik, prózai művének, a „Korunk hősének" illusztrációiban Zichy naplószerűen követi nyomon az írót, s a lermontovi társadalomnak, a bomlásra ítélt, híg és üres életű nemesi osztálynak adja hű rajzát.

Rustavelinek, a 12. században élt neves grúz költőnek „Tariel a párducbőrös lovag" című elbeszélő költeményéhez illusztrációit Zichy a cári elnyomásban szabadságjogaiért küzdő grúz kultúrmozgalom irányítóinak felkérésére készíti. Rustaveli minden művét még életében elégették, mert az egyházi irodalommal szemben ő volt a profán irodalomnak főképviselője, s mert Tarieljében forradalmi szellemének adott kifejezést. Ez az egy eposza azért maradt fenn, mert nagy elterjedettsége miatt annak minden példányát nem tudták megsemmisíteni. Zichy megtalálja az író demokratikus hangját és a barátság s a szerelem gyermekiesen tiszta, rendkívül költői megfogalmazását. Megragadóak azok a jelenetek, amelyekben Georgia földjének sokarcú, gazdag táját ábrázolja. Végtelenbe futó tájak, ormok, magasan szárnyaló sasok e táj népének izzó szabadságvágyát hirdetik.

Puskin elbeszélő költeményéhez, a költői szépségű „Bahcsiszeraji szökőkúthoz" is készít illusztrációt, amely a költő megelevenedő látomását adja a georgiai Szárémáról, amint az elszánt szenvedélyében tőrt emel vetélytársára, a lengyel lányra. A kép hangulata a költeményével egyezően : regényes.

Zichy 1885-ben Madách Imre „Ember tragédiájának" illusztrálásához fog. Itt a mű játékszín-szerű jelenetezésére, szcenírozására tett eredményes kísérletet : a festő szemével krétarajzaiban szinte színpadra vitte ezt a drámát. A történeti korok ábrázolásában és a mű bölcselkedő szellemének tükrözésében mesterit alkot : az ember heroikus harcát mutatja be a fejlődés, a továbbhaladás érdekében. A Madách-illusztrációk a szövegtől különálló, nagyigényű jelenetképek.

Arany János balladáinak illusztrálásakor Zichy áttér a szöveg és a kép egységének klasszikus illusztráló-stílusára. Maga rajzolja a szöveget is és a költemények ritmusának megfelelően komponálja bele képeit a szövegbe. A balladák a népi képzelet s a mondák világának sajátos jellegét követik. Népünk egészséges különbséget tesz a való élet és a babonás történetek hangulata között, azokat a paraszti ész józan bírálatával kíséri. Arany János ezt a kettősséget mesteri módon érzékelteti : egyfelől a cselekménynek mondai sejtelmességével, másfelől nyelvezetének izmos realizmusával. Zichy, aki a valóság és képzelet ellentmondásainak ábrázolásával bőven foglalkozott, maradéktalanul követi ezt az aranyjánosi világot. Képzeletének erejével,

tollának könnyed biztonságával, életművéből jellegzetesen kiemelkedő művészi munkát alkot

Sokszor fájlalta Zichy, hogy mennyit ártanak rajzainak a rossz reprodukciók, az átültető kéz, vagy technikai eljárások torzításai. „... ha a jelen és a jövő világ nem ösmerve eredeti rajzaimat, csak a közönség közt elterjesztett másolatok után ítél meg, akkor alig reménylek valami kiemelkedőbb helyet a művészet történetében". Ezért a balladáknál már kikötötte a reprodukálás technikáját is.

A Zichy Mihályról alkotott kép nem lenne teljes, ha nem emlékeznénk meg a társadalom fejlődése érdekében végzett munkájáról. Párisban az ottani magyar Iparosok Egyletének elnökeként harcolt fáradhatatlanul, kulturális és mesterségbeli továbbhaladásukért. Oroszországban a Pénteki Társaság megalapítása után egy Általános Művészeti Társulat létesítésén fáradozott, amely az egy centrumban egyesülő művészeteknek a civilizáció mozgató erői közé való beállítását célozta. A magyar és orosz nép kulturális kapcsolatát sürgette: kezdeményezéseként Vikár Béla magyarra fordította Rustaveli „Tarieljét", az orosz nép rokonszenvének megnyerésére pedig a magyar szabadságharc valódi történetének orosz nyelvű ismertetését tervezte Zichy, a könyv megjelenése azonban a cári cenzura tilalmán elbukott. Ha kimondottuk azt, hogy Zichy művészete megsínylette az udvari festés évtizedeit, akkor azt is ki kell mondanunk, hogy forradalmiságának töretlenségéről építő munkásságának tényei is tanuskodnak.

Életművét gazdag sokrétűségében kell szemlélnünk; abból a haladás eszméinek harcosa, a zseniális illusztrátor, a virtuóz akvarellista, s a rajz felülmúlhatatlan mestere bontakozik ki, — művészete mindezekért időtálló, művészetünk történetében maradandó értékű.

Bényi László

ZICHY MIHÁLY KIÁLLÍTOTT KÉPEINEK JEGYZÉKE

Rövidítések: vízf. = vízfestmény; tollr. = tollrajz; cer. = ceruzarajz; f. fehér = fedőfehér; szénr. = szénrajz; Könyom. = könyomat; szín. = színezett; lav. = lavírozott; ill. = illusztráció; k. = körül; Tretyjakov = Tretyjakov képtár, Moszkva; Szépműv. M. = Országos Szépművészeti Múzeum; Főv. Képt. = Fővárosi Képtár; Zichy M. Zala = Zichy Mihály Emlékmúzeum Zala; mgt. = magántulajdon; tul. = tulajdona.

1. **Két nő az erkélyen, vízf. 38 × 32 cm — Szentpétervár, 1867. tul.: Tretyjakov**
2. **„Ilyen legény voltam én 1840-ben" Zichy önarcképe, vízf. 20,5 × 14,7 — tul.: Szépműv. M. Bp.**
3. **Barjatinszkaja arcképe, vízf. 51,6 × 40.3 — Szentpétervár, 1859. tul.: Tretyjakov**
4. **Fiatal nő képmása, vízf. 19.1 × 14,7 — Szentpétervár, 1853., tul.: Főv. Képt. Bp.**
5. **Szerelmespár, vízf. 21,5 × 17,3 — Letét a Szépműv. M.-ban Bp.**
6. **Zichy Mihályné, Jersoff Alexandra, vízf., cer., 28,4 × 21 — tul.: Zichy M. Zala**
7. **Jersoffné, Zichy Mihály anyósa, vízf., f. fehérrel, 20.4 × 16,5 — tul.: Zichy M. Zala**
8. **Ifjúkori önarckép, cer., szín. kréta, 30 × 23,7 — tul.: Zichy M. Zala**
9. **Kávéházi jelenet, vízf., 17,7 × 22,5 — tul.: Tretyjakov**
10. **Párbajozók, toll, szépia, kréta, 9.5 × 22.5 — Szentpétervár, tul.: Tretyjakov**
11. **Csomagolás a moszkvai útra, toll, szépia, 29,5 × 23 — tul.: Tretyjakov**
12. **Kávéházban, toll, tus, kréta, 29,5 × 23 — tul.: Tretyjakov**
13. **Kereskedő család, toll, szépia, kréta, 29,5 × 22 — tul.: Tretyjakov**
14. **Díszszemle a Mars-mezőn, toll, szépia, 29,5 × 23 — Szentpétervár, tul.: Tretyjakov**
15. **Katonai oktatás, tusr. 29 × 22,7 — tul.: Tretyjakov**
16. **Utca sétálókkal, toll, tus, kréta, 35 × 25 — Szentpétervár, tul.: Tretyjakov**
17. **Karikatúra, cer. 32,1 × 44,6 — Szentpétervár, 1857. tul.: Szépműv. M. Bp.**
18. **Tiszt találkozása feleségével, toll, szépia, 35 × 24,5 — Szentpétervár, tul.: Tretyjakov**
19. **Felszarvazott férj, toll, tus, kréta, 29,3 × 22,3 — Szentpétervár, tul.: Zichy m. Zala**
20. **Vetkőzik az öreg harcos, vízf. 30.5 × 24.5 — Szentpétervár, tul.: Tretyjakov**
21. **Tiszt hölggyel a konflison, vízf., 29,5 × 24,5 — tul.: Tretyjakov**
22. **Tiszt kimenő előtt, vízf. 30.5 × 24,5 — Szentpétervár, tul.: Tretyjakov**
23. **Udvari díszlakoma, guache, 23,8 × 31,6 — Szentpétervár, 1856., tul.: Szépműv. M. Bp.**
24. **Epizód az 1812-es háborúból, cer., guache, 60,5 × 45 — tul.: Tretyjakov**

25. Oroszok harca a tatárokkal, tus, toll, 37,2×73,3 — tul.: Tretyjakov
26. Kártyázó kozákok, vízf., f. fehérrel, 26,3×22,6 — tul.: Tretyjakov
27. Jelenet lakájjal és négerrel, vízf., kréta, 51,5×35 — Szentpétervár, 1865., tul.: Tretyjakov
28. Népünnepély, vízf., 53×72 — Szentpétervár, 1857., tul.: Tretyjakov
29. Táncoló grúz lány, vízf., 53×40 — Nizza, 1880., tul.: Tretyjakov
30. Szerencsétlen kirándulás, cer., 7,6×9,3 — Szentpétervár, 1848., tul.: Szépműv. M. Bp.
31. Nagyanyó és unokái, szépia, 44,7×31 — Szentpétervár, 1858., tul.: Tretyjakov
32. Vázlatkép fogattal, cer., 9,7×14,3 — Zala, 1880., tul.: Szépműv. M. Bp.
33. Orosz tiszt a 2. ezred 18. századbeli egyenruhájában, vízf., 23,5×14,4 — tul.: Tretyjakov
34. Festő az állványnál, cer., 17,6×15,5 — Szentpétervár, 1871., tul.: Szépműv. M. Bp.
35. Szomorú viszontlátás, cer., 20×28 — tul.: Zichy M. Zala
36. Oroszország allegóriája (Nagy Péter, Jekaterina, Pál, I. Sándor arcképeivel) cer., 32×23,5 — Szentpétervár, 1853., tul.: Tretyjakov
37. Játék a harmonikán, cer., 20×16 — tul.: Tretyjakov
38. Orosz festő, cer., 16,5×11,4 — Szentpétervár, 1849., tul.: Szépműv. M. Bp.
39. Sírrablók, lav. szépia, 42,2×36,6 — Szentpétervár, 1858., tul.: Szépműv. M. Bp.
40. Havas erdőben, szénr. kréta (tanulm.) 68×56 — tul.: Főv. Képt. Bp.
41. Jósnő, lav., tus, 70×42,5 — tul.: Zichy M. Zala
42. Fiatal lány arcképe, cer., 15×11,4 — tul.: Zichy M. Zala
43. Lóversenypálya, Szentpétervár, cer. f. fehér, 27,7×37,5 — tul.: Szépműv. M. Bp.
44. Mary Etlinger arcképe, cer., 11,5×10 — tul.: Zichy M. Zala
45. Rombolás géniuszának diadala cer. vázl. 40×27 — mgt.
46. Jus primae noctis, szín. kréta, 20.5×16,5 — Szentpétervár, 1868., tul.: Zichy M. Zala
47. Fekvő nő, cer. kréta, 21,5×36,1 — Szentpétervár, 1866., tul.: Szépműv. M. Bp.
48. Bernard Palissy, vízf., kréta, 42×36,5 — Szentpétervár, 1868., tul.: Tretyjakov
49. Barátnők, vízf. f. fehérrel, 26,7×33,5 — Páris, 1875., tul.: Szépműv. M. Bp.
50. Richelieu és kedvese, cer. 35,5×22,3 — Szentpétervár, 1856., tul.: Szépműv. M. Bp.
51. Tizián fia, Musset-illusztráció, szépia, 28×22 — Szentpétervár, 1888., tul.: Tretyjakov
52. Falstaff a korsóval, vízf., 29,5×15 — Szentpétervár, 1873., tul.: Tretyjakov
53. Falstaff szolgálóleánnyal, lav., szépia, 34,5×25 — Páris, 1879. Letét a Szépműv. M.-ban, Bp.
54. Vidám cimborák, vízf., 17,5×24,8 — Letét a Szépműv. M.-ban, Bp.
55. Töprengő lovag (Falstaff), szépia, toll, 32×26,5 — Szentpétervár, 1872., tul.: Tretyjakov
56. Tájkép, vízf., 13,9×21,6 — tul.: Szépműv. M. Bp.
57. Birkamosás, vízf., 47×62 — Zala, 1880. — Letét a Szépműv. M.-ban, Bp.
58. Tájkép, vízf. f. fehérrel, 15,7×22,6 — tul.: Szépműv. M. Bp.
59. Gavril Baranov, cer., 35,5×22 — tul.: Tretyjakov

60. Hulló csillagok, vázlat, tus-toll. 34,2×15,8. Páris, 1878. mgt.
61. Vadászok a hegyekben, vízf., 12,9×21,6 — Szentpétervár, 1889., tul.: Tretyjakov
62. Fiatal szolgálólány, szépia, 21,2×21 — Páris, 1874., tul.: Tretyjakov
63. Orleansi szűz, vázl., Schiller-ill., vízf., f. fehér, tus, 13,3×15,4 — tul.: Tretyjakov
64. Tanulmánylap, tus, tollr., 13,8×17,1 — tul.: Szépműv. M. Bp.
65. Vera, Gonesarov-ill., vízf., 22,5×14,5 — Szentpétervár, 1871., tul.: Főv. Képt. Bp.
66. Önarckép munka közben, lav. tus, 19,5×13 — Szentpétervár, 1868., tul.: Ziehy m. Zala
67. Nemzeti dal, Petőfi-ill., cer., f.fehér, 27,1×19.3 — Nizza, 1880., tul.: Szépműv. M. Bp.
68. Petőfi tornácon, tus, tollr., 23,8×16,1 — Páris, 1876. — tul.: Szépműv. M. Bp.
69. Mary sétája, vázl., Lermontov-ill., cer., kréta, 17,8×14 — tul.: Tretyjakov
70. Isabella Linden, cer., 36×22 — tul.: Tretyjakov
71. Orosz illusztráció, cer. vázl., 42×26,3 — tul.: Ziehy m. Zala
72. Dribilszki arcképe, három fej, cer., 35,5×22 — tul.: Tretyjakov
73. Színházi függönyterv, vízf., 44×64 — Szentpétervár, 1869., tul.; Tretyjakov
74. Nő apródjelmezben, vízf. kréta, 37.8×27 — Szentpétervár, 1861., tul.: Tretyjakov
75. Ábránd a festékesláda fölött, vízf., 56×72,5 — Szentpétervár, 1887., tul.: Tretyjakov
76. Olasz halászleány jelmez, vízf. kréta, 38×27 — Szentpétervár, 1861., tul.: Tretyjakov
77. Kaukázusi jelenetek. Hazatérés, kőnyom., 47×35,2 — Szentpétervár, 1852., tul.: Szépműv. M. Bp.
78. Kaukázusi jelenetek. Búcsú, kőnyom., 47×35, 2 — Szentpétervár, 1852., tul.: Szépműv. M. Bp.
79. Kaukázusi jelenetek. Ima, kőnyom., 43×31 — Szentpétervár, 1852., tul.: Szépműv. M. Bp.
80. Kaukázusi jelenetek. Biztos lövés, kőnyom., 21,7×18,7 — Szentpétervár, 1852., tul.: Szépműv. M. Bp.
81. Kaukázusi jelenetek. Hőstett, kőnyom., 26×20,6 — Szentpétervár, 1852. tul.: Szépműv. M. Bp.
82. Kaukázusi jelenetek. Bosszú, kőnyom., 26×20.6 — Szentpétervár, 1852., tul.: Szépműv. M. Bp.
83. Kaukázusi jelenetek. Első sebesülés, kőnyom., 26×20,6 — Szentpétervár, 1852., tul.: Szépműv. M. Bp.
84. Kaukázusi jelenetek. A kém, kőnyom., 26×20,6 — Szentpétervár, 1852., Szépműv. M. Bp.
85. Kaukázusi jelenetek. Leányrablás, kőnyom., 26×20,6 — Szentpétervár, 1852., tul.: Szépműv. M. Bp.
86. Kaukázusi jelenetek, A titok, könyom. 26×20,6 — Szentpétervár, 1852., tul.: Szépműv. M. Bp.
87. Kaukázusi jelenetek, vízhordás, könyom. 26×20,6 — Szentpétervár 1852., tul.: Szépműv. M. Bp.
88. Kaukázusi jelenetek. Takarmányt szerző katona, kőnyom., 27,3×21,8 — Szentpétervár, 1852., tul.: Szépműv. M. Bp.
89. Egri lány, I. Arany-ballada, ill. lav. tus, 35×43,5 — Szentpétervár, 1892., tul.: Szépműv. M. Bp.

90. Egri lány, II. Arany-ballada, ill. lav. tus, 35 × 43,5 — Szentpétervár, 1892., tul. : Szépműv. M. Bp.
91. Egri lány, III. Arany-ballada, ill. lav. tus, 35 × 43,5 — Szentpétervár, 1892., tul. : Szépműv. M. Bp.
92. Egri lány, IV. Arany-ballada, ill. lav. tus, 35 × 43,5 — Szentpétervár, 1892., tul. : Szépműv. M. Bp.
93. Walesi bárdok, I. Arany-ballada, ill. lav. tus, 35 × 43,5 — Szentpétervár, 1894., tul. : Szépműv. M. Bp.
94. Walesi bárdok, II. Arany-ballada, ill. lav. tus, 35 × 43,5 — Szentpétervár, 1894., tul. : Szépműv. M. Bp.
95. Walesi bárdok, III. Arany-ballada, ill. lav. tus, 35 × 43,5 — Szentpétervár, 1894., tul. : Szépműv. M. Bp.
96. Szibinyáni Jank, I. Arany-ballada, ill. lav. tus, 35 × 43,5 — Szentpétervár, 1893., tul. : Szépműv. M. Bp.
97. Szibinyáni Jank, II. Arany-ballada, ill. lav. tus, 35 × 43,5 — Szentpétervár, 1893., tul. : Szépműv. M. Bp.
98. Rákócziné, cer. vázl., 35 × 43,5 — Szentpétervár, tul. : Szépműv. M. Bp.
98/a. Rákóczyné, Arany-ballada, ill. lav. tus, 35 × 43,5 — Szentpétervár, 1897., tul. : Szépműv. M. Bp.
99. Tengeri hántás, Arany-ballada, ill. lav. tus, 35 × 43,5 — Szentpétervár, 1894., tul. : Szépműv. M. Bp.
100. Hídavatás I. Arany-ballada, ill. lav. tus, 35 × 43,5 — Szentpétervár, 1894., tul. : Szépműv. M. Bp.
101. Hídavatás II., Arany-ballada, ill. lav. tus, 35 × 43,5 — Szentpétervár, 1892., tul. : Szépműv. M. Bp.
102. V. László, I. Arany-ballada, ill. lav lav. 35 × 43,5 — Szentpétervár, 1894., tul. : Szépműv. M. Bp.
103. V. László, II. Arany-ballada, ill. lav. tus, 35 × 43,5 — Szentpétervár, 1894., tul. : Szépműv. M. Bp.
104. Tetemrehívás, Arany-ballada, ill. lav. tus, 35 × 43,5 — Szentpétervár, 1894., tul. : Szépműv. M. Bp.
105. Zách Klára, I. Arany-ballada, ill. lav. tus, 35 × 43,5 — Szentpétervár, 1894., tul. : Szépműv. M. Bp.
106. Zách Klára, II. Arany-ballada, ill. lav. tus, 35 × 43,5 — Szentpétervár, 1894., tul. : Szépműv. M. Bp.
107. Éjféli párbaj, I. Arany-ballada, ill. lav. tus, 35 × 43,x — Szentpétervár, 1894., tul. : Szépműv. M. Bp.
108. Éjféli párbaj, II. Arany-ballada, ill. lav. tus, 35 × 43,5 — Szentpétervár, 1894., tul. : Szépműv. M. Bp.
109. Mátyás anyja, I. Arany-ballada, ill. lav. tus, 35 × 43,5 — Szentpétervár, 1894., tul. : Szépműv. M. Bp.
110. Both bajnok özvegye, Arany-ballada, ill. lav. tus, 35 × 43,5 — Szentpétervár, 1896., tul. : Szépműv. M. Bp.
111. Ünneprontók, Arany-ballada,ill. lav. tus, 35 × 43,5 — Szentpétervár, 1893., tul. : Szépműv. M. Bp.
112. Pázmán lovag, I. Arany-ballada, ill. lav. tus, 35 × 43,5 — Szentpétervár, 1896., tul. : Szépműv. M. Bp.
113. Pázmán lovag, II. Arany-ballada, ill. lav. tus, 35 × 43,5 — Szentpétervár, 1896., tul. : Szépműv. M. Bp.
114. Ágnes asszony, I. Arany-ballada, ill. lav. tus, 35 × 43,5 — Szentpétervár, 1893., tul. : Szépműv. M. Bp.
115. Ágnes asszony, II. Arany-ballada, ill. lav. tus, 35 × 43,5 — Szentpétervár, 1893., tul. : Szépműv. M. Bp.

116. Endre királyfi, I. Arany-ballada, ill. lav. tus, 35×43,5 — Szentpétervár, 1897., tul.: Szépműv. M. Bp.
117. Rozgonyiné, cer. vázl., 35×43,5 — Szentpétervár, 1897., tul.: Szépműv. M. Bp.
118. Rozgonyiné, Arany-ballada, ill. lav. tus, 35×43,5 — Szentpétervár, 1897., tul.: Szépműv. M. Bp.
119. Szondi két apródja, I. Arany-ballada, ill. lav. tus, 35×43,5 — Szentpétervár, 1897., tul.: Szépműv. M. Bp.
120. Török Bálint, I. Arany-ballada, ill. lav. tus, 35×43,5 — Szentpétervár, 1893., tul.: Szépműv. M. Bp.
121. Török Bálint, II. Arany-ballada, ill. lav. tus, 35×43,5 — Szentpétervár, 1893., tul.: Szépműv. M. Bp.
122. Török Bálint, III. Arany-ballada, ill. lav. tus, 35×43.5 — Szentpétervár, 1893., tul.: Szépműv. M. Bp.

KERETBEN;

Madách Imre: Az ember tragédiája illusztrációi, krétarajzok, Szentpétervár, 1885—1887-ig, 79×50,3 méretben (123-tól 134 számig)

123. Fáraó és a haldokló rabszolga
124. „Pár ezredév guláidat elássa"
125. Miltiades sorsa
126. Lucifer felköszönti a halottat
127. Tankréd a pátriárka előtt
128. Isaura búesúja Tankrédtől
129. Kepler-jelenet
130. Danton a nyaktilónál
131. Londoni vásár
132. Keplerné légyottja
133. Ádám az ürben
134. Vége a komédiának

135. Madách: Az ember tragédiája. Egyiptomi jelenete, színpadi díszletterv, guache. 61,5×83,5 — mgt.
136. Madách: Az ember tragédiája, Tankréd-jelenete, színpadi díszletterv, guache, kréta, 57×79 — mgt.
137. Madách: Az ember tragédiája, Londoni vásárjelenete, színpadi díszletterv, guache, 58×77 — mgt.
138. Démon, Lermontov-ill., cer., kréta, 77,5×58 — Szentpétervár, 1881., tul.: Tretyjakov
139. Vigasztaló angyal, Lermotov-ill., vízf., kréta, 72,6×53,5 — tul.: Tretyjakov
140. Elejtett szarvas, tus, tollr., 53×75 — Zichy M. Zala

TÁRLÓBAN;

141. Utazási vázlatkönyv, cer., 21×17,5 — 1888. tul.: Tretyjakov
142. Utazási vázlatkönyv, cer., 22×18 — 1888., tul.: Tretyjakov
143. Bahesiszaraji szökőkút, Puskin-illusztráció, vízf., 44,7×34,9 — tul.: Tretyjakov

KIÁLLITOTT KÖNYVEK ZICHY MIHÁLY ILLUSZTRÁCIÓIVAL

Regős-ének Igor fejedelem hadjáratáról, népeposz; (orosz nyelvű) két különféle kiadású példányban : Szentpétervár, Csász. Képzőműv. Akad. nyomd. Szentpétervár, 1854., Tipográfia, Stasjulevics, 1876.
Vadászat a belowerszki kerületben (orosz nyelvű), Szentpétervár, Képzőműv. Akad. nyomdája, é. n.
II. Sándor cár koronázási albuma (francia nyelvű), Csász. Tud. Akad. nyomdája, Moszkva (?). 1856
Sota Rustaveli : Tariel a párducbőrös lovag (grúz nyelvű), 1888.
Sota Rustaveli : Tariel a párducbőrös lovag (ford. Vikár Béla), Bpest, 1917.
Lermontov költeményei és prózái, (orosz nyelvű) Szovjet Tud. Ak. kiad. 1949., Moszkva (I—II. köt.)
N. P. Pahamov; Lermontov a képzőművészetben. (orosz nyelvű) Sz. U. Tud. Ak. kiad., Moszkva—Leningrád, 1940
Petőfi Sándor összes költeményei, Bpest. 1879.
Petőfi Album, Bpest é. n.
Aradi Vértanúk albuma, Bpest, 1890.
Garay Album, Bpest, 1898.
Ziehy Géza : A leányvári boszorkány, Bpest, 1881.
Osztrák-Magyar Monarchia, III. k. Ósmagyar mondák

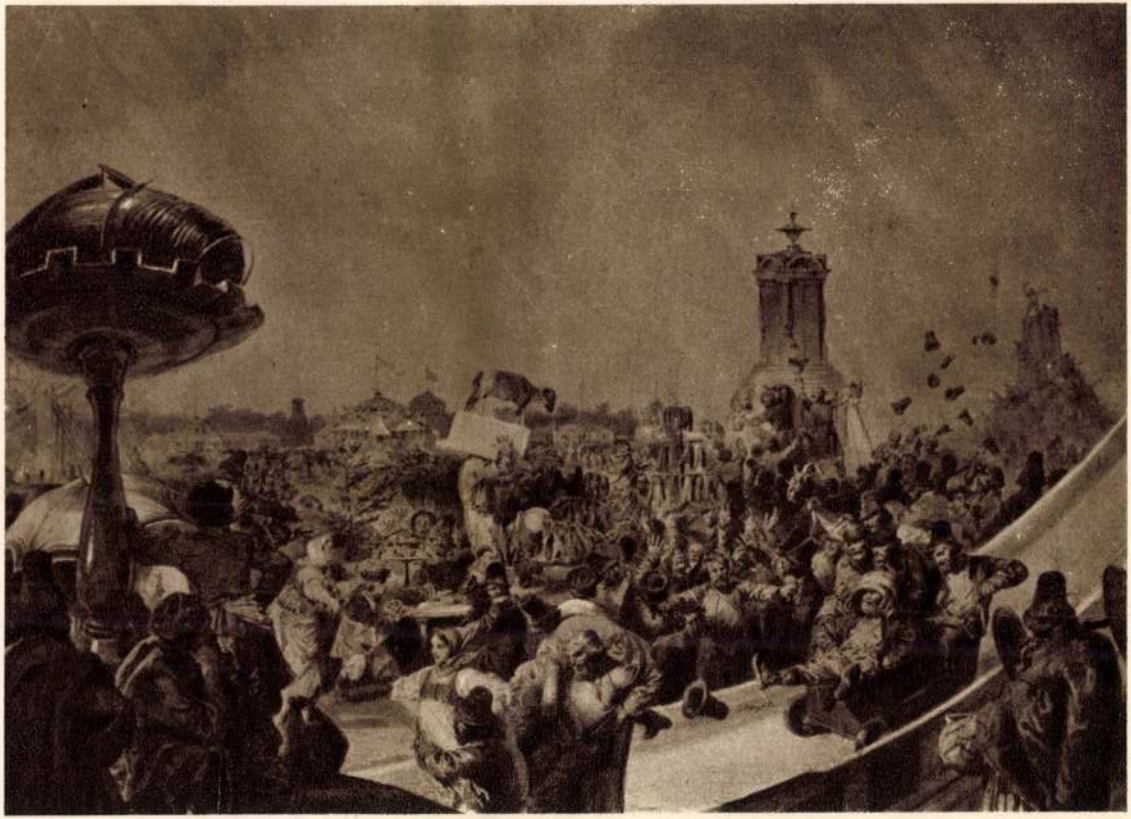

Népünnepély (1857)

Nagyanyó és unokái (1885)

Barjatyinszkaja arcképe (1859)

Kereskedő család

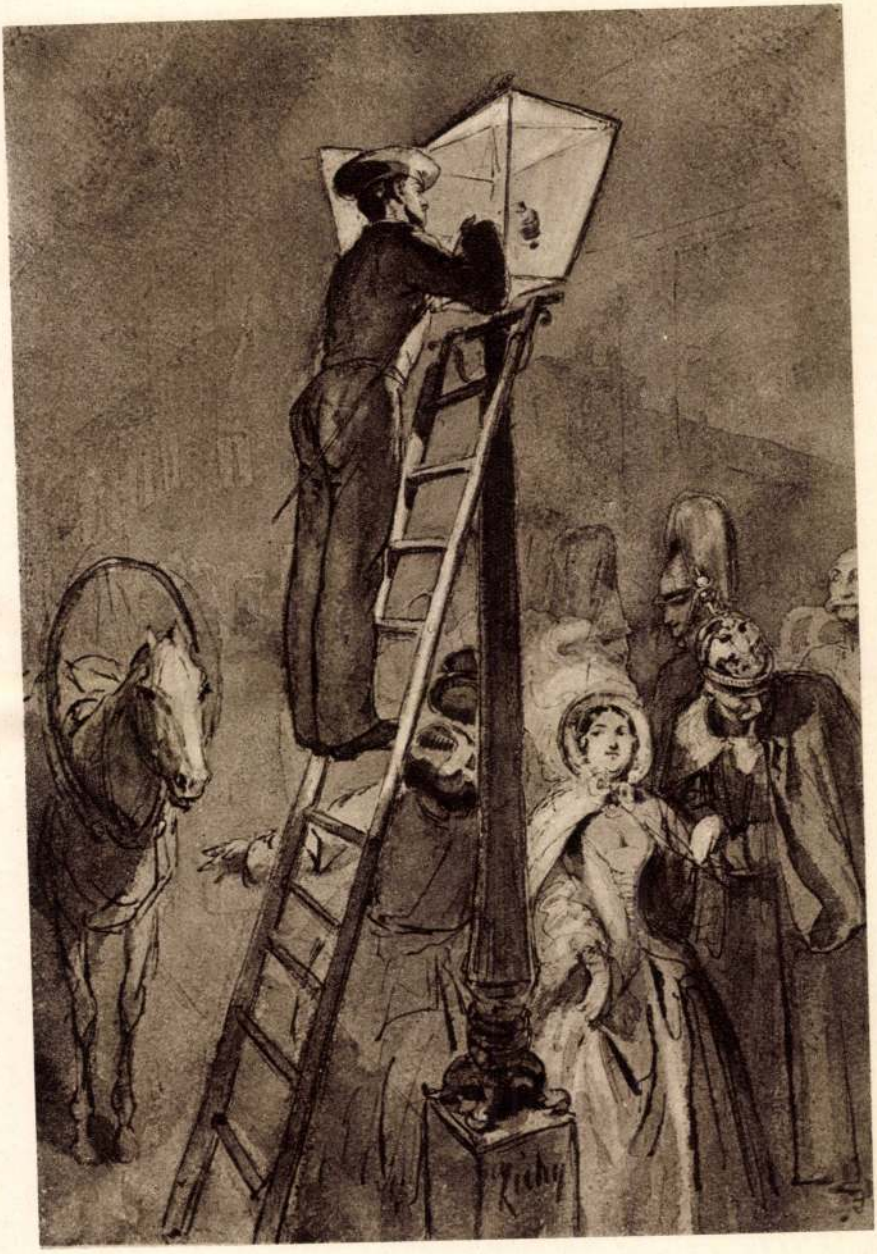

Utca sétáló párokkal

Tiszt hölggyel

Vetkőzik az öreg harcos

Kaukázusi jelenetek: Első sebesülés (1852)

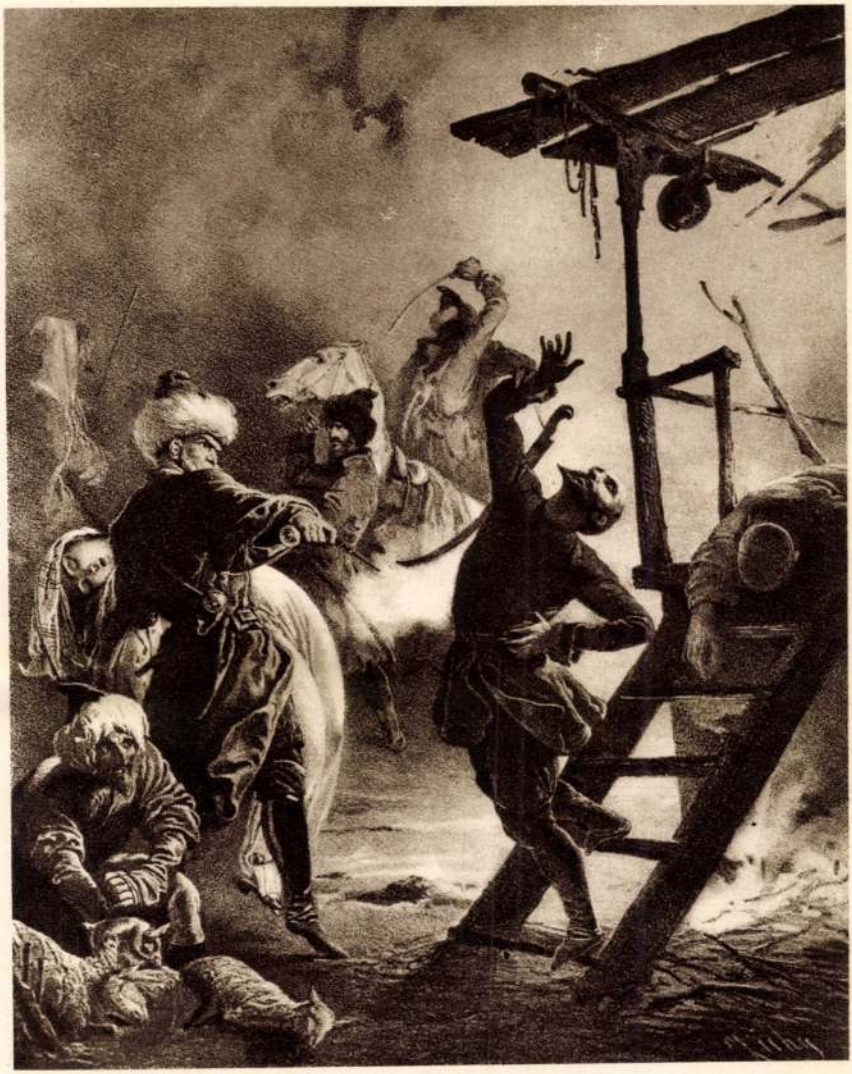

Kaukázusi jelenetek. A kém (1852)

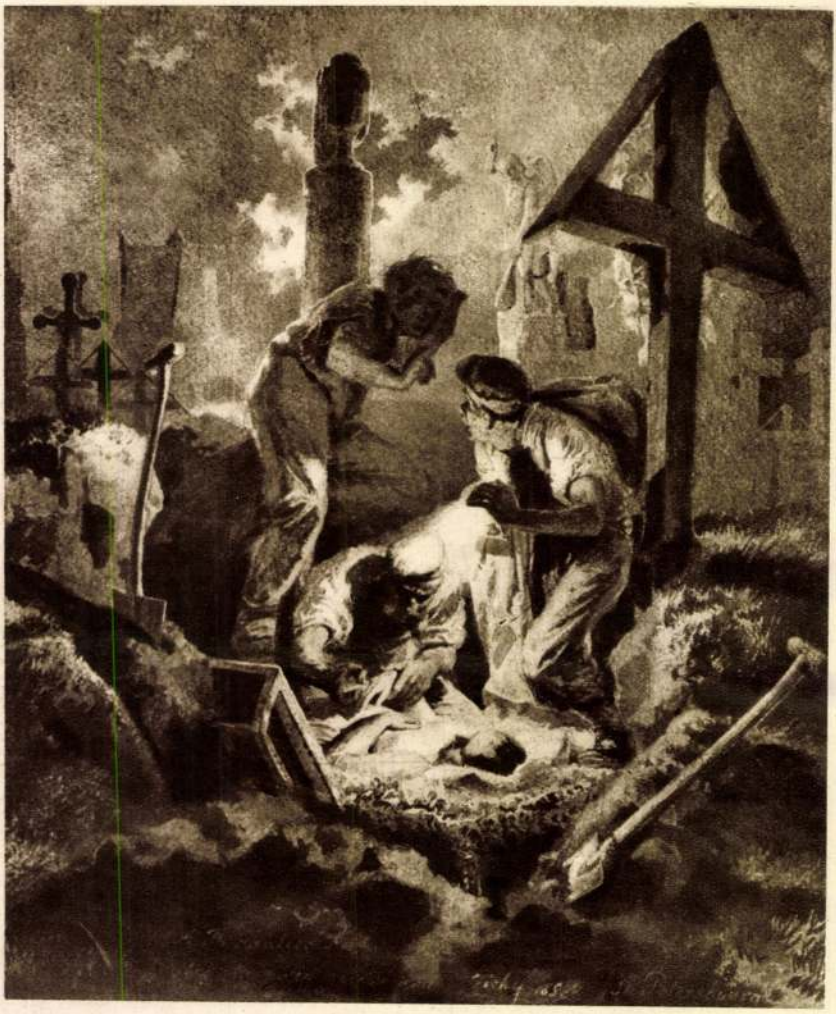

Sírrablók (1858)

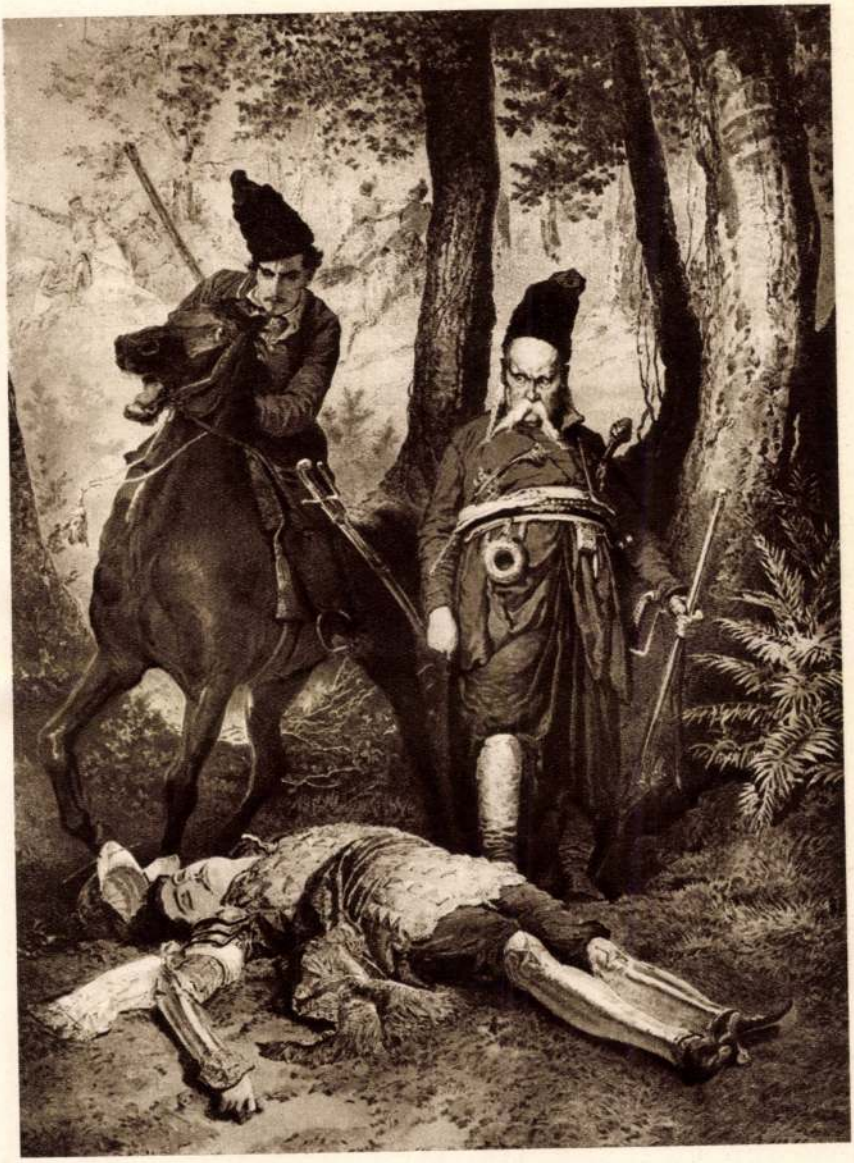

Bulba Taras. Gogol-illusztráció

Vidám cimborák

Falstaff (1873)

Bernard Palissy (1868)

Fiatal szolgálólány (1874)

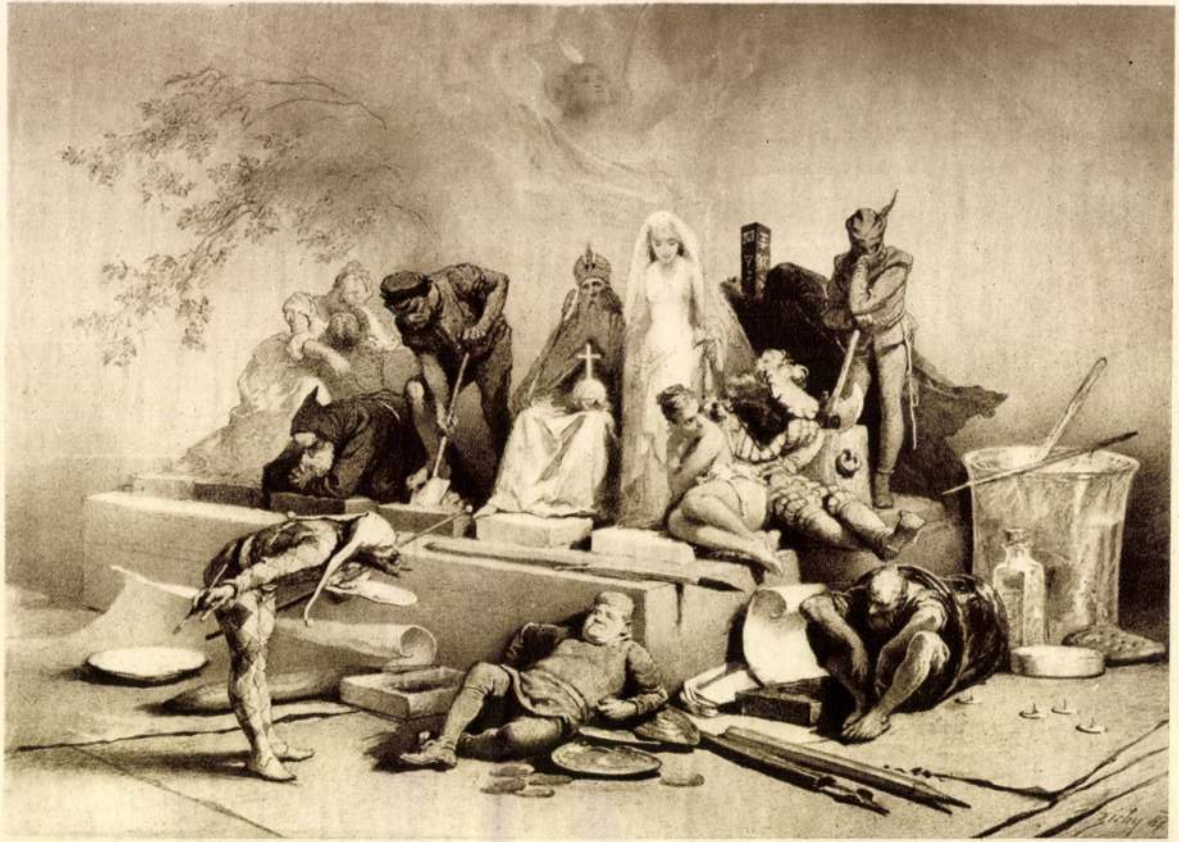

Ábránd a festékesláda fölött (1887)

A bor hatása

Bahcsiszeráji szökőkút. Puskin-illusztráció

Lermontov-illusztráció. Démon az űrben (1881)

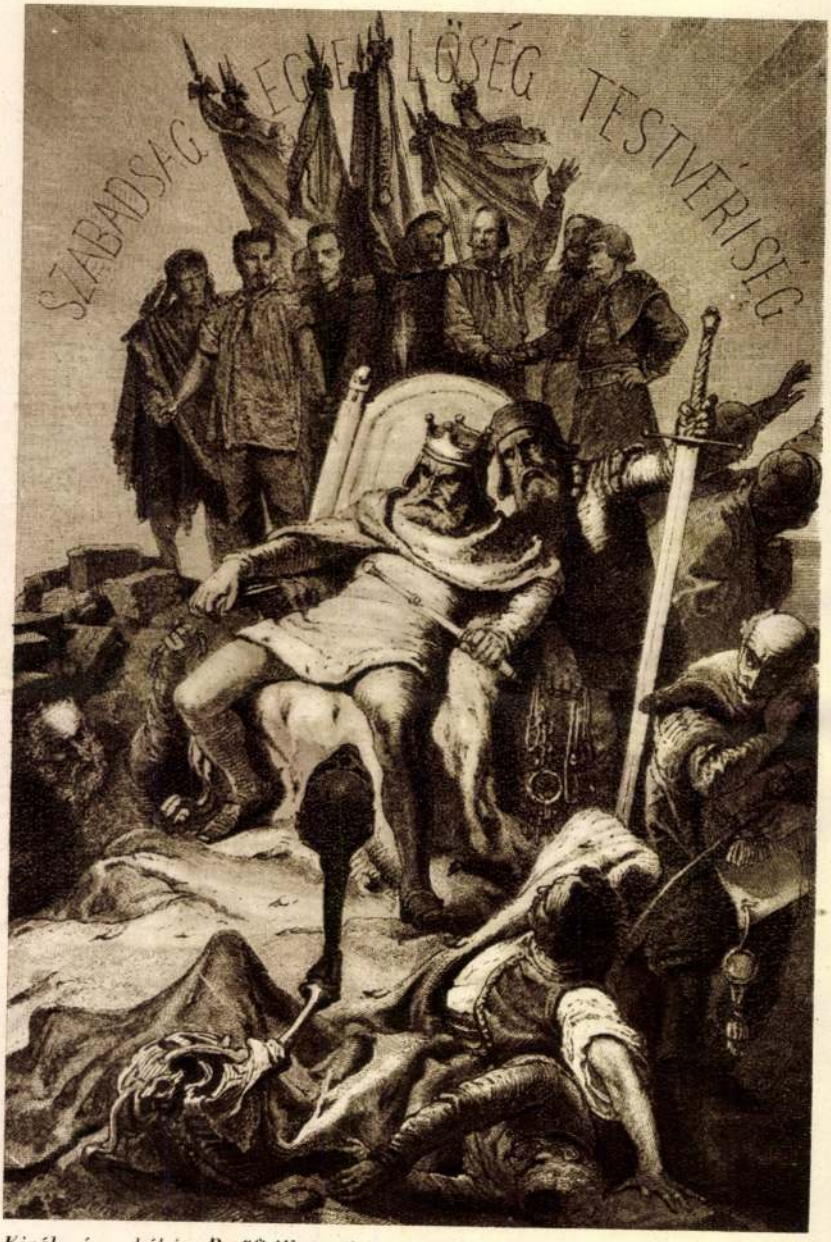

Király és a hóhér. Petőfi-illusztráció

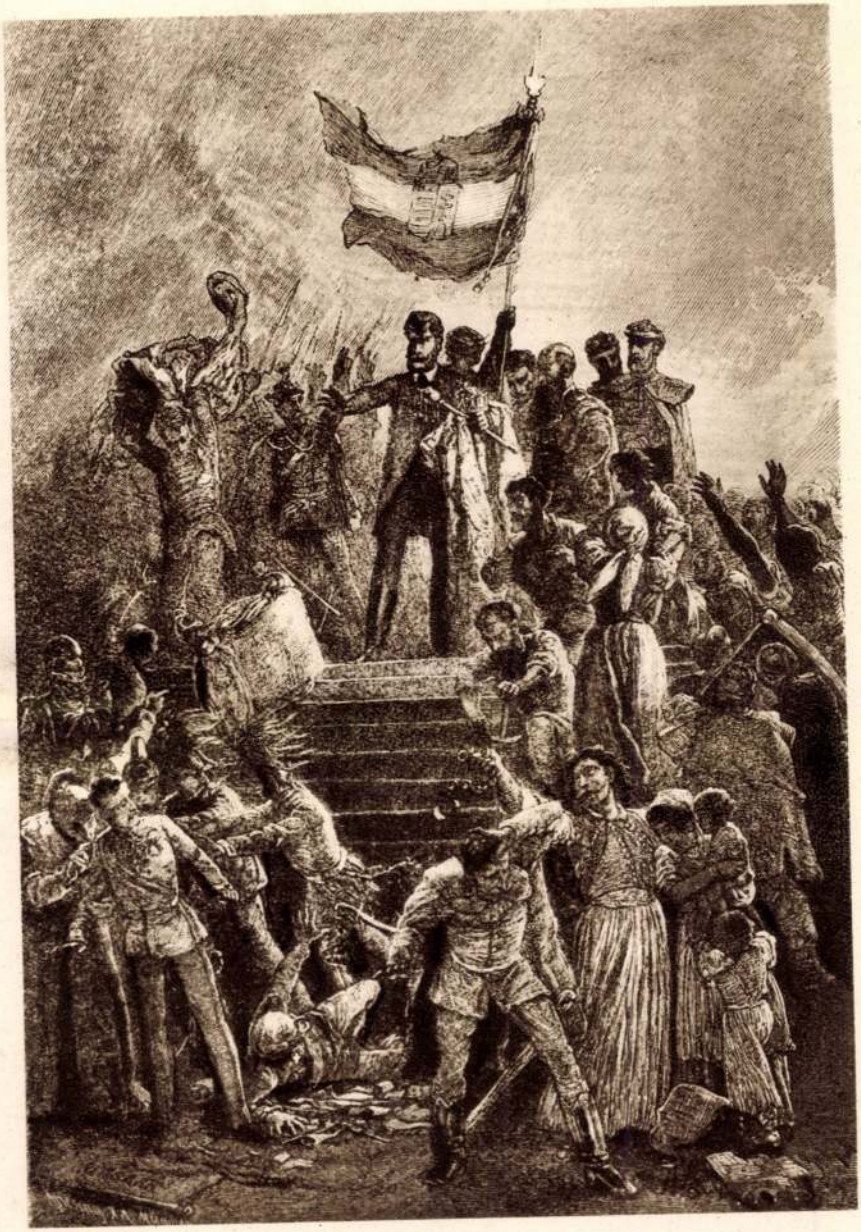

Föltámadt a tenger. Petőfi-illusztráció

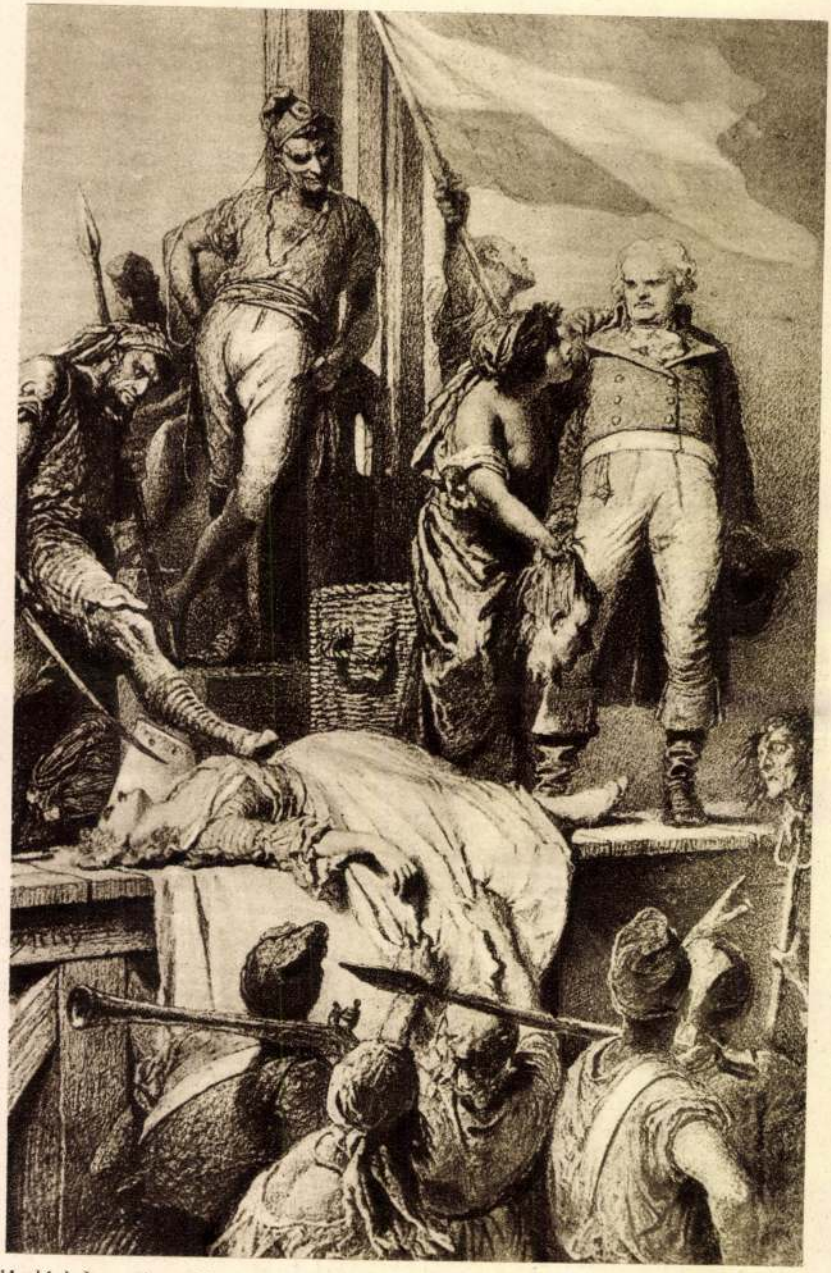

Madách Imre Az ember tragédiájához illusztráció. Jelenet a francia forradalomból

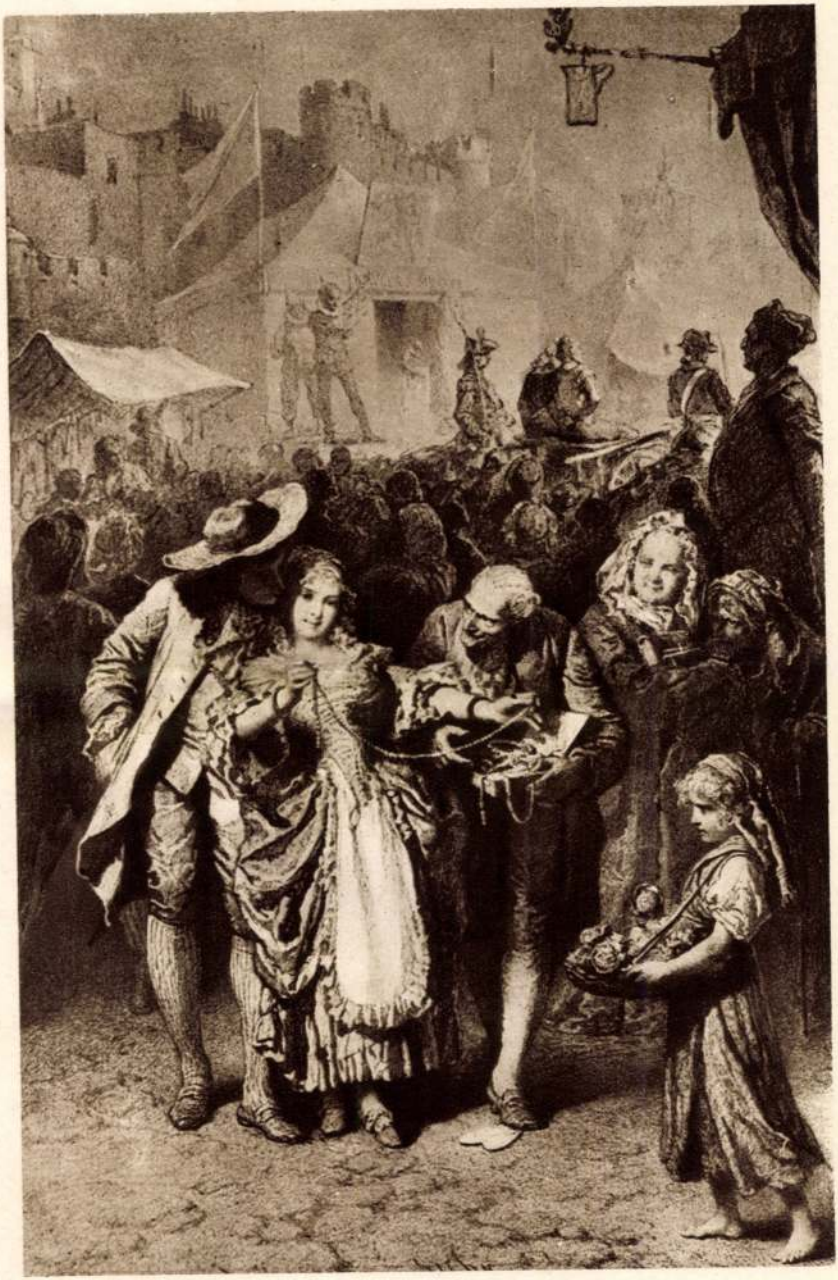

Madách: Ember tragédiája. Londoni vásár (1885—86)

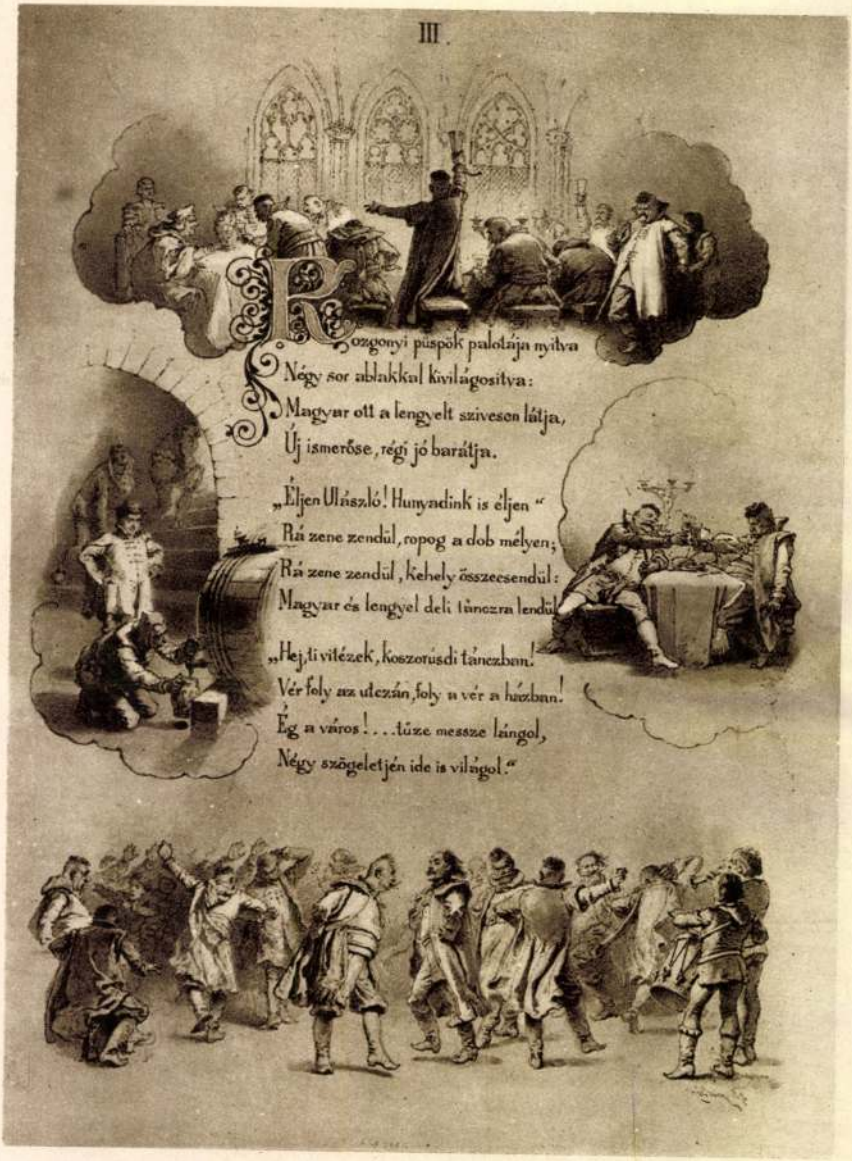

Arany János: Egri lány ballada-illusztráció (1892)

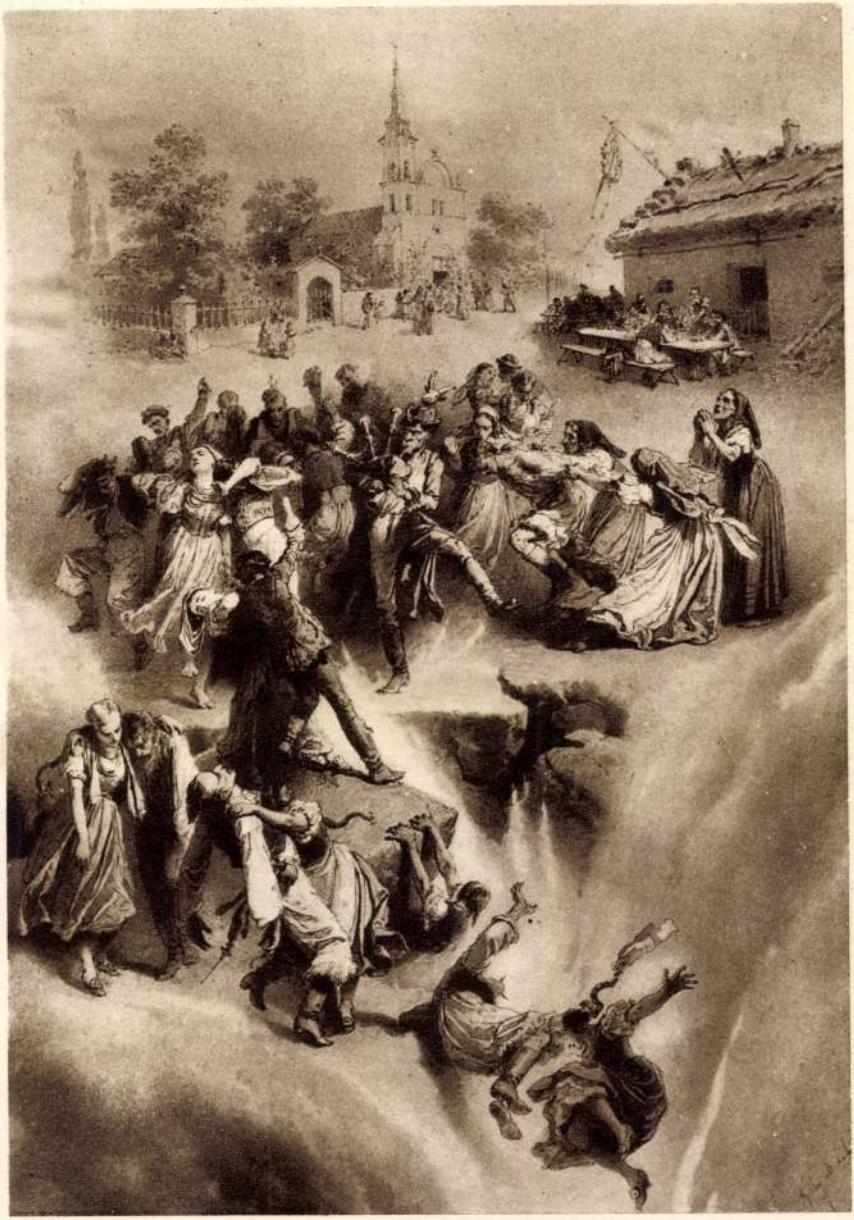

Arany János: Ünneprontók, ballada-illusztráció (1893)

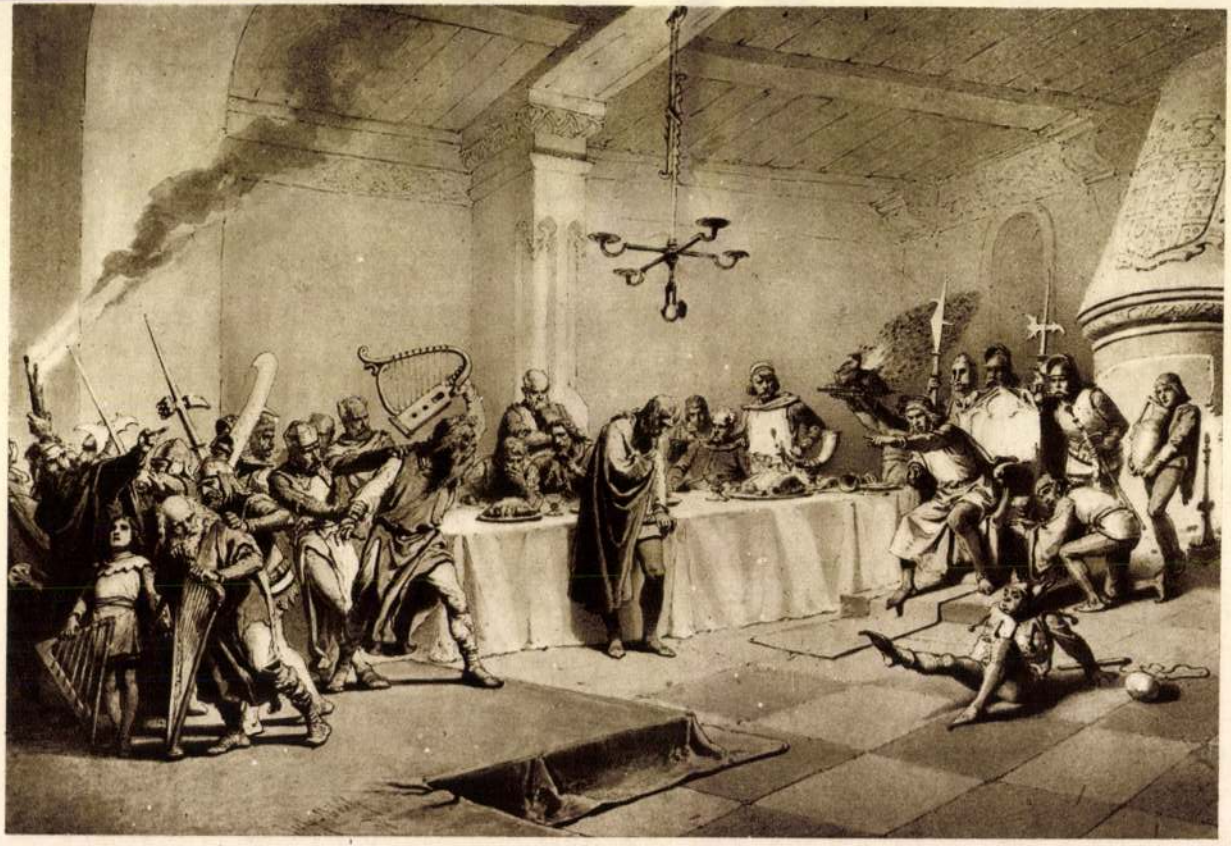

Arany János: Walesi bárdok, ballada-illusztráció (1893)

Arany János: Hídavatás, ballada-illusztráció (1893)

Kinizsi (1895)

1021

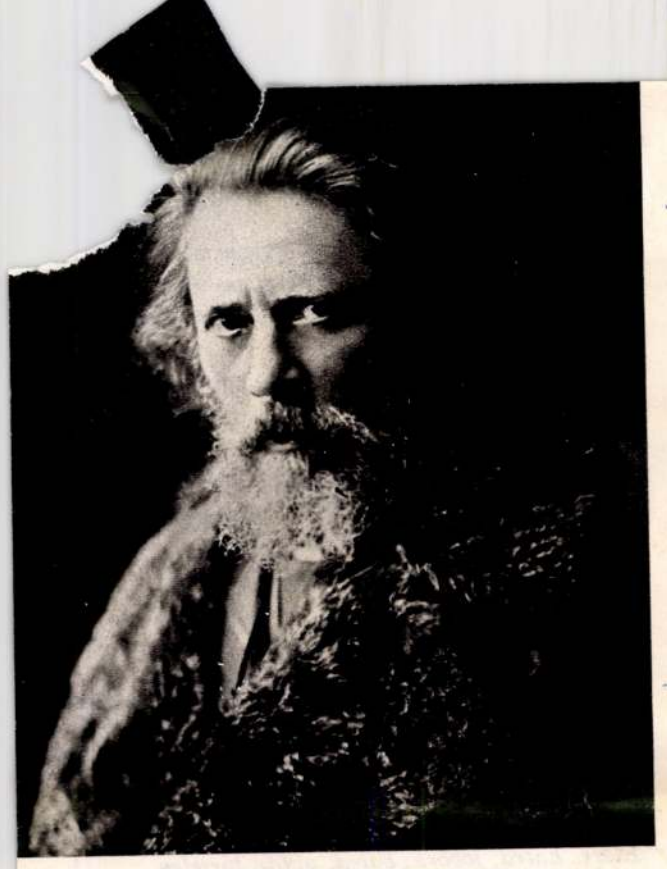

Zichy Mihály fényképe (1880 körül)

Emlékkiállítás a Nemzeti Galériában

A grafikus Zichy Mihályról

(1827–1906)

Egy lap a Kaukázusi jelenetek című sorozatból (1852) PETRÁS ISTVÁN FELVÉTELEI

Amikor a 75 éves Zichy Mihály tiszteletére 1902-ben kiállítást rendeztek Budapesten, a korabeli sajtó nagyon szépen méltatta az 1847 óta — két kisebb megszakítással — külföldön élő művészt. Tehetségét „A Hét" kritikusa Raffaeléhez hasonlította, s jelentőségét — vakmerőn — Goethe irodalomtörténeti szerepéhez mérte. E túlzások jól jelzik, mennyire sokra tartották itthon is ezt a sajátos művészegyéniséget. Négy évvel később bekövetkezett halála után hazai földön temették el, s nemzedékek sora adózott azóta is emlékének. Ehhez a sorhoz csatlakozik most a Magyar Nemzeti Galéria, Zichy Mihály grafikai emlékkiállításának megrendezésével.

Mint a legtöbb XIX. századi tehetségünknek, Zichy Mihálynak a munkássága is csaknem teljesen külföldhöz kötődött. A hazai lehetőségek szűkösek voltak. A múlt század elején nem egy szerényebb tehetségű magyar festő Oroszországban talált helyet, érvényesülést. Rombauer János, Kozina Sándor, Medvey Ágoston, Szerelmey Miklós, Schöfft Ágoston mintegy előfutárjai Zichy 1847 utáni szentpétervári tevékenységének. Ők — épp úgy, mint a Zichyvel egyidőben odaérkező Kerpel Lipót is — elsősorban a gyors meggazdagodásra láttak lehetőséget a hazainál gazdagabb orosz művészeti életben. De Zichy Mihálynak valóban második hazájává vált Oroszország.

Húsz éves korától élt ott, s azon kevesek közé tartozott, akit teljesen befogadtak. Az orosz fővárosban Kerpelnek nem sikerült az „akadémikus festő" rangot megszereznie — Zichy már 30 éves fővel megkapta azt. Igaz, helyzeti előnyben is volt: a cár rokonai hívták el Bécsből.

Mindehhez még add hozzá a legyeket, a sárt, azt az irdatlan harminc kilométert, amely a legközelebbi kisvárostól elválasztotta."

Harminc kilométer a civilizációtól? Az elbeszélés címe szerint megmérhetetlenül több: „*Budapest egymillió kilométer.*"

Egy falusi gyűlésen kezdődik a történet, mégpedig sanyarú hangulatban: „*A gyűlés hamarosan olyan érdektelenné vált számomra, hogy úgy éreztem, ecet kezd csörgedezni az ereimben.*"

Mit tehet ilyenkor az ember? Bámészkodik és gondolkozik.

„*Az alacsony színpadon, a legolcsóbb vörös zászlóanyaggal letakart asztal mögött négy férfi ült, feltehetőleg a község vezetői. Ez a réteg ma* (1967-ben játszódik a történet) *már összetéveszthetetlen átmenetet jelent a parasztok és az értelmiség között: fehér inget és nyakkendőt hord, mint az értelmiség, de csizmát, mint a paraszt. És bőrkabátot, mint régen a gazdatisztek. Valahányszor meglátok egy bőrkabátos falusi funkcionáriust, rögtön az jut eszembe: kamaszkorában hogy csodálhatta és irigyelhette a bőrkabátban és csézán feszítő uradalmi gazdatiszteket.*"

Valószínűleg igaza van Galgóczi Erzsébetnek: van a bőrkabátnak ilyen rejtett jelentése ma a falusiaknál. Vagy volt 1967-ben. De a bőrkabát nem csak gazdatisztek hatalmi jelmeze volt. Az öltözködési jelrendszernek ez a klasszikus eleme többféle szerepet kapott századunk történelmében. Galgóczinak egyik elbeszélésében *A szájhős*-ben „*egy tizennyolc éves, fekete bőrkabátos vörösőr*" a kulcsfigura. S valószínű, hogy megörökítették már prózaírók a bőrruhás hírvivőt, a korai 50-es évek motorbiciklis küldöncét az Akadémia utcából, az akkori pártközpontból.

Arról is el lehetne vitatkozni, hogy a bőrkabát mindig, minden helyzetben hatalmi öltözet volt-e. Galgóczi Erzsébet is láthatott jelmezként hordott deklaszszált bőrkabátot, amely szemléletesen és megadóan követte tulajdonosának sorsfordulatait.

A „*Budapest egymillió kilométer*"-ben egy megyei lap riportere mondja ezt az írónőnek: „*Ott rontottam el az életemet — mondta felindultan —, hogy nem sikerült Pestre kerülnöm. Azóta is gyűlölök mindenkit, akinek sikerült. Nem Pestre kerülni, hanem minden. Az élet. Tudod te, mi van itt vidéken? . . . Egyszer jöttem haza egy halálkomoly értekezletről, amely otromba ivászatba torkollott, vidéken mindig minden megmozdulás közös ivászatba torkollik, én is eléggé spicces voltam, és mérhetetlenül elkeseredett, amikor megpillantottam ezt a kilométerkövet, az volt ráírva: Budapest egymillió kilométer . . .*"

A kilométerkövön 100-as szám volt, amit csak nagyon spiccesen és nagyon elkeseredve lehet egymilliónak nézni.

Az újságíró, aki a szerkesztőségben naponként telexen kapja a világ legfrissebb, műbolygók-továbbította híreit, még csak abban sem hisz, amivel a feudalizmus korának darabírói vigasztalták nézőiket: hogy megérkezik postakocsin az igazságtevő, a szabadító; megzendülhetnek a Fidelio harsonái. Neki Pest a jogrend jelképe, a tehetetlen jogrendé, amely nem tudja odáig nyújtani elektronikus csápjait, hogy egy téesz gyűlést gusztusosabbra változtasson. Persze még ez az erényes, de tehetetlen Pest is illúziónak minősül Galgóczi értékrendjében.

„— *Budapesten nincs ilyesmi, ugye?*

— *Milyesmi?*

— *Szalóki . . . meg minden.*

— *Nincs, nincs — siettem megnyugtatni.*"

Arany János Fülemülejének csattanója ebben a változatban is helyénvaló. Az volna, ha az írónő az ironikusan megnyugtató szavak után nem tehetné meg két-három óra alatt az egymillió kilométeres utat Budapestig.

Ébredések

Galgóczi elbeszéléseiben erős, jellegzetes motívum az ébredés. A valóságos reggeli ébredés, ami persze lehet egyúttal ráébredés is. Mint az *Ébredés* című elbeszélésében az asszony, aki arra riad föl, hogy a férje a nyakába lőtt a pisztolyával.

Másik kép: kislány, akinek a haldokló anyját kellene ápolnia, nehezen ébred föl, hogy keserves dolgát megtegye. Vág egy erős vesszőt a kertben.

„— *Édesanyám, ha nem ébredek fel a kiáltására, üssön ezzel a vesszővel az arcomra. Jó erősen, amilyen erősen csak bír. Addig üsse az arcomat, amíg fel nem ébredek.*"

Egy fiatal tanárnőt egy öregember fojtogat — álmában. „*Felébredt, mohón sóhajtott, s átfordult a másik oldalára, a nyitott ablak felé. A mennyezetig érő négyszögből híg kék tinta csorgott a szobába, se háztető, se kémény, se fa tömege nem állta útját. A negyedik emeleten lakott. Meggyújtotta az olvasólámpát: az ébresztőóra négy óra tíz percet mutatott. Égve hagyta a villanyt, tudta, hogy az álmot már hiába várja vissza, s cigarettára gyújtott.*"

Ennek az elbeszélésnek, a *Kettős ünnep*nek a főszereplője gondosan felöltözik, aztán visszadől az ágyra. „. . . *az ajtó fölé emelte szemét. Egy szög állt ki ott a falból, erős, masszív szög, bizonyára az előző albérlő hagyta itt. Azóta a szög vár, vár valamire, türelmesen és biztosan. Arra, hogy kiderüljön, miért felejtették itt, miért nem vitték el a családi fényképpel együtt . . . Vár és tudja, hogy nem vár hiába. Úgy nyúlik ki a falból, olyan magabiztosan kínálva önmagát, mint aki igéri, hogy nem fog elgörbülni, kihullani egy ötvenkilós női test súlya alatt . . . És a szoba négy méter hosszú volt, két méter széles és három méter magas, arányai, mint a frissen ásott sírgödöré, és ott sem lehetett volna teljesebben egyedül.*"

Egyik, markánsan önéletrajzi, elbeszélését — *Fogódzó nélkül* — visszatérő rémálommal kezdi:

„*Valami ligetben vagyok, pőrére vetkőzött fák közt, és mégis szűk a világ, nyomott és alacsony, mint a bűnöző homloka . . . Csúnya kis tisztáson vásári hajóhinta vár. Kezelője durva, keresztcsíkos vagány, feje helyén hatalmas, kétszemű ököl . . . Beszállok a hintába — persze, hisz ezért jöttem —, és az közben átalakul liftté. Éppen csak elférek benne állva. A keresztcsíkos rám zárja az ajtót, s hallom, ahogy beindítja a gépet. Sötét van. Hallom a zúgást, s érzem, amint a zárt lift hintálni kezd velem. Előre, hátra, jobbra, balra, aztán hirtelen egészen átfordul, a fejemre csúsznék, ha nem markolnám görcsösen a két fogantyút . . . Már nem tudom követni a mozgás irányát, már csak a mozgást érzékelem . . . már egészen el vagyok veszve . . .*

Erre felébredtem. Alattam ágy volt, fölöttem mennyezet. Mozdulatlan volt mind a kettő. Szilárd. Fix."

A sok szorongó, jajszóval kísért ébredés sötét láncából egyetlenegy fénylik elő, az egykori NÉKOSZ kollégium burzsujcirádás szobája, megrakva ágyakkal és lányokkal. Egy friss, téli vasárnap reggel.

„*Kinyitom a szememet, s a mennyezet szögletes cirádáit pillantom meg legelőször. Furcsa ízlése volt a burzsujnak, aki valaha építette. Olyan ez a díszítés a mennyezet sík lapján, mint az almáspitén a rács. Már csak a külső formájára gondolom, mert ezt még nem kóstoltam. De azt tudom, hogy nem olyan hasznos.*

Nem baj, azért szeretem ám ezt a szobát, de nagyon. Szép, tágas, hatalmas ablakain vérszegény foltok hullanak be a téli reggelből. Bágyadt, fáradt ez a napsugár, csak így, a fűtött szoba ablakán keresztül érezni az erejét. Végigsimogatja a fehér ágyakat, az alvókat, az asztalon elcsúszik egy felállított tükör síkján, elmosódó árnyékot rajzol a szanaszét heverő könyveknek, füzeteknek.

Megnézem az órámat, s nyomban kiugrom az ágyból . . .

Puhán csillogott a friss hó lenn az utcán, a hátára suhanó autók írták a gyorsaság szédületes gyönyörűségét. Túlra fehér bundában pompázott a Liget, szinte még az árnyéka is fehér volt a fehér fáknak. Fölötte az ég: kék acél és végtelen. Mélységesen nagy csend, a puha hó s a végtelen magasság elnyel minden hétköznapi lármát."

Ezt a fénylő kollégiumi vasárnapot végtelen sorban követik fanyar vagy kétségbeejtő albérleti ünnepnapok. „Vasárnap a bánat" — olvassa egyik hőse a buszon egy vers címét, aztán még az újságot is elhagyja valahol, amiből a címet olvasta.

az orosz mesterek között is megállta a helyét. 1853-ban készült első illusztrációs műve, az *Ének Igor hadáról*, a műhöz illő archaizáló stílusban.

Később folyóiratokban és könyvekben is egyre gyakrabban láttak napvilágot rajzai. Zichy a szöveg, kép, oldaldíszítés és kezdőbetű összehangolt, dekoratív kialakítására törekedett. A legszebb példa erre Arany János balladáinak az 1890-es években elkészült feldolgozása.

1875 és 1880 között Párizsban dolgozott. Ettől kezdve érezhető művein a neves francia illusztrátor: Gustav Doré és körének hatása.

Bravúros rajzkészsége különös figyelmet érdemel. Munkásságának egészét tekintve, kétirányú — korszakosan is jól tagolható — grafikus tevékenység jelzi Zichy Mihály művészetének igazi vonalát. Java illusztrációi élete második felére estek. S maradandó értékek az 1850—60-as évek közvetlenebb, könnyedébb, valóságközelibb rajzai, a mindennapok világát megkapóan ábrázoló

Illusztráció Arany János: Ágnes asszony és Hídavatás című balladáihoz (1892—93)

Illusztráció Lermontov: Démon című művéhez

Két női portré (é. n.)

Illusztráció az Ének Igor hadáról című orosz népi eposzhoz (1853)

Mintegy negyven évet élt Oroszországban, kisebb megszakításokkal, s mint udvari művész, részt vehetett az orosz akvarellisták kiállításain. A szovjet művészettörténeti kutatás — éppen akvarelljeivel kapcsolatban — megkockáztatja a feltevést, hogy Rjepinre is hatással volt.

Művészete erősen kötődött a neves bécsi biedermeier mesternél, Waldmüllernél tanultakhoz. A nyugalomra vágyó nyárspolgár derűs fricskáin nemigen ment túl, még az életből ellesett utcajelenetek vagy a tiszti élet hétköznapjainak ábrázolásakor sem. Ezeket a legjava akvarelleket szovjet múzeumokban őrzik. Mint udvari festő azonban a vadászatokat, azt udvari élet jeleneteit rajzolta. Tervezett kártyát, legyezőt, kosztümöt, színpadképet.

Nagyméretű képei korábbi francia előképek átköltései (*Mentőcsónak*, 1846., *Fogoly a börtönben*, 1850-es évek); ezeket a magyar romantika kezdetei között emlegetjük. Amihez mindvégig hű maradt, az a rokokó érzelgőssége és a biedermeier aprólékossága. De a romantika hatását érezzük Rusztavelli, Puskin, Lermontov művészetének képi átköltésében, illusztrálásában is. Nem lehetetlen, hogy Lermontov írásai ihlették a *Kaukázusi jelenetek*-et — a mostani kiállításon is látható sorozatát —, hiszen ő maga csak a lapok elkészülte után 30 évvel járta be a vadregényes vidéket.

Az illusztrálásban lelt leginkább önmagára, s ez szerencsésen egyezett a kor igényeivel is. Műveit az orosz művészetben N. Timm, E. Kovrigin, R. Zsukovszkij grafikai sorozataival rokonítják.

Már az 1840—50-es években fellendült az orosz illusztrációs grafika. Zichy

akvarelljei. Sajnos, művészettörténeti és kritikai szemléletünk még ma is erősen festészet-centrikus. Festőként szokás értékelni azokat is, akik életművének fő értékét a vonal, a rajz bravúrja adja. (Mint Vajda Lajos, Kondor Béla vagy Uitz Béla, aki 45 éven át szintén orosz földön dolgozott.)

Mi Zichyt, a virtuóz, könnyed, vérbeli grafikust szeretnénk itt felidézni, akinek káprázatos technikai tudását, rajzainak művességét, kifinomult vonaljátékát vitathatatlan elismerés illeti. Ez művészetének az az oldala, mely előtt már a korabeli orosz kritika is mélyen meghajolt. Neki adóztak századunk elején grafikai díjak kiadásával. Előtte tiszteleg napjaink fiatal grafikusa, Szabados Árpád is, amikor apró vonalak finom játékából igényes tollkompozíciót alkot „Z. M. emlékére" — s a Corvina Kiadó, Zichy grafikai mappájának megjelentetésével.

Erre a grafikus Zichy Mihályra emlékezik a Magyar Nemzeti Galéria kiállítása, a művész születésének 150. évfordulóján.

R. Bajkay Éva

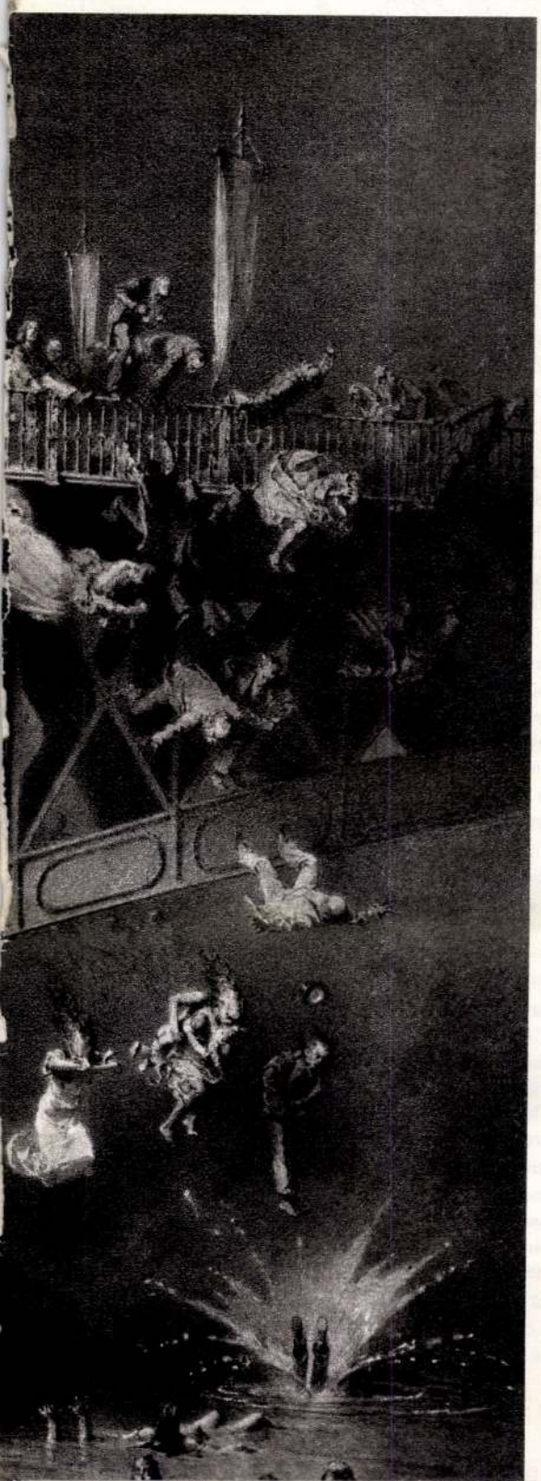

Illusztráció Madách Imre: Az ember tragédiájához (1880-as évek)

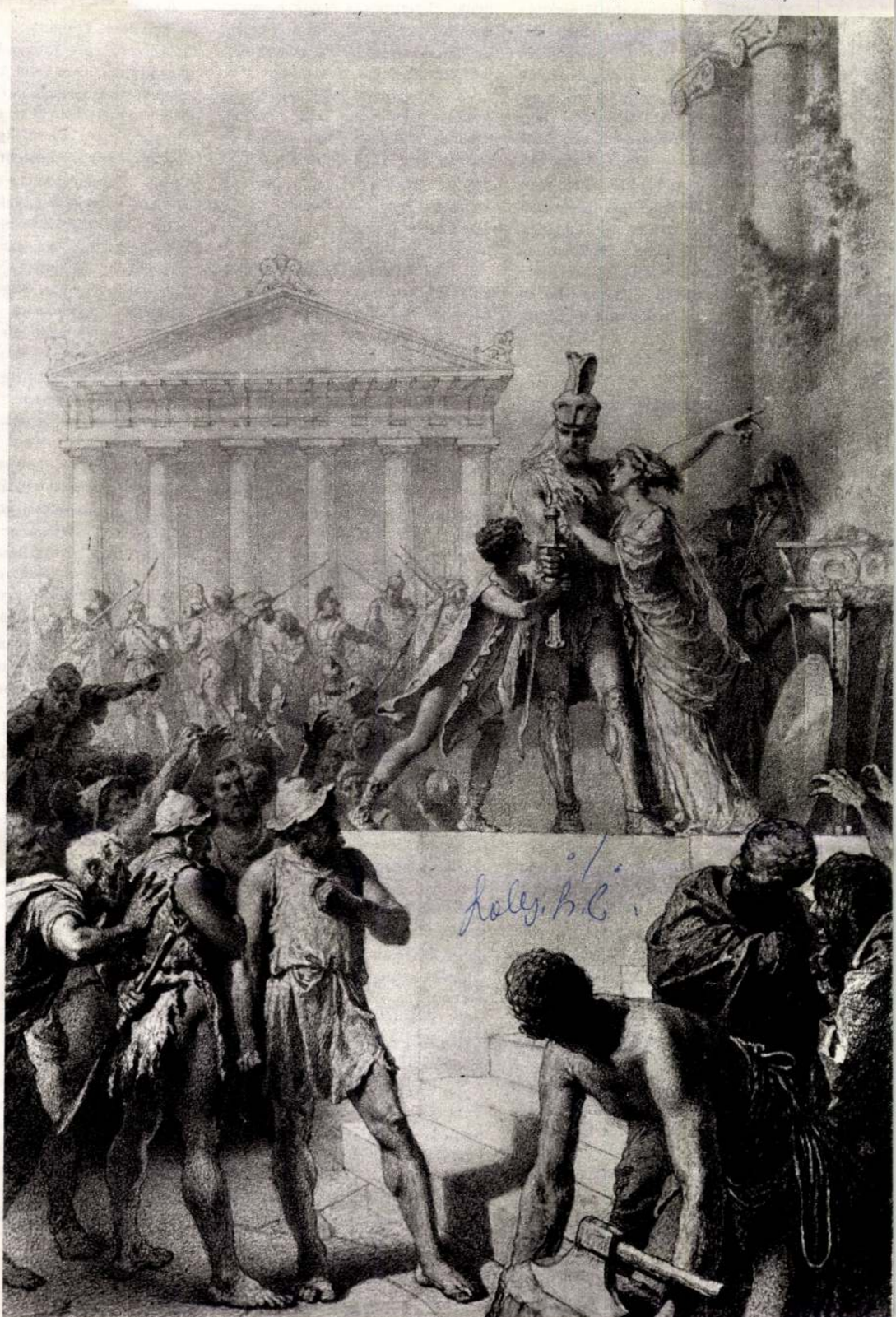

DR. ZOLTÁN ZOLTÁN

Budapest posztindusztriális

A főváros iparában foglalkoztatottak száma az elmúlt 7—8 évben erőteljesen csökkent, egyes iparágakban a termelés súlypontja mindinkább vidékre helyeződött át, a lakossági és közületi szolgáltatási igények pedig ugrásszerűen megnövekedtek. Mindebből arra kell következtetnünk, hogy a főváros az intenzív gazdasági fejlődésnek abba a szakaszába lépett, amelyet a nemzetközi szakirodalomban *posztindusztriális fejlődési szakasz* néven szoktak emlegetni.

A posztindusztriális fejlődési szakasznak — eddigi ismereteink szerint — az a legfőbb jellemzője, hogy a gazdasági növekedés irányában és ütemében a vezető szerepet a korábbi szekunder (feldolgozóipari) szektorhoz tartozó iparágaktól, üzemektől mindinkább a tercier (szolgáltató) szektor veszi át. Ez természetesen nem azt jelenti, hogy a szekunder szektorhoz tartozó iparágak vagy vállalatok növekedése teljesen leáll, és stagnálásra vagy csökkenésre kényszerül. A növekedési ütem mérséklődése differenciáltan jelentkezik az egyes iparágakban, attól függően, hogy azok mennyire tudják a tudományos-technikai forradalom legújabb vívmányait a termelésbe átültetni és ezzel fejlődésük dinamikáját megalapozni.

Az ún. *dinamikus iparágak* (pl. az elektronikai, a gyógyszeripari stb.) növekedési ütemüket nemhogy tartani, hanem még emelni is tudják, és ezzel jelentős szívóhatást gyakorolnak a többi, kevésbé dinamikusan fejlődő ágazat munkaerő-állományára. Egyes hagyományos gépipari ágak stagnálnak, esetleg leépülnek. A könnyűipar és az élelmiszeripar legtöbb ágazata, amely sem árukínálatában, sem technológiájában nem képes dinamikus megújulásra, és alapvetően olcsó munkaerőt igényel, egyre inkább alulmarad a munkaerőpiacon kialakuló versenyben. Ezek az ágazatok tehát kénytelenek termelő kapacitásuknak mind nagyobb hányadát más, kedvezőbb körzetekbe áthelyezni.

Ez a posztindusztriális fejlődési szakasz több nyugati nagyvárosban már az 1950-es évek második felében jelentkezett. De az 1960-as évtizedben szinte kivétel nélkül mindegyiket elérte, és *a termelőerők nagyarányú térbeli átrendeződését* indította el. Volt, ahol a leépülő termelő kapacitásokat külföldre telepítették át. (Például az amerikai multinacionális társaságok ún. „szökevény üzemei" Közép-Amerika és Ázsia olcsó munkaerőben bővelkedő, jó közlekedési adottságú térségeibe települtek.) Máshol az addig kevésbé iparosodott vidéki térségekbe helyezték át a termelő kapacitásokat.

Szinte törvényszerűnek kell tartanunk, hogy Budapestet — bár egy évtizedes időeltolódással: az 1960—1970-es évek fordulóján — szintén elérte ez a fejlődési szakasz. Annál sajnálatosabb, hogy közvéleményünk e folyamat sajátos megnyilvánulási formáit (pl. a munkaerőhiányt, a könnyűipar problémáit, a szolgáltatóipar, a kereskedelem stb. fejlődési nehézségeit) egyedi, extrém jelenségeknek tekinti, és olyan központi intézkedéseket sürget, amelyek *a régi egyensúlyi állapot* újbóli megteremtésére irányulnának. Ez azonban teljesen reménytelen törekvés! Hiszen egy *objektív, törvényszerű, vissza nem fordítható folyamattal* állunk szemben. Megítélésem szerint tehát ahelyett,hogy a posztindusztriális fejlődési szakasz természetes következményei ellen berzenkednénk, célszerűbbnek látszik, hogy felismerjük a folyamat sajátos vonásait, és ennek megfelelően alakítsuk távlati törekvéseinket, terveinket.

A posztindusztriális fejlődési szakasz törvényszerűségeinek hazai tanulmányozása, kutatása azért is *nagyon fontos*, mert *ez a folyamat nálunk némileg másként zajlik le, mint a kapitalista nagyvárosokban* — tehát kivédésének módszerei, eszközei sem lehetnek ugyanazok.

A főváros szocialista iparában foglalkoztatottak száma 1965-ben 611 ezer fő volt. (Az ország egészéből való részesedése: 41 százalék.) Ez a szám 1970-re csak 9 ezerrel csökkent — országos aránya azonban már 34 százalékra mérséklődött. Ez még annak a korábbi fejlődési szakasznak az „utórezgése" volt, *amikor Budapest részesedése az ország iparából még úgy mérséklődött, hogy a foglalkoztatottak abszolút száma nem csökkent.* A III. ötéves terv két utolsó évében azonban már jelentkezett egy bizonyos abszolút csökkenés is, s ez a tendencia a IV. ötéves tervben erőteljesen felgyorsult.

1970—1975 között a főváros szocialista iparában foglalkoztatottak száma már 90 ezer fővel (15 százalékkal) csökkent: 1975-ben már csak 512 ezer volt. (Az országosból képviselt részaránya 29 százalékra esett vissza.) A 90 ezer fős csökkenésből 75 ezer jutott az állami és 15 ezer a szövetkezeti iparra. A létszámcsökkenés szinte teljes egészében *a munkás állománycsoportban* következett be.

Az egyes iparágakat ez a csökkenés eltérő módon sújtotta. A nehéz- és könnyűiparban foglalkoztatottak száma 1970—1975 között egyaránt 40—40 ezerrel csökkent, míg az élelmiszeriparban csak 2,5 ezerrel, az egyéb iparágakban pedig 3,5 ezerrel.

A *könnyűipar* — ezen belül is főleg a *textilipar* — a munkaerő-állományának közel 1/4-ét (23 százalékát) veszítette el öt év alatt. Ezt azzal magyarázhatjuk, hogy a könnyűiparban a 3 műszakos foglalkoztatás, a nagy zaj- és porártalom, valamint a viszonylag alacsony jövedelem nem vonzó a nők számára. Ezen a problémán a könnyűipari rekonstrukció sem sokat enyhített, mert magasabb bért általában csak a korábbinál több gép kiszolgálása mellett tudtak nyújtani.

A *nehézipar* a korábbi létszámának 11 százalékát veszítette el. Az összes létszámcsökkenés 80 százaléka a *gépiparra* jutott. Ezen belül főleg a közlekedési gépgyártásban (16 százalék), de — ha mérsékeltebben is — a villamosgép- és készülékgyártásban, a híradás- és vácuumtechnikai, valamint a műszeriparban is csökkent a létszám, holott ezeket általában dinamikus iparágaknak tekinthetnénk.

A *vegyiparban* csökkent a legmérsékeltebben a létszám (6,5 százalékkal). Sőt a vegyipar dolgozóinak 40 százalékát foglalkoztató *gyógyszeriparban* nem is következett be csökkenés, ami a gyógyszeripar valóban dinamikus fejlődésével függ össze.

Az *élelmiszeriparban* ugyancsak 6,5 százalékos volt a létszámcsökkenés az elmúlt öt évben. Ez viszont meglepő módon kevesebb, mint amennyi a posztindusztriális fejlődési szakasz sajátosságaiból következnék. A lehetséges magyarázat: az élelmiszeripar nagy erőfeszítéseket tett a vidéki munkaerő rendszeres, nagyarányú beszállítására. Így nagyjából stabilizálni tudta létszámát.

A fővárosi munkaerőhiánnyal kapcsolatban újabban gyakran hangzik el az az *alaptalan* feltevés, hogy a problémát jelentős mértékben a gyermekgondozási segélyen levő kismamák okozzák. Ezt az — enyhén szólva: progresszió-ellenes — feltevést azonban a statisztikai adatok nem támasztják alá. *Az összes létszámcsökkenésből 54 százalékot tesz ki a nők és 46 százalékot a férfiak aránya!* Vajon *a nagyszámú férfi munkaerő hová tűnt* el az iparból? A nehéziparban öt év alatt bekövetkezett nagyarányú létszámcsökkenésnek csak 1/3-át tették ki a nődolgozók; az élelmiszeriparban 2/3-át, a könnyűiparban 3/4-ét. Ez körülbelül megfelel a nők foglalkoztatási arányának ezekben a népgazdasági ágakban. Minimális volt a nők létszámának csökkenése a műszer-, a híradás- és vácuumtechnikai iparban, a gyógyszeriparban pedig emelkedett a női dolgozók létszáma!

A munkaerőhiány alapvető oka az, hogy a fővárosban az elmúlt öt évben *lényegesen kevesebben kerültek munkaképes korba* — az 1960-as évek elejének sajnálatosan alacsony népesedési üteme következtében —, mint amennyien nyugdíjjogosulttá váltak. 1975-ben a *15—19 éves korosztályhoz* tartozók összlétszáma 50 ezer fővel (26,5 százalékkal) volt kevesebb, mint 1970-ben, amikor az utolsó Ratkó-korosztályok léptek munkaképes korba. A következmény: az ipari szakmunkásképző iskolák az 1970-es évek első felében egyre jobban elnéptelenedtek. Az *ipari tanulók száma* 1970—1975 között 52 ezerről 30 ezerre, vagyis 42 százalékkal esett vissza.

Íme, egy újabb tévhit, amit ideje lenne eloszlatni: az ipari tanulók számának csökkenése sem holmi káros divat következménye, hanem azzal függ össze, hogy csökkent a fiatal korosztályhoz tartozók száma. *A létszámcsökkenés majdnem hasonló mértékben érintette a középiskolákat is!* A gimnáziumi tanulók létszáma 10 ezer fővel, azaz 1/3-ával esett vissza öt év alatt, míg a szakközépiskolásoké — akik szintén a szakmai utánpótlást szolgálják — 4 ezer fővel (13 százalékkal). Ha ehhez még figyelembe vesszük azt is, hogy az 50 ezer fővárosi középiskolás tanulónak 1/5-e (11 ezer fő) vidéki, akkor teljesen nyilvánvaló, hogy *a szakmunkástanuló iskolákból nem „a középiskolák irányába" tűntek el a fiatalok.*

A főváros sokszor „nagyvárosi jelenség"-ként emlegetett *előregedő kor-struktúrája* az elmúlt időszakban sajnálatosan tovább romlott. 1975-ben Budapesten *480 ezer nyugdíjas korú* volt, ez az összlakosság 23,2 százaléka. (Ebből 168 ezer férfi és 312 ezer nő.) A nyugdíjasok száma most több mint a kétszerese a 1949. évinek. Nagymértékben megbomlott a fiatal és idős korosztályok egészséges aránya; ez országosan 20—20 százalék körül mozog, a fővárosban viszont 14,4, illetve 23,2 százalék — az időskorúak javára! *Ilyen korstruktúra mellett külső munkaerő-bevándorlás nélkül nyilvánvalóan lehetetlen a főváros kiegyensúlyozott munkaerőellátását biztosítani.*

A főváros munkaerőellátási helyzetét tovább rontotta, hogy *a vidéki feláramlás is jelentősen mérséklődött. Emellett sem az agglomerációs övezet, sem az alföldi területek nem tudták az ingázók számát olyan ütemben*

Illyen legény vollam én 1840 ben

Zichy Mihály
1894

A kecskeméti színház

A kecskeméti városháza

SZÉP VAG

A Duna—Tisza közének sík vi
nem tartozik hazánk leglátogato
kirándulóhelyei közé. A köztudatban régóta úgy él mint egyhangú, unalmas táj. Csak napjainkban kezdik felfedezni az autós turisták.

Pedig nem bánja meg, aki az Alföldnek e Petőfi, Móra megörökítette tájját felkeresi, akad itt is látnivaló bőven! A Kiskunsági Nemzeti Park olyan ritka természeti kincsekben bővelkedik, amilyenek nem találhatók sem a Dunántúlon, sem hazánk hegyes, erdős északi tájain. Homokbuckák, szikes tavak, nyárligetek, ártéri füzesek éppúgy meglelhetők itt, mint a nagykiterjedésű szikes puszta — jellegzetes növény- és madárvilágával —, vagy a borókalepte futóhomok, árnyat adó tölgyes.

Két nagy folyónk: a Duna és a Tisza határolja, csendes pihenőhelyeket kínálva partján a városi élet lármája elől idehúzódó embereknek. Kecskemét, Kiskunhalas, Félegyháza, Tiszakécske, Dávod selymesvízű termálstrandjait vidám fürdőzők hada lepi el nyaranta. Azok a kirándulók pedig, akik a pihenés és kikapcsolódás mellett tudásukat is bővíteni szeretnék, megismerhetik e táj történelmét, műemlékeit, múzeumainak változatos gyűjteményeiből, népi építészetének és díszítőművészetének még fennmaradt emlékeiből.

Kecskemét központjának századvégi magyaros szecessziós stílusú középületei éppúgy hálás témát nyújtanak a fotózás megszállottjainak, mint Kalocsa barokk palotákkal szegélyezett főtere, vagy a Baja és Kalocsa környékén itt-ott még fellelhető színpompás népviselet, s a letűnt idők nemes ízlését idéző parasztházak, falusi borpincék sora.

Bács-Kiskun megye hat városa közül keressük fel elsőnek 90 ezer lakosú

során háborúk, tűzvészek pusztítottak, ritkán ért meg ilyen békés fejlődéssel kitöltött korszakot, mint az utolsó három évtized. Nagykiterjedésű terület közigazgatási, gazdasági és kulturális központja. Szülöttei közé büszkén sorolja Katona Józsefet és Kodály Zoltánt. Felsőfokú oktatási intézményei, mezőgazdasági kutatóintézetei éppoly figyelemreméltóak, mint kulturális és sportlétesítményei. A Kodály Intézet és Iskola vonzza a zenepedagógusokat, színházának előadásait Budapestről és a szomszédos Vajdaságból számosan végigtapsolják, a Művelődési Központ és a Technika Háza színvonalas kulturális és műszaki tudományos rendezvények otthona, a fedett uszoda nemzetközi versenyek színhelye.

Az idelátogatók különböző típusú szálláshelyek között válogathatnak: szálloda, fizetővendég szolgálat, kemping fogadja a város iránt érdeklődőket.

A „hírös" város megér egy látogatást.

(X)

Petőfi kiskőrösi szülőháza

1021

„...az ember-probléma poetikus kutatója"

ZICHY MIHÁLY EMLÉKEZETE

Hetven éve, 1906. március 1-én halt meg Zichy Mihály, a magyar romantikus festészet kimagasló egyénisége. Alkotó évei nagy részét külföldön — Pétervárott és Párizsban — töltötte, de festészete, családja, cselekvő hazafisága mindvégig a magyarsághoz, Magyarországhoz kötötte.

Jövőre ünnepeljük születésének 150. évfordulóját; 1827. október 14-én született Zalán. Mint a Zichy-család elszegényedett ágának sarja, nem örökölt se vagyont, se grófi címet. Jellemző egyéniségére, gondolkodásmódjára, hogy nemesi előneveit sohasem használta, s polgári származású felesége előtt sokáig titkolta nemesi származását.

Nagyszerű rajztehetsége korán megmutatkozott, ám képzett mester mellé csak Pesten kerülhetett. A festés mellett — édesanyja kívánságára — jogi tanulmányokat folytatott. Már elhatározássá érlelődött azonban benne, hogy a festészetet választja élethivatásául. Bécsi diákévei alatt Waldmüller tanítványaként aratja az első sikereket: *Mentőcsónak* című festménye egycsapásra ismertté tette a nevét. E korai remekművét, mint későbbi kiemelkedő alkotásait is, drámai feszültség jellemzi, amelyet elsősorban az alakok portré finomságú ábrázolásával, az egyes figurák jellem- és érzelemvilágának nagyszerű érzékeltetésével ér el.

Önarckép 1856-ból (Novotta Ferenc reprodukciói)

Illusztráció Az ember tragédiájához

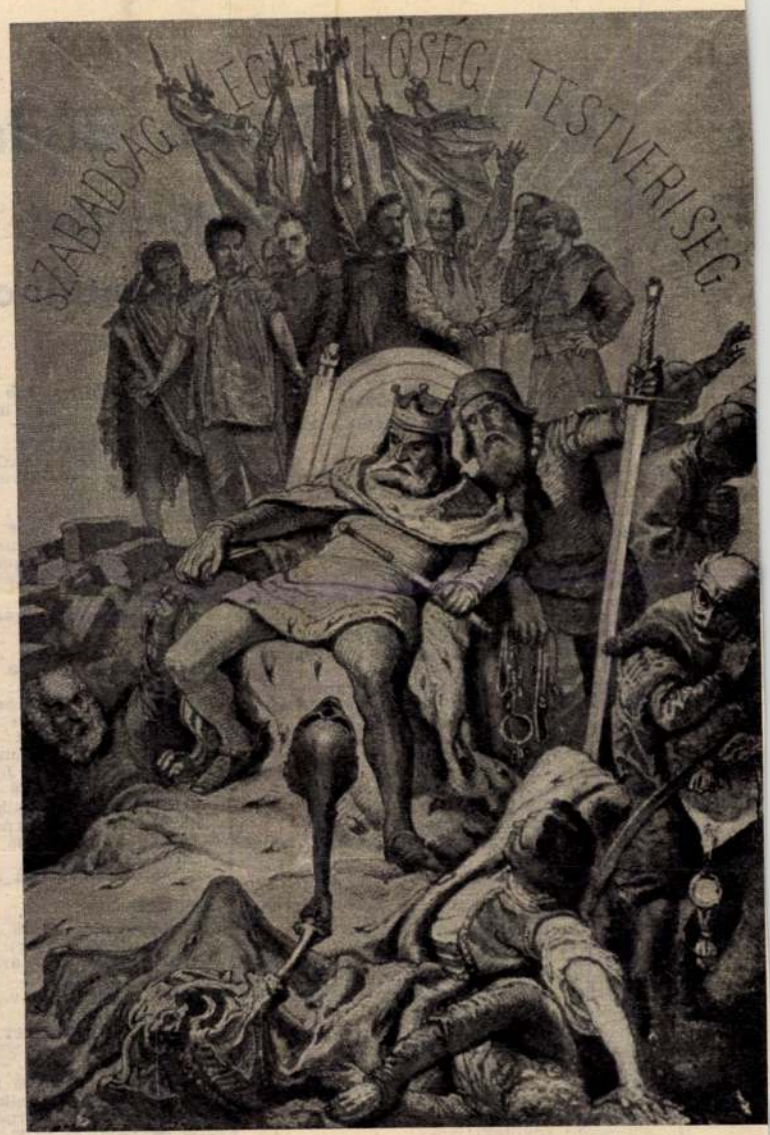

Zichy egyik itthon sok vihart kavart műve: A király és a hóhér. Egy Petőfi-kötet illusztrációjaként vált ismertté

1847-ben került Jelena Pavlovna orosz nagyhercegnő rajztanáraként Szentpétervárra. 1859-től a „Császár Ofelsége festőművésze". Bár e tisztség szép jövedelemmel járt, tehetsége és ideje nagy részét hozzá méltatlan munkákra kellett fecsérelnie.

Élete során — az orosz cár festőjeként is — számos művében tett hitet a társadalmi haladás, a szabadság eszméje mellett. 1849-ben megfestette az első magyar miniszterelnök, Batthyány Lajos arcképét.

Tizennégy évi szolgálat után hagyta ott a cári udvart. 1874-ben telepedett le Párizsban. Az itt töltött öt év alatt harcos patriotizmusáról és kiváló szervezőkészségéről tett tanúbizonyságot, mint a Párizsi Kölcsönösen Segélyző Magyar Egylet elnöke. Párizsban készítette el élete egyik főművét, a *Démon fegyvereit*, amelyben a háborúzó földi hatalmasságok bűneire mutat rá meggyőző erővel. Számos képét ihlette politikai aktualitás. Ezek a képek nemcsak boldogulását akadályozták, hanem ez volt egyik oka annak is, hogy a Párizsi Kölcsönösen Segélyző Magyar Egylet itthonról alig kapott hivatalos támogatást. Kiállításait, amelyet hazájában rendeztek, többnyire hallgatással „tüntette ki" a kritika. Barátai hiába próbáltak megfelelő állást szerezni számára, hogy hazájában alkothasson.

Párizsból rövid időre hazatér családja körébe, majd egy kaukázusi út után — most már véglegesen — Szentpétervárott telepszik le. Élete utolsó huszonhárom évében újra a cár udvari festője. Ekkor készítette el ma talán legismertebb művét: az illusztráció-sorozatot Az ember tragédiájához. Illusztrációkat rajzolt Arany és Petőfi műveihez is.

Élete utolsó tíz esztendejében mintha a hivatalos körök feledtetni próbálnák az agg mesterrel mellőzését. Wlassics Gyula kultuszminiszter a Nemzeti Múzeum részére megvásárolja Zichy 75. születésnapjára rendezett jubileumi tárlat tíz darabját. Ám éppen legjelesebb művei — haladó mondanivalójuk miatt — raktári tárolásra ítéltettek.

Zichy Mihály 79 éves korában hunyt el, Pétervárott. Élete tragédiája, hogy hazájától nem kaphatott biztos kenyeret, és művészetének itthoni visszhangjára leginkább a rebellis festőnek kijáró mellőzés volt a jellemző.

Festményei, grafikái — legjavuk a Magyar Nemzeti Galériában — ma is magukkal ragadják a szemlélőt. Ma is csodáljuk brilliáns rajztechnikáját, haladó eszmékért is bátran kiálló ábrázolóművészetének kifejező erejét.

B. I.

Rádió Budapest

A Szülőföldünk április havi műsora a tengerentúli országokban

A műsorban szereplő órák, percek az adás budapesti idejét jelölik. Kérjük, számolja át helyi időre!

HÉTFŐ

Május 3.

23.30 Dél-Am. — 02.30 É-Am.
Honismereti műsor:
TÖRTÉNELEM: I. Lipót és a Thököly felkelés
„A SASNAK KÜRME KÖZÖTT" — Thököly Imréről és Zrínyi Ilonáról Passuth László könyve nyomán
ZENE: Dallamok a XVII. századból.
TUDOMÁNYTÖRTÉNET: „A test békéje" tudós szerzője, Pápai Páriz Ferenc
00.30 Dél-Am. — 03.30 É-Am.
Szülőföldünk Krónikája
Magyarok könyvespolca
01.30 Dél-Am. — 04.30 É-Am.
Hírösszefoglaló
Álláspont (pénteki ism.)
Mikrofonnal 12 afrikai országban — zenés riportműsor

Május 10.

23.30 Dél-Am. — 02.30 É-Am.
Honismereti műsor:
TÖRTÉNELEM: A török kiűzése
MAGYAR VÁRAK: „A cselvetés". Hogyan menekült meg Győr a törököktől?
AZ UTOLSÓ BUDAI BASA — részlet Jókai Mór elbeszéléséből
KIS NÉVMAGYARÁZAT: Ferenc
00.30 Dél-Am. — 03.30 É-Am.
Szülőföldünk Krónikája
Lapozgatás a Magyar Hírekben
01.30 Dél-Am. — 04.30 É-Am.
Hírösszefoglaló
Álláspont (pénteki ism.)
Mikrofonnal 12 afrikai országban — zenés riportműsor

Május 17.

23.30 Dél-Am. — 02.30 É-Am.
Honismereti műsor:
TÖRTÉNELEM: A Rákóczi szabadságharc előzményei
MAGYAR VÁRAK: A Rákócziak vára, Sárospatak
ZENE: Sárospataki dalok
TUDOMÁNYTÖRTÉNET: „Kivágta a rezet" — az első magyar rézpénz
00.30 Dél-Am. — 03.30 É-Am.
Szülőföldünk Krónikája
A Komárom megyei hét megnyitója
01.30 Dél-Am. — 04.30 É-Am.
Hírösszefoglaló
Álláspont (pénteki ism.)

Május 24.

23.30 Dél-Am. — 02.30 É-Am.
Honismereti műsor:
TÖRTÉNELEM: A Rákóczi szabadságharc
Rákóczi a számüzetésben — Franciaország — Rodostó
ZENE: Részletek Kacsoh: Rákóczi című daljátékából
TUDOMÁNYTÖRTÉNET: Rákóczi hadiújsága: a „Mercurius Hungaricus"
KIS NÉVMAGYARÁZAT: Eszter
00.30 Dél-Am. — 03.30 É-Am.
Szülőföldünk Krónikája
Lapozgatás a Magyar Hírekben
01.30 Dél-Am. — 04.30 É-Am.
Hírösszefoglaló
Álláspont (pénteki ism.)
Mikrofonnal 12 afrikai országban — zenés riportműsor

Május 31.

23.30 Dél-Am. — 02.30 É-Am.
Honismereti műsor:
TÖRTÉNELEM: Magyarország a szatmári béke után
[illegible]: Az ébredező Pest

Május 12.

23.30 Dél-Am. — 02.30 É-Am.
IRODALOM: „Egy magyar nábob" — Jókai és a reformkor
ANEKDOTASAROK: Jókai mint képviselő
TANULJUNK MAGYARUL! Szótagok, szótagolás. Anyanyelvi műsor 6—10 éves gyermekeknek
ZENE: „ABCD" . . . — gyermekkórusok
00.30 Dél-Am. — 03.30 É-Am.
Szülőföldünk Krónikája
Levelesláda — Kárpáti Zoltánné műsora
01.30 Dél-Am. — 04.30 É-Am.
Hírösszefoglaló
Új-Buda az Új világban

Május 19.

23.30 Dél-Am. — 02.30 É-Am.
Honismereti műsor:
IRODALOM: „A kőszívű ember fiai" — Jókai és az 1848-as szabadságharc
ANEKDOTASAROK: Jókai külföldön
ZENE: Huszárverbunk
NYELVMŰVELÉS: Jókai szókincse
00.30 Dél-Am. — 03.30 É-Am.
Szülőföldünk Krónikája
Levelesláda — Kárpáti Zoltánné műsora
01.30 Dél-Am. — 04.30 É-Am.
Hírösszefoglaló
Innen-onnan, zenés riportműsor

Május 26.

23.30 Dél-Am. — 02.30 É-Am.
Honismereti műsor:
IRODALOM: „Az aranyember" — Jókai és a romantika
„Hajdan, most és valaha": Jókai leírása a Svábhegyről
ÍRÓK A NYELVÉRT: „A szó becsülete" — Tamási Áronra emlékezünk halálának 10. évfordulóján
00.30 Dél-Am. — 03.30 É-Am.
Szülőföldünk Krónikája
Levelesláda — Kárpáti Zoltánné műsora
01.30 Dél-Am. — 04.30 É-Am.
Közvetítés a Magyarország—Szovjetunió válogatott labdarúgó-mérkőzésről

CSÜTÖRTÖK

Május 6.

23.30 Dél-Am. — 02.30 É-Am.
Honismereti műsor ism.
00.30 Dél-Am. — 03.30 É-Am.
Szülőföldünk Krónikája
Színes szőttes
01.30 Dél-Am. — 04.30 É-Am.
Hírösszefoglaló
Háromnegyed évszázad a magyar tudományban

Május 13.

23.30 Dél-Am. — 02.30 É-Am.
Honismereti műsor ism.
00.30 Dél-Am. — 03.30 É-Am.
Szülőföldünk Krónikája
Színházi esték
01.30 Dél-Am. — 04.30 É-Am.
Hírösszefoglaló
Olvasónapló

Május 20.

23.30 Dél-Am. — 02.30 É-Am.
Honismereti műsor ism.
00.30 Dél-Am. — 03.30 É-Am.
Szülőföldünk Krónikája
Életet az éveknek
01.30 Dél-Am. — 04.30 É-Am.
Hírösszefoglaló
Magyar konyhaművészet

Május 27.

23.30 Dél-Am. — 02.30 É-Am.
Honismereti műsor ism.
00.30 Dél-Am. — 03.30 É-Am.
Szülőföldünk Krónikája
A szép magyar szó művelői
01.30 Dél-Am. — 04.30 É-Am.
Hírösszefoglaló

[illegible]TEK

Május 21.

23.30 Dél-Am. — 02.30 É-Am.
Honismereti műsor:
TANULJUNK NÉPDALT: „Tavaszi szél vizet áraszt . . ."
NÉPRAJZ: Régi falusi foglalkozások: A parádéskocsis
ZENE: Mén a kocsi a malomba
NYELVMŰVELÉS: Honnan ered az ötödik kerék kifejezés?
00.30 Dél-Am. — 03.30 É-Am.
Szülőföldünk Krónikája
Álláspont
Szepesi György: A pálya széléről
01.30 Dél-Am. — 04.30 É-Am.
Hírösszefoglaló
Levelesláda (szerdai ism.)

Május 28.

23.30 Dél-Am. — 02.30 É-Am.
Honismereti műsor:
NÉPRAJZ: A nehezen élő béres és a könnyen élő „kártyapiller"
ZENE: „Béreslegény jól megrakd a szekeret . . ."
NYELVMŰVELÉS: Tréfálkozó falusi szólások
BARTÓK-KALAUZ: Posztumusz brácsaverseny
00.30 Dél-Am. — 03.30 É-Am.
Szülőföldünk Krónikája
Álláspont
Szepesi György: A pálya széléről
01.30 Dél-Am. — 04.30 É-Am.
Hírösszefoglaló
Levelesláda (szerdai ism.)
Nótakedvelőknek

SZOMBAT

Május 1.

23.30 Dél-Am. — 02.30 É-Am.
Honismereti műsor ism.
00.30 Dél-Am. — 03.30 É-Am.
Májusköszöntő — ünnepi műsor
01.30 Dél-Am. — 04.30 É-Am.
Májusköszöntő — ünnepi műsor

Május 8.

23.30 Dél-Am. — 02.30 É-Am.
Honismereti műsor ism.
00.30 Dél-Am. — 03.30 É-Am.
Szülőföldünk Krónikája
Pethő Tibor jegyzete
01.30 Dél-Am. — 04.30 É-Am.
Hírösszefoglaló
Ifjúsági Magazin — Anyáknapi különkiadás

Május 15.

23.30 Dél-Am. — 02.30 É-Am.
Honismereti műsor ism.
00.30 Dél-Am. — 03.30 É-Am.
Szülőföldük Krónikája
Pethő Tibor jegyzete
01.30 Dél-Am. — 04.30 É-Am.
Hírösszefoglaló
Sportmagazin

Május 22.

23.30 Dél-Am. — 02.30 É-Am.
Honismereti műsor ism.
00.30 Dél-Am. — 03.30 É-Am.
Szülőföldünk Krónikája
Pethő Tibor jegyzete
01.30 Dél-Am. — 04.30 É-Am.
Hírösszefoglaló
Hangképek a Magyarország—Franciaország válogatott labdarúgó-mérkőzésről

Május 29.

23.30 Dél-Am. — 02.30 É-Am.
Honismereti műsor ism.
00.30 Dél-Am. — 03.30 É-Am.
Szülőföldünk Krónikája
Pethő Tibor jegyzete
01.30 Dél-Am. — 04.30 É-Am.
Hírösszefoglaló
Kulturális Magazin

VASÁRNAP

Május 2.

23.30 Dél-Am. — 02.30 É-Am.

HONFITÁRSAINKAT KERESSÜK

BUBREG János

BUBREG JÁNOS (született Mohácson, 1924. október 6-án, anyja neve Somogyvárácz Mária) 1940-ben MAROKKÓba távozott (ismert lakhelyei: Casablanca, Algír és Bir Caden). Két gyermeke van: János és Gizella. Ismertető jele: jobb karja hiányzik. Keresi Budapestről nővére, Katalin, akinek a keresett 1959-ben írt utoljára.

GROSZ IMRÉT, aki 1940-ben érettségizett a II. Rákóczi Ferenc felsőkereskedelmi iskola IV. B. osztályában, keresi régi jó barátja, Grünwald Tibor Svédországból

MOLNÁR JÁNOS (született Miskolcon, 1934. július 23-án, anyja neve Molnár Teréz) 1956. novemberében Párizsba távozott. Keresi Mezőtárkányból édesanyja, mert 1967 szeptembere óta nem kap leveleire választ fiától, de levelei sem jönnek vissza.

LÉGRÁDI ISTVÁN (született Szekszárdon, 1939. május 23-án, anyja neve Kaiser Mária) 1965-ben Frankfurtba, s innen 1974-ben Mannheimbe költözött, ahonnan kb. 2 héttel később ismeretlen helyre távozott. Keresi édesanyja, Wéber Péterné Ocsényből, mert évek óta semmit sem tud fiáról.

BERÉNYI JULIANNA (született Kecskeméten, 1886-ban, anyja neve Baracsi Magdolna) 1910—1920 között vándorolt ki az Egyesült Államokba, FLORIDÁ-ban telepedett le. Keresi húga Pusztai Jánosné Akasztóról, mert 1974 óta nem kapott hírt a keresettről.

SZAKONYI GYULA (született 1923-ban, Kemendolláron, anyja neve Boros Anna) 1943-ban mint levente került külföldre. Életjelt 1948-ban az NSZK-ból adott magáról. Keresi unokahúga Balogh Alajosné Zalaegerszegről.

NOVÁK JÓZSEF (született Tényőn, 1880 és 1884 között, anyja neve Piros Mária) 1919-ben az Egyesült Államokba (DAYTON, Ohio) vándorolt ki. Kiérkezése után hamarosan megnősült. Felesége celldömölki származású. Keresi Ivánfalvi Jenő, aki anyai ágról unokaöccse, Koroncóról.

PETRÓCKI FERENC (született Pancsován, 1849. február 19-én) hajóskapitány a húszas évek közepétől külföldön, utoljára Argentínában (Buenos-Airesben) élt. Nagykanizsáról unokahúga, Schuuler Gizella érdeklődik róla és családjáról.

FORGÓ IMRE (anyja neve Hornyák Rozália, született Jászfényszarún 1935. szeptember 10-én) 1957 februárjában Belgiumba távozott. Keresi Turáról testvére, Tóth Józsefné, akinek a keresett 1961 májusában írt utoljára.

Kérjük kedves olvasóinkat, akik ismerik keresett honfitársainkat, közöljék velük kérésünket, hogy vegyék fel a kapcsolatot az őket keresőkkel. A MAGYAROK VILÁGSZÖVETSÉGE készséggel továbbítja leveleiket a kerestetőkhöz. Címe: MAGYAROK VILÁGSZÖVETSÉGE H 1905 BUDAPEST.

MEGRENDELÉS

Megrendelem Önöktől a Magyar Hírek című lapot

☐ egyévi időtartamra
☐ kétévi időtartamra
☐ Az előfizetési díjat ..... egyidejűleg átutaltam a MAGYAR NEMZETI BANK-hoz az MVSZ 232—90171—2236 számú számlájára.
☐ Az előfizetési díjat ..... egyidejűleg csekken küldöm.

NÉV: .....
CÍM: .....
Kelt.: .....

.....
aláírás

Olvasóink figyelmébe!

A MAGYAR HÍREK kéthetenként (évenként 26-szor) jelenik meg. Előfizetési díja — a postaköltséggel együtt — az egyes országokból a következő:

	egy évre	két évre
Ausztrália	6,— ausztr. doll.	9,— ausztr. doll.
légiszállítással	15,— A $	27,— A $
Kanada	8,— kan. doll.	12,— kan. doll.
légiszállítással	14,— kan. doll.	24,— kan. doll.
USA	8,— US $	12,— US $
légiszállítással	14,— US $	24,— US $
Anglia	3,20 font	4,80 font
Ausztria	150,— schilling	226,— schilling
Belgium	320,— frank	480,— frank
Dánia	50,— korona	75,— korona
Franciaország	37,— frank	55,— frank
Hollandia	23,— gulden	34,— gulden
NSZK	20,— DM	30,— DM
Svájc	22,— frank	32,— frank
Svédország	36,— korona	55,— korona

Minden fel nem sorolt országból az előfizetési díj a 8 dollárnak — légiposta-szállítással 12 dollárnak — megfelelő, a nemzetközi fizetési forgalomban elfogadott valuta.

Minden kedves előfizetőnknek év végén, a MAGYAR HÍREK KINCSES KALENDÁRIUM-át ajándékba küldjük meg.

Az előfizetési díjat kérjük a MAGYAR NEMZETI BANK-hoz (H—1850 Budapest) az MVSZ 232—90171—2236 sz. számlájára átutalni, vagy nemzetközi postautalvánnyal feladni. Az előfizetési

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ

Magyar Hirlap

1977 OKT 16

Zichy Mihály
festő- grafikusművésza

150 éve született Zichy Mihály

A bölcsőtől a sírig

„Igazán szerencsések azok, akiknek életrajzát nem hamisítják meg ellenséges, avagy túlzottan baráti kiegészítésekkel, vagyis ilyen balzsamozás nélkül, szellemes tollal és pontos elemzéssel örökítik meg az utókor számára. Csekélységemnek szerencsétlensége az, hogy oly sok oldalról és nyelven kódösítettek el: miért is későbbi életrajzíróm átkozott zavarban lesz a valóság fölismerésében" — írta 1876-ban *Zichy Mihály*. S ha őszinték akarunk lenni, sajnos, be kell ismernünk, hogy teljes életművét felmérő, tárgyilagos, és korunk szemszögéből értékelő monográfia megírására mindmáig nem került sor, noha számos adatfelhalmozó, avagy regényes életrajz próbálta feltárni hagyatékát.

A teljességhez az is hozzá tartozik, hogy Zichy Mihály bámulatosan termékeny mester volt, ezért csupán rajzainak száma ezrekre rúg. Ezek javarésze már életében szétszóródott *nyughatatlan pályafutásának színterein:* Bécsben, Párizsban, Szentpétervárott vagy Budapesten, ugyszintén itáliai, skóciai, meg a kaukázusi utazások során. Még a jobbik eset, amikor munkái világhírű külföldi gyűjteményekbe kerültek. De két világháború pusztítása itt sem múlhatott el nyomtalanul. Ne csodálkozzunk hát, ha alkotásainak jelenlegi lelőhelyét jelezve, ilyen kitételekre bukkanunk mindegyre: *„Eredetije ismeretlen helyen"*, vagy: *„A budapesti Szépművészeti Múzeum második világháborús vesztesége"*.

Szerencsére, történnek manapság is különös véletlenek. Mint például a Párizsban készült, annak idején Bécsben kiállított, aztán lappangó, majd Rómában újra fölbukkanó *Faust-illusztrációk* sikeres szerzeménye, melyek egy magyar műgyűjtő révén kerültek végül is a *Nemzeti Galériába*, és így egy évtizeddel ezelőtt a hazai nézőközönség elé is, egy grafikai kamarakiállítás keretében. Egyébként ezek a tollrajzok is azok közé tartoztak, amelyek addig soha nem jelentek meg nyomtatásban, eltűnésük a művészettörténet végleges, pótolhatatlan veszteségét jelentette volna.

De a kortársak és az utókor örömére, litográfiák, rézkarcok, valamint fényképek révén Zichy *rajzai már életében széles körben elterjedtek*, s ezek sorát bővítették saját tervezésű, gazdagon illusztrált albumainak nyomtatott példányai, mint valami modern kódexek. Mindezek hathatósan hozzájárultak ahhoz, hogy bravúros rajztudásának hírét öregbítsék Európa-szerte, Párizstól Szentpétervárig. Nem utolsósorban itthon is. Hiszen *Goethe, Byron*, meg a francia és az orosz költészet világhírű alkotásainak remekbe sikerült illusztrálása nyomán, a nyolcvanas évektől egyre több megrendelést kap hazulról is. A *Petőfi-, Arany-, Garay-* és *Madách*-kötetek eredetijei már akkor magyar közgyűjtemények féltve őrzött kincsei lettek, nyomtatott változataik pedig már a századforduló előtt megháromszorozták a közönség széles rétegeit.

Zichy Mihály ilyen irányú népszerűsége mindmáig zavartalan. Híven bizonyítja ezt a *Corvina Kiadó* friss könyvpremierje, melyet diavetítéssel kísért szerzői előadás vezetett be, s amelyen a termet zsúfolásig megtöltő érdeklődők úgyszólván percek alatt megvették a válogatott lapokból összeállított mappa valamennyi példányát. A köztudatban ma is elsősorban klasszicizáló, romantikus túlzásokkal teiftett rajzai révén él, akarcsak életében. Pedig ő maga rájött és be is ismerte, hogy korával nem tudott mindvégig lépést tartani és az impresszionizmustól lemaradt: *„Meggyőződtem arról, hogy az új, divatos művészetből kikoptam. Az én mostani felfogásom egy a sírból feltámadt kísértet megjelenéséhez hasonlít..."* — írta 1879-ben, bátyjához címzett levelében. *A Démon fegyvereinek* párizsi kudarca után.

Azzal is tisztában volt, hogy művészetéről *„határozott ítéletet"* alkotni valójában akkor lehetne majd, ha műveit *„egybegyűjtve láthatják"*. Ezt célozták 1897-től szülőhelyére, *Zalára* küldözgetett adományai, ahol Zichy-szobát kívánt berendezni. Ezt szolgálta 1902-ben a *Nemzeti Szalon* gyűjteményes kiállítása is, ahol végre valójában megismerhette sokrétű életművét a magyar közönség, az oly sokáig késő hivatalos elismerést pedig állami vásárlások jelentették.

Zichy Mihály 150 évvel ezelőtt, 1827. október 14-én látta meg a napvilágot a Somogy megyei Zalán. Szülőhelyén ma a *Zichy Múzeum* őrzi nevét, pályafutásának tárgyi, valamint művészi emlékeit.

A *Magyar Nemzeti Galéria* emlékkiállítással tiszteleg most előtte. E kiállítás legfőbb érdeme, hogy a lehető legteljesebben próbálja az utókor elé tárni a művész sokrétű tehetségét. Ezért kérték fel a leningrádi *Ermitázst* is a közreműködésre, amely készségesen válaszolt a meghívásra. Így a magyar közönség most *eredetiben láthatja* nemcsak a világhírű illusztrátor filozofikus töltetű remekeit, hanem az arisztokrácia rutinos szórakoztatóját is (a cárok „udvari bolondját", ahogy magát — nem keves szarkazmussal — gyakran nevezte és rajzolta) egy saját tervezésű kártyakészlet erejéig. De megismerhetjük a kritikai realistát is, leleplező erejű tábornoki-karikatúrákkal, meg az udvar dokumentarista hűségű krónikását (valóságos „fotóriporterét") báljeleneteivel, koronázási szertartásaival, vadászataival. Az erotikus rajzok szerzője mellett ott a háromméteres tekercs bravúros alkotója, aki filmszerűen, 15 jelenetben ábrázolta a muzsika mindenhatóságát. *A zene végigkísér a bölcsőtől a sírig* elnevezéssel. Ezt — mint köztudomású — *Liszt Ferencnek* ajánlotta, akit hasonló című szimfonikus költemény írására ihletett.

Wagner István

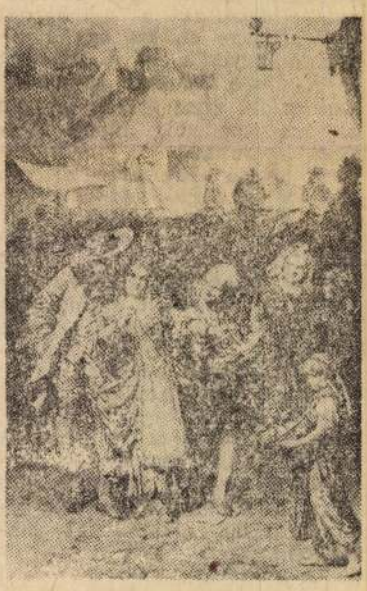

Illusztrációk Madách Az ember tragédiája című művéhez

MAGYAR HIRLAP

Felelős nincs, csak tanulság

Egy célgép kálv

Kiss János vezérigazgató beleegyezésével sor kerülhetett erre a riportra. A *Danuvia Központi Szerszám- és Készülékgyár* ama szakemberei ugyanis, akiket telefonon, majd személyesen megkerestem, jóllehet igen udvariasan, *elzárkóztak* a nyilatkozat elől. „Higgye el, kis ügy ez — mondta egyikük. — A gép alig kerül többe 200 ezer forintnál." Más valaki azzal érvelt: „A gép ma már működik, minek bolygatni a múltat."

Az olvasó ezek után nyilván gyanítja: *az ügy általános tanulsága sokkal érdekesebb*, s így fontosabb is egyedi sajátosságainál.

Történetünk 1974 közepén kezdődött. A Danuvia I. számú gyára 2. üzemének vezetői azzal a kéréssel fordultak a célgépszerkesztési osztály munkatársaihoz: állítsanak elő számukra egy, a már működőnél *korszerűbb, úgynevezett bokortörzs-viaszprést.* A berendezés elengedhetetlen tartozéka a *precíziós öntésnek*, s e technológiai megoldást csupán néhány helyen alkalmazzák hazánkban.

A régi szeretete

Kovács József konstruktőr számára nem volt idegen a megbízás, hiszen a korábbi, immár elavult gépet is ő tervezte. Rajzolt és számolt, s végül *1974 szeptemberében* közölte: a lényegesen *termelékenyebb* berendezés 270 ezer forintból megvalósítható. Az ajánlat megkérői feltehetően alaposan tanulmányozták a dokumentációt, mert választ csak *1975 elején* adtak. Ez *elutasító* volt: *drágállották a gépet.* A konstruktőr megértően bólintott, s *július végéig* kifundált egy *újabb* változatot, a viaszöntő berendezést. Aligha lehetett könnyű dolga, hiszen a viasz nagyipari öntéséről idehaza nem állt rendelkezésére szakirodalom, ráadásul, amikor a *Budapesti Műszaki Egyetem* érdekelt tanszékéhez fordult, ott csodálkoztak, mondván: fordított esetben ők éppen a Danuviát keresnék meg...

A másodikként tervezett gép ajánlati árát — *105 ezer forintot* — elfogadták. Így azután *a megrendelést 1976 februárjában már meg is fogalmazhatták.*

— A korábban használatos öntőberendezés egyszerű megoldáson alapult — mondja *Rozgonyi László*, a célgépszerkesztési osztály vezetője, s rövid gyári séta után a helyszínen mutatja be Kovács József kiszolgált konstrukcióját. Igaz, már *nem* működik, ám *„ami biztos, az biztos"*, egyelőre *az új gép mellett hagyták.*

— A folyékony viaszt a kezelők *vödrökből, kézzel öntötték* a formába. Itt aztán tényleg elmondhattuk: az a baj, hogy *télen nagyon hideg van, nyáron meg nagyon meleg van.* A viasz dermedési ideje ugyanis folyton változott, s csak nagy gyakorlattal lehetett megállapítani: mikor cserélhető a forma. A selejt aránya majdnem megközelítette az 50 százalékot...

Érdekes, hogy a gép mellett dolgozó asszonyok — a várakozással ellentétben — szerették ezt a nehéz fizikai munkát, s egyáltalán *nem üdvözölték örömmel az új konstrukciót*, amely véglegesen kiiktatja a fáradalmakat. Úgy érezték, fontosabb számukra az a „trécselési idő", amely az öntés és a hűlés között adatott, mint a kényelem és a baleseti biztonság. Kovács József új gépe megkövetelt bizonyos mechanizmusokat, tehát *tanulást* és fokozott *figyelmet* is. Végül, bár nehezen, *találtak jelentkezőt* a kezelésére.

A komplett dokumentáció 1976 végére elkészült, s június 26-án átadták a gyártmányfejlesztőknek. *Szeptemberben* — bravúrosan gyors munka után — *megkezdődhettek a kísérletek.*

— A *viasz igen kényes* anyag — mondja Kovács József. — A próbaüzemelés során kitűnt: *a hűtés nem megfelelő, magas a selejt* aránya. Kézenfekvő volt, hogy visszatérjek az első, a modernebb elgondolás megvalósítására, azaz a *présrendszerre.*

Hozzá sem nyúltak

December közepéig elkészült az új rajzok sora, majd *1977 januárjában* a módosított konstrukció is, és hozzáláttak a *második* próbaüzemhez.

A *siker* vitathatatlan volt, bár most sem ment minden simán. Miután a gépet *nem a végleges helyén* próbálták ki, hanem a kísérleti részlegben, tél lévén, sok vödör forró viaszt vittek át

---

Az Auschwitz-bizottság közgyűléséről

A békéért, a neofasizmus ellen

Visszaérkezett Lengyelországból az a delegáció, amely a Magyar Partizán Szövetség nácizmus üldözöttei bizottságának képviseletében részt vett a *Nemzetközi Auschwitz-bizottság* közgyűlésén.

A küldöttség vezetője, *Gáti Ödön*, a nácizmus üldözöttei bizottságának elnöke az MTI munkatársának adott nyilatkozatában elmondotta, hogy valamennyi európai ország delegációja jelen volt a közgyűlésen, amelyet az egykori náci koncentrációs táborban tartottak, ahol több mint négymillió ártatlan ember életét oltották ki a fasiszta hóhérok.

A továbbiakban hangsúlyozta: mi, a nemzetközi testület tagjai átéltük a koncentrációs tábor poklát, szörnyűségeit, s ez csak fokozza felelősségünket azoknak a feladatoknak a megoldásában, amelyek a nemzetközi és a nemzeti bizottságok tevékenységében előttünk állnak. Elsőrendű fontosságú, hogy *még erélyesebben lépjünk fel a békéért, a fegyverkezési hajsza megszüntetéséért, a nemzeti, a faji, a felekezeti megkülönböztetés felszámolásáért, a különböző országokban jelentkező neofasiszta törekvések ellen.* E tennivalókkal kapcsolatban teljes összhangban foglalt állást a nemzetközi bizottság, valamint abban is, hogy a háborús bűnösök felelősségre vonását meg kell gyorsítani. A tapasztalatok szerint ugyanis az NSZK-ban — sajnos — arra törekszenek bizonyos körök, hogy egyrészt kisebbítsék az emberiség elleni szörnyű bűntetteket, másrészt a bíróságok legtöbbször ilyen ügyekben enyhe ítéleteket hoznak, amelyek nem állnak arányban az elkövetett cselekményekkel.

— Évről évre növekszik a fasizmus szörnyűségeit idéző tábor látogatóinak száma, különösen sok fiatal rója le kegyeletét. Úgy véljük, ebben közrejátszik az ifjúság antifasiszta nevelése, a felvilágosító munka is. *A második világháború borzalmait, a fasizmus rémtetteit nem szabad elfelejteni.* Ez nemcsak túlélőkre, hanem a felnövekvő nemzedékekre is vonatkozik. Meg kell értetnünk a fiatalokkal, hogy — a haladó, az antifasiszta erőkkel együtt — ők is segítsék legfőbb célunk, a háborútól, a fasizmustól mentes világ megteremtését.

— Elhatározta a közgyűlés, hogy a jövőben lehetővé teszi az egyéni tagságot is olyan országok esetében, ahol nincs önálló szervezete a volt auschwitzi foglyoknak.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 387-748, 340-726

1977 OKT 16
HAJDU-BIHARI NAPLÓ

Zichy Mihály festő-grafikusművész

1021

Kettős élet örvényében

Zichy Mihály

A Bécsből áramló érzelmes festészet hazai csendjét a negyvenes évek vége felé merész hangú festmények zavarják meg, igazi, felfokozott indulatokkal telített romantikus képek. Zichyről, a *festőről* ekkor vesz tudomást Magyarország. Bár Waldmüllernél tanult, érzésvilága idegen a bécsi iskolától, az 1847-ben festett *Mentőcsónak* hangvétele Delacroix „Dante csónakjá"-nak szellemét idézi, a szenvedélyek, a drámai effektusok feszültségét. Egy önálló magyar festői irányzat kibontakozását sejtette a festmény, de a kezdeményezés elveszett az 1848/49-es szabadságharc zajában, majd tragikumában.

Zichy Mihály egy több évszázados múltra visszatekintő család fiaként született a Somogy megyei Zalában, százötven évvel ezelőtt, 1827. október 14-én. Veszprémben, majd a pesti piaristáknál végzi iskolai tanulmányait. Alig múlt 19 éves, amikor az osztrák fővárosban Waldmüllernél tanul. Itáliai útra indul, de a 20 éves ifjút 1847-ben újra Bécsben találjuk. Katalin nagyhercegnő európai körútja során itt tartózkodik, s Waldmüller ajánlására rajzórákat ad a hercegi családnál, sőt elkíséri őket Szentpétervárra is. Két év múlva azonban megszakadnak a kapcsolatok, s a nélkülözések évei következnek. Mint fényképretusőr tartja fenn magát. Visszatért volna hazájába, ha korábban itthon jobban megbecsülik, s az országra nem nehezednék a politikai elnyomás béklyója. Zichy, néhány évet leszámítva, halála percéig a címek krónikásának a szerepét vállalta. Az udvar fényűzése erre bőven nyújtotta a lehetőségeket. A koronázások, bálok, a látványos vadászatok, díszebédek s hadgyakorlatok alkalmával Zichy ezerszámra készítette a vázlatokat, melyeket műtermében hihetetlen gondossággal, pontos, részletező s virtuóz kidolgozással továbbfejlesztett. A grafikák aztán pompás kötésű albumok temetőjébe kerültek, nagy részük ismeretlenül kallódott el vagy semmisült meg. Mérhetetlenül sok rajzából és akvarelljéből csak kis töredék került a közönség elé. Önálló alkotásra alig maradt ideje. Ha szabadult a cári parancsoktól – mint pl. párizsi éveiben – a liberalizmus eszméi foglalkoztatták, s régi vágyait valósította meg, nagyméretű képeket festett vászonra, tollrajzokat készített Goethe Faustjához s Petőfit illusztrálta. Rajzaiban a tartalomból s nem a látványból indult ki ; ez a szemléletmód eleve az illusztrálás felé fordította figyelmét, azonban sok alkotása messze túlmutat ezen, s önálló művek, mint pl. Richelieu kedvese. a Nőrabló Faun, Byron Don Juanjához készült grafikák, a Hídavatás, Az ünneprontók. Az olajfestéshez Pétervárott nagyon ritkán volt ideje. Két évtizednek kellett eltelnie, hogy Párizsban megfesse a Koporsólezárást s a Mentőcsónakot s újabb három évtizednek, hogy elkészülhessen a Démonok fegyverei, a Hulló csillagok és a Kísértetek órája című sok vitát kiváltó vásznaival, ugyancsak a francia fővárosban. Zichy itt pénzzel is támogatta a politikai mozgalmakat, hatalmas műtermet s lakást tartott fenn, leányai is gyakran látogatták. Egyre súlyosabb adósságokba keveredett s egy időre hazatért zalai birtokára. A hazai körülmények azonban visszakényszerítették a cári udvarba, ahol már várták Zichyt virtuóz grafitjára és ecsetjére szabott krónikás feladatok. Néha még jelmezek tervezését is elvállalta az udvari dámáknak s a karikatúrák mellett pikáns rajzokkal is szórakoztatta a cárt és szűkebb környezetét. A *Breviarium eroticum* azonban a szexuális élet negatív oldalait is feltárta, messze túlmutatva a csipkelődő célzaton, mert könnyen iramló vonalai nemcsak a női testek szépségeit, hanem a nők, főleg az udvari alkalmazottak s a jobbágylányok kiszolgáltatottságát is elárulták. A könnyed és szellemes rajzok és akvarellek láttán csak kevesen tudták, hogy Zichyben egy másik művész is lakozik, aki nemes eszmékért küzd, aki a haladó orosz értelmiség köréből megszervezi a *Les Vendrediens* (a „Péntekiek") társaságát, hogy segítsék a nélkülöző művészeket. Zichy e korszakában a tipikus vonások éles kiemelésével igen közel került Fedotov felfogásához.

Zichy hangulatát mindvégig beárnyékolta a szabadságharc bukása. Azok körében élt, akik „ennek a kataklizmának a záróakkordjainál statisztáltak". De erről nem nyilatkozhatott, csak áttételesen. Ezért az orosz nép történelmének tragikus lapjaihoz menekül, kőrajzokkal illusztrálja Igor énekét, megragadják képzeletét az orosz–török háború rettenetei, a lovasharcok anatómiailag is súlyos rajzi feladatai, Puskin és Lermontov tragikus élete. Majd Gogol Bulyba Tárászának olvasásába mélyed, keresve a sorok vizuális megfelelőjét. Rajzkészsége Gautier szerint Gavarni, Goya és Doré zsenialitásával vetekedett. Közben haza is küldött grafikákat, így pl. Az ember tragédiájához nagyméretű szénrajzokat, Arany balladáihoz még egész oldalas képeket is, mint pl. a méltán közismert Hídavatás és Az ünneprontók című tusrajzokat.

Élete végén a Krímben rajzol, de már beteg, megviselte a hat évtizedes cári szolgálat. Az udvar lármája, intrikái és pletykái elől, amikor csak teheti, a finnországi Lachtán épült faházába vonul vissza, ahol hűséges tanítványának, Anna Guszevának a gondozására is számíthat. Tanúja még az 1904-es orosz–japán háborúnak, megéri az 1905-ös véres vasárnapot s a Patyomkin-felkelést, de testét már csontvázzá sorvasztja a betegség. Pétervárott hal meg 1906. február 29-én. A Műcsarnokban ravatalozták fel, miközben a fővárosban hatalmas munkástüntetések zajlottak le s kora délután temetésén, 1906. március 19-én rendőrkordonok őrizete mellett kísérték utolsó útjára.

Zichy sohasem mondott le humánus eszméinek hirdetéséről, egész életében várta a torz társadalmi rendszerek összeomlását s ennek eljöttét fanatikus hittel igyekezett siettetni.

Dr. Tóth Ervin

Fokozó
növekvő feladatok

A Szovjetunió mezőgazdaságának jubileumi éve

A XX. század elején Oroszország mezőgazdasága Európában a legelmaradottabb volt. A földet főként emberi és állati erővel művelték. A mezőgazdasági lakosság — amely az ország lakosságának túlnyomó többségét alkotta — nagyon alacsony színvonalon élt, éhség és mérhetetlen szegénység volt az osztályrésze.

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom új utat nyitott Oroszország mezőgazdaságának fejlődése előtt is. A földet állami tulajdonba vették és örök használatra a parasztságnak adták. Ezzel egy időben szakosított mintagazdaságokat szerveztek: állattenyésztő, gabonatermesztő és cukorrépa-termesztő állami gazdaságokat hoztak létre. Ezek a gazdaságok a kollektivizálás idején nagyüzemi példaképek voltak, tenyészállatokkal és minőségi vetőmagvakkal látták el a megalakuló kolhozokat és az újabb állami gazdaságokat.

Az eltelt 60 év alatt számos párt- és kormányhatározat segítette elő a szocialista mezőgazdaság kibontakozását és fejlődését.

A feladatokat és azok végrehajtásának feltételeit az ötéves tervekben írták elő. Az ipari és technikai háttér erősödésével, a biológiai tudományok fejlődésével párhuzamosan erősödtek meg a szovhozok és kolhozok. Az összes mezőgazdasági termék, csökkenő dolgozói létszám mellett, 60 év alatt 4,4-szeresére emelkedett.

A Szovjetunióban a mezőgazdaság az ipar mellett a legfontosabb népgazdasági ágazat. A nemzeti jövedelem egyharmada itt termelődik, termékeinek közel 70 százaléka kerül az ország kereskedelmi forgalmába, több mint 20 millió dolgozót foglalkoztat. A nép életszínvonalának emelésében, az ipar egy részének nyersanyaggal történő ellátásában nélkülözhetetlen szerepe van.

A szovjet mezőgazdaság fejlődésében kiemelkedő állomást jelentett az SZKP KB 1965. évi márciusi plénuma, amely meghatározta a mezőgazdaság fejlesztésének komplex programját. Ebben a programban a következő célok megvalósítását tűzték ki:

— szilárd gazdasági feltételek létrehozása a kolhozok és szovhozok bővített újratermeléséhez;

— a belterjesítés következetes megvalósítása;

— a tudományos-technikai

Mindemellett a mezőgazdasági feladatok megoldását ebben a hatalmas országban több tényező bonyolulttá és nehézzé teszi. Az ország több mint 22 millió négyzetkilométerre terjedő területéből 546 millió hektár művelhető mezőgazdaságilag. Ennek jelentős része csak megfelelő előkészítés után alkalmas szántóföldi művelésre. Ilyen előkészítő munkák a meliorációs folyamatok. Például: a talajjavításra és öntözésre fordított 27 milliárd rubel eredményeként a IX. ötéves terv időszakában 10 millió hektárral bővült a növénytermesztés vetésterülete.

Nagy eredménye a szovjet agrárpolitikának Kazahsztán bekapcsolása a gabonatermelésbe. Ez a terület 1976-ban 20 millió tonna gabonát adott az államnak, amely több volt, mint az Ukrajnában felvásárolt mennyiség. Kiemelkedő sikerek születtek a közép-ázsiai köztársaságokban, ahol 1971 és 1975 között évi átlagban 7,7 millió tonna gyapotot termeltek.

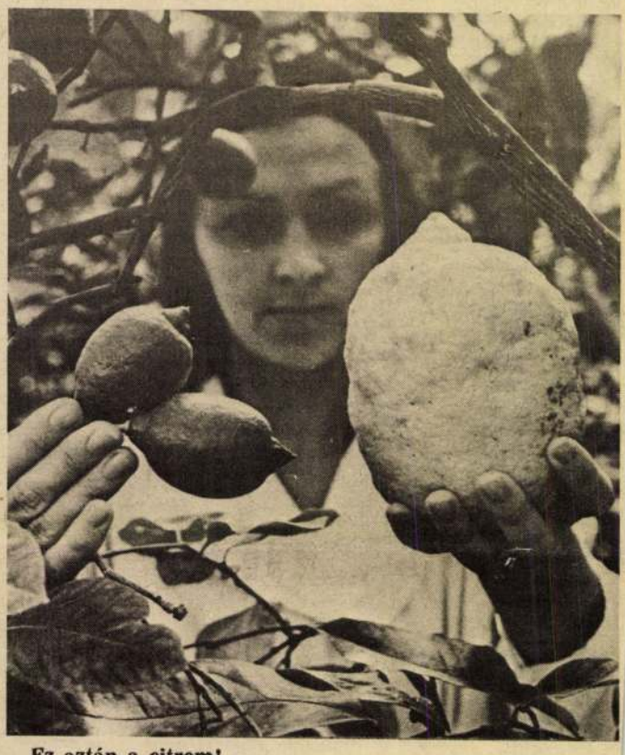

Ez aztán a citrom!

Súlyos problémát jelentenek a gazdálkodás szempontjából a nehéz éghajlati viszonyok. Az ország területének 58 százaléka hideg vidék, 15 százaléka sivatag és csak 26 százalékán kedvezőek a feltételek. A csapadék 85 százaléka alig hasznosítható, ami azt eredményezi, hogy a ter-

remtettek a szovjet nép anyagi és kulturális életszínvonalának emeléséhez.

A szovjet nép magas életszínvonalát jól példázza az egy főre jutó fontosabb élelmiszerek fogyasztása 1975-ben. Hús és húskészítményekből 57 kg-ot (hal nélkül), kenyérgabonából 141 kg-ot, tejből 193 kg-ot, tojásból 215 db-ot, zöldségből 87 kg-ot és gyümölcsből 37 kg-ot fogyasztottak. Azzal számolnak, hogy a táplálkozásban mégjobban előtérbe kerülnek az állati eredetű fehérjék és a vitaminokban gazdag zöldség- és gyümölcsfélék. Ezért az állattenyésztés fejlesztésére, valamint a gyümölcs- és zöldségtelepítésre megkülönböztetett figyelmet fordítanak.

Mindezek mellett azonban meg kell állapítani, hogy az eddigi eredmények nem elégítik ki a fokozott igényeket és nem felelnek meg a rendelkezésre álló lehetőségeknek.

A mezőgazdasági fejlesztés 1965-ben kidolgozott hosszú távú komplex programját a történelmileg is jelentős XXIV. és XXV. pártkongresszuson továbbfejlesztették és a feladatokat a szakosítás, a terület, tőke és szellemi kapacitás koncentrálásának programjával egészítették ki. A párt központi bizottságá-

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 387-748, 340-726
1977 OKT 16
CSONGRÁD MEGYEI HÍRLAP

Zichy Mihály festő grafikusművész

1021

Emlékezés Zichy Mihályra

Százötven éve — 1827 októberében — született Zichy Mihály.

A reformkor forradalom előtti Pestjére került nyíltszemű fiú pályája iránti elhivatottságát hamar felismeri. Művészi fejlődésének útjára Waldmüller terelte. Új mestere az akadémizmussal szemben vívott harcában az élő természet hű tükrözését vallotta a festészet feladatául. Megerősítette Zichyt abban a hajlamában, hogy a képnek gondolatot kell kifejeznie. Zichy Mihály már első képével a „Mentőcsónak"-kal a francia romantika bátor hangját üti meg. E kép — amelyhez rokon törekvést hiába keresünk a magyar festészet történetében — hatalmas sikerét annak köszönhette, hogy az átélés bensőségét, megrendítő igazságát éreztetni tudta a tömegekkel.

Waldmüller tanácsára elvállalja az orosz cár unokahúgának tanítását.

Zichy útravalóul magával vitte Szentpétervárra a családi házban szerzett humanista műveltségét és forradalmiságát. A francia forradalomban születő „emberi jogok" érvényesítése: ez Zichy zsinórmértéke. A börtönben sínylődő Táncsics Mihály megfestésével félreérthetetlenül állt ki a magyar nép szabadságharca mellett. Meg nem alkuvó magatartása és az udvari intrikák következtében hosszú évekig mint fényképészretusőr keresi kenyerét — keservesen: „Nappal mesterember vagyok, estéimet szentelhetem művészetemnek" — írja ekkor anyjának. Ebben a legnehezebb időszakában erősödik meg az orosz néppel való kapcsolata: az orosz festőkollégákkal való barátsága és egy orosz orvos lányával kötött házassága révén.

Forradalmi eszméket valló műveinek sorozatával Zichy Mihály egyedülálló alakja a magyar festészeti múltnak. Az inkvizíció embertelenségeit, a parasztháborút, Luther forradalmi fellépését, a főurak képmutató életét, udvari szolgalelkűségét s a despoták háborúinak borzalmait festi, tántoríthatatlan következetességgel. A „Rombolás géniuszának diadala" című képe korábban ezt a kritikát kapta: „Meggondolatlan, lázító, izgat társadalmi rendünk és biztosított jogaink ellen".

Legmaradandóbb művészi értékét illusztrációi képviselik. Az orosz írók közül Lermontovnak két művét illusztrálta: Korunk hősét és a Démont. Gogol, Rusztaveli, Goncsarov műveinek illusztrációi ismertek és kedveltek voltak korában.

Az erőteljes Madách-illusztrációk után Jókai és Garay egy-egy műve foglalkoztatja, de legérettebb munkáit Arany János balladáihoz készítette. Arany és Zichy az emberábrázolás mély és drámai hangját ütik meg ezekben a témákban, a lélekábrázolás igényével és a társadalom kritikájával.

Illusztráció Garay Obsitosához (KS Fotó)

Kortársai, orosz festőtársai is nagyra értékelték művészetét és emberi lényét: „Sok külföldi művész látogatott már meg bennünket, sokan évtizedeket töltöttek el közöttünk, de soha velünk össze nem olvadtak, soha nem tudták magukat megszerettetni. Zichy más ember volt. Senki oly hévvel nem védelmezte pályatársait, mint ő. Állása elég alkalmat nyújtott volna neki, hogy saját céljai felé törekedvén másoknak ártson, befolyását, erejét velök éreztesse. Ilyen árnyfoltot Zichy életében hiába kerestünk. A mi művészeink tudnak róla, s illetékesebb ítélőbírák e tekintetben akárkinél" — így írnak az őt búcsúztató pétervári festőkollégák.

Gazdag, sokrétű életművének méltatói rámutattak: művészetével a haladás eszméit szolgálta, és mint zseniális illusztrátor, virtuóz akvarellista, s a rajz felülmúlhatatlan mestere eredetien és hatalmasan emelkedik ki a magyar festészet történetéből.

BÉNYI LÁSZLÓ

benne állott az előadóművé-
ki kellett hámozódnia és meg
t, ami a mai emberhez kö-
beszélgettem ezekről a kér-
venként valamennyi szerepét
fejlődik. Én is vallom: min-
kell venni, újra elemezni. Ha
művet, amit — mondjuk — 5
t azt a művet, amit csak is-
romban megtalálja azt, aho-
jra, — a pillanatnyi igények-
egy negédes, romantikus kor-
t dolgoznak, küzdenek, hogy
z új világot. Ez sok-sok sal-
életformájáról. Nincs idejük,
llgatni bizonyos dolgokat. Az
t.

a líra is, a szellem is, a lé-
kell értened — mindez át-
ha Bartók művészetével fog-
zett bele soha részletekbe.
szem előtt. Sűrű a művésze-
ez az az útmutató abban,
sinálnia kell! Soha nem vesz-
szletekben, mindig a mű ve-
rra kell tekintettel lennie.
s mai zenekultúra Bartók és

zoknak a reprezentánsoknak,
k a zeneszerzőknek, hanem
n sokat koncerteztem vele,
z felfogását a zeneművészet-
ról, hanem a művek előadá-
tanítom és hirdetem mind
kség van arra, amit Bartók-
rtók művészetéből, mint ne-
ell és tovább adni szükség-

unk 1972-ben a „Kiváló mű-
próbaterembe hívják.

SZABÓ ENDRE

SZALAY FERENC: ÚTON

Zichy Mihály

„Falusi szerelmesek" Diópác

15,5 x 12 cm J. l. b.: Zichy

Kiáltási ár: 3000 ft.

BÁV 44.Képaukció Budapest,1977.december

Zichy Mihály (1827-1906)

„Illustrácié" barna tinta 7,5x7,5 cm

t. l. b. Zichy

Vizialtási ár: 3000 ft.

BÁV 44.Képaukció Budapest,1977.december

Zichy Mihály, grafikus

Zichy Mihály-kiállítás nyílt meg a Nemzeti Galériában

Zichy Mihály születésének közelgő 150. évfordulója alkalmából *emlékkiállítást* nyitottak meg szerdán a *Nemzeti Galériában*, ahol a galéria és a leningrádi Ermitázs gyűjteményéből válogatott mintegy 150 rajzot, akvarellt, litográfiát mutatnak be.

A tárlaton láthatók Zichy Mihály rajzaival illusztrált kiadványok, többek között régi orosz eposzok, Arany-balladák. Érdekességek Zichy Mihály vázlatkönyvei, a cári udvari megrendelésre készült játékkártyái. Először szerepel a kiállításon egy freskóterv, A zene elkíséri az embert a bölcsőtől a sírig címmel, amely az Ermitázsból érkezett az emlékkiállításra.

– Zichy Mihály-kiállítás

7.

Népszabadság, Bp. 1977 márc. 22.

Zichy Mihály, festő

Reprodukciók c. mű

↓

–: Most jelent meg 8

Népszabadság Bp. 1977 ab. l. 20.

Zichy Mihály, kisb

Sok száz esemény között válogathatunk. Gyönyörű a budapesti és a moszkvai gyűjtemények anyagából rendezett Zichy-kiállítás a Várban. Arany János balladái és Zichy Mihály illusztrációi szinte összeforrottak. Költő és grafikus művészetének, közös gondolatának csodálatos egysége. Így van ez Goethe Faustjának illusztrációjánál is. A rajzok szinte megszólalnak, és majd mindegyik grafika alatt egy-egy odakívánkozó idézet a műből. Németül. Gót betűkkel. Aki érti, érti, aki nem, az nem. Hogyan is írta a program? „Fokozottabban figyelünk a múzeum és a közönség kapcsolatára..."

S. M.: Közfigyelmetlenség

8.

Népszabadság, Bp. 1977 okt. 26.

Zichy Mihály, festő

GALÉRIA PÓDIUM. A Magyar Nemzeti Galériában ma délután 4 órakor a Zichy Mihály-kiállításhoz kapcsolódóan zenés irodalmi előadás lesz Faust az irodalomban és a zenében címmel. Közreműködik Kállai Ferenc, Cserhalmi György, Bartha Alfonz, Vámos Ágnes, Szumrák Vera és Nagy Zoltán. A Galéria kiállításai a rendezvény miatt csak fél 4-ig tekinthetők meg.

– : Hk

8.

Népszabadság, Bp. 1977 ápr. 29.

Zichy Mihály, grafikus

A Corvina Kiadó két új kiadvánnyal jelentkezik a szeptember 17—25. közötti III. képzőművészeti világhéten. A látás iskolája címmel tanulmányokat tesznek közzé a vizuális esztétikai nevelésről a Művészet és elmélet sorozat legújabb kötetében. Új mappával gazdagodik a Magyar grafikusok sorozat. *Zichy Mihály* legszebb rajzaiból kap kézhez válogatást az olvasó *Berkovits Ilona* művészettörténész esszéjével együtt. A kiadó ezzel a mappával emlékezik meg a művész születésének 150. évfordulójáról.

—: A látás iskolája

2.

Esti Hírlap, Bp. 1977 szept. 8.

Zichy Mihály, grafikus

-: A Tragédia illusztrátora 6.

Esti Hirlap, B... 21.

Zichy Mihály

Kaposvár városára hagyta Rippl Rónai Ödön muzeummá átalakotott házát és az abban kiállitott müveket.
Kun Imre: "Rónai gyüjtemény" cimmel felsorolja a kiállitáson szereplő müvészeket, illetve alkotásaikat.
Munkácsy Mihály, Mészöly Géza, Bihari Sándor, Liezenmayer Sándor, Barabás Miklós, Székely Bertalan, Zichy Mihály, Cauzik József és Naticska Jenő.
A kiállitás többi résztvevőjét l.:Rippl Rónai József és Zemplényi Tivadar nevénél.

A HÉT, Bp. 1921. febr. lo.
XXXII. évf. 5. sz. 77-78. lap.

Zichy Mihály, grafikus.

— ZICHY MIHÁLY-MAPPÁT jelentetett meg a Corvina Kiadó; az új kiadványt ma fél 6-kor a Nemzeti Galériában diavetítéssel illusztrált előadáson mutatják be. Ma nyílik meg a galériában a Zichy Mihály születésének közelgő 150. évfordulójára rendezett emlékkiállítás is.

8.

Népszabadság, Bp. 1977 szept. 21.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 387-748, 340-726

KELETMAGYARORSZÁG

1977 OKT 16

Zichy Mihály
Festő-grafikusművész

KM VASÁRNAPI MELLÉKLET

1021

Zichy Mihály

Százötven éve, 1827 októberében született a Somogy megyei Zala községben Zichy Mihály. A reformkor forradalom előtti Pestjére került nyíltszemű fiú pályája iránt elhivatottságát hamar felismeri, és szívósan ellenszegül a családi tradíciónak, amely belőle is megyei hivatalnokot akar faragni. A város telve volt az új értelmiséggel, haladókkal, akik már széltében lázasan tárgyalták, az európai polgári demokrácia új eszményeit, s a nemzeti függetlenség kívásának nagy szükségét.

Művészi fejlődésének útjára bécsi mestere, Waldmüller terelte. Új mestere az akadémizmussal szemben vívott harcában az élő természet hű tükrözését vallotta a festészet feladatául. Megerősítette Zichyt abban a hajlamában, hogy a képnek gondolatot kell kifejeznie. Zichy Mihály már első képével, a „Mentőcsónak"-kal a francia romantika bátor hangját üti meg. E kép — amelyhez rokon törekvést hiába keresünk a magyar festészet történetében — hatalmas sikerét annak köszönhette, hogy az átélés bensőségét, megrendítő igazságát éreztetni tudta a tömegekkel. Ezt a Géricault és Delacroix felé mutató erőteljes kezdetet egy „szerencsés" véletlen tereli más irányba: Waldmüller tanácsára elvállalja az orosz cár unokahugának tanítását.

Zichy útravalóul magával vitte Szentpétervárra a családi házban szerzett humanista műveltségét és forradalmiságát. A francia forradalomban születő „emberi jogok" érvényesítése: ez Zichy zsinórmértéke. Az ember szabadon és egyenlő jogokkal születik és ilyen is marad. Ezt a felfogását a cári udvar légkörében, az udvari festő robotmunkája közepette is megőrzi, amit ebben az időben készült rajzai, a „Szibériai fogoly", a „Szörnyű viszontlátás" és politikai karikatúrái bizonyítanak.

I. Miklós cárnak nyíltan tagadja meg 1849-ben a Zichy nevű császári biztossal való bárminemű közösségét, mert az az elnyomók oldalára állott. A börtönben sínylődő Táncsics Mihály megfestésével félreérthetetlenül állt ki a magyar nép szabadságharca mellett. Meg nem alkuvó magatartása és az udvari intrikák következtében hosszú évekig mint fényképészretusőr keresi kenyerét — keservesen: „Nappal mesterember vagyok, estéimet szentelhetem művészetemnek" — írja anyjának. Ebben a legnehezebb időszakában erősödik meg az orosz néppel való kapcsolata: az orosz festőkollégákkal való barátsága és egy orosz orvos lányával kötött házassága révén.

Forradalmi eszméket valló műveinek sorozatával Zichy Mihály egyedülálló alakja a magyar festészeti múltnak. Az inkvizíció embertelenségeit, a parasztháborút, Luther forradalmi fellépését, a főurak képmutató életét, udvari szolgalelkűségét s a despoták háborúinak borzalmait festi, tántoríthatatlan következetességgel. A „Rombolás géniuszának diadala" című képe korábban ezt a kritikát kapta: „Meggondolatlan, lázító, izgat társadalmi rendünk és biztosított jogaink ellen."

Legmaradandóbb művészi értékét illusztrációi képviselik. Az orosz írók közül Lermontovnak két művét illusztrálta: Korunk hősét és a Démont. Felkereste a költő száműzetésének és halálának helyét, bejárta a Kaukázust, hogy népét és táját megismerje. Itt készítette el „Kaukázusi jeleneteit", megörökítve az itt élő népek színes viseletét, szokásait és mondáit, Gogoly, Rustaveli, Goncsarov műveinek illusztrációi ismertek és kedveltek voltak korában. Lermontov Korunk hősének kiadása a Szovjetunióban Zichy illusztrációival is megjelent.

Az erőteljes Madách-illusztrációk után Jókai és Garay egy-egy műve foglalkoztatja, de legérettebb munkáit Arany János balladáihoz készítette. Ezek a balladák a magyar múlt népi életének fonákságait mutatják be, az önmagára, indulataira hagyott nép áldozatait. Ágnes asszonyt, Dalos Esztit, Szőke Pannit a feudális világ társadalmi törvényei viszik bűnbe. A társadalom felelőssége elmosódik, a problémák megoldatlanok és így az egyén tragédiájához vezetnek. Arany és Zichy az emberábrázolás mély és drámai hangját ütik meg ezekben a témákban, a lélekábrázolás igényével és a társadalom kritikájával.

Zichynek különös kedve tellett a balladák dramatizált történéseiben. Vérbő romantikus kedvvel szabadította fel magát ezekben a rajzokban minden illusztrátori szokványtól.

Kortársai, orosz festőtársai is nagyra értékelték művészetét és emberi lényét: „Sok külföldi művész látogatott már meg bennünket, sokan évtizedeket töltöttek el közöttünk, de soha velünk össze nem olvadtak, soha nem tudták magukat megszerettetni. Zichy más ember volt. Senki oly hévvel nem védelmezte pályatársait, mint ő. Állása elég alkalmat nyújtott volna neki, hogy saját céljai felé törekedvén másoknak ártson, befolyását, erejét velük éreztesse. Ilyen árnyfoltot Zichy életében hiába kerestünk. A mi művészeink tudnak róla s illetékesebb ítélőbírák e tekintetben akárkinél." — Így írnak az őt búcsúztató pétervári festőkollégák.

Gazdag, sokrétű életművének méltatói egytől egyig rámutattak, hogy nagy művészetével a haladás eszméit szolgálta és mint zseniális illusztrátor, virtuóz akvarellista, s a rajz felülmúlhatatlan mestere eredetien és hatalmasan emelkedik ki a magyar festészet történetéből. Művészete egyetemes viszonylatban is maradandó értékű.

Bényi László

Rajz az aradi emlékalbumba.

Illusztráció Garay Obsitosához.

retlen előttünk. Családunk kibővült, nincs különbség gyermekeink, menyünk és vejünk között, egyformán szeretjük őket, így egész a család. Fiam, amint leszerelt, megnősült. Nem laknak ugyan velünk, de mindennap találkozunk. Hazajönnek, mintha az igazi otthon mégiscsak a szülői ház lenne. Hogy mit csinálok szabad időmben? Ha van egyáltalán! Amikor a gyárból hazamegyek, mozgalmas, lüktető élet vesz körül. Én ápolom idős szüleimet is. Mert ők sem maradtak magukra. Igy nálunk egy fedél alatt él nagy megértésben három generáció.

A szülők magukra maradása bizony sokszor belső nyugtalanságot, lehangoltságot okoz. Sok múlik azon, kik miként tudnak úrrá lenni a megváltozott körülményeken. Mennyire sikerül magukat erre felkészíteni. Sokat tehet ilyen esetben a kisebb közösség, a munkahelyi kollektíva is. Jó légkörben a legfásultabb asszony se számolja évekkel előbb a napokat a nyugdíjba vonulásáig, hanem kedvvel, örömmel végzi munkáját.

BENKEI ISTVÁNNÉ: „...nekünk mégis csak több öröm jutott az életben..."

BENKEI ISTVÁNNÉ, a Nyíregyházi Dohányfermentálógyár betanított munkásnője ilyen közösségre talált. Jó kedélyű, szorgalmas, megértő munkatársai felvidították a legválságosabb időszakában is. Nem tagadja ugyanis: kikiszökkent a könny a szeméből, amikor csend volt a házban, amikor a három lány elhagyta a családi tűzhelyet, férjhez mentek. Szerencsére csak a kezdetben érezte magát rendkívül magányosnak. De most is szorongás fogja el, ha rágondol: fia is nemsokára bevonul katonának. Pedig tudja, a fiúknak ez jót tesz, szükségük van rá — jegyezte meg beszélgetés közben, mintha ezzel is vígasztalta volna magát.

— Nagyon fog hiányozni, de ha nem viszik messzire, gyakran láthatom majd. Szerencsések vagyunk viszont, hogy lányaink itt laknak Nyíregyházán. Ennek köszönhetjük, hogy a magányosság érzése nem ért utol bennünket. Érezzük, hogy a gyerekeknek még most is szükségük van ránk. Unokáinkat gyakran gondjainkra bízzák. A szülő egyébként se tud elszakadni a gyerekektől, gondjaikat, problémáikat, netán kudarcaikat épp úgy átélik, mintha sajátjuk lenne. De az örömökben is osztoznak. Egyik lányom a közelmúltban Spanyolországba utazott a Volán táncegyüttesével. Gondolatban vele voltunk az indulástól a hazaérkezésig. Izgultunk, hogy az úton ne essék baja és szurkoltunk az együttes sikeréért. Ilyen helyzetben igazán nincs időnk töprengeni a magányosságon, ami tulajdonképpen nincs is.

— Férjemmel, ha tehetjük, kimegyünk a sóstóhegyi telkünkre, ez a kikapcsolódás, a pihenés, és nyáron a nagy családi összejövetelek színhelye. S ha ilyenkor végignézünk a kibővült családon, eszünkbe jut: nem volt könnyű a gyermekeket felnevelni, de nekünk mégis csak több öröm jutott az életben.

— Soha nem volt teher a nagy család. Nem mondhatom, hű de sokat dolgoztam. Nem voltam soha agyonterhelve — valótta rendkívüli szerényen *Dömötör Elekné*, a városi rendelőintézet laboratóriumának csoportvezető asszisztense, aki felelősségteljes beosztása, és jelentős társadalmi munkája mellett négy gyermek édesanyja. Az okosan szervezett családi rendben — ahol mindenkinek megvan a maga feladata, ahol a gondokat a gyerekekkel is megosztják, ahol nincs és nem is volt vasfegyelem, ahol a családi ünnepek, együttlétek mindig mindenki számára emlékezetesek maradnak — egy olyan atmoszféra teremtődött, amely már most is láttatja: ha a gyerekek ki is lépnek a családi körből, ha egy szép napon megfogyatkozik is a család, a gyerekekben élő élmények, a szülőtisztelet és szeretet mindig visszahozza őket a szülői házba.

— A mi családunkban minden korosztály képviselve van. Két fiúnk egyetemista, az egyik ötödéves orvostanhallgató, a másik a Veszprémi Vegyipari Egyetemen tanul, van egy harmadik gimnazista, és egy hatodik általánosba járó leányunk. Eddig úgy éltünk, mint a többi családok. Voltak gondjaink és sok-sok örömünk, s ezek a gondokat is mindig széppé tették. Nem volt nálunk sem könnyű időszak, amikor fiaink egyetemre kerültek. Én az első hetekben folyton az ablakot lestem és dobogó szívvel vártam a postást, hátha levelet kapunk. Főzés közben is, mintha csodát vártam volna, szemem az utcán volt, vártam, hogy hazajönnek a gyerekek. Idővel a vízióim is elmúltak, ha netán hasonló külsejű fiatalembert láttam, egy pillanatra fiaimat képzeltem magam elé. E nehézségeken azonban átsegített a család, a kiegyensúlyozott légkör és nem utolsósorban a jó munkahelyi közösség. Tulajdonképpen nem is fogyatkozott meg a család. Hétvégeken majdnem mindig együtt voltunk, s akkor olyan volt a lakásunk — jó értelemben — mint egy felbojdult méhkas. Csitítani kellett a lányokat, fiúkat, mert bérházban lakunk, legyenek hát tekintettel másokra is. Titokban pedig szívből örültem a vidámságnak, a nagy megértésnek, az őszinte testvéri szeretetnek.

— Fiaink lassan kikerülnek az egyetemről, a kisebbik Nyíregyházán, a gumigyárban szeretne elhelyezkedni, tehát majdnem biztos, hogy ő a közelünkben lesz. De egyébként sem jelenti az életbe való kilépésünk azt, hogy az eddig oly összetartozó családból ezek után ők kiválnak. Családunk népesebb lesz, leendő társaikat úgy választották meg, hogy máris családunk szeretett tagjaivá váltak.

— Férjemmel mindig úgy éreztük, hogyha értelmetlen szigorúsággal a gyerekeket zárkózottá, visszahúzódóvá tennénk, s ha akaratunkat rájuk erőszakolnánk, idővel a terhükre lennénk. Úgy érezzük, sikerült ettől megóvni magunkat és a gyermekeinket. Örülünk, hogy e népes család még népesebb lesz, és az összetartó erő sem csökken. Mi lehet a szülőknek a legnagyobb öröm, ha nem az, amikor látják, hogy gyermekeik szakmai és egyéni életükben boldogok! Nem akarjuk őket a továbbiakban sem befolyásolni, akaratunkat rájuk erőszakolni. Önállóak, maguk alakítják az életüket, ahogyan azt ők elképzelik.

— Mi „öregek" pedig új terveket szövünk. Tanulni szeretnénk, továbbképezni magunkat. Nagyon eseményes évek várnak még ránk...

DÖMÖTÖR ELEKNÉ: „...leendő társaikat úgy választották meg, hogy máris családunk szeretett tagjaivá váltak..."

Sokan nehezen viselik el a családi légkör változását, s aki valóban megadja magát és átadja a szorongásnak, az eleve védtelenül indul az új korszak felé. Aki viszont megőrzi belső harmóniáját, az sértetlenül éli át a legszűkebb környezet változását. Igaz, sértetlenül, de nem megrázkódtatás nélkül.

Szöveg: **Soltész Ágnes**

Képek: Hu[illegible]

Magyar Hirdető
Sajtófigyelő
1977 OKT 16
DUNÁNTULI NAPLÓ

1021

Zichy Mihály

Százötven éve, 1827 októberében született a Somogy megyei Zala községben Zichy Mihály.

A reformkor forradalom előtti Pestjére került nyílt szemű fiú pályája iránti elhivatottságát hamar felismeri, és szívósan ellenszegül a családi tradíciónak, amely belőle is megyei hivatalnokot akar faragni.

A festészet iránt „a pislogó parazsat Marastoni lobbantotta lángra bennem" — így emlékezik Zichy első mesterére, akitől kezdő művészi önbizalmát kapta.

Művészi fejlődésének útjára bécsi mestere, Waldmüller terelte. Új mestere az akadémizmussal szemben vívott harcában az élő természet hű tükrözését vallotta a festészet feladatául. Megerősítette Zichyt abban a hajlamában, hogy a képnek gondolatot kell kifejeznie. Zichy Mihály már első képével, a „Mentőcsónak"-kal a francia romantika bátor hangját üti meg. Ezt a Géricault és Delacroix felé mutató erőteljes kezdetet egy „szerencsés" véletlen tereli más irányba: Waldmüller tanácsára elvállalja az orosz cár unokahúgának tanítását.

Zichy útravalóul magával vitte Szentpétervárra a családi házban szerzett humanista műveltségét és forradalmiságát.

I. Miklós cárnak nyíltan tagadja meg 1849-ben a Zichy nevű császári biztossal való bárminemű közösségét, mert az az elnyomók oldalára állott. A börtönben sínylődő Táncsics Mihály megfestésével félreérthetetlenül állt ki a magyar nép szabadságharca mellett. Ebben a legnehezebb időszakában erősödik meg az orosz néppel való kapcsolata: az orosz festőkollégákkal való barátsága és egy orosz orvos lányával kötött házassága révén.

Forradalmi eszméket valló műveinek sorozatával Zichy Mihály egyedülálló alakja a magyar festészeti múltnak. Az inkvizíció embertelenségeit, a parasztháborút, Luther forradalmi fellépését, a főurak képmutató életét, udvari szolgalelkűségét s a despoták háborúinak borzalmait festi, tántoríthatatlan következetességgel.

Legmaradandóbb művészi értékét illusztrációi képviselik. Az orosz írók közül Lermontovnak két művét illusztrálta: Korunk hősét és a Démont.

Az erőteljes Madách-illusztrációk után Jókai és Garay egy-egy műve foglalkoztatja, de legérettebb munkáit Arany János balladáihoz készítette. Arany és Zichy az emberábrázolás mély és drámai hangját ütik meg ezekben a témákban, a lélekábrázolás igényével és a társadalom kritikájával.

Zichynek különös kedve tellett a balladák dramatizált történéseiben. Vérbő romantikus kedvvel szabadította fel magát ezekben a rajzokban minden illusztrátori szokványtól.

Gazdag, sokrétű életművének méltatói egytől egyig rámutattak, hogy művészetével a a haladás eszméit szolgálta és mint zseniális illusztrátor, virtuóz akvarellista, s a rajz felülmúlhatatlan mestere eredetien és hatalmasan emelkedik ki a magyar festészet történetéből. Művészete egyetemes viszonylatban is maradandó értékű.

Bényi László

Illusztráció Garay Obsitosához

zó években folyosítja. A fejlesztések 1979—80—81-ben fejeződnek be, 1982 a teljes felfutás éve. A fejlesztések eredményeként 1980-ban már 800—900 millió dollárnyi exportot várunk. Ennek a felét, 450—500 millió dollárt 16 — gépipari, vegyipari és kohászati — nagyvállalatnak kell hoznia.

Összességében kedvező kép

Az eddigi tapasztalatok? Dr. Csernok Attila összességében kedvezőnek ítéli meg. A beruházások megtérülési ideje sokkal kedvezőbb, az eddigi 5 év helyett átlagosan két és fél év. A bank folyamatosan ellenőrzi a pénz felhasználását. Az eddigi tapasztalatok: a vállalatok 80—85 százalékban teljesítik a vállalt kötelezettségüket. Persze itt is kiütköznek egész beruházási gyakorlatunk fogyatékosságai — a beruházások gyenge előkészítettsége, az építőipari kapacitáshiány stb. Így e beruházások összességében néhány hónapot csúsznak. Az összkép azonban a fogyatékosságok ellenére is kedvező. Az első év tervezett hozama meglepő mértékben teljesül, a legnagyobb beruházások jó ütemben haladnak.

kiselésére, másrészt ehhez kapcsolódóan a jövedelemkülönbségek elemzése céljából a PM Bevételi Főigazgatóság Pécsi Területi Igazgatósága a dél-dunántúli megyékben több mint ötven vizsgálatot végzett. E vizsgálatok alapján megállapítottuk, hogy 1976-ban a tsz-ek termelése erősebben, a személyes jövedelmek mérsékeltebben, *de valamelyest tovább differenciálódtak.* Tehát az egyes termelőszövetkezetek közötti különbségek az elmúlt évben általában *nem csökkentek.*

Ennek okait kutatva megállapítható, hogy a szabálymódosítás egyértelműen a differenciálódás csökkentése, az 1976. évi kedvezőtlen — és az egyes üzemeket szélsőségesen érintő — időjárás azonban annak elmélyülése irányába hatott. A kép teljességéhez azonban hozzátartozik, hogy a differenciálódás mellett 1976-ban *nivellálódási tendenciák is érvényesültek,* ami elsősorban abban mutatkozott meg, hogy számos, korábban gyengébben gazdálkodó üzem *az átlagosnál gyorsabban fejlődött.*

Mivel a tsz-ekben foglalkoztatottak jövedelmi helyzetét a közös gazdaságok termelési, pénzügyi eredményei határozzák meg, erről is szót kell ejteni. 1976-ban a vizsgált 55 dél-dunántúli tsz közül 22-nél csökkent, 33-nál pedig nőtt a szövetkezeti bruttó jövedelem.

konyságát számotte
totta a termelési sze
vező változása, v
veszteséges ágazat
molása.

És most lássuk, h
és hol nőtt a szövetk
jövedelem? A 22
csökkenéssel érintett
lag az alacsonyabb
színvonalú (60 ezer f
egy főre jutó bruttó j
üzemek közül került ki. Ugyanakkor a magasabb szinten gazdálkodók növelni tudták termelésüket, ami arra vezethető vissza, hogy ezek az üzemek — a gyengébbekhez viszonyítva — sokkal stabilabbak; a szóban forgó közös gazdaságokban ugyanis nemcsak a föld jobb, hanem az anyagi, technikai és személyi tényezők valamennyi eleme is kedvezőbb.

A termelés differenciálódására Baranyában számos példát találunk. Közülük csak egyet emelnék ki. Míg a magas egy főre jutó bruttó jövedelemmel rendelkező lippói tsz-ben a bruttó jövedelem 43 százalékkal nőtt, addig a viszonylag szerényebb termelési színvonalú szigetvári Zrínyi tsz-ben 26 százalékkal csökkent. A vizsgált tsz-ek adataiból azonban az is kitűnik, hogy a differenciálódás mellett nivellálódási tendenciák is érvényesültek. Így több, a korábbi években megtorpant, illetve viszonylag lassabban fejlődött tsz (például

keresetek? A kép az előzőeknél kedvezőbb, egyértelműen a kereseti különbségek csökkenéséről tanúskodik. Az alacsonyabb kereseti színvonalú (3000 forint alatti) tsz-ekben a személyes jövedelem nagyobb mértékben emelkedett, mint a magas jövedelemszintű üzemekben. 1976-ban a kétújfalui tsz-ben 16 százalékkal, a siklósiban 13 százalékkal nőtt az egy főre jutó havi átlagos személyi jövedelem, de a tsz-ekben a jövedelemszínvonal még így sem éri el a 3000 forintot. Ugyanakkor a 3500 forint feletti jövedelemszínvonallal rendelkező lippói, somberek i és beremendi tsz-ekben a jövedelem 3 százalék körüli összeggel emelkedett.

A fentiekből kitűnik, az egyes tsz-ek közötti kereseti, jövedelmi különbségek napjainkban is számottevőek. Éppen ezért az indokolatlan jövedelemkülönbségek mérséklésének kérdését továbbra is napirenden kell tartani.

Dr. Gál József

SAJTÓFIGYELŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

NÉPÚJSÁG
Zichy Mihály festő
1977 OKT. 16.
és gyűjteménye

1021

Zichy Mihály

Százötven éve, 1827 októberében született a Somogy megyei Zala községben Zichy Mihály.

A reformkor forradalom előtti Pestjére került nyíltszemű fiú pályája iránti elhivatottságát hamar felismeri, és szívósan ellenszegül a családi tradíciónak, amely belőle is megyei hivatalnokot akar faragni. A város telve volt az új értelmiséggel, haladókkal, akik már széltében lázasan tárgyalták az európai polgári demokrácia új eszményeit, s a nemzeti függetlenség kivívásának nagy szükségét.

A festészet iránt *„a pislogó parazsat Marastoni lobbantotta lángra bennem"* — így emlékezik Zichy első mesterére, akitől kezdő művészi önbizalmát kapta.

Művészi fejlődésének útjára bécsi mestere, Waldmüller terelte. Új mestere az akadémizmussal szemben vívott harcában az élő természet hű tükrözését vallotta a festészet feladatául. Megerősítette Zichyt abban a hajlamában, hogy a képnek gondolatot kell kifejeznie. Zichy Mihály már első képével, a „Mentőcsónak"-kal a francia romantika bátor hangját üti meg. E kép — amelyhez rokon törekvést hiába keresünk a magyar festészet történetében — hatalmas sikerét annak köszönhette, hogy az átélés bensőségét, megrendítő igazságát éreztetni tudta a tömegekkel. Ezt a Géricault és Delacroix felé mutató erőteljes kezdetet egy „szerencsés" véletlen tereli más irányba: Waldmüller tanácsára elvállalja az orosz cár unokahúgának tanítását.

Zichy útravalóul magával vitte Szentpétervárra a családi házban szerzett humanista műveltségét és forradalmiságát. A francia forradalomban születő „emberi jogok" érvényesítése: ez Zichy zsinórmértéke. Az ember szabadon és egyenlő jogokkal születik és ilyen is marad. Ezt a felfogását a cári udvar légkörében, az udvari festő robotmunkája közepette is megőrzi, amit ebben az időben készült rajzai, a „Szibériai fogoly", a „Szörnyű viszontlátás" és politikai karikatúrái bizonyítanak.

Illusztráció Garay Obsitosához

I. Miklós cárnak nyíltan tagadja meg 1849-ben a Zichy nevű császári biztossal való bárminemű közösségét, mert az elnyomók oldalára állott. A börtönben sínylődő Táncsics Mihály megfestésével *félreérthetetlenül állt ki a magyar nép szabadságharca mellett.* Meg nem alkuvó magatartása és az udvari intrikák következtében hosszú évekig mint fényképészretusőr keresi kenyerét — keservesen: *„Nappal mesterember vagyok, estéimet szentelhetem művészetemnek"* — írja ekkor anyjának. Ebben a legnehezebb időszakában erősödik meg az orosz néppel való kapcsolata: az orosz festőkollégákkal való barátsága és egy orosz orvos lányával kötött házassága révén.

Forradalmi eszméket valló műveinek sorozatával Zichy Mihály egyedülálló alakja a magyar festészeti múltnak. Az inkvizíció embertelenségeit, a parasztháborút, Luther forradalmi fellépését, a főurak képmutató életét, udvari szolgalelkűségét, s a despoták háborúinak borzalmait festi, tántoríthatatlan következetességgel. A *„Rombolás géniuszának diadala"* című képe korábban ezt a kritikát kapta: *„Meggondolatlan, lázító, izgat társadalmi rendünk és biztosított jogaink ellen."*

Legmaradandóbb művészi értékét illusztrációi képviselik. Az orosz írók közül Lermontovnak két művét illusztrálta: Korunk hősét és a Démont. Felkereste a költő száműzetésének és halálának helyét, bejárta a Kaukázust, hogy népét és tájat megismerje. Itt készítette el *„Kaukázusi jeleneteit"*, megörökítve az itt élő népek színes viseletét, szokásait és mondáit, *Gogol, Rustaveli, Goncsarov* műveinek illusztrációi ismertek és kedveltek voltak korában. Lermontov Korunk hősének kiadása a Szovjetunióban Zichy illusztrációival is megjelent.

Az erőteljes Madách-illusztrációk után Jókai és Garay egy-egy műve foglalkoztatja, de legérettebb munkáit Arany János balladáihoz készítette. Ezek a balladák a magyar múlt népi életének fonákságait mutatják be, az önmagára, indulataira hagyott nép áldozatait. Ágnes asszonyt, Dalos Esztit, Szőke Pannit a feudális világ társadalmi törvényei viszik bűnbe. A társadalom felelőssége elmosódik, a problémák megoldatlanok és így az egyén tragédiájához vezetnek. *Arany és Zichy az emberábrázolás mély és drámai hangját ütik meg ezekben a témákban,* a lélekábrázolás igényével és a társadalom kritikájával.

Zichynek különös kedve telett a balladák dramatizált történéseiben. Vérbő romantikus kedvvel szabadította fel magát ezekben a rajzokban minden illusztrátori szokványtól.

Kortársai, orosz festőtársai is nagyra értékelték művészetét és emberi lényét: *„Sok külföldi művész látogatott már meg bennünket, sokan évtizedeket töltöttek el közöttünk, de soha velünk össze nem olvadtak, soha nem tudták magukat megszerettetni. Zichy más ember volt. Senki oly hévvel nem védelmezte pályatársait, mint ő. Állása elég alkalmat nyújtott volna neki, hogy saját céljai felé törekedvén, másoknak ártson, befolyását, erejét velök éreztesse. Ilyen árnyoltot Zichy életében hiába kerestünk. A mi művészeink tudnak róla s illetékesebb ítélőbirák e tekintetben akárkinál."* — Így írnak az őt búcsúztató pétervári festőkollégák.

Gazdag, sokrétű életművének méltatói egytől egyig rámutattak, hogy művészetével a haladás eszméit szolgálta és mint zseniális illusztrátor, virtuóz akvarellista, s a rajz felülmúlhatatlan mestere eredetien és hatalmasan emelkedik ki a magyar festészet történetéből. *Művészete egyetemes viszonylatban is maradandó értékű.*

Bényi László

Vasárnapi magazin

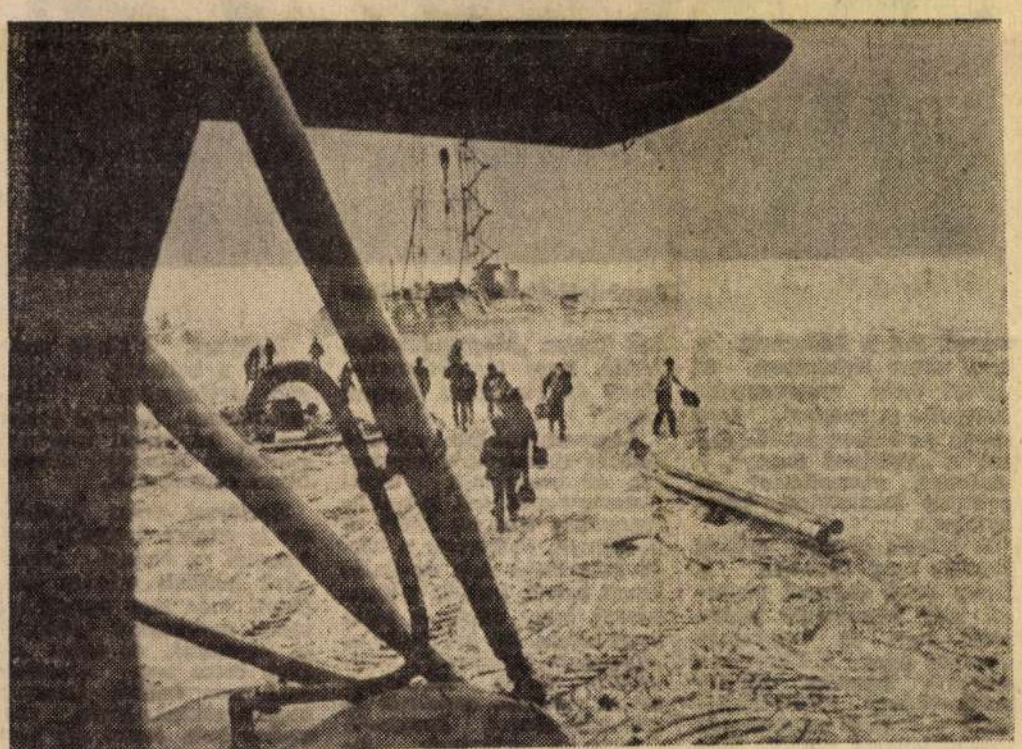

Helikopteren érkeznek a geológusok a kőolajlelőhelyre (Fotó: APN—KS)

Rudolf Balangyin:

Kincses Szibéria

Szibéria geológiai története szorosan kapcsolódik napjaink történetéhez. E vidék megszámlálhatatlan természeti kincseiről, a kiaknázásukkal kapcsolatos problémákról szól az alábbi írás.

A felvilágosult európaiak a XVI. századig Szibériát a csodák birodalmának tartották. Legendákat meséltek a meleg északi tengerről, ahol kibírhatatlan forrósággal perzsel a nap, a tiszta arany a földön hever, lakói a föld alatt élnek stb. Később, a merész orosz felfedezők leírásai és vázlatai alapján elkészítették az Urál-hegységtől keletre fekvő terület első térképeit.

A szibériai táj nem szívesen engedte át kincseit az embernek. Végtelen térségek, hegyláncok, örökös fagy, a tajga sűrű bozótjai, szúnyogok és muslincák, kihalt sztyeppék — ennyi akadályon kellett keresztültörniük magukat az értelérek kutatóinak, mielőtt a föld alatti kincshez eljutottak.

harmadát foglalja el, a föld történetének valamennyi

teljesen kipusztult lakói uralták. Az Altáj vidékén és a Bajkálon túli területeken abból a korból maradtak fenn az érclelőhelyek, a színesfémek, az arany, titán, molibdén, a tantál, nióbium és kobalt lelőhelyei.

A következő korszakban

a szárazföldön

gazdag növényvilág jelent meg, ezek emlékét a földkéregben a számos szénlelőhely őrzi Észak- és Északnyugat-Szibériában, továbbá abban a széles sávban, amely Közép-Szibérián áthaladva, észak—déli irányban húzódik.

Abból a korszakból is fennmaradtak emlékek, amikor a szárazföldön, a levegőben és a tengerekben a gigantikus csúszómászók,

ványi kincsek komplex és ésszerű hasznosítását. Erről *A. J. Ferszman* akadémikus, a neves szovjet tudós és író a következőket írta: *„A komplex hasznosítás gondolata teljesen gazdaságos, a legkisebb anyagi kiadással és energiaráfordítással maximális értékeket hoz létre, s nemcsak a jelenre vonatkozik, hanem megvédi természeti kincseinket a rablógazdálkodástól, s lehetőséget teremt ahhoz, hogy természeti kincseinket megőrizzük a jövendő nemzedékek számára."*

Szibéria föld alatti kincsei e terület aktív gazdasági meghódítására serkentenek. Így a hatalmas építkezés — a Bajkál—Amúr vasútvonal építése támaszpontot jelent az ipar és a mezőgazdaság további előretöréséhez Közép- és Kelet-Szibéria zord és nehezen megközelíthető területein. Nem véletlen, hogy a Bajkál-Amúr vasúti fővonal mentén, mint fonalra fűzött drágakövek, gazdag ásványi kincsek lelőhelyei sorakoznak. Ez arra kötelezi az embert, hogy gondosan, gazda módjára óvja ezeket a kincseket.

Szibéria meghódítása elválaszthatatlan kapcsolatban áll a műszaki geológia elméletével és gyakorlatával. Ez az aránylag fiatal tudományág a műszaki létesítmények és a környező természet között hivatott mérnöki harmóniát teremteni (elsősorban a természetben található víz, a talaj, a fizikai-geológiai folyamatok és a létesítmények között).

Szibériában

az örökös fagy

területe nagyságrendben az Antarktisz után a második helyet foglalja el a világon. Itt az ásványi kőzeteket he- egy kilométeres

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 387-748, 340-726
1977 OKT 13
TOLNAMEGYEI NÉPUJSÁG

Zichy Mihály

1021

Zichy Mihály

Százötven éve, 1827 októberében született Zichy Mihály. Illusztrációs munkáját, akvarelljeit, rajzait ma is élvezettel szemléljük. Képünkön: illusztráció Garay Obsitosához.

…yen sokat tud a gép. …
…ma már mindegyik sokat
…akárhol is csinálják. De
…vevő tartósságot is vár a
…től. Azt, hogy hosszú idő
…megbízhatóan dolgozzon.
…mi ezt tudjuk.

Horváth József brigádv…
…ő nagy élménye volt, ami-
…kor Moszkvában, a „Vörös
…Proletár" Gépgyárban meg-
…látta a saját sugárfúrógépei-
…ket. Különösek voltak azok a
…gépek, valahogy mások, mint
…amilyeneket szerelni szokott.
…Ami nem is csoda, hiszen a
…gépek elmúltak húszévesek.
…Amikor készültek, Horváth
…még azt sem tudta, hogy lé-
…tezik a Csepeli Szerszámgép-
…gyár. Megcsodálta a gép-
…matuzsálemeket, a mostania-
…kon sok minden már egészen
…más.

— Jól működik? — kér-
dezte a gépen dolgozó em-
bert.

— Még mindig olyan, mint
az óra — hangzott a válasz.

Mintha hájjal kenegették
volna. Aztán elgondolkozott.
Nagyszerű hagyományok él-

…belogott egy jó …
darabot a satuba. Deák fél-
szemmel nézte mit ügykö-
dik a gyerek. Rá is förmedt:

— Lágypofák közé tedd, az
istenit! Nézd meg mit csinál-
tál! Összelapítottad, el lehet
dobni.

— NEKEM NE SZÖVEGELJENEK —

A gyerek odavágta a föld-
höz a csövet és belerúgott:

— Ha olyan jól tudja, ak-
kor csinálja maga!

Deák legyintett. Később
magyarázni próbált, Mészá-
ros is odajött, de a legény a
vállát vonogatta és morgott:

— Nekem ne szövegeljé-
nek. A dohányt maguk tépik
föl, aztán meg engem pisz-
kálnak...

Délután még beszélgettek

1021

1977.IX.22.TV.19.3o/KJné/
TV Hiradó

- A Budai Várban megnyilt a leningrádi Ermitázs és a magyar Nemzeti Galéria közös Zichy Mihály kiállitása.
Bajkai Éva müvészettörténészt a kiállitás rendezőjét halljak.

- Most amikor születésének 15o.évfordulója közeledik és ebből az alkalomból rendezünk kiállitást Zichy Mihály grafikai kiállitásaiból nem szabad elfeledkezni festészeti munkásságáról.

Sajnos ő is külföldre kényszerül, Oroszországba és csaknem 5o évig élt ott, egy kort közvetit számunkra. Részben mint a cárok udvari müvésze, részben mint az ottani megrendelésekre arcképeket, illetve saját kedvtelésére az ottani élet képeit, jeleneteit sokszor karikirozva, ironikusan, részben kivülálló szemével, de nagyon jól beleilleszkedve az akkori kor orosz társadalmába bemutatott.

A magyar gyüjtemények ebből az anyagból nagyon keveset tartalmaznak, s ezért kölcsönkaphattunk 3o igen reprezentativ darabot a leningrádi Ermitázs gyüjteményéből.
Bár kint élt Péterváratt nem szakadt el a magyar müvészeti élettől, tartotta a kontaktust és a magyar Athéneum megrendelésére csodálatos illusztrációkkal gazdagitotta müvészetünket a Corvina Kiadó Zichy Mihály 12 rajzának nagyméretü reprodukciójával egy gyönyörü kivitelü grafikai mappát jelentetett meg.

A Zichy Mihály grafikai kiállitás egy hónapig várja látogatóit a Budavári Nemzeti Galériában.

102

1977. szeptember 23. Kossuth 18,30 Áné

Esti Magazin

- A szerkesztő üzenete következik.

- Hogyan veszitheti el ma valaki grófi cimét?
Tudjuk volt időszak, amikor ez pillanat müve volt. Most Zichy Mihály kiállitása alkalmából felhivták a figyelmemet arra, hogy a festő az 1964-ben kiadott Balaton utikönyvben grófként szerepel. Holott nem volt gróf. Egy utikönyv olvasó akkor meg is irta a kiadónak, hogy a festő nem a grófi Zichy család sarja, hanem a család egy másik ágáé. Nem kivánok családfát magyarázni, elégedjünk meg azzal, hogy nem volt köze a grófokhoz.
A Panoráma, az utikönyv szerkesztősége akkoriban válaszlevelében igen udvariasan megköszönte a felvilágositástazzal, hogy a szöveget a levéliró észrevételének megfelelően helyesbiti.
Nemrég megjelent az utikönyv ujabb kiadása. Zichy Mihály ebben is a grófi család tagja. A szöveget ugyan röviditették, az utikönyv is vékonyabb, kimaradt például, hogy a kis Mihály gróf sokat rajzolgatta a falu ismert alakjait, de a festő ebben a kiadásban is gróf, előkelőség.
A levéliró pedig ebben az uj kiadásban őrizheti az előkelően udvarias választ, észrevételéért fogadja köszönetünket, maradunk tisztelettel.

Zichy Mihály festőművész

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 387-748, 340-726

1977 OKT 14

SOMOGYI NÉPLAP

Zichy Mihály festő-grafikusművész

1021

ZICHY MIHÁLY

Illusztráció Garay Obsitosához

Százötven éve, 1827 októberében született a Somogy megyei Zala községben Zichy Mihály.

A reformkor forradalom előtti Pestjére került, nyíltszemű fiú pályája iránti elhivatottságát hamar felismeri, és szívósan ellenszegül a családi tradíciónak, amely belőle is megyei hivatalnokot akar faragni. A város telve volt az új értelmiséggel, haladókkal, akik már széltében lázasan tárgyalták az európai polgári demokrácia új eszményeit, s a nemzeti függetlenség kivívásának nagy szükségességét.

Művészi fejlődésének útjára bécsi mestere, Waldmüller terelte. Megerősítette Zichyt abban a hajlamában, hogy a képnek gondolatot kell kifejeznie. Zichy Mihály már első képével, a »Mentőcsónak«-kal a francia romantika bátor hangját üti meg. E kép — amelyhez rokon törekvést hiába keresünk a magyar festészet történetében — hatalmas sikerét annak köszönhette, hogy az átélés bensőségét, megrendítő igazságát éreztetni tudta a tömegekkel. Ezt a Géricault és Delacroix felé mutató erőteljes kezdetet egy »szerencsés« véletlen tereli más irányba: Waldmüller tanácsára elvállalja az orosz cár unokahúgának tanítását.

Zichy útravalóul magával vitte Szentpétervárra a családi házban szerzett humanista műveltségét és forradalmiságát. A francia forradalomban születő »emberi jogok« érvényesítése: ez Zichy zsinórmértéke. Az ember szabadon és egyenlő jogokkal születik, és ilyen is marad. Ezt a felfogását a cári udvar légkörében, az udvari festő robotmunkája közepette is megőrzi, amit ebben az időben készült rajzai, a »Szibériai fogoly«, a »Szörnyű viszontlátás« és politikai karikatúrái bizonyítanak.

I. Miklós cárnak nyíltan tagadja meg 1849-ben a Zichy nevű császári biztossal való bárminemű közösségét, mert az az elnyomók oldalára állott. A börtönben sínylődő Táncsics Mihály megfestésével félreérthetetlenül állt ki a magyar nép szabadságharca mellett. Meg nem alkuvó magatartása és az udvari intrikák következtében hosszú évekig mint fényképész-retusőr keresi kenyerét — keservesen: »Nappal mesterember vagyok, estéimet szentelhetem művészetemnek« — írja ekkor anyjának. Ebben a legnehezebb időszakában erősödik meg az orosz néppel való kapcsolata: az orosz festőkollégákkal való barátsága és egy orosz orvos lányával kötött házassága révén.

Forradalmi eszméket valló műveinek sorozatával Zichy Mihály egyedülálló alakja a magyar festészeti múltnak. Az inkvizíció embertelenségeit, a parasztháborút, Luther forradalmi fellépését, a főurak képmutató életét, udvari szolgalelkűségét, s a despoták háborúinak borzalmait festi, tántoríthatatlan következetességgel.

Legmaradandóbb művészi értékét illusztrációi képviselik. Az orosz írók közül Lermontovnak két művét illusztrálta: Korunk hősét és a Démont. A korunk hősének kiadása a Szovjetunióban Zichy illusztrációival is megjelent.

Az erőteljes Madách-illusztrációk után Jókai és Garay egy-egy műve foglalkoztatja, de legérettebb munkáit Arany János balladáihoz készítette. Ezek a balladák a magyar múlt népi életének fonákságait mutatják be, az önmagára, indulataira hagyott nép áldozatait. Ágnes asszonyt, Dalos Esztit, Szőke Pannit a feudális világ társadalmi törvényei viszik bűnbe. A társadalom felelőssége elmosódik, a problémák megoldatlanok, és így az egyén tragédiájához vezetnek. Arany és Zichy az emberábrázolás mély és drámai hangját ütik meg ezekben a témákban, a lélekábrázolás igényével és a társadalom kritikájával.

Kortársai, orosz festőtársai is nagyra értékelték művészetét és emberi lényét: »Sok külföldi művész látogatott már meg bennünket, sokan évtizedeket töltöttek el közöttünk, de soha velünk összesze nem olvadtak, soha nem tudták magukat megszerettetni. Zichy más ember volt. Senki oly hévvel nem védelmezte pályatársait, mint ő.

Gazdag, sokrétű életművének méltatói egytől egyig rámutattak, hogy művészetével a haladás eszméit szolgálta, és mint zseniális illusztrátor, virtuóz akvarellista, s a rajz felülmúlhatatlan mestere eredetien és hatalmasan emelkedik ki a magyar festészet történetéből. Művészete egyetemes viszonylatban is maradandó értékű.

Bényi László

R

1977. OKTÓBER 17-TŐL

1977. OKTÓBER 23-IG

HÉTFŐ

KOSSUTH

8.25: Erkel operáiból. 9.00: Mérleg hava. Garai Gábor versei. 9.10: A hét zeneműve. 9.40: Óvodások műsora. 10.05: Iskolarádió. 10.30: Zenekari muzsika. 11.14: Latin-amerikai históriák. 11.34: Pillangó. Móricz Zsigmond regénye rádióra alkalmazva. V. rész. 12.35: Tánczenei koktél. 13.20: Válaszolunk Tolna megyei hallgatóinknak. 13.35: Mezők, falvak éneke. 14.00: Ezeregy délután. 14.30: Szimfonikus táncok. 15.10: Édes anyanyelvünk. 15.15: Dzsamile. Részletek Bizet operájából. 16.05: Szocialista brigádok akadémiája. 16.35: Holnap közvetítjük . . . 17.10: Van új a Nap alatt. 17.25: Kovács Apollónia nótákat énekel. 17.35: Bartók Béla, a tanár. IV. rész. 18.25: Mai könyvajánlatunk. 19.15: Faragó Laura népdalokat énekel, Kecskés András lanton játszik. 19.35: Kapcsoljuk az Erkel Színházat. A Magyar Állami Hangversenyzenekar hangversenye a budapesti zenei heteken. Közben: Kb. 20.35: A világ hangjai. Versek a Rádióról. Kb. 20.55: A hangversenyközvetítés folytatása. Riport. Európai otthonok. 22.20: Tíz perc külpolitika. 22.30: Artur Schabel zongorázik. 0.10: Németh Zoltán táncdalaiból.

PETŐFI

8.05: Fúvószene. 8.33: Nótacsokor. 9.33: Csősz árka mellett. Riport. 10.00: A zene hullámhosszán. 12.00: Charity, te édes! Részletek Coleman zenés játékából. 12.33: Főiskola Szekszárdon. Riport. 12.53: Josef Suk és Alfred Holecek Dvorzsák-felvételeiből. 13.28: Kis magyar néprajz. 13.33: Gordonkamuzsika gyermekeknek. 14.00: Kettőtől ötig . . . 17.00: Ötödik sebesség. 18.00: Az ember biológiai jövője. Férfi és nő. VI. rész. 18.33: Zeneközelben. 19.29: Kettesben . . . Jancsó Miklós és Szilágyi János. 20.33: Töltsön egy órát kedvenceivel. 21.33: Az Állami Néni Együttes felvételeiből. 22.33: Derűre is derű. 23.01: Daljátékokból.

3. PROGRAM

14.05: Stefania Woytowicz és Giuseppe Valdengo énekel. 14.39: A Berlini Oktett hangversenye a Berlini Zwinger gobelintermében. 16.03: Berlioz: Rómió és Júlia — három részlet. 16.40: Mindenki iskolája. 17.10: Huszonöt perc beat. 17.35: Láttuk, hallottuk. 18.00: A világgazdaság hírei. 18.05: Zsebrádiószínház. Vesztesek. Galgóczi Erzsébet rádiójátéka. 18.31: Brahms: II. szimfónia. 19.15: Iskolarádió. 19.33: Hangfelvételek első fokon. 20.29: Operaegyüttesek. 21.30: A hét zeneműve. 22.00: Zenekari muzsika.

KEDD

KOSSUTH

8.05: Műsorismertetés. 8.27: Az ember biológiai jövője. 8.57: Zenekari muzsika. 10.05: Iskolarádió. 10.35: Rameau: Pygmalion. Egyfelvonásos opera. 11.23: Liszt: Venence és Nápoly. 11.40: A professzor vétke. Martti Larni finn író elbeszélése. 12.35: Melódiakoktél. Közben: 13.10: Törvénykönyv. 13.25: A Melódiakoktél folytatása. 14.11: Szatírikus dalok. 14.25: Mon-

14.05: Verseny[illegible] ré Chénier. Részletek Giordano operájából. 16.03: Mindenki iskolája. 16.33: Délutáni hangverseny barokk zeneszerzők műveiből. 17.33: Zenekari muzsika. 18.00: A világgazdaság hírei. 18.05: Dzsesszfelvételekből. 18.44: Magyar zeneszerzők Ady Endre verseire írt műveiből. 19.15: Iskolarádió. 19.33: Kettős portré József Attiláról. 20.18: Beethoven-művek. 22.08: Eszmecsere az NDK irodalmáról. 22.38: Mozart: E-dúr trió. K. 542.

SZERDA

KOSSUTH

8.27: Szocialista brigádok akadémiája. Mikszáth Kálmán: A Noszty fiú esete Tóth Marival. 8.57: Zenevár. 9.12: A színháztörténész mondja. Jegyzet. 9.22: Lehoczky Éva és Sólyom Nagy Sándor énekel. 10.05: »Nyitnikék« — Kisiskolások műsora. 10.40: Válaszolunk hallgatóinknak. 10.55: Szimfonikus zene. 12.35: Tánczenei koktél. 13.20: Brigádnapló. 13.40: Új felvételeinkből. 14.16: Ezeregy délután. 14.46: A Magyar Néphadsereg Művészegyüttesének énekkara Vásárhelyi Zoltán kórusműveiből énekel. 15.10: Iskolarádió. 15.50: Odd: Vidám német népdal rapszódia. 16.10: Egy békési nótafa: Adamcsik Józsefné. 16.25: Mozart: E-dúr trió K. 542. 16.44: Mindenki iskolája. 17.07: Mit láttunk Somlóvásárhelyen? Riport. 17.32: Vivaldi-művek. 18.15: Karinthy Ferenc: Harminchárom. Könyvszemle. 19.15: Budapesti művészeti hetek. Rege a tűzről és jácintról. Oratorikus kompozíció Nagy László költeményeiből. 20.14: Népzenei Magazin. 20.54: Kis magyar néprajz. 20.59: Külpolitikai dokumentumműsor. 21.29: Dzsesszfelvételekből. 22.30: Filmzene. 22.55: Biológiai múltunk és a történelem rejtélyei. 23.10: David Oppenheim és a Budapest vonósnégyes felvételeiből. 0.10: Operettdalok.

PETŐFI

8.05: Burka Sándor klarinéton és tárogatón játszik. 8.20: Tíz perc külpolitika. 8.33: Könnyűzene Kanadából. 8.52: Babavásár. Részletek Nádor Mihály—Kulinyi Ernő operettjéből. 9.30: A 04, 05, 07 jelenti. 10.00: A zene hullámhosszán. 11.33: A Szabó család. 12.00: Dóczy József nótáiból. 12.33: Kórusok magyar költők verseire. 12.48: Romantikus kamarazene. 13.33: A kertész utcai gyakorló zeneiskola zenekara játszik. 14.00: Kettőtől ötig . . . 14.55: Közvetítés a DVTK —Hajduk Split KEK mérkőzés II. félidejéről. 15.53: Kapcsoljuk a 22-es stúdiót. Bikfalvy Júlia énekel. 16.08: Johann Strauss művei-ből. 17.00: Ötödik sebesség. 18.00: Közvetítés az Ú. Dózsa—Bilbao UEFA Kupa mérkőzés II. félidejéről. 18.55: Harminc perc rock. 19.30: A Moszkvai Rádió új könnyűzenei felvételeiből. 20.03: Tolnai kaleidoszkóp. Zoltán Péter műsora. 21.13: Donizetti: Don Pasquale. Háromfelvonásos opera. 23.13: Slágermúzeum.

3. PROGRAM

14.05: A Lipcsei Rádió szimfonikus zenekarának hangversenye a berlini Kongresszusi Teremben. 15.20: Beethoven: cisz-moll vonósnégyes Op. 131. 16.03: Húszas stúdió. Nem akarunk elkallódni. 16.56: XIX. századi operákból. 17.50: Meditáció — a gazdag szellemi gényekről. 18.00: A világgazdaság hírei. 18.05: Új lemezeinkből. 18.24: Francia muzsika. 19.15: Iskolarádió. 19.33: Kapcsoljuk a Zeneakadémia nagytermét. Jandó Jenő zongoraestje a budapesti zenei heteken. Közben: Kb. 20.25: Külföldi tudósoké a szó. Kb. 20.40: Megkövetés. Csokonai Vitéz Mihály versei. Kb. 20.45: A hangversenyközvetítés folytatása. Kb. 21.25: 2000 felé. Az Ifjúsági Rádió folyóirata. Kb. 22.05: Dzsesszfelvételeinkből. 22.25: Mendelssohn: V. »Reformáció« szimfónia.

CSÜTÖRTÖK

KOSSUTH

13.33: Népek muzsikája. 14.00: Válogatás az elmúlt hónap legsikeresebb aktuális műsoraiból. 17.00 Híres alma materek. 18.00: Mindenki iskolája. 18.33: Hétvégi panoráma. 19.55: Slágerlista. 20.33: A 04, 05, 07 jelenti. 21.03: Népdalok, néptáncok. 22.00: Granadai vásár. Részletek Eidherr operettjéből. 22.43: Madrigálok. 23.00: Egy óra dzsesszs.

3. PROGRAM

14.05: Mozart-művek. 15.39: Verdi: A végzet hatalma. 16.03: Mihály András: Kamarazene tizenöt előadóra. 16.18: Karinthy Ferenc: Harminchárom. Könyvszemle. 16.28: Koncertino Praga '77 16.36: Zúgjon dalunk! Részletek a Budapesten és Debrecenben tartott ifjúmunkás kórushangversenyből. 16.58: Ötórai tea. 18.00: A világgazdaság hírei. 18.05: Zenekari muzsika. 19.15: Iskolarádió. 19.33: Új lemezeinkből. 20.25: Montserrat Caballé és Carlo Bergonzi énekel. 20.55: A világvége. Konsztantyin Fegyin két elbeszélése rádióra alkalmazva. 22.00: Estti hangverseny.

PÉNTEK

KOSSUTH

Kb. 8.20: A mai nap kulturális programjából. 8.27: Magyar meteorológusok az Indiai-óceánon. Riport. 8.37: Schumann-művek. 9.34: Óvodások műsora. 10.05: Iskolarádió. 10.35: Magányos fa. Garai Gábor versei. 10.40: Puccini: Manon Lescaut — Jelenet és az I. felvonás fináléja. 11.00: Gondolat. 11.45: Ottó Ferenc: Nagy fanfár II. 12.35: Tánczenei koktél. 13.20: Fehér Sándor népi zenekara játszik. 14.00: Kóruspódium. 14.25: »Nyitnikék« — Kisiskolások műsora. 15.10: Raymond Leppard vezényli az Angol kamarazenekart. 16.05: Gondolatjel. Vita, interjú, jegyzet a kultúráról. 17.10: A daléneklés mesterei. Maggie Tayte és Julius Patzak. 17.40: »Új matekot« tanul a gyerek. 18.00: A Belügyminisztérium Duna Művészegyüttesének népi zenekara játszik. 18.25: Mai könyvajánlatunk. 19.15: Sajtókonferencia Tolna megyében. 20.15: Verdi operáiból. 21.05: Kilátó. A Rádió világirodalmi lapja. 22.20: Tíz perc külpolitika. 22.30: A Bajor Rádió szimfonikus zenekarának és énekkarának hangversenye a müncheni Herkules-teremben. 0.10: Dzsesszfelvételekből.

PETŐFI

8.05: Szovjet dalok a hős városokról. 8.20: Tíz perc külpolitika. 8.33: Népdalcsokor. 9.15: Kincsek a nemzet múzeumában. 9.30: Alexandra. Részletek Szirmai Albert —Martos Ferenc operettjéből. 10.00: A zene hullámhosszán. 11.50: Rádió vonóstánczenekara játszik. 12.33: Zenekari muzsika. 13.33: Csoóri Sándor versei zenével. 14.00: Kettőtől ötig . . . 17.00: Ötödik sebesség. 18.00: Mindenki iskolája. 18.33: Szimfonikus könnyűzene. 19.27: Kapcsoljuk a budapesti Dixieland Klubot. 20.33: Verbunkosok, nóták. 21.22: A cornevillei harangok. Planquette operettjének rádióváltozata két részben. 23.33: Filmzene.

3. PROGRAM

14.05: Rubinstein: A démon. Hárromfelvonásos opera — előjátékkal. 16.07: Versek világa. Ady Endre: Az áradások után. 16.24: Az operaközvetítés folytatása. 17.07: Jelenidőben. 17.37: Dzsesszfelvételekből. 18.00: A világgazdaság hírei. 18.05: Rádióhangversenyek. 18.35: Jörg Demus és Paul Badura-Skoda Mozart négykezes műveiből zongorázik. 19.15: Iskolarádió. 19.33: Irószobám. Ga-

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 387-746, 340-726
1977 OKT 7 n

BUDAPESTER RUNDSCHAU

Mihály Zichy

1021

Titelblatt zum Igorlied Lithographie, 1853

MIHÁLY ZICHY

(1827—1906)

Vor 150 Jahren, am 14. Oktober 1827, wurde ein ungarischer Künstler geboren, der sich später in ganz Europa einen Namen machte: der Maler *Mihály Zichy*. Er wurde 80 Jahre alt und erlebte in diesem Zeitraum hohe Anerkennung und grobe Angriffe gleichermaßen. Seine Begabung, seine künstlerischen Vorstellungen sind mit denen von Watteau, Boucher und Goya vergleichbar.

Schon als 17jähriger beginnt er 1844 in Wien bei dem namhaften Maler Waldmüller zu lernen. Er träumt von monumentalen Kompositionen und denkt in den Ausmaßen von Fresken — aber 1847 verdingt er sich als Zeichenlehrer bei der russischen Großherzogin Katharina und siedelt nach St. Petersburg über.

1859 tritt er als Hofmaler in den Dienst des Zaren, wo er bis 1874 bleibt. Im Laufe dieser Jahre führen ihn Reisen nach München und Paris, und in Rußland begründet er an der Spitze revolutionärer Demokraten, fortschrittlicher russischer Intellektueller, Künstler und Schriftsteller, die Gruppe „Les Vendrediens". Seine künstlerischen Bestrebungen knüpfen sich vor allem an Bücherillustrationen — er verfertigt kunstvolle, virtuose Lithographien zu den großen russischen Volksepen, zum Igorlied, zu Werken von Puschkin, Lermontow und Gogol.

1874 zieht er als pensionierter Hofmaler des Zaren nach Paris, wo er die Leitung des Ungarischen Vereins für gegenseitige Hilfe übernimmt. Auf seine Initiative hin entsteht die Unterstützungskasse für Arbeitslose und Kranke. Er setzt sich sehr für die ungarischen Arbeiter, Handwerker und Künstler ein, die in der französischen Hauptstadt leben. Außerdem erfüllt sich sein Jugendtraum: Er malt großformatige Bilder. Dennoch kehrt er 1879 in seine Heimat zurück.

Zu Hause wird er vielfach angegriffen, so daß er Ungarn zwei Jahre später endgültig verläßt. Ein Vierteljahrhundert verbringt er in Rußland, erneut als Hofmaler des Zaren. Fern von der Heimat und inmitten von Intrigen quält den höfischen Chronisten das Heimweh. Er illustriert die Werke ungarischer Schriftsteller. Aus dieser Zeit stammen u. a. seine dramatischen Zeichnungen zu Madách's „Die Tragödie des Menschen", die Bilder zu Petőfis „Held János" und die düster gestimmten Illustrationen zu Balladen von János Arany.

Am 29. Februar 1906 starb er in der Fremde. Seine Beisetzung erfolgte jedoch mit großem Prunk in Budapest, nachdem er in der Kunsthalle aufgebahrt worden war — alle früheren Angriffe hatte man vergessen.

Anläßlich des 150. Geburtstages von Mihály Zichy gab der *Corvina Verlag* eine Mappe heraus, die 12 Bilder des bedeutenden Malers und Graphikers sowie Lebensdaten und eine Würdigung des des Künstlers auf ungarisch, deutsch, englisch und französisch enthält.

(—tk—)

Deutsche Volkstanzgruppe aus dem Pilis-Gebirge

Aufschwung im kulturellen Leben der Nationalitäten

Die Nationalitäten machen in Ungarn kaum 3—4% der Bevölkerung aus. Deutsche, Rumänen, Slowaken, Südslawen bilden in einigen Teilen des Landes zerstreute Gruppen. Im Laufe der Vorbereitung des Kongresses der Patriotischen Volksfront im vergangenen Jahr, beschäftigte sich eingehend mit der Lage der Nationalitäten und organisierte besondere Nationalitäten-Konferenzen in den einzelnen Bezirken. Auf diesen Konferenzen wurde der Überzeugung Ausdruck gegeben, daß die Verwirklichung der Zielsetzungen in der Nationalitätenpolitik erfolgreich vor sich geht. Die Nationalitäten fühlen sich wohl in Ungarn, sie nehmen aktiv an der Verwirklichung der gesellschaftlichen und politischen Aufgaben teil.

Positives Gesamtbild

ziehungen mit den Slowaken in der ČSSR enger gestalten. Im allgemeinen kann festgestellt werden, daß sich die Beziehungen der Nationalitäten über die Grenzen des Landes hinaus von Jahr zu Jahr verbreitern und intensivieren, was mit den Grundsätzen der Nationalitätenpolitik Ungarns durchaus im Einklang steht. Am ausgewogensten sind auf diesem Gebiet die Kontakte mit Jugoslawien. Eine besondere Art der Beziehungen hat sich zwischen den in Ungarn lebenden deutschen Nationalitätengruppen und der DDR entwickelt.

Eine der größten Sorgen der südslawischen Nationalitätengruppen ist der Mangel an Kindergärtnerinnen in den kleinen Dörfern.

Auch bei den Slowaken besteht ein Mangel an ausgebildeten sprachlich perfekten Kindergärtnerinnen. Die schwachen Sprachkenntnisse der Erzieher bereiteten ebenfalls Schwierigkeiten, bei den die Sprachkurse kaum Abhilfe schaffen. Auch das slowakische Gymnasium in Budapest könnte mehr Schüler aufnehmen. Als allgemeine Zielsetzung gilt es, das Interesse für die slowakische Literatur zu wecken, die Bibliotheken mit einer reichhaltigeren Auswahl von slowakischen Büchern zu versehen, Leser zu werben und die Muttersprache intensiv zu pflegen.

Die Leiter der rumänischen Nationalitätenverbandes sind der Meinung, es müßten mehr Pädagogen, die auf rumänisch unterrichten können, ausgebildet werden. Sie wollen in Zukunft der Pflege der Muttersprache größere Aufmerksamkeit widmen und die Gründung von weiteren Nationalitätenklubs fördern. Auch hier wurden über die Beziehungen zum benachbarten Rumänien gesprochen, denn bei der Lösung der Nationalitätenfrage kann die Freundschaft der Völker durch die gegenseitige Zusammenarbeit mit den betreffenden Ländern stets gefestigt werden.

Das Kulturministerium hilft

Die Nationalitätenabteilung des Kulturministeriums unterstützt die Bestrebungen der Nationalitätenverbände zur Aktivierung der Nationalitätenklubs und fördert weiterhin die verschiedenen traditionellen Formen bei der kulturellen Betätigung der Nationalitäten. Sie organisiert unter anderem ethnographische Heimatkunde-Lager, Kurse für Laienspieler, Tanzgruppen, Chorleiter und Bibliothekare sowie gegenseitige Besucher der heimischen und benachbarten Amateurgruppen, der Kulturexperten und Pädagogen. Außerdem setzt sie sich für die Realisierung des ersten Fünfjahrplanes zur Herausgabe von Büchern in den Sprachen der Nationalitäten ein.

(s. i.)

Zichy Mihály (1827 Zala – 1906 Szentpétervár)

grafikáinak vándorlása a

Magyar Nemzeti Galériában

MNG 1977 Bp.

katalógus a könyvtárban 4580/1977

Zichy Mihály, grafikus

Tárlatvezetések. A Nemzeti Galériában de. fél 10-kor: Zichy Mihály művészete. Vezető Jobbágyi Zsuzsa művészettörténész; fél 11-kor: Nagybányai festészet. Vezető Jobbágyi Zsuzsa művészettörténész. —

—: A hétvégi kult. programból

9.

Népszabadság, Bp. 1978 [illegible] 17.

Zichy Mihály

Zichy Mihály-kiállítás a Nemzeti Galériában

Zichy Mihály születésének 150. évfordulója alkalmából emlékkiállítást nyitottak meg szerdán a Nemzeti Galériában. A galéria és a leningrádi Ermitázs gyűjteményéből válogatott mintegy 150 rajzot, akvarellt, litográfiát mutatnak be. A tárlaton láthatók Zichy Mihály rajzaival illusztrált kiadványok, többek között régi orosz eposzok, Arany János-balladák, Madách-, Petőfi-illusztrációk. Érdekességek Zichy Mihály vázlatkönyvei, a cári udvari megrendelésre készült játékkártyái.

Születésének 150.évfordulóján emlékkiállitás nyilt a Nemzeti Galériában

Népszava, 1977.szeptember 22.

5.oldal

Licky Mihály grafikus

A mai görög művészettől a vándorkiállításokig

Érdekességek és újdonságok a Magyar Nemzeti Galériában

(Tudósítónktól.)

Talán kevesen tudják, milyen sikeres évet zárt a *Magyar Nemzeti Galéria 1977-ben.* Mint Éri Gyöngyi, a Galéria főigazgató-helyettese tájékoztatásul elmondotta, 710 ezer látogatójuk volt, és a házon kívül rendezett tárlataikkal együtt 91 kiállítást rendeztek. Pedig a munkájuk nem volt zavartalan; a folyamatos építkezés még előreláthatólag 1979—1980-ig is eltart. Az idén véglegesen elkészül az első emelet, ami azt jelenti, hogy *helyére kerülhet a teljes magyar barokk* és a XIX. *századi magyar művészet.* Állandó kiállításaik mellett sok időszaki tárlatot is rendeznek; ezek közül említésre méltó — még február *hály grafikáinak* bemutatója, a Magyar Nemzeti Galéria és a leningrádi Ermitázs anyagából; a *Tisztelet Rippl-Rónainak* című összeállításuk, mintegy 30 festménnyel és grafikával, valamint *Gábor Marianne gyűjteményes kiállítása.* Bizonyára sok érdeklődőt vonz majd a február 28-án megnyíló *Farkas István-emlékkiállítás,* amely a mártírhalált halt festő legszebb munkáit mutatja be.

A napokban nyílt meg a Kulturális Kapcsolatok Intézetével közösen rendezett, *a mai görög művészetet reprezentáló tárlat.* Műhelysorozatuk, amely már eddig is sok mai magyar művész munkáinak adott három hétre otthont, most éppen *Papp Oszkár* munkáit mutatja be. Hagyományosan jól működik a *Nemzeti Galéria klubja:* minden péntek délután áll az érdeklődők rendelkezésére. A változó programok közül ezúttal a képzőművészeti alapismeretek sorozatban a modern művészetekkel ismerkedhetnek a képzőművészek barátai. Hasonló művészeti foglalkozásokat tartanak a *diákoknak,* minden hónap első és második keddjén. A Galéria közművelődési tevékenységéről viszonylag kevés szó esik, pedig a kiállítások mellett ez is jelentős. A múzeumok közül a Magyar Nemzeti Galéria volt az első az országban, ahol a *legjobb amatőr kórusok lehetőséget kaptak a bemutatkozásra.* Minden vasárnap délelőtt az első emeleti kupolateremben kórusmuzsika hallható az ország különböző amatőr énekkarainak tolmácsolásában.

Jelenleg *hat vándorkiállításuk* járja az ország gyárait, az üzemi művelődési házakat. Ezeken a kiállításokon tematikus bontásban — például a tájképfestészettel — ismerkedhetnek a munkások a képzőművészettel. Hat nagyüzemmel állnak szocialista szerződésben; ez azt jelenti, hogy (a vándorkiállításokon kívül) ezekben az üzemekben *előadás-sorozatokat* tartanak és segítenek saját kiállítások szervezésében, rendezésében is. Üzemi dolgozók, szocialista brigádok rendszeresen ellátogatnak a Nemzeti Galériába, ahol *találkozhatnak a művészekkel, zenei és irodalmi rendezvényeken, képzőművészetifilm-vetítéseken* vehetnek részt.

A Galéria természetesen fontos feladatának tekinti képanyagának állandó bővítését, gyarapítását. Ez részint képvásárlások útján történik, részint hagyatékokból kapnak festményeket, grafikákat. Munkatársaik el-ellátogatnak legkiválóbb képzőművészeink műtermeibe, hogy képeket, szobrokat vegyenek. A Nemzeti Galéria állandóan gazdagodik. Nemrég került tulajdonukba *Benczúr: II. Rákóczi Ferenc elfogatása* című képe, *Frank Frigyes* hagyatékából 16 mű, *Pátzay Pál: Dunai szél* és *Sárika* című szobra, *Borsos Miklós Eratója, Kerényi Jenő: Európa elrablása, Konecsni György* teljes hagyatéka, *Gábor Margit, Ország Lili, Patay László* egy-egy képe. Úgy tűnik, jogos és megalapozott a Galéria vezetőinek bizakodása: tartalmas és gazdag programjaik 1978-ban a tavalyinál is több látogatót vonzanak majd a budai Várba.

tradalom kölcsönhatásának tanulmányozására. A csoportot Cindorf Mária, a belgrádi egyetem nyelvtudományi karának tanársegéde vezeti.

HAT SZAKÜZLETBŐL ÁLLÓ korszerű bevásárlóközpont készült el Dunaújváros II. városrészében: a dunaújvárosi munkásszövetkezet divatházat, ételbárt, cipőboltot, könyv- és hírlapüzletet, csemegeboltot és műszakialkatrész-boltot nyitott.

kedő személygépkocsinak. Ennek utasai közül *Szél Dezső* 54 éves felszolgáló és *Szél Gabriella* 20 éves eladó, nyírbátori lakosok a helyszínen meghaltak, *Laskovics Károlyné* 27 éves nyírbátori eladó pedig életveszélyes sérülést szenvedett. A baleset oka: Pénzes szabálytalanul került ki egy álló tehergépkocsit. Előzetes letartóztatásba helyezték.

Kevesebb csapadék

Az Odessza—Kijev—Leningrád vonalban 300—400 kilométer széles sávon kedden egész nap erős hófúvás volt. A Brit-szigeteken havas eső, hó, Közép-Európa északi felén elszórtan hó hullott. Dánia térségében a havazást erős szél kísérte. Közép-Európa déli feléről elszórt esőt, gyenge ha-

Zichy Mihály, festő- és grafikusművész

Megnyílt a 45. képaukció kiállítása.
A művész „Jó bor" c. festménye látható itt. (említve).

Déli Krónika

1978. máj. 13. Kossuth 12.00 (Péné).

Zichy Mihály

Zichy Mihály (1827-1906)

„Juliánus" (Gróf Kálnoky versének illusztrációja)
ceruzarajz 45x32 cm J. l. b.: Zichy
kikiáltási ár: 6000 Ft.

„Tanulmányok egy jelmezes ünnepélyhez"
vi[illegible] 54x41 cm J. l. j.: Zichy 1877.
kikiáltási ár: 15000 Ft.

[illegible]dy 23x32 cm
"

[illegible]0 Ft.

Zichy Mihály festő- és grafikusmű

Csontváry az iglói patikában dolgozott, főnöke látva első rajzait, azt tanácsolta, forduljon a mintarajziskola igazgatójához, Kelety Gusztávhoz. Kelety-Munkácsy, Szinyei, Zichy és mások keményen, szigorú kritikusi levelezésbe került Csontváryval, észrevételeivel, tanácsával segítette őt.

B. L.: Emlékezés Csontváryra.
Fejér Megyei Hírlap, 1948. júl. 5.

Zichy Mihály

Ziehy Mihály (1877-1906)

„Juliánus" (Gárdonyi Károly versének illusztrációja)
ceruzarajz 45x32 cm J. l. l.: Ziehy
kikiáltási ár: 6000 Ft.

„Tanulmányok egy jelmezes ünnepélyhez"
vízfestmény 54x41 cm J. l. j.: Ziehy 1877.
Védett. kikiáltási ár: 15000 Ft.

„Levelet vivő kutya" vízfestmény 23x32 cm
J. l. j.: Ziehy Védett.
kikiáltási ár: 20000 Ft.

BAV 4 fh. Képaukció
Bp. 1979. május

1977.IX.3o.Kossuth 18.3o Gné
Esti Magazin

- És most a szokásos programjavaslat Papp Endrétől.

- A balatoni viharjelző szolgálat ugyan ma befejezte idei munkáját, de ez nem zavarja a Junior Findingi vitorlás Európa bajnokság résztvevőit,

Fischy Mihály, festő
és grafikusművész.

akik a hét végén is versenyeznek Balatonfüreden.

- A tulsó parton, Siófokon Zichy kiállitás látható vasárnaptól a művelődési központban. Ugyan ekkor Zamárdiban pedig megnyitják a Tájházat.

- A szabolcsi táj jellegzetes gyümölcsét az almát kinálja a Nyir-Tourist a szombat vasárnapi jonatán turáján résztvevő autós turistáknak a saját kezüleg szüretelt almát önköltségi árpn ki-ki meg is vásárolhatja.

- A bakancsos turisták vasárnap a Pilisnyeregben emlékeznek meg Lenkó Ede vasmunkásról, emlékművének talapzatára őszi mezei virágokból font oszorut helyeznek a turázók, akiket a Hév Batthyany téri végállomásán vasárnap 7 órától 8-ig várnak a Vasas természetbarátai.

1) Folytatás:

Zichy Mihály, festő- és grafikusművész

Az orosz földön élt művésznek a Tragédiához készült ceruzarajzai szárnyalók, részletmegoldásai gazdagok, rajzait bölcseleti, politikai és erkölcsi [redacted] reflexiók szövik át, a 19. sz. barokk pompáját csillogtatja rajzaiban. Zichy lapjain kimutatható az orosz és francia romantika hatása s hangvétele fölényesen társul a Tragédia jellegéhez.

dr. Tóth Ervin: Három művész Tragédia-illusztrációja Madách születésének 150 évfordulója alkalmából.

Hajdu-Bihari Napló, 1978. aug. 3.

Zichy Mihály: Illusztráció a Tragédiához
(Szénrajz)

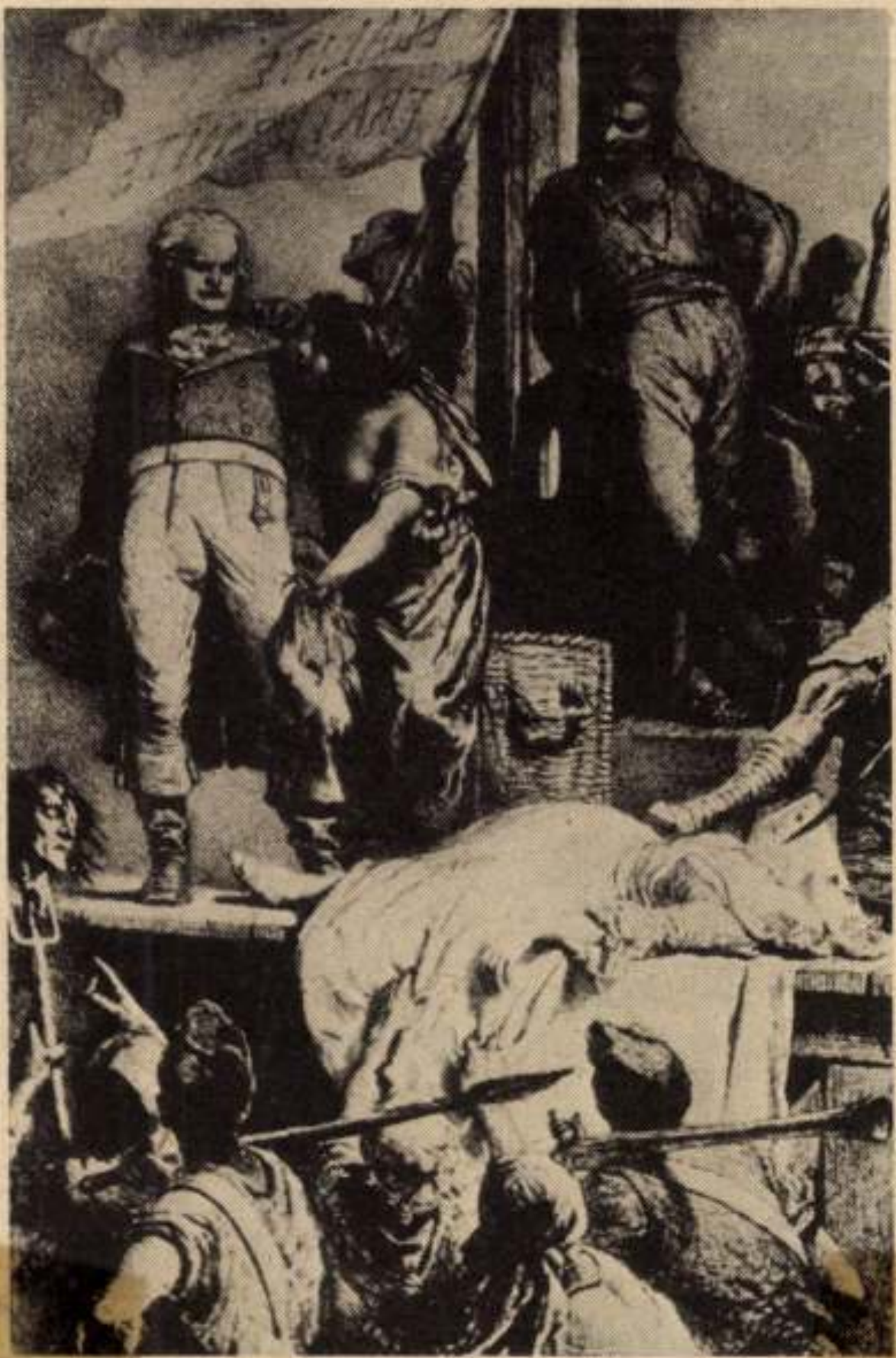

másfél szobásra vagy garzonra. Minden csere érdekel. Kun Béla u. 3. fszt. 3.

cén, Kardos u. 17/A II. em. 5.

408-as Moszkvics eladó. Cserepes u. 3.

vállaln
nap.
óvoda''
ba.

VIKER

NAGYON OLCSÓ!

FÉRFI, KAMASZ, GYERMEK FÜRDŐRUHÁK, KEMPINGNADRÁG KÖTÖTT- ÉS KONFEKCIÓÁRUK 40%-OS

ENGEDMÉNYES VÁSÁ

augusztus 12-ig a

SPORTSZERBOLTBAN

(Debrecen, Vörös Hadsereg útja 32.

	régi ár	
Kamasz úszó	**140,— Ft**	**8**
Férfi úszó	**230,— Ft**	**13**
Fiú úszó	**55,— Ft**	**3**
Kempingnadrág	**80,— Ft**	**4**
Gyermek kempingnadrág	**25,— Ft**	**1**

Lichy Mihály, 2) Folytatás

dr. Tóth Ervin: Három művész tragédia-illusztrációja.
Hajdu-Bihari Napló, 1978. aug. 3.

Zichy Mihály, festő-grafikusművész.

A Magyar Nemzeti Galéria mutatja be a múlt század történelmi tárgyú festményeit. A művész jellegzetesen orosz „Rab"-ja is itt látható. (említve).

Székely András: Magyar Történelmi Festmények

Tükör, Budapest, 1978. nov. 26. 3. old.

Zichy Mihály festő

h: Czigány Dezső

Bodri F.: Kiadványok az Ady-évforduló-ra. 102–108.

Tiszatáj, Szeged, 1979. jan. XXXIII/1.

Zicky Mihály, festő

L. Gross Arnold.

P. Lucs J: A tisztelgés helyén 7.

Né: szabadság, Bp. 1970 márc. 16

Zicky Mikóly, Jesto

L: Feszty Masa

Béroczessy L: Masa elment 7

Nép. szavadság, Bn. 1979 m. dec. 23

Lichy Mihály

Nemu szerepel a történelmi
lépek kiállításán Lichy Mi-
hály orosz „Rab"-ja sem.

Székely András: Magyar történelmi festmények.
Új Tükör. 1978. november 26-3. lap.

Zichy Mihály, festő

. A magyar könyvművészek, illusztrátorok alkotásaiban is gyönyörködhetnek az érdeklődők: Madách Imre *Az ember tragédiája* című műve például *Zichy Mihály*tól kezdve kilenc magyar művészt ihletett a szöveg képekben való bemutatására. A sa[illegible]

–: Értékes gyűjtemények, új nézemények ...

7

Népszabadság, Bp. 1979 febr. 3.

Zichy Mihály

Zichy Mihály Rusztaveli-illusztrá-
ciónak jelenleit először úgy nevezett
előhépekben rendezte meg, majd eze-
ket transzponálta a rajzlapra.

Menyhárt László: Előhép-előhép-pillanatkép.
Művészet, 1978. december - 10. lap.

Zichy Mihály

Méltatás.

Bajkóné Revész Zsuzsa: Egy „francias" magyar festő.
Új Tükör, 1979. február 18 - 25. lap.

Zichy Mihály festő

„Illusztráció Garay János
Hary Jánosához"

Múzeumi Kapatni 1977/3

Zichy Mihály festő

„Skóciai vadászjelenet" 1875

„Noi mellrep" 1879

„Katonák a városkapu előtt" 1874-78

Művészeti Magazin 1977/4 11old

Zichy Mihály (1827-1906)

„Hölgyekkel mulató Falstaff"

Vízfestmény 23x31 cm Védett.

Kiáltási ár: 35000 ft

BÁV 47.Képaukció katalógus,1978.december,Bp.

Zichy Mihály

„Nőrablás" Kretszegy 57x42 cm

S. h. j.: Zichy 1874. (Sérült) Védett

Utóltási ár: 30.000 ft.

BÁV 47. Képaukció katalógus, 1978. december, Bp.

Zichy Mihály

„A Démon fogyvezzel"
„Tamara királynó tánca" } repro

Székely András: Zichy Mihály.
Új Tükör, 1977. október 16-24 lap.

Zichy Mihály

„Kinizsi"
„Hidavatás"
„Dantov a verpádon"

} repro

Szekely András: Zichy Mihály.
Új Tükör, 1977. Október 16-24 lap.

Zichy Mihály

Önarchép, (1856)"
"Kürdelem a zászlóért."
"Két nő az erkélyen".

repro

Szekely András: Zichy Mihály
Új Tükör, 1977. október 10 - 24 lap

Lichy Mihály

Lichyt óriási pompával
temette el Budapest 1906-
ban.

Szekely András: Lichy Mihály.
Új Tükör, 1977. október 16-24 lap.

Lichy Mihály

Lichy főművei az illusztrációk. Illusztrálta a görög Rustaveli művét, Arany és Madách alkotásait.

Szekely Andras: Lichy Mihaly.
Uj Tukor, 1977. oktober 16-24 lap.

Lichy Mihály

1874-ben Labára küldte orosz feleségét és gyermekeit is, miélott otthagyta a cárt és Párizsba költözött.

Székely András: Lichy Mihály
Új Tükör, 1977. október 16-24. lap.

Lichy Mihály

Küzdelmes és kevéssé ismert évek után, 1859-ben a cár festője lett és az is maradt 15 éven át Lichy Mihály.

Székely András: Lichy Mihály
Új Tükör, 1977. október 16-24. lap.

Zichy Mihály festőművész

Ma nyílik meg Kaposváron, a Somogyi Képtárban az a kiállítás, amely Somogy festészeti hagyományait állítja a figyelem középpontjába. — A művész alkotásai is szerepel e kiállításon.

Somogyi Néplap, 1978. júl. 14.

Zichy Mihály festő- és grafikusművész.

Második alkalommal mutat be kisebb gyűjteményt a magyar festők aktábrázolásaiból a Kuny Domokos Múzeum. Az előző a 19. század művészetéből válogatott képeket, köztük Brocky Károly, Molnár József, Zichy Mihály- és még többen- műveit mutatta be.

Heitler László: Akt kiállítások Tatán.

Napló (Veszprém), 1978. okt. 14.

Zichy Mihály, festő-

A Rusztavelli irodalom történeti intézetben dolgozom, híres intézmény, *Zichy Mihály annakidején festményt alkotott róla.*

Lukács Ákos: Kossuth-utód gúzsából 3

Esti Hírlap, Bp. 1978. aug. 10.

Magyar grafikai kiállítás Londonban

Almásy Aladár, Ábrahám Rafael, Balla Margit, Berki Viola, Kass János, Kovács Tamás, Láng Rudolf, Reich Károly, Szemethy Imre és Würtz Ádám közös kiállításon mutatkoztak be Londonban grafikáikkal. Malcolm Fry, a *Bankside Gallery* igazgatója, a kiállítás megnyitójában nagy elismeréssel nyilatkozott a művészek mesterségbeli tudásáról, felfedezőerejéről, majd a magyar művészet régi angol kapcsolatait tárta fel a tárlat látogatói előtt. „A magyar művészek nem ismeretlenek Angliának. Zichy Mihály (1827—1906) is járt országunkban. Tizenhat nagy vadászjelenete Skóciában a balmorali királyi gyűjteményben található. A sorozat tíz darabját ki is állították 1873-ban a Királyi Akadémián. Zichy szívesen látott vendég lehetett a walesi herceg udvarában, mert a festő egyik műve (amelynek címe: A herceg whistet játszik Abergeldie-ben, 1881 október) a herceget, Albertet, Monsieur Brasseurt és Haig ezredest ábrázolja."

Ez az információ talán érdekesség lehet a magyar nagyközönség számára is. Fry nemcsak Zichyről beszél ilyen jóleső bőbeszédűséggel, hasonlóképpen méltatja a kortárs magyar grafikusokat is, mindenekelőtt Kass Jánost, aki korábbi kiállításai révén a legismertebb Londonban. Különösen a shakespeare-i ihletésű művek ragadják meg érthető módon, Kass híres tízdarabos Hamlet-sorozata, Reich és Würtz Shakespeare-illusztrációi. De máskor is érzékeny a már említett angol kapcsolatra: kiemeli Láng Rudolf angol és amerikai költők műveire „improvizált" alkotásait. Végül Kisfaludi Stróbl és G. B. Shaw barátságának szép emlékét, a kiállított Shaw-szobrot ajánlja a közönség figyelmébe, melyről a nagy angol író így nyilatkozott: „Ez a szobor nem egyszerűen olyan, amilyen vagyok, hanem amilyennek kéne lennem, és amilyen szeretnék lenni."

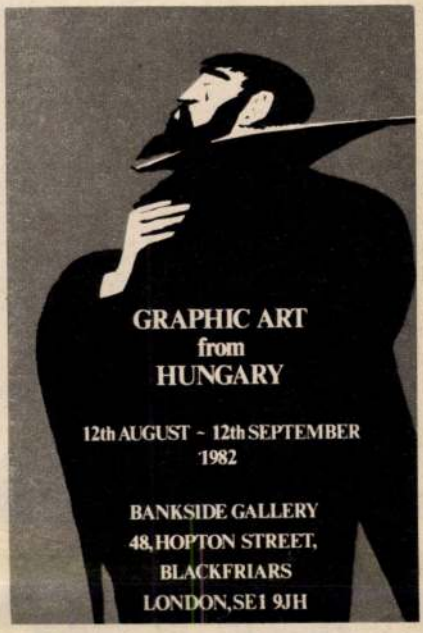

HUNYADY JUDIT

SZERZŐDÉS

avégzésre irányuló egyéb jogviszony létesitéséhez

részről a MTA Müvészettörténeti Kutató Csoport (Bp. I. Uri
ről

ye:

az alábbi feltételekkel:

feladat részletesen:

. . . . . .

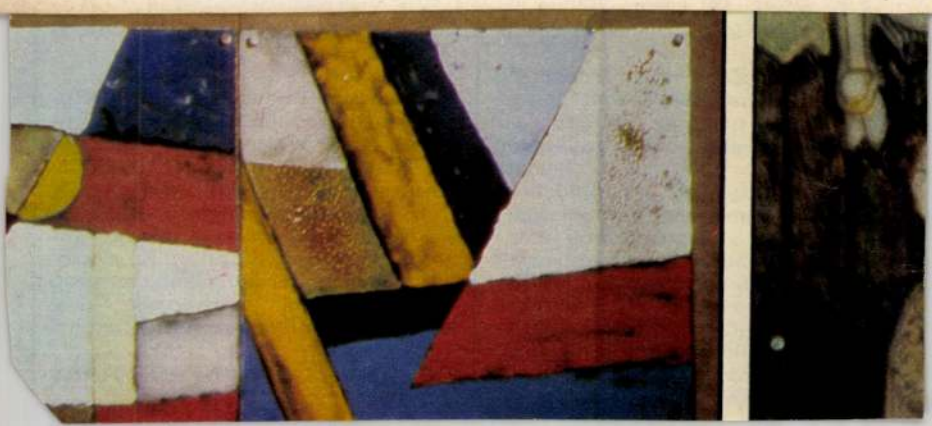

Zalától Péterváig

150 éve született Zichy Mihály

Szándékolt és akaratlan találkozások sorozata szövődik bele minden ember életébe — írókkal és rokonokkal, barátokkal és művészekkel randevúzik, villanyóra alatt, könyvtárban, koncertteremben. Egyszer Dürrenmatt mond neki valami hasznosat, máskor Tolsztoj szavain mereng. Most a címben jelzett évforduló juttatja eszébe e sorok írójának is véletlen — véletlen? — találkozásait Zichy Mihállyal.

Még az emberpörgető vihar kitörése előtt, kisdiákként két olyan albumot találtam a szülői könyvek között, amelyek illusztrátoraként ugyanaz a név szerepelt a borítón: Zichy Mihály. Az egyik Az ember tragédiája volt, a másik Arany balladáinak kötete. Amolyan történelmi mozi volt ez a kisdiáknak, hiszen Ádámmal együtt nézhette végig az emberiség történelmének sorsfordító mozdulásait, járt a piramisoknál és Athénban, látott eretnekeket és párizsi forradalmárokat, Prágában csillagokat vizsgált, és lebegett az űrben, ahová Zichy Mihály képzelete hamarabb vitte el, mint maga Madách. És a régi kisdiák borzongó gyönyörűséggel nézegette Arany csudaképekké varázsolt balladáit, Szibinyáni Jankó kalandját a vaddisznóval, öngyilkosok teste zuhanását a Dunába, Kund Abigél eszelős pillantását.

Aztán jött a háború, s iszonyatos lángja belekapott az albumokba is. Utólag, most azon morfondírozom, hogy a Zichy-albumokhoz manapság miért csupán antikváriumokban lehet némi szerencsével hozzájutni?

És a cár udvari festőjével most itt találkozunk a Budavári Palotában, császár-királyok nemzeti kultúrotthonná előléptetett egykori lakában. Emlékkiállítás — csaknem 180 mű a falakon, rajzok, metszetek. Egy művész életének forgatókönyve. Szórványos közleményeknél alaposabb ismereteket nyújt, a megismeréshez mégis kevés. Mert műveinek jó részét a külföld őrzi, Leningrádtól — ahonnan, az Ermitázsból, jó néhány művét küldték el a budapesti kiállításra — egészen Párizsig és Skóciáig. Életrajza válasz a miért?-re. A somogyi Zala községben született fiatalember 15 éves korában már Pesten tanul festeni-rajzolni, Marastoni Jakab magániskolájában (főiskolának az idő tájt még se híre, se hamva), később Bécsben, majd Olaszországban. A következő állomás Szentpétervár, ahol portrékat fest és egy fotóműhelyben retusál — ez utóbbin ne lepődjünk meg, hiszen a múlt század derekán a fényképezés még a festészet édestestvére, egyik-másik művészünk Pesten fényképészeti műtermet nyit, s Munkácsy Mihály vázlatkönyv helyett sűrűn visz

„Vége a komédiának" — illusztráció Az ember tragédiájához

Johanna tanácskozik a királlyal (középkori miniatúra)

A máglyán

szoltam, hogy én voltam az és mások, nálam okosabbak, akik ezt a tanácsot adták, abban a hitben, hogy ez jobban szolgálja a vállalkozás biztonságát. Mire Johanna szó szerint ezt mondta: „Isten nevében; a mi Urunk Istenünk tanácsa biztosabb és bölcsebb az önökénél. Önök azt hitték, hogy meg tudnak téveszteni engem. Önmagukat tévesztették meg, mert jobb segítséget hozok önöknek, mint amit egy kapitány vagy egy város valaha is kapott: az égi király segítségét. A segítség azonban nem érettem történik, hanem azért, mert Isten, Szent Lajos és Nagy Károly imájára, megkönyörült Orléans városán és nem tűri, hogy Orléans urának és városának ellenségei győzedelmeskedjenek."

És ebben a pillanatban megfordult a szél, amely az élelmiszer-szállító bárkákkal szemben fújt, megakadályozva, hogy felfelé haladjanak a folyón... Azonnal felvontuk a vitorlákat és beszálltunk. Ettől a pillanattól kezdve az eddiginél is jobban reménykedtem a szűzben. És kérve kértem, hogy keljünk át a Loire-on, menjünk Orléansba, ahol már türelmetlenül várják... És Johanna csatlakozott hozzám, zászlaját lengetve, amely fehér volt, rajta Üdvözítőnk, liliommal a kezében. La Hire velünk együtt kelt át a folyón. És együtt vonultunk be Orléans-ba.

Mindebből arra következtettem, hogy Johanna hadi vállalkozásait inkább az Isten, mintsem az emberek irányították, mert a szél éppen akkor fordult meg, amikor az általa hozott segítségről beszélt, és az utánpótlás megérkezett a városba, noha az angolok sokkalta erősebbek voltak, mint a királyi sereg... És más okból is hiszek benne. Johannát 1429. szeptember 7-én, korán reggel, a hídnál emelt sánc ellen indított támadás kezdetén megsebezte egy nyíl, amely mélyen a húsába fúródott nyaka és válla között. Ennek ellenére nem hagyta abba a harcot, be sem kötöztette a sebet. A támadás reggeltől este nyolc óráig tartott, s alig reménykedtünk a kedvező kimenetelben. Tanácstalan voltam. Azt akartam, hogy a sereg vonuljon vissza. Ekkor hozzám jött Johanna, és kérte, várjak még egy keveset. Lóra szállt, s egyedül vonult el, a csapatoktól némileg távol, egy szőlőhegyre, ahol negyedórát imával töltött. Azután megragadta lobogóját, kiállt a sáncárok szélére, s az angolok szörnyűségesen megrettentek tőle! A király katonáit eltöltötte a bátorság, felkapaszkodtak a sáncra, támadásba lendültek és be is vették; az angolok, akik ott tartózkodtak, menekülni próbáltak. De mind ott vesztek. Glasdale és az erődítmény többi angol főembere, akik megpróbáltak az orléans-i híd tornyába menekülni, a vízbe vetették magukat és megfulladtak.

Az angolok másnap reggel korán elhagyták sátraikat és csatarendbe álltak. Amikor Johanna meglátta ezt, kiugrott ágyából és könnyű zubbonyt öltött magára. Nem engedte, hogy az angolokat megtámadják, vagy bármit is követeljenek tőlük; hagyják csak elvonulni őket — és valójában ezt is tették — és senki se vegye őket üldözőbe. Ily módon felszabadult a város...

Még jól emlékszem arra, hogy Orléans felszabadítása után felkerestem a királyt a loches-i kastélyban. Egy titkos szobában tartózkodott Christophe de Harcourt úrral, a későbbi püspökkel, aki gyóntatóatyja volt, valamint de Trèves úrral, Franciaország kancellárjával. Johanna kopogtatott a zárt ajtón, s alig lépett be, letérdelt a király előtt, átkulcsolta annak térdét, és így szólt: „Nemes dauphin, ne tanácskozzék ily sokáig és hosszadalmasan! Jöjjön minél előbb Reimsbe, hogy elfogadja az ön méltó koronáját!" És ekkor Christophe de Harcourt úr feléje fordult és megkérdezte, vajon tanácsadója sugallta-e ezt neki. Mire ő: „Igen! Többször is buzdított erre." Ekkor Christophe úr: „Nem óhajtja-e itt, a király jelenlétében tudomásunkra hozni, hogy tanácsadója miként szól önhöz?" Ekkor elpirult, és ezt mondta: „El tudom képzelni, miért óhajtják megtudni ezt, és készségesen meg is mondom." A király megkérdezte Johannától: „Teljesítené ezt a kérést itt, mindannyiunk jelenlétében?" Igennel válaszolt a királynak, és körülbelül ezt mondta: elégedetlen volt, amiért nem hitték el neki minden további nélkül azt, amit az Úr akaratára nyilvánított ki, éppen ezért visszavonult, és elpanaszolta ezt az Istennek. És imája után hangot hallott: „Isten szolgálóleánya, menj, menj, menj! Segítségedre leszek, menj!" És amikor meghallotta ezt a hangot, nagy öröm töltötte el, és azt kívánta, bár élhetne örökké ebben az állapotban.

A szemelvényeket Makai György, az illusztrációkat Marthy Barna válogatta

AJTÓFIGYELŐ
ST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
387-748, 349-726
ORT 12
ORSZÁG VILÁG

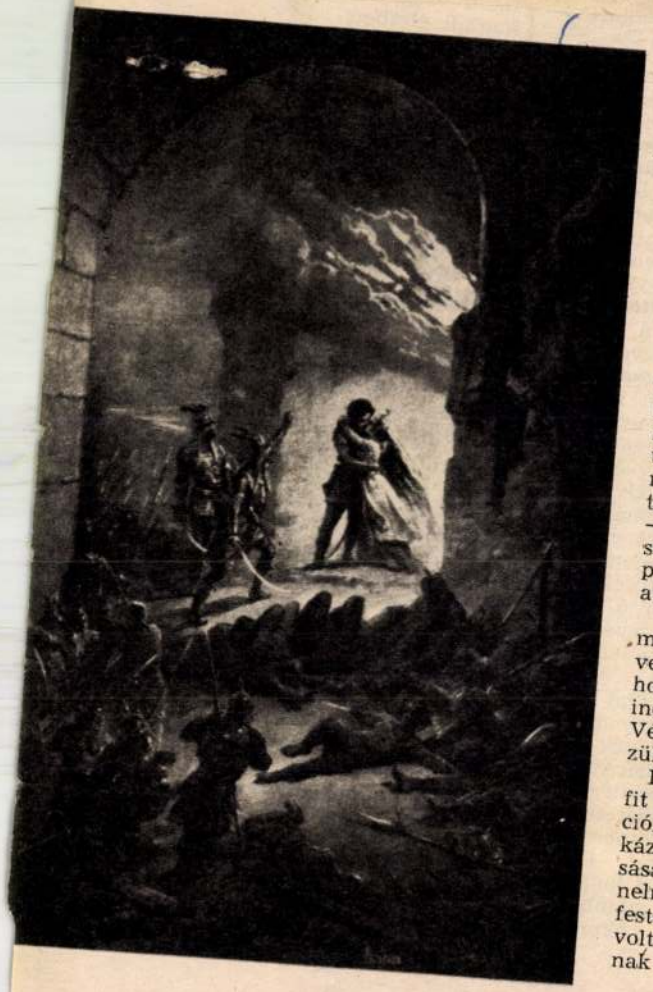

Illusztráció Rusztaveli „Tariel"-jéhez

Zichy Mihály síremléke

magával fényképezőgépet, hogy sokalakos kompozícióihoz kiválasztott modelljeit üveglemezekre „gyűjtve" tanulmányozhassa majd műtermében. Zichyre felfigyel a cári udvar, s hamarosan udvari művész lesz, arcképek festője, hivatalos események megörökítője. Mivel a cárok, különböző okokból, nem hosszú életűek, 1906-ban bekövetkezett haláláig négy uralkodótól kap fizetést. Közben jár Párizsban — évekig a Párizsi Magyar Egyesület igazgatója —, honvágya és megbízásai is időnként hazahazaszólítják, de második hazája Oroszország. (Említésre méltó, mert érdekes Pétervár vonzereje. Beethoven egyik művének ősbemutatójára csak ott nyílik lehetőség. Schliemann — igaz, kereskedőként — ott kezdi pályafutását, Liszt Ferenc is szívesen látott vendég ott, ahol két pompás estély közti másnapos hangulatban az atyuska Szibériába küldi fiait.)

Zichy akvarelljein, rajzain a „történelmi mozi" eseményei, figurái. Már csak mi vesszük észre, arcokon és mozdulatokon, hogy *ő mit vett észre*. Hajbókolást, rosszindulatot, pénzsóvárságot, uralomvágyat. Véleményét ki lehet olvasni „a sorok közül". És egyik-másik szatirikus rajzából.

Illusztrált Lermontovot és Byront, Petőfit és Goethét (kiadatlan Faust-illusztrációi tíz éve kerültek a birtokunkba). Kaukázusi útjain, orosz költők műveinek olvasásakor megérezte legendák, művek, történelmi korszakok „lelkét". Mondják, hogy festeni nem tudott, a színekhez érzéke nem volt. De rajzónja moccanásait sok utódjának figyelmébe ajánlhatjuk.

Marthy Barna

TEVÉLEVÉL

Az anyanyelv iskoláiról

„Dicséretes és fokozandó eltökélés, ha a levegő szennyeződése ellen fákat ültetünk” — írja Illyés Gyula a *Kortárs* októberi számában. *„De a fuldokló városok megmentésére* — fűzi hozzá a költő — *az intézkedés már a gyárkéményeken a füstszűrő, a gépkocsikon a kipufogócső megrendszabályozása.”* Ilyen „füstszűrő”-t követel Illyés a rádiótól és a tévétől is, ahol az alkalmi riportalanyok, még inkább azonban a riporterek közül sokan henyén beszélnek magyarul, és ilyenformán „terjesztik a rosszat”.

Igazán nem „beszélt össze” a tévé Illyés Gyulával, hiszen még az elmúlt tanév végén vette fel a *Szó-ra-ka-té-nusz* című sorozatot. Az Iskolatévében bemutatásra kerülő tíz műsor elsősorban éppen az anyanyelv védelmét — és szépségeinek megmutatását — szolgálja. Dicséret illeti Szabó Évát, a forgatókönyvek íróját, Ivanics Lilla szerkesztőt, Haraszti Zsolt operatőrt, Mészáros Gyula rendezőt, hogy ezt a nemcsak beszélni, hanem hallani is segítő sorozatot létreni Dimény Juditot, aki mint „tanító néni” és műsorvezető nem „produkáltatta” a sorozatban szereplő gyerekeket, hanem igyekezett figyelni is rájuk.

Ám ha Dimény Judit elkerülte — amennyire csak lehetett — azt, amit a „produkáltatni” kifejezéssel próbáltunk jelezni, a sorozat több műsora alapján mégiscsak szóba kell hoznunk egy dilemmát. Helyes-e vajon, hogy a sorozat a Leövey Klára zenei általános iskola elsőseit „lépteti fel”? Ebbe az iskolába ugyanis olyan gyerekeket vesznek fel, akiknek auditív készsége — és egész befogadási mechanizmusa — jóval fejlettebb az átlagos gyerekeknél.

Ugyanakkor, persze, fonák helyzetet is teremthetett volna, ha a jeles tévéstáb egy valóban átlagos iskolai osztállyal kísérletezik. Hiszen „ékesen” bizonyítják az Illyés Gyula (és mások) által — nyelvvédelmi szempontból — kifogásolt tévériportok, dokumentumfilmek, hogy mennyire elterjedt a csúf beszédmód, a magyartalanság, a valóságos és jelképes dadogás. És, bizony, ezt a „füst”-öt nemigen szűrik ki még az iskolák sem. Mit tegyenek hát a *Szó-ra-ka-té-nusz* készítői, akik, mint azt elmondották, folytatni kívánják — másodikosok, harmadikosok számára is — érdekes kezdeményezésüket? Talán azt, hogy egy sorozatban immár ne egyetlen „társaság” szerepeljen, hanképességű — esetleg e gyerekeknek.

Talán!... Nem célu lakodni konkrét jav mint ahogy bevalljuk tudjuk, miképpen ha ja az iskola *közvetlen* kolatévének ezt az í azért még reform-t sem olyan könnyen „reform”-ját. Azt azo juk, hogy szükség szükség lehet *közvetet tésre is.* Vagyis arra képernyő felhívja a g és a felnőttek — figy olyasmire, ami talán nem elég érdekesen jelenik meg a napi életben, holott nagyon is érdekes. És még a nyelvvédelemnél — a pusztán csak nyelvvédelemnél! — is fontosabbnak véljük, hogy a tévé a maga változatos, ha úgy tetszik, „laboratóriumi” és „naturális” eszközeivel, sokoldalúan orientálja a szülőket, a pedagógusokat, a gyermekeket arra, hogy odafigyeljenek a világ hangjaira. Az anyanyelv *gazdagsága* ezer szállal kapcsolódik a gondolkodás és az életmód gazdagságához. Ennek segítése pedig megér minden szellemi — és anyagi — erőfeszítést. Éppen ezért, minden dicséretünk mellett is, csak kísérletnek tartjuk a *Szó-ra-ka-té-nusz-t.* Egynek a remélhetően minél hamarabb és minél nagyobb számban megszülető, újszerű oktató-nevelő sorozatok közül.

A. G.

Most pedig én következem: ugyanis nekem is van mondanivalóm. Ígérje meg, hogy nem szakít félbe...

Amikor elvált Mirkótól, Magos visszasietett a kapitányságra, ahol Kozma százados a szokottnál izgatottabban várta. Egy zacskóból kiemelt egy papírba csomagolt tárgyat és letette az asztalra.

— Ez egy parabellum pisztoly!

Magos nézte egy darabig.

— Csak nem?...

— De igen. Szilvási megmutatta, hogy hol kell keresnünk. Pontosan tudta, hogy hol van, de úgy tett, mintha csupán gyanítaná. Egyelőre még tagadja, hogy ő lőtt volna.

— Ez csak olyan átmeneti makacskodás — legyintett Magos.

Megszólalt a telefon.

— Őrnagy elvtárs?

Zichy Mihály, festő

● ZICHY MIHÁLY festőművész és műgyűjtő születésének 150. évfordulója alkalmából ma délután 6 órakor kiállítás nyílik a Dél-balatoni Kulturális Központ kiállítótermében, Siófokon, a Kőtér 2. szám alatt. A bemutató november 15-ig tekinthető meg.

—:o Zichy Mihály

8.

Esti Hírlap, Bp. 1977 okt. 14.

Zichy Mihály

Az ifjú Zichyt apja a jogi pályára erőltette. Csakhamar Bécsbe herúl, ahol biedermeier festő-lesz. A 20 éves Zichy mint egy orosz nagyherceguő házi-rajz tanára indul el Szentpétersége felé.

Székely András: Zichy Mihály.
Új Tükör, 1977. október 16-24 lap.

Lichy Mihály

Lichy elvállalta, hogy megfesti
„Erzsébet királynét Deák Ferenc
társaságában" című képet.

Székely Andrea: Lichy Mihály.
Új Tükör, 1977 október 16-24 lap.

Zichy Mihály

Zichy Mihály 52 éves fejjel hara megy Párizsból Somogy megyei szülő falujába Zalaza földhistokos nak.

Szekely András: Zichy Mihály
Új Tükör, 1977. Október 16-24. lap.

Zichy Mihály

Az 1878-as párizsi világkiállítás-
ra megfestette legnagyobb képét,
„A pusztítás géniuszának diadá-
la" címen ismert művet „A Dé-
mon fegyvezet".

Székely András. Zichy Mihály
Új Tükör, 1977. október 16-24. lap.

Zichy Mihály

Jellegzetes festményei is voltaképpen illusztrációk. A főművei közé sorolhatjuk az erotikus rajzok egy részét is.

Székely András: Zichy Mihály
Ny Tükör, 1977. október 16 - 24 lap.

Zichy Mihály

Zichy szülőfalujában van emlékmúzeuma. A Magyar Nemzeti Galeriában emlékkiállítás ünnepli születésének 150. évfordulóját.

Székely András: Zichy Mihály
Ly Tihór, 1977. október 16-24 lap.

Zichy Mihály

A Magyar Nemzeti Galériában Zichy Mihály grafikáinak kiállitása október 2.-ig,

A Mücsarnokban Kiss István szobrászmüvész, Szilágyi Mária keramikusmüvész és Litkei József festömüvész kiállitása október 23.-ig tekinthető meg, -közli a lap kulturális eseményeket ismertető rovata.

Élet és Irodalom, Bp. 1977. okt. 1.
XXI. évf. 4o. sz. 8. lap.

Zichy Mihály, festő

Zichy és a párizsi magyarok

A Budavári palotában a Magyar Nemzeti Galéria Zichy Mihály egész életművéből rendezett kiállítást. Születésének 150. évfordulóját ünnepeljük most, októberben, mi, Magyarországon, s a világ is, amely velünk együtt ismerte és elismerte. Az évforduló alkalmából, a Corvina Kiadó megjelentette *Berkovits Ilona* Zichy-albumát.

— Tíz éven át a külföldi országok múzeumait látogattam — mondja Berkovits Ilona —, ahol Zichy Mihály élt és dolgozott, s természetesen az országos Széchényi Könyvtár és a Somogy megyei Zala község, Zichy szülőfaluja levéltárait, külföldi és hazai újságokat tanulmányoztam, a művész egyéniségének megismerésére. Nem volt könnyű a munkám, mert a róla szóló irodalom szélsőségesen ítélkezik róla.

— Könyvében kiemelt helyen foglalkozik Zichy és a párizsi magyarok kapcsolataival.

— Olaszországot elhagyva, 1874-ben érkezett Párizsba. A híre jóval megelőzte, nem kisebb író és kritikus írt róla, mint *Teophile Gautier*, méghozzá olyan dicsőítő módon, ahogy itthon senki. 1875. április 4-én a Párizsi Magyar Egylet elnökévé választotta Zichy Mihályt. Élénk kapcsolatot tartott fenn az ott élő magyar származású munkásokkal, művészekkel, írókkal. Érdekes adat tanúskodik Zichy és *Frankel Leó* bátyjának, a Párizsban élő *Frankel Ingomár* festőművésznek a kapcsolatáról. Egyebek között egy levél maradt fenn, amelyben Frankel bátyja beszámol arról, hogy *Munkácsynál* érdeklődött, miként állíthatna ki a párizsi világkiállításon. Zichy egyébként szerény módon, titokban nagyobb összeget is juttatott a magyar egyesület gyarapítására.

Munkácsy Zichy védelmére kelt, amikor nagy vihar támadt a háborúellenes Démon fegyverei című kompozíciója miatt, amelyik korának stílusában olyan típusú, erőteljes érzelmeket kiváltó hatást gyakorolt a szemlélőre a háború borzalmai ellen és a béke védelmében, mint a XX. században Picasso Guernicája.

B. R. ZS.

B. R. Zs.: Zic

Esti Hi

1977. okt. 24.

2.

Abdel Husszein jordániai uralkodó politikai főtanácsadója, *Szadat* egyiptomi elnökkel folytatott tegnap *Kai-*

ÉSRŐL

nyilatkozata

az álláspontot, amelyet Brit Nemzetközösség m niszterelnökeinek legutót bi konferenciája szög zett le ebben az ügybe Callaghan a továbbiakba hangoztatta, hogy a palesz tinaiakat Izraelen belü kellene újra letelepíteni é emlékeztetett arra, hogy *Jordán folyó nyugati part ján és a gazai övezetbe jelenleg is több mint egy millió palesztinai menekül él.* Olyan megoldást ke találni — jelentette k Callaghan —, amely kielé gíti a palesztinaia igényeit és Izrael biztonsá gát.

1021 Kiss Mihály
Szétbontásra

1977. október 12. Televizió 17,oo VGné

Riportok Tolnából, Somogyból, Baranyából

- A törökbeli krónikák, sőt a multszázadi irásos anyagok is igazolják, Hai császári hadmérnök térképén egy sematikusan ábrázolt fürdőt jelölnek ide. A szentélyről semmi tudomásunk sincs, ezt a későbbi ásatás során bizonyitani is tudtuk, hogy miért, ugyanis a fürdő épitésekor bontják le ezt a szentélyt. A leletek pontosságára és minőségére való tekintettel megindítottam azonnal a leletmentést, annak az értelmében, hogy itt jelentős középkori, hódoltsákori együttesről van szó, és esetleg sikerül Pécs középkori városképet teljes egészében tisztáznunk.

- Alig két éve, hogy Gerő Győző a Budapesti Történeti Muzeum tudományos főmunkatársa vezetésével befejeződött a Jakovári Hasszán Dzsámi és a Muzeum helyreállitása itt Pécsett. Akkor Ön gondolta-e, hogy nem is olyan sokára egy ujabb hasonló nevezetesség kerül elő a földből?

- Erre akkor még nem is gondolhattunk, hogy rövid időn belül lehetőség nyilik Meni pasa fürdőjének feltárására. Szeretném megemliteni azt, hogy ez tulajdonképpen egy olyan lehetőséget adott, hogy azon a fürdőn keresztül bemutassuk Pécs valamennyi fürdőjét. A török fürdőknek ugyanis két típusa van, az egyik a thermálfürdő, a másik a gőzfürdő. Mivel Pécsett hőforrások nem fakadtak, igy az utóbbi, tehát a gőzfürdők létesitésére volt lehetőség. Hasonlóan, mint ahogy a római fürdőknél is, három alapvető részből állnak ezek a fürdők. Az egyik az előcsarnok, amelybe a fürdővendégek érkeznek, levetkőznek, ennek az érdekessége az, hogy középen egy csorgókut van, amelynek a maradványai a feltárás után előkerültek, a török fürdőkultura bizánci közvetitéssel a római fürdőkulturára utal vissza. Igy a fürdők rendszerében is azt a három tagozódást követi, amint a rómaiéknál, az afodétárium, az epidárium és a káldárium beosztása. A feltárás során abban a szerencsés helyzetben voltunk, hogy minden olyan kis részletet, tehát részben az ülőpadkák, meg az előcsarnokban amik a vetkőzést szolgálták, részben az egykori előcsarnok kutjának a maradványai, a falikutaknak egy kis töredéke, a mosdómedencék kis töredéke előkerültek, ugyhogy ezeknek a részleteknek az alapján teljes hitelességgel, legalábbis tudományos hitelességgel tudjuk a fürdő egykori állapotát rekonstruálni.

- Hazánk török kori emlékei között milyen szerepet játszik Meni pasa fürdője?

- Tekintettel arra, hogy a gőzfürdők pusztulása, bár létszámuk eredetileg jóval nagyobb volt, mint a thermálfürdőké, majdnem azt mondhatjuk, hogy száz százalékos, igy a teljes szerkezeti rendszerében feltárható fürdő a jelentőségében tulnő nemcsak Pécs városán, de országhatárainkon tul is jelentőségében.

- A szentély ásatását én folytattam, ez régeredményben, a szen-

1/.

tély ásatása egy hosszabbi munkálatnak a kezdete, amikor is a kolostorhoz tartozó egyéb részleteket is ki fogjuk tisztázni, ilyen a kolostor épület, a mai Hotel, amely épületben részben már találtunk középkori részleteket, sőt az ásatás során bizonyitani tudtuk a közvetlen szerves épitkezést is a kolostor épülethez.

- A feltárást és az elméleti rekonstrukciót követően a fürdő maradványai bemutatásra kerülnek romkert szerü megoldásban.

- A Somogy megyei Zala községben született 150. évvel ezelőtt 1827. október 14-én Zichy Mihály, a magyar romantikus festészet legkiemelkedőbb alakja. Születésnapjára emlékkiállitás megnyitásával emlékezik Somogy megye. A siófoki Kulturális Központban megnyiló kiállitást a Ripl Rónai Muzeum munkatársai rendezik. Hárságyi Margit kolleganőm a muzeum igazgatójával, Honfi István nal beszélget.

- A Somogy megyei Zala községben már áll egy Zichy Mihály emlékmuzeum. A holnapután nyiló kiállitás mégis Siófokon lesz.

- Igen, mert a zalai emlékmuzeum jelenleg tartósan felujitás alatt áll, és ezért vittük Siófokra, mert Siófokregionális központ, jobban megközelithető és Zala község a Siófoki Járásban van.

- Mi lesz a további sorsa ennek a felujitás alatt lévő muzeumnak?

- Ennek a további sorsa teljesebbé tenni Zichy hagyatékának bemutatását. Mindenki előtt kiterjedtebben, teljesebben, számotadni Z ichy müvészetéről, mert eddig a kuriának csak egyharmadában volt kiállitás és a teljeset akarjuk rendelkezésre bocsátani, másrészt azt a csodálatos relikvia gyüjteményt is, gazdagabb pompájában a nagyközönség elé tárni. Azt tervezzük, hogy itt helyet adjunk ebben a felujitott, bővitett emlékmuzeumban Rudnay Gyula munkásságának is, aki a közeli Bábonymegyeren alkotott, és helyet adunk Vikár Béla hires forditásának, a Rustaweli által irt Tarrielnek is, a Tarrielt pedig tudvalevően Zichy illusztrálta. A későbbiek során Kaposvárott tervezett irodalmi muzeumban is helyet adunk Zichy illusztrációinak, mert ebben az irodalmi muzeumban kap otthont a megyéhez kötődő irók, költők népes serege, és igy ugy érezzük, hogy szervesebben találkozik a teljes hagyomány, és teljesebb lesz a kép Zichyről ugy, hogy hivabben őrződik tovább Z ichy müvészeti hagyatéka.

- Ezek szerint Önök Kaposvárott Honfi elvtárs ugy vélik, hogy nagyon jelentősek az ilyen kisebb községekben alapitandó muzeumok?

- Igen, nagyonn jelentősek, hisz Somogyban jelenleg a Zichy emlékmuzeumon kivül két jólmüködő és komoly kulturális missziót betöltő

emlékmuzeum van, mint a balatonszárszó József Attila Emlékmuzeum és a niklai Berzsenyi Emlékmuzeum.

- Kivánják-e fejleszteni ezeket a muzeumokat?

- Ezeket a muzeumokat mindenképp helyi gyüjtésből kivánjuk fejleszteni, és ezekhez még csatlakoztatnánk helyi gyüjtésből többek közt a jövőben Csokonay-t is , aki közismerten jelentős tevékenységet folytatott Somogyban, és Kisasszondon élt huzamosabb ideig, ahol többek között egyik legnagyobb versét irta, A magányossághoz.

- A holnapután nyiló emlékkiállitáson, tehát a Siófoki Kulturális Központban miket látnak a nézők?

- Izelitőt adunk afestő alkotásaiból, amelyben segitett,a kiállitás megrendezésében segitett a Galéria, mügyüjtőktől is kértünk, de az alapját, a most is Zalában élő Zichy unoka, a kedves Lucu néni bocsátott a rendelkezésünkre, aki ezt a páratlan nemzeti kincset példásan megőrizte. Ezen kivül ott láthatjuk majd a relikviákat is, ahogy az elején utaltam rá, azokból is egy kis izelitőt adunk. A képek közül láthatjuk a költő, illetőleg a müvész édesanyját, láthatjuk még a Rombdás Géniusát, az Árvák sorsa cimü képet, a Birkanyirást, a Mulató Falstaftot, az Autodofét, és Nyikolaj Nagyherceg portréját, és még több ilyen több nagy festményt.

- Az előző témához Lecskó László, a Somogy megyei Néplap munkatársa füz néhány gondolatot.

- Zala nevéhez megyét, több száz ezer embert társit a képzelet. A Somogy megyei falu azonban apró falu, négyszáz lakóssal. Az emberek egy része a termelőszövetkezetben, a másik része Tab üzemeiben, gyáraiban dolgozik. Hosszan sorolhatnék tényeket annak igazolására, hogy nagyot emelkedett ez a falu életmódjában, igényeiben, az utóbbi néhány évtizedben. Itt született 150. éve Zichy Mihály, akinek emlékmuzeuma a település központjában áll. De központ-e valóban? Az imént nagyszerü terveket hallottunk a Somogy megyei muzeumok igazgatójától. Ápolják Zichy emlékét, szépitik a kuriát, amelyben a festő a napvilágot meglátta. Zala idegenforgalmi zarándokhely. Ide látogat el az a gruz turista, aki Rustawelli legismertebb illusztrátorának szülőhelyével akar ismerkedni. És ezt a falut keresi fel az a francia vendég is, aki Victor Hugo emléke előtt kiván tisztelegni. A falucska lakói tudomásul vették, hogy létezik az emlékmuzeum, de nincs igazán közük hozzá. Ma ugy tünik, az idegenek uticélja ecsupán. Bözsi néni, a falu utolsónak maradt zsuppos házának tulajdonosa ahelyi közvéleménynek adott hangot, amikor igy fogalmazott a muzeumról. Megszoktuk, hogy itt van, látogassák az idegenek. Van, aki amiatt idegenkedik az épülettől, mert egy tünt világ szinbolumaként tartja számon, ahová korábban belépnie sem volt szabad. Pedig Zichy Mihály egykori szavai ma szinte biztatnak

mindenkit. A müvészet nem fényüzés cikk, a müvészet a müvelődés eszköze. Csakház nagy ur a megszokás, tompitja fogékonyságunkat. Miért ne lehetne a zalai falu kuria szellemi központja? Honismereti kör bázisa, baráti kör otthona? Miért ne lehetne közmüvelődési tényező a falun belül is? A Somogy megyei Muzeumok Igazgatósága ezt szeretné. Munkálkodásuk azonban csak akkor vezethet sikerhez, ha a helyiekben szövetségesekre találnak.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP

BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 387-748, 340-726

1978 FEB 3

DAILY NEWS

Mihály Zichy

Ausstellungen:

Historisches Museum: Mittelalterlicher Königspalast und gotische Statuen. 1021

Museum der Bildenden Künste: Stadtbilder aus Rom – Grafiken.

Nationalgalerie: In der im Budaer Palast befindlichen Galerie erwarten den Besucher mehrere sehenswerte Ausstellungen. Noch zu besichtigen ist die im Herbst vorigen Jahres eröffnete Ausstellung „Ungarische Münzkunst und Kleinplastiken". Zu sehen ist ferner die Ausstellung von Werken des großen ungarischen Malers und Grafikers Mihály Zichy, die von der Nationalgalerie und der Leningrader Ermitage gemeinsam zusammengestellt wurde. Das fünf Jahrzehnte umfassende Werk des hervorragenden ungarischen Impressionisten des 19.-20. Jahrhunderts József Rippl-Rónai wird in einer anderen Ausstellung der Galerie vorgeführt. Unter den ausländischen Ausstellungen verdient besonders die „Griechische Kunst heute" erwähnt zu werden, die einen interessanten Querschnitt der vielseitigen Bestrebungen bildender Kunst im heutigen Hellas repräsentiert.

terlag der als Nummer 3 gesetzte Brian Gottfried (USA) seinem Landsmann Peter Fleming 2:6, 2:6.

Die Medaillengewinner der Eiskunstlauf-EM in Straßburg: Rodnina/Saizew — Gold (M.), Tscherkassowa/Schachrai — Silber (r.) und Mager/Bewersdorff — Bronze (l.).

INTERFOTO MTI/AP

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

1978 FEB 17

Neue Zeitung

Mihály Zichy

1021

In der Nationalgalerie

Im Burgpalais ist zur Zeit eine ziemlich komplette Ausstellung des graphischen Werkes von Mihály Zichy zu sehen. Neben seinen grossartigen Illustrationen zur Tragödie des Menschen von Imre Madách, zu den Balladen János Aranys, des weiteren zu Werken verschiedener russischer Dichter aus seiner Moskauer Zeit ist hier auch die zweitberühmteste graphische Serie des Künstlers, die Illustrationen zu Goethes „Faust" zu sehen. Auf unserem Bild: die „Pudelszene". („Soll ich mit dir das Zimmer theilen, / Pudel, so lass das Heulen.")

Das hat viel mitgeh

In der Faschingszeit wurde auch in *Bonnhard/Bonyhád* ein Schwabenball abgehalten, der wegen des überaus grossen Interesses sogar wiederholt werden musste. Unser Fünfkirchner Mitarbeiter Johann *Schuth* ergriff die Gelegenheit und führte mit zwei Mitgliedern des Deutschen Nationalitätenausschusses der Stadt Bonnhard, Peter *Koch*, Mitarbeiter des Bezirksparteiausschusses und Heinrich *Bechtl*, Parteisekretär der LPG Bonyhád—Majos (beide sind zugleich Mitglieder des Landesausschusses des Deutschen Verbandes), folgendes Gespräch:

NZ: Seit dem 4. April 1977 ist Bonnhard Stadt. Welche Aufgaben ergeben sich aus dieser Situation für den hier wirkenden Deutschen Nationalitätenausschuss?

Koch: Das war nicht leicht, vorzubereiten, dass Bonnhard eine Stadt geworden ist. Wie wir schon wussten, dass es soweit kommt, haben wir die Bewohner vorgerichtet, dass sie mithelfen, damit Bonnhard nicht nur auf dem Papier Stadt ist, sondern auch in der Wirklichkeit. Nun, das alles ist gut vorbereitet worden und das geht jetzt auch so weiter. Unsere Einwohner, die fast zu fünfzig Prozent Deutsche sind, haben mitgeholfen, dass wir vorwärts kommen.

NZ: Wie haben die Bewohner geholfen?

Bechtl: In Majos, früher Gemeinde, heute ein Bezirk der Stadt, organisierten wir die Einwohner zur Verschönerung des Bezirkes und der *Cikó, Mőcsény, Mórágy, Csibrik* — aufzusuchen und da ist auch schon viel vorwärts gegangen. In *Szekszárd*, das ich als Landesausschussmitglied bekommen habe, leben über tausend Deutsche. Die hat man bisher nicht aufgesucht. Jetzt steht es so, dass es in Szekszárd einen Chor geben wird. Da helfen das Babits-Kulturhaus und die Patriotische Volksfront. Ich habe auch geholfen und ich glaube, dass man in kurzer Zeit mit der Arbeit anfangen kann. In den anderen Dörfern haben wir es soweit bekommen, dass es in Mórágy einen Schwabenball gibt, wo der örtliche Chor und die Tanzgruppe auftreten. Auch in *Hőgyész* ist ein Schwabenball vorgerichtet und in

MK SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 387-748, 340-726

FEJÉR MEGYEI HÍRLAP

Zichy Mihály
festő-grafikusművész

1021

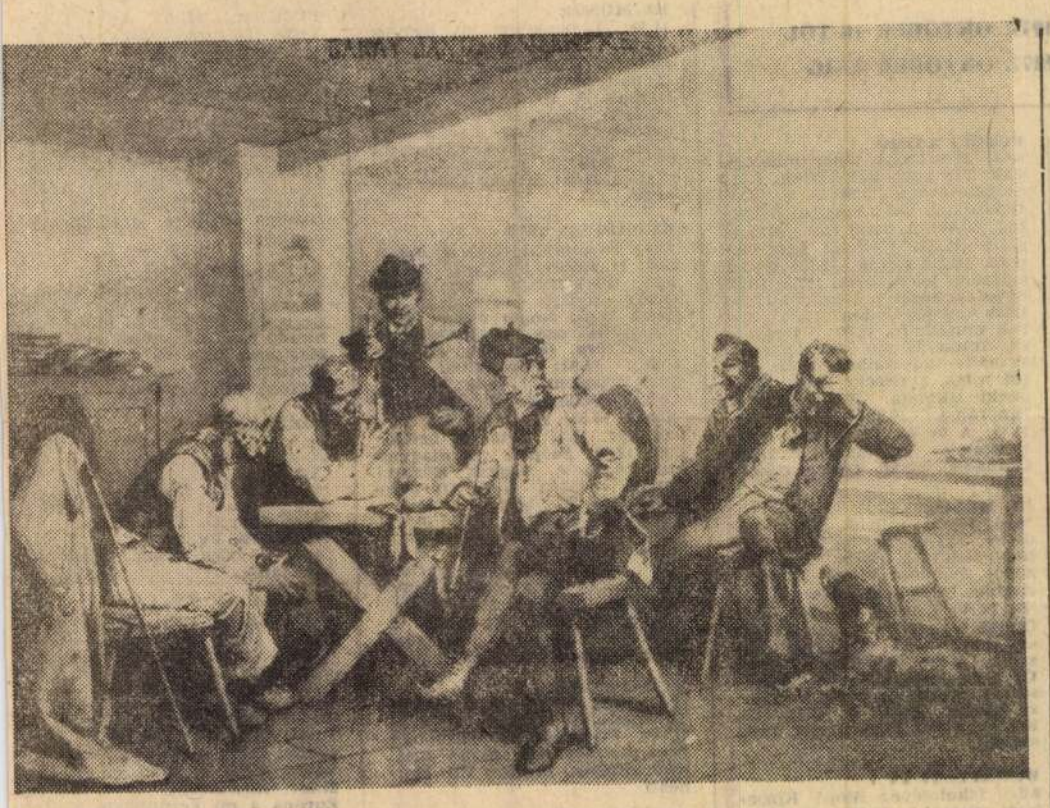

Illusztráció Garay Obsitosához

Zichy Mihály

Százötven éve, 1827 októberében született a Somogy megyei Zala községben Zichy Mihály.

A festészet iránt „a pislogó parazsat Marastoni lobbantotta lángra bennem" — így emlékezik Zichy első mesterére, akitől kezdő művészi önbizalmát kapta.

Művészi fejlődésének útjára bécsi mestere, Waldmüller terelte. Új mestere az akadémizmussal szemben vívott harcában az élő természet hű tükrözését vallotta a festészet feladatául. Megerősítette Zichyt abban a hajlamában, hogy a képnek gondolatot kell kifejeznie.. Zichy Mihály már első képével a „Mentőcsónak"-kal a francia romantika bátor hangját üti meg. E kép — amelyhez rokon törekvést hiába keresünk a magyar festészet történetében — hatalmas sikerét annak köszönhette, hogy az átélés bensőségét, megrendítő igazságát éreztetni tudta a tömegekkel. Ezt a Géricault és Delacroix felé mutató erőteljes kezdetet egy „szerencsés" véletlen tereli más irányba: Waldmüller tanácsára elvállalja az orosz cár unokahugának tanítását.

Zichy útravalóul magával vitte Szentpétervárra a családi házban szerzett humanista műveltségét és forradalmiságát. A francia forradalomban születő „emberi jogok" érvényesítése: ez Zichy zsinórmértéke. Az ember szabadon és egyenlő jogokkal születik és ilyen is marad. Ezt a felfogását a cári udvar légkörében, az udvari festő robotmunkája közepette is megőrzi, amit ebben az időben készült rajzai, a „Szibériai fogoly", a „Szörnyű viszontlátás" és politikai karikatúrái bizonyítanak.

I. Miklós cárnak nyíltan tagadja meg 1849-ben a Zichy nevű császári biztossal való bárminemű közösségét, mert az az elnyomók oldalára állott. A börtönben sínylődő Táncsics Mihály megfestésével félreérhetetlenül állt ki a magyar nép szabadságharca mellett. Meg nem alkuvó magatartása és az udvari intrikák következtében hosszú évekig mint fényképészretusőr keresi kenyerét — keservesen: „Nappal mesterember vagyok, estéimet szentelhetem művészetemnek" — írja ekkor anyjának. Ebben a legnehezebb időszakában erősödik meg az orosz néppel való kapcsolata: az orosz festőkollégákkal való barátsága és egy orosz orvos lányával kötött házassága révén.

Forradalmi eszméket valló műveinek sorozatával Zichy Mihály egyedülálló alakja a magyar festészeti múltnak. Az inkvizíció embertelenségeit, a parasztháborút, Luther forradalmi fellépését, a főurak kéjmutató életét, udvari szolgalelkűségét s a despoták háborúinak borzalmait festi, tántoríthatatlan következetességgel. A „Rombolás géniuszának diadala" című képe korában ezt a kritikát kapta: „Meggondolatlan, lázító, izgat társadalmi rendünk és biztosított jogaink ellen."

Legmaradandóbb művészi értékét illusztrációi képviselik. Az orosz írók közül Lermontovnak két művét illusztrálta: Korunk hősét és a Démont. Felkereste a költő számüzetésének és halálának helyét, bejárta a Kaukázust, hogy népét és táját megismerje. Itt készítette el „Kaukázusi jeleneteit", megörökítve az itt élő népek színes viseletét, szokásait és mondáit. Gogoly, Rustaveli, Goncsarov műveinek illusztrációi ismertek és kedveltek voltak korában. Lermontov Korunk hősének kiadása a Szovjetunióban Zichy illusztrációival is megjelent.

Az erőteljes Madách-illusztrációk után Jókai és Garay egy-egy műve foglalkoztatja de legérettebb munkáit Arany János balladáihoz készítette. Ezek a balladák a magyar múlt népi életének fonákságait mutatják be, az önmagára, indulataira hagyott nép áldozatait. Ágnes asszonyt, Dalos Esztit, Szőke Pannit a feudális világ társadalmi törvényei viszik bűnbe. A társadalom felelőssége elmosodódik, a problémák megoldatlanok és így az egyén tragédiájához vezetnek. Arany és Zichy az emberábrázolás mély és drámai hangját ütik meg ezekben a témákban, a lélekbrázolás igényével és a társadalom kritikájával.

Zichynek különös kedvet tellett a balladák dramatizált történéseiben. Vérbő romantikus kedvvel szabadította fel magát ezekben a rajzokban minden illusztrátori szokványtól.

Kortársai, orosz festőtársai is nagyra értékelték művészetét és emberi lényét: „Sok külföldi művész látogatott már meg bennünket, sokan évtizedekett töltöttek el közöttünk, de soha velünk össze nem olvadtak, soha nem tudták magukat megszerettetni. Zichy más ember volt. Senki oly hévvel nem védelmezte pályatársait, mint ő. Állása elég alkalmat nyújtott volna neki, hogy saját céljai felé törekedvén másoknak ártson, befolyását, erejét velök érezztesse. Ilyen árnyfoltot Zichy életében hiába kerestünk. A mi művészeink tudnak róla s illetékesebb ítélőbírák e tekintetben akárkinél." — így írnak az őt búcsúztató pétervári festőkollégák.

Gazdag, sokrétű életművének méltatói egytől egyig rámutattak, hogy művészetével a haladás eszméit szolgálta és mint zseniális illusztrátor, virtuóz akvarellista, s a rajz felülmúlhatatlan mestere eredetiben és hatalmasan emelkedik ki a magyar festészet történetéből. Művészete egyetemes viszonylatban is maradandó értékű.

Bényi László

Rajz az aradi emlékalbumba (KS—Fotó)

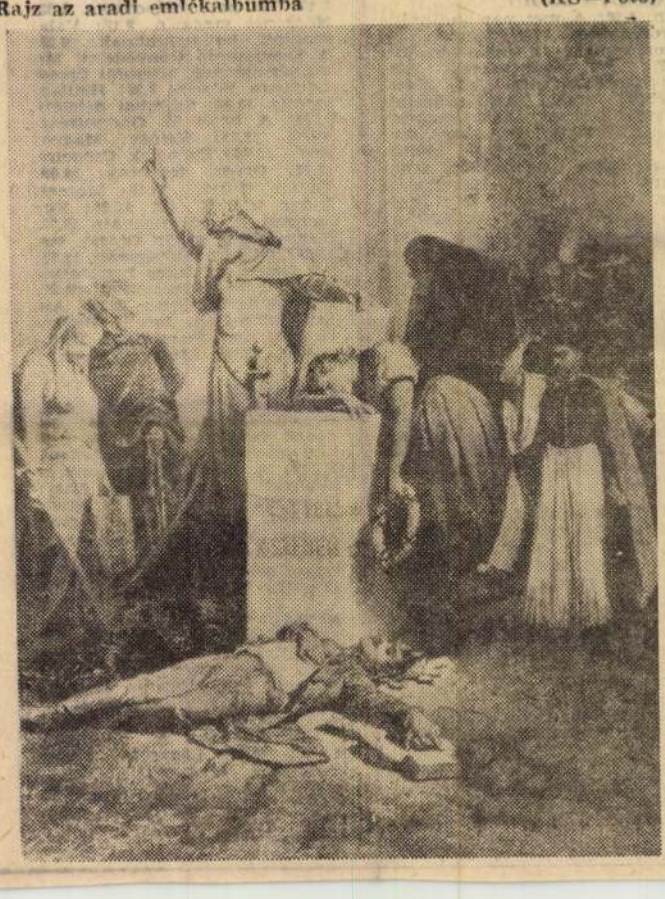

1977. OKTÓBER 16-TÓL
1977. OKTÓBER 23-IG

PETŐFI RÁDIÓ
8.05: Fúvószene táncritmusban. 8.20: Tíz perc külpolitika. 8.33: Slágermúzeum. 9.20: A szolidaritás dalai. 9.31: Savonai háztetők. 10.00: A zene hullámhosszán. 11.55: Ifjúsági könyvespolc. 12.00: Nóták. 12.33: Győri stúdiónk jelentkezik. 12.55: Régi híres énekesek műsorából. 13.28: Édes anyanyelvünk. 13.33: Népek muzsikája. 14.00: Válogatás az elmúlt hónap legsikeresebb aktuális műsoraiból. 17.00: Híres alma materek. 18.00: Mindenki iskolája. 18.33: Hétvégi panoráma. 19.55: Slágerlista. 20.33: A 04, 05, 07 jelenti. 21.03: Népdalok, néptáncok. 22.00: Granadai vásár. Operettrészletek.

III. MŰSOR
14.05: Mozart-művek. 15.39: Verdi: A végzet hatalma. 16.03: Mihály András: Kamarazene tizenöt előadóra. 16.18: Könyvszemle. 16.28: Concertino Praha '77. 16.36: Zúgjon dalunk! 16.50: Ótórai tea. 18.00: A világgazdaság hírei. 18.05: Zenekari muzsika. 19.15: Iskolarádió. 19.33: Új lemezeinkből. 20.25: Montserrat Caballé és Carlo Bergonzi énekel. 20.55: A világvége. Konsztantyin Fegyin két elbeszélése.

BUDAPESTI TV I
9.58: Iskolatévé: Stop! Közlekedj okosan! 10.05: Élővilág. (Ált. isk. 5. oszt.) 10.30: Wickie. NSZK rajzfilmsorozat. 12.05: Földrajz. (Ált. isk. 7. oszt.) 15.15: Stop! (Ism. Színes!) 15.25: Élővilág. (Ism.) 15.55: Földrajz. (Ism.) 16.28: Hírek. 16.35: Tévébörze. 16.45: Telesport: Bp. Honvéd—Slask Wroclaw. Kosárlabda BEK-mérkőzés. 18.25: Hat évtized. VI/4. rész: A háború és a béke. 19.10: Esti mese. 19.20: Tévétorna. (Színes!) 19.30: Tv-híradó. 20.00: Frédi és Béni, avagy a két kőkorszaki szaki. Amerikai rajzfilmsorozat. 20.55: Nagy természet kis csodái. (Színes!) 20.40: Az aszmatok. (Színes!) 21.35: Csak ülök és mesélek. 23.00: Tv-híradó 3.

BUDAPESTI TV II
18.58: Francia nyelvtanfolyam. 18.15: Angol nyelvtanfolyam. 19.30: Tv-híradó. 20.00: Rivalda nélkül. 20.15: Henrik Ibsen: Peer Gynt. Dráma két részben a Madách Színház előadása felvételről. (Színes! 16 éven felülieknek!) Közben: 21.40: Tv-híradó 2.

OSZTRÁK TV I
10.30: Én és a vejeim (ism.) 18.00: Tv-konyha. 19.30: Osztrák képek. 19.30: Tv-híradó. 20.00: Tosca. Opera.
OSZTRÁK TV II
18.30: Kulturális magazin. 20.00: Rágalom. Film. 21.35: Tv-híradó 2.

JUGOSZLÁV TV I
17.10: Magyar nyelvű tv-napló. 17.45: A kis osztag. 18.15: Művelődési adás. 18.45: Válasz mindenre. 20.00: Külpolitika. 20.50: Kapelai tűzek. 22.20: BEMUS '77.
JUGOSZLÁV TV II
18.45: Válogatás. 19.15: Idő és pihenés. 20.00: Belgrád felszabadulásának szentelt műsor. 21.45: Huszonnégy óra. 21.55: Családi kapcsolatok.

SZLOVÁK TV I
8.45: Tv-híradó. 9.00: Iskolatévé. 9.20: A haladó tapasztalatok iskolája. 9.50: A jólét országában. NDK tv-film. (Ism.) 11.25: A rendőrség nyomoz... 15.40: Tv-híradó. 15.45: Mikropódium. 17.20: Pionírok műsora. 18.00: A Jazerka-stúdió adása. 18.40: Esti mese. 19.00: Tv-híradó. 19.30: Szimonov: Megtörténik. Tv-játék. 22.05: Az elnök tanácsadója. 22.40: A rendőrség naplójából.
SZLOVÁK TV II
16.40: Teremkerékpár-világbajnokság közvetítése. 17.50: Tv-híradó. 18.05: Tudomány és technika. 20.45: Riportfilm Lengyelországról. 21.05: Élettörténetünk. 22.05: Tv-híradó.

OKTÓBER 21.

PÉNTEK

KOSSUTH RÁDIÓ
Kb. 8.20: A mai nap kulturális programjából. 8.27: Magyar meteorológusok az Indiai-óceánon. 8.37: Schumann-művek. 9.34: Óvodások műsora. 10.35: Garai Gábor versei. 10.40: Puccini: Manon Lescaut. 11.00: Gondolat. 11.45: Ottó Ferenc: Nagy fanfár II. 12.35: Tánczenei koktél. 13.20: Fehér Sándor népi zenekara játszik. 14.00: Kóruspódium. 14.25: „Nyitnikék". 15.10: Raymond Leppard vezényli az angol kamarazenekart. 16.05: Gondolatjel. Vita, interjú, jegyzet a kultúráról. 17.10: A daléneklés mesterei. 17.40: „Új matekot" tanul a gyerek. 18.00: A Belügyminisztérium Duna Művészegyüttesének népi zenekara játszik. 18.25: Mai könyvajánlatunk. 19.15: Sajtókonferencia Tolna megyében. 20.15: Verdi operáiból. 21.05: Kilátó. 22.20: Tíz perc külpolitika. 22.30: A Bajor Rádió szimfonikus zenekarának és énekkarának hangversenye. 0.10: Dzsesszfelvételekből.

PETŐFI RÁDIÓ
8.05: Szovjet dalok hős városokról. 8.20: Tíz perc külpolitika. 8.33: Népdalcsokor. 9.15: Kincsek a nemzet múzeumában. 9.30: Alexandra. Operettrészletek. 10.00: A zene hullámhosszán. 11.50: Könyv a tékában. 12.00: A Brnoi Rádió vonószenekara játszik. 12.33: Zenekari muzsika. 13.33: Csoóri Sándor versei zenével. 14.00: Kettőtől ötig. 17.00: Ütődik sebesség. 18.00: Mindenki iskolája. 18.33: Szimfonikus könnyűzene. 19.27: Kapcsoljuk a budapesti Dixieland Klubot. 20.33: Verbunkosok, nóták. 21.22: A cornevillei harangok. 23.33:

III. MŰSOR
14.05: Rubinstein: A démon. 17.07: Jelenidőben. 17.37: Dzsesszfelvételekből. 18.05: Rádióhangversenyekről. 18.35: Jörg Demus és Paul Badura-Skoda Mozart négykezes művéből zongorázik. 19.15: Iskolarádió. 19.33: Garai Gábor vallomása. 20.28: Wilhelm Furtwängler vezényel. 22.00: Sziklay Erika dalestje.

BUDAPESTI TV I
7.58: Tévétorna. (Ism. Színes!) 8.05: Iskolatévé: Magyar irodalom. (Ált. isk. 8. oszt.) 10.40: Orosz nyelv. (Középiskoláknak.) 11.45: Angol nyelv. (Középisk. IV. oszt.) 13.05: Osztályfőnöki óra. (Középisk. III—IV. oszt.) 15.05: Iskolatévé: Magyar irodalom. 16.13: Hírek. 16.20: Pedagógusok műsora. (Ism.) 16.55: A Hajdúsági Cukorgyár. 17.25: Játék a betűkkel. 18.00: Szépen, jól magyarul. 18.15: A Szegedi Körzeti Stúdió műsora. 18.45: Öt perc meteorológia. 18.50: Mindenki közlekedik. 19.15: Esti mese. (Színes!) 19.25: Tévétorna. (Színes!) 19.30: Tv-híradó. 20.00: Delta. 20.25: Halak a parton. Összeállítás Vámos Miklós novelláiból. (Színes!) 21.10: Flatalok órája. 22.10: Tv-híradó 3. 22.20: Tv-tükör 77/10. 22.30: Képtelen képes történelem.

BUDAPESTI TV II
20.00: Sass Sylvia dalestje. 20.30: Társadalomtudományi Figyelő. 21.20: Tv-híradó 2. 21.40: Öt perc meteorológia. (Ism.) 21.45: Szabadfogású birkózó VB. (Színes!)

OSZTRÁK TV I
11.00: Nevess és sírj velem. Filmkomédia. 18.00: Udvari színház. Filmsorozat. 19.00: Osztrák képek. 19.30: Tv-híradó. 20.00: Az öreg. Filmsorozat. 21.10: Riportműsor. 22.00: Dracula. Film.
OSZTRÁK TV II
18.30: A tibeti kultúra. Dokumentumfilm. 19.30: Az angol színházról. 20.00: Fizikusok a konyhában. Vidám műsor. 20.50: Tudományos újdonságok. 21.10: Filmbarátok műsora. 21.55: Tv-híradó 2. 22.30: Hing Chaparral.

JUGOSZLÁV TV I
17.10: Magyar nyelvű tv-napló. 17.45: A kis Mikula kapitány. (Ism.) 18.45: Népi muzsika. 20.00: Jugoszláv show-műsor. 20.50: Szerelmi történetek. 21.40: Ember és idő. 22.25: Hét tv-nap.
JUGOSZLÁV TV II
17.00: Kragujevac: A nagy tanóra. 18.45: Viking Viki. 20.00: Adás a kultúrából. 21.00: Huszonnégy óra.

SZLOVÁK TV I
8.45: Tv-híradó. 9.15: Szimonov: Megtörténik. Tv-játék. (Ism.) 11.20: Hogyan készül a kenyér? Ipari tanulók műsora. 15.15: Tajovsky: Női törvény. Tv-játék. 17.00: Rövidfilmek. 18.40: Esti mese. 19.00: Tv-híradó. 19.30: Népi muzsika. 20.20: Melissza. Bűnügyi tv-film. 1. rész. 21.10: Kép. Tv-játék. 21.30: Tv-híradó. 22.00: A rendőrség közbelép. 22.15: Jilek: Szilveszter.
SZLOVÁK TV II
17.00: Teremkerékpár VB. 18.05: Kijevi napok Bratislavában. 19.00: Orosz nyelvlecke haladóknak. 19.30: Csoda Alzbetkovban. 20.20: Teremkerékpár VB. 21.40: Folyók és tengerek. 21.50: Szórakoztató, zenés műsor. 22.30: Apám. Dán tv-film. 23.15: Tv-híradó.

OKTÓBER 22.

SZOMBAT

KOSSUTH RÁDIÓ
8.30: Lányok, asszonyok. 8.55: Balettzene operákból. 9.30: Mindenki iskolája. 10.49: Rádiószínház. 12.20: Zenei anyanyelvünk. 12.30: Magyarán szólva... 12.45: Melódiakoktél. 14.00: Kocsár Miklós népzenei feldolgozásaiból. 14.29: Környezetünk védelmében. 15.05: Új zenei újság. 15.40: Verdi: Don Carlos. 16.00: 166 óra. 17.30: Bemutatjuk új felvételeinket. 18.25: Mai könyvajánlatunk. 18.45: Nóták. 19.00: Embermesék. 20.00: Horace Denby V. Canning komédiája. 20.15: Örökzöld dallamok. 21.09: Arturo Toscanini vezényel. 22.25: A beat kedvelőinek. 0.10: Melódiakoktél.

PETŐFI RÁDIÓ
8.30: Tíz perc külpolitika. 8.33: Népzenei magazin. 9.13: Válaszolunk hallgatóinknak. 9.28: A Szovjetunió Honvédelmi Minisztériumának központi fúvószenekara játszik. 9.55: Hetilapszemle. 10.00: Szombat délelőtt. 12.00: A fehér ló. Operettrészletek. 12.33: Weiner: Magyar szvit. 13.00: Üzenetek Csepelre. 13.40: Orvosi tanácsok. 14.00: Éneklő ifjúság. 14.10: Mozart: E-dúr trió K. 452. 16.00: Egy szerelem három éjszakája. 16.33: Napraforgó. 17.15: Ótórai tea. 18.00: Ady szavalóverseny. 18.53: Az Omega együttes hangversenye. 19.35: Nótacsokor. 20.38: Egy válás története. 22.26: Artur Rubinstein, Jascha Heifetz és Emanuel Feuermann lemezeiből. 23.10: Slágermúzeum.

III. MŰSOR
8.08: Szimfonikus zene. 10.05: Dzsesszfelvételekből. 10.44: Richard Strauss: Az árnyék nélküli asszony. 14.46: Slágerlista. 15.21: A Győri Filharmonikus Zenekar hangversenye. 17.01: Garai Gábor versei. 17.06: Gondolatjel. 18.03: Bach: h-moll partita. 18.24: Századunk mesterműveiből. 19.33: A Liszt Ferenc Társaság Liszt-hangversenye. Kb 21.30: Operaáriák.

BUDAPESTI TV I
9.00: Tévétorna. (Ism. Színes!) 9.05: Kasmíri képek. 9.30: Hogyan vadásznak nyúlra? (Ism. Színes!) 10.50: Adamó műsora. Zenés film. (Ism. Színes!) 11.30: Mindenki közlekedik. (Ism.) 11.45: Játék a betűkkel. (Ism.) 15.07: Lagardare lovag kalandjai. Magyarul beszélő, francia filmsorozat. 16.00: Mindennapok a Fidzsi-szigeteken. (Ism. Színes!) 16.15: Hírek. 17.05: Beszéljük meg.

Filmszem. 18.00: Ady Endre vers- és prózamondó-verseny. III. elődöntő. 19.00: Egymillió fontos hangjegy. (Színes!) 19.15: Cicavízió. (Színes!) 19.20: Tévétorna. (Színes!) 19.30: Tv-híradó. 20.00: Gusztáv kigyója. (Színes!) 20.05: Árvácska. Magyar film. (Színes! 16 éven felülieknek!) 21.30: Vidám padlás. II. rész. (Színes!) 22.15: Tv-híradó 3. 22.25: A Namyslawski együttes dzsesszhangversenye.

BUDAPESTI TV II
20.00: National Gallery. Angol filmsorozat. (Színes!) 20.25: Bernstein Londonban. 21.00: Tv-híradó 2. 21.20: Doktor tojáshéj. Magyarul beszélő, angol tévéfilmsorozat. 21.45: Szabadfogású birkózó VB. (Színes!)

OSZTRÁK TV I
15.20: Villámok a háztető felett. Film. 17.30: HEIDI. Filmsorozat. „Honvágy." 18.00: Panoptikum. 19.00: Osztrák képek. 19.30: Tv-híradó. 20.15: Kívánságműsor. 22.10: Skorpió. 0.05: Hírek.
OSZTRÁK TV II
20.15: Bridzs Tom bácsival. Tévéjáték.

JUGOSZLÁV TV I
15.45: Labdarúgás: Celik—Radnicki. 17.45: Öt plusz. 18.45: Szórakoztató zene. 19.15: Rajzfilm. 20.00: A ruha, az én vagyok. 20.30: Hétvégi ház. 22.15: Szórakoztató zene.
JUGOSZLÁV TV II
17.50: Népi muzsika. 18.35: Dickens. 19.55: Akciók. 20.00: Tv-tárca. 20.30: A sellő — opera. 21.25: Huszonnégy óra. 21.35: Európa a mi kezünkben. 22.05: Sportszombat.

SZLOVÁK TV I
8.00: Katonák műsora. 9.15: Gyermekműsor. 9.40: Régi erőd. Szovjet ifjúsági tv-sorozat 8. rész. 10.10: A barátság évszakai. 10.40: Teremkerékpár VB. 12.00: Látogatás az Állatkertben. 13.50: Tv-híradó. 15.00: Országos női tornászbajnokság. 16.25: Teremkerékpár VB. 17.50: Családi posta. 18.40: Esti mese. 19.00: Tv-híradó. 19.30: A szépség. 21.20: Sporthíradó. 21.30: Szórakoztató műsor. 22.10: Melissza. Bűnügyi tv-film 2. és 3. rész.
SZLOVÁK TV II
17.10: Kolumbus Kristóf. 18.05: Az Üzbég SZSZK. 19.25: Poldi Kladno—Dukla Jihlava jégkorongmérkőzés. 21.50: Nagy szünet. Szovjet tv-film. 1. rész. 22.55: Tv-híradó.

OKTÓBER 23.

VASÁRNAP

KOSSUTH RÁDIÓ
6.10: Kellemes vasárnapot! 8.10: Öt kontinens hét napja. 8.26: Az I Musici di Roma kamarazenekar lemezeiből. 9.13: Füst Milán emlékezete. 10.03: Játszszunk verset! 10.51: A Magyar Rádió és Televízió gyermekkórusa énekel. 11.14: Vasárnapi koktél. 13.15: Kövület magyarázat. 13.25: Jó ebédhez szól a nóta. 13.50: Rádiólexikon. 14.20: Tito Gobbi énekel. 14.39: Pillantás a nagyvilágba. 15.17: Beethoven: G-dúr szonáta Op. 96. 15.48: Ady Párizsban. 17.10: Zenekari muzsika. 18.45: Zalán futása. 19.50: Az Abba együttes felvételeiből. 20.25: Mozart: A varázsfuvola. 0.10: Régi magyar táncmuzsika.

PETŐFI RÁDIÓ
7.30: Franck: Nagy szimfonikus darab. 8.05: Érdekességek a jövő hét műsorából. 8.33: Miska bácsi levelesládája. 9.00: A víg özvegy. Operettrészletek. 9.40: Slágermúzeum. 10.33: Színházról, rádióról, televízióról. 12.00: Lucienne Boyer-val Magyarországon. 12.33: Népdalok. 13.00: Egy kis Arkhimédesz, akinek fizikából jeles helyett elégségese van. Fred Firea rádiójátéka. 14.00: Táskarádió. 15.00: Nőkről — nőknek. 15.33: Mikrofon előtt az irodalmi szerkesztő. 16.00: Nótakedvelőknek. 16.50: Ótórai tea. 17.50: Mit üzen a rádió? 18.25: Zenés játékokból. 19.38: Kritikusok fóruma. 19.48: Színes népi muzsika. 21.00: A tegnap slágereiből. 21.45: Kerekes János szerzeményeiből. 22.33: Szórakoztató zene éjfélig.

III. MŰSOR
8.08: Csak fiataloknak! 9.08: The Fires of London Kamaraegyüttes hangversenye. 10.00: Új zenei újság. 10.35: Zenekari muzsika. 12.50: Kis magyar néprajz. 12.55: Művészlemezek. 13.53: Új lemezeinkből. 15.08: Így láttam Kodályt. 15.40: Bach-művek. 17.00: A Nemzetközi Rádióegyetem műsorából. 17.20: Tip-top parádé. 18.03: Falvai Sándor zongoraestje. 19.33: A Tokioi Metropolitan Zenekar hangversenye. 22.28: Magyar zeneszerzők.

BUDAPESTI TV I
7.58: Tévétorna. (Ism. Színes!) 8.05: Mindenki iskolája: 3. Matematika. (Ism.) 8.40: 3. Fizika. (Ism.) 9.10: Egy kis kirándulás. Lengyel gyermekfilmsorozat. 9.35: Melyiket az ötezerből? (Ism.) 9.50: Hírek. 9.55: Békahercegnő. Mesefilm. 10.25: Országos ökölvívó-bajnokság. 14.43: Gusztáv kígyója. Magyar rajzfilmsorozat. (Ism. Színes!) 14.50: Nótaszó. (Színes!) 15.40: A főszerepben: Latabár Kálmán. 17.00: Nemzetközi teniszbemutató. 18.10: Látogatás Ázsia szívében. (Színes!) 18.45: Esti mese. 18.55: Tévétorna. (Színes!) 19.00: A Hét. 20.00: Hírek. 20.05: Bunbury Oscar Wilde színdarabjának magyarul beszélő, angol tévéfilm-változata. (Színes!) 21.45: Telesport. Kb. 23.00: Hírek.

SZLOVÁK TV I
8.45: Tv-híradó. 9.00: Bábfilm. gyermekeknek. 2. rész. 9.25: Gyermekműsor 6. rész. 9.55: Diéta: Férfi a városházán: 10.55: A SPORTKA számainak húzása. 13.00: A vadon arca. 13.00: Sportdélután. 17.15: Angyal a hegyekben. 18.40: Esti mese. 19.00: Tv-híradó. 19.30: Sladkovics: Marina. 19.40: Golgota. Szovjet tv-sorozat 2. rész. 21.10: Sporthíradó.

Zichy Mihály

Prém József: "Festett hisztéria" c.kritikájában Csók István: „Báthory Erzsébet" c. képéről lesujtó véleményt nyilvánit. Ezzel kapcsolatban hivatkozik Zichy Mihály: "Leányvári boszorkány" c. festményére, a megjegyzi, hogy ez a müvész is mindig „szerette a groteszket!" A helyi monda szerint szintén valami előkelő magyar nő a "Leányvári bószorkány" hősnője, „aki kutyákat kedvelt és azokkal cimborált."Ezt a müvet misztikus, démoni erőt sugárzó alkotásnak tartja ,„a képzeletre ellenállhatatlan hatással van". Ezt a démoniságot hiányolja Csók képén, mely „borzalmas és visszataszitó". ÉLET, Bp. 1895. okt. 6. VI.évf. 1. sz. 12-13. 1 lap.

Zichy Mihály, festő

Zichy Mihály-emléktábla Grúziában

Zichy Mihály életének legszebb évei és alkotásai szorosan összefüggnek Grúzia kultúrájával és népével. Hétfőn Tbilisziben a XII. századbeli nagy grúz költő, *Sota Rusztavelinek*, A tigrisbőrös lovag című költeményéhez készült Zichy-illusztrációkkal díszített ház homlokzatán felavatták a híres magyar festőművész emléktábláját.

–: Hú

8.

Népszabadság, Bp. 1978 jún. 27.

Zichy Mihály

a karácsonyi képdukció megnyílt ma a MOM-ban. – A művész két grafikája is látható e kiállításon.

Déli Krónika.

1977. dec. 3. Kossuth 12.00 M

MTI SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 367-748, 340-726

1978 JAN 31
DAILY NEWS

Mihály Zichy

Ausstellungen:

Museum der Bildenden Künste: Stadtbilder aus Rom – Grafiken. 1021

Ethnographisches Museum: Ungarische Hirtenkunst.

Kunsthalle: Malerei '77. Diese Ausstellung macht den Besucher mit der ungarischen Malerei von heute bekannt. In ihr finden sich beinahe alle Farbtupfen, Richtungen und Bestrebungen der ungarischen Gegenwartsmalerei.

Nationalgalerie: Grafiken von Mihály Zichy. Im Rahmen der Ausstellung wird eine Auswahl aus dem vielseitigen grafischen Schaffen dieser großen Persönlichkeit der Malerei und Grafik des 19. Jahrhunderts vorgestellt. Zu bleibenden Schöpfungen wurden seine Illustrationen der Werke von Goethe, Byron, Lermontow, Puschkin, Petőfi, Arany und Madách. Doch Zichy beschäftigte sich nicht nur mit Illustrationen, sondern betätigte sich auch als Dekorateur. Die Initialen und die handgeschriebenen Texte einer Ausgabe von 24 Arany-Balladen stammen von Zichy. Anläßlich der 150. Wiederkehr seines Geburtstages vermitteln in der Galerie rund 170 Werke ein Bild seines vielseitigen Schaffens. Zichy wurde 1827 im südungarischen Komitat Somogy geboren. Er lernte in Pest und Wien und wirkte von 1847 an in Petersburg. Von 1859 bis 1873 war er Künstler am Hofe des Zaren, lebte von 1875 bis 1880 in Paris und später wiederum in Petersburg, wo er im Jahre 1906 verschied.

Zichy Mihály

Álmodozó leány o. v. 160 x 107 cm

J. l. b.: M de Zichy (Restaurált)

Vidett. Kiállítási ár: 35 000 ft.

BÁV 46.Képaukció Bp.1978.szeptember.

Zichy Mihály (1827-1906)

„Skót faklyatánc"

Vízfestmény 66 x 88 cm J. l. középen: Zichy

Kiáltási ár: 40000 ft

BÁV 46.Képaukció Bp.1978.szeptember.

Zichy Mihály élete és életműve

1021

1977. október 14. Televizió 2. müsor 21,10 Áné

TV Hiradó 2.

- Tehénfogat kocog a Somogy megyei Zala község főutcáján, mintha multat idézni segitene a Zichy kuria előtt. A fenyőkkel övezett földszintes kis kastélyban született 1827. október 14-én Zichy Mihály, ahol ma délelőtt a 150. éves jubileum alkalmából emlékünnepséget rendeztek.
A 300 lelkes kisközség lakóival együtt emlékeztek Zala nagy szülöttére, a tabi nagyközségi és a siófoki járási tanács, valamint a kaposvári Rippl-Rónai Muzeum vezetői és köszöntötték a festő utolsó leszármazottját, Zichy Máriát.
Minthogy a szülőházat, amelyben eddig emlékmuzeum is müködött rövidesen felujitják, Zichy Mihály müveiből és a családi hagyaték legértékesebb darabjaiból a siófoki Müvelődési Központban rendeztek kiállitást. A bemutatott anyag mintegy 30 eredeti festményt és grafikát foglal magában, amelyek a számos reprodukcióval együtt csaknem teljes keresztmetszetét adják Zichy Mihály munkásságának.
Az orosz cárok udvari festőjét, a mult századi magyar és orosz irodalom legjelentősebb illusztrátorát emberileg is közelebb hozzák a ma délután megnyilt kiállitás látogatóihoz, személyes használati tárgyai, festőeszközei, remekmüvü fegyverei.
A kiállitás november 15-ig tart nyitva.

XXXIII. évfolyam, 25. szám

Budapest, 1927 június hó 19

ÚJ IDŐK

SZERKESZTI:
HERCZEG FERENC

Zichy Mihály-emlékkiállítás az Ernst-Múzeumban. Inspiráció

Kiadóhivatal: Budapest, VI. ker., Andrássy-út 16. szám

Ára 50 fillér

Zichy Mihály

Ujdonságaink!

Utánvéttel, – az összeg előzetes beküldése ellenében, – akiknek részletosztályunknál folyószámlájuk van, folyószámlájuk terhére, – 8.— pengős rendelésnél már négy havi részletfizetésre szállítjuk ujdonságainkat. Nagyobb összegü rendelésnél 12 havi részletfizetési kedvezmény, a legkisebb havi részlet 2.— pengő.

Csathó Kálmán: Leányok, anyák, nagyanyák.

A hatvanas évek magyar úri társadalmának klasszikus regénysorozata. Az önmagukban is teljes, lezárt egyes kötetekből eddig megjelentek: »Leányok« és »Asszony a bakon«. A regénysorozat harmadik kötetét, »Mindhalálig« most közli folytatásokban az Uj Idők. Mindegyik kötet ára fűzve 6 pengő, egész vászonkötésben 8 pengő 80 fillér.

Csathó Kálmán: Mi van a kulisszák mögött?

Ez a könyv arról szól, hogy mi minden történik addig, amíg egy darab eljut odáig, hogy színre kerül. A szerző, aki tizenöt éven át volt főrendezője az ország első szinházának, a Nemzeti Szinháznak, abba a világba vezet be minket, ami a közönséget még talán a kulisszák világánál is jobban érdekli, abba a világba, amely a kulisszák mögött él.

Ára 1 pengő 60 fillér.

P. Gulácsy Irén: Fekete vőlegények.

Karácsonykor jelent meg s ma már a *harmadik kiadása* van fogytán P. Gulácsy Irén monumentális regényének, mely íróját egy csapásra országos hírűvé tette. Három kötet. Fűzve 10 pengő, egész vászonba kötve: egy kötetben 14 pengő, három kötetben 18 pengő.

Csathó Kálmán: Te csak pipálj, Ladányi.

A Nemzeti Szinház nagysikerű vígjátéka.

Ára fűzve 3 pengő.

Szép Ernő: Valentine.

Szép Ernő regénye Velencében, nászúton kezdődik s a mai válással induló házasságot, a mai jazz-bandes, bubifrizurás, rouge-os, táncos, ping-pongos, kártyás életet állítja elénk, kifinomult művészettel, aranyos derűvel, ellenállhatatlan humorral, mély érzelmességgel. A regényt Zádor István festőművész 50 művészi rajzzal illusztrálta.

Ára fűzve 4 P, egész vászonkötésben 6 P 50 f.

Karinthy Frigyes: Heuréka.

Humoreszkek. »Nevettetni ma senki sem tud úgy, mint Karinthy«, — írja Hegedüs Lóránt e könyv kritikájában.

Ára fűzve 4 pengő 40 fillér, kötve 7 pengő.

Karinthy Frigyes: Ki kérdezett?

Karinthy könyve ragyogó, mély, nagyszerű, súlyos filozófiai tanulmányok könyve és mégis mulatságosabb, fordulatosabb, szenzációsabb írás még a Karinthy-féle humoreszkeknél és novelláknál is.

Ára fűzve 4 pengő 40 fillér, kötve 7 pengő.

Surányi Miklós: A szörnyeteg.

Az engesztelhetetlen szerelem könyve, egy szépséges amerikai asszony és egy magyar orvos története, mely a modern Egyiptomban játszik.

Ára fűzve 4 pengő 50 fillér, kötve 7 pengő 30 f.

Benes Klára: Tavaszi vihar.

Benes Klára regénye a nagy összeomlás idejében játszik. Az általános zür-zavar forgatagába illesztette hőseit: a férfit s a nőt és finoman jellemzett sok-sok statisztáját a forradalmaknak. De minden felforduláson, minden politikai lázon és légváron győztessé válik a nőben az anya. Izgatóan érdekes történet.

Ára fűzve 3 pengő 20 fillér.

Zádor-Stettner Tamás: A szent milliárdos.

Zádor-Stettner Tamást kiváló irodalmi munkásságának elismeréséül a »Petőfi-Társaság« tagjai közé iktatta. »A szent milliárdos« az óceán egy szigetén épített hellászi, antik város sorsának regénye.

Ára fűzve 3 pengő.

Hegedüs Lóránt: A halhatatlanok útja.

»A halhatatlanok útján bolyongok ebben a könyvben és jönnek velem azok a magyar lelkek, akik nem akarják látni a mai halandóságot. Ez az az út, amelyen lelkem járt és mennél több magyar jön velem ezen a nyomon, annál inkább hihetünk a feltámadásban.« (Hegedüs Lóránt.)

Ára fűzve 3 pengő 60 fillér.

Rudolf Stratz: Idegen asszony.

A »Meghalok érted« szerzőjének újabb nagysikerű regénye.

Ára 5 pengő 50 fillér.

H. Courths-Mahler új regényei:

Élvezetes, kedves, szórakoztató olvasmány.

A szép Meluzina . . . . . 2 pengő 80 fillér.

Visszajár a mult . . . . . 60 fillér.

Megrendelési szelvény a boriték 4. oldalán.

azért is szeretnénk elhinni, mert ha tényleg volna, akkor az elsőtől, az Igazitól nem kellene félni, hiszen akkor tovább élünk, hogy lepedőben és nem redingotban, vagy saccóban, az már igazán részletkérdés, melyen csak a túlnagy igényűek akadhatnak fenn.

Már a Grand Guignol mai fejlettsége más okban leli magyarázatát.

A mult század primitív Grand Guignoljának iskolapéldája, hogy valaki sokáig ül a korcsmában és mikor már kellő térfogatú és maligánmennyiségű szeszek fűtik a bátorságát, fogadásból arra vállalkozik, hogy éjfélkor a temetőben egy új sírra leszúr egy keresztet. Ki is megy, leszúrja a földbe a keresztet, de izgalmában és a sötétségben nem veszi észre, hogy köpenye egyik sarkát is odaszúrta, el akar rohanni, a köpeny visszarántja, megijed, hogy a halott ráncigálja visszafelé, kapálódzik, szívszélhüdés, hanyatt esik, berugott barátok kara ordítva szétszalad, függöny. Ezt jóformán mindnyájan ismerjük.

Ma már a Grand Guignol más. A technika vívmányai belekapcsolódtak a borzalmakba, emelő- és süllyesztőgépek, kisikló vonatok, süllyedő hajók, beomlott alagutak, mérges gázok, raffinált fegyverek, telegráf, telefon, rádió, szóval minden modern vívmány, még a legújabb lelki kutatások is.

A legujabb lelki kutatások, melyek szerint mindenki lelki életében kimutatható a szadizmusnak és maszochizmusnak keveréke s az illető karakterét épben az szabja meg, hogy mennyit kapott az egyikből s mennyit a másikból — magyarázattal szolgálnak arról, hogy miért igyekeztek az emberek ezt a műfajt fejleszteni.

A maszochisták, akik lelki töltésüknél fogva szenvedni akarnak, e rémképek gyötrelmeiben lelkileg bizonyos fokban feloldódnak. A szadisták, akiket a szenvedés okozása tölt el örömmel, a mások gyötrelmeinek látásában szintén fellelik a maguk kis felcsillanó örömét.

Csak éppen az egészséges, a jóidegzetű, a magas intelligenciájú és a jóízlésű ember fordul el kedvetlenül e torzképektől, melyekre nincs szüksége, minthogy nem nagyon fél a perctől, melyben meg kell térnie Alkotójához, más szenvedésében pedig nem tud gyönyörködni.

Estefelé

— *Jakab Ödön verseskönyvéről* —

Nincs öreg költő és nincs ifjú költő. A költőben, aki Istentől áldott, együtt van az ifjúság és az öregség. Egyszer a szíve lángol, másszor az agya. És igen sokszor mind a kettő egyszerre. A költő lelke foszlány az Isten lelkéből, s Isten lelke a jóságnak, a bölcseségnek, a szeretetnek és a megértésnek örök szivárványa.

Ha a költő azt érzi, hogy esteledik, ezt csak a testére, lényének mulandó részére értheti. Ha ezt írná kötetének ciméül: „Éjek éjszakája", ez olvasható lenne így is: „Halhatatlanság hajnalhasadása." Mert a költő és a költemény megáll az időben.

Jakab Ödön könyvének mélabús címe is csak a hajszálak megfehéredésére, a szív és kéz megremegésére, a szálló évek kérlelhetetlenségére utal.

Mert lehet zöld a fenyő lombja,
Ha ráfehérlett már a dér:
A zöld ugyan a nyarat mondja,
De a dér azt, hogy — itt a tél.

A „Temető mellett" című, az ifjúsággal leszámoló költeményét így végzi:

Jó cimborám nekem a nap, régen szeret,
Meg is teszi velem, ami jót csak tehet:
Részvéttel süt vissza reám, lemenőbe',
S hol mindenkit béke fogad,
Legalább az árnyékomat
Béveti a temetőbe.

Az „Estefelé" a régi *Jakab Ödönt* reprezentálja, aki az *„Uj Időknek"* megindulásától kezdve szeretett és becsült poétája. Az elröpült ifjúságok merengőjét, a természet szépségeinek rímes festőjét, régi boldogságok fátyolos sóhajtozóját, a derüs és borus filozófust, s a magyar haza tragédiájának ódás szárnyu énekesét. A kötetben több, az eredetivel egyenértékü műfordítást is találunk.

Jakab Ödön költeményeit a Kisfaludy-Társaság adta ki, ezzel a cégjelzéssel értékjelzést is adva a kötetnek.

Falu Tamás

Zichy Mihály másfélszáz képe

Irta: **Lyka Károly**

Pár hónappal Zichy Mihály születésének századik évfordulója előtt, emlékkiállítást rendezett a nagy mester másfélszáz képéből az Ernst Múzeum. Egy fényes magyar elme ezernyi munkájából kaptunk itt izelítőt. Élete művét a maga teljességében talán sohasem lesz lehetséges kiállításba gyüjteni. De így is megismerkedhetik a közönség az ő lényeges vonásaival, amelyek elkülönítik minden más művésztől ezt a különös és rokontalan mestert, aki a legszeszélyesebben tolmácsolja korának romantikáját s e mellett mégis egészen egyéni.

Hozzá hasonló veretü szellemet nem ösmer sem művészetünk, sem irodalmunk. Nemesi rendből került ki, mint Barabás, Székely és Madarász. De mily más érzület él benne, mint e kortársaiban! Hozzá képest Barabás nyárspolgár, Székely csöndes filozófus, Madarász lázadó. Zichy oligarcha-természet, úr. Előtte nincs nagyság. Nem okoskodik, hanem ítél. Nem töpreng, de cselekszik. Nem vesz fel semmi küzdelmet, hanem diktál. Teljes joggal mondták vezércikk-festőnek: rajzai és képei közt igen sok az olyan, amely sujt vagy emel ama kor liberális eszméi értelmében. Ebben rokon Madách-csal, akinek egyenlő rangú illusztrátora. A politika bohócai és képmutatói, a trónok hatalmasai porba hullanak képein. Madách-csal rokonvonás az is, hogy egy magasabbrendü etika értelmében ítélkezik. S hogy főideálja a szabadság. Innen hő vonzódása a szabadság költőihez, első sorban Petőfihez.

Oligarcha — s a szabadság prófétája, vajjon hogyan egyesülhet ez a két tulajdonság egy jellemben? S hogyan értsük meg lényének egy harmadik vonását, amely félreérthetetlenül elővillan rajzainak sokaságából: az öröm rapszódikus ünneplését? Talán mérhetetlen oligarcha-természete adja hozzá a kulcsot: a földi hatalmak birtokosait sokkal hitványab-

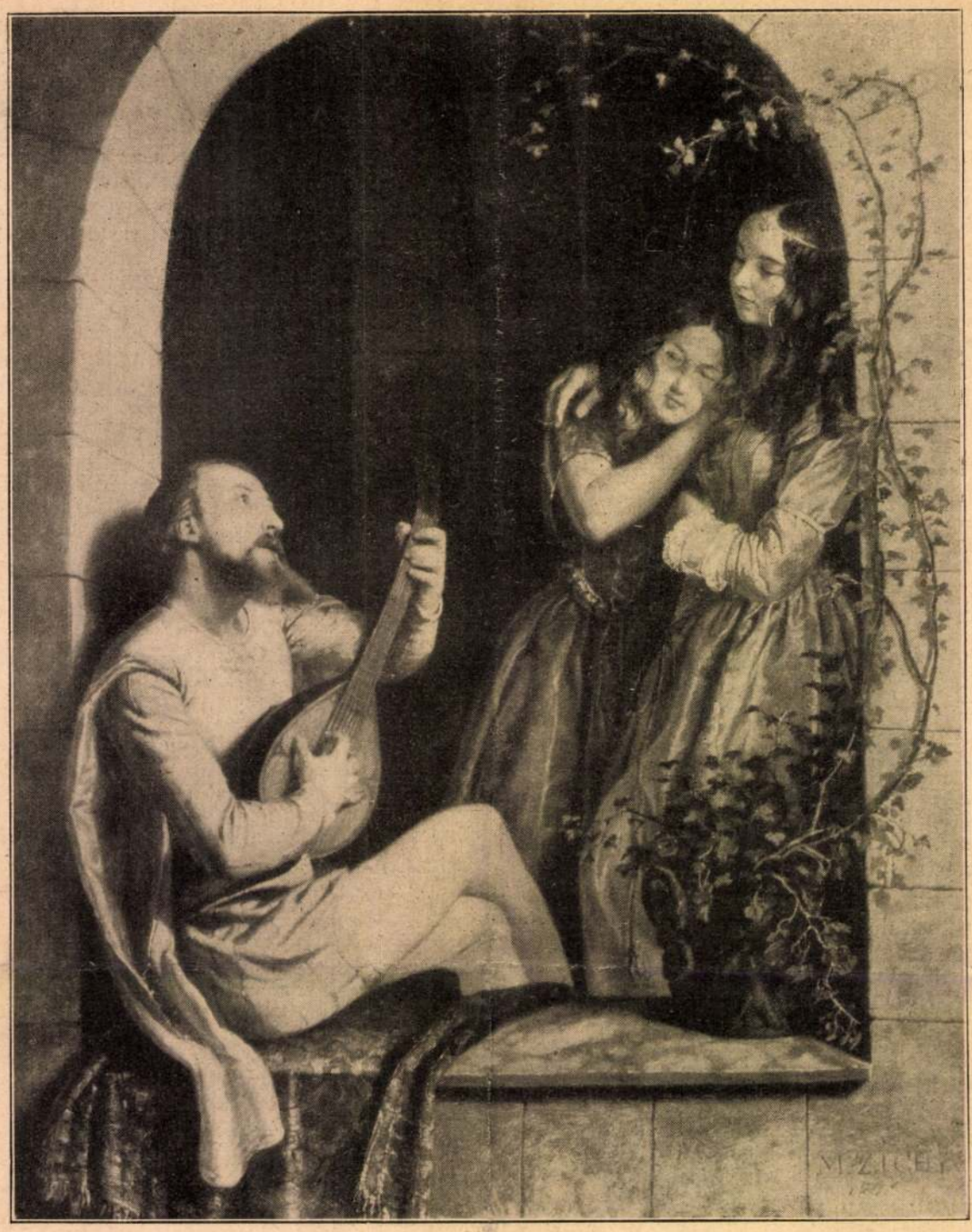

Zichy Mihály emlékkiállítása az Ernst-Múzeumban. A dal

lelmek legfélelmesebbike, a bizonytalan valamitől, a megnevezhetetlen ellenségtől való rettegés. A kulturált ember lelkében már csak nyomokban van meg ez a félelem, de a legmagasabbrendű emberből sem hiányzik egészen.

Nem tudom mással megmagyarázni a kísértetmesék és ijesztő csodaszörnyregék keletkezését, mint azzal az egyszerű és nagyon érthető vággyal, hogy az ember a félelem ismeretlen mélységű űrét emberileg érzékelhető lényekkel óhajtotta benépesíteni s ezzel félelmét lényegesen csökkentette. Az ijesztő űr, amely saját lelkéből némán és titokzatosan bámult vissza rá, megtelt lepedős kísértetekkel, inkább naiv és sajnálatraméltó, mint rémületet keltő lényekkel, kiken a mesék ravasz borbélylegénye vagy hősi szabója játszva kifog.

A sötét űr fenekén ott kuporog a halál, ezt mindnyájan tudjuk és alapjában véve ettől az egytől félünk mindnyájan. Hogy azonban eltérítsük irtózó szemeinket az Igaziról, csináltunk magunknak Grand Guignolt kísérletekkel, alvilágot Cerberussal és egyéb borzalmakkal. Lelki szükséglet volt ez, bujócska a halállal, tragikomikus szembekötősdi, mert ezerszer inkább álljon az alvilág vagy a másvilág kapujában egy olyan rettenetes kutya, mint Cerberus, csak ne várjon ránk valami olyan, amilyet még nem láttunk s amit megnevezhetetlen üres borzalmában meg sem tudunk sejteni. Egy kutyától akkor sem félünk úgy, ha háznagyságú, vagy ha rőfnyiek a fogai, mint a testetlen borzalomtól.

Így született meg a Grand Guignol, amely úgy aránylik az Igazi rémségéhez, amelyet elfedni igyekszik, mint a Leydeni palack a Sin-Sing börtön villamos székéhez. Az egyik kellemes vagy kellemetlen bizsergés, a másik — halál.

A félelem benne van emberi lényünkben, de ha már félni kell, mi nem az Igazitól akarunk félni, hanem attól a másiktól, a kísértettől, akit már csak

Zichy Mihály emlékkiállítása az Ernst-Múzeumban. Falstaff a serleggel

baknak tartotta azoknál, akik felett zsarnokoskodtak s méltatlanoknak arra, hogy megízleljék az élet kristály-serlegét. Az életérzés ünnepi trónján ülve sujtott le rájuk mennyköveivel.

Körülbelül ilyen lehetett érzülete s mert a sors kivételes tehetséggel áldotta meg, bőven s minden akadály gyors legyűrésével adott formát e benső életnek rajzaiban, festményeiben.

Az iskola, amelyből kikerült, nem adott neki erre irányítást. A nyárspolgár Marastoni, a nyilván önmagával meghasonlott Tíkos és Bécsben Waldmüller: bezzeg nem bíztatták veszedelmesen másfelé kanyarult útjaira. Képzelete hatalmas szárnyainak egy szál tolla is sok lett volna mind a hármuknak együtt. Suhanckora után keletkezett rajzai már nem emlékeztetnek semmiféle iskolára. Attól fogva magános jellenség egész Európa grafikájában.

Művészi stílusát nem elemezzük e helyütt. A kiállítás bőven ad róla felvilágosítást. A néző sokfélét boncolhat ki (vagy láthat bele) ebbe a stílusba, de bármily irányban elfogult is, azt nem fogja letagadhatni, hogy nincs itt egy mozdulat, nincs egy vonás, amely közömbös volna, amelyből hiányzanék az artista szesz, a pillanat heves együttérzése. Zichy nem dolgozott szakszerűen. Minden kis rajza manupropriája egy ritka lélek belső motorának, annak a démonnak, akit már a görögök is megsejtettek minden Isten kegyelméből való tehetségben.

Lichy III

Naplótöredék

— Elbeszélés —

Irta: **Drasche-Lázár Alfréd**

Január 6.

Ez nem igaz. Ez álom. Vagy mégse? Kinézek az ablakomból: csillagos ég, alattam a Duna, szemben, az éj homályából kiemelkedik a Gellérthegy, jobbra a királyi Várpalota. Teleszívtam a tüdőmet a budai hegyek illatával. Tompítottan felhallatszik a cigányzene, egészen a szálló második emeletére... És mi volt ez? A propeller füttyje. Szakasztottan olyan, mint huszonöt évvel ezelőtt. Semmi kétség, ez Pest, a szülővárosom, Hazám!...

És elképzelni, hogy Erdély, a Bánát, a Felvidék ... Ne, ne! Le sem tudom írni. De meg sem látszik a városon. Szebb, mint valaha. Akkoriban még nem volt villanyvilágítás. És micsoda gyönyörű, új házakat láttam csak azon a rövid úton, a pályaudvartól a Hungáriáig! Meglepett a forgalom is. Persze, ha az ember Jávából jön —! Hiszen még Batávia is csak amolyan kis fészek.

Huszonöt esztendő! Egy fél emberélet. És mégis úgy elrepült a fejem fölött, mintha mindössze öt évig lettem volna távol. Hogyan lehetséges ez? Akkor, amikor egyik napom olyan volt, mint a másik, amikor reggeltől-estig csak dolgoztam és rohantam, betegtől beteghez, hazulról a kórházba, a kórházból a lakásomra, kimerülten, holtfáradtan a tikkasztó éghajlattól. Huszonöt esztendő! Mintha kihasítottam volna az életemből. Félbeszakítottam és most folytatom. Ott, ahol abbahagytam.

Vajjon sikerül-e? Kérdés. Amikor elindultam, szegény voltam, árva voltam, nem volt senkim se ezen a világon. Ma gazdag vagyok, de ma sincs senkim. És nem vagyok olyan fiatal többé.

Kár volt úgy elmenni, mint ahogyan én elmentem. Még igen jól emlékszem rá: már a zsebemben volt a kinevezésem, a hajójegyem is. De hallgattam. Sőt, mintha mi sem történt volna, két jó barátommal megvacsoráztam a Csalányiban — vajjon létezik-e még? — azután felmentünk Borkovszkyékhoz, házibálba. Jolán tiszteletére rendezték. Még egyszer kívántam látni. Utoljára. Saját szememmel akartam látni, hogy s mint udvarol neki az az esetlen, szögletes bácskai pénzeszsák, aki nálamnál erősebbnek bizonyult. Úgy volt, hogy még aznap este megkéri Jolán kezét. Vajjon meg is tette-e? Nem tudom. Szegény, gyönyörűséges szerelmem! A szüleid akarták így. Te nem tehettél róla. És akkor mégis rettenetesen haragudtam rád. Ma mindent értek és megbocsátok. Azaz, megbocsátottam én te néked már akkor is, amikor a hajóra ültem. És csak azt kívánom, hogy boldog légy...

Vagy mégsem ezt kívánom? És nem inkább azt-e, hogy boldogtalan légyen a házasságod és hogy megbántad, hogy nem lettél az enyém és hogy éjjel-nappal mindig csak én rám gondoltál, vajjon visszajövök-e még, egyszer, valamikor, hogy meghozzam neked a várva-várt boldogságot?

Milyen együgyű gondolat. Huszonöt évig várni valakire, aki nem tartotta érdemesnek, hogy egész idő alatt még csak életjelt is adjon magáról! Nem, nem, édes Jolán. Tiszta szívből azt kívánom, hogy boldog légy és azt, hogy bárcsak elfelejtettél volna...

Január 7.

Nem tudom, mikor aludtam olyan jól, mint ma éjjel. Álmodtam is. De nem Jolánnal, hanem más valakivel, akiről meg én feledkeztem meg egészen. Nem hinném, hogy az alatt a huszonöt esztendő alatt kétszer is eszembejutott volna: Katica! A kis szininövendék, akit egyszer, Józsi társaságában — Úrnapján volt — csak amúgy „leszólítottunk" a Kerepesi-úton — (bocsánat, tegnap láttam, hogy ma már Rákóczi-nak hívják) — miután már vagy a Szentháromság-tértől kezdve követtük. Mily kedves, vidám teremtés volt ez a kis Katica! Szegény ördög volt ő is, de sohse panaszkodott és biztosra vette, hogy valamikor ő játssza el Hettyey Aranka szerepeit... Szegény kis Katica! Vajjon elérted-e vágyaidat? Alig. Túlságosan könnyelmű voltál arra, hogy abban az irigy, ellenséges, számító világban érvényesülj! És ha nem sikerült? Mi lett a sorod? Jobb rá se gondolni...

Január 8.

Jó, öreg naplóm, egyetlen hű barátom, röstellem, amit most örök titokként rád kell bíznom, de következetlen volnék saját magamhoz, ha elhallgatnám azt a rám nézve annál is inkább szomorú tényt, mivel most már egészen biztos, hogy az a rettenetes jávai klima megtámadta emlékezőtehetségemet. Igaz, hogy például Katicára sem gondoltam önkéntes számüzetésem hosszú évei alatt, de legalább hazatérve, nyomban eszembe jutott, olyannyira, hogy még most is el tudom képzelni, akárcsak mintha itt állana előttem. De Ella? Tegnap reggel még meg mertem volna esküdni, hogy először hallom ezt a nevet életemben és estére kiderült, hogy nemcsak, hogy igenis, ismertem egy ilyen Ellát, hanem, hogy... Azért vegyük csak sorjában a dolgokat.

Tegnap, mindjárt reggeli után, nyakamba vettem a várost és néztem, néztem és csodálkoztam. Mily gyönyörű lett ez a Pest! És Buda! A Halászbástya, a Szent István-szobor, Szent Gellért emléke... csupa ujdonság számomra. Azután taxiba ültem és keresztül-kasul hajtattam Budapest utcáin. A soffőr gyanusan tekintett rám. Alighanem azt gondolta, hogy a vendégének nincsen helyén az esze. Dél felé, a Gizella-téren, elbocsátottam és bementem a Váci-utcába. Istenem, teremtőm, micsoda korzó lett abból a szerény szárnypróbálgatásból, amelynek még magam tanúja voltam s amely mégis, ha nekibátorodtam, megdobbantotta a szívemet! Ma is dobogott a szívem, bevallom. Valami furcsa, félelem-féle fogott el. Ez lehet az érzése annak, akit holtnak hittek, s aki hosszú álom után ismét megjelenik az emberek között. Azok között, akikről hiszi, hogy mind, mind ismernie kellene, s akik között nincsen egyetlenegy ismerős lélek se. Ezt éreztem én is. De tévedtem. Mert igen is, találkoztam ismerőssel, csakhogy nem tudtam, hogy az. Még kevésbbé, hogy ő és én, vagyis mi ketten... De lássuk csak, hogy s mint történt.

Szóval, befordultam a Váci-utcába és csakhamar magával ragadt az ár, meg sem kellett magamat erőltetnem. Nem volt sietős dolgom, s így előre léptem egyet-kettőt, amikor a helyzet megengedte, vagy pedig megálltam és türelmesen bevártam, míg valami csoportos üdvözlés után ismét szabaddá lett az út. Egy ilyen előtörési kísérlet alkalmával azonban úgy éreztem, hogy nem vagyok többé birtokában alsó végtagjaim használatának. Mintha összekötözték volna a lábaimat. Csakhamar megállapítottam, hogy egy hatalmas farkaskutya, szeparatisztikus törekvéseknek engedve, jobb oldalamon akart elsurranni, holott a gazdája, aki őt történetesen zsinegen vezette, a bal oldalamon kínálkozó nyíláson óhajtott átbújni, ami természetszerüleg azt eredményezte, hogy hurokra kerültem. A kutya gazdája röstelte a dolgot és valami

Zichy Mihály, festő

N.F.B.: Zichy Mi

Élet és Tudomány, 1

MÚZEUM

SZERKESZTI: ÉRI ISTVÁN

Zichy Mihály emlékei

Százötven évvel ezelőtt, 1827. október 14-én született a somogyi dombok közt megbúvó — ma *Tab*hoz tartozó — *Zala* nevű falucskában a múlt század második felének és a századelőnek nemzetközi hírű mestere, *Zichy* Mihály. Nem sokkal a pesti és bécsi tanulmányait követő első hazai sikere, a díjnyertes *Mentőcsolnak* című festménye (1846) után Oroszországba ment, ahol — egy több éves párizsi s rövidebb hazai, itáliai és bécsi tartózkodásait leszámítva — 1906-ban bekövetkezett haláláig dolgozott, cárok udvari festője volt.

A mai nézőhöz nem annyira nagyméretű vásznai, gyakran történelmi tárgyú, romantikus fűtöttségű festményei állnak közel, mint inkább illusztrációi, grafikái. Madách Imre tragédiájához, Arany János balladáihoz vagy Petőfi Sándor verseihez készült rajzai — csakúgy, mint a maga korában nemzetközi hírnevet szerző illusztrációi Puskin, Byron, Victor Hugo, Goethe műveihez — ma is erőteljesen hatnak.

A zalai kúriában őrzött dolgozószoba – egyes tárgyait s képeit a siófoki kiállításon is bemutatják (Bojtár Ottó felvétele)

Szülőfalujában, Zala községben a régi kúria a Zichy munkáit és — mert nagy műgyűjtő is volt — gyűjteményeit bemutató múzeum otthona. Sajnos — vagy szerencsére — éppen most kerülhetett sor a régi ház immár felettébb szükséges teljes felújítására, így a múzeum most hosszabb szünetre kényszerül.

De anyagából — más múzeumi s magángyűjtői anyagokkal kiegészítve — a napokban *Siófok* modern művelődési házában, a tágas *Dél-Balatoni Kulturális Központban*, míg a mester grafikáiból a *Nemzeti Galériában* nyílik kiállítás.

N. F. B.

A TUDOMA

SZERKESZTI:

Újfajta szigetelőbevonat

Wiskint K—68 néven új, *szilíciumtartalmú szerves szigetelőbevonatot* hoztak forgalomba a Szovjetunióban, amelynek segítségével a fémhuzalok és más alkatrészek jól megvédhetők a levegő nedvességtartalmától és a hőmérsékleti ingadozásoktól. A bevonat magasabb hőmérséklet hatására sem változtatja meg tulajdonságait, igen magas páratartalom mellett *mínusz 70* C-foktól *plusz 250* fokig alkalmazható. További előnye, hogy a fémeket *igen vékony rétegben* is megvédi valamennyi korróziós hatástól. *(Presse der Sowjetunion)*

Új rendszerű fúróberendezés: az Aquarex

A Szovje
Geológiai I
északi terü
nulat vid
pszeudoleuc
nevezik —
leucit (K
nyersanyag,
mínium ny
cit (pszeud
ásványból:
ből áll, s b
leucitből ké
mek átrend
Ilyen össze
ben a Szinr
fedeztek fel,
szinniritnek.

A szinnirit világosszürke vagy rózsaszürke kristályos, szemcsés kőzet. A vizsgálatok megállapították, hogy egyrészt *alumínium*, másrészt *kálisó* (műtrágya) kinyerésére kivá-

és nátriumban gazdag nefelinszienit épít fel. Ez a szinnirites kőzettest 500 m vastag és 2,5 km hosszú, mélységi kiterjedését nem ismerik. *(Nauka i Zsizny)*

A tyúkok holttá tettetési reflexe

Zichy Mihály, grafikus

Tárlatvezetések: A Nemzeti Galériában de. fél 10-kor: Zichy Mihály gra-

—: A hétvégi kult. programból

9.

Népszabadság, Bp. 1977, dec. 23

Zichy Mihály, grafikus

Tárlatvezetések: A Nemzeti Galériában de. fél 10-kor: Nagybányai festészet; fél 11-kor: Zichy Mihály grafikái, vezető Simon Kinga művészettörténész. A Szépművészeti Mú-

–: A hétvégi kult. programból.

9.

Népszabadság, Bp. 1977. nov. 25.

Zichy Mihály grafikái kiállítása 1021

1977.[illegible] 21.Kossuth 18.3o Gné
Esti Magazin

- A cári Oroszországban élte le életének jó részét Zichy Mihály. Igy érthető, hogy a leningrádi Ermitázs és a Magyar Nemzeti Galéria gyüjteményeiből válogatták annak a Nemzeti Galériában ma megnyilt kiállitásnak az anyagát, amelyet a festő születésének közelgő 15o. évfordulója és a képzőmüvészeti világhét alkalmából rendeztek. Tárlatvezetőnk Szatmári Ilona.

- Zichy Mihály orosz és francia iró és müvész barátai rendkivüli tehetségnek, lángelmének tartották. Igy is irtak ésbeszéltek róla, és valóban a Zichy grafikákat végignézve a Nemzeti Galériá délután megnyitott kiállitásán, minden lapjáról, illusztrádiójáról süt, sugárzik a müvész rendkivülisége, páratlan rajztudása, fantáziadus megelevenitő készsége. Még akkor is óriási hatással vannak a rajzok,

akvarellek, a szemlélőre, ha tudjuk, hogy romantikus tulzások és némi szinpadiasság is tükröződik a müvekben, de hiszen Zichy Mihály a XIX században született élt, alkotott. Izzig, vérig XIX századi művész volt. Bajkai Éva művészettörténész alkotósorozatok szerint csoportositotta Zichy Mihály kiállitott grafikáit.

- Hiszen a magyar közönség számára legismertebb oldala az illusztrátor volt, Madách Imre Ember tragédiájának, Arany János 24 balladájának illusztriációit széles közönség ismeri. Kiegészitő anyagul igen érdekes rajzok, akvarellek érkeztek a leningrádi Ermitázs tulajdonából.

- Zichy Mihály, mint fiatal művész, fiatal rajzoló a cári udvar szolgálatában állt és hosszu éveken keresztül a cári udvar rajzos krónikása volt Nem csoda tehát, hogy a Szovjetunióban nagyon nagyon sok Zichy rajzot őriznek.

- A szovjet muzeumok, mintegy 3 ezer rajzát őrzik a művésznek, természetesen ebből az igen gazdag anyagból mi csak egy töredéket, de igazán a legjavát kaphattuk kölcsön, 30 csodálatos akvarellt, amit kiegészitenek Zichy vázlatkönyvei, egy hatalmas életmünek egyetlen nagy friz-freskó terve, és kuriózumként emlitenék egy francia kártyát, ami a saját akvarelljeivel tehettünk vitrinbe és mutathatjuk be most először a magyar közönségnek. Az 52 lap külön ábrázolás oly annyira, hogy még fricskákat is tartalmaz az akkori cári udvari élet egy-egy alakjának a megrajzolásában. Zichy Mihály nemcsak udvari művésze, vagy mondhatnánk udvari krónikása volt, amit csodálato lapokon itt demonstrálhatunk, hanem az akkori orosz életnek, a korabeli orosz valóságnak is élénk megfigyelője. És igy egy külön sort, mondhatnánk önálló sorozatot tudtunk bemutatni azokból a jelenetekből, amelyeket látott az utcán, megfigyelt a katonai parádékon, vagy a tiszt életéből vett különböző hmmoros szatirával ábrázolt.

- Zichy Mihály, mint ember is kiváló egyéniség volt, rendkivüli aktivitással küzdött művészetében az emberi haladásért.

- A tárlókban elhelyezett könyvek, albumok, mappák Zichy Mihályrajzainak reprodukcidt adják, egészen napjainkig, találkozhatunk kuriózumként például Madách jaán nyelven megjelentetett Ember tragédiájának Zichy Mihály rajzolta változatával és láthatjuk például Babits Erátójának kiadását Zichy Mihály rajzaival.

ZICHY MIHÁLY 1

„Igazán szerencsések azok, akiknek életrajzát nem hamisítják meg ellenséges, avagy túlzottan baráti kiegészítésekkel, vagyis ilyen balzsamozás nélkül, szellemes tollal és pontos elemzéssel örökítik meg az utókor számára. Csekélységemnek szerencsétlensége az, hogy oly sok oldalról és nyelven kódosítettek el: miért is későbbi életrajziróm átkozott zavarban lesz a valóság fölismerésében". — írta 1876-ban

MAGYAR HIRLAP 1977/244/8

WAGNER: : A BÖLCSŐTŐL A SIRIG

ZICHY MIHÁLY 2

Zichy Mihály. S ha őszinték akarunk lenni, sajnos, be kell ismernünk, hogy teljes életművét telmérő, tárgyilagos, és korunk szemszögéből értékelő monográfia megírására mindmáig nem került sor, noha számos adatfelhalmozó, avagy regényes életrajz próbálta feltárni hagyatékát.

MAGYAR HIRLAP 1977/244/8

WAGNER: : A BÖLCSŐTŐL A SIRIG

ZICHY MIHÁLY]

A teljességhez az is hozzá tartozik, hogy Zichy Mihály bámulatosan termékeny mester volt, ezért csupán rajzainak száma ezrekre rúg. Ezek javarésze már életében szétszóródott *nyughatatlan pályafutásának színterein:* Bécsben, Párizsban, Szentpétervárott vagy Budapesten, úgyszintén itáliai, skóciai, meg a kaukázusi utazások során. Még a jobbik eset, amikor munkái világhírű külföldi gyűjteményekbe kerül-

MAGYAR HIRLAP 1977/244/8

WAGNER: ! A BÜLCSŐTŐL A SIRIG

ZICHY MIHÁLY 4

tek. De két világháború pusztítása itt sem múlhatott el nyomtalanul. Ne csodálkozzunk hát, ha alkotásainak jelenlegi lelőhelyét jelezve, ilyen kitételekre bukkanunk mindegyre: *„Eredetije ismeretlen helyen"*, vagy: *„A budapesti Szépművészeti Múzeum második világháborús vesztesége"*.

MAGYAR HIRLAP 1977/244/8

WAGNER: A BÖLCSŐTŐL A SIRIG

ZICHY MIHÁLY

Szerencsére, történnek mánapság is különös véletlenek. Mint például a Párizsban készült, annak idején Bécsben kiállított, aztán lappangó, majd Rómában újra fölbukkanó *Faust-illusztrációk* sikeres szerzeménye, melyek egy magyar műgyűjtő révén kerültek végül is a *Nemzeti Galériába*, és így egy évtizeddel ezelőtt a hazai nézőközönség elé is, egy grafikai kamarakiállítás keretében. Egyébként ezek a tollrajzok is azok közé tartoztak, amelyek addig soha nem jelentek meg nyomtatásban, eltűnésük a művészettörténet végleges, pótolhatatlan veszteségét jelentette volna.

LAP 1977/2[illegible]/8

A BÜLCSŐTŐL A SIRIG

De a kortársak és az utókor örömére, litográfiák, rézkarcok, valamint fényképek révén Zichy *rajzai már életében széles körben elterjedtek*, s ezek sorát bővítették saját tervezésű, gazdagon illusztrált albumainak nyomtatott példányai, mini valami modern kódexek. Mindezek hathatósan hozzájárultak ahhoz, hogy bravúros rajztudásának hírét öregbítsék Európa-szerte, Párizstól Szentpétervárig. Nem utolsósorban itthon

ZICHY MIHÁLY 7

is. Hiszen *Goethe*, *Byron*, meg a francia és az orosz költészet világhírű alkotásainak remekbe sikerült illusztrálása nyomán, a nyolcvanas évektől egyre több megrendelést kap hazulról is. A *Petőfi-*, *Arany-*, *Garay-* és *Madách*-kötetek eredetijei már akkor magyar közgyűjtemények féltve őrzött kincsei lettek, nyomtatott változataik pedig már a századforduló előtt meghódították a közönség széles rétegeit.

1977/244/8

WAGNER: A BOLCSÚTŐL A SIRIG

ZICHY MIHÁLY 10

Azzal is tisztában volt, hogy művészetéről *„határozott ítéletet"* alkotni valójában akkor lehetne majd, ha műveit *„egybegyűjtve láthatják"*. Ezt célozták 1897-től szülőhelyére, *Zalára* küldözgetett adományai, ahol Zichy-szobát kívánt berendezni. Ezt szolgálta 1902-ben a *Nemzeti Szalon* gyűjteményes kiállítása is, ahol végre valójában megismerhette sokrétű életművét a magyar közönség, az oly sokáig késő hivatalos elismerést pedig állami vásárlások jelentették.

MAGYAR

WAGNER: A

Zichy Mihály

A Somogy megye festészeti hagyományai cimü kiállitáson Kaposvárott szerepeltek alkotásai.

Magyar Hirlap 1978-165-lo

ZICHY MIHÁLY

Zichy Mihály 150 évvel ezelőtt, 1827. október 14-én látta meg a napvilágot a Somogy megyei Zalán. Szülőhelyén ma a *Zichy Múzeum* őrzi nevét, pályafutásának tárgyi, valamint művészi emlékeit.

MAGYAR HIRLAP 1977/240/8

WAGNER: A [illegible] A SIRIG

ZICHY MIHÁLY 12

A *Magyar Nemzeti Galéria* emlékkiállítással tiszteleg most előtte. E kiállítás legfőbb érdeme, hogy a lehető legteljesebben próbálja az utókor elé tárni a művész sokrétű tehetségét. Ezért kérték fel a leningrádi *Ermitázst* is a közreműködésre, amely készségesen válaszolt a meghívásra. Így a magyar közönség most *eredetiben láthatja* nemcsak a világhírű illusztrátor filozofikus töltetű remekeit, hanem az arisztokrácia rutinos szórakoztatóját is (a cárok „udvari bolondját", ahogy

MAGYAR

WAGNER

ZICHY MIHÁLY

MAGYAR HIRLAP 1977/2[illegible]

WAGNER: A BÚCSÓTÓL A[illegible]

ZICHY MIHÁLY

MAGYAR HIRLAP 1977/2

WAGNER: A BÖLCSŐTŐL

Illusztrációk Madách Az ember tragédiája című művéhez

Zichy Mihály

ZICHY MIHÁLY ILLUSZTRÁCIÓIBÓL nyílt kiállítás tegnap Miskolcon a városi képtárban. A Magyar Nemzeti Galéria anyagából a világhírű magyar mester több mint hatvan alkotása, irodalmi művekhez készített illusztrációi kerültek a közönség elé.

Magyar Hirlap 1978-112-3

Zichy Mihály

ZICHY MIHÁLY legszebb alkotásai szorosan összefüggnek Grúzia kultúrájával és népével. Tegnap Tbilisziben a XII. századbeli nagy grúz költő, Sota Rusztavelinek a Tigrisbőrös lovas című költeményéhez készült Zichy-illusztrációk díszítette házhomlokzatán felavatták a híres magyar festőművész emléktábláját.

Magyar Hirlap 1978-149-9

ZICHY MIHÁLY 13

magát — nem kevés szarkazmussal — gyakran nevezte és rajzolta) egy saját tervezésű kártyakészlet erejéig. De megismerhetjük a kritikai realistát is, leleplező erejű tábornoki-karikatúrákkal, meg az udvar dokumentarista hűségű krónikását (valóságos „fotóriporterét") báljeleneteivel, koronázási szertartásaival, vadászataival. Az erotikus rajzok szerzője mellett ott a hárommétéres tekercs bravúros alkotója, aki filmszerűen, 15 jelenetben ábrázolta a muzsika mindenhatóságát. *A zene végigkísér a bölcsőtől a sírig* elnevezéssel. Ezt — mint köztudomású — *Liszt Ferencnek* ajánlotta, akit hasonló című szimfonikus költemény írására ihletett.

Wagner István

MAGYAR HIRLAP 1977/

WAGNER: A BÖLCSŐTŐ

Zichy Mihály

Memilástya, Alexander nagyherceg
eskivőjére Vízfestmény 34X23.
Sekszer lent jobbra: Zichy 84.
Védett. Kiviáltási ár: 4000 ft

BÁV 38.Képaukció Budapest 1975 december

Zichy Mihály (1827-1906)

„Ursorásnál" Toll és arusarajz

33x24,5 telesve lent balra: Zichy (Szerült)

Védett. Kiriáltási ár: 4000 ft.

BÁV 38.Képaukció Budapest 1975 december

Zichy Mihály, festő

Zoltán Péter: Ég és föld közöt c. Zichy Mihály életéről írt regénye

↙

— : Most jelent meg

8.

Népszabadság Bp. 1976. júl. 10.

'95

Zichy Mihály, Jestő

Tbiliszi ben utcát nevezték el róla: „Grúziában töltött éveinek emlékeztető jelül."

Bárcsony Éva: „Költőkkel társalgok ..." 2.

ESTI HIRLAP, Bp. 1976 júl. 22.

Zichy Mihály, festő

L.: Tápai A.

Zökös Z.: Szeged ... 7.

Népszabadság, Bp. 1976. júl. 16.

Zichy Mihály: Jertő

Ég és Föld között

...ATÁSOK

(h. m.): Ég és Föld között 2.

ESTI HIRLAP, Bp. 1976. júl. 5.

Zichy Mihály festő

ZICHY MIHÁLY (1827—1906) festőművész, grafikus, a XIX. század egyik legjelentősebb magyar illusztrátora 148 esztendeje született.

—: Elbeszélések

4.

Népszava, Bp. 1975. [redacted] 14.

Zichy Mihály

„Főúr" Szépia 28,5 x 22,5

J. l. j.: Zichy k. ár: 2500 ft

BÁV 4o.Képaukció katalógus Bp.1976 Szeptember

Zichy Mihály

Zichy Mihály „A romlás gyümölcsei" című képe allegorikus illusztratív megoldásai.

Németh Lajos:Gondolatok a magyar szimbolista...
Müvészet, 1975.december - 27.oldal

Felvette:

Épületrajz:

Leírás:

Rajzi tükör:

Mértékarány:

Technika:

Eredeti:

ZICHY MIHÁLY
(1827–1906)

Faust-illusztrációi a Magyar Nemzeti Galériában (1965)

Az évről évre ismétlődő múzeumi hónap rendezvényei mindig tartogatnak meglepetést a művészet barátainak. A Galéria újonnan szerzett, fennállása óta vásárolt Zichy-rajzainak kiállítása is a ritka megbízható tudás és a gondolati gazdagság nemes ötvözetével szolgál.

A XIX. századi nagymester nálunk igazában kevéssé ismert, tehát kevéssé értékelt művészetének döntő része a rajz, olyannyira, hogy nagy vásznai is rajzi értékeikkel tűnnek fel. Zichy Mihály sohasem volt olyan „festői" festő, mint a kortárs francia művészek. Így aztán nem is meglepő, hogy párizsi évei alatt szerzett barátai között a legmélyebben Gustav Dorée-hoz és Félicien Ropshoz vonzódott, mint szemléletben és kifejezőeszközökben leginkább rokonokhoz. Bámulatosan könnyed járású ecsete, tolla, ceruzája minden téma megformálására alkalmas és képes volt, és lehetett az mondén vagy tragikus erotika, de lehetett a világ költészetének legsúlyosabb mondanivalója, Zichy hihetetlen azonosulással követte és szolgálta a témát, s találta meg hozzá a legalkalmasabb formát. De nem tekinthető véletlennek a kiválasztott költői mű, mert Byron, Gogol, Lermontov csakúgy, mint Arany, Madách, Petőfi, a művészhez hasonló harcos igazságkeresők voltak.

Goethe *Faust*jának illusztrálására nem egyedül és nem elsőként vállalkozott Zichy. Németek és franciák — többek közt Delacroix — is megküzdöttek vele több-kevesebb sikerrel. A XIX. századi magyar művészek közül — német professzorként — Liezen-Mayer Sándor is célba vette. Ám — Delacroix-t kivéve — Zichy *Faust*ja a gondolatilag legteljesebb, mert a férfikora delelőjén álló művész számára mi sem volt ismerősebb és a saját gondjaival egybevágóbb, mint Faust küzdelme a megismerésért, gyötrődése a tudomány akkori korlátai, valamint a szellemi és anyagi világ végtelensége láttán. A Zichy-művekből, minden nagy kompozíciójából és az illusztrálásra kiválasztott költői alkotásokból félreérthetetlenül kiolvasható a művész morális elkötelezettsége, minden igaz ügyért való harckészsége.

A Faust-rajzok 1874 és 1878 között Párizsban, a mecénás Horace Günsburg báró megbízásából készültek, de a kiállítás egyéb darabjai is a hetvenes évek, az érett Zichy termése. A húsz remekmű csak a *Faust* első részét fogja át, a *Prológus*tól a *Boszorkánykonyha* bűvös italáig. Rajzi érzékenységben túltesz

Oelmacher Anna
A szocialista képzőművészet nyomában
Bp. Kossuth 1975

gal váltó, változó olyan stílusformáit, amelyek törvényszerűen következtek az adott társadalmi viszonyokból, s így híven tükrözik azokat.

Életműve korkép, s benne az egyéni szegénység, szorongás, életszomj és ritka öröm váltakozik. Minden mellőzésen túl is bizakodás, gyermeki remény, ami azonban csak most teljesült: *befogadta a magyar művészet.*

(Magyar Nemzet, 1964. XI. 21.)

minden addigi Zichy-rajzon, az egyidejűleg kiállított *Skóciai vadászat*on (1875), amely bár oldott szépia egyetlen kék akvarell színnel, de hihetetlen atmoszferikus jelenséget formál. A Faust-rajzok tussal és tollal készültek, itt-ott egy kevés fedőfehérrel, ahol a szürke papírlapból még több fényt kellett kicsikarni. Mert a *fény* e rajzok egyik fő szereplője, s ellentéte, az *árnyék*, s közöttük az árnyalatoknak végtelen gazdagsága. Ugyanakkor az ábrázolt emberek és tárgyak távolról sem bomlanak fel a nagyerejű sugárzásban, hanem teljes egzaktságukban jelennek meg. A gótikus ablak pompás, mérműves felső ívének minden ágaboga akár kivitelezhető volna a rajz nyomán.

Atmoszferikus oldottság és tárgyi szigor együttese adja e rajzok különlegességét, nem szólva a figurák drámai jellemzéséről és elevenségéről. A *Katonák a városkapu előtt* című lapon a tollas-fodros-páncélos vitézek között Munkácsy Mihály a legvidámabb, s feltehető, hogy más barátai is bekerültek e férfikoszorúba. Munkácsy minden kétséget kizáróan felismerhető, mivel dalolófütyülő kedélye kiválóan alkalmassá tette itt modellül szolgálni. A rajzok érdekességéhez tartozik, hogy a középkori környezetben és kosztümökben ábrázolt alakok — közöttük Faust is — minden korban lehetséges emberek, gondjuk, örömük a XIX. és XX. században is létező emberi. A tudás ma is, tegnap is, holnap is csak lépésről lépésre közelíti a megismerni való végtelen világot, legfeljebb felgyorsulnak a lépések az ugyancsak tudomány létrehozta eszközök által.

Zichy tehát tipikusat teremtett, s ha hozzátesszük, hogy alakjai többségükben valamely eszme — de mindenkor haladó eszme — szolgálatában állnak, úgy átléphetünk a XIX. században már lefokozott „programművészet" meghatározáson, s a Zichy-œuvre mélyebb ismeretében is bátorsággal állíthatjuk, hogy művei *agitatívak*, hogy mindenkor a legnagyobb tudatossággal *hatni* kívánnak. Ezt egyébként Zichy mindenkinél világosabban szavakba öntötte: „A művészet nem fényűzési cikk, a művészet a művelődés eszköze, mint a nyomtatott könyv, de kötelessége csakúgy, mint a könyvnek, hogy teljes meggyőző erejével a kor haladó eszméit szolgálja."

S hogy ezt milyen mértékben tartotta magára nézve kötelezőnek, arra mi sem jobb bizonyíték, mint a kiállítás egyetlen nagyméretű akvarellje, a *Zsidó mártírok*. Nem tudhatjuk, hogy volt-e konkrét élménye, hogy látott-e valaha ártatlanokra rátörő vad katonákat, de a cári udvarban élve hallhatott ilyesmiről, hiszen ott a nagypolitika szerves része volt a pogrom. S amennyiben az uralkodó körökben hallott róla, biztos, hogy nem azzal a kicsengéssel, ahogyan ezen a nagyszerű képen előadja, a humanista felháborodásával és elutasításával. Az emberi integritást sértő akció ellen kiáll ezen a képen a művész, csakúgy, mint még nagyon sok és súlyos kompozíciójában.

Szólni kell még az áldozatról, amit a Magyar Népköztársaság kultúrpolitikája a Faust-rajzok megszerzésével vállalt. Horribilis anyagi áldozatba került, hogy hosszú és követhetetlen vándorlás után ezek a művek hazakerültek. Haza, ezt

hangsúlyozni szükséges, mert bár Zichy Mihály élete háromnegyed részét a hazán kívül töltötte — és nem is teljesen saját szándékából —, lángoló patriotizmusa egy pillanatra sem hamvadt, még a haza részéről elszenvedett sérelmek és mellőzések idején sem. Párizsban a Magyar Egylet lelke volt, és minden ambíciójával a kiváló képességű magyar munkásokat szerette volna visszaplántálni a hazai földbe, a hazai ipar fellendítésére. Hogy ez a szándéka is visszautasításra talált, talán mondani sem szükséges.

Ez a mostani kiállítás úgyszólván jóvátétel a csaknem hat évtizede halott nagymesternek, gesztus az újfajta, az igazi haza részéről. Nagymérvű gazdagodása a magyar rajzművészetnek, s nem utolsósorban gyarapodása lehet az új művésznemzedéknek, amelyik már megtanulta becsülni a tudást. Zichy Mihály gondolati telítettsége, a világról való egyértelmű véleménye, a haladó eszmékért való lelkesültsége és cselekvése s nem utolsósorban kikezdhetetlen etikája teszi méltóvá, hogy itt és ma érdeme szerinti minősítéssel elfoglalja helyét a magyar művészet legnagyobb alkotói között.

(Magyar Nemzet, 1965. X. 26.)

Zichy Mihály

Zichy Mihály: Faust köszönti a húsvét reggelt. 1875.

Oelmacher Anna
A vonalista rejtőművészet nyomában
Bp. 1975 Kossuth

Rippl-Rónai József: Munkácsy Mihály. 1890 k.

Zichy Mihály, Jestő

h.: Kocsis András

—: Elhunyt ....

6.

Népszabadság, Bp. 1976. okt. 27.

Zichy Mihály

Zichy Mihály emlékét idéző grafikai és kisplasztikai kiállítás nyílt a Magyar Nemzeti Galériában

—: Kiállítási naptár
Művészet, 1976. október - 48. oldal.

Zichy Mihály

A Magyar Nemzeti Galériában rendezett kiállítása, a grafikai és szobrászi tisztelgésre, Ferenczy István és Zichy Mihály halálának évfordulója adott alkalmat.

—: Lapok a kortárs magyar grafikából
Művészet, 1976. október – 2. oldal.

Zichy Mihály, grafikus, [illegible]

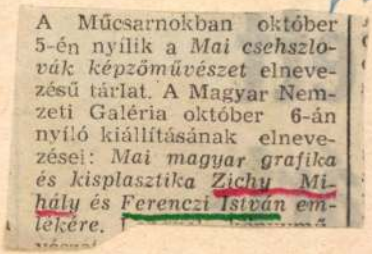

A Műcsarnokban október 5-én nyílik a *Mai csehszlovák képzőművészet* elnevezésű tárlat. A Magyar Nemzeti Galéria október 6-án nyíló kiállításának elnevezései: *Mai magyar grafika és kisplasztika Zichy Mihály és Ferenczi István emlékére.*

(Kristóf): Budapesti művészeti hetek 2.

Esti Hírlap, Bp. 1970. szept. 23.

MAGYAR HIRDETŐ SAJTÓFIGYELŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 387-748, 349-726
1976 FEB 22
NÓGRÁD

Zichy Mihály levele
1021

Kárpáti Kalendárium '76

Rendkívül gazdag tartalommal látott napvilágot Ungvárott a Kárpáti Könyvkiadó gondozásában a Kárpáti Kalendárium 1976. évi kötete Egressy György szerkesztésében.

Petőfi és Sevcsenko című tanulmányában Váradi Sternberg János egyetemi professzor irodalomtörténeti kuriózumokat idéz az ukrán—magyar kulturális kapcsolatok történetéből. Többek között ezeket írja: „Alekszandr Bileckij akadémikus, kiváló ukrán irodalomtörténész, Sevcsenkóval foglalkozó írásában több költővel is összehasonlítja a magyar poétát, de úgy találja, hogy Sevcsenko Petőfi Sándorral, a magyar forradalmi mozgalom költőjével van leginkább összhangban".

Cikkének befejező részében Sevcsenko magyarországi megjelenésével kapcsolatban Váradi Sternberg János megállapítja: „A Petőfiért rajongó Meltzl Hugó, aki a költői életmű alapos ismerője volt, már az Összehasonlító Irodalomtörténeti Lapok megjelenése kezdetén felfigyelt Taraszra Sevcsenkóra, felismerve rokoni voltát a magyar forradalmár költővel. Ebben a tekintetben figyelemreméltó a lap első, 1877. január 15-i számában megjelent rövid szerkesztőségi üzenet, amely így hangzott: »Egyik legközelebbi számunkban az Ukraine Petőfijét fogjuk bemutatni (Tarasz Sevcsenkót).«

Ez a mindössze kétsoros hirdetés volt tudtunkkal a magyar sajtóban az első hír Ukrajna kobzosáról, és egyúttal a Petőfi—Sevcsenko párhuzam első megvonása is" — foglalja össze a szerző.

Balla László költő, az ungvári Kárpáti Igaz Szó című magyar nyelvű napilap főszerkesztője. Két nép művésze címmel Zichy Mihályról írt cikket. Érdemes volna egész tanulmányt írni például ezzel a címmel: „Az orosz és a magyar irodalom alakjainak találkozása Zichy Mihály munkáiban".

Próbáljunk itt csak egyetlenegy összehasonlítást tenni. Helyezzük egymás mellé Lermontov „A démon"-ához és az Arany János balladáihoz készült illusztrációkat — és rájövünk arra, amire azelőtt talán nem is gondoltunk, de amire Zichy Mihály finom műízlésével már akkor rátapintott: hogy a nagy magyar és orosz költő epikai műveinek atmoszférája milyen sok mindenben rokon, hiszen nem is olyan nehéz észrevenni, hogy például az „Agnes asszony" Zichy-illusztrációja milyen sok mindenben idézi „A démon" fátumszerű, fojtott levegőjét és viszont. Hasonló eredménnyel járhatna, ha „A démon"-t Zichy Madách-illusztrációval vetnénk egybe.

Zichy Mihály életművében nagy szeretettel foglalkozott a magyar és az orosz irodalom nagyjaival: Petőfi és Puskin, Lermontov és Arany, Jókai és Gogol, Madách és Goncsarov illusztrátora volt. Tőle származnak az „Ének Igor hadáról" egyik legszebb kiadásának illusztrációi is. A kiváló magyar mester ugyanis fiatal korától néhány évi megszakítással Oroszországban él, hazájával, nyelvével azonban a kapcsolatot mindvégig megőrzi, így a két nép műtörténetének válik kiemelkedő alakjává.

R. T.

Nagycsaládosok

Két és a tizenkettő

Az álmok, a vágyak elválaszthatatlanok az embertől. A cselekedetek, a mindennapok mozgatórúgói. Az álmok, a vágyak sokfélék. Van, aki autóra vágyik. Mások hétvégi házról álmodoznak, netán külföldi utazásról. Kürtösiék legnagyobb vágya az, hogy egyszer akkora asztaluk legyen, amelyet mindahányan körbeülhetnek.

★

VÉGLETEK. Téves, vagy előítéletekkel teli elképzelések. Kürtösiné mesél.

— Beköltöztünk. Azonnal elterjedt a hír a házban. Hirtelen minden szomszéd jó barát lett. Szinte egymásnak adták a kilincset. Később kiderült; nem barátság, kíváncsiság hozta néhányukat. Mert azt beszélték rólunk, hogy csupán szalma van a szobában, amelyet éjjel szét-

elég lesz a gyerekáldásból. Mégis világra jött a hetedikes János, utána a 12 éves Ottó.

Kürtösiné felnevet; — Aztán ismét ott feküdtem a szülőágyon, és amikor meghallottam, hogy ikreim születtek, szabályosan rosszul lettem.

A kilencéves Andrea és Viktória olyan egyformák, mint két tojás. Sokszor még a szüleik sem tudnak különbséget tenni kettőjük között.

Átveszi a szót az apuka: — Azt mondtam erre a feleségemnek; Ha már van hét, kerekítsük tizre!

Így született meg a másodikos Eszti, az elsős Marika és legutolsónak az ötéves Ági.

★

CSAPAT SORAKOZÓ! Hol ezért, hol azért.

— Látná, amikor

KÉT ÉS FÉLBEN A TIZENKETTŐ. Nem számtani művelet, valóság. A 12 tagú Kürtösi család a balassagyarmati Lenin lakótelep egyik két és fél szobás lakásában zsúfolódik. Ágyak, heverők, szekrények — mindenkinek aludnia kell valahol, s a holmikat is el kell helyezni. Alldogálunk az előszobányi, ablaktalan kisszobában. Szűkös, sötét hely, mindössze két emeletes ágy fér el benne. A hetedikes fiú már régen kinőtte, másik három testvére is elviselné a nagyobb fekhelyet.

— A nagyszoba nappal elviselhető. Este aztán meg sem lehet mozdulni, mert a szétnyitott szekrényágy, a kihúzott rekamié minden helyet elfoglal. Nem beszélve arról, hogy kénytelen együtt aludni, kicsi a naggyal, lány a fiúval, szülő a gyerekekkel.

Tichy Mihály festőművész.

Oláh Gábor író és költő Kar utcai otthonában Tichy Mihály: „Luther Wartburgban" és a „Messiás" c. képének másolata lóg a falon.

Tóth Endre: Oláh Gábor Kar utcai otthona.
Hajdu-Bihari Napló, 1946. jan. 11.

Zichy Mihály

A Mis Lili Belaief Répmása, vízf.
13 x 13 5000 Ft

30. Művészeti Répankció, 1973.

Zichy Mihály

Rajzoló puttók, ceruzarajz, 17×27, 4000 Ft
Ophélia, színes cer. 58×46, 8000 Ft

90. Művészeti Képaukció, 1873.

Zichy Mihály, festő,
grafikus

Látogatás Zala körségben, a festő műhőhásánál.
Életének, működésének ismertetése, az utókor
magatartásának vizsgálata.

Gerencsér Miklós: A festő utóélete 7.

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1975. febr. 5.

Lichy Mihály
festő

A művész alkotása szerepel a
Petro-gyűjteményben.

Végvári Rajos: Magán gyűjtemények...
Művészet, 1975. március - 9 oldal

Zichy Mihály

"A Démon" cimmel a Müvészet c. rovat „Zichy Mihály ismeretlen levelei" alcimmel irja:

Az 1878-ban a párisi Világkiállitáson szereplő „Démon" c. képe körüli harcról szól a részletes beszámoló. A hires, nagyarányu vászon körül olyan harc támad, hogy eltávolitják a kiállitásról. Amikor pedig a Bp.-i őszi tárlatra kerül Kelety Gusztáv támadja a Pester Lloyd lapjain. Zichy válaszát -a méltatlan támadásra- teljes egészében közli a lap.

A HÉT, Bp. 1910. dec. 25.
XXI. évf. 52. sz. 845. lap.

Zichy Mihály

A téli kiállitást ismerteti Jean Preux: "A Nemzeti Szalon" cimmel, ahol egy külön fülkében mutatják be a müvész hires erotikus rajzait a beavatottaknak. A titkos fülkét körül zárták, s a kritikus nem a rajzok tartalmától, hanem ettől függetlenül élesen elitéli ezekenek a müveknek a bemutatását. "Zichy Mihály müvészete nagyobb, tiszteletre méltóbb, s olyan tiszteletre figyelmeztet, amely nem turkál bele egy nagy müvész multjába és békén hagyja azokat az alkotásokat, melyeket az nem szánt a nyilvánosságnak."
A HÉT, Bp. 1913. dec. 14. XXIV. évf. 5o. sz. 8o9-81o. lap.

Zichy Mihály

A Nemzeti Szalon kiállitásán "mindenki részére nyitva áll a mesternek néhány komoly, kitünő alkotása és egy-két sorozat azokból az illusztrációkból, amelyeket a XIX. századnak ez a páratlanul mozgékony, előkelő müvésze, pazar bőséggel ontott magából,"-irja Jean Preux, majd a "titkos fülke" tartalmával kapcsolatban még megállapitja, hogy azok nem a müvész örömeit bizonyitják, a szerelmet, a gyönyört lehelő rajzok mögött mindig ott látni a cár hatalmas alakját, „minden örömök, mindenható zsarnokát, akinek tulajdona a müvészet és szerelem, aki a müvészetből szerelmet akar és a szerelemben müvészetet."

A HÉT, Bp. 1913. dec. 14. XXIV.évf.5o.sz.8o9-81o. lap.

Zichy Mihály

Vadas József: "A diszkönyvtől a szép könyvig" cimmel ir a Petőfi Irodalmi Muzeumban rendezett,-"A magyar könyvmüvészeti törekvések a zsázadfordulón" c. kiállitáson szereplő müvekről. Az Arany-balladák rajzain "a ruhakölteménybe öltözött alakok, a romantikus környezet és -szedett, nyomdai betü helyett- Zichy középkori okleveleket idéző kézirása nagyszerü diszlet egy képzeletbeli főuri estély fogadójelenetéhez."

Élet és Irodalom, Bp. 1975. jan. 25.
XIX. évf. 4. sz. 3. lap.

Zichy Mihály, 1876

A romlás diadala c. képét

a bíróteremben helyezik

el.

(h. m.): Budavári palota B.C.D

2

ESTI HIRLAP, Biv. 1974. ápr. 17.

Zichy Mihály, festő
grafikus

Megemlítve: Zala falukban a kommunista pártitkár mentette meg a Zichy-kastélyt és a benne őrzött műértékeket: Zichy néhány képét stb.
Szalay Károly: Őrzők és tékozlók 52–56.

XXVIII
9.

TISZATÁJ, Szeged, 1974. november

Zichy Mihály, festő

Zoltán Péter: Ép és föld körött c.,
Zichy Mihály életéről írt regénye

— : Most jelent meg 14.

Népszabadság, Bp. 1976. jún. 13.

Zichy Mihály

"A Tragédia üzenete" cimmel Sándor Iván számol be Madách Müvének előadásáról, melyet a tartui szinházban mutattak be.
A Madách-mü bemutatásával kapcsolatban említi meg a Zichy Mihály illusztrációit idéző szinpadképek fél évszázados utját.

Film Szinház Muzsika, Bp. 1972. ápr. 1.
XVI. évf. 14. sz. 8-9. lap.

Liechy Mihaly

„Orgia"

Pap Gábor: A Galiwa ment és maradt

Művészet, 1976. november - 12. oldal

Zichy Mihály

Zichy Mihály és Ferenczy István emlékére. Grafika és kisplasztika 1976" kiállítás nyílt a Magyar Nemzeti Galériában

—: Kiállítási naptár
Művészet, 1976. november - 48 oldal.

Zichy Mihály

Zichy Mentőcsonakja minden
stilárisi tisztaszűsége ellenére míg
a reformkorban készült.

Timár Árpád: Tagolás, időrend, arányok.
Müvészet, 1976. november - 7.oldal.

ZICHY MIHÁLY festő, grafikus (1827–1906)

Az illusztrálás és a rajzművészet nagy magyar mestere és úttörője. Pesten és Bécsben tanult, Párizsban és Oroszországban élt. Illusztráló művészetének kiemelkedő darabjai Arany, Petőfi, Madách illusztrációi.

Magyar könyvművészeti törekvések a századfordulón
MTA MKCS és Petőfi Irod.Múz. közös kiadványa Bp. 1975.

Zichy Mihály festőművész

A világjáró művész, Zichy Mihály ritkán tartózkodott szülőmogyi birtokán, Zalán. Átutazóban Párizs, London vagy Szentpétervár felé azonban megállt egy kis pihenőre, s elidőzött felesége és lányai körében.

Az Akadémián mint csatafestőt ismerték, akadémikussá állatképek festéséért választották. Legnagyobb sikere a selyemre és bőrre festett legyezőkkel volt, melyekkel csillogó bálok udvarhölgyei legyezgették hiúságukat. Életéről így ír egy levélben Kertbeny Károlynak: »...kezdő művészeknek jó tanulságul szolgálhat, ha csak oly mértékben is, mint hogyha Ön előtt a sima jégen elcsúszik és elvágódik valaki, Ön azt a baljóslatú helyet elkerüli.«

Szülőföldjén ekkor még kevesen ismerték a bohém festőművész igazi arcát. A világ pedig Van Dyck születésének háromszázadik évfordulójára figyelt.

Gy. Gy.: Somogyból indultak.

Somogyi Néplap, 1946. febr. 4.

Zichy Mihály (1827-1906)

„Damjanich emléklap"

Vitfestmény 34X21 J. l. j. Zichy Mihály 89.

Védett

Ziliáttási ár: 6000 ft

BÁV 4o.Képaukció katalógus Bp.1976 Szeptember

Zichy Mihály, festő

SOTA RUSZTAVELI: XII. századi grúz költő, a grúz irodalom egyik kiemelkedő klasszikusa. Keletiesen gazdag, színes stílusban megírt műveiben a földi élet szépségét hirdette a reneszánsz grúziai előfutáraként. Leghiresebb műve, a Tigrisbőrös lovag – amely három vitéz jó barát küzdelmeit örökíti meg – először 1712-ben jelent meg nyomtatásban. Híresek Zichy Mihálynak (1827–1906) a műhöz készített illusztrációi. (Kedves Élet és Tudomány!)

–: Kislexikon. 1776

Élet és Tudomány, Bp. 1976. ~~VIII~~ IX. 10. XXXI/37.

Zicky Mihály, grafikus

L: Istvánovics Mihály

Dolecskó K.:A Fekete -tengertől a Kaszpi-tengerig 8.

Népszabadság, Bp. 1977. aug 5.

Lichy Mihály

Zalázál ismét Szentpéterzvárra
ment Lichy Mihály. Ahol is 1906-
ban halt meg.

Leskó László: Falusi múzeum.
Tihor, 1977. pili 3 – 22 lap.

Zichy Mihály, festő

— A BUDAPEST, a főváros folyóirata most megjelent, júliusi számában — egyebek közt — bemutatja a százéves Ferencvárosi pályaudvart, a Nemzeti Galériában készülő Zichy-emlékkiállítás anyagát, és ismerteti a budapesti telefongondokat s a megoldásukat célzó terveket is.

—:Hn

8.

Népszabadság, Bp. 1977. júl. 21

Zichy Mihály festő-grafikusművész

Mai magyar grafika és kisplasztika kiállítását a Nemzeti Galériában rendezték. Mint a katalógusból kiderül, emblemájául a magyar művészeti múlt két ittörő egyéniségét – Zichy Mihály és Ferenczy Istvánt választotta.

Tasnádi Attila: Kiállítás a Nemzeti Galériában. Népszava, 1976. nov. 14.

Művészet, 1976. 11. 12. old.

Zichy Mihály, grafikus

Egy szobrász és egy grafikus – Ferenczy István és Zichy Mihály – emlékezetét választotta cégéréül baláluk szinte egybecsó jubileuman a Nemzeti Galéria és a Képzőművész Szövetség.

Horváth György: Kisplasztikák és grafikák a Galériában –
Tükör, Budapest, 1976. okt. 24.

Zichy Mihály 1 festő

L: Kő Pál

Láncz Sándor:Képzőművészeti krónika 68-73. o.

1977.jan. 1/xx.

Jelenkor, Pécs

Zichy Mihály, festő

Nem ismerheti a magyar festészetet igazán az,aki csak a modern festészetünket ismeri,de nem ismeri Barabás,Borsos,Markó,Brodcky,Lotz,Mészöly,Zichy,Mednyánszky,Székely Munkácsy,Szinyei,stb.munkásságát,s csak Ferenczytől, Rippl-rónaitól kezdve ismeri a magyar festészetet. 323.old

K.Gyurkovich Tibor: Sterio Károly/1821-1862/ a mozgás festője 323. old

Müv.Tört.Ért. 1974. XXIII. 4.sz. Bp.

Lichy Mihály

Junius 21 óta láthatók a Magyar Nemzeti Galeriában Lichy Mihály rajzai.

-----:Hirek.

Müvészet, 1977. julius - 48.oldal.

Zichy Mihály festő

megemlítve.

Kroó László: Ady hívei Ukrajnában 9.

Népszabadság, Bp. 1977. júl. 31.

Zichy Mihály, festő-grafikusművész

A Magyar Nemzeti Galéria kiállítása Zichy Mihály és Ferenczy István emlékének kívánt hódolni a tárlattal, anélkül azonban, hogy szigorúan megkötöttek volna a művek témáját. Ez a tárlat széles történeti összefüggésében mutatta be a kortárs magyar grafikát.

Láncz Sándor: Képzőművészeti krónika. Jelenkor, 1977. 1. 69. old.

Zichy Mihály, festőművész

Marastoni Jakab 1855-ben alakította meg az első Magyar Festészeti Akadémiát, melynek Lotz Károly, Zichy Mihály mellett az akkor, 22 éves Jankó János is növendéke volt. – Jankó János emlékkiállítását az Orsz. Széchenyi Könyvtár-ban rendezték meg.

Hajdú Éva: Jankó János emlékkiállítása.

Magyar Nemzet, 1947. márc. 3.

Zichy Mihály

Szentpétervárról Zichy Párizsba
ment itt kiállítások és sikerek
övezték. 36 éir távollét utáu
rövid időre visszatért haláza.

Leskó László: Falusi múzeum.
Tükör, 1977. juli 3 - 22 lap.

Zichy Mihály

Zichy Mihály már 19 éves korá-
ban díjakat nyert. Szentpétersvá-
rott vihány év alatt udvari fes-
tő lett.

Leskó László: Falusi múzeum.

Tukor, 1977. juli 3 - 22 lap.

Zichy Mihály

Zichy Mihály 1827-ben szüle-
tett Laláre. Waldmüller a
kor divatos festője volt a mes-
tere Bécsben.

Leskó László: Falusi múzeum.
Tiszkor, 1977. juli 3 - 22. lap.

Zichy

Választási szerint még
nagy lehetőségek nyílnak
és a Német Demokratikus
Választásán és a Finn Köz-
társaság közötti kereske-
delem fejlesztéséről. Szólt-
tak, hogy mindkét részről
kiegészítik a megtelelő le-
velet.

Élelmiszer-kivitel

A sikeres beruházás tükrében, hogy a vállalattal párhuzamosan készülnek a Kiegészítő létesítmények, a lakóházak, kulturális és szociális intézmények. Az SZKP KB Iapja a lo-

mosztkvai Pravda. A vezér-
cikk fiója bevezetőben meg-
állapítja: A Szovjetunióban
minden országnak lehetet
építenek. Csupán a X. öt-
éves terv elmult másfél
évében több mint milliárd
rubel értékkel gyarapodtak
az állóalapok.

2.

-: Zichy-kiállítás Siófokon

Esti Hirlap, Bp. 1977 aug. 31.

dési Központban pedig Zichy-kiállítást rendeznek, melyre számos magángyűjtő kölcsönzi féltve őrzött ké-

Múzeumi kirándulások, múzeumi órák és tárlatvezetések egészítik ki a múzeumi és műemléki hónap somogyi programját. (MTI)

Zichy Mihály

52 grafikáját és illusztrációját mutatták be a nyirbátori kiállitáson.

Magyar Hirlap 1969/276/6

Zichy Mihály
eddig ismeretlen akvarelljeire bukkan-
tak egy grúz magánygyűjteményében. Zichy,
mint ismeretes, járt Grúziában, ő volt egyik
első illusztrálóra Sota Rusztaveli, a
nagy grúz költő A tigrisbőrös lovag
ciminü elbeszélőkölteményének.

magyar Hírlap 1971/216 Sold.

Zichy Mihály

eddig ismeretlen festményeit fedezték fel egy grúz orvos magángyűjteményében, köztük Nino Cereteli olajportréját, amely 26. a Rusztaveli: Tigris Görös lovag illusztrációival egy korú.

Magyar Nemzet 1973 augusztus 6
12. old.

Ticky Mihály

66 éve halt meg

Nápsava 1970 március 1

Zichy Mihály

Petőfi Sándor költeményeit illusztrálta. (említve)

Horányi Barna: Petőfi tizenhét verse – ünnepi kiadásban.

Somogyi Néplap, 1972. nov. 26.

Zichy Mihály festő

Eddig ismeretlen festményeit fedezték fel egy grúz orvos magángyűjteményében.

— : Hír

8.

Népszabadság, Bp. 1973. aug. 5.

Zichy Mihály, festő

Eddig ismeretlen festményeit
fedezték fel egy gyűjteményben.

—:o Zichy Mihály

ESTI HIRLAP, Bp. 1973. aug. 4.

Zichy Mihály, grafikus,
festő

„Emlékszobája van Zala községben"

Hallama Erzsébet: Látogatás Bors Istvánnál
és Honty Mártánál 544-547.

JELENKOR, Pécs, 1972. június XV/6.

Zichy Mihály

Nagy képét emliti meg "Krisztus keresztfáról levételét" s itt is ugyanazt kifogásolja, mint Orlay Petrichnél, hogy egy rosszul megvilágitott sarokban helyezték el, majd megjegyzi, „hogy bezzeg Napoleonnak találtak jobb helyet. Majd megkérdezi: "ki fog nektek ugy nagy képet festeni, mint ő?

Uj Magyar Muzeum, Bp. 1851. julius 1.
X. füzet, 588. lap.

Zichy Mihály

"A turáni átok" az a magyar fátum, ami a legtalentumosabb müvészeinket kikergette, üldözte a külföldre. Négy müvészt sorol fel a cikk: Zichy Mihályt, Munkácsy Mihályt, Madarász Viktort, akit vaskereskedésbe és Székely Bertalant a "professzorság gályarabságába".

A HÉT, Bp, 1915. márc. 21.
XXVI. évf. 12. sz. 143. lap.

Zichy Mihály

141 éve született

Néprzava 1968 oktober 20
11. old.

Zichy Mihály festő

143 éve született

Nápszava 1970 oktober 21
4. old.

Tóth Mihály

A mester müve megtalálható a
kecskeméti Bozsó gyüjteményben.

Pap Gábor: Kincsek és mükincsek.....
Müvészet, 1975. junius - 7 oldal.

ZICHY MIHALY, festő

A szombathelyi Smidt Lajos dr.sebészfőorvos gyujteményében ,mely igen sokoldalú volt, 28 darab eredeti Zichy Mihaly rajz is van. 38.old

Takács István: A szombathelyi Smidt gyüjteményről
38.old

Múzeumi Magazin, 1968. 2.sz

SAJTÓFIGYELŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726
1971 APR 6

NÉPÚJSÁG TOLNA MEGYE

Zichy Mihály

125 éves a Párizsi Magyar Egylet

A Párizsi Magyar Egylet megalapításának 125 évfordulója alkalmából szombaton ünnepi estet rendeztek a francia fővárosban, amelyen megjelent Mód Péter, hazánk párizsi nagykövete és Kárpáti József, a Magyarok Világszövetségének főtitkára, s az NSZK-ban, Angliában és Ausztráliában élő magyarok szövetségeinek képviselője is.

Az ünnepségen Szigethy László, a Párizsi Magyar Egylet elnöke ünnepi beszédében visszapillantást vetett az 1846-ban alakult Párizsi Magyar Egylet történetére, melynek munkásságában annak idején Zichy Mihály és Munkácsy Mihály is jelentős szerepet játszott, s amelynek tiszteletbeli tagja volt Jókai Mór is. Hangsúlyozta, hogy a Párizsi Magyar Egylet mindig fontos feladatának tekintette annak előmozdítását, hogy a Franciaországban élő magyarok szoros kapcsolatot tarthassanak fenn szülőföldükkel.

Az ünnepi est keretében Budapestről érkezett művészek léptek fel és a közönség hosszan tartó lelkes tapssal fogadta Hadics László, Kibédy Ervin, Nagy Attila, Marton Éva, Melis György és Zentai Anna számait.

PETŐFI RADIO

8.05: Beethoven és Bartók öröksége. XV. rész. 8.50: K tikai figyelő. 9.13: Nótac csárdáscsokor. 11.39: A K Hete. 11.55: Zenekari m Közben: 12.40: „Mandátu megbízólevél..." 14.00: Ke hatig... 18.10: Idő és valósá fejező rész). 18.35: Schube szimfónia. 19.10: A Magyar dalversenye. Elődöntő — II Kb. 21.15: Uj könyvek. Kb Az intéző úr. Rádiójáték. Kb Verbunkosok, népdalok. 23. nekari muzsika.

URH

18.10: Magnósok, figyelem! 18.55: Zenei panoráma. 19.35: George Malcolm csembalóestje. Közben: események képekben. 20.15: A A Lloyds-banda. (Film.) 21.05: Dokumentumfilm Jeruzsálemről. 21.40: Tv-híradó.

Akar több s

VÁSÁROLJON

HÁZTARTÁSI

Ziegler Károly festő

Fesztv Árpád „A magyarok bejövetele" c 1800 négyzetméternyi felület megfestésére segéderőket kért fel, úgymint Pálya Celesztint, Ziegler Károlyt és Mihalik Dániel.

Gavai Tamás: Látogatás a megújuló festményóriásnál.

Hétfői Hírek, 1975. jan. 27.

Zichy Mihály

A kis Lili Belovicf képmása,
vőrf. 13×13

30. Művészeti Képaukció
1973.

Zichy Mihály
festő

Méltatás

– Kulturális tudósít (Élethépek a Nemzeti Galériában)
Tudósít, 1975. május 20. – 12 oldal

Zichy Mihály

Rajzoló puttók, ceruza, 17×27

Ophelia, cer. 58×46

30. Művészeti Képaukció

1973.

Zichy Mihály, festő

- 140 évvel ezelőtt született, grafikus is, a legjelentősebb illusztrátorok egyike a XIX. században. (1967. X. 21.)

A hét
Magyar Ifjúság, 1967. X. 20. 2. l.

Zichy Mihály
festő

1827–1906. Morastoni Jakab, majd Waldmüller tanítványa. Romantikus fémáli „Koporsóba zárás" /1845/, „Mentőrsonak" /1847/.

A magyarországi műv. tört. I. 371.
Corvina 1970.

Zichy Mihály
festő

Marastoni Jakab festőiskolájába
járt.

A magyarországi műv. tört. I. 354.
Corvina 1970.

1) Zichy Mihály
festő

1827 – 1906. Első nagyobb műve: „Mentőbsónak" /1847/. Mestere Waldmüller.
„Kopossólezarás" c. műve.
Oroszországba került, udvari rajztanító és Krónikás. Fest ~ romantikus történelmi
A magyarországi műv. tört. I. 397.
Corvina 1970.

2) Zichy Mihály
festő"

képek.

Oroszországból Párizsba ment. „Szerén"
c. ~~[illegible]~~ triptychonja; „A rombolás gé-
niuszának diadala" c. műve miatt ül-
dözések, itthon nem telepedhet le, kény-
telen visszatérni Oroszországba, ismét a
A magyarországi műv. tört. I. 397.
Corvina 1970.

3) Zichy Mihály
festő

cari udvar vajzoló-krónikása és élőkép-
-rendezője lesz.

Illusztrációi: Petőfihez, Arany-balladák-
hoz, Lermontov, Rusztavelli műveihez,
Goethe „Faust"-jához, Madách „Az em-
ber tragédiájához.

A magyarországi műv. tört. I. 397.
Corvina 1970.

11 Zichy Mihály festő.

Illusztráció Arany János „Hidavatás" c. balladájához. Lavírozott tus. p. 437 x 352 mm. Budapest MNG.

Illusztráció Madách: „Az ember tragédiája"-hoz. Szén, t. p. 730 x 480 mm. Budapest MNG. Repr.

A magyarországi mű. tört. II. Kép n. 600, 601 Corvina 1970

21 Zichy Mihály
festő

Tivornya (Orgia) 1975. Dizfestmény és
fedőfesték. p. 110 x 123 cm
Elpusztult.

A magyarországi univ. tört. II. Kép n. 602
Corvina 1970.

Zichy Mihály
festő

~ ról: Rózsaffy D. cikke /„Gazette des Beaux-Arts" 1927/

Lázár Béla monográfiája / Bp. é. n./

Bende J. monográfiája / Bp. 1927/

Bényi László - Supka Magdolna / Bp. 1952/

A magyarországi műv. tört. I. 440.

Corvina 1970.

Zichy Mihály

Zichy Mihály
festő

~ról: Végvári Lajos cikke / Szabad Művészet
1952. 538-543 /
Berkovits Ilona monográfiája: Zichy
M. élete és munkássága / Bp. 1964 /

A magyarországi műv. tört. I. 440.
Corvina 1970.

Zichy Mihály
festő

~ról: Lánder T: Zichy / M. 1906. 75-79, 94-99/
Lánder-Gerő-Londer: Zichy élete, művészete és alkotásai / Bp. 1903./
Bodányi Ö: Adatok Z. M. életéről és művészetéről / Bp. 1927./
A magyarországi műv. Tört. I. 440.
Corvina 1970.

Zichy Mihály
festő

~ pól: Gautier, Th. / Journal de Saint-Petersbourg 1858. magyarul Bp. é.n.)

Zichy Album / Bén 1895 /

Lándor T: Zichy és az illusztráció / M. 1902. 233-250 /

A magyarországi műv. tört. I. 439.
Corvina 1970.

Zichy Mihály
festő.

Mentőcsónak. 1847. o. v. 135 X 190 cm.
Budapest MNG. Reps.

A magyarországi mű. tört. II. Kép n. 574.
Corvina 1970

Zichy Mihály
festő

Méltatás.

B. Szepka Magdolna: Kondor Béla kiállítása
Művészet, 1972. július - 43 oldal

Zichy Mihály

neve emlitve, a belga festényettel és művényettel való Zaposolata címén.

Művényettörténeti Értesítő
1972/4

Zichy Mihály

"Meghalt a magyar forradalmár és az orosz udvaronc" cimmel ir a müvész haláláról a lap Müvészet c. rovata: "Nekünk megmaradt nagy hazánkfiának, akit most disszel eltemetünk... s akit patrióta hagyományossággal mindig kimartunk körünkből valahányszor hazajött, különösen meg olyankor, amikor itt is akart maradni. Megmartuk müvészetében, megmartuk magánéletében, szóval a szabad magyar nemzet mindent elkövetett, hogy elkeseritse nagy fia életét."

A HÉT, Bp. 1906. febr. 25. XVII. évf.
9. sz. 143. lap.

Zichy Mihály

"Grafika" cimmel Tövis számol be a Müvészet c. rovatban a Mücsarnokban rendezett kiállitásról.
A müvész "beavuros férfifejét" külön kiemeli: "csak ugy sugárzik ki ennek a nagy rajzolónak szenvedélyes zsenialitása," nyers, kiméletlen ősereje.

A HÉT, Bp. 1909. febr. 14. XX. évf.
7. sz. 114-116 lap között.

ZICHY MIHÁLY, festő

Szombathelyen, a Smidt-Múzeum biedermeier szobajában a képek között, Munkácsy Mihály, Székely Bertalan, Lotz Károly, Barabás Miklós remekeivel együtt ott találjuk Zichy Mihály, a festő emlékeit is. 231.old

K.SMIDT ERZSÉBET: A szombathelyi SMIDT-múzeum története 225.old

VASI SZEMLE, XXVI.évf. 1972. 2.szám, Szombathely

Zichy Mihály

A margitszigeti Nagyszálló egy szá-
zadon át a szellemi élet, irodalom, mű-
vészetek, politika nagyjai mindig ked-
veltek, mint a művész is.

Konrádyné, dr. Gálos Magda: 100 éves a
Nagyszálló.
Vendéglátás, Budapest, 1973. szept.

Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

NAGYVILÁG

1976 = 9

Zichy Mihály festő- és grafikus

1021

Az Izobrazityelnoje iszkussztvo moszkvai képzőművészeti kiadónál Zichy Mihály festő és grafikus halálának hetvenedik évfordulója alkalmából megjelent L. Sz. Aljosina művészettörténész monográfiája. A szerző megállapítja, hogy Zichy életének nagy részét Oroszországban töltötte és grafikai művei – például Lermontov-, Puskin- és Rusztaveli-illusztrációi – elválaszthatatlan, szerves részei az orosz képzőművészeti örökségnek. A kiváló festő és grafikus szinte dokumentális hűséggel ábrázolta a történelmi eseményeket – írja Aljosina –, kiváló portréfestő volt, és nagy munkaszeretetével párosulva mindez azt eredményezte, hogy műveinek zöme nem csupán művészi, de történelmi-ikonográfiai szempontból is igen jelentős. Az érdekes monográfia jegyzetanyaga tartalmazza a Szovjetunió múzeumaiban található fontosabb Zichy-művek jegyzékét. A szép kivitelű kiadvány több kitűnő reprodukciót is közöl.

mert költők hangját veszik fel lemezre. Az Adam Mickiewicz Irodalmi Múzeum legutóbb a Párizsban élő neves lengyel költő, Jan Brzękowski irodalmi tevékenységének ötvenéves jubileumát ünnepelte meg.

*

A „V mire knyig" felsorolja az OSZSZSZK minisztertanácsa által adományozott Makszim Gorkij-díj 1975. évi nyerteseit: Viktor Petrovics Asztafjev orosz író kisregényeiért, Nyikoláj Garmajevics Damgyinov burját költő két legutóbbi verseskönyvéért, Julija Vlagyimirovna Drunyina orosz költőnő új verseskötetéért, Jevgenyij Ivanovics Noszov orosz író kisregényeiért és elbeszéléseiért, Jurij Vasziljevics Bondarev orosz író pedig „Égő hó" című filmjének forgatókönyvéért részesült a magas iro-

1021

Zichy Mihály, Lestörmüvész

1976. okt. 6. Televizió 19.3o M.

TV-Híradó.

- Gazdag anyagú múzeumi kiállitásainkon mintha háttérbe szorulna a grafika és a kisplasztika. Ezért is örvendetes a mai képzőmüvészetünk e két ágának legfrisebb alkotásait közös tárlaton mutatják be. A Nemzeti Galéria új kiállitása, amelyet ma délután nyitottak meg a magyar müvészeti múlt két nagy mesterére Zichy Mihályra és Ferenczy Istvánra emlékezik. Nem vsupán haláluk 7o. ill. 12o. évforsulójára illő tisztelgés ez, jelzi azt is, hogy az utódok követik a nagy mesterek példaadó müvességét, tudását, technikai biztonságát. Négy grafikus generáció mutatkozik be több mint 2oo alkotással, mégsem lehet érezni semmiféle formai, vagy irányzatbeli elkülönülést a fiatalabb és az idősebb alkotók között. Ez azért van, mert a legifjabb müvészeknél is a mondanivaló, a téma határozza meg a formát és nem a mindenáron való újatkeresés. Ez azonban nem jelent technikai egyhangúságot. Hiszen a legismertebb eljárásoktól a legmodernebbekig minden képviselve van. A klasszikus karctól a rézkarcon át egészen a szitanyomásig. Zichy Mihály teremtette meg a magyar rajzmüvészet európahirü hirnevét, de mai grafikusaink sem maradnak el az európai élvonaltól. A Nemzeti Galéria új kiállitása nemcsak összegzi az elmúlt évek grafikai és kisplasztikai termését, de egyuttal azokat az irányokat is megmutatja, amelyre e két müvészeti ág a jövőben fejlődhet.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 61
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

1976 NOV 27
KÉPES ÚJSÁG
Budapest
Zichy Mihály:
1021. festménye

A nemzet prókátora

Fekete Sándor gondolatébresztő új könyve — „A nemzet prókátora" című — az utolsó soraival egy érdekes és történelmünkben páratlan pillanatot idéz.

»Deák Ferenc ravatalánál egy Habsburg-királyné imádkozott, és „sírkápolnájának küszöbére" egy Kossuth Lajos küldött cipruságat.«

Az imádkozó Erzsébet királynét Zichy Mihály festménye is megörökíti; ez jut eszembe. Ám Kossuth Lajos ciprusága semmilyen formában se maradt meg a nemzet emlékezetében; ez jut eszembe.

Eltelt közben száz esztendő. Az idén emlékeztünk meg a haza bölcse, Deák Ferenc halálának századik évfordulójáról. Tisztelegtünk annak a reálpolitikusnak az emléke előtt, aki az 1848/49-es szabadságharc és polgári forradalom leverése után megragadta a történelem folyamatában az elkerülhetetlent. „Kiegyezett a sorssal"; a lehetőségekkel. Rálépett a „középútra", amelyen az esélytelen forradalom és a nemzeti sorvadás kettős útja közé ékelődve, ha kanyargósan is, de valamelyest előbbre vitt akkor: 1867-ben megkötötte a kiegyezést, a magyar nemzet és a Habsburg-dinasztia között.

Ezzel végképp szétváltak a lánglelkű Kossuth és a higgadt Deák útjai. A hivatalos elismerés nem maradt el, bár a haza bölcse visszautasított minden címet-rangot. Csak a ravatal adott helyet Erzsébet királyné fehér kaméliákból font koszorújának. S Kossuth cipruságának is. Mert Kossuth végül is nem titkolhatta, hogy milyen tiszteletre méltó az a közéleti tisztesség és józanság, ami Deáktól elvitathatatlan.

De hová tűnt a nemzet emlékezetéből Kossuth ciprusága?

Őszinte, tárgyilagos, következetes könyvében Fekete Sándor fáradhatatlanul oszlatja azt a „fényűző közönyt", amiben a nemzet tudata mindmáig részesíti történelmünk nagy alakját, Deák Ferencet.

„Kossuthnak népe van — írja előljáróban Fekete Sándor —, Széchenyi emlékét makacs hívek őrzik, Görgeyért egy kicsiny (bár annál zajosabb) szekta csatázik, Deák emléke körül feltűnést sem keltő csend honol."

Miért van ez így?

A modern történettudományi kutatások, a modern szociológiai és pszichológiai vizsgálatok korszakában talán meglepő, ha egyetlen levélből vélem kicsengeni a választ. Nem tehetek mást. Nem hallgathatom el, hogy kedves olvasónk, jó, öreg Vígh Károly bácsi levelet küldött szerkesztőségünknek Bajáról, még a tavasz kezdetén, amikor egyre csak március tizenötödike járt az eszében.

Hadd idézzem most:

„Én 70-en túli idős ember vagyok. A nagyapám, akit személyesen nem ismertem, részt vett a szabadságharcban. Emlékszem, gyerekkoromban, mikor kisdiák voltam, községünkben találkoztam egy 1848/49-es öreg honvéddal, aki viselt honvédegyenruhában volt. Megálltam és bámultam őt. Hiszen a nagy idők egyik még élő tanúja volt. Rám szólt: — Mit bámulsz? Embert még nem láttál? — kérdezte. — De láttam én, tisztelt nagyapám. Azonban 1848/49-es honvédet, Kossuth Lajos katonáját, honvédét még nem. Tessék mondani, hogy Görgey Artúr valóban áruló volt-e. — A' bizony, fiam, az volt. — Így megbarátkozott velem az öreg honvéd."

S mindehhez Vígh Károly bácsi hozzátesz még egy fontos mondatot:

„Azon is gondolkoztam már nem is egyszer, hogyan alakult volna népünk, hazánk helyzete, ha a szabadságharc győzelmesen fejeződött volna be."

Nem lehetséges-e, hogy ezért van „Kossuthnak népe", ezért van Görgeynek csak „egy kicsiny szektája", ezért honol „Deák emléke körül feltűnést sem keltő csend"?

Aligha megalapozatlan az az általánosítás, hogy a nemzet tudata még egy veszte, de igazi forradalom esetéből is jobban és szívesebben emlékszik vissza arra, ami lelkesít — a forradalomra. Ez nehezíti a nemzet tudatának helyes és szükséges formálását, a realitásokra való érzékenységének fejlesztését. De iránytűt is ad a kezünkbe, hogy tudhassuk, — mikor, merre tartunk.

Simon Gy. Ferenc

Nem igaz, mert Nagyatádnak igenis van múltja! Nem olyan város, amely a lakatlan pusztán, vagy az őserdő irtásán épült. Évezredek nemzedékei érlelték a „termőtalajt", amelyen a jelen nemzedék szorgos munkája eredményeképpen Nagyatád várossá növekedhetett.

Mi volt az a titokzatos vonzerő, amely a Földnek ezen a szegletén már a kőkorszak emberét letelepedésre késztette? Ez a vonzerő kezdetben a Rinya-patak, a somogyi táj egyik fontos vízgyűjtője, amely egyúttal jó víziút a Dráva felé, más tájak emberlakta települései felé. Nagyatád területén már a honfoglalás idején falvas település létezett. A lösz- és az öntéstalajon olyan pompás eredménnyel járt a földművelés és az állattenyésztés, hogy évszázadokig koronauradalom volt, jövedelméből a királynők pompás udvartartásának költségeit fedezték.

A koronauradalom élénk kereskedelmet folytatott; Mátyás király még szélesebbre tárta az utat a kereskedelem előtt azzal, hogy Nagyatádnak városi privilégiumokat adott, felruházta heti és országos vásárjoggal.

Nagyatád első virágzását a török hadjárat leperzselte. A hely, a jó fekvés azonban a török vész után új telepeseket vonzott a tájra, a ro-

latot Olászországba, takarmányt Ausztriába szállítottak.

A múlt század elején a lakosság zöme még a mezőgazdaságban dolgozott, a népösszeírás szerint a felnőtt férfiak 70 százaléka volt földművelő és állattenyésztő. A pezsgő kereskedelem sok kisiparost vonzott Nagyatádra és az iparosodás nagy változást hozott a falu életébe. 1899-re az őstermelők aránya már alig haladta meg a 30 százalékot.

A kisiparban a századfordulóig szinte valamennyi fontosabb szakma kifejlődött, megjelent a gyáripar is, 1859-ben nyomda létesült, 1882-ben pedig gomb- és paszománygyár. A II. világháborúig tovább fejlődött e két üzem és újabbakkal bővült: lakatos- és lemezárugyár, gőzfűrészüzem, két hengermalom, konzervgyár. Az olcsó munkaerő vonzotta az ipart Nagyatádra! Nem drága gépek, hanem emberi izomerő termelte a hasznot a tőkéseknek.

A mezőgazdaság az iparnál rosszabb megélhetést adott. Területének 71 százaléka nagybirtok volt a felszabadulásig. A kisbirtokok gazdálkodását nehezítette a rendkívüli széttagoltság, előfordult, hogy 22 katasztrális holdas birtok 27 darabból állt! A mezőgazdasági keresők fele egyáltalán nem rendelkezett birtokkal.

marna-alományt 95 [illegible] veszteség érte. A vissz[illegible] met csapatok a gyár[illegible] sebb gépeit leszerelték [illegible] lították. Ami visszamar[illegible] tek, gépek, berendezés[illegible] sze elpusztult vagy meg[illegible]

Csak a felszabadulás[illegible] dődhetett Nagyatád [illegible] fejlődése. Ez a fejlődé[illegible] olyan gyors és erőteljes [illegible] Nagyatád jogosan megérdemelte a városi rangot.

– Nincs múltunk, csak jövőnk van! – Nem igaz, mert Nagyatádnak súlyos, válságokkal és szenvedésekkel teli múltja van. Királynők pompáját, tőkések hasznát a nagyatádi jobbágyok és proletárok izzadságos munkája termette. Jobb azt elfelejteni, – talán ezért állítják Nagyatádon: nincs múltunk. Ám mégis e kínos múlt törzsén termettek a jelen hajtásai, ezen fakadt Nagyatád virágkora. A régi üzemek továbbfejlődtek, újak települtek nemrégiben: a Pécsi Kesztyűgyár, a Budapesti Danuviagyár, a Fővárosi Óra- és Ékszeripar részlegei. Nagyatád ipari fejlődése gyorsabb, mint a többi fiatal városé!

Felejteni jó, de ha nemcsak fénye, hanem árnya is van Nagyatádnak, annak éppen e sietős feledés az oka. A mezőgazdaságban dolgozók aránya a foglalkoztatottak 20 százalékát sem éri

hiszen a kibővült Konzervgyár is munkáskézre vár.

Nagyatád öt éve város, – és ez már a jövő története. Az öreg utcák ágain új családi házak sora, új utak hajtásain emeletes városi lakóházak, 800 új lakás. A bölcsődében 60, az óvodában 100 új férőhely, az öreg iskolákhoz 16 új tanterem. Naponta 100 mázsa kenyeret süt az új kenyérgyár. Az új nagyáruház és az épülő szolgáltatóház már nagyvárosi. Elkészült az 500 ágyas kórház. Jó utak és járdák, villany, vízvezeték, csatornázás, gázvezeték. Ez már városi életmód!

– Nincs múltunk, csak jövőnk van! – Talán mégis igaz, mert a múlt nem hasonlítható a jelenhez. Nagyatád jelene indítja virágzásnak a jövő nagyvárosát.

Szöveg: **Lukács Angéla**
Fotó: **Karff István**

Zichy Mihály

Modern szerelem. Zichy Mihály festménye.

Tolnamegyei Népújság,
1941. febr. 13.

kongresszusi zászlót alapított a versenyben kiemelkedő eredményt elért vállalatok kitüntetésére. Azok a vállalatok pályázhatnak, amelyek azon túlmenően, hogy a Kiváló vállalat cím elnyerésének feltételeit teljesítették, az átlagosnál is jobban növelték a termelékenységet, a munka hatékonyságát, a szervezettséget, csökkentették az önköltséget, javították a minőséget, eleget tettek kooperációs kötelezettségeiknek, takarékosan gazdálkodnak.

Ezúttal első ízben a munkabrigádok is közvetlen kaphatnak magas szintű kitüntetést a szocialista munkaversenyben elért eredményeikért, mégpedig az MSZMP Központi Bizottságának kongresszusi oklevelét, amelyet 220 élenjáró kollektíva számára alapítottak. A vállalatoknál, üzemi, gyáregységi termelési tanácskozásokon vitatják meg, hogy mely brigád a legérdemesebb a magas kitüntetésre, mely pályázatot terjesszék az illetékes fórumok elé. E pályázatok is a minisztériumi, illetve szakszervezeti zsüri útján kerülnek a felső pártszervek elé.

jutalomban részesülnek, amit a tagok között a végzett munka arányában osztanak szét.

Ugyancsak pályázat alapján osztják ki a május 1-ét megelőző ünnepségeken a budapesti pártbizottság és a megyei pártbizottságok kongresszusi okleveleit, megyénként 12—15-öt, Budapesten pedig 80—120-at.

A kongresszusi zászlókat és oklevcleket a kongresszusi és felszabadulási munkaverseny első szakaszában, tehát 1974-ben elért kimagasló eredményekért adományozzák. A verseny folytatódik, s a második szakaszban, vagyis 1975-ben elért eredményeket 1976-ban jutalmazzák.

A Szabó Szövetkezet tolnai telepére présvasalói munkakörbe

FÉRFI DOLGOZÓT KERESÜNK FELVÉTELRE.

Jelentkezni lehet a Szabó Szövetkezet tolnai telepén, a telepi adminisztrátornál.

(258)

lik meg. E kettőnek, mint a nemzedéknevelés két fontos társadalmi tényezőjének, szinkronban kell lennie. Ez a harmónia akkor igazi, ha az anya az otthon keretei között is biztonsággal gyarapíthatja gyermeke szellemi fejlődését.

Dicséretes áldozat, ha egy férfi képezi magát, hogy önmagában — és nem pozíciójában! — értékesebb, műveltebb, szélesebb látókörű tagja legyen a társadalomnak. De kétszeresen az, ha ugyanazt a nő teszi!

CSALA LÁSZLÓ

A Gép- és Műszeripari Szövetkezet

FELVÉTELRE KERES LAKATOS, VILLANYSZERELŐ ÉS GÉPLAKATOS

szakmunkásokat.

(287)

Zichy Mihály, grafikus

A MŰZSÁK, a múzeumi magazin most megjelent idei utolsó számában egyebek között Rubensről, Zichy Mihályról, Ferenczy Béni éremművészetéről, a száz éve született Fenyő Miksáról közöl gazdagon illusztrált írásokat.

-: Hl

8.

Népszabadság, Bp. 1977. dec. 28

Zichy Mihály, Jestő

L. Kocsis András

Siklai Júlia: Vérő 3,

ESTI HIRLAP, Bp. 1975. aug. 2.

Tichy Mihály

Művei szerepelnek Soó Rezső
ex libris, kisgrafika gyüjteményében

Weiner Mihályné: Magyar ex-librisek Soó Rezső kisgrafikai gyüjteményében

Művészettörténeti Értesitő 1974/1 79.old.

Zichy Mihály
(1827-1906)

„Falusi yerelmesek"

Diópác, 12 x 15,5 telepre lent balra: Zichy.

Ziziáltási ár: 2500 ft

BÁV 36.Müvészeti Képaukció Katalógus 1975 május

Zichy Mihály.

1975. ápr. 4.-én lesz 100. éves évfordulója annak, hogy Zichy Mihály elfoglalta a párizsi kölcsönösen segélyező magyar egyesület chiöki székét. A párizsi Magyar Házban e napon Zichy-ünnepet tartanak majd.

A magyar kultura követei Párizsban.

1973. ápr. 27. Kossuth 16.05/11/ K Gyné.

Zichy Mihály

Cseztvén, a Madách Imre-emlékkiállítá-
son ismert rajzai ~~is~~ láthatók.

Könyvek, tájak, emberek.

1973. V. 29. 9.52 Petőfi 11/V.

Zichy Mihály

Madách Imre „Ember tragédiája"-t illusztrálta, illusztráció-sorozata az első kísérlet volt. (említve)

Esti krónika | 12 |

1973. VI. 22. 19.00 N.

Zichy Mihály,

Juhász Árpád, Rippl Rónai József, Ferenczy Károly, Fényes Adolf, Grünwald Béla, Kernstok Károly, Márffy Ödön, Czigány Dezső, Gulácsy Lajos müvészek részt vettek az Uránia kiállitásán, melyről Tövis: "Az otthon müvészete" ci cimmel számol be.
A modern müvészek és iparmüvészek MÜHELY néven alakulr Egyesülete rendezte a tárlatot.

A HÉT, Bp. 1908. dec. 2o. XIX. évf.
51. sz. 835. lap.

Zichy Mihály

Székely Bertalan, Lotz Károly, és Munkácsy Mihály müvészeket a hetvenes évek nagyjai közé sorolja a Müvészet c. rovat, valamint az utánuk következő Paál Lászlót, Benczur Gyulát és Szinyei Merse Pált, akiknek alkotásai "Magyar festők" cimmel, a Könyves Kálmán müvészeti kiadónál jelentek meg, "negyvenöt nemesmüvü réznyomatban," mint "a magyar festészet utóbbi harminc esztendejének java alkotásai...összefüzetlenül, külön képek gyanánt".

A HÉT, Bp. 1908. dec. 27. XIX. évf.
52. sz. 859. lap.

Zichy Mihály

Madách: Az ember tragédiája c. alkotásának két illusztrátorára emlékezik Sándor Iván: "Jég és ég között" cimmel. A két művészi felfogást ismertetve mondja: „Zichy Mihály illusztrációin még a hit parancsa állitotta meg a szikla szélén Ádámot, az angyallá növekedett ember, tetteinek kisajátitójával transzcendens kapcsolatban egyesült.- Kondor képein, sovány kinzottmosolyu angyalok minősülnek át emberré...majd tovább indulnak a mennyország meghóditására." A cime is ez a képnek.

Élet és Irodalom, Bp. 1973. dec. 29.
XVII. évf. 52. sz. 8. lap.

Zichy Mihály
1827-1906

Tanulmányok egy jelenezes ünnegrélyhez
vízfestmény 54X41 1877
védett

Kiáltási ár: 8000 ft

BÁV 33.Müvészeti Képaukció ,árverés 1974 május 21-22

MDK

Zicy [!] Mihály
[Zichy Mihály festő]

részt vett a szegedi új kultúrpalotában 1900 őszén rendezett kiállításon.

Gelesi Zoltán: Szeged képzőművészete a múlt század végén.
Tiszatáj, Szeged, 1958. június. 3. l.

Zichy Mihály, festő grafikus 7 D4

Morelli Gusztáv, a kiváló fametsző Zichy számos rajzát, festményét „fadúcra ültette át".

Kéki Béla: A megújult fametszés 226-229.l

A Könyv

[Könyvbarát], bp. 1955. május. V/5.

Zichy Mihály

Illusztrációi Petőfi Sándor verseinek
1879 és 1804-es díszkiadásában.

PATAKY DÉNES: A magyar rajzművészet. Bp. 1960.
20.l.

MDK

Zichy Mihály festi

„Nana" vagy „Modern Szivén" c képét hiállításra küldi testvére, Zichy Antal 1885.

MDK-A-T-1/1462.

Zichy Mihály

Tervei alapján készítette Esterházy Miklós az „Ember Tragédiája"-nak díszletét a bécsi színészeti világkiállítás számára (1892)

Horst Ferenc - Staud Géza: Színházi lexikon, Budapest, 1969.

2871

Zichy Mihály MDK

Szent Pétervár, A veres kereszt allegoriája,vizf.

Orosz vásár, vizf.

Műcsarnok 1888.Magántulajdonban levő régi és modern képek kiáll.

665 **ZICHY MIHÁLY** (1827—1906) festőművész levele Telepy Károlyhoz Munkácsy eladhatatlan képeiről, az orosz háború következményeiről, egy állandó párisi magyar műkiállításról. (Páris, 1876 julius 7.) . . . . . 10.—
8° levélpapir, 3 o. szöv.

666 **ZICHY MIHÁLY** (1827—1906) festőművész levele Telepy Károlyhoz a sebesültek javára általa adott pénzösszeg elfelejtett nyugtázásáról. Említve: Munkácsy, Sedelmayer. Hozzá Telepy Károly feljegyzései ebben a kérdésben. (H. n. 18799 január 11.) . . . . . 10.—
8° levélpapir, 3 o. szöv.

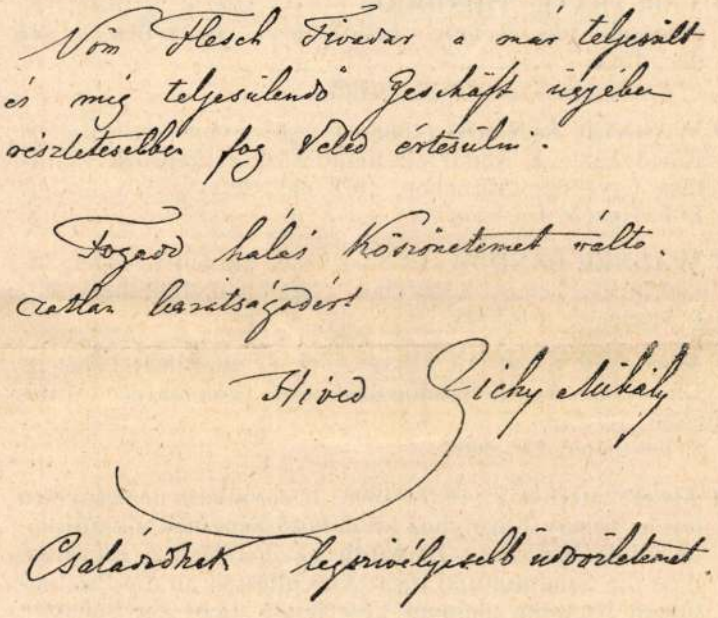

673.

667 **ZICHY MIHÁLY** (1827—1906) festőművész levele Telepy Károlyhoz: „. . . Nem idegenedtem én el, — de minden el nem fogúlt, józan eszű ember beláthatja, hogy két nyúl után egyidőben nem futhatok. A Sors úgy akarta, hogy újra császári szolgálatban állok. Mindenekelőtt ezen állásom kötelességeinek kell, hogy megfeleljek . . .“ (H. n. 1884 szept. 24.) . . . . . 10.—
8° levélpapir, 3 o. szöv.

654 **VALENTINY JÁNOS** (1842—1902) festő levele Telepy Károlyhoz képei visszaküldése tban. (München, é. n. . 3.—
8° levélpapir, 1 o. szöv.

655 **VASTAG(H) GYÖRGY** (1836—1922) festő levele Telepy Károlyhoz képeladás tban. (Kolozsvár, 1873 márc. 21.) 2.—
8° levélpapir, 3 o. szöv.

656 **VASTAGH GYÖRGY** (1836—1933) festő nyugtája (Bpest, 1879 dec. 16.) . . . . . 2.—
4° levélpapir, 1 o. szöv.

657 **VASTAGH GYÖRGY** (1836—1922) festő levele Telepy Károlyhoz képeladás dolgában (H. és é. n.) . . . . . 2.—
8° levélpapir, 1 o. szöv.

658 **VERSTRATE, THÉODOOR** (1851—) festő és rézmetsző köszönőlevele Telepy Károlyhoz. (Bruxelles, 1892 dec. 15.) . . . . . 5—
8° levélpapir, 3 o. szöv., 1 boríték.

659 **WAGNER SÁNDOR** (1838—) festő-tanár levele Telepy Károlyhoz „A római circusfuttatás" c. képének kiállítása ügyében. (München, 1873 okt. 22.) . . . . . 5.—
8° levélpapir, 1 o. szöv.

660 **WAGNER SÁNDOR** (1838—) festő, müncheni akad. tanár levele Telepy Károlyhoz. (München, 1881 máj. 26.) 5.—
8° levélpapir, 1 o. szöv.

661 **WAGNER SÁNDOR** (1838—) festő-tanár levele Telepy Károlyhoz: Wahl Sándor szobrászt protezsálja. (München, 1884 okt. 7.) . . . . . 5.—
8° levélpapir, 1 o. szöv.

662 **ZICHY MIHÁLY** (1827—1906) festőművész németnyelvű levele Telepy Károlyhoz különböző képeinek elszállíttatása dolgában. „. . . Es würde mich trösten zu erfahren, dass die Sendung und mein Anschliessen an die Productionen Ungarns meinem Vaterlande nicht zur Schande gereicht hat . . ." (Szt. Pétervár, 1873 nov. 11/23.) . . . 10.—
8° levélpapir, 4 o. szöv.

663 **ZICHY MIHÁLY** (1827—1906) festőművész levele Telepy Károlyhoz képeinek elhelyezése dolgában. (Szt. Pétervár, 1873 nov. 28.) . . . . . 8.—
8° levélpapir, 2 o. szöv.

664 **ZICHY MIHÁLY** (1827—1906) festőművész levele Telepy Károlyhoz a Képzőművészeti Társulat és a Művészház dolgában. (Páris, 1876 szept. 11.) . . . . . 8.—
8° levélpapir, 6 o. szöv.

675 **LA GRANGE, ANNE CAROLINE** (Stankowitschné) (1825—1905) koloraturénekesnő francia levele sikeres hangversenye ügyében: „. . . a zenészek még a darab vége előtt letették a hegedüjüket és úgy tapsoltak lelkesedve . . ." H. és é. n.) . . . . . 2.—
8° levélpapir, 3 o. szöv.

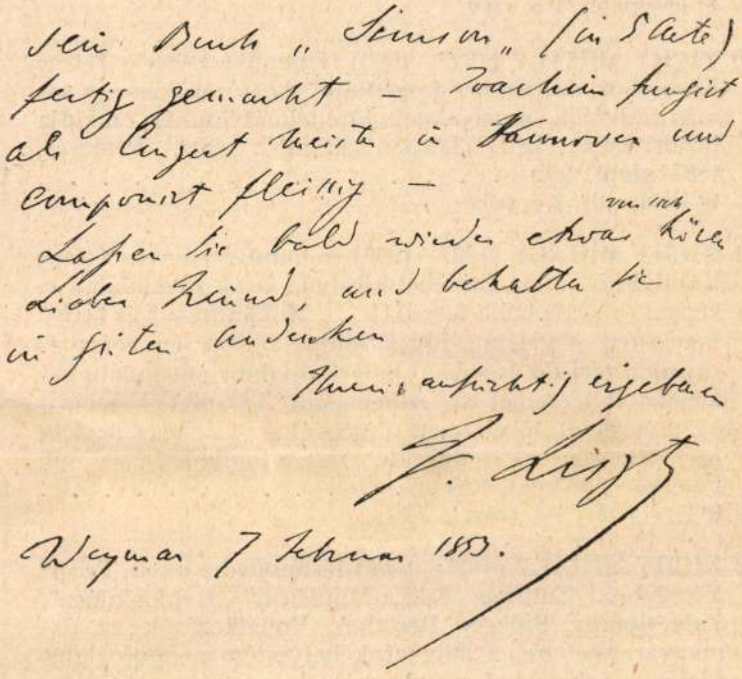

676.

676 **LISZT FERENC** (1811—1886) zeneszerző németnyelvű levele, említve az Ave Mariá-ja, négy férfihangra irott miséje és a Harmonies poetiques et religieuses; a kortársak közül Sobolowski, Cellini, Berlioz és Joachim (Weimar, 1853 febr. 7.) . . . . . 75.—
8 r. 6 o. szöv. Rendkivül fontos tartalmú levél.

677 **MENDELSSOHN-BARTHOLDY FELIX** (1809—1847) zeneszerző kottás zeneirata. (Leipzig, 1846 máj. 4.) . . 30.—
8 r. 1 o. szöv.

668 **ZICHY MIHÁLY** (1827—1906) festőművész levele Telepy Károlyhoz a Velencében kiállított — és a magyarok által nem látogatott — művei dolgában. „...Május elején utazok a Cárral a kozákokhoz. Mintha nem volna ugyis elég munkám!!! ..." (Szt. Pétervár, 1887 ápr. 22.) . . . 10.—
8° levélpapir, 4 o. szöv.

669 **ZICHY MIHÁLY** (1827—1906) festőművész levele Telepy Károlyhoz: „... én itt magamat gyógyítgatom ..." (Luzern, 1887 jul. 15.) . . . . . 8.—
8° levélpapir, 1 o. szöv.

670 **ZICHY MIHÁLY** (1827—1906) festőművész levele Telepy Károlyhoz, az „Ember tragédiája" 20 rajzáról és egy sor más művéről„ amelyeknek jövedelmét immár családja biztosítására kell „központosítania". (Szt. Pétervár, 1887 szept. 29.) . . . . . 10.—
8° levélpapir, 2 o. szöv.

671 **ZICHY MIHÁLY** (1827—1906) festőművész levele Telepy Károlyhoz: „...az Erzsébet királyné Deák ravatalánál c. képem (a sváboknak tetszik!) . . . Munkácsynak is kedve kerekedett Madáchot illusztrálni . . . az én egész 45 rajzokra terjedő és sokkal határozottabb eszmefonalú beterjesztett tervemet az Athenaeum Társulat kalmáros óvatosságával, tökéletesen megherélte . . . Nemo profeta in patria sua! itt is úgy áll, mint minálunk . . ." (Szt. Pétervár, 1887 okt. 12.) . . . . . 15.—
8° levélpapir, 4 o. szöv.

672 **ZICHY MIHÁLY** (1827—1906) festőművész levele Telepy Károlyhoz. Említve: Lotz, Munkácsy „Honfoglalása", Zala György, Székely Bertalan. Vonatkozások az ősmagyar viseletre, a magyarok helyzetére a honfoglalás idején a szlávokkal szemben és az osztrák politikára. (Szt. Pétervár, 1888 máj. 13.) . . . . . 12.—
8° levélpapir, 4 o. szöv.

673 **ZICHY MIHÁLY** (1827—1906) festőművész levele Telepy Károlyhoz: „...én 32 évi itt időzésem, nagyon irigylett állásom dacára magyar alattvaló maradtam, és ezt feltünően affichirozom..." (H. n., 1888 jun. 20.) . . . 10.—
8° levélpapir, 2 o. szöv.

674 **ZICHY MIHÁLY** (1827—1906) festőművész levele Telepy Károlyhoz: Munkácsy rajza el nem adható, a „kis Paczkának" nagyobb szerencséje van. (Párizs? é. n.) . . . —.—
8° levélpapir, 4 o. szöv.

II. évf. Budapest, 1899. március 19. 11. sz.

Műcsarnok

Az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat lapja

Megjelenik minden hó elsején, a Műcsarnokban rendezett kiállítások ideje alatt minden héten.

Szerkeszti
Ambrozovics Dezső
titkár.

A Társulat tagjai ezt a lapot ingyen kapják. Nem tagoknak előfizetési ára egy évre két forint.

Zichy Mihály levele.

Lapunk szerkesztője a *Műcsarnok* ezévi 8-ik számában »Magyar művészet Oroszországban« címmel megjelent cikkely kapcsán levelet intézett Pétervárott lakó nagy hazánkfiához, *Zichy* Mihályhoz azzal a kérdéssel, vajjon nem gondolja-e, hogy az orosz fővárosban nemrég megnyilt *francia művészek kiállítása* mintájára ott, egy a magyar művészet fejlődését feltüntető *magyar kiállítás* is rendezhető volna, amelylyel kapcsolatosan, az egy ottani művészeti lap szerkesztősége által rendezendő művészeti felolvasások keretében egyik kiváló eszthétikusunk vagy műtörténészünk tájékoztató felolvasást is tartana a magyar művészetről.

Zichy Mihály lekötelező előzékenységgel sietett a kérdésre megfelelni és az alább következő érdekes levelet intézte lapunk szerkesztőjéhez:

Pétervár, 1899 február 26/13.

Mélyen Tisztelt Uram!

Én is, még pedig közvetlen közelből figyelemmel kisérem az itteni művészeti mozgalmakat.

A fölvetett eszmék egyike sem érett még meg annyira, hogy tekintetbevehető legyen — főképpen amaz irányban, amelyben ön a mi művészetünk hasznára foganatositani óhajtaná.

Egy pár francia művésznek váratlan szerencséje adta az impulzust. Erre jöttek egymásután az üzleti vállalatok. Hoztak ide sok elavult — fond de boutique — képet, melyek a művészek tudta nélkül kerültek ide és legkevésbbé sem voltak a külföld művészeti állapotainak a mintái.

Legjobban tetszettek és keltek is az exotikus, skót és skandináv műtermékek — melyeket most már kevernek műipari tárgyakkal, csipkékkel, ruhákkal stb. is — de egészbenvéve most már ez a divat is lejárta magát. Elég sok pénzt vittek már el innét, s ennek a helyébe hordták a dekadenciának a magvát, mely itt is gyönyörüen kikelt. Nem hiszem, hogy ez itt olyan veszedelmes csalánmódra elterjedjen, mert az ujabb iskola erőteljes mesterei még a talpukon állanak.

Nem egyszer pendítettem meg *Benczur*, *László* stb. neveit az ifju cár arcképének festésére. Nem tett hatást! Ha mi valami renkivül szokatlan festészeti modorral léphetnénk fel, akkor talán a közfigyelmet fölingerelnénk — a leghatározottabb, legtehetetlenebb rossznak is találkoztak heves pártolói! — de amint én tudom, a mi művészeink egyszerüen jól festenek és nagyobb része müncheni tanárok növendéke. Már pedig a müncheni művészeti irány általánosan mint jó el van ösmerve, de föltünést nem fog okozni még akkor sem, ha a legügyesebb metteur en scene lenne a kiállítás elrendezésével megbizva.

Djagilev úr, ennek háta mögött a dúsgazdag *Telisev* hercegnő és az épp olyan gazdag *Mamontov* úr a jelenlegi mozgalom vezérei. Ezek utaznak, vásárolnak és ajándékozzák gyüjteményeiket az itteni múzeumoknak, ezek verbuválnak a külföldön az itteni kiállításokra. Nagy kárunkra ezeknek az utazási programjuk nem Magyarországon vezet át. *Djagilev* úr fáradhatatlan, ügyes ember, de a dekadens novateur-ök tüzes pártolója s igy az itteni képzőművészeti akadémiával ellentétben áll.

Ide csatolok egy, e napokban tartandó akadémikus gyülés programjából egy lapot. Talán találhat valakit, aki ezt magyarra fordithatja. Ki van benne mondva, mit várhat a külföldi művészet az akadémia részéről.

Röviden, én a jelenlegi időt nem tartom arra alkalmasnak, hogy a mi hazai művészetünket bemutassuk. Nemcsak a jót kívánják, a jónak valami irányban újnak is kell lenni. Az sem árt, ha a jó valami igen roszat álarcoz. A szállítási költségek nagyok, a kiállítási költségek még nagyobbak.

Fáradhatatlan figyelemmel fogom követni az itteni állapotokat, ha nyitját látom, azonnal be fogom küldeni jelentésemet önhöz.

Én oly régóta nem láttam hazai kollégáim műveit, az előmenetelről csak a hozzám járó művészeti lapokban közölt másolatok után itélhetek.

Nagyon érdekelne, ha úgy nagyjában megemlítené az ide küldendő jellemző képeket.

Közelebb bővebben.

Fogadja igaz tiszteletem kijelentésével hazafias üdvözletemet:

Zichy Mihály.

A levélben jelzett és hozzá mellékelt program a pétervári császári képzőművészeti akadémia március 7-ikére kitüzött ülésére vonatkozik, amelynek a napirendjére az akadémia költségén vásárlandó külföldi művészeti alkotások ügye is ki volt tüzve

Ezt a kérdést az akadémia február 7-iki ülésén *Botkin* P. M. pendítette meg, aki ez ügyben az alábbi jelentést terjesztette elő:

»Az akadémiai tanácsban, ahova ezt a kérdést annak idején bővebb kidolgozás céljából utasították, egyebek közt azt is kimondották, hogy Péterváron igen bajos ilyen külföldi műalkotásokat összeválogatni, mert az ott rendezett külföldi kiállításokon csak ritkán fordultak és fordulnak meg igazán elsőrangu művek. Franciaországban ugyan vásárolnak külföldi művészektől való műveket is, csakhogy ezek jobbára tulajdonképpen a francia iskola alkotásai, miután szerzőik művészi kiképeztetésüket Franciaországban kapták, mint ezt a Luxenbourg számára eszközölt vásárlások is igazolják.«

»Münchenben is egészen mások a viszonyok, mint Péterváron. München Páris után Európának legjelentékenyebb művészeti központja. Ott lehet kiváló műveket találni, összehasonlításokat tenni, válogatni és a művészet terén fölmerülő minden jelentősebb mozzanatot figyelemmel kisérni. Péterváron a külföldi kiállítások a véletlenség jellegét viselik és fogják még hosszu időn át viselni magukon, amely vagy a kiállítás rendezőinek izlésétől vagy a vállalkozók üzleti céljaitól függnek. Ha akad is olykor a kiállítók között kiválóbb művész, nem mindig szerepelnek rajtuk az illetők legjobb művei.«

»Megeshetik, hogy az akadémia megszerez olyan dolgokat, amelyek a vásárláskor divatban voltak, de melyek pár év alatt teljesen jelentéktelen műveknek bizonyulnak, az akadémia által történt megvásárlás által azonban úgyszólván a kiválóság polcára emeltetnek, mert hiszen arról, hogy az akadémia a külföldi művészeket pusztán csak buzdítani akarja — szó sem lehet.«

»Mindamellett az akadémiai tanács többsége, tekintettel arra az üdvös hatásra, amelyet az akadémia múzeumában elhelyezett kiváló külföldi műalkotások tehetnek, elvben helyesli a külföldi művek közül való vásárlást is és azt javasolja, hogy az akadémia által választandó háromtagu bizottság hatalmaztassék föl, hogy 3000 rubel erejéig minden esztendőben külföldi műveket is vásárolhasson, a 3000 rubelt meghaladó vásárlásoknál azonban az akadémia előzetes jóváhagyását kérje ki.«

Ebből a jelentésből — amelynek eszmemenete egyébiránt igen tanulságos — tényleg kitünik, hogy a szerény 3000 rubel keretében bizony magyar művészeink a nagy versenyben *hivatalos vásárlásokra* nem igen számíthatnának. De hiszen nem is ez, hanem az esetleges magánvásárlások lebegtek szemeink előtt, amikor a Pétervárra küldendő magyar művek anyagi sikerére céloztunk.

De hát, mint *Zichy* Mihály leveléből látjuk, egyelőre még erre nem igen lehetne kilátásunk, úgy hogy a megpendí-

tett eszme keresztülvitelétől egyelőre csakugyan el kell állanunk.

Amikor ezen az úton is hálás köszönetet mondunk kiváló hazánkfiának azért a lekötelező szivességeért, amelylyel szerkesztőnk levelére válaszolni szives volt, lehetetlen a legnagyobb örömmel nem látnunk azt a szeretetteljes érdeklődést, amelylyel a kiváló művész hazánk művészeti viszonyai iránt a messze távolból is viseltetik s amely leveléből oly közvetlenséggel árad felénk.

Szives tölvilágosításait, melyek — mint levele elején jelzi is — a legközvetlenebb szemléleten alapulnak — sajnálattal vesszük tudomásul, de reméljük, hogy nemsokára el fog jönni az idő, amikor a magyar művészet, *Zichy* Mihály szeretetteljes vezetése mellett diadalmasan, erkölcsi és anyagi sikerek koronájával ékesen be fog vonulni az orosz fővárosba.

Addig is teljes bizalommal vagyunk kiváló művészhazánkfia iránt, aki »fáradhatatlan figyelemmel fogja követni az ottani állapotokat« s a kellő pillanatban bizonyára nem fog késni megadni a jelszót a magyar művészet bevonulására!

Levelek.

— A' »Műcsarnok« rendes levelezőjétől. —

V.

Páris, március.

Páris egyik műkereskedőjének, Georges Petit úrnak szalonjában (8. rue de Séze) négy ünnepelt művész állította ki alkotásainak javát: *P. A. Besnard* 16 festményt s 4 rajzot; *J. C. Cazin* 21 festményt; *Claude Monet* 18 festményt; *Fritz Thaulow* 24 festményt és 4 pasztelt. Bevették kiállításuk keretébe a mult hónapban elhunyt *Alfred Sisley* huszonegy festményét is; két nagy üvegszekrényben *Ernest Chaplet* mű-cserépholmijai láthatók.

Ki figyelemmel kisérte az utóbbi 10—15 év folyamán a párisi művészi eseményeket, az elképzelheti, mekkora »esemény« itt négy ilyen kvalitásu művész gyüjteményes kiállítása. Pláne mióta híre kelt, hogy e leggyakrabban emlegetett nevü művészek úgyszólva beszámolót kivánnak nyujtani művészi fejlődésükről s egész életük munkálkodásának eredményét bocsátották közszemlére.

Ha csupán a saját izlésemet követhetném s nem tartanám lelkiismeretlenségnek, csak egyik kiállítóról irnék, akit mód nélkül, szinte túlságosan szeretek: *Thaulowról*, a norvég boszorkány mesterről; sőt néki is csak egy képéről, egy pasztelről (*Le Dégel*), melyet Rodinnak, a szobrásznak készített évekkel ezelőtt. De erről a képről sokat, sokat szeretnék beszélni, annyit, hogy el se férne ami kis közlönyünkben s úgy, hogy aki csak olvassa, mindenki tapsoljon érte Thaulownak. Sir David Wilkieről irja Théophile Gautier, hogy csak födetlen fővel ejtette ki a nagy spanyol, Don Diego Velasquez De Silva nevét s naponként csak egy hüvelyknégyszögnyit tanulmányozott a »Borrachos«-on, — nem tudnék mosolyogni a fanatikus angolon s vannak műremekek, melyek előtt irigylem, hogy oly szabadon bánhatott az idejével. Thaulow »Olvadás«-a e remekek közé tartozik. Hasztalan irom le, bár majd megpróbálom, nem lehet azt így irásban bemutatni, lemásolni se lehet, a legtisztábban sikerült fotográfia se nyujtana róla fogalmat, hisz csak szinek s valőrök vannak rajta, meg hangulat, (hogy félek e szótól!) de azok mesések. Vétek, mindnyájunk ellen elkövetett zsugoriság, hogy az ilyen kép magánlakásban lógjon, ha olyan érdemes ember lakásában bár, mint Rodin... Nem hogy egy négyszöghüvelyknyit tanulmányozhassunk belőle naponta, de hogy eljárhassunk eléje is sokszor élvezni, üdülni, megpihenni, meg mi egyebekért, mikor elbusultak, émelyedettek, fáradtak vagyunk, mint például sok modern kiállítás után.

Az a hódolat azonban, melylyel az erőnek, — még ha egy túl-túláradó temperamentum zsiliptépő szertelenségeiben tombol is néha — önkénytelenül, sőt olykor kedvünk, izlésünk, elveink dacára adózunk: az erős *Besnard* elé vezet bennünket.

Ő a legvállasabb, legizmosabb, legkiemelkedőbb, a leglenyügözőbb, de a legimpozánsabb, szóval ő a legerősebb a társaságban. Aki belép a terembe, azt Besnard égő, lángoló, izzó szinei izgatják, mielőtt körültekinthetett volna, az ő lendületes, vakmerő, szinte hősies gesztusban fogant vonalai nyügözik le. Mintha kint, a háborgó nagy óceánon, egy hullámverések közt vágtató gálya dagadó vitorlájára festene, nekifeszítve térdeit, hogy le ne söpörje vászna elől az orkán, marokra fogva az ecsetet, nehogy kicsavarja ökléből a vihar. Látják, ugy-e, micsoda nyomok maradhatnak az ilyen temperamentum kezében lévő ecset alatt, milyen harsogó szinek lehetnek palettáján, mekkora

a biztonság a szinte nyers szinek szomszédosításában, hogy köztük s átmeneteikben mindig hibátlan, mindig pompás és erős, néha pedig valóban bájossá, sőt gyöngéddé ölelkező színharmóniák létesüljenek.

Vigyük előle Thaulow finom, törékeny kis pasztelljét biztonságba s szóljunk tehát róla, az erős Besnardról először.

Hatalmas, erős, annyi bizonyos. Sokszor csudáltuk már őt. Aki Párisba jő s nem ismerné még, ne mulassza el megnézni a városházán levő, meg a gyógyszerész iskola folyosóján elhelyezett s a VII. kerület Mairiejében látható nagy dekorativ képeit. Persze, azok közül az óriási temperamentumu művészek közül való ő, kiknek fantáziája, gigászi nyujtózásaiban, csak a hozzájuk mért arkhitektura ölében férhet el; hely kell nekik, nagy falak, hatalmas boltozatok, oszlopközök. Mikor kis keretbe fogható vászonra dolgozva holmi apróságot csinálnak, alig férnek, legtöbbször nem is férnek, de ha sikerül elférniök, szerencsésen nagyot mutatnak kicsiben is.

Nyilvánvaló tehát, hogy Besnard művészetéről hű s kielégítő képet e kis méretek közé foglalt kiállítás révén nem nyerhetünk. Egyéniségének egyes oldalait jellemzi ugyan a tizenhat festmény s négy rajz (illetőleg akvarel). Zseniálitása, kolorista érdemei, eredetisége, mesteri biztonsága s könnyedsége azokon is pazarul nyilvánul, de viszont féktelensége, vakmerősége, sőt durvasága szinte túlzottan nyomul előtérbe. Képzeljenek egy barbár gallust XIV. Lajos valamelyik udvari gavallérjának, például az ellenállhatatlan Lausunnek csipkés cifra köntösében; hogy feslenék ki rajta a selyem minden mozdulatára!...

És mégis, bár szivesebben képzelnők őt mindig nagyszabásunak, bár tévedéseit, túlzásait is készségesen s csak az erő, a tomboló erő rovására rónók, e kisebb képek is híven jellemzik s éppen indiszkréciójuk révén tapasztaljuk, hogy azok a hibák, melyek talán hatványozott mértékben alkalmatlankodnak kisebb szabásu képein, megtalálhatók bizony s alkalmatlankodnak nagyobb dolgain is, csakhogy ott »elcsusznak«, amint elcsuszik egy egy gixer a nagy zenekarban.

A perverzitás felé hajló ultramodernség, a nemi gyönyörök raffinériáiban tobzódó, túlfinomult ízlés, az a dekadens étvágy, mely jól már nem lakhatik, mert enni, emészteni nem tud s úgyszólva csak az étvágy ingerlésében talál s keres újabb, egyre fűszerezettebb szenzációkat, mindez megteszi hatását Besnardra is, midőn környezetéből környezetének dolgozik, midőn párisi megrendelőinek fest kis képeket, portrékat párisi asszonyokról (tavalyi Réjane portréja megbecsülhetlen dokumentumokkal szolgálhat annak a Juvenálisnak, ki a mai bulevárd világot veszi tollára) vagy festettarcu spanyol táncos nőket, bogharibeli uladnailokat hoz haza Hispániából, Algirból. Egyszerüsége ne téveszszen meg bennünket, látszólagos az csak, mint egy síma Doucet köntös, mely egyszerüségében a legraffináltabb; azt se feledjük, hogy a dekadens korszakban a művészet mindenha szivesen kacérkodott a nagy korszakról imitált egyszerüséggel s ilyetén stilizációiban el, illetőleg visszament az arkhaizmusig.

Milyen hát ez a Besnard?...

Visszatérek iménti hasonlatomhoz. Képzeljék el, kérem, az ötödik század Rómáját, midőn a császároknak két gondjuk volt, táplálniok, de kivált mulattatniok kellett a világváros népét, hogy hódolatot vagy legalább is közönyt biztosíthassanak maguknak s így megőrizhessék trónjukat; »a legcsekélyebb feledékenység, egyetlen napig tartott légyen bár, lázadást idézhetett elő. Ezért osztottak naponkint élelmet, ezért szaporították a szinházakat, cirkuszokat, a fürdőket. Gondoskodni a nép szükségleteiről, henye hajlamait szórakozásokba fullasztani; ezek voltak a császárság belpolitikájának főprincipiumai. Kenyérsütő kemencéket közköltségen állítottak s látták el; a nap bizonyos órájában kenyeret kapott az éhes polgár, egyes napokon szalonnát s olajat is adtak néki kenyere mellé. Afrika évenkint három millió forintnyi olajjal adózott. Caracalla fürdői bizonyos órákban nyitva voltak a nép számára; ezerhatszáz márványkád állott ott a fölséges nép rendelkezésére. Discletion fürdőjében háromezernél több; ezüstcsapokon keresztül omlott a meleg víz s a legutolsó római egy kis rézpénzért naponkint olyan pompa, olyan szertelen fényüzés élvezetét szerezhette meg magának, hogy bizvást megirigyelhette érte akármelyik ázsiai uralkodó... Az amfiteátrumok barbár gyönyörüségei szórakoztatták a tunya népet; a cirkusz, a mimusok csak másodsorban érvényesültek. Róma minden zsánerben eljutott a a szélsőségekig, a gyönyörben csakúgy, mint a hasznos intézmények pazarságában. Háromezer táncosnő s ugyanannyi énekesnő állott a szinházak szolgálatában; egy éhinség idején, midőn törvényben mondatott ki, hogy minden idegen köteles elhagyni Rómát, midőn a művészeket is irgalom nélkül kiűzték, a táncosnők és énekesnők kedvéért külön törvényt hoztak,

ZICHY MIHÁLY OROSZ ILLUSZTRÁCIÓI

BÉNYI LÁSZLÓ

Százhuszonöt évvel ezelőtt született Zichy Mihály, a rajz és illusztráció kiváló mestere. Az évforduló kapcsán műtörténeti kutatásunk is különös figyelmet fordít művészetének valódi, haladó értékeire.

Művészi munkásságának hatvankét esztendejéből ötvenhatot Oroszországban töltött. 1847-ben bécsi mestere, Waldmüller ajánlatára a cár sógornője, Ilona nagyhercegnő meghívta Szentpétervárra, leánya mellé festőmesternek. Két év mulva Zichy a cári udvari intrikák miatt otthagyta állását. A magyar szabadságharc hősi idejét az azt legázoló cári hatalom oldalán élte át, de ugyanakkor I. Miklós cár, »Európa csendőre« felé tanúbizonyságot tett magyarságáról és együttérzéséről a szabadság ügyével. Nyíltan megtagadott minden közösséget azzal a Zichyvel, aki mint császári biztos az elnyomók oldalára állott. Ebben az időben festette meg, az elnyomás ellen tüntető ábrázolással, a fogságban sínylődő, majd 1849 október 6-án vértanúhalált halt Batthyányi Lajost. Pétervárott, udvari állásának megszűnte után, nehéz körülmények között élt. Egy fényképész műtermében vállalt munkát. De éppen ebben az időben, nyomora éveiben szövődött az az erős kapcsolat, amely évtizedekig Oroszországban tartotta és még a Nyugat művészvilágából is visszaszólította. Zichy megszerette az orosz embert és az orosz földet. Barátsága a festőkkel, egy szegénysorsú orosz nővel, Alekszandra Jersovával kötött házassága és abból származó gyermekei is sokban hozzájárultak, hogy gyökeret ereszthessen Oroszországban: »Az én igazi harcterem csakis Oroszország« — írja egyik levelében.

A »négy cár udvari festőjé«-ből nem lett udvari ember. Megfestette haladó gondolatait a kereszt jegyében történő kegyetlenség és a feudális társadalom visszaélései ellen. Politikai karikatúráiban, a »Szibériai fogoly« és a »Szörnyű viszontlátás« című rajzaiban a cári igában sínylődő orosz nép sorsát ábrázolja. Ezeket az alkotásait a cári cenzúra annakidején gondosan elzárta a nyilvánosság elől.

Zichy művészetében igen jelentős és maradandó értékek azok a rajzok, amelyekkel a világirodalom forradalmi szellemű költőinek műveit illusztrálta. Goethe, Byron, Rusztaveli, Puskin, Lermontov, Gogol, Petőfi, Madách, Arany műveihez készült rajzait megelőzik első oroszországi tartózkodásának idejéből származó oroszországi illusztrációi.

Legkorábban a XII. századbeli ismeretlen orosz költő »Regősének Igor hadjáratáról« című népeposzához készített rajzokat, amelyek felfogásban alkalmazkodnak a hősi népeposz lelkes hangjához, de még nincs meg bennük Zichy későbbi illusztrátori képzelete és rajzának könnyedsége. A bevezető rajz az agg énekmondót ábrázolja a harcbainduló Igor fejedelem és katonái alakjával együtt. Az énekmondó látomásszerű szavait halvány, körvonalas rajzzal érzékelteti, a harci jeleneteket realisztikus, erőteljes vonalakban adja.

Zichy illusztrációja Lermontov: „Démon" c. költeményéhez

Ezt követő könyvillusztrációja (»Vadászat a beloveszi erdőben«), noha udvari vadásztörténet, mégis eltér a cári naplóképek egyhangú merevségétől. A vadászok indulását kíváncsian leső falusi népről eleven rajzot ad. A vadak elől fára menekvő hajtók ábrázolása a hetvenkedő vadásztörténeteket juttatja eszünkbe. Kiemelkedők az elejtett vadról készült rajzai, amelyekről oroszországi felfedezője, Theophil Gautier francia író lelkesedve írta: ». . . annyira megérti mindannyinak természetét, mindegyik állat kimúlásában is megőrizte sajátos jellemét.«

1862-ben »Kaukázusi jelenetek« címmel füzetalakban jelent meg tizenkét lapból álló sorozata. Ezeket is illusztrációi közé soroljuk, mert a képek témája összefüggő történetre vall. A lóháton vívott összecsapást, a rajtaütést, a harcot ábrázoló képek mesteri rajzukkal, mozgalmasságukkal, a férfitípusok jellegzetességével tűnnek ki. A nőalakok azonban tipizált »meseszépségek«. E rajzok vázlatait nem ismerjük, de a későbbi Lermontov-illusztrációk vázlataira gondolva, úgy hisszük, hogy azok — noha nem a díszkiadások szokásos modorában készültek — az utóbbiaknál erőteljesebbek, táj- és néprajzi szempontból is hitelesebbek.

Az 1880-as években kezdett hozzá a szabadságszerető nagy orosz költő, Lermontov műveinek illusztrálásához. A Kaukázusba utazik, hogy ott tanulmányozza azokat a helyeket, ahol Lermontov és hősei éltek. Művészi elképzelését jól megvilágítja az illusztrált mű kiadásához írt előszava:

»Amikor a Kaukázusban jártam, hogy Lermontov illusztrálásához tanulmányozzam a vidék természeti képét és lakóit, igen meglepett, hogy a „Mary hercegnő"-ben a költő milyen pontosan írta le a kevésbbé festői helyeket és épületeket is. Lermontov leírása nyomán én és Viszkovszkij professzor könnyűszerrel találtuk meg a „Démon" Gudaljának házát.«

★

Zichynek az az eredeti elgondolása, hogy a hangsúly Lermontov realisztikus szépségű tájrajzaira essék, a kiadók miatt meghiúsult. Nem elégedtek meg a tájképbe helyezett jelentéktelen szereplőkkel és a regény megfelelő részleteinek írottbetűs szövegmagyarázataival — hanem azt kívánták, hogy az illusztrációkban a regény alakjai domborodjanak ki.

Zichy illusztrációja Lermontov: »Korunk hőse« c. művéhez

Az eredeti, vázlatos ceruzarajzok, amelyeket Zichy a »Korunk hőséhez« készített, N. P. Páhámov szovjet tudós szerint »meglepően könnyedek, puhák és egyszerűek. Zichy rajzainak stílusa itt Lermontov festői írásmódjának megfelelője«. Páhámov rendkívül nagyra értékeli Zichynek Lermontov »Démon«-jához készült vöröskréta-illusztrációját.

*

Lermontovot »Korunk hőse« című prózai művében Oroszországnak, az »urak és szolgák hazájának« sorsa keseríti. Mary hercegnő történetében könyörtelen realizmussal rajzolja meg a bomlásra ítélt arisztokrata és nemesi osztály jellegzetes tüneteit. A Lermontov leírta társadalomról Zichy rajzai hű képet adnak. A mesteri rajzok — valóságos »pillanatfelvételek« — az úri lovaglások, hintójelenetek, gáláns hajbókolások világára súlyos ítéletű fényt vetnek.

Zichy későbbi kaukázusi útjával kapcsolatos Sota Rusztaveli »A párducbőrös lovag« című elbeszélő-költeményének illusztrálása. A cári hódítás zsarnoksága idején régi nemzeti kultúrájukba menekvő grúzok Zichyt kérik fel erre a munkára, aki ismerte a grúz nép hazafias érzelmeit: »A „Párducbőr" eposz ma is a grúz nép politikai és erkölcsi kútforrásszerű evangéliuma« — írja Zichy egyik levelében.

A grúz eposz arab, perzsa és hindu elemeket is tartalmazó mesehangjához és színhelyéhez alkalmazkodik Zichy meseszerű ábrázolásmódja. A barátság és szerelem rendkívül szép, költői jeleneteiben Zichy megérzi az író gyermekiesen tiszta hangját. Megragadóak azok a jelenetek, amelyekben Grúzia földjének változatos, gazdag szépségű tájait ábrázolja. Nagy távlatok, végtelenbe futó síkok, hegy-

ormok
művés
szabad

A n
emléke
»A gr
figyele
számú

Nem al... művei dicsekedni, de úgy hiszem, jól tettem, hogy nevemnek és nemzetemnek odafent a Kaukázusban jó emléket hagytam hátra.« A szeretet a grúzok részéről is megnyilvánult; a Zichynek ajánlott példányba azt írták bele, hogy nevét Rusztaveliével együtt örökre megőrzik.

Egy másik orosz nép, az ukrán kozákság szabadságküzdelmét Gogol »Bulba Tárasz« című művének illusztrálásával örökíti meg. »Egy ifjú nép heroikus korszakának erőteljes rajza ez a pompás hősköltemény« — írja nagy lelkesedéssel Belinszkij Gogol művéről.

A »Néva« megbízásából készített Zichy-illusztrációk közül azt a lapot ismerjük, amelyen Bulba Tárasz, akinek hazaszeretete drámai összeütközésbe kerül apai érzésével, lelövi a lengyel lányhoz húzó ifjabb fiát. Zichy ebbe az egyetlen jelenetbe szinte az egész mű mondanivalóját belesűríti. Az apa még megdöbbenve néz fia holttestére, de máris harcba hívja a háttérben vágtató kozákság riadója.

Zichy orosztárgyú illusztrációi jelentős adatok korának kultúrharcához, amit Repin, a nagy orosz realista festő így ismer fel: »A mi időnkben Miháil Alekszandrovics Zichynek illusztrálnia kell . . .« Repin e véleményével elismerte Zichy rátermettségét a feladatra, azonban Sztászovval, a korszak híres kritikusával egyértelműen elítélte azokat a — biztos rajzuk ellenére is — szokványos illusztrációit, amelyek a burzsoá ízlést szolgáló díszalbumokhoz készültek.

*

»Zichynek nem udvari festőként készített munkái könnyed és biztos rajzukkal, határozott vonalaikkal, az átlagosnál jobb megszerkesztésükkel tűnnek ki« — írja Páhámov »Lermontov a képzőművészetben« című művében, amely a Szovjetunió Tudományos Akadémiájának kiadásában jelent meg. Ezeknek az illusztrációknak egy része ma az Akadémia Irodalomtörténeti Intézetében áll a szovjet kutatók rendelkezésére.

Zámoskin, a kiváló szovjet műtörténész, az Iszkusztvo egyik 1950-es számában közölt cikkében (»Megjegyzések a magyar képzőművészetről«) kiemeli Zichy illusztrációinak meglepő témagazdagságát, kimeríthetetlen fantáziáját és mesteri rajztudását.

A szovjet műtörténészek lelkes és elmélyült kutatómunkája hozta felszínre Zichy művészetének eddig fel nem ismert értékeit és ezzel nagymértékben elősegítette a nagy magyar mester illusztrátori jelentőségének újraértékelését.

Évkönyvünkben ezúttal két esztendő tárlatait ismertetjük.

Kezdjük az *Akt-kiállítás*sal, mely a Társulat eddig rendezett összes kiállításai közül is magasan kiemelkedett. Azt is mondhatjuk, hogy Magyarországon erkölcsi és anyagi sikerekben ennél gazdagabb műkiállítást még nem rendeztek. A kiállítás *Barta* Károly pártfogó tagunk ötletéből született s az ő páratlan bőkezűsége révén öltött testet. Barta 100 angol fontot ajándékozott e tárlat díjaira (amihez még Társulatunk 20 angol fonttal járult), ezenkívül még 50 fontot adott múzeumi vásárlások céljaira s elvállalta tíz dícséretet nyert szobormű gipszbeöntési költségeit s végül az Akt-kiállítás legkiválóbb műveinek díszes, albumszerű kiadását. A kiállítás anyagának összeállítását és a díjak odaítélését a Barta által felkért bizottság végezte, mely dr. *Lukács* György vezetése alatt *Deák-Ébner* Lajos, *Lyka* Károly, dr. *Majovszky* Pál, dr. *Petrovics* Elek, *Strobl* Alajos és *Wolfner* Gyula urakból állott.

ZICHY MIHÁLY: AURÓRA.

Évk KMT. 1928.

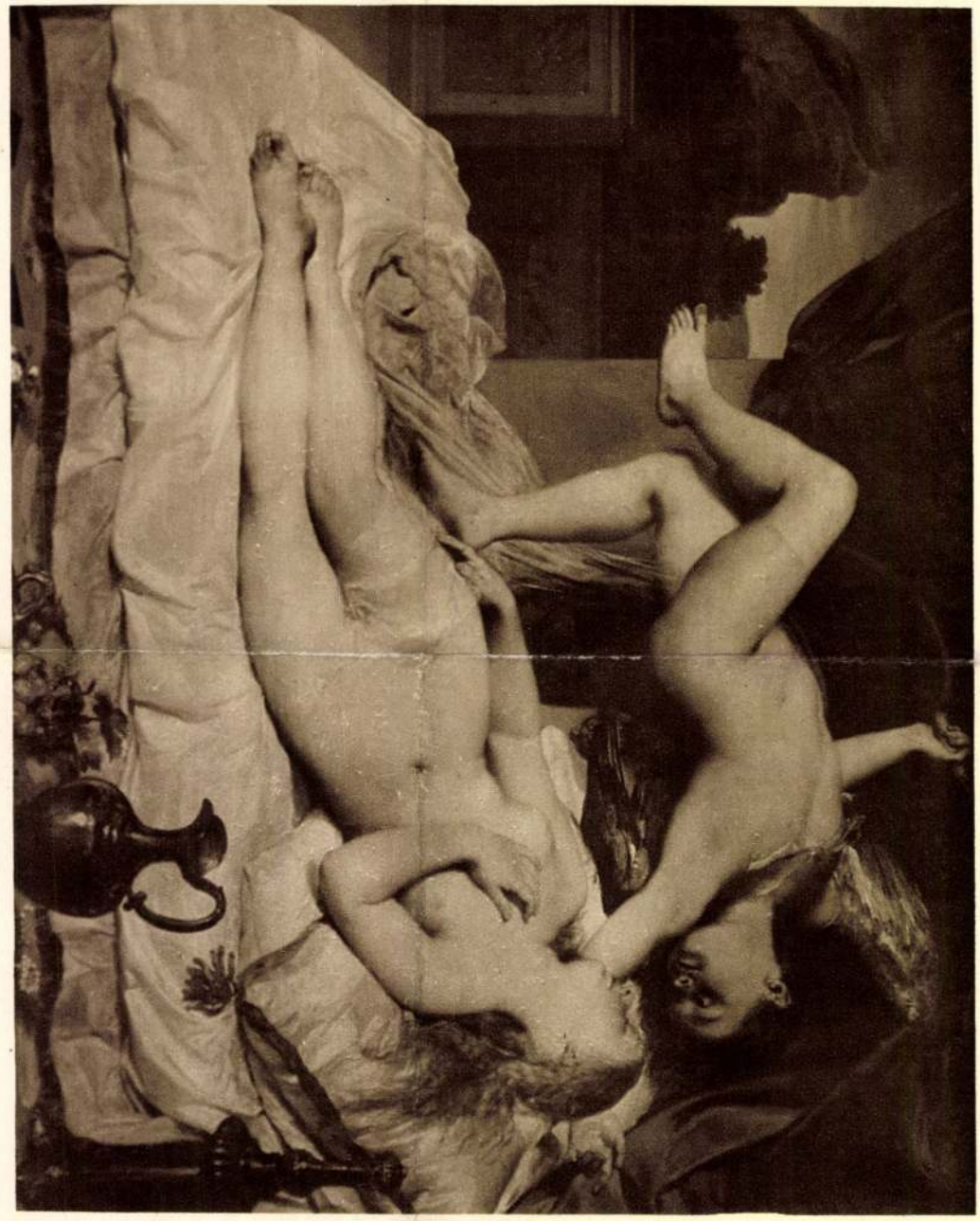

BROCKY KÁROLY: ÁMOR ÉS PSYCHE.

A VASÁRNAPI UJSÁG REGÉNYTÁRA.

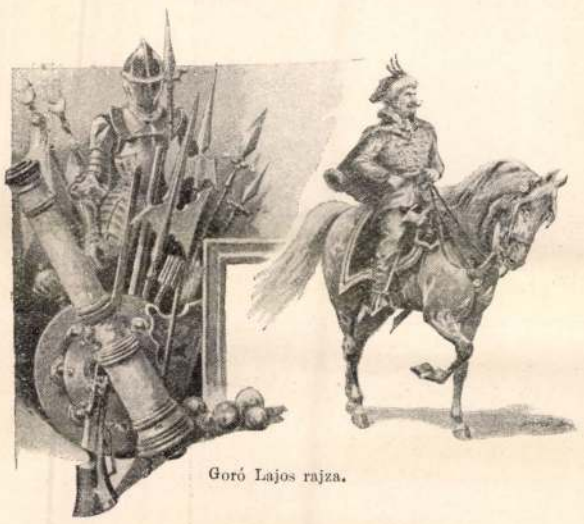

Goró Lajos rajza.

A PARASZTKIRÁLY.

Történeti regény a tizenhatodik századból.

Irta ZIGÁNY ÁRPÁD.

(Folytatás.)

Ez a vadállatias, oktalan vérontás, a melynek egy ártatlan élet esett áldozatúl, olyan hatással volt a tömegre, mint mikor a puskaporos hordóba égő csóva esik: egyetlen kiáltás, hörgő boszú-ordítás tört elő a sok száz ember torkából, s valamennyien, mintha parancsszóra tennék, egy akarattal neki feküdtek a kapuknak; a roppant pántos tölgyfaajtók recsegve-ropogva szakadtak ki a sarkaikból, a mögöttük fölhalmozott torlaszokat, meg a bejárat védelmére oda sietö hajdúkat a betóduló emberáradat egyetlen szempillantás alatt elsodorta, az ellentállókat letiporta, megkötözte s aztán elözönlötte az egész kastélyt. Fönt, az emeleti termekben az ajtókat csapdosták, az ablakokat csörömpölve törték be, az asszonyok sikoltoztak, a hajdúk káromkodtak, a tömeg pedig bőszülten üvöltözött és tombolt.

Az a néhány kötekedő martalócz, a ki fönt volt a toronyban, ott nyomban áldozatúl esett a tömeg boszújának. Még arra sem volt idejük, hogy keresztet vessenek, mert a fölrohanó jobbágyok már a dulakodás első pillanatában leteperték őket és rögtönös isten-itéletet tartva egyenkint lerugdosták valamennyit a torony tulsó oldalán tátongó mélységbe, melynek kiálló szirtjein szörnyű halált szenvedtek. Magát Petrás Farkast, a ki fejét vesztve szaladgált ide s tova a kastély termeiben, a többi húsz-harmincz hajdúval együtt, szintén hamarosan legyűrték; csak néhány pribéknek, meg a várnépséghez tartozó asszonyoknak sikerült megszökniök a nagy zűrzavarban a kastély hátulsó rejtek-ajtóján, mely az erdőre nyílt.

A várnagyot szoros gúzsba kötötték s akkor tanácskozni kezdtek: minő halállal emészszék el, poroszlóival együtt? Ki azt akarta, hogy a várnagyot is rúgják le a toronyból a mélységbe, kinek az akasztás tetszett volna, ki pedig azt ajánlotta, hogy a fejét vegyék s már néhányan el is szaladtak a czigányért: de a legtöbb mégis elevenen akarta eltemetni. És úgy látszott, hogy ebben mindnyájan meg is egyeztek, mert már csak azon tanácskoztak, hol ássák meg a gödröt: az a gyáva lélek pedig égnek meredő hajjal, reszketve hallgatta, hogyan itélkeztek fölötte. Olyan sápadt volt, mint a fal, rőt haja szinte csapzott a halálos verítéktől, szemei kitágulva révedeztek a semmiben, elkékült ajkai reszkettek, s mialatt a fogai vaczogtak rémültében, gépiesen hörgött:

— Papot . . . papot . . . papot . . .

— Ah, lelketlen kutya! majd adok én neked papot! — kiáltott rá az egyik paraszt, s megforgatva fütykösét, hozzá ugrott, hogy majd főbe kollintja.

— Lassabban, hékás! — rivalltak rá többen, és még idejekorán lefogták. — Nem vagyunk pogányok; ha papot kíván, hát kap: de a mi papunkat.

— Az ugyan meg nem gyóntatja.

— Miért nem?

— Mert ez itt gyilkos eretnek, istenkáromló, gyehenna tüzére való.

— Azért mégis meggyóntatja, mert a halálos órában nem szabad evvel tőrödni.

— De ezek a gyilkosok nincsenek a halálos órában.

Goró Lajos rajza.

Boszú-ordítás tört elő a sok száz ember torkából.

— Nincsenek? Már hogyne volnának?

— Mikor semmi bajuk nincs, csak egy kicsit nagyon meg vannak ijedve.

— Azért mégis . . .

— No de még sem . . .

— Hallgassatok! — kiáltott közbe a zsupán; — ha ezeket itt, mihelyt meggyóntak, rögtön a másvilágra küldjük, akkor most igazán a halálos órájukban vannak.

— Igaz, igaz! Menjünk a papért!

Az öreg pap épen akkor jött az erdő felől és találkozott azokkal, a kik érte mentek. Nagyon siethetett, mert egész arcza kipirult és ő maga is lihegett a fáradságtól.

— Mi történt? mi történt? — kérdezte lelkendezve; — micsoda zaj és lárma ez? mi történt?

— Csak hamar, csak hamar! — siettették a papot a jobbágyok. — Betörtünk a kastélyba, megkötöztük azt a hitetlen pogányt és most, a halálos órájában, papért könyörög a nyomorult.

— Ah, szerencsétlenek! — kiáltott föl a pap kétségbeesve és a hajába kapott. Aztán gyorsan, már a mennyire tőle tellett, futva sietett a kastély felé.

Mihelyt meglátták, azonnal nagy örömzaj támadt a jobbágyok között; sokan elébe szaladtak, s mint legtermészetesebb, Istennek tetsző dolgot ujságolták neki a történteket, kérve őt, hogy most már csak gyorsan gyóntassa meg a várnagyot, meg a zsoldosait, mert még déli harangszó előtt szeretnének végezni velük. A szegény, jámbor pap alig tudott hová lenni rémületében, és nem tudta, hogyan beszélje le híveit erről a rettenetes boszútervről; sírt, könyörgött, esedezett, hogy ne terheljék a lelküket újabb gyilkosságokkal, fenyegetődzött a földesúr pallosjogával, az örök kárhozattal, a Mindenható haragjával s mikor már belerekedt, beleizzadt a könyörgésbe, rábeszélésbe, lassankint alább hagyott a nép dühe is, és miután haragja már kitombolta magát, sőt elégtételt is vett a toronyból lehajigált hajdukon: a visszahatás közvetlen elcsüggedésében, a vérboszúhoz, kegyetlenkedéshez nem szokott tömeg hirtelen magába szállt és eliszonyodott attól a vértől, mely a kezeire tapadt. Mindenki szabadulni igyekezett erről a gyászos helyről, hogy kerülje társai, a sok tanú és czinkostárs tekintetét, hogy magába szálljon a lelkét terhelő nehéz váddal és otthon, az egyedüllét magányában fontolja meg: hogyan kerülhetné ki a rettenetes visszatorlást, a mely bizonyára nem késik soká? És eleinte egyenkint, később nagyobb csoportokban, mind elszéledtek a kastélyból, a piaczról, a templom környékéről és ki haza ment, ki az erdőbe, a hegyek közé, mintha szégyenlené magát, vagy félne embertársai között. Úgy hogy mikor a harangot délre kongatták, az egész falu olyan kihaltnak látszott, mintha a török dúlt volna benne.

Petrás uramnak mind a mellett nem volt annyi bátorsága, hogy a kastélyban maradjon: a föld égett talpai alatt, s még mielőtt delet harangoztak, összeszedte azt a néhány hajdút, a kit vele együtt a pap kértére szabadon bocsátottak, kieresztette a feleségét meg az asszonycselédséget a pinczéből, befogatott két szekérbe, fölrakatta legbecsesebb holmiját, ő maga pedig lóra kapott és pereputtyostól megindúlt torony iránt Zágráb felé, hogy jelentést tegyen Tahy Ferencz úrnak a rettenetes zendülésről. Mikor aztán kiért a falu határából, megfordította a lovát és irtózatos szitkok, átkok közt fogadkozott, hogy: — jön még a kutyára dér! — s hatalmas esküvést tett, hogy egy hét leforgása alatt sóval hinti be Petrovina helyét.

(Folytatása következik.)

REZEDA KISASSZONY.

Elbeszélés.

Irta Julien Gordon. — Angolból fordította S. A.

(Folytatás.)

A következő vasárnap reggel mindenki a templomba készült. Norah megkövetelte ezt az adózást a kötelesség oltárán. Különben is, — legalább volt valami tenni valójuk. Az, hogy hajón mentek, az öblön keresztül, megkönnyebbítette a dolgot azoknak a hitetleneknek, a kik különben fellázadtak volna ellene. A pilula így megczukrozva adatván be, a templomba menés kellemes kirándulássá vált s kevésbbé savanyú képpel nyugodtak bele. Aztán meg, mindig megvolt rá a lehetőség, hogy szélcsend jön s nem is

CSABA ÚTJA.

ZICHY MIHÁLY RAJZAIBÓL. — MORELLI GUSZTÁV TANÁR METSZETEI.

A HOLT VITÉZ ÉS MENYASSZONYA.

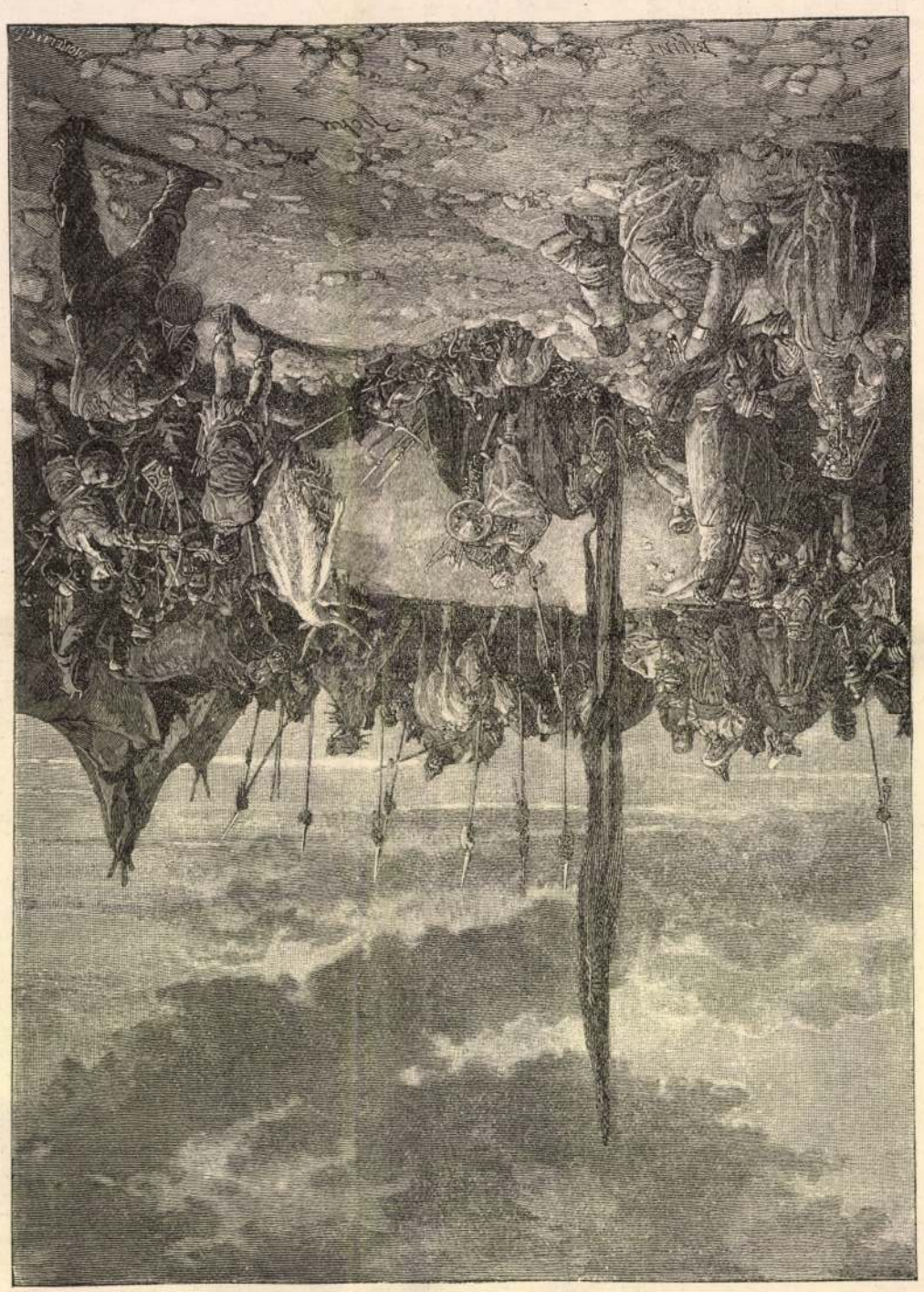

A LONDONI VÁSÁR.

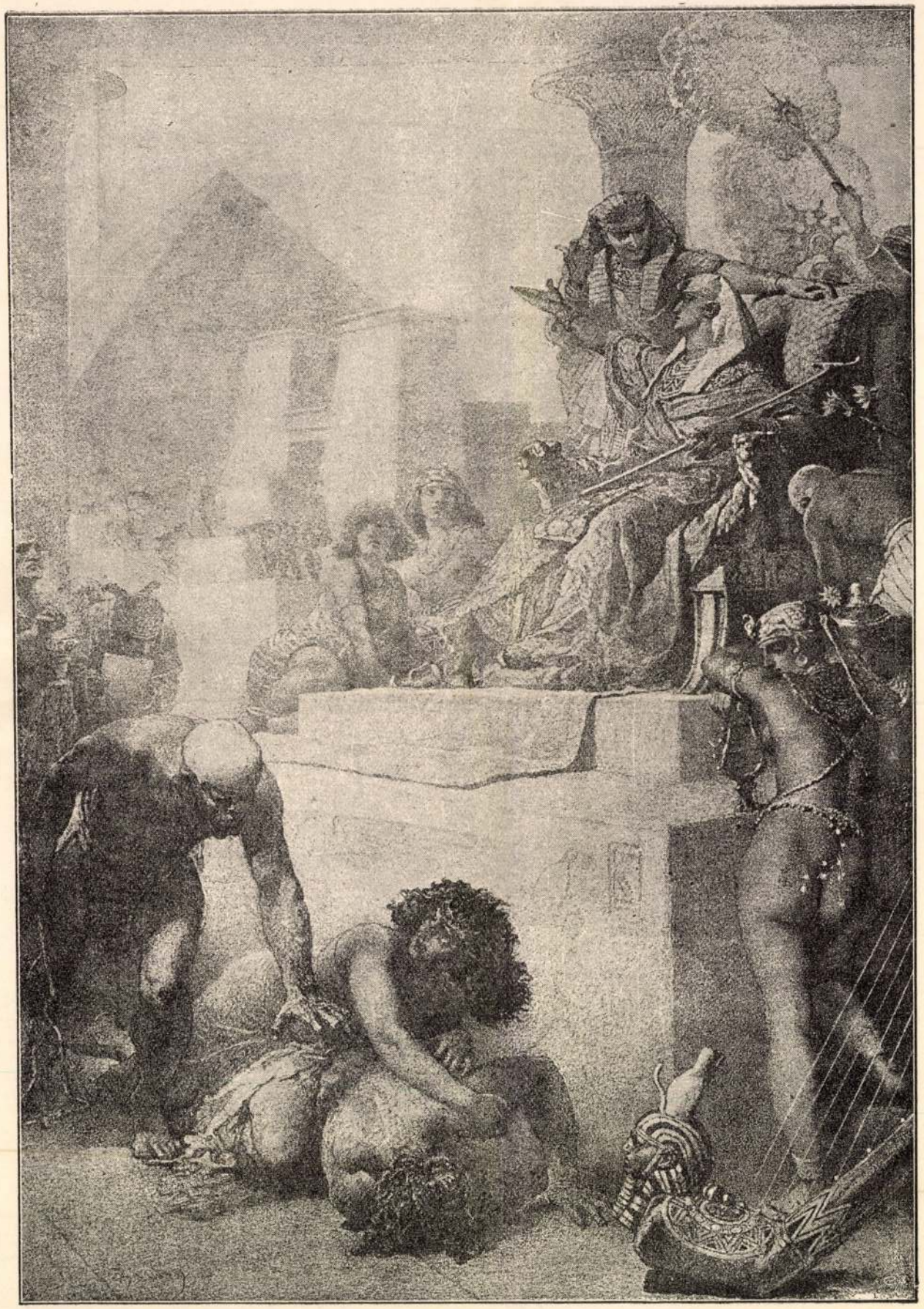

A FÁRAO ÉS A HALDOKLÓ RABSZOLGA.

ZICHY MIHÁLY RAJZAI AZ «EMBER TRAGÉDIÁ»-JÁBÓL.

jutnak el odáig. Eustis asszony figyelmeztette a gyerekeket, hogy jól viseljék magukat és sok pénzt adjanak a perselybe s ezzel is segítsenek a szegény papon, a ki nagyon derék ember és tizenkét gyermeke van.

Ezen a kérdéses reggelen a víz nagyon hullámzott s a hölgyek ruhája megázott volna, ha hajón mennek. Igy hát befogattak a három kocsiba. Egy hintó, a könnyű kocsi és a póni-fogat állott elő. Az utolsó pillanatban kiderült, hogy a hintó egyik kerekén meglazultak a szegek. Ezt tehát nem lehetett használni, bár Péter, a kocsis, váltig mondogatta, hogy egy percz alatt segít a bajon.

A fiúk, tiszta vászoningben, matróz-blúzban, bő nadrágban állottak a gyepen. Nevelőjük hat heti vakáczióra ment s így többé-kevésbbé a maguk urai voltak. Dolph kisasszony fehér ruhában, kedvencz virágaiból kötött csokorral a keblén Olga kecskebőr-keztyűs kezecskéjét tartotta kezében. Olgának új kalapja volt, csak úgy ragyogott a boldogságtól és tele volt büszkeséggel. Eustis asszony úgy tervezte, hogy majd ő viszi el póni-fogatán Maynardot, de egy kis fejfájás megrontotta a mulatságot. Hirtelen ezt mondta:

— Nem baj. A gyermekek mind belefférnek a könnyű kocsiba. Ön pedig, kisasszony, Maynard úrral megy. Azt hiszem, el tudja hajtani a ponijaimat. Persze, Maynard úr és Péter segítségével. Csak jó erősen fogja a gyeplőt. Én itthon maradok.

Megfogta a gyeplőt és beledobta a leány kezébe.

— Nos, ugorjon fel, — parancsolta zsarnoki módon.

Liesseben ő volt az egyedül uralkodó. Maynardon nem látszott valami lelkesültség, de sokkal jobb nevelésű volt, semhogy vonakodott volna.

Adél, mielőtt tudatára ébredt volna, hogy hol van, már kinn robogott úrnője pompás fogatával, mögötte a kocsis, összekuporodva keskeny ülésében.

— Most az egyszer, — gondolta Eustis asszony befordulva a tágas, hűvös tornáczra, kibontva a tűket, melyek fátyolát és kalapját tartották.

— Most az egyszer. Talán rosz preczedens lesz, de hadd legyen szegény leánynak egy kis mulatsága. Elég baja volt mostanában. Maynard azonban ugyan furcsa arczot vágott, — gondolta magában s nem volt épen kedve ellenére, hogy a művész nem valami boldognak mutatkozott a csere miatt.

Eustis asszony bágyadtan ment keresztül a házon és a napsütötte, forró verandán; örült, hogy egyedül lehet.

Ez nap délután átjött Arden, Mari nénivel és De Beaumont gróffal Liessebe. Arden még mindig szigoruan egyszerű ruhát viselt, de ezt a józanságot azzal enyhítette, hogy élénk narancsszín napernyőt tartott feje fölé, a mely különös színvegyüléket mutatott a fák és bokrok változatos, gyengéd zöldjével. De Beaumont úgy találta, hogy a napernyő bájos fényt vet bársonyos szemére. A gróf, igazi franczia lelkesedéssel, kijelentette, hogy el van ragadtatva mindentől. Leereszkedett annyira, hogy a franczia köztársaságot képviselje az amerikai fővárosban, de köztudomású volt róla, hogy oly röviddé tette itteni tartózkodását, a mennyire csak lehetett s a követség dolgait rábízta titkáraira. Liesse kétségtelenül jobban tetszett neki, mint Washington s Ayrault asszony megfelelt izlésének. A köztársaság dolgairól igen óvatosan beszélt, különben születése és véleményei révén, melyet ugyan nem mert kimondani, de eltitkolni sem igen tudta, királypárti volt s bár az orleanistákat szamaraknak tartotta, ügyüket pedig reménytelennek, titokban mégis velük rokonszenvezett. De hát nem is csoda. Első titkára abban a gyanuban áll, hogy valamikor fodrász volt, a második titkárról pedig a rosz nyelvek azt mondják, hogy volt idő, mikor szalagot árult a «Magasin du Louvre»-ban. Ha erre gondolt, De Beaumont grófban a Rohanok vére a szivéből a fejébe tolúlt s az ajka elfehéredett. Különben hegyes szakállt viselt, szemén monoklit, az absztintről lemondott, egy pohár szódás pálinkát azonban, amerikai barátai kedvéért, megivott. Igy a be nem avatottak angolnak nézhették. Ő legalább azt hitte.

Eustis asszony mindjárt észrevette a narancsszín napernyőről s barátnője kézszorításának izgatottságáról, hogy Arden flirtel a gróffal. Titokban örült, hogy nem ment Newportba. Itt legalább nem fogják magaviseletét birálgatni, szemmeltartani. A grófnak valami félremagyarázhatlan fény van a bal szemében. Norah kiváncsi volt, meddig éri be annyival, hogy megcsókolhatja a kaczérkodó Arden újja hegyét. Ha ez az udvarlás komolylyá válik, bonyodalmak fognak előállani. Csak az amerikai, a férfiak legromantikusabbja, tud huzamosan udvarolni, remény nélkül. Igy mondják legalább az asszonyok, — hogy igaz-e, az más kérdés. De Beaumont egyelőre még szelíd, mint a kék szalagon vezetett, nyakán csengős bárány. El van ragadtatva mindentől, s leglelkesebben fejezi ki örömét, mikor itt találja Maynard barátját.

A két férfi Párisban ismerkedett meg, együtt kóboroltak a boulevardokon, szivesen látták őket szép asszonyok szalonjaiban s oly bizalmasak egymással, a milyenek a nagyvilági emberek lenni szoktak. Maynard barátságosan üdvözölte s aztán az egész társaság a műterem felé ment a virágágyaktól szegélyezett kerti úton át. A műteremben Maynard megmutatta néhány vázlatát. Az egyik egy spanyol táncosnő arczképe, a kit De Beaumont azonnal felismert s ketten a művészszel szabadkőmívesi tekintetet váltottak, mintha valami kellemes emlék jutott volna eszükbe.

— Bámulatos volt! — mondták egyszerre s elnevették magukat.

— Lehetetlen volt lekapni a mozdulatait. Olyan volt, mint egy műtornász, mint egy kígyó-ember. Azért rajzoltam le nyugvó helyzetben, — mondta Maynard.

(Folytatása következik.)

Nemzeti irodalmunk legértékesebb alkotásait, a magyar irodalom főmüveit

Magyar Remekirók

FRANKLIN-Társulat kiadása

czim alatt egyöntetü szép kiadásban, **55** kötetben, diszes vászonkötésben adja közre a Franklin-Társulat.

Tartalmazza:

**Arany János*	Kisfaludy Károly
**Arany László*	Kisfaludy Sándor
Balassa Bálint	Kölcsey Ferencz
**Bajza József*	Kossuth Lajos
Berzsenyi Dániel	Madách Imre
Csiky Gergely	Mikes Kelemen
Csokonay V. M.	Pázmán Péter
**Czuczor Gerg.*	Petőfi Sándor
Deák Ferencz	Reviczky Gyula
Eötvös József br.	Széchenyi Istv. gr.
Fazekas Mihály	**Szigligeti Ede*
**Garay János*	Teleki László gr.
Gyöngyössy I.	**Tompa Mihály*
Gvadányi József	**Vajda János*
Kármán József	**Vörösmarty M.*
Katona József	Zrinyi Miklós
Kazinczy Fer.	műveit.
**Kemény Zsigm.*	
Népies lyra	Népballadák
Kuruczköltészet	

* A csillaggal jelzett remekirók kiadási jogát a Franklin-Társulat magának szerződésileg biztositotta, úgy hogy azt más kiadó ki nem adhatja, ezen irók müvei más versenygyüjteményben meg nem jelenhetnek.

A Franklin-féle **Magyar Remekirók** 55 testes kötete felöleli a legbecsesebbet, mit a magyar szellem teremtett és *hivatva van arra, hogy minden családi könyvtár gerincze legyen.*

A Franklin-féle **Magyar Remekirók** kiállitása méltó a nemzeti mű jelentőségéhez. Kötése pályanyertes, művészi, erős angol vászonkötés, a papirja famentes, soha meg nem sárguló; betűi külön e czélra készülnek.

A Franklin-féle **Magyar Remekirók** öt kötetes sorozatokban jelennek meg 1902 februártól kezdve és azontul minden félévben egy-egy öt kötetből álló sorozat.

A Franklin-féle **Magyar Remekirók** előfizetőinek külön kedvezményképen a most megjelenő uj magyar **Shakspere-kiadást,** 6 vaskos kötetben, diszkötésben **20 korona** — kivételes árban szállitjuk, holott e kiadás bolti ára 30 korona lesz, és az eddig forgalomban volt Shakspere kiadás 100 koronába került. — Legkiválóbb költőink remek fordításaiban közli Shakspere remekeit e kiadás, névszerint Arany János, Petőfi, Vörösmarty, Szász Károly, Lévay József, Arany László, Rákosi Jenő, Győry Vilmos átültetésében. Ez az egyetlen teljes magyar Shakspere, és értékes kiegészitője a **Magyar Remekirók** gyüjteményének. Megrendelhető a **Magyar Remekirók**-kal egyidejüleg.

A Franklin-féle **Magyar Remekirók** 55 kötetnyi teljes gyüjtemény ára 220 korona, mely összeg **3 koronás** havi részletekben törleszthető; a hat kötetes teljes Shakspere kedvezményára 20 kor. a **Remekirók** előfizetőinek, és a két mű együttesen rendelhető meg összesen **4** kor. havi részletfizetés mellett.

Sajtó alá rendezik és az illető iró életét és munkáinak jellemzését felölelő bevezetéssel ellátják:

Alexander Bernát
Angyal Dávid
Badics Ferencz
Bánóczi József
Beöthy Zsolt
Berzeviczy Albert
Bayer József
Endrődy Sándor
Erődi Béla
Erdélyi Pál
Ferenczy Zoltán
Fraknói Vilmos
Gyulai Pál
Heinrich Gusztáv
Koroda Pál
Kossuth Ferencz
Kozma Andor
Lévay József
Négyessy László
Rákosi Jenő
Riedl Frigyes
Széchy Károly
Széll Kálmán
Váczi János
Vadnai Károly
Voinovich Géza
Zoltvány Irén

E fényes névsor biztositékot nyujt arra nézve, hogy a Magyar Remekirók megbizható szövegét adja a fölvett munkáknak s hogy minden életrajz önálló becsü munka lesz.

Shakspere összes szinművei

mint a «**Magyar Remekirók**» kiegészitő része 6 kötet bolti ára 30 korona, diszkötésben **csak 20 korona** kedvezményes áron szállittatik a «**Magyar Remekirók**» előfizetőinek.

Aufrecht és Goldschmied könyvkereskedése Budapest, VI. ker., Eötvös-utcza 32., előfizetési felhivást bocsát ki a

MAGYAR REMEKIRÓK

a magyar irodalom főbb művei — czimü gyüjteményre, mely 55 kötetben, kötetenkint 20 ivvel, pályanyertes vászon-diszkötésben jelenik meg. A gyüjtemény félévenkinti 5 kötetes sorozatokban jelenik meg az 1902. év elejétől fogva.

A gyüjtemény megrendelői *Shakspere összes szinműveinek* 1902 márcziusában megjelenő 6 kötetes kiadását, melynek rendes bolti ára 30 korona lesz, *20 koronás kedvezményes áron kapják diszkötésben.*

Előfizetési feltételek: A *Magyar Remekirók* czimü 55 kötetes gyüjtemény ára 220 kor. illetve Shaksperrel együtt 240 kor. és megrendelhető: *a)* utánvéttellel olykép, hogy az egyes sorozatok megjelenéskor 20 kor. utánvéttellel szállittatnak bérmentve; *b)* 3 koronás havi részletfizetés mellett, Shakspere művei nélkül; *c)* 4 koronás havi részletfizetés mellett Shakspere műveivel, melyek a megjelenéskor megküldetnek.

A részletek az első szállitástól kezdődőleg minden hó 1-én **Aufrecht és Goldschmied könyvkereskedésében Budapesten** fizetendők mindaddig, mig a mű teljes vételára kiegyenlitve nincs. A részletek be nem tartása esetén a folytatólagos kötetek a részletek pótlásáig visszatartatnak; a lejárt s le nem fizetett részleteket a czégnek jogában áll a portoköltség hozzászámitása mellett, postai megbizással beszedni. A részletek elmulasztása esetében a részletfizetési kedvezmény megszünik és az egész mű vételára esedékessé válik. *A vételár első részlete az első szállitáskor utánvételik.*

A fenti előfizetési feltételeket elfogadom, s ezek alapján megrendelem:

a) A «Magyar Remekirókat» 55 kötetben 220 koronáért fizetendő sorozatonként 20 kor. utánvéttel.

b) A «Magyar Remekirókat» és Shakspere müveit 240 koronáért fizetendő sorozatonként 20 kor. utánvéttel.

c) A «Magyar Remekirókat» és Shakspere műveit 240 koronáért fizetendő 4 koronás havi részletekben.

d) A «Magyar Remekirókat» Shakspere nélkül 220 koronáért fizetendő 3 koronás havi részletekben.

(A nem kivánt módozat törlendő).

Lakhely és kelt: ----------

Név és állás: ----------

(V. U.)

Tessék levágni ezen előfizetési ivet és levelezőlapra ragasztva, aláirva hozzánk mielőbb beküldeni.

A megrendelésnek **most van legalkalmasabb ideje,** mert később, a mikor több sorozat lesz meg a műből, a havi részlet megfelelően emelkedik.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

ZICHY MIHÁLY ISMERETLEN RAJZAI

A művész halálának 50. évfordulója alkalmából

B. Supka Magda

ZICHY MIHÁLY: Avtandilt a bolyongó Tariel nyomára vezetik

A magyar grafika történetében késői hajtás az illusztráció. Festőink a múlt század derekán még nem ismerték ennek a műfajnak a sajátosságait, s amikor illusztráltak, festészetben gondolkodva többnyire festményeiket fogalmazták át grafikává, ezeket idomították a szöveghez, nem pedig az írásműből indultak ki. Elmaradásunkat e műfajban a cinkográfia bécsi monopólizálása is segítette : sokáig Bécs látott el bennünket illusztrációkkal. Az ilyen okokból későn bontakozó magyar sokszorosításból, a nyomdai átültetés nehézségeivel is küzdő fiatal magyar fametszés és litográfia többnyire kezdetleges, botladozó termékeiből művészeink grafikusi képessége is nehezen ítélhető meg.

De fenntartással kell fogadnunk még a bécsi reprodukciók művészi hűségét is, amint azt Zichy Mihály illusztrátori tapasztalatai, erre vonatkozó levélbeli panaszai mutatják. Zichy a külföldről egyengette — e mostoha hazai viszonyokkal egyidőben — a magyar illusztrálás útját, tehát viszonylag kedvezőbb technikai feltételekből indulhatott el. Hogy nálunk ő lett ennek a műfajnak a megteremtője, annak nyitját mégsem e körülményben, hanem az ő speciális képességében, kétágú rátermettségében látjuk : grafikusi zsenialitása kitűnő irodalmi érzékkel párosult. Az irodalomtól való vonzottsága már festészetében is megmutatkozik, — igazi terepére azonban az illusztrálásban talál. Ez a tevékenysége egész pályáját végigkíséri, élete utolsó szakaszában pedig minden műfajon felülkerekedik nála.

Shakespeare, Goethe, Byron, Victor Hugo, Madách, Petőfi, Arany mellett és közben az orosz klasszikus iroda-

lom néhány remekének illusztrálása foglalkoztatta képzeletét, elsősorban Puskin, Lermontov, Gogol, majd Rusztaveli művei. Az orosz irodalom nyomába Zichyt főleg kaukázusi élményei vezették. Itt, a száműzetésben született írások hazájában szerette és értette meg igazában azokat az írókat, akiknek illusztrálására vállalkozott, s akiknek írásait a népük szabadságáért, demokratikus létfeltételekért való síkraszállás rokonsága jellemzi.

Itt ismerkedett meg Sota Rusztaveli 12. századi grúz költőnek „Tariel a tigrisbőrös lovag" című eposzával is, amelyhez illusztrációkat készített. Ezeknek reprodukcióit láthattuk a mű egykorú grúz és a későbbi magyarnyelvű kiadásaiban. Azonban az *eredeti rajzokat nem ismertük*, ezeknek fotoit nemrégiben kaptuk meg a Szovjetunióból. Ezeknek láttán értettük meg valójában Zichynek a grafikái sokszorosításával kapcsolatban érzett nyomasztó aggályát, amelyre éppen a Tariel-illusztrációk kapcsán is felhívja egyik levele a figyelmünket: *„Eddig egy valóságos fátum üldözött. Ha a jelen és a jövő világ, nem ismerve eredeti rajzaimat, csak a közönség közt elterjesztett másolatok után ítél meg, akkor alig reménylek valami kiemelkedőbb helyet a művészet történetében . . . Zinkographia útján eddig körülbelül 50-ik rajzomat rontották el, ezen modor nem biztos, lásd és hasonlítsd össze az én Párduczbőr eredeti rajzaimat a másolatokkal"* — írja 1890-ben.

Úgy véljük tehát, hogy ezeknek a most megismert rajzoknak és keletkezésük történetének az ismertetésével — az illusztrációk eredetijének járó szakmai érdeklődésen túl — szinte magának a mesternek is tartozik a művészettörténetírás.

Zichy rajzainak finoman érzékletes vonaljátékához, árnyalásának puhaságához, tónusadásának érzékenységéhez képest a kivitelezett illusztrációk a gravírozó, majd a nyomdai eljárásban elvesztették — a szó szoros értelmében — hímporukat: a fémre való átültetés megfosztotta a rajzokat a grafit, s a szén lágyan szemcsés, vagy zsírosan puha tapinthatóságától, s ezzel együtt szellemességétől, fordulatosságától. A rajzon leheletfinoman alkalmazott fedőfehérek a reprodukciókon átmenet nélküli, többnyire értelmetlen hézagokként jelentkeznek: az itt merev, élettelen vonalak, a mélység nélküli felületek megfosztják zamatától a rajzoló előadásmódját, nem közvetítik annak spontán lüktetését. A művész végletekig kiművelt, mesteri rajzkészségét megcsúfolják az otromba elrajzolások, találékonyságát a képzeletszegény, primitív másolás. A típus- és lélekábrázolás finom és annyira érzékeny rajzi eszközei is megsínylik az átültetést, — arcvonások, gesztusok megmerevednek és pusztán ülő, álló, gesztikuláló alakok szkémáját adják; egy-egy csodálkozó, nagyranyitott szem, egy-egy beszédes száj, — amely a rajzon gyermekies bájt fejez ki — a nyomtatásban dülledt, dermedt tekintetté, báva, tátott szájjá torzul. S a rajzon az alakokról a tájháttérre olyan bravúrosan továbbvitt hangulati elem is süketté válik, bizonytalan félhomályba, félárnyékokba vész a másolatokon.

Aminthogy az eredeti rajzok ismerete híján Zichy Tariel-illusztrációi nem ítélhetők meg érdemük szerint, ugyanúgy — hézagos adatok mozaikjából — ez illusztrációk keletkezésének és megjelenésének története sem bontakozhatott ki előttünk a maga eleven érdekességében. Holott a Tariel-eposz sorsa is szorosan hozzátartozik Zichy vállalkozásának szellemi profiljához.

1954. telén Beno Gordeziani szovjet műtörténész a Külföldi Kultúrkapcsolatok Grúziai Társaságában előadást tartott Zichy Mihály Tariel-rajzairól, s ennek keretében részletes adatokkal világította meg a Rusztaveli-mű újramegjelentetésének eseményét. Aminthogy Rusztaveli műve nem csupán költői szépségű eposz volt, de himnusz is a szabadság eszméiről a tizenharmadik századi Grúziában, — úgy annak újraélesztése és fogadtatása a tizenkilencedik századi cári Oroszországban sem pusztán a mű belletrisztikai értékeinek szólt: a grúz haladó nemesség népe szabadságmozgalmának egyik jelentős kulturális fegyvereként idézte azt újra fel. Századokon végigfutó fáklya a Tariel, amelynek egyik művész-stafétája éppen a magyar Zichy Mihály volt. A grúz nép és írói kérték fel annakidején Zichyt az illusztrálásra, s ezzel kezébe adták a mű magyarországi útjának fonalát is, mert Zichy hívta fel Vikár Béla — a könyv első magyar fordítója — figyelmét az eposzra, ő búzdította a fordításra is.

Sota Rusztaveli költő-forradalmárnak, a georgiai világias irodalom úttörőjének nevét a 19. századi grúz haladó értelmiség vezérei, élükön Ilja *Csavcsavadze* íróval és Iona *Meunargiával*, hazafias-demokratikus megmozdulásuk zászlajára tűzték. A Rusztaveli-mozgalom szálai a néhány évre Franciaországba emigrált Meunargián keresztül egészen *Victor Hugoig* vezetnek, a vele folytatott beszélgetések inspirálták ugyanis Meunargiát az eposz grúziai kiadására. Hugo Victor baráti köréhez tartozott Párizsban *Zichy Mihály* is, akinek nevét a nyolcvanas évek elején a Genfből Grúziába visszatért művészek és írók között látjuk felbukkanni a Rusztaveli-mű kapcsán. Ez a nevekből kirajzolódó háttér is rávilágít arra a forradalmiasan felbuzdult emigránsi szellemre és szándékra, amelyet az

ZICHY MIHÁLY: A fogoly Nesztánt szökéshez segítik

eposz grúziai újrakiadása megkívánt, s amely mellett Tifliszben a Tariel színpadi-élőképi bemutatásának demonstratív fogadtatása is bizonyít.

Zichyt 1881-ben, Lermontov nyomában, a Kaukázusban találjuk.

A Lermontov-rajzok készítése közben, Tifliszből számol be bátyjának 1882-ben arról az eseményről, amely ott elindította a Rusztaveli-illusztrációk történetét is: „... önmagamra, mint vándorló magyar művészre tekintve mégis örvendetest és különöset írhatok... Dolgozom még mindig az én angyali türelmű orosz kiadóm rendeletén (t. i. a Lermontov-illusztrációkon — Sz.) E munka közben meghívattam... a volt testőri kozákezred évi ünnepélyére. Hogyan hajtottak a kozákok lóháton állva, ülve, fekve, lövöldözve stb. a kaszárnya padlózott termein keresztül, a szűk ajtókon át, hogyan táncoltak szemnek, szügynek szegezett tőrökkel kezükben, hogyan éltettek engemet, magyar festészt... a Kaukázusra vonatkozó néhány képek bűnösét, s én azokat, azt hosszú volna leírni. Az ünnepély végén felkaptak és felemelve karjaikra, fáklyákkal, gyertyákkal kezükben, dalolva, táncolva hurcoltak a kaszárnyából az egész városon... Hallatlan skandalum Tifliszben!... a második skandalum pedig e hó 7-én történt velem... Baratoff hercegnő felkért, hogy az egyedüli egy, unicum, régi gruzin regéből, a „párduczbőr", élőképeket állítsak fel valami jótékony célra.. fel is állítottam a színházban tíz élőképet, úgyszólván próba nélkül. Délután 1 órakor kezdettük el a próbákat és a szereplők a színházban maradtak... este 8 órakor újra felléptek. Éjfélkor az egész be volt fejezve, de bizony reszkettem én is ínaimban. Az előadás jól sikerült. Nehéz feladat volt. Az utolsó képben 105 személy volt felállítva. Több más képeken 30—40 személy! *Az egész egy kis, leigázott nemzetiségi demonstráció lévén, a nézőkkel telt színház lelkesedése határtalan volt.*"

Ha az élőképrendezés maga tüneményes gyorsasággal zajlott is le, annak művészi előkészítését Zichy a reá jellemző alapossággal, a szükséges történelmi, irodalmi, néprajzi és művészeti ismeretek birtokában végezte. A Meunargia hazatérésekor újjászervezett Grúziai Közművelődési Társaság vezetőiben a rendezés kapcsán érett meg a gondolat, hogy éppen Zichyt kérjék fel az újra kiadandó Tariel illusztrálására. Költséget és fáradságot nem kímélve bocsájtottak rendelkezésére az élőképrendezéshez, az illusztrációk előzményéhez, modelleket és kosztümöket. A grúz színház mintegy száz nőt és férfit válogatott össze, közöttük híres táncosokat, hogy Zichy számára a grúz művészeti kultúrát egész gazdagságában mutathassák be. Zichy eközben fáradhatatlanul rajzol, gondolatban már rendez, de jelmezeket és díszleteket is tervez.

Gordeziani már az élőképek előkészítésében ismeri fel Zichy illusztráló módszerének lényegét: „Zichy nem a szokott módon kezd hozzá a Tigrisbőrös lovag illusztrálásának munkájához. Először ismerkedik az emberekkel, bennük keresi a kulcsot a szöveg művészi megértéséhez... A népben kutat a kompozícióinak megfelelő típusok után s velük élőképeket rendez a költemény egyes jeleneteihez."

Az illusztrálandó műnek a történet színhelyén, hiteles környezetből és típusokból való rekonstruálása Zichy szokott eljárásának tűnik, mert már Lermontov „Korunk hőse" című művének illusztrálásakor, a „Mary hercegnő" című fejezet bevezetőjében ezt írja: „Amikor a Kaukázusban utazást tettem, hogy a Lermontov-illusztrációkhoz tanulmányozzam a vidék természeti képét és lakóit, nagyon meglepett, hogy az író milyen pontosan írta le a kevésbé festői helyeket és épületeket is, mert úgy vélte,

ZICHY MIHÁLY: Tariel és Avtandil megszabadítják Nesztánt

hogy ez a történet hihetőségét és hitelét nagymértékben növeli... Talán remélhetem, hogy a közönség szívesen veszi, ha a művész lépésről-lépésre követi Lermontovot és pontosan igyekszik ábrázolni mindazt, amit a nagy költő leírt. Ismétlem, rajzaim nem képzeletből születtek, hanem, hogy magamat így fejezzem ki: a leírások eredetijének pontos másolatai."

Ebből — a majdhogynem pedáns — hozzáállásból mégsem születtek szárazan naturalisztikus ábrázolások, jeléül annak, hogy Zichy a valóság művészi tükrözését tartotta feladatának, mert Lermontov hitelességre törekvő — mai nyelven realisztikus — írásmódjában megérezte az életábrázolás újcsengésű művészi nyelvezetét.

Zichyt Rusztaveli művének illusztrálásakor hasonló elmélyedésre intette a tény, hogy a mű újrakiadását gondos, kritikai alapon történt szövegrevízióval végezte a Grúz Közművelődési Társaság: széleskörű felhívást intézett a közönséghez az egykorú, kéziratban fennmaradt Tariel-példányok beadására, a mű addigi, nyomtatásban megjelent kiadásaival való egybevetés végett. Az a törekvés, hogy Rusztaveli mondanivalója hamisítatlanul szólaljon meg, az illusztráló művészre is kötelezettséget rótt, — s hogy ennek Zichy miképpen tett eleget, arra nézve Gor-

ZICHY MIHÁLY : Tariel legyőzi ellenségeit

dezianit idézzük: „Zichy realista rajzai kiszabadították Rusztaveli alkotását az iráni festők fogságából, s illusztrálását a realista művészet útjára terelték. Ez Zichy nagy érdeme és munkájának vezérlő eszméje."

Úgy érezzük, hogy Gordezianinak ez a megállapítása nemcsak Zichy rajzainak az iráni festőkével való egybevetésén alapszik, hanem egy itt alkalmazott olyan speciális léptéken is, amellyel Zichy illusztrációinak realizmusát a számára adott feladathoz viszonyította. Ez a feladat meghatározza azokat a kereteket, amelyeken belül kell Zichy realizmusát értelmeznünk. Mindenekelőtt illusztrálásról, szöveghez kötött művészi alkotásról van szó. Ennek megfelelően a rajzoló nem önmagából és az adott látványból alkotja meg a képet, hanem interpretál, a szöveg nyomán benne támadó víziót fogalmazza át képpé, rajzzá. Továbbá: 12. századi — és keleti meseelemekkel átszőtt — szövegről van szó, ami meghatározza az előadásmód kor- és stílusjellegét. Ugyanakkor: a mű újrakiadását az tette indokolttá, hogy mondanivalóját korszerűnek érezték, s miután annak is szánták: az illusztrációknak is valamiképpen aktualizálniok kellett a szöveget. Annál is inkább, mert Zichy tisztában volt a Tariel feleleventésének kulturális és politikai jelentőségével: „A párducbőr-regény — írja egyik levelében Tifliszből — jelenleg is a grúzin népnek mint politikai és erkölcsi kútforrás, evangélium nemében szolgál... Kaukázusi utazásom alkalmával megszerettem e lovagias népet, és amennyire erőmből kitelt, segítettem őket e hazafias vállalat létrehozásában."

A Kaukázus népeinek függetlenségi mozgalmai egyébként már két évtizeddel korábban is foglalkoztatták Zichyt, s egy rajzsorozat elkészítésére inspirálták: e sorozat „bűnöseként" ünnepelték őt az idézett tifliszi „skandalum" alkalmával. Az ismétlődő kaukázusi útjai során mindjobban megismert és megszeretett nép életmódjából, kedély-, és képzeletvilágából rekonstruálta Zichy azt a karakterképet és azt a történelmi atmoszférát, amelyben megelevenedtek számára a legendás múlt hősei. Már a Tariel-élőképek szereplőit is úgy válogatta meg, hogy azok a Rusztaveli-eposz hőseiről eleven illúziót keltsenek, és képzeletéből teremtett típusok helyett ezeket hívta át aztán illusztrációiba is. Gordezianitól tudjuk, hogy Tariel alakjában David Guramisvili festőt, egy zömök, izmos, jellegzetes arcú kollegáját örökítette meg Zichy, — egy másik változat szerint pedig ugyancsak Tariel alakjához modellt ült Zichynek David Mikeladze, neves grúz író is. Nesztán Daredzsánt, Tariel szerelmét a Meunargia genfi körébe tartozó Ceretelinek híres szépségű leánya, Nino Csolokasvili személyesítette meg, Tamarát M. Ioszeliani, Rusztavelit pedig az ugyancsak Genfben időzött grúzok egyike, D. Z. Szaradzsisvili.

Az a tény, hogy Zichy a Tariel hőseit nemcsak élő modellekről mintázta, de egyben a grúzok haladó szellemű kulturális mozgalmának vezető egyéniségeiről: bizonyára nemcsak rajzainak aktualitását fokozta, hanem politikai színezetét is kiemelte.

Zichy feladata Rusztaveli esetében a Lermontov-művek illusztrálásánál is problematikusabb lehetett. A Tariel-történet több meseelemet tartalmaz, a költő irálya sem oly tárgyias mint Lermontové, s könnyen indíthatja a rajzoló képzeletét a stilizálás felé a keletiesen pompázó szöveg; a virágos hasonlatok, a szóképek ritmikus visszatérése, játékossága önkéntelen képzettársítást szuggerálhat az ornamentális hatású, dekoratív jellegű illusztrálás felé.

Amellett a Tariel-történet könnyed természetességgel lép át a valóságban lehetséges helyzetekből a mesevalóságba, az események reális színteréről az arab, ind-, és perzsa mesék birodalmába. Ezek a stilizálásra csábító lehetőségek eléggé megmagyarázzák, hogy a Gordeziani által említett iráni festők nem tudták magukat kivonni hatásuk alól, annál is kevésbé, mivel illusztráló képzeletük bizonyára a

síkban látó dekorativitásra hajló keleti miniatúrafestészet hagyományaiban gyökerezett.

Nyilván Zichy szeme előtt sem a mai értelemben vett realisztikus ábrázolás igénye lebegett a Tariel illusztrálásakor. De amikor megnyílott előtte Rusztaveli világa, az szinte tollára adta az illusztrálás módját és vezérfonalát, azt a bizonyos realisztikus elemet, amely Rusztaveli jellem-, és lélekábrázolásában jut kifejezésre, s amely uralja és egybeköti a történet egymással váltakozó mese-, illetőleg valóságelemeit.

Zichy rajzai tudtunkra adják, hogy a művész sodortatni hagyja magát a történet dús érzelmességétől, gyermekiesen hívő és elhitető regényességétől, a szenvedélyek ábrázolásának csordulásig telt igazától, — vadászat, szerelem, barátság, bú és csata hevétől. Ezért tekinthetjük Zichy illusztrálását — az írói valóság, az írói lényeg tolmácsolására való törekvésében — realisztikusnak, s a műben rejlő realisztikus lélekábrázolás felismerésében látjuk Zichy nagy érdemét.

De következetes Zichy az írásműhöz való hűségében akkor is, amikor annak meseszerű és romantikus elemeit nem igyekszik „realizálni", nem igyekszik rajzai hangjának józan, tárgyilagos színezetet adni: ez számára egyértelmű volna a hamisítással, átköltéssel, stílustalansággal. S ha a hőseinek gesztusába, mimikájába vegyülő páthosz helyenként túlzottnak tűnik, ha rajzai olykor — a modern európai szem és ízlés számára — ódonabb, vagy édesebb ízeket juttatnak eszünkbe: idézzük emlékezetünkbe a homéroszi és az ind eposzok alakjainak felfokozott érzelmi atmoszféráját, örjöngve, sírva kereső hőseiket, akiknek világához Rusztaveli, — korának és országának kulturális beállítottsága és saját írói vonzodalma miatt — folyamodik.

A művészeti megnyilvánulások analógiájában egyedülálló az a tény, hogy egy írásmű illusztrálása — miként a Tarielé — előzőleg élőkép-rendezés formájában is megtörtént, éspedig úgy, hogy a rendező és az illusztrátor személye azonos. Nem érintjük itt magának az élőképműfajnak sem általános művészeti, sem szcenikai helyét és értékét, de megállapítjuk, hogy Zichy rajzai közül egyesek magát az élőképi jelenetet ábrázolják, mások csak nyomait mutatják az élőképi előzménynek bizonyos változtatásokkal, a legtöbbjét azonban egyenesen illusztrációnak szánta a művész.

Az élőkép-rendezésnek Zichy hasznát vette a modellek előteremtése, megtalálása, a típus-, és egyéb etnográfiai tanulmányok tekintetében. A színpad keretébe foglalt „festői" látvány, s annak művészi előkészítése és beállítása is bizonyára segítette őt a jelenetek képpéformálásában. Az élőkép a rajzi megjelenítés számára — feladatuk és eszközeik nyilvánvaló különbözése ellenére is — sok csábító, de legalább annyi zavaró kompozíciós lehetőséget is nyújt. Zichy ezeket biztos műfajérzékkel tudta lehántani az illusztrációnak szánt jelenetekről.

Leginkább a tömegjelenetek átfogalmazásában követhetjük nyomon e kétfajta megjelenítés közötti eltéréseket. Átkomponálja például Zichy azt az élőképi jelenetet, amelyben maga a költő, Rusztaveli, művét átnyújtja Tamara királynőnek. A sokszorosító eljárás bosszantó torzításai ellenére is megállapítható a rajzolónak az a szándéka, hogy a jelenet intimitását fokozza: az élőkép személytelen tömegét mindössze néhány, a trónus köré csoportosuló alakkal helyettesíti, akik arcjátékukkal résztvesznek az eseményben, másrészt elhagyja a terem monumentális arányainak érzékeltetését is, ezzel jelezve a környezet helyett, az esemény fontosságát. Szemközelségbe

ZICHY MIHÁLY: Tariel meglátja Tinatint

hozza a jelenet magvát, a királynő előtt hódoló költőt, s az így látható arckifejezéssel és gesztusokkal bensőséges lélekábrázolást tud adni: Rusztaveli arca és mozdulata itt átszellemült, lírai, a sima udvari ember lelkes költővé lett.

Maga az eposz olyan jelenettel indul, amely egyetlen akkordban megadja az egész mű eszmei vezérfonalát, demokratikus tendenciáját: az arab király leánya trónralépését az uralkodói vagyon szétosztásával ünnepli. Zichy rajzsorozatának is ez a jelenet az ünnepélyes nyitánya. E „kincsosztást" többízben is átfogalmazza. Az első változaton a királyi vagyon szétosztásával megbízott, hajbókoló udvari embereket látjuk, maga a királynő fenséges mozdulatlanságban ül a háttérben. A második változatnak már az osztozkodó nép a főszereplője, a mohóság, hála, álmélkodás, zavar és tülekedés elevenen jellemzett tömegjelenetből bontakozik ki, ennek még mindig mozdulatlan szemlélője a királynő, akit Zichy végül a harmadik, nyomtatásra került változaton tesz az esemény aktív részesévé, ő maga szórja itt aranyait a nép közé.

Már az illusztrálásra Zichy által kiválasztott szövegrészek maguk is megmutatják, hogy az írásmű a művész kedélyalkatának, vérmérsékletének, képzeletének milyen húrjait pendíti meg, s azokat miként fogja megszólaltatni.

Zichy intonálása, mint egyetlen mély lélegzetvételből, a dráma és a líra hangszínét üti meg, ez vonul végig, ez hatalmasodik el illusztrációin. A drámát a cselekmény forrpontjain ragadja meg és tónusainak merész kontrasztjával, erőteljes vonalvezetésének iramával közvetíti, a lírát az írói lélek-, és karakterábrázolás nyomán sűríti egy-egy jelenetbe. Rajzsorozatának ez a benső dinamizmusa ad lüktető ritmust képei egymásutánjának, érezhető rajtuk, hogy eleven impulzussal követi és tudja követtetni az esemény fonalát.

Egy-egy képtéma változatain nyomon követhetjük azokat a művészi problémákat is, amelyek a szöveg helyes értelmezése kapcsán merültek fel Zichyben. A közvetlenebb hangulat-, és emberábrázolás érdekében megváltoztat bizonyos kompozíciós elemeket, fokról-fokra hatol közelebb az egyes alakok jellemzésében egyéniségük ábrázolásáig. Így fejleszti Tariel üldöztetésének epizódját három változaton, a búsongó vitéz lelkiállapotának passzív megjelenítésétől odáig, amíg a bánatba merülő hősnek, lovának és az üldözőknek egymással ellentétes magatartását a drámai feszültség csúcspontján ragadja meg, és a további cselekmény érzékeltetésére alkalmassá, dinamikussá teszi.

Olykor a rajz és a végleges illusztráció között lényeges eltérést találunk a kép mondanivalója szempontjából. A hősnő, Nesztán várfogságból való kiszabadításának a rajz szerint főszereplői az előtérben harcoló szárnyas ördögök. A reprodukción már ezek az alakok — amelyek elterelték a figyelmet a kiszabadítás és a hősök egymásratalálásának hősies-patetikus jelenetéről — eltűnnek.

Zichy fontosnak tartja, hogy a cselekmény szempontjából stagnáló, de az eposz eszmevilágát eredetien jellemző jeleneteket is illusztrálja. Így például a reménye-éledő, erdőben lovagló Tarielt abban az állapotában ábrázolja, amikor boldog énekére a fák, s az állatok is felelni látszanak. A deklamáló színpadiasságot kerülve nem szemközt ábrázolja a hőst, hanem, a ló vidám vágtatását is érzékeltetve, majdnem hátulról, s csak Tariel karjának széles, szabad lendülésével sejtteti lelkiállapotát.

Az eposz demokratikus alaphangja, forradalmi állásfoglalása legnyilvánvalóbban a szolgálók és uraik viszonyában, ezek emberi egyenrangúságában tükröződik a szövegben. Zichy ezt a visszatérő motívumot Aszmat szolgáló alakjának bensőséges, — s a szöveg szerint is jelentős — ábrázolásával követi. Aszmat gyengéd, hallgatagságában is résztvevő és szeretetével sokszor irányító szerepét Zichy számtalan rajzán változatosan érzékelteti.

Hogy Zichy milyen mértékben törekszik a mű eszmei mondanivalójának követésére, az igen eszméltetően megmutatkozik, ha egyik Rusztaveli-illusztrációját egybevetjük egy hasonló tárgyú Lermontov-illusztrációjával. Mindkét műben szerepel egy repülő alakot ábrázoló rajz. Azonban Lermontové, a Démon, jelképes alak, lázadó „szellem", egy eszme megtestesítője, így hát arcának, mozdulatainak kifejezése és szárnyalása is jelképes. Ezt a figurát Zichy szárnyasan ábrázolja, szemközt repülve, számtalan változaton próbálgatva, hogy arcának meditáló, a végtelen közömbösségtől őrlődő kifejezését, a gondolati tartalmat miként láttathassa. Tekintete szuggesztív, röptében nincsen sietség, s ezzel a mindenütt hontalan, töprengő lélek bolyongását fejezi ki Zichy. Ezzel szemben Rusztaveli hírnök-mágusa egyszerű mesealak, repülésével csupán cselekvést, feladatának varázslatosan gyors végrehajtását kell kifejezni. Ezt az alakot nem szárnyasan, hanem boton lovagolva ábrázolja, zuhanó röptét, útjának szédítő sebességét pedig mesteri skurcban és hátralobogó lepellel jelzi. Mindkét rajzon a táj is a tartalom kiegészítője.

Zichynek magáért a műért, és saját feladatáért való önzetlen művészi lelkesedését nemcsak az mutatja, hogy az illusztrálást ellenszolgáltatás nélkül vállalta, s rajzait a grúz népnek adta, hanem az is, hogy nem igyekezett határt szabni az inspirációnak, amely benne az eposz nyomán támadt. Tizenkét illusztrációt kértek tőle, és Zichy ezt válaszolja :

„Nem tizenkét, hanem harmincnégy vázlatot küldök kiválasztás céljából, hogy aztán mielőbb befejezhessem munkámat. Nagyon boldog lennék, ha beváltottam volna a hozzám fűzött reményeiket, s méltónak találnák illusztrációimat Rusztaveli alkotásához. Én boldog vagyok, hogy segíthettem szép elgondolásuk megvalósításában. Saját elhatározásomból szeretném felhasználni nemcsak ezt a 34 rajzot, hanem az esetleges továbbiakat is. Kis fényképalbumot csináltatok a nyugateurópai országok számára. Így Rusztaveli grúz költő híre és nagysága még jobban el fog terjedni. Kéréssel zárom soraimat : bánjanak illusztrációimmal úgy, ahogy a grúz férfiak bánnak az ártatlan szűzekkel, — gyengéden és kíméletesen."

Zichy Tariel-rajzai kiemelkednek az eddig ismert, és mesterük nevét halhatatlanná tévő illusztrációinak sorából, és bizonyítják, hogy Zichy oeuvrejének felfedezése még korántsem nyert befejezést, mert ma is, halálának ötvenedik évfordulóján, még mindig új ízekkel, grafikájának ismeretlen értékeivel lep meg.

ZICHY MIHÁLY : Tinathin királynő szétosztja kincseit a nép közt

3.)

M.D.K.

Zichy Mihály,festő,1827-1906

Párizsban fakó szineit,keménységét,alig érthető allegorikus,szimbolikus tartalmát,irodalmiságát kifogásolták./Orgia,A rombolás Géniuszának diadala,Nemz. Galéria./.Egy évig itthon.Kelety miatt visszatért Oroszországba.Illusztráció sorozatok:Lermontov,Madách Arany János müveihez.Magyar követői nincsenek.A rajz és akvarell nem vonzotta közönségünket. 498-499.o.

Kampis Antal: A képzőművészetek

A kultura világa.III.köt.A képzőművészetek,a zene, a színház és a film.Minerva.Bpest.1960

Árverési Csarnok Andrássy-aukció
Kat. 205. l.

Zichy Mihály

született 1827, meghalt 1906

183. **Mámor.** Baloldalt szőnyeggel leterített pamlagon hever egy álmában hánykolódó férfi. Körülötte álomalakok: A középen, a tűzhely felett az italt keverő halál szakácsruhában. Mellette Lucifer vörös port hint az italba. Jobboldalt hanyattfekvő majom tölti magába egy üvegből a bort. Hátrább egy másik majom két üveget nyalábol. A halál mögött két férfi verekszik. Az egyik kést döf a másikba. Mögöttük egy szemüveges öreg bort önt rájuk. Baloldalt hanyattfekvő kapálódzó tengeri rák. Ezek mögött mámorosan csókolódzó szerelmes pár és egy lábát a levegőbe emelve fekvő férfi. Színezett szénrajz, 112×158. *(Illusztrálva a XXVIII. táblán.)*

Zick Januarius (?)

született 1734, meghalt 1812

184. **Turbános férfi.** Mellen alul ábrázolt, félig jobbraforduló alak, szőke bajusszal. Fejét visszafordítja. Barna köpenyt visel, ékköves lánccal, fején sárga és zöld selyemből font turbán. Sötétbarna háttér. Vászon, 47×35. *(Illusztrálva a XIV. táblán.)*

II.

TEXTILIÁK

(185—232.)

185. **Falkárpit,** gobelinszövésű, az előtérben füzéres és drapériásdíszű két oszlop, díszkorsóval, pajzzsal és egy majom alakjával, a háttérben parkrészlet. Keskeny, aranyozott fakeretben. Francia, Louis Philippe. *(Illusztrálva a XXXVII. táblán.)*

186. **Falkárpit,** gobelinszövésű, az előtérben két virágfüzéres oszlop függönnyel, díszkorsó és gém, a háttérben kastélyépület parkkal. Keskeny, aranyozott fakeretben. Francia, Louis Philippe. *(Illusztrálva a XXXVII. táblán.)*

187. **Falkárpit,** gobelinszövésű, az előtérben balról fa, jobbról füzérdíszes oszlop, közben virág, hegedű és aranyfácán, a háttérben hegyekkel. Keskeny, aranyozott fakeretben. Francia, Louis Philippe. *(Illusztrálva a XXXVII. táblán.)*

188. **Falkárpit,** gobelinszövésű, az előtérben két oszlop füzérekkel és függönydísszel, kacsa, papagály és váza virággal, a háttérben park közepén oszlopos pavillon. Keskeny, aranyozott fakeretben. Francia, Louis Philippe. *(Illusztrálva a XXXVII. táblán.)*

189. **Gobelin,** antik jelenettel, trónon ülő fejedelmi nőalak mögött három kísérő nőalak sorakozik álló helyzetben. A háttérben hegyes tájkép épületekkel. 266×164 cm. (Fent 20 cm vissza van hajtva.) Faragott fakeretben. Brüsszel, XVII. század.

190. **Gobelin:** Madonna a Jézuskával színes koszorúban, négy sarkában egy-egy kartusban napóra kőlapja. Faragott reneszánszstílusú fakeretben. 137×110. Brüsszel, XVII. század. *(Illusztrálva a XXXVI. táblán.)*

191. **Bársonybrokát,** piros selyembársony alapon keleti hatású indás aranybrokát mustrával, a ráerősített pajzsidomú bársonydarabon gránátalmás mustra. 182×87. Velence, XV. sz.

192. **Bársonybrokát,** piros selyembársony alapon szimmetrikus indás keretekbe foglalt nagy gránátalmás mustrával. (Több darabból összevarrva.) 208×95. Velence, XV. század eleje. *(Illusztrálva a XXXV. táblán.)*

193. **Mustrás bársony,** szőnyegmintát utánoz, piros arabeszkes rajzú tükörrel és lilaalapú, felhősrajzú kerettel. 186×136. Perzsa, XVI. század. *(Illusztrálva a XXXV. táblán.)*

194. **Bársonybrokát,** nagyvonalú, hajlott indák közt, piros alapon, nagy palmettadísszel. 102×119. Florenz, XVI. század eleje. *(Illusztrálva a XXXV. táblán.)*

195. **Kétoszlopos kula imaszőnyeg,** vörös imafülkéjében lecsüngő virágcsokor, zöld boltmezővel, fehér keretében apró stilizált virágok sorakoznak. 120×160 cm. 1700 körül.

196. **Kulaszőnyeg,** barnás tükrében stilizált virágsor, két oldalán stilizált fák és sírkövek sorakoznak, keretében fekete-fehér sávok váltakoznak. 130×185 cm. 1700 körül.

197. **Kula imaszőnyeg,** sötétkék imafülkéjét virágsorok töltik ki, barnásalapú boltmezővel, fehér alapon ismétlődő virágdísz. (Kopott.) 120×178. XVIII. század.

198. **Kulaszőnyeg,** zöld és barna színezéssel, tükrében három sorban stilizált virágok sorakoznak, keretét ismétlődő virágcsokrok töltik ki. 118×190. XVIII. század.

199. **Kula imaszőnyeg,** sötétkék imafülkéjében piros, lecsüngő virágsor, fehéralapú keret sávjában ismétlődő virágdísszel. 117×159. XVII. század vége. *(Illusztrálva a XXXII. táblán.)*

200. **Kétoszlopos kula imaszőnyeg,** barna imafülkével, türkiszkék boltmezővel, sávos kerettel. 122×170. XVIII. század eleje.

201. **Kétoszlopos imaszőnyeg,** vörös arab-boltíves fülkéjében lecsüngő virág, sárgás boltmezőjében lecsüngő indadísz, fölötte kék alapon friez, keretében barnás alapon heráti dísz. 128×152. Jordes, XVII. század.

202. **Barokrajzú jordesszőnyeg,** tükrében fehér alapon kétoszlopos barnaalapú boltív, szőlőindával szegve. 115×190. XVIII. század.

203. **Jordes imaszőnyeg,** kék imafülkéje virágokkal szegett, barnásalapú boltmezőjében stilizált szekfűcsokrok sorakoznak, stilizált virágos, háromosztású kerettel. 144×200 cm. XVIII. század eleje.

204. **Kétoszlopos imaszőnyeg,** vörös imafülkéje patkós ívvel zárul, melyről kannából kinövő szekfű- és tulipáncsokor csüng alá. Világoskék boltmezőjét virágos inda díszíti, sötétkékalapú keretében, hajlott indák közt, palmetták sorakoznak. 128×170. Jordes, XVII. század.

205. **Kétoszlopos imaszőnyeg,** vörös imafülkével boltmezejében, barna alapon virágos indával, mértani rajzú vörös kerettel. 118×160. Jordes, XVII. század.

206. **Jordes imaszőnyeg,** zöldes imafülkével, sávos boltmezője fölött vörös felhőszalagos friez, sávos kerettel. 145×203. XVII. század vége.

207. **Kétoszlopos imaszőnyeg,** fehér fülkével, kékalapú arabeszkes boltmezővel, keretében rószaszín alapon heráti mustrával. 106×136. Jordes, XVII. század.

ZICHY MIHÁLY
2002. őszi

140

140 ▪ ZICHY MIHÁLY (1827–1906)

Núbiai vizipipával, 1862

48 × 30,5 cm
Vegyes technika, pergamen
Jelezve balra lent: Zichy 1862

Kikiáltási ár: 450 000 Ft

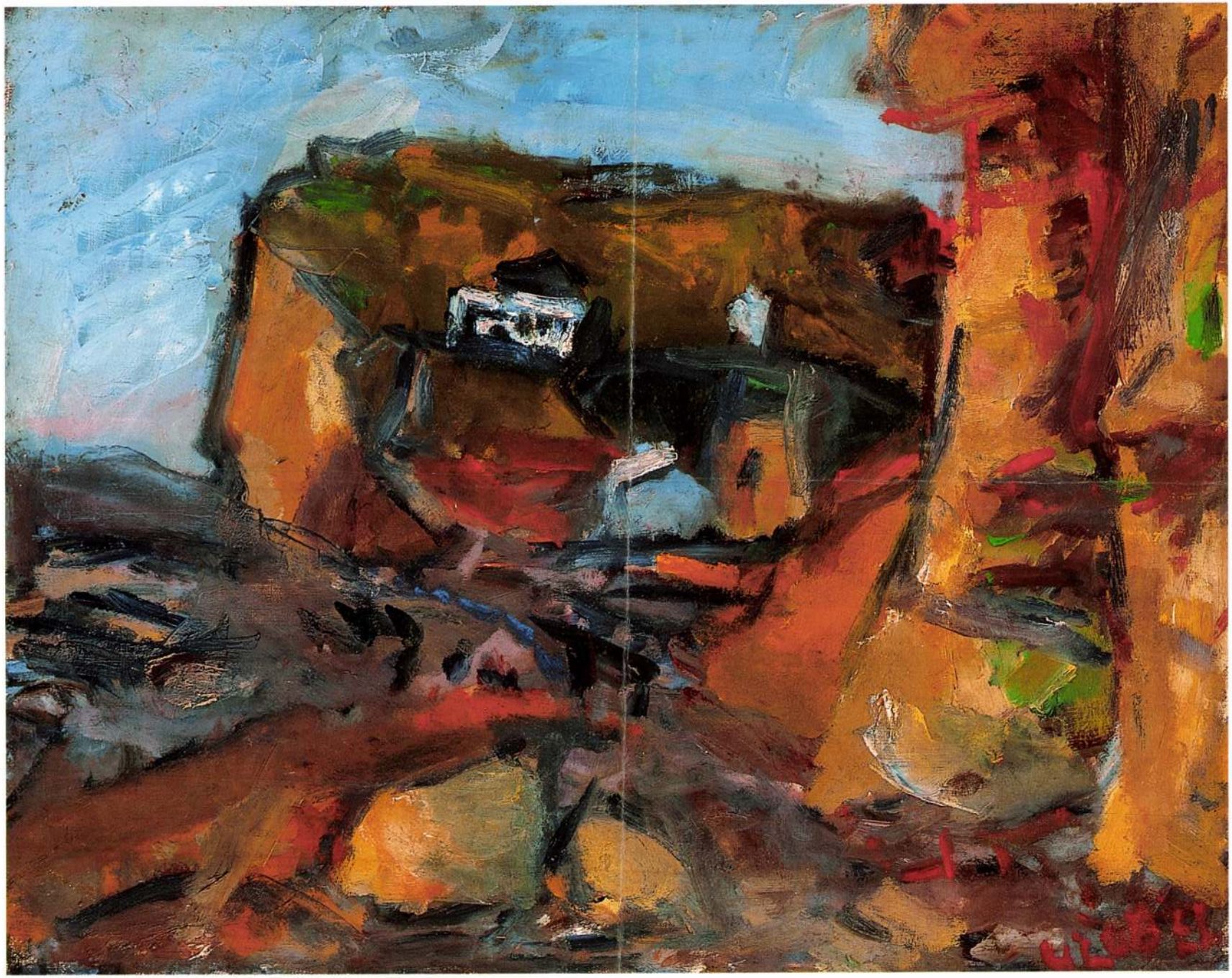

ZICHY MIHÁLY

102

102 ▪ ZICHY MIHÁLY (1827–1906)

Bordal, 1874

22 × 35,5 cm
Diófapác, papír
Jelezve jobbra lent: Zichy jún 1874.
A Jules Riva en souvenir amitié

Kikiáltási ár: 450 000 Ft

103 ▪ RIPPL- RÓNAI JÓZSEF (1862–1927)

Vasárnap délután, 1903 körül

43 × 53 cm
Pasztell, papír
Jelezve jobbra lent: Rónai

Kikiáltási ár: 2 500 000 Ft

Ficky Mihály

Repr.: Anyai fájdalom, –
(A Szépm. Múz. fennáll.-nak 50.
évf. alk.-ból) kerül először
nyilvánosság elé.

Az ötvenéves Szépm. Múz.
kincseiből.

Művelt Kép.
1956. okt. 14.

157. **Derkovits Gyula** (1894-1934)

Este II. (Alkony a mezőn), 1922
Olaj, vászon 84,5 x 81 cm
Jelezve balra lent: Derkovits Gy 1922

Kiállítva:
- Derkovits Gyula festőművész kiállítása, Belvedere, 1922
- Derkovits Gyula gyűjteményes kiállítása, Ernst Múzeum, 1934
- Derkovits Gyula emlékkiállítása, Magyar Nemzeti Galéria, 1965

Reprodukálva:
- Körner Éva: Derkovits Gyula, Budapest, 1968, 71. kép

Proveniencia:
- Egykor Szerb Antalné tulajdona

Kikiáltási ár: 5 500 000 Ft

Derkovits Gyula: Este I. (Alkony a mezőn), 1920.

Lábadozás

1915 tavaszán Derkovits golyótól roncsolt karral és heveny tüdőgyulladással lábadozik Bécs egyik katonai kórházában. Sebesülésének köszönhetően túléli a háborút, de *„bal karja a gondos ápolás mellett is béna marad, tüdejében pedig fészket ver a félelmetes betegség, a tbc."* (Derkovits Gyuláné, 1954, 20.) A háború évei alatt, Bécsben, majd Budapesten, kórházakban, szanatóriumokban és nyirkos albérletekben Derkovits hadirokkantként végre a rajzolásnak szentelheti életét. Témája mi más is lehetne, mint a hátország, a szegénység, a szenvedés és a munka. Grafikai próbálkozásait bátyja biztatására mutatta meg Kassáknak, majd a Népszava kritikusának, Bokányi Dezsőnek, aki Kernstok Károlyhoz irányította az autodidakta művészt. A háború utolsó évét az Erzsébet Szanatóriumban és Kernstok Haris közi szabadiskolájában töltötte. A Haris közben, majd Nyergesújfalun, Kernstok és az akadémikus studírozás hatására már bátrabban próbálkozott aktokkal és bonyolultabb kompozíciókkal is.

Műtermek

A Tanácsköztársaság bukása végett vetett a tiszavirág életű nyergesi festőiskolának. Derkovits visszaköltözött Pestre, de rokkantellátása még egy bérelt szobára sem bizonyult elegendőnek, ezért kezdetben egy fakitermelésen dolgozott, majd Kernstok ajánlásának köszönhetően könyvillusztrációkat készített. 1920-ban feleségül vette Dombai Viktóriát, aki később gyönyörű emléket állított közös életüknek *Mi ketten* című könyvében. Viki nemcsak szerető társat jelentett a festő számára, hanem állandó modellt is, s erre óriási szüksége volt az egyre többet alkotó művésznek. A nyergesi folyóparti idilltől elszakadva Derkovits önerejéből képezte magát tovább. Az olajfestés technikáját jórészt Balló Ede könyvéből sajátította el (*Az olajfestés mestersége*), de sokat tanulhatott festőtársai és barátai műtermeiben is. A legszorosabb barátság Kmetty Jánoshoz fűzte, saját műterem híján többnyire nála dolgozott, s tőle leste el a rézkarcolás fortélyait is. Derkovitsnak először 1921-ben nyílt alkalma nagyobb olajkompozíciók festésére, amikor több hónapra beköltözhetett a külföldre utazó Szobotka Imre műtermébe.

Aktok

A háború idején rajzolt első aktjai leginkább anatómiai tanulmányrajzoknak tekinthetők, de a kompozíció és a helyszín kialakítása már jelzi Derkovits későbbi preferenciáit. 1916-ban a *Fürdő nők*, ill. a *Fürdőzők* címet adta egyes rajzainak, ami a Nyolcak és a Fiatalok által közvetített francia progresszió ismeretét sejteti. Később, a tízes évek folyamán a Derkovits által rajzolt női testek vonalaiban egyaránt felfedezhetjük Nemes Lampérth, Tihanyi Lajos és Uitz Béla hatását, majd 1920 körül egyre több fiatal fiú is felbukkan grafikai lapjain. Az 1920-as évek elején ifjú pályatársaihoz, Szőnyi Istvánhoz és Aba-Novák Vilmoshoz hasonlóan árkádiai idillbe komponálta aktjait. Lehet, hogy mindhármuk szeme előtt a klasszikus nyugalmat modern szín- és fénykezeléssel kombináló Cézanne példája lebegett, de ez inkább az izmusokat klasszicizáló korszellemnek tudható be, mintsem a francia mester határozott követésének.

Klasszicizálás

Az *Este II.* kifejezetten klasszikus kompozíció az előtérben fekvő akttal, a háttér centrálisan elhelyezett figuráival és a keretező növényi motívumokkal. A tájba helyezett, kifinomult pózban heverő akt a korabeli árkádia-festészet jellegzetes motívuma, hasonló aktokkal találkozhatunk Szőnyi vagy Aba-Novák művein is. A mezei munkából hazatérő, szomorúan bandukoló házaspár - különösen a lehajtott fejű, önmagába roskadó férfi - sokkal inkább tekinthető speciálisan derkovits-i motívumnak. A festő által ábrázolt emberpár biblikus asszociációkat kelt (Menekülés Egyiptomba), különösen Derkovits 1921-22-ben festett pietikus képeinek ismeretében. A festmény kékes-zöldes színvilága és fénykezelése Kmetty János korabeli munkáit idézi, aki - a kor szellemében - Cézanne nyomdokain kísérelte meg újraalkotni a múzeumok művészetét modern, kubisztikus eszközökkel, s aki emberségével és művészetével egyaránt példát mutathatott a fiatal Derkovits számára.

Hornyik Sándor

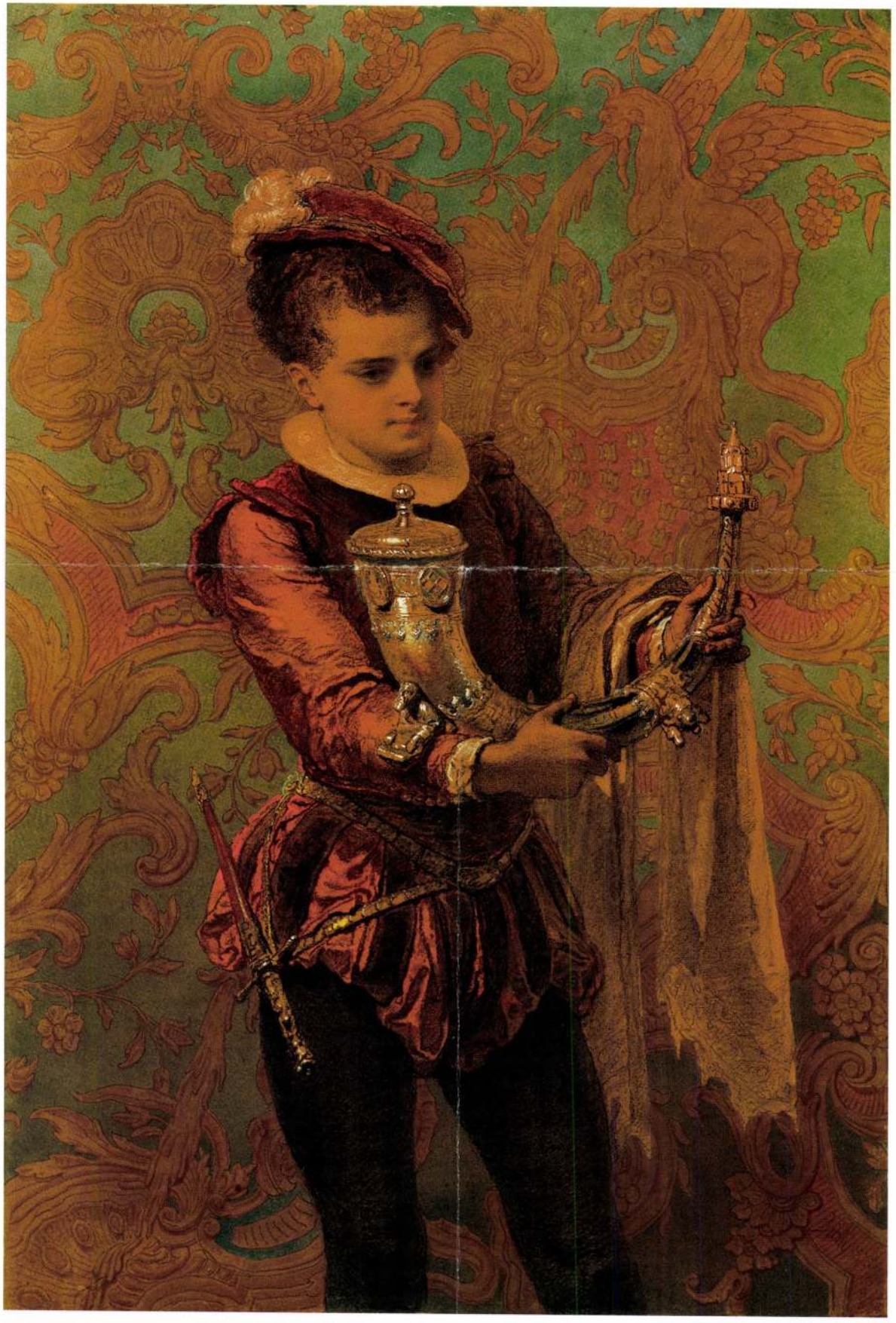

156.

156. **Zichy Mihály** (1827-1906)

Apród ivókürttel, 1875
Szén, akvarell, pasztell, aranyfesték, karton vászonra ragasztva
110x76 cm
Jelezve jobbra lent:
Zichy M. Paris 1875

Védett

Kiállítva:
- Zichy Mihály gyűjteményes kiállítása, Kunstverein, Bécs, 1878.
  Válogatás magyar magángyűjteményekből, Magyar Nemzeti Galéria, Budapest, 1981. 165 sz.

Reprodukálva:
- Válogatás magyar magángyűjteményekből, p. 253.

Kikiáltási ár: 12 000 000 Ft

Zichy Mihály: Önarckép, 1875

A festő

Zichy Mihály, a magyar festészet egyik rendhagyó alakja, már pályája kezdetén eljegyezte magát a romantikával, amelyhez aztán jó félévszázadon keresztül hű maradt. Marastoni Jakab pesti iskolájában kezdte tanulmányait, majd Bécsben, F. G. Waldmüllernél folytatta. 1846-ban *Koporsólezárás*, 1847-ben *Mentőcsónak* című képeivel keltett feltűnést a bécsi és a budapesti kiállításokon. 1847 végén Szentpétervárra költözött, 1859-74 között a cár udvari festője volt. 1875-től öt éven át Párizsban élt, 1880-ban Magyarországon, Bécsben és Velencében dolgozott majd 1881-ben rövid kaukázusi tartózkodás után visszaköltözött Szentpétervárra.

Zichy Mihály párizsi évei

1874 tavaszán Zichy lemondott a cári udvarban ellátott megbízatásáról és rövid magyarországi tartózkodás után Párizsba költözött. Bár ajánlóleveleket nem vitt magával neve nem volt ismeretlen a francia kritikusok előtt: Téophile Gautier már 1858-as oroszországi utazása idején felfigyelt a magyar festőre és hosszú tanulmányt írt róla. (Magyarul Rózsaffy Dezső fordításában olvasható. Bp. 1927.) Ezt utóbb bevette a *Voyage en Russie* című kötetbe, amely Zichy párizsi tartózkodásának kezdetén újra megjelent. Párizsban Zichy rendkívül széles baráti körrel rendelkezett. Tagja volt a *Mirliton* (*Cercle de l'Union artistique*) néven emlegetett művészegyesületnek, neves francia írókkal és kritikusokkal állt kapcsolatban, orosz, lengyel, cseh és belga művészekkel barátkozott, és nem utolsó sorban ő volt a párizsi Magyar Egylet elnöke és lelke.

Berkovits Ilona, művészetének legalaposabb ismerője azt írja erről az időszakról: *Zichy Párizsban eltöltött néhány éve művészetének legdrámaibb s talán legegzaltáltabb korszakát is jelenti.* (Berkovits: 102.) Ekkor festette életművének olyan kiemelkedő értékű darabjait, mint az *Ábránd a festékes láda fölött,* az *Autodafé,* és *A Démon fegyverei*, amelyek, hitet téve az emberi méltóság mellett, egyetemes lázadásra buzdítottak, és mind Párizsban, mind Budapesten megosztották a kritikusok és művészetkedvelők táborát.

Zichy utazásai 1874 - 75-ben. Új hatások festészete alakulásában

1874 őszén, nem sokkal Párizsba érkezése után Zichy Angliába utazott, ahol részt vett a trónörökös skóciai vadászatain. A wales-i herceg, aki már korábban is vendégül látta Zichyt, meghívja, hogy telepedjen le Angliába és figyelmébe ajánl több angol festőt. Noha a monográfusok egyetértenek abban, hogy Zichy mellőzte az ajánlott festők meglátogatását, egyes 1875-ben készült munkáin többek között éppen *Az apród*-on - érzékelhető az angol historizmus hatása.

A következő évben Zichy nagyobb európai körutat tett, és hosszabban időzött Belgiumban is. Itt ismerte meg Antoine Wiertz szuggesztív erejű festészetét és figyelt fel arra a sajátos technikára, mely, mint írja *valamiféle átmenet a közönséges akvarell és az olajfestés között* (Zichy levele Tolsztoj grófnéhoz, közli Berkovits, p.106.). Párizsi éveiben a legtöbb, úgynevezett akvarellje ezzel a vegyes technikával készült.

Az apród

Feltehetően a skóciai vadászatokat ábrázoló sorozat egyik darabja lehet. Különleges értéket ad a műnek a preraffaelita művészet hatására utaló dekoratív háttér. Mint szignója is jelzi, a mű 1875-ben készült és elképzelhető, hogy szerepelt a *Mirliton* valamelyik tárlatán. Bizonyosan tudjuk viszont, hogy egyike volt az 1878-as, Bécsben, a Kunstverein által rendezett gyűjteményes Zichy-tárlaton bemutatott daraboknak. Ez a kiállítás 1878 február-április között volt nyitva és komoly sikerrel zárult, mind művészi mind anyagi téren. Itt kelt el *Az apród* is, 600 forintért, ami akkor elég jó árnak számított.

A sokáig ismeretlen helyen őrzött kép nem sokkal az 1981-es kiállítás előtt került elő. Azóta a Zichy-életmű egyik ismert és jelentős darabja.

(o. u.)

ZICHY MIHÁLY

SZINKRÓL SZINRE

101.o.-102.o. 45.o.
62.o.
71-72.o.
74-78.o.
83.-84.o.
89-90.o
95.o.-96o.

Nem tudni, mi lesz nálunk,

élünk, mindig tárt karok fogadjá

 Mindkettejüket mindketten s

 szeretettel

Fülep

ZICHY MIHÁLY

SZÍNPAD SZÍNHÁZ

41.0.

kességet. Nekem ugyan ki fog ju
pillanattól, amikor a gyerekein
nap ki fog derülni, mi lesz az
bennem, mert hiszen nem érzem
sult vagyok, fantáziátlan, nem
hülyén és bénultan csinálom to
közben közeledik az ismeretlen
izgatni ezekkel a dolgokkal, d
egyszer, ha lesz rá még idő és
meritő levelet. Higyje el, hog
magyar, hogy mindig, őszintén
dig és igazán csak eszköznek t
komolynak tartott és érzett cé
korom óta ugyanugy és ugyanazt

74 ▪ MÉSZÖLY GÉZA (1844–1887)

Alföldi tanyarészlet, 1880 körül

29 x 49,5 cm
Olaj, vászon, kartonon
Jelezve jobbra lent: Mészöly
Hátoldalán: Gr. Almásy-Teleki Éva Művészeti Intézete aukciós címkéje

Kikiáltási ár: 3 500 000 Ft

KIÁLLÍTVA ÉS REPRODUKÁLVA
A Magyar Királyi Postatakarékpénztár Árverési Csarnokának
1933. májusi aukcióján, 498. kép

IRODALOM

Roboz István: *Mészöly Géza Surdon.* Képzőművészeti Szemle, 1880, 44-45.
Jalsoviczky Károly: *Mészöly Géza.* Szépművészet, 1942/7. 159-168.
Rajnai Miklós: *Mészöly Géza 1844–1887.* Budapest, 1953.
Bodnár Éva: *Mészöly Géza.* Budapest, 1985.

Mészöly Géza itt bemutatott tájképe művészetének valamennyi olyan stílusjegyét magán viseli, amely joggal sorolja őt a magyar tájképfestészet megújítói közé. Szemben az id. Markó Károly nevével fémjelzett akadémikus ideáltájképfestészettel Mészöly tárgyválasztása nélkülöz minden heroikus, történeti elemet. Tárgya mentes a szimbolikus utalásoktól, nincs története és nincs erkölcsi tanulsága és nem törekszik a távoli múltba vesző aranykor felidézésére sem. Düledező viskói a jelen pillanatának kiragadott részletei, szépségük és értelmük puszta jelenlétükből fakad. Mészöly témáinak – akadémikus értelemben – „festőietlen" hétköznapisága kezdetben zavarba ejti a kortársakat, de újszerű megközelítésében a műértő közönség hamarosan felfedezi a pátoszmentes természetesség és személyesség értékeit. Míg a Markó-tanítványok (Ligeti, Telepy, Brodszky) a hazai táj heroikus felmagasztalásán munkálkodnak, Mészöly – majd nyomában Munkácsy, Paál, Spányi, Aggházy – a magyar vidék emberközeli, nyugodt harmóniát sugárzó képét dolgozzák ki. Mészöly az akadémikus tájfestészet tárgyi toposzaival együtt festésmódjában is szakít az elődök gyakorlatával. Kompozícióinak hangsúlyozottan aszimmetrikus, nyitott szerkezete jelzi, hogy az ábrázolt motívum csupán kiragadott részlete a nagy egésznek. Így a táj teljességének megszerkesztett képét felváltja a folytonosan változó természeti látványt megragadó „impressziók" sorozata, az akadémikus részletező rajzosság pillanatnyi benyomásokat rögzítő színfutamokká oldódik.
Az *Alföldi tanyarészlet* hosszúkás, elnyújtott képformátuma Mészöly gyakran alkalmazott kivágata, amely különösen alkalmas a táj panorámikus távlatának megragadására. A horizontvonal – szintén a mészölyi szerkesztésmódnak megfelelően – valamivel a középtengely alá kerül. Ily módon létrejön a képsíknak az a három, csaknem egyenlő vízszintes sávra tagolt felépítése, amely Mészöly csaknem valamennyi hasonló formátumú tájábrázolását jellemzi.
A tárgyi motívumok a középvonaltól az egyik képszél felé közeledő, egy térbeli ívet alkotó elrendezése szintúgy egy jelentős műcsoport sajátja. Közülük képünkhöz legközelebb a *Táj szélmalommal (Részlet Szentiványról)* áll (Bodnár, 1985. 24. kép).
A Magyar Nemzeti Galéria gyűjteményében található festmény nem csak szerkesztésmódját, hanem részleteit tekintve is analógiaként szolgál: az *Alföldi tanyarészlet* széles ecsetkezelése, az előtér füvén és a kunyhók szalmatetején megfigyelhető barna színek gazdag tónusainak akvarellszerűen áttetsző, oldott együttese az 1880 körüli időszak több művén is felfedezhető.
A fentebb említett festmény mellett ide sorolódik az 1879-re datált *Major (Tanya)*, a Műcsarnokban 1881-ben kiállított *Szegény utazó család* vagy a szintén 1880 körüli *Falu vége* (Bodnár, 1985, 16-19. képek).
Az 1880 körüli időszak különösen harmonikus periódus Mészöly életében. 1877-ben nemzetközileg is elismert művészként érkezik haza Münchenből. Rövidesen képeinek egyik legnagyobb gyűjtője, gróf Zichy Ödön ajánlja fel surd-zárkányi kastélyát Mészölynek, aki 1879 őszétől egy éven át élvezi a műpártoló gróf vendégszeretét. *„Nagyon jó kezekben vagyok most, igen jól érzem magamat, festek sokat meg vadászunk, este pedig be jön virágos szobámba Ödön s együtt beszélgetünk"* – írja egy levelében Mészöly (Jalsoviczky, 1942, 165.) Ebben az időszakban a Somogy megyei birtok mellett Mészöly Péthen, Nádasladányban, majd 1881-ben Zichy Jenő meghívására a szentiváni kúriában dolgozik.
Az 1879 és 1881 közötti éveket kis méretű tájképek, falusi életképek jellemzik. E körbe illeszthető az Alföldi tanyarészlet, amely annak ellenére, hogy emberi alakok nem jelennek meg rajta, mégis bensőséges, emberlakta táj benyomását kelti.

MS

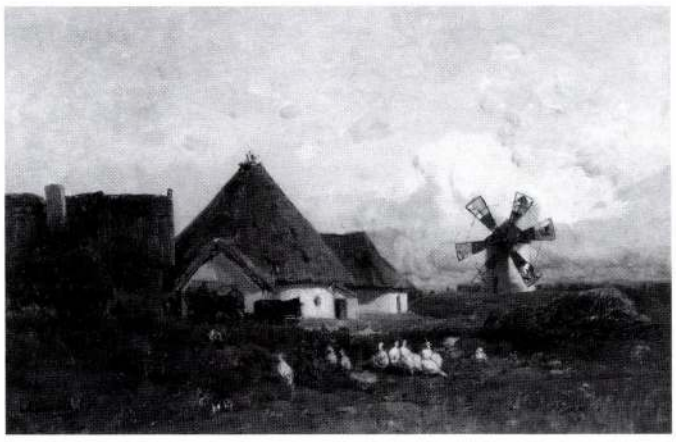

Mészöly Géza:
Táj szélmalommal, 1880 körül
20,5 x 32,3 cm, olaj, fa
Magyar Nemzeti Galéria

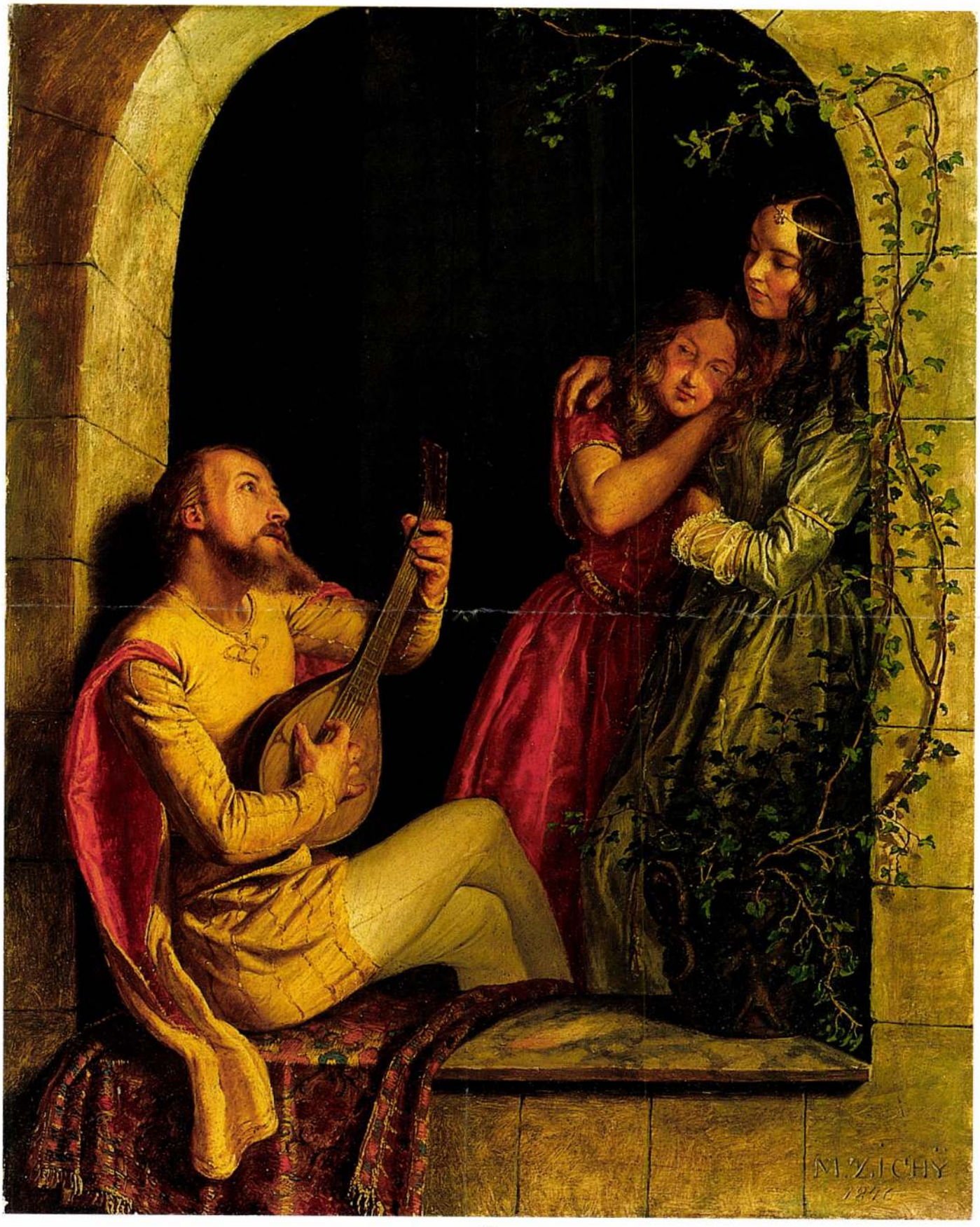

73

73 • ZICHY MIHÁLY (1827–1906)

A trubadúr, 1846

55 x 44,5 cm
Olaj, vászon
Jelezve jobbra lent: M. Zichy 1846.
MNG 9237

Kikiáltási ár: 11 000 000 Ft

KIÁLLÍTVA
Az Ernst-Múzeum Aukciói, XLV. 1930. november, kat. sz. 514. (repr. IX. tábla)

IRODALOM
Lázár Béla: *Zichy Mihály élete és művészete.* Budapest 1927 (repr.: 4. kép)
Berkovits Ilona: *Zichy Mihály élete és munkássága.* Budapest 1964. (23.)

Zichy Mihály 1844-től kezdve a bécsi biedermeier legjelentősebb mesterénél, Ferdinand Georg Waldmüllernél tanult. Waldmüller nagyon szerette Zichyt, s 1845-ben nyitott magániskoljában Zichyt korrepetitorként alkalmazta, sőt 1847 nyarán az orosz Katalin nagyhercegnő mellé maga helyett Zichyt, mint legkiválóbb tanítványát ajánlotta rajztanárnak. Zichy kiváló és virtuóz rajzkészsége, jellemábrázoló ereje már a Waldmüller mellett töltött években megmutatkozott, s első kiállított munkáin, mint pl. A haldokló lovag, vagy a Koporsóba zárás című munkákon is épp ezeket dicsérte a kritika. Bár Waldmüller életképein a *Trubadúréhoz* hasonló historizáló jelleg soha nem figyelhető meg, Zichy már Waldmüller mellett is több hasonló munkát festett. A bortól lelkesedő lovag, vagy A haldokló lovag elképzelésünk szerint a középkor világába helyezett zsánerkép lehetett. Az 1846-ból datált *Trubadúr* ebből a meggondolásból akár még Bécsben is készülhetett, egykorú kiállításának azonban nincs nyoma. A téma egyébként már korán foglalkoztatta Zichyt, erre utal egy naplójában feljegyzett képcím az 1844-ben festett *Nevető trubadúrról.* E mű hollétéről nincs tudomásunk.
Ha témájában nem is, a kompozíció, s az éles világítási effektusok tekintetében Zichy műve nagyonis mesterének stílusát követi. A képsíkkal párhuzamos ablaknyílásba helyezett jelenet kompozíciós sémáját – mint sok más egyebet is – Waldmüller a 17. századi holland zsánerfestészetből kölcsönözte. Például Gerard Dou, Samuel van Hoogstraten hasonló kompozíciói, az úgynevezett „Nisstuk"-ök, vagyis „Fülkeképek" hatása már Waldmüller olyan korai művén megfigyelhető, mint a *Négyéves E. grófnő arcképe szőlőindás ablakban* (1821).
Zichy kompozíciós megoldása bizonyosan ezt a Waldmüller által az 1820-as években feleleventett hagyományt követi. Szintén Waldmüllerre vall a motívumok erős, színpadi hatásokra emlékeztető megvilágítása is.
A *Trubadúr* szokatlan kompozíció Zichy életművében. A művész monográfusa szerint (aki szerint a mű Bécsben készült) *Zichy korai munkái között ez az egyetlen, amelyen a szerelem témáját, a dalban, a muzsikában kifejeződő eszményi szerelmet festette meg. De e lágy lírai motívumok festését hiába keresnénk Zichy további bécsi alkotásai között. A művész ehelyett inkább továbbra is, és egyre fokozottaban, a tragikus emberi érzelmek, fájdalmak kifejezésére törekszik. Zichynél már ekkor, fiatalon jelentkezik a derűs életképek festése helyett a mély emberi tragédiák, a szenvedés ábrázolása."* (Berkovits, 23).
Zichy életében nagy élményt jelentett 1846-os, négy hónapig tartó itáliai utazása, melynek egy részét Waldmüller társaságában töltötte el. Itáliai tanulmányútjáról készült feljegyzései elvesztek, így az ott készült munkáiról is csak feltételezéseink lehetnek. A most kiállított *Trubadúrról* elképzelhető, hogy a mű itáliai élményeinek egyik festett dokumentuma. Lázár Béla idézi Zichy 1846-os, bátyjának írt útibeszámolóját, melyből kiderül, hogy Zichy itáliai kalandjai közepette megismerkedett, s „mulat"-ott egy szép olasz nővel (Lázár, 1927. 26.). Feltételezhető, hogy tán a szép olasz nővel való kalandja is motiválhatta, hogy festészetében most először a szerelmet, ráadásul a tiszta, lovagias szerelmet örökítse meg. Nem kizárható tehát, hogy a *Trubadúr* nem Bécsben, hanem Itáliában készült, s így nemcsak témájában jelent újdonságot a művész életművében, hanem történetileg is fontos mű, hiszen Zichy itáliai útjának eddig ismert egyetlen festészeti emléke.

G. B.

Zichy Mihály:
Mentőcsónak, 1847
135 x 190 cm, olaj, vászon
Magyar Nemzeti Galéria

Ferdinand Georg Waldmüller:
E. grófnő arcképe szőlőindás ablakban, 1821
68 x 55 cm, olaj, vászon
magántulajdon

55 • MATTIS TEUTSCH JÁNOS (1884–1960)

Érzet

29 × 36 cm
Olaj, karton
J. j. l.: MT
Kikiáltási ár: 3 500 000 Ft

IRODALOM:

Hevesy Iván: Képek, szobrok. Jelenkor. 1918/3–4. 106–107.

Hevesy Iván: Máttis Teutsch János. MA, 1918/11. 129.

Hevesy Iván: Máttis Teutsch János. Nyugat, 1923 július 1., 1938–1943.

Banner Zoltán: Mattis-Teutsch. Bukarest, 1972.

Szabó Júlia: Máttis Teutsch. Budapest, 1983.

Majoros Valéria: A költő Mattis Teutsch. Ars Hungarica, 1994/1., 155–159.

Majoros Valéria: Mattis Teutsch. Budapest, 1998.

„Amit ő csinál az tiszta líra, tiszta érzékszuggerálás. Mert Máttisnál az érzés a fontos nem a vízió. A vízió a maga naturális formáival csak eszköz lehet érzései kifejezésére. Igy a dolgokról vett formák is csak eszközök, éppen azért nagyon önkényesen bánik el velük, minden naturális karakterüktől megfosztja őket: a természet reális formáiból absztrakt művészi formákat teremt, amelyek így már nem tárgyak szimbólumai, hanem érzések kifejezői" – írja Mattis Teutsch János művészetéről Hevesy Iván 1918-ban. A kortársakat erősen foglalkoztatta a kérdés, mi látható a brassói művész képein. Annak ellenére, hogy már az 1918-as kiállítás látogatói is tudhattak egyet s mást az egyetemes művészet területén végbement változásokról, nem is szólva a ma emberének edzettségéről, ez a kérdés ma is megfogalmazódik a képek nézőiben. Bár absztrakt művek esetében nem logikus egy szavakkal kifejezhető tartalom megjelölése, Mattis Teutsch festményei azt az érzést keltik nézőikben, hogy nem csupán dekorativak, mondanivalóval is bírnak. Oly erősen sugárzik ez a képekből, hogy egyetlen kritikusuk sem tudott megszabadulni a kényszertől, hogy ne keresse a tartalmat bennük. A legautentikusabb választ Hevesy Iván fogalmazta meg a MÁ-ban. *„Máttis Teutsch művészete elszakad a természettől, a matériától és egészen szellemi lesz, hogy a lelket fejezze ki. A lelket, a lélek mozgását, lüktetését, dynamizmusát, mindazt a sokszerű és sokirányú hullámzást, ami benne az impresszió nyomán megindul. Szavakban nagyon nehéz volna megformulázni, hogy melyek azok az érzések, melyek képeinek tartalmát adják. Ha ilyen primitív általánosságú fogalmakkal akarnánk őket megjelölni, mint: bánat, öröm, vágy, izgalom, nyugodtság stb. nem sokra mennénk, mert éppen azt nem mondanánk ki ezekkel a szavakkal, ami azokban az érzésekben, vagy helyesebben érzetekben eredeti és egyetlen. Mert ez az érzés-festészet, nem holmi naiv allegorizálás, hanem a belső érzetállapotok közvetlen expressziója abszolut festői eszközökkel. Közeli rokonságban van a zenével, tartalmilag is, formailag is analog vele. Csakhogy Mattis nem hangokkal muzsikál, hanem színekkel és vonalakkal"* – olvashatjuk Hevesy összegzését.

Hevesy még nem képcímként hozza az érzet szót, de később néhány festményt a művész ezzel a címmel különített el a többitől. Egy Hevesynek küldött leveléhez csatolt képjegyzékben az 1919-ből való műveknek a következő címeket adta: *„Tisztaság, Hideg mozgások, Álom, Téli-érzet, Őszi érzet"*. (MTAK Kézirattár, Ms 4512/130) Miután a művész igen ritkán írt dátumot festményeire, oeuvre-jéből nem könnyű kiválogatni az 1919-ben készített műveket. Ráadásul az sem biztos, hogy csak az 1919-es év termésében találni *Érzetek*et, hiszen Hevesy említett kritikája 1918 novemberéből való, annak bizonyságaként, hogy már az 1918-as MA kiállítás anyagának nagyobbik részét a „tisztán absztrakt" *Érzetek* adták.

A művészi oeuvre-ben tudomásunk szerint egyetlen olyan mű sem maradt fenn, amelynek hátoldalán az érzet szót olvashatnánk. Hogy mégis el tudjuk különíteni ezeket a festményeket a többi absztrakt képtől, újra Hevesy írásaihoz kell fordulnunk. Hevesy Mattis Teutsch két legjelentősebb sorozatát az *Érzetek*et és a *Lelki virágok*at már minősítésben is elkülöníti. Az *Érzetek* szerinte expresszionista, a *Lelki virágok* pedig abszolut képek. Az előbbiről szólva Hevesy az „ölelve hajló, hullámzó vonalakat", a „koncentrikus kompozícióformát", „a színek központos rétegződését" említi, amely az itt látható festményt is jellemzi. „A perifériákon csengő hideg szinek befelé folyton forrósodnak, hogy a kép széles centrummezője a pirosban és lilában ragyogó ölelkező alakok körül égő naracsszinekben sugározzon" – írja le Hevesy az egyik *Érzet* festményt, nem feledkezve meg a tartalomról sem, amelyet az „odaadás"-ban, az „erotiká"-ban találhatjuk meg.

Egy újabb *Érzet* felbukkanását ovációval kell fogadnunk, hiszen nem gyakoriak e sorozat darabjai a műkereskedelemben. Azt nem mondhatjuk, hogy még ritkább a most előkerülthöz hasonló színvonalú kép, mert az *Érzetek* egytől egyig Mattis Teutsch fő művei közül valók. Hogy igazán közel kerüljünk az *Érzetek*hez, a művész lírájához, a zenéhez kell fordulnunk. De közelebb hozhat a festmények világához a költészet is, mint Radnóti Miklós 1929-ben írott *Meditáció* című költeményének sorai:

Most már elhiszek mindent csöndben:
éjjel Mondschein szonátát és Áve
Máriát hallgattam egy szál
csöpögő gyertya mellett, – az
ablakon át fények feszültek a
falra furcsán, – imára kulcsolt
szivvel és kezekkel ültem, – ave,
ave! – a gyertya is tövig ég majd,
de a kedves keze mégis szép,
hosszú, keskeny, úgy szeretem
és ül rajtam a szerelem
mint régi templomok falán
fehér szentek fején megülő
fényesszemű és szelíd galambok.

dr. Majoros Valéria

ZICHY MIHÁLY

53

53 ◆ ZICHY MIHÁLY (1827–1906)

Álom

32,5 × 23,5 cm
Akvarell, papír
J. j. l.: Zichy
Kikiáltási ár: 420 000 Ft

54

54 ◆ ZICHY MIHÁLY (1827–1906)

Úrnő és inas

34,5 × 25 cm
Akvarell, papír
J. j. l.: Zichy
Kikiáltási ár: 200 000 Ft

155 ▪ ZICHY MIHÁLY (1827–1906)

Bacchánsnő, 1872

126 × 100 cm
Olaj, vászon
Jelezve balra lent: Zichy 1872

Kikiáltási ár: 5 500 000 Ft

PROVENIENCIA
1958–1964 között a Magyar Nemzei Galéria letétjében

KIÁLLÍTVA ÉS REPRODUKÁLVA
Az Ernst-Múzeum aukciói, XXXIII. 1926. december, Jászai Mari hagyatéka, 882. tétel (reprodukálva XV. tábla)

IRODALOM
Lázár Béla: *Zichy Mihály élete és művészete.* Budapest 1927
Berkovits Ilona: *Zichy Mihály élete és munkássága.* Budapest 1964. 357.

Zichy Mihály *Bacchánsnő*je több szempontból is fordulóponton áll a festő életművében. 1872-ben készült. Abban az évben, melynek javarészét Zichy a cári udvartól távol, Nyugat Európában töltötte. Zichyben ekkoriban fogalmazódott meg a cárnál való felmondás gondolata, s az Oroszországból való elköltözés egyre kényszerítőbb parancsa. Ugyanakkor nemcsak kronológiailag, hanem tematikusan is két korszak határán áll a mű. Zichy életművében az 1870-es évektől új témák fogalmazódnak meg. Nemcsak egy nyílt társadalom-, történelem- és valláskritikai hang jelenik meg ebben a korszakban Zichynél, hanem az 1850-es évektől művelt erotikus rajzművészete is a a klasszikus, akadémikus formák felé finomodik. Természetes, hogy az a fajta rafinált erotikum, a testiségnek, a szexualitásnak, sőt a társadalmi megítélés szerint illetlennek minősített bizonyos szexuális érintkezési formáknak az ábrázolása, amely Zichy rajzművészetében a legmagasabb művészi fokon, s mindig a jó ízlés határain belül (értsd: a pornográfia határain innen) jelenik meg, csak az intimebb grafikai műfajokon belül érvényesíthető. Zichy erotikus rajzai nem nagyíthatóak föl a *„nagy"* festészet méreteire. Az intimitások ábrázolása intim műfajt kíván. Ugyanakkor a klasszikus festészetben is megvolt az erotikus tartalmú ábrázolásoknak a létjogosultsága és illő megjelenési formája. Egyrészt a szimbólumok és allegóriák nyelvén, másrészt pedig az antikvitástól örökölt formai repertoárban. A bacchánsnő, mint képi motívum tulajdonképpen nem más, mint a féktelenül tobzódó testiségnek, az ösztönök által vezérelt nyers érzékiségnek akadémikus értelemben is *„szalonképes"* kifejezési formája. Zichy nagy bacchánsnő-kompozíciói (mint pl. a *Priaposz szobrának megkoszorúzása*, 1875) javarészt az 1870-es években jöttek létre.
A jelen kép átmeneti stádiumban van Zichy addigi túlnyomóan grafikusi munkássága és a nagy, többméteres aktos-kompozíciói (mint a már említett *Priaposz*-kép, vagy a *Hulló csillagok*) között. A *Bacchánsnő*n is nagyon erős a figura, s motívumok grafikai megformálása. A színezés is óvatosan kerüli a vad kontrasztokat, s a pasztózusabb ecsetkezelést. Kék–fehér–vörös skálán mozog a színkompozíció, melynek középső régióját a bacchánsnő érzékien elnyújtózó testének fehérsége uralja.
A kép, amelyet 1926 decemberében Jászai Mari hagyatékával együtt árvereztek el az Ernst-Múzeumban (reprodukcióját a katalógus is közölte), Zichy szép hozzájárulása a reprezentatív aktfestészet műfajához, egyidőben Lotz, Székely, Szinyei, vagy Benczúr hasonló tartalmú képeivel.

Bellák Gábor

François Boucher: Vénusz lefegyverzi Ámort
96,5x82,5 cm, olaj, vászon
magántulajdon, New York

Benczúr Gyula: Bacchánsnő, 1881
212x128 cm, olaj, vászon
Magyar Nemzeti Galéria

154

155

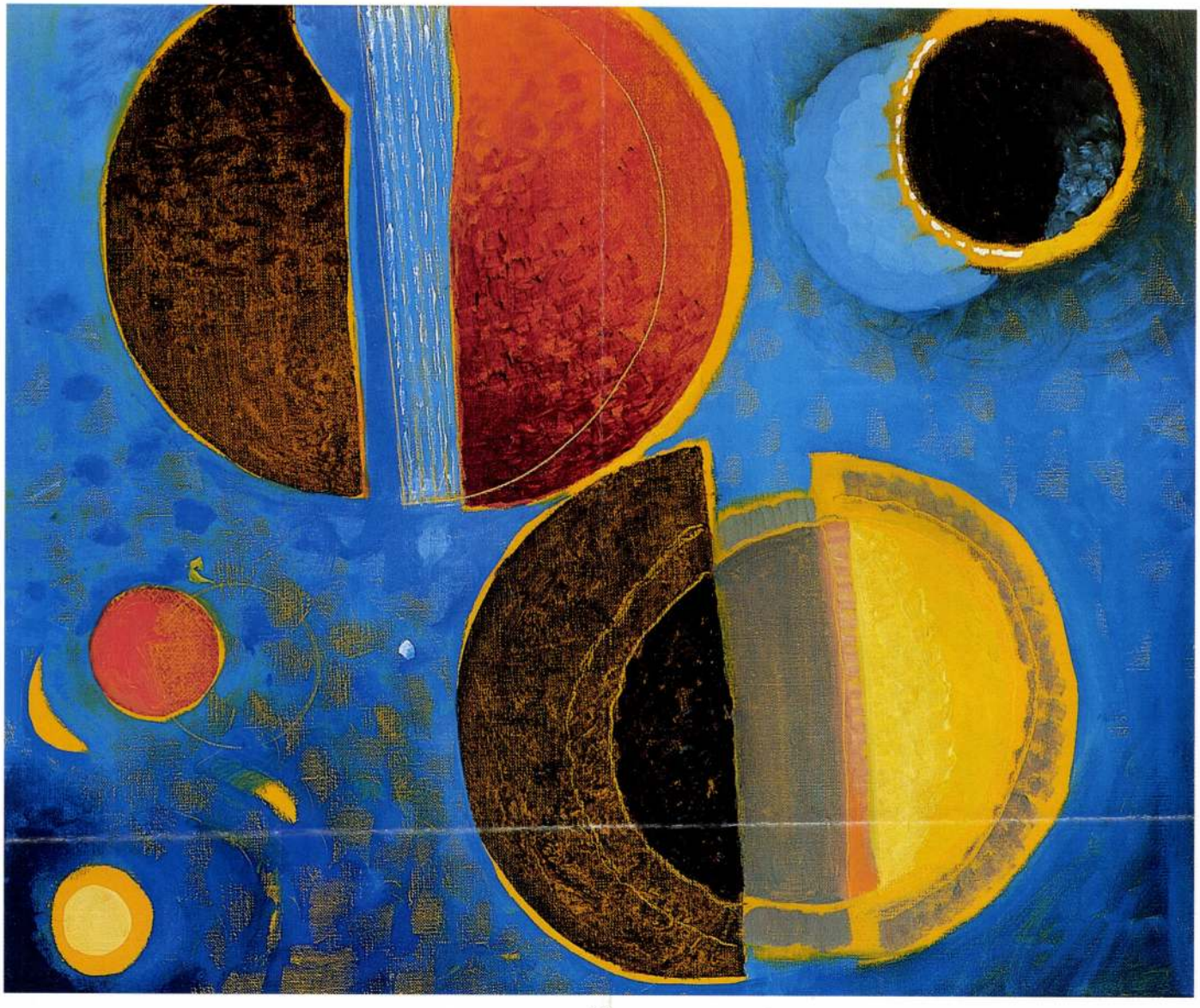

156

156 ▪ GYARMATHY TIHAMÉR (1915–)

Kék kozmosz (Hasadás)

50 × 60 cm
Olaj, vászon
Jelezve hátoldalán: Gyarmathy Tihamér 9/88 „Hasadás"

Kikiáltási ár: 360 000 Ft

157 ▪ EF ZÁMBÓ ISTVÁN (1950–)

Hideg a melegnek

120 × 60 cm
Olaj, kartonra kasírozva
Jelezve balra lent: ef Zámbó 87

Kikiáltási ár: 350 000 Ft

Hét sovány tehén

Történelmünkben az első sikeres közgazdász minden bizonnyal Jákob fia József volt, ügyes álomfejtésével meg még ügyesebb döntéselőkészítő javaslataival. Manapság igazán nincs hiány álomfejtő közgazdákban, de valahogy nem olyan egyértelműek és plasztikusak, mint az eszes zsidó ifjúé volt.

Éppen egy éve jelent meg egy kitűnő tanulmány a Magyar Tudományban. Farkas Péter azt fejtegette itt, miként feszülnek egymás ellen a különféle, egyenként igen meggyőző, olykor a legmagasabb díjakat is elnyerő makrogazdasági elméletek. Hogyan mondtak csődöt a keynesi, majd az azt megújítani szándékozó modellek, éppúgy, mint azok, amelyek ezek teljes elutasításán alapulnak. „A polgári közgazdaságtan új »paradigma« eljövetelére vár” – állítja Farkas. Csakhogy addig sem ártana, ha ezt a globálisan összefonódott, sokszorosan hurkolt, visszacsatolásokkal teli világgazdaságot stabilizálni lehetne.

Ez az írás még nem elemzi, hogy a New York-i tragédia milyen változásokat hozhat a világgazdaságban. Míg el nem ül a hatalmas por- és füstfelhő, nem is láthatunk világosan. De a világgazdaság már a terrortámadás előtt is mutatott baljós jeleket.

Nálunk még talán távolinak tűnnek ezek a jelek, de nehogy megint azt higgyük, hogy hozzánk „nem gyűrűznek be” a hatások! Persze, néhány hónappal a választások előtt senki sem mer beszélni a közelgő veszélyekről. Legalábbis én még nemigen olvastam-hallottam olyan elemzéseket – sem kormány-, sem ellenzéki oldalról –, amelyek sorra vennék a várható folyamatokat és következményeket meg a lehetséges intézkedéseket arra az esetre, ha az eddigi kövér és szép teheneket elnyelnék az ösztövér és rút tehenek. Így csak reménykedhet az outsider átlagpolgár, mint magam is, hogy csendben azért készülnek a forgatókönyvek a belátható néhány évre, a magyar gazdasági (és a velük szorosan összefüggő társadalmi) folyamatok kezelésére.

Sajnos a közelgő veszélyekre intő jelek sokasodnak. Az Európai Unióban a gazdasági növekedés 2001-ben nem éri el átlagosan a 2 százalékot. Kontinensünk legerősebb országában, Németországban mindössz

miközben erősödnek a populista irányzatok (mint mindig ilyen helyzetekben). Ázsia kis és közepes tigriseit a csúcstechnikai termékek iránti kereslet drámai visszaesése rengeti meg. A korábbi eminens tanuló, Japán gazdasága pedig, a telekspekulációs buborék kipukkanása óta, nem képes magához térni, amit a sorozatos bankcsődök és a lakossági fogyasztás visszaesését kísérő áresések is jeleznek.

SZENTGYÖRGYI ZSUZSA

„Okos politikusok, okos (köz)gazdák már most figyelnek, hátha egyszer csak nálunk is ösztövér és rút tehenek lépnek ki az idő folyamából.”

Talán nem is meglepő, hogy a „szegényház” egészen jól tartja magát, legalábbis, ami a gazdasági növekedést illeti. Miközben Japánban mínusz félszázalékos a GDP-változás előrejelzése (tavalyhoz képest), addig Kína 7, India több mint 5,5, Oroszország 4 százalék körüli értékkel dicsekedhet. No persze, ne feledjük, minél kisebb a bázisérték, annál könnyebb viszonylag nagy növekményt elérni! De mégis, itt van Lengyelország a maga várható 3,5-3,8 százalékos, impozáns erősödésével. És hazánk, amely ugyan soha nem érte el a Fidesz-politikusok által a választási kampányban beígért 7 százalékos növekedést (hála istennek, mert egészségtelenül túlfűtött gazdaságot jelentett volna), de azért, az előrejelzések szerint, idén 4-4,5 százalék lehet a növekedés.

Ámbár a szelek kezdenek nálunk is keményen süvölteni. A minap olvastam egy kicsinyke hírt, jól eldugva a lap alján: Költségcsökkentés a Videotonnál. Nem tudunk meg sokat belőle, csak sejteni lehet: nagy elbocsátások várhatók. Ahogyan egyenesen drámai mértékűek az elbocsátások a világ leghíresebb, hatalmasnak és tőkeerősnek tartott, a piac jelentős hányadát uraló vállalatainál. Telekom- és dotkom-cégek, számítógépes alkatrész- és rendszergyártók meg szolgáltatók, légitársaságok, bankok, biztosítók, újabban autógyárak és hozzájuk kapcsolódó beszállítók is sorra jelentik be, elbocsátanak embereket. Méghozzá nem néhányat, hanem ezrével, tízezrével számítható egyetlen cégnél a menesztettek száma. A kiebrudaltak jelentős része alsóbb szinten dolgozik ugyan, de bizony egyre több már közöttük a magasabb képzettségű és beosztású szakember. A nagy elbocsátási hullám nem csak („nem csak”?!) emberi, családi válságokkal jár, hanem a fogyasztást, az amúgy is szűkülő keresletet is tovább apasztja.

Sok oka van a mostani recessziónak, itt csak kettőre mutatnék rá, nagyon röviden. Az egyik valószínűleg abból adódik, hogy kifulladt, telítődött a kilencvenes évek nagy társadalmi átalakulásából, a Szovjetunió szétbomlásából és táborának rendszerváltozásából adódó piacbővítés és erőforrás-szivattyúzás folyamata. A másik a high-tech iparok megtorpanásából következik. A felfutás túl gyors volt, az egymás sarkát taposó újdonságok hasznát sem a hétköznapi ember, sem a gazdaság egységei nem tudták feldolgozni. Mint a kígyó, amely belepusztul, hogy egyetlen falásra túl nagy állatot nyelt el. Egyszerűen nem lehet megtanulni, megérlelni, maximális hatásfokkal hasznosítani a mindig újabb és újabb eszközöket, legyen hardver, szoftver vagy szolgáltatás. Hiába esnek a fajlagos árak, a tényleges beszerzés költségei nem csökkennek, sőt, inkább emelkednek a csúcstechnológiákban. A túlfűtött, állandóan bővülő, óriási sebességgel pörgő iparágak most látszólag hirtelen konyultak le, holott józan becslésekkel talán lehetett volna némileg előre látni a kimeneteleket. „Nyolcszázmilliárd eurónak veszett nyoma a parketten” – írta nemrég a Magyar Hírlapban Várkonyi Tibor, a Le Monde-ra hivatkozva. Nemcsak a gyenge, vidékiesen kicsinyke magyar tőzsde zuhant nagyot az elmúlt évben, hanem a világ vezető nagy tőzsdéin is gyászos a hangulat. „Ütött a számvetés órája, és az eredmény fájdalmas” – olvashatjuk az említett elemzésben. A forró pénzek egyszerre kihűltek. A viharos gyorsasággal bővülő, a túlkínált hitelekhez könnyen hozzájutó és most hirtelen fizetésképtelenné váló vállalatok nemcsak azzal hoznak létre lefelé gerjedő gazdasági spirált, hogy részvényeik árfolyamai olykor tizedükre (volt eset, hogy századára) csökkent, de a hitelkínálatot is befagyasztják.

Egy régi fekete-fehér fényképet láttam a minap. Megrendítő a kép. Sivár külvárosi utcán, egy magas kerítés mentén beláthatatlanul hosszú, végtelennek tűnő sor áll. Négy-ötösével kalapos férfiak álldogálnak, leverten beszélgetve. Valószínűleg már jó ideje topognak a sorban és még sokáig ott fognak várakozni. „Breadline”, mondja az aláírás: munkára várók, vagyis hogy kenyeret akarók sora. Egyelőre ne ijedjünk meg, a kép nem most, hanem 1930-ban, a Nagy Válság idején készült.

Csúcsfegyver

MH-ÁLLÁSPONT

Megy vagy marad?

Muzulmán ulémákhoz illő körmönfontsággal döntött az afganisztáni vallási vezetők tanácsa. Kabul önszántából ki nem adja ugyan Oszama bin Ladent, de arra sem akar alkalmat nyújtani, hogy az USA-ultimátum elutasítása miatt fegyveres támadásnak tegye ki magát. Az uléma azt a közbülső megoldást választotta, hogy Bin Ladent fölszólítja: távozzon önként.

Most vagy megy, vagy marad. A valóságban persze a választási lehetőség több ennél. Ha Bin Laden történetesen menne, az általa szervezett kiterjedt hálózat révén a muzulmán világban találhat magának bárhol búvóhelyet, ahol véglegesen talán nem is, de hosszú időre megint eltűnhet szem elől. Ugyanez a módszer kínálkozik Afganisztánban is. Azt mondják, hogy elment, de a holdbéli tájon úgy elbújik, hogy nincs az a tökéletes műszer, amely gyorsan a nyomára vezetne. Kijelentheti persze azt is, hogy esze ágában sincs megválni kedves mudzsahidjaitól, a körükben marad, Washington vállalja a konfrontáció kockázatát, azzal az eséllyel, hogy dollármilliárdokat szór ki az ablakon, számottevő eredmény nélkül.

És mert pillanatnyilag így áll ez a súlyos válság, most nem csupán az ulémának kell bölcsnek lennie, hanem mindenekelőtt George Bushnak. Az elnök ma hajnalban beszélt a kongresszus két háza előtt, de az időkülönbség miatt még nem tudhatjuk, mire jutott. Milyen választ ad a kabuli ügyeskedésre? Bosszút esküszik-e, amit akár meg is lehetne érteni, vagy higgadt államférfiúként dönt?

Bush elnöknek az elmúlt napokban alkalma volt megismerni európai és más magas rangú vezetők véleményét. Döntő többségükben azt vallották, hogy szívük és együttérzésük a galádul megtámadott amerikai népé, de a józanságot tanácsolják. Így remélni lehet, hogy az a szemlélet jut érvényre, amelyet Colin Powell külügyminiszter az első pillanattól hirdetett: nem kell hebehurgyán a fegyverekhez kapkodni, mert a válaszadás, éppen az erkölcsi fölény tudatában, lehet egyszerre diplomáciai, gazdasági és politikai. Ehhez hozzáteszik, hogy a terrorizmus leküzdése hosszú távú feladat, eltarthat akár esztendőkig is. Ismervén a politika forgandóságát, a bölcs államférfi tudja, hogy egyszer vége lesz a tálib lidércnyomásnak is. Bin Laden csillaga pedig máris hanyatlóban van.

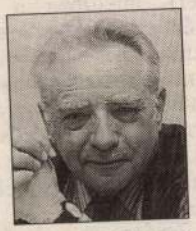

N SÁNDOR LÁSZLÓ

Helyzet van

Több tízezer ember fegyverben – fogalmazza a jelen történetírója, az újságíró Tacitus Germániájának lakonikus stílusában. Tartalékos katonák – tegnap civilek. Ám most sem talpig fegyverben. Az ötvenezer behívható tartalékos – akikre a hadüzenet nélküli „informatikai háborúban” hazájuknak feltétlenül szüksége lesz – általában különlegesen magas műszaki képzettségű diplomások vagy még magasabb képzettségű műszakiak.

Intelligens rendszerekhez értő számítógép-kezelők és rendszerfejlesztők, logisztikai szakértők, vegyi és biológiai támadás elhárítására képes kémikusok és bakteriológusok, orvosok és tűzszerészek, bármiféle bonyolult technikára átképezhető mérnökök, kozmikus megfigyelésben jártas csillagászok, robotirányítók és konstruktőrök egészítik ki az USA egyébként is magas technikai szinten álló alakulatait, amelyek képesek lehetnek akár digitális jellegű terroristaellenes hadviselésre. S a hivatásos hadseregben is alighanem többen lesznek az olyanok, akik

VILLANÓFÉNYBEN

Koncertturnéra indul a fesztiválzenekar

(MTI) A Budapesti Fesztiválzenekar hétfőn indul első őszi turnéjára; a híres zenei találkozó, a Flamand Fesztivál vendégeként Brüsszelben és Gentben lép közönség elé. A Fischer Iván vezette zenekar a Beethoven Fesztivál meghívottjaként az ősz folyamán koncertezik majd Bonnban és Wuppertalban, ezen kívül több francia és belga városban is fellép. A koncertkörút programjában Verdi-, Mendelssohn-, Mahler-, Wagner- és Dvorák-művek szerepelnek. A turné vendégművésze Cheryl Studer világhírű amerikai szoprán énekesnő lesz.

Mesterkurzus a Mai Manó házban

(MH) Mesterkurzust hirdet idén is a Magyar Fotóművészek Szövetsége. Az elmúlt évek nagy sikerű kurzusaihoz hasonlóan ezúttal is várják a fotográfiai előképzettséggel rendelkezőket, akik a művészi fényképezés legújabb tendenciáiról és alapvető elméleti kérdéseiről akarnak többet megtudni, valamint a fotóművészet különféle területein gyakorlati (workshop) foglalkozások keretében kívánják a tudásukat továbbfejleszteni. Jelentkezhetnek azok, akik bármilyen alapozóra jártak. Az elméleti foglalkozások a Magyar Fotográfusok Házában (a Mai Manó Műteremházban), a workshopok a mesterek, fotóművészek stúdióiban lesznek. A Mesterkurzuson fog tanítani, többek között, Baricz Kati, Jung Zseni, Módos Gábor, Kincses Károly, Gera Mihály és Eifert János.

TOP 10 Filmtoplista szeptember 7.–12.

A művész grafikái, táblaképei az egykori családi kúriában

Az újra felfedezett Zichy Mihály

A Somogy megyei Zalán, a család egykori kúriájában a harmincas évek óta fennálló gyűjteményt jelentősen kibővítve, korabeli enteriőrben megnyílt és a nyáron át látható volt a múlt századi klasszikus: Zichy Mihály műveinek minden eddiginél átfogóbb – mert magángyűjteményekben lévő, a Nemzeti Galériában őrzött anyagot is magába olvasztó – emlékkiállítása. A meglepően nagy érdeklődésre való tekintettel a nyitva tartást szeptember végéig meghosszabbították.

Lukácsy András

Zichyt újra mindig fel kell fedezni. Adódik ez abból, hogy míg Arany- és Madách illusztrációi szinte iskolai tananyaggá váltak, azt még mindig kevesen tudják, hogy rajzolt ő Goethe Faustjához, Tolsztojhoz, Puskinhoz, Lermontovhoz, francia szerzőkhöz (például Victor Hugóhoz) is. Az pedig szintén nem ment át a köztudatba, hogy nagyméretű, olykor monumentális táblaképei mennyivel erőteljesebben tükrözik a múlt századi festőművész romantikus hevületét, s ami ezzel összefügg, harsány szabadságszeretetét. Karakterét leginkább Liszt Ferencéhez lehetne hasonlítani, aki daloktól drámai költeményeken át nagy ívű szimfóniákig minden formában otthonos volt – aligha véletlen kettejük szoros kapcsolata. Már életpályája is bővelkedik romantikus elemekben. Cároknak lesz udvari festője, a windsori herceg rendszeres vendége Skóciában (innen származnak kitűnő vadászjelenetei), miközben a függetlenségi mozgalmakért rajong, hogy aztán időről időre el is veszítse a nagyúri pártfogóit. A kaukázusi nép múlt századi szabadságmegmozdulásától ihletetten ő illusztrálja a grúzok nemzeti eposzát, A tigrisbőrös lovagot; magam is tapasztaltam, hogy grúz értelmiségiek a magyar művészetben elsőként az ő nevét ismerik és tisztelik.

E költői szárnyalású szabadsághevület (meg vitákat kiváltó erőteljes antiklerikalizmusa) táplálja allegorikus „programképeit", melyeket a korabeli hivatalosság elutasított, és amelyek még most is teoretikus viták tárgyát képezik. Kivált fő műve, A Rombolás géniuszának diadala, amelynek hatalmas tablója a német–francia háború ihletésére lett hatalmas sokalakos eszmei példázattá. (És csak Zalában látható: egy egész falat beborít, ki sem lehetne hozni az ajtón.)

Ennek az függetlenségi mozgalmakért lelkesedő mesternek élete is, hagyatékának sorsa is romantikus. Világpolgárként csaknem egész Európát végigjárta, mígnem visszavonult (kényszerült?) a magyar vidék magányába. A kúriában őrzött rengeteg képet a festő lányunokája őrzi, majd a háború viharaiban dédunokája menti meg; az ötvenes években egy bátor festőművész védi a végső elkallódástól, mígnem a kaposvári múzeum a szétesni készülő magángyűjteményből létre nem hozza a mai Zichy Mihály Emlékmúzeumot. S ha egy látogatónak szerencséje van, még mindig a dédunoka, az emigrációból hazatért egykori kisgazda tisztségviselő, Csicsery Rónay István kalauzolja végig a kiállításon. Aminthogy a dédunoka Washingtonból Pestre visszatelepített kiadója, az Occidental Press jegyzi azt az albumértékű katalógust is, amelynek tanulmányai jól egészítik ki a még mindig nem túl gazdag Zichy-irodalmat. A katalógus másik kiadója a Zichy Mihály Alapítvány, amely a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának a támogatásával a kiállítást is lehetővé tette.

A felszarvazott férj (1850-es évek)

JEGYZET

Rossz formában az ünnepelt

A magyar dráma napján nem állítható, hogy jó formában van az ünnepelt. Több kollégámmal együtt a kritikusdíj szavazólistáján üresen hagytuk azt a rubrikát, amelyben a legjobb új magyar drámára kellett volna voksolni. Kétségtelenül voltak jól játszható színjátékszövegek, melyeket adott társulatra, szituációra írtak, de ezek nem feltétlenül tekinthetők a helyüket önállóan megálló, mások által is játszható műveknek. Ilyen volt például a Bárkában bemutatott Nexxt, a Szkénében A sehova kapuja és bizonyos mértékig Kaposvárott a Megbombáztuk Kaposvárt. Játszottak egy-egy stúdióban Békés Pál-, Kárpáti Péterdarabot, de nem váltak az elmúlt évad maghatározó előadásaivá. A korábbi szezonokban voltak izmosnak tűnő alkotások, például éppen Kárpátitól a Tótferi vagy Hamvai Kornéltól a Márton partjelző fázik. Spiró, aki hosszú ideig, szinte egyedüliként, rendszeresen írt darabot, tudtommal, most inkább új regénybe fekteti az energiáit. A jobbára stúdiókba visszaszorult új magyar drámák nem hoznak elég erkölcsi dicsőséget, anyagit pedig még kevésbé az alkotóknak. Pozsgai Zsolt darabját is a házi színpadán mutatja be éppen ma a Magyar Színház. Egressy Zoltán Kék, kék, kék című tragikomédiáját a Bárkában évadkezdésként láthattuk.

A József Attila Színház vígjátékpályázata, melyre 175 írás érkezett, mutatja, lenne alkotói szándék, ha az írók látnák a perspektívát. De nem kedvez a gazdasági helyzet a kísérletezésnek. A színházüzem inkább biztosra megy. Így aztán sokszor az írók is más, társadalmilag elfogadottabb foglalatosság után néznek, mint a darabírás.

BÓTA GÁBOR

Tévénapló

ZICHY MIHÁLY

N.N.: ZICHY MIHÁLY FŐVÁROSUNKON ÁT...
SOMOGYBA UTAZIK...

FŐVÁROSI LAPOK 8. évf. 1871,
aug. 2, 813

ey Gyula, István Mária, Kisbali László,
Zwickl András, Ferkai András,

nek lejártával - előzetes tájékozódás után -

ıpokon 9 órai kezdettel, Végh János tanár
ás szerint:

y, István

váth, Farkas

ai, Tillmann

APEH elnöke
ndó politikai és
t? A helyes meg-
sztambuli arany-
olunk ki. Addig is
nt már fél éve,
-MPP mint párt,

keringő rész- és lobbyerdekkörök mindig is azt fogják állítani, hogy ők „a társadalom" valódi képviselői. Ha a Fidesz kész velük konfrontálódni, az önmagában abszolút nem helytelenítendő – a gond csak az, hogy a

mokrata Kormánytanácsadók vagy milyen szervezet Akik kultúrharcot akarnak rovatába.

Ideje végre az érdemi kérdésekről beszélni. Kockázatok és mellékhatások tekintetében forduljon frakcióvezetőjéhez.

Dilemma

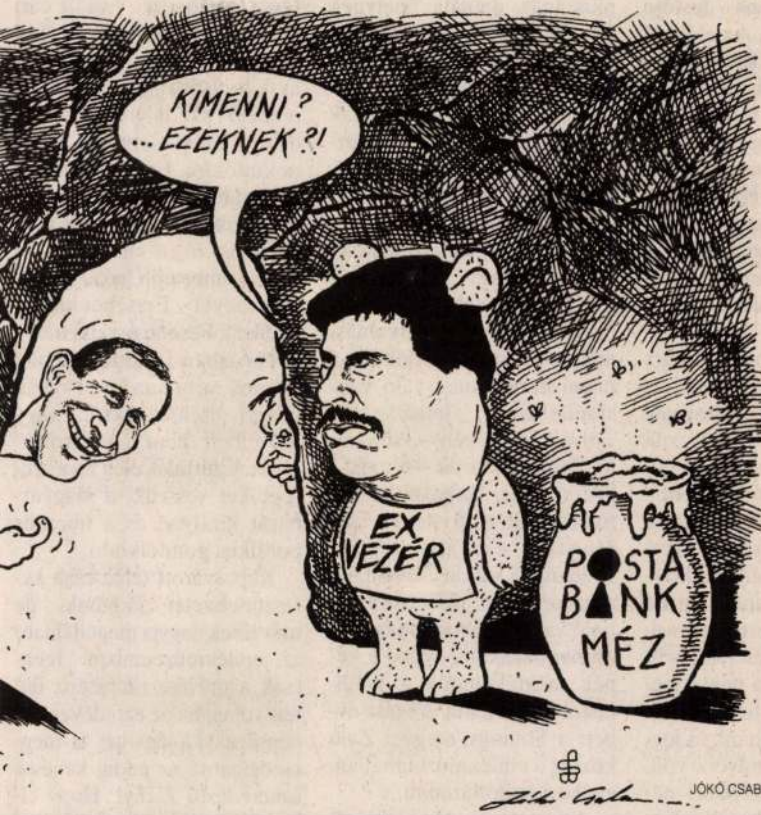

JÓKÓ CSABA RAJZA

sany
állás
jobb
Dáv
ség
sent
ti, s
több
meg
nek
az s
elnö
tűnő
azo
szer
ke e
zatl
A
Fide
rem
sziv
erős
nesz
rint,
lept
sen
élet
óvat
ért
A F
hát
szig
hato
tétel
Pint
korr
folt
S
zött

it megsértettek?

ZICHY MIHÁLY

MAGYAR HÍRLAP 1999. február 3.

Zichy, a látomásos festő

Zichy Mihály világpolgár volt: élt Párizsban, Bécsben, Velencében, gyűjteménye van az angol királyi palotában, és mindenekelőtt négy cárnak is udvari festője Szentpétervárott. Az előkelő emigráns életét folytatta; a legkevesebb időt talán épp Magyarországon töltötte. De mindvégig magyarnak vallotta magát, s erről műveiben is tanúságot tett. Most erről megbizonyosodhattunk Kaposvárott, a Somogy Megyei Múzeum kiállításán, amely „egyéb" műveinek keresztmetszetét adja.

Az igazság azonban, hogy mi, kései utódai is illusztrátorként ismerjük elsősorban, holott ha figyelmesen nézzük a jól ismert rajzokat, ott búvik azokban is a nagy formátumú festő. Monumentális olajképei (ritkábban akvarelljei) arról árulkodnak, szűk volt neki a múlt század biedermeier mértékletessége; a benne élő ihlet és szenvedély elsősorban nagylélegzetű allegóriákat festetett vele. Ma azt mondanánk és joggal: vizionárius művész volt. Emlékezve a középkori németalföldiekre, kicsit megelőlegezve századunk expresszionizmusát és szürrealizmusát. Drámai romantika – mondja egyik méltatója – és megint csak joggal, minthogy képein roppant összeütközések tükröződnek. Teremfalnyi főműve, A pusztítás géniuszának diadala, melynek épp terjedelmi okokból most csak egy vázlata látható, az ultramontán pápát ábrázolja az inkvizíció áldozatainak koponyahegye fölött, miközben a pusztítás szelleme háborúba csábít egy párjától elszakadni nem akaró ifjút.

Zichy származását meghazudtoló (vagy megerősítő) módon volt szabad szellemű, ellensége minden elnyomásnak, s ez számára főként a pápai hatalommal való viszszaélésben jelentkezett. Több nagy képén – Autodafé, Zsidó mártírok – is megfigyelhető ez. Noha hithű katolikus volt, az ő istene – lásd Messiását – az alávetetteket védelmező harcias Krisztus, s nem az obligát jóságosan trónoló vagy megbocsátóan szelíd nagy szakállú. Mind e képek megtalálhatók a kiállítástól függetlenül is egész évben a Somogy megyei Zala község emlékmúzeumában, egykori szülőházában.

Arisztokrata vagy szabadsághős? – tehetnénk fel a kérdést, mely könnyen megválaszolható: mind a kettő. Lévén a két minőség nem feltétlenül ellentétes. (Ne feledjük, Byront is illusztrált!) Amint nem összeférhetetlen az a látszólag visszás helyzet, hogy a szabadság festője cári udvarok vendége. A művészi kvalitás osztályok feletti. Nálunk is elsősorban az egyházi reakció akadályozta működését – ezért ment újra és újra külföldre. Erre emlékeztet a mostani kiállítást megnyitó dédunoka, Csicsery Rónay István is.

Legismertebb hazai tárgyú festményét – Erzsébet királyné Deák Ferenc ravatalánál – is Párizsban festette. S noha számos rajza van ilyen-olyan udvari eseményekről, nagy műveiben nem „udvarolni" akart. Ezúttal is elég ha a szereplőket vesszük: a magyarbarát királyné és a liberális politikus-gondolkodó.

Kaposvárott tehát csak keresztmetszetet kaptunk, de műveinek nagyja megtalálható az emlékmúzeumban. Igencsak a művész rangjához illő tett volna, ha az ezredéves ünnepségek idején más is megcsodálhatná az eddig kevéssé ismert festő Zichyt. Hogy elfoglalhassa végre méltó helyét képzőművészetünkben.

• Lukácsy András

ZICHY MIHÁLY

Erotika és szexualitás a magyar képzőművészetben, Szerk. Andrási Gábor, Bp. 1999

Szöveg: 30, 31

Kép: 31

ZICHY MIHÁLY

Színről színre

41.0.	61.0.	78.0.	96.0.
45.0.	62.0.	83.0.	99.0.
46.0.	67.0.	84.0.	101.0.
51.0.	71.0.	89.0.	102.0.
55.0.	72.0.	90.0.	107.0.
	77.0.	95.0.	

ZICHY MIHÁLY

KELETI GYÖRGY: EGY
MŰKRITIKUSRÓL

FŐVÁROSI LAPOK 8. évf. 1871, ápr 4,
350–351

Ez úton is szeretném megismételni két korább

1.) az osztályzás az előzetesen megbeszélt sze

2.) a legjobb hallgatók figyelmét hívjuk fel a 2

A diploma-dolgozatok az Elméleti Intézet ti

Üdvözlettel

dr. Ernyey Gyula
mb. intézetigazgató

Budapest, 2001. április 10.

A

ZICHY MIHÁLY ALAPÍTVÁNY

tisztelettel meghívja Önt

a RIPPL - RÓNAI Múzeum (Kaposvár)
kezelésében működő

ZICHY MIHÁLY EMLÉKMÚZEUMBAN-ban
(Zala, Somogy megye) rendezendő

ZICHY MIHÁLY KIÁLLÍTÁS

megnyitójára,

2001. július 1-én 16 órai kezdettel
a Múzeum kertjében.

A kiállítás
2001. július 1. és szeptember 1.
között tekinthető meg, a Múzeum
rendes nyitvatartási idejében

Ünnepi beszédet mond

dr. HARRACH Péter
szociális és családügyi miniszter,

valamint

dr. Bényi László
festőművész, a Zichy Mihály Alapítvány elnöke és

dr. Keserü Katalin,
az Ernst Múzeum Főigazgatója

A megnyitót hangverseny követi
González Mónika - ének, a *Bartos Trió*
(*Ivanyickaja Irina* - zongora, *Danyilova Galina*
- hegedű, *Bartos Csaba* - gordonka/
és *Sellei Zoltán* előadóművész
közreműködésével.

Az ünnepséget tárlatvezetés zárja..

R.S.V.P. 06-84-320-607

A

ZICHY MIHÁLY ALAPÍTVÁNY

tiszteletével meghívja Önt

a RIPPL - RÓNAI Múzeum (Kaposvár)

kezelésében működő

ZICHY MIHÁLY EMLÉKMÚZEUMBAN-ban

(Zala, Somogy megye) rendezendő

ZICHY MIHÁLY KIÁLLÍTÁS

megnyitójára,

2001. július 1-én 16 órai kezdettel

a Múzeum kertjében.

A kiállítás

2001. július 1. és szeptember 1.

között tekinthető meg, a Múzeum

rendes nyitvatartási idejében

Ünnepi beszédet mond

dr. HARRACH Péter

szociális és családügyi miniszter,

valamint

dr. Bényi László

festőművész, a Zichy Mihály Alapítvány elnöke és

dr. Keserű Katalin,

az Ernst Múzeum Főigazgatója

A megnyitót hangversenyt követi

Gonzalez Mónika - ének, a Barros Trió

(Ivanyickaja Irina - zongora, Dunyilova Galina

- hegedű, Barros Csaba - gordonka/

és Sellei Zoltán előadóművész

közreműködésével.

Az ünnepségre tárlatvezetés zárja..

R.S.V.P. 06-84-320-607

Zichy Mihály

Magyar Nemzet

2001. VII. 3

Zichy-művek Zalán

ZICHY MIHÁLY festőművész (1823–1906) festményeiből és grafikáiból nyílt kiállítás a Somogy megyei Zala községben, ahol a festő született. A kiállításon megtekinthető a mester 19 alkotása, amely a helyi emlékmúzeumé, továbbá 53, jórészt a Magyar Nemzeti Galéria tulajdonában levő festmény és rajz. (MTI)

MAHIR SAJTÓFIGYELŐ
1091 BUDAPEST IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726
ZICHY MIHÁLY
SOMOGYI NÉPLAP
1984 FEB 2

1021
Mihalv

Zichy-kiállítás Budapesten

A grúz mesevilág illusztrátora

Budapesten, a Szovjet Kultúra és Tudomány Házában kedden kiállítás nyílt *Zichy Mihálynak*, Somogy nagy szülöttének alkotásaiból. A mostani tárlat egyedülálló a művész munkásságát bemutató kiállítások sorában, ugyanis ez az első alkalom, hogy az itthoni képanyagon kívül a tbiliszi Grúz Állami Művészeti Múzeumban őrzött műveket is láthatja a hazai közönség.

A megnyitón *Bagyul Iván Ivánovics*, a Szovjetunió Nagykövetségének tanácsosa, a Szovjet Baráti Társaságok Szövetségének magyarországi képviselője köszöntötte a megjelenteket. Elmondta, hogy a kiállítás rendezésének ötlete a magyarországi grúz hét szervezésekor adódott. A Grúziából és a hazai múzeumoktól kapott anyagokból három hét alatt állt össze a tárlat. Majd *Bereczki Lóránd*, a Magyar Nemzeti Galéria főigazgatója mondott rövid üdvözlő szavakat, megköszönve a rendező szervek munkáját. Reményét fejezte ki, hogy a nálunk eddig ismeretlen alkotások közelebb hozzák Zichy Mihályt a hazai közönséghez.

A pusztítás Géniuszának diadala

A kiállítás a művész 1878 és 1888 között készült munkáiból ad válogatást. Az összeállítás egyik nagy egységét *Sota Rusztaveli A tigrisbőrös lovag* című eposzának illusztrációi adják. Zichy 1881-ben érkezett először Grúziába, s ekkor ismerkedett meg a grúzok bibliájának számító, erkölcsi és politikai szabályok forrásául szolgáló világhírű eposszal. Mielőtt a történet illusztrálásához hozzáfogott volna, először egy életkép rendezésére kérték fel. Az akkoriban divatos színpadi feldolgozás szerint száz figurát állított színre nagy sikerrel. A mostani kiállításon láthatók azok a színpadképek, fegyver- és kosztümtanulmányok, amelyeket a művész az élőképhez tervezett. Ezek a tusrajzok a Grúz Állami Művészeti Múzeum tulajdonában vannak, s most első ízben kerülnek magyar közönség elé, bemutatva azokat a lépéseket, melyek az eposz illusztrálása felé vezették a művészt. A grúziai vázlatokat a Magyar Nemzeti Galériában őrzött munkák egészítik ki. Az egyik tárlóban láthatók az eposz különböző nyelvű kiadásai, köztük az illusztráló litográfiák első, 1887-es nyomdai levonata.

Ima

A tárlat másik nagy jelentőségű darabja *A pusztítás géniuszának diadala* című 25 négyzetméteres akvarell. A kép a Galéria tulajdona, de utoljára harminc évvel ezelőtt állították ki. A hatalmas kompozíció bemutatására most az adott alkalmat, hogy Tbiliszből megküldték a kép számunkra eddig ismeretlen akvarellvázlatát. Két másik tanulmányt is megismerhetünk: egy tollrajzot a Galériából, és egy olajvázlatot a zalai Zichy Mihály Emlékmúzeumból. Így — az egymás mellé került tanulmányokon — kísérhetjük végig a nagy mű alakulásának útját. A monumentális pusztulásvíziót Zichy 1878-ban alkotta a párizsi világkiállításra. A későromantikus, festői akvarell döbbenetes hatással protestál minden háború borzalmai ellen.

Még egy érdekességgel szolgál a kiállítás: a Tamara tánca című akvarell Mosonmagyaróvárról került a képek közé. A festő világába enged bepillantást a tárlókban elhelyezett anyag: a művész személyes tárgyai, levelei, grúz barátoktól kapott ajándékai. Ezek nagyrészt a zalai emlékmúzeumból származnak.

A három múzeum által, nemzetközi összefogással létrehozott Zichy Mihály-kiállítás március 18-ig tart nyitva.

T. K.

porttermelésünk mintegy fele bérmunka az idén. Két éve dolgozunk ebben a formában amerikai megrendelőnknek, de például NSZK és angol partnereinkkel is hasonló kapcsolatban állunk.

— Hova szállítják még a termékeiket?

— A Szovjetunióval hosszú évek óta jó kapcsolatot alakítottunk ki. Műbőr és szövetkabátokat gyártunk a számukra, az idén 60 millió forint értékben. Tervezett tőkés exportunk 96 millió forint. A már említetteken kívül Szaúd-Arábiába, Kuvaitba és Svájcba szállítunk öltönyöket, női kabátokat, nadrágokat, zakókat és egyéb felsőruházati terméket. Angliába például 8000 férfinadrágot és zakót, Svájcba egy kisebb tételt, mindössze 530 nadrágot, az Egyesült Államokba öt és fél ezer öltönyt exportáltunk a múlt hónapban.

— Milyen változást tapasztaltak a külföldi megrendelők ízlésében?

— Ha minőségre gondol, akkor az változatlan. Nagyon szigorú követelmények elé állítják partnereiket, így minket is, de az eddigi tapasztalataink szerint eléggedettek a munkánkkal. A divatirányzatokat természetesen rugalmasan kell követnünk, hogy termékeink eladhatók legyenek. Az idén a női ruhákat bő, húzott fazonban készítjük, deneverujjal. A hosszúság lényegében nem változik. A férfinadrágok tovább szűkülnek, az öltönyök keskeny kihajtóval, kétsoros gombolással készülnek. Az idei divatszínek a füstszürke és a barna minden változata és természetesen a gyapjúból és a könnyű steppelt anyagokból készült termékek a legkeresettebbek.

N. Zs.

s kisbank

gyorsításáért

hitelfelvételnél kezességet vállal.

Az új szervezet a pénzügyi szolgáltatás mellett az innovációval kapcsolatos szervezésben is segít; a csak innovációs ötlettel rendelkezőknek például vállalkozó társat keres, és tanácsot ad a legmegfelelőbb finanszírozási forma kiválasztásához.

Az Ipari Szövetkezeti Fejlesztési Társulás immár a negyedik olyan pénzintézet, amelyet az Állami Fejlesztési Bank — más intézmé-

Tisztelet a vevőnek — és a kereskedőnek

Pereg a képzeletbeli film. Kaposváron, a Kossuth Lajos utcában egy tizenéves fiú kerékpárt tol. 1938-at írunk. A gyerek izzad, pedig korán van, még csak hat óra, de a tejnek, a kiflinek idejében ott kell lenni a „kuncsaftnál", hogy reggelire elfogyaszthassa. A boltok még nem nyitottak ki, a Lengyel és Szabó fűszer- és csemegekereskedő cég kifutófiúja azonban már a körzetét rója, hátán a kremszli — a háti kosár —, tele ropogós péksüteménnyel; a bicikli rancsszóra tettük, hanem azért, mert tudtuk: a kereskedő a vevőkből él, tehát igyekszik a kedvükbe járni. Ebben a szakmában elengedhetetlen a hivatásszeretet, a tiszteletadás.

A felszabadulás után még egy ideig a már említett cégnél állt alkalmazásban, majd negyvenkilencben ajánlatot kapott egy kaposvári kávétea szaküzlet boltvezető-helyettesi állására. Hosszú éveket töltött itt. Ezután olyan beosztások következtek, amelyekről azt hihetné a szakmán kívüli, hogy ezekkel végleg megszakadt a kereskedő-vevő kapcsolat...

— A Dél-dunántúli Vegyianyag-nagykereskedelmi Vállalat üzletszerzője lettem, négyszázhuszonhét boltot látogattam rendszeresen. Igaz, nem álltam már a pult mögött, de kereskedő maradtam. A helyzet később sem változott, amikor rám bízták a vállalat megyei fiókjának a vezetését, majd a Fűszértnél osztályvezetőnek főosztályvezetőnek, végül 1975-ben kereskedelmi igazgatóhelyettesnek neveztek ki.

Baksa József nyugdíjba vonult, tegnap már nem ült le az íróasztalához.

— Nem leszek programszűkében — mosolyog derűsen. — Kertes házban lakom, lesz ott munka bőven! És szó van arról is, hogy — ha az egészségem engedi — a vállalatom foglalkoztat. Örömteli elfoglaltságnak számít az, ami a közelgő családi eseményből következik: most várjuk a harmadik unokát...

A Balaton Fűszért központjában tegnap munkásgyűlésen búcsúztatták el a vállalat eddigi kereskedelmi igazgatóhelyettesét. Az ünnepségen Baksa József átvette a belkereskedelmi miniszter kitüntetését: a Munka Érdemrend ezüst fokozatát.

Hernesz Ferenc